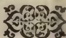

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
5
I
2

FRANCISCI TVRRIANI SOCIETATIS IESV.

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro Canonibus Apostolorum, & Epistolis Decretalibus Pontificum Apostolicorum. Libri Quinque.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D. D. STANISLAVM Hosium S. R. E. Cardinalem, & Episcopum Varmiensem.

Cum Priuilegio Serenißimi Magni Principis Hetruriae.

FLORENTIAE
Ex Officina Bartholomaei Sermartelli,
MDLXXII.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISS. D. D. STANISLAO HOSIO S. R. E. CARDINALI, ET EPISCOPO VARMIENSI.

Franciſcus Turrianus Societatis IESV.

VIA neque ſemper, nec omnes, qui ad utilitatem eccleſiæ vel alijs ſæculis, vel etiam hoc noſtro ſcripſerunt, Reuerendiſsime Domine, cui nominatim opera ſua dicarent, curaſſe videntur, non enim eſt hæc ſcriptorum lex, aut vice legis mos, fieri ſolet, ut cũ clarum & inſigne alicuius nomen apparet operi inſcriptũ, cui opus dicatum ſit, continuo quidam tacita quadã curioſitate audire aueant, quid cauſæ in auctore fuerit, vt dicaret: præſertim, ſi auctor huiuſmodi dicationibus alias in alijs libris ſuis non ſtuduiſſe videatur, vt nobis cũ in ſæculo eſſemus, contigit. Quare, vt curioſis iſtis, & auidis, ſi qui erunt, principio ſatisfaciam, Libros hos quinque, quos pro defenſione canonum Apoſtolorum & epiſtolarum decretalium Pontificum Apoſtolicorum confecimus, ut tibi dedicatos emitterem, plura erant, quæ ſuaderent; primum. quod cum ipſe tanto ſtudio nobiliſsimam Germaniam tibi chariſsimam adiuuandi, eos q;, qui in ea a recta uia maiorum ſuorum, miſerabiliter à principio ſeducti, deflexerunt, ad lucem reuocandi tenearis, vt nihil magis cupias, nihil aliud te iam diu dies, ac noctes ſolicitet, tu occurrebas maxime dignus hoc munere. cuius ſemper aures his beati Iacobi vocibus videntur vndique circumſonare. Fratres mei, inquit, ſiquis ex vobis errauerit a veritate, & conuerterit quis eum, ſcire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius a morte: & operiet multitudinem peccatorum: & Iudas apoſtolus, vos autem chariſsimi, memores eſtote verborum, quæ prædicta ſunt ab Apoſtolis domini noſtri Ieſu Chriſti, qui dicebant vobis, quoniam in nouiſsimis temporibus venient illuſores ſecundum deſideria ſua ambulantes in impietatibus. Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritum non habentes. vos autem chariſsimi ſuperædificantes vos metipſos ſanctiſsimæ veſtræ fidei, in ſpiritu ſancto orantes, voſmet ipſos in dilectione dei ſeruate; expectantes miſericordiam domini noſtri Ieſu Chriſti in vitam æternam. & hos quidem arguite iudicatos: illos vero ſaluate de igne rapientes: alijs autem miſeremini in timore, odientes eam, quæ carnalis eſt, maculatam tunicam. Hoc tu hactenus ſtrenue, & feliciter feciſti, & facis adhuc libris tuis eruditiſsime illis quidem, & vberrime, ac multa ſermonis ſuauitate ſcriptis, qui alios quidem ar

guunt, cum ab eis legantur, legendo enim manifesta fiunt, sicut apostolus ait, occulta cordis eorum: alios vero saluant, de igne rapientes; qui enim ab hære si eripitur, tanquam torris est erutus de igne, sicut propheta Zacharias de po-
Zach. 3. *pulo Iudaico iugo seruitutis Babylonicæ liberato dixit, quem nomine Iesu sa cerdotis filij Iosedec significauit: sacerdos .n. pro toto populo secundum scripturam accipi solet, vt in eo ipso loco a beato Cyrillo interprete notatum est. Cui nam igitur munus meorum librorum potius debebatur, quam tibi, qui in hoc studio defendendi aduersus Luteranos veritatem, tanto cum fructu, & laude iam pridem laboras? qui quod ego pro mea virili parte facio, idem multos alios ad hoc magis idoneos & præparatos facere velles. Deinde cum libri tui catholicæ confessionis, & reliqui, quos pro defensione dogmatum catholicorum præclare scripsisti, tanto studio, vtilitate, & delectatione vbique legantur, ipse quoque confidebam, si hi nostri libri in tuo nomine apparerent, & ad tui, tuorum que librorum studiosos profecti essent, libenter ab eis legendos esse: auctoritatis que plurimum, & commendationis ex tuo nomine eisdem accessurum. habes causas dedicationis meorum librorum. taceo reliquas; quas ab alijs intelligi malo, quam a me dici. in quo modestiæ tuæ, & pudoris mei habita est ratio: ne si de tuis laudibus, & in nos meritis verbum facerem, tibi quidem multo plura, quam oporteret, continuo dicere viderer: ego vero, neque si omnia libere dicerem, quæ dicenda essent, grate mihi satis facerem. Dicendum nunc est, cur alij ante me canonibus, & epistolis Pontificum patroni non extiterunt; ne aut illi officium neglexisse videantur: aut ego officiosior existimer videri velle: deinde quid istos ad negandum canones apostolorum, & epistolas impulerit, vt vnde eorum accusatio prodeat, & quo tendat, ab omnibus intelligatur. Legimus in euangelio Matthæi & Marci, cum multi falsum testimonium aduersus dominum dicerent tacuisse eum, & nō respondisse ad ullum verbū, idque, quia, ut Origenes cōtra Celsū scripsit, vniuersa vita eius & doctrina ipsa, quā tradebat, & qui eum audierant, & quæcunq; fecerat, multo melius, & clarius loquerētur, & grauius, ac vehemētius pro eo respōderēt. unde interrogatus prius a pontifice de discipulis, & de doctrina sua, ego (inquit) palā locutus sum mūdo: ego semper docui in synagoga & in templo, quo omnes conueniunt: & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? interroga eos, qui me audierunt, quid locutus sim ipsis: ecce hi sciunt, quid dixerim ego. Cum ergo ad nostram hoc doctrinam, vt cætera, scriptum sit, merito profecto potest, & debet diuini huius silentij imitatio eorum silentium excusare, qui cum essent alioqui multo magis, quem ipse sim, ad hoc apti, & instructi, hactenus tamen aduersus tam multa, & tam vana, & minime conuenientia Magdeburgensium Centuriatorum in Canones*

sanctorum

sanctorum apostolorum, & in epistolas pontificum apostolicorum testimonia nihil prorsus respondere voluerunt, non ob aliam causam, nisi quia ecclesia catholica per cunctum Orientem, et Occidentem apostolicis traditionibus, quæ canonibus Apostolorum, & priscorum Pontificum epistolis plurimæ continentur, omni tempore, & in conspectu omnium vsa est: & vsque in hodiernum diem vtitur; quo nullum potest grauius testimonium ijs ipsis canonibus, & epistolis dari; nec vlla eorum esse maior, neque firmior defensio; nihil .n. eorum, quæ in canonibus, & in epistolis istu sunt, in occulto vnque fuit: sed potius semper factum est palam. Interrogent ergo Magdeburgenses eos, qui audierunt, quid in his vnquã aut reprehenderint, aut negauerint, aut non probauerint? vel, si minus nostris credunt, dicamus eis, sicut scriptum est, interrogate patres vestros, & dicent vobis. non dico, vt interrogent eos, qui nunc uiuunt, quorum maior pars post Luterum nata est, sed maiores suos, quæ tunc in ecclesia dei de sacris mysterijs ab initio traditiones? quæ ministrorum ordinationes? quæ constitutio rei ecclesiasticæ? quæ doctrina fidei? quæ disciplina vitæ? quæ regulæ ad sciendum, quomodo oporteret, in domo dei, quæ est ecclesia, ministros eius conuersari? Quid ergo, si illorum silentium & quidem imitatione euangelici exempli non ex cuso solum, sed laudo, non cum ipsis nunc taceo? canonum horum, & epistolarum studiosissimus ego ex omnibus? minime: neque .n. huius laudus cupidus sum: aut zelus meus ardentior quam cæterorum? ne id quidem: aut paratus magis & instructus ad recipiendum hanc causam? nec hoc mihi sumo. Quæ me igitur res præter cæteros huc impulit? tempus (inquit) Salomon, tacendi: & tempus loquendi. Eccl. 3.
si .n. ex causis iustis ratio loquendi, & tacendi opportune, sumenda est, profecto qui iussus est loqui, ab eo, qui & sermonis & silentij eius potestatem habet, opportune ille quidem loqui iudicandus est. Quare vt illis, qui ante me tacuerunt, fuit tacendi tempus, qui, saluo officio, tacere potuerunt, ita mihi tempus loquendi est, cui, sicut apostolus ait, necessitas incumbit: ministratio .n. sermonis michi commissa est, non quidem vt magis idoneo, sed vt ab alijs 1. Cor. 9.
fortasse melioribus officijs, & grauioribus occupationibus magis vacuo. ceu sa itaque huius mei officij ĩ obedie͂tia posita est tota. Sed forsitã quærat aliquis quæ res ad hoc oneris mihi imponendum adduxit. non .n. canonum & epistolarum auctoritas sine defensione laborabat, vt indigerent patroni opera: neque uideri poterant deserti canones, aut epistole, si nullus, qui accusatoribus responderet, extitisset. Quid .n. periculi erat? aut quam auctoritatem accusatio istorum habitura sine teste, sine ratione, sine argumento, sine coniectura? uerum: at, quia non omnium est scientia, sicut apostolus ait, nec rursus om- 1 Cor. 8.
nium est, posse non falli, alioqui non sic moneret apostolus, uidete, nequis uos

† iij decipiat

decipiat per philosophiam & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum, idcirco
Es. 42. qui dixit per prophetam, tacui a saeculo, nunquid semper tacebo? cum tempus adesse uisum est, uoluit, ne incauti & imperiti fallerentur, ut exiret alicuius sermo, & in uulgus emanaret, quo istorum cōmenta, machinae & fallaciae coarguerentur. multi .n. diuersis temporibus haeretici extiterunt, qui cum testimonia, ut uerisimile est, in ecclesiasticas apostolicarum regularum traditiones quaesiuissent, nec inuenire possent, nulla .n. inuenisse, aut obiecisse legimus, tandem nouissimis temporibus ante paucos annos duo paria testium ueločiū iuxta prouerbium Salomonis, & linguam iniquam habentium Magdeburgi surrexerunt ad dicēdum falsum testimonium in ecclesiasticos, eosdemque
Prou. 12. saluberrimos, & necessarios canones apostolorum, & in sanctissimas, atque omni sapientia, & grauitate sententiarum, ac decretorum salutarium refertas apostolicorum pontificum epistolas. Si quis uero quaerat, unde isti surrexerunt? ex quo consessu, aut grege? ex eorum sciat, qui ab ortu suae disciplinae omnes apostolicas traditiones, si possent, uelut morte afficere, idest, omni auctoritate, & reuerentia spoliare, & obliuione delere decreuerunt, aliquid simile dicentes, ut est in sapientia Salomonis de falsis in dominum testibus prophetatum. Venite negemus apostolicos canones cum pontificum apo-
Sap. c. 2. stolicorum epistolis, quae apostolicis traditionibus plenae sunt: quia mutiles sunt nobis, & contrarij operibus nostris: & improperant nobis peccata legis euangelicae, & apostolicae: & diffamant in nos peccata disciplinae nostrae. facti sunt in redargutionem cogitationum nostrarum: graues sunt nobis ad uidendum, quoniam dissimilis est uita illorum: idest, quae secundum canones apostolicos, & harum epistolarum decretales traditiones instituitur: & immutatae sunt uiae illorum, tanquam nugaces aestimati sumus ab illis. Videamus ergo, dixerunt ueteres illi Iudaei, si sermones illius ueri sunt: & tentemus, quae uentura sunt illi. sic ab istis factum est. tentata est ab eis reprehensio, & criminatio canonum & epistolarum, quia inde istorum disciplina palam condamnatur. fecerunt que hic, quod in epistola Iacobi fratris domini primus ausus est Martinus Luterus. Quia .n. non potuit illud pati, fides sine operibus mortua est, quo tā aperte haeretica sua opinatio de fide sola iustificante redarguebatur, totam epistolā reiecit. isti igitur, qui ab euangelio, quod praua sua intelligentia transuertere uolunt, se euangelicos appellarunt, omnes traditiones non scriptas, semel negant. quos cum premimus, & ad traditionem, quae per successionem presbyterorum in ecclesia, ut beatus Irenaeus libro 3. contra haereses ait, custoditur, prouocamus, eamque in antiquorum patrum libris indicamus, non iam corruptam esse dicunt, ut olim Cerinthus
& Ba-

& Basilides ac Valentinus aiebant, cum ad eam similiter a catholicis prouocabantur, sed eam penitus repudiant: & corruptelam sanæ doctrinæ vocant. ac deinque quæcunque in apostolicis scriptoribus ad apostolorum traditiones pertinent, vt sunt plurima tum in alijs, tum in canonibus, & epistolis priscorum pontificum, næuos esse aiunt eorum auctorũ, & inclinationes doctrinæ. Hinc ortæ centuriæ ecclesiasticæ historiæ capita xv. ceu totidem fontes, ac sedes eorum omnium, quæ describuntur, ac notantur, complexæ, quas Matthias Flaccius Illyricus, & militiæ eius cõtubernales Magdeburgenses composuerunt: & ad huc forte componunt: in quibus tria præcipua capita sunt omnium fere dogmatum Luteranorum euerricula de doctrina, de cerimonijs, et degubernatione ecclesiæ, siue de ecclesiastica politia, vt ipsi loquuntur. Huc omnia, quæ in omnium ætatum auctoribus legere, & obseruare potuere, contulerunt, ita vt quæcunque cum doctrina, & disciplina sua discrepare videant, aut eorum auctores negent: aut, cum negare non audent, næuos esse dicant eorum auctorum, & sanæ doctrinæ corruptelas. vt huiusmodi machinis arcem apostolicæ traditionis, inqua stamus, oppugnent: discipulis que suis, atque alumnis, quos decipiunt, suadeant, ea dogmata, quæ Catholici profitentur, neque fuisse ab initio: nec ea nos, ut prædicamus, per multos testes audiuisse, sicut ad Timotheũ Paulus scripsit. quod quidem in eos omnes, qui per verbum apostolorum in christum crediderunt, conuenire debet. quod .n. ab initio, vt beatus Ioannes ait, auditum est, necesse est, vt inquibus permanet, per multos id testes auditum sit, quorum neutrum quadrat in nouam Luteri disciplinam, nec .n. ab initio fuit sed heri, & nudius tertius: neque per multos testes, sed per Lutheri discipulos audita est. Itaque cum Luterani traditionem sine scripto semper antea contempsissent, intellexerunt tandem Magdeburgenses centuriatores vt acutiores planè & sagaciores, quanti ponderis, & auctoritatis ea esset, & conscientia conuicti, cum dissimulare non possent, in nulla re iam pridem maiore studio laborant, quam in scriptis eorum tentandis, reijciendis, & calumniandis, qui sanctos apostolos, aut eorum discipulos audierunt: & tanquam eorum successores ea, quæ ab illis acceperunt, & per sermonem eorum didicerunt, suis item successoribus, & illi alijs deinceps vsque ad nostram ætatem tradiderunt. Hac .n. traditione non scripta, ecclesia catholica per vniuersum orbem testimonia diuinarum scripturarum obsignat, vt Eusebius Cæsar. auctor eruditiss. in libris cõtra Marcellum Ancyræ episcopum his verbis scripsit, ἡ ἐκκλησία ἀπὸ περάτων γῆς ἕως περάτων τὰς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν μαρτυρίας ἐξ ἀγράφου παραδόσεως ἐπισφραγίζει. quare scripturæ, & scripturarum testimonia, quæ hac obsignatione carent, non possunt fideliter custodiri, sed adulterari potius necesse est.

† iiij Hoc

& qui huiusmodi scripturis sigillo traditionis carentibus vtuntur, hi sunt ἱερόσυλοι γραμμάτων, dicamus nos sacrilegos prædones scripturarum: sic n. eos vocat Greg. Naz. qui ijs inquit, quæ scripta sunt, sensum surripiunt. est ergo istorum consilium in centuriarum fabrica, negare testes omnium sæculorum, per quos omnibus temporibus, & omnibus locis, vtraque lingua Græca, & Latina tum legitimus sensus verbi dei traditus est nobis, & ab omnibus auditus: tũ disciplina regulæ ecclesiasticæ, & ecclesiasticæ cõsuetudines apostolicæ traditionis omni memoria ætatũ, in omnibus ecclesiis contestatæ sunt. vt autẽ facilius, ac probabiliore specie veritatis & auctoritatis hoc facere viderentur, nouum genus historiæ ecclesiasticæ, accomodate ad fallendum scribere aggressi sunt, partim cum veris dogmatibus, partim cum pestiferis, & venenatis disciplinæ suæ commentis permistum, & confusum, vt facere solent, qui mortiferam potionem porrigunt, inaua, ordine suo de cuiusque sæculi scriptoribus meminerunt, ex quibus quæ esset tunc in ec[cle]sia de singulis fides, doctrina, & morum disciplina tanquam euangelici trapezitæ iudicium faciunt. ita vt cum auctores, de eo, quod ipsi profitentur, taceant, verbi gratia, si de principatu pontificis Romani, aut de purgatorio non meminerunt, continuo concludant, non credidisse eos fuisse, alioqui meminissent: cum autẽ meminerunt, si negare eos non audent, næuos esse dicunt, & corruptelas. ipsi itaque Madg. diligenter testes nostros producunt: & eorum testimonia recitant: idest gladios nostros distringunt, & postquam in eos irruerunt, dicunt

Iob. 41. se nihil mali passos. quia, vt de patre eorum ait sanctus Iob, in stipulam uersi sunt eis lapides fundæ: quasi stipulam æstimant maleum: & derident uibrantem hastam. Quare quod nos facere oportebat, & sæpe facere soliti sumus, vt constet, audisse nos per testes omnium sæculorum ea, quæ docemus:

Col. 3. & vt Apostolus in epis. ad Coloss. præcepit, idem nos sapere, quod a principio, & in eadẽ regula fidei & ecclesiasticæ disciplinæ, permanere, hoc Magdeburgenses nutu atque prouidentia dei faciunt, vt efficiatur in eis, quod idem dominus per sanctum Iob dixit. comprehendam sapientes in astutia eo-

Iob. 5. Psal. 93. rum & iterum nouit, dominus cogitationes eorum, quoniam vanæ sunt. ita factũ est, vt sicut in libro Iudicum de Madianitis & Amalechitis scriptum est, miserit dominus gladium in omnibus castris Luteranorum: vt Magde-

Iud. 7. burgicas centurias legendo mutua se cæde trucidarent. Quandiu. n. Luterani nubem testium nostrorum non videbant, quam Centuriatores isti studio, & labore diuturnæ lectionis ex omnibus sæculis a principio euangelij in Centurijs suis coegerunt, facilius eorum profanæ vanitates, & fallaciæ latere, & dissimulari poterant. nunc vero facti sunt tanquam sorices, vt in prouerbio est, indicio suo pereuntes. Referant igitur Lutherani Magdeburgensibus

suis

ſuis gratiam, per quos conſilio dei factum eſt, vt ipſis teſtimonia omnium ætatum recitantibus, Apoſtolici ſenſus ſcripturarum, & eccleſiaſticæ Conſtitutionis, ac diſciplinæ traditio, quæ in eccleſia cuſtoditur, omnibus hominibus palam iam oſtenſa, & demonſtrata ſit. Pulchros ergo patronos Lutherani reperererunt, qui vel eo ſe ipſi argumento, conſcientia conſtricti, produnt, & reos faciunt, quod, cum nullum alioqui teſtem ſuum in Centurijs producant, per ſingulos tamen centenos annos, ideſt, per ſingula ſæcula diligenter colligunt noſtros, qui contra ipſos teſtimonia dicant: vt eos poſtea tanquam fictos impudenter reijciant: vel tanquam corruptos, temere refellant. quo quid dementius fieri poteſt? Quis n. illum reum ſanæ mentis eſſe credat, qui cum nullum, qui ipſi teſtimonium tribuat, reperire queat, in indagandis, & colligendis ad verſum ſe teſtibus laboret, vt repertos, & ad dicendum teſtimonium a ſe vocatos, ſua tantum auctoritate poſtea refutet? Quare hoc ſolum operis, & negotij reliquerunt tum ijs, qui legendo eorum Centurias decipi nolint: tum ijs, qui vel iam deceptos, ex errore eripere, vel, ne alij in errorem inducantur, præcauere ſtudeant, nempe vt videant intentis, vt dici ſolet, oculis, quam ſine iudicio, ac nulla ratione teſtes noſtros reſpuant. noſtrorum n. teſtium grauiſſima confirmatio eſt conſuetudo omnium eccleſiarum, & omnium ſæculorum. quæ cum aliunde, quam ex Apoſtolorum traditione profecta eſſe non poſit, & ſi teſtes negent, conſuetudine tamen certiſſimo teſte, qui negari nulla malitia poteſt, eos conuincimus. Quare tametſi Apoſtolici canones a Clemente Romano monumẽtis litterarũ proditi nunquam eſſent, & epiſtolæ Pontificum Apoſtolicorum adhuc ignorarentur, tamen eccleſiaſticæ regulæ s. Apoſtolorum, & epiſtolarum decreta ex Apoſtolica inſtitutione deducta, nihilo minus in more maiorum, & in conſuetudine eccleſiarum fuiſſent, quam nunc ſunt. idquod ſigillatim de canonibus libro primo, & de decretis epiſtolarum pontificum Apoſtolicorum extremo libro fuſe docebimus. Nihil itaq; ad ſummam cauſæ, & propoſiti ſui Magdeburgenſes canones, & epiſtolas negando profecerunt, quorum conſilium erat, traditiones Apoſtolicas delere. etenim ſi res geſta, inquit Calliſtratus iuriſconſultus, ſine litterarum quoq; conſignatione veritate factum ſuum præbeat, non ideo minus valebit, quod inſtrumentum nullum de ea re interceſſit. Huc etiam pertinet, quod ait Doctiſſimus auctor Tertull. in libro de Corona militis, Nihil intereſt, vtrũ conſuetudo, quæ idoneus teſtis eſt traditionis, ſcriptura, an traditione conſiſtat, quando & legem ratio commendat. porro, inquit, ſi lex ratione conſtat, lex erit omne, quod ratione conſtiterit, a quocunque productum. neque tam quærendus eſt auctor, quam auctoritas conſuetudinis, cuius eſt, inquit idem, traditio inuentrix: ratio confirmatrix: fides obſeruatrix. ex qua Tertullia-

ni

ni Oratione facile iam intelligi potest, quam nunc accusatione in iudicium af ferant Magd. & quam nos defensionem. illi enim consuetudinem a s. Apostolis institutam, & traditã, quam nos habemus, & ecclesiæ Dei habent, Apostolicis regulis, & decretis per epistolas Pontificum Apostolicorum denunciatis, & æditis vtendi, accersunt: ecclesiarum fidem, quæ illa semper seruauit, criminantur: rationem, in qua consistunt, omnia in ecclesia honeste, & secundum ordinem faciendi, arguunt. nos contra, hæc omnia defendimus, non quod defensionem propter se requirant, quæ enim perenni, & contestata veritate fundata sunt, Lædi nõ possunt: sed ne ignari decipiãtur: & ne imitatio exempli periculosa negandi hæc, & alia eiusmodi, alijs prodatur. Ad omnia ergo, quæ in canones Apostolorum obiecerunt, ita, vt spero, primo libro respondebimus, vt omnibus pateat, nihil aliud ea esse, quam commenta, & calumnias: eisq; vel ignorantiam, vel malitiam accusatorum manifeste redargui. atq; hoc solum eos uelle, vt quales ipsi sunt, tales nos, si assequi possint, appareamus, idest, sine vllo ordine, sine vllis legibus ecclesiasticis, sine vllis regulis, a s. Apostolis derelicti, & ad illa tempora reuocati, de quibus scriptum est, in illis diebus non erat rex in Israel, sed vnus quisq; quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat: vt iam non opus sit scire, quemadmodum, vt Apost. præcepit, omnia apud nos honeste, & secundum ordinem fiant, quod quidem sine canonum scientia cognosci non potest. Quia vero non satis est aliena refellere, sed propria etiam probare opus est, secundo loco eosdem canones Apost. tum firmissimis, & per multis testimonijs veterum conciliorum, & patrum sanctorum, tum rationibus, & argumentis probabimus. Deinde reliquis 4. libris eodem ordine ad omnes reprehensiones, quas epistolis Pontificum Apostolicorum opposuerunt, sic item, vt confido, responsum erit, vt responsione non solum leuitas, immo vanitas earum coarguatur, sed grauitas, antiquitas, & vera, ac solida auctoritas epistolarum demonstretur. id quod extremo loco tota iam accusatione a Magd. perorata, & a me conuicta, vberius fiet, pluribus testimonijs citatis, multis rationibus, & documentis ostensis, ac plurimis coniecturis, & indicijs inuestigatis. Quia vero sunt quidam ita difficiles, & morosi, ut nihil illis satis faciat, admonendi sunt isti, cum ea, quæ contra dicuntur, refellimus, non tam quæri oportere, quid rursus ex aduerso, vtcunq; responderi adhuc possit ab ijs, quibus nihil satis est, quã considerate expendi, quid cũ ratione possit. non n. is existimandus est potens esse ad arguendum eos, qui contra dicunt, qualem Apostolus requirit, qui arguendo efficit, vt nihil contra dicatur: sed vt nihil recte contra dici queat. sic enim iste obtinuerit illud ἀνεξέλεγκτον, quod diuinus Dionys. a Sopatro poscit; dicamus nos pluribus verbis, quando vno non possumus, non posse redargui, quod dicatur. Neque rursus si non omnibus

nibus de veritate canonum Apostolorum, & epistolarum Pontificum Apostolicorum disputatione vlla tandem persuasum erit, continuo non erit demonstratum. Dicendum enim est quod beatus Petrus dixit, cum vellet confutare, quod Simon falso contendebat, non posse, qui impius esset, verum somnium videre. καὶ τοῦτο φησὶ ψεῦδός ἐστι, καὶ περὶ τούτων ἀγράφως καὶ ἐγγράφως ἀποδεῖξαι δύναμαι, πεῖσαι δὲ οὐκ ἐπαγγέλλομαι. ὁ γὰρ πρὸς ἔρωτα μοχθηρᾶς νοσήσας γυναικὸς εἰς ἑτέρας κατὰ πάντα καλῆς συμβίωσιν νόμιμον τὸν ἑαυτοῦ οὐ μετατίθησι νοῦν, ἐνίοτε καὶ ἑαυτοῖς συνειδότες τὴν κρείττονα, προειλημμένοι ἀγαπῶσι τὴν χείρονα, τοῦτόν τι καὶ σὺ πάσχων ἀγνοεῖς. *interpretemur nos latine, falsum, inquit Petrus, est hoc, idque ex ijs, quæ scripta sunt, & quæ non sunt, effici, demonstrare quidem possum: persuadere vero ita esse, non promitto. Qui enim ad amorem mulieris turpis, & fœdæ se inclinauit, non traducit animum suum ad viuendum ex lege coniugali cum alia licet ex omni parte pulchra. quin etiam interdum non ignari, quæ sit melior, amore ante occupati, peiorem diligunt. hoc tibi Simon imprudenti accidit. Vereor, ne hoc ipsum nunc Magdeburgensibus & alijs Lutheranis eueniat, vt amoris sectæ suæ anticipatio non sinat transferri eorum mentes ad contemplandam meliorem formam Apostolicæ disciplinæ, quæ in canonibus Apost. & epistolarum Pontificum Apostolicorum decretis continetur, quibus vniuersus status ecclesiæ ceu neruis quibusdam colligatur, sed tempus est iam Stanislae Hosi Card. lectiss. & Domine venerande, vt propositum aggrediamur.*

Ex libro 8 alterius æditionis Recognitionū Clem.

Nos Frater Franciſcus de Piſis, ſacræ Theologiæ profeſſor, & in toto domi nio Florentino vice Inquiſitor generalis, viſo opere hoc quinque librorum pro defenſione ſacrorum Canonum Apoſtolicorum, & epiſtolarum Pontificum Apoſtolicorum contra hæreticos compoſito a patre Franciſco Turriano ſocieta tis Ieſu, & tanquam catholico, & vtili a nobis approbato, conceſſimus licen tiam illud imprimendi. die Martij tertia menſis. anno domini. 1572.

Quia in lectionem tanquam in viam aliquam ingreſſuris præmonſtrandi ſunt errores, Ecce

Errata.	Corrigenda.
F. 1. in margine iraſcite	lege, inſcite.
20. verſu 20. refelliſſe	fefelliſſe.
38. v. 39. traditiones canones	traditiones canonum
46. v. 23. ſcripturis parent,	ſcripturis parcunt
60. v. 3. ſimulque ſententias	ſimul ſententias
73. v. 32. iniquitatem	antiquitatem
84. v. 17. ἀπὸ σχολασικὸν	ἀπὸ σχολαστικῶν
125. in margine notandis,	negandis
89. v. 4. citant	citanti.
156. in margine a Clemente	Locus a clementi
159. v. 9. hanc ſententiam	hæc ſententia
175. v. 15. patribus eccleſiæ	partibus eccleſiæ
191. v 18. vt faceret,	vt facerent
Ibidem. v. penultimo vniti vobiſcum,	vniti nobiſcum
Ibidem v. vltimo ſpiritus s. præſentes	ſpiritui s. præſentes
199. v. penultimo epis. 2. ad Timoth.	dele ad Timoth.
207. v. 25. interfuerit	interfuerunt
215. v. vltimo ἀνὲμακτον	ἀναίμακτον
229. v. 12. ἀπειθεὶς	ἀπειθὴς
240. v. 25. & Niceno	ex Niceno
254. v. 18. teſtimonio	teſtimonio probamus
180. v. 26. quę amittunt	quæ conuincit
312. v. vltimo πρόκλιμα	πρόκριμα
320. v. vltimo & hoc remedio	vt hoc remedio
323. v. 45. Acatium coſti.	Acatium Conſt.
324. v. in marg. de non accuſandis	de accuſandis, & non accuſandis
334. v. 27. Sixtus ſecundus	Sixtus tertius
344. v. 16. abominationem,	Dominationem
362. v. 36. ἐξωσὶν	ἐξωσίαν
377. v. 19. effugerent: iam dei.	effugerent iram dei
376. v. 10. omnia operi,	omni operi
379. v. 20. articulos 18.	articulo. 18.
389. v. 42. Miſchel	Miſael
406. v. 22. καθιωσας	καθοσιώσας
429. v. 17. poſt baptiſmum,	per baptiſmum
432. in margine tam de non	tantum de
435. v. 36. cum illorum,	cum ipſorum
466. in principio c. 6. Theloſophori epiſtola,	Ac de iunio, inquiſit, Theleſphori epiſtola.
487. εἰωειδησιν	συνείδησιν
499. θεραπειαν	θεραπείαν
503. ἀλόγον	ἀλόγων
507. v. 7. trecentos annos	ducentos annos
115. in marg. Iudæis,	cum Iudæis
541. v. 40. obiecerunt.	obiecerunt reſponſum ſit
542. v. vltimo qui ſuis	quia ſuis
404. χίσι	σχίσει
429. ἀμαρτίαν	ἁμαρτίαν

SVMMAE CAPITVM

PRIMI LIBRI·

CAP.

Summæ capitum tertii libri.

Summæ capitum quarti libri.

Summæ capitum quinti libri.

nes

** ij & de

FINIS.

12

FRANCISCI TVRRIANI
SOCIETATIS IESV.
Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro Canonibus Apostolorum.

LIBER PRIMVS.

Responsio ad ea, quæ Magdeburgenses Centuriatores in proœmio accusationis Canonum Apostolorum in eos obijciunt; & defensio Canonis xvii. de secundis nuptijs ordinando Clerico prohibitis: & explanatio loci Pauli ad Titum de continentia Sacerdotum, Collatis locis scripturæ, & examinata proprietate & consuetudine verbi Continentiæ in scripturis. Cap. I.

VT IGITVR ad omnia, quæ Magdeburgenses Centuriatores in Ecclesiasticos Canones Sanctorum Aposto- » lorum obijciunt, respondere iam incipiamus, ordiamur » ab eorum proœmio; sic enim illi orsi sunt, Canones il- » los, qui à Clemente Romano versi dicuntur, & nomine » Apostolorum circunferuntur, ab Apostolis non esse » conscriptos, nec hoc sæculo tales extitisse, multis fir- » mis argumentis probari potest. » Hactenus proœmium, in quo illud primum non intelligo, quid sibi velit, quod aiunt, Canones illos, qui a Clemente Rom. versi dicuntur. Ex qua enim lingua versi? aut quis vnquàm dixit a Clemēte versos prćter Magdeburgenses? an versi e Græco in Latinum? ecquis ignorat, Clementem Romanum lib. 8. de constitutionibus Apostolorum Græce scripsisse, esseque Apostolorum Canones extremam partem libri octaui? tametsi ignorasse quidem Magdeburgenses non mirum erat, si hi libri non essent iam pridē in lucē æditi, & in publico versarentur. An fortaßis existimarunt Magdeburgenses ex lingua Hebraica, aut Syra, aut Arabica, in Græcam a Clemēte translatos? ipsi ergo viderint, quid dicere voluerint, aut quomodo a Clemente versos intellexerint. Libenter equidem dißimulassem hoc, quia parum, aut nihil ad causam refert, nisi cum ijs agerem, qui se in omnibus acutos & perelegantes viros putant, & præ se cęteros homines nihili faciunt. Præterea quod in eodem proœmio dicunt, non esse ab Apostolis conscriptos canones istos, Quis hoc negat? aut quis vnquam ex catholicis scriptos ab Apostolis dixit? aut esse eos scripturam sacram, & diuinitus inspiratam? vt quidem esset, si ab Apostolis scriptos esse sic probaretur, quomodo probatur, scriptum esse ab eis nouum testamentū. Quod autē adiunxerunt, Nec hoc sæculo tales extitisse: hoc illud est, de quo cum eis contendimus. Et hoc nos multis grauißimis testimonijs loco suo probabimus; si prius istorū argumenta, quæ ipsi firma vocant, & in sex locos distribuerunt, refellerimus. Primum, nam reperiuntur (in- »

Quam irascite dixerint Mag. esse Canones Apostolorum versos a Clemente.

Canones Apostol. fine scripto traditi sūt.

» quiunt) inter eos aliquot Canones, qui probatis authenticis, quos paulo
» ante recensuimus, Apostolorum Canonibus, & doctrinæ aduersantur,
» quales sunt Canon xvii. qui secundas nuptias damnat, quas tamen Pau-
» lus 1. Tim. v. & 1. Cor. xii. mandat, & præcipit. Hactenus Magd. recitemus nos Canonē, Si quis post baptisma secundis nuptijs fuerit copulatus, aut concubinam habuit, non potest esse Episc. aut presb. aut diac. aut prorsus ex numero eorū, qui ministerio sacro deseruiunt. Hactenus Canon: qui si nuptias damnat, damnat etiam Paulus 1. Tim. 3. cum præcipit, vt sit Episcopus, & præsbiter vnius vxoris vir, idest, ne sit secundis nuptijs copulatus. Ita enim esse intelligendum, quia hoc isti sine vlla ratione, & auctoritate negabunt, nos ex ipsius Pauli verbis, & verborum eius virtute docemus, & probamus; quia, quem hoc loco dixit Apostolus, debere esse vnius vxoris virum, sobrium, pudicum, filios habentem subditos, eundem dixit in Epis. ad Titum, debere esse item vnius vxoris virum, filios habentem non in accusatione luxuriæ, pudicum & continentem. Interrogate ergo Paulum Magdeburgenses, cur continentem addidit ad pudicum? cur inquam, ad pudicitiam, quæ laicis quoq; coniugibus necessaria est, continentia non est, continentiam addidit in Sacerdotibus? Quid sibi voluit istius verbi adiunctio, si vxore vti Episcopo & presbytero licere volebat? Verbū enim ἐγκρατὴς quod continentem declarat, cum solum ponitur, idest, sine additione eius rei, cuius aliquis continens est, vt iræ, inanis gloriæ, (iræ enim continens quis dicitur, & gloriæ, & auri, ac similium.) Tunc ad voluptates gustus, & tactus proprie refertur, vt Arist. in priore libro magnorum moralium notauit. Requirit ergo Paulus, qui vim & proprietatem horum verborum non ignorabat, quibus in tam necessaria nobis doctrina vtebatur, requirit, inquam, vt sacerdos, siue libidine tentetur, siue non contineat se ab omni concubitu. Hoc enim significat, debere esse castum simul & continentem. σώφρων enim, ait idem Arist. id est castus, non patitur; ἐγκρατὴς vero, idest continens, patitur. Si qui vero putabunt non accipi hic ἐγκρατῆ idest continentem proprie, putent quoq;, vt errorem suum augeant, neq; cætera, quæ hoc eodem loco Paulus cum continente coniunxit, ad proprias virtutes pertinere, sed ad communes & generales, quos statim ratio ipsa verborum & doctrinæ, & scripturæ sanctæ consuetudo redarguet: & non ita esse quod putant, conuincet. Quia enim ad Episcopum pertinet, & ad Sacerdotem, vt eleemosynas tribuat, vt sciat non solum pauperibus ecclesiæ suæ tribuendum esse, sed etiam peregrinis, quod sine scripto etiam traditum est canone Apostolorum xli. idcirco iubet ei Apostolus per epistolam, hospitalem esse. Itaq; ad charitatem erga pauperes ecclesiæ suæ debet adiungere Sacerdos ecclesiæ charitatem erga peregrinos: sicut beatus Petrus ad charitatem fraternitatis siue erga fratres, quam vocat philadelphiam, iubet adiungere charitatem generalem erga omnes, etiam inimicos. ne quis existimet satis esse diligere fratres nostros, qui ex eodem vtero mystico baptismali nobiscum renati sunt, nisi diligat etiam quoscumq; alienigenas. Similiter iubet esse φιλάγαθον id est, studiosum eorum, qui probi sunt, vt sic studio suo improbos alios ad probitatem prouocet: item castum, siue pudicum, vt alios exemplo suo hortari possit ad pudicitiam: nam oculis etiam & au-

Defensio, & explicatio canonis apost. xvii, de nuptiis sacerdotum, & diaconorū prohibitis.

Vsus, & proprietas verbi ἐγκρατὴς idest, continens.

Quomodo redarguēdi sint, qui putauerint continētem in epis. Pauli, ad Tit. ad genera lem virtutem pertinere.

1. pet. c. 1.

& auditu & ſermone pudicum ſiue caſtum eſſe oportet. Præcipit deinde iuſtum eſſe, vt ſit ἀπροσωπόληπτος, ſicut apoſtolica conſtitutio in 2. lib. Clementis Romani eidem præcipit, id eſt, vt non ſit acceptor perſonarũ, qui (inquit) neque diuites reuereatur: neq; pauperes contemnat, & opprimat. Nihil enim magis ſacerdoti, qui eccleſiæ præeſt, neceſſarium eſt, cũ ſit iudex in eccleſia ſua. Sequitur deinde vt ſit ὅσιος, id eſt, ſanctus: hæc quoque propria & ſpecialis virtus eſt, ſicut ſuperiores. Differt autem, vt Photius Conſtantinopolit. in Lexico ſuo notauit ὅσιος, ideſt ſanctus a iuſto, quod iuſtus (inquit) ſeruat æqualitatem iuſtitiæ erga ſui ſimiles, ideſt erga homines. ὅσιος vero ὁ περὶ τὰ θεῖα ἐσπουδακὼς ἑαυτὸν καθοσιώσας θεῷ, ideſt, ſanctus, qui ſtudio diuinorum tenetur, & ſe Deo conſecrauit. Sequitur deinde vt ſit ἐγκρατὴς, ideſt, continens, quod verbum ἐπίτασιν τῆς σωφροσύνης ſecundum proprietatem ſuam declarat, ideſt incrementũ & amplificationem caſtitatis, ſiue pudicitiæ: ſignificat enim non tangere vxorem, ſicut Paulus loquitur in Epiſtola ad Corinth. cum ait, De quibus ſcripſiſtis, bonum eſt homini mulierem non tangere, de vxoribus enim interrogauerant Corinthii, & de eis Paulus reſpondit, vt & ratio ipſa conuincit: & nos alio loco, auctore etiam & interprete S. Sixto ſecundo, copioſe docuimus. Si igitur præceptum Chriſti eſt, vt ſit ſacerdos, qualis hic ab Apoſto. deſcribitur, ſit etiam præceptum eius, vt continens ſit: aut ſi hoc non eſt, nec illud, vt ſit hoſpitalis, benignus, ſobrius, iuſtus, ſanctus. Ipſe denique viderit, qui aliter locum hunc Pauli, & verba eius interpretanda eſſe putet. De huiuſmodi continentia carnis, ideſt, de virtute ſpeciali etiã vxorem propriam nõ tangendi diſputabat Paulus coram Fęlice pręſide, & Druſilla vxore eius, ſicut diſputauit apud Corinth. quæ fuit cauſa, vt ad eum Corinthii de ea re ſcriberent: & Paulus eis reſponderet. De quibus ſcripſiſtis, bonũ eſt homini, mulierem non tangere, ideſt, vxorem. Diſputabat, etiam Paulus coram Fęlice de iuſtitia ſpeciali virtute. Quid enim accommodatius, & opportunius eſſe poterat, quam vt reus coram Iudice de iuſtitia inter homines, diſſereret, & de iuſtitia Dei in iudicio futuro? aut quid rurſus alienius a ratione & propoſito & loco ac tempore illo, quam ſi dicatur diſſeruiſſe de iuſtitia, quæ vniuerſam virtutem ſignificet: & de continentia, quæ vniuerſam item virtutem ſignificet? Quis enim ita Lucam locutum fuiſſe vnquam dixerit, vt bis virtutem vniuerſam duplici vocabulo Iuſtitiæ & Continentiæ in eodem loco otioſe affecerit? Præterea cum Paulus de ſęcularibus dicit, Si non continent, nubant; an non neceſſe eſt omnino, verbum continendi, vnde continentia deriuatur, ſicut ἐγκράτεια ἀπὸ τοῦ ἐγκρατεύεσθαι referri ad continentiam carnis? Quare, ſi permittit Apoſtolus ijs, qui contiuentes eſſe nolunt, ideſt, qui nolunt continere ſe ſemper ab omni concubitu muliebri, vt vxores ducant, vt ſuis vtẽtes, fornicari deſinant; & ijs, qui vxores habent, vt, poſtquam ad tempus ex conſenſu ſe ab eis continuerunt, reuertantur in id ipſum, ne propter incontinentiam tententur, ergo vxore ſua vti non eſt ſecundum Paulum continentis, licet poſſit eſſe caſti, ſiue pudici. Ex quo rurſus fit, vt ſi ſacerdos debet eſſe continens, ſicut Apoſtolus pręcepit, neceſſe ſit ſecundum ſcripturam Pauli diuinitus inſpiratam, vt vxorem ſuam non tangat. Id circo continentem eſſe, nulli in toto nouo teſtamento præcipitur, niſi miniſtris ſacri altaris Epiſcopo, presbytero, & diacono, & ijs, qui continentiã

Quid iuſtus differat ab eo, qui dicitur ὅσιος, ideſt, ſanctus.

lib. 2. de dogmaticis chor.

quid abſurdi, & falſi concedere cogatur qui legem continẽtiæ ſacerdotalis ſolui poſſe exiſtimet.

act. 24.

quod nulli in toto nouo teſtamento præcipiatur vt ſit ἐγκρατὴς

idest continēs præterquā ministro altaris episcopo presbytero, diacono, & iis, qui se voto continentiæ obligarūt.

Deo promiserunt. Rursus cum ait idem Apostolus, omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, quod Græce est ἐγκρατεύεται, necesse est ad ea referre quæ sunt propria continentiæ specialis, idest, ad voluptates, & concupiscentias ventris, & sub ventre, vt Græci loquuntur, quas hæc virtus specialis cohibet. Hæ enim sunt, quæ pugili, & ei, qui in stadio currit, & in agone certat, nocere possunt. vnde inquit Theodoretus hunc locum interpretans, non omnibus cibis vescuntur isti, quamquā expetant: sed eum solum, quem magister eorum eis adhibet. In illo autem loco Epi. Pet. 2. c. 1. ministrate in scientia continentiā, accipiendum quoque esse verbum continentiæ pro virtute continentiæ carnis, id est, continentiæ voluptatum gustus, & tactus, (ex vtroque horum enim constat hæc virtus, sciteq; dixit Tertullianus in libro de ieiunio contra psychicos, monstrum esse libidinem sine gula, vnde scriptum est, nolite inebriari vino, in quo est luxuria) satis declarat quod sequitur, in continentia patientiam scilicet ministrate: quia enim voluptates carnis, siue concupiscentiæ, a quibus vnusquisq; tentatur abstractus, & illectus, sicut ait beatus Iacobus, vehementissimę omnium sunt, ac vehementiores etiam quam impetus iræ, vt philosophi quoque tradunt; idcirco in his cohibendis maxime opus est patientiæ virtute. hęc igitur est pręcipua ratio, cur in cognitione, siue scientia studiosius continentiā, quam aliam virtutem ministremus, quod, vt dixi, concupiscentiæ, in quibus refręnandis, & coercendis virtus continentiæ versatur, vehementissimæ omnium sint. Iubet ergo B. Petrus ministrare in fide virtutem, idest, adiungere ad fidem opus virtutis, quia fides sine virtutis opere mortua est: & ministrare in virtute scientiam: idest, operari virtutem cū cognitione, siue prudentia spiritus, quæ est regula, & norma verę virtutis: γνῶσιν enim vocat B. Petrus, quam Philosophi in operatione virtutum vocant φρόνησιν, idest prudentiam. Vide Apostolus in epistola ad Rom. iubet vt probemus, idest, vt per instructionem legis Dei examinemus, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Sic enim intelligendum esse, quod ait, vt probetis, quæ sit voluntas Dei bona, intelligi potest ex c. 7. eiusdem epis. ad Rom. cum ait; & probas quæ sint meliora instructus per legem. Propter hanc ergo cognitionem, siue prudentiam spiritualem, quæ ministranda est in operatione virtutis, vt sit recta, ac perfecta, dixit Esaias. Discite bene facere, vt erudite magnus Basilius in eo loco obseruauit. Sine perceptione enim scientiæ siue prudentiæ ad bene operandum, non possumus bene operari: & rursus idem Esaias cum iudicia tua (inquit) feceris, iustitiam discent habitatores terræ. Ergo postquam beatus Petrus præcepit ministrare in fide virtutem generaliter, & in virtute cognitionem, siue scientiam, quæ discenda est ex institutione legis Dei, & sanctarum scripturarum, pergit iam ad speciales virtutes, quarum primam posuit continentiam propter causam iam dictam. Non persequor reliqua, quia non est locus. Perse intelliget, qui scripturas sanctas scrutari didicerit. Redeo ad locum Pauli in Epistola ad Titum, cui consonat præceptum Beati Petri in epistola Clementis secunda. Ministri (inquit) altaris siue diaconi ad Dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem suam coniuges suas reliquerunt. Sic enim scriptum est in vetusto exemplari bibliothecæ Vaticanæ. non dixit, coniuges suas eiecerunt, siue excluserunt. Hoc enim vetat ca-

1. Cor. 9.
2. Pet. c. 1.
Eph. c. 5.
Iac. c. 1.
Rom. 12.
Rom. c. 7.
Esa. c. 1.
Esa. 26.

locus epis. Clementis consonans epist. Pauli ad Titum de continentia sacerdotum.

tat canon.v. Apostolorum,quia inhumanum sit hoc facere: sed dixit reliquerunt: idest, iam ante ordinationem desierunt cum eis misceri; nisi enim ante ordinationẽ vxor ordinationi mariti assentiatur,& ambo deinceps semper ex consensu continentes esse velint, non potest ordinari. Hoc ergo significat,ante ordinationem coniuges suas relinquere. in extrema autem parte epistolæ,hæc (inquit) præcepta a sancto Petro accepi. & ne quis aliquando dicere posset,esse hoc præceptum humanum, & nõ diuinum,subiungit.Hæc tibi fili charissime insinuari curaui,vt seruari omnia præcipias sine macula. si quis vero audierit te, vtilis erit minister Iesu Christi; qui autem non audierit te, immo loquentem dominum per te, ipse sibi damnationem acquiret.Ergo hoc præceptum beati Petri de continentia sacerdotum diuinum est, & non humanum. Cum enim quis loquitur,quę aut prius ipse dominus immediate,&ore suo locutus est,vt ea quæ sunt in euangelio,aut postea locutus est per Apost. suos siue scripto, siue sine scripto, diuina tunc & non humana loquitur. Vnde reddens rationẽ Dionysius c.4. cęlestis hier. quare Deus cum legem dederit per Angelos,vt S. Stephanus in actis apost. & Paulus in epist. ad Galatas testantur:scriptura tamen Exodi ab ipso Deo datam esse dixit: Scilicet non ob aliam causam,inquit,nisi vt doceremur,diuinam esse legem. Vt igitur lex data per Angelos,non erat angelica,sed diuina,sic omnia,quæ Dominus per homines;quos Apostolos & ministros noui testamenti elegit, & misit;tradidit,non sunt,neque dicuntur humana,sed diuina, sicut non humana,sed diuina fuerunt; quæcunque Deus per Moysem populo suo tradidit.Vnde diuinus Dionysius vnum genus tantum traditionum Apostolicarum a sanctis Apostolis didicit,id est diuinum: non duplex, alterũ humanum, alterum diuinum: vt ex extrema parte capitis primi ecclesiasticæ hier. perspici potest. Deinde si sunt Apostoli magistri Ecclesiæ Catholicæ,vt quidem sunt;si quidem Spiritus Sanctus per eos,& per eorum prędicationem Ecclesiæ Catholicæ traditam docet Ecclesiam omnem veritatem; Apostolos autem Dominus per se & immediate erudiuit, & illuminauit in omnibus,quæ ecclesię tradiderunt; contra enim sentire error est;sunt igitur non humana,sed diuina omnia,quę Apostoli a Christo missi, in ecclesia Dei docuerunt; & statuerunt. Nec enim,cum Apost. dixit, nam cæteris ego dico,non Dominus, diuina ab humanis distinguere voluit:sed ea,quæ Dominus ore proprio in Euangelio docuit,vt illud,Vxorem a viro non discedere,ab ijs distinxit, quæ non prius ore proprio, sed tunc primum ore Apostoli docuit,quale est, Si quis frater vxorem habet infidelem,& quæ sequuntur. Vt sapienter Theodoretus in diuinis scripturis valde exercitatus,& eruditus sua interpretatione admonuit. Immo ipse idem Paulus,ne quis male interpretaretur,quod dixerat,Ego dico, nõ Dominus;& ad humanam auctoritatem,quod diuinæ erat,referret,de ijs omnibus, quæ paulo ante scripserat,subiunxit, Puto autem quod & ego spiritum Dei habeam. sic quoque beatus Chrysostomus sensit.sed,vt ante dixi, qni præceptum de continentia sacerdotum in epis. Pauli ad Titũ humanum putat, putet etiam humanum esse præceptum de hospitalitate, & iustitia ac sanctitate. Denique si Paulus in epis. ad Tit. a senibus laicis requirit,vt sint casti,siue pudici,idem item a nuptis adolescentulis, & idẽ rursus item a coniugibus in epi.1.ad Titum c. 2. an cum a sacris ministris

[Marginalia: act.7. — Gal.3. — Exo.19. — quare quæcunque Apostoli tradiderunt,diuina sint. — Dionysius vnũ tantum genus traditionũ Apostolicarum nouit. — 1.co.7. — quę distinxerit Paulus,& a quibus,cum dixit, ego dico, non Dominus. — ad Tit.c.2.]

requirit, vt sint simul σώφρονας & ἐγκρατεῖς, id est, casti, & continentes, nihil amplius requirit? quod si requirit, dicant nobis isti, qui cœlibatum proprie iuris diuini esse negant, quid illud erit? ad communem enim & generalem virtutem continentię confugere non possunt; cum, vt ante ostensũ est, nunquam in nouo testamento nisi proprie hoc verbum accipiatur. Postremo conscientias isti suas, qui contradicunt, interrogent, vtrum honestum existiment, quod ad voluptates carnis pertinet, non plus castitatis, a sacris ministris, quam a laicis & sęculi hominibus hoc loco epistolę a Paulo requiri? quod si non existimant, quid istud plus castitatis esse potest, nisi vt illi, id est sacri ministri, omnino ab vxoribus abstineant: hi, id est laici, non abstineant, si nolint; sint tamen casti, & pudici? Sed reuertamur tandem ad locum Pauli, vnius vxoris vir. Si enim sua vxore vti, licere sacerdoti, noluit, quod ipsa nunc vis verborum, vt demonstraui, confiteri cogit; quis iam non videt, absurdum esse, hoc solum hic prohiberi, cum ait, vnius vxoris vir, ne duas simul ducat, quod ne apud Gentiles quidem licuit, ex quo leges Imperatorum hoc prohibuerunt, vt Theodoretus quoque in eodem loco testatur: aut ne duas simul habeat? quod Iudæis licebat, nos autem non sumus sub lege. vtrumq; vero horum omnibus laicis Synodus Nycena c. 26. interdixit, Nemo (inquit) duas simul vxores in matrimonium accipiat: aut vxori prius ductę alteram superinducat. Ab episcopis vero, & presbyteris, ac diaconis an nõ decebat, vt plus aliquid Apostolus requireret? nisi fortasse nihil inter populum, & sacerdotes Domini distare volunt. Restat ergo, vt hoc velit hæc Pauli Apostoli lex, vt qui Episcopus aut presbyter fieri debet, si non est vxoris inexpertus, semel tãtum duxerit vxorem, siue illa mortua sit, siue viuat, a qua deinceps abstinendum ei sit. Diximus quod est legis: dicamus etiam, quod est rationis. Quomodo enim Episcopus aut presbyter filios habebit subditos cum omni castitate, sicut Apostolus In eodem loco præcipit, si licet Episcopo, aut presbytero non abstinere ab vxore sua? quomodo poterit filios ad continentiam hortari, si ipse non est continens? aut quemadmodum cum auctoritate eos reprehẽdere poterit, si noluerint subditi esse in omni castitate? aut quid, inquit beatus Ambrosius, interesset inter populum & sacerdotem, si eisdem adstringerentur legibus? debet (inquit) pręponderare vita sacerdotis, sicut pręponderat gratia. Diximus quod est legis, & rationis: dicamus quoque quod est testimonii. Beatus Ambrosius in epistola illa longa & eruditissima ad Ecclesiam Vercellen. Episcopo carentem, quæ est in x. libro epistolarum eius, Hũc locum grauissime explanans Apostolus (inquit) est, qui vnius vxoris virum pręcipit esse, nõ quo exortem excludat coniugii, nam hoc supra legem præcepti est, sed vt coniugali castimonia seruet ablutionis suæ gratiam: nec vt iterum filios in sacerdotio creare Apostolica inuitetur auctoritate: habentem enim dixit filios, non facientem: neque coniugium iterare. & Paulo post, Sed prius cognoscamus, non solum hoc Apostolum de Episcopo, & presbytero statuisse, sed etiam patres in concilio Niceni tractatus addidisse, neque clericum quemquam debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit. Hactenus Ambrosius. sane quidem secuti sunt Niceni patres Canonẽ Apostolorum 17. loci Pauli interpretem. An dicturi sunt Magd. damnasse etiam secundas nuptias Synodum Nicenam? sed negabunt fortassis & hunc Canonem

Magd. nihil inter populum, & sacerdotes distare volunt.

1. Tim. c. 3.

quid legis, & rationis, & testimonii sit in canone apost. 17. de nuptiis sacerdotum, & diaconorum interdictis.

1. Tim. c. 3.

Ambrosius.

Niceni patres.

nonem Nicenum, & testem eius Ambrosium, qui nihil credunt, nisi quod ipsi fingunt: & se ipsis testibus probant, Sed quid mirum, si negent, qui aliquos etiam libros scripturę sanctę Canonicos negare audent. Præterea Beatus Basilius in commentarijs Esaiæ c.3. oportet, inquit, vt sit presbyter omnis cócubitus inexpertus, aut, secundum legem Domini, vnius uxoris vir. Paulus ergo requirit, vt si expertus sit concubitum, vnius tantū vxoris concubitum expertus sit, a qua deinceps abstinendum ei sit, alioquin non fuerit pudicus, & continens, vt esse præcipit Apostolus. Itē Tertullianus lib.1. ad vxorem, (tametsi in eo non sequimur, quod secundas nuptias contra ecclesiasticum, & apostolicum dogma damnauit, quas Apostolus manifeste probat, sed in interpretatione loci Pauli de Episcopo & presbytero vnius vxoris viro) quantum (inquit) fidei detrahant, quantum obstrepant sanctitati nuptiæ secundę, disciplina ecclesię, & præscriptio Apostoli declarat, cum digamós non sinit præsidere: cum viduam allegi in ordinationem, nisi vniuiram non concedit. aram enim Domini mundam proponi oportet. Tertulliano ergo auctore ara munda non ponitur, quæ a non continentibus tractatur. Siquidem oportet ita vnius uxoris virum pudicum esse, vt viduam vnius viri vxorem: quę, cum vidua sit, non potest non continens esse. Ad hęc Innocentius primus in epi. 11. c.9. Hunc ipsum locum Apostoli explanans, vnius (inquit) vxoris virum dixit non permanentem in concupiscentia generandi, sed propter futuram continentiam. Interrogemus hic Magdeburgenses, Vnde vos probatis, quod dicitis? Quid legis, quid rationis, quid testiū profertis? aut cur vobis credi vultis contra scripturam, contra ratione, contra testes? Quod si adhuc nobis non creditis, a quibus discessistis, interrogate Græcos, qui de cœlibatu quoque a nobis dissentiunt, tam & si non tanto errore, quanto vos: apud illos enim presbyteri non ducunt vxores: & si ab ijs, quas habent, quas ante duxerunt, non se deinceps continent, quod Apostolus pręcipit. consulite, inquam, omnes Gręcos interpretes Canonum Apostolorum, an Canonem istum 17. negent, & eo nuptias secundas damnari dicant? tam & si illi Canonum sextę Synodi in Trullo conditores in canone 13. cœlibatum Ecclesię Romanę matris omnium ecclesiarum reprehendere audent. Cuius continentiam sacerdotalem accusare, quid aliud est, quam libidini sacerdotum patrocinari? Et qui illos reprehendere, & patronos libidinis in hac parte appellare, procacis esse putet, an non applaudere illis videatur? & ecclesię Catholicę nolens noceat? Sed de his si quis plura requirit, relegat, quæ postea Magdeburgensibus in tertio libro defensionis Epistolarum pontificum Apostolicorū respondebimus, & inde assumat, ne eadem sine necessitate hic repetamus.

Defensio

1. Tim.3.

qui traditionē sacri cœlibatus humanam esse dicit, ecclesiæ nocet.

Defensio Canonis Apostolorum 27. & quomodo hic Canon interpres sit loci Pauli de Cælibatu sacerdotum, & diaconorum. item interpretatio loci Pauli de potestate mulierem sororem circumducendi ex proprietate verborum, & collatione alterius loci Pauli, & auctoritate veterum. Cap. 2.

» PERGAMVS respondere ad reliqua. & Canon (inquiunt) 27. tantum
» clericis lectoribus, & cātoribus nuptias permittit: alijs vero non ob-
» scure vetat, quod est contra doctrinam Pauli 1. Tim. 3. & 1. Cor. 9. &
» 1. Timoth. 4.]

Cum aiunt Magdeburgenses, Alijs vero non obscure vetat, vtrum alijs clericis vetari intellexerint Magdeburgenses, præterquam clericis lectoribus, & cantoribus, vt canon vult: an vero vetari alijs non clericis, quod falsum est: non satis intelligo, quia obscure dixerunt, vt solent, qui fallere volunt. Aperte dicit canon, Ex ijs, qui ad clerum accesserunt coniugio liberi, ac soluti, lectoribus tantum, & cantoribus permitti vxorem ducere. si hoc isti dicunt esse contra 1. Timoth. 3. ideo dicunt, quia quod ibi præcipit Apostolus Episcopis, presbyteris, & diaconis, vt sint vnius vxoris viri, hoc, tanquam indocti, qui non intelligunt, vt Ecclesia Catholica semper intellexit, quos Apostolus vnius vxoris viros vocet, & tāquam instabiles, qui noluerunt permanere in ijs, quæ eorum maiores, ac patres didicerunt, & tradita illis fuerunt, ad suam & suorum perditionē deprauant. Explicate ergo Magdeburg. si potestis, discipulis vestris, vnde hoc probetis; quo argumento, quo teste? aut ex quibus didicistis, nisi ex patre, & propheta vestro Lutero, sic locum Apostoli interpretari, quasi ibi permittat clericis omnibus vxorem ducere? nos enim ex verbis Apostoli, & ratione atq; auctoritate sanctorum patrum adhibita, probauimus illud ab Apostolo hoc loco præcipi, si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus fiat, qui non sit matrimonij inexpertus, vt hic semel tantum vxorem duxerit, siue illa mortua sit, siue viuat, a qua deinceps abstinendum sit; hic vero Canon plane vetat, cum iam quis factus est Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vt tunc vxorem ducat. Quomodo enim non hoc istis prohibeat, quibus nec ea, quam habent vti permittit? immo iubet esse pudicos, & continētes? Ne vero intelligamus, hoc ipsum omnibus quoque clericis prohiberi, ne scilicet vxores ducant, postquā in Clerum asciti sunt, accedit Apostolica traditio hoc canone 27. sancita, & commendata, quæ, tanquam scripturæ Pauli interpres, lectoribus, & cantoribus tantum permittit, vt hi soli postquam facti sunt Clerici, possint, si voluerint, vxorem ducere. istis, inquam, licet in clero non continentes esse, idest, vti vxoribus suis, quibus eas in clero ducere licet. Videamus iam de capite 9. prioris epi. ad Corinth. quod ijdem Magd. citant etiam contra Canonem 27. Apostolorum sola indicatione capitis; quasi locus facilis sit, & omnibus in promptu ad intelligendum, cum ipsa nostra disceptatio testis sit non ita facilem esse. Locus igitur, quem indicare voluerunt, est ille; Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circunducendi, sicut & cęteri Apostoli fratres Domini, & Cephas? Quæso vos quadrūuiri Magde. vnde didicistis mulierem sororem hoc loco vxorem interpretari? Quæ grammatica sermonis Greci, aut quis vetus auctor hoc docuit? quis literas Gręcas degustauit, & de vsu articulorum aliquid percepit, qui

1. Tim. 3.

1. Tim. 3. ad Tit. 1.

defensio, & explicatio Canonis Aposto. 27. de nuptiis lectorum & cantorum.

locus Apostol. de potestate circunducendi mulierem sororem. 1. cor. 9.

pit, qui

pit,qui ignoret,si de vxore Paulus dixisset, vsurum fuisse, vt necesse erat, articulo Græco,dicturumq; τὴν γυναῖκα? an vero quia Paulus sermone imperitus erat, idcirco existimabitis, nescisse spiritum sanctum significare sine ambiguitate quod volebat? ἀοϱίστως ergo dixit γυναῖκα idest, infinite, ac sine articulo,vt non de certa vxore, sed de quauis muliere intelligeretur. Sic Tertullianus in scripturis sanctis exercitatissimus, idemq; linguæ Græcæ peritissimus intellexit. Sic enim in libro de Monogamia scripsit, Petrum solum inuenio maritum per socrum. & paulopost interpretans hunc locum,vbi ea (inquit) subiungit de victuaria exhibitione,abstinentiam eius ostendunt dicentis,nunquid non habemus potestatem manducandi,& bibendi? nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi,sicut & cęteri Apostoli,& fratres Domini,& Cephas? nō vxores (inquit)demonstrat ab Apostolis ductas,quas & qui non habent, potestatem tamen manducandi,& bibendi habent,sed simpliciter mulieres,quæ illis eodem instituto,quo & Dominum comitantes,ministrabāt. Hæc Tertullianus. idem atque eodem modo intellexerunt Ambrosius Græce quoque peritissimus, & alij Latini patres: idem quoq; Theodoretus, Aecumenius, & Theophylactus,ac plerIq; alij Gręci, ne omnes enumerem.Sed dissimulemus interim proprietatem sermonis Græci,dum cū Matthia Illyrico, & condiscipulis eius agimus, quos linguam Græcam ignorare scimus. fingamus dixisse Apostolum τὴν γυναῖκα,& vxorem significasse:an,quod sororem addidit,nō satis aperte declarabat,non iam illā, vt vxorem,circumduci,sed vt sororem,vt quamuis vxorem haberet,esset alioqui tanquam non habens,vt idem in Epi.ad Cor.priore dixit. Miror Magdeburgenses non notasse etiam hoc loco, quod idem Apostolus in Epist. ad Philipp. c. 4. scripsit, inquiens, rogo etiam & te germane compar,quod quidam veteres de vxore Pauli dictum esse existimarunt, quos Theodoretus in commentariis suis refellit,sic enim ait.Imprudenter quidam hoc loco suspicati sunt Paulum de vxore sua dicere,immemores epistolę ad Corinth. cum illud de non nuptis, & viduis scribit, bonum est, si sic maneant, vt ego. Nunquam autem habuisse vxorem verius est,adolescens enim vocatus est. Hactenus Theod. Quomodo ergo Paulus potestatem habebat circumducendi vxorem, si vel erat ex non nuptis, vel ex viduis,sicut idem affirmat? an forte habebat potestatem circumducendi uxorem quam non habebat, sed habere poterat? Hoc enim super est, vt cū Apostoli dixerint, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te,vos Magdeburgenses mendaces eos faciatis,si vel non reliquerunt,quę habebant:vel potuerunt accipere,quæ non habebant: nihil enim inter est. Siue igitur nunquam vxorem habuit, quod Theodoretus verisimilius esse iudicat,& Hierony.in Epistola ad Eustochium de virginitate,non audiēdos esse ait,qui cōtradicunt;siue viduus fuit,vt Tertull. Methodius,Chrysost. senserunt,Ignatius enim in vetere interpretatione Latina manu scripta epistolę ad Philadelph. quæ in Vaticano est,non habet,quod in Græca Epistola nuper in publicum emissa legitur de Paulo inter eos, qui vxorem habuerunt;siue inquam,hoc, siue illud sit, certe quod ait idem Apostolus,Dico autem non nuptis,& viduis,bonum est illis,si sic maneant,sicut ego,aperte conuincit,non posse de vxore intelligi,quod in eadem epist.c.9. Magdeburgenses volunt. Citant præterea contra hunc Canonē

quomodo Magdeb. mendaces faciunt Apostolos, cum dixerunt, ecce nos reliquimus omnia.

de Paulo vtrū vxorem habuerit.

B Aposto

Apostolorum cap. quartum Epistolæ prioris ad Titum, quasi hic canon omnibus prohibeat nubere: & nuptias cum Manichæis, & Marcionistis damnet, quas tamen Apostolorum canones celebrant, & probant, & earũ vituperatores condemnant. Sed Magdeburgenses, quia nihil interesse putant, vtum damnentur nuptiæ, an aliquibus interdicantur, quia omnibus licere volunt, vt sit sacerdos, sicut populus, non possunt aliter disciplinam Luteri defendere, nisi Apostolorum Canones, & pontificum Apostolicorum epistolas negent. In hunc quoque locum epistolę ad Tim. c. 4. multa a me in tertio libro defensionis epistolarum scribuntur. illinc itẽ assumat, qui plura hic desiderat.

Magd. nihil interesse putãt, vtrum nuptiæ damnentur an aliquibus interdicantur.

Defensio Canonis Apostolorum 48. de quadragesimæ ieiunio, & quarta, ac sexta feria. Et quomodo Dominus noster, & Apostoli eius, & Sancti Prophetæ ieiunia indixerunt: & ieiunia indicta seruat ecclesia per vniuersum mundum. Et quomodo conuincatur, nõ pertinere ad delectum ciborum, quo Catholici vtuntur, id quod Paulus scripsit, nemo vos iudicet in cibo, & potu. &c. & quid in historia Salisburgensium Archiepiscoporũ pro religione indicendi ieiunia legatur. Cap. 3.

TRanseamus ad secundum locum argumentorum contra Canones, ad ieiunia (inquiunt) in quadragesima Paschæ, & ferię quartę, & parasceues alligant conscientias in Canone 67. contra illud Pauli, nemo vos iudicet in cibo, & potu, aut parte diei festi.]

Hactenus Magd. hoc ipsum de ieiunio quadragesimæ accusarunt quoq; in epistola Telesphori, quare quę de hac re, & quę de toto loco Pauli ad Colos. c. 2. & 1. Tim. c. 4. pluribus locis, & exemplis scripturę sanctę, & veterum patrum testimonijs, & omnium ecclesiarum per orientem, & occidentem Apostolica constitutione inter se collatis in v. libro defensionis epistolarum c. 6. copiose respondemus, eadem hic istis responsa sint. Qui enim epistolam Telesphori septimi post Beatum Petrum pontificis de ieiunio quadragesimę defendit, Canonem Apostolorũ defendit. Sed quia Luterani, & Caluiniani tradunt, ieiunandum quidem esse sponte ad castigandum corpus, sed non secundum legem, & pręceptum; quod hoc sit alligare conscientias, illud tantum hic a Magdeburgensibus quęram, qui indicere ieiunium, inijcere laqueum conscientijs, & imponere onera iudaica interpretantur, & ideo ieiunium quadragesimę, & Canones Apostolorum, qui illud seruare iubent, negant, cum indictum est ieiunium in Pauli adeo electi, & Barnabę ordinatione, quę Antiochię per impositionẽ manuum cum oratione, vt Lucas narrat, facta est, est ne tũc laqueus iniectus, & iudaicum onus impositum, an non? Sed negabunt fortassis indictũ tunc fuisse ieiunium: at indictum fuisse, conuincit omnium ecclesiarum per orientem, & occidentem prisca consuetudo Apostolicæ traditionis locupletissimus testis. Sic enim vsque in hodiernum diem, sicut ab initio acceperunt, indicto ieiunio cum oratione, & per manus impositionem ordinationes faciunt: vt idem quoq; Paulus, & Barnabas indicto ieiunio presbyteros per singulas ecclesias ordinarunt, quod idẽ Lucas narrat. Immo sic etiam Tito præcepit, vt per ciuitates presbyteros ordinaret, cum ad eũ scripsit, Huius rei gratia reliqui te Cretę, vt ea, quę desunt, corrigas, & cõstituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Quis enim credat pręter Magd. Paulum Tito, vt ordinationes presbyterorum aliter faceret,

act. 13.

Apostolica traditio de ordinationibus clericorum indicto ieiunio.

act. 14.

ceret, disposuisse, quam vt ipse idem Paulus eas faciebat? disposuit igitur Tito, vt cum oratione, & indicto ieiunio faceret, sicut ipse fecit, & sicut hodie omnes ecclesię Catholicorum faciunt; & semper fecerunt. Vel docete vos Magd. in quibus ecclesijs catholicorum vel nunc ordinationes fiant, vel vnquam factę sint extra ieiunia quatuor temporum, & quadragesimę: de ordinarijs ordinationibus loquor. Huius vero antiquitatis, & Apostolicæ traditionis ieiunandi in ordinationibus testis quoque est magnus Leo in epistola ad Dioscorum Alexandrinum; Nam pręter auctoritatem (inquit) cõsuetudinis, quam ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiam sacra doctrina manifestat, quod cum Apostoli Paulum, & Barnabam ex præcepto Spiritus sancti ad Euangeliũ gentibus mitterent prędicandum, ieiunantes, & orãtes imposuerunt eis manus: vt intelligamus quanta & dantium, & accipientium deuotione curandum sit, ne tantę benedictionis sacramentum negligenter videatur impletum, & quę sequuntur. Hęc Leo ante mille prope ducentos annos, cuius vos epistolas nõ negatis, & si in Centuria quinta earum testimonio abuti soletis. Rursus quęso vos Magd. cum Rex Niniuitarum indixit ieiunium Niniuitis inquiẽs, homines, & iumenta, & boues & pecora non gustent quicquam, alligauit ne eorum conscientias, an non? Si alligauit, quomodo placauit irã Dei? & misericordiam eius nouo crimine conciliauit? Sicut scriptum est, & misertus est Dominus super malitia, quã locutus est, vt faceret eis. Quid hic vestris respondebitis, si quis eorum paulo acutior hoc a vobis quærat? Quęro deinde, vnde didicit Rex, indicere ieiunium Niniuitis? nonne ex pręidicatione Ionę prophetę pœnitentiam, & fructum pœnitentię ieiuniũ pręicantis? Ergo Ionas laqueos conscientię pręicabat, si conscientiam alligat, qui ieiuniũ indicit. potestis ne elabi aut subterfugere hinc? Quod si hęc vera sunt, & refelli nullo modo possunt, quemadmodum Canon Apostolorum, quia sanctionem ieiunii quadragesimæ continet, consciẽtias alligat? Adhęc, si indicere ieiunium, est laqueos cõscientię inijcere, vt isti noui Euangelistę tradunt; Ergo laqueos cõsciẽtię iniecit Dominus noster, cum respondens Pharisęis, qui reprehendebant, quod discipuli Domini non ieiunarent, vt discipuli Ioannis; Venient (inquit) dies, cum ablatus fuerit ab illis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Quis enim et nunc pręter Luteranos, aut olim fuit præter Aerium hereticum, & Aerianos, qui non videat, aut olim non videret, impletum esse hoc in ecclesia Catholica, quod Dominus dixit, cum ablatus fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus? Qui enim dies isti sunt, quibus ablatus fuit? non ne quarta, & sexta feria? quarta enim die cœperunt Iudęi tollere eum de medio, si quidem eo die facta est a Iuda pactio cum Iudæis de prodendo Domino: sexta vero crucifixus est, & de medio sublatus. Quibus diebus per vniuersas ecclesias orientis, sicut a sanctis Apostolis traditum illis est, ab initio vsque in hodiernum diem ieiunant. In ecclesijs vero occidentis, vt earum deuotioni magis conuenire visum est, ieiunium sextę ferię, & sabbati, loco quartæ ferię ijdem sancti Apostoli tradiderunt. His enim diebus, sexta inquam feria, & sabbato, quo corpus Domini, postquam crucifixus est, in sepulchro iacuit, omnes secundum ecclesiasticam legem a sanctis Apostolis iuxta verbum Domini indictam, quotquot ętas, aut inualetudo non impedit, ieiunant, idest, a carne abstinent; quod est ieiunium

laqueum iniecit conscientię Rex Niniuitarum, cum ieiuniũ indixit ad prædicationẽ Ionæ secundũ Magd.

Ioan. 3.

laqueum conscientię iniecit Dominus secundum Magdeb. cum ieiunium indixit iis diebus, quibus ablatus fuit.

Luc. 5.

de ieiun. quartæ, & sextæ ferię: & sextæ, ac septimæ.

quoddam, vt tradit Ioannes Damascenus in libello de ieiuniis ad Cometam, quod Tertullianus vocat in libro contra psychicos ieiunium portionale, idest, exceptio, vt ille ait, quorundam eduliorum. Itaque quod Dominus ieiunium indixerit, cum dixit, cum ablatus fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus, res ipsa loquitur: & nos priscę traditionis Apostolorum testem producimus omnium ecclesiarum consuetudinem. Vos vero Magd. vnde istam vestram nouam consuetudinem, quam patres, & maiores vestri ignorarũt, accepistis, nisi a propheta vestro Martino Lutero? qua in re melius saltem, quam vos, vestri illi psychici sentiebant, contra quos Tertullianus disputat, qui illos (inquit) in Euangelio dies ieiunijs determinatos putant, quibus ablatus est spõsus: nisi quod tradebãt, hos esse solos legitimos dies ieiuniorum Christianorum abolitis legalibus, & propheticis vetustatibus. illi enim iudaicas quoque dierum, & ciborum obseruationes falso nobis obijciebant, vt nũc Magd. qui hunc canonem Apostol. quia ieiunium quadragesimę, & quartę, ac sextę ferię iubet, & pœna sancit, ad iudaica onera pertinere tradũt: ac cõtra illud Pauli esse dicũt, Nemo vos iudicet in cibo, & potu, aut in parte diei festi. Quẽ locũ Pauli quia postea diffuse tractamus lib. 5. principio repetito ab eo loco, Videte, ne quis vos decipiat, & quę sequũtur, quo magis pateat, quorsum illa conclusio pertineret, Nemo ergo vos iudicet, & reliqua, ne eadẽ hic repetam, illud tantum hic addam, quod illic prętermitto: quodq; ad refellendos istos, & reuincẽdos satis fuerit nũc. Quia enim Apostolus cõtra eos scribebat, qui iudaicas ciborum obseruationes de mundis, & immundis reuocabant, quod ipse idem Apostolus aperte docet, vt demum vno eos verbo refelleret, subiungit, Quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi. etenim si illæ iudaicę obseruationes vmbra erant futurorum, vmbram enim habebat lex futurorum bonorum, non ipsam imaginẽ rerum, vt idem ait; corpore autem adueniente, vmbra cedat necesse est: frustra igitur, & vane colitur vmbra, quæ iam euanuit, & cessit. Videamus nunc, an hic locus Pauli ad nos pertineat, vt ipse idẽ locus vos coarguat, & calumniari conuincat. Quæro enim a vobis Magd. abstinebant ne Iudæi ab omni genere piscium? minime, dicetis: quin potius ab alio abstinebant, ab alio non abstinebant: quia aliud genus erat immundum, aliud non; non natura, sed lege, quæ vmbram habebat. Et in figura hoc genus vetabat: illud non vetabat. At nos a nullo genere piscium in ieiuniis nostris lege indictis abstinemus. Rursus quæro, abstinebãt ne Iudæi omni esu carnis? ne id quidem dicetis, Sed potius secundum leges Leuitici ab alio abstinebant, ab alio non. At nos omni genere carnis in ieiuniis apostolica, & ecclesiastica lege indictis abstinemus. Quorsũ igitur illud Pauli nobis obijcitis, Nemo vos iudicet in cibo, & potu, aut parte diei festi? Præterea si cum Saul, vt se de inimicis suis vlcisceretur, ieiunium indixit, & quidem pœna proposita maledictionis, laqueum conscientijs iniecit, quemadmodum ieiunio indicto tantam Deus, vt ait Tertulli. auctoritatẽ pręstitit, vt filius Ionathas, quanquam ignarus edicti, forte tamen sit diuinitus de delicto conuictus? Addit prętere idem Tert. Bene autem, quod & Episcopi vniuersæ plebi mãdare ieiunia assolent, nõ dico de industria stirpium conferendarum, sed interdum ex aliqua solicitudinis ecclesiastice causa. Denique, vt hunc locum semel finiam, legite historiam Salisburgensium

[Margin notes: omnium ecclesiarum consuetudo testis indicti ieiunii a domino. — Coloss. 2. — Heb. 10. — quomodo convincãtur Mag. cum reliquis Luter. locum Pauli ad Coloss. quem obijciunt de delectu ciborum, nihil ad nos pertinere. — 1. Reg. 14.]

gensium Archiepiscoporum; vnde quantum ad placandum Deum ieiunium indictum valeat, facile si vultis, intelligetis. Cum enim, ante annos prope octingentos post mortem Beretici Archiepiscopi Salisburgensis, tam ingens frigus mense Maio prꝑter naturam esset, vt aues ipsę interirét, & imber guttarum ardentium, ac coloris sanguinei efflueret, quæ quibus inciderent, celeri eos morte perimerent, Episcopi Bauariæ in ea plaga, ac calamitate ieiunium per totam Bauariam indixerunt: ijdemque cum Principe Bauariæ Bessalio nudis pedibus in cinere, ac sacco tum publice tum priuate pœnitentiam egerunt, & peccata confessi sunt. ita factum est, vt plaga illa inflicta curata, & ira Dei placata fuerit. An igitur tam admirabilis beneficii tam ingrata memoria vestra erit, vt indicta ieiunia cõdemneris; & ad laqueos conscientię, & traditiones hominum, ac non potius ad pietatem, & pœnitentiam, ac veniam impetrandam pertinere dicatis? idque cum permulti nationis vestrę ex Bauaris oriundi nunquam nati essent, nec huius lucis vsuram cœpissent, nisi ieiunium illud indictum esset.

Defensio Canonum Apostolicorum de nuptiis, quos Magdeburgenses dicunt repugnare inter se: & de interpretatione Canonis 5. ex vi verborum, & collationes scripturæ Pauli: & quomodo conuincantur Magdeburgenses ignorare, quæ sint & dicantur pugnantia. itẽ defensio aliorũ duorũ Canonum de ieiunio, quos falso tradunt pugnare inter se.

Cap. 4.

SEd pergamus ad alia, quæ in accusatione Canonum sequuntur. Deinde (inquiunt) inter eos reperiuntur Canones repugnantia præcipientes, quales sunt. 5. 17. & 16. 40. & 41. quorum alij nuptias sacerdotum damnant: alii vero admittunt.

Hactenus Magd. videamus deinceps, vtrum ita sit. Canon quintus iubet, vt Episcopus aut presbyter vel diaconus vxorem suam ne excludat prætextu religionis. Quia enim prꝑcipit Apostolus, vt Episcopi, presbyteri, & diaconi sint pudici, & continentes, vt ante docuimus, vetat hic Canon v. Apostolorum, ne hoc prætextu continentiæ vxores, quas, antequam Episcopi, presbyteri, aut diaconi fierent, duxerunt, domo eijciant: & alere, ac curare desinant. non enim iubet Apostolus, inhumanos esse, sed cõtinentes. Hic mihi respondeant Magd. si episcopi, presbyteri, & diaconi non tenentur lege continentiæ, quæ ista πρόφασις εὐλαβείας, idest, quæ ista reuerentiæ, ac religiosi metus causa, quam prætexit Episcopus, aut presbyter, vel diaconus, vt vxorem eijciat? non enim dixit, qui eijcit propter βδελυγίαν, idest, abominationem, sicut dixit Canon. 51. sed propter prætextum εὐλαβείας, quod verbum semper in bonam partem accipitur. Neque dixit, Episcopus, presbyter, aut diaconus, qui abstinet δι' ἄσκησιν, idest, propter exercitationem, quæ carnem menti subijciat: quia, vt abstinere ab uxoribus necessarium est Episcopis, presbyteris, & diaconis, quibus Apostolus præcipit castos, & continentes esse propter iuge ministerium orandi, & sacrificandi, vt ait sanctus Innocentius, sic reliquis etiam clericis omnibus infra subdiaconum licet, si velint, ex consensu ad tempus abstinere ab vxoribus suis non propter abominationem coniunctionis maritalis, sed δι' ἄσκησιν iuxta canonem 51. idest, ad exercitationem corporis, vt vacent scilicet ieiunio, & orationi, sicut laicis quoque permisit Apostolus. Restat igitur, vt hoc canon iste quintus Apostolorum prohibeat, ne

explicatio canonis Apost 5. & quomodo ex eo eliciatur cõtinentia sacri ordinis.

Episcopus, presbyter, aut diaconus, quia eis non liceat vxoribus suis vti, sed potius necesse sit continentiã colere propter iuge ministerium ecclesiæ, quod summa religione, & reuerentia tractandum est; ne, prętextu inquã huiusmodi reuerentię, & continentię religiosę, vxores domo eijciãt relicta earum cura. Hoc enim inhumanitatis, vt dixi est, & à pietate alienum. Quod si aliquando accidat, vt propter suspicionem & scandalũ eijcere necesse sit, nõ iam eijcitur prętextu religionis: sed potius quia ita ratio sacri, & iugis ministerij postulat, ne aduersario detur occasio maledicti gratia: & vituperetur sacrum ministeriũ, quod diuina lex à continentibus tractari voluit. Hic igitur Canon, quem hactenus interpretati sumus, non solum nõ permittit Episcopis, presbyteris, & diaconis nuptias, idest, vt vxores ducãt, vt Magdeburgenses noui Nicolaitę falso interpretãtur, sed suis verbis satis clare significat, abstinendum esse istis ab ijs, quas ante ordinationem duxerunt: si quidem cauet, ne prętextu huiusmodi continentiæ religiosæ, cuius lege tenentur, vxores eijciant suas. Videamus iam de canone 17. an huic quinto repugnet, vt Magdeburgẽsibus videtur nõ intelligentibus neque quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant. Qui post baptismum (inquit) duobus coniugijs copulatus est, aut concubinam habuit, non potest esse Episcopus, presbyter, diaconus, aut denique ex numero clericorum. Hic canon, vt ante dixi, non damnat secundas nuptias: quis enim hoc vnquã dixit, aut dicit modò, pręter Mag. subuersos, & suo iudicio condẽnatos? sed eos, qui vnis nuptijs contenti non fuerunt, prohibet ordinari in ministris Ecclesię. Quare, qui dicũt hunc Canonem 17. & illum v. pugnantia pręcipere, si legem pugnantium didicissent, nunquam hoc, ne per somnium quidem, dixissent. Nũc autem isti boni, & pulchri dialectici idem putant esse, pręcipere pugnantia, & pręcipere diuersa. Immo, vt respondeamus istis, vt Salomon præcipit, respõdere stulto contra stultitiam eius, ne sapiens sibi videatur, Si isti duo Canones pugnãtia prę cipiunt, necesse est, vt tanquam affirmatio, & negatio pugnent. Siquidem dicuntur secundum complexionem: necesse item est, vt pugnant affirmatio, & negatio, sic etiam pugnent ea, quę sunt sub affirmatione, & negatione, idest, ea, de quibus affirmatur, & negatur. Quęramus ergo a Magdeb. quid est sub negatione in v. Canone? necesse est, vt respondeant, non eijcere vxorem prętextu religionis, hoc enim pręcipit. Quid rursus sub affirmatione, aut negatione in Canone 17? necesse enim est alterutrum dare: necesse item est, vt respondeant, aut prępici, non esse Digamum, qui sit ordinãdus in clero: & tunc, cum illud quod in v. Canone pręcipitur sit quoque sub negatione, ille Canon & hic non iam pugnantia pręcipiunt, quia non sunt affirmatio, & negatio, sed vtraque negatio. Si dicant, præcipi in 17. Canone, talem ordinare, qui non sit Digamus, hoc rursus, quod hic est sub affirmatione, non est oppositum illi, quod est in v. Canone sub negatione, immo aliud hic affirmatur: aliud illic negatur: & vtrunque est verum, scilicet non debere eijci vxorem prętextu religionis, & ordinandũ esse talem qui non sit digamus. non igitur pugnantia pręcipiunt. Magdeburgenses vero si videri volebant aliquid sapere, probare hoc debebant, & non prębere se ridiculos, more suo, ea quæ ignorant, temere reprehendentes. Videamus iam de alijs duobus canonibus præcipientibus quoque, vt isti volunt, pugnantia. Canon 40. iubet, vt bona Episcopi propria, si

Magd. noui Nicolaitę.

quomodo conuincãtur Magdeb. ignoralle legem pugnantium. prou. 26.

quod nec Canon Apost. 40. & 51. pugnent vt Magdeb. fingunt.

pria, si quæ habet, discernantur a bonis ecclesiæ. Et subijcit causam: Ne occasione (inquit) ecclesiasticarum rerum intercidant res Episcopi, qui nonnunquam vxorem, & liberos, & cognatos, aut seruos habet. Et hoc quoque de vxore dicit Canon, quam ante ordinationem duxit Episcopus, & de filijs, quos ante ordinationem procreauit. Etenim si post ordinationem possunt dare operam liberis, quemadmodum, vt sæpius dicam, præcipit eis Apostolus castos simul & continentes esse? Canon 51. Si quis (inquit) Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique alius ex numero Clericorum a nuptijs aut carne, aut vino abstineat, non δι᾽ ἄσκησιν, idest, non vt carnem menti exercitatione corporis subijciat, sed propter abominationem, oblitus quod scriptum est, Et erant omnia valde bona, & quod Deus masculum, & feminam fecit eos, atque ita blaspheme creaturam Dei vituperet; aut corrigatur, aut deponatur, & ex Ecclesia eijciatur; item & laicus. Nulli permittit hic Canõ, vt nuptias, tanquam malas, damnet, & eas vituperet; qui enim vituperat, Deum accusat, qui marem, & feminam creauit: quin potius iuxta hunc Canonem omnes, qui a nuptiis abstinent, abstinere debent δι᾽ ἄσκησιν. Itaque causa abstinendi a nuptijs, omnium abstinentium debet esse communis, scilicet ne vllus eorum creaturam Dei vituperet: ipsa vero abstinentia non est omnium communis, nec omnibus necessaria, nisi Episcopis, presbyteris, & diaconis, quibus Apostolus continentes esse præcipit, quia sit eis iugiter vacandũ sacris ministerijs verbi, & orationis, & sacramentorum; alijs vero siue clericis, siue laicis, libera est. Illud autem est obseruandum, quod hic Canon Apostolorum dixit vno verbo; δι᾽ ἄσκησιν abstinere a nuptiis, hoc Paulus de laicis coniugibus loquens dixit abstinere ex consensu ad tempus, vt vacent ieiunio, & orationi; quod est abstinere ab vxore δι᾽ ἄσκησιν: vt iam ἄσκησις nihil aliud sit, quam exercitatio corporis ad subijciẽdam carnem menti, quod fit in primis ieiunio, & oratione. Verum Magd. & rerum, & verborum ignari nihil distinguũt; neque considerant; nec obseruant: sed potius omnia inconsiderate confundunt, & secundum sua desideria interpretantur. Quid enim inconsideratius esse potest, quam ita hunc Canonẽ interpretari, vt nuptias Episcopi, presbyteri, & diaconi Canon probet? Quasi ita isti argumententur, ex negatione concludentes affirmationem: non possunt Episcopus, presbyter, & diaconus, abstinere nisi δι᾽ ἄσκησιν, ergo possunt ducere vxores. Immo vt istos, sicut paulo ante fecimus, iterũ ignorantiæ redarguamus, si hi duo Canones pugnantia præcipiunt, necesse est, vt vnum sit sub affirmatione, alterum sub negatione. In Canone 40. sub affirmatione est, Episcopum vxorem suam debere alere: in Canone 51. sub negatione est, non debere Episcopum a nuptijs propter abominationem abstinere: Vtrumque vero horum cum verum sit, non possunt esse pugnantia. Canonem quoque 64. de non ieiunando die dominico, & sabbato, & Canonem 69. de ieiunio quadragesimę, & quartę, ac sextę ferię repugnantia item pręcipere dicunt. Fateor pudet me ad hęc responderę, quæ magis digna sunt, vt cum risu prætereantur, quam vt refellantur. Sed quia vereor, ne si prætercam, & dissimulem, sapientes sibi videantur Magdeburgenses, idcirco necesse est, vt iterum dicam, iuxta prouerbium Salomonis, contra fatuitatem eorum respondere. Quæro igitur prius, ad quodnam genus oppositorum pugnantia ista, quæ vocant, pertinent? an ad ali-

Gen. c. 1.

explicatio canonis 51. & collatio eius cum loco Pauli.

Magd. rerum, & verborum ignari.

Magd. ex negatione concludunt affirmationem vt boni dialectici.

Canon Apost. de non ieiunãdo die Dominico, & sabbato, & Canon de ieiunio quadragesimæ nõ pugnant.

prou. 26.

ad aliquid? an ad priuationem, & habitum? an ad contraria? an ad affirmationem, & negationem? Plura enim genera pugnantium non sunt, nisi hic quoque nouum aliquem in Aristotelis arte reperiunt. Credo respondebunt, si vel ista degustarunt, pugnare ista, quæ pugnare volunt, vt affirmationem, & negationem. Sed videamus nunc, an ita sit. Nos 40. diebus ieiunamus exceptis dominicis, quibus non ieiunamus, ita vt debere ieiunare 40. diebus exceptis dominicis sub affirmatione sit: debere nō ieiunare dominicis diebus sub negatione: vtrunq; autem verum est. Quare hoc istos probare oportebat, quod non probarunt: neq; probare conati sunt. Item Græci 40. diebus ieiunant exceptis dominicis, sabbatis enim ieiunant, quatenus à carne abstinent. Quod quidem pro ieiunio sabbati in quadragesima relictum, & traditum est illis, quod Ioannes Damascenus, in epistola de ieiunijs ad Cometam, ieiunium inchoatum vocat, siue imperfectum, quatenus enim sępius prandent nō ieiunant. sic etiam ait Zonaras Græcorum canonum interpres, licere Græcis, sabbatis ieiunare τῶν ὡρισμένων ἡμερῶν. id est, quando est sabbatum ex numero dierum, in quibus ieiunare pręcipitur. Hanc consuetudinem habent illæ ecclesię, sicut eis a principio, vt illis conueniebat, traditum est. Apud illos igitur sub affirmatione canonis est debere 40. diebus ieiunare, in quibus ponitur ieiunium inchoatum, siue imperfectum sabbati: sub negatione vero, non ieiunare dominico die: neque sabbato integre, quorum vtrumq; verum est. Ergo non præcipiunt Canones isti pugnantia. Cū enim quod sub affirmatione est, & quod sub negatione, opposita sunt, necesse est tūc alterutrum eorum esse verum, & alterum falsum. Aut si hæc Magd. vera non putabant, debebāt saltem probare falsa esse vtraque, vel alterum: sed neutrum conati sunt, quia non potuerunt.

Defensio Canonum, qui eos excommunicant, quos Magdeburg. volunt non esse excommunicandos: & quomodo conuincantur errare in eo, & facere Apostolum sibi repugnantē: & quomodo non sint leuia, vt Magdeburg. falso putant, quæ in Canonibus Apostolorum pœna excommunicationis sancita sunt, vt illud, non abstinere a sanguine, & suffocato, item ieiunare die dominico, & die sabbati in ecclesia orientis, & non ieiunare quadragesima, & vasa sacra ad profanos vsus adhibere. Cap. 5.

» Tertio (inquiunt) multum Canones apertum vsum clauium præci-
» piunt, nam eos, qui scientes susceperunt excommunicatos, excom-
» municare iubet Canōn 13. Laicos suffocato vescentes excommu-
» nicare iubet Canō 62. Propter ieiunia die dominico obseruata deponit
» clericos, & excommunicat laicos Canon 65. Non ieiunantem quadrage-
» sima paschæ excōmunicat Canon 58. Vasa sacra in profanos vsus assum-
» pta excommunicat Canon 72.]

Deinde subijciunt causam, cur hos Canones a se notatos non approbent,
» quia ob huiusmodi, inquiunt, tam leues res excommunicatione vsi, siue
» abusi potius, Apostoli nunquam leguntur. Immo Paulus (aiunt) recitat
» Catalogum excommunicandorum 1. Cor. c. 5. Verum in eo huiusmodi
» peccatores non adnotantur.]

Hæc Magd. Respondete ergo mihi Magd. si putatis texuisse hic Apostolū Catalogum excōmunicandorum omnium, cur in his non numerauit blasphemos? aut, si blasphemus secundum vos non est excommunicandus,

quia non est in hoc Catalogo, cur idem apostolus Hymenęum, & Alexandrum, quia blasphemauerant, excommunicauit? an forte dicetis, eum, qui fornicator est, aut auarus, aut maledicus, aut ebriosus, aut fur, simul esse blasphemum? non ita deliri eritis, vt hoc dicatis: cum quotidie inter vestros, videre possitis libidini deditos, & vino, & maledicētię, & aliena tollere, parcere tamen eos blasphemijs in Deum. An vero Hymenęū, & Philetum inter idolis seruientes referendos esse putabitis? ne id quidem necesse est. Non enim quicunque fidem amittit, necesse est, vt idololatra fiat: nisi existimatis omnes hęreticos cultores esse idolorum. Quod vero genus blasphemię esset istorū, non explicauit Paulus, quia ad eum scribebat (inquit) Theodoretus, qui non ignorabat. fortassis ex ijs fuisse videatur, qui conscientię morsum, & accusationem non ferentes, ne metu futuri supplicij torqueantur, in blasphemiam negandi prouidentiam Dei, aut iudicium futurum, incidunt. Ita enim Theodoretus, & Theophylactus intellexisse videntur id, quod Paulus hoc loco de conscientia bona dixit, quam quidam repellentes circa finem naufragauerunt. Deinde in 4. libro Clementis Romani de constitutionibus Apostolorum c. 6. & 8. inter eos, a quibus Apostolica constitutio iubet non accipere oblationes, nēpe excommunicatis, punit eos, qui famulos suos dure tractant, & inhumane, idest, verberibus, aut fame afficiūt, & crudeli seruitute premūt. Item eos, qui iniquas causas publice defendunt, & iniuriæ patrocinium suscipiunt: itē homicidas, insidiatores, & alios huiusmodi, ne omnes enumerem: at isti non sunt in Catalogo Pauli. An forte leuia crimina sunt ista, & excōmunicatione indigna? Præterea cū Apostolus ait. 1. Tim. 3. Hęreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est: & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus, an non iubet hic hæreticos excommunicare? Quis hoc negare audeat? at non sunt hæretici in isto Catalogo. Ergo secundum Magd. non sunt excommunicandi: & Apostolum faciunt secum discrepantem: & vt in eo sit, est, &, non. Rursus in epistola ad Tit. c. 1. loquēs in eos, qui adulterina, & corrupta quædam dogmata tradebant, Sunt enim (inquit) multi inobedientes, vaniloqui, & seductores, maximę qui de circūcisione sunt, quos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ non oportet turpis lucri gratia; Deinde subiūgit, Quam ob causam increpa illos dure, vt sani sint in fide: excōmunicare iubet istos, hoc enim significare, ἐπιτιμᾶν ἀποτόμως, idest, increpare vel punire abscindendo ceu membrū tabefactum, intelligitur ex lib. 2. de cōstitutionibus Apostolorū, vbi excommunicare iubet Apostolica constitutio, cum opus est, his verbis vtens, κρῖνε ἀποτόμως καὶ τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πυρὸς παραδώσας, id est, iudica abscindendo, & trades gladio ignis, sic enim vocat excōmunicationem. Et paulo post, adhuc clarius, ἔκκοψον τὸ διασαπὲν μέρος, idest, abscinde, siue amputa membrum putrescens. At isti, quos hoc loco Apostolus excommunicare iubet, non sunt in illo Catalogo. Non enim hos notat, quod essent fornicatores, aut maledici, aut ebriosi, aut idolis seruientes, aut rapaces, aut fures, aut auari. Etsi enim turpis lucri gratia docebant, non tamen excommunicare eos iubet propter turpe lucrum, sed propter falsam doctrinam, quam tradebant. At falsam doctrinam tradentes non sunt in Catalogo. Non igitur debuit Apostolus secundum Magd. iubere eos excommunicare, ne

1. Tim. c. 1.

A quibus non liceat accipere oblationes in ecclesia ex traditione Apost.

Secundū Magdeb. hæretici non sunt excōmunicandi.

Quomodo vocet Apostolica constitutio, & Pauli scriptura excommunicationem.

care,ne ſibi ipſe contradiceret. Adhæc cum Apoſtolus capite proximo ſe quenti idest,in c.6.epiſtolæ ad Corinth. dicit, An neſcitis,quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt?& deinde nominans iniquos,ſubiungit,Nolite errare,neque fornicarii,nec idolis ſeruientes,nec adulteri, neq; molles,neque maſculorum concubitores,neq; fures,nec auari,nec ebrioſi,ne que maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt. An dicturi ſunt Magd.texuiſſe hic Apoſtolum Catalogum eorum,qui damnãdi ſunt? ita vt vel non ſint alij iniqui: vel cęteri iniqui ingreſſuri ſint in regnum cœlo rum? quod ſi hic non eſt poſitus totus Catalogus iniquorum,nec enim opus erat;cur non hoc ipſum dicendum ſit in Catalogo excommunicãdorum? non eſſe ſcilicet poſitum totum Catalogum, nec enim opus fuiſſe. Immo,vt ſemel hunc locum finiam, ſatis hoc ipſum idem Apoſtolus ſignificauit,cum in eodem loco poſt illum Catalogum ſubiungit,cũ huiuſmodi neque cibum ſumere.non dixit, cum his, vt quidem dicendum eſſe videbatur, ſi totum Catalogum excommunicandorum nullo prætermiſſo deſcripſiſſet;ſed dixit,cum eiuſmodi,idest,cum his,& cum ijs,qui tales erunt, quales hi ſunt. Ita ne tam hebetes, & tardi ſunt Magdeb. vt hoc intelligere non potuerint? aut ipſi cęteros tam tardos eſſe exiſtimarunt, vt eos ſic fallere poſſe confiderent? Iam quod leuia eſſe iſta dicunt, quibus excommunicationis pœna canonibus Apoſtolorum decernitur, ſatis in eo demonſtrãt,non intelligere,quam vim habeãt iſta;idest,cur vetet Canon Apoſtolicus veſci ſuffocato: ieiunare die dominico,& reliqua. Etenim ſi leue eſt,veſci ſuffocato, de re ergo leui factum eſt decretum Apoſtolorũ act.15.& rurſus,Si de re leui factum eſt, quem ad modũ Apoſtoli ipſi hoc inter neceſſaria poſuerunt? Sic enim ad eos,qui ex gentibus con uerſi erant ad fidem,ſcripſerũt, Viſum eſt,nihil vltra imponere vobis oneris,quam hæc neceſſaria,vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione. Cur,ſi leue erat, veſci ſuffocato,non diſtinxerunt a fornicatione,quæ graue crimen eſt,& neceſſarium ad vitandum? Immo fornicationem cum illis tribus coniunxerunt, non quidem vt leuibus,ſed vt grauioribus, quatenus ſcilicet ad cõtaminationes idolorum, ſiue idololatriam pertinent. Hac enim ratione prohibuiſſe iſta tunc Apoſtolos,auctores ſunt, ne more Magdeburgenſium ſine teſtibus loquamur,Tertull.in apologetico,Cyrillus Hyeroſolym. in Catecheſi.4.Iuſtinus martyr in quęſtione 45.Gregorius Naz. in ſermone in ſãctum Paſcha,& Origenes lib.8. contra Celſum. quod ſi adhuc contendãt Magd.leue eſſe,ſuffocato veſci,quod tamen ſancti Apoſtoli excommunicationis pœna vetuerunt, & Synodus Gangrenſis ſanctos Apoſtolos ſecuta,crimen damnatione dignum Canone ſecũdo iudicauit, interpretentur nobis verbũ neceſſarij in decreto Apoſtolorũ.Scit enim ſcriptura ſancta diſtinctionem facere eorum,quę neceſſaria ſunt: & quæ neceſſaria nõ ſunt,tametſi non ſint prętermittenda. Vt cum apud Matth.c.23.Dominus exprobrat Iudęis,quod decimarent mentam, & anetum:Et reliquiſtis (inquit) quæ grauiora ſunt legis, iudicium, & miſericordiam,& fidem; illa enim erãt neceſſaria. Sic Apoſtoli neceſſaria in actis Apoſtolorũ vocant, non quæ oporteret non omittere,quaſi leuiora,vt Magd.volunt,ſed quæ omnino oportebat facere,vt neceſſaria. Quod ſi neceſſarium erat, nõ veſci ſuffocato, quod propter ſanguinem retentum immolatitium erat, &, vt ait

Quomodo redarguãtur Magdeb.qui leuia putant,quę ab Apoſtolis pœna excommunicationis ſancita ſunt.

Qua ratione prohibuerunt Apoſtoli veſci ſãguine, & ſuffocato, & qui ex veteribus ſint auctores.

Cõſuetudo diſtinguendi neceſſaria a non neceſſariis in ſcriptura.

vt,ait Origenes,cibus dęmonum esse asserebatur,vt erat quoque necessarium,non vesci idolothyto,& sanguine, quatenus hæc omnia ad idolorũ item culturam pertinebant, hac enim ratione lex quoque Moysis eadem prohibebat,an non erat consequens,& par,vt qui parere nollet, excommunicaretur? Quare,cum hunc Canonem Magd. reprehendunt,decretũ Apostolorum in actis simul nescientes reprehendunt. Idcirco enim vescenti suffocato iuste decernebatur excommunicatio; quia necessarium erat non vesci eo,vt Apostolico decreto tunc sancitum est ijs,qui ex gentibus conuersi erant, quibus erat inter gentes habitandũ, apud quas vbique erant omnia plena idololatria; vbique erant immolatitia sanguis, & suffocatum propter sanguinem retentum: immo magna pars victus humani demonibus dedicata,vt ait Magnetes auctor antiquissimus lib. 3. apologetico contra Theosthenem; alia enim (inquit) mactabantur spiritibus aerijs,alia terrenis,alia subterraneis. spiritibus aerijs immolabantur volucres: ἐπιχθονίοις, idest,terrenis quadrupedes nigri, quia sit terra natura nigra: ὑποχθονίοις, idest, subterraneis, item quadrupedes nigri in scrobibus,siue foueis.Hactenus Magnetes.puto victimas istas,quę in scrobibus defossę immolabantur,ad suffocata pertinuisse.Canon igitur suffocatum immolatitium prohibebat, quod Canon vocat comedere carnem in sanguine animę eius; idque,ne,qui comederet, socij dęmoniorum efficerentur,sicut Apost.in Epist.ad Corint.priore ait. Hac enim ratione excepta, licebit vesci,& sanguine,& suffocato,& idolothyto, si ad capiendum alimentum commoda sint; & non obstet scandalum: aut si consuetudo in naturam quandam,vt fieri solet,iam conuersa,non abhorreat, vt quidem a multis suffocatis abhorret,licet non omnibus; vt si quis gallinam strangulet,quo tenerior fiat suffocando, vt ars coquorum docet.Captum quoque a bestijs,& morticinum ad idolorum cultũ pertinebant: hoc propter sanguinem retentum: illud propter bestias,quas gentes pro dijs colebãt. Vnde Isichius Hierosolimitanus eruditissimus,& vetus auctor in Cõmẽt. Leuit.c.22. per morticinum(inquit)& a bestijs captorum prohibitionem non oportere participes fieri mensę dęmoniorum pręcipit. Et subiungit: in his enim sunt vere morticina,& a bestijs capta.Sed de suffocato,& sanguine si quis plura requirit hoc loco,legat,quę in explanationibus apologeticis librorum Clementis Rom. de constitutionibus Apostolorum copiosius de re hac scripsimus,ne eadem hic repetamus. Pergamus respondere ad alia quæ sequuntur, quæ inter leuia quoque, & indigna excommunicatione referunt Magd. vt obseruare ieiuniũ die dominico.Nec hic intellexerunt, quorsum spectet festiua agitatio dominici diei: spectat enim ad culturam sanctę resurrectionis Domini. Quam quidem qui ieiunando vituperare studet, & eis qui dominico die ob hanc causam resurrectionis non ieiunant,hoc ipsum exprobrare vult ieiunando,hic Christi interfector a Beato Ignatio in Epi.ad Philipp.vocatur.Qui enim resurrectionem Christi non honorare vult,quid aliud agit, quã eum iterum,quãtum in se est,crucifigere? alioqui δουλαγωγεῖν,idest,vt quis ieiunio,& oratione carnem spiritui subijciat, licet omnibus diebus per vniuersam vitam ieiunare: sicut sancti patres tradiderunt,vt S.Epiphanius in extrema parte lib.3.tomi 2.& S. Hyeronymus in Epistola ad Licinium testantur,vt alios nunc taceam. Leue item putant,& excommunicatione indignũ,non

Act.15.

vbiq; olim immolatitia sanguis,& suffocatum.

Quo genere suffocati Canõ Apostol. vesci prohibeat.

1.Cor.c.10.

Quando sanguine,& suffocato, atq; idolothyto vesci liceat: & quãdo non.

Quomodo Magd. non intellexerint causam,cur graue esset, & excommunicatione dignum ieiunare die dominico, & rursus quatenus hoc liceat.

Cur sit excommunicatione dignum crimē non ieiunare quadragesima ei, qui potest ieiunare.

ieiunare laicum quadragesima paschæ. Nec hic intelligunt Magd. quid quadragesima repræsentet, & efficiat, neque quorsum spectet, alioqui non leue esse putarent: est enim, vt ait Gregorius Theologus in sermone de sancto baptismo, purgatio nostra, & ad cōmunionem Corporis Domini nostri præparatio: & vt, Apostolica constitutio in lib. 5. Clementis Romani ait, continet in se memoriam, & imitationem vitæ Christi, & legis Euāgelicę. An leue est, hęc omnia contemnere? quæ quidē is contemnere videtur, qui cum possit, & debeat ieiunare, ieiunium 40. dierū, quod S. Apostoli nobis tradiderunt, repudiat, vt ventri seruiat. Cur vero idē Canon clericos non tunc ieiunantes deponat, sed non excommunicet, vt quidem laicos excommunicat, dicam paulo post, quod isti quoque boni doctores Magdeburgenses ignorant.

Dan. 5. Quomodo redarguat scriptura Magd. putantes leue esse, & excommunicatione indignum vasa sacra ad profanos vsus transferre. Matth. 12. Agg. c. 1.

Postremo, quod vasa sacra in profanos vsus assumere, inter leuia quoque retulerunt, vt Canonem 80. qui istos excommunicat, Apostolorum esse negarent: Miror vehementer, non didicisse Magdeburgenses aut ex interpretatione Danielis prophetę, aut ex supplicio Baltasaris regis Babyloniç, vtrum leue, an graue sit, sacra vasa ad prophanos usus transferre. Nisi forte existimant, magis sacra, & religiosa fuisse vasa templi Salomonis, quam sint templi eius, qui dixit, plusquam Salomon hic: & Aggeum prophetam, immo Dominum refellisse nos, cum dicit, Magna erit gloria domus istius nouissimæ, quam primæ, dicit Dominus exercituum. O miseros Germanos, qui tales magistros habetis, quibus vlla in re credendum esse putetis, cū eos videatis, passim tam absona, & absurda, atq; impia dicere, scripturam, & omnis rationis, omnisq; religionis oblitos.

Defensio Canonis Apostolorum tempus præscribentis agenti pœnitentiam, & de exemplis in scriptura sancta, eiusmodi præscriptionis temporum ad agendum pœnitentiam. Et cur Episcopus, presbyter, & diaconus pro crimine deponantur tantum, & non excommunicentur: & de antiquis patribus, qui hunc Canonem de deponendis Clericis, & non excommunicandis secuti sunt. Cap. 6.

NOtant prętere a Magd. Canonem 24. qui laicū, qui se castrauerit, tribus annis excommunicari iubet. Sed Apostoli (inquiunt) nusquā
" cuiquam pœnitentiam agendi tēpus pręscripserunt, quando opor-
" teat eum ad communionem admitti, vt patet ex 2. Corinth. 2.]
"

Defensio Canonis Apostol. 24.

Hactenus Magd. si pręscriptio temporis in pœnitentia ab Apostolica, & diuina disciplina aliena est, cur sancti Apostoli ieiunium, spacio dierum 40. prescriptum, omnibus ecclesijs, ad exemplum Domini, qui totidē diebus, ac noctibus pro nobis ieiunauit, tradiderunt? an ieiunare 40. diebus non est agere pœnitentiam? cur inquam, Dominus ad exemplum ieiunij 40. dierum pro nobis suscepti, tempus nobis pœnitentię pręscripsit, quam nos, ieiunio 40. dierum a sanctis Apostolis tradito, agimus? Deinde, cum Dominus in parabola de arbore fici, quam habebat quidam plantatam in vinea sua, introducit Agricolam deprecantem, ne illam propter sterilitatem succidat, ait enim, Domine dimitte illam, & hoc anno, vsq; dum fodiam circa illam, & mittam stercora: & si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam; an non pręscripsit tempus vnius anni pœnitentię angelus pędagogię, & correctioni Synagogæ præpositus? hunc enim Angelum repræsentat ille cultor vineę, vt Beatus Cyrillus in commētarijs,

Luce. 13. Interpretatio parabolę apud Lucam de arbore fici.

tarijs Zachariæ c. 1. interpretatur. Pœnitentiam vero significat, illud fodere circa illam, & mittere stercora, vt Gregorius Naz. in Sermone de recto ordine in differendo interpretatus est; & Petrus Alexandrinus patriarcha, qui Deocletiano imperatore martyr factus est, tertio canone statuit, accommodandam esse hanc parabolam, in qua præscriptio temporis agēdę pœnitentię continetur, ad eorum pœnitentiam, qui sponte lapsi essēt: & eos postea præteriti lapsus pœnituisset. Præterea, cū apostolus ait, Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio, quæ fit à pluribus, vt è contrario magis donetis, satis profecto significat, præscripsisse Corinthio, vt tantisper excommunicatus esset, donec fructus dignos pœnitentiæ ostenderet. Quod cum factum fuit, tunc dixit, sufficere pœnam, quæ a pluribus irrogata erat, qui illum vitabant. Si Magd. & cæteri Luterani confiterentur, solui per pœnitentiam debitum satisfactionis pro peccatis, nunquā hunc Canonem reprehēderent. Quid enim vtilius, aut ęquius esse potest, quam quid, ac quantum a debitore soluendum sit, definire? Sed cum isti huiusmodi debita, vt mali creditores, negent, non possunt approbare tales pręscriptiones pœnitentię. Rursus, cum Dominus iussit prophetę Ionæ, vt pręedicaret in Niniue ciuitate magna, & diceret, adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur, an non pręscripsit propheta iussu Domini tempus pœnitentię? Perinde enim est, ait Cyrillus, ac si diceret, Adhuc vos totidem diebus sustinebo, vt possitis agere pœnitentiam hoc tempore: & sic futurum supplitium effugiatis. Siue ergo quadraginta dies legēdum sit, vt Aquila, Symmachus, & Theodotio interpretati sunt, & vt Syrus, atque Hebręus habet: siue quadraginta tribus, vt Iustinus martyr in Dialogo contra Tryphonem legit: siue tres dies, vt nunc est apud 70. interpretes, tempus pręscriptum est agendæ pœnitentię, qua peracta, alios mores induit Niniue: & alia facta est. Ita factum est, vt Dominus nō fuerit mentitus, qui post dies illos præscriptos excidium minatus fuerat. Sic Photius Constantinopolitanus hunc locum explanauit in quęstionibus de locis obscuris scripturę ad Amphilochiū Archiep. Cyzici. Esto igitur, non legant Magd. in scriptura pręscriptum a sanctis Apostolis numerum dierum, aut mensium, aut annorum pœnitentię, vt in hoc Canone legimus, an ideo negare cum ratione possunt, potuisse eos agenti pœnitentiam tempus pręscribere? eumque morem ecclesiæ tradidisse, & reliquisse? quod si hunc Canonem ideo negant, negent etiam scripturam Ionæ: reprehendant etiam in parabola Euangelicā præscriptionem anni ad correctionem per pœnitentiam. Denique vt finiam, negent quoque aut reprehendant Synodum Nicenam, & alias deinceps consecutas, quæ annos certos pœnitentię frequenter pręscribunt.

1. Co. 2.

Quare Magd. præscriptionē certi temporis ad agendā pœnitentiam improbent.

Ioan. c. 3.

Triplex lectio apud veteres loci Ionæ de numero dierū præscripto ad pœnitentiam.

Quomodo impleta fuerit minatio Dei de subuersiōe Niniues post illū numerum dierum præscriptum.

» Pręterea, nec illud (inquiunt) cum Apostolorum doctrina congruit, quod
» Canon 25. Apostolorum, Episcopum, presbyterum, aut diaconum in for-
» nicatione, aut periurio, aut furto deprehēsum deponi ab officio pręcipit:
» at communione priuari vetat. Cum Paul. 1. Cor. 5. fornicatores, & fures
» inter excommunicandos numeret.]

Hactenus isti. Hic quoque Magd. more suo, quod non intelligunt, reprehendunt. In Epistola enim 1. ad Cor. c. 5. de laicis locutus est Apostolus, qualis erat Corinthius ille incœstus, qui vxorem patris sui habebat. Si enim oportet talem esse Episcopum, & presbyterum, qualis in epistola ad

 Tim.

1.Tim.c.3. ad Tit.c.1.

Tim.& Tit. describitur, item & diaconum: vt qui non sit talis, nec ordinari possit, vt in ecclesia ministret, (ad hoc enim diaconi, presbyteri, & Episcopi, ordinantur) nec, iam ordinatus si talis postea euadat, possit deinceps ministrare in ecclesia, vt consentaneum est, quomodo poterant, aut debebant ab Apostolis cum laicis excommunicari tantum, & relinqui in ministerio? aut cur priuatus ministerio, & pœnitentia emendatus, priuari insuper communione debeat? cum dicat scriptura per Naum prophetam, non vindicabit Dominus bis in id ipsum? Quod in ipso eodem Canone citatum est. quem locum interpretans Beatus Cyrillus in cōmentarijs huius prophetę, vastata (inquit) Samaria à Salmanasare cum alijs ciuitatibus Iuda, cū ij, qui fuerant reliqui, & ex illo belli incendio euaserant, in magno metu essent, & propter metum ad regiones gentium irent, existimabant enim se iterum esse in similē calamitatem adducendos; redeuntibus iterum Babylonijs, commode eos Deus per prophetam cōsolatur, duo promittens; & quod captos bello aliquando liberabit: & quod tradet Niniuem vastitati. Ne ergo, si metuerent in idem malum incidere, & ex eo metu occasionem recedendi à Iudæa ad gentes caperēt, interrogat eos propheta, quid de Deo cogitent? & quid de illo sentiant? an durum esse, & δυσχόμενον? idest, difficilem ad placandum, vt duplices pœnas de eodem exigat crimine? at erratis (inquit) etenim, si nihil à lege alienum faciatis, & quod ad irā Deum legislatorem prouocet, profecto non infliget secundam plagam. Satis enim vos propter præteritas impietates afflixit. Sistite peccatum: & ipse sistet iram. Satis castigauit: miserebitur in posterum, si resipiscatis. Hactenus Cyrillus. in hanc ergo scripturam prophetæ intuentibus visum est sanctis Apostolis satis pœnę ad pœnitentiam Episcopi, presbyteri, aut diaconi in fornicatione, aut periurio, vel furto deprehensi, si deponerentur. Cum vero non satis pœnę visum est in priuatione ministerij vel proportione peccati commissi, vel quia commissum peccatum pœnitentia imposita non emendatur, solent ijdem sancti Apostoli ad priuationem ministerij adiungere excommunicationem: vt in Canone 28.29.51.& 65. factum est. Ex hac Apostolica traditione profectū est, vt alienum sit a consuetudine Ecclesiastica, sicut magnus Leo in Epi. 92. ad Rusticum Narbonensem Episcopum scripsit, vt qui in presbyterali honore, aut diaconi gradu fuerint consecrati, ij pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi (quia scilicet non sunt excommunicati) quod sine dubio (inquit) ex Apostolica traditione descendit. Hactenus Leo. obseruauit hoc quoq; Igmarus Rhemensis Archiepiscopus in libro de varijs capitulis ecclesiasticis c.18.& 24. neque solum obseruauit, sed obseruationem quoq; interpretatus est, cum ait, Vnde & laici absque ecclesiastica communione solent pœnitere, sicut & clerici absque administratione officij. Deinde subiungit; Non ergo mirum, si clerici per manus impositionem remediū pœnitendi pro criminibus, pro quibus laici excommunicari iubentur, non accipiant. Si autem Episcopi vsq; ad Anathematis sententiā inobedientes extiterint, consequens est, vt per manus impositionem sanctæ redintegrentur ecclesiæ, cū redierint. Sicut sanctum Concilium Nicenum de Nouatianis constituit. Hactenus Igmarus. Meminit etiam Beatus Basilius huius Canonis, & eum iam ante mille ducentos annos veterem Canonem vocauit, ne quis dubitare pos-sit, Ca-

Naum.c.1.

Locus Naum. explanatus a Beato Cyrillo.

Quando Apostoli ad pœnā depositiōis clericorum pœnā excommunicationis adiungere solcant.

Laicis conuenit, vt excommunicati agāt pœnitentiam: clericis vero, vt depositi, & non excommunicati.

Canon Apost. 25. citatus, vt antiquus a beato Basilio.

fit, Canonem apoſtolicum eſſe. Sic igitur Baſilius tertium ex ſuis Canonẽ ſanxit, 25. Canonem Apoſtolorum ſecutus: Diaconus (inquit) qui, poſtquam in eum gradum aſcenderit, ſcortatus fuerit, gradu ſuo moueatur; in ordinem tamẽ laicorum reiectus, eccleſia ne prohibeatur. Deinde ſubiũgit, Eſt enim vetus Canon, vt qui de gradu ſuo deiecti fuerint, eo ſolo ſupplicio mulctentur. Cuius Canonis conditores illud (inquit) ſecutos credo, quod ſcriptum eſt, non vindicabis bis in id ipſum. Sed cur, dicet aliquis, ſi Canonem apoſtolorum vidit beatus Baſilius, in quo hoc ex propheta citatum eſt, non aſſeueranter affirmat, ſecutos eſſe hoc, quod citatũ eſt, Apoſtolos? quia ſcilicet ſciebat Baſilius, non eſſe ſcripturam Apoſtolorum hos Canones, ſed traditiones ſine ſcripto, ſcriptos vero ab alio. Deinde ſubiungit, Tum etiam illam credo cauſam huius decreti fuiſſe, quod qui in ordine laicorum ſunt, poſtquam interdicta illis fuerit eccleſia, iterum in eundem locum reſtitui ſolent: at diaconus ſemel, quod ſatis ſit, ſupplitio priuationis mulctatus, nunquam in gradum diaconi reſtituitur: quare ea ſola pœna afficitur. Hoc quoque Beatus Baſilius ex Apoſtolica, & Eccleſiaſtica traditione didicit, quę in Canone Apoſtolorũ 28. cõtinetur, de quo poſtea dicemus. Ac rurſus idẽ Baſilius Canone 31. Clerici (inquit) qui peccatum ad mortem peccant, gradu quidem ſuo mouentur, eccleſia tamen non prohibentur. Non enim bis in idipſum vindicandum eſt. Hactenus Canon. Quod ſi adhuc Magd. contendere velint, clericos in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehenſos excommunicandos eſſe, vt laicos, reſpondemus eis, talem conſuetudinem eccleſia Dei non habet. Hanc igitur conſuetudinem antiquo, & Apoſtolico Canone ſancitam ſequens Synodus Nicena, hũc Canonem ſanxit: Si quis Epiſcopus in aliquo crimine ſcandaloſo deprehenſus fuerit, de gradu ſacerdotali deijciendus eſt: nec iterum reſtituendus. Quod ſi pœnitentiam egerit, non eſt communione fidelium, neque communione ſacra prohibendus. Non enim conuenit, vt excommunicetur, ſicut laicus excommunicari ſolet. Niſi fortaſſe dicant iſti, neuum hunc eſſe Synodi Nicenę. Ac rurſus eadẽ Synodus alio Canone ſtatuit, vt ſi quis presbyter in fornicatione deprehenſus eſſet, qui ſemper antea bene audiſſet, nec vxorem vnquã habuiſſet, agat (inquit) pœnitentiam vno anno in ieiunio, & oratione, & eleemoſynis ſecundum vires: & ne miniſtret in Clero, quandiu pœnitentia durát. Tranſacto autem hoc tempore reſtituendus eſt in gradũ ſuum. quod ſi ad vomitum redierit, deponatur; ſed ne priuetur communione fidelium, neq; ſacrę communionis participatione. Sunt hi duo Canones ex illis Nicenis 80. qui Alexandriæ in libro vetuſtiſſimo Patriarchę reperti ſunt, & ad nos, iam pridem allati; de quibus plura proximo libro defenſionis Epiſtolarum Põtificum Apoſtolicorum dicemus. Reſpondeamus deinceps ad aliud caput accuſationis Canonum.

Naum c. 1.

Cauſa, cur depoſiti clerici non excommunicẽtur, ex Baſilio.

Duo Canones Niceni ex lib. vetuſtiſs. patriarchæ Alex.

Defenſio Canonis de celebratione paſcha ex Apoſtolica traditione profecti: & quid de hoc feſto Synodus Nicena decreuerit: & quemadmodum non ſolum ſine ſcripto traditus ſit hic Canon. a ſanctis Apoſtolis, ſed etiam per Epiſtolam Pauli ad Coloſſ. inſinuatus. & de Audianis paſcha cum Iudæis celebrantibus, & conſtitutionem Apoſtolorum de celebratione paſchæ male interpretantibus. Cap. 7.

QVarto (inquiunt) multa in his dicuntur, quæ rebus huius ſæculi, & hiſtorijs refragantur. Nam quod Canon 8. de paſchæ celebratione, ne

fiat cum

» fiat cum Iudæis, vetat, nō consonat veritati, supra enim commemoratum
» est, Ioannem, Philippum & alios pascha eodem die cum Iudęis celebrasse
» nempe 14. luna primi mensis.

Defensio Canonis Aposto. de celebratione paschæ.

Hactenus Magd. videamus nunc, an cōsonet veritati Apostolicus Canō, quod isti negant. Ac primum, Polycrates in illa sua ad Victorem pontificem Epistola Philippum tantum, & Ioannem ex Apostolis commemorauit, qui pascha 14. luna celebrarent. Ecquis ergo dubitat, quin reliquos commemorasset, si reliqui eodem die celebrassent? Quomodo enim reliquos Apostolos prætermisisset, qui tres Philippi filias nō prætermisit? qui Polycarpum, Trascam, & Sagarem, Episcopos, & Papyrium, ac Melitonem, & cognatos suos retulit? Cum igitur Magdeburgenses testimonio aliorum apostolorum careant, vt Polycrates caruit; nos vero non solum Victoris, & ante eum Pij, quorum isti epistolas negant, testimonium habeamus, sic Sanctos Apostolos statuisse; sed habeamus etiam testimonium omnium Episcoporum Palęstinæ auctore Eusebio, sic Apostolos pascha celebrasse, quo die ecclesia Catholica secundum traditionem eorū nunc celebrat, qua fronte audent isti dicere, Canonem Apostolorum de celebratione paschæ non consonare veritati? Sed recitemus quæ Eusebius lib. 5. historiæ suæ cap. 27. scripsit. Qui vero (inquit) in Palęstina erant Episcopi, quorum paulo ante meminimus, Narcissus, & Theophylus, & cum eis Cassius Ecclesiæ Tyri, & Clarus Ptolæmaidis Episcopi, & alij & qui cum istis venerunt, postquam de traditione celebrandi Paschatis, quæ ad ipsos ex successione Apostolorum descēderat, multis tractassent, circa calcem scripti sui ista ad verbum subiecerunt: Satagite autē nostræ Epistolæ exemplar per totam paroeciam mittere, ne rei simus erroris eorum, qui suas animas tam facile seducunt. Significamus autē vobis, quod & Alexandriæ eadem die, qua nos, paschatis festum agunt, &c. Alexandriam Africæ dicunt, non Alexandriam Asiæ, in qua 14. luna sicut cæteri Asiani celebrabāt. Vnde paulo ante cap. 23. sic scribit idem Eusebius, Mota est eo tempore haud parua quæstio, ex eo, quod cunctæ per Asiam paroeciæ, velut ex antiquiore traditione 14. luna salutaris paschatis festum celebrandum esse putabant: qua die Iudęis agnum immolare pręceptum erat: quasi omnino eadem luna, in quamcunque illa septimanę diem incidat, ieiunia sint soluenda: cum reliquis ecclesijs per vniuersum orbē consuetudo non esset ad hunc modum celebrandi paschatis, quę ex Apostolica traditione morem hactenus durantem seruant: quod videlicet ieiunia nullo sint alio, quam resurrectionis Saluatoris nostri die soluenda; & quæ sequuntur. Conferant ergo Magd. consuetudinē per vniuersum orbem celebrādi pascha in die resurrectionis ex Apostolica traditione profectam cum consuetudine per Asiam celebrandi 14. luna cum Iudæis; & videant, vtris plus auctoritatis, & fidei tribuendum sit? An Asiani melius quam Palęstini nouerant Apostolicæ traditionis consuetudinem? an melius Alexandrini in Asia, quam Cœsarienses in Palęstina? esto, sic Ioannes, & Philippus celebrassent, id quod aliquando fortasse propter Iudęos facere coacti sunt, vt omnibus omnia fierent; An, quia Paulus Timotheū circumcidit, & se in templo cum ijs, qui votum super se habebant, sanctificauit, idcirco dicemus, fuisse Apostolicam traditionem, vt tunc cum Iudæis legalia seruarent? Quis hoc dicat, nisi qui iudaizare velit? Prætere

Qui veterum sint testes sic Apostolos pascha celebrasse vt hodie ecclesia Catholica celebrat.

Act. 16.
Act. 21.

Consuetudo per vniuersum orbem celebrādi pascha ex Apostolica traditione cum consuetudine celebrandi per Asiam collata.

si Syri, & qui erant in Mesopotamia claudicabant in festo paschæ cum Iudæis celebrando, antequam Synodus Nicena haberetur, vt S. Athanasius in Epistola de Synodis Arimini, & Seleuciæ testatur, igitur non recte ambulabant ad Euangelij veritatem, sed errabant potius, ad errorē enim pertinet claudicatio, sicut Apostolus ad Hebręos scribens, ne quis vestrum, inquit, claudicans erret. Quod si errabant, ergo sic festum paschę cū Iudęis celebrare, pręter doctrinā erat a sanctis Apostolis traditam. Ex quo factum est, vt necesse esset, tunc primum in Nicena Synodo decerni, vt omnes in die resurrectionis Domini pascha necessario celebrarent, quia Canon Apostolicę traditionis nondum erat omnibus vbique promulgatus tanquam necessarius; nec ab omnibus tanquam necessarius ad salutē, seruabatur. Non sic autem de fide Symboli, cuius professio toti ecclesiæ promulgata, & cognita erat, & tanquam necessaria ad salutem, ab omnibus Catholicis vbiq; custodita. Itaque quia Syri, & Mesopotamiani in ecclesia Catholica erant, licet in causa festi Paschæ rite celebrandi claudicarent, cum Niceni patres decretum de pascha fecerunt, non potuerunt dicere, ad hunc modum ecclesia Catholicha celebrat pascha; sed sic, Visum est, vt omnes obtemperarent, &c. Hic enim non abhorruerunt, ait Athanasius, ab hac appendicula; immo placuit, inquit, vt adderetur, visum est, vt omnes obtemperarent. de fide vero inquit Athanasius, non scripserūt, Visum est, sed Ad hunc modū credit ecclesia catholica. Et statim confessio ipsa fidei adiuncta est, vt ostenderent (inquit) non nouam esse sententiam, sed Apostolicam; &, quæ ipsi scripsissent, non esse sua inuenta, sed Apostolorum documenta. hæc Athanasius. Erat igitur, ne pascha cum Iudęis celebraretur, diuina quidem traditio, & Apostolicus Canon non solum per sermonem, quem Clemens Apostolorum discipulus litteris mandauit, traditus, sed etiam per Epistolā insinuatus. Quia Apostolus ad Coloss. scripsit, inquiens, Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu, aut parte diei festi, aut neomenię, aut sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi: in parte enim diei festi iudicatur, si quis pascha nostrū celebret, quo die pascha suum immolant Iudæi. Sic quoque Pius Pont. Apostolicus hunc locum Apostoli intellexisse videtur. Postquam enim dixit, vnde & vos Apostolica auctoritate instruimus, omnes eadem die, id est, Dominica celebrare debere, subiungit; Cauete diligenter omnes, ne quis vos decipiat per aliquam Astrologiam, vel Philosophiam, & inanē fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum. His autem Apostoli verbis a Pio recitatis, subiungit idem Apostolus hanc cōclusionem ad illa scilicet ante gressa pertinentem, Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu, aut parte diei festi. Sed vt dixi, quia nondum ab omnibus, tanquam necessarius, hic Canon seruabatur, tunc primum hęc noua sententia decreti a Synodo Nicena ædita, & promulgata est, vt omnes vnam formam tenerent eodem die necessario pascha celebrandi tenerent, ita vt, qui non tenerent, anathema fierent. Canon enim Apostolorum, & si Episcopum, presbyterum, & diaconū deponi iubet, si pascha nostrum cum Iudęis celebret, pro eo scilicet, quia nō docet exemplo obseruationis suę religiosę populum; tamen laicum non excommunicat, vt quidem vescentem idolothyto, & sanguine, ac suffocato excommunicat. Non inquam laicum excommunicat, sicut Nicena Synodus

Syri, & qui in Mesopotamia, in festo paschę cum Iudæis celebrando ante Nicenam Syn. auctore Athanasio claudicabant.

Heb. 12.

Formula decreti Niceni de fide.

Coloss. c. 2.

Quomodo Canon Apostolicus de celebratione paschæ ad locum Epi. Pauli ad Coloss. pertineat.

In Synodo Nicena primū excommunicati Laici, qui pascha cū Iudæis deinceps celebrarent.

nodus postea excommunicauit, vt Synodus Antiochena primo Canone testatur. Postremo Andiani heretici erant, qui cum Iudeis pascha celebrabant, qui, vt Apostolos sic celebrasse probarent, Apostolicam constitutionem ex libro 5. Clemētis male interpretabātur, vt S. Epiphanius, qui eos refellit, in tertio lib. tomi secundi scribit. Horum similes sunt Magd. quos simul cum Andianis, idem Epiphanius, & nos cum eo auctoritate Apostolicæ constitutionis a S. Clemente scriptæ refellimus: quæ sic ait in persona Apostolorū, Oportet igitur vos, fratres, qui pretioso Christi sanguine redempti estis, diem paschę omni diligentia, & studio cultus post æquinoctium agitare, nec amplius obseruare, vt cum Iudæis pascha agitetis. Eant ergo nunc Magd. & dicant, non consonare veritati Canonem Apostolorum de celebratione paschæ, Quanto melius, quam vos Magd. sensit Accsius ille Nouatianorum Episcopus, quem cum Cōstantinus Imperator lecta definitione Synodi Nicenę in Synodo ipsa interrogasset, quid ei videretur? & vtrum assentire vellet definitioni fidei, & definitioni celebrationis paschæ, respondit, Nouum nihil Imperator Synodus constituit, οὕτω γὰρ ἄνωθεν ἅπαντας ἐκ τῶν ἀποστολικῶν θρόνων παρειλήφαμεν, καὶ τὸν ὅρον τῆς πίστεως, καὶ τὸν χρόνον τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς, idest, sic enim omnes à principio à sedibus Apostolicis accepimus, & difinitionē fidei; & tempus festi paschæ.

Similiter sentiunt Magd. de celebratione paschæ, vt Andiani hæretici iā olim damnati.

Defensio Canonis prohibentis fieri Clericos fideiussores: & quid Beatus Cyprianus de Clericis tutoribus, vel curatoribus scripserit. item Canon Synodi Nicenæ, ne Clerici sponsiones pro vllo faciant: & quid in scholijs Græcorum notatum sit in hoc Canone de duplici significatione verbi ἐγγυᾶσθαι, quod sponder significat. Cap. 8.

» ALiud caput accusationis Canonum est, Canon (inquiunt) 20. dānat
» clericos, & fidei iussiones. Verum hoc sæculo Apostoli, & alij legi-
» bus politicis magistratus vsi fuerūt, illud scientes, Euangeliū non abo
» lere politica iusta, & honesta, & verbo Dei non repugnantia.

Hactenus Magd. recitemus nunc Canonem: Clericus (inquit) qui sponsiones pręstat, deponatur. Quis hic præter Magd. fidei iussiones damnari dicat? interrogent Luterani suos Magd. cur tam aperte mētiantur? an quia Clericis prohibet, ne sint fidei iussores, idem quoque laicis prohibet? hoc enim necesse erat, prohibere scilicet Canonem omnibus hominibus, fieri fidei iussores, vt fidei iussiones quoq; prohibere, ac damnare idem Canō intelligeretur. At non omnibus hominibus prohibet, qui Clericis prohibet; nisi fortasse volunt Magdeburgenses, omnes homines clericos esse: neque differre gradu à laicis clericos. Dicant ergo similiter omnes esse diaconos, omnes Episcopos, omnes presbyteros, & omnes ministros ecclesiarum. Vt iam aut nihil sint laici, quia omnes sint clerici: aut ijdem sint clerici, & laici: ecclesiastici, & seculares: & negent scripturam, quæ gradus istos distinxit: & Canonem apostolorū de gradibus, quem ijdem Magd. sic inscripserunt, & primum inter eos Canones collocarunt, quos sic inscriptos, vt ipsi aiunt, repererunt; qui nihil aliud sunt, quā sententiæ quędam ex sanctis scripturis sumptæ. Sic enim aiunt, Canon de gradibus: Christus dedit alios quidem Apostolos, alios vero prophetas, aliosautē euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad instructionem sanctorum in opus ministerij in ędificationem corporis Christi. Quod vero dicunt Magd. euangelium non abolere politica iusta, & honesta, & Verbo

Idem putāt esse Magd. prohibere Clericis, ne sint fidei iussores, & prohibere fidei iussiones.

Dei non repugnantia. Ita est, nec enim scriptura prohibet, quin sint laici fideiussores, procuratores, & tutores. Laici enim possunt, si opus sit, negotijs secularibus implicari, quia seculares sunt. At de clericis, quos totos, ac semper Deo militare oportet, vt Paulus ad Tim. & per eum ad cæteros ordinis ecclesiastici scripsit, videant Magdeburgenses, quid beatus Cyprianus, cuius testimonio, & auctoritate aliquando aduersus nos abuti solent, ad diaconos, & plebem Furnis habitantes lib. 1. Epistolarum Epis. 9. scribat, Grauiter (inquit) commoti sumus, ego & collegę mei, qui pręsentes aderant, & compresbyteri nostri, qui nobis assidebant, fratres charissimi, cum cognouimus, quod Benignus Victor frater noster de sęculo excedens Geminium Faustinum presbyterum tutorem testamento suo nominauerit; cum iam pridem in Concilio Episcoporum statutum sit, ne quis de Clericis, & Dei ministris tutorem vel curatorē testamento suo constituat; quando singuli diuino sacerdotio, & in Cleri ministerio constituti non nisi altari, & sacrificijs deseruire, & precibus, atque orationibus vacare debeāt: scriptum est enim, Nemo militans Deo obligat se molestijs sęcularibus, vt possit placere ei, qui se probauit. Quod cum de omnibus dictum sit, quanto magis molestijs, & laqueis secularibus obligari non debet, qui diuinis rebus, & spiritualibus occupati, ab ecclesia recedere, & ad terrenos, & sęculares actus vacare non possunt? Cuius ordinationis, & religionis formam Leuitę prius in lege tenuerunt. & quę sequuntur: ne omnia describam. Quantum vero molestiarum, & laqueorū in sponsionibus insit, & ijs maxime, quę pro publicanis, & vsuris, & in litibus fiunt, nemo est, qui ignoret, Nemo inquam, ignorat, quam multi fideiussores eiusmodi solum vertere coacti sunt: quam multi per vniuersam vitam litigare, & patrimonia vendere. An ignoratis Magd. qui semper verbum Dei iactatis, quid scriptura dicat, & moneat? Fili, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum animam tuam: illaqueatus es verbis oris tui: & captus proprijs sermonibus. Fac ergo, quod dico tibi, & temetipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum: ne dederis somnum oculis tuis: neque dormitent palpebræ tuæ, eruere quasi damula de manu, & quasi auis de manu aucupis. Non dānat hic scriptura fideiussiones, sed docet, quā sint molestæ, & difficiles; & quā tum turbarum habeant. An igitur Clericus ministerium ecclesiæ deseret, vt discurrat, & festinet, & amicum suscitet: id est, vt omni studio, omni via & ratione quęrat, vnde quod pro alio spopondit, soluat? an nō repugnat rationi, & verbo Dei, vt qui se Deo, & ministerijs eius obligarunt, se postea hominibus, & actibus, ac nexibus sęculi obligent, vnde priori obligationi satisfacere impediantur? idem quoque Nicen. Syn. Canon 26. prohibuit, ne Clericus pro vllo spondeat. Sic enim ait: Nullus Clericus pro aliquo spondeat: neque testimonium contra vllum in causa criminis dicat: neque de ea apud regem agat: nec ad ea se ingerat, quæ ad se nō pertinent: neque dissidia inter fideles seminet. & qui hæc commiserit, ex ecclesia eijciatur: ac fidelium communione prohibeatur. Clemens quoque Rom. lib. 2. de constit. Apost. c. 6. Ne se (inquit) negotijs vitæ implicet: neque pro alio spondeat: neue causas nummarias defendat. idem etiam in Epistola ad Iacobum fratrem Domini prohibuit. Sed isti noui magistri omnia omnibus licere volunt. O miseros Germanos, qui tales magistros

Cur prohibeat Canon Apost. clericis, ne sint fideiussores, & quid Cyprianus de clericis tutoribus, & curatoribus scripserit.

prou. c. 6.

Quid scriptura dicat de fideiussionibus.

Quomodo & quando rationi, & verbo Dei repugnet, vt sint Clerici fideiussores.

habere vultis, qui omnia misceant, & confundant. illud præterea hic addam, quod in hoc Canone Apostolorum sponsiones Clericorum prohibentes in scholijs Grecorum notatum repperi; verbũ ἐγγυᾶσθαι non solũ significare, spondere pro aliquo, cui non satis creditur, quod datum resti tuet, quod quidem, nisi quid aliud obstet, officij sit, & charitatis: quid enim aiunt, honestius esse potest, quam etiam animam pro amicis, & ciuibus suis, cum opus est, ponere? Sed significare etiam pacisci de soluendo aut patiendo aliquid, si hoc, aut illud euenerit: quod vulgo dicitur, facere scommissam. quod genus sponsionis, ἄγαν σφαλερὸν καὶ ἀπόβλητον esse di cunt, idest, valde lubricum, & improbabile, & ad nihil aliud spectare, quã ad casum, &, quod turpius est, ad quandam diuinationem. Quid enim, inquiunt, si opera, & studio diaboli, quod spõsum est, eueniat, vt qui sic spopondit, lædatur? huiusmodi ergo sponsiones tradunt, prohiberi hoc Canone Clericis, tanquam fallaces, & incertas, & diuinationi gentilium affi nes. cuiusmodi fuisse aiunt, quod Iephthevnus ex Israeliticis iudicibus fe cit: tametsi nullus eũ ad id coegisset. immo ipse sponte promisit, inquiẽs, Iud. c. 11. Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicunq; primus fuerit egressus de foribus domus meę, mihique occurrerit reuertenti cũ pace a filijs Ammon, eum holocaustũ offeram Domino. euenit autem, vt occurreret filia vnigenita, quam immolauit, vt hoc (inquiunt) exẽplo discerent dein ceps homines, cauere hoc genus sponsionis.

Defensio Canonis Apostolorum, qui iubet, vt Episcopus non faciat extra Diœcesim suam ordinationes Clericorum: & demonstratio ex scriptura, quod essent tempore Apostolorum termini Diœcesum assignati Episcopis, qui tunc erant. & de qua ordinatione loquatur Canon Apostolorum; & de qua Beatus Cyprianus, quod quidem Magdeb. non distinxerunt. Cap. 9.

» PErgamus ad aliud caput. Canon 36. prohibet (inquiunt) ordinatio-
» nes facere extra proprios terminos in ciuitatibus, & villis, quæ illis
» nullo iure subiectæ sunt. Sed hoc sæculo nõdum fuerunt termini sin-
» gulorum Episcoporum ita distributi: & solebant ex vicinia cõuenire plu
» res ad ordinationem, vt patet ex Canone Apostolorũ, quem supra ex Cy
priano descripsimus.]

Hactenus Magd. Si illo tempore non fuit cuiq; Episcopo sua paroecia assignata, quas nunc diœceses vocant, qui sunt termini cuique Episcopo ad Tit. c. 1. distributi, vt Magdeb. loquuntur, Quomodo Paulus Apostolus Tito pręcipit, Episcopos per singulas ciuitates constituere? Etenim si singulis ciuitatibus singuli Episcopi pręerant, erant igitur termini singulorum Episcoporum distributi, termini inquam singularum ciuitatum. Videte, quid Beatus Chrysostomus dicat hunc locum interpretans, Huius rei gratia re liqui te Crete, Veluti domum vnam (inquit) totum orbem distribuentes, ita omnia officia peragebant, vt omnium, qui essent vbique terrarum, curam gererent. Hoc dixit de Apostolis. Subiungit deinde explanans quẽ admodum totius orbis curam gererent, Dũ hic quidem, inquit, hanc partem, ille aliam susciperet disponendam. Erat ne hæc distributio terminorum? Clarius adhuc Theophylactus, vt cõstituas (inquit) presbyteros per ciuitates, vt ego tibi disposui, Episcopos (inquit) dicit hoc loco, vt in Epi stola ad Timotheum. Per ciuitates vero ait, non enim volebat totam insu

lam vni

Iam vni commissam esse, sed vnamquamque ciuitatem ἴδιον ποιμένα ἔχειν, idest, habere proprium pastorem. Si igitur cuiusq; ciuitatis erat proprius pastor, & rursus cuiusque pastoris propria ciuitas, hoc enim necessario cōsequens est, Erāt ergo termini singulorum Episcoporum distributi, quod isti contra verbum Apostoli, idest, contra verbum Dei negant. Subiungit deinde Theophylactus rationē huiusmodi distributionis, siue assignationis paroeciarum, siue terminorum, Sic enim (inquit) & labor erat leuior καὶ ἡ ἐπιμέλεια ἀκριβεστέρα, idest, & cura exactior. Quomodo igitur minus laboris, & plus diligentię, nisi quia quisq; Episcopus terminum ad se pertinentem, idest, sibi distributum, suam inquam, paroeciam & dioecesim curabat? Quod ergo dicunt Magd. nondum ita fuerunt termini singulorum Episcoporum distributi, vt scilicet non sic debuerint, aut potuerint S. Apostoli Canonem tradere, quo vetarēt, ne quis Episcopus extra suā dioecesim, siue ciuitatem, vel paroeciam, (idem enim pluribus verbis dicimus) ordinationes faceret, hoc inquam, & contra rationem rectę gubernationis, & cōtra scripturam Pauli est, quod nemo est pręter coecos istos, qui non videat. Deinde quod Magd. addiderunt ad improbandum hunc Canonem Apostolorum, & solebant (inquiunt) ex vicinia conuenire plures ad ordinationem, vt patet ex Canone Apostolorum, quem supra ex Cypriano adscripsimus, hoc inquam satis cōuincit, nō intelligere Magd. quod hic reprehendunt. Si enim eos interrogemus, de qua ordinatione loquatur hic noster Canon Apostolorū, negare non possunt, quin loquatur de Episcopo, qui ordinationes Clericorum dioecesis suę facere iubetur, & non Clericorum alienę, quod (inquit) si fecisse deprehendatur pręter voluntatem eorum, ad quos illæ ciuitates, aut villę quarum Clericos ordinauit, pertinebant, deponantur ordinator & ordinati. Quid æquius statui potuit? aut quid iniquius esse potest? aut quod maius dissensionis & inimicitiarum seminarium, quam vt Clericum ciuitatis, cui hic Episcopus præest, alius Episcopus, cui alia ciuitas assignata est, hoc inuito ordinet? Hunc Canonem Apostolorum secuta est Nicena Synodus, cum Canone 43. ex numero eorum, quos supra diximus, sanxit, vt nullus Episcopus presbyterum, aut diaconum ex alterius Episcopi dioecesi ordinet absque licentia proprij Episcopi. Idem quoq; sanxit Synodus Antiochena c. 22. Interrogemus ergo rursus Magd. de Canone illo Apostolorum, quē ipsi ex Cypriano adscripserunt? certe negare non possunt, quin loquatur de ordinatione non Clericorum, sed Episcopi, quę ab Episcopis comprouincialibus, si conuenire possunt, facienda est. Sed recitemus Canonem Apostolicū ex Cypriano, quem isti adscripserunt, De ordinatione diuina (inquit) & Apostolica obseruatione seruandum est, &c. Vt ordinationes rite celebrandas ad eam plebem, cui prępositus ordinatur, Episcopi eiusdem prouincię, proximi quique, conueniant: & Episcopus deligatur plebe pręsente, quę singulorum vitam plenissime nouit: & vniuscuiusq; actū de eius conuersatione perspexit. Idem statuit Synodus Nicena sequens eandem auctoritatem Apostolicę traditionis, quę est in 8. libro Clemētis cap. 4. quam Anacletus Pontifex in Epistola secūda attestatur, & post eū beatus Cyprianus. Sic enim ait S. Anacletus, ordinationes Episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, Episcopis, sunt celebrandę. Et paulopost, Quod si simul omnes conuenire mi-

Quomodo verbum Dei neget, qui negat fuisse tempore Apo. terminos dioecesεon distributos Episcopis, qui tūc erant.

Quomodo Cyprianus, quem contra Canonē Apost. produxerūt Magdeb. conuincat non intellexisse eos Canonē quem reprehēdunt.

 nime

nime poterunt,assensum tamen suis precibus prębeant, vt ab ipsa ordinatione animo non desint. De ordinatione vero reliquorum sacerdotum, & diaconorũ subiungit idem S. Anacletus, Reliqui vero sacerdotes a proprio ordinẽtur Episcopo, ita vt ciues, & alij sacerdotes assensum prębeāt. De hac ergo ordinatione loquitur Canon Apostolorum 36. quod quidē Magd. minime intellexerunt, non quia obscurum esset, nihil enim magis perspicuum esse poterat; sed quia, more suo, ita legunt omnia, quę notāt, & reprehendunt, vt nihil prorsus considerent, vtrum quod primo aspectu eis videtur, ita sit; ne forte excidat eis, quod postea cum eorum dedecore refelli & redargui possit, quod passim eis contingit. Nihil horum curant, modo suos vtcunque fallant, quos nihil examinaturos esse, nec alia prætorquam eorum scripta lecturos confidunt. Rursus alium Canonem accusant, sic enim aiunt.

Magd. non cōsiderāt, vtrum quod primo aspectu eis videtur, ita sit, ne postea cū suo dedecore errasse conuincātur

Defensio Canonis Apostolorum iubentis bis singulis annis concilia celebrare: & quæ sint testimonia, esse hunc Apostolicum Canonem, & quæ item ratio, & de necessitate, & vtilitate habendi huiusmodi Synodos singulis annis secundum rationem, & scripturam, & priscam consuetudinem. *Cap.* 10.

» CAnon 38. bis in anno concilia celebrare iubet, sed in historiis non
» reperiuntur eius rei testimonia, vna synodus ab Apostolis celebrata
» legitur act. 15. de alijs, quæ quotannis bis essent factę, nō fit mētio.] Hactenus Magd. Cum Synodus Antiochena Canone 20. dixit, recte habere, quod in singulis prouincijs bis quoq; anno cōcilia habeantur, satis aperte significauit, non tunc primum hunc Canonem sancitum esse, non enim dixit, statuit, sed visum est, bene habere. idem quoq; significauit Synodus Nicena, cum similiter dixit. c. 5. visum est, bene habere, vt bis per unam quamque prouinciam singulis annis concilia habeantur. Non enim ignorabat Synodus Nicena, traditum esse hoc ecclesię tum Canone, tum consuetudine de concilijs bis habendis per singulos annos. Confirmat quod dicimus S. Anacletus in Epi. 1. cum ait, vbi fuerit summorum (Episcopos dicit) congregata congregatio, quę per singulos annos fieri solet, & debet. Cum dixit, solet, consuetudinem ecclesię significauit, quę aliunde, quam ab Apostolica traditione proficisci nō potuit. Cum vero dixit, debet; etiam Canonem significauit. Vtrumque enim horum distingui solet, vt cum Synodus Nicena Canone 18. dixit, sicut neque Canon, neque consuetudo tradidit. cum ergo Synodus Antiochena hac formula verborum, Visum est bene habere, quod iam prius statutum erat, & in consuetudine positum ecclesię, confirmet, consequens est, vt Nicena Synodus eadem formula verborum idem quoq; faciat; idest similiter cōfirmet, quod prius in Canone, & in ecclesię consuetudine erat, de Synodis dico bis habendis per annum. Sed dicent fortasse Magd. Ante Nicenam Synodū nō reperiuntur huius Canonis testimonia in historiis; non fuit igitur hic Canon ante Nicenam Synodum. An non est satis idoneus testis ipsa eadem Synodus, quę dixit, sicut Antiochena post ipsam, Visum est bene habere? &c. Quę igitur amentia est, negare Canonem Apostolorum de Synodis habendis singulis annis, quia eius rei testimonia in historijs non reperiantur? Sed bene habet, quod de hac re, idest, de pręcepto, & lege bis habendi concilia per annum testimoniū habemus in antiquissimo auctore Tertulliano

Quid significet hæc formula, visum est bene habere in Synodo Nicena, & Antiochena super canone de Synodis bis per annum habēdis.

tulliano.Sic enim in libro de ieiunio cõtra psychicos scripsit, Agũtur pręcepta per Græcias illas certis in locis concilia ex vniuersis ecclesijs, per quæ & altiora quæque in commune tractantur. Et ipsa repræsentatio nominis Christiani magna veneratione celebratur. Dicant nobis Magd. a quibus sunt præcepta concilia ista, quæ Tertullianus dicit? an dicit pręcepta a Nicena synodo, aut Antiochena? antiquiores enim synodos de hac re non habemus. minime. Tertullianus enim multo ante Nicenam synodum fuit. Restat igitur, vt ex Canone Apostolico, id est, ex Apostolica traditione ecclesiasticæ consuetudinis, quæ Canone, ac pręcepto Apostolico sancita est, hoc Tertullianus didicerit. Cum enim ait, Aguntur præcepta per Græcias illas concilia, satis aperte significat, loqui se de ordinarijs concilijs: hæc autem sunt quę a sanctis Apostolis bis per singulos annos pręcepta sunt. Adde huc, quod dicendo, per quæ & altiora quęque in commune tractantur, illa plane significauit, quæ Canon ipse Apostolorum 37. de synodis bis per annum habendis expressit, scilicet dogmata religionis christianæ, & controuersias ecclesiasticas, hæc enim sunt altiora quæque, quæ Canon Apostolorum 34. Vocat τὰ περισσὰ quę quidem Canon vetat ab Episcopis sine auctoritate Metropolitani tractari, Scilicet quia quæ huiusmodi sunt, ad concilium prouinciale, quod bis per annum agendum est, referenda sunt. Vt ibi in commune, sicut ait Tertull. tractentur. Deinde si tam necessariæ erant huiusmodi Synodi ad ecclesiasticas necessitates, & controuersias dirimendas, vt Synodus Antiochena in Canone suo ait, cur non sibi sapientes isti persuadent, potuisse Sanctos Apostolos immo debuisse hanc formã ecclesijs tradere? Quid enim interest, negare hunc Canonem, quia eius rei testimonia in historijs non reperiantur; an dicere, non potuisse Apostolos, aut non debuisse hunc Canonem tradere? Si enim potuerunt, & sic oportuit, cur negant, quia in historijs nõ legunt, quod hic legunt? Et enim si negare liceat, quæcumque sunt scripta, quorum testimonia in historijs non reperiuntur, ipsi sint iudices, quã multa alia negaturi sint. Præcepit Apostolus in Epis. priore ad Corinth. vt omnia honeste, & secundum ordinem fierent in eis, idest, in eorum rebus tum ecclesiasticis, tum non ecclesiasticis. Hoc autem potissimũ in Synodis istis binis cuiusq; anni prouidebatur, Vt omnia secundum ordinẽ fierent. Præterea, habenda erant huiusmodi concilia, vt sicut Nicena Synodus Canone 45. explicauit, quę acta essent, in cuiusque Episcopatu, & quæ deinceps agenda, ab omnibus Episcopis cum Archiepiscopo suo cõgregatis considerarentur, ne essent Episcopi in futuro iudicio accusandi. An vero ita fieret tunc, vt ab Apostolis sanctis traditum esset, non necesse est, reperire in historijs testimonium; vt, si non reperiatur, continuo sit falsum, sic Apostolos tradidisse: & sic eos, quibus tradiderunt, fecisse. Dicãt enim Magd. an in historijs suis repererint, Vnde cœpit consuetudo habẽdi bis singulis annis concilia prouincialia Episcoporũ? an vero, quia nusquam in historijs testimonium huius originis repererunt, idcirco Canonem Nicenum, & Antiochenum de huiusmodi Synodis habendis negare audebunt? quod si hos Canones negare non audent, cur Canonem Apostolicum audent? præsertim cum, vt dixi, sicut Antiochena Synodus verbis suis significauit, non se primum eum Canonẽ sanxisse, sic quoq;, vt antea dixi, Nicena Synodus eisdem verbis idem significauit. Præterea, cum

Testimonium Tertulliani de Synodis secundum canonem Apostolorum habendis.

Quæ vtilitas, & necessitas habendi bis per annum synodos.

Paulus

Paulus ſcribit ad Titum, Reliqui te Cretę; vt ea, quę deſunt, corrigas: & cõſtituas presbyteros per ciuitates, ſicut & ego tibi diſpoſui, non dixit, ſicut ego tibi diſpono, ſi quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir, & quæ ſequuntur, ne ad hoc tantum, quod ad qualitates ordinandorum pertinet, illud verbum referendum eſſe exiſtimaremus, ſed dixit, diſpoſui, vt intelligeremus, tradidiſſe Tito διατάξεις, ideſt, diſpoſitiones, ſiue conſtitutiones, quæ etiam Canones vocari ſolẽt, quemadmodum, quæ deeſſent, corrigere deberet: & quemadmodum conſtitui, & ordinari Epiſcopi deberent. Ad utrumque enim referendum eſt illud verbũ, diſpoſui. Quomodo vero quę deerant, corrigere melius poterat, qui toti inſulæ præerat, quam cũ concilio Epiſcoporum prouincialiũ, ideſt caput cum membris? cum ſcriptum ſit in ſapientia Salomonis, Multitudo ſapientum ſanitas eſt orbis terrarũ. Quo quidem nihil vtilius, neque ſalutarius prouiſum eſſe potuit, quam ſi huiuſmodi correctio bis per annum fieret. Quare, vt hunc locum finiam, cum tanta vtilitas hoc Canone prouiſa ſit, tanta in eo antiquitas, & auctoritas inſit, & cum Apoſtolicis pręceptis tantopere congruat, quæ imprudentia eſt, tam ſalutarem diſpoſitionem Apoſtolici Canonis a Clemente Romano Apoſtolorum diſcipulo deſcriptam negare? quia inquiunt, teſtimonia eius rei in hiſtoriis non reperiantur? Quæ iſta tanta inuidia, quod iſtas diuinas regulas, ſiue Canones ad res eccleſiæ diuine, & Apoſtolice conſtituendas, & moderandas a ſanctis Apoſtolis omnium eccleſiarum Catholicarum magiſtris traditas habeamus, & ſeruemus? Nos igitur rationem, ſcripturam, & priſcam eccleſiæ Catholicæ conſuetudinẽ in hoc Canone defendẽdo ſicut in reliquis, quos accuſant, ſequimur. Vos vero Magd. quid ſequimini in repudiando eum, & calumniãdo, niſi odiũ eccleſiæ noſtræ, & inuidiam, & illud veſtrum argumentandi genus ex negantibus, quod in ſchola Martini Luteri Germanici prophetę didiciſtis? Non reperiuntur teſtimonia huius rei in hiſtorijs, ergo non eſt hic Canõ Apoſtolorum. Iam ne videtis Germani, iam ne videtis iſtorũ, qui vos decipiunt, ludos, nugas, & ludibria? Sed videamus reliqua, quæ ſequuntur.

Ad Tit. c. 1.

Sap. 6.

Canonẽ Apoſt. de Synodis bis habendis per annum ratio, ſcriptura, & vetus eccleſiarũ conſuetudo, & patrum auctoritas defendit.

Quid Magd. moueat ad negandum Canonem Apoſt. de Synod. bis per annum habendis.

Reſponſio ad ea, quæ a quibuſdam obijci, vel potius quæri ſolent in extremo Canone Apoſtolorum de Euangelio Ioannis, utrum ante mortem Clementis, immo Beati Petri ſcriptum ſit. & quomodo intelligendum, quod eſt in Canone Apoſt. 19. penitus a communione abſcindatur, ut Simon Magus a me Petro. item de tertio lib. Maccab. & de lib. actorum Apoſt. ubi, & quomodo a Clem. Rom. inter lib. Canonicos relatus ſit. Cap. 11.

QVia hęretici, qui ſemel Canones Apoſtolorum oppugnare cœperũt fortaſſe non contenti ijs, quę iam obiecerunt, qua ſunt pertinacia, ſemper, quid obijciãt, quæſituri ſunt, ne quid eis reliquũ fiat, reſpõdebo etiam ad ea, quæ a quibuſdam alijs quęri ſolent nõ ſtudio oppugnãdi Canones, ſed, quæ obſcura eis videntur, intelligendi. ſic enim quidam ex iſtis ſcripſit: Illud etiam peculiarem in his Canonibus difficultatem facit, cum vltimo eorum recipitur Ioannis Euangelium. atqui (inquit) ſub Nerone martyrium paſſus eſt Petrus, hoc eſt 14. anno Neronis, qui fuit vltimus imperij eius; Ioannes vero ſcripſit ſuũ euangeliũ ſub Domitiano, quo tempore iam Petrus erat mortuus; nõ potuit igitur Euangelium eius confirmare, & tamen 23. Canone habetur, & à me Petro. immo nec ipſe Clemens Romanus, qui Canones ſcripſit ſuperſtes erat, quia ſecundum

Damasum non peruenit, nisi vsque ad Consulatum Vespasiani 9. & post »
annos tres ab eo consulatu Domitianus imperium suscepit, mortuo Tito »
Vespasiani filio. Quod vero Ioãnes non prius, quã regnaret Domitianus, »
Euangelium scripserit, ex eo quoque significari potest, quia illud propter »
insurgentes hęreses Cherinti aliorumque Christũ negantium esse Deũ, »
scribere necessarium esse iudicauit. quod virus sub eiusdem (vt narrat Eu »
sebius) Domitiani regno euomi cœpit. Ioannes cum esset in Asia, vt Hie »
ronymus in prooemio super Matthęũ scribit, & iam tunc hęreticorum se »
mina pullularẽt, Cherinti, Ebionis, & cæterorũ, qui negant Christũ in car »
ne venisse, coactus est ab omnibus pene tunc Asiæ Episcopis, & multarũ »
Ecclesiarum legationibus, de diuinitate Saluatoris altius scribere. Et Ai »
mo Alberstatensis Episcopus libro tertio de rerum christianarũ memora »
bilib. narrat Ioannem in vltimis vitæ temporibus scripsisse Euangeliũ ab »
Asię Episcopis compulsum propter hęreticos, qui eo exulante irruperant »
in Ecclesias cum varijs, & peruersis dogmatibus. Dorotheus vero Episco »
pus Tyri, qui sub Constantino Magno vixit, Ioannem scribit non a Domi »
tiano, sed a Traiano Neruæ filio in insulam Pathmon exilio fuisse damna »
tum, vbi etiam sanctum Euãgelium suum scripsit, quod postea Ephesi per »
Caium hospitem suum, ac diaconum ædidit. Ioannem vixisse vsq; ad tem »
pora Traiani, auctor est Irenęus: & Clemens Alexandrinus pluribus in lo »
cis. Hactenus iste auctor. Dicamus nos rursus, quæ in nostris auctoribus »
obseruauimus, vt conferat postea, ac iudicet, qui vtraq; legerit. Ac primũ quidẽ hoc ipsum de Euangelio Ioãnis tẽpore Clementis scripto, est etiã in secundo libro, eiusdem Clementis de constitutionibus Apostolicis c. 57. Sic enim ait, Diaconus, aut presbyter legat Euangelia, quæ ego Matthęus, & Ioannes tradidimus vobis, & quę adiutores Pauli Lucas, & Marcus acceperunt, & tradiderunt vobis. Hactenus Clemens qui Matthęum, & Ioãnem introduxit, loquentes hoc. Ad extremum ergo imperij Domitiani, vt auctor est Irenęus in 5. contra hęreses libro, vidit Ioannes Apocalypsim, cũ esset relegatus in insulam Pathmos vnam ex Cycladibus, cum iam ante Euangelium suũ scripsisset, & prędicasset. testis est Epistola Dionysij Areopagitæ, quam ad Ioãnem, cũ esset in exilio, scripsit, in quã Ioãnem appellat solem Euangelij: & Euangelium, quod scrpserat, appellat memoriam, & renouationẽ veræ theologię eius, cuius lectione fieri ait, ne radio illius solis priuari possent, qui legerẽt. Idem affimat Sanctus Maximus in scholijs Epistolæ huius, & Georgius Pachimerus eũ secutus; idẽ quoque affirmat Eusebius, libro tertio historiæ Ecclesiasticæ Cap. 24. post Euangelium scripsisse Apocalypsim, & epistolas. Hieronymus quoque narrat Ioannem rogatu Episcoporum Asiæ scripsisse Euangelium aduersus Cherinthum. meminit autem Clemens libro sexto de constitutionibus Apostolicis cap. 8. Cherinti, Marci, Menãdri, Basilidis, & Saturninj, quorum hęreses Irenęus in primo libro commemorat. quod ergo ait Dorotheus de Euangelio Ioannis scripto in exilio, solus Dionysius, vt cęteros omittam, satis conuincit, falsum esse. Et qui dicunt non potuisse Clementem videre Euangelium Ioannis, ipse idem Clemens conuincit, eos falli. etenim si Clemẽs fuit tempore Cherinthi, vt idem scribit, potuit igitur videre Euangelium Ioannis scriptum contra hęresim Cherinthi; nec enim diuturnitate temporis indiguit Ioannes ad scribendum, vt nos sole-

Dionysij Areop. testimonium, fuisse euangeliũ Ioannis scriptũ ante Apocalysim eius.

quomodo Clemens auctoritate sua conuincat, falli eos, qui tradut non potuisse Clemẽtem euangeliũ Ioannis videre.

mus. Accedit huc quod in Dorotheo Greco manu scripto nō est hoc, sed sic scriptum est: Ioannes, qui Euangelium, & Apocalypsim scripsit, prædicato Euangelio Ephesi, & in cuncta Asia, propter Euangelij prędicationē missus est in exilium in Pathmum insulā. Deinde quid auctoritatis habere id debet; si idem Dorotheus dicit, relegatum fuisse Ioannem a Traiano, cum cæteri omnes constanter affirment a Domitiano fuisse missum in exilium, id quod verum est; sub Nerua vero, qui acta Domitiani rescidit, reuocatum? Præterea scribit S. Epiphanius, libro primo contra hæreses Tomo 2.c.28. Cherinthum fuisse vnum ex illis, qui fratres Antiochiæ ad seruandam circumcisionem, & legem Moysis cōmouerant, de quibus scripserunt Apostoli, Quoniam audiuimus, quia quidam ex vobis exeuntes turbauerunt vos verbis, & quæ sequuntur in actis Apostolorum: & fuisse item vnum hunc ex illis, qui restiterunt S. Petro, cum iuit ad Cornelium, & huius doctrinam, ait ibidem idem Epiphanius, valde in Asia viguisse. Eusebius autem nusquam dicit, sub Domitiano virus euomere cœpisse: immo libro tertio historię ecclesiasticę c.28. hęresim eius exponit, & quę Irenęus, & Dionysius Alexandrinus de eo scripserint, recitat; & statim capite proximo, idest, 29. sic incipit, Eodem tempore, & Nicolaitarum hęresis haud diu durauit: constat autem Nicolaum vnum fuisse ex septē diaconis. Quod vero ait Aimo, Ioannem in vltimis vitæ temporibus scripsisse Euangelium, conuincit non ita esse eadem Epistola Dionysij Areopagitę, quam paulo ante dixi: ex ea enim constat, scripsisse Euangelium ante exilium; missus est autem in exiliū anno 14. Domitiani, teste Eusebio, in Pathmum, vbi Apocalypsim vidit, & scripsit: post annos vero duos, Imperatore Nerua Domitiani successore, qui acta eius rescidit, & exules reuocauit, & anno vno imperauit, liberatus fuit; & reuersus Ephesū, mortuus in principio Imperij Traiani, anno 68. post passionem Christi, vt Hieronymus est auctor. quare Apocalypsim scripsit in vltimis vitæ suę tēporibus, non Euangelium, vt aiebat Aimo. hoc autem fefellit istos, quod cum legerent Ioannem scripsisse Ephesi Euangeliū, & ab exilio Ephesum senio confectum secessisse, vt ait Eusebius in chronicis, atque ibi mortuum, existimarunt, vltimis vitæ temporibus scripsisse Ephesi Euangeliū. sed aduertere debuerunt, fuisse eū bis Ephesi, vt Dorotheus testatur, & Beatus Hieronymus, qui ait reuocatum ab exilio, Ephesum reuersum esse. Cū ergo fuit primum Ephesi, tunc Euangelium quod ibi, & in cuncta Asia prędicauit, scripsit, & non postea cum postremo Ephesum redijt. Denique si postquam Euangelium Matthęi, & Marci, ac Lucę vidit, & approbauit: & ab illis prętermissa, quę scilicet ante quam in carcerem Ioannes Baptista includeretur, gesta fuerant, supplere voluit, simulque contra hęresim Cherinthi Christi diuinitatē negantis scribere, quomodo verisimile sit, tam multis annis post aliorū euāgelistarū scriptionem, &, post hęresim Cherinthi ante annos amplius 40. in Asia ortam vsque ad extremum Imperij Domitiani Euangelium suum differre voluisse? A 6. enim. anno Claudij, quo Simon magus Romæ expugnatus fuit à Petro, & Iudæi ac Christiani ex vrbe pulsi, quādo Simonis successores, ex quibus fuit Cherinthus, Irenęo auctore, suas hęreses disseminare cœperunt, vsque ad extremum Imperij Vespasiani, cum Clemens mortuus est, fluxerunt anni 31. teste Eusebio. Quomodo igitur tot annorum spatio nō potuit, aut Ioannes Euangeliū scribere,

Cherinthus tempore Apostolorum.

Vnde ortū duxerit eorū error, qui Euāgeliū Ioānis vltimis vitę suæ tēporibus scriptum esse, tradiderūt.

ſcribere, aut Clemens ſcriptum videre? Ex hac quoque ratione temporũ conſtat, carere etiam omni probabilitate, falſumq; eſſe, non potuiſſe beatum Petrum Euãgelium Ioannis videre, quia fuerit martyrium paſſus 14. anno Neronis, cum a Simone mago ſuperato (cui Menãder, Saturninus, Carpocrates, Cherinthus, & Nicolaitę ſucceſſerunt) vſque ad 14. annũ Neronis iã anni 22. fluxiſſent. Deinde, eſto, ita eſſe, ſcriptũ fuiſſe Euangeliũ Ioãnis poſt martyrium beati Petri, & Pauli: Ponamus enim hoc, ne ſic quidem contradicit canon 28. in quo eſt, Priuetur omnino communione, vt Simon magus a me Petro; ſcribit enim Clemens μιμητικῶς, ideſt, per imitationem ſiue repręſentationem perſonę; quo genere vſus eſt Plato, & ante eum Alexamenes Teius, vt Ariſt. in Poetica notauit. hoc ergo genus ſcribendi ad morem dialogi pertinens, ſecútus eſt Clemens in libris de conſtitutionibus, & canonibus Apoſtolicorum, & in hiſtoria diſputationum Petri cum Simone, introducit enim interdum Apoſtolos loquentes, quæ eis conuenit loqui, vt hoc loco fecit.

Quomodo redarguãtur, qui tradunt, nõ potuiſſe beatum Petrum videre Euãgelium Ioannis.

Petrus enim Symonem eccleſię cõmunione priuauit, ac proinde communione ſanctorum, quam in eccleſia confitemur, cum ei dixit, Pecunia tua tecum ſit in perditionem; non eſt tibi pars, neq; ſors in ſermone iſto, ideſt, propter hoc, quod commiſiſti, non es amplius particeps communionis fideliũ, & ſanctorum, niſi pœnitentiã agas. partem enim, & ſorté ſic dixit hic, ſicut Paulus in Epi. ad Coloſſen. c. 1. Cum ait, gratias agentes Deo, & patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis Sanctorum in lumine, ideſt, in baptiſmo, ſic enim vocat Dionyſius Areopagita, qui interpretans hunc locum Pauli, Cap. de baptiſmo, cõmunicari, ait, diuinum lumen cum homine per baptiſmum, & fieri ex ſorte, atque ordine Sanctorum: ex hac ergo ſorte eijcitur, qui excõmunicatur, vt Simon a Petro. Itaque interpretatus eſt Canon locum in actis Apoſtolorũ, vt hoc obiter obſeruatum ſit. Hactenus de Euangelio Ioannis.

Quomodo q Petrus Simoni mago dixit, nõ eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto, excommunicatũ fuiſſe ſignificet.

Coloſſ. c. 1.

act. 8.

Illud pręterea de tertio libro Maccabęorum, in codẽ Canone vltimo Apoſtolorũ ab iſtis quęri ſolet, ſi inter libros Canonicos, hic tertius liber a principio relatus eſt, idque a ſanctis Apoſtolis teſte Clemente traditum, quẽadmodum nõ eſt ab Eccleſia inter libros Canonicos hactenus receptus? Reſpõdeant iſti, cur dẽ Apocalypſi, vtrum Ioannis eſſet, ac proinde canonicus liber, aliquãdo dubitatum fuit, cum tamen Apocalypſis a principio canonicus liber, & ſui auctoris, ideſt Apoſtoli Ioannis fuiſſet? ſimili ratione fieri potuit, vt hic liber tertius Maccabęorum a principio quidẽ canonicus fuerit, dubitatum tamen aliquando de eo ſit, idque in cauſa fuiſſe, & adhuc fortaſſis eſſe, cur inter libros canonicos non numeretur: ex quo tamen non continuo ſequitur, vt Canon iſte Apoſtolorũ a Clemente ſcriptus negandus ſit, qui eum a principio inter canonicos numerat: quin potius conſequens eſt, vt temerarium ſit, ante iudicium eccleſię illum reijcere. Plus enim auctoritas Clementis valere debet, ad dicendum canonicũ eſſe, quam auctoritas teſtis nihil dicẽtis, ideſt, neque canonicum eſſe, nec non canonicum, Eccleſia enim hactenus neutrum decreuit; neque canonem Apoſtolorum a Clemente ſcriptum improbauit. Quod ſi teſtes quęrimus, qui eum citent, tamquam auctoritate dignum, tametſi canonicum non appellent, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum, Euſebius quidem Ceſarieñſis in annalibus eum citat, ſic enim ait, Quartus Aegypti Rex Ptolemęus Philopater annis 17. deinde ſubiungit, ea, quæ in tertio

De tertio lib. Maccabęorũ.

Quæ cauſa eſſe potuerit, vt tertius liber Maccabęorum inter Canonicos libros non ſit relatus.

Qui auctores tertium librũ Maccabæorũ citent.

Maccabęorum libro ſcripta ſunt, ſub hoc Ptolemæo geſta referuntur. Itē Theodoretus Cyri Epiſcopus in comment. Danielis prophetę c. 11. cum prędicit propheta bellum Ptolemęi Philopatoris cum Antiocho magno, vt Hieronymus quoq; interpretatur, Et veniet (inquit Daniel) ad robur, Robur inquit Theodoretus vocat Hieruſalem, vtpote fruentem gratia diuina, & propter miracula varijs temporibus facta, quæ vim Dei declarabant. Deinde ſubiungit Euſebium ſecutus, atque hoc quidem docet tertius liber Maccabæorum. Poſtquam enim Ptolemęus pręter ſpem, & opinionem omnium Antiochum cognomento magnū vicit, perrexit quidem Hieroſolymam, vbi victimas plurimas immolauit. cumq; conaretur in interiora templi penetrare inuitis, & repugnantibus ſacerdotibus, pœnas dedit occulte: minatusq; Iudęis, Alexandriam profectus eſt, & illa tētauit efficere, quę narrat hiſtoria, ſcilicet tertij libri Maccabęorum. Hoc ergo prędicit propheta inquiēs, veniet ad robur, & ingredietur ad firmamenta regis, & quę ſequūtur. Hactenus Theodoretus. Accedit huc, quod cum Dionyſius Areopagyta canonicos ſanctarum ſcripturarū libros ex materia, atque argumento cuiuſq; eorum in eccleſiaſt. hier. c. de communione denotat, libros Iob, Tobię, & Maccabęorum ſignificat, cum ait, narrari etiam in ſcriptura antiquorum virorum in varijs, ac multis acerbitatibus dolentiū, inuictā virtutem tolerātiæ: iſta autem inuicta virtus in tertio iſto libro maxime illuſtris, & admirabilis cernitur. Narrat enim quanta animorum firmitate, ac conſtantia, quanta religione, & orationis perſeuerantia, ac Dei fiducia ſacerdotes, atque omnes Iudęi Ptolemęum Philopatorem regem Aegypti potentiſſimum Antiocho magno fugato, Hieroſolymam ingreſſum, vt amicum, & defenſorem, aditu tamen templi, ne illud pollueret, prohibebant, parati omnes vitam pro lege patria profundere. Narrat deinde, quanta item conſtantia populus Iudęorum Alexādriæ in illo ſummo diſcrimine internecionis eiuſdē Ptolemęi iuſſu toti populo impendentis pietatem, & religionem, inter aſſiduas illas preces, & lacrymas ſeruauerit: & quam vindictam electorum ſuorum clamantiū ad ſe die, ac nocte in illa tunc incredibili regis pluſquā Phalaridis ſęuitia, ad mirabili ſua prouidentia, ac miſericordia fecerit Dominus. Deinde cum hiſtoria huius tertij libri hiſtorias primi, & ſecundi libri Maccabęorū multis annis anteceſſerit, cur non fiat veriſimile, hunc librum, quo hiſtoria tā vtilis eccleſiæ, & tempore antiquior contineatur, receptum fuiſſe tunc cū alijs duobus hiſtoriarum poſteriorum? eſt autem tertio loco collocatus, vt primus Maccabęorum primo, etſi hiſtoria eius poſteriorum temporum eſt, quam hiſtoria ſecundi: & ſecūdus ſecundo, etſi hiſtoria eius priorū tēporū eſt, quā hiſtoria primi; ſic inquā, tertius tertio loco, etſi hiſtoria eius ſuperiorum adhuc temporum eſt, quam hiſtoria vtriuſq;, vt ex chronicis, ſiue annalibus Euſebij, & Ioſephi hiſtorijs perſpici poteſt. Nō defendo librum hūc tertium canonicum eſſe, donec mihi dicat eccleſia; ſed illud dico. vt non reprehendimus, quod ſanctus Athanaſius in Epi. 9. paſchali in enumeratione librorum canonicorum duos Maccabęorum alioqui canonicos prętermiſit, neque Gregorium Nazianzenum, nec Amphilochium Iconij Epiſcopum, neque Ioannem Damaſcenum, qui idem in ſuis librorum canonicorum deſcriptionibus fecerunt, nec Euſebium Cæſ. qui in chronicis ait, libros Maccabęorum nō recipi inter diuinas ſcripturas; loquitur

Argumentum 3. libri Maccabæorum a Dionyſio Arep. notatum.

De ordine, & collocatione librorū de Maccabæis.

Qui duos libros Maccabæorum in canonicis olim non nnmerarunt, opinionē ſui temporis, & regionis ſecuti ſunt.

quitur enim de ſuo tempore,& regione ſua. ſic non eſt reprehendendus canon Apoſtolorum a Clemente Romano ſcriptus, in quo tres libri Maccabęorum inter canonicos,relati ſunt.cauſam,cur ita,dixi ſupra; ne iterū repetam.Illud pręterea ab iſtis quęri ſolet,cur inter ſacros libros, non ſit in canone iſto Apoſtolorum,numeratus liber actuum Apoſtolorum.Immo vero numeratus eſt,tametſi non omnes aduertant:nō enim,quia poſt Epiſtolas duas Clementis, & libros de conſtitutionibus ab eodem Clemente ſcriptos liber actorum collocatus eſt,idcirco non eſt inter ſacros, & canonicos relatus, vt non referuntur Epiſtolæ Clementis, neque libri conſtitutionum. quod quidem non obſcure, idem Clemens ſignificauit.vt enim auctoritatem libri actorum, ab auctoritate Epiſtolarum Clementis,& librorum de cōſtitutionibus diſtingueret, dixiſſe mihi videtur Epiſtolæ Clementis duæ,& cōſtitutiones vobis Epiſcopis per me Clemētem ſcriptę;ſciebat enim ſe nec Apoſtolum,nec Euangeliſtam eſſe.De libro autem actorum ſubiūgit in perſona Apoſtolorum, & acta noſtra qui ſumus Apoſtoli. hoc enim ſignificat καὶ πράξεις ὑμῶν τῶν ἀποστόλων. Atque eſſe quidem hunc librum a Clemente inter canonicos relatum, magis adhuc ex ſecundo libro de conſtitutionibus c. 57. intelligi poteſt, ſic enim ait in perſona Apoſtolorum, de libris ſacris,& canonicis, qui in eccleſia legendi ſunt. Stet autē in medio in loco celſiore lector, & legat ex libris Moyſis,Ioſuę,Iudicum,Regum,Paralipomenon,Eſdrę,Iob, Salomonis, duodecim prophetarum,pſalmorum Dauid: poſtea legantur acta noſtra, & Epiſtolę Pauli adiutoris noſtri, quas miſit ad eccleſias ſecundum ſpiritus ſancti inſtructionē.Deinde diaconus, aut presbyter legat Euangelia, quę ego Ioannes, & Matthęus tradidimus vobis; & quę auditores Pauli acceperunt, & tradiderunt vobis Lucas, & Marcus. Hactenus Clemens. Hęc ſunt,quæ Magdeburgenſes non obiecerūt, qui ſi quando alias obijcere voluerint,ita ad ea reſponſum ſit.Ad reliqua vero, quę quidā in quęſtionibus ponere ſolent,hęretici vero in criminibus obijcere,partim iam reſpondimus,partim deinceps reſpōdebimus.Redeamus ergo ad Magd.

Quomodo Clemēs auctoritatem libri actorum Apoſt. ab auctoritate librorum Clementis de conſtitutionibus Apoſt. diſtinxerit.

Reſponſio ad id,quod Magd.obijciūt,reperiri Canones Apoſt.in Concilio Niceno, & Antiocheno,& Calcedonenſi: & quomodo hoc ipſum auctoritatē Canonū Apoſtolorū magis confirmet. & de 16. capitulis Epiſtola Innocentij primi, collatis canonibus Apoſtolorum,unde illa ducta ſunt, idque Nicena Synodo in quibuſdam ex his capitulis teſtante. Cap. 12.

Quinto etiam(inquiunt) intelligi poteſt,non ab apoſtolis, ſed ab alijs, »
& quidem ſæculis inferioribus, iſtos pleroſque Canones, qui præ- »
ſertim ab illis, quos ſupra recenſuimus, diſcrepant, cōpoſitos eſſe,quod »
plerique in concilijs, quæ longe poſt habita ſunt,nempe Antiocheno,Ni- »
ceno, & Colcedonenſi tum conditi dicuntur, tum vt a patribus conſtitu- »
ti,allegantur.] »

Hæc Magd.Quod hic Magd.in Canones Apoſtolorum obijciunt,non ſolum eorum fidei,& auctoritati nō derogat, ſed potius eam confirmat.Cū enim Canones Apoſtolorum regulę ſint περὶ εὐταξίας (ſic enim in vetuſtiſſimo Codice inſcriptos reperi,ideſt,de compoſitione rerum eccleſię) vt ſecūdum hos Canones omnia, ſicut Apoſtolus ad Corinthios ſcripſit, honeſte, & ſecundum ordinem in eccleſia fiant:eorum autem,quę ad hu-

iusmodi ordinem, & honestatem pertinent, maxima pars non per Epistolam sed per sermonem a sanctis Apostolis tradita sit; ne huiusmodi traditiones non scriptæ, obliuioni traderentur, sed potius in consuetudinem abirent, quæ traditione consistens, scripturę vim haberet; necesse fuit traditiones istas Canonicas non solum a Clemente Romano litteris mandari, sed, quod plus est, in concilijs deinceps sanctione Canonum synodicorũ sæpius renouari, ac roborari. Admonuit nos etiam de hoc pontifex Innocentius primus in Epis. ad Victricium Episcopum Rhotomagensem, cum qua simul misit ad eum regulas quasdam siue Canones ecclesiæ Romanæ, de quibus sic scripsit, Digestas vitæ & morum probabilium disciplinas annexas litteris meis misi, per quas aduertant regionis vestrę populi, quibus rebus & regulis christianorum vita in sua cuiusque professione debeat contineri: qualisque seruetur in vrbis Romæ ecclesijs disciplina: & paulo post, Propter eos ergo, qui vel ignorantia, vel desidia non tenent ecclesiasticam disciplinã, recte postulasti, vt in partibus, istiusmodi, quam tenet ecclesia Romana, forma seruetur, & subiungit, Non quod noua pręcepta aliqua imperentur, sed, ea quæ per desidiam aliquorum neglecta sunt, ab omnibus obseruari cupiamus; quæ tamen Apostolica, & patrum traditione sunt constituta, Paulo monente, state, & tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonẽ, siue per Epistolam nostram. Hactenus Innocentius. non dixit Apostolica, vel patrum traditione constituta: sed Apostolica & patrum traditione. nihil enim prohibet, quin quæ ab Apostolis constituta sunt, eadem rursus a patribus sint, & dicantur cõstituta. Clare ergo confitetur Pont. quæ subiungit Capitula, per traditionem Apostolorum siue scripto, siue sine scripto constituta esse. Cum autem partim eorum in canonibus Apostolorum contineantur, qui sunt traditiones eorum per sermonẽ, consequens est, nõ ignorasse eum hos Apostolorum Canones, id est, has eorum traditiones; tamet si in ipsis Capitulis istos ipsos Canones Apostolorum non semper citet, neque nominet; nec enim opus erat. Similiter in alijs concilijs factum est, in quibus aliqui Canones Apostolorum renouati, ac confirmati sunt, quasi tunc primum æditi. Denique tum pontifices, tum Synodi in huiusmodi traditionibus, quæ in Canonibus Apostolorum continẽtur, sæpe facere solent, quod in decretis superiorum conciliorum, siue pontificum non raro faciunt, vt dicant sępe, Statuimus, quæ tamen iam antea, & fortasse non semel, aut iterum, sed sępius statuta erant. Vnde tot concordantiæ Canonum & decretorum fluxerunt. Subiungit ergo beatus Innocentius 16. Capitula, in quibus, & si non omnibus, ne longum sit, aggrediar tamen quam maximã potero breuitate, sigillatim traditiones Canones Apostolorum indicare, id est, quæ in his Canonibus Apostolorum, quos habemus, continentur. Caput primum, vt extra cõscientiam Metropolitani nullus audeat ordinare Episcopum: nec vnus Episcopus ordinare pręsumat Episcopum. Deinde subiungit. S. Innocentius, hoc enim & Synodus Nicena constituit, atque definiuit, Non dixit, hoc enim synodus Nicena constituit, sed dixit, cũ coniunctione &, hoc enim & Synodus Nicena constituit. Vt significaret, pręter traditionẽ Apostolicam, esse etiam hoc in Nicena Synodo constitutum, vt cõgruat cum eo, quod in ipsa Epistola paulo supra dixerat, nõ imperari in his Capitulis aliqua noua præcepta, sed quæ Apostolica & patrum

Traditiones Apostolorum canonicæ sæpe in concilijs renouatæ, & confirmatæ.

2. Thess. 2.

16. capitula epis. Innoc. 1. collata cum canonibus Apos. vnde fluxerut.

Primum capitulum ex can. Apost. 1.

patrum traditione essent constituta. Ductum itaq; est hoc capitulum ex Apostolica traditione, quæ in Canone 1. Apostolorum continetur. Vt Episcopus à duobus aut tribus Episcopis ordinetur. Quæ traditio plenior adhuc est in lib. 8. Clementis, in cuius extrema parte canones Apostolorum descripti sunt. Capite enim 4. descripta est electio, & ordinatio Episcopi; & postquam facta est electio, & approbatio, vnus (inquit) primorũ Episcoporum, (primos Episcopos vocat Metropolitanos, sicut in Canone Apostolorum 34. vocantur) simul cum duobus alijs stans prope altare, reliquis Episcopis, & presbyteris tacite orantibus, diaconis librũ Euãgeliorum super caput eius, qui ordinatur, tenentibus, dicat, & quæ sequũtur. Itaque quod est in hoc capitulo Niceno, vt extra conscientiã Metropolitani nullus audeat ordinare Episcopũ, ex Apostolica quoque, vt dixi, traditione fluxit. Secundum capitulum, constituit etiam atque definiuit eadem scilicet Synodus Nycena, Si quis post remissionem peccatorũ cingulum militiæ sæcularis habuerit, ad clericatum admitti omnino non debeat. Hoc quoque capitulum ex traditione Apostolica, quæ est in Canone 61. manauit. Si quis (inquit) fidelis accusetur de fornicatione, aut adulterio, aut alia quapiam actione prohibita conuictus sit, ne fiat clericus. Inter actiones autem ijs prohibitas, qui clerici fieri volunt, secularis militia est, vt intelligi potest vel Epistola Magni Gregorij, in qua ille Mauritij Imperatoris legem laudat, qua prohibebat, ne qui publicis administrationibus implicatus esset, ad ecclesiasticum officiũ accederet: ac proinde neque clericus fieret. Non enim ecclesiasticum officium nisi clericus gerit.

Can. Apost. 1.

Capitulum. 2. ex can. Apost. 61.

Tertium capitulum. Si quæ autem causæ vel contentiones inter clericos, vel inter laicos fuerint exortę, placuit, vt, secundum Synodũ Nicenã, cõgregatis omnibus eiusdem prouinciæ Episcopis iudiciũ terminetur. Hoc etiam capitulum ex Apostolica traditione, quæ est in Canone 37. ortum duxit. Iubet enim hic canõ Apostolicæ traditionis, vt in Synodo prouinciali, quæ bis singulis annis habenda sit, causæ, & controuersiæ ecclesiasticæ quæ inciderint, dirimantur: ex quo rursus fit, vt conuenienter huic traditioni, nulli liceat, quod in eodem capitulo Niceno prohibetur, relictis Episcopis, qui in eadem prouincia ecclesias nutu Dei gubernant, ad alias conuolare prouincias: & aliarum prouinciarum Episcoporum prius iudicium experiri. Si enim liceret cuique, relictis Episcopis prouincię suæ, ad Episcopos aliarum prouinciarum causas suas referre, frustra Synodus prouincialis habenda esset. Item, quod est in eodem capitulo, vt si maiores causæ in medium fuerint deuolutæ, ad sedem Apostolicam, sicut (inquit) Synodus statuit, & beata consuetudo exigit, post iudicium Episcopale referantur. Hoc quoque ex Apostolica traditione profectum est, in hac enim consistit consuetudo ista, quam hic dicit Pont. Innocẽtius, quæ quidem traditio est in Canone 34. in quo præcipiunt Apostoli, vt omnes Episcopi cuiusque nationis agnoscant suum primum: & eum tanquã caput habeant: & nihil ex maioribus causis sine ipsius sentẽtia agant. Quod si omnes Episcopi debẽt agnoscere suum primum, ergo multo magis eũ agnoscere, & tanquam caput habere debent, & ad eius tandem iudicium maiora referre, qui est primus omnium, & summus. Vt enim omnes Episcopi agnoscunt primum suum Metropolitanum, & eum habent tãquam

Decretum Synodi Nicenæ ex Canone Apost. 34.

caput,

caput,ſic omnes primi,ideſt,Metropolitani agnoſcunt primum, & ceu caput habent ſucceſſorem beati Petri Principis Apoſtolorum,ſicut beatum Petrum agnoſcebant Apoſtoli,& eum habebant, vt caput, cui Dominus dixit ſpecialiter,Tibi dabo claues regni cœlorum,& illud,Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam.talem conſuetudinē habet eccleſia Dei, quę & ratione,& ſcriptura,& traditione conſiſtit. De quo copioſius proximo volumine defenſionis Epiſtolarum Pontificum Apoſtolorum diſſeremus.Quartum capitulum,vt mulierem viduam clericus non ducat vxorem. Deinde ſubiungit Pontifex rationem, ne,qui ad ſacerdotium contendit,hoc pręiudicio impeditus, peruenire non poſſit. Quia ſcilicet debet eſſe ſacerdos caſtus,& continens,ſicut Apoſtolus pręcipit; qui autem viduam incontinentem,quæ alium maritum experta eſt, vxorē ducit, ſuſpicio eſt, quod ipſe quoque futurus ſit incontinens. Quare nec hoc caput beati Innocentij nouum pręceptum continet; Sed potius ductum eſt ex Apoſtolica traditione, tum ſcripta, tum non ſcripta. Apoſtolus enim pręcipit,vt ſacerdos,& diaconus propter continentiam,quam ſeruare debent, ſint vnius vxoris viri: & Apoſtolica conſtitutio per ſermonem tradita,quæ eſt in canone 17. præcipit,propter eandem rationem,vt,qui bis vxorem duxit,ne fiat Epiſcopus,aut presbyter,aut diaconus; & addidit, aut denique clericus. Idem dicendum eſt de 5.& 6.Capitulis Innocentij, in quibus cauetur, ne fiat clericus, de quo pręiudiciū futurę incōtinentię ꝓpter bigamiā,aut cōiugiū cū vidua,ſuſcipiēdo ſacerdotio obſtet. Cap. 7.vt de aliena eccleſia clericū ordinare, aut iudicare nullus vſurpet, niſi eius Epiſcopus precibus exoratus cōcedere voluerit, quod etiā (inquit) Nicena videtur Synodus continere.Hoc quoq; nō ſolū decreto patrū Synodi Nicenę,ſed etiā Apoſtolica traditione conſtitutū eſt,vt S.Innocentius de omnibus iſtis capitulis in epiſtola ſua ad Victriciū affirmauit. Eſt autē conſtitutio huius Apoſtolicę traditionis de nō ordinādo extra diœceſim in canone 36.& de nō iudicando item vllū alienę diœceſis in canone 34.in quo cauetur,vt quiſque Epiſcopus de ijs tantum agat,quæ ad parœciam ſuam pertinent, & ad villas ei ſubiectas. Eſt præterea in eodem 7. cap. Innocen. ex concilio Niceno, vt abiectus ex eccleſia ſua Epiſcopus, ab altero ne ſuſcipiatur; hoc quoque ex Apoſtolica traditione manauit,quæ eſt in Canone Apoſtolorum 12.Capitulum 8.Innocentij,vt venientes a Nouatianis,vel Montenſibus per manus tantum impoſitionem ſuſcipiantur; quia quamuis ab hęreticis, tamen in Chriſti nomine ſunt baptizati.Hoc quoq; capitulum ex Apoſtolica etiā traditione deſcēdit ſcripta prius in euāgelio,& poſtea in Apoſtolicū canonē redacta,Canonē dico 47.49.& 50. qui ſunt omnes de baptiſmo,quē dominus ſanxit: & quē non licet violare,neq; repetere.Cap.9.vt ſacerdotes & leuitę cum vxoribus ſuis nō miſceantur. Et hoc ex traditione quoq; Apoſtolica deſcēdit non ſolum per ſcripturam, qua iubet Apoſtolus Epiſcopis,presbyteris & diaconis, eſſe caſtos, & continentes,ſed per Canonem ſine ſcripto traditum,& in conſuetudine eccleſiæ Dei poſitum,qui eſt Canon 5.Apoſt. ex quo continentia horum neceſſario elicitur, vt ſupra,cum de hoc Canone ageremus,demonſtrauimus. Capitulum 10.de monachis, qui diu morantes in monaſterijs,ſi poſtea ad clericatus ordinē peruenerint,ſancit nō debere eos, a priore propoſito deuiare. Hoc etiā diuinæ & Apoſtolicæ traditionis

Quartum capitulum ex Apoſtolica traditione.

Can. Apoſt. 17

Quintum, & ſextum, & ſeptimum capitulum ex Apoſtolica traditione.

Can. Apoſt. 36
Can. Apoſt. 34

Can. Apoſt. 12

Octauum Capitulū ex Apoſtolica traditione.
Can. Apoſt. 47 49.& 50.
Nonum Capitulum ex Apoſtolica traditione 5. Canonis Apoſtolorum.

Decimum capitulum ex Apoſtolica traditione.

ditionis est,& quidem scriptæ, Vt mutatio gradus nō soluat vinculum voti, cum scriptū sit in Ecclesiaste, si quid vouisti Deo,ne moreris reddere: displicet enim Deo infidelis & stulta promissio. & in epi. ad Timotheum de illis viduis nubere volentibus,quas idē apostolus habere dicit damnationē, quia primam fidem negauerunt:fidem enim vocauit τὴν ἐπαγγελίαν idest promissionē, vt ex lib.3.Clementis Romani de viduis cap. 1. perspici potest. Sequitur deinceps alia constitutio in eodem capitulo Innocentij,vt qui ante baptismum duxit vxorem,& post baptismum voluerit fieri clericus, spondeat, non amplius,mortua vxore, ducturum aliam: deinde subiungit, cum vetus hoc regula habeat, vt quisquis corruptus baptizatus,clericus esse voluerit,spondeat se vxorem omnino non ducere. Vetetem regulam vocauit canonem Apostolorum 17.qui ait, Qui duobus matrimonijs copulatus est post baptisma, aut concubinam habuit, nō potest esse Episcopus,aut presbyter, aut diaconus,aut denique ex numero clericorum.Ex quo sequitur,vt si quis post baptismum non sit virgo,quia ante baptismum corruptus est habendo vxorem, & velit fieri clericus, debeat promittere,non amplius ducere.Sequitur Capitulum 11. quod prohibet, ne curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupati, clerici fiant. quia scilicet soleant facti clerici, & quandoque etiam facti sacerdotes,reuocari ab Imperatore ad munera & ludos ædendos. Hoc etiā capitulum ex Apostolica traditione natum est, quæ est in canone Apostolorum 82. qui vetat, ne seruus sine voluntate Domini clericus fiat, nisi libertate donatus sit. Similes sunt munerarij, qui curiales dicuntur, qui ludos ædunt populo veluti ministri quidam publici. Capitulum. 15. Quę Christo (inquit) spiritualiter nubūt, & a sacerdotibus velantur, si postea vel publice nupserint, vel occulte corruptę fuerint,nō prius admittendas esse ad pœnitentiā,donec is,cui se coniunxerant,de hac vita decesserit. Et hoc capitulum ex canone Apostolorum 48. originem duxit, qui iubet,vt si laicus vxore sua eiecta aliam duxerit;aut ab alio eiectam in matrimonium acceperit,excōmunicetur.Traxisse autem hinc originem docuit idem.S.Innocentius,cum subiūxit,inquiens,Si enim omnibus hęc ratio custoditur, vt quęcunque viuente viro alteri nupserit,habeatur adultera,nec ei agendę pœnitētiæ licentia concedatur, nisi vnus ex eis defunctus fuerit,(quia scilicet tam diu videtur fore, vt nō pœniteat eum, quandiu vixerit, cui se iūxit,vir relicta sua: aut mulier,relicto suo)quāto magis(inquit)de illa tenēdum est,quæ ante immortali se sponso iunxerat,& postea ad humanas nuptias transire elegit? Hactenus.S.Innocentij capitula Apostolica traditione prius constituta,vt ostensum est, cum Canonibus Apostolorum sigillatim contuli,nō tam propter Magd.qui omnes Apostolorum traditiones, & decreta pontificum cotemnunt,quam propter Catholicos,& eruditos multos, quos scimus venerari quidem has regulas,&, vt pios decet, religiose seruare: ad earumque pręscriptum vitam, & mores dirigere,& formare. Si quis vero quærendum putet,si capitula ista,quæ Pont.ad Victricium Rhotomagensem misit, Apostolicas regulas,quas canones vocant, continebant; cur nō misit capitula,quæ reliquas regulas, siue reliquos canones Apostolorum continebant,vt omnes regulas Apostolorum haberet? præsertim cum ille normam ecclesiæ Romanę,quæ Apostolicis regulis & traditionibus vtebatur, desideraret? facile est huic respondere, misisse

Eccl. c.5.

1. Tim. c.5.

Constitutio Innocētij ex Canone Apostolorum deprompta.

Can. Apost.17

Vndecimū Capitulum ex Apostolica traditione.

Can. Apost.82

Capitulum 15. ex Apostolica traditione.

Can. Apost.48.

fiſſe Pōtificem ea capitula ex Apoſtolicis traditionibus ducta, quibus in prouincia illius magis opus eſſe ſciebat. Erat alioqui Victricius in regulis eccleſię Dei traditis eruditus: Sicut idem Innocentius in proœmio epiſtolæ ad eum teſtatur, ſic enim ait: Et ſi tibi frater chariſſime pro merito,& honore ſacerdotij,quo plurimum polles,viuendi & docendi eccleſiaſticas regulas,nota ſint omnia,nec eſt aliquid, quod de ſacris lectionibus tibi minus collectum eſſe videatur,tamen quia Romanę Eccleſię normam poſtulaſti,& quæ ſequuntur.

Quomodo,& qua forma, quibus ve nominibus Canones Apoſtolorum in decretis ſanctorũ patrum,& veterum Conciliorum citari ſoleant. Ac primum de Nicena Synodo, quos Canones Apoſtolorum citet,ita vt negari non poßit,quin eos citet. Cap. 13.

SI qui igitur mirari ſolent, quod cum in Synodis ſanctorum patrũ ſingulos fere canones Apoſtolorum reperiamus,nulla tamen, in ijs ipſis Synodis eorum citatio,aut mentio fieri eis videatur,ex quo fit,vt aliquando fortaſſe ſuſpicentur ignoraſſe hos Canones Synodos iſtas, alioqui eos,idem ſanciendo,citaſſent,deſinant iam mirari; & intelligãt, quo modo,& qua forma,non raro citentur, quod ipſi hactenus non obſeruabant: neque tamen opus eſſe,vt ſemper citētur,quamuis quod Synodus, aut Pontifex decernit, in Apoſtolico Canone ſit. Teſtimonio enim ſunt capitula iſta, ſiue regulæ eccleſiaſticæ de quibus proxime diſſeruimus, quas S.Innocentius primus ad Victriciũ Rhotomagenſem miſit, quas vocat diſciplinas vitæ,& morum probabiliũ. Dixit enim nō nouas eſſe eas, nec à ſe tunc primum, ſed Apoſtolica, & patrum traditione conſtitutas. quę cũ ſint alioqui omnes ex Canonibus Apoſtolorũ deprompte, quod iam ex parte,ſupra conferendo docuimus, tamen cum eas ipſas regulas, ſiue decreta ſancit,& decernit, quæ in prouincia illa Rhotomagenſi ſecũ dum formam eccleſiæ Romanæ ſeruari iubet,canones ipſos Apoſtolorũ, quorum traditiones ſuis illis capitulis ſanxit,non citat præterquã in duobus capitulis, tametſi non omnes citationem aduertant, & agnoſcant, vt in cap.6.Ne is,qui ſecundam duxerit vxorem,clericus fiat. & paulo poſt in eodē capitulo, Ac ne ab aliquibus exiſtimetur, ante baptiſmum ſi forte quis acceperit vxorem,& ea de ſæculo recedente, alteram duxerit, in baptiſmo eſſe dimiſſum,ſatis(inquit) errat à regula,quia in baptiſmo peccata dimittuntur,nō acceptarum vxorum numerus aboletur. Cum enim dixit, ſatis errat à regula,regulam,ſiue Canonem Apoſtolorum 17.dicit, & citat: ac interpretatur; qui ſic ait,Duobus coniugijs copulatus,poſt baptiſmum,aut qui concubinam habuit,non poteſt eſſe Epiſcopus, vel presbyter,vel diaconus,vel denique clericus. in quo Canone illud eſt aduertendum,non vocari hic concubinam fornicariã,ſed,ſicut ſcriptura ſancta vocat concubinas patriarcharũ: & vt Synodus Tol.1.in c. 17. cum iubet, vt ſit fidelis, vnius mulieris aut concubinæ coniunctione contentus. Eſt autem huiuſmodi concubina ea,quæ ſecundum legem matrimonij, infra dignitatem tamen vxoris ducitur. Hunc ergo Canonem male quidã interpretabantur,quaſi duo coniugia tunc prohiberent,clericum fieri,cum eſſent poſt baptiſmum contracta,non autem ante baptiſmum.Hos tamen à regula,quæ Græce dicitur Canon,aberrare dicit S.Innocētius,quia(inquit) in baptiſmo non acceptarum vxorum numerus aboletur, licet peccata in

Citatio Canonum Apoſt. in epis. Innoc. a paucis animaduerſa.

Can,Apoſt. 17

cata in eo dimittantur. Vt iam duobus coniugijs copulatus, post baptismum,is intelligatur,qui vel bis duxit vxorem ante baptismum: vel semel ante baptismum,& iterum post baptismum: vel bis post baptismū. Ac rursus,quod Canonem Apostolorum 17. in hoc capitulo 6. S. Innocentius citauerit,ne quis neget, aut iam dubitet,clarius adhuc ex capitulo 10. eiusdem Innocentij perspici potest, in eo enim eundem Canonem his verbis citat,cum vetus regula hoc habeat,idest,vetus Canon, vt quisquis corruptus baptizatus,clericus esse voluisset, spondeat se vxorem omnino non ducere. Corruptum baptizatum dicit eum, qui ante baptismum vxorem duxit,vel concubinam habuit. Qui,si post baptismum iterum ducat priore mortua,non possit fieri clericus secundum Canonem: quare si fieri velit,necesse sit conuenienter Canoni veteri Apostolico, vt promittat non amplius ducere vxorem,ne scilicet pręiudicio futurę incontinentię impeditus, ad sacerdotium peruenire non possit: vt idem Innocen. in epi. 2. c. 4. dixit, sanciens, ne Clericus viduam ducat vxorem. Sed videamus iam, an Synodus Nicena aliquando in decretis suis Canones Apostolorū citet,& in quibus. Citat scilicet Canonem Apostolorum 20. in primo suo Canone,cum sanciens Synodus, vt qui à barbaris, & a Dominis suis castrati sunt, ad clerum admittantur, Si inueniantur (inquit) digni, tales ad Clericum admittit Canon; vetus scilicet, idest, Apostolorum, qui sic ait, Si quis violentia hominum factus est Eunuchus, aut in persecutione execta sunt ei virilia,si dignus est,fiat Clericus. Citari autem hic veterem Canonem,qui non potest esse nisi Apostolorum, declarat articulus, quo vsa est Synodus,non enim dixit,tales admittit οὗτος ὁ κανών,idest,hic Canon: neque dixit,κανών, infinite,ac sine articulo, sed dixit, ὁ κανών cum articulo,significans,de noto,& vetere Canone se loqui. Sed si qui adhuc negare voluerint,aut certe dubitare,citari hic Canonē a sanctis Apostolis traditum ecclesię Dei,ostendat eum in aliqua Synodo, quę Synodum Nicenam antecesserit,vt in Ancyrana,aut Neocęsariensi,harum enim Synodorū Canones Nicena Synodus approbauit, excepto extremo Canone Synodi Neocęsariensis,vt testatum est in Synodo Florentina actione 4. at in istis non est hic Canō. Rursus eadem Synodus Nicena Canonem Apost. 80. in 2. Canone suo citat, cū ait, Quia multa propter necessitatē,vel aliter vrgētibus hominibus,fiebant pręter Canonē ecclesię, ita vt homines, qui paulo ante ex vita gentili ad fidē venissent,& paruo tēpore Catechumeni fuissent,statim ad lauacrū spirituale ducerētur: & simul vt baptizati essent,Episcopi, aut presbyteri fierent, recte visū est habere, vt deinceps nihil tale fiat. Si quidē & tēpore opus est Catechumenis:& post baptisma opus maiore probatione. Manifesta est enim scriptura, quę dicit, non neophytum,ne superbia elatus in iudicium incidat, & laqueū diaboli, & quę sequuntur. Canonem ecclesiæ vocauit hic Synodus Nicena canonem a Sanctis Apostolis ecclesiæ traditum,qui ita suis traditionibus, ac regulis ecclesiam constituerunt, vt omnia in ea honeste, & secundum ordinem fierent. Sic enim ait canon Apostolorum, Qui ex vita gentili accessit ad fidem, & baptizatus est, non est iustum, vt statim eligatur Episcopus. Cum Episcopum dicit, presbyterum quoque intelligi vult, sicut Paulus in Epistolis suis loqui solet; quod ex ratione subiecta magis adhuc intelligi potest, cum subiungit, iniustum enim est, vt aliorum sit doctor, qui nondum

Canon Apost. 20. citatus in 1. Canone Synodi Nicenæ.

Canon Apost. 80. citatus in 2. Canone Synodi Nicenæ.

1. Tim. 3.

1. Tim. 3. Ad Tit. 1. Philipp. c. 1.

Teſtis Zonaras, citatum eſſe a Synodo Nicena canonem Apoſtolorum.

experimẽtum ſui oſtendit. Docere autem non ſolum ad Epiſcopum, ſed ad presbyterum quoque ſub Epiſcopo pertinet. Zonaras etiam gręcorũ canonum interpres, teſtatur citatum eſſe hic a Synodo Nicena Canonem Apoſtolorum, interpretans enim hunc Canonem ſecundum ſynodi Nicenę, Sequitur (inquit) Synodus Nicena Canonem Apoſtolorum. Citat pręterea Synodus Nicena in Canone ſuo 6. Canonẽ Apoſtolorum cum ait.

Canon Apoſt. 34. & 35. citatus in Canone ſexto Synodi Nic. teſte Synodo Epheſina, & Cõſtantinopolitana.

Antiquę conſuetudines vigeant, quæ ſunt in Aegypto, & Lybia & Pentapoli, vt Epiſcopus Alexandriæ horum omniũ habeat poteſtatẽ &c. Quas enim in hoc Canone Synodus Nicena antiquas conſuetudines vocauit, Synodus Cõſtantinopolitana eiuſdẽ Niceni Canonis ſententiã repetẽs, vocauit Canones. Sic enim ait, Epiſcopi, qui vltra diœceſim ſunt, eccleſias, quæ vltra terminos ſuæ diœceſis ſunt, ne inuadant, neque confundãt eccleſias; ſed potius ſecundum Canones Epiſcopus Alexandriæ, quæ in Aegypto ſunt, gubernet: & Epiſcopi Orientis ea ſolum, quæ ſunt in Oriẽte, & quæ ſequuntur. Sane cũ ait ſecundum Canones, nõ alios intellexit, neque intelligere potuit, quam Canones Apoſtolorum 34. & 35. ex horũ enim traditione vſu eccleſiarum à principio recepta & confirmata, vnde conſuetudines priſcę dicuntur, Canon Nicenus, & Cõſtantinopolitanus fluxerunt. Iubent enim Canones iſti Apoſtolorum, vt cuiuſq; gentis Epiſcopi ſuum primum, ſiue ſuum Metropolitanum, qui caput prouincię eſt, agnoſcant: & ſine illius ſententia & voluntate nihil agant præter ea, quæ ad proprias eccleſias pertinent. Ergo Metropolitanus ea ſolum, quæ in prouincia ſua ſunt, gubernare debet; & eorum tantum poteſtatem habere. Ita vt Epiſcopi ipſi prouinciales Metropolitano ſuo ſubiecti, illa tantum, quę ad eccleſias, ſiue parœcias ſuas pertinent, agant, & curent: & nullus eorum vltra fines eccleſię, ac diœceſis ſuę ordinationes clericorũ ſine licentia proprij Epiſcopi facere audeat. Immo ne quis vlla tergiuerſatione aut cauillo negare poſſit, citari hic a Synodo Nicena Canones Apoſtolorum, Epheſina Synodus hoc teſtatur. Sic enim ait in ea parte, Actorum, quæ poſt Canonem 7. Græce ædita feruntur, παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ideſt, præter ius eccleſiaſticę conſuetudinis, (hoc enim ſignificat θεσμὸς, legem ſcilicet non ſcriptam, & veterẽ morem) & pręter Canones Apoſtolorum eſſe, quod Epiſcopus Antiochię in prouincijs Cypri ordinationes faciebat: de qua re Epiſcopi Cyprij Regius, Zenon, & Euagrius conqueſti fuerant. Decreuitq; Synodus Epheſina, vt ſecundum canones Sanctorum patrum, & ſecundum antiquam conſuetudinem Epiſcopi eccleſiarum Cypri, per ſe ipſos ordinationes Epiſcoporum facerẽt. Quod prius dixerat Synodus Epheſina, eſſe præter ius eccleſiaſticę conſuetudinis, & pręter Canones Apoſtolorum, paulo poſt hoc ipſum corrigere ſe dicit ſecundum Canones Sanctorum patrum, & antiquam conſuetudinem; Vt iam neceſſario conſequens ſit, antiquam iſtam conſuetudinem, & Canones Sanctorum patrum ad traditionem Canonis Apoſtolorum referri. Si quidem ſecundum eos Canones hoc corrigat Synodus, contra quos hoc ipſum, quod corrigit, fiebat; quos quidem Canones Sanctorum Apoſtolorum eſſe dixerat. Sancti enim Apoſtoli patres noſtri diuino cõſilio, & ſpiritus ſancti inſtinctu, tanquam primi magiſtri eccleſiarum bene conſtituendarum, inſtituerunt, Vt nullus Epiſcopus prouinciam, quæ non fuiſſet à principio ſub ſua poteſtate, ideſt, ſuorum ante-

Teſtimonium Synodi Epheſinę de citatione Canonũ Apoſt. in Synodo Nicena.

Synodus Epheſina Canones Apoſtolorum nominatim citat.

anteceſſorum, inuaderet; Sed potius omnes Epiſcopi prouinciales eum agnoſcerēt,qui à principio fuiſſet primus prouinciæ:& quiſq; Epiſcopus in ea tantum eccleſia, ſiue paroecia ordinationes faceret, quæ à principio ſub poteſtate ſuorum anteceſſorum fuiſſet. Viſa eſt Sanctis Apoſtolis hęc inſtitutio,ac traditio neceſſaria,& Apoſtolico ſpiritu,& ſapientia digna, ne eccleſię,& eccleſiarū iura deinceps perturbarentur,ac cōfunderentur: & violentia, atque ambitio magis ac magis paulatim dominarentur. Totam autem ſententiam, ſiue decretū iſtud de Epiſcopis Cyprijs ex Apoſtolorum Canonibus à Synodo Epheſina citatis ductum, paulo poſt loco proprio recitabo, & interpretabor. Rurſus Synodus Nicena in hoc eodē canone 6. Canonem alium Apoſtolorum in extremo citat;cum ſtatuit de electione Epiſcopi,vt,ſi duo aut tres cōtradicant electioni Epiſcopi,quę omnium alioqui conſenſu & ſuffragio,& ſecundū eccleſiæ Canonem fit, maior numerus vincat. Quęramus ergo ab iſtis,qui Canones Apoſtolorū a Synodo Nicena citari negant; Quem canonem eccleſię dicat hoc loco Synodus? aut,quis eum eccleſię tradidit? Vnde eccleſiaſticus dicitur? dicant nobis,regulam, quam eccleſia catholica in canonicis Epiſcoporum electionibus ſemper tenuit, quæ nam alia Synodus ante Nicenam ſanxerit,& tradiderit,vt inde eā à Nicena Synodo citari exiſtimemus? quod ſi dicere non poſſunt, conſequens eſt, Velint, nolint, vt Synodus Nicena canonem ſiue cōſtitutionem Apoſtolorum eccleſię Dei traditam citarit, quę eſt in 8. lib. a Clemente Romano ſcripta c. 4. de eligendo Epiſcopo ex optimis, qui careat omni reprehenſione, aſſentiente populo cum presbyteris,& Epiſcopis præſentibus die dominico & percontāte primo Epiſcopo populum, & presbyteros, an placeat, & an tribuant teſtimonium, dignum eſſe eū, qui conſtituatur Epiſcopus,& quę ſequuntur. Hoc ergo eſt, quod fallit non paucos,qui putant, non citari in Synodis Canones Apoſtolorum,quia non aduertunt,ſolere eos in Synodicis canonibus,& decretis Pontificum vocari Canones eccleſiaſticos,item regulas eccleſiaſticas, quod idem ſonat latine, tum Veteres regulas, Vt S. Innocentius in Epi. ad Victricium,veterem regulam vocauit canonem Apoſtolorum 17. vt paulo ante docuimus; vt Synodus quoq; Antiochena in canone 9. Veterem canonem vocauit canonem Apoſtolorum 34. vocari etiam ſolere traditiones Apoſtolicas, inſtituta, ſiue conſtituta Apoſtolica,formas eccleſiaſticas, antiquas cōſuetudines,eccleſiaſticas diſciplinas,planū eſt: vt idē S. Innocētius diſciplinas vitæ & morū in Epi. ad Victricium vocauit. Hunc factum eſt, vt cum aliquis Canō Apoſtolorum citatur, ſi alio nomine citetur, non Canō Apoſtolorum citari exiſtimetur. Quod quidē non ſine diuino conſilio,& nutu factum eſt,vt varis nominibus Canones Apoſtolorum appellati ſint, tum ne quis de eorum nomine aliquando diſceptaret,vt iſti nunc diſceptant: nihil enim intereſſe, vtrum ſic an aliter dicātur: tum vt varijs nominibus eorum vis,& ratio declaretur. Quia enim ſunt normę traditę eccleſię ad bene viuendum, & vt fiat, quod decet, & ſciant Clerici,quomodo conuerſari debent in ea,dicuntur Canones,ſiue regulæ eccleſiaſticæ: Quia a Sanctis Apoſtolis traditi,& inſtituti,ſiue cōſtituti,traditiones Apoſtolicæ,& inſtituta, ſiue conſtituta Apoſtolica nominantur: Quia ſunt ius quoddam Apoſtolorum,moribus in eccleſia per traditionem eorum inſtitutum, quod vim legis obtinet, cōſuetudines &

Cōſtitutio Apoſtolica citata in Synodo Nicena.

Canones Apoſtolorū uarijs nominibus citantur in Synodis, & a patribus.

Quare Canones Apoſt. varie appellētur, & quæ ratio, ac uis uarię appellationis eorū.

 eccleſia-

ecclesiastici mores sunt,& dicuntur, Græce *θεσμοί*. Quare qui hos Canones, Apostolorum esse negant, ostendant nobis, quis eorum sit, de quo nõ possit, aut non debeat dici, talem cõsuetudinem habet ecclesia Dei. quod si ecclesia Dei tales cõsuetudines habet, traditione scilicet sanctorũ Apostolorum à principio institutas, aliam enim originem ostendere isti non possunt, & nolunt vocare Canones Apostolorũ, teneant res,& vocent cõsuetudines ecclesię antiquas: quę vbi vigent, vim legis obtinent. Verum Magdeburgensibus non nomen displicet, sed res; nolunt enim has recipere consuetudines,& secũdum eas viuere, sed potius sicut Martinus Luterus, eorum propheta & magister, heri & nudius tertius instituit. Sed vt ad Synodum Nicenam redeamus, si adhuc isti pernegant, notos ei fuisse Canones Apostolorum, quia non sic in locis a nobis paulo ante obseruatis nominauerit, vt conuicti tandem obmutescant, sciant in Canone 56. Synodi Nicenæ citatos esse Apostolorũ nomine Canones 6. 44. & 70. sic enim ait Canõ Nicenus, ne sacerdos curas sęculares suscipiat: neque lucris vsuræ studeat: neq; sit ei cũ Iudęis societas, neque cum eis prandeat, aut potet; quia hæc (inquit) Apostoli sancti constituerunt. Sed negabunt fortasse Magd. veros esse Canones Nicenos, qui ante paucos annos ex libro Patriarchæ Alexãdrini Arabico descripti,& huc allati sunt. Sed quid mirum, si negent, qui non possunt aliter dogmata sua falsa defendere, nisi epistolas Põtificum Apostolicorũ,& sanctorum Apostolorum Canones, immo omnes veteres patres, quicunque eis contradicunt, nęuis & corruptelis plenos esse calumnientur, qui neq; sacris,& canonicis scripturis parent? Quid vero fidem faciat omnibus, qui iudicij aliquid habeant, esse istos Arabice scriptos,& nuper repertos, veros Canones Nicenos, dicam postea loco proprio, & commodiore, in tertio libro defensionis epistolarum. Illud tantum nunc dicam, vt in ore duorum vel trium, sicut scriptũ est in lege, stet omne verbum, vnum ex his Canonibus Nicenis in Arabico repertis citari a beato Basilio in epistola ad Chorepiscopos, is autẽ est Canon de clericis ordinandis, ac ducendis ad Chorepiscopum, & a Chorepiscopo ad Episcopum: itẽ alium citari a beato Augustino, qui est de non relinquendo successore ab Episcopo. Sed rursus eadem Synodus Nicena in Canone 15. eorum, qui Græce feruntur, Canonem Apostolorum 14. citat. Sic enim ait Synodus, Propter multas turbas, ac tumultus,& seditiones, quæ factæ sunt, visum est, omnibus modis delere consuetudinem, quæ in quibusdam partibus inuenta est præter Canonem,& quæ sequuntur. Hunc Canonem interpretans Zonaras, sic ait, Non transire ex ecclesia ad alium Episcopatum, siue presbyter sit, siue diaconus, ab Apostolis quoque est Canone prohibitum. Sed quia, inquit, negligebatur pręceptum, idcirco Synodus præceptum hoc Canone renouauit. Cum ergo dicit, consuetudinem, quæ præter Canonem inuenta est, Canonem Apostolorũ necesse est intelligere, cum nullum alium Canonem dicere possit. aut dicãt isti, qui omnia negant, quem alium Canonem dicat, si rationi, & interpretibus credere nolunt. Præterea in Canone 5. citat eadem Synodus Nicena Canones Apostolorum 32. & 12. Sic enim ait Synodus de excõmunicatis, siue clerici sint, siue laici. Vigeat sententia secundum Canonem, qui cauet, ne ab alijs excommunicati, ab alijs recipiantur. At qui de laicis excommunicatis, ne ab alio recipiantur, est Canon Apostolorum 12. De clericis

Canonũ Apos. origo alia ostẽdi non potest, pręter traditionem Apost.

Antiquas & ecclesiasticas cõsuetudines vbi vigent, vim legis habere.

Canones Apost. 6. 44. & 70. nomine Apost. citari in Canone Nic.

Canon Nic. ex numero eorũ, qui Arabice reperti sunt, citatus a beato Basilio, & alius a beato Aug.

Canon Apost. 14. citatur in Can. Nic. 15.

Testis Zonaras, citari Canonem Apost. in synodo Nic.

Can. Apos. 12. & 32. citati in Canone 5 Synodi Nic.

ricis vero, est Canon 32. itaq; Synodus Nicena Canonem vocauit hic singulari numero vnam sententiam Apostolorum duobus canonibus comprehēsam. Imitata est Synodus Nicena Epistolā Zephirini Pontificis, qui Canones Apostolorum, quos nunc habemus 85. vocat 70. sententias ab Apostolis relictas. Sic enim vterque numerus conuenit, si vna sententia pluribus quandoque canonibus comprehensa intelligatur; quod ego postea suo loco sigillatim in pluribus exempli gratia docebo. Postremo vt testimonia Synodi Nicenæ finiam, citauit etiam canonem Apostolorum 34. auctore & teste Iulio Pontifice in rescripto contra orientales. Vbi inter alios Canones Nicenos ponit vigesimum tertiū, in quo Synodus Nicena postquam sententiam illius Canonis Apostolorum 34. eisdē verbis renouauit pœna a se adiecta, subiūgit, iuxta sanctorum constituta patrū. Legat qui voluerit, & conferat vtrumq; Canonem, vt ipsis verbis conuictus, fateatur citatum esse ibi a Synodo Nicena Canonem Apostolorum. Quod si apud istos auctoritas Iulij testimonium huic Canoni Niceno 23. tribuentis non valebit, qui omnia veterum scripta negant, quia aliter sua noua defendere non possunt, valebit saltē apud eos, qui cū canones Apostolorum non negent, libenter testimonia veritatis eorum legunt, & obseruant, quæ ijdem fortassis antea non obseruarant. Sed de hoc canone Apostolorum 34. a Synodo Nicena citato plura dicam paulo post.

Canon Apost. 34. citatus in Canone Nice. in rescripto Iulij ad oriētales

De Canonibus Apostolorum renouatis, & interdum citatis in Antiochena Synodo, & vnde id constet. item quomodo, & vbi Synodus Ephesina Canones Apostolorum citauerit nomine Apostolorum. praeterea de Canonibus Apostolorum citatis in Synodo Calcedonensi, Gangrensi, & Carthaginiensi 2. & 5. & in Synodo Africana. Rursus de Canonibus citatis nomine Apostolorum in Synodo Nicena 2. & in 8. Constantinopolitana, & in altera 8. Constantinopolitana post illam priorem 8. item in Synodo Romana sub Gregorio 7. & in Synodo Tiburiensi, ac postremò in Tridentina. Cap. 14.

VEniamus iam ad Synodum Antiochenam, que annis 5. post mortē magni Constantini habita est, quę quot canones sanxit, totidem canones Apostolorū & verbis, & sententijs renouauit, ac confirmauit. Quæ in ipso procemio non obscure significasse & admonuisse mihi vi detur, nihil se nouum statuere, sed quę optime statuta erant, ea se confirmare, cum ait. Quę enim bene habere visa sunt, cū maiore nostra omniū Episcoporum consideratione, iudicio, & confirmatione, qui ex diuersis prouincijs Antiochię conuenimus, ad notitiam vestram retulimus. Nec hoc solum, sed in ipsis etiam canonibus interdum Canones ecclesiæ traditos idest Canones Apostolorum sigillatim citat, Vt in Canone secundo, quo Canonem Apostolorum 9. renouans, eum, qui communionem cum excommunicatis habet, excommunicat: & subiungit causam tāquam qui confundat (inquit) Canonem ecclesię. Canonem dicit ecclesię traditum a sanctis Apostolis, qui est Canon Apostolorum 9. qui excommunicat cōmunionem habentes cum excommunicatis. Idem quoq; obseruauit Zonaras Græcorum Canonum interpres, notatum esse hic a Synodo Antiochena Canonem Apostolorum. Item in Canone 3. renouat, ac confirmat eadem Synodus Canones Apostolorum 15. & 16. ad hos enim Canones retulit, quod in extrema parte huius tertij Canonis addidit, excommunicandum esse eum, qui clericos deiectos de gradu recipit, tanquam qui le ges

Canon Apost. 9. citatus, ac cō firmatus in Synodo Antioch. c. 2.

Can. Apost. 15 & 16. confirmati in 3. Canone Synodi Antioch.

ges(inquit)ecclesiasticas soluat. Canones Apostolorũ vocauit hic θεσμοὺς ἐκκλησιαστικούς,quod sint leges nõ scriptę,& cõsuetudines traditione Apostolorũ ad vsum ecclesiæ institutę.hoc enim significat,vt ante dixi, θεσμὸς, quo verbo frequẽter Dionysius Areopagita in eadem significatione vti solet. Clarius adhuc in Canone 9. eadem Antiochena Synodus Canonẽ Apost.34. citat: postquam enim eisdem verbis eum repetiuit, subiungit, Secũdum veterem patrum nostrorum Canonem. Dicant ergo nobis,qui hic etiam fortasse Canonem Apostolorum citari negãt,cuius Synodi antegressę,aut quorum patrum Canonem veterẽ hic vocet? aut vocare possit? Si nullum alium reperire possunt,an non conuincuntur, citari hic Canonem Apostolorum? hos enim Synodus merito vocat patres: & horũ Canonem merito veterem, siue potius, antiquum,& priscæ originis, hoc enim significat ἀρχαῖον quo verbo vsa est Synodus. Præterea in Canone 23. Canonem Apostolorum citat, cum iubet seruari legem ecclesiasticæ consuetudinis de non constituendo Episcopo nisi in cõuentu Episcoporum,& eorum delectu, & iudicio, idq; post mortẽ eius,qui prius erat Episcopus. Est autem hæc constitutio,partim in libro 8.Clemẽtis c.4. partim in Canone Apostolorũ 74. qui vetat Episcopo,successorẽ eligere, quod nihil aliud hoc sit,quam Ecclesiam facere iuris hæreditarij:nemo enim testamentum facit,quo hæredem relinquat,nisi dum viuit. Præterea Canonem Apostolorum 14. qui prohibet,ne Episcopus relicta ecclesia sua, ad aliam se transferat, citat in Canone 21. cum ait,secundum Canonem iam prius æditum. nullus enim extabat eiusmodi præter illum Apostolicum. Rursus,etsi in alijs plerisq; etiam canonibus non obscure ipsis verbis, quibus Synodus vtitur,nihil se nouum statuere,significat: hoc tamen clarius adhuc facit in Can.24. qui est Canon Apost.41. sic enim ait, Bene habet, oportere bona ecclesię eidem ecclesię seruari. Bene enim habere, significat,recte constitutum esse,Canone scilicet antiquo Apostolorum. Vnde Paschalis secundus citans hunc Canonem nonnullis verbis ex Antiocheno sumptis,sic ait inter decreta sua, canonibus Apostolorum statutũ est, vt omnium rerum ecclesiasticarum curam habeat Episcopus: & eas velut Deo contemplante,dispenset. hoc enim extremũ ex Canone Antiocheno sumpsit,totum tamen Apostolis tribuit.

Canon Apost. 34. confirmatus, & citatus in Canone 9. Syn. Antioch.

Vnde manarit Canon, qui vetat Episcopo, successorẽ eligere.

Accedat deinceps testis Canonum Apostolorum sancta Synodus Ephesina,quæ tantæ auctoritatis etiam apud Magd.erit,vt non sit verendum,ne nęuum Synodo exprobraturi sint. Interpretabor ad verbum,quod paulo ante promisi, decretum eius ex quarta actione. Sententia sanctę Synodi Ephesinę pronunciata in causa Episcoporum Cypri. Rem (inquit) præter id quod in iure,ac more ecclesiastico positum est, & pręter Canones sanctorum Apostolorum insuitatam, & ad libertatem omnium pertinentem Rheginus Coepiscopus, & cum eo Zenon, & Euagrius prouinciæ Cypri Episcopi nobis attulerunt. Vnde quia communes morbi maiore medicina opus habent, vt pote qui plus noceant,si nec antiqua consuetudo seruata fuerit, sed potius Episcopus Antiochię ordinationes in Cypro faciat,sicuti Episcopi Cypri tum per libellos, tum ore suo Synodo, ad quã conuenerunt,exposuere,decreuit Synodus,vt Episcopi, qui ecclesijs Cypri præsunt,teneant ius suum ab omni aliorum violentia liberum ordinãdi secundum Canones sanctorum patrum, & veterem consuetudinẽ per se ipsos

Citantur Canones Apostolici nomine Apostolorum in Synodo Eph.

se ipsos suos Coepiscopos: id quod in alijs quoque dioecesibus, & vbiq; in omnibus prouincijs seruabitur, vt nullus Episcopus aliam prouinciã, quæ non fuerit ab ipso ortu, & principio sub potestate sua, idest, suorũ antecessorum, occupet: Sed potius si quis eam occupauit, & sub potestatem suam per vim misit, vt restituat, ne Canones patrum violentur: & ne superbia potestatis sæcularis simulatione operis pij irrepat: & nos libertatem paulatim amittamus, quam Dominus noster Iesus Christus omnium liberator nobis suo sanguine donauit. Hactenus sententia, & decretum Synodi Ephesinæ. Antiqua vero, & ecclesiastica consuetudo, & Canones Apostolorum, quos Synodus Ephesina nomine Apostolorum in hoc decreto citauit, sunt Canones Apostolorum 34. & 35. vt idem Zonaras quoq; obseruauit. hæc ergo citatio Canonum expresso nomine Apostolorũ in Synodo Ephesina tantæ profecto antiquitatis, & auctoritatis est, vt hominibus alicuius iudicij, & non morosis fidem facere debeat, citari quoq; eosdem Canones Apostolorum in Synodo Nicena, & Antiochena in ijs locis & canonibus, quos paulo ante obseruauimus: præsertim cũ verbis ipsis Canonum inter se collatis, satis vt opinor, id a nobis iã demonstratũ sit. Sequitur, vt de Synodo Chalcedonensi videamus, quę in Canone suo 12. Canones quoque Apostolorum citat, vbi, quod quidam committebãt, vt auctoritate principum sęcularium per pragmaticam formam eorum ciuitates fierent Metropoles, ex quo fiebat, vt vna prouincia in duas diuideretur, hoc inquam, fieri dicit παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς idest, pręter ius ecclesiasticę consuetudinis. hoc enim significare, vt ante dixi, θεσμὸς, consuetudinem scilicet non scriptam, idest, quod sine scripto traditum est, à magnis auctoribus est obseruatum. Quare si sextum Canonẽ Nicenę Synodi Synodus Calcedonensis citare voluisset, nunquam hoc verbo vsa esset, quod in Apostolica potius statuta, quam in Nicena conuenit. Est autẽ huiusmodi diuisio prouinciarum pręter Canonem Apostolorum 34. diuisa enim prouincia fit, vt non vnum Metropolitanum agnoscãt, qui à principio secundum Canonem Apostolicum agnoscebant. Est pręterea præter Canonem Apostolorum 30. qui vetat, vt vllus auctoritate alicuius laici vsus honorem Episcopi consequatur, vt quidẽ consequitur, qui honore Metropolitani gratia principis sæcularis afficitur. Rursus in Canone 22. adhuc clarius Canonem Apostolorũ 40. citat, qui iubet, vt bona Episcopi a bonis ecclesiasticis sint separata, ne accidat, vt ecclesia damnũ faciat, dum bona Episcopi ignorantur: aut Episcopus, dum bona ecclesię: atque ita dilapsis bonis Episcopi, propinqui eius mendicare cogantur: & post mortem male audiat Episcopus. Prohibet igitur Synodus Chalcedonensis, ne clerici bona Episcopi post mortem eius diripiant, sicut (inquit) antiquis canonibus vetitum est. In nulla autẽ Synodo ante Chalcedonẽsem est Canon de re hac, nisi in Antiochena Canon. 24. eadem sententia, & eisdem verbis cum Canone Apostolorũ. longe autem probabilius est, cum Canones antiquos dicit Chalcedonẽsis Synodus, vt Canones Apostolorum dicat, quam Canones Synodi Antiochenę.

Can. Apost. 30 & 34. citati in can. xij. Synodi Calcedonen.

Can. Apost. 40 citatus in Canone 22. Synodi Chalced.

Deinde Synodus Gangrensis, quę post Nicenam in Paphlagonia habita est, Canones quoque Apostolorũ citat, cũ Eustachij nouitates damnans, in suorum Canonum aduersus illum peroratione, Hęc (inquit) scribimus, non quidem, quod eos ex ecclesia eijciamus, qui volunt in ecclesia secũ-

dum scripturas esse ascetici, id est, volũt exercere se exercitationibus corporalibus ad pietatem relatis; sed eos, qui hoc genus vitæ ad superbiam suscipiunt, efferentes se in eos, qui simplicius viuunt, nouitates præter scripturas & ecclesiasticos Canones inducẽtes. Et rursus in extrema parte huius perorationis, &, vt summatim (inquit) dicamus, optamus fieri in ecclesia, quę a sanctis scripturis, & Apostolicis traditionibus tradita sunt. Quos paulo supra dixerat Canones ecclesiasticos coniungens eos cũ scripturis, dixit hic Apostolicas traditiones, coniungens item cũ scripturis. Vt iam necesse sit intelligere, nihil aliud esse Canones apostolorum, quã traditiones Apostolorum in ecclesia relictas, ad quas, ceu ad normas, & regulas omnia in ecclesia honeste, & ordine dirigẽda sint: vnde Canones ecclesiastici sunt, & dicuntur; qui quidem sunt uelut nerui quidã, qui statũ & salutẽ ecclesię continent, & cõseruant, vt ex Canone Synodi Africanę 65. & 66. intelligi potest. Sic vero intellexisse Synodũ Gãgrensẽ, illud etiã testimonio est, quod quæ istis canonibus Synodus contra Eustachiũ sanxit, aut secundum scripturas, aut secundum Canones Apostolorum sanxit. Vt illud, quod est in Can. 6. de eo qui cõtempta ecclesia seorsum congregat, sancitum est secundum Canonem Apostolorum 31. & Canonem 9. & quod est in Canone 7. de eo qui oblationes ecclesiasticas præter voluntatem Episcopi accipere vult, sancitum est secundum Canonẽ Apost. 41. Item quod est in Canone 11. de agapis, sancitum quoque est secundum constitutionem Apostolorum de conuiuijs pauperũ, quę est in libro secundo Clementis de cõstitutionibus Apostolorũ. Postremo quod est in Canone 19. de eo, qui ieiunia in commune tradita violat, sancitum est secundum Canonem Apostolorum 69. Adhęc Synodus Chartaginiẽsis secunda Valẽtiniano Imperatore habita Canones quoque sanctorum Apostolorum citat, cum sanciens Canone suo secundo continentiam sacerdotum, & Leuitarum, subiungit, Vt, quod Apostoli docuerunt, & ex ipsa antiquitate tenetur, nos quoque custodiamus, id est, vt custodiamus quod tum scripto, tum sine scripto per longam consuetudinem traditum est, sic enim Zonaras quoque in suis canonum explicationibus interpręta tus est. Interrogemus ergo istos, qui Canones Apostolorum in Synodis citari negant, ad quam aliam originem referri possit hoc, quod antiqua etiam consuetudine teneri Synodus affirmat, pręterquam ad regulam de continentia seruanda ecclesię traditam, quam vsque in hodiernum diem tenet ecclesia Romana, & tenuit semper orientalis ecclesię antiquitas, vt á nobis in libris de dogmaticis characteribus verbi Dei multis veterũ patrum testimonijs demonstratum est. Est autẽ hęc regula, siue Canon, à sanctis Apostolis traditus, & a Clemente Romano litteris mandatus, qui iubet, ne Episcopus, presbyter, aut diaconus vxorem suã pretextu religionis eijciat. Quod si sacerdos, & diaconus non tenerentur religione continendi se ab vxore, quorsum Canon vetaret, ne pretextu religionis vxorẽ eijcerent? aut cur hoc magis vetatur istis, quam laicis? Quia ergo abstinere quidem debent ab vxoribus, sed eas tamen curare, & alere, ac, tanquã sorores habere debent, idcirco iubet Canon, ne religione ista continendi, qua tenentur, prętexant inhumanitatem non curandi illas, & alendi, quia non sit eis vtendum, vt vxoribus, sed habendæ sint, tanquam non habeantur, sicut Apostolus ait. Hoc ipsum rursus statuit Synodus Carthaginiensis

Marginal notes:
Quomodo Synod. Gangrẽsis traditiones Apostolicas Canones ecclesiasticos vocauerit.
Can. Apost. ecclesiæ traditi. velut nerui sunt ad continendum statũ, & salutẽ ecclesię ex Africana Syn.
Quales sint Canones Syn. Gangren. contra Eustachiũ.
Can. Apost. 5. citatus in Syn. Carth. 2. & in c. 2.
1. Cor. c. 7.

nensis 2. citans adhuc clarius Canones Apostolorum, sic enim ait Cap. 3. Preterea cum de quorundam clericorum erga vxores proprias in continentia referretur, placuit, Episcopos, presbyteros, & diaconos secundum propria statuta ab vxoribus abstinere. Gręce est κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους Canones enim vocauit ὅρους, vt frequētissime vocari solent. Dixit autē Synodus debere istos abstinere secundū suos Canones, siue secundum sua propria statuta: quia alij clerici non habent suos proprios de continentia Canones, quos seruare necesse sit, sed tantum varias consuetudines, secundū quas aut abstinere debeant: aut nō debeant, iuxta hūc Canonē, & iuxta Canonē. 37. cōcilij Africani, qui iubet etiā, cęteros clericos, pręter sacerdotes & diaconos, nō cogi ad hoc, sed secundū (inquit) vniuscuiusq; ecclesię cōsuetudinē obseruari debere. Rursus eadē Synodus Carthaginiēsis secunda c. 8. Siquis (inquit) presbyter ab Episcopo suo correctus, aut excōmunicatus, tumore, vel superbia inflatus, putauerit separatim Deo sacrificia offerēda: vel aliud erigendū altare cōtra ecclesiasticā fidem, disciplināq; crediderit, non exeat impunitus. Valentinus primus sedis Numidię Episcopus dixit, necessario disciplinę ecclesiasticæ, & fidei congrua sunt, & quę sequuntur. Disciplinam ecclesiasticam vocauit hoc loco Synodus regulam ecclesię traditam, quæ est regula, siue Canon Apostolorum 31. cū quo congruit hoc Synodi decretum. sic enim ait Canon Apostolorum, Si quis presbyter contempto Episcopo seorsum congreget, & aliud altare erigat, cum tamen Episcopum de fide religionis non condemnet, deponatur. Quandiu enim catholicus est, & non hæreticus, contra fidem ecclesiæ, & regulam eius facit presbyter, qui altare aliud erigit. Idcirco Synodus intuens in hanc regulam siue Canonē ecclesię a sanctis Apostolis traditum, si putauerit, inquit, aliud altare erigendum contra ecclesiasticā fidem, & disciplinam. Gręci vero in istis eisdem locis proxime notatis dicunt contra κατάστασιν ἐκκλησιαστικὴν idest, statum ecclesię. Vt iam vel hinc intelligere liceat, eos qui Canones Apostolorū ecclesię traditos negant, aut virtutem vocis ignorare, aut putare, reliquisse Apostolos ecclesiam sine disciplina, & certo statu: si quidem disciplina, & status ecclesiæ canonibus, ceu neruis, continetur. Hinc Innocentius primus in pręfatione regularum Apostolicarum ad Victricium, de quibus antea commemoraui, quas prius vocauerat regulas, statim vocauit digestas vitæ, & morum disciplinas. Rursus Synodus Africana cap. 32. decreuit vt quia Equitius Episcopus iuste damnatus erat, mitteretur aliquis legatus, vt si forte eum in illis locis, vbi fuerat Episcopus, reperiret, curaret aduersus illum, quicquid posset, & oporteret, pro defensione status, siue disciplinę ecclesiasticę. Quis dubitare potest, quin hoc, quod de disciplina, & statu ecclesię defendendo, hoc loco dixit Synodus, pertinere voluerit ad Canonē Apostolorū 28. qui iubet, vt si Episcopus iuste depositus pro manifestis criminibus, ausus fuerit ministerium, quod aliquando ei commissum fuit, attingere, omnino ab ecclesia abscindatur? Rursus adhuc eadē Synodus cap. 54. id quod ex Conc. Mileuitano c. 14. repetitum est, sed illud (inquit) Scimus, inuiolatam semper mansisse ecclesiasticam disciplinam, ita vt nullus fratrum prioribus suis se aliquando auderet anteponere. Et paulopost, quæ antiquorum sententia statuta sunt, nostro consensu mancipabuntur. Ad Canonem Apostolorū 34. retulit hoc, qui iubet, vt omnes cuiuscunq; gentis,

Can. Apost. 5. rursus in Syn. Cart. 2. c. 3. citatus.

Can. Apost. 31 citatus in can. 8. Synodi Carthag. 2.

Qui Canones Apost. negant, quid consequē ter per ignorā tiā existiment.

Can. Apost. 28 citatus in Syn. Afric. c. 32.

Can. Apost. 34 citatus in Syn. Afric. c. 53.

gentis,siue nationis Episcopi suum primum agnoscant: & nihil prçter ea, quç ad cuiusque ecclesiam priuatim pertinent, sine illius sententia agere audeant. Et paulo post eadem Synodus clarius adhuc hunc Canonem citans, Omnes (inquit) Episcopi dixerunt, hic ordo, & a patribus, & ab antiquis seruatus est: & à nobis concedente Deo seruabitur, seruato iure primatum Numidiæ, & Mauritaniæ. patres distinxit à maioribus, siue ab antiquis, quos Synodus Græce vocauit ἀρχαίους vt Apostolos proprietate verbi significaret, quos patres Africani secuti sũt. De hoc ordine ecclesiarũ, & de hac disciplina meminit etiã sanctus Anacletus in epi. 3. scribit enim illas Metropoles, quç priscis temporibus primatum tenebant, quia erant scilicet capita plurium prouinciarum, primas omniũ esse: & Patriarchas siue primates a beato Petro, & Clemente accepisse: eas vero Metropoles, quç singularum prouinciarum capita fuerant, accepisse Metropolitanos, esseq; primas ciuitates infra illas Patriarcharum, siue primatũ. Inter alias vero ciuitates, quæ in vnaquaq; prouincia sunt, illas esse primas, quç a sanctis Apostolis, & a Clemente, siue ab Anacleto primos prçdicatores acceperunt: quas se ait descripsisse in matricula, vt vulgo dicitur, quam vocat tomum, & Synodus Africana vocat ματρίκιον & ἀρχαιότυπον. & subiungit idem Anacletus Canonem Apostolorũ 34. inquiens, Inde namq; & Apostoli inter se statuerunt, vt Episcopi singularum gentium scirẽt, quis inter eos esset primus. Hæc igitur omnia qui conferre inter se, & cum Synodo Africana voluerint, facile intelligẽt, agnouisse Synodum Africanam Canonem Apostolorum, & disciplinam ecclesiæ traditam de ordine Episcoporum seruando, qui inter eos primi essent: & qui infra primos: & Epistolam Anacleti, quç de hoc ordine scribit: retulisseq; ad hunc Canonẽ Apostolorum, & ad epistolam Anacleti, quod eadẽ Synodus Africana dixit, hic ordo a patribus, & ab antiquis seruatus est. Citat prçterea eadem Synodus in cap. 17. Canonem primum Apostolorum. Sic enim ait, Aurelius Episcopus dixit, antiquus Canõ seruabitur, vt non pauciores quam tres, qui decreti sunt, sufficiant ad ordinationem Episcopi. Græce est ἀρχαῖος τύπος. Typum enim vocat Canonem, vt ipsi quoque Græcorum Canonũ interpretes notarunt, pro quo formã dixerunt Latini patres. Quod si forte Magd. hic quoque negent citatum esse Canonem Apostolorum, edisserant nobis, si possunt, quam formam antiquam seruaturã se Synodus polliceatur? aut quid aliud sunt Canones Apost. quam formæ ecclesiasticæ? Veniamus iam ad Synodum 7. idest, ad secundam Nicenam Oecumenicam, quæ non semel, & iterum, sed sæpius Canones Apostolorum & quidẽ nominatim citat. Sic enim ait in primo Canone, & diuinos Canones amplectimur: & integram, ac firmam ipsorum constitutionem, quos sancti Apostoli, spiritus sancti clarissimæ tubç, ædiderunt. item in Canone 5. citat Canonem Apostolorum 29. in eum enim qui prçcio ordinatus est, Fiat (inquit) secundum Canonem Apostolorũ, qui ait, Si quis Episcopus pecunia hãc dignitatem obtinuerit, aut presbyter vel diaconus, priuetur omnino communione, vt Simõ magus à me Petro. Rursus in Canone 10. Canonem Apostolorum sextum citat, cum ait, Nõ licet illis, scilicet presbyteris, mundanas vitæ curas suscipere, vt pote prohibitis à diuinis canonibus. Prçterea in Canone 12. producit, & recitat Canonem Apostolorũ 38. in eum enim, qui bona ecclesiç alienat, siue Episcopus, siue abbas monasterij

De canone Apost. 34. apud Anacletũ collato cum Syn. Africa.

Can. Apost. 1. citatus in Syn. Afric. c. 16.

Can. Apost. 29 citatus in 2. canone Syn. Ni. 2

Can. Apost. 6. citatus in can. 10. Syn. Ni. 2.

Can. Apost. 38 citatus in can. 12. Syn. Ni. 2.

nasterij sit, sit, inquit, irritum secundum Canonem Apostolorum, qui ait, Omnium bonorum ecclesiasticorum, & quæ sequuntur.

Præterea Syn. 8. quę Ioanne Pont. Rom. ccc lxxxiij. patrũ Cõstãtinopoli habita est, cui pręfuerunt legati Pont. Petrus presbyter, Paulus Anconitanus, & Eugenius Episcopus Ostiensis grauissimum, & sanctissimũ testimonium canonibus Apostolorum dedit. Cum enim Basilius Imperator confessionem fidei ab eis posceret, qui locum Pontificis tenebant, iique, sicut in sexta actione scriptum est, responderent, non decere alium canonẽ nominari pręter veteres, qui in cũcto orbe vigerẽt, peterentq;, vt de omniũ sententia legerentur, ac confirmarentur, Photius Patriarcha constant. dixit, iudicio omniũ fratrum, & consacerdotũ nostrorum legantur. Ac Petrus quidem diaconus & protonotarius legit inquiens, Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi diuinam, & veneratione dignam doctrinam sinu mentis complectimur: & voluntate non discrepãte, ac puritate fidei fundati sanctorum quoque Apostolorum constitutiones, & κανονικοὺς τύπους, idest, canonicas formas iudicio verissimo seruamus: quin etiã 7. Synodorum Oecumenicarum, vt quæ vnius spiritus sancti afflatu directę, & actę sunt, pręedicationem, & canones sanos, & non deprauatos syncera, & constanti sententia, vt sanctos honoramus, & custodimus. Et quæ sequuntur. An non est hæc grauissima, & celeberrima canonum Apostolorũ citatio, qui iudicio, ac sententia ccclxxxiij. patrum secundo loco post euangelicam doctrinam collati sunt? & eos per cunctum orbem vigere, & cõstanti sententia, & pietate a Synodo honorari, & custodiri pronunciatum est? Can Apost. cõfirmati in Syn. 8. constet cõstitutiones eorũ.

Pręterea etiã constantinopolitana Synodus, quæ Photio Patriarcha post 8. illam in templo sanctorum Apstolorum habita est, quę canones 17. ędidit, canones quoque Apostolorũ nominatim citat. vt in canone 8. quem aduersus eos sanxit, qui alios faciunt eunuchos, canonem Apostolorum 22. citat, sic enim ait Synodus, Diuinus, & sacer sanctorũ canon eos, qui se faciũt eunuchos, interfectores sui esse iudicat, & quę sequuntur. Rursus canonem Apostolorum 27. citat in canone suo 9. in eos clericos sancito, qui canonem Apostolorum iubentem, ne sacerdotes vllum verberẽt, male interpretabantur. Sic enim incipit, cum Apostolicus, & diuinus canon sacerdotes, qui fideles, qui peccarunt, & infideles, qui iniuriam fecerunt, verberant, mouendos esse gradu decernat, qui iræ indulgẽtes, & Apostolicas constitutiones deprauantes, interpretati sunt, prohibere canonẽ, ne liceat sacerdotibus manu propria verberare, non autem, ne liceat manu aliena, iubendo alteri, vt verberet, cum hoc neque canon dicat, neque ratio intelligere permittat, & quæ sequuntur. Item in canone 11. citat canones Apostolorum 7. & 83. Sic enim ait, Presbyteros, vel diaconos, qui curas aut magistratus mũdi suscipiunt, aut eas, quas in domibus principum vocant procuratorias, diuini, & sacri canones deponi iubent. Hoc igitur & nos confirmantes idem in reliquos clericos statuimus, & reliqua. Can. Apost. 22 citatus in canone 8. Sy. cõst sub Photio.

Præterea in Synodo Parisiensi ex Episcopis Gallis diœcesis Senonen. Turonen. Rhotomagen. Ludouico, & filio eius Lothario Imperatoribus ante annos septingentos, & amplius citatus est, & recitatus ad verbum canõ Apost. 41. nomine Apostolorum. Sic enim ait c. 15. sanciens, vt Episcopus habeat Oeconomum ecclesiæ, qui res ecclesiæ secundum sententiam Episcopi dispenset, quod si hoc non fecerit, diuinis constitutionibus subia-

cebit in canonibus, qui Apostolorum titulo prænotantur, titulo 41. ita legitur. Deinde recitatur Canõ ad verbum. Rursus cap. 26. Irrepsit (inquit) inter cętera, quę ecclesiasticę auctoritati, immo diuinę contraeunt, miserabilis & periculosa nostri temporis consuetudo, quæ valde a veritate canonica abhorret, eo quod Episcoporũ cõcilia bis in anno, sicut mos canonicus docet, per vnamquanq; prouinciam non fiunt. morem canonicũ vocauit, morem siue consuetudinẽ Apostolico Canone 37. sancitam de Synodis bis quoque anno habendis. quod vel ex eo constat, quod non seruari hoc, cõtrarium diuinę auctoritatis esse dixit: in quo satis significauit Canonem Apostolicũ. Deinde cap. 36. priscis (inquit) temporibus, quando iura Canonum suum seruabãt vigorem, nullus clericorum parœciam suam relinquere, & ad aliam, sine Episcopi sui commendatitijs litteris, audebat quoquomodo pergere. nostri vero temporis miserabilis inoleuit cõsuetudo: & paulo post, quod quantum & a diuina, & a canonica auctoritate discordet, in promptu est. Cum dicit, discordare a diuina & canonica auctoritate, proficisci clericos ad alias ecclesias sine litteris commẽdatitijs, satis clare Canonem Apostolorum 33. denotauit, quo cautũ est, ne Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, cum peregrinãtur, sine litteris commendatitiis recipiantur.

Can. Apost. 30 citatus in 2. can. Syn. Rom. sub Greg. 7.

Item Synodus Romana sub Gregorio 7. in Canone suo secundo Canonẽ Apostolorum 25. citat, cum ait, Quoniam inuestituras contra statuta sanctorum patrum a laicis in multis partibus nouimus fieri, decernimus, vt nullus clericorũ inuestituras Episcopatus, vel abbatiæ, vel ecclesiæ de manu Imperatoris, vel regis, vel alicuius laicæ personæ viri, vel fęminæ suscipiat, & si præsumpserit, recognoscat, inuestiturã illã Apostolica auctoritate irritam esse: & se vsq; ad dignã satisfactionem excommunicationi subiacere. Si autẽ Magd. more suo cauillari voluerint, non citari hic Canonẽ Apostolorum, ostendant ipsi, si possunt, antiquius statutum sanctorum patrum, quod Romana Synodus citare potuerit, aut debuerit, quam istud sanctorum Apostolorũ, in quo legunt prohibitum, ne quis vsus magistratibus, regibus, principibus sæculi, aut imperatoribus; quos vno omnes vocabulo complexus canõ κοσμικὸς ἄρχοντας vocat, ecclesiã obtineat: & qui obtinet, deponitur, & excommunicatur, tam diu scilicet, donec digne satisfaciat, sicut Romana Synodus interpretata est. Quod si ostendi non potest grauius de hac re statutũ, neque quod ita proprie, & vere sanctorum patrum dici debeat; quę ista tanta peruersitas, ac malignitas istorum, vt negare audeant citari, hic Canonem Apostolorum? Deinde Synodus Triburiensis 22. Episcoporum Germanorum ante annos sexcentos Canonẽ Apostolorum 11. de non orando cum excommunicatis citauit in cap. 2. Postremo Synodus Tridentina ccc. fere patrum tot, ac tantas Synodos antiquas secuta ipsa etiam Canonem Apostolorum 38. citat Sess. 25. cap. 1. de reformatione.

Can. Apost. 11 citatus in cap. 2. Synodi Triburiensis.

Can. Apost. 38 citatus in Syn. Trident.

De testimonio quod sexta Synodus canonibus Apostolorum in tertio Canone tribuit secundum confessionem Magd. & quomodo illud eludant ridicule, & responsio ad id, quod ex Leone 9. obijciunt, & de 50. capitulis, quæ ab eo feruntur approbata, & de libro Apocrypho Canonum Apostolorum apud Gelasium: & de Canonibus Apostolorum a beato Gelasio in epistolis, & decretis suis citatis. item de beato Isidoro, quid ille de Canonibus Apostolorum senserit, & quid de eo respondendum sit Magd. Cap. 15.

Hacte-

HActenus de citatione Canonum Apostolorũ in Synodis,tum Oecumenicis, tum prouincialibus. Iacent ergo nunc Magd. illud suum commentum,quod in centuria 1. his verbis scripserunt, Et constat,
» in nulla alia Synodo eos Canones pro authenticis,& Apostolorũ esse re-
» ceptos,quam in sexta Constantinopolitana, quæ celebrata est circiter an
» num Domini 675.Nam eius Canon secundus sic habet. Placuit huic san-
» ctæ Synodo, vt a modo confirmata, & rata sint Canonum Apostolorum
» 85. Capitula.]

Hactenus Magd.cõfitentur ergo isti boni viri receptos esse pro authenticis, & Apostolorum canonibus istos 85. Sed videamus nunc, quomodo hoc sextę Synodi testimoniũ, quod ccxxvij. patres in Synodico conuentu canonibus Apostolorum dederunt, refellant, Quia constat,inquiunt, in nulla alia Synodo pro authenticis Apostolorũ esse receptos. Sic ergo cogitasse mihi videntur, quasi testimonium vnius Synodi, vnius testis testimonium esset. Vnius autem testimonium cõstat non facere fidem,cum scriptum sit in lege, in ore duorum, vel triũ stabit omne verbum. Itaque obliti, quot testes in vna Synodo sexta aduersus suam opinationem citauissent,ex ducentis viginti septẽ testibus vnum testem fecerunt,quia vna Synodus esset, & non ccxxvij Synodi. Videat ergo quadriga Magdeburgensium,an eorum testimonium testimonio ccxxvij patrum sit satis conuictum.esto,nulla alia Synodus esset,vt ipsi finxerũt, quę canonibus Apostolorum vsa fuisset: & eos pro testimonio authentico, & Apostolico citasset, vt quidem sunt multæ, vt à nobis satis superque hactenus demonstratum est. Subiunxerunt deinceps Magd. ad refellendum testimonium

Testimonium vnius Synodi, ccxxvij. patrũ quasi testimonium vnius testis à Magd. reputatur.

» sextę Synodi: Neq; tamen defuerunt,qui negarent esse Apostolorum,nã
» Leo 9. qui circa annum Domini 1049. contra Epistolam Nicetæ abbatis
» scripsit, contendit exceptis 50. capitulis, Canones Apostolorum inter
» Apocrypha deputari, dis 15.]

Hęc isti,qui auctoritate Leonis 9.auctoritatem Synodi sextę oppugnant, sed rursus ijdem, tanquã boni architecti,vt destruerent, quod se putabãt ædificasse,statim eiusdem Leonis,cuius testimonio vsi erãt,auctoritatem
» negarunt. Sic enim subiecerũt; Sed nec huius pontificis Leonis tanta est
» auctoritas,vt Canones illos, quos antiquitas Apostolorum esse negat,ijs adscribere possit. Ergo ad probandum Apocryphos esse Canones Apostolorum valet auctoritas Leonis pontificis,cuius testimonio vtuntur: ad probandum vero non esse apocrypha Leonis capitula, quæ idẽ Leo pontifex excepit ab apocryphis, non valet. Quis non sentit istorum deliramenta,& inconstantiã, & totos mente,ac conscientia,& sermone vacillare? Sed videamus,quomodo probãt, negare antiquitatem,esse Canones hos Apostolorum? Scilicet illo suo familiari genere probandi ex negantibus.Non meminerũt de canonibus Apostolorum Iustinus, aut Irenęus, aut Clemẽs,aut Origenes,aut Eusebius,aut Hieronymus,aut Ambrosius, ergo nullos Canones Apostoli reliquerũt.Sed de hoc,idest,de huiusmodi testibus mox videbimus. Redeamus ad Pont. Leonem 9. de quo quia respondi Magdeb. secundũ stultitiam eorũ cõtra Salomonis pręceptum, qui iubet respõdere contra stultitiam eorũ, sic enim est apud 70. & visus fortasse sum similis eis, quasi ipse quoque crederem, dixisse hoc quod isti fingunt, Leonem, idcirco, ne in Pontificem insolentius isti insultent,

Inconstantia Magd.

Genus argumentandi ex negantibus familiare Magd.

Prou. 28.

quasi

quasi exceptis 50. capitulis, reliquos Canones apocryphos esse affirmarit, respondebo rursus secundum preceptũ eiusdem Salomonis, ne sibi sapientes esse videantur. Non hoc scripsit Leo, qui neque contra epistolam Nicetæ abbatis scripsit, sed potius Vmbertus ecclesię Siluę candidę Episcopus Leonis 9. ad Constantinopolitanos legatus, anno Domini 1054. scripsit enim hic auctor dialogum introductis personis Constantinopolitani, & Romani, quo respondet calumnijs Michaelis Archiepiscopi Constantinopolitani, & Leonis Archiepiscopi Acridæ Metropolis Bulgarorum, ad quos prius idem Leo 9. eruditissimã epistolam 31. capitibus cõprehensam scripserat. Acdidit etiam quidam Niceta cognomento Pectoratus presbyter & monachus monasterij studij libellum contra Latinos blasphemijs plenum De azymis, & sabbatorũ ieiunijs, & nuptijs sacerdotum inscriptum, qui cum ad manus Vmberti apocrisarij, idest, Legati Põtificis venisset, librum scripsit, quo illum totum Nicetæ fortissime, & festiuissime refellit. In hoc libro quia Nicetas Canones Apostolorum insolẽter iactabat, qui tunc cum falsis erant permixti, sic scripsit, Et hoc asserere conaris ex apocryphis libris, & canonibus pari sententia sanctorum patrum repudiatis. Et subiungit, Nam Clementis librũ, idest, Petri Apostoli Itinerarium, & Canones Apostolorum numerant inter apocrypha, exceptis capitulis 50. quæ decreuerunt regulis orthodoxię adiungẽda. Hęc Vmbertus, qui cũ dixit, Ex apocryphis libris, & canonibus pari sentẽtia sanctorum patrum repudiatis, ad decretũ de apocryphis scripturis a Gelasio in Synodo 70. Episcoporum factum hoc retulit. In quo Itinerarium Clementis, & liber Canonum Apostolorum inter apocrypha numerata sunt; quia Itinerarium ab Ebionitis corruptum est, vt S. Epiphanius ait. Sic in libro Canonum Apostolorum multi ferebãtur falsi, & ab hæreticis fabricati, quos tametsi non minus facilẽ erat a veris discernere, quã in Itinerario hæretica a catholicis, tamen dum permixta ferebantur, merito iudicati sunt apocryphi, sicut Itinerarium. Erat fortassis liber iste apocryphus Canonum Apostolorũ ex numero illorum, quos Priscillianistæ sub nomine Apostolorũ ædiderant, de quibus Leo magnus in epi. 88. ad Turbium Asturicensem Episcopũ sic scripsit cap. 15. Et multos corruptissimos eorum codices, qui canonici titularentur, inuenimus. Et paulo post, Apocryphæ autem scripturæ, quæ sub nomine Apostolorum multarum habẽt seminarium falsitatum, non solum interdicendæ sunt, sed etiam penitus auferendæ, atque ignibus concremandæ. Quamuis enim sint in illis quædam, quæ videntur speciem habere pietatis, nunquam tamen vacua sunt venenis. Immo idem Clemens Romanus, qui ecclesiasticas regulas Apostolorum, idest, canonicas eorum traditiones, quas Canones vocarunt, litteris mandauit, testatur in libro sexto de constitutionibus Apostolorũ, fuisse iam tunc scriptos libros pestiferos nomine Apostolorum. Ex horũ ergo numero erat liber iste apocryphus Canonum Apostolorum a beato Gelasio damnatus. Subiũgit deinde idem Clemens, Priscis quoque tẽporibus scripserunt quidã libros Apocryphos Moisis, Enoch, Adæ, Eliæ, Dauid, & Esaiæ, & trium patriarcharum perniciosos, & veritatis aduersarios. An igitur, quia erat inter istos quædã prophetia nomine Esaiæ apocrypha, & quidam liber apocryphus psalmorum, idcirco apocryphus sit liber psalmorũ Dauid? & apocrypha omnis prophetia Esaiæ? sic de libro & cano-

Quod de Leone 9. Magd. obijciunt, non Leonis, sed Vmberti est.

De libro Apocrypho Canonum Apost. apud Gelasium qualis esset, & apocryphus.

Quid Clemẽs de libris Apocryphis.

& canonibus Apostolorum Apocryphis iudicatum est, vt non continuo omnes Canones Apostolorum Apocryphi sint, quia ille tunc liber Canonum Apostolorum falso inscriptus Apocryphus erat, qui a beato Gelasio damnatus est. Illa ergo 50. Capitula siue quia nōdum plura ex illis 85. ad Latinos venissent: siue hęc solū ex illo Apocrypho libro Canonū permixto tanquā legitima separata essent, quę Vmbertus excepta esse dicit, ad illas 70. sententias pertinent, quas beatus Zepherinus in epistola sua priore a sanctis Apostolis ęditas esse scribit, quas quidem satis excepisse videtur beatus Gelasius, cū in illo decreto inter ea, quę ecclesia catholica recipit, item (inquit) decretales Epistolæ, quas Beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Romana pro diuersorū patrum cōsultatione dederunt, venerabiliter suscipiendæ sunt. Itaque licet illis tēporibus non plura quā 50. capitula Latini haberent, non tamen dubitabant, quin plura essent a sanctis Apostolis tradita. Testis est Igmarus Rhemensis auctor doctissimus, qui ante annos septingentos in libro de varijs capitulis ecclesiasticis cap. 18. sic ait, item Africanum concilium capitulo 85. prohibet rebaptizationes, & reordinationes: item Canon Apostolorum, si quis (inquit) Episcopus, presbyter, diaconus secundam manus impositionem acceperit, deponatur ipse, & ordinator eius. Deinde subiungit, si quis autē huic capitulo minus credit, quia illud inter Canones Apostolorum apud nos non reperit, scire debet, quod eorundem Canonū multa capitula nobis desunt. Nā beatus Zepherinus Papa in ordine 16. apostolos 70. Canones constituisse testatur: quorum 50. tantum Isidorus in prologo suo de canonibus se inuenisse fatetur, quibus & nos vtimur. Est autem canon ille, quem Igmarus dixit non reperiri in numero 50. capitulorum, Canon 67. cui testimonium tribuit idem Igmarus. Illud verò necessarium est, cū beatus Gelasius dixit librum Canonum Apostolorum Apocryphum esse, nō dixisse de illis 70. sententijs Apostolorum, tum quia neque 70. & eæ quidē perbreues sentētijs, liber dici poterant: tum quia illas iam exceperat: & ab eccesia suscipiēdas esse decreuerat, cum dixit, decretales Epistolas, quas beatissimi pontifices scripserunt, venerabiliter suscipiendas esse. Sed de beato Gelasio, & de illo Apocrypho libro Canonum Apostolorum prudentissime, & magna auctoritate idē Igmarus Rhemensis Archiepiscopus Germanicę nationis in eodem libro de varijs quęstionibus, quē paulo ante dixi, his verbis scripsit. Sciendū autem, quod beatus Gelasius Papa librum, qui de canonibus Apostolorum apud Græcos inscribitur, pro Apocrypho deputauit, cui & nos cōtradicere nō debemus, quia hoc eum sine causa fecisse non credimus. fortasse liber ille de capitulis, quę sancti patres receperunt, nihil dicit: aut si dicit, nō nihil mendosum annectit: quod tamē solertia Catholici interpraetis prudenter. nobis in Latino subtraxit. Sicut beatus Hieronymus cum transferret Origenem, fecisse sæpe monstratur. Sed quicquid de illo libro conijciatur, nos tamen illa 50. capitula, quæ ex Græco translata legimus, absque scrupulo recipere debemus, quæ & sancta Romana ecclesia custodit: nobisque custodienda per beatum Adrianum Papā mandauit. Hæc Igmarus. Quod hoc loco hic auctor dicit, mandasse ecclesiam per beatum Adrianum custodire capitula illa Apostolorum, ad vij. Synodum referendum est, quæ Adriano Pontifice pro cultu sanctarum imaginum habita est, quę primo suo Canone Canones

Exempla librorum apocryphorum sicut ille liber apocryph. canonū Apostol. apud Gelasium.

De illis 50. capitulis exceptis canonum Apost.

Quod Igmarus Archiepiscopus Rhemēsis de canonibus Apostolorum & de illis 50. capitulis, & de libro apocrypho canonum Apostolorum apud Gelasium scripserit, & senserit.

Iudicium Igmari Rhem. de decreto Gelasii.

nones Apostolorum tenere,& seruare iussit. Subiungit deinde idē Igmarus, sic multa ex apocryphis deprompta sancti patres receperunt. Sicut Iudas Apostolus epistola sua testimonium de propheta Enoch assumptum recepit, quam tamē prophetiam sancta ecclesia, quasi apocrypham, repudiauit. Apocrypha autem dici ecclesiastici doctores tradunt, non quia omnia mentiuntur: sed quia dubiæ, & suspectæ auctoritatis esse videatur. Nā sæpissime multa canonica suis nænijs hæretici interserunt, quę nequaquam catholici cum eisdem nęnijs refutare debebunt. Vnde supra dictus Papa Gelasius, nunquid (inquit) in ipsorum hęreticorum libris nō multa, quæ ad veritatem pertineant, posita leguntur? num quid nam ideo veritas refutanda est, quia illorum libri, vbi primitus inserta est, refutantur? aut ideo praui libri suscipiendi sunt eorum, quia veritas, quæ illic inserta est, non negatur! Ait Apostolus, omnia probate: quæ bona sunt, tenete. Ergo iuxta eundem Apostolum vtrumque debemus, & librum de canonibus Apostolorum apocryphum repudiare: & capitula, si quæ in illo ad veritatem pertinentia inueniantur, nō reprobare; illa, inquam, minime reprobare, quæ sancti patres pro authenticis receperunt: immo quorū auctoritate suas sanctiones pijssime firmauerunt. Multa quidē alia Apostolos instituisse non dubitamus, quæ tamen nullo eorū speciali scripto promulgata reperimus. Vnde beatus Augustinus in libro primo cōtra Donatistas de baptismo, quod inquit, vniuersa tenuit ecclesia, neque concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur. Hactenus Igmarus. Quod vero beatus Gelasius, qui librum Canonum Apostolorum apocryphū damnauit, Canones Apostolorum alioqui cognouerit, ex plurimis locis epistolarum, & decretorum eius intelligi potest. In epi. enim. 1. ad Episcopos per Lucaniam, Brutios, & Siciliam constitutos Canonem Apostolorum 22. citat, de eunuchis, cum ait cap. 19. De ijs autem qui se ipsos abscindūt, paterni canones euidenter sequenda posuerunt; quorū tenorem sufficiat indidisse. dicūt enim talia perpetrantes, mox vt agniti fuerint, a munere clericali debere eos secludi: quod modis omnibus custodire nos conuenit. Quia fas esse nulli suppeditat, quicquam præter illa, quæ memorabilis forma decreuit, censere. Formam vocauit Canonem, vt frequenter canones vocari solēt. Quamuis enim primus Canon Synodi Nicenæ idem contineat, tamen cum ipsa Synodus Nicena illum ipsum suum Canonem ad Canonem veterem ecclesię, idest, ad Canonē Apostolorum plane retulerit, vt à nobis ante obseruatum & ostensum est, consequens est, vt Gelasius quoque, cū dixit, pręter illa, quæ memorabilis forma decreuit, ipsum illum Canonē Apostolorum, quē Nicena Synodus citauit, intellexerit, vnū ex ijs, quos hoc loco Gelasius Canones paternos vocauit. Rursus idem Gelasius cap. 25. Canonem Apostolorum 29. licet non citauerit, plane secutus est, sic enim ait, Quos vero constiterit, sacram mercatos esse precio dignitatem, conuictos oportet arceri, nō sine periculo talia perpetrantes. Deinde subiungit, Quia dantem & accipientē damnatio Simonis, (quam sacra lectio testatur) inuoluit. Canon vero Apostolorum ait, Qui pecunia hanc dignitatem obtinuerit, deponatur ipse, & qui eum ordinauit, sicut Simon Magus à me Petro. Capite 25. clare citat Canonem Apostolorum, cum ait, Quisquis proprię desertor ecclesiæ nullis extantibus causis ad aliam pu-

Frequens citatio canonum Apost. in epistolis, & decretis Gelasij.

Can. Apost. 22 citatus a beato Gelasio.

Can Apost. 29 citatus à Gelasio.

Can. Apost. 15 & 16. citati a beato Gelasio.

 tauerit

tauerit transeundum, temereq; susceptus fuerit, & promotus, reuerendorum Canonum vel ipse, vel receptor eius atque prouector constituta non effugiet, quæ de huiusmodi præsumptionibus pręfixere seruāda. In vtrunque autem & transeuntem, & recipientem sanciti sunt Canones Apostolorum 15. & 16. quos etiam Synodus Nicena renouauit, Canonę suo 15. & 16. citans illos ipsos Canones Apostolorum, cum ait Can. 15. Propter multam turbam, & seditiones, quæ fiunt, visum est tollere consuetudinē, quæ præter Canonem inuenta est, transeundi de ciuitate in ciuitatē, &c. Cum vero nō extet vllius Synodi ante Nicenam Canon de hoc sancitus præter Canonem Apostolorum, consequens est, vt illum citarit. Similiter in Canone 16. Qui recedunt, (inquit) ab ecclesia præter Canonem ecclesiasticum. Hic quoq; Canonem Apostolorum hoc prohibentem citauit. Ex quo fit, vt, cū Gelasius nō ignorauerit, in vtroque Canone Synodi Nicenæ Canones, quos ante ecclesia tenebat, citari, non sit vlla ratione dubitandū, quin ad illos ipsos Apostolicos Canōnes referre voluerit, quod in hoc 26. cap. dixit, reuerendorum Canonum vel ipse, vel receptor constituta non effugiet. Item cap. 20. comperimus (inquit) horrendis quibusdam criminibus implicatos, tota discretione submota non solum de factis atrocibus necessariam pœnitudinem non habere, sed, nec aliqua correctione penitus succedente, ad diuinum ministerium honoremque cōtendere: non nullos autem in ipsis ordinibus constitutos grauibus delinquentes facinoribus nō repelli, cū mādet Apostolus, nemini cito manus imponendas, neq; cōmunicandum peccatis alienis. Deinde subiungit, Et maiorum veneranda constituta pronūciant: huiusmodi etiam, si forte surrepserint, tam, qui ante peccauerunt, detectos oportere repelli, quā sacræ professionis oblitos, præuaricatoresque sācti propositi procul dubio submouendos. & hic cum dicit maiorū veneranda constituta, Canones Apostolorum, scilicet 25. & 61. in primis intellexit, cum quibus cōuenit quod beatus Gelasius hoc cap. 20. iubet. Et si enim eodē pertineant Canones Synodi Nicenæ 9. & 10. in illis tamen Synodus Nicena Canonē quoq; veterem ecclesię, id est, apostolorū citauit. Sic enim ait Canone 9. de examinatis, ac cōfessis peccata, & postea ordinatis, Si homines moti præter Canonē, eis manus imposuerunt, hos Canon nō recipit. vtrobiq; addidit articulū, vt intelligamus veterē ac notū Canonē dici. & rursus in sequenti Canone id est 10. de ijs, qui peccarūt & postea ordinati sunt, siue per ignorātiā, siue cōscijs ordinatoribus, nihil (inquit) præiudicat Canoni ecclesiastico, cogniti enim deponūtur. Hic quoq; Canonē veterē significauit, qui clericos deprehensos in crimine deponi iubet. Qui est Canon Apost. 25. Rursus idē Gelasius in epistola ad Episcopos per Picenū contra Pelagianam hęresim, arguens eos, Sed quid miremur (inquit) ecclesiarum principes ista negligere, quos, sicut à multis audiuimus, contra Canones omnia gerere, & contra Apostolicam disciplinam passim cuncta miscere, manifestum est non seruatis regulis ordinare. Agnouit igitur beatus Gelasius regulas Apostolicæ disciplinæ de dignis & indignis ordinationibus, qui sunt Apostolici Canones. Sed hactenus de beato Gelasio cuius auctoritatem centuriatores in Canones Apostolorū obiecerunt, dicentes non referri eos ab eo inter authentica scripta, qui nō aduerterunt, cum inter authentica scripta retulit Epistolas decretales, quas beatissimi pōtifices scripserunt

Can. Apost. 25 & 61. citati a Gelasio.

pſerunt,ex quibus eſt epiſtola Zepherini, in qua cōtinetur,70. ſententias Apoſtolos cum alijs quamplurimis Epiſcopis pręfixiſſe,& ſeruandas cen ſuiſſe,ſimulq; ſententias illas 70.quas Canones vocamus, inter authētica retuliſſe. De Iſidoro autem,quem hic quoque Magd.in eoſdem Canones obiecerunt, idem reſponſum ſit, quod de beato Gelaſio,idem enim cum illo ſenſit, & dixit. Loquens enim de illo ipſo libro Canonum Apoſtolorum, quem Gelaſius apocriphū eſſe pronunciauit, vt qui Canones Apoſtolorum cum hęreticis haberet permixtos,intuens in decretum eiuſdem Gelaſij, & Synodi 70. Epiſcoporū de libris apocryphis & authenticis in pręfatione ſuę collectionis Canones(inquit)qui dicuntur Apoſtolorum, ſeu quia eoſdem neque ſedes Apoſtolica recepit, neque ſancti patres ijs aſſenſum prębuerūt, pro eo, quod ab hęreticis ſub nomine Apoſtolorū compoſiti dignoſcuntur,quamuis in eis vtilia inueniantur, tamen ab auctoritate canonica & Apoſtolica eorum geſta conſtat eſſe remota, atque inter apocrypha reputata. De canonibus vero Apoſtolorum nō permixtis cum hęreticis quid idem Iſidorus ſentiret, ſcripſit ſtatim in eadem pręfatione, ſic enim ſubiungit, Propter eorum auctoritatem cęteris pręponimus canones,qui dicuntur Apoſtolorum, licet a quibuſdā apocryphi dicantur. Non loquitur nunc de illis canonibus, qui ab hæreticis ſub nomine Apoſtolorum compoſiti dignoſcebantur; illi enim non a quibuſdam, ſed à ſede Apoſtolica,& ſanctis patribus,ideſt a Synodo 70. Epiſcoporū apocryphi pronunciati erant; ſed loquitur iam de canonibus Apoſtolorum non permixtis, ſed puris, licet a quibuſdam adhuc Apocryphi dicerentur. Sed quia plures(inquit)eos recipiunt, & ſancti patres eorum ſententias Synodali auctoritate roborauerunt:& inter canonicas poſuerunt conſtitutiones,id circo cæteris cōcilijs eos præpoſuit. Si vos ergo Magd. Iſidori auctoritatem nobis aduerſus canones Apoſtolorum obijciendā eſſe putaſtis,& nos eiuſdem auctoritatem vobis obijcimus,quo in gladiū a vobis diſtrictum, vt noui Amalechitę, irruatis: & veſtro pugione confoſſi pereatis. Etenim ſi ſancti patres Apoſtolicorum canonum ſentētias Synodali auctoritatę roborauerūt,vt.s. Iſidorus teſtatur, & res ipſa loquitur, vt vel ex ijs, qui nomocanones, ideſt, leges canonicas in titulos varios,&varia capita diſtribuerunt,facile perſpici poteſt,qui eſtis vos,vt cū Synodis ſanctorum patrum vos comparare audeatis? aut quę iſta veſtra quadrumuiralis auctoritas, vt cum auctoritate Synodica conferenda ſit?

Quid beatus Iſidorus de canonib. Apoſt. ſcripſerit.

De 70.ſententijs Apoſtolorum in epiſtola Zepherini,vbi,& quando ſint a Sanctis Apoſtolis ſancitæ,& qui vſus.& officium earum.& reſponſio ad ea quæ Magdeb. in epiſtolam Zepherini obijciunt, & in ſententias iſtas 70. de quibus in epiſtola Zepherini ſcriptum eſt. Cap. 16.

Sed quia paulo ante meminimus de 70.ſententijs Apoſtolorum,quas Zepherinus pōtifex Apoſtolicus pręfixiſſe Apoſtolos,in epiſtola ſua affirmat, quæ ſunt canones Apoſtolorum, quos habemus;tempus eſt & locus admonet, vt aliquid de ijs ipſis ſententijs dicamus, & de numero earū,quemadmodū cum numero Canonum apoſtolorum conueniāt: tum etiam vt ad ea reſpondeamus, quæ centuriatores nobis in epiſtolam ipſam Zepherini obijciunt eo conſilio, vt refutata epiſtola, ſimul ſententię illæ 70. Apoſtolorum canonicæ, refutatę eſſe videantur. Sed primum

quia

quia ſolet a quibuſdã curioſis ſimul & ſtudioſis quæri, quando, & vbi cũ
quamplurimis Epiſcopis, vt ait.S.Zepherinus, ſententias iſtas canonicas — De canonibus Apoſt. vbi traditi & conſt.tuti obſeruatio ex Sophronio Hieroſolymit. & Clem.Rom.
& eccleſiaſticas regulas ſancti Apoſtoli tradiderunt, dicam prius, quę de
hac re obſeruaui.Scribit Sophronius Hieroſolymitanus Patriarcha in ho
milia de agone Petri, & Pauli; poſtquam beatus Petrus catenis illis, qui
bus iuſſu Herodis vinctus fuerat, fuiſſet manu angeli liberatus, multas eũ
regiones propter Simonem Magum perambulaſſe verbum Dei prędican
do, ac tandem(inquit) redijt Hieroſolymam tertio anno vocationis Pau
li,de quo ipſe Paulus ait, poſt tres annos aſcendi Hieroſolymã videre Pe
trum: & manſi cum eo diebus 15.vbi (inquit Sophronius) canones & cõ- — Gal.c. 1.
ſtitutiones fecerunt. Et Paulus quidem ad opus,ad quod vocatus fuerat,
profectus eſt: Petrus vero iterum reuerſus Antiochiã.Hactenus Sophro-
nius. Fortaſſe de illis conſtitutionibus intelligendum ſit hoc, quę in 8. li-
bro Clementis ante canones illos eccleſiaſticos Apoſtolorum 85. inſcri-
ptæ ſunt Petro & Paulo c.34.de diebus feſtis & exequijs mortuorũ, ſicut
ſunt aliæ inſcriptæ Paulo de admittendis, & de non admittẽdis ad baptiſ
mum c.32. Scribit item Clemens Romanus in perſona Apoſtolorum lib.
6.c.12.miſſis litteris illis cum decreto Apoſtolorum de ceſſatione lega-
lium ad Antiochenſes,remanſiſſe ibi eos multis diebus, conquirentes (in
quit) vna omnes quæ ad communem vtilitatem & correctionem pertine
rent. Scilicet hoc eſt officium canonum διορθοῦν, ideſt,corrigere praua: &
hic eorum vſus, ad communem vtilitatem eccleſię pręſcribere, quomo- — Qui vſus, & vis Can. Apoſtolorum.
do oporteat in eccleſia Dei conuerſari,ſicut Apoſtolus ad Timotheũ ſcri
pſit. Poſtquam enim docuit, quales eſſe deberent ſecundum eccleſiaſti-
cos canones, qui eſſent Epiſcopi, aut presbyteri, aut diaconi ordinandi, — 1.Tim. 3.
ſubiũxit, Hęc tibi ſcribo,fili Timothee,vt ſcias,quomodo oporteat te in
domo Dei cõuerſari,quæ eſt eccleſia Dei viui. Et in epi.ad Corinth. prio — Ex quibus locis Pauli intelligatur, traditos eſſe ab Apoſt.eccleſiaſticos canones ad gubernationẽ eccleſiarum.
re poſtquam præcepta dedit de officio pronunciandi ſacras lectiones in
eccleſia,quod non conuenit,niſi ordinatis, & de docendo verbum Dei,
quod eſt ſacerdotum;& poſtquam prohibuit, ne mulieres in eccleſia do-
cerent,ſubiungit,omnia honeſte, & ſecundum ordinẽ fiant in vobis. An
non hoc ſatis declarat, fuiſſe traditas in commune regulas eccleſiaſticas;
ex quibus diſcere illi poſſent, quomodo honeſte, & ſecundum ordinem — 1.Cor.14.
omnia fierent in eccleſia? Quomodo enim præciperet Apoſtolus, vt o-
mnia fierent κατὰ τάξιν, ideſt, ſecundum ordinem, ſi nullæ erant eccle-
ſiaſticę διατάξεις,ideſt,diſpoſitiones, ſiue conſtitutiones, quos canones vo
cant? Rurſus in epiſtola ad Timotheum. Sollicite (inquit) cura te ipſum — 2.Tim.2.
probabilem exhibere Deo, operarium inconfuſibilem, recte tractantem
verbum veritatis. Gręce eſt ὀρθοτομεῖν quod verbum ſignificat, ſiue in mo-
ribus, ſiue in verbo non eſſe diſcedendum a regulis eccleſiæ traditis; ſed
potius ad eas eſſe dirigendam vitam,& doctrinam: mutuatus eſt enim A-
poſtolus hoc verbum ex prouerbijs Salomonis iuſtitia (inquit) Innocẽtis
ὀρθοτομεῖ ὁδούς,recta enim incedit iuſtus nõ declinans nec ad dextram, nec — Prou. c.11.
ad ſiniſtram,ideſt,nec ad nimium,neque ad parum,quæ ſunt vitia; ſed po
tius ingreditur per mediam viam virtutis. Huc ergo ſpectant canones, &
hoc eorum officium. Immo ipſo verbo canonis vſus eſt Apoſtolus in epi-
ſtola ad Philipp. Verumtamen ad quod peruenimus (inquit) vt idẽ ſapia- — Philipp.c.3.
mus: in eadem regula permaneamus. Gręce eſt,in eodem Canone, Canõ

 enim

enim regulam significat. Est autem permanere in eodem Canone (inquit Photius hunc locũ interpretans) eosdem mores seruare: & vnum idemq; sentire tum in vita degenda, tũ in doctrina. Quemadmodũ enim (inquit) qui aliquod dogma mutat, superiora etiam mutat, ac dissoluit: sic in vita qui aliquid mutat, & relaxat, ac non potius eandem limam seruat, etiam antegressa lædit. Cum igitur eo spectent Canones, vt secundum eos praua corrigantur: & vt sciamus, quemadmodũ oporteat in ecclesia Dei cõuersari, ac omnia honeste, & secundũ ordinẽ in ea facere, & vt in eis nos tanquam intra cancellos quosdam contineamus, quos nõ liceat transire, vnde ὅροι quoque Græce, idest, termini vocari solent, profecto qui Canones Apostolorum negant, consequens est, vt simul dicant, non tradidisse Apostolos, quomodo oporteat cõuersari in ecclesia Dei: ac frustra etiam pręcepisse, vt omnia honeste, & secundum ordinẽ fierent in ea; hoc enim quod Paulus pręcipit, reliquos quoque Apostolos pręcepisse, iudicandũ est: ac dicant pręterea, non docuisse eos ὀρθοτομεῖν idest, recte tractare verbũ veritatis, si ecclesiasticam disciplinam, quę canonibus eorum continetur, ecclesię non tradiderunt; si quidem sine hac verbũ veritatis recte tractari non potest. Vt igitur ad Clementem reuertar, cum scribit, post quæstionem illã de legalibus, multis diebus remansisse Hierosolymis sanctos Apostolos ἅμα συζητοῦντας πρὸς τὸ κοινωφελὲς εἰς διόρθωσιν idest, conquirentes vna, quæ ad communem vtilitatem ecclesiæ & correctionem spectarent. vim & officium canonum ecclesiasticorum, quos sancti Apostoli tradiderũt, diuine expressisse mihi videtur. Interrogemus ergo istos, qui canones Apostolorũ negant, an negent etiã hoc, quod grauissimus auctor, & Apostolorum discipulus narrat: & ratio ipsa per se ita esse conuincit, scilicet conquisisse illos, vt necesse erat, vna quæ ad communẽ vtilitatẽ ecclesiarum omnium, & ad correctionis ecclesiasticæ disciplinam spectarent? quod si non negent, non enim tam alieni ab omni sensu communi erunt, vt negent, quęramus ab eis rursus, vbi sunt ista, quæ conquisiuerunt ad cõmunem vtilitatem omnium ecclesiarum, & ad correctionẽ, siue directionem, quod proprium est regulæ, vtrumq; enim significat διόρθωσις, quo verbo vsus est Clemens. Aut quorsum illa conquisita sunt, si nobis non sunt tradita? aut, si tradita sunt, vbi illa sunt, si Canones ecclesiastici, quos Clemẽs per sermonẽ ab eis traditos, nobis descripsit, nõ sunt eorũ Canones?

Vbi conditos fuisse Canones Apost. auctoritas Clé. Rom. & ratio probabilis cóuincat.

Sed veniamus iam ad epistolam Zepherini, & ad 70. illas sententias, quas dicit sanctos Apostolos cũ quamplurimis Episcopis pręfixisse. Quod quidem mirifice conuenit, cum eo, quod idem Clemens scribit, conquisisse illos vna ad vtilitatem communem & correctionem, cum essent Hierosolymis post decretum illud de cessatione legalium factum, tunc enim multi Episcopi conuenerant, quos Lucas, vt solet Paulus, presbyteros vocat, cũ ait, Statuerunt, vt ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ad Apostolos, & presbyteros in Hierusalem super hac quęstione. Et paulo post, Tunc placuit Apostolis, & senioribus, Gręce est presbyteris, idest, Episcopis cum omni ecclesia eligere viros, & quæ sequuntur. Cum ijs igitur Episcopis, cum quibus Apostoli de quęstione illa conquisierant, de ijs etiam, quæ ad communem vtilitatem, & ecclesiasticam disciplinam pertinebãt, vna conquisierunt: tradideruntque regulas, quas Clemens Romanus canones ecclesiasticos sanctorum Apostolorum vocat: & sanctus Zepherinus con-

De epistola Zepherini, & de 70. sententijs Apost.

nus constituta Apostolorum,& 70.sententias. Sed hic Magd.vt probent, sententias istas non esse Canones Apostolorũ, quos nos habemus,& ipsi negant, primum obijciunt, non reperiri in canonibus Apostolorũ, quod Zepherinus ait, esse in istis Apostolorum 70. sententijs,de priuilegio scilicet ecclesiæ Romanæ:vt iudicia,inquam,Episcoporum,& maiores causæ ecclesię, sicut ait Zepherinus, a sede Apostolica, & non ab alia, sicut sancti Apostoli, & sancti successores eorũ cum alijs Episcopis statuerunt, sint terminandæ.Non mirum est,non aduertisse Magdeburgenses,in quo canone Apostolorum hoc reperiatur,qui alia multo etiam clariora,& faciliora passim solent non aduertere,nec intelligere.Immo,quia multo ad huc clarius,& luculentius,& vt ita dicam,expressius hoc ipsum a successoribus Apostolorum explicatũ erat,non contentus beatus Zepherinus dicere,sancti Apostoli statuerunt,addidit,& eorũ successores cum alijs Episcopis.Ostendamus ergo istis,qui se putant omnia videre,in quo canone Apostolorum tota vis huius priuilegij ecclesię Romanæ, de quo Zepherinus meminit,contineatur.Continetur scilicet in canone 34.Apostolorũ, qui iubet,vt omnium gentium episcopi suum primum agnoscant:& nihil exuperans sine illius sententia agant,sed illa tantum,quæ ad cuiusque paroeciã & loca eius pertineant. Etenim si omnes Episcopi,qui sunt Apostolorum successores, debent agnoscere suum primum,id est, Metropolitanum,quamuis omnes sint episcopi,vt scilicet ad eum pertineat maior solicitudo de episcopis subiectis: ergo ipsi etiam primi,id est,Metropolitani successores item Apostolorum, debent quoque agnoscere suum primum,successorem scilicet beati Petri principis Apostolorum.Sicut enim Apostoli quamuis omnes essent Apostoli,beatum Petrum,ita domino instituente, primum agnouerunt, & eum habuere caput,sic eandem formã suis successoribus & reliquis episcopis reliquerũt;scilicet vt quamuis omnes essent Episcopi, successorem tamen beati Petri primum agnoscerent: & eum haberent caput. Non ego hanc interpretationem canonis excogitaui: neque mea est, sed sancti Anacleti beatissimi martyris & apostolici põtificis,qui,vt ostẽderet,relictam esse hanc formam successoribus Apostolorum, & reliquis episcopis,quæ erat inter Apostolos, & Petrũ,vt scilicet omnes Apostolorum successores siue maiores, vt archiepiscopi, vel Metropolitani,siue minores, vt episcopi vnum successorẽ Petri agnoscerent, canonem Apostolorum 34. in epistola 3.produxit.Sic quoque Dionysius Areop.vt hoc obiter obseruetur,ne quis nouũ putet,in epis.ad Demophilum successores Apostolorum ab episcopis distinxit, qui sunt etiã successores Apostolorum, sed minores, quã archiepiscopi siue Metropolitani. Sed quæret aliquis, cur canon Apostolorum non dixit, quod erat multo clarius, vt omnes episcopi Metropolitani, atque adeo Patriarchę vnum Pontificem Ro.primum & tanquam caput agnoscerẽnt?causa fuit, quia nõ hoc ab Apostolis, sed a Christo constitutum est, cum dixit beato Petro Super hãc petram ędificabo ecclesiã meam: & illud, Tibi dabo claues regni cęlorum. Sed cur rursus de Metropolitanis dictũ est in hoc canone,vt omnes Episcopi agnoscant suum primum, idest suum Metropolitanum, de Patriarchis vero nõ sic dictum est, vt omnes Metropolitani agnoscant suum primum,idest suum Patriarcham?causa est,quia nõ,si quis subiectus est maiori,quam Metropolitano,cõtinuo sequitur,vt subiectus sit mino-

Quomodo priuilegium ecclesię Romanę contineatur in vna ex lxx sententijs Apost.

Interpretatio canonis Apost. 34. ex S. Anacleto ad priuilegium ecclesiæ Rom. pertinens.

Distinctio eorum qui sunt successores Apost. maiores, & alij minores ex S. Anacleto, & S. Dionysio Areop.

Quare canon Apost.34. non dixit,vt singularum gẽtium Episcopi agnoscerent vnum Pont. Rom.

sit minori idest Metropolitano. Vt quidem sequitur, si quis sit Metropolitano subiectus, vt multo magis subiectus sit ei, qui est supra suũ Metropolitanum. Constat autem Patriarcham maiorem esse Metropolitano. ea dem etiã ratione sequitur, vt multo itẽ magis subiectus sit capiti Patriarcharum, idest, Episcopo, & Patriarchę Romano, cui Dominus ore suo, illud etiam dixit, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Iam vero quomodo ex eo, quod pontifex sit primus omniũ, vt pote successor beati Petri principis Apostolorũ, sequatur, omnia iudicia Episcoporum, vt S. Zepherinus ait, & maiores causas à sede Apostolica, & non ab alia terminari debere, sicut sancti Apostoli statuerunt, facile intelligit, qui credit, potestatem ligandi primum datam esse beato Petro, sicut Euãgelium testatur; ac proinde per eum traslatam esse ad alios Episcopos, vt ait S. Zepherinus. Etenim si primum conuenit successori beati Petri potestas ligãdi, & soluendi, & per eum translata est ad alios Episcopos, siue maiores, siue minores, vt ipsi alios sibi subiectos absoluere, aut ligare possint, consequens est, vt ipsos Episcopos siue maiores, siue minores nemo possit absoluere, aut ligare, pręter primum, in quo est tota & prima potestas ligandi, & soluendi. Eadem ratio est de maioribus ecclesię causis, quæ de iudicijs maioribus, id est, Episcoporum: ita fit, vt priuilegium ecclesiæ Romanę, quod ei a Domino tributum est, in Apostolico canone, vt iã explicatum est, contineatur. Quod quidem non est mirum, vt dixi, non intelligere Magdeburgenses, nec assentiri. Immo magis mirum esset, si intelligerent, quod credere nolunt. Non enim credunt, fuisse beatum Petrum principem Apostolorum: neque reliquos Apostolos agnouisse eum primum & tanquam caput, alioqui facile intelligerent, eãdem formam relictam esse successoribus eorum tum maioribus, qui sunt Archiepiscopi, tũ minoribus, qui sunt reliqui Episcopi. Quia vero quacunque occasione oblata legentes iuuare studeo, admonebo hoc loco epistolæ Zepherini, quod est hic scriptũ in exẽplaribus publicis, idest impressis: Iudicia enim episcoporũ, maioresque ecclesiæ causæ a sede Apostolica, & non ab alia, sicut Apostoli & sancti successores eorum statuerunt cum alijs Episcopis sunt terminãdæ; ambiguũ esse, vtrum dicat, terminandas esse causas maiores à sede Apostolica cum alijs Episcopis, id quod Acatius Romano pontifici obijciebat, non potuisse scilicet sine Synodo Episcoporum Petrum Alexandrinum, & ipsum Acatium damnare, quod quidem beatus Gelasius grauissime refutat: an dicat, sicut sancti Apostoli statuerunt cum alijs Episcopis: hoc inquam, quod ambiguum esset, & facile propter ambiguitatem ad sensum Acatij & aliorũ schismaticorũ detorqueri posset, sic est in vaticano exemplari, sine vlla ambiguitate scriptũ, sicut Apostoli & sancti successores eorum cum alijs Episcopis statuerunt. Eodem modo ante Zepherinum loquens beatus Anacletus de alio canone Apostolorum, ad eosdem auctores retulit, idest, ad sanctos Apostolos, & eorum successores cum alijs Episcopis. Sic enim ait in Epistola. 1. & beati Apostoli, (ita enim est in eodẽ exẽplari vaticano vetustissimo) ac prædecessor noster vir Apostolicus, & spiritu dei plenus vna cũ reliquis sanctis collegis suis statuit, dicens, & quæ sequuntur.

Quomodo ex eo quod Pont. Rom. sit primus omnium Episc. & successor beati Petri sequatur, omnia iudicia maiorum causarum ad eum referenda esse.

Locus epistolę Zepherini emendatus ad exemplar vetusti codicis vaticani.

Responsio ad ea, quæ in epistolam Zepherini obijciuntur, ac primum de genere sermonis, deinde de non cohærentibus, postea de testimonijs scripturæ temere citatis, & de ratiocinationibus inepte confectis, deinde de manifeste falsis. Cap. 17.

SEd, quia cœpimus respódere ad ea, quę Magd. in Epistolam Zepherini obijciunt, persequamur reliqua omnia, nihil dissimulantes, quamlibet leue & ridiculum esse videatur; ne isti, in quo maxime insipientiã suam produnt, in eo de sapientia glorientur. Hæc ergo sunt, quæ iudicio quadrumuirali Centuriatorũ in Epistolam Zepherini obijciuntur, primũ, „ genus sermonis, in epis. 2. vtatur exilio perpetuæ deportationis: moder„ nis temporibus christianitatem suscepistis &c.]

Loquitur pontifex, vt vulgo tunc loquebantur. Probent Magd. nõ sic illis temporibus vulgo loqui solitos. An existimant Magd. Verbũ moderni à modo dictum, nouum tunc fuisse? minime credo: quod si vetus erat, licet inelegans & vulgare, quid obstabat, quo minus eo verbo, & similibus põtifex vteretur, quibus vulgus vtebatur; qui, ne similis eis videretur, qui ex electione verborum laudem & gloriã inanem quærebant, exemplo Apostoli imperitus sermone, sed non scientia, videri volebat. An non idem fecerunt sancti Apostoli, qui euangelia, & epistolas nobis scripserunt? sed ad hunc locũ copiosius proximo libro defensionis epistolarũ istis respõdebimus, qui sapientissimos Pontifices de verbis accusantes, videri volũt elegantes, & eloquentes, cum sint ipsi interdum putidissimi, & infantissimi. Et, nisi otio abuti pœniteret, possem hoc facile permultis exemplis do„ cere. Deinde ἀνακόλυθα (inquiunt) in his passim multa: in Zepherini epi. 1. „ nõ cohęrent cum superioribus ea, quę incipiunt, Patriarchę vero, &c.] 2.Cor.c.11.

Sed videamus cohæreant ne, an potius Magd. cohęrentiam non intellexerint. Si enim ad eos labores, qui illis temporibus ab Episcopis suscipiẽdi erant, & ad ea pericula, quę subeunda, & eas persecutiones, quę assidue sustinendę, accusandi Episcopos quibusuis licentia permissa fuisset, quotus quisque fieri tunc Episcopus voluisset? hinc tanta, ac tam creba Pontificum solicitudo, & cautio, ne Episcopi temere accusarentur. Scribit igitur Zepherinus ad Episcopos Sicilię, monetque eos in procemio prudentissime, quales esse debeant, ne vllius iniqui calumnias, & falsas accusationes metuant; monet inquam, vt sint, sicut stellę lucentes in mundo, vt Apostolus ait, stabiles, & immobiles ab spe euangelij, & in eo seruãdo ita fixi, vt sunt stellę in firmamento cęli: ita enim futurum esse, vt non plus aduersus eos iniquitas hominum ad obscurandum splendorem glorię eorum valeret, quam valeat nox ad extinguẽdum fulgorem stellarum. Postquam ad hunc modum Episcopos aduersus iniquitatem accusatorum admonuit, & instruxit, continuo se ad pręcipiendum iudicibus episcoporum oppor tune conuertit, inquiens, Patriarchæ vero vel primates accusatum discutientes Episcopum, & quæ sequuntur. Dicant nunc Magd. si quid iudicij habent, quid aptius, & magis appositum esse potuit, quàm à iudicatis personis ad iudices sermonem trãsferre? idest, ab Episcopis ad Patriarchas, vel Primates? ita isti valentes animaduersores hoc tantum proficiunt reprehendendo, & notando, vt suam prodant insipientiam, & tarditatem. Illud etiam tanquam ἀνακόλουθον, vt istorum gręcizantium verbo vtar, id est, non cohęrens notarunt, quod in eadẽ epistola Zepherinus ait. De occultis enim alieni cordis, & quę sequuntur. Hic quoque ignorantiam suã

Quomodo, eo hęreat in epi. Zepherini, quę tanquam non cohærẽtia Magd. accusant.

Philipp. 2.

Colosſ.c.1.

I prodi-

prodiderunt. Debuerant enim animaduertere, continere hanc Epiſtolã, vt ceterorum illius ſeculi pontificum, varia decreta, vnde decretales Epiſtolæ dictæ ſunt. Immo S. Iſidorus has Epiſtolas decreta vocat, ſic enim eas inſcripſit, decreta Anacleti, decreta Zepherini, & ſimiliter in alijs. Vt iam non ſemper opus ſit cohęrentia, vbi de rebus varijs neceſſe eſt varia eſſe capita, vt vel in noſtris litteris, quas ſcribere ſolemus, ſæpe ſolet fieri, vt ab vno capite ad aliud ἀνακολούθως tranſeamus, tametſi in ijs quoque varijs capitibus ratio quędam ordinis, & ἀκολουθίας ſeruari poſſit, ac ſoleat. vt hic: Dixerat enim, Nec in re dubia certa iudicetur ſententia: nec vllũ iudicium niſi ordinabiliter habitum teneatur: abſens vero nemo iudicetur. Accuſatores autem eorum omni careant ſuſpicione. Duodecim autem iudices quilibet Epiſcopus accuſatus, ſi neceſſe fuerit, eligat; ius cauſæ ad ſedem Apoſtolicam referatur. ad eam quoque ab omnibus appellandum eſt. Hęc ſunt huius epiſtolę decreta, quæ ſunt ordine ſuo aliud ex alio nectendo, poſita. quæ omnia locum habent, cum de re non dubia iudicium fit, ſicut principio dixerat. Deinde ſubiungit, de occultis enim alieni cordis temere iudicare peccatum eſt. An parum hoc cohæret? quę hic ἀνακολουθία?

» Deinde in plerisque (inquiunt) ſcripturæ teſtimonia plurima ſine iudicio
» congeruntur: & inepte conficiuntur ratiocinationes: interdũ etiam de-
» prauate citantur.]

Hactenus Magd. melius & cautius iſti ſibi conſuluerunt hoc loco, qui nullũ teſtimoniũ ſcripturæ notarunt, deprauate, vt ipſi dicunt, citatũ, ne à nobis redarguerentur: & non intellexiſſe conuincerentur. Ratiocinationẽ vero inepte confectam aiunt eſſe hanc, Petro dictum eſt à ſolo Domino, quęcunque ligaueris ſuper terram, &c. Ergo eccleſia Romana debet iudicare de cauſis aliorum Epiſcoporum.]

Quomodo ratiocinatio Zepherini a Magdeb. reprehenſa conuincat eos ratiocinandi artem penitus ignorare.

Sic iſti. etſi ſatis ad hoc reſpõſum eſt ſupra, cogor tamen iuxta prouerbiũ Salomonis, contra ſtultitiam iſtorum iterum reſpondere, ne ſibi artem ratiocinandi, quam penitus ignorant, ſcire videantur. Petro dictum eſt primum a Domino, quęcunque ligaueris, &c. Quæro a vobis noui Zenones, creditis ne eſſe hoc verum? an non? ſi creditis, ergo poteſtas ligandi ei primum conuenit, cui primo data eſt: & cum repugnet, pluribus primum conuenire, cõſequens neceſſario eſt, vt per primum Epiſcopum ad alios Epiſcopos trãsferatur: vt rurſus per Epiſcopos ad alios inferiores. Quod ſi alijs Epiſcopis non cõuenit poteſtas ligandi ſubiectos, aut ſoluendi niſi per primum, vt omnia ad vnum redeãt, ergo ipſi Epiſcopi à nullo poſſunt ligari, aut ſolui, niſi a primo, aut ab alio auctoritate primi. Etenim ſi ab alio, quam à primo, ligari, vel ſolui poſſunt; Ergo ille alius, à quo poſſunt, poteſtatem ligandi & ſoluendi habet non tranſlatam ad ſe per primum: ac rurſus illi primo non eſt data primum poteſtas ligandi, ac ſoluendi, cuius contrarium poſitum erat, & a vobis conceſſum. Quod ſi negatis, quod poſui vos credere; in vtra parte eſt vitium male, & inepte ratiocinandi? in noſtra ne qui euangelio credimus, & ex vero verum concludimus? an in veſtra, qui non creditis? & ideo ex falſo falſum concludi falſo exiſtimatis? Euangelium enim negat, qui beatum Petrum Principem Apoſtolorum eſſe negat, dictumq; ei ſoli ſpecialiter, quęcunque ligaueris, & quę ſequuntur: & per eius ſpecialem & primam poteſtatem tranſlatam eſſe generaliter

Quia Magd. euangelio non credunt de poteſtate pont. idcirco ex falſo falſum à nobis concludi putant, cũ ex eo quod dictũ eſt Petro, ſummã poteſtatem ſequi demonſtramus.
Matth. c. 16.

neraliter ad omnes alios Episcopos potestatē ligandi & soluendi specialiter cuiq; eorum subiectos. Sed vt melius fortassis intelligant vim & formam huius ratiocinationis, quam non intelligentes suo more reprehenderunt, proponamus eis similem ratiocinādi formam in potestate regali, per quā transfertur potestas secularis iudicandi ad summos magistratus, & principes, & per eos ad alios inferiores. Regi Galliæ, verbi gratia, data est primum à Deo secundum legem sæculi potestas iudicandi de causis secularibus, & condemnandi, & absoluendi, in regno suo: ergo regis senatus, quem Parlamentum vocant, de causis summorum magistratuum, & principū eius regni, qui sub potestate regis sunt, iudicare debet. Etenim si non debet, consequens est, vt non fuerit data primum potestas regi Galliæ regendi regnum suum, & per eū ad alios magistratus, & principes trāslata potestas in suos, cuius contrarium positum erat. Si igitur hæc ratiocinatio valet in rege seculi, cur non valeat in vno rege spirituali vnius regni spiritualis, quod est ecclesia catholica?

Exemplū similis ratiocinationis eius, quam in epist. Zeph. Magd. reprehēdunt.

» Deinde (inquiunt Magd.) si ad analogiam historiarum, & rerum huius seculi conferantur, tum pleraque in his epistolis per se manifeste falsa sunt, » vt quod 1. Zepherini dicitur, Christū præcepisse Apostolis, vt 70. discipu- » los in adiumentum eligerent; cum id nunquam ex euangelistis constet; » & certum sit ex Lucæ 10. Christum 70. discipulos elegisse, & emisisse.]

Hactenus Magd. fingamus non fuisse Zepherinum, vt Magd. volunt, qui hanc epistolam scripserit, par ne erat, vt verisimile eis videretur, auctorē epistolæ tam grauis, & tanta decretorum sapientia plenę ignorasse, quod in cap. Lucæ 10. scriptum erat, quod ne pueri quidem ignorare solēt? An nō potius oportebat, si vlla eis cura, & studium scripturas intelligendi erat, considerare hic proprietatem, & vsum verborum, consequentiam rerum, & traditionem Apostolicæ interpretationis? & non suo more ferri præcipites ad reprehendendum, priusquam quod reprehendunt, intelligant? Ergo eligere in scriptura, quod Gręce dicitur ἐκλέγειν, homonymū est: aliquando enim significat segregare, & seligere è multis, non dando potestatem, vt cum ait, Et cōnuocantes duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt, non est æquum, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonij vij. plenos spiritu S. & sapientia, quos cōstituamus super hoc opus, & placuit (inquit) sermo coram omni multitudine: & elegerūt Stephanū, & reliquos: & statuerunt ante conspectū Apostolorum; & orantes imposuerunt eis manus, & quæ sequuntur. Elegit ergo multitudo: & Apostoli, tanquam ministri Dei, potestatem spiritualem diaconorum dederunt electis. Et rursus de electione Matthię, & statuerunt (inquit) duos: & orantes dixerunt, tu Domine qui corda nosti omniū, ostende siue declara, quem elegeris ex his duobus. quem elegeris (inquiunt,) quæ electio facta quidē est a Domino dando potestatē electo, est autē vtrobiq; idem verbū Græce ἐκλέγειν. Hactenus de proprietate, & cōsuetudine verbi eligendi in scriptura. Videamus nunc, quid euangelistæ dicant, vt sensum Zepherini pōtificis ex verbis & consequentia rerum eliciamus. Videns autem (inquit Matthęus) turbas, misertus est eis, quia erant vexati, & iacētes, sicut oues non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis, messis quidem multa, operarij autem pauci: Rogate ergo Dominū messis, vt mittat operarios,

Quomodo intelligendū sit, quod ait Zepherinus, christum præcepisse Apostolis, vt eligerēt 72. discipulos in adiumentum. Act. c. 6. Duplex genus eligēdi in scriptura. Act. c. 1.

Math. c. 9.

Hæc ergo est consequentia rerum a Matthęo, & Luca exposita, postquam vidit dominus turbas, & misertus est eis, tunc dixit, messis quidem multa, operarij autem pauci: Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios: tũc Apostoli vt admoniti à domino de necessitate mittẽdi operarios propter multã messem, & de necessitate petendi hoc à Domino, qui dixerat omnibus, petite, & accipietis, rogauerunt dominum, vt mitteret operarios. Non enim credendum est, non fecisse eos, quod eis dominus præceperat, idest, rogare, vt mitteret operarios. Prius autem quam Dominus mitteret, necesse erat secundũ consequentiam rerum, vt ostenderet, siue declararet, eos, qui mittendi essent, quod interpres euangelij vocat, designare: & rursus priusquam designaret, idest, ostenderet, siue declararet, quos mitteret, necesse erat, vt eligerentur, idest, segregarentur ab alijs hominibus, & statuerentur ante eum, vt designaret, idest, declararet à se electos dando eis potestatem. Actum ergo designandi, idest, declarandi electos, quos Dominus misit binos, narrauit Lucas inquiens, post
Luc. c. 10. hæc autem designauit Dominus, Græce enim est ἀνέδειξεν, quo verbo vsus est idem Lucas in electione Matthiæ, vbi Apostoli statuerunt duos, & orantes dixerunt, ostende, siue designa (vt vtamur verbo interpretis euangelij) quem elegeris. Quare quod fecerunt Apostoli in duobus illis, quos ex numero aliorum elegerunt, non quidem dando eis potestatem, sed statuentes, siue repræsentantes ante Dominum, vt alterum eorum designaret, idest, declararet, vt haberetur electus a Domino, & quod
Act. c. 6. fecerunt illi, qui, sicut idem Lucas narrat, elegerunt vij viros, & hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & eos Apostoli elegerunt dando eis potestatem, idest declararunt diaconos, ordinantes eos per orationem, & manus impositionem, hoc inquam, ijdem Apostoli in illis 72. fecerunt. Eos enim elegerunt, & statuerunt ante Dominum, vt Dominus eos declararet à se electos (hoc enim significat, vt dixi, verbũ gręcum ἀνεδέξατο) & declaratos, mitteret binos. Itaque non dixit Zepherinus, quos Dominus pręcepit designari, idest, declarari, sed dixit, quos pręcepit eligi, scilicet ex numero aliorum, segregari, inquam, a multitudine: & statui ante Dominum, vt ipse designaret, idest, ostenderet, iuxta vim verbi gręci, quos eligebat, dando eis potestatem, vt sic designatos, idest, declaratos in messem suam mitteret. Vnde non dixit Lucas, post hæc elegit, siue segregauit Dominus, & statuit ante se alios 72. sed ἀνέδειξεν idest, declarauit alios 72. quos scilicet Apostoli, postquã rogauerũt eum, vt mitteret operarios in messem suam, ipsi elegerunt, & statuerunt ante eum, vt eos vere ac proprie eligeret, dando eis potestatem: mitteretq; in messem suam. Sic quoque non solum Zepherinus, sed ante eum S. Anacletus in epi. 2. intellexit, sicut à discipulis Apostolorum didicerat. Videntes autẽ (inquit) ipsi Apostoli messem esse multã, & operarios paucos, rogauerunt Dominum messis, vt mitteret operarios in messem suam. Inde electi sunt ab eis 72. discipuli, quorum typum gerunt presbyteri. Idem rursus dixit in epi. 3. idipsum, quod Zepherinus ab eo mutuatus est. Sed Magd. cũ nec homonymiam verbi eligendi, nec vsum eius intelligerent, neq; quid verbum designandi hoc loco significaret, neque consequentiam rerũ aduerterent, neq; locos scripturæ conferrent, neq; traditionem Apostolicę interpretationis curarent, visi sunt sibi aliquid scienter in epistola Zepheri-

Quæ sint, quæ Magd. non animaduerterũt, vt locum Zepherini reprehensum intelligerent.

ni nota-

ni notare,& reprehendere. Sed nos eorum inscitiam reteximus, & coarguimus,ne sibi sapientes videantur.Sed fortasse Magd.vt quę diximus,re fellāt,dicturi sint,quod dominus dixit, Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios, non pertinere ad designationem illorum 72.quia prius dicat Lucas, post hæc autem designauit Dominus & alios 72. & postea sequitur,Et dicebat illis, messis quidem multa, operarij autem pauci, rogate ergo &c. Quibus respondemus, Matthęum esse,qui illa loco suo posuit, tunc scilicet, cum vidit dominus turbas, & misertus est eis, qui erāt, (inquit) vexati,& iacentes,sicut oues non habentes pastorem: & tunc dicit discipulis suis, messis quidem multa. Rogate ergo &c. Lucas vero suppleuit,quod in illo loco post illa verba Domini Matthæus prætermiserat, designationem scilicet 72. Quod vero postea addidit Lucas prępostero ordine,(vt sępe Euangelistæ solent) & dicebat illis, messis quidem multa &c. recapitulatio est euangelistis familiaris, qua vsus est hic ad continuādum ea,quę Dominus dixit discipulis. Hæc autem, rogate Dominū messis,& quæ sequuntur,non dixisse Dominum, postquam designasset 72. significauit idem Lucas, cum dixit, & dicebat illis; quo verbo imperfecti temporis vti solent euangelistę, quando non est idem ordo rerum gestarum,& narrationis. Possem hoc,si opus esset, pluribus exemplis demonstrare,quod omnes alioqui,qui attente & studiose legunt euangelium, facile obseruare possunt.

Matth. c.9.

Responsio ad alia crimina, quæ adhuc in epistolas beati Zepherini Centuriatores obijciunt, quæ ad historiam illorum temporum pertinent: in quibus errasse manifeste conuincūtur; & quomodo Demetrius Alexandriæ Episcopus,ex Apostolorum traditione, cuius testis est Synodus Nicena,cognoscere potuit principatum Episcopi Romani. Item responsio de forma gubernationis ecclesiastica,ex Patriarchis uel primatibus,& Episcopis, quā tempore Zepherini fuisse negant: & de tempore,quo datæ sunt litteræ,& item responsio ad ea,quæ secundū analogiam fidei se aiunt reprehendere: & de Eusebio, & Hieronymo,et alijs,quos obijciunt,nō vidisse Epistolas Zepherini,& de cap. Si Romanorū dis. 19. quod in epistolā Zepherini,immo in epistolas omnium veterum pontificū obiecerunt. Cap. 19.

Sed pergamus ad alia,quæ isti in epistolis Zepherini notarunt,& quod
„ Apostoli(inquiunt)cum alijs plurimis Episcopis 60. sentētias perscri-
„ pserunt;inter quas fuerit de priuilegio Romanæ ecclesiæ,loquens for
„ tasse de canonibus Apostolorum: verum in his,vt hodie habentur, non fit
„ mentio primatus Romanæ ecclesiæ.

Hactenus Magd. paulo supra responsum est ad hoc: & quemadmodū primatus Romanæ ecclesię in canone Apostolorum 34. contineatur, satis demonstratum ijs, qui euangelio credere volunt: & multo adhuc copiosius in secundo libro defensionis Epistolarum demonstrabitur, idque testimonio etiam Synodi Nicenæ.

„ Addunt præterea Magd. quędam nullas verisimiles occasiones aut circū-
„ stantias habent. Sic non est verisimile tempore Zepherini Episcopos per
„ Aegyptum ab alijs Episcopis spoliatos esse,vt narrat epis. Zepherini 2. cū
„ eo tempore ethnici & non christiani persecutionem exercerent, vt patet
„ ex Eusebio v. libro c. 1.

Hæc isti. Esto, ethnici eo tempore persecutionē exercuerint,vt Magd. dicunt,vt quidē exercebant in ecclesijs Gallię, vt narrat Eusebius lib. v. c. 1.

a Magd. citato & non in ecclesijs Aegypti, vt Magd. narrari finxerunt, cũ in eo loco, ne verbum quidem de Aegyptijs Episcopis. An nõ potuerunt esse falsi fratres, qui iniquis accusationibus Episcopos pios, & catholicos persequerentur? ad quod malum illud quoque accedebat, quod qui eos iudicabant, prius eos ex ecclesijs eijciebant: & bonis spoliabant, quã eos in iudicio audirent. Dicant, quæso, nobis Magd. cum Paulus inter pericula, quæ sustinuerat, pericula ex falsis fratribus numerat, an pericula illa ex falsis fratribus non erant persecutiones? Esto, Ethnici Episcopos persequebantur, quia erant christiani, & christiani populi duces, & magistri: an non poterant esse etiam falsi fratres, qui Episcopos, alioqui sanctos, per inuidiam, & æmulationem calumniarentur? sicut Apostolus de se in epi. ad Philipp. scripsit, quod quidam Christum annunciabant non syncere (inquit) existimantes pressuram se suscitare vinculis meis: an nõ erat illa persecutio & non ab Ethnicis, sed a falsis fratribus? Quid ergo isti in epistolam Zepherini obijciunt, non esse verisimile tempore Zepherini Episcopos per Aegyptum persecutionem passos esse ab alijs, quam ab Ethnicis? Præterea an non conuincit Magd. imprudentissime hoc in epistolam Zepherini obiecisse, quod beatus Ioãnes de illo Diotrephe scripsit, inquiẽs, qui amat primatum gerere in eis Diotrephes non recipit nos; propter hoc, si venero, commoneã eius opera, quæ facit, verbis malignis garriẽs in nos: &, quasi non ei ista sufficiant, nec ipse suscipit fratres: & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de ecclesia eijcit. an non erat ista persecutio, & quidem non ab Ethnico, sed a falso fratre? Quid hic dicere possunt Magd. quorũ tenebras, & cœcitatem Dominus illuminet. Sequitur alia istorum in epi. 2. Zepherini criminatio, Et cum eo (inquiunt) tempore Demetrius
" Alexandriæ & alijs ecclesijs per Aegyptum præfuerit, nõ est simile vero,
" quod eiusmodi epistolam, in qua Romanus Episcopus scriberet, se curã
" omnium ecclesiarum a Petro, & iure diuino commissam habere, æquo ani
" mo tulisset.]

Hactenus isti. Quid magis futile, & ridiculũ obijci potuit? interrogemus enim Magd. vnde sciant, aut vnde probent, Demetrium Alexandriæ Episcopum eius opinionis fuisse, cuius ipsi sunt, scilicet non fuisse Petrum principem Apostolorum? neque cõmissum ei fuisse totius orbis christiani ouile? quod alioqui ecclesia Catholica credit, & confitetur: & semper credidit, & confessa est. Non tulisset (inquiũt) Demetrius æquo animo, quod Episcopus Romanus, se curam omnium ecclesiarũ iure diuino suscepisse, scriberet, credo, non tulisset, si Demetrius Magdeburgensis fuisset, & Luteranus. Quare probate vos prius, vestratem fuisse: nos enim probamus fuisse nostratem, quia Catholicus fuit, vt Eusebius narrat, & testatur. Præterea cum Synodus Nicena testatur canone 6. antiquam fuisse consuetudinem, scilicet à sanctis Apostolis traditam, quã Synodus ipsa confirmauit, vt Episcopus Alexãdriæ potestatẽ haberet in Episcopos Aegypti, Lybiæ, & Pentapolis, quia eiusmodi mos esset Episcopo Romano, satis aperte ijs, qui habent aures audiendi, & quibus dat dominus intellectũ, significauit, formam potestatis, quam Episcopus Romanus beati Petri principis Apostolorum successor in successores Apostolorum, & in reliquos Episcopos habebat, relictam esse ab Apostolis alijs primatibus vel Patriarchis in subiectos. Absurdum enim erat, vt Nicena Synodus formam alijs

Magd. non putant pericula ex falsis fratribus tempore Pauli ad persecutiones pertinuisse.

2. Cor. 11.

Philipp. c. 1.

Ioan. epi. 3.

Quanta sit ignorantia, vel malitia Magd.

Futilis & ridicula criminatio Magd.

Demonstratio principatus Rom. pont. ex Can. 6. Syn. Nic.

2. Tim. c. 2.

Episcopis proponeret eius, qui non esset omnium caput. Quid enim ad il
los forma pontifici consueta, si Episcoporum Alexandriæ, & Aegypti, at
que Pentapolis non erat caput? Quomodo inquam, ex consuetudine, ac
forma pontificis rationem potestatis, quã Episcopus Alexandriæ ex an-
tiqua & Apostolica traditione in Episcopos Aegypti & Lybiæ habebat,
Synodus Nicena duceret, nisi caput omniũ esset pontifex & omnium for
ma Romani põtificis consuetudo? Verũ, vt sæpe dixi, ideo hæc non intelli
gunt Magd. quia non credunt. Nisi enim crediderint, sicut ait Esaias, nõ
intelligent. Non credunt (inquam) Petrũ fuisse principem Apostolorum, Esa. c. 7.
& eidẽ vniuersas cuncti orbis oues commissas fuisse, eique in eadem po-
testate Episcopum Romanum successisse. Reprehendunt deinde centuria
tores, quod in extrema parte eiusdem epistolæ 2. scripsit Zepherinus, in-
» quiens, Ordinationes vero presbyterorũ, & Leuitarum tempore cõgruo,
» & multis simul astantibus celebrate: & probabiles ac doctos viros ad hoc
» opus prouchite.]
Sed videamus quomodo, & qua ratione hæc reprehendunt tanquam nõ
» cõuenientia Zepherino. Quia (inquiunt) non habebant Aegyptiaci opus
» instructione de ordinãdis presbyteris. Nihil aliud attulerunt isti. vidẽtur
itaque centuriatores non in Germania, sed in Aegypto illis temporibus
nati, & cum Aegyptiacis versati, & quantum illi in ecclesiastica discipli-
na profecissent, ad vnguem nouisse, qui nunc affirmant, nõ opus habuisse
Aegyptiacos instructione de ordinandis presbyteris. O miseros discipu-
los, quos talium magistrorum, & scriptorum non pudet, & pœnitet. Me
certe & pudet, & pœnitet, in his nugis confutandis occupari. Sed quid fa
ciam. cum iubeat Salomõ, vt sæpe repetã, quod me sæpe repetere cogunt,
respondere talibus contra stultitiam eorum, ne sibi sapientes videantur.
» Præterea formam, inquiunt, gubernationis, quę est in. 1. Epis. Zephetini,
» non congruere cum ratione illius sæculi.]
Quare vero non congruat, si quis ab eis quęrat, dicturi sunt, quia non erãt
tunc Patriarchę, vel Primates, quos hic dicit Zepherinus, & hoc, si quis rur
sus ab eis quærat, vnde probent, responsuri sunt, non fuisse, quia non le-
gerunt. Itaque non aliter probant, quam negando. Hoc enim genus tan-
tum probandi docuit eos eorum propheta Martinus Luterus, & magister
Martini diabolus. Nos vero scripturas habemus, quas sancti Apostoli se-
cuti sunt, de nomine patriarchæ, sicut de nomine Episcopi, & presbyteri:
habemus etiam canonem Apostolorum per manus traditum, & a Clemẽ
te Apostolorũ discipulo scriptum, in quo πρῶτοι vocantur, quos nunc Me
tropolitanos dicimus, & eorum auctoritas describitur, & prisca consuetu
do. Sed de ecclesiasticæ Politiæ forma, quam isti negant, ne eadem repe
tenda sint, qui plura desiderat, legat, quæ proximo sequenti libro defen
» sionis epistolarum scribentur. Et inde assumat. Addunt deinde Magd. po
» stremo etiam tempus, quo datæ annotantur, ostendit, àmendaci parũ me-
» more suppositas esse. Nam Zepherini, Vrbani, Sixti, Dionysij, Fælicis, Eu
» tychiani Epistolæ eos assignatos habent consules, qui vna nunquam con
» sulatum gesserunt: aut alio tempore vixerunt.]
Ad hunc quoq; locum respõdebo, & quidẽ duobus locis in eodem libro
defẽsionis epistolarum: Idem enim in epistolas secundi sæculi obiecerũt.
ibi leget, qui volet. Vnde facile intelliget, quam futile, & leue argumen
tum sit,

Quam temerarie affirment Magd. non opus habuisse Aegyptios instructione de ordinandis presbyteris, & leuitis.

Quomodo probent Magd. nõ cõgnisse temporibus Zeph. formam gubernationis ecclesiasticæ, quę in eius epi. est.

Quam futile sit argumentũ ex fastis consulum ad negandum epi. veterum pont.

tum sit, quod ex fastis consulum a Magd. parum, aut nihil in ea re exercitatis petitum est.

Sequitur postea in centuria tertia in Zepherini epistolas, ne quid vt dixi,
» pręteremittere, aut dissimulare videamur, Porro si ad analogiā fidei confe
» rātur tum hæ epistolæ, tum earū decreta, insigniamysteria iniquitatis pro
» dunt. Zepherini 2. beato Petro non ab alio quam ab ipso Domino dictū
» est, quęcunque ligaueris &c. Romana ecclesia, & nulla alia, de causis Epi
» scoporum, & de controuersiis grauioribus iudicare debet.]

Hoc est mysterium iniquitatis collatū ad analogiam fidei, quod in epistolis Zepherini isti notarunt. Bene ergo habet, quod nihil aliud, quod eis ad fidem pertinere videretur, notarunt, vt vel suo testimonio conuincantur, cętera esse catholica. Ad istud vero mysterium ita paulo ante respondi, vt de potestate ligandi & soluendi beato Petro primum & specialiter data, & quemadmodum inde sequatur, ad potestatem sedis Apostolicæ pertinere causas Episcoporum iudicare, satis, vt opinor, explicauerim: si intelligere voluerint Magd. in quibus potius, tanquam in Antichristi pręcursoribus, mysterium Antichristi iam operatur: ipsi enim sunt, qui Christum negant: cum eius Vicarium negant.

Quomodo Magd. sint Antichristi pręcursores.

Postremo, quod obijciunt, nec Eusebium, nec Hieronymum, neq; Damasum, nec alios vetustiores de his epistolis Zepherini meminisse, si quia Eusebius non meminit de duabus epistolis, & quidem breuissimis, Zepherini, eas negare audent, negent similiter integra opera Pantheni magistri Origenis, & Himenęi, & Narcissi, quę Eusebius non vidit, & viderunt alij auctores magni nominis, qui de eis meminerunt. Immo ipse idem Eusebius testatur multos libros multorum ad manus suas non venisse, quo testimonio ipsos Magd. redarguit, qui volunt facere, vt omnia omniū scripta nouerit Eusebius, cum se alioqui multa ignorasse testetur. Et beatus Hieronymus multa etiam suo tempore Tertulliani celeberrimi alioqui scriptoris opera, quæ nunc habemus, se nō vidisse affirmat. Sed de his plura adhuc in extremo volumine dicemus. Illud hoc loco non dissimulabo risu dignum, vt inttelligant, qui istos legunt, quam cœco furore ad reprehendendum, quæ oderunt, ferantur. Vt enim probarent epistolas Cornelij, quas nunc habemus, non esse Cornelij, nam Eusebius (inquiunt) alius epistolę Cornelij ad Fabium Antiochenum fragmentum citat, cuius phrasis ab ijs, quæ hodie Cornelio tribuuntur, tolo cœlo distat.]

Quomodo velint Magd. vidisse Eusebiū omnium scripta, & libros contra ipsius Eusebij de se testimonium.

Hæc isti. Qui quia fragmentum epistolæ Cornelij ab Eusebio citatum, latine translatum legerunt, obliti, Græce illud scripsisse Eusebium, phrasim Græcam Eusebij cum latina Cornelij ridicule compararunt. Quid enim stultius dici potest? iudicent ipsi: & rideant se, si tamē quid phrasis significet, intelligunt; quod mihi quidem videntur non intelligere. Denique hunc locum accusationis epistolarum Zepherini his verbis concluserunt,
Et fuisse semper aliquos, qui has & superioris, & sequentium aliquot sæ
» culorum decretales epistolas, à tempore, quo primū citari cœperunt, pro
» apocryphis & suppositis habuerunt eo, quod in codice canonum non ha
» berentur: nec a concilijs generalibus susceptæ & approbatę vnquam es
» sent, sed tantum a Romanis, tanquam a suspectis, & domesticis testibus, ia
» ctarentur, apparet ex Gratiano dis 19. c. si Romanorum Pont.]

Quam ridicule phrasim dictionis latinæ Magd. compararint ad negādum epistolas Cornelij Papę

Sic isti sententiam suam contra epistolas decretales veterum Pontificum

defendi

defendi putant, quia fuerint aliquando vt ipsi dicunt, immo demus nos etiam, fuisse semper, qui eas auctoritate carere dicerent. Ergo defendat, iam hac ratione non solum suas, sed omnes alias hæreses, quia fuerunt olim, qui easdem aliquando defenderunt. Qui non aduertunt, eo peiorem esse errorem, quo est magis inueteratus & plurium. Deinde si domestici testes, idest, testes in re sua, qui, vt ait Pomponius iurisconsultus in lege x. de testibus, non intelliguntur idonei, existimandi sunt, quicunque sunt eiusdem ordinis, aut dignitatis, aut professionis, & disciplinę, cuius is, cui testimoniũ datur, restat, vt, secũdũ Magd. neq; miles in causa militis: neq; faber, aut arator in causa fabri, aut aratoris: neq; presbyter in causa presbyteri: nec Episcopus in causa Episcopi, testis esse possit, si neq; pontifex de epistola alterius põtificis, potest testificari. Et quid hoc stultius, aut absurdius dici potest? & cũ scriptura diuina dicat, testis fidelis nõ mentitur, quid iniquius, quã sanctissimos pont. & martyres de infidelitate, & mendacio damnare? Illos vero, quos Magd. dicunt, negasse auctoritatem epistolarum priscorum pontificum, quia non essent in codice canonum, quã grauiter & vehementer Nicolaus primus testimonijs pontificum sanctissimorum confutarit Gelasij, & magni Leonis, quorũ epistolas non negant isti, licet deprauatas esse fingant, intelligi potest ex illo ipso cap. si Romanorum pont. apud Gratianum dis. 19. quod ijdẽ Magd. in epistolas Zepherini, immo in omnes veterum pontificum epistolas obiecerunt, vel dicam potius, contra se obseruarunt, vt suo indicio, vetere prouerbio, perirent: & tanquam noui Saules aut Abimelechitæ in glodios ab armigeris suis eductos irruerent. Hoc vero caput dis. 19. ab istis productum, quia ad defensionem omnium epistolarum priscorum pont. quas isti negant, mirifice valet, in extrema parte quinti voluminis defensionis earum recitabo. Quod totam causam nemo neque vehementius, neque grauius, nec eruditius, quam Nicolaus, perorare potuisset: neque Magd. ipsos valentius refellere.

Quomodo Magd. non intellexerint eo peiorẽ esse errorem, quo magis est inueteratus.

Secundũ Magd. domestici testes, quibus non sit credendum, sunt omnes eiusdem artis, & professionis.

Prou. 14.

Caput Grat. dis 19. quod in epistolas veterũ pont. Magd. obiecerunt, ad defendendam veritatem earum mirifice valet.

Quomodo ipsa epistola Zepherini conuincat, antiquiores esse has epistolas Hieronymi ætate, idest ante annos mille ducentos, & amplius scriptas esse, & quomodo in his epistolis tantæ antiquitatis Canon Apost. 74. citetur. Cap. 19.

VT autem hæ Zepherini epistolæ apud Magd. velint, nolint, si non ad auctoritatem, ad iniquitatem saltem valere debeant, fuisse scriptas ante interpretationem Hieronymi veteris testamenti, testimonio clarissimo est, quod nullo ingenio eludi queat, quod qui has epistolas post tempora Hieronymi reperit, & in publicum emisit, pro interpretatione 70. qua Zepherinus vsus est, interpretationẽ Hieronymi posuit, & substituit. Qui quidem, siue fictas reperisset, & Zepherino falso attributas, siue ipse idẽ eas finxisset, & pontifici Zepherino apposuisset, cuius eas haberi voluisset, profecto necesse erat, vt interpretatione 70. qui ante ętatem Zepherini fuerant, vsus esset: non autem Hieronymi, quẽ Zepherinus nosse non potuit. quis hoc dubitet, nisi qui omni prorsus iudicio, & ratione careat? sed, quia non est veritus, ne propter interpretationem Hieronymi nõ tribuerentur Zepherino antiquissimo pontifici epistolæ istę, nõ dubitauit eam in locum interpretationis 70. substituere, quod esset eo tẽpore, cum hæ epistolæ apparuerunt, in vsu & consuetudine ecclesiarum.

Vnde liqueat manifeste epistol. Zepherini antiquiores esse ætate Hieronymi.

Sed doceamus hoc, quod fortasse Magd. negaturi sunt, fuisse scilicet vsũ interpretatione 70. auctorem harum epistolarum, siue Zepherinũ, vt nos affirmamus, & vniuersa profitetur ecclesia; siue alium, vt Magd. somniãt, quem necesse est, antiquiorem Hieronymo fuisse. Testimoniũ ergo Esaię in Epis. 2. Zepherini citatum, Audite me, qui scitis iudiciũ, populus meus, in quorum corde lex mea est, nolite timere opprobrium hominũ: & blasphemias eorum ne timeatis, hoc inquam testimoniũ, alioqui ex interpretatione Hieronymi sumptũ, quod auctor epistolæ Zepherinus, siue is qui epistolam Zepherino secundum istos falso inscripsit, ex 70. vt necesse erat, vt pote ante tempora Hieronymi, & non ex interpretatione Hieronymi sumpserit, perspici potest ex eodem loco, cũ ait paulo ante auctor epistolę, His suffulti suffragijs non multum debemus timere opprobrium hominum, nec eorum exprobrationibus vinci; quoniã hoc nobis Dominus iubet per Esaiam prophetam, dicens, nolite timere opprobriũ hominũ, & exprobratione eorũ ne vincamini. Sic enim habẽt 70. quod cum superioribus epistolę recte cõuenit, ꝓ quo substituta est interpretatio Hieronymi, Nolite timere opprobrium hominum: & blasphemias eorum ne timeatis; in qua interpretatione non est illud, & exprobratione eorum ne vincamini, cum quo, vt dixi, conuenit quod auctor epistolæ dixerat, Neque debemus eorum exprobrationibus vinci, quoniam hoc iubet Dominus per Esaiam &c. Quis ergo non intelligit, & plane videt, non congrue re interpretationem Hieronymi cum ijs, quę auctor epistolæ proxime dixerat, & testimonio Esaię cõfirmare voluit? In hac igitur epistola tantę antiquitatis, vtpote scripta, velint, nolint Magd. ante mille ducẽtos annos & amplius, citatur sententia canonis Apostolici, cũ ait, Præceptũ est ergo in antiquis statutis, illis scilicet, quæ proxime vocauerat constituta Apostolorum, Episcopos eiectos, atq; suis rebus spoliatos ad ecclesias proprias primo recipi: & sua omnia eis reddi: & demum, si quis eos iuste accusare voluerit, æquo periculo facere: & iudices esse decernentes Episcopos recta sapientes. Illud autem aduertendum est, ne quis hic tergiuersandum, aut cauillandum esse putet, vt solet scriptura sancta citari aliquando non numeratis verbis, sed ponderata sententia, sic hic citatũ esse canonẽ Apostolorum 74. Ex eo enim elicitur hæc sancti Zepherini Apostolica sententia. Iubet enim canon, vt Episcopus de aliquo crimine à fide dignis accusatus, vocetur ab episcopis, qui si venerit, & pro se responderit, conuicto supplicium decernatur. Cũ igitur eijci, & spoliari supplicium sit, & canõ iubeat suppliciũ decerni vocato, audito, & conuicto, consequens necessario est, vt simul iubeat, si qui fuerint eiecti, & spoliati suis rebus, prius ad ecclesias suas reuocentur: & omnia eis restituantur: ac tunc audiantur: & iuste iudicentur: & conuicti puniãtur. Hoc autẽ magis adhuc ex eo, quod in canone sequitur, intelligi potest. Iubet enim vt si vocatus Episcopus venire noluerit, vocetur iterum: & si ne tunc quidem parere voluerit, vocetur tertio, duobus Episcopis ad eum missis. Quod si contempserit, & non occurrerit, Synodus in eum, vt videbitur, sententiam pronunciet, ne videatur lucrum fecisse ex fuga, & declinatione iudicij; alioqui quomodo ex fuga atque declinatione iudicij lucrum fecisse videri posset, nisi eiectus, & spoliatus, antequam iudiciali ordine huc ventum sit, reuocandus & restituendus in locum suum esset?

Esa. c. 51.

Locus Esaiæ citatus a Zepherino pont. ex interpretatione 70.

Can. Apost. 74 citatus in epi. 2. Zepherini.

Quomo-

Quomodo liceat 70. ſententias Apoſtolorum, quas Zepherinus dixit, redigere ad numerũ 85. canonum exemplo Synodi Nicenæ. quæ canonẽ 5. unam ſententiam dixit duobus canonib. Apoſt. contentam. & demonſtratio huius rei multis exemplis. Cap. 20.

SEquitur iam, vt de num. 70. ſententiarum S. Apoſtolorũ, de quibus S. Zepherinus meminit, quomodo cum numero 85. cañ. Apoſt. quos nunc habemus, conueniat, explicemus. Quod quidem ex canone 5. Synodi Nicenæ facile intelligi poteſt. Vigeat (inquit) ſententia ſecundũ canonem iubentem, vt ab alijs excommunicati, ab alijs ne recipiantur, ſiue clerici ſint, ſiue laici. Eſt autem de laicis canon Apoſtolorũ 12. De clericis vero canon Apoſt. 32. Vnam itaque ſententiam Græce γνώμην dixit Synodus Nicena duobus canonibus Apoſtolorum, veluti duobus capitibus comprehenſam. Ad hunc ergo modum licet 85. canones Apoſtolorum in 70. ſententias redigere. Et, vt a primo incipiamus, ſit vna ſententia de ordinationibus, duobus canonibus, primo & ſecũdo, ceu duobus capitibus contenta, vno de ordinatione Epiſcoporum: altero de ordinatione presbyterorum, & diaconorum. Alia ſententia de oblationibus, itẽ duobus canonibus tertio & quarto contenta, altero de offerendis in eccleſia ad altare: altero de offerendis Epiſcopo & presbyteris in eorum domibus. Alia ſentẽtia, tertia ſcilicet, de non ſuſcipiendis negotijs ſæcularibus ab Epiſcopo, presbyteris, & diaconis, tribus canonibus, velut tribus capitibus, contenta 5. 81. 83. Sequuntur deinceps aliæ 4. ſententiæ, ſingulæ ſingulis canonibus contentę, quinto ſcilicet de non eijcienda vxore Epiſcopi, presbyteri, diaconi prætextu religionis; 7. de paſcha non celebrando cum Iudæis. 8. de communicando facta oblatione. 9. de ingredientibus in eccleſiam & non permanentibus, &c. Octaua ſententia de non communicãdo in oratione cum prohibitis, duobus canonibus comprehenſa 10. & 11. vno de non communicando in oratione cum excommunicato: altero in clericis, de non communicando cum depoſito. Alia ſentẽtia, ideſt 9. de receptis in alia ciuitate ſine litteris commendatitijs, tribus canonibus, tanquam tribus capitibus 12. 13. & 33. contenta, vno de receptis ſine litteris, ſed non excommunicatis: altero de receptis ſine litteris & excõmunicatis: alio de peregrinis Epiſcopis, vel clericis. Sequitur alia ſententia 10. contenta canone 14. de Epiſcopo, ne tranſeat ad aliam eccleſiam ſua relicta. Alia ſententia 11. de clericis tranſeuntibus ad alias eccleſias ſuis relictis, & de recipiẽtibus, duobus canonibus, velut duobus capitibus, contenta 15. & 16. vno de presbyteris, diaconis, & alijs clericis tranſeuntibus ſine licentia Epiſcopi ſui: altero de Epiſcopo eos recipiente. Alia ſententia ideſt 12. de impedimẽto ordinationis ex nuptijs, tribus canonibus, velut totidem capitibus comprehenſa 17. & 18. 19. vno de bigamo, altero, de eo, qui duxit viduam, aut repudiatam, aut meretricem, aut ancillam: tertio de eo, qui duxit duas ſorores, aut conſobrinam. Sententia 13. vno canone, ideſt 20. contenta, de clerico fidei iuſſore. Sententia 14. de eunuchis, quatuor regulis ſiue canonibus, velut quatuor item capitibus contenta, vno de laicis eunuchis, vel ſic natis, vel per violentiam hominum factis: altero de laicis, qui ſe fecerunt eunuchos, prohibendis, ne fiant clerici: tertio de clerico, qui ſe fecit eunuchum, poſtquam factus eſt clericus: quarto de laicis, qui ſe fecerunt eunuchos, excommunicandis annis tribus. Sequuntur deinceps aliæ 7. ſententiæ variæ, totidem canoni

Synodus Nic. ad imitationẽ epi. Zeph. vnã ſententiam dixit duob. canonib. apoſt. contentam.

Quomodo 70. ſententiæ Apoſt. in epi. Zeph. ad numerũ 85. canonum redigantur.

bus distinctis contentæ idest, 26.27.28.29.30.31.32. Postea est sententia 20. de Episcoporum subiectione, & mensura potestatis eorũ duobus canonibus trigesimo quarto, & trigesimo quinto contenta, altero de agnoscendis suis Metropolitanis, & de potestate in suis ecclesijs exercenda: altero de non ordinando extra suas ecclesias siue paroecias. Sequuntur deinde aliæ duæ sententiæ duobus canonibus 36. & 37. Deinde sentẽtia 23. de bonis Episcopi tum ecclesiasticis, tum proprijs contenta 3. canonibus 38. 40. & 41. Facile est ad hunc modum 85. canones Apostolorum in 70. sententias redigere, cognatos, & materię similitudine coniunctos, ad vnã sententiã, tanquam ad vnam sedem, referentes exemplo (vt dixi) Synodi Nicenę, quę vnam sententiam Apostolorum citauit, duobus eorum canonibus comprehensam. Satis sit indicasse hoc in canonibus, & sententijs non paucis: persequatur reliqua, qui voluerit, ne quis iam in numero sententiarum 70. & canonum 85. hæsitet.

Testimonia alia multa antiquorum de canonibus Apostolorum Iustiniani Imperatoris, idest ecclesiæ Catholicæ illius temporis, Basilij, Clementis Romani, Eusebij Alexandrini, Petri Alexandrini, Hieronymi, Epiphanij, Anastasii Antiocheni, Cyrilli Alexandrini, Ioannis Damasceni, Tarasij Constant, Beati Ignatij, Augustini. Item testimonia auctorum qui Canones Græce composuerunt: & qui latine, & veterum Imperatorum catholicorum, qui eos religiosissime seruarunt: præterea Photij Constant, Bonifacij Apostoli Germaniæ, Dionysii Areopagytæ. Postremo beati Petri, & de Canone Apostolorum non ieiunandi sabbato, & dominico. Cap. 21.

ET si satis hactenus Magdebugensibus responsum est: satisq; illi refutati, & antiquorum, atque generalium conciliorum testimonijs conuicti videntur; tamen, quo magis adhuc erubescant, nõ dico hos, qui iam obduruerũt, sed qui istos duces cœcorum sequi volunt, & cum eis in foueam inferni cadere, nisi resipiscãt, persequamur reliqua a nobis de canonibus Apostolorũ obseruata. Iustinianus ergo Imperator, acerrimus ille Synodi Chalcedonẽsis defensor ante mille amplius annos, quod testimonium ecclesia catholica suo tempore canonibus Apostolorum daret, satis aperte testatur in constitutione 6. ad Epiphanium Archiepiscopum Cõstant. de recte ordinãdis Episcopis, presbyteris, & diaconis, Recte enim (inquit) atq; congruenter omnia agerentur, si ipsum rei initium gratũ deo esset. Initium bene res ecclesiasticas gerendi deo gratum dicit legitimam & canonicam ministrorum ecclesiæ ordinationem. Subiungit deinde, Quod quidem certe futurum credimus, si sacri illi canones diligenter obseruentur, quos nunquam satis laudati, adorationeque digni, & qui ipsi filium dei conspexerunt, illique ministrarunt, Apostoli nobis reliquerunt: ac sancti patres custodierunt, & interpretati sunt. Hoc, inquam, testimonium ecclesię est illius temporis. Nec enim lege & publica constitutione catholicus legislator & Imperator, prudentissimorũ virorũ consilio & studio vsus, hoc testimonium publicum veritati, & sanctitati, ac antiquitati venerandæ canonum Apostolorũ tribuisset; nisi, quod iam olim ecclesia ab initio accepisset, tunc professa esset, quæ illud ipsum pręconium canonum Apostolorum vsque ad nos perduxit. Quod si dicit lex Iustiniani secundum publicum, & contestatum illius temporis testimonium, & præconiũ, reliquisse nobis sanctos Apostolos hos canones, & sanctos patres custo-

Testimonium Iustiniani Imperat. de canonibus Apost.

custodisse illos, & intepretatos esse, consequens est, cum aliquæ sententiæ horum canonum in Synodis leguntur sancitæ, non esse dicendos sanctos patres illarum Synodorum, auctores horum canonum, sed custodes potius & interpretes. Subiungit postea, Per omnia igitur sacrorum canonum vestigijs insistentes, sancimus, vt quando post hac creandus aliquis episcopus erit, prius in ipsius vitam inquiratur: videaturque secundum diuinum illum Apostolū, an grauibus moribus præditus sit? an inculpatus? an irreprehensibilis? an denique bonum testimonium habeat? Prçter hæc autem, de quibus in epistolis Pauli ad Tim. & Titum scriptum est, requirit etiam Iustiniani constitutio, vt non duxerit vxorem viduam, aut repudiatam, aut concubinam secundum canonem Apostolorū 18. Neque pecunia dignitatem emerit secundum Apostolorum canonem 29. tum etiā si neglexerit ecclesiam suam, & absens permanere voluerit, vt deponatur secundum canonem Apostolorum 59. Atqui in ijs canonibus Apostolorum, quos Magd. in libro vetustissimo reperisse gloriantur, nihil de his sancitum est. De quibus Canonibus necesse erit in extrema parte huius libri paucis admonere, ne incauti artificio Magdeburgensium fallantur. Præterea beatus Hieronymus ad Canonem Apostolorum quartum retulit, quod in epi. ad Damasum scripsit, quodque a Gratiano 16.q.1.cap. extremo obseruatum est. Sic enim ait, Quod autem beatitudo tua quæsiuit, vtrum vsus decimarum & oblationū sæcularibus prouenire possit, nouit tua sanctitas, omnino non licere, protestantibus hoc diuinis auctoritatibus paternorum canonum. Iubet autem canon sanctorum Apostolorum, qui sunt primi patres nostri, & quorum est diuina auctoritas, vt mittantur fructus domum ad Episcopū, primitiæ ei, & presbyteris: & vt Episcopus & presbyteri impertiant diaconis, & reliquis clericis. beatus quoque Cyprianus non obscure canonem Apostolorum 32. citat, cum in eū intuens, his verbis ad Cornelium lib. 1. epistolarū scribit, Legi litteras tuas frater charissime, quas per fratrem nostrum acolythum misisti dilectionis fraternæ, & ecclesiasticæ disciplinæ, & sacerdotalis censuræ plenas. Quibus Fælicissimum hostem Christi non nouum, sed iam pridē ob crimina sua plurima & grauissima abstentum, (sic interpretatur ἐν ἀφορισμῷ γενόμενον, quē nos excommunicatum dicere solemus) non tantum mea, sed plurimorū Episcoporum sententia condemnatum, reiectum a te illic esse. & quæ sequuntur. Iubet autem canon Apostolorum, vt si quis presbyter, vel diaconus ab aliquo Episcopo fuerit excommunicatus, ab alio ne recipiatur, quod quidem Cornelius fecerat, qui neque litteras istius & sociorū, quas a schismaticis ferebant, accipere voluit, quod ad disciplinam quoque ecclesiasticam, canone Apostolorum 11. sancitam pertinebat. Si quis vero istorum, qui canones Apostolorum facile negant, hoc de disciplina ecclesiastica, & sacerdotali censura non ad canonem Apostolorum Cypriand retulisse dicat, immo fortasse neque eius meminisse, proprio iam verbo, idest, vocabulo propriè canonem significante, redarguetur. Quia enim intellexerat Cyprianus minis & terroribus Pseudoepiscoporum aliquantulum commotum Cornelium, cum eorum litteras accipere noluit, ne cōtra canonem, siue regulam ecclesiasticæ disciplinæ a sanctis Apostolis traditæ, cum excommunicatis communicaret, Neq; mouere (inquit) nos debent conuitia perditorum, quo minus a via recta, & certa regula non rece

Can. Apost. 18 29. & 59. citati in constitutione Iustiniani.

Can. Apost. citatus a Beato Hierony.

Canon Apost. citatus a beato Basilio.

damus. Iam hic vim verbi Græci canonis expressit proprio vocabulo regulæ, ad quam via ecclesiasticę disciplinę dirigitur. aut dicant nobis sapiētes isti, quæ regula est in euangelio, quæ iubeat, vt excommunicatum ab aliquo Episcopo ne alius recipiat: aut cum excommunicato ne communicetur? illud etiam huc addam, cum ait Cyprianus in hac eadem epistola narrans illorum pseudoepiscoporum crimina, foris sibi conuenticula constituisse, videri mihi expressisse quod est canone 31. Apostolorum vetitum χωρὶς συναγαγεῖν, idest seorsum, siue separatim ab ecclesia: hoc enim significat, foris sibi, hoc est, extra ecclesiam συνάγειν, idest, conuenticulū facere. Præterea, quod magnus Athanasius in epist. ad orthodoxos scribit, & queritur, factum esse contra priscos canones ecclesiasticos, vt Georgius ille Cappadox Arianus iussu comitis in locum suum per vim succederet, an non plane & aperte canones S. Apostolorum indicat? Sic enim ait canō 30. Si quis magistratibus sæculi vsus, ecclesiam per eos obtineat, deponatur; & excommunicetur vna cum ijs, qui cum eo communionem habent. Talis erat Georgius iste ὁ μετὰ προστάξεως καὶ βίας τῶν ἔξωθεν δικαστῶν ἐπιῤῥίψας ἑαυτόν, sic enim de eo ait Athanasius, idest, qui iussu ac vi iudicum populi se immiserat. Præfectus enim Aegypti, vt idem narrat, proposito edicto, imperiū comitis per vim ad effectū perduxerat. Hoc ipsum hodie à Luteranis fit: apud eos enim iussu comitum, seu principū, & edictis magistratuum superintendentes, & ministri creantur. Quale vero, ac quantum hoc crimen sit, declarauit idem Athan. cum subiungit, Hoc autem ecclesiasticos canones dissoluit: & gentiles cogit blasphemos esse, ac suspicari nō diuino iure, sed nundinatione, ac iussione creationes Episcoporū fieri. Atqui ista admirabilis creatio Georgij Cappadocis, ab Arianis facta est: & hunc ortum habuit. Hactenus Athan. Quod vero canones ecclesiasticos, quos hic dixit S. Athanasius, canones illos Apostolorum, quos ecclesię tradiderunt, esse intellexerit, vnde ecclesiasticos vocauit, ex principio epistolę perspici potest. Hortans enim Orthodoxos, ad quos scripsit, vt illam Georgij Ariani in canones iniuriam, communem ducerent: & vnusquisque tanquam ipse læsus esset, opem ferret, ne paulatim ecclesiastici canones, & fides ecclesiæ corrumperentur, subiungit, Non enim canones nunc dati sunt ecclesijs: quin potius pulchre eos ac firme patres nostri tradiderunt. Neque fides modo cœpit, sed a Domino per discipulos eius in nos deriuata est. Hos discipulos Domini vocauerat prius patres nostros iuxta prophetiam David de filijs synagogæ patribus credentiū, sic enim ait, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Quod vero eosdem esse significauerit, quos & patres nostros & discipulos Domini vocauit, ex eo etiam, quod statim sequitur, magis adhuc intelligi potest, subiūgit enim vt verbis eius vtar, ἵν' οὖν μὴ τὰ ἐξ ἀρχαίων μέχρις ἡμῶν τηρηθέντα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐν ταῖς νῦν ἡμέραις παραπόλωνται, κινήθητε ἀδελφοί ὡς οἰκονόμοι θεοῦ μυστηρίων τυγχάνοντες, καὶ τὰ ὑφ' ἑτέρων ἁρπαζόμενα θεωροῦντες. idest, ne ea igitur, quæ hactenus a priscis vsque temporibus in ecclesijs seruata sunt, ætate nostra intereant: & quæ nobis concredita sunt, à nobis requirantur, excitamini fratres, quippe qui mysteriorum Dei dispensatores estis: & quæ ab alijs eripiuntur, cernitis. Canonem, qui prohibet, ne iussu, & auctoritate sæcularis magistratus, aut potestatis vllus fiat Episcopus, vt Georgius ille Arianus loco Athanasij factus fuerat, affirmat S. Athanasius seruatum fuisse in

Can. Apost. 30 citatur a S. Athanasio.

ecclesijs

ecclesijs ἐκ τῶν ἀρχαίων, idest, a priscis temporibus, prisca autem tempora ante Athanasium necesse est, vt in ętatem Apostolorũ inciderint, qui vix trecentis annis antecesserant. ex quo fit, vt hic Canon 30. Apostolorum Athanasij auctoritate, aliorum, quam Apostolorum, non potuerit esse. Item magnus Basilius in tertio suo canone canonem Apostolorum 22. citat, sic enim ait, Diaconus, qui post diaconatũ fornicatus est, eijcietur ex ministerio: in locum autem laicorum reiectus, nõ priuabitur cõmunione. Quia antiquus canõ est, vt lapsi ex gradu, hoc tãtũ genere supplicij puniã tur. Arbitror secutos esse illos primos legẽ illam, non vindicabis bis in id ipsum. Hactenus canon Basilij. Canon vero Apostolorum, quem beatus Basilius antiquum canonem vocauit, sic ait, Episcopus, aut presbyter, aut diaconus in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehẽsus deponatur, & non excõmunicetur. ait enim scriptura, Non vindicabis bis in idipsũ. & clarius adhuc in canone suo 32. eundem canonem Apostolorum, quẽ antiquum vocauerat, repetit, Clerici (inquit) qui peccatum ad mortẽ peccant, gradu quidem mouentur, communione tamen laicorum non prohibentur, non enim vindicabis bis in idipsum. Hunc quoque canonem cõfirmauit Synodus Africana c. xxxvij. sic enim ait, similiter confirmatũ est, quod si presbyteri, vel diaconi in aliquo grauiori peccato deprehendantur, propter quod necessario à ministerio arcendi sint, ne imponãtur eis manus tanquã pœnitentibus, vel tanquã laicis fidelibus: idest ne excõmunicentur, vt laici. Laicis enim imponuntur manus, vt eiecti ex ecclesia per huiusmodi impositionem manus, & priuati communione, pœniteãt. Rursus confirmat, esse hunc canonem Apostolorum, quod Leo magnus huius canonis Apostolici traditionem secutus in epis. 92. cap. 2. scripsit, alienũ esse a consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore, aut diaconi gradu fuerint consecrati, pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi. Deinde subiungit, quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit. Obseruauit quoque Igmarus Rhemensis in eodem libro, quẽ sępe dixi, cap. 24. de manus impositione, hoc decretum magni Leonis: explicauitque illud, & cum canone Apostolorũ contulit. Sic enim ait, & hanc obseruantiã de lapsis sacerdotibus, siue diaconis beatus Leo Papa primus ex Apostolica traditione indubitanter descendisse testatur. Deinde subiungit, Sed & in Apostolorũ canonibus reperitur capitulum 25. episcopus, presbyter, diaconus in homicidio, periurio siue fornicatione deprehensus deponatur: non autem excommunicetur. Non enim Deus bis vindicat in idipsum. Nam iuxta ecclesiasticam cõsuetudinem clericus pro eo crimine iubetur deponi, pro quo laicus, si admiserit, excommunicetur, vt in statutis sanctorum patrum frequentissime decernitur. Vnde, & laici absq; ecclesiastica communione solẽt pœnitere: sicut & clerici absque administratione officij. Non ergo mirum, si clerici, per manus impositionem, remediũ pœnitendi pro criminibus, pro quibus laici excommunicari iubentur, non accipiunt. Si autem Episcopi vsque ad anathematis sententiam inobedientes extiterint, consequens est, vt per manus impositionẽ sanctę redintegrentur ecclesię, cum redierint, sicut sanctum Nicenum concilium de Nouatianis instituit. Hactenus Igmarus. Rursus idem beatus Basilius in libro de spiritu S. ad Amphilochium. cap. 27. Inter ea, quæ ab Apostolis tradita esse dicit ἀγράφως, idest, sine scripto

Interpretatio decreti Leonis ex Igm. Rhemensi.

Can. Apost. 59 a beato Basilio citatus.

Quę sit trina mersio, siue trina baptizatio in vno mysterio baptismi.

scripto, vt sunt traditiones canonum Apostolorum, numerat traditionē Apostolicā de trina baptizatione in vnius baptismi mysterio, quæ est traditio canonis 49. qui Episcopum, & presbyterum deponi iubet, si in vno mysterio non fecerit tria baptismata, idest; si non baptizauerit in nomine patris, & simul baptizauerit in nomine filij:& simul in nomine Spiritus S. Hæc enim tradiderūt S. Apostoli esse tria baptismata vnius mysterij, quę Pelagius pontifex vocauit trinam mersionem in nomine trinitatis, quam à saluatore nostro traditam dicit. Sic quoque intellexit Clemens Romanus, qui in libro 7. cap. 42. Apostolicam traditionem scribit, vt is, qui baptizatur, doceatur dicere post renuntiationem, baptizor in patrem: baptizor in filium baptizor in Spiritum S. Vnde consequens est, vt simul doceatur sacerdos, baptizare in patrem: baptizare in filium, baptizare in Spiritum Sanctum. Dat igitur beatus Basilius testimonium, esse hunc canonē Apostolorum, cum sententiam eius canonis de huiusmodi trina baptizatione, siue mersione, ex Apostolica traditione sine scripto profectam esse dicit; Nec enim nos canones Apostolorum a sanctis Apostolis scriptos esse dicimus: Sed traditos sine scripto per sermonem: scriptos vero a beato Clemente eorum discipulo, vnde sic eos inscripsit, canones ecclesiastici Sanctorum Apostolorum per Clementem. Rursus idem Basilius canonem 49. & 50. de baptismi forma citat, in primo suo de baptismo schismaticorum, & hæreticorum canone, cum ait, Quod si illi ipsi baptismi nostri formam seruauerint, eo contenti sumus. Non enim illis gratiam referre; sed perfecto iuri canonum seruire debemus. item in canone suo 12. canonem Apostolorum 17. de digamis citat, cum ait, canone cautum est, vt digami ab omni munere ecclesiastico vacent. Hunc quoque canonem citauit Sidonius Apollinaris in contione ad plebem Biturigis habita, quæ est in 7. libro epistolarum eius, sic enim ait, (agebatur autem de Episcopo eligēdo) Sed dicitis, viros Eucherium, & Pannychium illustres, haberi superiores, quod hactenus eos esto putatos, sed pręsentē iam modo ad causam illi ex canone non requiruntur, qui ambo ad secundas nuptias trāsierunt. Hæc Sidonius. Præterea Origenes, cum in extrema parte libri 8. Celso respōdit, in christianos obijcienti, quod se à rebus publicis abstinerēt, sic ait; οὐ φεύγοντες γε τὰς κοινοτέρας τοῦ βίου λειτουργίας χριστιανοὶ τὰ τοιαῦτα περιΐστανται, ἀλλὰ τηροῦντες ἑαυτοὺς θειοτέρᾳ καὶ ἀναγκαιοτέρᾳ λειτουργίᾳ ἐκκλησίας θεοῦ ἐπὶ σωτηρίᾳ ἀνθρώπων, καὶ ἀναγκαίως ἅμα καὶ δικαίως ἡγούμενοι. Non (inquit) Christiani huiusmodi occupationes deuitant, quod communis vitę ministeria fugiant, sed quod seruent se diuiniori, ac magis necessario ministerio ecclesiæ dei ad salutem hominum. Id quod neccessarium simul & iustum existimāt. Quis hic neget, qui sensum habeat, scripsisse hoc Origenem secundū Apostolicam traditionem, quæ vsque in hodiernum diem in ecclesia dei custoditur?& in canone Apost. 6. & item Canone 81. & 61. continetur? Episcopus (inquit) vel presbyter, vel diaconus curas mundi ne suscipiat, alioqui deponatur. Et clarius adhuc in altero canone, Dicimus (inquit) nō oportere Episcopum, aut presbyterum demittere se ad populares administrationes: sed potius vsibus & necessitatibus ecclesiasticis tēpus accommodare. Aut igitur pareat, vt non hoc faciat: aut deponatur. Nemo enim potest duobus dominis seruire, sicut dominus præcepit. Eruditi ergo & probi, quos idem Origenes vocat ἱκανοὺς λόγῳ καὶ βίῳ, qui, vt idē ait,

Can. 49. & 50. citati a beato Basilio.

Can. Apost. 81 61. citati ab Origene.

ad regendas ecclesias accersebantur, & sæpe inuiti trahebantur, abstinebant se a rebus publicis tractandis, quia hoc ecclesiastica traditio Apostolico canone sancita præcipiebat. Et qui nondum erant facti clerici, item abstinebant, ne eiusmodi administratio publice prohibita, impedimento esset, ne clerici fierent secũdum canonem 61. qui iubet, vt si quis fornicationis, aut adulterij, aut alicuius prohibitæ actionis conuictus fuerit, ne fiat clericus. Inter prohibitas actiones est omnis publici muneris administratio, quousque expleta sit, & relicta, vt militia, aduacatio publica, & magistratus. Rursus idem Origenes libro 3. contra Celsum sententiam citat duorum aliorum canonum. Sic enim ait de disciplina, quæ tunc in ecclesia secũdum canones Apostolorum erat, & quę nunc est. Quos, tanquam a mortuis excitatos, existimant, si idoneam vitæ mutationem ostendant, idque longiore tempore, quam ij, qui primum accedunt ad fidem, aliquãdo postea admittunt, οὐ καταλέγοντες δὲ εἰς ἀρχὴν ἢ προστασίαν τῆς λεγομένης ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ. idest, nõ tamen vt ecclesijs præsint eos eligunt, qui postquã ad fidẽ accesserunt, lapsi sunt. hactenus Orig. primum caput ad sententiã canonis 51. pertinet, qui Episcopis, & presbyteris iubet omnino recipere eos, qui à peccato reuertuntur pœnitentes. Secundum caput pertinet ad sententiam can. 80. qui iubet, vt qui ex ethnico fit Christianus, aut Christianus ex turpi vita ad honestam redit, ne statim Episcopus fiat, priusquã documentum vitæ suæ præbeat.

Præterea cum Clemens Romanus in libro 5. de martyribus c. 14. traditionem S. Apostolorum de ieiunando quadragesimam scribit, & eandẽ traditionem S. Anastasius Antiochenus citat in libro, quem vocat ὁδηγόν. & Eusebius Alexandrinus ante mille trecentos annos & amplius, de quo Antherus Pontifex in epistola sua ad Episcopos prouinciarum Beticæ & Toletanæ meminit, in homilia prima de ieiunio, vna ex 16. quæ extant, ὁ τῆς τεσσαρακοστῆς (inquit) κανὼν τοῖς πᾶσιν ἐπίκειται, idest, canon quadragesimæ omnibus impositus est ad ieiunandum; & S. Hieronymus in epist. ad Marcellã aduersus Montanum cũ quadragesimam ait, nos secũdum traditionem Apostolorum ieiunare, item cum traditionem Apostolicã de ieiunio 4. & 6. feriæ idem Clemens, & Petrus Alexandrinus martyr in canone suo 15. ac S. Epiphanius in charactere ecclesiæ sui temporis, quem describit, & idem S. Anastasius Antiochenus Patriarcha in eodem ὁδηγῷ citant, an nõ tribuunt hi omnes testimonium canoni Apostolorum 69. qui eadem iubet? an horum testimonium, vt aliorum testimoniũ nunc omittam, non facit fidem, esse illum, quem nunc habemus, canonem Apostolorum? est autem hic rursus obseruandum, quod supra iterũ admonuimus de duplici genere ieiunij perfecti, & imperfecti, siue inchoati, quod Ioannes Damascenus, & iam dixi, in libello de ieiunijs ad Cometam notauit, quod in abstinendo solum a carnis esu cernitur: id quod in omni 6. feria ab initio vbique per totum annum seruatur, & de simili ieiunio 4. feriæ, quod non est in commune traditum, sed ecclesijs oriẽtis, quibus receptũ est ex præcepto, pro quo in ecclesijs occidentis simile ieiunium abstinendi necessario ab esu carnis in sabbato seruatur. ita enim visum est a principio, vt nos sepulturam Domini ieiunio sabbati, illi initium passionis ieiunio quartæ feriæ pro peccatis nostris honoraremus. Ex qua distinctione non dissensio, sed mutua gratulatio, & decorus in ecclesia Dei cultus existeret.

Can. Apost. 69 citatus ab Eusebio Alexãd. Hier. Anastasio Antiocheno, Epiphanio

Ieiuniũ aliud perfectum, aliud imperfectum.

Ieiunia alia in commune tradita, alia non in cõmune tradita.

Traditiones Apostolicæ aliæ ex præcepto susceptæ, aliæ & voluntate.

steret. Illud prӕterea aduertendum est, ne quis à me has distinctiones excogitatas putet, notasse Synodum Gangrensem ieiunia in commune tradita canone 19. Ex quo intelligere licet, esse alia ieiunia, non in commune cunctis tradita, vt 4. feriæ, & sabbati, loquor de ieiunio, quo solum abstinetur ab esu carnis. Sanctus quoque Epiphanius in charactere ecclesiæ traditiones ex præcepto susceptas ab alijs κατὰ ἀποδοχὴν προαιρέσεως, idest ab alijs ex voluntate susceptis distinxit. Vt in ecclesia nostra ieiunium 6. feriæ & sabbati perfectum, ex voluntate est: imperfectum vero, idest, in sola abstinentia ab esu carnis, ex præcepto susceptum: sicut in ecclesia orientis ieiunium imperfectum 4. feriæ, & 6. ex præcepto est: perfectū vero ex voluntate. Vnde idem Eusebius Alexandrinus, de quo paulo ante memini, in eadē homilia de ieiunio cū ait, nō licere ieiuniū quadragesimæ ad aduentum amici soluere: licere tamen ieiuniū 4. & 6. feriæ, de ieiunio perfecto loquitur, hoc enim ex volūtate, vt dixi, in illis ecclesijs susceptū est, Sicut ieiunare sex diebus ante pascha nihil edendo præter panē, salem & aquā traditio Apostolica fuit, ex v. libro Clemētis κατὰ ἀποδοχὴν προαιρέσεως, idest, ex voluntate suscepta. Redeo ad testes canonum Apostolorum. Cyrillus Alexādrinus in 10. homilia ἑορταστικῇ, idest paschali, ex 30. quas scripsit, & adhuc habemus Græce, celebrationem paschæ, vt nūc celebrat ecclesia, secundum traditionem Apostolicam fieri dicit, quo testimonio fidem facit, Apostolorum esse canonem 7. qui iubet deponi presbyterum, aut diaconum, qui pascha ante æquinoctium cum Iudæis agitauerit, quia scilicet ad hos pertinebat docere populum, vt rite secundum Apostolicam traditionem celebraret. In Laicos vero non sic celebrātes nihil supplicij statuit, oeconomice idest, dispensatorie. Hoc enim primū fecit, vt ante dixi, Synodus Nicena, quæ laicos non sic celebrantes excōmunicauit, vt perspici potest ex primo canone Synodi Antiochenæ, quæ canonem concilij Niceni renouauit. Rursus S. Epiphanius tomo primo lib. 3. disputans contra Audianos, grauissimum & locupletissimum testimonium canonibus Apostolorum dedit. Ait enim loquens de constitutionibus Apostolorum, ferri in eis πᾶσαν κανονικὴν τάξιν, idest, omnem ordinem canonicum. hoc dixit propter canones ecclesiasticos sanctorū Apostolorum, qui sunt in lib. 8. quibus omnis ecclesiastica constitutio, & compositio, atque ordo continetur. Deinde subiungit, nihil in eis esse de prauatum, aut deuium à fide, & confessione, nec ab ecclesiastica gubernatione, & canone. Rursus idem S. Epiphanius lib. 2. tom. 1. disputans cōtra hæresim Montani canonem Apostolorū 17. citat, cum ait, honorare Deū monogamiā, sicut sancti Apostoli ecclesiasticū canonem sacerdotij ordinate, & sancte constituerunt: tametsi charismata sacerdotij virginitate & abstinentia a monogamia, præcipue Deus ornarit. Itē Ioannes Damascenus, qui fuit sub Leone Isaurico Iconomacho ante annos octingentos in lib. 4. de fide orthodoxa post enumeratos libros canonicos scripturæ sacræ posuit canones Apostolorū per Clementē. Quanta vero sit Damasceni auctoritas, nemo est, qui nesciat præter Magd. qui se omnibus ecclesiæ sanctæ antiquis doctoribus anteponunt, vt qui sint in oculis suis omnium sæculorum sapientissimi. Præterea Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus in epist. ad Adrianum Pōtificem Rom. canonem Apostolorum 29. citat, & recitat de eo, qui pecunia factus est Episcopus, aut presbyter, aut diaconus.

Can. Apost. 7. citatos a beato Cyrillo.

Sancti Epiphanij testimoniū locupletissimū de canonibus Apost.

Ioan. Damasceni testimoniū de canonibus Apost.

Can. Apost. 29 a Tarasio Patriarcha Cōst. citatus.

diaconus. Adhęc, canonem 64. de non ieiunando sabbato, & dominico Apostolorum esse, testimonio est, nō solum beatus martyr Ignatius in epist. ad Philipp. & Clemens Romanus in 5. lib. & 7. de Apostolorum constitutionibus, vt supra ostendi, cum causam & rationem ieiunādi sabbato explicarem, sed etiam beatus Augustinus in epistola, quam ad Cassulanū scripsit contra Vrbicum ecclesias Orientis accusantem, quæ sabbato non ieiunant, non quidem Iudaice, sed alia ratione, & quidem pia, quas Tertullianus quoque in apologetico c. 16. defendit his verbis, æque (inquit) si diem solis (sic vocat dominicum) lætitiæ indulgemus, alia longe ratione, quam religione solis. Deinde subiungit, de non ieiunantibus per Orientem die sabbati, secundo loco ab ijs sumus, qui diem saturni otio & victui decernunt, exorbitantes & ipsi à Iudaico more, quē ignorant. Hactenus ille. Sed dicet aliquis, ergo in crimine est ecclesia Romana, quæ hanc traditionem Apostolorum non recepit: minime. Non enim hanc cōsuetudinem non ieiunandi sabbato in commune cunctis fidelibus tradiderunt, sed ecclesijs Orientis non solum propter Simonianos inde ortos, qui mūdum, a cuius creatione sabbato Deus requieuit, opus eius esse negabant, sed quod iam per spiritum pręcognoscerent, futuros quoque esse in illis locis hęreticos alios, Manichęos, Eustathianos: Marcionistas, Lampetianos, & Messalianos, qui in Paphlagonia apparuerunt. Hos enim scribit S. Anastasius Antiochenus Patriarcha, solitos secundum dogma suum sabbato, & dominico die ieiunare διὰ νομιζομένην ἄσκησιν, quod Synodus Gangrensis can. 17. prohibet, idest, propter falsam, & simulatam exercitationem: ieiunabant enim simulate his diebus in contumeliam resurrectionis, cui à vespera sabbati, vt ait magnus Leò in epi. 81. c. 1. initium constat adscribi: vnde in honorem resurrectionis, quam a vespera sabbati ecclesię Orientis celebrare incipiunt, cœperunt a principio non ieiunare sabbato. Sic enim beatus Ignatius, & Ioānes Damascenus, vt ante admonui, intellexisse videntur. Verius hoc, quam quod Theorianus cognomento philosophus Græcus auctor in epistola ad sacerdotes de ieiunio sabbati scripsit, non ieiunare Græcos sabbato, quia eo die animæ iustorum statim post descēsum Domini ad inferos liberatæ fuissent, (siquidem vespera ferię 6. ad noctem, & nox ipsa, quæ vesperam ipsam secuta est, ad posterum diem sabbati pertinebat) at ecclesia, licet ita esset, vt hic auctor vult, nō nisi vnam resurrectionem festiue, ac religiose celebrat, eius scilicet, qui est primogenitus mortuorum, & primitię dormientium Christus Deus noster. Illud vero melius, quod hic auctor in eadem epi. de varia cōsuetudine ecclesiarum Orientis, & Occidentis in ieiunio, aut nō ieiunio sabbati, & in azymis, aut fermentato & alijs huiusmodi ait, dicam verbis eius ὐδὲν γὰρ οὔτε ἡ τῆς λατινῶν ἐκκλησιαστικὴ συνήθεια, οὔτε ἡ ἡμετέρα ἔξω τοῦ σκοποῦ ἢ τοῦ πρέποντος ἄληφεν ἢ κρατεῖ, ἀλλὰ θειοτέρου ἔχονται σκοποῦ καὶ νοήματος, τοῖς οὖν ἐχέφροσι πάντα ὀρθά, τοῖς δὲ μὴ τοιούτοις σκάνδαλον τε καὶ πρόσκομμα. Neque Latinorum, inquit, ecclesiastica cōsuetudo, neque nostra, idest Græcorum, quicquam, quod honesto fine, aut decētia careat, accepit, aut tenet. quin potius vtriusque consuetudinis diuinum propositum, & mens est. Prudentibus ergo recte omnia: contra vero imprudentibus omnia sunt periculo, & ruinæ. Recte quidem ille hoc, nisi paulopost a se dissentiret, cum canonem 56. Synodi 6. in Trullo, qui consuetudinem ecclesię Romanę ieiunādi sab-

Beati Augustini testimoniū de canone Apost. 64.

Quare traditus a S. Apostolis ecclesijs orientis canon de non ieiunādo sabbato, & dominico.

di sabbato temere improbat,& non ieiunare iubet, à Vigilio Pôtifice Romano approbatum,ac confirmatum esse dicit, quod nô modo falsum est, sed neque fieri potuit,si quidem nô solum post Vigiliū, sed 24.annis post 6.Synodum,quę Agathone Pontifice contra Monothelitas habita est, canones illos,qui 6. Synodi esse feruntur,æditos esse constat. Vt Anastasius cognomento Bibliothecarius, & ante eū Theophanes Episcopus Niceæ aperte docent : id quod tempus indictionis quartę,in tertio canone notatum,satis ita esse conuincit.Sed de canonibus istis in libro de actis sextæ, & septimæ Synodi iam pridem,quid habendum esset, scripsimus. Vt autem redeam ad ieiuniū diei dominici,& ad Synodum Gangrensem,illud etiam obseruandum est, cum prohibet ieiunare die dominico propter simulatam exercitationem, satis significauit, & admonuit, licere quidem propter veram, idest causa abstinentiæ religiosæ, & sanctæ. Possem prætcrea eos omnes producere testes Canonum Apostolorum, qui apud Græcos Nomocanones scripserunt, idest, qui leges canonicas in certos titulos, quos vocant, distribuerunt Constantinum cognomento ἀπὸ τῶν χαρτοφυλάκων tempore Iustiniani. Photium Constantinopolitanum, Constantinum Harmenopolum, Matthęum monachum,Zonarā,Theodorum Balsamonem: & qui apud nos idem fecerunt, idest,qui concordantias decretorum, quas vocant, composuerunt,& claborarunt, Anselmum Lucensē, Deus dedit, Iuonem, Burcardum,Gregorium cognomento Polycarpū, Gratianū. Ex quibus quia cęteri fortasse notiores sūt, de Latinis loquor, quid Deus dedit Cardinalis tituli Apostolorū vir suæ ætatis doctissimus de Apostolorum canonibus senserit,nô dissimulabo. is ergo ante annos prope quingêtos tempore Vrbani 2. qui Victori 3. successit,sic scripsit in libro, quem de eo composuit, quod ad regem vel Imperatorem non pertineret potestates ecclesiasticas constituere:nec electionem summi pontificis confirmare,postquam enim canonem Apostolorū 30.citauit,Si quis Episcopus potestatibus sęcularibus vsus, ecclesiam per ipsas obtinuit,deponatur,subiungit,Si quis huius Apostolici canonis auctoritatem authēticam non esse contendat,primæ vniuersalis Synodi Nicenę,& Antiochenæ, quibus authentica esse docetur, euersor esse docetur: ac per hoc hęreticus esse iudicabitur. Deinde subiungit, nam & Calixtus, & Gregorius, & alij pontifices suas constitutiones eorundē canonum Apostolicorū auctoritate firmauerūt. Stephanus vero 4. & Ioannes 8. vt ait Anastasius in prologo Synodi 7. in plenissimæ auctoritatis robore recipere consueuerunt.Et paulo post,Hanc itaque quam prędixi, consuetudinē ab Apostolis traditam(quam prius canonem Apostolorum vocauit,vocat nunc cōsuetudinem ab Apostolis traditam)nullatenus violare præsūpserunt chri stianissimi Imperatores Cōstantinus, Cōstans,Valētinianus,Theodosius, Arcadius, Honorius, Carolus,Ludouicus,& his imperio & religione cō similes, qui vel à se,vel ab alijs ædificatas ecclesias amplissimis donis ditauere: & in clero,& in rebus ecclesiasticis nullum iudicium vel dominium vindicauere:Immo quidam eorum legibus hoc cauerūt. At contra Zenō & Anastasius Imperatores Eutichianistę leguntur prius sanctam ecclesiā sibi subdidisse, ita vt Catholicos Episcopos in exilium relegarent: alios subrogarent, & quæ sequuntur. Hactenus Deus dedit. Quæ eo libentius recitaui, quo magis Magd. & cæteri Luterani intelligant, contra scripturæ san-

Omnes Gręci auctores nomocanonum, & latini auctores concordantiarum canonicarum testimonium tribuunt canonibus Apost.

Can. Apost. 30 citatus ante annos quingêtos a Deo dedit Cardinale: & quid ille de canonibus Apos. in vniuersum scripserit.

ræ ſanctæ auctoritatem, & contra canonicam conſuetudinem eccleſiæ, a ſanctis Apoſtolis traditam, quam pij Imperatores nunquam violare auſi ſunt, eccleſias ſuis miniſtris & ſuperintendentibus a poteſtatibus ſæcularibus tribui, & aſſignari, vt nuper duobus libris, de hierarchicis ordinationibus inſcriptis, copioſe docui. Illud itẽ Photij Conſtantinopolitani Patriarchæ de canonibus Apoſtolorum teſtimonium, quod in volumine de libris a ſe lectis compoſito, quod Bibliothecam appellauit, ſcriptum reliquit, non prætermittam, quin recitem verbis eius, ἀνεγνώσθη Κλήμεντος τοῦ Ῥώμης τεύχη δύο, ὧν τὸ μὲν γράφεται διαταγαὶ τῶν ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος, ἐν ᾧ καὶ οἱ τῶν συνοδικῶν κανόνων τῷ ἀθροίσματι τῶν ἀποστόλων κανόνες ἐπιγραφόμενοι περιέχονται, intepretemur latine, legi (in quit) Clementis Romani volumina duo, quorum alterum de cõſtitutionibus Apoſtolorum inſcribitur, in quo canones Apoſtolorum continentur, qui collectioni canonum Synodicorũ aſcribuntur. Admonuit ergo hoc teſtimonio eruditiſſimus, & incredibili lectione auctor Photius, eſſe canones Apoſtolorum, quamuis frequenter inter Synodicos collocati, & aſcripti reperiantur. Vt in Antiochena Synodo cernere licet, cuius Synodi canones omnes ſunt Apoſtolorũ canones. Quod quidem nec ipſa Synodus diſſimulauit, vt nos ſupra ſuo loco ſigillatim docuimus. Falluntur itaque opinione, ſi qui nõ putant Apoſtolorum canones eſſe, qnos numero canonũ Synodicorum ſæpe aſcriptos reperiunt. Quod auctor ſapientiſſimus admonendũ eſſe, recte iudicauit. Præterea Bonifacius Apoſtolus Germaniæ veſtræ Magdeburgenſes ante annos octingentos. canonem Apoſtolorum 34. in epiſtola ad Gudbertũ Anglũ citauit, ſic enim ait, De cætero, frater chariſſime, quia nobis æqualis labor, & maius periculum imminet, quam cæteris ſacerdotibus, quia canones antiqui pręcipiunt, vt omnes ſciant, Metropolitanum ſolicitudinem totius prouinciæ gerere &c. hunc ſaltem domeſticum teſtem dicere Magdeburgenſes non audebant, ſed teſtem noſtrum de domo eorũ prodeuntem, & eos conuincentem. Sin vero hic cauillentur, vocaſſe Bonifaciũ antiquos canones alicuius Synodi antiquæ, redarguet eos Synodus Antiochena, quę cum ſit antiqua annis 5. poſt Nicenam habita, renouans hunc canonem Apoſtolorum in canone 9. ſecundum (inquit) priſcum patrum noſtrorum Canonem: conſtat autem hunc canonem non eſſe inter canones Synodi Ancyranæ, neque Neocęſarienſis, quæ duæ Synodi non multis annis Nicenam anteceſſerũt, &c. Deinde diuinus Dionyſius Areopagita canonibus ſanctorum Apoſtolorum locupletiſſimum, & antiquiſſimum teſtimonium perhibuit in epiſtola ad Demophilum. Citat enim in ea non obſcure canonem Apoſtolorum 52. cum ſacerdotem illum, quem Demophilus ex eccleſia eiecerat, quia pœnitẽtem quendam abſoluerat, multis exemplis ſcripturæ ſanctæ grauiſſime defendit: & Demophilũ monachum accuſat, quod cum infra ſacerdotes, immo infra diaconos eſſet, ſacerdotem tamen iudicare auſus eſſet, quod minime ei licuiſſet, quáuis aliquid illum in canones egiſſe ſciret. Etſi enim (inquit) ἀκοσμία καὶ ἀταξία τῶν θεαιτάτων ἐστὶ καὶ ὅρων καὶ θεσμῶν ἔκβασις, ideſt, & ſi enim canones & traditiones violare, nihil aliud ſit, quam honeſtatem, ſiue decorum, & ordinem rerum diuinarum tollere, non tamen inquit, rationi conſentaneum eſt, vt ordo peruertatur: ideſt, vt qui non debet, neque poteſt, corrigat.. Cum ſcriptum ſit in Eccleſiaſte, quod idem Dionyſius in eadem epiſtola

Quomodo eſt contra canonicam eccleſię cõſuetudinem ab Apoſtolis traditam poteſtas ſæcularis miniſtris Luteranorum & ſuperintendẽtibus eccleſias tribuit.

Photij Conſt. de Canonibus Apoſt. teſtimonium clariſſimum.

Prudens animaduerſio Photij de canonibus Apoſt. qui Synodis aſcripti reperiũtur.

Can. Apoſt. 34 citatus a Bonifacio Apoſtolo Germanię.

Teſtimonium Dionyſij de canonibus Apoſt. & canõ Apoſt. 52. ab eo citatus in epiſt. ad Demoph.

citat,quod iustum est,iuste exequere.Quo loco,vt hoc quoque obiter obseruemus,nemo sit,qui si vim, & vsum horum verborum ὅρων & θεσμῶν nó ignoret,qui neget,aut dubitet, significatos esse hic canones Apostolorũ. Ex quo loco Dionysij intelligere quoque licet, cum Paulus dixit in epistola priore ad Corinth.omnia honeste,& secundum ordinem fiant in vobis,presertim si quis proxime superiora conferat, custodiam canonũ Apostolorum commendasse. His enim custodiendis honestas,& ordo sanctæ in domo Dei conuersationis cõtinetur: id quod satis per se ipsa ratio sic esse intelligendum, conuincit. Quomodo enim omnia honeste, & secundum ordinem fieri in ecclesia præciperet, si nullæ ecclesiasticę regulæ honestatis,& ordinis seruandi traditę fuissent? Vnde canones Apostolorum sic in vetustis exemplaribus inscriptos reperi περὶ εὐταξίας κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων, idest, de bono ordine canones sanctorum Apostolorum. Idem ergo Dionysius, qui de canonicis traditionibus generatim meminerat,quas ὅρους & θεσμοὺς vocauit,quibus verbis frequẽtissime postea sanctæ Synodi & sancti patres vsi sunt,paulo post,& tu,inquit,homo (Demophilum dicit) audax es contra mitem, & bonum Deum, & contra legem eius in ecclesiastica hierarchia positam: canonem dicit a sanctis Apostolis sine scripto traditum, quem vocat θεσμοθεσίαν ἱεραρχικὴν qui ait, si quis Episcopus, aut presbyter reuertentem à peccato non recipit, sed potius abijcit,deponatur. Tristitia enim afficit Christum, qui dixit gaudium esse super vno peccatore pœnitentiam agente. Quod idem quoq; Dionysius in eadem epistola contra Demophilum istum citauit. Contra hanc ergo legem,siuę canonem Apostolorum commiserat Demophilus, iubentem Episcopis & presbyteris, vt ad exemplum Domini mitis & benigni recipiant pœnitentem: & non abijciant. At Demophilus impie & crudeliter contra exemplum Christi, & contra sanctorum Apostolorum ecclesiasticum canonem voluerat non recipi pœnitentem à presbytero, sed abijci. Si quis vero huic nostræ sententiæ, & interpretationi assentiri fortasse no luerit, sed potius contradicere,respõdeat mihi, quos ὅρους & θεσμοὺς dicat hic Dionysius?& in quam legem traditam ecclesiasticæ hierarchiæ, cõtra dei benignitatem,& mansuetudinem peccauit Demophilus,cum voluit, vt non reciperetur a presbytero reuersus a peccato? Sanctionem enim vt dixi,legum ecclesiasticarũ,quas Apostoli canones Apostolicos vocarũt, θεσμοθεσίαν ἱεραρχικὴν Dionysius appellauit. Denique,vt omnium os in canones ecclesiasticos Apostolorum obstruatur, beatus Petrus in sermone doctrinæ suæ ad populum in ordinatione Clementis,cui sermoni S.Anacletus,& sanctus Alexander, vt alios nunc taceam,testimonium in epistolis suis tribuunt,sic de beato Clemente locutus est,quo circa (inquit) trado ei potestatem mihi à Domino traditam ligandi & soluendi,vt cuicũq; manus imposuerit in terra,sic enim est Græce,ratum sit in cœlis,ligabit enim (inquit) quem ligari oporteat: & soluet,quem solui: ὡς τὸν τῆς ἐκκλησίας εἰδὼς κανόνα,idest,vt qui canones ecclesiæ nouerit, canonem enim dixit pro canonibus,vt militem dicimus pro militibus,& scriptura fons (inquit) ascendebat de terra, pro fontibus. Erant igitur regulę ecclesiasticę à sanctis Apostolis traditæ, quas canones ecclesiæ vocarunt: vt postea sancti patres eorũ successores, & sanctę Synodi frequenter vocare consueuerunt. Quare cum sic vocet beatus Petrus, quis erit iam,qui cũ legerit antiquas

Testimonium beati Petri de canonibus Apost. in ordinatione Clementis.

tiquas regulas ecclesię,siue canones priscos ecclesiasticos in Synodis,aut Epistolis veterum pontificum, aut in scriptis aliorum sanctorum patrum citatos, non Apostolorum canones citatos existimet: prȩsertim si eos in numero 85. quos habemus,legat? quæso istos,qui contradicunt, dicant nobis,quos canones ecclesię nouerat Clemens ad ligandum,quos ligare oporteret: aut ad soluendum, quos soluere, nisi eos,qui a sanctis Apostolis traditi sunt,qui sint excommunicãdi: & qui non? Qui sunt ad pœnitentiam recipiendi, & qui non? Dominus enim dixit,quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo:& quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cęlo. At vero quæ oporteat ligare & quæ soluere, vt eorum alligatio,vel solutio rata sit in cælo,ecclesiasticis regulis siue canonibus ecclesię traditis,ad hoc sciendum,opus est: & ad sciendum,quo modo peccatores pœnitentiã agere debeant: & quomodo curari.Quod quidem Dominus sanctos docuit Apostolos:qui canones Aphorismorũ, vt periti medici, sicut a principe & auctore medicinæ spiritualis didicerãt,ecclesiæ Catholicæ ad vtilitatem omniũ tradiderunt.Vnde S.Irenęus lib. 3. cap. 5. quod autem inquit, Dominus venit medicus eorum, qui se male habent, ipse testificatur, inquiens, non est opus sanis medicus, sed male habentibus. Non veni vocare iustos,sed peccatores ad pœnitentiã. Deinde subiungit,quomodo ergo,qui male habent, confirmabuntur? & quomodo peccatores pœnitentiam agent,vtrum perseuerantes in eisdẽ ipsis? an è contrario magnam commutationem,& transgressionem prioris conuersationis accipientes, per quam ęgritudinem non modicam, & multa peccata sibi ipsis importauerunt? ignorantia autem horum omniũ per agnitionem vacuatur:agnitionem vero faciebat Dominus discipulis suis. Hactenus Irenęus,Dominus ergo,vt verus medicus,docuit discipulos,quomodo,& qua methodo,& quibus canonibus, atque aphorismis, sic enim vocant Gręci excommunicationes, varias ægritudines peccatorum in ecclesia per potestatem ligandi & soluendi curare deberent.

Canones Apo stol.scire oportet,ad sciendũ quos oporteat ligare, & quos soluere.

Testimonia veterum Pontificum Apostolicorum sententias canonum Apostolorum frequẽter citantium,& quibus in locis, Anacleti, Alexandri, Eleutherij, Sixti, Marcelli, Eusebij, Iulij, collatis sententijs citatis cum ipsis canonibus. Cap. 22.

IAm fortasse tot,ac tanti testes canonum Apostolorum non pontifices, fidem pontificibus apud Magdebur. astruent: desinentque vocare eos domesticos testes. Quod si adhuc in sententia sua peruersa pertinaciter permanere voluerint, nihilominus tamen, vt ex omni parte sint inexcusabiles,quæ nos in epistolis veterum pontificũ de regulis ecclesiasticis ex Apostolica traditione profectis obseruauimus, libenter hic notabimus.Ergo S.Anacletus in epistola 1.aduersus accusatores Episcoporum, quos sacerdotes Domini vocauit, & beati Apostoli(inquit) (sic enim est, vt iterum admoneam,in exemplari vetustissimo Bibliothecæ vaticanæ,& altero item perantiquo Bibliothecę Florentinę S.Marci.)ac prędecessor noster Clemens vir Apostolicus, & spiritu Dei plenus, vna cum reliquis sanctis collegijs suis statuit dicens, accusandi, vel testificandi licentia denegetur illis,qui christianę religionis,& nominis dignitatem & suę legis, vel sui propositi normam aut regulariter prohibita neglexerint,transgressores enim spõte legis suę,eiusque violatores apostatę nominantur. Hęc

Anacle-

Sententia canonis Apost. 85. citata a S. Anacleto, & S. Alexandro.

Quomodo Anacletus verbum hæretici, quod est in canone Apost. interpretatus sit.

Anacletus, quibus verbis sententiam Canonis Apostolorum 75. citauit, quæ est, statuisse Apostolos, vt non admittatur testimonium hæretici contra Episcopum. Anacletus vero non verba canonis, sed sententiam citauit; nec enim necesse est, cum ait, dicens, vt verba recitet, sed potius sententiam. Interpretatus itaque est S. Anacletus, vocari in canone hæreticum omnem apostatam sponte sua, idest, sua electione, & proposito (hoc enim significat hęresis) a fide, vel a religione, quam vocat sui propositi normã, vel a pietate vitę christianę. Coniunxit autem cum Apostolis Clementẽ, & collęgas eius, dicens, Beati Apostoli, & Clemens cum collegis suis statuerunt; quia traditionem hanc Apostolorum cum reliquis eorum traditionibus canonicis Clemens scripsit, & cum suis collegis Episcopis promulgauit, ac confirmauit. Eiusdem quoque canonis sententiam citat Alexander pontifex, & martyr in epi. 1. cum loquens de eisdem, de quibus S. Anacletus, de quibus, inquit, a temporibus Apostolorum & infra, ista tenemus, atque decreta habemus. Eorum accusandi Episcopos, aut testificandi in eos vocem obstruimus, quos non humanis, sed diuinis actibus mortuos esse scimus. Quo in loco quos Anacletus interpretans verbum Hæretici, quod est in canone, dixerat apostatas a fide, vel a norma sui propositi, idest, a religione, vel sponte legis suæ trangressores, dixit Alexander vno verbo, mortuos actibus diuinis, sed non humanis: similiter atque illud Pauli de vidua carnali dictum; nã, quæ in delitijs est, viuens mortua est. Citauit etiam in eodem loco idem Alexander canonem Apostolorũ 31. qui sancitus est in eum, qui contempto Episcopo catholico seorsum congregat, & alterum altare erigit: quem iubet, si presbyter est, deponi, tanquam tyrannum, & affectãtem pręesse, simul cum clericis, qui se ad eũ adiungunt: & laicos excommunicari. Nihil enim aliud est hoc, quam persequi Episcopum, & velle eum amouere iniuste contra Apostolicam auctoritatem, sicut ait Alexander in hoc loco epistolæ. Quod qui faciũt (inquit) perpetua notantur infamia, & exilio digni iudicatur finitimo: quia enim solebant, qui in exilium mittebantur, in longinquum deportari; excommunicati, quod est, quoddã exulare ab ecclesia & ciuitate Dei, scite exilium finitimum vocauit. Non enim extra ciuitatem, in qua habitat, eijcitur, qui excommunicatur, sed extra ecclesiam. Quia vero Apostoli statuerunt, vt qui sic Episcopos persequuntur, excommunicentur, subiũgit, de quibus a temporibus Apostolorum, & infra, ista tenemus, atque decreta habemus. Non enim ista decreta dixit solum propter decretum, quod statim sequitur ex traditione etiam Apostolorum, vt non sit testis contra Episcopum, qui sponte sua est transgressor legis, qui apostata vocatur, de quo iam dictum est, sed etiam propter decretum, quod prius dixit de infamia, & exilio finitimo, idest, excommunicatione iniqui persecutoris Episcoporum. Declarat adhuc magis, quod dico, paulo post idem Alexãder in eadem epi. confirmans enim hoc ipsum decretum, idest, sententiam canonis Apostolorum 31. ait, sicut a beatis Apostolis, & a reliquis sanctis patribus, & successoribus eorũ accepimus, statuentes decernimus, omnes qui sanctos patres persequuntur, aut amouere, vel dilacerare manifeste nituntur, infames esse, & alienos a liminibus ecclesię vsque ad satisfactionẽ fieri. Quod prius de eisdem loquens dixerat, iudicare eos dignos exilio finitimo, dicit nunc decerni alienos fieri a liminibus ecclesię vsque ad satisfactio-

Qui sint, & dicantur apostatæ.

Sententia canonis Apost. 31. ab Alexandro, & Anacleto citata.

1. Tim. c. 5.

Excõmunicatio exilium finitimum dicta

A tisfactio-

tisfactionem. In quo satis significauit, si clerici propter hoc crimen depo nantur, sicut canon præcipit, & depositi non satisfecerint, excōmunicandos insuper esse. Satis itaque visum est pontifici sententiā canonis Apostolici citant, ide supplitio maiore canonis meminisse, idest, de excommu nicatione, quæ Græce dicitur ἀφορισμὸς, quod verbum proprie significat separationem à certis terminis. Rursus idem S. Anacletus in epi. 2. citat sententiam eiusdem canonis 31. quam Alexander citauit. Hæc (inquit) & alia considerantes Apostoli statuerunt, ne facile commouerentur, aut lacerarentur, vel accusarentur columnę sanctę Dei ecclesię, quę Apostoli, & successores eorum non inmerito dicūtur. Sed si quis aduersus eos, vel ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, prius ad eos recurrat charitatis studio: vt familiari colloquio ea sanent, quæ sananda sunt: & charitatiue emendent, quæ iuste emēdanda cognouerint. Deinde subiungit, si autem aliqui eos, priusquam hoc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumpserint, excommunicentur: & minime absoluantur, antequam per satisfactionem condignam egerint pœnitentiam. Hactenus S. Anacletus. videamus nunc, quemadmodum hęc sentētia in canone Apostolorum contineatur, Si quis presbyter (inquit) contēpto suo Episcopo seorsum congreget, & alterum altare erigat, cū nihil habuerit, de quo in causa pietatis & iustitiæ Episcopum condemnet, deponatur tanquā affectator principatus; est enim tyrannus. Similiter & reliqui clerici, qui ei adhærent; Laici vero excommunicentur. Hæc autem fiant post vnam, & secundam, ac tertiam Episcopi admonitionē. Hactenus canon. Interpretatus itaque est Anacletus, si sententiam canonis Apostolorum, quam citat, cum hoc canone cōferamus, tunc contemni Episcopum ab eo, qui aliquid aduersus eundem Episcopum se habere dicit, & putat, cū non prius eum conuenit charitatis studio, vt charitatiue emendet, quæ iuste emēndanda esse cognouit: quod quidem nisi prius faciat, nō potest dici, quod habeat aliquid, de quo Episcopum in causa pietatis, & iustitiæ condēnet. Quod vero non admoneri prius Episcopū & seorsum corrigi studio charitatis, contemni sit, sicut S. Anacletus interpretatus est, ex euāgelio Matthei intelligere licet. Videte enim, inquit Dominus, ne contemnatis vnū ex his pusillis: dico enim vobis, quia angeli eorum semper vident faciē patris mei, qui in cœlis est. vt autem intelligeremus, loqui eum de peccatoribus, qui in Christum alioqui credunt, qui tunc contemnuntur, cū eorum correctio negligitur, subiungit, Venit enim filius hominis, saluare quod perierat. Et adiungit parabolam de eo, qui relictis nonaginta nouē ouibus in montibus, vadit quærere eam, quæ errauit. Et, si contigerit (inquit) vt inueniat eam, amen dico vobis, quia gaudet super eā magis, quā super nonaginta nouem, quæ non errauerunt. Sic non est voluntas ante patrem vestrum, vt pereat vnus de pusillis istis. Deinde, vt doceret nos, quomodo isti, qui errarunt, essent, instar illius ouis amissæ, quærendi, ne tanquam pusilli, & paruæ æstimationis, quia peccarunt, contemnerentur, subiungit continuo, si autem peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum. Hoc ergo est studium charitatis, quod S. Anacletus dicit: & hoc non præstare erga fratrem, qui in nos peccauit, contemnere eum est, sicut est in canone ad imitationem euangelij. Illud autem est hic aduertendum, ne quis erret, male hunc canonem Apostolorū interpre-

Demōstratio, quo modo sententia canonis 31. Apostol. ab Anacleto, & Alex. citata, in canone ipso Apost. contineatur.

Matth. c. 18.

interpretando, ex eo quod canon ait, si quis presbyter contempto suo Episcopo, seorsum congreget, & alterum altare erigat, cum nihil habuerit, de quo in causa pietatis, & iustitiæ eum condemnet, non continuo sequitur, vt si habuerit, de quo Episcopum condemnet in causa pietatis, & iustitiæ, liceat presbytero seorsũ cōgregare; absit. ne enim sic intelligi possit hic canon, alijs canonibus Apostolorum cautum est. Non enim licet presbyteris, aut diaconis, sicut est in canone 39. quicquam pręter sententiam Episcopi agere in ecclesia: si quidem Episcopo est populus cōmissus, qui rationem animarũ redditurus est Domino. Igitur quandiu est Episcopus, non potest presbyter eius seorsum congregare. Et si iuste accusatur iuxta canonem Apostolorum 74. vocandus est ab Episcopis vt defendat causã suã. Quod si dignus est Episcopus, vt moueatur, non nisi auctoritate pontificis moueri potest iuxta canonem 34. qui iubet, vt Episcopi singularũ gentium agnoscãt suum primum: ergo debent in primis agnoscere eum, qui secundum euangelium est primus omnium, sicut sancti Apostoli Petrum agnoscebant primum. Quam formam successoribus suis, & reliquis omnibus Episcopis, sicut idem Anacletus ait, reliquerunt. Vt igitur beato Petro primum data est potestas ligandi & soluendi, & per eum alijs, sic non, nisi per eum, potest Episcopus ea priuari. Præterea paulo post idem Anacletus primum canonem Apostolorum de ordinatione Episcoporũ citat, & interpretatur, cum ait, Porro quod Episcopus non ab vno, sed a cũctis cōsẽsu aut præsẽtia cōprouincialiũ est ordinãdus, & nullatenus minus quã a tribus, cęteris cōsẽtiẽtibus, idcirco instituẽte domino fieri iubetur, ne aliquid contra fidem ecclesię vnius tyrãnica auctoritas moliretur: & regula vel fides confunderetur credentium. Domini institutum vocauit canonem Apostolorum; in quo cum iubetur, vt à duobus, vel tribus ordinetur Episcopus, & hic nō minus quàm a tribus, ne discrepantia esse videatur, intelligendum est in canone, ordinandum esse à duobus auctoritate Metropolitani, hi enim sunt tres, prorsus necessarij, de quibus dicit Anacletus cum canone consentiens, non minus quam a tribus. Rursus idem Anacletus epist. 1. Qui autem, inquit, pecuniam vel res ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit. Priuilegia enim ecclesiarum, vt sacerdotum, sãcti Apostoli iussu saluatoris intemerata, & inuiolata æternis decreuerunt manere temporibus. Cum dicit, decreuerunt, profecto canonem aliquem significat, decretum enim ecclesiasticum vocamus canonem. Hic igitur citauit Anacletus sententiam duorum canonum Apostolorum 72. & 73. quorum prior, si quis (inquit) clericus, aut laicus ab ecclesia auferat cerã, aut oleum, excommunicetur: & ad id, quod abstulit, quintã amplius partem addat. Quis vero dubitet cum ratione, quin per ceram & oleum pecuniam, & res alias ecclesiæ intelligi sancti Appostoli voluerint? Ceram autem & oleum nominarunt, quod in illa rerum ecclesiæ à principio tenuitate hæ essent præcipuę res, quæ in templo seruabantur: vt quarum erat in templo assiduus vsus. Eo autem, quod canon addidit, & quintam partem adijciet, admonuit, esse illa deo sanctificata. Sumptum est enim hoc ex Leuitico, vbi sic scriptum est; Si peccauerit in ijs, quæ sunt sanctificata Domino, ipsum, quod intulit damni, restituet: & quintam partem ponet supra: non quidem quod quinta pars vetere ritu, & more sit nunc addenda, non enim hoc significat, sed restituendum esse quod ablatum est: & amplius, si fieri

Can. 1. Apost. citatur ab Anacleto, & explicatus.

Sententia canonum Apost. 72. & 73. citata ab codẽ Anacleto.

Leu. c. 5.

si fieri potest. Alter canon est, qui proxime sequitur, idest 73. vas aureum, aut argenteum sanctificatum, aut velum nemo ad proprium vsum sibi vēdicet: nefas enim est. & qui in eo palam deprehensus fuerit, excommunicetur. Vas aut velum sanctificatū vocat quod est ad vsum & ministerium ecclesiæ deputatum. Hæc ergo sunt priuilegia ecclesiarum, quæ hic dicit. S. Anacletus, scilicet vt res earum vt vasa, & vela, quæ ad vsum & ministerium ecclesiarum destinata sunt, habeātur, & sint domino sanctificata. Ex quo fiat, vt sacrilegium sit excommunicatione dignum iuxta sententiam Apostolorum, eas res tollere: & vsum vasorum & velorum eius sibi vendicare. Sic enim interpretanda esse priuilegia ista ecclesiarū, quæ sanctus Anacletus dicit, ratio ipsa & cōsequentia dictorum conuincit. Cur enim postquam dixit, res ecclesiæ tollere sacrilegium esse, subiungit statim, priuilegia enim ecclesiarum, & sacerdotum sancti Apostoli, iussu saluatoris, inuiolata esse decreuerunt, nisi quia hoc voluit Dominus, vt sicut ecclesię sunt Dei, ita res earū sint Dei? Vnde Apostoli iussu eius, ędito canone decreuerunt, sanctificatas esse Domino: & excōmunicandos, qui eas tollerēt: aut vsum vasorum, vel velorū ecclesię sibi vendicarent. Cū ergo clare dicat S. Anacletus, voluisse Apostolos, hæc esse ecclesiarum priuilegia, scilicet, vt res earum essent Domino sanctificatę, & hāc sententiā in canonibus Apostolorum reperiamus, satis contentiosus fuerit, qui negauerit, citasse hic Anacletum hos, quos dixi, canones, quia eos totidem verbis nō legat. Item Iulius pontifex canonem Apostolorum de rebus ecclesię ablatis citat in epi. 2. postquā enim dixit, cum suis rebus auctoritate huius sanctę sedis proprias reddidimus ecclesias, subiungit paulo post, est enim in antiquis decretum statutis, vt aliena qui inuadit, nō exeat impunitus: sed cum multiplicatione restituat. De rebus ecclesię loquebatur, interpretatusq; est, canonem Apostolorum, qui iubet, ceram, & oleū ecclesię ablata restituere: & insuper addere quintam partē. Etenim, quia hoc de quinta parte insuper adijcienda sumptum erat ex Leuitico, interpretatus est Iulius, nihil aliud per hoc significari in canone Apostolorū, quem ille antiquum statutum vocat, quam restituendū esse, id quod ablatum est, & amplius. Hoc enim significat, cum multiplicatione. Rursus idem Anacletus, canonem Apostolorū 8. citat in epi. 1. loquens enim de diaconis, subdiaconis, & alijs ministris, quos iubet, vt secū habeat Episcopus in solemnioribus diebus, cum sacrificat, subiungit, Peracta autem consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus: sic enim Apostoli statuerunt: & sancta Romana tenet ecclesia. Itaque de ministris ecclesiæ loquitur hic Anacletus, vt Igmarus quoq; Rhemensis Archiepiscopus obseruauit, & intellexit, sic enim ait, Sanctus Anacletus Papa, & martyr 8. capitulū eorūdem Apostolorum statuisse testatur, vt ministri altaris facta oblatione communicent. Hactenus Igmarus. Canon vero Apostolorum hic citatus a S. Anacleto sic ait, si quis Episcopus, aut presbyter, aut ex numero ministrantium facta oblatione non communicauerit, causam dicat, vt si probabilis sit, ignoscatur: sin vero non dicat, excōmunicetur, vt qui noceat populo: & suspitionem moueat in eū, qui obtulit, Satis etiā cum hac extrema parte canonis cōuenit quod idem S. Anacletus subiungit, quod magis adhuc declarat, locutum esse eum hic de ministris ecclesię, & de canone Apostolorū, Seruite (inquit propheta Dauid) in timo-

Sententia canonis apostol. 73. citata a Iulio pont.

Leu. c. 5.

Can. Apost. 8. citatus ab Anacleto, & explicatus aucto re etiam Igmaro Rhemensi.

Quomodo intelligendū sit, peracta consecratione omnes communicent.

in timore,& exultate ei cum tremore,adorate pure, ne forte iraſcatur, & pereatis de via. Ille enim non perit de via,qui recte graditur: & pręcepta cuſtodit maiorum. Doceri ergo omnes oportet, qui Domini ſacerdotio funguntur,vt cæteros inſtruant,& ſibi proficiant. Itaq; non de laicis, ſed vt dixi,de miniſtris altaris,qui ſacrificanti aſtant,accipiendum eſt, quod S. Anacletus ait,peracta autem conſecratione omnes communicent, qui noluerint eccleſiaſticis carere liminibus. Sic enim Canonem Apoſtolorum,quē citauit,interpretatus eſt. Præterea Alexander cauens Epiſcopis aduerſus eos, qui iniuſte eos vexãt,& perſequuntur,ſic ait in epi. 1. Similiter ſi huiuſmodi perſonis quędam ſcripturæ quoquomodo per metũ, aut fraudẽ,aut per vim extortæ fuerint: vel,vt ſe liberare poſſent,quocunque ab eis conſcriptæ vel roboratę fuerint ingenio,ad nullum eis pręiudiciũ, aut nocumentum prouenire cenſemus: nec vllam eis infamiam,vel calumniam,aut a ſuis ſequeſtrationem bonis vnquam auctore Deo,& ſanctis Apoſtolis,eorumque ſucceſſoribus,ſuſtinere permittimus. Confeſſio vero in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet. Cum hoc pontifex ſancire ſe dicat auctoribus ſanctis Apoſtolis,& eorum ſucceſſoribus, neceſſe eſt in ſententijs canonicis,quas nobis S. Apoſtoli reliquerũt,aliquã indicare, ex qua hæc Alexandri ſententia primum manarit, & ortum duxerit,quę poſtea ab alijs Apoſtolorum ſucceſſoribus magis explicata, & aucta fuerit. Eſt igitur canon Apoſtolorum 74. ex quo varię regulę eccleſiaſticę à ſucceſſoribus Apoſtolorum, & ſanctis pontificibus ductę ſunt, qui iubet,vt Epiſcopus de aliquo crimine à fide dignis accuſatus,neceſſario vocetur ab Epiſcopis: et ſi venerit(inquit) & confeſſus fuerit,ipſo cõuicto pœna decernatur. Cum ait,ſi confeſſus fuerit,ipſo cõuicto,ſatis declarat canon,confeſſionem per metum,fraudem,aut per vim non eſſe cõfeſſionẽ,ſi deſit ἔλεγχος,ideſt,probatio conuincens. Qui vero ſponte ſua, ideſt,ſine metu,fraude,aut violentia confitetur, hic a ſe ipſo conuincitur. Confeſſio enim, ſcilicet conuincens reum, non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet,vt ait S. Alexander,qui hunc plane canonem Apoſtolorum,& ſecutus,& interpretatus eſt. Itaque quod additum eſt in canone, ἐλεγχθέντος αὐτοῦ, ideſt,ipſo conuicto pœna decernatur,ſatis declarat,ad decernendum vlli ἐπιτίμιον, ideſt pœnam canonicam infamiæ,aut alterius generis, non debere valere metum,aut fraudem, aut vim, ſi deſit probatio criminis. Dicam ergo rurſus, quod paulo ante, cum hic citet Apoſtolos auctores pontifex Alexander,& ſecundum eorum ſententiam & auctoritatem dicat ſe hoc decretum de chirographis ab Epiſcopis per vim extortis facere,& nos canonem habeamus inter apoſtolicos,quo vis, & ſentẽtia huius decreti continetur,ſatis contentioſus fuerit,qui neget,ad hunc canonem retuliſſe Alexandrum,quod dixit,cenſere ſe ſic auctore Deo,& ſanctis Apoſtolis. Addidit autẽ & ſucceſſoribus eorum, vt admoneret nos, quę Apoſtoli ſancti eccleſię tradiderunt, ſucceſſores eorum accepiſſe, & confirmaſſe; & quę per ſucceſſionem acceperant, eos item eccleſię tradidiſſe. Vnde beatus Clemens in extrema fere parte libri 7. enumeratis Epiſcopis,quos S. Apoſtoli,dum viuerent, tanquam ſucceſſores ordinarũt, ſubiungit in perſona Apoſtolorum, hi ſunt, quos parœcijs pręfecimus: quorum doctrinæ ſemper memores,ſeruate noſtros ſermones, & Dominus ſit vobiſcum in infinita ſæcula. Et beatus Irenęus loquens lib. 3. c. 4. de tra-

Sententia canonis Apoſtol. 74. citata ab Alexandro.

de traditione Apoſtolorum, & Clementem ſecutus, habemus (inquit) annumerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi in eccleſijs, & ſucceſſores eorum vſque ad nos. Rurſus idem Alexander citat in epiſt. 2. canonem Apoſtolorum 9. cum ait. eſt enim ſtatutum olim, vt qui ſtatum conturbat eccleſiæ, ab eius liminibus arceatur; neque cum fidelibus cõmunicet, qui eorum bona auertit. Loquitur Alexander in eos, qui miniſterium ſacerdotis impediunt, quominus legatione ſua, qua ad Deũ pro populo fungitur, prodeſſe multis poſſit. Canon autem Apoſtolorum excõmunicat omnes fideles ingredientes in eccleſiam, & audientes ſcripturas, ſed poſtea recedentes, nec aſſiſtentes orationi, neque cõmunioni: hos inquam excommunicat tãquã perturbationẽ ordinis facientes. Hi enim perturbatione iſta ordinis ſuſpicionem inijciunt contra vtilitatem publicæ orationis, quæ ab eccleſia fit: & contra communionẽ ſacram, quæ ibi celebratur: & nocẽt populo. Hi denique ſunt, qui, vt ait S. Alexander, cauſam dei impediũt: & ſtatũ conturbant eccleſiæ. Rurſus, in prima epi. citat idem Alexander aliam ſententiam Apoſtolorum canonis 31. Quod autẽ (inquit) ad alios iudices prius non debeant, quam ad ſe (ſic enim eſt in vetuſto exemplari vaticano) ſacerdotes, vel actores ideſt, Epiſcopi accuſari, ita à tempore Apoſtolorum & infra, obſeruatum, & definitum inuenimus, Si quis erga Epiſcopum vel actores eccleſiæ quamlibet querelam, vel actionem iuſte ſe habere crediderit, ipſe redemptoris ſui, cuius actio noſtra eſt inſtitutio, viarum non immemor, ſed ſectator egregius, &c. nõ prius primates, aut alios iudices adeat, quam ipſos, à quibus ſe læſum exiſtimat, conueniat familiariter, non ſemel, ſed ſæpiſſime, vt ab eis aut ſuã iuſtitiã accipiat: aut iuſtam excuſationem. Si autem ſecus egerit, ab ipſis & ab alijs communione priuetur, tanquam Apoſtolorum, patrũque aliorum cõtemptor. Eandem ſententiam citauit Anacletus, vt paulo ante notatum eſt. Illud autem obiter admonendum eſt, ne quis corruptum eſſe putet hunc epiſtolæ locum, & legendum, auctores aut rectores eccleſiæ, cum potius legendũ ſit actores eccleſiæ, quia ſic olim vocabant, quos nũc dicimus diſpenſatores eccleſiæ; qui ſunt Epiſcopi, οἰκονόμους enim græce, vt nũc interpretari ſolemus, diſpenſatores, ſic olim interpretati ſunt actores. teſtis eſt interpretatio latina antiquiſſima epiſtolæ ad Galatas, in qua verbum œconomi Græcum ſic tranſlatum eſt, cum ait, quanto tempore hæres paruulus eſt, ſub tutoribus, & actoribus eſt. Et in vetuſtiſſima interpretatione Irenæi lib. 4. c. 44. in fine. Quis igitur (inquit) erit fidelis actor, bonus & prudens? Græce eſt οἰκονόμος. Epiſcopi ergo dicebantur actores eccleſiæ ideſt, diſpenſatores, & ſic etiam vocantur in epiſtola 3. Anacleti. Deinde Eleutherius põtifex, De accuſationibus ergo (inquit) clericorũ, ſuper quibus cõſulti ſumus, quia omnes eorum accuſationes difficile eſt, ad ſedem Apoſtolicam deferre, finitiua Epiſcoporum tãtum iudicia huc deferantur, vt huius ſanctæ ſedis auctoritate finiantur, ſicut ab Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus multorum conſenſu Epiſcoporum iam definitũ eſt. Sane quidem definitum eſſe hoc 44, Canone Apoſtolorum, & ad eius canonis ſententiam hæc Eleutherij pertinere, teſtis eſt epiſtola Anacleti 3. in qua canonem illum 34. eiſdem verbis citat, & interpretatur, ſic enim ait, inde namque & beati Apoſtoli inter ſe ſtatuerunt, vt Epiſcopi ſingularum ſcirent gentium, quis inter eos primus eſſet, quatenus ad eum potior

Sententia canonis Apoſt. 9. ab eodem Alexandro citatus

Locus epiſtolæ 2. Alexandri emendatus ex vetuſto exẽplari Vaticano.

Cur Epiſcopi dicantur actores, & ſic legẽdum eſſe & nõ auctores, aut rectores.

Gal. 4.

Lu. c. 12.

Can. Apoſt. 34 citatus ab Eleutherio.

Can. Apoſt. 34 citatus, & explanatus ab Anacleto.

corum solicitudo pertineret,inde (inquit) statuerunt.vnde?nempe ex eo quod sequitur, nam & inter beatos Apostolos quædam fuit discretio: & licet omnes essent Apostoli,Petro tamen a Domino est concessum,& ipsi inter se id ipsum voluerunt, vt reliquis omnibus præesset Apostolis, qui & eandem formã suis successoribus, & reliquis Episcopis tenendam tradiderunt. Hactenus Anacletus. Si igitur hunc canonem tradiderũt S. Apostoli, in quo eandem formam, quam ipsi tenebant, iubent tenere successoribus suis, id est Metropolitanis,& reliquis Episcopis, qui sũt quoque successores licet minores, distinxit enim hic S. Anacletus, vt iterum & sępius dicam, successores Apostolorum, scilicet maiores ab Episcopis, quod, nemo est, qui non videat; sicut S. Dionysius Areop. in Epis. ad Demophilũ eodem modo distinxit. Ergo sicut Episcopi cuiusque gentis debent agnoscere primum gentis suæ, siue prouinciæ Episcopum, sic secundum formã Apostolorum ipsi primi singularum gentium successores Apostolorũ debent agnoscere vnum primũ successorem beati Petri, sicut Apostoli agnoscebant vnum primum Petrum; nisi enim ita fieri deberet, non iam secundum formam, quam ipsi sancti Apostoli inter se tenebant a Christo institutam, hunc canonem tradidissent. Iubet ergo canon Apostolorum, vt singularum gẽtium Episcopi agnoscant suum primum secundum formã, quam Apostoli inter se tenebant. Iubet item simul in eodem canone, vt sine illius primi sententia nihil maiorum causarum Episcopi conficiant, sic enim sancti patres interpretati sunt verbum περιττόν, quod est in hoc canone, vt si dicamus exuperans. ex genere autem causarum maiorum, ac difficiliorum, siue exuperantiũ sunt iudicia & causæ, ac damnationes Episcoporũ, qui sunt columnæ ecclesiæ. Quod si causas Episcoporum Episcopi Cõprouinciales sine suo primo cognoscere non possunt, ergo nec ipsi primi successores Apostolorum poterunt easdem causas maiores definire sine suo item primo, id est, Sine eo, qui eis præest, qui est beati Petri successor; si quidem hanc formam S. Apostoli tenebant, vt omnia maiora ad Petrũ, tanquam ad caput referrent, cui data est, Deo auctore, prima potestas ligãdi atque soluẽdi, & per eum ad alios Episcopos translata. Et paulo post idem Anacletus magis adhuc, quod dicimus, declarans, si quæ vero (inquit) causæ difficiliores ortæ fuerint, ad huius sanctæ sedis apicẽ, quasi ad caput referte, vt Apostolico terminentur iudicio, quia sic Dominum velle, & ita constitutum esse, ante dictis testimonijs declaratur. Ante dicta autem testimonia sunt, vnum quidem illud, quod Petro dictum est, tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, &c. cui a Domino cõcessum est, vt reliquis omnibus pręesset Apostolis. Alterum vero testimoniũ ante dictum est canon, quem Apostoli statuerunt secũdum formam, quã ipsi inter se habebant, vt singularum gentium Episcopi suum primum scirent. Ergo S. Anacleto interprete ex sententia canonis Apostolorum 34. elicitur, definitionem causarum Episcoporum ad pontificem Romanum referendam esse. Hanc S. Anacleti interpretationẽ secutus est Iulius pontifex in epi. ad Orientales. Sic enim ait de ecclesia Romana. Ipsa namque omnibus maior, & pręlata est ecclesia, quę non solum modo canonum, & sanctorum patrum decretis, sed Domini saluatoris nostri voce singularẽ obtinuit principatum, tu es (inquit) Petrus, & super hanc petram ædificabo ec-

Quomodo distinguatur successores Apost. ab Episcopis item successoribus Apost.

Quomodo ex canone Apost. 34. eliciatur, causas maiores ad Rom. pont. referendas esse Anacleto interprete.

Quomodo ex canone Apost. 34. eliciatur interprete S. Anacleto definitionem maiorum causarum ad pont. Rom. referendã esse.

Quomodo Iulius põtifex in terpretationẽ Anacleti in canone Apos. 34 secutus sit.

bo ecclesiam meam,& reliqua.Porro dudum a sanctis Apostolis,successoribusque eorum in præfatis antiquis decretum fuerat statutis, quæ hactenus sancta & vniuersalis Apostolica tenet ecclesia, non oportere præter sententiam Romani pōtificis concilia celebrari:neque Episcopum dānari, quoniam sanctam Romanam ecclesiam primatem omnium ecclesiarū esse voluerunt. Et paulo post de his antiquis decretis, quoniam & prius (inquit) a tempore scilicet Apostolorū hæc huic sanctæ sedi cōcessa sunt, quæ sunt postea in Synodo Nicena roborata. Et rursus paulo post, quoniam necesse est(inquit)hæc in posterum solicitius prospici, & diligētius præcaueri, quatenus ea,quæ sunt ab Apostolis,eorūque successoribus statuta, nulla desidia negligantur. Ac tandem canonem ipsum apostolorum citat Iulius,ex cuius sententia secundum interpretationem Anacleti,quā diximus, & quam sequitur Iulius, hæc eliciuntur. Subiungit enim, Quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quędam discretio potestatis. Et cum omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt cęteris pręemineret. Et subiungit,de qua forma Episcoporum quę dā orta est distinctio: & magna ordinatione prouisum est, ne omnes sibi omnia vendicarent:sed essent in singulis prouincijs singuli,quorum inter fratres haberetur prima sententia. Hic est canon Apostolorum 34. qui iubet, vt singularum gentium Episcopi suum primum sciant. Et rursus quidam in maioribus vrbibus constituti solicitudinē susciperent ampliorē, per quos ad beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura conflueret.Hactenus Iulius.Quod si de forma Apostolorum est orta hæc distinctio hoc canone 34.Deo auctore, sancita, & forma Apostolorum ea erat a Domino instituta, vt omnibus Apostolis Petrus præesset, ergo & successoribus Apostolorum debet successor beati Petri principis Apostolorum pręesse. Quare debent successores Apostolorum omnes maiores causas ad eū tanquam ad caput referre. Et subiungit idem Iulius repetens sententiam canonis de forma distinctionis Episcoporum secundum formam Apostolorum; Qui ergo scit, se quibusdam præpositū, non moleste ferat aliquē sibi esse prælatum; sed obedientiam, quam exigit, etiam ipse dependat. En instituta Apostolorum, & Apostolicorum virorum, canonesq; habetis.His fruimini: his circundamini: his armamini: vt his freti, circundati, delectati, armati contra inimicorum iacula persistere valeatis.hæc Iulius. In hoc ergo canone, qui iudicia Episcoporū definitiua, & omnes causas maiores ad successorem beati Petri referri iubet, ius appellationum ad eum, a Domino institutum,& a S.Apostolis susceptum, & ecclesiæ traditum continetur.Hæc sunt priuilegia de causis maioribus ad sedem Romanam referendis,quæ S.Zepherinus in epi.1.dixit inserta esse in constitutis Apostolorum. Interpretans enim, quæ constituta diceret, subiungit statim,70. enim sententias Apostoli præfixerunt. Ex his ergo sententijs est 34. canon Apostolorum,in quo insertum est hoc priuilegium, vt satis superque iam explicatum est. Ad eandem sententiam canonis huius respexerunt reliqui pontifices, qui de huiusmodi priuilegio ecclesiæ Romanæ loquentes Apostolorum cōstituta, & canones citant vt Sixtus primus epi.2.Marcellus epi.1.Eleutherius epi.1.Eusebius epi.1.Sixtus 2.epi.1.

Can. Apost.34 a Iulio citatus & explanatus.

Quomo-

Quomodo ex canonibus Apostolorum manarint postea accessiones legum ecclesiasticarum, veluti supplementa canonum Apostolicorum, & exempla huius rei tum in epistolis pontificum Apostolicorum, tum in Concilio Niceno. Item testimonia alia plura de canonibus Apostolorum in epistolis pontificum citatis Innocentij primi, Leonis magni, Aniceti, Calixti, Lucij, Eutychiani, Damasi, Nicolai primi, Leonis 4. Ioannis 8. Cælestini, Antheri. Cap. 23.

ILlud autem hic obseruandum est, traditiones canonicas S. Apostolorum breuissimo sermone comprehensas, & traditas successores eorum postea per eas, quas græci vocant legum προσθήκας καὶ ἐπιδιορθώσεις idest, per suppleméta, & correctiones, explicasse, & suppleuisse. Vt quod Apostoli tradiderunt in can. 74. de Episcopo à fide dignis accusato, successores Apostolorum & sancti ponrifices postea explicarunt, vt ab ipsis Apostolis instructi sunt, qui nam sint digni fide iudicandi, vt sint ad accusationem admittendi, de quibus ijdem pontifices affirmant, sic traditum esse a S. Apostolis. Vnde S. Marcellus in Epis. 2. quod laici (inquit) aut suspecti Episcopos non debeant accusare, nec accusatoribus de inimici domo prodeuntibus credendū sit, & a bearo Clemente, ipsis eum instruentibus Apostolis, legimus definitum. Item Fabianus in Epis. 2. ipsi enim inquit, Apostoli & successores eorum statuerunt, eos ad accusationem non recipi, qui sunt suspecti, vel qui heri, & nudius tertius, vel dudum fuerunt inimici. Prȩterea Eusebius Pont. epist. 1. scitote (inquit) a tempore Apostolorum in hac sancta vrbe seruatum esse, accusatores, & accusationes, quas exterarum consuetudinum leges nó asciscunt, à clericorum accusatione submotas. Er in cadem rursus epi. neque sceleribus irretiti, vel sæculo militātes, episcopos infamare, vel lacerare. Nam si hoc Apostoli, aut successores eorum permitterent, perpanci remāsissent, qui Domino in sacerdotali ordine militassent. Immo comprehensa esse hæc in illo canone de accusatione episcopi, cum ait, à fide dignis, comprehensa dico hæc, quæ pōtifices tradita esse de testibus a S. Apostolis affirmant, perspici potest ex 2. lib. Clementis de constitutionibus Apost. c. 49. In quo traditū est, quales esse debeanr testes. Item quod simili breuitate per sermonem ijdē Apostoli tradiderunt 34. canone, successores eorum per accessiones, corrigentes ea, quæ deesse videbantur, suppleuerunr. Vnde Iulius pontifex in epistola ad Orientales, Porro (inquit) dudū a S. Apostolis successoribusq; eorum in prȩfatis antiquis decretum fuerat statutis, quæ hactenus sancta, & vniuersalis catholica tenet ecclesia, non oportere prȩter sententiā Romani pontificis concilia celebrari: nec episcopum damnari. Et Paulo supra de eisdem institutis Apostolorum loquens, Licet dudum (inquit) instituta sanctorum multa patrū essent conscripta, posuerunt leges patres sancti, qui Synodum in Nicȩa congregauerunt, quas sacros canones appellamus, quibus multa pernecessaria ad statum ecclesiæ sanctæ Dei, & supplementum columnarum eius idest, Episcoporum sunt decreta: & nocumenta eorum prohibita. hæc Iulius. Huiusmodi supplemenra erant, de quibus Paulus ad Titū scribens, reliqui te (inquit) Cretȩ, vt ea, quæ desunt, corrigas: Græce est ἐπιδιορθώσῃς, quasi diceret, vt ea, quæ prætermissa sunt, corrigendo suppleas: accessionem enim significat hic illa præpositio ἐπί. Hȩc idcirco diligentius noto, & sæpius repeto, quo magis admoneamus, non omnes regulas, quæ ad corrigendum statum rei ecclesiasticȩ, & ecclesiasti

Quomodo successores Apost. canones corū supplementis auxerunt.

Quomodo Paulus, in epis. ad Tit. de accessionibus regularū ecclesiasticarū meminerit.

cæ con-

ex conuersationis à S. Apostolis traditæ sunt, perfectas vno tempore exire potuisse: manasse vero ex illis Apostolorũ regulis ὡς περιληπτικῶς ἅπαξ idest, vtpote breui comprehẽsione complexis, manasse, inquam, velut ex capitibus, & originibus per multa postea decreta, & canones successorũ tanquam προσθήκας, vt dixi, & ἐπιδιορθώσεις dicamus nos vno verbo supplementa, vt nunc loquuntur, ad corrigendũ, quæ deesse videbantur. non posse enim fieri, quin aliqua legislatores relinquant, Plato etiam ratione naturali docente, intellexit; qui in principio libri 8. de legibus, cum legẽ de sacrificijs, & diebus festis componit, sacerdotibus, & legũ custodibus committit, τάξαι ἃ παραλιπεῖν ἀνάγκη τῷ νομοθέτῃ, vt disponãt, inquam, quę in his, necessario legislator prętermiserit. Sic igitur, quę in ecclesiasticis legibus prętermittere, necessitas coegit, Synodis Episcoporum, ac pontificibus addenda reliquerunt. Cerni etiam potest exemplũ huiusmodi supplementi in canone Niceni conc. 23. ex numero illorũ, quos Iulius pont. in rescripto contra Oriẽtales recitat, si quis (inquit) Metropolitanus Episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertineat paroeciam, sine cõsilio & voluntate omnium comprouincialiũ Episcoporum aliquid agere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit; & quod egerit, irritum habeatur, & vacuum. Citata est hic posterior pars sententiæ canonis 34. Prior enim est de Episcopis cõprouincialibus, ne quid, nisi quod ad proprias paroecias pertineat, sine consilio Metropolitani agant, quæ in extrema parte huius Niceni canonis 32. citatur. Posterior vero est de ipso Metropolitano, ne quid item & ipse agat sine sententia omnium comprouincialium. Synodus vero Nicena adiecit supplementum pœnæ, si secus fecerit: & adiunxit admonitionem de modestia ab eo seruanda in consultando cum comprouincialibus. Neque vero dissimulauit Synodus Nicena, esse iam hoc à sanctis Apostolis constitutum de Metropolitano, & de Episcopis cõprouincialibus. Postquam enim dixit, recitans in extremo priorem partem canonis 34. similiter & ipsi comprouinciales Episcopi cum eius consilio, nisi, quãtum ad proprias paroecias pertinet, agãt, subiungit, iuxta sanctorum constituta patrum. Et addit statim extremam partem eiusdem 34. Canonis Apostolorum, vt vno ore, vno animo concorditer sancta glorificetur trinitas in sęcula. Hoc quoque locupletissimũ testimonium est veritatis canonum Apostolorũ, quod Synodus Nicena dedit, Iulio põtifice auctore, & teste. Pergamus deinceps ad reliqua testimonia veterum põtificum de canonibus Apostolorum. De testimonio beati Innocentij & quidem multiplici, superius diximus, ne eadem nunc repetamus. Sequitur Leo magnus, qui in epis. 1. ad vniuersos Episcopos per Campaniam & Picænum canones Apostolorum citat 17. & 18. de ijs, qui ordinari non possunt. Qualis vero (inquit) vnicuique natalium honestas, & morũ esse debeat, qui sacri altaris ministerio est sociandus, & Apostolo nos docente, & diuina præceptione didicimus, & Canonũ regulis, à quibus plerosque fratrum declinasse, & penitus deuiasse, reperimus. Nã constat ad sacerdotiũ peruenisse viduarum maritos: quosdam etiam quibus fuerunt numerosa coniugia contra illam Apostoli vocem, vnius vxoris virum, & contra illud antiquæ legis pręceptum, quo dicitur, & caueat, sacerdos virginem vxorem accipiat, non viduam non repudiatam. Et paulo post, quia legem Leuitici de non ducenda vidua, neque repudiata

Quod plurima decreta ex canonibus apost. manarint, & exemplum huius rei.

Canones apost. 17. & 18. à Leone magno citati.

1. Tim. 3.

Leu. c. 21.

ignorare quis poterat, subiungit, & ne qua excusatio de ignoratione na scatur, quãquam ignorare nunquam licuerit sacerdotem, quod canonũ fuerit regulis definitum. Idẽ adhuc clarius in Epi. 87. ad Episcopos Afri canos cap. 1. eosdem canones Apostolorũ rursus citat: eos enim (inquit) qui vel secundas nuptias inierunt, vel viduarũ se coniugio sociarunt, nec Apostolica, neq; legalis auctoritas sacerdotiũ obtinere permittit: quod in prima epi. dixerat, regulis canonum prohiberi, dixit hic, Apostolica auctoritate, idest Apostolicis regulis canonum, siue regulis canonũ Apo stolorum non permitti. Rursus idem in epi. 92. c. 2. citat canonem Apostolorũ 25. vt Episcopus, aut presbyter, vel diaconus in fornicatione, aut periurio deprehensus, deponatur: sed non excõmunicetur. Sic enim Leo pont. ait, alienum est à consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore, aut in diaconij gradu fuerint cõsecrati, ij pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi, idest, vt excõmunicentur. Hoc enim significare, remedium pœnitendi accipere per ma nus impositionẽ, supra docuimus auctoritate Synodi Africanæ, & Igmari archiepiscopi Rhemensis testimonio, qui sic interpretatus est. Subiungit deinde Leo, quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit: traditionem Apostolicam, quæ in hoc canone Apostolorum cõtinetur, significat. Rursus idem Leo in epistola 84. ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum citat canonem 34. de quo tam multa à nobis antea dicta sunt, sic enim ait c. 2. Igitur, secundum sanctorum patrum canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos, Metropolitanos singu larum prouinciarum Episcopos, quibus ex delegatione nostra fraternita tis tuæ cura prætenditur, ius traditæ sibi antiquitus dignitatis intemeratũ habere decernimus. Ita vt à regulis præstitutis nulla aut negligentia, aut præsumptione discedant. Hactenus Leo. Ius ergo dignitatis eorum, antiquitus secundum Canonem antiquum Apostolorum traditæ, erat, vt Epi scopi comprouinciales suos Metropolitanos agnoscerent primos: & nihil, præterquam quod ad proprias paroecias pertineret, sine eorum consi lio, & voluntate agerent. In quo iure ipsi quoque Metropolitani cũ omni modestia erga Episcopos se gerere debebant, vt in canone Synodi Nice næ admonebantur, quem Iulius pont. vt iam dixi, in rescripto ad Orienta les recitat. cap. 22. Eundem canonem 34. citat Anicetus pont. in epist. ad Episcopos Galliæ. recitans enim verba canonis, iuxta instituta, inquit, Apostolorum; Ac rursus Calixtus pont. eundem canonem in epi. 2. recitat citatis Apostolis eius auctoribus. Item Lucius eundem canonem renouans, & Apostolos auctores eius citans, Constituimus (inquit) sicut a sanctis Apostolis eorumq; successoribus decretum reperimus, si quis Me tropolitanus, nisi quod solum modo ad suam paroeciam pertinet, & quę sequuntur. Redeo ad Leonem qui in eadem epi. c. 7. canonem Apostolorum 37. citat, de concilijs, inquit, Episcopalibus non aliud indicimus, quam sancti patres salubriter ordinarunt; vt scilicet bini conuentus per annos singulos habeantur: in quibus de omnibus querelis, quæ inter diuersos ecclesię ordines nasci adsolent, iudicetur. Cum dicit, sanctos patres ordinasse, vt bis singulis annis Synodus haberetur, necesse est S. Apo stolos intelligere; Synodus enim Nicena non hoc ipsa primum ordinauit; sed iam olim antiquo canone, idest, Apostolico salutariter ordinatũ, robora-

Canon apost. 25. & 34. ab eodem Leone citati.

Canon apost. 34. citatus ab Aniceto, Calixto, & Anacleto.

Canon apost. 37. citatus à Leone primo, & Synodo Nicena, & s. Anacleto.

roborauit. Quod quidem nõ obscure eadem Synodus significauit. Iubet enim, vt ante obseruauimus, canone 5. de excommunicatis tum clericis, tum laicis ab aliquo Episcopo cuiuscunque prouinciç, vt vigeat sentẽtia illius canonis, qui iubet, vt excommunicati ab vno Episcopo, ne ab alio recipiantur; qui est canon Apostolorum 32. quem hic Synodus Nicena Citauit. Deinde subiungit eadem Synodus, vt autẽ hoc, Vt decet, examinetur, visum est recte habere, vt singulis annis bis Synodus habeatur. Nõ dixit, decernimus, siue statuimus, sed visum est, recte habere; in quo satis significauit, non esse hoc nouum statutum, sed antiquum. Sic etiam Synodus Antiochena, quia nihil nouum statuebat, sed quæ iã olim canonibus Apostolorum recte constituta erant, renouabat, dixit in procemio; Quæ enim visa sunt recte habere, hæc cum maiore cõsideratione, & iuditio vobis omnibus in vnum congregatis, ad vestram cognitionem retulimus. Sed quod non nouum decretũ esset hoc Synodi Nicenç de Synodis bis quoque anno habendis, ne quis iã dubitet, testatur s. Anacletus in epis. 1. sic enim ait, & si illic decerni non potuerint, aut iuste terminari, vbi fuerit summorum, (Episcopos dicit) congregata congregatio, quæ per singulos annos bis fieri solet, & debet, iuste & Deo placite corã Patriarcha, aut Primate iudicẽtur. non dixit solum, fieri debet, ne existimaretur, nouum tunc decretum à se fieri de hoc, sed dixit fieri solet, & debet, confirmans veterem canonem, siue consuetudinẽ ecclesiasticam vetere canone Apostolorũ institutam. Vt iam non liceat, vllo modo dubitare, quin Leo põt. cũ hoc sanctos patres ordinasse dixit, sanctos Apostolos intelligi voluerit, qui sunt patres nostri, immo patres patrum iuxta prophetiam Dauid, cum ait; pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Item sanctus Eutychianus in epi. 1. ad omnes Episcopos Beticç canonem 3. Apostolorũ citat, sic enim ait, idcirco fratres ista prçtulimus, vt hç species, quas nõ licet offerri super altare iuxta constitutionem Apostolorum, eorumq; successorum, ad domum sacerdotum deferantur: & à sacerdotibus benedicãtur: & per simplicem benedictionem benedicta, demum a populis sumantur: fabæ tantum, & vuç, & cçtera quç Apostoli constituerunt, super altare offerantur. Prçterea Damasus in epi. 3. canones Apostolorum 74. & 75. citat, sic enim ait, Accusatores autem Episcoporũ, & testes absq; vlla infamia, aut suspicione, vel manifesta macula, & verç fidei pleniter instructi esse debent, & tales quales ad sacerdotiũ eligere iubet diuina auctoritas. Deinde subiũgit, Quoniã sacerdotes, vt antiqua tradit auctoritas, criminari nõ possũt, nec in eos testificari, qui ad eundẽ non debẽt, neq; possunt prouehi honorem. Auctoritatẽ antiquã dixit sententiç Apostolicç, quç istis duobus canonibus, quos dixi, cõtinetur de Episcopo accusato à fide dignis, ex quo fiat, vt qui non sunt fide digni, vt sunt suspecti, & turpis vitç homines, non possint esse accusatores: & de hçretico nõ admittẽdo ad dicendũ testimoniũ contra Episcopũ. notaui enim supra, quemadmodũ Anacletus verbũ hçretici, quod est in canone Apostolorũ, interpretatus esse videretur, cũ horum quoq; canonũ sententiã citaret. Adhçc, Nicolaus primus in epist. ad Archiepiscopos & Episcopos in regno Ludouici, canonẽ Apostolorũ 28. citat, præter illa, inquit, quæ specialiter Gutharius Episcopus cõmisit diuinum tangendo ministerium, pro quo a sacris regulis etiam locũ habere satisfactionis penitus interdicitur. Hæc Nicolaus, quo in loco, vt

Can. Apost. 3. citatus ab Eutychiano.

Can. Apost. 74. & 75. a Damaso citati.

Can. Apost. 28. citatus à Nicolao primo.

vt hoc obiter obseruetur, interpretatus nobis est, quid significet, quod est in canone Apostolorum citato, omnino abscindi ab ecclesia, sic enim ait canon, Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus depositus iuste propter manifesta crimina, ausus fuerit tangere ministerium sibi aliquando commissum, omnino abscindatur ab ecclesia: id est, ita abscindatur, vt non reliquatur ei locus satisfactionis, vt restitui possit. Hunc ipsum canonem citat quoq; Greg. 9. in 5. dec. titulo de clerico excõmunicato c. 1. Rursus idem Nicolaus scribẽs ad clerum Constantinopolitanum, iubet, vt attendant paternos canones prçcipue Apostolorum: & in respõsis ad consulta Bulgarorum c. 9. canonem Apostolorum 9. citat, cum ait, & de ijs, qui in ecclesiam quidem intrant, neque tamen facta oblatione cõmunicant, sacri canones sufficienter enunciant. Sic autem ait canon Apostolorũ, qui postea in Antiochena Synodo can. 2. repetitus, & renouatus est, omnes fideles, qui intrant in ecclesiam, & audiunt scripturas, sed non expectant, vt orent, & communicent, excommunicentur, vt ecclesiæ ordinem perturbantes. Illud etiam est hic obseruandum, quod idem pont. Nicol. in capite isto 9. ex suis ad consulta Bulgarorum responsis, de canone Apostolorum vltimo sumpsit. Est enim in eo canone, non oportere vulgare omnibus constitutiones Apostolorũ libris 8. scriptas propter mystica, quç in eis sunt, sunt autẽ extrema pars libri octaui sacri canones Apostolorum, de quibus Nicolaus postquam dixit, De ijs, qui intrant in ecclesiã, & facta oblatione non cõmunicant, sacri canones sufficienter enunciant, subiungit, qui antistiti vestro sunt tribuẽdi: & ab eo sacerdotibus, qui claues tenent scientiæ, dumtaxat aperiẽdi: & vobis nihilominus, in quibus opus est, & minime prohibetur, insinuandi. Hactenus Nicolaus. Eodem consilio & ratione scripsit, c. 13. ad eosdem Bulgaros qui petierant a pontifice, vt mitteret eis leges sçculares, libenti (inquit) animo mitteremus, si quem penes vos esse comperissemus, qui has vobis interpretari potuisset. Si quos autem de mundana lege libros missis nostris dedimus, cũ reuersi fuerint, nolumus, ibi relinqui, ne forte quilibet eos vobis peruerse interpretetur: aut facilitate qualibet violet. Tribuit prçterea testimoniũ canonibus Apostolorum Leo 4. ante annos septingentos apud Gratianũ dis. 19. c. de libellis. Sic enim ait, de libellis & commentarijs aliorum nõ conuenit aliquos iudicare: & sanctorum cõciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, quæ habentur apud nos simul cum canonibus, quibus in omnibus ecclesiasticis iuditijs vtimur, id est, Apostolorum, Nicenorum, Ancyranorũ, Neocçsariensium, Gangrensium, Sardicensium, Africanorum, Carthaginiensium. Et paulo post, isti (inquit) omnino sunt, per quos Episcopi iudicant: & per quos Episcopi simul & clerici iudicantur. Quod si in omnibus ecclesiasticis iuditijs canonibus Apostolorum, & canonibus Synodorum Episcopi vtuntur, quæramus à Magdeburgensibus, cur magis canones Apostolorum negent; quam Synodorum? aut vnde sciunt esse canones Synodorum, qui eorum esse feruntur? nonne ex testimonijs eorum, qui eos citant nomine Synodorum? Cur igitur canones Apostolorum negant? quos illç ipsç Synodi, quarũ canones confitentur, vt a nobis in hoc libro copiose ostensum est, citant? Deinde, si canonibus Apostolorum Episcopi in omnibus iuditijs ecclesiasticis vtuntur, vt Leo 4. testatur, & res ipsa loquitur, quid stultius esse potest, quam eos canones ne-

Quid sit omnino abscindi ab ecclesia in canone Apost. interprete Nicolao. 1.

Canon Apost. 9. citatus ab eodẽ Nicolao 1.

Testimonium Leonis. 4. de canonibus Apos.

Qua ratione negant Magd. canones Apos. eadem negare possunt canones Synodorũ.

nes negare, quibus in omnibus iuditijs,& tribunalibus ecclesiarum testimonium tribuitur? Item Ioannes 8. in epistola ad Basilium Imperatorem excusans Photij Patriarchę Cōst.restitutionem in Episcopatum, canones Apostolorum citat, cum ait, Nos tamen hoc malum curamus nō quidem nostra auctoritate, tametsi potestatem habeamus faciendi hoc, sed aucto ritate Apostolicarum constitutionum, & de sententia patrum, qui sic agē dum esse demonstrant. Postremo Nicephorus libro 14.cap.39.canonem Apostolorū 14. diuinū vocat, cuius sensum eos dicit non intellexisse: qui existimabant non licere, cū necessitas, & vtilitas ecclesiæ postularent, Episcopos transferri. Enumeratis itaque multis Episcoporum legitimis trāslationibus, dicit confirmatum fuisse hunc canonem a Cœlestino pōtifice Romano, qui tribus epistolis, ad Cyrillū Alexadrinum, Ioannem Antiochenum, & Rufum Thessalonicensem, missis, docuit, legitimam translationem non obesse canonibus. Citat etiam idem Nicephorus in eodem loco Antheri vigesimi post beatum Petrum pontificis ante mille trecentos annos epistolam, in qua eos pontifex reprehendit, qui dicebant, non licere Episcopum de ciuitate in ciuitatem migrare. Scribit autem Antherus in hac epistola, cuius verba Nicephorus recitat, & quæ nūc extat, quā do & quomodo transferri episcopos liceat, sentētia & verbis canonis 14. vsus, velut interpres eiusdem canonis & confirmator. Non enim, inquit, transit de ciuitate ad ciuitatem, qui non suo libitu, aut ambitu hoc facit, sed vtilitate quadam, aut necessitate, aliorum hortatu, & consilio potiorū transfertur. Hęc eadem quatuor eisdem verbis complexus est canon sanciens, ne quis relicta sua ecclesia ad aliam insiliat; quod pontifex interpretatus est, suo libitu, & ambitu trāsire; nisi (inquit) causa aliqua sit, quę necessitatem afferat propter vtilitatem, idque aliorum hortatu, & iudicio multorum Episcoporum. Itaque βίαν, κέρδος, παράκλησιν, κρίσιν πολλῶν ἐπισκόπων dixit canon, pro quibus Antherus pontifex, vt bonus interpres, dixit necessitatem, vtilitatem, hortatum, & consilium potiorum, idest, Episcoporum.

Testimonium Ioānis 8. de canonibus Apost.

Can. Apost. 14. confirmatus a Cœlestino auctore Nicephoro.

Can. Apost. 14. confirmatus & citatus ab Anthero pont.

De canonibus Apostolorum, quos Magdeburgenses se reperisse gloriantur, cuiusmodi sint, & de exemplis similium canonum: & quid ipsi Magdeburgenses addiderint in summis canonum, siue rubricis, quas vocant, à se appositis secundum suam disciplinam, vt de lingua vulgari, & non ignota vtenda ad populum: & confutatio huius erroris ex ipso Paulo ducta: item de abrogatis sacrificijs, seu de Missa quomodo conuincantur Magd. addidisse hoc, & de administratione cœnæ dominicæ, quid etiam ibi addiderint, & quomodo addidisse conuincantur. Cap. 24.

SAtis ergo Hactenus ad omnia, quæ Magd. in canones Apostolorum obijcienda esse putauerunt, responsum sit. Satis item de veterum Synodorum, & aliorum auctorum, præter pōtifices, testimonijs canonū. Satis postremo de ipsorum veterum pontificū attestatione. Superest, ne quid prętereamus, vt aliquid etiā de ijs canonibus Apostolorū dicamus, quos Magd. in, nescio quo, vetusto codice se reperisse gloriantur, quos illi magnopere celebrant: ac eo etiam magis, quod, illis repertis, facilius iā putabant se persuasuros, canones Apostolorum, quos nos defendimus, aduentitios esse: illos vero, quos ipsi repererunt, priscos & natiuos. Qui non aduerterunt, esse illos quidē non leges ecclesiasticas sine scripto per

Quod canones apost. quos Magd. se reperisse gloriātur, non sint canones ecclesiastici sine scripto traditi, sed potius sententiæ ex scriptura excerptæ.

sermonem latas, vt sunt hi nostri, quos ipsi negant, sed potius sententias ex scriptura sancta sumptas, quas qui sumpsit, si forte canones appellauit, B. Basilium imitatus est, qui sententias quoq; varias ex nouo testamēto excerpsit, ad sanitatē fidei, vt ipse ait, & ad vitam euangelicam pertinētes, quas ὅρους, idest, regulas vitæ Christianæ, vocauit. imitatus quoque est beatum Cyprianum, qui idem fecit in tribus ad Quirinum libris, qui à Cypriano petierat, vt ad instituendū, quædam, vt idem Cyprianus in proœmio 3. libri ait, de scripturis sanctis capitula ad disciplinam religionis nostræ pertinētia excerperet. Cui respōdens Cyprianus, Quantū potuit (inquit) mediocritas nostra complecti, collecta sunt à me quædā præcepta Dominica, & magisteria diuina, quæ esse facilia, & vtilia legentibus possunt, dum in Breuiariū pauca digesta, & velociter legūtur, & frequenter iterantur. Idem, eodemq; consilio fecisse videtur, qui canones istos (vt isti vocant) ex scriptura noui testamenti, præsertim ex epistolis Pauli, excerpsit, qui, cum nullam formā, neq; speciem legum habeant, non enim iubendo, aut vetando quod volunt, sanciunt, quod proprium est legis, nunquā dicentur ecclesiastici canones, qui nihil aliud sunt, quàm ecclesiasticę leges. Tametsi illud non est dissimulandum, addidisse aliquid Magd. non quidē capitulis & sentētijs ipsis Scripturæ sanctę, sed summis capitū & indicibus, quos titulos, siue rubricas vulgo vocant. Vt illud, qđ in principio his verbis scripserunt, De rebus ad gubernationē ecclesiæ pertinentibus apostoli certos quosdā canones tradiderūt, quos ordine subijciemus. Atqui nō sic inscriptos canones istos repercrūt, scilicet De gubernatione ecclesiæ, sed ipsi potius hoc addiderūt. Si forte cōmentitia ista inscriptione canones ecclesiasticos apostolorū frustrari posset. Deinde subijciūt canones in hūc modū: Canon primus De gradibus, Christus dedit alios quidē apostolos: alios vero prophetas: alios aūt euāgelistas: alios aūt pastores, & doctores ad instaurationē Sanctorum in opus administrationis in ędificationē corporis Christi, donec perueniamus oēs ad vnitatē fidei. Secundus canon De varijs generibus donorum, Huic per Spiritum datur sermo sapientiæ: alij vero sermo scientiæ, secundum eundem spiritum: alij vero fides per eundem spiritum: alij prophetia: alij vero discretio spirituum: alij vero genera linguarum. sed hęc omnia efficit vnus ille & idem spiritus, diuidens peculiariter vnicuiq;, sicut vult. Canon De vsu donorū, Vt quisq; accepit donum, ita alius in alium illud administrantes, vt boni administratores variæ gratiæ Dei. Si quis loquitur, loquatur vt eloquia Dei: si quis ministrat, ministret tanquam qui ministrat ex virtute, quam suppeditat: vt in omnibus glorificetur Deus per Iesum Christum. Legat reliquos qui volet, qui sunt totidem sententię ex scriptura noui testamēti sumptæ: & cōferat cum ecclesiasticis canonibus s. Apostolorū, quos sine scripto περὶ εὐταξίας ἐκκλησιαστικῆς, idest, de bono ordine ecclesiæ nobis tradiderunt, vt facile intelligat conferendo, vtri ad gubernationem ecclesiæ pertineant, illi ne, an nostri? Illud etiam non est tacendum, tum ne incauti decipiantur, tum vt, qui disciplinam Luteranorum sequuntur, fraudes istorum cognoscant, si quando tandem resipiscere, & ab eis discedere velint; Illud dico, quod in canone de loquētibus lingua, & de prophetantibus, loco inscriptionis, & summæ, siue indicis, de suo, secundum disciplinam suam addiderunt: sic enim inscripserunt canonem, De eo, quod in ecclesia

Quomodo canones, quos Magd. repererunt, falso de gubernatione ecclesiæ inscripserunt, & quo consilio.

Ephes. 4.

1. Cor. 12.

1. Petr. c. 4.

Canones apost. in antiquis codicibus inscripti περὶ εὐταξίας ἐκκλησιαστικῆς.

ecclesia ad populum vtendum sit lingua vulgari, & non ignota. Deinde sequitur canon, Qui loquitur lingua, se ipsum ædificat: & qui prophetat, congregationem ædificat. Quis non videt absurdam, & cum Pauli senten tia pugnantē summam canonis, tanquā interpretationem? Si enim præcipit Apostolus, vt isti fingunt, vt in ecclesia ad populum lingua vulgari, & non ignota vtendum sit, frustra ergo erit in ecclesia interpres. Quid igitur præcipit idem Apostolus, vt siue lingua quis loquitur, secundum duos, aut vt multum, tres, & per partes vnus interpretetur? Quid, inquam, opus est interpretatione, si in ecclesia lingua vulgari, & non ignota vtendum est? Ergo secundū correctionem Magdeburgensium non debuit dicere Apostolus, Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autē prophetare; sed sic potius, Volo autem omnes vos in ecclesia vti lingua omnibus nota, vt non sit opus prophetare, idest, interpretari. Deniq;, secūdum istos Dei & apostolorum eius correctores non debuit Deus ponere in ecclesia genera linguarum, & interpretationes sermonum, si non est vtendum in ecclesia lingua ignota. Quorsum ergo ait Apostolus, loquens de ijs, quæ fiunt in ecclesia, Nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur? Et s. Epiphanius describens characterem ecclesiæ sui temporis secundum apostolicam traditionē, in ea esse ait, ἑρμηνευτὰς γλώσσης εἰς γλῶσσαν ἢ ἐν ἀναγνώσεσιν ἢ ἐν προσομιλίαις, idest, interpretes linguæ in linguam in lectionibus, vel in sermonibus ad populum. An melior est character ecclesiæ, vel potius synagogæ Luteranæ, quàm illius apostolicæ? Petierat hoc olim dux Boemorum nomine totius gentis Boemicę à Gregorio 7. pontifice Romano ante annos quingentos & amplius, quod nostra ætate Luterus in Germania instituit, & docuit: & quod nunc Magd. canoni apostolorū falsa sua, & repugnante inscriptione attribuunt. sed videamus, quid pontifex responderit lib. 7. regesti sui in epist. ad ducē Boemorum, Quia vero (inquit) nobilitas tua postulauit, vt secundū Sclauonicam linguam apud vos diuinum celebrari annueremus officium, scias nos huic petitioni tuæ nequaquam posse fauere. Ex hoc nempe sæpe voluentibus liquet, non immerito sacram scripturam omnipotenti Deo placuisse quibusdam locis esse occultam, ne si ad liquidum cunctis pateret, forte vilesceret: & pateret despectui: aut praue intellecta à mediocribus, in errorē induceret. & quæ sequūtur, ne oīa recitem. At magistri Luteranorū non ita sentiunt: immo, quasi Deo sapiētiores & liberaliores, cūctis sacras scripturas patere volūt; & per se ipsas proprio spiritu intelligi. Ex quo fit, vt apud Luteranos, oēs officiū prędicationis vsurpēt: eueniatq; illis quod Innocētius 3. ante annos ccc. & amplius ad Abbatē Cisterciensē, & collegas eius, in eos scripsit, q canonicos sanctarū scripturarū libros gallice trāslatos legebāt. Cum olim (inquit) venerabilis frater noster Metensis Episcopus per suas nobis litteras intimasset, quod tā in diœcesi, quàm in vrbe Metensi laicorum, & mulierum non modica multitudo Gallicæ cuidam translationi diuinorum librorū intendens, secretis conuēticulis etiam inter se inuicem eructare prǽsumerent aliorum aspernantes consortiū, & in faciem redarguentibus presbyteris resistentes, quorum simplicitatem fastidiunt, in suę translationis peritia cōfidentes. Et paulò post de eisdem, Officiū (inquit) prædicationis vsurpant: simplicitatem sacerdotum despiciunt & eorū cōsortium, qui dictam translationem non recipiunt, aspernantur. Hæ sunt, & aliæ

Qūo Magd. canonem de dona linguarum falso titulo inscripserunt.

Absurditas, & repugnantia Magd. cum Apostolo De vulgari & nō ignota lingua vtenda in ecclesia.

Quid Gregor. 7. res ponderit olim duci Boemorum, & Boemis cum petierunt, vt liceret eis vti in ecclesia lingua Sclauonica.

Incōmoda quę lingua vulgaris & omnibus nota afferre possit & soleat in libris sacris & officiis.

& aliæ huiusmodi vtilitates, quas lingua vulgaris, & omnibus nota in libris sacris, & in diuinis officijs afferre potest in ecclesia Dei, vt aliquãdo attulit. Vt igitur sunt in ecclesijs catholicis per vniuersum mundũ successores apostolorum, quos Deus posuit in ecclesia, & prophetarum, ac doctorum, & aliorum graduum, vt in libris De hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ aduersus schismaticas vocationes ministrorum, & superintendētium Luteranorũ nuper demonstrauimus, sic etiã sunt successores loquentium linguis, & interpretantium sermones. Pronuntiare enim in ecclesijs, sicut sancti Apostoli à Domino instituti, ab initio tradiderunt, per cunctum occidentem latina lingua, quam populus ignorat, sicut per cunctum orientem lingua græca, quam vulgus item non intelligit, lectiones euangeliorum, epistolarum, prophetias, & psalmos, quod ijs tantũ licet, quibus ex charismate ordinationis conuenit, loqui lingua est. Locum vero interpretis sermonum supplent, qui verbum Dei in ecclesia prædicant, qui ex pronuntiatis lingua populo ignota, sumunt ad interpretandum, & prophetandum, vt populus, qui lingua loquentem audiuit, ædificetur: & qui lingua loquitur, non sit sine fructu, sicut Apostolus ait. Non loquor modo de illo dono linguarum, quas idem Apostolus ait, In signum esse infidelibus, sed de alio genere ex hierarchicæ ordinationis charismate. Qui ergo tradunt, vtendum esse in ecclesia lingua tantum vulgari, & non ignota populo, hi contra diuinam, & apostolicã traditionem genera linguarum, & charisma interpretationis sermonum tollunt ex ecclesia. Vbi enim non est, qui lingua loquatur, non opus est interprete. Hi sunt qui ordinẽ ecclesiæ corrumpunt, & scripturam sanctam indocto vulgo permittunt deprauandam: illis pseudoprophetis similes, quos Hieremias vocat, ἐκβάλλοντας προφητείας γλώσσης, idest, eijcientes prophetias linguæ. pro quo B. Hieronymus, assumentes linguas suas, interpretatus est. Vtrumq; enim faciunt Lutherani, dum pro lingua populo ignota, quam eijciunt, ne opus sit eam interpretari, linguam suam in ecclesia assumunt. Alium quoq; canonem ex istis à se repertis cõmentitia inscriptione corruperunt Magdeb. Canon (inquiunt) de abrogatis sacrificijs, seu de Missa, hæc est canonis inscriptio siue titulus; sequitur Canon, Vnica oblatione perfectos effecit in perpetuum eos, qui sanctificantur. & paulò post, Vbi remissio peccatorum est, non est amplius oblatio pro peccato. Hebr. 10. Illud posterius de Missa, isti boni interpretes addiderunt. vt aũt probabilius simplices deciperet, eam partem epist. ad Hebr. quæ cũ priore parte inscriptionis congruebat scilicet de abrogatis sacrificijs, reticuerũt. sic enim ait Paulus, Quia hostias, & oblationes, & holocaustomata, & pro peccato noluisti, neq; placita sunt tibi, quæ secundũ legẽ offeruntur, tunc dixi, Ecce venio, vt faciam, Deus, voluntatem tuam. aufert primum, vt sequens statuat. Dicant ergo nobis Magd. cur hæc, quæ tam aperte abrogationem veterum sacrificiorum continebant, prætermiserunt? cur inquam? nisi quia non hoc laborant, vt abrogata esse vetera sacrificia cum Paulo doceant: sed vt abrogatum esse sacrificium noui testamẽti per fraudes, & mẽdacia contra Paulum faciant. Etenim, si nulla hostia, & oblatio nobis relicta est, nõ debuit dicere Apostolus paulo post, Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia: sed sic, Vtcunq; peccãtibus nobis, siue voluntarie, siue non

Qui in ecclesia successerint loco loquentiũ lingua.

1. Cor. c. 14.

Alius titulus additus à Magdeb. de sacrificijs abrogatis, seu de Missa.

Hebr. c. 10.

non voluntarie nõ relinquitur hostia. Nisi forte putant Magd. omnes qui peccant, peccare voluntarie, idest, scienter. At redarguet eos, si hoc putant, scriptura, quæ eum, qui cognoscendo voluntatem Domini, peccat, ab eo distinguit, qui peccat non cognoscendo eam. Cum igitur neq; pro voluntarie, neq; pro non voluntarie peccãtibus sit iam iam amplius Christus cruente immolandus, Christus enim resurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi vltra non dominabitur; consequẽs est, vt, cum ait Apostolus, plane distinguens voluntarie peccantes à non voluntarie peccãtibus, non relinqui hostiam, idest, non esse immolandum iam Christum pro voluntarie peccantibus, de immolatione, non quidẽ cruenta, sed incruenta & mystica loquatur, quę est oblatio sacrificij super altare in domo Dei. pro ijs enim, quos ecclesia sine vllà dubitatione scire, & affirmare potest, velle in peccato esse scientes, quos voluntarie peccantes vocat Apostolus, cuiusmodi sunt, qui pro aliquo grauiore crimine excõmunicati sunt, pro his, inquam, huiusmodi hostia incruenta, quæ eadem paulò ante vocata est sacerdos magnus super domum Dei, non offertur nec offerri potest secundum apostolicam traditionem, vt nos in quarto libro defensionis epistolarum copiosius adhuc docebimus. Constat autem eum, qui non cognoscendo peccat, non voluntarie peccare. Alium deinde canonem simili artificio falsa & hæretica inscriptione deprauarunt, Quod in administratione (inquiunt) cœnæ dominicæ nihil aliud fieri debeat, quam Dominus instituit, nempe, vt tam laici, quàm clerici edant, & bibãt sub pane & vino corpus & sanguinẽ domini nostri Iesu Christi: & nõ fiat oblatio pro viuis ac mortuis, nec adoratio. Sequitur deinde Canon, Ego accepi à domino, quod & tradidi vobis; quod dominus Iesus in ea nocte, qua traditus est, accepit panem, & postquam gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite: hoc meum est corpus, quod pro vobis frãgitur: hoc facite in mei commemorationem. Ad eundem modum & poculum peracta cœna, dicens: Hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine: hoc facite, quotiescunq; biberitis, in meam cõmemorationem. Quotiescunq; enim comederitis panem hunc, & de poculo biberitis, mortem domini annuntiabitis, donec venerit: itaq; quisquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis domini. Probet autem homo se ipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat: nam qui edit, aut bibit indigne, iudicium sibi ipsi edit, & bibit, non dijudicans corpus domini. Hactenus Canon. Si ea, quæ in scripturis sanctis dicta sunt, Ex causis dictorũ in primis intelligenda sunt, cum Apostolus hæc scripserit, vt Corinthios corrigeret, qui contra institutionem domini populares cœnas in ecclesia pro communione sacra faciebant, vt B. Cyrillus in Pentabiblo contra Nestorium interpretatus est, Necesse est profecto, vt eatenus institutionem domini de sancta Eucharistia Paulus hoc loco recitare voluerit, quatenus ad corrigẽdum errorem Corinthiorum pertinebat, quod tunc quidem satis esse videbatur. Sed quia fortasse non sunt credituri Magd. fuisse hunc errorem Corinthiorum, nec sic Cyrillum, quod illi peccabãt, & Apostolus correxit, intellexisse, recitemus, quæ ipse Cyrillus aduersus Nestorium scripsit in tomo 4. Pentabibli, quæ est in cap. 156. Synodi Ephesini, sic enim ait, ὥσπερ δὲ ὁ αὐτοῦ τοῦ λόγου σῶμα ζωοποιόν ἐστιν, ἴδιον αὐτοῦ ποιησαμένου κατ' ἕνωσιν ἀληθῆ τὴν ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον, οὕτω

Luc. 12.

Volũtarie peccantibus quomodo non relinquatur hostia pro peccatis.

Alius titulus additus à Magdeb. in canone de cœna dominica.

καὶ ἡμεῖς δὲ ἐν μεθέξει γενόμεθα τῆς ἁγίας σαρκὸς καὶ αἵματος αὐτοῦ, πάντη τε καὶ πάντως ζωοποιούμεθα μένοντος ἐν ἡμῖν τοῦ λόγου θεϊκῶς μὲν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀνθρωπίνως δὲ αὖ διὰ τῆς ἁγίας σαρκὸς καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, interpretemur totidem verbis latine, vt enim inquit, Corpus ipsius verbi, quod secundum veram & inexplicabilem vnionem suum fecit, viuificum est: sic etiã nos, si carnem sanctam, & sanguinem eius participemus, omnino viuificamur, manente in nobis verbo diuine quidem per Spiritum sanctum, humane vero per carnem sanctam, & preciosum sanguinem. Hoc autem ita esse, probat deinceps verbis Apostoli, cum ait, scribens ad Corinthios, Tanquam pruden-

1.Cor.c.10. tibus loquor, iudicate vos, quod dico, calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? quoniam vnus panis, & vnum corpus multi sumus: oẽs enim ex vno pane participamus. Deinde subiungit: πνεύματος μὲν γὰρ τοῦ ἁγίου μετεσχηκότες, αὐτῷ τε τῷ πάντων σωτῆρι χριστῷ καὶ ἀλλήλοις ἑνούμεθα. σύσσωμοι δὲ κατὰ τοῦτον ἐσμὲν τὸν τρόπον, ὅτι εἷς ἄρτος ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. οἱ γὰρ, πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν, συνδεῖ γὰρ ἡμᾶς εἰς ἑνότητα τὸ ἐν ἡμῖν σῶμα χριστοῦ, idest, sancti enim Spiritus participes effecti cum ipso Christo saluatore omnium, & ipsi nobiscum inter nos in vnũ copulamur. Concorporales vero, siue vnum corpus hoc modo efficimur, quia vnus panis, vnũ corpus multi sumus: omnes enim ex vno pane participamus. Corpus enim Christi, quod est in nobis, colligat nos in vnum. Deinde cum vellet adhuc probare ista, subiungit, ὅτι δὲ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ πρὸς ἑνότητα τὴν πρὸς αὐτὸν καὶ πρός γε τὴν εἰς ἀλλήλους συνενηνέγμεθα, πιστώσεται γράφων ὁ μακάριος παῦλος. quod autẽ, inquit, corpus Christi in vnum nos secũ, & nobis cum copulauerit, fidem faciet beatus Paulus, cum scri-

Ephes.c.3. bit, reuelatum esse sanctis apostolis, & prophetis in spiritu, gẽtes esse cohæredes, & cõcorporales, & comparticipes promissionis in Christo Iesu per euangelium. Concorporales dixit propter sacramentum corporis Christi, quod in vnum copulat omnes communicantes: si tamen sunt Spiritus sancti participes. in his enim verbum vere cum carne vnitum manet diuine, & humane, sicut B. Cyrillus paulò ante dixit: Hæc est mysterij huius vis, & traditio. quam quidem traditionem, & vim sacramenti huius, quia Corinthij ignorabant, cœnas illas suas in ecclesia faciebant. Sed audiamus Cyrillum: propter ista enim, quæ sequuntur, illa superiora repetita sunt, sic enim ait, ἐπειδὴ δὲ τὴν τοῦ μυστηρίου παράδοσιν καὶ δύναμιν ἠγνοηκότες ἐν ἀρχῇ τῶν πιστευσάντων τινὲς ἔξω φέρεσθαι τοῦ εἰκότος ἤθελον, πανδαισίας τε καὶ δημοθοινίας πληροῦντες ἐν ἐκκλησίαις, τοῖς τοῦτο δρᾶν εἰωθόσιν ἐπιτιμᾷ γράφων ὁ μακάριος παῦλος, μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; &c. quia enim, inquit, mysterij traditionem, ac vim initio quidam ex ijs, qui crediderant, cum ignorassent, volebant extra metam rationis egredi, lauta conuiuia, & cœnas populares in ecclesijs agitantes, eos, qui hoc agere consueuissent, Paulus reprehendit, inquiens, An non habetis domos ad edendum, & bibendum? Hi igitur ignorantes mysterij traditionem, ac vim, falso existimabant vnum se corpus suis illis cœnis popularibus effici, dominus enim ad faciendũ hoc nullas alias species, prę̃ter panis & vini super altare tẽpore sacrificij offerre instituit: sicut canone ẽt secũdo apost. sancitũ est, qui ad huius loci epistolę Pauli interpretationẽ pertinet. Hoc ergo est, q̃d hoc loco Paulus auctore ẽt Cyrillo, diuinę traditiõis auctoritate corrigit.

Vt autem oblatio pro viuis & defunctis nō fieret, nec adoratio, ne verbū quidem, sed totū hoc cōmentū est Magdeburgensium ad simpliciores decipiendū. Immo vero tantū abest, vt Paulus dixerit, nō debere fieri oblationem pro viuis & defunctis, vt contra potius ex eo, quod Dominus in euangelio de hoc mysterio tradidit, & hoc loco Apostolus repetiuit, necessario cōcludatur, oblationē esse hanc; & offerri pro viuis & defunctis: Quod enim Matthęus dixit, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum, & Marcus similiter, sumite, Hoc est corpus meum, ne isti sic intelligerent, quasi nihil ibi præter cœnam factum esset, vt falso interpretantur, non subiunxerunt statim hi duo Euangelistæ, hoc facite in meam cōmemorationem, quasi nihil aliud ibi præciperetur, quam celebrare memoriā cœnæ dominicæ manducando tantum, siue sumendo. Idcirco beatus Lucas tāquam interpres priorū suppleuit, quod desiderabatur: sic enim ait, & accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meū quod pro vobis datur, siue traditur. quod perinde est, quasi diceret, quod pro vobis offertur, in mortē scilicet, quæ iā instabat, & quasi præsens erat. Ephes. c. 5. Hoc enim significat hic, datur, pro quo Paulus dixit, qui tradidit semetipsum pro nobis oblationē, & hostiā: & Esaias, oblatus est, quia ipse uoluit. Esa. 53. Quare, quod statim subiungit, hoc facite in meam commemorationem, necesse est ad illud, quod proxime antecessit, referre, quod pro uobis datur: & ad illud simul, quod prius dixerat, fregit, & dedit eis: siue quod plenius alij euangelistæ expresserunt, accipite, & manducate, siue sumite: vt iam celebratione huius mysterij necessario vtrunque cōmemorare iubeamur, oblationem in cruce factam, & illam corporis dominici mysticam & veram manducationem. Quare quibus potestatē hanc Christus dedit, necesse est secundum institutionem Domini, quam hic Paulus Apostolus repetiuit, ac recitauit, vt, sicut manducando manducationem illam cœnæ dominicæ repræsentant, ac commemorant, sic etiam & in primis oblationem in cruce factam offerendo commemorent. Quomodo enim commemoratio oblationis in cruce factæ in sola manducatione esset, nisi quod manducatur, prius esset oblatum? Quod vt magis adhuc istis constet, interrogemus eos, hoc, quod Dominus hac institutione in suam cōmemorationem fieri pręcepit, vbi nam fieri pręcepit? nonne super altare? hoc enim si negauerint, redarguēt eos apostolica traditio, quæ in vniuersis ecclesijs catholicorum Oriētis & Occidentis summa religione ab initio custoditur, Cuius traditionis testimonium quoq; Pauli scriptum habemus, ne isti iam vllo modo cauillari possint, vt solēt. Habemus enim (inquit) altare, de quo edere non licet ijs, qui tabernaculo deseruiunt. Hebr. c. 13. Quis autem ignorat θυσιαστήριον ἐς θυσίαν, vnde dicitur, referri, idest, altare ad hostiam? aut, quæ vnquam mensa, quouis etiam linguę idiomate, altare dici cōsueuit, nisi mensa, in qua fit oblatio? vt fuit illa mensa cœnę dominicę, & nostrę ecclesiæ altare, quod illam representat, in quo id ipsum, quod Dominus in nocte illa patri suo pro nobis obtulit, & ipsi secundum institutionē eius offerimus. Iam vero quod hæc institutio Domini, quam Paulus hic repetit, pro viuis & mortuis oblationem fieri præcipiat, ex eo quoque necessario colligitur, quod ait, Hoc est corpus meū, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem: Hoc, inquam, facite, pro vobis scilicet in meam commemorationem. Illud enim, pro vobis, prius dictum

repetendum est, ἀπὸ κοινοῦ, idest, à communi, quæ est frequens figura in scripturis. Quod si hoc negent isti, rursus eos interrogabimus, pro quibusnam dicit Facite, & ad quorū fructum? pro nullis enim, nec ad vllius fructum, ne cogitare quidem licet. Restat ergo, vt intelligamus, quasi dicatur, Facite pro vobis. Sed rursus quæremus, Quomodo, & quando pro vobis? an intelligendū est, quasi dicatur, facite pro vobis tantùm viuentibus? minime, quia non solùm qui viuunt, sunt; vt de eis tantum intelligi possit istud, pro vobis, sed etiam qui pie mortui sunt, esse dicuntur: omnes enim, inquit, viuunt apud Deum, & spiritus iustorum in manu Dei sunt, & Deus non est mortuorum Deus, sed viuorum. Restat ergo, vt, sicut non solum pro viuis mortuus est Christus noster, sed etiam pro mortuis: id quod satis descensus ipse Christi ad inferiores partes terræ, sicut Apostolus ait, probat; non enim descendit nisi ad eos, & propter eos, pro quibus etiam mortuus erat: Sic non solùm pro viuis, sed pro pie mortuis iubet offerre in commemorationem oblationis in cruce factæ: quia omnes, quamdiu salui esse possunt, secundum idioma scripturæ sanctæ esse dicuntur, sicut scriptum est in Eccl. Deum time, & mandata eius fac: hoc est omnis homo, quasi qui hæc non faciat, quia saluus esse non potest non faciendo, nec esse quidem dicatur. sed de oblatione pro pie mortuis pleniorem tractationem in quartum librum defensionis epistolarum pontificum apostolicorum reseruamus, cum locum epistolæ Clementis ad Iacobum fratrem domini de oblationibus & exequijs mortuorum defendemus. Hæc pauca necessariò attigi, ne commentitiam inscriptionem canonis de institutione huius mysterij, quem Magd. protulerunt, omnino dissimularem. Eadem etiam institutione domini ab Apostolo hic repetita ijdem isti refelli possunt in eo, quod addiderunt ad titulum canonis, quo esset luculentius commentum, scilicet, vt tam laici, quàm clerici edant, & bibant sub pane, & vino: & non fiat adoratio. Cum enim constet, quod Christus in vltima cœna hanc institutionem sacri mysterij sub speciebus panis & vini sanxerit, & eius potestatē, ac ministerium, sanctis apostolis, & in eorum persona ordini sacerdotum tradiderit; consequens est secundum rationem apostolicę dignitatis, & sacerdotalis ordinis, vt illa tunc institutio sub duabus speciebus, & traditio apostolis facta non eo tendant, vt omnes Christi fideles statuto domini ad vtramq; speciem accipiendam astringantur. sic enim nuper trecentorum fere patrum Synodus Tridentina, more maiorum congregata, sanctè iudicauit, & decreuit. Cui qui obedire nolunt, salui esse nolunt. De adoratione vero huius mysterij, quam isti quoque negant, & hac institutione vetari fingunt, nihil aliud contra huius blasphemiæ monstrum dicam, nisi videri eos potius, non credere esse in hoc nostro mysterio corpus & sanguinem Christi, siquidem adorationem tollunt. An enim, quia Christus sub specie panis est, idcirco non est adorandus? Ergo neque Christus Dominus, & Rex pannis inuolutus, à Magis adorandus erat. Ita fit, vt errores secum repugnantes cœcitate mentis defendant, dum veritatis lucem fugiunt. Pergamus deinceps ad reliqua.

Clem. li. 8. c. 41
Eccl. c. 3.
Matth. c. 22.
Ephes. c. 4.
Eccle. c. 12.

De qui-

De quibusdam canonibus apostolicis Synodi Antiochenæ Apostolorum, repertis in Bibliotheca Origenis a Pamphilo martyre: & de canone Apostolico imaginum Saluatoris, & sanctorum, & de canone de ciborum delectu, & de testimonio Innocentii primi, quod Apostoli Synodum Antiochiæ celebrarint. Cap. 25.

HActenus de canonibus apostolicis, quos Magdeburgenses repererunt excerptos, vt dixi, ex scriptura sancta noui testamenti. Reperimus etiam nos partem canonum Synodi apostolorũ Antiochenæ, quos Pamphilus martyr testatur se in Bibliotheca Origenis reperisse. Sic enim reperi in antiquissimo codice Græco scriptum, τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος παμφίλου ἐκ τῆς ἐν ἀντιοχείᾳ τῶν ἀποστόλων συνόδου, τουτέστιν ἐκ τῶν συνοδικῶν αὐτῶν κανόνων μέρος τῶν εὑρεθέντων εἰς τὴν ὠριγένους βιβλιοθήκην. Hos ego canones concise, & in epitome, quasi indices quosdam, gratia breuitatis describã. Canon, vt credentes in Dominum Iesum, quos illius temporis homines vocabant Galilæos, Christiani deinceps vocarentur. Alius canon, vt baptizati non iam circunciderentur more Iudæorũ; si quidem sit baptismus circuncisio non manu facta. Alius canon, vt ex omni natione & genere ad fidem orthodoxã admitterentur. Alius canon, De auaritia fugienda christiano, ac maxime ex iniquis quæstibus. Alius, De vitio gulæ christianis item fugiẽdo, & de theatris, ac iuramentis. Alius, De fugienda scurrilitate, blasphemia, & moribus gentilium, & eorum imitatione, ne simpliciores deciperentur. Ac sunt quidẽ de his, alijsq; huiusmodi apostolicæ constitutiones in libro 7. Clementis Romani: quod fidem quoque facit, esse hos canones Antiochenæ Synodi apostolorum, de qua in libro illo vetustissimo Græco notatum reperi. Alius canon, quo renouatum ac cõfirmatum est decretum Synodi Hierosolymitanę, vt abstinerẽt christiani à sanguine & suffocato, & fornicatione. Sunt præterea alij duo canones, alter de imaginibus manufactis veri Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, & famulorum eius ponendis ex aduerso coram idolis, & Iudæis, qui sic Gręce scriptus erat. τοῦ μὴ πλανᾶσθαι ἔτι σωζομένους εἰς τὰ εἴδωλα, ἀλλὰ ἀντεικονίζειν τὴν θεανδρικὴν ἄχραντον χειροποίητον στήλην τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἀντικρὺ τῶν εἰδώλων καὶ ἰουδαίων καὶ μηκέτι πλανᾶσθαι εἰς εἴδωλα μὴ δὲ ὁμοιοῦσθαι τοῖς ἰουδαίοις. Hunc canonem Gręce descripsi propter antiquitatem, & apostolicam eius auctoritatem, cui ecclesiæ catholicæ consuetudo ab apostolis tradita, iam inde ab initio per cunctũ orbem astipulatur. Quomodo igitur audent Luterani idola vocare imagines Christi, & sanctorum eius, quas sancti Apostoli ad delenda idola gentium & ad Iudęos redarguendos facere, & colere iusserunt? Immo ipsi Luterani Iudęos sequi malunt quam Apostolos: & potius idolis gentium fauent, dũ idolis falsorum Deorum imagines veri Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi opponere nolunt. Quos etsi nuper Nicolaus Sanderus Anglus eruditissime, & fortissime de errore conuicit, & nos etiam non pauca lib. 3. de dogmaticis characteribus aduersus eundẽ errorẽ scripsimus, non pigebit tamen addere hic pauca quædam in dialogo eruditissimo antiqui Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani de imaginibus, qui Orthodoxus inscriptus est, a nobis obseruata, quibus respondere docet hereticis, cum quærunt, vbi scriptum sit in scriptura, adorandam esse imaginem Christi. Interpretemur Latine, cum scriptum (inquit) sit de Christo, & adorent eũ omnes angeli eius, sitque omnis homo imaginis suæ prototypon, nec vl-

Quomodo Magde. negantes culturam imaginum, gentilibus idola colẽtibus fauent.

lus homo reperiatur, quin eius forma effingi poſſit, liquet, Chriſtum, vt pote qui debuit per omnia, ſicut Apoſtolus ait, fratribus aſſimilari, prototypon eſſe imaginis ſuæ, tametſi verbis ſcriptum nō ſit. Quare, inquit, cum quærit hæreticus, vbi ſcriptum ſit de adoranda Chriſti imagine? reſpōdendum eſt, ibi ſcriptū eſſe, vbi ſcriptum eſt, adorandū eſſe Chriſtū; ſi quidē inſeparabilis eſt à prototypo effigies eius. & ſi enim nuſquā ſcriptū eſt verbis, Chriſtum eſſe imaginis ſuæ prototypum, multa tamen alia (inquit) ſimiliter non ſunt ſcripta verbis, quæ idem valent, atq; illa, quæ ſcripta ſunt, vt homouſios, & theotocos, & cyriotocos, quæ vocabula neceſſitas aduerſus hæreſes adinuenit. Adhunc modum hæreſis Iconomachorum fecit, vt diceremus prototypon imaginis Chriſti, quod eandem vim habet, vt illud, quod ſcriptum eſt. Etenim ſi non eſt Chriſtus imaginis ſuæ prototypon; ergo nec incarnatus eſt: manetq; incircumſcriptus infinitate diuinitatis ſuæ. Quod ſi factus eſt homo, & in noſtra natura & more noſtro apparuit, cur non tribuimus illi, quod omni homini, vt ratio ſimilitudinis poſtulat? Docet deinde hic auctor, non eſſe imaginem honore & veneratione à ſancto, cuius imago eſt, ſeparatā, Cum ſint (inquit) vnū non natura, ſed σχέσει, ideſt, habitudine: quæcunq; enim (inquit) de cauſa dicantur, de effecto quoq; dicentur: ſed illa proprie, quia natura: hæc non proprie, ſed homonyme. Sic (inquit) crux, ex quacunq; materia fiat, habet cōmune nomen cum vera cruce, ſicut honorem, & venerationem. & quibuſcunq; nominibus illa crux appellatur, totidem hęc eius imago. illa viuifica crux, gloria mundi: & hęc gloria mundi. Sed illa proprie, & natura ligni facti viuifici: hæc vero ſignificatione nominis. Similiter (inquit) Deus & homo dicitur Chriſtus ſignificatione nominis, & natura diuinitatis, atq; humanitatis: imago vero eius ſignificatione nominis dicitur Chriſtus, non autem natura diuinitatis, & humanitatis. eſt enim ex qualitate colorū, aut ex lapide, aliave materia: habetq; cōmunionē nominis, & honoris atq; adorationis cum prototypo, & ſi natura ſit aliena. Idcirco quibuſcunq; nominibus Chriſtus appellatur, totidem imago eius, vt dominus gloriæ, Dei virtus, Dei ſapiētia, & filius hominis. vt, ſicut Chriſtus dicit, Mihi flectetur omne genu cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, ſic imago eius idem quoq; per picturam dicat. Sic cum Chriſtus initio prædicatus eſt, cum ea prædicatione coniuncta erat σχετικῶς, ideſt, habitudine prædicatio imaginis eius: & tot habet prædicatio demonſtrationes imaginis Chriſti, quot habet demonſtrationes Chriſti: & tot item habet demonſtrationes typi, ſiue imaginis crucis, quot habet ipſius crucis. Cum enim inſeparabilis ſit imago ab eo, cuius eſt imago, vbi ſcriptū eſt de prototypo, ibi ſcriptū eſt de effigie inde expreſſa: tametſi non æqualiter ſcriptum, ſed homonyme: de re enim proprie, de imagine rei non proprie. Citat deinde Nicephorus, inter alios patres, quos nunc prætereo, s. Athanaſiū ſic de imagine ſcribentem, ἐν γὰρ τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως τὸ εἶδος καὶ ἡ μορφὴ αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ βασιλεῖ τὸ ἐν τῇ εἰκόνι εἶδός ἐστι. καὶ ἀπαράλλακτος ἡ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως ὁμοιότης, ὥστε τὸν ἐνορῶντα τῇ εἰκόνι ἐνορᾶν ἐν αὐτῇ τὸν βασιλέα. καὶ πάλιν ὁρῶντα τὸν βασιλέα, ἐπιγινώσκειν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ἐν τῇ εἰκόνι. ἐκ δὲ τοῦ μὴ διαλλάττειν τὴν ὁμοιότητα, τῷ θέλοντι μετὰ τὴν εἰκόνα θεωρῆσαι τὸν βασιλέα, εἴποι ἂν ἡ εἰκών, ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς ἕν ἐσμεν. ἐγὼ γὰρ ἐν ἐκείνῳ εἰμὶ, κἀκεῖνος ἐν ἐμοὶ, καὶ ὃ ἑώρακας ἐν ἐμοί, τοῦτο ἐν ἐκείνῳ βλέπεις, καὶ ὃ ὁρᾷς ἐν ἐκείνῳ, τοῦτο ἐν ἐμοὶ βλέπεις,

Hebr. 2.

in imagine enim(inquit)regis,est species,ac forma: & in rege est species, quæ est in imagine; & similitudo,quæ est in imagine regis, non variat. ita vt,qui imaginem aspicit,in ea regem aspiciat: & rursus,qui regem intuetur,hunc agnoscat esse in imagine sua. itaq; pro eo quod similitudo non variat,ei,qui postquam aspexit similitudinem regis, ipsum regem videre velit, dicere posit imago,ego & rex vnum sumus: ego enim in illo sum, & ille in me: & quod in me vidisti, hoc in illo vides: & quod in illo vides,in me vides. Hæc ex Nicephoro libenter hic addidi,quod hic auctor acute, & subtiliter explicasse mihi videtur,quomodo sit in scriptura de adoranda imagine Christi, & quæ ratio naturalis apostolorum de cultu sanctarum imaginum traditionem defendat: quam quidem traditionem consuetudo confirmat: & ecclesiæ fides custodit. naturale enim est, vt sit omnis homo imaginis suæ prototypum: immo omnis res prototypon figuræ suæ. & quæ huiusmodi connexionem naturalem habent,& communionem nominis,consequens quoq; est, vt habeant honoris communionem. vt intelligant tandem,qui imaginum sanctarum cultum tollunt, pugnare se cum natura,cum scriptura,cum ratione, cum apostolorum traditione,cum ecclesiarum consuetudine,& cum earum fide. Explicauit præterea hic auctor,quemadmodum prototypon coadoretur imagini: idest, quemadmodum vna,atq; eadem adoratio prototypo,atq; imagini adhibeatur,vna quidem vtriq;,sed nó vno modo,& æqualiter: vt verbi gratia, vna adoratio,quæ latria dici solet, Christo cóuenit,& imagini: sed aliter Christo,proprie scilicet & secundum naturá carnis natura vnitę cum diuinitate: aliter imagini,idest,non proprie, sed homonyme, siue æquiuoce, quia nó natura,sed σχέσει, idest,habitudine repręsentationis propter similitudinem. nec enim(inquit)in imagine Christi est diuinitas vnita cũ carne φυσικῇ ἑνώσει idest,naturali vnione,vt in Christo,sed σχετικῇ μεταλήψει, idest,participatione,vt ita dicam,habitudinali. Itaq; imago,vt hic auctor sensit,non habet honorem propriũ seiunctum à reipsa: immo habet eundem ipsum,quem res ipsa. qui tamen honor rei quidē ipsius proprius est, & natura ei conueniens: imaginis vero non proprius, sed homonymus, siue æquiuocus,& secundum habitudinem ei conueniens propter similitudinem scilicet prototypi. Imago enim,verbi gratia,Christi,si naturam (inquit)eius respiciamus, non est Christus, immo nec imago Christi, sed potius charta & color,aut lignum,aut alia materia, vnde facta est imago. Sin autem respiciamus similitudinē archetypi,vnde expressa est,Christus dicitur secundum homonymiam,siue æquiuoce: Christi vero secundum relationem,quia omnis imago,prototypi imago est. itaq;,vt recte ab hoc auctore explicatum est,sicut non adoratur imago propter se, sed propter prototypon,quod omnes Catholici confitentur,sic non est dicendũ, adorari eam per se,idest,absolute,sed σχετικῶς, dicamus nos,relate: & vt purpura & imperator ea indutus vnum faciunt habitu, sic imago & prototypon eius vnum faciunt σχέσει,idest,habitudine. hoc tamen interest,quod purpura separari potest à rege,vel imperatore,& remanere purpura,ac sine regio honore,& veneratione,non enim refertur ad regem, vt purpura est: at imago vt imago est,non est à prototypo separabilis σχέσει,ac proinde nec honore. Hic est secundum doctrinam fidelis sermo de sanctarum imaginum adoratione,quo s.Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus

nus ante annos ſeptingẽtos antiquos Iconomachos redarguebat: & pios in doctrina ſana exhortabatur: & quo nos nouos Iconomachos redarguimus, vt, ſi forte poſsimus, in captiuitatem, ſicut Apoſt. ait, redigamus eorum intellectum in obſequium Chriſti. Illud poſtremo aduerſus iſtos hic addendũ eſt: Si, cum legitur euangelium, verba eius, quæ noui hæretici audiunt, propter res nominatas, quę à ſuis nominibus, tanquam à quibuſdã imaginibus, naturaliter diuelli nõ poſſunt, apertis capitibus honorant; cur hoc ipſum in expreſsis imaginibus ſanctorum nõ faciunt? An nõ eſt hic aperta rationis repugnantia alterum horum facere: alterũ non facere, vbi eadem eſt vtrumq; faciendi cauſa? Quare vt ſui ſimiles ſint, & ne ſecũ diſcrepent, aut vtrumq;, aut neutrũ faciant, neceſſe eſt: aut imagines, dico, ſanctorum, quas vident, honorent, ſi verba euangelij audita honorant: aut, ſi illas non honorãt, neq; hæc honorent. Alter Canon de delectu ciborũ; τοὺς μὴ ἐξομοιοῦσθαι χριστιανοὺς ἰουδαίοις ἕνεκεν ἀποχῆς βρωμάτων, ἀλλὰ καὶ ὑείων ἀπογεύεσθαι τοῦ κυρίου θεσπίσαντος, ὅτι τὰ εἰσπορευόμενα εἰς τὸ στόμα οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ὡς ἐκ τῆς καρδίας ἐξερχόμενα, καὶ ἵνα μὴ κατὰ γράμμα ἀκολουθῇ, ἀλλὰ πνευματικῶς καὶ ἀναγωγικῶς πολιτεύηται. ἡ γὰρ χοιρώδης συναγωγὴ τῶν ἰουδαίων τὴν ὗν βδελύσσεται, τῇ δὲ πονηρίᾳ συνέχεται κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον, ὅτι ἐχορτάσθησαν ὑείων, καὶ ἀφῆκαν τὰ κατάλοιπα τοῖς νηπίοις αὐτῶν. ὁμοίως καὶ ὀστρακόδερμον καὶ ἀλεπίδωτον ἰχθὺν ἀκώλυτον τοῖς χριστιανοῖς εἶναι εἰς τὸ ἀπογεύεσθαι· νοεῖται γὰρ καὶ οὗτος πνευματικῶς τὴν ἀσύνετον αὐτῶν καρδίαν ὀστράκου δίκην ἀποβάλλεσθαι τὰ τῆς ἀληθείας κηρύγματα.

Alius canon apoſt. Synodi Ant. ab apoſtolis habitæ de delectu ciborũ. qui locum apoſtoli ad Coloſſ. & ad Timo. de cibis explanat.

interpretemur latine, ne (inquit) Chriſtiani à cibis abſtinendo, Iudęos imitentur: immo veſcantur ſuilla, cum dominus pronunciauerit, quæ in os intrant, non inquinare hominem; ſed, quæ ex ore exeunt, vt pote ex corde exeuntia. Et ne ſecundum litteram eos ſectentur; ſed ſpiritualiter, & anagogice viuant. Synagoga enim belluina Iudæorum ſuem quidem abominatur, turpem vero vitã viuit, & improbitate tenetur conſtricta: ſicut ait Propheta, Saturati ſunt ſuilla, & reliquerunt reliquias paruulis ſuis. Similiter nõ eſt interdictum Chriſtianis ſecundum litteram veſci piſce teſtam habente: & piſce item ſquamis carente: hoc enim eſt ſecundum ſpiritum piſce teſtaceo veſci, cum quis ſtupido, & imprudenti corde, veritatis prędicationem inſtar teſtę abijcit. Conueniẽter ergo huic canoni intelligendum eſt, quod Paulus in Epiſtola ad Coloſſ. ſcripſit, Nemo vos iudicet in cibo: cibos enim prohibet diſcernere κατὰ γράμμα idest, ſecundum litteram more Iudæorum, non autem ſecundum ſpiritum. Sic etiam in epiſt. ad Tim. ad doctrinam dæmoniorum pertinere dixit, abſtinere à cibis ſecundum litterã & iudaice, non autem abſtinere ſecundũ ſpiritũ, & κατ' ἄσκησιν idest, & ad exercitationem corporalẽ ad ſpiritũ relatam. Vt fit in ieiunijs abſtinendo à carnę. Sed de hoc ſatis ſupra cap. 3. dictum eſt. Hactenus de canonibus iſtis Synodi Apoſtolorum Antiochenæ, quos, vt dixi, Pamphilus martyr in bibliotheca Origenis reperit. Habuiſſe autem Synodum Antiochiæ ſanctos Apoſtolos; teſtatur quoque s. Innocentius in epiſtola 18. ad Alexandrum Epiſcopum. Sic enim ſcripſit de Antiochena eccleſia, quod prima primi Apoſtoli ſedes eſſe monſtretur: vbi & nomen accepit religio Chriſtiana, & quæ cõuentum Apoſtolorum apud ſe fieri celeberrimum meruit. Canones tamen eccleſiaſticos ſanctorum Apoſtolorũ non eſſe in Synodo Antiochena, ſed Hieroſolymitana conſtitutos, pręter quam quod Clemens Romanus, vt ante docuimus, non obſcure ſignificauit,

Coloſſ. 2.

1. Tim. 4.

Teſtimoniũ innoc. 1. de Synodo Antiochena apoſtolorũ.

Quod canones apoſtolorũ eccleſiaſtici non in Antiochena, ſed in Hieroſolymitana Synodo traditi ſunt.

uit, illud quoque argumento est, quod nullus ecclesiasticus canon ex illis Apostolicis 85. inter hos, quos à Pamphilo Martyre in bibliotheca Origenis repertos descripsimus, reperitur præter canonem de abstinendo à sanguine & suffocato, qui, vt dixi, in Synodo Antiochena propter idolo latriam, quæ tunc vbiq; dominabatur, necessario renouatus, ac confirmatus est.

Quæ ratio necessaria fortius multis testimonijs canones apostolorum defendat, & de comparatione status Ecclesiæ cum naui, & legum ecclesiasticarum cum legibus naualibus, & quibus in locis de legibus ecclesiasticis apostolorum Paulus significauerit: & quid contra omnem rationem neget, qui apostolorum canones negat. Cap. 26.

HOs igitur canones sanctorum apostolorum illa etiam ratio necessaria defendit, & vindicat, quę multorum testimoniorũ vim & auctoritatẽ superat: quod decebat quidẽ, & erat apostolica illa omnium ecclesiarum solicitudine, quam Paulus dicit, dignũ, vt ita episcopis, quos iidem apostoli, dum viuerẽt, instituerunt, quos Clemens Romanus in extremo libri 7. de constitut. apost. enumerat, & de quibus Irenæus lib. 3. c. 3. meminit, & si non nominatim, vt Clemens, decebat inquam, vt ita episcopis ecclesias cõmitterent regendas, & administrãdas, vt regulas ecclesiasticas, quas Canones vocarũt, eisdem traderent: quibus instructi sic illi ipsi episcopi ecclesias sibi commissas gubernarẽt, vt omnia in eis honeste, & secundum ordinem fierent, sicut Apost. Paulus ecclesiæ Corinthiorum iussit. Hoc enim nõ facere, quod alioqui fecisse, ratio ipsa communis vtilitatis omnium ecclesiarum, quarum solicitudine tenebantur, necessario conuincit, perinde fuisset, vt si quis, optimus alioqui nauis gubernator, loco suo absens relinqueret, cui clauum quidem nauis cõmitteret, cum tamen regulis, quas ipse perutiles, & pernecessarias ad dirigendam nauigationem esse sciret, non instrueret. Cum naui enim magna statum ecclesiæ B. Petrus comparauit in illo suo ad populũ sermone ac doctrina in ordinatione Clementis. Vt ergo præscriptæ sunt vectoribus suæ leges, vt suis locis quieti sedeant, ne si libere discurrant, nautas impediant, aut nauem quatiant, vel deprimant, sic quoq; præscriptæ sunt leges suæ ecclesiasticæ laicis, qui sunt instar vectorum: & suæ diaconis: suæ presbyteris, & suæ episcopis. Quibus legibus pax & ordo ecclesiæ cõseruatur: & naufragijs vitatis ad portum appellitur. Itaq;, vt nautæ, quæcunq; necessaria sunt, ad præscriptum legis nauticæ singulis prouidẽt, sic presbyteri, qui tenent locum nautarum, secundum canonem ecclesiæ alios ligant: alios soluunt, sicut beatus Petrus in sermone illo de Clemente, quem ordinabat, pronuntiauit, ligaturum esse, quem ligari oporteret: & soluturũ, quem solui: vt qui canones ecclesiæ sciret. Sciant igitur Magdeburgenses, & qui cum eis, si qui alij sunt, sentire voluerint, negare canones ecclesiasticos sanctorum apostolorum, quos habemus, nihil aliud esse, quam velle, sanctos apostolos in nulla, dum viuerent, solicitudine fuisse futurę post obitum suum gubernationis, & status omniũ ecclesiarum: nullamq; eos curam habuisse relinquendi ecclesijs sanctas in posterum consuetudines: vt non ignoraretur, quomodo, sicut Paulus ad Tim. scripsit, in ecclesia Dei conuersari oporteret. Dicam enim aduersus istos, quod Tertullianus in libro De corona militis pro defensione traditionis nõ scriptæ, de omnibus fidelibus

[Margin notes: 1. Cor. c. 11. — Quæ ratio cõuincat, traditos fuisse ab apostolis canones ecclesiasticos. — Quid velint, & agãt, qui canones apostol. negant.]

ait, An nō licuit ſanctis apoſtolis concipere, & cōſtituere, quod Deo congrueret? quod diſciplinæ conduceret? quod ſaluti proficeret? niſi forte dicturi ſunt, omnes eccleſiaſticas regulas de epiſcopis, presbyteris, & diaconis complexum eſſe Apoſtolum, cum deſcripſit, quales iſti eſſe deberēt, ſubiungens poſtea, Hæc tibi ſcribo Timothee, ſperans me ad te venire cito, vt ſcias, quomodo oportet te in domo Dei conuerſari, quæ eſt eccleſia Dei viui, quo quid ſtultius dici poteſt? An enim ſcripta eſt hic regula de ijs, quæ epiſcopus, aut presbyter offerre poſsit ſuper altare? & vtrum eccleſia ſua relicta poſsit epiſcopus ad aliam tranſire? aut quādo, & quomodo id liceat? & vtrum presbyter, vel diaconus poſsit ſine auctoritate epiſcopi diſcedere ad miniſtrandum aliæ eccleſiæ? aut, ſi diceſſerit, quomodo huic malo medendum ſit? &, ſi epiſcopus à viris grauibus, & honeſtis accuſatus ſit, quomodo cum eo ſit agendum? &, an poſsit eligere ſibi ſucceſſorem. Hæ, inquam, regulæ, & cæteræ huiuſmodi eccleſiaſticæ conſuetudines omnium eccleſiarum, quas ab initio a ſanctis apoſtolis traditas vſque in hodiernum diem ſeruant, quæ canonibus apoſtolorum continentur, an ſunt inter hæc, de quibus apoſtolus hoc loco dixit, hęc tibi ſcribo Timothee, vt ſcias, quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari? aut numquid cum venit apoſt. ad Timotheū, vt ei prius promiſerat, inquiens, Hęc tibi ſcribo, ſperans me ad te venire cito, nihil aliud eū tunc docuit in aduentu ad eum ſuo? nullas alias regulas, & eccleſiaſticas conſuetudines eidem ſine ſcripto tradidit preterquam, quæ ad eū prius ſcripſerat? Si ita eſt, & ea quæ hic ſcripſerat, ſatis erant; quid opus erat dicere, Hæc ad te ſcribo, ſperās me ad te venire cito, vt ſcias interim, & quę ſequuntur? immo vero non obſcure ſignificauit, habere ſe alia, quę Timotheo traderet, cum ad eum veniret, quod ſe ſperabat cito facturum. Interim vero, dum iret, his, quæ tunc ſcripſit, vti eum volebat, vt ſciret, quales eſſe oporteret epiſcopos, presbyteros, & diaconos, quibus in domo Dei, & in miniſterio eius verſandum eſſet. Rurſus eū ſcribens idem Apoſtolus ad Corinthios, id correxit, quod præter inſtitutionem Domini committebant, pro cœna dominica δημοθοινίας, ideſt, cœnas populares in eccleſia facientes, vt beatus Cyrillus, ſicut ante dixi, in Pentabiblo contra Neſtorium interpretatus eſt, ſubiunxit, Cætera autem cum venero, diſponam: an dicent Magd. & ſi qui alij cum eis ſentiūt, fefelliſſe eos apoſtolum, ideſt, neque veniſſe: nec alia, vt promiſerat, diſpoſuiſſe? Credo, dicere non audebunt. Dicāt ergo nobis, quæ illa cetera ſint, quæ ſiue pręſens, ſiue abſens diſpoſuit? quæ inquam, illę διατάξεις, ideſt, diſpoſitiones, ſiue conſtitutiones eccleſiaſticæ, quas eccleſiæ Corinthiorum promiſit, quas ijdē apoſtoli canones vocarunt? Poſtquam enim correxit ſecundum inſtitutionē Domini ſuper ſacrificio altaris, quod Corinthij, contra illam ipſam cōſtitutionem Domini in eccleſia peccabant, ſubiunxit ſtatim, Cætera autem cum venero, diſponam. In quo nemo iam dubitare poſſit, quin cętera eccleſiaſtica intelligi voluerit. Non enim cōſentaneum erat, vt cum eccleſiaſticis diſpoſitionibus diſpoſitiones ciuiles, & populares cōiungere vellet. Pręſertim cum hæ non ad apoſtolum, ſed ad laicos pertinerent, qui ſe negotijs ſæcularibus implicant. Huc ergo pertinet, ideſt, ad hanc Pauli correctionem, quam Corinthiorum errori adhibuit, Canon tertius Apoſtolorum, quem ad conſeruandam traditionem Domini de ſacrificio in

1. Tim.3.

Quomodo ad correctionem, quā Apoſt. errori Corinthiorum adhibuit, canon apoſt. 3. pertineat.

eccleſia,

ecclesia, quam Corinthij violabant, ijdem sancti Apostoli constituerunt de non offerendis ad altare auibus, aut animalibus. Sic enim ait canon, si quis Episcopus, aut presbyter pręter dispositionem Domini, quam de sacrificio fecit, aliqua alia super altare offerat, aut mel, aut lac, aut pro vino sicerã, aut artificio facta, aut aues, aut animalia, aut poma, vel legumina pręter institutionem Domini, deponatur, exceptis nouis fructibus suo tẽpore, aut prӕter oleum ad lucernam, & thus in tempus oblationis, nihil offerre liceat. Contra hunc canonem nos facere, olim Gręci ecclesię Romanӕ ęmuli calumniabantur. Vt intelligi potest ex epistola Nicolai primi ad Michaelem, & Basilium; enumerans enim quӕ nobis falso tunc obijciebant, mentiuntur quoque (inquit) nos agnũ in pascha more Iudęorum super altare pariter cum dominico corpore benedicere, & offerre. Vt igitur hoc Paulus in epistola ad Corinth. correxit, quod ad ecclesiam pertinebat, sic cum illud subiunxit statim, cӕtera, cum venero, disponam, de dispositionibus canonicis cӕterarum rerum ecclesiasticarum necessario, vt dixi, intelligendum est. Pręterea, cum apostolus prӕcepit mulieribus, vt tacerent in ecclesia: &, si quid vellent discere, domi viros suos interrogarent, quia turpe est (inquit) mulieri, in ecclesia loqui, satis aperte docuit, neminem debere facere in ecclesia, quod eum non deceat. Vt autem admoneret, multa esse huiusmodi, quę non deceat quemlibet facere in ecclesia; sicut mulieres non decebat in ea loqui etiam discendi causa, ne dum docendi, quod episcopis, & presbyteris tantum licet, quos iubet apostolus esse idoneos ad docendum; & sicut non decebat loqui linguis in ecclesia sine interprete, neq; rursus decebat ab omnibus hoc prohiberi, idcirco complexus multa huiusmodi ad decorum & ordinem ecclesię pertinentia, subiunxit, Omnia autem honeste, & secũdum ordinem fiãt in vobis: cum enim dixit κατὰ τάξιν, idest, secundum ordinem, quis dubitet, quin traditionem regularum ecclesiasticarũ significarit, ad quas dirigenda esset decentia eorum, quӕ in ecclesia agenda erant? Quęramus igitur a negatoribus canonum apostolicorum, quem ordinem dicat apostolus, cum dicit, Omnia secundum ordinem fiant? nisi enim traditus esset ab apostolis ordo aliquis ecclesiasticę conuersationis, vnusquisque sibi ordinem fingeret, qui sibi videretur, vt apud Luteranos fit, apud quos multiplex varietas, & miranda discrepantia cernitur in ijs, quę apud nos vno ordine in ecclesia fiunt; quia scilicet eӕdem sunt in ecclesijs Catholicorum canonicӕ Apostolorum traditiones & consuetudines, quibus pax & concordia earum continetur, vt glorificetur Deus per Christum Dominum in spiritu sancto.

Calumnia Gręcorum.

Quomodo omnia honeste, & secundum ordinem fiant in ecclesia, quӕ secundum canones apost. fiũt.

Quanta veneratione digna sit antiquitas legum ecclesiasticarum, & de necessitate earum, & de primis ecclesiӕ legislatoribus, & de nominibus canonum, quӕ eorum vim, & vsum declarant. & quomodo quӕ Plato diuine de officio perfecti legislatoris scripsit, sancti Apostoli spiritu sancto docente intellexerunt, & seruauerunt, & de ijs, quӕ in libris Clementis de constitutionibus Apostolorum continentur, cum iis collatis, quӕ Paulus in epistola ad Colossenses notauit, & distinxit, & quӕ testimonia scripturӕ sint, disposuisse apostolos ecclesiastica legibus ecclesiasticis, idest, canonibus. Cap. 27.

POstremo ecclesiasticos canones sanctorum Apostolorum ipsa antiquitas maxime omnium tueri debet. Prӕclare enim doctissimus Gręcis

ciæ Plato in 7. libro de legibus scripsit, omnes homines eas leges venerari solere vererique in eis quicquam nouare, in quibus alti, educatique essent: & quæ diuina quadam sorte multis sęculis immutabiles permansissent: neque eas recordarentur nec audissent, vllo vnquam tempore aliter habuisse. Hæc diuinus Plato. quod quidem quia recte dictum est, nostrũ est, idest, christianorum; vt Iustinus martyr, in priore pro christianis apologia scripsit. Vtrum vero canones apostolorum adeo antiqui sint, vt vel antiquitas ipsa venerari eos cogat, interrogemus Magd. & reliquos eiusdẽ disciplinę homines, num memoriam præteritorum sęculorum replicare possint, cum maiores sui, aut alijs, aut nullis apostolorum canonibus vterentur? quod si non possunt, certe, vt nihil pręterea aliud, ipsam saltẽ antiquitatem, quam idem auctor proxime ad Deos accedere ait, reuereri istos oportebat, si vel rationem tantum naturæ hominis insitã audire vellent: aut Dei munus, & necessarium vsum legum ecclesiasticarum non ignorare. Etenim, si necesse fuit, vt Deus causa corporis tuẽdi medicos nobis daret, & qui hominem ex terra formauerat, vt ex terra quoque remedia gigneret, ex quorum obseruatione medicinæ ars existeret, de medico enim dicit scriptura propter necessitatem creauit illum altissimus, & de terra creauit medicinam; quanto magis necessarium fuit, vt animarũ medicos, idest legislatores daret, qui ex ratione naturæ hominis insita leges iustas, quę sunt instar medicinæ, expromerent? quod quidem factum esse videmus, & vsu ipso legũ testamur; quas voluit Deus per Romanos, vt Clemens in libro 7. de constitutionibus apostolorum, ait, splendere, & enitere, vt iustis eorum legibus, & eorum in cunctum orbem dominatu euangelica prædicatio, ac gentium omnium ad fidem conuersio præmuniretur. Hoc enim fuit diuinæ prouidẽtię consilium, vt beatus Cyrillus Iuliano apostatæ in lib. 7. respondit, christianis obijcienti, quod legibus Romanorum parerent. Quod si necesse fuit, vt à principio euangelij leges essent sęculares, quibus, qui populo præessent, ad eius emendationem vterentur, (nemo enim dubitat, vt S. Calixtus pontifex ait, leges humanas rationi, & honestati non repugnantes esse amplectendas, præsertim vbi ecclesiasticę, inquit dignitatis auctoritatem defendunt, & pro adminiculo tuentur) profecto necesse quoque erat, quod nemo umquam sanę mentis negarit, vt leges etiã ecclesiasticę essent, quibus, qui ecclesię pręessent, cum res postularet, ecclesiasticos emendarent, ac corrigerent; quasq; ipsi custodirent. Potestates enim, quę pręsunt, vt recte quoque idẽ Plato scripsit, ministræ legum sunt, quibus seruire debẽt, vt bene alijs imperare possint. Primi ergo legislatores ecclesiastici, quos Deus ecclesiæ dedit, fuerunt Sancti Apostoli, qui, tamquam architecti quidam spirituales (Dei enim ędificatio, sicut Apostolus ait, sumus) ecclesiasticas leges pœnis sancitas, quod proprium est legum, tulerunt, quas recte canones, idest, regulas vocarũt, quod eos, qui huiusmodi legibus non pareant, neque domus spiritualis, sicut Beatus Petrus ait, ædificari velint, ceu ligna quædam curuata, & inflexa, vt Protagoras apud Platonem ait, vi, & minis suppliciorum corrigant, & ad spiritualis ædificij vsum aptent, & accomodent. Typos quoque Græci patres interdum nominare solent, latini formas, quod huiusmodi canonibus tamquam quibusdam exemplaribus vitam, & mores ecclesiasticorum conformari oporteat. Aliquando etiam ὅρους appellant,

Vnde antiquitas, & reuerentia canonũ apostolorum appareat omnibus.

Eccle. 38.

Comparatio legũ cum medicina & legislatorum cũ medicis.

Quid Clemẽs Rom. de legibus ciuilibus Rom. scripserit.

Quæ leges ciuiles ab ecclesia recipiantur.

Quõ ex necessitate legum secularium necessitas legũ ecclesiasticarum appareat.

Primi legislatores ecclesiastici sancti apostoli.

1. Cor. c. 3.

Vnde leges ecclesiasticæ dictæ canones, & quid earũ proprium sit.

1. Petr. c. 2.

Latini vero patres definitiones, quod sint iusti, & iniusti, honesti, & inhonesti, decori, & indecori distinctiones. Neque vero tantum canones istos sancti apostoli sanxerunt, vt hoc quoque obseruetur; sed alia etiam multa, vt perfecti legislatores, de omni disciplina, ac omni genere virtutis, & honestatis, ac decori, de omni statu, ac ordine, & gradu hominum tradiderunt: quæ similiora sint doctrinæ, & monitis, quam legibus, quibus vinculum vitæ Christianæ, & incolumitas, ac conseruatio ipsorum canonum continetur: quæ omnia Clemens Romanus, qui ea descripsit, διατάξεις ἢ διδαχὴν τῶν ἀποστόλων, vt beatus quoq; Athanasius testatur, vocauit; nos dispositiones, vel doctrinam apostolorum interpretemur. hāc doctrinam libris 7. complexus est Clemens: extremo autem libro, idest, 8. canones ecclesiasticos apostolorum. hi enim sunt τὸ κορυφαιότατον τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατυπώσεως, idest, summū in dispositione rerum ecclesiasticarum, vt idem in 3. capite eiusdem libri 8. scripsit, imitatus, vt mihi quidē videtur, cum aliàs, tum hic diuinum Platonem, cuius fuit perstudiosus. is enim τὸ νομοθετεῖν, in quarto libro De legibus, πάντων τελεώτατον πρὸς ἀρετὴν esse dicit, idest, inter cætera summe ad virtutem valere ferre leges. Sed vt iam Illyricus, & sui contubernales, vel eorum successores, apostolorū charisma hic in ferendis legibus ecclesiasticis, quas canones vocarūt, agnocant, qui nec Athenis eruditi sunt, neq; Platonis discipuli fuere, neq; libros eius legerunt, conferamus, quę Plato solam rationem ab auctore naturę homini ingeneratam secutus, de officio legislatorum diuine scripsit. quicquid enim apud omnes scriptores recte dictum est, vt iterum dicam, auctore Iustino, nostrum est. Interpretemur ergo eisdem ferè verbis, quæ in principio libri 7. de legibus scripsit; Natis igitur, inquit, liberis tum maribus, tum fœminis, maxime consentaneum est, vt deinceps de eorum educatione, & disciplina dicamus; hæc enim silentio prætermitti nō potest. quæ autem de ea dicētur, similiora monitis, quàm legibus videri possunt. Homines enim cum soli sunt, & in domibus suis, aut voluptate, aut dolore, aut cupiditate impulsi, facile multa, & parua, & quæ non omnibus apparent, præter legislatoris consilium, & propositum committunt, quæ varios, & dissimiles mores ciuium efficiunt, id quod ciuitatibus nocet. Etenim, quia tum minuta sunt, tum frequentia, non decet leges de eis ferre, eaq; pœnis sancire, ne leges scriptæ interitum capiant, si in leuioribus, & sæpius leges transire homines assuescant. Quare aditus quidem ad leges de huiusmodi institutis & disciplina ferendas non patet: ea vero rursus silentio prætermittere non licet. Et paulò post, rursus de huiusmodi institutis, quæ doctrinæ, & monitis, quàm legibus similiora sunt, his fere verbis ait, Sunt autem hæc omnia, quæ nunc exequimur, illa quæ à multis vocantur instituta nō scripta. Nec aliud sunt leges patriæ, quas vocāt, quàm omnia huiusmodi, quę, recte paulò ante dictum est, nō oportere leges appellare, neq; tamen illa ipsa præterire, ac missa facere; sunt enim hæc vincula totius Reip. ijs omnibus, quæ tum scripta sunt, tum adhuc scribentur, interiecta ceu patria quædam, & prisca instituta. quæ quidem cum rectè posita sunt, & in vsum collocata, tum eorum exercitatio ac consuetudo leges latas protegit, & incolumes seruat: sin vero propter negligentiam non rectè exerceātur, eueniet, quod in ædificijs solet, cum labefactatis fundamentis, & antiquis illis, quibus fulta sunt superiora, necesse est

Quare canones dicti sint τύποι & ὅροι, latine formæ, & definitiones.

Quales sint quę Græce dicuntur διατάξεις.

Quomodo quę de officio perfecti legislatoris diuine scripsit Plato, in apostolis sermone imperitis cernuntur, ex quo eorum charisma in ecclesiasticis legibus ferendis apparet.

corruere omnia; atque alia ſub alijs iacere,tum inferiora illa,quæ ſuſtine bant,tum faſtigia,quæ poſtea ſubuerſis illis vetuſtis, ædificio fuerant impoſita.Quare,cum ita ſe rem habere intelligamus,oportet nouam ciuitatem ex omni parte vincire, &,vt ea robur accipiat, nihil ſiue magnũ,Siue paruum ex ijs omnibus prętermittere,quæ quis leges, vel mores,vel officia appellare poteſt. his namq; omnibus, ceu vinculis, colligatur ciuitas, vtrumque enim ſine altero firmum non eſt. Quare non eſt mirandum, ſi multa, & quæ parua ſimul videntur inſtituta, in hanc tractationem nobis incurrunt,quæ longiores faciant leges. Hactenus Plato. Si ergo hęc, quæ Plato,cum nouam illam ciuitatem, quam animo informauerat, legibus, & moribus conſtitueret ad officium boni legislatoris optimo illo ſuo, & diuino ingenio multis diſciplinis inſtructo,multiſque laboribus, ac ſtudijs limato, & vſu rerum, ac diuturnitate temporis perfecto cum ſumma omnium admiratione,& laude,pertinere intellexit, ſi hęc, inquam ſancti Apoſtoli,nec in libris Platonis verſati,immo neque grammatici, ſed potius idiotæ,& omnis humanę ſapientię ignari, cum nouam eccleſiam tum ex Iudęis vetere lege,ac Iudaico ritu aſſuefactis,tũ ex gentibus, quę Deũ ignorabant,cõſtituerent,ſeruarunt;quis nõ dicat à Deo & ab ſpiritu eius illa didiciſſe?Hi igitur, vt ab ſpiritu ſancto eruditi,non ſolũ canones illos eccleſiaſticos ſanxerunt, ſed, vt dixi, permulta alia tradiderunt inſtituta de omni diſciplina vitę Chriſtianæ, & eccleſiaſticæ conuerſationis, & de omni genere virtutis cuiuſque ordinis, & gradus hominum, quibus illa continentur,quę dicũtur νόμιμα ἄγραφα.ſiue ἐθίσματα,vel ἐπιτηδεύματα,vt ſua illa vocauit Plato,quæ nos dicere poſſumus inſtituta non ſcripta,conſuetudines,& officia; quibus quia cuncta in eccleſiaſtica Rep.diſpoſita ſunt, vno verbo διατάξεις,ideſt,diſpoſitiones vocantur,ſicut Paulus Apoſtolus, cum dixit,Cætera autem,cũ venero,diſponam:Gręce enim eſt διατάξομαι, vnde διατάξεις dictæ ſunt,quę vna cum canonibus,qui ſunt eccleſiaſticę leges,8. libris,vt ante dixi,à Clemente Romano in perſona apoſtolorũ ſcriptis,continentur, quibus cõprehenſa ſunt illa, quæ Paulus generaliter cõplexus eſt,cum ait:De cętero fratres, quæcunque ſunt vera, quęcunq; pudica,quęcunque iuſta,quęcunque ſancta,quęcunque amabilia, quęcunq; bonę famę,ſi qua virtus,ſi qua laus diſciplinę,hęc cogitate,quę didiciſtis, & accepiſtis,& audiſtis,& vidiſtis in me; hæc agite,& Deus pacis erit vobiſcum. Vbi enim non eſt eadem diſtinctio veri,& falſi; pudici,& impudici;iuſti,& iniuſti;ſancti,& non ſancti;amabilis, & non amabilis; bonæ famę,& infamię;virtutis,& vitij;immo contra, alij aliud verum dicunt; alij item aliud honeſtum: & alij aliud iuſtum,ſimiliter in reliquis,ibi non poteſt eſſe pax, ſed ſchiſma:vt aliud nos pudicum, aliud Lutherani; hi enim concubitum ſacerdotis cum vxore pudicum, nos inceſtum dicimus; ſimiliter alivd nos verum,aliud Lutherani;& eorum aliud Melãcthoniani; aliud Illyriciani; idcirco nec eis nobiſcũ pax eſt; nec ipſis inter ſe. Apud nos vero,& in noſtris eccleſijs nulla huiuſmodi diſſenſio, ſed potius pax. Omnes enim id ipſum,ſicut Apoſtolus præcipit,dicimus; & vno ſenſu,ac ſcientia ſumus in diſtinguendo vero à falſo, honeſto ab inhoneſto, iuſto ab iniuſto, ſimiliter in alijs. Interrogemus ergo Magdeb. vndę petenda ſunt iſta,quęcunque vera,quæcunque iuſta,quęcunque pudica,& quæ ſequuntur,quę apoſtolus dicit didiciſſe,accepiſſe, & audiſſe, ac vidiſſe Coloſſenſes;

Philipp.c.4.
Materia conſtitutionum apoſtolicarum generaliter ab apoſtolo deſcripta

Quæ ſit materia apoſtolicarum conſtitutionum.

loſſenſes? non enim iſta omnia in euangelio, aut epiſtolis ſcripta eſſe di-ċturi ſunt. Quorſum enim ſi nulla erant in eccleſia νόμιμα ἄγραφα, ideſt inſtituta ſine ſcripto, Paulus ad Theſſalonicenſes ſcripſiſſet, tenete traditiones, quas audiſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram? Quorſũ item ad Corinthios, Cętera cũ veneto, diſponam? Si enim diſpoſitiones ſine ſcripto valere non volebat, cur non ſcripſit abſens, quę erat coram ſine ſcripto diſpoſiturus? nõ enim apoſtoli ad pręſentes ſcribebant, ſed ad abſentes. An non erat opus conſtituere modum conueniendi in eccleſiã, miniſtrandi in ea, tum concionandi, pſallendi, orandi, ſedendi, recipiendi ſeſſum aduentantes, communicandi, diſpenſandi bona eccleſiæ, & eis vtendi? Pręteteo infinita alia ad diſciplinam eccleſiaſticam pertinentia, quę Apoſtolicis conſtitutionibus à Clemente Romano deſcriptis diuine diſpoſita ſunt, quibus, vt antea dixi, comprehenſa ſunt illa, quę Paulus ad Coloſſenſes ſcripſit, quęcunque ſunt vera, quęcunque pudica, quæcunq; iuſta, & quæ ſequuntur, quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me. Sunt enim in his, exempli cauſa, cõſtitutiones pudicitię in aſpectu, in ſermone, in cultu corporis, in balneatione, in habitatione miniſtrorum ordinis ſacri cum coniugibus ſuis, & quęcunque alia ad pudicitiam pertinent. Sunt item conſtitutiones iuſti, erga Deum, ſe ipſum, parentes, vicinos, ciues, peregrinos, magiſtratus populi, pręſides eccleſię, erga ſeruos, & dominos, peccatores, & pœnitentes. Sunt pręterea in conſtitutionibus apoſtolicis, quęcunque amabilia, quęcunq; bonę famę in rebus omnibus, quibus homines vtuntur, omne item genus virtutis, & actionis laudabilis; omnia enim ſancti Apoſtoli diſpoſuerunt, quęcunque ad ordinem, & honeſtatem, ad pacem, & diſciplinam vitæ Chriſtianę, & eccleſiaſticę conuerſationis, & ad prouidendum bona coram Deo, & hominibus pertinebant. Hi etiam diſpoſuerunt, atque ordinarunt, quęcunque de ritu myſtici ſacrificij à Chriſto inſtituti nobis tradiderunt, ad quod digne faciendum & participandum vniuerſa diſciplina eccleſiaſtica, & monita, atque inſtituta apoſtolica referuntur, vt in quo tota æternę ſalutis fiducia collocata nobis ſit, & in quo cuiuſque hominis chriſtiani iudicium extremum pendeat; vnde Dauid de extremo iudicio prophetans, cum ſeſſuri ſunt ſancti Apoſtoli, ſicut Dominus dixit, ſuper 12. ſedes iudicantes duodecim tribus Iſrael, vt qui per vniuerſum mundum euangelium prædicauerunt, ijdem eos, qui vel audire noluerunt, vel auditum nõ ſeruarunt, iudicent, prophetans, inquam, in ſpiritu, de extremo iudicio, & de ſanctis apoſtolis, qui etiam vt nos, in voce Archãgeli reſurgent, Congregate inquit, (Angelis enim iubet) ſanctos eius; apoſtolos dicit, qui diſponunt, ſiue ordinant teſtamentum eius ſuper ſacrificia: in iudicio enim illo non repoſcetur ratio de ſacrificijs veteris teſtamẽti, ſed noui: nec enim illa vetera apoſtoli diſpoſuerunt, immo Moyſes, ſicut ei Dominus pręcepit; ſed in nouo teſtamento ritum, vt dixi, myſtici ſacrificij, & cerimonias, ac religionem diſpoſuerunt, & ordinarunt. Sicut Clemens partim in lib. 2. de cõſtitutionibus apoſtolorũ, plenius autem in 8. totam miſſam, ac ritũ myſtici ſacrificij deſcripſit, quo cętera, vt dixi, quę in eccleſia a ſanctis apoſtolis diſpoſita ſunt, referuntur. Habemus igitur nõ ſolum Paulũ teſtẽ, diſpoſuiſſe ſanctos Apoſtolos eccleſiaſtica, cũ ipſe Paulus de ſe dicat, cętera autem cum venero, diſponam, ſed etiam prophetã Dauid. quod ſi Apoſtoli ſancti

1. Theſſ. c. 2.
1. Cor. 11.

De conſtitutionibus apoſtolorum generaliter ab apoſtolo comprehenſis, & ſigillatim a Clemente deſcriptis.

pſal. 49.

Quomodo nõ solum Paulus, sed propheta Dauid testifice tur, disposuisse Apostolos ecclesiasticea legibus, quas canones vocarunt.

Quomodo pręcipuum, & summum in perfecto legislatore, quod est leges ferre, non potuit ab apostolis prætermitti

Quomodo apostoli non potuerunt esse pastores ecclesiarum sine legibus ecclesiasticis.

Clemẽs lib. 3. 1. Cor. c. 5. Eccl. c. 10. Ez. 34.

Deut. 13. & 19.

1. Cor. c. 5.

sancti ecclesiam, & ecclesiasticam cõuersationem, ac populi christiani disciplinam tam multis constitutionibus disposuerunt, quod ad legislatorum quoque officium pertinebat, quomodo, quod præcipuum erat, immo summum in perfecto legislatore, prætermisissent? summum enim erat, leges ferre, quæ minas haberent ad sanandum necessarias; ad quarũ legum conseruationem, illę tam multiplices, vt ante diximus, constitutiones, consuetudines, & antiqua instituta, & monita, tamquam procemia, vt Plato illa sua vocat, adhibita sunt. Etenim, si apostoli sancti pastores erãt, immo principes pastorũ, quis audeat dicere, aut cogitare neglexisse eos partem illam, quæ gregi rationali custodiendo & pascendo maxime necessaria est? vt enim parum fermenti, ait apostolica constitutio, totã massam corrumpit, & muscę morientes putrescere faciunt vnguentum suaue, sic quoque (inquit) ouis scabiosa in reliquas oues scabiem transfundit, nisi separetur à sanis: canis etiam rabiosus, quicquid attigerit, in eo periculum affert. Quare, si hominem (inquit) flagitiosum ab ecclesia non remoueamus, facimus domum Dei spelũcam latronum. Plato quoq; libro 9. de legibus rationem naturæ insitam secutus, pœna (inquit) legis alterum duorum facit, aut enim qui pœnas dedit, melior efficitur, aut minus malus. Ezechiel quoque inter cætera, quę malis pastoribus neglecta exprobrat, illud etiam ait, quod eiectum erat nõ reduxistis: oportet enim eijcere ex ecclesia, cum peccati genus postulat. Sicut scriptũ est in Deut. auferas malum dę medio tui, vt audientes cęteri timorem habeant, & nequaquã audeant talia facere; quod quidem ad ecclesiam quoq; nostram pertinere apostolus interpretatus est, cum ad eos, qui ex ecclesia propter peccatum publicum, quod notorium vocant, sunt eijciendi, retulit, aufer te (inquiens) malum ex vobis ipsis. Sed eiectum non oportet negligere, quod propheta Ezechiel in malis pastoribus accusat, vt paulo ante dixi, quin potius eum, inquit apostolica constitutio, qui in peccatis fuit, & per irrogationẽ pœnę ex ecclesia eiectus est, nesinas foris permanere: immo recollige eũ, & conuerte, vt sic emendatũ in ouile restituas, idest, in ecclesiam.

De Synodis, quæ ad exemplum Apostolorum canones adiderunt, & de Apostolorum canonibus in capita 50. cum canonibus Synodorum, ante annos mille a quodam Constantino relatis, item quibus rationibus constet gubernationem ecclesiarum ecclesiasticis legibus Apostolos constituisse, Et cur apostoli canones sine scripto tradiderunt, & de dispensationibus canonum apostolorum, & quomodo iusta ab iniustis distinguantur, & quid de eare Eutychianus Pont. & Igmarus Rhem. scripserint. Cap. 28.

Quid Constantinus cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν ante ãnos mille scripserit de pœnis, quibus canones apostolorum, & reliquæ leges ecclesiasticæ sancitæ sunt.

QVales vero minas istas, & pœnas, quibus ecclesiasticę leges sancitæ sunt, esse decebat, quia prudenter Constantinus cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν notauit, & scripsit, interpretabor eisdem verbis, quę ille præfatus est in collectionę canonum Apostolorũ, & Synodorũ, quos temporę Iustiniani in 50. capita distribuit, qui sunt loci communes illustrium rerum ecclesiasticarum. Discipuli (inquit) Christi, iidemque Apostoli, quin etiam, qui eis successerunt, & ecclesiæ sanctę Episcopi, & doctores fuerunt, quibus multitudinem gentium, ac Iudæorum, fallacia, & Tyrannide diaboli liberatam, & ad regem, ac dominum glorię recto animo, & fide conuersam spiritus sanctus sancte regendam commisit, nõ sunt arbitrati, decere, vt qui peccarent, verberibus afficerentur, vt ciuiles leges

faciunt,

faciunt, hoc enim valde ſtultum eſſe videbatur, ac nimis indecorum: immo potius ſtudebant, vt quam promptiſſime periculis ſe pro eis objicerent: retro regreſſos reuocarent; errantes adhuc, & à recta deflexos ſine mora corrigerent: in profundum præcipitatos, omnibus modis extrahere curarent. Qui vero iam putreſcerent, ac valde ęgrotarent, ſapiēter gladio ſpiritus abſcinderent: confractos, & viribus defectos, quibuſdā blaſdis pharmaeis, & vinculis rationalibus alligarent, & eis priſtinam valetudinem, diuina gratia, & ſpiritu ſancto adiuuāte, reſtituerent. Igitur, qui illis ſucceſſuri erāt, vt eos, quibus quiſque eorum ſuo tempore pręeſſet, ſaluos, & incolumes conſeruarent, habitis concilijs leges quaſdam, & canones non ciuiles, ſed diuinos de ijs, quę agenda eſſent, aut nō, ad corrigendos cuiuſque mores, & vitam ędiderunt, qui eos quidem, qui recta ingrederentur, fulcirent: actos uero in tranſuerſum, punirent. Igitur quia olim diuerſis temporibus, & à diuerſis patribus, & diuerſis rebus congruentes leges, & canones eccleſiæ æditi ſunt, (poſt enim apoſtolos 10. Synodi magnæ habitæ ſunt, præterea magnus Baſilius multos canones fecit, & hi omnes canones ædiderunt, nō quidem rebus in capita, ordine diſtributis, ſed diſperſe, vt aliæ res alijs temporibus ortæ poſtulabant) nos in capita quinquaginta diſtinximus, & quæ ſequūtur. hactenus ex procemio huius auctoris, qui in ſua collectione primo ſemper loco canones apoſtolorum collocat, numerat autem 10. Synodos vſque ad ſua tempora habitas Ancyranam, Neocęſarienſem, Nicenam, Gangrenſem, Antiochenam, Laodicenſem, Conſtantinopolitanam, Epheſinam, Calcedonenſem, Carthaginenſem. Cognouit igitur, hic auctor non heri, & nudius tertius, vt Magd. natus, ſed, vt dixi, ante mille annos, & amplius, primos legum eccleſiaſticarum latores apoſtolos fuiſſe, qui primum eccleſias percunctum orbem apoſtolicis inſtitutis, & canonicis legibus fundarunt: & eorum exemplū reliquos patres, qui eccleſias regendas ſuſceperunt, varijs concilijs habitis in ferendis eccleſiaſticis legibus, vt ratio cuiuſque temporis, & nouarum rerum neceſſitas poſcere viſa eſt, ſecutos eſſe. Magd. vero, qui apoſtolicos canones negant, cum in locis illuſtrium rerum, in quos hiſtoriā ſuā per centenos annos diſtribuerunt, vnde centurias vocarunt, locū de gubernatione eccleſię in prima centuria ponant; quis non ſtatim iure, ac cū ratione miretur, velle eos, vt tempore apoſtolorum, & deinceps vſque ad Synodos, quæ poſtea habitæ ſunt, ſine vllis legibus eccleſiaſticis eccleſiæ gubernarentur? Etenim, ſi de poteſtatibus ciuilibus dixit apoſt. a Deo ordinatas eſſe, non ſunt autem ordinatæ ſine iuſtis legibus principum ſæculi, conſequens eſt, vt neque poteſtates eccleſiaſticæ, quibus illas, vt diuinis, oportet ſubiectas eſſe, ſine legibus principum eccleſiæ, qui fuerunt apoſtoli, a Deo ordinatę ſint. Pręterea ſi ille recte dixit, qui de legibus ciuilibus elegantiſſime ſcribebat, nullo loco habendam eſſe ciuitatem, quæ lege careat: ſane quidem recte quoque dictum ſit, nullo loco habendam eſſe gubernationem eccleſiæ ſine legibus eccleſiaſticis. Deinde ſi lex eſt iuſti, & iniuſti diſtinctio; qui leges eccleſiaſticas apoſtolorū apoſtolis negat, diſtinctionem quoque iuris, & iniuriæ eccleſiaſticæ illis fuiſſe neget, neceſſe eſt; & qui hanc neget, conſequens etiam eſt, vt diſtinctionem perſonarum eccleſiaſticarum inter ſe, & à ciuilibus ſimiliter neget. Quare ſi abſurdum eſt, & fatuum, eogitare gubernationem eccleſiæ ſine legibus,

De multiplici ratione eccleſiaſticæ correctionis pecudū rationalium.

Conſtantinus cognomēto ἀπὸ χαρτοφυλάκων in eccleſiaſticis legibus, quas in locos cōmunes digeſſit, primo loco canones apoſtolorū poſuit.

Apoſtolos ſecuti ſunt, quicunq; poſt eos canones ædiderunt.

Quam ſit abſurdum; velle, gubernatas fuiſſe a ſanctis apoſtolis eccleſias ſine eccleſiaſticis legibus.

Q eccle-

ecclesiasticis,& alios ecclesiarum legislatores,ante apostolos,non fuisse, satis constat; tum has eorum leges esse, semper in omnibus ecclesijs auditum est,nec aliud præter hoc memoriæ proditum,quę dementia est eas negare? Nihil enim refert, vt ad hoc quoque respondeamus, quod non omnes octuagintaocto canones apostolorum à principio ad latinos,in latinum translati,venerunt,præter quinquaginta; cũ non minus omnes eos ecclesiæ latinorum sine scripto omni tempore tenuerint, & eis vsæ sint, quam ecclesię Orientis, vnde euangelij prædicatio, & ecclesiarum fundatio,atque extructio cœpit,quę ipsos à Clemente Romano Gręcę scriptos prius acceperunt. Si quis vero quærendum putet, cur apostoli sancti has ecclesiasticas leges non scripserunt, si tantopere necessarias esse iudicarunt,in promptu est ratio,illa scilicet, quam Lycurgus sapientissimus Lacedęmoniorum legislator, magistra natura in dãdis legibus sine scripto, secutus est. Iudicabat enim,vt Plutarchus scribit,quę pręcipua sunt,& maxime ad fœlicitatem,& virtutem ciuitatis faciunt,ea in mores, & institutiões ciuium,si inducerentur,immutabilia manere. Quod si hanc vtilitatem,quę maxima est,leges ciuiles sine scripto dandi,in illa vna Rep.Lacedęmoniorum, quam cęteris illius temporis diuinus Plato præposuit, ex ratione naturali ille didicit, quanto magis sancti apostoli ex spiritu Dei, qui eos docebat discere eam potuerunt? Præterea non conueniebat,quę ex causis,quę aliquando abesse possunt,pendebant, ea scripto, iubendo, aut vetando sancire; ne si scriptæ essent à sanctis apostolis huiusmodi leges,cum aliquis lege solueretur, quia ratio legis abesse iudicaretur, quæ dici solet dispẽsatio,is qui hanc causam, & rationem ignoraret, scripturã solui existimaret; atque ita assuescerent homines, qui ista non discernũt, contemnere diuinæ scripturæ auctoritatem. Hinc enim Ambrosij Neophyti ordinatio, quę canone quoque apostolorum octuagesimo prohibita est,contra scripturam apostoli,quæ Neophytos ordinare prohibet, facta esse à quibusdam existimabatur,quibus idem beatus Ambrosius libro decimo epist.82.respondẽs, Si non deest (inquit)humilitas competens sacerdotio,vbi causa non hęret,vitiũ non imputatur.Hęc Ambrosius.Causa enim,quæ Neophytum ordinatione prohibet,est,ne vt idem apostolus ait, in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli: idest ne damnetur, vnde diabolus damnatus est. ne male, (inquam) honore collato vsus, in superbiam incidat,vt diabolus,qui occasionem superbię ex honore dato arripuit. Sic quoq; beatus Cyprianus ordinatus est:de quo Pontius Martyr,aiunt(inquit)apostoli litterę,debere Neophytos præteriri,ne stupore gentilitatis nondum fundatis sensibus adhęrente,aliquid in Deum nouitas inerudita peccaret. Sed ille (inquit) primus & solus, scilicet in Aphrica,docuit,plus posse, fide quam tẽpore promoueri. Nihil itaque duobus istis tanta fide, ac modestia viris ordinandis, contra scripturam Pauli factum est. aperte enim in ea huiusmodi Neophytis ordinandis locus relictus est,vt ex causa subiecta Neophytos prohibendi intelligere licet.sed, vt apostolus ait,non omnium est scientia. Idem dicendum est de canone apostolorum 17. qui digamos quoq; ordinatione prohibet, quod ipsum scriptura quoque Pauli prohibet, cum iubet,vt qui ordinandus est, sit unius vxoris vir: causãm enim huius legis pudicitiam, & continentiã esse, satis idem apostolus declarat, cum adiungit, debere esse pudicum, & in epist.

Quare nihil referat, quod non omnes canones apostolorum latine translatos ecclesia latinorum a principio acceperit.

Quare sine scripto canones apostoli tradide runt.

Quæ vtilitas existat ex legibus sine scripto latis, auctore Lycurgo.

Quare ordinatio Ambrosij, neophyti contra scripturam apostoli facta esse,falso putabatur.

Quomodo ordinatio Cypriani neophyti nõ fit contra scripturam Pauli facta.

1.Cor. c.8.

De digamis ordinatione prohibitis.

epist.ad Titum,continente. Vnde doctus Tertull.libro 1.ad vxorē, quantum fidei (inquit) detrahant,quantum obstrepant sanctitati nuptiæ secundæ disciplina ecclesiæ,& pręscriptio apostoli declarat,cum digamos non sinit pręsidere: cum viduā allegi in ordinationem,nisi vniuiram non concedit. Deinde subiungit,quod ad rem nostram facit, & in quo illi assentimur,aram enim domini mundam proponi oportet. non ergo hoc auctore ara munda proponitur, cum a non continentibus tractatur. Siquidem ita oportet,vnius vxoris virum pudicum esse,vt viduam vnius viri vxorē: quę,cum vidua sit, non potest non esse continens. Hanc quoque causam legis huius attigit sanctus Innocentius sanctissimus,& eruditissimus pontifex,epist.2.cap.9.cum ait Vnius vxoris virum dixit,non quidem permanentem in cōcupiscentia generandi, sed propter futuram continentiam, idē cap.4. sanxit,ne clericus viduā duceret,ne(inquit) hoc pręiudicio impeditus, non possit ad sacerdotium peruenire. Similis etiam ratio est in lege digamum prohibente,præiudicium scilicet futuræ incontinentiæ, vt in neophyto præiudicium futuræ superbiæ. Quare, qui incontinentię suspicione penitus caruerit,eum si lege soluat is,qui ecclesię pręest,& ecclesiasticarum legum custos est, contra scripturam Pauli nihil fecisse videatur: quia ipsa scriptura hanc legis causam cōtinet, vt iam explicatum est. Reliqui ergo canones ecclesiastici sanctorum apostolorum, quorum vis ex ratione,atque causa,quę abesse possit, pendet, cur in scriptura canonica noui testamenti non sint positi,dictum est iam. Deinde cum fere canones isti vi & minis parere cogant,has vero minas sępe accidere potest, vt remittere oporteat,& deceat,si eiusmodi canones ab apostolis scripti essent,scripturę sanctę auctoritas minui videretur. Ij ergo,si qui adhuc fortassis existimant, non esse hos canones leges apostolorum ecclesiasticas, sine scripto,vt diximus,datas,quia liceat eas aliquādo,vt videmus, remittere, sic habeant, cum hę leges ecclesiasticę apostolorum ad temperationem ecclesiæ datę sunt,simul datam esse ab earum latoribus ei,qui pręest, potestatem eas remittendi,causa tuendi ipsius ecclesiæ temperationem, tūc scilicet,cum necessitas,vel ecclesiastica vtilitas poscere videretur. ita vt illius obtestationis apud Paulum meminisset quę ad custodes legum ecclesiasticarum pertinet,cum ait,Testor coram Deo, & Angelis eius, vt hæc custodias sine pręiudicio, nihil faciens in alterutram partem declinādo; inconsiderationem enim vocauit πρόκριμα, quod interpres præiudicium interpretatus est,loquebatur enim de non recipiendo accusatorem aduersus presbyterum nisi duobus,aut tribus testibus,cui similis est canō 75. qui idem vetat in Episcopo.Hoc igitur cauendum est,in dispensationibus canonum,quas vocant,vt ita eas necessitas, vel ecclesiastica vtilitas excuset,vt omnis inconsideratio abfuisse iudicetur.Ad distinguendas vero iustas, & iniustas canonum dispensationes accommodatissima mihi videntur,quæ Eutychianus pontifex in epist.ad Episcopos Beticę in extrema fere parte scripsit,cum vellet docere,nullam causam posse esse soluendi ecclesiasticum canonem apostolorum de nō offerendo tempore sacrificij quicquam aliud pręter institutum Domini.Pręcauēdum (inquit) est, ne fides,& disciplina Domini blasphemetur. etsi illa nonnumquam sinenda sunt,quę si cęterorum constet integritas,sola nocere non valeant; illa tamē sunt magnopere præcauēda,quę recipi sine manifesta decoloratio-

Quid Tertullianus de cœlibatu sacerdotum senserit.

1.Tim.c.5.

De potestate remittendi leges canonū apostolicorū dispensatorie.

Quæ Pontifex Eutychianus ad distinguendas dispēsationes canonū iustas ab iniustis scripserit.

ne non possunt. Cum ergo talia erunt, quę ecclesiastici canones vitanda sanciunt, nō licebit eos soluere. Deinde subiungit: at, si ea ipsa, quę nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur vel rerum, temporumque cogit intuitus; vel acceleratę prouisionis respectus excusat; quāto magis illa sunt nullatenus mutilanda, quæ nec vlla necessitas, nec ecclesiastica prorsus extorquet vtilitas! Varias dispēsandi causas summa breuitate attigit. Deinde subiūgit, idcirco fratres ista prætulimus, ne hę species, quas non licet offerre super altare iuxta constitutionem apostolorum, eorūq; successorum, ad domum sacerdotum deferantur: & à sacerdotibus benedicantur: & per simplicem benedictionem benedicta, demum à populis summantur. Fabę tantum, & vue, & cętera, quæ apostoli constituerunt, super altare offerantur. Recitata sunt verba Eutichiani; & de hoc etiam canone apostolorum satis supra explicatum est. Recitemus deinceps, quæ Igmarus Archiepiscopus Rhemēsis antiquus auctor, & iuris canonici prudentissimus, de hac re in collectione sua capitum ecclesiasticorum explicatius scripsit. nec ipse enim (inquit) Petrus, ne dum aliquis Romanæ sedis Episcopus, aliquem suum successorem aliquo prę iudicio, ac potestate priuauit, quin eadem omni auctoritate, omni ecclesiæ non solū antiquis, sed etiā nouis institutis nunc leuius, nunc seuius consulere posset: immo deberet, prout tempori suo oportunum videret. Hoc vtiq; singularia Romanorum Pontificum decreta testantur; in quibus ipsi suorum temporū necessitatibus diuerso modo consuluisse leguntur. Niceni quoque canones Romani pontificis priuilegium ratum esse voluerunt, cum ad exemplum eius omnium priuilegia prouinciarum iudicarent obseruanda.

Igmarus Rhemensis de potestate pontificis in dispēsandis canonibus conciliorum, & apostolorum.

Nequaquam ergo aliud Romanus Pontifex contra canones agit, si quando illos pro consideratione temporum nunc intendit, nunc remittit: cū & ipsi canones tale ei priuilegium indubitanter concesserint. Sed, & alij Episcopi, & si nullo modo, vt præsul apostolicus vel canones instituere, vel iam institutos iudicare valeat, aliquādo tamē pro modulo suo aliqua statuta temperant, & hoc maxime in legibus pœnitentium; quod etiam ipsi canones illis concedunt. Nam Nicenum concilium Episcopis cōcessisse legitur, vt digne pœnitentes humanius tractent: & canonicam seueritatem in eis aliquatenus mitigent: debent enim iuxta Innocentium Papam attendere confessionem pœnitentis, & fletus: & lachrimis corrigentis actum iubere dimitti, cum congruam viderint satisfactionem. Nam iuxta Augustinum, In huiusmodi pœnitentia non tam mensura temporis quam doloris attendenda est. Nequaquam autem ecclesiastica disciplina subsistere posset, si non pręsul apostolicus illam auctoritatem haberet de canonibus, quam supra retulimus. Nam præcedentium patrum statuta ecclesiasticam disciplinam non tam instruerent, quam cōfunderent, si nulla ratione à successoribus eorum immutari possent; cum tamen necessitas temporis nunc mitius nunc seuerius incedēdum persuaderet. quod illum non latebit, qui pręcedentium patrum, & subsequentium statuta diligenter inuestigare curauerit. Nempe si beatus Gelasius numerum annorum, quos sui antecessores singulis gradibus pręfixerunt, immutare nō potuisset, penuriæ clericorum sui temporis per presbyteros, etiam laicis infra annum maturatis, nullo modo succurrisset. Item, si moderni pōtifices antiquorum rigorem canonum super lapsos sacerdotes remittere nequiuissent,

uissent, ipsa Christiana religio destituta sacerdotali officio penitus stare non posset: cum iam pene nulli sacerdotes nisi criminaliter lapsi reperiātur; quos antiqui canones deposuisse leguntur. Hactenus Igmarus de potestate pontificis in dispensandis canonibus non solum conciliorum, sed etiam apostolorum. Canones enim apostolorum hic auctor dicit, cum canones antiquos dicit, vt exemplo canonis 25. docuit, qui in crimen fornicationis aut periurij, aut furti lapsum deponi iubet. Sic itaque de ecclesiasticis legibus, quę ad conseruandum ordinem, & decorum datę sunt, habendum est, eo quidem illas spectare, vt plerumque fiat, aut non, quod iubendo, aut vetando sanciunt: quandoque vero, cum aliter rebus, temporibus, locis, personis in Christo consulendum est, locū non habeant. Hāc enim esse naturam ordinis, & legum, Plato etiam ratione naturali docente, assecutus esse videtur, cum ait libro 10. de legibus, ordinē, & leges eo spectare, vt partim quod volunt, maiore ex parte sanciant: partim nihil penitus sancire possint. Hinc error Magdeburgensium, qui hos canones sanctorum Apostolorum negant: quia nimium (inquiunt) fit in eis vsus excommunicationis: tollunt enim distinctionem temporum, & rerum. vt cum iubet canon, si quis clericus in Caupona manifesto deprehendatur, pœna sit excommunicatio. Etenim si omnes fideles, quęcunque sunt, εὐφημα, idest bonę famæ, facere oportet, vt Paulus Apostolus Philippenses hortatur, quanto magis clericos, qui exemplum, & forma debent esse laicis? non enim bonę famę est, inuitari laicos exemplo clericorum ad Cauponas, vbi gulæ indulgeri solet. Sed hoc malum leuius iam factum est frequentia. Quæ autem parua videntur, & frequentia sunt, non oportet pœna excommunicationis sanciri: ne homines contemnere leges assuescāt. tempore autem apostolorum grauius erat, & rarius, idcirco hęc pœna par culpę esse videbatur: quam quidem disciplina illius tēporis requirebat.

Canonum ecclesiasticorum ratio, & propositum.

Quando canones ecclesiastici locum non habeant.

Natura ordinis & legū auctore Platone.

Quomodo Magdeb. notandis canonibus apostolorū distinctionem rerū, & temporū tollant.

Cur quædam olim pœna excommunicationis sancire licere, quæ iā non liceat.

Quomodo ex eo, quod Magdeburgenses in prima centuria confitentur, & quod Paulus ad Corinthios scripsit, conuincatur, leges ecclesiasticas ordinis, ac decori datas esse ab Apostolis. item sigillatim de quibusdam canonibus Apostolorum, quos ex loco apostoli ad Corinthios necessario concluditur, ab Apostolis traditos esse, & unde nati sint canones isti, & quis eorum finis & vsus. rursus sigillatim. de alijs canonibus apostolorum pertinētibus ad locum apostoli in epistola ad Corinthios de mysterio sacræ eucharystiæ, rite celebrādo; & quid in eo Corinthij peccarent auctore Cyrillo, & quomodo id Paulus, & canon Apostolorum correxerit. Cur apostoli omnes canones ecclesiasticos, quos postea Synodi consecutæ, tanquam ecclesiæ necessarios, adiderunt, non composuerunt. & de exemplo Platonis rationi consentaneo, & quorsum spectent leges ecclesiasticæ instar legum ciuilium, & quid de eis diuinus Plato scripserit, & quomodo qui canones Apostolorū negare audent, plus Platoni, idest, rationi naturali, quam Apostolis ab spiritu Sancto eruditis tribuant. Cap. 29.

Sed age iam, quo magis veritas canonum apostolicorum appareat, operęprecium est, vt sigillatim de quibusdam explicemus. Cum igitur Magdeburgenses libro secundo centurię primę, cap. 7. apostolos confiteantur cerimonias ad ędificationem ecclesię, & ab bonum ordinem, ac decorum ordinasse, ad idque probandum locum citent ex cap. 14. epistolæ prioris ad Corinthios, qui est totus de ordine loquendi linguis in ecclesia, & prophetandi, siue interpretandi, vt tūc ratio, & vsus ac necessitas eiusmodi charismatum, quę erant frequētia, poscebat, percunctemur eos,

 an credant,

an credant,fuisse tunc alia à sanctis apostolis ordinata ad ordinem, & decorum, vt ipsi dicunt necessaria? quæ omnia satis impropriè cerimonias ijdem vocant: cerimoniæ enim ad cultum Dei adhibentur aliud autē est cultus Dei: aliud ordo,& decorum eorum,quæ in ecclesia fiunt; quod latius patet:quare aliud est constitutio cerimoniarū: aliud constitutio ordinis & decori: profectò non possunt negare,ordinasse alia, præsertim cum ipse idem apostolus totū illum locū his verbis concludat: omnia autē honeste siue decenter fiant in vobis,idest,in vestra ecclesia; de ijs enim,quæ in ecclesia fieri debent,loquebatur. Atqui omnia honeste,& secūdum ordinem fieri non poterant in ecclesia, sine legibus ecclesiasticis; sicut nec in ciuitate,sine legibus ciuilibus. Vnde diuinus Plato,vt supra iterum meminisic in lib.6.vim ingenij, & naturalis intelligentiæ, ac rationis secutus,scripsit: Quicquid in ciuitate ordine, & lege fit, multa bona parit:ordine,& lege fieri dixit,quod vtrunque ex altero constet,in lege enim cōsistit conseruatio ordinis: & in conseruatione ordinis lex viget. Subiungit deinde Plato. cætera vero, quæ vel ordine carent, vel male disposita sunt, multa ex eis, quæ rectè sunt constituta,disturbant. Ergo omnia decenter, & ordine facere, quomodo poterant Corinthij,quod eis Paulus præcipiebat,nisi quæ ratio ordinis ac decentiæ esset,didicissent? aut quomodo hoc discere sine magistro potuissent, idest, nisi compositio ordinis & decori à magistro eodemq; apostolo Paulo illis tradita fuisset? An in monasterio nouitij nisi à præposito regulas monasticę conuersationis accipiant, omnia in monasterio honeste, & secundum ordinem vnquam facient? aut in ciuitate magistratus, iudices, & reliqui ordines ciuium, si & institutis,& consuetudinibus,& legibus careant,quid deceat, quid ordo postulet,& quid non, scire poterunt? Quis hoc dicat,nisi sensu cōmuni careat? nisi volumus,positum esse decorum, & ordinē in opinione cuiusque,quo nihil stultius: & non potius ratione, & certo iudicio cōstare. An igitur necessarium fuit,ne quid tunc in ecclesia confusum esset,vt apostolus in charismate linguarum in ecclesia vtendo modum, & ordinē causa pacis conseruandæ præscriberet,& non fuit necessarium, vt multa alia, quæ semper in ecclesia futura erant,ita etiam cōposita,& ordinata essent, vt sublata confusione,& decoro atque ordine seruato, pax esset? An minus,quam illud,necessarium erat,vt aliquid exempli causa dicamus,ordinare,vt est in 14. canone apostolorum,ne liceret Episcopo, relicta parœcia sua siue diœcesi,ad aliam prosilire,quamuis multi eum cogerent? nisi aliqua causa probabilis impelleret; vt si plus vtilitatis in religione illic afferre posset, idque non sponte sua, sed iudicio multorum Episcoporū ac maximo hortatu. Hæc enim est ecclesiastica lex apostolorum,sanctissima illa quidem & saluberrima: quæ, & modum ponit ambitioni Episcoporum,qua nihil potest esse ecclesiæ perniciosius: & iustas Episcoporū trāslationes ab iniustis distinguit. Hanc legem Synodus Antiochena, vt valde necessariam,nequando obsolesceret,renouauit. Rursus;an non erat à pace,obedientia,modestia,ordine, & decoro alienū, si ministris ecclesiæ siue presbyteris,siue diaconis, siue alijs quibusq; clericis, relicta propria ecclesia,in qua ordinati,& cōstituti sunt, licere, inuito Episcopo, ad aliā, morandi ibi causa,se penitus trāsferre? & cū reuocati essent, impune nō parerēt?an,nō erat pœna merita,vt qui in ecclesia sua ministrare dedignati essent,

Quomodo coguntur Magd. confiteri, constituisse apostolos alia etiā ad gubernationē ecclesię pertinentia, præter ea,quę ad ordinem & decorū spectabāt, quæ ipsi sponte sua concedunt.

De quibusdā canonibus sigillatim, quos ab Apostolis necessario traditos esse,ex loco Apostoli à Magdeb. citato plane conuincitur.

Can.Apost.14.

ti essent,& inuito Episcopo suo in aliena maluissent, ministerio ecclesiastico prohiberētur? & in cōmunione ac societate,tamquam laici,haberētur? hoc continet proximus canon; cuius sententia in Nicena Synodo & Calcedonensi confirmata est.immo ipsa Synodus Nicena hunc canonem apostolorum in canone suo 16. causa eum confirmandi citat, vt supra loco suo docui.Et quid,si Episcopus,ad cuius ecclesiam migrarunt isti, pœnam vacationis eis decretam pro nihilo ducens, eos inter clericos recipiat? an ordinē, & compositionem ecclesię nō turbabit? immo maxime. hoc ergo cauet canon, qui sequitur, qui cōmunionem huic Episcopo interdicit,vt, qui sit (inquit) διδάσκαλος ἀταξίας, id est qui docet, non seruare ordinem. Satis hic canon verbo ipso ἀταξίας, quæ est in ea ipsa re, quam prohibet,significauit,pertinere,quod iubet ad ordinē, de quo Paulus dixit,omnia honeste,& secundum ordinem fiant in vobis.An non fuerit absurdum,si quis putet,aut hoc malum non vidisse apostolos, neq; cogitasse,quasi non esset in promptu,&,vt dicitur,ante pedes? aut vidisse quidē, sed,medicina vt fieret,posteris reliquisse, ac reseruasse, id est Nicenis patribus? vt iam trecentis annis,& amplius nullas ecclesiasticas leges, horū vitiorum emendatrices habuisset ecclesia. Illud vero omnium absurdissimum est,cum has leges canonicas sanctorum apostolorū ecclesia habeat, quas nullus recordetur, nec audierit non habuisse antea, & quas semper catholici per cunctum Orientem,& Occidentem coluerunt, & in eis quicquam nouare semper veriti sunt, eas tamen hesterni isti, siue hodierni historici poetici negare ausi sunt. Sed obseruemus rursus alia, quæ ad temperationem ecclesię,& ordinis ac decori compositionem,& pacem omnino necessarium fuit, vt sancti apostoli prouiderent; vt quidem prouiderunt. Si enim Episcopus,aut presbyter, aut diaconus merito propter crimen ministerio ecclesiastico prohibitus, rursus illud impune auctoritate sua tractare auderet,ecquid insolentius, aut ecclesię magis pestiferū, quā non posse ouem scabiosam à reliquo grege separari,& posse cōtra, vnius exēplo multos perire? cum potius oporteret vnius supplicio multos seruari. Est autem canon 28. apostolorum,qui hoc ne fiat,cauet. Item si Episcopus à viris grauibus,& fide,atque auctoritate præditis de crimine aliquo accusatus, & iterum & secundo ac tertio, à quibus audiendus esset, vocatus venire nollet,& lucrum ex declinatione iudicij reportaret, quid hac impunitate esse,aut cogitari posset iniquius, & pestilentius? aut quæ rursus magis salutaris lex ecclesiastica esse poterat,quam ea, quæ hoc teterrimum malum emendat? qui est canon apostolorum 74. qui illum vi, & minis cogit,vt vel se curari patiatur: vel si perire mālit,eo pereūte multi seruentur. Canon,qui proxime sequitur, prohibet, ne hęreticus aduersus Episcopum testimonium dicat: immo neque vnus fidelis; quia scriptum sit,in ore duorum vel trium stabit omne verbum.De testimonio autem hęretici reijciendo hęc ratio habenda est: in quo enim fuit,sicut apostolus ait,cor malum incredulitatis discedēdi à Deo viuo,& fallacia peccati obdurauit,quomodo credendum est, non esse ei cor discedēdi etiam à fide testimonij? qui,inquam,fidem Deo non seruauit,quis credat,seruare velle homini? ab ijs enim ait Archadius siue Charisius iurisconsultus exigendum est testimonium,quorum fides non vacillat. Satis vero in reliquis illa fides vacillat, quæ in religione iam lapsa est. De numero autem testium,

Can.Apost.16.

Quid absurdi cogantur Mag deb. cōcedere, si hos canones Apost. negare pergant.

Quid sit omnium absurdissimum in negādis apostolorū canonibus.

Can.Apost.28

Can.Apost.74

Can.apost.75.

Cur non sit habenda fides testi hæretico.

Hebr. c. 3.

teſtium,ſi apoſtolus ad Timothęum ſcripſit, aduerſus presbyterum accuſationem noli recipere niſi ſub duobus,aut tribus teſtibus,quanto magis hoc apoſtoli in accuſatione Epiſcopi,qui presbytero eſt maior, eccleſiaſtica lege ſancire debuerũt. Eſſe enim presbyterum minorem Epiſcopo, licet presbyteri nomen commune alioqui ſit vtriuſque,vel hic locus epiſtolæ ad Timothęum neceſſario conuincit, nõ enim poteſt alterius iudex eſſe, qui non ſit eo ſuperior. Iam canon 29. cur ab iſtis apoſtolorum eſſe negatur,qui eũ,qui nummis obtinuit, vt Epiſcopus, aut presbyter fieret, ſic punit,vt Petrus Simonem Magum? item canõ,qui presbyterum,ſi Epiſcopo ſuo catholico contempto,coitionem facit,& aram ſeorſum tyrannice ponit, igne anathematis plectit; ſicut Deus vero igne illos ducentos quinquaginta,qui in illa aduerſus Moyſem,& Aaron ſeditione incẽſum obtulerunt, Cur à Magdeburgenſibus Apoſtolorum eſſe non creditur? Longum fieret, ſi vellem per ſingulos canones pergere, quos ſancti apoſtoli, vt pax in eccleſia conſeruaretur, & omnia honeſte, & ſecundum ordinem in ea fierent,compoſuerunt.Inde enim nati ſunt,& hic eorum finis præſtantiſſimus, & vſus ſumme neceſſarius, atque vberrimus fructus. Quare,etſi hęc pauca propoſito ſufficere poterant, tamẽ, quia illa honeſte,& ordine in eccleſia fiunt, quę eccleſiaſticis canonibus ſiue legibus diſpoſita ſunt, tangam adhuc paucos alios ex eorum numero, quos idem apoſtolus in eadem epiſtola ad Corinthios paulo ante ſignificauit. Poſtquam enim Corinthios correxit, qui,vt ſupra explicaui,contra inſtitutionem Domini δημοθοινίας,ideſt cœnas populares pro communione ſacra,in eccleſia faciebant; niſi enim in Domini inſtitutionem illi peccaſſent,non opus fuiſſet Apoſtolo, illam repetere; ſi quidem non repetita, corrigi poterat,quod inuicem non expectabant ad concœnãdum, ſi hoc ſolum peccabant; hoc,inquam,poſtquam correxit, & qua cõſcientię præparatione digne communicandum eſſet,& quo ordine ac modo concœnandum admonuit, ſubiungit,cętera autem,cum venero diſponam.Interrogemus hic iterum Magdeb. quę nam ſuſpicantur,eſſe illa cętera,quæ apoſtolus dicit, quę eodem pertinebant? habemus enim nos in his eccleſiaſtibus legibus non pauca ad huius magni myſterij adminiſtrationem, & cultum rite adhibendum diuine diſpoſita, & conſtituta, vt illud, ne quid Epiſcopus aut presbyter præter inſtitutum Domini ſuper altare offerat. hoc autem inſtitutum in euangelio continetur: & Paulus repetit, cum ait,ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis: quoniã Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur,& quæ ſequuntur,de pane tãtum & calice offerendis. Canon vero eccleſiaſticus apoſtolorũ pœna ſancit,ſi ſacerdos,quo tẽpore in ſpecie panis & vini ſacrificiũ incruẽtum facit, quicquam aliud ſuper aram offerat; vt Corinthij: qui non ſolũ hoc peccabant in eccleſia,quod peracto ſacrificio, cum in eccleſia ad manducandum cõueniebant,non inuicem expectabãt, ſed illud etiã, quod eos cibos,quos communi menſę adhibebant, in altari vna cum myſtico ſacrificio per ſacerdotes preter inſtitutionem Domini offerebant. Vnde vſq; ad tempora ſextę Synodi Conſtantinopoli in Trullo habitę cum in multis eccleſijs ſacerdotes oblationi ſacrificij incruenti vuas adhiberent, quas poſtea ſimul cum ſacra Euchariſtia populo diſtribuerent,conſuetudinem iſtam ab inſtituto Domini, & eccleſiaſtica lege ſanctorum apoſtolorum alienam,

Quomodo ex apoſtolo conſtet, eſſe presbyterum minorẽ Epiſcopo.

Can. Apoſt. 29.

Origo, & finis ac fructus canonum.

De canonibus apoſtolorũ ad cultum myſtici ſacrificij pertinẽtibus qui ad eum locum referẽdi ſunt, cætera,cum venero,diſponam.

Can. Apoſt. 3.

Quid Corinthij ab apoſtolo reprehendi, in ſanctam Euchariſtiã præter inſtitutum Domini peccarent.

canon ſextæ Synodi 28.canone prohibuit, & pœna ſanxit. Permittit autem canon apoſtolorum offerre nouas ſpicas, & vuas,& legumina circunfuſa molis ad terendum,hoc eſt trita,hoc enim ſignificant χίδρα, vt beatus Cyrillus auctor eſt, ſic dicta, παρὰ τὸ τοῖς ἀλοῦσι μύλοις περιχεῖσθαι, quia (inquit, non ſumus ſoliti integris granis veſci,ſed tritis,vt ſint commoda ad veſcendum. At hæc quidem,non eo tempore cum offertur ſacra Euchariſtia,offerre Deo licet, ſed alio, tamquam primitias frugũ, ad agendũ gratias ei,qui huiuſmodi fructuum munere corpora noſtra alit,& auget. Permittit item oleum ad lucernas eccleſiæ, & thus ad aram tempore oblationis offerre. hęc lex per vniuerſas eccleſias catholicorum Orientis,& Occidentis,vſque ad hodiernum diem religioſe ſeruatur, quę vt aliquando remitti queat,nulla neceſſitas,nec eccleſiaſtica vtilitas requirere poterit,vt Eutichianus Pontifex in extrema parte epiſtolæ ad Epiſcopos Beticæ ſcripſit, vbi hunc canonem, vt antea dixi, nomine Apoſtolorum citauit. Percunctemur igitur Magdeburgenſes centuriatores,vnde eccleſia hanc legem accepit, quam conſuetudo confirmauit? cui ſcriptura beati Pauli patrocinatur? quæ ratione eccleſiaſticæ vtilitatis,ac fide defenditur? vnde,inquam,niſi à ſanctis apoſtolis,qui eccleſię catholicę adminiſtrationẽ eccleſiaſticis legibus, quas canones,vt ſæpe dixi,nominarunt,conſtituerunt,vt eſſent omnia decenter, & ordinate diſpoſita. Sed reddamus alia legibus apoſtolorum ſancita,ad propoſitum locũ apta,de ijs,quæ ad myſterium ſacrę Euchariſtię rite in eccleſia celebrandũ pertinebant; de quibus apoſtolus cum ageret,cętera dixit,ſe,cum ad Corinthios veniret, diſpoſiturum. An non pertinebat eo,vt pœna ſanciretur,vt quidem canone 8. ſancitum eſt,ſi Epiſcopus,aut presbyter, aut diaconus, aut alius quiuis ex ordine clericorum,cum communicandum eſſet, non communicaret: neq; tamen cauſam iuſtę excuſationis afferret? An ſi hoc eis impune liceret,hoc exemplo populum à cõmunione non auocarent? & ſuſpicionem in ſe,cum ſacrificium faciunt, mouerent,quaſi nõ rite ſacrificaſſent? quantum hic ſcandali,& periculum ruinę animarum? an igitur minus neceſſarium erat, vt hanc quoque ſuam, & aliorum apoſtolorum eccleſiaſticam legem Paulus Corinthijs daret,cum cętera ad eos profectus,vt promiſit, diſpoſiturus erat,quam eam,quę dicta eſt,de illis ſcilicet ſpeciebus in ara tempore ſacrificij ſolum offerendis, quas Dominus conſtituiſſet? Præterea,ſi fideles in eccleſiam ingreſſi,poſtquam ibi in eccleſiaſtico conuentu ad ſacrificium,ſcripturas,ideſt lectionem epiſtolæ,aut prophetiæ, & euangelij audierunt,ſtatim recederent, cum nulla neceſſitas cogeret non permanere in oratione,& communione,an non eſſet hęc ἀταξία? ſic enim canon Apoſtolorum 9. qui id vetat,vocat: ideſt perturbatio ordinis eccleſiæ. Quis hoc negare poteſt aut dubitare? dignus ergo eſt hic canon ſanctis apoſtolis: & ad illa maxime pertinens,quæ Paulus ſcripſit ſe diſpoſiturum de eccleſię ordine in ſacrę Euchariſtię myſterio rite colẽdo,& tractando;de hoc enim,vt ſæpe dixi,agebat. Ad hæc,cum ij,qui propter peccatum aliquod graue,ex eccleſia eijciuntur, vt primi parentes ex paradiſo eiecti ſunt,quia is,qui eccleſię pręeſt,indignos eos participatione ſanctorum myſteriorum,quæ in eccleſia celebrãtur,publice iudicauit,ſi quis poſtea vna cum eis, aut in eccleſia, aut domi oraret, quos adhuc gladius ignis,quę eſt excommunicatio,eccleſia prohibet, vt primos parentes ille

Quid ex illa praua conſuetudine Corinthiorũ adhuc relictum Canõ ſextæ Synodi prohibuerit.

Can. Apoſt. 8.

Can. Apoſt. 9.

gladius flammeus, & Cherubin, qui ante paradisum voluptatis ad custodiendam viam ligni vitę collocatus fuit, ingressu paradisi prohibebāt, an non iudicium ecclesiæ improbare iste videretur? & sapientior esse velle quam Cherubin? quod verbum multitudinem scientiæ significat, vt qui hębraice callent, interpretantur. nec hoc solum, sed ipsi etiam excommunicato noceret, nisi eius communionem declinaret; vt nocet ęgroto, qui ei medicinam fieri prohibet. idcirco enim ex ecclesia iste eiectus est, vt, cum vetatio ista, siue declinatio multorū satis doloris attulisse isti videatur, sicut apostolus de incesto illo Corinthio dixit, vt spiritus eius saluus sit in die Domini, tunc in ecclesiam recipiatur. Neq; vero in publica tantum ecclesia cum isto orare ecclesiastica apostolorum lex vetat, sed domi etiam: quod vbicunq; sunt duo, vel tres congregati in nomine Domini, ibi ecclesia quędam priuata, ac domestica fit, vt Paulus in epistola ad Romanos vocat. Sed hæc hactenus. Opus enim esset integro libro, si propositum esset docere sigillatim, quemadmodum hos ecclesiasticos canones apostolorum partim scriptura defendat, partim ratio: vniuersos vero pri sca consuetudo confirmet: & fides catholicorum omni tempore, vbique custodierit. Has igitur ecclesiasticas leges sancti apostoli ciuitati Dei, id est ecclesiæ catholicę, tanquā necessarias, reliquerunt, qui perfecte ab spiritu sancto didicerant, quod ratio insita diuinum Platonem vtcunque docere potuit. Sic enim lib. 4. de legibus, vt iterū repetam, scripsit, quicquid in ciuitate ex ordine, ac lege fit, omnia bona parit: alia vero, quę vel ordine carent, vel male disposita sunt, multa alia, quæ ordinata sunt, dissoluunt. Quis ergo ita cœcus, aut contentiosus sit, quin sanctos apostolos ecclesię sanctę legislatores multo hęc magis & cōsiderasse & prouidisse credat, & cōfiteatur? Rursus Plato lib. 12. Illa (inquit) quę ad leges pertinēt, si recte sancita sunt, præcipuā vim inter omnes disciplinas, ad efficiendū meliorem, qui ea discat, habere possunt. Quæ quidem oportet, vt bonus iudex apud se, tanquam aliorum remedia, salutifera seruet; & his tum se, tum ciuitatem emendet: ac probos quidē in virtute firmet, atque augeat: prauos vero ab ignorantia, & intemperantia ac timiditate, &, vt summatim dicam, ab omni iniquitate, quoad fieri possit, quicunq; curabiles sint, reuocet. Hanc vero tantam vim legum à spiritu sancto discipulos, & apostolos non didicisse sed potius ignorasse, vel neglexisse, quemadmodum credere par sit: an non potius qui sic cogitet, à sensu communi abhorrere videatur? Sed dicet fortassis aliquis istorum, qui vndecūque quęrunt, quid in has ecclesiasticas leges vtcunque obijciant, Si leges ecclesiasticas sancti Apostoli dederunt, cur tam multa successoribus sancienda reliquerunt? cur potius ipsi, si semel leges dare cœperant, hanc partem absolutā non reliquerunt? nec hoc quidem rationi consentaneum erat, quod idē quoque Plato persuadere istis poterit, si quid rationis habere voluerint. Sic enim ille libro 9. cum non ignoraret, multa se prętermittere, vt ratio ac necessitas postulabat, Cum iudicia (inquit) in ciuitate recte, quantū fieri potest, cōstituta sunt, ac iudices postea futuri, bene educati, & omni diligentia explorati erunt, multa ibi eiusmodi iudicibus recte, atq; honeste committuntur, de ijs, quę alij alijs debeant; vt quid eos soluere, aut pati oporteat, iudicent. Nos vero non sumus reprehendendi, si de plurimis, eisq; maximis, non eis leges sancimus, quæ iudices, parū alioqui eruditi, possunt

1. Cor. c. 1.

1. Cor. c. 5.

Rom. c. 16.

Quanta esset vis legū, à Platone explicatū est, quod in legibus ecclesiasticis, quæ canones sunt, nō ignorarunt apostoli.

Quare apostoli non omnes ecclesiasticos canones, qui postea æditi sunt, nobis tradiderunt.

possint perspicere; &, vt cuique culpæ par pœna irrogetur, facere. Igitur, quia, quibus leges damus, non existimamus, esse eos huiusmodi rerũ iudices omnino imperitos, & ineptos, plurima illis cõmittere nos oportet: immo, quod sæpe, & dictum, & in superioribus legibus à nobis factũ est, descriptionem quandam, ac formam pœnarum proponimus, vt exempla iudicibus nunquam extra ius egrediendi prębeamus. Illud præterea dicendum est, si, aut omnes natura sua recte, & composite viuerent, aut in omnibus scientia esset, neque tunc, neque modo ecclesiasticis legibus opus esset. nunc vero vtrunque falsum esse, non solum Apostolus testatur, qui ait, legem non esse positam iustis, sed iniustis, & peccatoribus; & in alio loco, non in omnibus scientiam esse; sed etiam philosophi, tam et si veritatem perfecte non cognouerunt. sic enim princeps, & quasi Deus eorum lib. 10. de legibus ait, quæ nos aduerbum interpretati sumus, Nullus hominum est, cui sit facultas à natura data cognoscendi, quæ hominibus ad vivendum in Rep. conducunt, & postquam cognouerit, amplectendi, & perficiendi ea. si quis vero diuina sorte, ea ingenij facultate natus esset, huic nullis legibus ad imperandum animo suo esset opus: nulla enim lex, aut ordo præstantior quam scientia est. non enim fas est, qui tali mente prędi̇tus sit, vlli hunc parere, aut seruire, quin potius omnibus præesse, si verus est, & vere natura liber. nunc vero nullus hominum sic est, sed ex parte aliqua parua: quo circa secundus gradus eligendus est ordinis, & legis. Et paulo post, legum itaque (inquit) vt apparet, partim propter probos viros componuntur, vt eos doceant, qua cõsuetudine, ac moribus vti debeant, vt inter se ament: alię propter eos, qui disciplinam fugiunt, & intractabili natura sunt; nec vllam operam dant, quin ad omne vitiũ tendant. Recte hęc à Platone dicta sunt, quæ, qui ecclesiasticas leges apostolorum negant, si vidisse apostolos non concedunt, sequitur, vt melius Platonem ciuitatem suam composuisse concedant, qui ordinem, & leges dedit, quam apostolos ecclesiam; ac plus etiã φύσει ἀδιδάκτῳ tribuant, quã spiritui sancto omnis perfectæ sapientiæ doctori, qui S. Apostolos erudiuit. vtrumq; horum quam sit impium, miseri sunt isti si ignorant: longe vero miseriores, si intelligere nolunt. Sed, quia nimis multa hoc primo libro pro defendendis canonibus complexi sumus, ordiamur iam secundum: vt defensionem epistolarum priscorum pontificum aduersus eosdem accusatores, adiuuante Deo, patrono veritatis, aggrediamur.

FRANCISCI TVRRIANI SOCIETATIS IESV.

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro Epistolis decretalibus Pontificum Apostolicorum.

LIBER SECVNDVS.

MNIA, quæ a Magdeburgensibus in canones Apostolorũ obiecta sunt, tanquã nodos quosdam libro primo Stanislae Hosi Cardinalis lectissime, expediuimus, & dissoluimus: tum quę in ijs ipsis canonibus, quos temere reprehendebant, non intellixerunt, & de quibus alij non reprehendendi, sed sciendi causa quærere solent, explicauimus. Deinde testimonia veterum, quibus carere eos iactabant, permulta ex Synodis, ac sanctis patribus produximus, & recitauimus. Ac tandem Apostolorum canones esse, quos negabant, pluribus rationibus, confirmauimus, & exemplis docuimus. Hoc secundo libro ad ea respondere aggrediemur, quæ in epistolas priscorum atque Apostolicorum pontificum ijdem Magdeburgenses obiecerunt, vt vel fictas esse vel deprauatas probarent; neutrum enim, vt antea dixi, conscientia redarguente, asseuerare audent. Sic autem visum esse istis, mirum videri non debet, vt olim Manichæis visum est, nouum testamentum negare: Ebionitis Pauli epistolas: Marcionistis aliquas ex eis: & alijs hæreticis alia; vt eorum institutio ex hæretica ratione suscepta poscere videbatur; pręsertim cum iam isti epistolam Iacobi, & alios quosdam libros veteris testamenti negarint. Illud vero magis mirum fit, si qui existant, quos tantillum accusatione sua moueant. De ijs loquor, qui ingenio, eruditione, & diligentia pręstant: &(quod magis necessarium, & melius est) ad sobrietatem sapere volunt, non vlterius progredi cupientes, quam quo ingenij acies, & lumẽ diuinum eis ostensum pertingunt. Hoc enim facere hominum est ingenijs non intemperanter abutentium, qui ex eis sunt, quos propheta dicit, non ambulare supra se; & apostolus interpretatus est, se ipsos in se metiri; & se secum comparare secundum mensurã regulę, qua mensus est Dominus. Quid enim, si quędam in his epistolis quandoque occurrunt, (occurrunt autem perpauca) quę non omnibus expedita sint? an idcirco de earum auctoritate hi dubitarint? minime: non magis quam quia in epistolis Pauli quędam sunt difficilia intellectu, vt beatus Petrus testatur, id circo licere sibi putent, suo ista, & non sensu apostolicę traditionis accipere. Quid enim tunc faciendum in difficilibus, & obscuris, duobus verbis videtur mihi beatus Petrus in eodem loco diuine admonuisse, cum ait,

Rom. c. 12.

psal. 130.
2. Co. 10.

2. Pet. 3.

depra-

deprauari ista Pauli difficilia ab indoctis & instabilibus. Ergo quia non omnium est scientia, sicut Apostolus ait, discat prius, qui vult scripturas sanctas non praue interpretari. Est autem prima discendi regula, vt interpretando, à fide ecclesiæ, & apostolicę traditionis sensu non discedatur. vt quod ab initio auditum est, in nobis permaneat: & vt apostolus ait, ad quod prius venimus, (hoc enim significat verbum Græcum ἐφθάσαμεν) in eadem regula permaneamus. Quod qui non faciunt, hi sunt indocti, & instabiles, quos beatus Petrus dixit. Liceat ergo mihi, aliquid simile de his pontificum epistolis dicere: nihil enim prohibet minora cum maioribus conferre, cum aliud sit conferre: aliud ęquare, quod non facimus. itaq; si quis non intelligit, quemadmodũ epistola Clementis ad Iacobum fratrẽ Domini ante annos 8. iã mortuũ scribi potuerit: quomodo sanctus Ana cletus alioqui eruditus, Cephas interpretatus est caput: quomodo beatus Petrus primitiæ Apostolorum fuerit, cum sit Andreas frater eius prius ad apostolatum vocatus: quomodo Episcopus cum laicis sęculares causas iudicet: hæc inquam, & si quæ alia huiusmodi sunt, qui per se non assequitur, si est ex ijs, quos paulo ante dicebam modestos, & temperatos, ab alijs quærit: & se interim intra modum suum continet. Neque discedit ab eo, quod in ecclesia ferri, & in eam emanasse iã olim scit: & ipse si quid dicat, cum alij, sicut Apost. ait, reuelatum fuerit sedenti, prior tacet: potestis enim (inquit) per singulos prophetare. Quare si qui, quod ipsi ignorant, alios non putant interpretari posse, nec alijs credunt posse reuelari, isti sunt, qui nolunt per singulos prophetare: quin potius quod in omnibus ecclesijs docetur, facile relinquunt, vt suas prophetias sequantur: atque ita ex Deo pacis Deum faciunt dissensionis; quod nostra hac ætate Luteranis, & ex eorum grege Magdeburgensibus centuriatoribus euenisse videmus. Accessimus ergo ad defensionẽ epistolarũ non propter eos, de quibus dixi, magis mirũ esse, si ipsi tantillum istorum accusatione moueãtur. non defendimus, inquam eos, qui armis spiritualibus bene tecti, atq; muniti sunt, doctrina, diligentia, ingenij temperantia, prudentia, & sanitate fidei. Sed inermes, & imprudentes defendimus: in quibus istorum tela vel iam hęserunt; vel periculum est, ne aliquando hæreant, vt ea partim extrahamus: partim depellamus. Ac quia Magdeburgenses in procœmio accusationis suę prudenter eos facere dicunt, qui, quia de multis & magnis rebus ex epistolis veterum, & apostolicorum pontificum testimonia proferuntur, non prius fidem testimonijs adhibent, quã ad normam veritatis & fidei singula examinarint, pari ratione, ac istorum etiam sententia prudenter item ij faciunt, qui non prius earum accusatoribus fidem adhibent, quam singula, quæ accusant, ad eandem normam veritatis & fidei examinarint. Quod quidem quia nos iam fecimus, consilium & rationem istorum secuti, idest, quia singula diligenti studio examinauimus, rationes examinationis nostrę in medio ponemus, ne iam, sicut beatus Martyr Cyprianus Demetriano respondit, non verecundiæ sed diffidentiæ esse incipiat, quod tacemus: & dum criminationes falsas refutare cõtemnimus, crimen agnoscere istis fortasse videamur. Deinde vt si quos ex imperitis, suis commentis in eundem errorem induxerunt, ostensa luce veritatis ad rectum sensum reuocentur: vt enim idem Cyprianus contra eundem Demetrianum mendacijs quoq; decipientem scripsit, qui ad

1. Cor. 8.

1. C. 2. Col. 3.

1. Cor. 14.

Quę causę fuerint respondendi Magd.

malum motus est mendacio fallente, multo magis ad bonum mouebitur veritate cogente. Postremo, vt istis reuictis & confusis, lingua saltē in sanctissimas epistolas & verissimas, suisq; auctoribus, idest apostolicis dignissimas obmutescat. Sequimur itaque in præsentia, quod beatus Hieronymus in pręfatione commētariorum epi. ad Titum facturum se fuisse dicit aduersus eos, qui hęretica, vt ille ait, auctoritate hanc epistolam Pauli esse, illam non esse pronunciare audebant: si redderent, inquit, causas cur eas Apostoli esse nō putarent, tētaremus aliquid respōdere. Igitur, quia Magdeburgenses causas reddiderunt, cur has epistolas falsas esse crederent, respondebimus nos ad eas omnes causas, quas finxerūt, ex crasso habitu orationis, ex suspitiosa similitudine argumētorum, ex scripturis violente citatis, ex indoctis interpretationibus, ex perplexis ac contrarijs, ex formulis citationum non cohęrentibus, ex repugnantia temporum, ex falsitate historiæ, ex alienis ritibus, ex corruptela dogmatū, & alijs huiusmodi commentis, & præstigijs. Sed illud rursus lectores admonendos esse putaui, quod in procemio libri primi in vniuersum attigi, quid tandem sit, quod Magdeburgensibus, vt has epistolas negarent, in mentem venit: epistolas dico, antiquitate sua, & totius mundi reuerentia consecratas, omni grauitate, doctrina & sanctitate refertas, & testimonio ac vsu posteritatis omnium sæculorum confirmatas Clementis, Anacleti, Euaristi, Alexādri, Sixti, Telesphori, Higinij, Pij, Aniceti, Soteris, Eleutherij, Victoris. Ita enim fiet vt libentius attentiusque hæc legant: & Magdeburgensium malitiam & præceps consilium magis agnoscāt. Etenim quia in his epist. earum auctores quędam à sanctis apostolis, quos partim ipsos, partim eorum discipulos audierunt, tradita esse clarissima voce testantur, vt de honore Episcoporum, & erga eos reuerentia, de ecclesiasticæ Hierarchiæ gradibus, de appellationibus ad sedem Romanam, de Pontificis Romani principatu: tum non pauca de dogmatibus, quę ab alijs, quam ab Apostolis, didicisse non potuerunt, vt de sacerdotio, de cœlibatu, de pœnitētia, & satisfactione, de sacrificio Missæ, de iustificatione ex fide & operibus, de orando pro mortuis, de statutis ecclesiasticis, alijsque, quibus se iugulari sentiebant, in has angustias compulsi, sic secum cogitarunt, aut negandas esse Apostolicorum Pontificum epistolas, aut Apostolos. Quorum alterum quia Ebionis & similium esse videbatur, alterum acti pręcipites elegerunt. Ex quo factum est, vt, quanto possent studio, quęrerent, non solum quid in ijs ipsis epistolis intelligerent, quod eis non probaretur, sed etiam quid non intelligerent: vt, sicut Apostolus Iudas de quibusdam hæreticis dixit, id omne blasphemarent. Nos igitur nunc adiuuante Dei gratia, vtrumque faciemus, &, quæ illis non probantur, defendemus: &, quæ ignorarunt, à praua interpretatione, & sensu vindicabimus. postremo loco, vt institutio scribendi à ratione suscepta postulat, postquam ad ea, quę in epistolas obijciuntur, responsum erit, multiplici genere testimoniorū alijsque argumentis veritatem earum confirmabimus. vt tandem intelligant omnes, verissimas esse epistolas, & suis auctoribus grauissimis ac sanctissimis valde dignas: Magdeburgenses verò non solū inscitię, sed, quod grauius est, malitiæ conscientia teneri constrictos.

Quid Magd. in mentem venerit, vt has epistolas negarent.

De similitudine, quam Magd. in epistolas pontificum Apostolicorum obijciunt, styli, argumenti, & materiæ: & de charactere epistolæ primæ Clementis collato cum charactere librorum eiusdem Clementis de constitutionibus Apostolorum. Cap. 1.

INcipiamus igitur respondere, atque eo quidem ordine, quo isti accusarunt, non ab arte profecto, sed ad iudicium eorum accommodato, qui, quæ infirmiora erant & leuiora, immo infirmissima, & leuissima, & uix responsione digna de styli similitudine, in primis accusationis suæ partibus, tanquam in prima acie, vt rudes centuriones, collocanda esse putauerunt. Etenim si primo loco, alioqui infirmissimo, dissimilitudinē potius styli contra epistolas obiecissent, videri fortasse poterant, quod in de accusationem orsi essent, nō omnino sine artificio fecisse. Stylus enim, etsi non semper certus index, pręsertim in quibusdam auctoribus, veri operis esse solet, quo ad discernendos veros libros à falsis sæpe vti consueuimus, vt à quibusdam in Tertulliano, Cypriano, Ambrosio, Hieronymo, Augustino & alijs est factū. est enim aliquando stylus auctoris sui ita proprius, vt facile ex eo, & quidem mediocri, iudicio opus eius dignosci possit, vt in Tertulliano, Apuleio, Plinio maiore, Tranquillo, atque alijs eiusmodi, ne omnes enumerem. Sed quia ab ijs Pontificibus, quorum isti epistolas negant, nihil præter eas ipsas epistolas scriptū habemus, relicta dissimilitudine styli, quæ ob hanc causam obijci non potuit, ad similitudinē styli, argumenti & materiæ ridicule se transtulerūt: tam etsi in vna epistola Clementis, quam ijdem omnibus machinis & totis viribus oppugnāt, similitudinem styli cū alijs libris eiusdem auctoris, qui adhuc extant Græcæ scripti, conferre licet. Quæ tanta quidem est, vt parum se in Græcis litteris profecisse demonstret, qui eiusdem auctoris esse non statim iudicet: idque si non solum sermonem, sed etiam doctrinam simul cōferat; in his enim duobus cernitur character eius. Vnde sanctus Epiphanius de ijs libris à Clemēte Romano compositis, qui de Periodis Petri sunt inscripti, quos, vt ille ait, paucis relictis integris, totos Ebionæi deprauauerāt, Ipse, inquit, Clemens, ijs epistolis, quas scripsit ἐγκυκλίους, quæ in sanctis ecclesijs leguntur, eos in omnibus redarguit: quia alium Characterem fides eius & sermo habet, quam ea, quæ illi nomine Clementis corruperunt. in epistolis enim virginitatem docet, quam illi non probant: Clemens Eliā, Dauid, Sampsonem, & omnes prophetas laudat, quos Ebionæi execrantur. Hactenus Epiph. eadem nunc ratione Clementis epistolam iudicare licet, eiusdem esse, quod doctrina eius, & sermo eundem characterem habeat, quem ij libri, quos περὶ διατάξεων ἀποστολικῶν eundem scripsisse, testes sunt omnes antiqui patres, quicunque eos nouerunt; nouerunt autē quā plurimi, quos ego alio loco nominaui. In hac ergo epistola scribit in persona Petri, quæ ab eo pręcepta acceperit, cum ordinatus est Episcopus. μήτε ἐγγυητὴν γενόμενον μήτε συνήγορον, μηδὲ ἑτέρῳ τινὶ βιωτικῷ παρεμπεπλεγμένον πράγματι, οὐ γὰρ κριτὴν καὶ δικαστὴν χρημάτων ἢ ἀσχολημάτων καθιστάναι σε θέλει τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ὁ Χριστός. interpretemur latine. Te, inquit, oportet, neque sponsorem esse, neque aduocatum, nec alio quopiam negotio sæculari implicari, nō enim vult Christus pecuniarum, aut rerum huius sęculi te iudicem fieri. in secundo vero libro τῶν διατάξεων, sic ait, μὴ ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις συμπλεκόμενος, μὴ ἐγγυώμενός τινα, ἢ συνηγορῶν δίκαις χρηματικαῖς, idest, ne se Episcopus negotijs vitæ implicet: ne pro alijs spondeat; ne contro-

Styli epistolæ Clem. collatio cum libris eiusdem de const. apost.

ne controuersiarum de pecunijs patrocinium suscipiat. Item præcipit hęc epistola Clementis presbyteris, curare, vt tempestiue iuuenes matrimonia ineant, vt iuuenilis libidinis laquos anticipent. πρὸ πάντων ait, τοὺς νέους πρὸς γάμον ζευγνύτωσαν ἐν τάχει, προλαμβάνοντες τῆς νεαζούσης ἐπιθυμίας τὰ παγιδεύματα. idem ac similibus verbis pręcipit liber eius quartus περὶ διατάξεων. σπουδάζετε, inquit, ὥρᾳ γάμου ζευγνύναι καὶ συναλλάσσειν αὐτοὺς, ἵνα μὴ τῆς ἡλικίας ἐν τῇ ἀκμῇ ζεούσης ἔθη πορνοκόπα ἀποβῇ. idest date operam, vt tempore ad coniugium maturo, eos matrimonio iungatis, ne, in ipso flore ætatis feruescētis, se meretricum consuetudini dedant. rursus hæc epistola presbyteris præcipit, τοῖς μὲν ὀρφανοῖς ποιεῖν τὰ γονέων· ταῖς δὲ χήραις τὰ ἀνδρῶν παρέχειν· τοῖς ἀκμαίοις τοὺς γάμους, καὶ τοῖς αὐτῶν τέχνοις διὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐννοεῖν τὰς προφάσεις τῆς ἀναγκαίας τροφῆς. idest pupillis quidem facere, quæ eorum parentes facere decet; viduis vero prębere, quę maritos: maturis coniugio coniuges dare: curare etiam, vt eorum filij exercendis artificijs victum necessarium parent: item præbere opus artifici: imbecillo ad laborandum, misericordiam. eadem, & eisdem fere verbis, idem liber quartus Clemētis pręcipit; conferat, qui volet. Possem equidem plures alios locos similes cōferre, si opus esset, in quibus eadem & doctrinæ & sermonis cernitur forma, quæ character dicitur. Sed ne longior sim, sint hæc satis: præsertim cū idem Clemēs in hac epistola esse libros suos περὶ διατάξεων non obscure significet, cum in persona Petri de iniusto concubitu loquens, quam graue peccatum sit, subiungit, ac libidinis quidem plura sunt genera, vt ipse Clemens vobis exponet; hoc autem fecit lib. 6. cap. 28. Hactenus de similitudine styli epistolæ Clem. cum libris eius de constitutionibus Apostolorum collata. Reliquas vero aliorum pontificum epistolas ijdem Magdeburgenses negant, quia ex similitudine characteris suorum auctorum esse, quorū feruntur, probare non possumus; quia, vt ante dixi, alia eorū scripta non habemus. sed satis hoc probasse videbimur, si ad ea, quę istos mouēt, ita respondeamus, vt ex eis potius ipsarū epist. sapiētia, grauitas, & auctoritas appareat: præsertim si refutatis criminibus, grauissimā testiū nostrorū confirmationē suo loco insuper adhibeamus. Primum igitur, si styli similitudo, & argumenti, ac materiæ, vt isti aiunt, ad arguendam falsitatem epistolarum sāctissimarum eorū iudicio valere debet; quia, inquiūt, de primatu Petri, & Regno ecclesiæ Rom. de ordinatione Episcoporum, de non lædendis, accusandis, deponendis sacerdotibus, item de appellationibus ad sedem apostolicam scribunt, consequens est, vt epistolę quoque Pauli, Petri, Iacobi fictæ videantur propter similitudinem simplicis characteris, ac similitudinem interdum dogmaticam, & paręneticam de diuitibus, de māsuetudine, de castitate, de moderatione sermonis, de charitate erga omnes, de conuersatione honesta sine contentione, absque iactantia humanæ sapientiæ, de pœnitentia ad salutem, & de non iudicādo proximū, de tolerantia tentationum, de pie viuendo ad vtilitatem eorū, qui foris sunt in gloriam Dei, de obediendo magistratibus, de amore fraternitatis, de tolerantia persecutionum propter Deum, de viris & vxoribus, parentibus & filijs, dominis & seruis. Sed quid de antiquis pontificibus loquor? immo dicant isti omnium memoriæ nostræ pontificum epistolas non esse eorum, quia mira in eis cernitur styli, materiæ, & argumēti similitudo. Negent ista omnia, quę in publicis tabularijs ciuitatum, & scrinijs ser-

Vbi Clemens in epis. 1. Significet de libris suis de const. apost.

Quanta similitudo styli, argumenti, & materiæ in epist. apostolorum.

uantur, quod in ipsis actis, & processibus, vt vocant, mira item sit similitudo styli, materiæ & causarum, mutatis personis, temporibus & locis. immo, vt isti alio exemplo familiari de imprudētia ridicula magis adhuc redarguantur, dicant quæcunque ad imitationē vnius exempli à pluribus scribuntur, non esse plurium eorum, qui scripserunt, sed vnius nescio cuius, qui ab illis scripta esse simulauit. Immo illud quoque ad similitudinē styli & argumenti, quam obijciunt, addere potuerunt, quod sæpe easdem sententias primorum Pontificum Apostolicorum, & eisdem fere verbis posteriores pontifices in epistolis suis vsurparunt, Clementis Anacletus: vtriusque horum Euaristus: horum trium Alexander, & deinceps; ac aliorum etiam seculorum Pontifices illas ipsas sententias, vt sacræ & apostolicæ traditionis, semper magna reuerentia, ac religione conseruarunt, & repetiuerunt; vt de primatu Romani Pontificis, de omnibus causis maioribus ad eum referendis, de nō temere accusandis Episcopis, & de alijs, ne omnia enumerem. Id quod illis ipsis epistolis Pōtificum Apostolicorum secundi seculi non solum non minuit fidem; sed & fidem, & auctoritatem auget, & confirmat. Sed age, videamus iam, quæ ista similitudo argumenti, & materiæ, quæ epistolas illas apud istos calumniatores falsas esse arguit, quod de primatu, inquiunt, Petri, de Regno Ecclesiæ Rom. de ordinatione Episcoporum, de deponēdis sacerdotibus, & de appellationibus ad sedem apostolicam scribunt. hinc illę lacrymæ, vt ille ait, hinc, inquā, illę calumnię, & inuidia scilicet & odio Pontificis Rom. quo flagrant: idcirco enim Petri principatum negant, vt successores in eo principatu negent. Itaque gratiam Domini nostri in anarchiam carnalem transferentes, Dominum nostrum Iesum Christum solum Dominatorem negant, vt de quibusdam scripsit Apostolus Iudas, dum Vicarium eius nolunt habere sub Christo: quibus iudicium iam olim nō cessat: & perditio illorum non dormitat; vt de alijs similibus beatus Petrus prophetauit. sed de Petri principatu respondebo suo loco. — Iud. 1. — 2. Pet. 2.

De in eleganti sermone, qui contra epistolas obijcitur, & de simili vitio sermonis Pauli à magnis auctoribus notato, & de vocabulis, quæ Magd. reprehendunt. item de quibusdam veteribus rudi sermone delectatis, alioqui eruditis in studijs humanitatis, & de vocabulis vulgaribus, quibus vsus est Clemens scriptor elegantissimus. Cap. 2.

PErgamus deinceps ad ea, quæ sequuntur ęque leuia & ridicula, quæ in epistolis Pōtificum Apostolicorū notarunt. Reprehendunt enim
» genus sermonis inelegantis, &, ut ipsi aiunt, parum latini, pro illis tē-
» poribus, quibus purissime, inquiunt, & elegantissime locuti sunt Plinius,
» Suetonius, Solinus, Tacitus, Iustinus, & alij quā plurimi. deinde exempla
» parum latini sermonis notant: vt Episcopi sunt obediendi, diligendi, &
» summopere venerandi, & non detrahendi, vel lacerandi. item Patres sunt
» venerandi nō respuendi, insidiandi. phrases uero portentosas vocant isti belli Attici has, Episcopus Episcoporum, Patriarcha, Archiepiscopi, Metropolitani, dilectio vestra, regularis mutatio, & alia huiusmodi. Omitto, quod isti boni linguæ latinæ auctores Magdeburgenses elegantissime & purissime scripsisse dicūt Plinium, Suetonium, Solinum, Tacitum, Iustinum, & reliquos eorum similes: in quo satis se linguæ latinæ ignaros ostēdūt, & risum Italis mouere possunt, qui in oculis ferunt elegantiam Plauti, Te-

Quę exempla parum latini sermonis, & quas phrases in epistolis pont. apostolicorum notarint Magdeb.

Qui ueteres auctores elegā tissime iudicio Magdeburgensiū scripserint.

ti, Terētij, Varronis, Ciceronis, Cęſaris, Lucretij, Virgilij, & ſiqui alij eiuſ modi. Sed largiamur eis, elegantiſſime ac puriſſime ſcripſiſſe iſtos, quos dicunt; ſcilicet ſi cum illis Pontificibus ſuis æqualibus conferãtur: demus Magdeburgēſibus, carere epiſtolas, quas negãt, puritate iſta Pliniana, aut Suetonij, uel Solini: immo concedamus eis, non carere ſolœciſmis: an nō erat conſilium prudens, ſermone imperiti vulgi vti in rebus ad ſalutem omnium pertinentibus, vt etiã ab idiotis intelligi poſſent? Quid hic Apoſtolicis patribus exprobrãt, quod Apoſtolis illius ſimplicitatis magiſtris exprobrare non audent? an exprobrandum eſt, non eſſe diſcipulū ſupra Magiſtrum, cōtra ſententiam Domini? an non erant ętate Apoſtolorum, qui elegantiſſime ſcriberent, & puriſſime? at ſermo Pauli non fuit in perſuaſibilibus humanę ſapientiæ verbis, vt ipſe ait, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis. hęc eſt enim demonſtratio propria ſcripturę, vt doctus Origēs in lib. 6. & 7. contra Celſum notauit, Diuinior, inquit, quam dialectica; quæ ſic à Paulo dicta eſt, ſpiritus quidē oſtenſio, propter prophetias, quæ ſatis ſunt ad faciendã fidem legenti in ijs pręſertim, quæ ſunt de Chriſto: virtutis vero, propter miracula. Quo in loco multa idem Origenes aduerſus eos philoſophos diſputat, qui τὸ ἀτελὲς ſcripturæ ſanctæ exprobrabãt, & pleraque noſtra melius dicta eſſe apud grecos gentiles, ſicuti nūc Magdeburgenſes Pontificibus exprobrant, quorum epiſtolas reprehendunt, purius ac latinius locutos eſſe Pliniū & Tranquillum. Sed quid dixi, reprehendunt? diſſimulari poterat à nobis reprehenſio iſta, ſi hic ſubſtitiſſent. Nunc uero, quod longe grauius, & intolerabilius eſt, eo inſaniæ proceſſerunt, vt, quia non loquantur pure, negare eas audeant, quaſi non ab illis ſcriptas, ſed ab alijs fictas: negēt ergo epiſtolas beati Cypriani, quia in eis legunt ſubitatos, libellatos, quæſtionatos, adunatos. immo negent ſcriptores noui teſtamenti quod in eis ſolœciſmos, & verba rudia legant, aut dicāt, neſciſſe loqui Spiritum Sanctū, qui eos docuit. Vtinam delicati iſti non ſignificata hæretice, ſed uoces tantum moroſe ac faſtidioſe odiſſent: ac ſaltē illud in his etiã epiſtolis Apoſtolorum Pontificum facerent, quod in ſanctis ſcripturis facere audent. In verbo enim Dei, quo gloriantur faciunt, quod quidam olim faciebant, aduerſus quos magnus Athanaſius libellum ſcripſit grauiſſimum, & tanto auctore dignum. ὅτι χρὴ δέχεσθαι τὰς φωνὰς καὶ μὴ σκοπεῖν τὰ δι᾽ αὐτῶν σημαινόμενα. Sic enim inſcripſit librum aduerſus eos, qui aiebant oportere admittere voces, & earum ſignificata non curare, hi, inquit cogebant, illud, verbum caro factum eſt, ſic vt dictū eſt, ſimpliciter, ac nude intelligere: non autem permittebant intelligere pie, quaſi poteſtatem, inquit, haberent trahendi alios ad ſentiendum, quod eis uideretur, non autem, quod poſtularet τὸ ἀκόλουθον λόγου καὶ τὸ ὠφέλιμον τοῖς ἀκούουσι, τὸ σύμφωνον τῷ νόμῳ, τὸ τῇ φύσει κατάλληλον, τὸ γνήσιον τῆς πίστεως, τὸ ἀνύβριστον τῆς δόξης, quę mox interpretabimur. hoc ipſum committunt auctores centuriarum cum reliquis hæreticis in ſcripturis ſanctis, ἁρπάζουσι, vt de illis ait Athanaſius, ῥήματα γυμνὰ νοημάτων, ideſt rapiunt verbo nuda ſignificatis, dum nolunt ſtudioſe & accurate cōſiderare, vt de illis dixit Sanctus Athanaſius, quid ſit conſequens ſermoni, quid vtile audienti, quid cum lege conſentiat, quid cum natura, quid cū fide legitima, quid cum gloria & dignitate gratiæ: qui quidē, quia ſunt, ſicut de ſimilibus beatus Paulus prædixit, ſe ipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, ſine

1. Cor. 2.

Quid Origenes de propria ſcripturæ demonſtratione.

Athanaſius aduerſus eos, qui aiebant, oportere admittere voces ſcripturæ, ſed non curare earū ſignificata.

ſine pace,criminatores,incõtinentes,proterui,tumidi, voluptatum amatores magis quam Dei,quęcunque in ſcripturis ſanctis reperiunt,quę ſenſum carnis ſono verborum delectant, ea rapiunt ἀπερισκέπτως καὶ ἀδιορθώτως, μὴ δὲ κατὰ τὸν ἐυσεβῆ σκοπὸν καθ᾽ ὃν ἐῤῥέθησαν, ſicut idem auctor Athanaſius de illis dixit.ideſt inconſiderate,ac praue, & non eo propoſito, quo dicta ſunt.Sic itaque iſti uerbo Dei vtuntur, ſcilicet non negant eius auctoritatem; modo legant, quæ ſimpliciter lecta & audita ad ſuas voluptates,& ſectas accõmodare poſſint.at in epiſtolis Apoſtolicorũ Pontificum quia conſiderarunt,quid primatus Petri ſignificet,quid regnum eccleſię, quid ordinari Epiſcopos à pontifice,& deponi;quid appellationes ad ſedem Romanam, quid Epiſcopus Epiſcoporum,quid Patriarcha, quas vocant portentoſas phraſes, & quid ex his ſequatur,id circo callide has epiſtolas negarunt.Idem fecit eorum magiſter Martinus Luterus in epiſtola Iacobi, quod illud,Fides ſine operibus mortua eſt, non poſſet aliter eludere, niſi auctoritatem epiſtolę contemneret,& ſtramineam vocaret, auſus aliquid peius & grauius, quam ij, qui eam, vt beatus Hieronymus teſtatur, ab alio, neſcio quo, ſub nomine Iacobi editam eſſe dixerunt, ſed bene habet, quod hos Apoſtolicos Pontifices ſaltem tanti faciunt,vt potius negent, eorum eſſe epiſtolas,quam eorum auctoritaté negare audeant,ſi ſemel eorũ eſſe fateantur; vt quidem fateri cogentur,cum non ſolũ eorum argumenta vaniſſima eſſe demõſtrauerimus, ſed noſtra veriſſima. Redeamus ergo ad latinitatem, quam requirunt, vel potius ad inelegantiam,quã in his epiſtolis accuſant: & proſequamur,quo magis iſtos accuſationis ſuæ pudeat, quæ de Pauli Apoſtoli ſermone horrido, & inculto grauiſſimi auctores obſeruarũt. Scribit beatus Chryſoſtomus lib.4. de ſacerdotio, ſe idiotam dixiſſe, quod non eſſet externa eruditione exercitatus & cultus:itaque fuiſſe imperitum ſermone,ſi lenitaté orationis ſpectamus,qua pręſtabat Iſocrates; ſi grandiloquentiam,qua Demoſthenes: ſi grauitatem,qua Thucydides; ſi ſublimitatem,quã Plato: addamus nos, ſi placet, ſi elegantiam verborum, & perſpicuitatem,qua bonus auctor loquendi præſtare debet. quin potius inculta eius oratio,humilia verba, & ſimplex dictio. Gregorius vero Niſſenus in tractatione illius loci Pauli, Tũc filius ſubiectus erit ei, & quæ ſequũtur, Paulum ait vſum eſſe verbis, vt voluit,præter conſuetudinem;iuſſiſſeque valere frigidas etymologias, & vſum loquendi. hinc illa, ἱμειρόμενοι ὑμῶν, quod vetus interpres vertit, deſiderantes vos,quod,inquit,ſignificat τὴν ἀγαπητικὴν σχέσιν, ideſt, amatoriam habitudinem: item περπερέυεσθαι,quod ſignificat ἀνυπερίφανον ἀγάπης, ἐρίθεια, ὑποταγή, κένωσις. Hęc Nyſſ. ſed videamus,quid rurſus Origenes dicat tomo 4. in Ioannem de Solœciſmis Pauli, quod ipſum delicatos iſtos & faſtidioſos centuriatores ſatis de imperitia redarguit. Qui voces, inquit,diſtinguit,& ſignificata & res,non offenditur ſolœciſmis.Et paulo poſt,non ignorabant,inquit,Apoſtoli,in quibus impingebant, & de quibus non curabant. liceat ergo nobis ſimiliter dicere,ſi iſti perpoliti auctores centuriarum permittunt, non ignoraſſe illos pontifices,non dici latine,Epiſcopi non ſunt obediendi,& alia eiuſmodi:ſed nõ curabant.Quémadmodum plerique noſtrum facere ſolent,vt,cum loqui poſſint eleganter,interdum tamen,communi ſermone,& vt idiotę loquãtur.Hinc beatus Gregorius in epiſtola ad Leãdrum in commentarios libri Iob, ſic ſty-

Quas voces Magd. in epiſt. pont. apoſtolicorum negent propter earum ſignificata,quę magis quam voces ipſas oderunt.

Ad exemplum Martini Lut. Germanici prophetæ epiſtolã Iacobi negantis negant quoque Magd. epiſtolas Pont. apoſtolicorum.

De ſermone rudi, & inculto Pauli ex Chryſoſt.Greg.Niſ. Origene.

Quomodo Greg. pont. inelegantiam stili sui excuset.

lum suum incultum,& inelegantem excusat,vnde & ipsam (inquit) artem loquendi,quam magisteria disciplinę exterioris insinuant, seruare despexi. nam sicut huius quoque epistolę tenor enunciat, non metacismi collisionem fugio: non barbarismi confusionem deuito: Situs motusq; praepositionum,casusque seruare contemno. Quia indignum vehementer existimo,vt verba cęlestis oraculi restringam sub regulis Donati.nec enim hæc ab vllis interpretibus in scripturę sanctę auctoritate seruata sunt. ex qua nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profecto est, vt quasi ędita soboles speciem suæ materiæ imitetur. An, quia vetustissima interpretatio noui testamenti latina, ne a solœcismis quidem, & barbarismis abhorret,negabunt Magd. ędi eam tunc potuisse,cum multi, vt probabile sane est,latine.& pure loquerentur? (idcirco enim aiunt,fictas esse priscorum pōtificum epistolas,quia non sic loquantur latine,& pure, vt scriptores illorum temporum locuti sint) aut dicturi sunt, non fuisse Hieronymum,dum volebat,elegantissimum, aut nō esse ab eo correctam istam interpretationē,vt ipse in suis ad Damasum litteris affirmat,quia illa dissimulauerit, Neq; nubunt, neque nubentur, Magis pluris estis vos, Fructū plus afferat,Non venit ministrari,sed ministrare? & illud,Pœnitemini, & Non capit prophetam perire extra Hierusalem? & infinita alia,quę quam uis non probabat,& corrigere sciebat,consuetudinem tamen simplicitatis sermonis vulgaris conseruare maluit. Immo vero scimus quosdā auctores ante mille etiam, & amplius annos, &,quod plus est,in studijs humanitatis tritos,cum latine,& pure loquentes imitari potuissent, sermone tamen plebeio, & incompto, ac solœcismis, & barbarismis interdum inquinato magis delectatos, vt Cassiodorū,Apollinarem Sidoniū,Claudianum Mamercum,Marcianum Capellam,Enodium Ticinēsem,Fortunatum Venantium. An negaturi sunt Magd. quæ isti scripserunt,eorū esse,quorum feruntur,quia potuerunt esse tunc permulti,qui latine, & pure loquerentur? immo,quia isti ipsi potuerunt latine, & pure scribere, si bonos loquendi,& scribendi auctores imitari voluissent? Quin potius,vt aliquid exempli gratia dicam de priscis istis pontificibus,quorum isti epistolas propter pauca quędam vitia linguæ negant, testis est Photius idoneus,& locuples auctor,Clementem Romanum acta,& disputationes B. Petri cum Simone elegantissime,& eloquentissime scripsisse, sic enim de libris illis in sua bibliotheca scripsit, ἡ μέντοι γε τῆς πέτρου πράξεων βίβλος τῷ τε λαμπρῷ καὶ τῇ σεμνότητι καὶ ἔτι τῷ καθαρῷ καὶ συντόνῳ καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ τοῦ λόγου καὶ πολυμαθίᾳ τοσοῦτον ἔχει πρὸς τὰς διαταγὰς τὸ παραλλάττον ὡς μηδὲ συγκρίσει τῇ πρὸς αὐτοὺς λόγους πρὸς ἀλλήλας παραβάλλεσθαι τὰς βίβλους. liber (inquit) Clemētis de actis Petri splendore,grauitate,puritate,vi dicendi, & reliquo ornatu orationis,ac multa eruditione ita libris eiusdem de constitutionibus antecellunt,vt quod attinet ad orationem,non sint inter se comparādi.hæc Photius. Itaque in libris de constitutionibus apostolicis verba pauca ex triuio sumpta vsurpat Clemens,quod ea esset tunc patrum ecclesię cōsuetudo,vt magis voces eligerent secundum imperiti vulgi vsum significantes, quam secundum peritorum iudicium elegantes, cuius generis sunt σπατάλιον, χαλαφαγὰς, ψώσομα, ἐπιδύνω, idest ligo, παραφλοντες, λογισθέντες, ἐθίμιον,& alia quædam eiusmodi. & interdum latinis vocibus vsus est, vt ἰνπρόϊτον, λοῦδος, sicut in euangelio est πραιτώριον, φραγγέλλιον, κουστωδία. an igitur

quia

quia hæc Photius in libris de constitutionibus legebat, continuo dicere ausus est, non esse eos Clementis, cuius elegantissimos libros, & politissime scriptos legerat? immo, vt in vobis exemplum ponam, an quia infiniti sunt, qui latinius, & purius, quã vos, scribãt: vel potius, quia vos, alioqui latinæ linguæ censores, sępe neque latine, neque pure loquimini, idcirco posteritas sęculorum scripta ista centuriarum vestra esse, cum ratione negabit? aut ab alijs corrupta dicet? an non satis probabunt, immo conuincẽt, vestra esse, licet solœcismis, & barbarismis plena essent, noua dogmata, quę in eis sunt, iam olim damnata? Sic epistolas pontificum Apostolicorum, etsi habent illas, quas Magdeburgenses inepte, & insulse portẽtosas phrases vocant, esse tamen suorum auctorum, argumento, & testimonio sunt: & perpetuo erunt illa, quibus plenę sunt, spiritus sapientiæ, & intellectus, grauitas sententiarum, auctoritas dictorum, antiquitas traditionum Apostolicarum, & ecclesiarum prisca consuetudo. quæ omnia, & si maxima sunt, & auctores suos clarissime testantur, tamen isti nec vident, nec audiunt: illa vero minutissima, & neglecta quam acutissime cernunt; vt illis fiant similes, qui culices excolabant, & camelos deglutiebãt: qui decimabant cyminum, & grauiora legis, iudicium & misericordiam, relinquebant. Sed reuertamur ad Origenem, a quo digressus sum. ait præterea, quod Paulus dixit se imperitum sermone, de quo non curabat, existimandum esse, non solum Paulum, sed alios quoque Apostolos idẽ dixisse contentos simplicitate sermonis rudis: addiditq;, quod idẽ Apost. in 2. epist. ad Cor. scripsit, Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus, accipi posse de thesauro scientię ac sapientiæ abscondito, vt in alio loco dixit, & de vocibus dictionis abiectæ & humilis: fuisse autem in eo demonstratam excellentiam virtutis Dei, quod mysterium veritatis, & uis eorum, quę dicta sunt, nõ fuerunt impedita humilitate dictionis, quo minus peruenirent vsque ad extrema mũdi, & subijcerent non solum stultos mundi sermoni Dei, sed etiam sapientes eius. hæc Origenes. Respondeamus nos similiter istis, cum quibus nunc agimus, non impedisse portentosas istas phrases, quas dicunt, Episcopus Episcoporum, Patriarcha, Archiepiscopus, Metropolitanus, quin verbum Dei vniuersum ordinem Episcoporum, Patriarchas, Archiepiscopos, Metropolitanos, & omnes omnium ecclesiarum ministros & populos fideles Episcopo Rom. subiecerit: vnde Episcopus Episcoporum est & dicitur, non portentose, vt isti dicunt, sed vsitate secũdum formam ecclesiasticã ex scripturis sanctis profectam, qua dicitur Deus Deorum, Sãctus Sanctorum, Rex Regum, Canticum canticorum, & apud Dionysium, Sacramentum sacramentorum. Sic quoque vetustissimi, & eruditissimi auctores Episcopum episcoporũ vocarunt. Testis est Tertullianus, qui in principio libri de pudicitia Episcopum episcoporum dicit, sic enim interpretatur nomen Pontificis Maximi. Cur igitur non negant Tertullianum propter portentosum verbũ? at ista verborum portenta, quæ isti, vt dixi, satis inepte phrases vocant, non deterruerunt eloquentes homines, quin has epistolas libenter legerent, probarent, amplecterentur. Quæso istos, quare Patriarcha in epistola Clem. & Anacleti, & aliorum portentosum verbum est, in scriptura sancta non est? an non licuit sumere ex vmbra veteris testamenti verbum, & ad ipsam imaginem rerum noui testamenti, sicut Apostolus ait, apte accõmodare?

Quid doctus Orig. docuerit nos responde- re Magd. phrases portentosas epistolarum accusantibus.

Vnde hæc forma loquendi Episcopus episcoporum. Secundũ Magdeb. Deus Deorum, Rex Regum, & similia inscriptura portentosæ phrases.

modare? an non aptissime accōmodatum est verbum Patriarchæ ad eos, qui propinquius succedunt &, vt Græci dicunt, ἀμέσως sanctis Apostolis, qui sunt noui testamēti tanquā Patriarchæ, ac patres Patrum? hanc enim rationem nominis, & auctoritatis eorum Synodus quoq; Nicena, vt ab Apostolicis Pontificibus didicerat, & traditum acceperat, grauissimo canone 44. explicauit, & sanxit: in eo enim Patriarcham vocat, quem Metropolitarum, & Episcoporum caput & instar patris esse dicit, quem canonem totum postea cōmodiore loco recitabo. Synodus igitur Nicena non horruit hæc portenta verborum Patriarchę, Metropolitani, & Episcopi, sed nec ipsa inuenit, aut excogitauit: immo à sanctis patribus, quibus ea sancti Apostoli tradiderunt, didicerat. Sancti.n. Apostoli à Christo & spiritu eius edocti, ecclesias constituerunt, & earum præsides suis nominibus diuine appellarunt. ab his Clemens, Anacletus, & alij Apostolici acceperunt: ab his rursus, alij deinceps consecuti Pontifices. Verum isti, vt dixi, nō voces, sed res subiectas vocibus oderunt: nolunt enim audire hierarchiam, quæ in ecclesia nostra est, vt omnia honeste, & secundum ordinem, sicut Apostolus præcipit, in ea fiant: omnia.n. dixit, vt quæ ad iudicia & gubernationem ecclesiarum pertinent, in primis intelligeremus. Sed de forma ecclesiasticæ politiæ, quam isti negant, respondebo postea suo loco. Nunc, quod ad rem magis loci propositi facere videtur, venit mihi in mentem, vt quæram ab istis, cum propter genus sermonis minus latini, & puri epistolas Pontificum negent, qui fieri potuit, vt verbum Superintendentis, tam sordidū, eis placuerit? aut, cur hoc magis probatur, quam verbum Episcopi, quo Apostoli & Prophetæ vsi sunt, immo vsus quoq; Cicero est purissimę latinitatis magister? in promptu est ratio, quia est verbum ecclesiasticæ hierarchiæ nostræ, quam isti tollunt & negant. Qui inter portenta quoque phraseon retulerunt, quod dicatur, propheta pro Christo, vt est in epist. 3. Clementis. portētum ergo verbi locutus est Christus, qui se vocauit prophetam, cum dixit in euangelio Lucæ, Dicite vulpi illi, quia non capit perire prophetam extra Hierusalem. Et rursus in euangelio sancti Marci portentose vocauit se prophetam, quia enim in patria eius multi, inquit, scandalizabantur in illo, dicebat illis Iesus, quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua, & non poterat ibi virtutem vllam facere. in Luca etiam portentose vocatus est ex istorū sententia à Cleopha, cū aiebat, Qui fuit vir propheta, potēs in opere & sermone corā Deo, & omni populo: quod in neminem, nisi in Christū, competebat. Ad hunc modum Magd. neque Christo parcunt, quinetiam portenta & monstra verborū illi exprobrāt, de quo scriptum est, Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur de verbis gratiæ, quæ procedebant ex ore ipsius. Sed, vt istorum siue inscitiam, & ignorātiam, siue obliuionem scripturarū dissimulemus, illa certe malitia dissimulari nō potest, neq; debet; quod, cū Clemēs semper in illa epis. 3. verū prophetā pro Christo dixerit, non obseruarunt isti, dici verū prophetā pro Christo, sed prophetā tantū dici finxerūt: vt.n. verus Christus, natura Christus est, sic, cū de Christo sermo est, verus pontifex, verus sacerdos, verus magister, verus rex, verus propheta, natura pōtifex est; natura sacerdos; natura magister; natura rex; natura ꝓpheta. Sed videamus, quā apposite, & opportune verū prophetā vocarit Clemens, quod minime ab

Quam cōmode sumptum sit ex scriptura verbū Patriarchę, & apposite accommodatum ad eos qui dignitate fuer sanctis apostolis propinquiores.

Magd. non vocabula, sed res subiectas vocabulis oderunt.

Cur tam limatis & politis auctoribus verbū tam sordidum superintendentis arridet: & verbum episcopi sordet.

Luc. 13.

Mar. 6.

Luc. 24.

Luc. 4.

me ab istis animaduersum est. Etenim, quia propriū prophetæ est cognoscere veritatem, & eam alijs interpretari; veritatis autem verus cognitor, & interpres est Christus, idcirco loquēs de cognitione veritatis Clemēs, peropportune Christum vocat verum prophetam. Quæri ergo, inquit, magnopere debet veritatis agnitio, quam nemo alius assignare potest, nisi verus propheta. Et paulo post, Propter hoc denique verus propheta cū esset præsens nobiscum, & quosdam ex diuitibus negligentes erga Dei cultum videret, huius rei ita aperuit veritatem, Nemo potest, inquit, duobus Dominis seruire. & subiungit statim, Hic ergo verus propheta, qui in Iudæa nobis apparuit, vt audistis, qui stans publice sola iussione faciebat, cæcos videre, surdos audire, fugabat dæmones, ægris sanitatē reddebat, & mortuis vitam; cumque nihil ei esset impossibile, etiā cogitationes hominum præuidebat, quod nulli est possibile, nisi soli Deo. Hæc igitur erat propria ratio veri prophetæ, idest, prophetę secundum naturam; quia erat homo Deus, cui omnia sunt nuda & aperta, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. & subiungit, Hic annūciabat regnum Dei, cui nos de omnibus, quę dicebat, tāquā vero prophetę credimus. immo ne quis, Heb. 4. præter Magd. & eorum similes miseranda cæcitate præditos, in prophetę appellatione labi, aūt calumniari posset vllo modo, subiūgit, Quod au Agg. 2. tem Aggęus Iudęorum propheta prędixit eum a gentibus expectandum, Ro. 3. supra modum in eo fidem veram firmat. Iudęorum prophetam dixit Aggæum, vt erāt cæteri prophetæ. verus enim propheta, qui est Christus Deus noster, non Iudęorum tantum propheta, sed & gentium erat: sicut neq; Deus tātum Iudæorum, sicut apost. ait, immo & gētium. Ergo vel ex hoc solo verbo prophetæ pro Christo, reliqua quæ de verbis in his epistolis pont. Apostolicorum Magd. notarunt, quam prudenter, vere, & considerate notarint, facile existimari poterit ab iis, qui eorum præceps iudiciū, & ignorantiam, ac malitiam imitari noluerint. postremo, vt hunc locum de genere sermonis minus latini absoluam, respondeant tandem, quare ad negādum has epistolas plus apud eos valeat genus sermonis minus latini, quam valeat ad probandum eas vis dicendi, & grauitas, atq; sapientia, quæ est, vt summus orator ait, eloquentiæ fundamentum? an non vocabant Lycaones Paulum Apostolum propter vim dicēdi Mercurium, tamet si sermone imperitum? immo nouit etiam Cicero ętate sua, vt ipse narrat, qui essent eloquentes, tametsi inquinate loquerentur, & alios item callidos, sed impolitos, & cōsulto rudium similes & imperitorum, vt idem in Oratore ait. Si igitur illo tempore cum latinus sermo florebat, tamen latine loqui a plerisq; negligebatur, vt in eodē Oratore Cicero testatur, quid mirum, si a pontificibus illis viris Apostolicis & quidem de industria negligeretur, qui ab apostolo didicerant, non in persuasibilibus humanę sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtute niti? quiq; imperiti sermone, sed non scientia, ad exemplum apostoli videri vellent, ne in sapientia verbi crux Christi euacuaretur? præsertim cum intelligerent sapientissimi viri, quod Ecclesiastes diuino spiritu admonuit, quamuis homines eloquentiæ gloriam in verborum inuentione, elegantia, & electione sectarentur, naturam tamen rerum mutatione nominum mutari non posse, ac proinde omnem de eis contentionem vanissimam esse: id enim significat, vt quidam veteres interpretati sunt, illud obscure scriptum, quod fuit

1. Cor. 2.
2. Cor. 11.

Eccl.c. 6. fuit, iam vocatum esse nomen eius: & non posse hominem cũ fortiore se cõtendere: ac verba esse plurima, multamq; habentia indisputando vanitaté. Sed pergamus iam ad alias notas maiores secundi loci, tanquam ad grauiora crimina. vereor enim, ne nimis multa respõsa sint ad tam leuia, & minuta, &, vt antea dixi, ridicula, quæ in primũ locum congesserunt. In multis, inquiunt, epistolis scriptura inepte & violente citatur. nihil hic respondebo Magdeburgensibus, quousque proferant nobis, quę nam illæ scripturæ violente citentur. hoc tantum dicam hic, cum ipsi paucissima notauerint, credo astute cauisse, ne in pluribus de inscitia redarguerētur, si plura notassent; vt quidem manifeste in ijs ipsis paucissimis, quæ notarunt, locis suis à nobis redarguentur.

Responsio ad reprehensionem interpretationis in epistola Anacleti Cephas, idest, caput: de consuetudine scripturarũ in mutandis obscuris verbis in clariora secundũ vsum vulgi, & de consuetudine ecclesiastica, & antiquissima similis interpretationis in vocabulo Pascha, ex obseruatione Gregorij Naz. & quomodo Dionysius Areop. & Optatus Afer similiter interpretati sunt Cephas; & de simili interpretatione aliorum verborũ apud magnos, & antiquos auctores. Cap. 5.

" DEinde Anacletus, inquiunt, epistola tertia Cephas indoctissime, &
" insulsissime caput, & principium interpretatur. Sane quidẽ non mirũ est de Magdeburgensibus, fatendum est enim verum, si qua ratione hæc interpretatio constaret, non intellexerunt homines alioqui per multos auctores vagati. intelligãt ergo hanc verbi Cephæ interpretationem non carere exemplis & imitatione scripturæ sanctę, ac cõsuetudine catholicę ecclesię. Interpretes enim septuaginta, quos ãtiqui patres diuino spiritu interpretatos esse veteres scripturas affirmãt, & quorum interpretatione propter diuinã eius auctoritatẽ sancti Apostoli vtebantur, quibusdam nominibus vsi sunt secundum consuetudinẽ, & opinionem vulgi, tãquã vulgo notioribus, vt nomine Orionis in Esaia, vt in eodem loco beatus Cyrillus obseruauit: & paulo post nomine Syrenarum, quod Theodoretus quoque ibidem notauit: & in 2. lib. Reg. nomine Titanum, & in extremo cap. lib. Iob, vnam ex tribus eius filijs fęminis interpretati sunt, vocatam esse cornu Amaltheæ, nomine ex consuetudine, ac opinione vulgi sumpto & accõmodato, tanquam notiore ἀς τα ξας αειν τὴς εὐδαιμονίας vt notauit Olympiodorus in eodẽ loco, idest ad declarandam ac representandam fælicitatem Sancti Iob, cui Deus fortunas omnes duplicauit. & apud Paulum in epis. ad Gal. fascinum (inquit Hierony.) digne Paulo, debemus exponere; nõ quod scierit esse fascinũ, qui vulgo putatur nocere, sed vsus sermone sit triuij, & verbum quotidianæ sermocinationis assumpserit. Hanc verborũ consuetudinem Eucherius quoque Lugdunensis inter latinos ante mille centum annos obseruauit, Sic enim ait in libro de quęstionibus veteris testamenti Quid, inquit, sibi vult, quod in Iob, auctorum secularium consuetudine, legimus Pleiadas, Oriona, Arcturum? respondet, non quod his apud Hębreos nominibus cęnseantur, sed, vt apud nos horum siderum significatio posset esse manifestior. Deinde subiungit; Itaq; hęc translator appellare voluit, vt vsus gẽtilitatis inuenerat. illud quoque, inquit, generaliter obseruãdũ est, quod etiam Apostoli, & Apostolici viri in epistolis suis scribentes ad populos, abutun-

Quibus nominibus usa sit scriptura sancta secundum opinionem uulgi.
Esa. 13.
2. reg. c. 23.
Iob. 42.
Cyrillus.
Theodoretus.
Olympiodorus
Eucherius.

abutuntur interdum his testimonijs,quæ videbantur diuulgata per populos.Hactenus Eucherius.hoc ergo & nos cũ sãcto Eucherio, in scripturis sanctis exercitatissimo, ad reprehẽsionem istorum in interpretatione Cephę,respondemus vsum esse de industria,ac prudentissime Pontificẽ Anacletum interpretatione per populos diuulgata ; ex consuetudine, inquã, atque opinione vulgi,exemplo sanctarum scripturarum vsum fuisse interpretatione nominis Cephę, non tanquã Syri,sed tanquã ex Gręco formati,propter maiorẽ claritatem.Cũ enim tã nota esset temporibus Anacleti apud omnes lingua Gręca,quã est modo Latina,ac fortasse magis, Syriacam vero paucissimi ac rarissimi,vt nunc,intelligerent, ita vt,cum audirẽt nomen Cephę,statim omnes ἀπὸ κεφαλῆς, idest à capite dictum existimarent,quid prudentius facere potuit, aut debuit,quam sic, propter facilitatem intelligendi, secundum cõsuetudinem vulgi interpretari in ea epistola,quæ ab omnibus vbique legenda erat? pręsertim cum tam necessaria,& vtilis esset ista verbi Cephæ clarior interpretatio, vt scilicet facile omnes intelligerent, caput esse Petrum, sicut præ se ferebat ipsa, quæ secundum consuetudinem,& opinionem vulgi magis in promptu erat,verbi Cephę interpretatio. Immo accedit etiam huc exemplum euangelistarum,quos aliquando non ex ipsa veritate rei, sed ex vulgi cõsuetudine & opinione nomẽ sumpsisse, auctor est Magnetes vetustissimus scriptor ecclesiasticus lib.2.& 5.quos cõtra Theosthenem gentilem discrepantiã euangelistarũ & alia nobis falso in euangelio obijcientẽ scripsit : ait enim,Pro eo,quod vnus euangelista dixit, calamo spongiam circũponentes, dixisse aliũ propter similitudinem arbusti, hyssopo circumponentes,cum dicendum, inquit,esset calamo.item,quod vnus Euangelista dixit,vinum, rursus dictũ esse acetum in cruce(ex eodem enim vase posito hauserunt,cum peruentum est ad Caluarium,& in cruce) præsertim , inquit,cum legem historiæ Euangelistę seruarent: nihil que vltra scriberent,quam quod tunc dicebatur in illo tumultu ac furore. Sic enim existimarunt fore,vt historia omni suspitione careret, ἂν μὴ περιεργότερον ἀλλ' ἁπλοῦν εὑρεθείη τῆς ἱστορίας τὸ γράμμα, idest si littera historię non curiosa, sed simplex reperiretur. item Photius Constant. patriarcha in quæstionibus ad Amphilochium Archiepiscopum Cyzici ait,euangelistam dęmoniacum appellasse lunaticum,cum alioqui nihil mutatio lunæ in dæmoniaco efficeret, vt vulgus falso putabat,quia fuit,inquit,propositum illi narrare miracula vocabulis cõsuetis, & notis vulgo:non attice dicere,sed perspicue . Similiter hæc simplex interpretatio nõ ex natiua proprietate nominis Cephę,sed ex vulgi opinione & consuetudine sumpta, quam vos Magdeburgenses cõtra epistolam Anacleti obiiciendam esse temere putastis ad probandum eam falsam, argumẽtum potius est veritatis eius.qui enim fingit,quod alteri falso adscribat,nõ simplicitatem,sed artificium affectare solet: cauereq; studiose, quicquid ꝓbabiliter obiici potest, vt quod fingitur,illius vere esse videatur, cuius esse videri vult, qui fingit . Deinde,vt ad alia exempla propiora etiam proposito veniamus.Quis ignorat,phasca verbum hebraicum esse,significareq; transitum,secundum historiam,ab Aegypto ad terrã promissionis,& secundum Anagogem, ascensum à terrenis ad cælestia ? hoc tamen verbum Hebraicum consuetudo ecclesiæ catholicæ quasi dictum esset ἀπὸ τοῦ πάσχειν pro nobis Christum, ἐξελληνίζοντα, idest,ex Gręco ducẽs

Magnetes.

Matth. 27. Mar. 15. Luc. 23. Ioan. 19.

Matth. 27. Mar. 15. Ioan. 19.

Quod interpretatio Cephas,idest, caput non careat exẽplis scripturæ,& consuetudine ecclesiæ catholicę.

ph. in. p. mutato &. c. in ch. pro phasca pascha dixit:& tanquam sanctiorem,ac magis piam vocẽ retinuit, vt auctor est Gregorius Nazianzenus, qui huius verbi mutationem in 2. sermone de pascha obseruauit,& secutus est. aitq; factum esse hoc frequenter in scripturis,vt obscuriora nomina in clariora mutentur. Cuius rei exempla sint, quæ paulo ante notauimus. Hæc ergo cum Anacletus Pótifex sanctissimus ac sapientissimus nõ ignoraret,non indocte,neque insulse,vt imperitissimi centuriatores calumniantur,sed potius scire atque erudite ad exemplum scripturę sanctę,& ecclesiasticę consuetudinis Cephas verbum Syriacum, & obscurius ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐξελληνιζόμενον mutato λ. in σ. & κσ. syllaba detracta caput & principium vertit. itaq; non Syriacum Cephas,sed Cephas ἐξελληνιζόμενον hoc est ex Græco factũ interpretatus est Anacletus ; sicut factum est ab ecclesiasticis patribus in phasca Hębraico mutato in pascha ἐξελληνιζόμενον, idest, ex Græco ductum. Relegant auctores centuriarum, vt nobis credant,locum Gregorij Nazianzeni de consuetudine scripturę in mutatione nominum:& de Hębraico verbo phasca mutato in pascha Græcanicũ. Hunc locum Anacleti,quem Magdeburgenses ideo reprehendunt, quia non intelligunt,vel potius,quia nulla ratione aut modo audire volunt caput esse Pontificem Romanum, imitatus est Optatus Afer auctor doctus & eloquens,ita enim inquit, lib. 2. aduersus Parmenianum, in vrbe Roma, Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam: in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus,vnde Cephas appellatus est; in quo vno cathedræ vnitas ab omnibus seruaretur. Sic quoque ante Anacletũ interpretatus est Dionysius Areop. cum in diuinis nominibus c. 3. inquit, aderant enim Iacobus,& Petrus ἡ κορυφαία καὶ πρεσβυτάτη τῶν θεολόγων ἀκρότης sequens enim ἑξελληνισμὸν,idest Græcitatem verbi Cephas,vocauit Petrum ἀπὸ τῆς κορυφῆς,idest à capite coryphęum,κορυφὴ enim proprie significat summam partem capitis,quod ipsa etymologia declarat ἀπὸ τῆς κάρας καὶ ὀροφῆς. illud etiam verbum ἀκρότης capiti congruit secundum etymologiam verbi,dicitur enim ἄκρον τὸ ἄκρεις οὗ τινος οὐκ ἔστιν ἐπέκεινα, idest, summum,quod vltra non licet progredi:quod capiti cõuenit. Igitur quia à Domino concessum est,vt esset Petrus omnium Apostolorum,ac proinde totius ecclesię catholicę super fundamentum Apostolorum,& prophetarum ædificatæ caput,sapienter ac valde pie factum est,vt ad memoriam & honorem huius principatus beati Petri nomen eius, idest Cephas Syriacum mutaretur in Cephas factũ ex Græco ἀπὸ τῆς κεφαλῆς,vt iam nõ solum Cephas Petrum Syriace declararet, sed quod clarius est, Græce acceptum,caput significaret. Cum vero omnes & veterum & recentium auctorum libros appellatione capitis plenos reperiamus, sitque tam frequens, & tritum,caput ecclesiæ Petrus,quis nõ intelligit,euenisse hic, quod Gregorius cognomento Theologus in voce pascha euenisse dicit, scilicet libenter audisse omnes Cephas à Gręco ductum, tanquam vocem magis piam,quę Petrum caput ecclesię declararet; atque hinc factum esse,vt cõsuetudo sic verbum hoc accipiendi,& interpretãdi obtineret; sicut de pascha dixit Gregorius valuisse cõsuetudinem huius vocis προστρεχούσης τῆς πολλῶν ἀκοῆς ὡς εὐσεβεστέρῳ τῷ ῥήματι, idest,auditu multitudinis tanquã ad magis pium verbum approperante. Ergo vt nemo catholicus audeat reprehendere phase Hębraicum nomen transitus mutatum esse secundum

De verbo pascha Græco ex Hębraico secũdum consuetudinem scripturę auctore Gregor. Naz.

Quæ ratio fuerit ducendi ex Gręco verbum Syriacum Cephas secũdum cõsuetudinem ecclesiæ.

Græcitatem in pascha τὸ σωτηρίου πάθους ὄνομα, vt ait Greg. Naz. idest, in nomen passionis salutaris; sic neq; Cephas Syriacum nomen Petri mutatum esse secundum Græcitatem in Cephas nomẽ capitis & Principatus Petri. & sicut is, qui Pascha interpretatur nõ trãsitus, sed passionis nomen esse, non indocte, & insulse interpretari dicendus est, vel Gregorio Nazianzeno Iudice, qui hanc consuetudinẽ verbi probat, & laudat, non enim phase, hebraicum, neque pascha ex hebraico ductũ interpretatur, sed pascha ex Hebraico mutatione litterarum Grecum factũ, & ἀπὸ τοῦ πάσχειν, idest, à patiendo ductum, quod ipsum fecit quoque beatus Ambrosius, Gregorium Naz. imitatus, in libro de mysterio Paschę, cum ait, Quod sacrum nomen, (Pascha dicit) ab ipsius Domini passione descendit: sic qui Cephas interpretatur caput, non est dicendus indocte, & insulse interpretari. non enim interpretatur Cephas Syriacum, quod nemo est, qui ignoret Petrũ significare, qui sic à Petra dictus est, cum aperte id dicat euãgeliũ Ioãnis, sed interpretatur Cephas κατὰ τὸν ἑλληνισμόν, ex Græco ductum. Sit aliud exemplum similis interpretationis: mutatum est Iesua Hebraicum nomẽ, in Iesus, quod quidem qui interpretatur Saluatorem, is quidem nomẽ Iesus, tãquam Hebraicum interpretatur, hoc enim significat Hebraice: qui vero interpretati sunt medicum, aut curatorem, siue sanatorem, non indocte illi quidẽ, nec insulse fecerunt, vt isti indoctissimi & insulsissimi dicturi sunt, quasi ignorarent hebraicum esse nomen Iesus; sed potius ἑλληνίζοντες nomen Iesus, idest, facientes Græcum ἀπὸ τῆς ἰάσεως mutatione litterarum, Scite admodum, & sapiẽter, ac pie interpretati sunt. Sic Sanctus Epiphanius in Panario, cum de Nazarę is agit, interpretatus est auctor eruditissimus: & quem satis stultum sit, & absurdũ, dicere, ignorasse Hebraicum verbum esse Iesus. quod nemo nostrum ignorat, tametsi nullam litteram Hebraicam didicerit; omnes enim hoc audiuimus. Sed Sanctus Epiphanius, vt dixi, nomẽ Iesus ἑλληνιζόμενον ἀπὸ τῆς ἰάσεως, interpretatus est θεραπευτὴν, ἤτοι ἰατρὸν καὶ σωτῆρα. idest, curatorem, vel medicum, & Saluatorem; hoc vero extremum addidit, vt interpretationem quoque nominis Hebraici coniungeret. Hanc etiam interpretationẽ secutus est Philo Alexandrinus: vnde primos illos Christianos Sancti Marci apud Alexãdriã discipulos, vt Eusebius, & beatus Hieronymus, & alij testantur, in libro περὶ θεωρητικοῦ βίου θεραπευτὰς à curandis animarũ ægritudinibus vocauit, secutus inquã etymologiã nominis Iesu ἀπὸ τῆς ἰάσεως deriuati. de alijs enim studio vitę, & religionis horum similibus scripsit etiã idẽ Philo, quos Iessęos vocabãt, siue à Iesu, quod magis credendũ est; siue à Iesse, ex cuius stirpe natus est Iesus, ducto nomine, vt ab eodẽ quoq; Epiphanio notatũ est. Anacletus igitur, & Optatus Afer nõ ignorarunt Syriacum esse nomẽ Cephas: vel saltẽ hoc ignorare nõ potuerunt, Petrũ significare, cũ hoc sit in euangelio clarissime expressum, sed tamen ἑλληνίζοντες verbũ, vt sæpe dixi, & Gręcanicũ Etymon secuti, tum etiã consuetudinem multitudinis, quę in verborum vsu plurimũ valet, caput interpretati sunt. Estque hoc diuinæ prouidẽtię admiratione dignum, quomodo nõ fortuito, sed magno Dei consilio factum sit, vt Cephas Petrũ, & idem verbum à Gręco ductũ, caput significaret, scilicet vt successor eius Pontifex nomen & potestatẽ capitis suscipere intelligeretur. sicut consilio quoq; diuino factum est, vt Iesus Saluatorẽ significaret, & idẽ verbũ ἑλληνιζόμενον significaret medicum, &

Quod Anacletus fecit in interpretatione Cephas, nõ dissimile fecerunt Grece doctissimi Greg. Naz. Epiphanius, Dionysius, Iustinus.

De diuina prouidentia in verbo Cephas, & Iesus.

cum & curatorem, vt, & ipso nomine admoneremur, non solum saluare animas à peccato, & Diabolo, ac morte & inferno; sed omnes etiam languores animę & corporis sanare. scio nihil horum considerasse auctores centuriarum, qui, vt hæreticorum mos est, quæ non norunt, blasphemant, vt beatus Petrus de similibus dixit, si Magdeburgenses Petrum caput Ecclesię confiterentur, nunquam profectò de interpretatione Cephæ in caput, disceptandum esse putarent. nunc vero hoc agunt, & moliuntur, vt, sublato verbo Cephæ græcanico, tollatur res, id est, caput. hoc est eorũ consiliũ, quod contra Dominũ ineunt, qui, vt ait Esaias, omnia vocat ex nomine suo; &, si quid fuit, vt ait ecclesiastes, iam vocatum est ab eo nomen eius: id est simul atque facta sunt, habuerunt singula nomen sibi aptũ, quod nemo possit mutare, quia ipse nouit omnia, antequam sint, qui vocat, sicuti Apostolus ait, ea, quæ non sunt, tanquàm ea, quæ sunt; neq; potest vlla varietate linguarum mutari ab vllo, quod Dominus, secundum naturam eius vocare voluit. Denique, vt hunc tandem locum finiam, nõ est dissimile, quod Iustinus Martyr fecit, cui non potest exprobrari Græcæ linguæ inscitia; quia enim Romani ad accusandum & damnandum Christianos non putabant, inquirendum esse in eorum vitam & mores, sed satis esse nomẽ tantũ Christiani deferre, idcirco nomen Christi, quod probe alioqui sciebat, vnctũ significare, hoc interim dissimulans, ad vsum suum & Christianorum defensionem scite accomodauit, inde enim parũ deflexo nomine, vnius scilicet litteræ mutatione, quasi χρηστοὶ diceretur, alioqui, inquit, quod ad nostram appellationem attinet, sumus χρηστότατοι id est cõmodissimi: ea enim docebant Christiani, vt idem Iustinus ait, quæ si seruarentur, Summa pax & innocentia in repub. futura esset; quo nihil esse poterat vtilius. idẽ rursus eis, qui obijciebant, eos, qui ante Christum natum, vtcunque vixissent, extrà culpam esse, hoc enim eos excusare posse, quod nondũ Christus venisset, respondet, omnẽ genus humanum particeps esse Christi vnigeniti Dei; &, qui cũ ratione vixissent, Christianos fuisse: qui vero ante Christum natum sine ratione vixissent, omnes fuisse ἀχρήστους & Christi inimicos, id est inutiles ac sine Christo. mirabili itaque prouidentia non solum in rebus, sed in nominibus quoque rerum, in quibus tantam gloriam & splendorem Græci situm esse existimabãt, vsus est Deus, vt hic etiã cernitur. voluit enim vt Christus, vna littera mutata, bonum quoque significaret, vt admoneremur etiam ex ipso nomine, cum Christum Dominum dicimus, bonum Dominum dicere, quæ est summa consolatio, & lętitia ingens seruorum, scire se habere bonum Dominum. hinc illud in propheta, Gustate, & videte, quam bonus Dominus: quod beatus Petrus imitatus, & mutuatus est, inquiens, Si tamen gustatis, quam bonus Dominus. vbi, vt hoc quoque obiter obseruemus, quidam veteres legunt, si tamen gustatis, quod Christus dominus: qui enim hoc gustant, ijdem gustant, quam bonus Dominus: nec enim separari potest bonitas ab hoc Domino, vt ab alijs, Dominis potest. Sic igitur Anacletus, quãuis non ignoraret, Cephan Petrum significare, ad vsum tamen suum, id est, ad defensionem Principatus beati Petri scite, & prudenter eiusdem verbi ἐξελληνισμὸν accommodauit, in quo nihil noui, aut non magnis auctoribus postea vsitatum fecit.

2. Pet. 3. Iud. 1.

Quo consilio reprehendant Magd. interpretationem verbi Cephas, id est caput.

Eccl. 6.

Rom. 4.

Iustinus mart.

De mirabili prouidentia, qua vsus é Deus non solũ in rebus, sed etiã in nominibus.

ps. 33. 1. Pet. 2.

Respon-

Responsio ex scripturis sanctis ad reprehensionem interpretationis, Super hanc petram, id est super Petrum, vel sedem Apostolicam, & de interpretatione illius loci, Tu autem cõuersus confirma fratres tuos, & de exemplo Petri pro firmandis fratribus in fide, in epistola ad Galatas, & quomodo Paulus fidem Euangelij, quod prædicabat, cum fide Petri cõtulit ad firmandã fidem suam: & de traditione Apostolica conferendi fidem cum Pontifice Romano per Synodicas litteras ad eum, & de Patriarchis, qui hoc fecerunt ad confirmandam fidem suam. Cap. 4.

SEquitur iã, vt respõdeamus ad illud, quod in prima Anacleti epistola de violẽta scripturæ sanctæ interpretatione accusant, super sedẽ Apostolicam vniuersam ecclesiã cõstitutã esse, dicente Domino ad beatũ Principem Apostolorum Petrum, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: hoc enim exemplum posuerunt scripturæ inepte & violente, vt ipse aiunt, citatę. mirum profecto si apte & conuenienter citari faterentur ecclesię Romanæ hostes, & Principatus pontificalis coniurati oppugnatores. Dicam hic, quod Firmianus Lactantius in libro de vera sapiẽtia scripsit, Quamquam apud bonos Iudices satis habeant firmitatis, vel testimonia sine argumentis, vel argumenta sine testimonijs: nos tamen non contenti alterutro sumus, cum suppetat nobis vtrumque, ne cui peruerse ingenioso, aut non intelligendi, aut contra differendi locum relinquamus. Negant isti ecclesiam catholicam ædificatam esse super hanc petram, idest, super sedem Apostolicam: Sed nos eos primum argumẽtis scripturę sanctæ, cum ratione ipsa consentientibus reuincemus, deinde testimonijs veterum patrum. Quæro igitur, cum Christus orauit, ne deficeret fides Petri, exauditus ne est, pro sua reuerentia, an non? Si non exauditus est, frustra orauit: non bene petiuit, & ideo non impetrauit; defecit fides Petri. Quis ista concedat? nisi qui neget Christum Dei filium? exauditus ergo est: nunquam defecit fides Petri ad firmandos fratres. Ad hũc enim vsum rogasse pro eius fide, satis docuit, cum statim subiunxit, Tu autem conuersus confirma fratres tuos. ex quo fit, vt pro fide Petri immediate orauerit: pro fide vero fratrum mediante Petro, eorum inquam fratrum, qui à Petro firmandi essent. nec enim caput esse poterat, nisi aliquorum caput esset, eorum scilicet, quos Petrus in fide firmaret. Quod si pro fide Petri, & eorum, qui per verbum Petri firmandi erant in fide, quibusq; ipse dextram, concordiæ Symbolum daturus erat, orauit Christus Dominus, & orando exauditus est, cõsequens necessario est, vt, cum dixit, post magnificam illam fidei Petri confessionem, Tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo ecclesiam meam, quæ scilicet vsque ad consumationẽ sæculi duraret, non aliam fidem intellexerit, nec alium, in quo eiusmodi fides esset, præter fidem Petri, & eius in fide & cathedra firma successorem, cum enim scriptura sancta, velut vnum corpus sit, sicuti est vnus spiritus eius, necesse est, vt omnes partes eius apte inter se respondeant: & nihil dissideat. Sed, vt rationem firmãdi in fide Petro, & eius successori a Domino cõmissã, vnde ducta est ratio Petrę, & ædificationis ecclesię super hãc petram, magis explicemus, & muniamus, cõsideremus duo exempla, quę extant in litteris sacris pręcipua & insignia firmãdi in fide, à beato Petro, vt petra ecclesiæ, & summo capite profecta, vt Dominus hoc loco euangelij Lucę ei pręcepit, & constituit, alterum in actis Apostolorum: alterũ, de quo prius differam, in epistola Pauli ad Galatas. Cum enim ascendit

De ecclesia catholica fundata super sedem apostolicam ex locis scripturæ sanctæ.

Luc. 22. Heb. 5. Iac. 4.

Quæ sint in scriptura insignia exempla firmandi in fide a Petro tanquam petra ecclesiæ ostensa.

Gal. 2. idem Paulus Hierosolymam, & contulit euangelium seorsum cum ijs, qui videbantur esse aliquid, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset, idest, vt ait Tertull. in 4. contra Marcionem lib. ne non secundũ illos cre didisset, & non secundum illos euangelizaret, auctoritatem antecessorũ, vt ait idem Tertull. fidei & prædicationi suæ optauit; contulit, inquam, cũ Iacobo, Petro, & Ioanne: sed cum Petro quidem secundum locum, & di gnitatem gradus, in quo a Domino positus erat secundum euangelium. quod non obscure significauit Apostolus, cum eũm hoc loco vocauit Ce phas, scilicet vt admoneremur, cum eo contulisse, vt in fide, & prædicatio ne ab eo firmaretur, qui erat à Petra sic dictus, quod esset Petra ecclesiæ Catholicæ, & caput Apostolorum iuxta interpretationem nominis Ce- phas tum Syriacam, tũ Græcanicã, de qua satis supra disseruimus. De hoc Pauli ad Petrum aduentu ad conferendum euangelium Theodoretus in epist. ad Leonem pontificem Rom. si Paulus, inquit, prædicator veritatis & Spiritus sancti tuba ad Petrũ accurrit, vt ijs, qui Antiochiæ de viuendo secundum legem Moysis disceptabant, definitionẽ & explicationem ab eo ferret, multo magis nos, qui pusilli sumus, & viles, ad solium vestrum Apostolicum accurremus, vt á vobis medicinam vlceribus ecclesiarum feramus. Quod si Paulus Apostolus auctoritatem prędicationi suę optauit conferendo euangelium, vt doctus Tertull. affirmat, firmari ergo prædicationem suam ab illis antecessoribus voluit: firmari autem debet minus à maiore; at Ioannes, & Iacobus non maiores erant, licet in electione, & vocatione pares Apostolo Paulo, qui de cælo vocatus est: erat igitur Cephas maior, vt iam firmatus quidem fuerit à Iacobo, Cepha, & Ioãne auctoritate non quidẽ Iacobi, & Ioannis, sed Cephæ, hoc est Petri. Et quamquam, vbi natura ipsa & ratio attestatur, nõ opus est testimonio, tamen, quia cũ peruicacibus agitur, adhibeamus huius interpretationis loci Pauli ad Gal. testem & adstipulatorem; is autẽ erit Sophronius Hierosolymitanus Patriarcha, auctor singulari doctrina & sanctitate. Is igitur tempore Heraclij Imperatoris in sua ad Honorium Romanum Pontificẽ Synodica, cuius etiam Photius Constant. meminit in sua bibliotheca, cũ ad eum de fide sua refert, & ab eo firmari postulat, Paulum Apostolum se sequi dicit, qui exemplum posteris reliquisset faciẽdi, quod ipse fecisset. interpretemur latine, Apostolica, inquit, & vetus traditio inualuit, vt qui ad Hierarchiam eliguntur, Episcopatum dicit, ad eos qui in Hierarchijs capessendis, & administrandis maiores sunt, omnino syncere referant, quid sentiant, & qua fide sint, vt Paulus illis tradidit ἄγαν ἀσφαλῶς, idest, valde caute, ne in vacuum currerent, si qua in parte fides mãca esset. Paulus enim cum alioqui arcana Dei, quæ non licet homini loqui, vt ipse ait, audisset, metuebat tamen ne, cum alijs euãgelium salutis prędicaret, ipse reprobus fieret. Vnde & Hierosolymam ascendit, quamquam Christi discipulus cęlestis: & antecessoribus suis diuinis discipulis se submisit; & euangelicam doctrinam, quam prædicabat ijs, qui videbantur alijs antecellere, manifestauit: ac dogma cum eis communicauit. Deinde subiungit Sophronius, quorsum ea communicatio spectaret: communicauit, inquit, τὸ ἀσφαλὲς ἑαυτῷ μνηστευόμενος, idest, poscens interrogando, quod est latine stipulari, & Græce μνηστεύεσθαι, vt firmum sibi fieret, quod tradebat. Hoc est igitur quod Tertull. dixit veluti vim verbi huius Græci exprimẽs auctori-

De Synodica Sophronij Hierosoly. ad põt. Ro. pro confirmatiõe eius in fide more apostolico.

auctoritatem suæ prædicationi optasse. Deinde subiungit, & exemplum firmum posteris relinquens, vt sic ipsi quoque facerent. Docuit plane his verbis Sophronius, non propter Paulum tantum scriptum esse hoc ab eo, quemadmodum Hierosolymam ascendisset: & euangelium cum Iacobo, Cepha & Ioanne contulisse, sed propter posteros Hierarchas, vt similiter auctoritatem doctrinę suę firmam ac solidam à successore Cephæ poscerent, & expectarent. Sciebat quidem Apostolus, se esse discipulum Christi, & e cælo edoctum: nec enim ab homine accepit, quod didicit, euangelium, sed per reuelationem Iesu Christi, sciebat inquam, nihil sibi doctrinæ ex illa cum Iacobo, Petro, & Ioanne communicatione accessurum: nec enim illi quicquam Paulo contulerunt, vt ipse testatus est: sciebat tamen, sic à Domino sancitum esse in euangelio, quod sibi reuelatum erat, vt Cephas esset omnium Hierarcharum, siue Episcoporũ Princeps, à quo, tanquam petra & capite omnes fratres firmandi, ac solidandi, & dirigendi essent in ijs, quæ ad dogma fidei pertinerent: ita vt periculum certum esset, ne in vacuum currerent, aut cucurrissent tantisper, dum id non fieret. Sin vero fieret, posse iam firme, ac constanter dicere, quod ipse idẽ Paulus de prędicatione sua, auctoritate Cephę Principis Apostolorũ firmata dixit, Licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis, pręterquã quod euangelizauimus vobis, anathema sit: & iterum Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepistis, anathema sit. acceperant enim Galatę à Paulo, vt ipse eis, ne quis eos deciperet, narrauit, dogma fidei auctoritate Cephæ, Iacobo & Ioanne in consilium adhibitis, firmatum, ac solidatum, & veluti sigillo Apostolicæ Petrę signatum, ac munitum. Hunc igitur Apostolum Paulum secundum traditionem Apostolorum, quam ipsi à Domino acceperunt, secutus Sophronius Hierosolymitanus Apostolicus vir subiungit, Huic nos cõsuetudini seruientes, ad vos θεοσόφους, qualis sit fides nostra, scribimus πρὸς δοκιμὴν, idest, vt probetur: ne terminos æternos, quos patres nostri posuerunt, transire videamur: scribimus, inquam, ad vos, qui non solum nostis discernere ἀπὸ τῶν νόθων τὰ δόκιμα δόγματα, idest, legitima dogmata ab adulterinis, sed etiam προσαναπληροῦν τὰ ἐλλείποντα, idest, supplere quæ desunt, potestis. In eandem sententiã scripsit Beatus Basilius in epist. data Sabino diacono ad Pontificem Rom. τῷ ὄντι γὰρ τῶ ἀνωτάτω μακαρισμοῦ ἄξιον τὸ τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ χαρισθέντος τὸ μὲν κίβδηλον ἀπὸ τῶ δοκίμου καὶ καθαροῦ διακρίνειν τὴν δὲ τῶν πατέρων πίστιν ἄνευ τινὸς ὑποστολῆς κηρύττειν αὐτήν. reuera enim, inquit, dignum est illa excellentissima voce, qua te beatum prædicauit, quod pietati tuæ donatum à Domino est, scilicet vt, quod adulterinum est, à legitimo & puro discernas: ac fidem patrum sine vlla subtractione prędices. Ad extremum, postquam fidem suam multis Sophronius verbis Põtifici Rom. exposuit πρὸς δοκιμὴν, vt idem Sophronius dixit, rogat eum, vt quã primum Synodicam de fide sua acceperit, rescribat litteras, quibus exhilaretur ipse Sophronius, euangelizaturus, vt ait, τὴν ὑμετέραν θεόσδοτον ῥῶσιν, idest, sanitatem vestrã à Deo datam: sanitatem fidei significauit, imitatus Apostolum, cum ait; Vt sani sint in fide: & iterum, Vt potens sit exhortari in doctrina sana: & rursus Tu autem loquere, quæ decent sanam doctrinam; & illud, Formam habe sanorũ verborũ; &, Qui nõ acquiescit sanis Domini nostri sermonibus. θεόσδοτον vero idest, à Deo datam vocauit, quod pro fide Petri specialiter

tanquam

Quorsum scriptũ sit de ascẽsu Pauli Hierosolymam ad conferendum predicationem suam cum Petro.

De consuetudine scribẽdi Synodicas epist. de fide ad põt. Romanum secundum traditionem apostolicam.

Vnde existat sanitas fidei pōt. & vnde sanitas fidei omnium ecclesiarum. Rom. 1.

tanquam capitis orauit Dominus, ne deficeret, vt ipse in Euangelio testatus est, fides ergo Pontificis & ecclesię eius Romanę, quæ omnium ecclesiarum est caput, sanitatem à Deo accepit: fides vero, quæ est in cęteris ecclesijs, veluti membris reliquis, sanitatem accipit a Deo per communionē fidei ecclesiæ Romanæ, Catholicæ, quæ fides annūtiatur in vniuerso mūdo, vt Paulus dixit. illam enim fidem sciebat tantum Catholicam esse, à qua quæ dissentit, non est sana fides: nec annunciatur in vniuerso mundo, sed in penetralibus, in deserto, in angulis, in speluncis, vt apud hæreticos. probant hoc, quod dicimus, scripta veterum, & hodiernus status ecclesiarum. Ex quo enim Patriarchæ firmitatem sanitatis fidei suæ à cœlesti & diuina sanitate Capitis sui petere, idest, fidem suam cum fide ecclesię Rom. per Synodicas litteras Apostolico more conferre, & fidē sanam ecclesiæ Rom. tāquam regulam ac formam, Synodicis item litteris descriptam accipere, & habere desierunt, fidem amiserunt: neque fidem solum, sed sedes etiam, & libertatem in correptionem vesanię suæ, vt beatus Petrus de similibus ait. hęc enim fuit semper omnium hæreticorum pestifera superbia, nolle cum Pontifice, & eius ecclesia Rom. conferre Euangelium. hāc Theophilus Alexandrinus in 2. lib. paschali notauit in Origene: In tātum, inquit, se ipso magistro intumescens, vt nō imitaretur humilitatem Pauli, qui plenus spiritu. S. contulit cum prioribus Apostolis Euangelium, ne in uacuum curreret. Hoc ipsum ergo, quod Sophronius, fecit quoque Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus, idem exemplum & Apostolicam traditionem secutus; is enim ante septingētos annos misit Synodicā epist. ad Leonem 3. Adriani primi successorem cum confessione fidei suę, petijtque à pōtifice, vt litteras vicissim resciberet, quibus Patriarchæ fidē, ac doctrinam firmaret. Sed recitemus pauca ex epist. Nicephori, quia vestra, inquit, fides Euangelica munda, & inmaculata est, & extra quam nō est alia: neque Romanis finibus terminata circumscribitur, neque terminis mundi finitur; sicuti propheticæ & Apostolicę voces testantur, in omnem terram exiuit sonus diuinæ prædicationis, & in fines orbis terræ verba prædicantium. Hanc rationem attulit in proemio, cur cum Rom. Pōtifice confessionem fidei suę conferret. Deinde post expositam plene & copiose fidei suæ confessionem, optans professioni fidei suæ auctoritatē, vt de Paulo Apostolo dixit Tertull. & vt pontifex fide sua tanquam regula fixa, & certa norma confessionem Patriarchæ firmaret, petijt ab eo, vt mitteret λόγους στηρίζοντας, καὶ συνετίζοντας, idest sermones firmantes & dantes intellectum. quis non agnoscat hic verbum στηρίζειν, idest firmādi, quo vsus est Euangelista, cum dixit Dominus Petro, tu autem conuersus cōfirma fratres tuos. deinde subiungit Nicephorus explicans, quod dixerat, Vt vestris doctrinis, & exhortationibus firmati stemus in hac fide integri & solidi, omnia, quæ in ea sunt mysteria ab initio tradita, inuiolata cōseruātes. hæc enim erat ex Apostolica traditione profecta consuetudo, vt Romanus pontifex statim, vt erat creatus, ad firmandos fratres in fide, fidē suam, tanquam regulam, ac normam, eis mitteret. Testatur hoc etiam Gelasius Pontifex sanctiss. & sapientiss. in epist. ad Laurentium de Lignido: Quia nos, inquit, admonet dilectione fraterna, vt velut medicinam quādam fidei Episcopis per Illyricum vel alijs ministrare debeamus. quam quam hoc copiosissime factum sit à beatæ recordationis prędecessore nostro, &

Ex quo tempore cœperint Patriarchæ, & alij hierarchæ ecclesiarum amittere sanitatem fidei. 2. Pet. 2.

Quæ superbia fuerit semper in hęreticis maxime pestifera.

Consuetudo Rom. pont. ex apostolica traditione.

stro, & quia mos est Romanę ecclesiæ sacerdoti nouiter constituto formã fidei suę ad sanctas ecclesias prorogare. hęc eadẽ compendiosa nimis breuitate studui renouare, vt sub qua fide viuendum sit, secundum statuta patrum, in hac nostra epist. per breuitatem sine fastidio lector agnoscat. Hactenus Gelasius. Huiusmodi ergo litteras petijt Nicephorus à Pontifice, ex quibus certum haberet, sub qua fide viuendum sibi esset: & quibus firmatus, vt ipse idẽ dixit, in ea fide integer & solidus permaneret accepto Symbolo concordiæ à Pontifice, quod in extremo epistolę mitti obsecrarat. Sicut Paulus Apostolus à beato Petro, Iacobo, & Ioanne accepit: hoc enim significarunt dextræ illę, quas Paulo & Barnabæ dederunt, postquã gratiam Euangelicæ veritatis, quam vterque prędicabat, cognouerunt. similiter ad exemplũ Pauli Proterius Patriarcha Alexandrinus retulit ad Leonem primum de fide sua per Synodicas litteras, petijtque, vt in ea firmaretur: vt ex epistola Leonis magni ad Iulianũ intelligi potest. Sic enim de eo scribit, Fratrem Proterium Alexandrinę vrbis Episcopum gratulor satisfactionis plenas de fide sua ad nos litteras direxisse: & manifeste quid nam teneat indicasse: cui me dignam gratiam pro fidei ipsius synceritate necesse est prętare, vt honorem in nullo suę perdat excellentiæ, sed sedis suę priuilegia paternæ antiquitatis exemplo illibata possideat. Hactenus Leo. Bene habet, quod huius pontificis Romani epistolas grauissimas non ausi sunt negare Magdeburgenses in centuria 5. immo neq; de eis meminerunt inter eas, quas illic partim vt suppositas, partim vt corruptas notant Anastasij, Innocentij, Cœlestini, Bonifacij, Zosimi, Gelasij, credo, ne si omnium Põtificum epistolas negarent, Leonis præsertim, quarum celebritas, & auctoritas vbique iam olim percrebuit, ipsis etiam Luteranis ridiculum videretur: vt vel hoc solum Magdeburgica commẽta maxime redarguere posset. est igitur alia etiam epistola eiusdem Leonis ad Anastasium Archiepiscopũ Thessalonicensem, ex qua perspici potest, quemadmodum Pont. Rom. in ecclesijs Orientis Vicarium haberet Archiepiscopum Thessalonicensem, qui nomine Põtificis, vt vniuersalis pastoris prouincias visitaret longinquas: tum alia expediret, quæ ratio, ac necessitas postularet. Cuius etiam auctoritate, ne propter longinquitatẽ vrbis Romæ mora interponeretur, Episcoporum ordinationes confirmarentur, quæ sine auctoritate successoris beati Petri fieri non poterant secundum Apostolicam constitutionem, quæ in libro 8. Clementis cap. 4. scripta est, quæ vsque in hodiernum diem viget, & seruatur. Cũ enim beatus Petrus sanciat, vt electionem Episcopi a presbyteris, & populo factam Metropolitanus, quem vocat τὸν πρόκριτον, approbet, si nihil obstet, & rursus idem cum duobus Episcopis Episcopum ordinet, consequens est, vt ex ipsius Petri, id est, ex successoris eius auctoritate confirmatio electionis factę, & auctoritas ordinationis faciendæ pendeat: idcirco enim in persona Petri hanc constitutionem dę electione, atq; ordinatione Episcoporum Clemẽs scripsit. in hanc igitur Apostolicam traditionem intuens magnus Leo sic cap. 6. huius ad Anastasium epistolæ scripsit: De persona autem consecrandi Episcopi, & de cleri, plebisque consensu Metropolitanus Episcopus ad fraternitatem tuam referat: quodque in prouincia beneplacuit, scire te faciat, vt ordinationem rite celebrandã tua quoque firmet auctoritas. Et paulo post in eodem decreto præcepit, vt de electione

De Vicario Pont. Rom. in ecclesijs Orientis.

Apostolica cõstitutio.

lectione Metropolitani referant Episcopi prouinciales ad Vicarium pontificis Archiepiscopum Thessalonicensem, vt auctoritate eius firmetur. Verum hæc,& alia eiusmodi vno verbo arrogandi, vsurpandi, vendicādi, sumendi more suo Magdeburgenses impudentissime eludunt. Arrogabant (inquiunt) sibi hanc potestatem citandi alios ad dicendum corā se causam,& rursus, citati sunt eam sibi vendicare super Archiepiscopos auctoritatem, vt si quid illi agerent, ex auctoritate Romani pont. egisse viderentur, quasi serui,& mancipia eius essent. & iterum in eadem 5. centuria, vsurpabant sibi potestatem mandandi alijs Episcopis, vt quem ipsi vellent, & proponerent, in dissitis ecclesijs Episcopum ordinarent: aut, quē ipsi nollent, deponerent. item vsurpabant sibi ius confirmandi alios in Episcopatu, nam Leo, inquiunt, Maximum Antiochenum, confirmauit in Episcopatu: ac idem Proterio Alexandrino Episcopo iura antiqua eius sedis confirmasse iudicatur epist. 68. ad Iulianum, & 69. ad Marcianū Imper. & rursus, sumebant sibi, inquiunt, potestatem excommunicandi alios Archiepiscopos,& ecclesias. ita denique loquuntur isti, quasi Pontifices Romani magnas copias militum ex delectu Italiæ comparatas per omnes prouincias etiā longinquissimas semper habuissent, vt Episcopos, & ecclesias omnes ad obediendum cogerent: aut quasi omnes Imperatores hoc ipsum præsidijs militaribus in gratiam Pontificis Romani semper fecissent. Quid igitur amentius cogitari potest, quam quæcunque Magdeburgenses de summa auctoritate Pontificis Romani Petri Principis Apostolorū successoris apud veteres auctores,& quidem magnos, ac per multos,& sanctissimos legunt,& obseruant; in ea omnia, tanquam in gladios à se districtos,& e vagina eductos, vt quosdā nouos Saules, furiose irruere,& letali vulnere percussos vno verbo vsurpationis, vel alterius similis, tanquam alicuius magi cantione putare se redituros & sanos. Dicite nobis Magdeburgenses, quis à principio, quandiu fides ecclesiæ Romanę in Germania viguit, Archiepiscopos generosæ, ac bellicosę nationis Germanorum parere Romano Pontifici, tanquam seruos & mancipia, vt vos loquimini, coegit? si vsurpatio erat violenta, cur generosi spiritus præsulū Germanorum,& religiosi non audebant in Domino seruile iugum, durū, & iniquum excutere? cur tam pueriliter vestris Germanis illuditis? sed propositū nobis prosequamur. Item Petrus Patriarcha Constantinopolitanus idē exemplū imitatus, & apostolicę traditionis consuetudinē secutus de fide quoq; sua ante quingentos annos ad Leonem 9. per Synodicā retulit, petens vt in fide,& sede sua firmaretur, cui Pontifex ita rescripsit, Porro sicut calamitosum est, si vnitas deest bonis, ita pernitiosum est, si adsit malis. quod ipse ex specula illius ecclesię, cui videris diuinitus designatus speculator, prudenti oculo considerans promotionem tuā ad episcopale fastigium electione cleri,& populi, sicut asseris, factam, atque fidem tuam secundum antiquę consuetudinis religiosum & valde necessarium studium apostolicę, ac primę sedi, cui Deo adiutore, quamuis indigni prę sidemus, annunciare,& exponere curasti. & paulo post, Mea vero humilitas in culmine apostolici Throni ideo exaltata, vt approbanda approbet, improbanda quoque improbet, tuæ sanctissimę fraternitatis Episcopale promotionem libens approbat, collaudat,& confirmat. & paulo post, Sane fidem tuam, quam proprio scripto summæ,& Apostolicę sedi exposuisti, sanam

Quo vno verbo eludāt Magdeb. omniaquę de summa auctoritate pont. apud magnos, & veteres auctores legunt, & obseruant.

Quomodo Magdeb. in gladios à se districtos irruant vt noui Saules.

ſti, ſanam & catholicam, atque orthodoxam per omnia proteſtamur: & ſicut vere vnicam, & ſalutarem pręcordialiter amplectimur: & tuæ dilectioni vehementer gratulantes in Domino, eandem noſtram eſſe deuoto & prompto ore profitemur. hęc erant, vt ante dixi, ſymbola concordiæ: quæ Nicephorus optabat: & Paulus per dextras ſocietatis ſibi, & Barnabę datas ſignificauit. Denique hanc Romani Pontificis beati Petri ſucceſſoris auctoritatem, & Apoſtolicam conſuetudinem à Chriſto inſtitutam confirmandi fratres, & omnes eccleſias in fide atteſtatur etiam maxima, & grauiſſima auctoritate ſua ſancta Synodus Epheſina ducentorum Epiſcoporum ex multis, ac varijs prouincijs in epiſtola ad Cæleſtinum Pontificem, in qua ſic ait, Eſt enim vobis tam eximijs hoc in conſuetudine poſitum, vt fulcra eccleſiarum conſtituatis. expreſſit interpres vim verbi Gręci *ϛήϱιγμα*, quo vſa eſt Synodus intuens in locum euangelij, & tu aliquando conuerſus cõfirma fratres tuos. Gręce enim eſt *ϛήϱιξον*. Satis cũ hac epiſtola conuenit, quod beatus Cyrillus, qui poſtea eidem Synodo loco Põtificis Romani præfuit, ad eundem Cæleſtinum ſcripſit, cum ad eum, tanquam ad caput eccleſiæ, de hæreſi Neſtorij referre neceſſarium eſſe iudicaret, ſic enim ait, Quandoquidem Deus à nobis in huiuſmodi cauſa vigilantiam noſtram poſtulat, *καὶ τὰ μακρὰ ἔθη τῶν ἐκκλησιῶν πείθουσιν ἀνακοινοῦσθαι τῇ σῇ ὁσιότητι*. ideſt, & longinqui temporis conſuetudo ſuadet cum ſanctitate tua communicare, neceſſe eſt mihi ſcribere, & quæ ſequuntur. Hanc conſuetudinem priſcam omnium eccleſiarum intellexit Synodus, cum dixit, hoc in conſuetudine poſitum eſſe Pontifici. quod ſi ante mille ducentos prope annos iam erat longinqua, & antiqua hæc cõſuetudo omnium eccleſiarum teſtimonio Cyrilli, quæ illum cogebat ad Pontificem referre, ex qua alia origine illam longinquitatem profectam eſſe dicere poſſunt Magd. niſi ex diuina inſtitutione, & apoſtolica diuinæ inſtitutionis traditione? Sed, ne hoc confiteantur, confugient, credo, ad nęnos ſuos, quos Satanas illis excogitauit: vt nullam formam Synodi, neq; ſanctos patres ſine næuo hæreſis agnoſcant.

Grauiſſimum Synodi Epheſinę de auctoritate Pont. teſtimonium.

De alio exemplo Petri ad firmandum in fide fratres in Actibus apoſtolorum c. 15. & quomodo Iacobus fidẽ ſuam firmauerit ſententia beati Petri, & quomodo non Simeon legendum eſt ibi in Actibus Apoſtolorum, vt Chryſoſtomus, & Græci legunt, ſed Simon, vt latini meliora exemplaria Græca ſecuti, & collatio illius loci Actuum, cum Clemente Romano in libro 6. de conſtitutionibus Apoſt. & quid Tertullianus ex Petri ſententia in illa Synodo Hyeroſolimitana ſcripſerit, & quomodo omnia concilia imitata ſemper fuerint illam formam firmandi ſua decreta. Cap. 5.

HActenus ergo de pontificali exemplo firmãdi in fide fratres in beato Petro Apoſtolo expreſſo, cum Paulus ad Petrum diſcipulorum Coryphæum, vt diuinus Dionyſius vocat, de pręedicatione ſua & fidei doctrina retulit, vt haberet ſcilicet certum & firmum de auctoritate doctrinę ſuæ à Principe Apoſtolorum confirmatę, ne forte in vacuum curreret, ſi diſcreparet. venio ad alterum exemplum ſcripturę ſanctæ in Actis Apoſt. poſtquam Petrus primus, vt caput eccleſiæ, ſententiam ſuam in illa Synodo Hieroſolymitana de relinquẽda legis Moſaicæ obſeruatione dixerat, quia erat Iacobus illius eccleſię Hieroſolimitanę Epiſcopus, in qua ſurrexerant quidam ex hæreſi phariſæorum, qui dicebant oportere ſeruare legem

De altero exẽplo pontificali firmandi in fide fratres in actis apoſt. propoſito.

re legem Moysis, necessariũque videbatur, vt quid ipse sentiret populus, cui præerat, sciret, & vtrum cum capite suo concordaret, postquam Petrus perorauit, & tacuerunt Paulus & Barnabas, qui cum Petro consententia de conuersione gentium narrauerant, respondit Iacobus dicens, Viri fratres audite me: Simõ narrauit quemadmodum primum Deus visitauit sumere ex gentibus populum suum nomini suo: & huic concordant verba prophetarum. & paulo post, Propter quod ego iudico, non inquietare eos, qui ex gentibus cõuertuntur ad Deum, & quę sequuntur. auctoritatem Petri citat, cum prophetico testimonio consentientem, qua confirmatus audet dicere cõstanter, propter quod ego iudico &c. sed dicẽt hic non solum Magdeburgenses, sed fortassis alij, non Simon, sed Simeon scriptum esse in Actis. scio Ioannem Chrysostomũ non de Simone Petro interpretari, sed de Simeone siue illo euãgelico, siue alio, neutrum enim affirmat, atque ita ferri scriptum in ijs exemplaribus Græcis, quæ ædita habemus: sed legendum esse Simon, vt est in latinis exemplaribus, & non Simeon, vt in Gręcis, ex Clemente etiam Romano didicimus. is enim lib. 6. de Apostolicis constitutionibus cap. 12. Petrum introducit narrãtem in illa Synodo ea, quę tum Lucas de Petro cap. 10. tum idẽ Petrus cap. 11. Act. Apost. narrauerat de linteo magno ę cœlo demisso, pleno quadrupedibus reptilibus & volatilibus, & quomodo diuinitus à Cornelio accersitus esset, & de spiritu S. qui super illũ & domũ eius cecidit, & alia insuper quę in Actis prætermissa sunt, quemadmodũ tunc intellexisset verbũ Domini, quod scriptum erat, Omnis, qui inuocauerit nomẽ Domini, saluus erit, & rursus, Recordabuntur, & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt coram eo vniuersę familię gentium, quoniam Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium, quodque vbique scriptũ esset de vocatione gentiũ, quia igitur hęc Petrus cap. 15. Act. Apost. narrauit, vt Clemẽs auctor est, quę in eo loco non sine magna ratione, vt paulo post ostendam, a Luca prætermissa sunt, idcirco Iacobus dixit, Simon narrauit, quemadmodum primum Deus visitauit sumere ex gẽtibus populum nomini suo, scilicet narrauit Petrus, cũ dixit Paulo supra, Vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meũ audire gẽtes verbum euangelij, & credere, & qui nouit corda Deus, testimoniũ perhibuit illis. Cornelio enim Centurioni apparuit Angelus, & dixit, vt accerseret me; & reliqua, quæ, vt dixi, tum Lucas cap. 10. de Petro narrauit, tum ipse idem Petrus cap. 11. coactus est narrare ijs, qui erant ex circũcisione, qui cum eo disceptabãt dicentes, Quare introisti ad uiros præputium habentes, & manducasti cum illis? incipiens enim, inquit, expone bat illis ordine dicens, Ego erã orans, & vidi in excessu mentis visionẽ, descendẽs vas quoddã, & quę sequuntur: hęc omnia, vt ante dixi, Simon narrauit in illa Synodo, vt nos Clemens Romanus docuit, vt iam merito dixerit Iacobus, Simõ ἐξηγήσατο, quod verbũ non concise, & summatim, sed fusius & explicatius exponere significat, cur autem non sint ibi à Luca tertio per Petri personam repetita, in promptu est ratio, & quidem valde idonea, & prudẽti scriptore digna; quia, si Petrus, quę sibi cum Cornelio acciderant, coactus est exponere ordine Hierosolymitanis illis, qui Hierosolymis ex circumcisione aduersus eum disceptabant dicẽtes, Quare introisti ad uiros præputium habentes, & manducasti cum illis? quo-

Act. 15.

Quod in act. apost. non Simeon, sed Simon legẽdum sit cap. 15.

Locus act. 15.

a Clemente in const. apost. libro 6. expositus de quibusdã a Luca prætermissis, & cur

quomodo

quomodo postea etiam similiter, immo multo magis nõ cogebatur eadẽ exponere in Synodo? vbi audiebat multitudo, vt Lucas testatur, & qui ex Antiochia ascenderant, cum conuenerunt Apostoli, & seniores videre de verbo hoc, quia docebant quidam, oportere circumcidi, & seruare legem Moysis. Quid igitur opus erat, vt sanctus Lucas tertio illa repeteret quæ tamet si non repeteret, consequens erat, intelligere narrata esse ibi, & exposita à beato Petro eadem, quę illis, qui contra eum principio disceptare cœpissent, narrasset? Accedit huc, quod sic illa prætermisit Lucas capite illo 15. vt, prætermissa esse. ne toties repeteret, non obscure significauerit. significauit inquam, cum post narrationem Petri respondit statim Iacobus dicens, Viri fratres audite me, Simõ ἐξηγήσατο, idest exposuit. verbo enim idem significãte vsus fuerat sanctus Lucas in Petro, cũ dixit cap. 11. de eo ἐξετίθετο καθεξῆς, idest exponebat ordine, idẽ enim significat ἐξηγεῖσθαι. deinde quod Iacobus de Petro dixerit, cum dixit, Simon narrauit, quis dubitare potest, si quę Iacobus dicit Simonẽ narrasse, cum ijs ipsis, quę ibi Petrus narrauit, conferat, & sententiam verbis vtrisque subiectam ponderet. Petrus enim dixit, Viri fratres vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meũ audire gentes verbum Euangelij, & credere. Iacobus vero, non in verba, sed in sensum intuens narrasse illum ait, quemadmodum primum, idest ab antiquis diebus, vt Petrus dixit, Deus visitauit sumere ex gentibus populum nomini suo. verbo visitandi consilium ac prouidentiam, & misericordiam Dei significauit: visitauit, inquam, vt eligeret gentes, quæ credentes in eum per prædicationẽ Euangelij fierent populus eius, & a Christo christiani vocarentur, hoc enim significat elegisse Deum, ex gentibus populum nomini suo. hoc ipsum item significat elegisse audire gentes verbum Euangelij, & credere. Itaque Iacobus non verba, sed sensum Petri expressit, vt Euãgelistæ quoq; non raro facere solent, cum testimonia ex scripturis sanctis producunt. Cum igitur certum sit, quod beatus Iacobus dixit, Simon narrauit, non de Simeone quopiam iuxta corrupta exemplaria, sed de Simone Petro accipiendum esse, vt ex omnibus latinis exẽplaribus, & ex Clemente Romano, tum ex recta ratione scribẽdi, deinde ex ipsis verbis beati Petri, & beati Iacobi collatis, ponderata sententia demonstratum est, non est quod amplius hæretici in inuidiã auctoritatis beati Petri Principis Apostolorum hunc locum vane, & temerarie iactent, vt solent. immo intelligant potius exemplum esse clarissimum eius auctoritatis, quam Dominus in Euangelio eidem Petro, tanquam Petrę Ecclesię dedit firmandi fratres, cum dixit, Ego oraui pro te, vt non deficiat fides tua: Tu autem conuersus firma fratres tuos. cum enim, vt sanctus Lucas narrat, surrexissent quidam de hęresi Pharisæorum, qui crediderant dicentes, quia oporteret circumcidi eos, præcipere quoque seruare legem Moysis: conuenissent quoq; Apostoli, videre de verbo hoc, cũq; magna conquisitio fieret, quia ad Petrum pertinebat firmare eos in ea fidei sanitate, quam a Domino acceperat, qui pro ea spiritum sanctum, qui omnem veritatem reuelat, orauerat, surgẽs, inquit, Petrus dixit ad eos, Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meum audire gẽtes verbum Euangelij, & credere. ab antiquis diebus dixit, idest, ante mundi cõstitutionem, vt Paul. in epist. ad Eph. ait, benedictus Deus, & pater Do- Eph. 1.

Auctoritas Petri in Euang. ei data adfirmandum in fide cæteros, expressa in actis.

mini nostri Iesu Christi, qui elegit nos ante mundi constitutionem. fuit enim à sæculis absconditum hoc mysterium fidei, sicut idem ad Coloss. scripsit, nec enim fuit nouum consilium, sed consilium antiquum, & verũ: vt Esaias prædixit. dixit ergo beatus Petrus, electas esse gentes ab antiquis diebus, idest, ex æternitate ad mysterium fidei, tunc ipsis reuelatum aduersus eos, qui aiebant, vt beatus martyr Ignatius in epist. ad Philad. scripsit, euangelio nõ credam, nisi videro in antiquis: putabant enim nouum inuentum esse mysterium euangelij, & vocationẽ gentium ad verbũ euãgelij, & ad fidem. idcirco beatus Petrus cũ exponit Cornelio cap. 10. Act. hoc mysterium fidei Christi, producẽs testimonia Prophetarum, Huic, inquit, omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum. prætermisit vero Lucas ipsa testimonia Prophetarum breuitatis causa: ex quibus pauca Clemens recitauit, Tunc enim, inquit, cum vidisset Petrus spiritũ sanctum super Cornelium gentilem, & domum eius cecidisse, intellexit verbum Domini, quod scriptum erat, Omnis, qui inuocauerit nomẽ Domini, saluus erit: & rursus Recordabuntur, & conuertentur ad Dominũ vniuersi fines terræ, & adorabunt coram eo vniuersæ familiæ gentiũ, quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur gentium; & quod vbique scriptum esset de vocatione gentiũ. Iacobus ergo Episcopus Hierosolymitanus expositione beati Petri firmatus, ac repetẽs summatim illius sententiam, & expositionem de vocatione gentium ad verbum Euangelij, testimonijs Prophetarum roboratam, & de cessatione Mosaicæ legis, auctoritatemque eius, vt Principis Apostolorum sequens, ac totum consessum & multitudinẽ ad idem faciendum hortans, Viri, inquit, fratres audite me, Simon exposuit: hoc enim significat, vt ante dixi, verbum grçcum ἐξηγήσατο, quemadmodum primum, idest, à principio antequam quicquã faceret: quod Petrus dixerat, vt ante notatum est, ab antiquis diebus, & quç sequũtur, ne eadem sçpius repetam. Deinde ad testimonia Prophetarum, quæ beatus Petrus citauerat, vt ex cap. 10. act. & ex Clem. Rom. demostrauimus addidit idem Iacobus testimonium Amos Prophetæ; & subiungit, Propter quod ego iudico, idest, quia Simon sic exposuit, & cum eius expositione, vt à Deo reuelata concordant verba Prophetarum, iudico, inquam, non inquietari eos, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum: non inquietari dicit, scilicet cogẽdo eos ad obseruationem legis: siquidem in singulis ciuitatibus prçdicabatur lex per Synagogas, vbi legebatur per omne sabbatum. hoc ipsum dixerat prius beatus Petrus, Nũc ergo quid tentatis Deum imponere iugum, scilicet legis Mosaicç, super ceruices discipulorum? & quç sequuntur; subiungit deinde idem Lucas, tacuit autem omnis multitudo: quod satis declarat, omnes auctoritati Petri acquieuisse: neque enim silentium factum est ad audiendum Paulum, quasi prius omnes loquerentur, sed tacuit, inquit, multitudo, quia scilicet nemo quicquam obiecit, sed potius omnes in fide illius dogmatis confirmati, tacuerunt. videte Magdeburgenses, quid doctissimus Tertull. & in scripturis sanctis exercitatissimus de illa Petri sententia in libro de pudicitia scripserit, postquã dixit, in Petro extructã esse ecclesiam, cum vellet eius rei per exempla quædam exitum, & experientiam quandam in Actis Apost. ostendere, subiungit, Ipse denique primus in Chri-

Coloss. 1.

Esa. 45.

De testimonijs prophetarum à Luca prætermissis Act. c. 10 a Clemente relatis.

De exemplo, & experientia auctoritatis Petri supra ecclesiã in Act. ex obseruatione Tertulliani.

Christi baptismo reserauit aditum cœlestis regni, quo soluuntur alligata retro delicta; & alligantur, quæ non fuerint soluta secundum veram salutem: & Ananiam vinxit vinculo mortis: & debilem pedibus absoluit vitio valetudinis: deinde subiungit, Sed et in illa disceptatione custodiendę legis primus omnium Petrus spiritu instinctus, & de nationū vocatione præfatus, etiam nunc, inquit, quid tentastis Dominum de imponendo iugo fratribus, quod neque vos, neque patres vestri sufferre valuerunt? sed enim per gratiam Dei credimus salutem consecuturos, sicut illi. Deinde subiungit Tertull. hanc sententiam, & soluit, quæ omissa sunt legis: & alligauit, quæ seruata sunt. Sed redeamus ad Acta Apost. & consideremus, quod Lucas post Iacobi perorationem subiūgit, Tūc inquit, placuit Apostolis, & senioribus cum omni ecclesia eligere, & quę sequuntur. tūc, inquit, scilicet cum Iacobus propter expositionem Petri Principis Apostolorum, & verba prophetarum illi consona iudicauit nō esse legis obseruationem a gentibus requirendam. Omnes igitur, tum Apostoli, tū presbyteri, & omnis ecclesia firmitatem sententiæ ex Petri expositione cum Prophetarum testimonijs consentiente duxerunt. quam formam vniuersa deinceps concilia rite habita, tenuerunt, vt eorum decreta non, nisi auctoritate Pontificis, firma essent. vt, sicut Benedictus 3. ad Igmarum Rhemensem Archiepiscopum de Synodo eius à Pontifice Romano confirmāda ante septingentos annos scripsit, quæstio inde nullis aliquando temporibus oriatur: & aspirantes in Deo anhelitus cōpressi funditus perpetuo maneant, ne amplius illorum contradicentium aduersitatibus Dei cōturbetur ecclesia: Sed omnibus eruta seu æ pertractationis erroribus, vnita semper in Christo permaneat. ob eandē causam Leo magnus Chalcedonensem Synodum confirmauit, vt ipse in epistola ad Marcianum Imperatorem testatur, ne, inquit, per malignos interpretes dubitabile videatur vtrum, quæ in Synodo Chalcedonensi per vnanimitatem vestram de fide statuta sunt, approbem, hęc ad omnes fratres & Coepiscopos nostros, qui prædicto concilio interfuerunt, scripta direxi, & quæ sequūtur. Hęc quoque fuit causa, cur Tridentina Synodus contra ætatis nostrę hæreticos habita, nuper à Pio 4. Pontifice Romano confirmaretur. ad Pōtificem enim pertinet ἐπικυροῦν συνοδικὴν ψῆφον, idest confirmare, ac ratam habere Synodi sententiam, vt Photius Constantinop. ad Nicolaum primū scripsit, & magnus Basilius cum peteret à Pōtifice Rom. vt mitteret Legatos suos ad Orientem cum actis concilij Ariminensis, vt ea rescinderet, confitetur Pontificē Rom. περὶ ταῦτα αὐθεντεῖν (hoc enim verbo vtitur) idest ius, & auctoritatem habere in his, vt ex epist. eius ad Athanasiū, in qua hæc scribit, perspici potest, Immo illud hic obseruatione dignum est; cum dixit beatus Petrus, ab antiquis diebus elegisse Deum gentes, vt audirent verbum euangelij per os eius; idque eos, qui aderant, scire, significasse τὸ αὐθεντικὸν, idest, auctoritatē sibi à Deo datam, quæ conuenienter scripturæ sanctæ ad confirmandam fidem omnium, & verbi prædicationem pertineret; hac enim ratione τῆς αὐθεντείας, idest, auctoritatis excepta, æque, omnes ad prędicandum verbum euangelij Deus elegerat: sed ratione, vt dixi, auctoritatis ipse erat os omnium.

Vnde ducta forma, vt concilia auctoritate Pōti. Rom. confirmentur.

Quid in Act. significet, quod Petrus dixit, elegisse Deū gētes, vt per os eius audirent euangelium.

Quomo-

Quomodo ex locis scripturæ sanctæ de confirmandis fratribus in fide per Petrum concludatur super Petrum ædificatam esse ecclesiam: et quomodo qui Petrus proprie vocatus est, idem quoque Petra translate secundum consuetudinem scripturæ dictus est, & de comparatione promissionis factæ Abraæ cum promissione facta Petro, & de testimonijs veterum patrum Græcorum, & Latinorum, qui sic interpretati sunt, super hanc Petram, idest super Petrũ, Tertullianus, Cyprianus, Athanasius, Ambrosius, Hilarius, Eusebius Alexandr. Hippolytus, Hyeronimus, Augustinus, Cyrillus, Theodoretus, Theophanes Cerameus, Basilius, Chrysostomus & alij. Cap. 6.

SAtis hactenus, vt opinor, exemplis scripturę sanctę demõstratum est, quemadmodum beatus Petrus, vt ei Dominus præcepit, & sanxit, fratres in fide sua, pro qua Dominus orasset, firmauerit. ex quibus locis, apud eos quidem, quos aut tarditas ingenij, aut malitia nõ impedit, quin consequentia, & repugnãtia videant, clare iam apparet, Ecclesiam Catholicam super eum esse ędificatam, cui Dominus mandauit. vt fratres, & fratrum ecclesias in fide, instar Petræ, fulciret, ac solidaret.

Quomodo ex auctoritate Petri adfirmandũ fratres in fide secundũ euãg. sequatur ædificatam esse ecclesiam super eum secũdum idem euang.

Etenim, si concedant Petro hanc auctoritatem firmandi fratres in fide, vident certe necessario consequens esse, vt simul concedant, super eius auctoritatem ad firmandum in fide sua, pro qua orauit Dominus, ædificatam esse ecclesiã fratrum. nam, si non potest esse ecclesia fratrum, nisi auctoritate eius stabiliatur, ac firmetur; ergo super eam ędificatur: quod enim firmatur, super id, quo firmum efficitur, ędificatur. super Petrum igitur habentem auctoritatem ad firmandum in fide sua, ędificata est ecclesia: auctoritas enim nõ potest esse separata σχετικῶς, idest secundum habitudinẽ ab eo, cuius est auctoritas. quare necessario confitendum est, quod Dominus dixit, Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, perinde esse, ac si diceretur, tu es Petrus. sic enim voluit Dominus, vt proprie vocaretur, cum ei dixit, tu es Simon Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus: & super te, qui post hac eris Petrã, ędificabo ecclesiam meam. itaque, quem vocauerat Petrum nomine imposito à Petra, vt beatus quoq; Hieromynus in comm. Matth. testatur, rursus statim vocauit Petram Metaphorice; nomen enim, quod lapidi cõuenit secundum naturalem firmitatem, ad Petrum propter firmitatem fidei eius, & propter firmandi in ea fratres auctoritatem translatum est: Sicut alias scriptura sancta facere solet, transire scilicet à proprio nomine ad translatum.

Math. 16.

De nomine Petri proprie: & de nomine Petræ Metaphorico, siue translato.

Consuetudo scripturæ transeundi à proprio nomine ad translatũ.

vt, cum ait, vidit Petrum, & Andream fratrem eius, mittentes retia; erant enim piscatores; & ait illis, Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. & apud Lucam, Stupor, inquit, circundederat eum; & omnes, qui cum illo erant ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων, idest super captura piscium; & Dominus dixit, Noli timere: ex hoc iam homines eris capiens, Græce est, ζωγρῶν, dictum ἀπὸ τῆς ἄγρας ζώσης, idest à præda viua ratione carẽte, cui propriè conuenit, translatũ vero est ad homines.

Quid significet ędificatam esse ecclesiam super sedem apostolicam.

Ecclesiam igitur ędificatam esse super sedẽ Apostolicam, idest, Romanã, vt sanctus Anacletus ait, quod Magdeburgenses accusant, non intelligentes, neque quę loquũtur, neque de quibus affirmant, est esse ædificatam super firmam fidem, & immobilem Rom. Põtificis auctoritatem: hoc enim significare solet in scriptura sancta sedes, vt veteres obseruarunt τὸ ἑδραῖον καὶ ἀμετακίνητον, vt illud, Parata sedes tua ex tunc. Sedem itaque vocauit sanctus Anacletus Metaphorice eum, quem Dominus translate quoque vocauit petram διὰ τὴν στεῤῥότητα, idest propter firmitatem fidei, pro qua Dominus orauit, & in qua firmare fratres iussit:

Quod si

Quod si adhuc contendunt isti, non esse accipiendū de Petro, quod Dominus dixit, Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, quæramus rursus ab eis, quare Dominus nomen mutauit Simoni, cū dixit ei, Tu vocaberis Cephas? quod nomen idem postea interpretans, à petra, quam Syri, & Hebręi propter linguæ viciniam Cephan vocant, vt beatus Hier. in comment. epist. ad Galatas auctor est, Petrum vocauit, cum ei dixit, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus; quod perinde est, quasi diceret, & ego impono tibi nomen Petrus, vt Marcus euangelista interpretatur, cum ait, & imposuit Simoni nomen Petrus. dictum est, vnde sit appellatus Petrus, scilicet à petra. Quare autē sic a petra appellatus sit, statim declarat, idem Dominus subiungens, & super hanc petram ędificabo ecclesiā meā: illa enim cōiunctio, &, pro, quia, accipitur hoc loco; vt solet alias frequēter in scriptura. Vt sit perinde, ac si diceret, Hoc nomen Petrus a petra tibi impono, quia super te tanquam super petram ædificaturus sum ecclesiam meam. Sic etiam, cum Deus nomen imposuit Abraæ, mutato vetere, causam continuo reddidit. postquam enim dixit, Tu vocaberis Abraam, statim subiunxit, quia patrem multarum gentium te constitui: hoc enim sonat nomen Abraæ, patrem multitudinis. Hoc ergo nomine Abraę voluit Deus testatum esse omnibus, & notū, qui essent in filijs Abraæ, & Dei habendi: scilicet non filij carnis, idest, nati ex sanguinibus, sed nati ex aqua & spiritu S. secundum Dei promissionem, Sicut Isaac natus est Abraę secundum promissionem, & non ex sanguinibus; (defierant enim Sarræ fieri muliebria, sicut scriptura testatur) idest, natus est, non agente natura, sed gratia, & virtute Dei, qui hoc promisit Abrahę, cum esset corpus eius, vt Apostolus ait, emortuum; quippe qui erat prope centum annorum; & vulua Sarræ emortua. Vnde pulchre beatus Chrysostomus conferens ortum nostrum spiritualem cum illo Isaac secundum promissionem, sic in homilia de mutatione nominis Pauli, & Abraæ scribit, ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ χάρις ἐργάσατο, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. προῆλθεν ἐκεῖνος ἀπὸ μήτρας κατεψυγμένης, ἀνέβης σὺ ἀπὸ ὑδάτων ψυχρῶν. ὅπερ αὐτῷ ἐκείνη ἡ μήτρα, τοῦτό σοι ἡ κολυμβήθρα; ὁρᾷς τόκου συγγένειαν, ὁρᾷς χάριτος συμφωνίαν, ὁρᾷς πανταχοῦ τὴν φύσιν σχολάζουσαν, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν ἐργαζομένην, διὰ τοῦτο κατ᾽ ἐπαγγελίαν τέκνα ἐσμέν. interpretemur nos eisdem fere verbis, vt enim, inquit, gratia illic operata est, sic etiam hic. ęditus est ille ex vtero, qui frigore obriguerat; & tu ex aquis frigidis ascendisti. Quod igitur illi fuit vterus, hoc tibi fons baptismi. hæc cognatio vtriusque partus: hæc consensio vtriusque gratiæ. vtrobique vacat natura. Omnia efficit vis Dei. ob hanc causam filij sumus secundum promissionem Isaac. Hactenus de Abraam patre multarum gentium, & de mutatione nominis eius: in quo tanquam in columna perpetua, vt ait idem Chrysostomus, promissionem Deus inscripsit, redeamus ad Petrum multarum quoque gentium, idest, innumerabilium ecclesiarū patrem, & rectorem. in cuius nomine à Domino imposito, & a petra ducto, tanquam in columna quadam ante conspectum omnium collocata monumentum ecclesiæ super eum ædificatę, & promissionis fidei nunquā defecturæ positum à Christo est. quo etiā maxime admonere nos voluit, tandiu ecclesiam aliquam, ecclesiam Dei esse, quandiu super Petrum ædificata esset. hoc enim significauit, cum dixit, Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Perinde enim est hoc, vt si diceret, nō erit mea ecclesia,

Marc. 3.

Gen. 17.

De comparatione.

Gen. 18.

Rom. c. 4.

Comparatio fidei Abraæ, & promissionis ei factæ cum fide Petri, & promissione ei facta.

clesia,nec ego ero Deus eius, nisi sit Petri ecclesia secundum fidem, & obedientiam. Ad eundem enim modum postquam dixit Abraæ, vocaberis Abraam,quia patrem multarum gentium te constitui,subiungit paulo post, Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno, vt sim Deus tuus, & seminis tui post te. quæ hanc vim habent,vt si dictum sit, non ero Deus,nisi eorũ, quorum tu eris pater secundum fidem, & promissionem. Quod si Abraæ fides meruit,vt fieret pater multarum gẽtium, cur hæretici, & schismatici non credunt,insignem illam Petri fidem principatum omnium ecclesiarũ Dei meruisse,ita vt super firmamẽtũ potestatis eius Episcopalis, ecclesia catholica,tanquam super petram firmam ædificata esset? idcirco enim quem Petrum proprie appellauerat, statim aptissima translatione petram vt paulo ante dixi,appellauit,quasi firmamentum;quia is, qui bonis legibus alijs præest,firmamentum est solidum status eorum, sicut in sapientia Salomonis scriptum est; Rex sapiens stabilimentum populi. Sed videamus,quæ illa insignis & illustris fides Petri fuerit,cui isti tantum principatum ecclesiasticæ hierarchiæ deferre nolunt, fuit enim fides totius Trinitatis: Tu es enim (inquit) Christus filius Dei viui, idest, filius genitus ex substantia Dei patris cuius vita vera est ipsa natura diuinitatis. Cum autẽ confessus est Petrus,esse Christũ filium Dei naturalem,in eo simul confessus est spiritum sanctum,a quo vnctus est, Deo patri, & Deo filio æqualẽ, ac consubstantialẽ. Si enim spiritus sanctus in vngendo Christũ minister fuisset gratiæ alterius,quomodo,inquit beatus Cyrillus lib.7.de Trinitate,potuisset Christus esse ab eo vnctus, vt esset Rex? Iesum Christũ enim à Nazareth vnxit Deus spiritu S.& virtute. vt idẽ Petrus in Actis Apost.
Act. 15. ait. Quod quidem tunc pater cœlestis eidem reuelauit,cum reuelauit esse Christũ filium Dei viui: nec enim reuelare potuit Petro, esse hũc verũ Christũ, idest, vere & diuine vnctũ, vt pote filium Dei factum hominem, nisi fidẽ spiritus S. à quo erat vnctus,reuelaret. Hęc ergo est illa fides admirabilis,quam non caro, & sanguis Christi Petro reuelarunt; quia non cœpit hanc fidem Petrus, eo quod Christum secundum carnẽ cognosceret, immo hoc potius obstabat. Sic enim beatus Hieronymus in libro, quem de circuncisione scripsit,interpretatus est. Nunquid enim ait, caro & sanguis Petri obstabat, quin filius Dei diceretur? non inquam,sed potius Domini caro, & sanguis, in quibus dum homo cernitur, quod erat Dei filius,non credebatur esse quod erat.Impossibile enim hominibus videbatur,Deum credere esse, cum hominem viderent: & tantam maiestatem, in qua inhabitat omnis plenitudo diuinitatis, quam ipse non capit mundus,in corpusculo etiam despectæ imaginis inclusam. Ait ergo, non hæc caro mea tibi, & sanguis me esse Dei filium prodiderunt: immo ista non patiuntur, me hoc credi. Hactenus interpretatio Hieronymi. Quid igitur rationi cõuenientius,aut diuina admiratione,& laude dignius fieri poterat, quam vt is toti ecclesiæ catholicæ præficeretur, qui & primus, & nomine omnium Apostolorum excellẽtissimam illam totius trinitatis fidem testatus,& professus est? in cuius professione, per baptismum regeneramur, ac membra ecclesiæ efficimur: & ad ecclesiam primogenitorũ, qui cõscripti sunt in cœlis,accedimus,digni habiti,sicut Apost.ait,in partem
Coloss. c.1. sortis sanctorum in Lumine. Quod si isti,dicam iterum,fidem Abraæ meruis

meruisse credunt, vt fieret pater multarum gentium, cur non sit eisdem credibile, meruisse hanc talem ac tantam fidem Petri, vt fieret pater, & rector multarum ecclesiarum? Ac rursus, si Deus fidem Abrahæ ita honorare voluit, vt illos tãtum voluerit suos esse, seque eorum Deum, qui essent filij Abrahæ secundum fidem; cur isti credere nolunt, ita Christum Dominum beatum Petrum ob fidem illam admirabilem totius Trinitatis honorare voluisse, vt illam tantũ ecclesiam suam esse voluerit, Seq; illius Deũ esse, quæ esset Petri? Hoc enim significabat, vt paulo ante dixi, illud, super hanc petram ędificabo ecclesiam meam: vt perinde esset, quasi diceret, illa erit ecclesia mea, & ego illius Deus, cui tu præeris, & successores tui post te in generationibus suis: Hi enim sunt semen quoddam spirituale beati Petri principis Apostolorum. Denique, si Deus Abrahæ promisit inquiens, possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, (quia scilicet omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum, sicut beatus Ioannes ait: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra) & hanc promissionẽ factam Abrahæ hæretici non negant, cur potius negare audent, quod beato Petro promisit, aduersus ecclesiam, quæ super eum ędificata esset, nullas vires portas inferorum vnquam habituras esse, idest, nunquam esse interituram, quia scilicet nunquam fides ecclesiæ Romanæ, pro qua Christus orauit, defectura esset. Interitum enim significant hic portæ inferi, vt Euseb. Cæsar. in libris de demonstr. Euang. annotauit. Sed qui plura in hunc locum euangelij de ecclesia super hanc petram ædificata desiderauerit, ne eadem hic repetamus, legat, si placet, quæ ex scripturis sanctis cum eo loco ad interpretationem collatis in primo libro de summi Pontificis supra concilia auctoritate iam pridem scripsimus. Adhibeamus vero deinceps testimonia eorum, qui sic hunc locum euangelij interpretati sunt, ne quid à nobis aduersus prauos interpretes scribentibus requiratur, testimonia dico veterum patrum doctrina & sanctitate præstantium, qui petram de Petro, super quem ædificata sit ecclesia, acceperunt. quod si illos quoque, quamuis non Pontifices, neque apud Magdeb. hac ratione inuidiosos, indoctissime tamen, & insulsissime interpretatos homines superbissimi dixerint, vt de Anacleto Apostolico Põtifice dicere ausi sunt, more suo facient: qui quæ ignorant, blasphemant, & quæ nolunt, negant. sed spero rursus & confido, plerosque eorum, quos ipsi iam deceperunt, cum hęc legerint, istorum potius non solum ignorantiã & malitiam, sed amentiam & temeritatem cognituros. Beatus ergo Hieronymus incredibili lectione, & eruditione, & in litteris sanctis exercitatissimus in epistola ad Marcellum aduersus Montanum, Petrus, inquit, super quem Dominus fundauit ecclesiã: & si hoc loco Erasmus homo audax, ne dicam pręceps, ausus est Hieronymum reprehẽdere. Hoc inquit, in præsentia detorquet ad commendationem Petri, nec enim Petrus est fundamentum ecclesiæ, cum Paulus dicat fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positũ est, quod est Christus Iesus. non distinxit iste auctor, quid intersit inter fundamentum ἀρχικὸν spiritum subministrãs, & vt Apost. ait, caput super omnia, quod est Christus Iesus, & fundamentum Hierarchichum, & ὑπουργικὸν hoc est ministeriale, cui spiritus subministratur, caput sub Christo, & ex numero omnium creaturarum, quod est Petrus. nemo itaque potest ponere aliud fundamentum ἰσότιμον

Gen. 22.
1. Ioan. c. 5.

καὶ ἀντιτίμου, idest æqualis honoris, ac per ſe forte, præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. ſed proſequamur teſtimonia, rurſus idē Hieronymus in Commen. Math. Ac ſecundū metaphoram Petræ recte, inquit, dicitur ei, ædificabo ecclēſiā meā ſuper te, item in cōmentarijs Hieronymi prolixioribus, eruditiſſimis, quos in pſalmos ſcripſit qui in multis bibliothecis manu ſcripti extant, pſal. 15. immutabo, inquit nomina illorū, & de Simone Petrū faciā, quia ſuper petram illius mea fundata eſt eccleſia: de filijs Zebedęi filios tonitrui, ſublimia enim illis euangelij mei commiſſurus ſum ſacramenta. rurſus idem Hier. in Es. cap. 2. vnde ſuper vnum, inquit, montium fundat eccleſiam; & loquitur ad eū, tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, neſcio an audebunt dicere Magdeburgenſes, quā ſunt impudentia, indoctiſſimum quoque Hieronymum, ſicut Anacletum auſi ſunt. Cyrillus ἐν τοῖς ἑορτασικοῖς, πέτρα γὰρ καλεῖται, καὶ τὰς κλεῖς τῆς ἐκκλησίας πεπίστευται, πέτρα δὲ οἶμαι παρωνύμως ἕτερον οὐδὲν ἢ τὴν ἀκλόνητον καὶ ἑδραιοτάτην τοῦ μαθητοῦ πίστιν κέκληκε, ἐφ᾽ ᾗ καὶ ἀδιαπτώτως ἐρήρεισται καὶ διαπέπηγεν ἡ ἐκκλησία Χριστοῦ καὶ αὐταῖς ἀνάλωτος ταῖς ᾅδου πύλαις εἰς ἀεὶ διαμένουσα. interpretemur latine, Petra, inquit, vocatur, & ei claues eccleſiæ creditæ ſunt. petra vero nihil aliud, vt arbitror, vocatum eſt nomine ducto à Petro quam immobilis, & firmiſſima diſcipuli fides, ſuper quā eccleſia Chriſti ita fundata ac fixa eſt, vt ſubuerti non poſſit, & à portis inferni perpetuo tuta, ac incolumis duret, cum ait Petrum vocari petram in euangelio, & rurſus nihil aliud vocatum eſſe petram quam fidem Petri ſignificat Petrū vocatum eſſe petram à firmitate & immutabilitate fidei ſuæ: hæc vero duo Petrus fide firmus, & firma Petri fides non re, ſed cogitatione tantum ſeparantur. Aug. in lib. contra epiſt. Donati, in Petro ait, tanquam in petra fundatam eſſe eccleſiam. quam ſententiam, atque loci euangelici interpretationem auctoritate beati Ambroſij multorum ore celebratā probauit libro priore retract. cap. 21. ſic enim ait, qui ſenſus etiam cantatur ore multorū in verſibus beatiſſimi Ambroſij, vbi de gallo gallinaceo ait, hoc ipſa petra, eccleſia canente, culpam diluit. deinde ſubiungit idem, Aug. ſed ſcio me poſtea ſæpiſſime ſic expoſuiſſe, quod a Domino dictum eſt, Tu es Petrus, & ſuper hāc petram ędificabo eccleſiā meam, vt ſuper hanc intelligeretur, quem confeſſus eſt Petrus, dicēs, tu es Chriſtus filius Dei viui: ac ſi Petrus ab hac petra appellatus perſonā eccleſię figuraret, quæ ſuper hanc petram ædificatur: & accepit claues regni cęlorum. non enim dictum eſt illi, tu es petra, ſed tu es Petrus, petra autem erat Chriſtus. quem confeſſus Simon, ſicut eum tota eccleſia confitetur, dictus eſt Petrus. Priorem ſententiam auctoritate verſuum beati Ambroſij, & approbatione multorū eos canentium probauit. de poſteriore vero ſenſu, quia dubitabat, & nullius veterum patrum auctoritate probare poterat, admonere voluit inter cætera, quæ à ſe aliquādo dicta non probabat: aut ſuſpecta habebat: cuiuſmodi eſt hoc. idcirco ſubiungit, harum autem ſententiarum, quæ ſit probabilior, eligat lector. Nos igitur priorem eligimus, & ſequimur, quæ non ſolum probabilior eſt: ſed huius loci euāgelici magis propria. Non negamus eccleſiam eſſe fundatam ſuper Chriſtum, eumque eſſe petram, ſicut ſcriptum eſt, petra autem erat Chriſtus; ſed illud affirmamus ſcripturæ ſanctæ, & ſanctorum patrum auctoritate confirmati, Chriſtum, qui eſt verum eccleſię ſuæ fundamentum, ędificaſſe eccle-

De retractatione Aug. in interpretatione eius ſuper hāc petram, ideſt, Chriſtum.

ecclesiam super Petrum tanquã super petram: sicque eum appellasse translate à fortitudine & firmitate fidei eius, pro qua etiam idem Dominus postea orauit, ne vnquam deficeret: & vt ea cæteros fratres firmaret, eidē mãdauit. item beatus Cyprianus fundatam esse ecclesiam super Petrum frequenter affirmat in lib. de vnitate ecclesiæ, lib. 1. epis. epist. 3. lib. 4. epis. 9. in tractatu 2. de habitu virginum, ser. 3. de patientia, & in epist. ad Quintinum, quos omnes locos Magdeb. in 2. centur: cap. de doctrina diligenter quoque notarunt, credo vt studium legendi ostentarent: vtinam sic possent studiũ intelligendi. Tertull. in lib. de pudicitia super te; inquit, ędificabo ecclesiam meam: & dabo tibi claues, non ecclesiæ. & quęcunque solueris, vel ligaueris: non quæ soluerint vel alligauerint. Sic enim & exitus docet, in ipso ecclesia extructa est: idest per ipsum ipse claues imbuit fidei. Hactenus Tertull. Athanasius, & Synodus Alexandrina in epist. ad Felicem Pontificem Rom. tu, inquiunt, es Petrus, sicut veraciter dicit diuinũ eloquium, & super fundamentũ tuum ecclesiæ columnæ sunt confirmatæ. Theodoretus in epist. ad monachos constant. interpretans hunc locum euangelij, super hanc petram ædificabo ecclesiam meã, sic ait, τὴν δὲ ταύτην τὴν ὁμολογίαν κρατυνῶν, idest, hanc confessionem Petri roborans, super hanc petram ædificabo ecclesiam meã, & rursus in epist. ad Eulalium Episcopum Armeniæ Persicæ, sic ait, & beatum Petrũ, cuius confessionem tanquam rupem quandam fundamentum ecclesiæ collocauit, permisit σαλευθῆναι καὶ ἀρνηθῆναι, idest concuti, & negari: & rursus illum erexit: non dixit simpliciter, confessionem fidei fundamentum esse ecclesię vt hęretici dicunt, sed Petri confessionem fidei: confessio enim fidei, quæ sit ecclesię fundamentum, est illa confessio fidei firmę, quæ fuit Petri, & permanet in successoribus eius: est itaque aduertendum, vt iterũ admoneam, ne quis erret, vnum idemq; esse re, fidem petri firmam, & petrum in fide firmum, ac proinde vnum idemq; esse re, ædificatam esse ecclesiam super petrum in fide firmum, tanquam petram: & ædificatam esse super fidem petri siue confessionem petri firmam tanquam petram, siue rupē. vtraq; enim cogitatione quidē distingui possũt: re vero nō possũt. quod quidem quia Magd. non considerarunt, nec intellexerunt, sic in
» Centuria. 5. de primatu loquentes scripserunt, fundamentum illud, tu es
» Petrus, &c. quod Gelasius & alij, Felix Rom. Episcopus eneruat in epis. ad
» Zenonem Imperatorem; in qua super confessionem Petri Iesum ecclesiã
» ædificasse indicat. hæc isti: super confessionem ergo Petri dixit Felix pro eo quod est, super petrum confitentem, re enim ista, vt dixi; separari non possunt. Theophanes cognomento Cerameus Archiepiscopus Tauromeniæ in Sicilia auctor in scripturis valde exercitatus, & eruditus, in sermone de sanctis Apostolis sic ait. ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν. σὺ φησὶ πέτρος ὢν πέτρα γενήσῃ τῆς κατὰ λόγον πίστεως καὶ τῆς ἑδραζομένης ἐκκλησίας θεμέλιος, καὶ πρώτη τῆς πνευματικῆς οἰκοδομῆς ἀφορμή. ἐπὶ ὁμολογίᾳ γὰρ ταύτῃ τῆς ἐκκλησίας ὁ θεμέλιος στήσεται, τοιαύτης γὰρ τῆς κρηπῖδος τεθείσης καὶ τὰ λοιπὰ δόγματα ἀσφαλῶς οἰκοδομηθήσεται, interpretemur latine, ego vero, inquit, dico tibi, quod tu es petrus, & super hanc petram ędificabo ecclesiam meã: tu, inquit, qui petrus es, petra fies fidei verbi, & ecclesiæ firmatæ fundamentũ ac spiritualis ædificationis primus aditus super hanc enim confessionem fundamentũ ecclesiæ stabit: tali nãq;

petra,ac rupe collocata,reliqua dogmata firme ac tute ędificabuntur.Magnus Basilius in commentariis Es.c.2.interpretans illum locum, & erit in nouissimis diebus pręparatus mons Domini,domus Domini,inquit,in sũmis montium ecclesia est;vt dixit Apostolus, oportet scire , quomodo oporteat in domo Dei conuersari,quę est ecclesia Dei viuentis , cuius fundamenta sunt in montibus sanctis . ædificata enim est super fundamentũ Apostolorum,& Prophetarum. Deinde subiungit, vnus ex his montibus fuit Petrus,quem petram appellauit, propter firmitatem maximam fidei, & infractum robur animi ad non cedendum ictibus tentationum,& periculorum,super quam petram promisit Dominus ædificare ecclesiam suã. Hactenus Basilius , rursus idem Basilius in sermone de pœnitentia , cum audisset (inquit)petra es,laudem tulit: etsi enim petra est,non,vt Christus petra : vt Petrus petra. Christus enim est vere petra immobilis : Petrus vero propter petrã scilicet est immobilis . donat enim Iesus dignitates suas non exinanitus & exhaustus ipse , sed habens largitur . Lux est : vos estis lux mundi . Sacerdos est : facit sacerdotes . Hactenus Basilius . Item Eusebius Episcopus Alexandrinus de quo meminit Antherus pont: in epistola sua,in homelia de resurrectione explanans illud,dicite discipulis & Petro,dic,inquit,Petro veni,ne metuas, οὐκ ἠλάττωσά σε τοῦ χοροῦ τῆς δόξης, οὐκ ἐχώρισά σε τῆς ἀξίας, οὐκ ἔγραψά σε δεύτερον ἄλλου, οὐ δέδωκα ἄλλῳ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. μὴ δειλιάσῃς Πέτρε; ὡς ὑπῆρχες, τοιοῦτος εἶ, ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ φοβηθῇς Πέτρε, ὃ ἐπηγγειλάμην πληρῶ. ἐπὶ τῇ πεποιθμένῃ σοῦ πίστει οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. vt non timeret Petrus,ne propter negationem dignitatẽ apostolici principatus amisisset, veni, inquit, ne timeas,nihil tibi de gloria chori Apostolici minui : non te à dignitate remoui : non feci te secundum infra alterum : non dedi alteri claues , ne timeas Petre,qualis eras,talis es : quodcunque ligaueris super terram , erit ligatum in cœlis.ne timeas Petre,quod promisi,impleo : super tuam fidem,quę fit petra,ædificabo ecclesiam meam.fidem non alterius,sed quę in Petro,vocauit petram,super quam promittit ędificare suam ecclesiam. beatus Hilarius lib.6.de trinitate loquens de Petro Christum Dei viui filium confesso, super hanc igitur,inquit,confessionis petram ecclesiæ ædificatio est. Sed quia hoc Magdeb: vt sunt peruersi interpretes,male interpretabuntur, item illud quod Paulo post sequitur , hæc fides , ecclesiæ est fundamentum , necessaria cautio est,vt beatum Hilarium à falsa istorum interpretatione,& peruersa intelligentia vindicemus ac defendamus. ergo super hanc petram cõfessionis,ecclesię, inquit,ędificatio est : recte quidem,& verissime. sed quæro,confessio ista,super cuius petram ædificatio est ecclesiæ,cuius nam hominis est, auctore etiam Hilario,an cuiuscunq; ? an hæc fides in quocunque sit,erit is ecclesię fundamentum ? nec enim fides separata esse potest,quin alicuius sit,eius scilicet in quo est.vide quid sequitur, Hæc fides,subiũgit Hilarius,regni cœlestis habet claues : quæro hic rursus,cuius nam hęc fides : nullius fortasse,aut omnium: vt vel nullus sit,qui claues habeat regni cœlorum,vel habeant omnes,quicunque fidẽ hanc habent ; atque ita Christus vel non promiserit Petro inquiens , tibi dabo claues regni cœlorum : vel omnes in hac confessione beatos prędicauerit ; & omnes fecerit Petros : o,cœcam istorum tarditatem. Ergo cũ post illam beatissimam confessionem à Deo patre primum magnifice re-

uelatam

uelatam Petro, dixerit, tibi dabo claues regni cœlorum, qui, vt ait idē Hilarius, promeruit super eminentem beatæ fidei suę confessione locū, consequens necessario est, vt in toto isto loco Hilarij intelligenda sit confessio, & fides Petri. itaque cum ait, super hanc igitur confessionis petrā ecclesia ædificata est, petram confessionis Petri intelligere oportet: itē cū ait, Hæc fides ecclesiæ fundamentum est, fides, inquam, Petri: hoc est, Petrus hac sua fide ecclesiæ fundamentum est: sicut illud, quod statim sequitur, hęc fides regni cœlestis habet claues, hæc fides Petri scilicet, & nō vt in Hilario, quem Erasmus non tam correxit, quam more suo diuinando, & audendo, & vt sibi videbatur, sentiēdo, deprauauit, peruerse notatum est in margine sic, fides, ecclesię fundamētum, habet claues regni cœlorū: & rursus in eodem loco lib. 6. sic, super confessionis petram est ædificatio ecclesiæ, cum potius super petram cōfessionis Petri sit ecclesię ædificatio: & fides Petri, ecclesię fundamētum, habeat claues regni cœlestis, idest Petrus propter hanc fidem habuerit claues regni cęlorum: in qua potestate & fide iuxta orationem Domini Pontifices Romani Petri Principis Apostolorum successores sunt vsque ad consumationem sæculi. Sed quod interpretamur, hęc fides claues regni cœlorū, idest, hęc fides Petri: Petrus, inquam, propter hanc fidem habet claues regni cœlorum, si mihi non credunt Magdeb. credāt saltem illi ipsi Hilario sui interpreti, qui paulo post ob hoc, inquit, beatus est: hæc reuelatio patris est: hoc ecclesiæ fundamētum est: hæc securitas æternitatis est. Deinde subiungit tanquam sui interpres, hinc regni cœlorū habet claues: hinc terrena eius iudicia cœlestia sunt: vt quæ paulo supra de fide, & petra confessionis dixerat, aperte de Petro propter fidem & constantiam confessionis eius accipi voluerit. hanc formam loquendi plerique Pontifices post beatum Hilarium secuti sunt: vt illud, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, sic interpretarentur, idest super hanc fidem: aut super hanc confessionem, vt Leo magnus, Agatho, Nicolaus primus, Adrianus primus, & alij, ne omnes enumerem. Sed admonui iam, nihil referre, siue Petrus propter firmitatem fidei petra metaphorice dictus sit, vt magni auctores tum Græci, tum Latini interpretati sunt: siue fides ipsa beati Petri propter ipsius firmitatem, vtrunque enim verum est: immo sola ratione hæc duo, vt sępius dicam, distinguuntur. non enim cum super petrum ędificata est ecclesia, ædificata est super carnem Petri, sed super fidem Petri, quæ non humana, sed diuina erat, quam non caro, & sanguis Petro, sed pater cœlestis reuelauit. vnde beatus Chrysostomus homilia in pentecostem interpretans illud, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, non dixit (inquit) super Petrum ædificabo, non enim super hominem, sed super fidem Petri. Petrus igitur non per carnem suam, sed per fidem diuinitus ei reuelatam fundamentum ecclesię est loco Christi, qui eum posuit. rursus idem Chrysostomus in homilia de petro & Elia: quia quod est in euangelio, super hanc petram, sic intelligebat & interpretabatur, idest super Petrum propter fidem eius firmissimam, idcirco petrum vocat τὴν κρηπῖδα τὴν ἀσάλευτον, idest rupem immobilem τὴν πέτραν τὴν ἀῤῥαγῆ, idest, petrā, quæ scindi non posset τὸν πρῶτον τῆς ἐκκλησίας, τὸν πύργον τὸν ἀσάλευτον idest primum ecclesiæ, & arcem, quę quatefieri non posset. Sanctus Nilus in epist. ad Eusebiū, Sacerdotium, inquit, susceperunt homines similes nobis & carne & sanguine compo-

De Erasmi falsis annotationibus in margine Hilarij de ædificatione ecclesiæ super cōfessionis petrā, aut super fidē.

De interpretatione locorum Hilarij ex ipso Hilario.

compositi, vt cum aliquem in crimine deprehenderent, de proprijs peccatis admoniti, humanitate erga homines sui generis ostenderent. vt cerni, inquit, potest. in Petro primo lapide ecclesię, qui positus est ἐκ μετανοίας κορυφὴ, κεφαλὴ, καὶ ἀκρότης χοροῦ τῶν ἀποστόλων, idest post pænitētiam, vertex, caput, & fastigium chori Apostolorum. primum lapidem ecclesiæ appellauit Petrum, sic illud euangelij interpretans, sicut per traditionem maiorū secundum scripturas didicerat, super hāc petram ędificabo ecclesiā meā. Postremo, tempus enim me deficiet, si omnes enumerare velim, Hippolytus martyr, & Episcopus Portuensis, in libro de consumatione sæculi, & Antichristo, Petrus, inquit, petra fidei, & magister ecclesiæ, princepsque discipulorum, qui claues regni habet. & Synodus magna Chalcedonēsis in actione 3. de beato Petro ait, qui est petra & crepido ecclesię catholicę & rectę fidei. Itē sāctus Theodorus cognomēto Studites eruditissimus auctor in epistola ad Paschalem primum implorans auxilium eius aduersus sanctarum imaginum insectatores, audi (inquit) Apostolicum caput, pastor ouium Christi θεοπρόβλητε, idest, a Deo electe, clauiger regni cœlorum, petra fidei, super quam ædificata est ecclesia catholica. Leo etiam Imperator cognomento sapiens in quodam sermone ex plurimis quos mirabili doctrina, & spiritu repletos composuit, explicans totum mysteriū apostolici principatus, post resurrectionem (inquit) ter Petrum percūctatus, an ab eo diligeretur, ouium suarum ποιμενάρχην, idest, Principem pastorem Christus constituit: deditque ei pascendi potestatem, petens ab eo pascendi curam, tanquam vicem redamādi, idcirco enim aiebat, amas me, pasce agnos meos. Petrus vero (inquit) cum intelligeret principatū illum magnum esse, & magnis indigentem viribus, videretq; Ioannem sequentem, illum dico, quē vehementer Christus amabat, hic (inquit) quid? quod perinde erat, quasi diceret, me ne præfici vis caput discipulis? hunc vero à te dilectum, qui voluit sedere ad dextram, & matrē præmisit, quæ peteret, vt vnus sederet ad dextram, hunc inquam, quid facere iubes? ne igitur occasionem erroris aliqui corriperēt, quod omnibus discipulis cōmuniter dixisset, quæcunque solueritis, & quæ sequuntur, respondit Dominus quasi increpās Petrum, Sic eum volo manere, donec rursus veniā, quid ad te? Tu me sequere. Idest, sequere me hoc baculo pastorali: & sicut ego, cum eram vobiscum, seruabā vos, vt pater vester, & caput, ac magister, vigilans pro vobis, sic tu esto meo loco, & sequere me, principatu, & potestate ista fratres tuos confirmans: te enim volo esse meo loco. Vnde manet (inquit) vsque in hodiernum diem Petrus sequens Christum in successore suo. Hactenus Imperator Leo cognomento sapiētis dignissimus. Habere ergo principatum, & potestatem loco Christi ad confirmādum fratres omnes, quid aliud est, quam esse fundamentū ecclesię à Christo positum, super quod ecclesiam suam ædificauerit? Hunc quoque locū Leonis recitauit Genadius Scholarius in ijs, quæ pro defensione principatus Romani pontificis scripsit, qui Synodo Florentinæ interfuit, & Constantinopolitanus Patriarcha postea factus est. Cuius testimonium, vt mihi quidem videtur, plurimum apud Magdeburgenses valere debet; immo magno eos afficere pudore, quod auctor Gręcus aduersus Grecos, etsi non omnes, multos tamē, ecclesiæ nostrę in hac dignitate aduersarios patrocinium veritatis, quam vos oppugnatis, publice tunc suscepit, & su-
scepto

ſcepto non ſolum non eſt inuidia diſſentientium & maleuolorum ſuperatus,ſed potius à Deo patrono veritatis ſummo honore,& dignitate in eccleſia ſua auctus. permulta ille ex patribus,ex Synodis, atque hiſtorijs in vnum caput libri ſui congeſſit,quæ ego libenter prætermiſi,quod is liber iam latine tranſlatus propediem ſit in lucem exiturus. Omitto plura alia teſtimonia veterum patrum ab alijs obſeruata,& ea quæ in lib. 1. confeſſionis Auguſtinianę cap.9.indicatis locis nuper notata ſunt.

Quomodo Anacletus nō ſcripſerit ſuper hanc petram, ideſt ſuper Eccleſiam Romanam,vt Magdeburgenſes finxerunt, & quomodo, ex eo quod eccleſia catholica ædificata eſt ſuper Petrum neceßario ſequatur eccleſiam Rom. cui præeſt ſucceſſor Petri, eſſe principē omnium eccleſiarum,& quomodo non credit vnam eccleſiam catholicam iuxta Symbolum, qui non credit vnam determinate;vnam rurſus determinate non credere,qui caput eius pontificem non credit. Cap. 7.

ILlud vero non eſt diſſimulandum, quod cum Anacletus ſcripſiſſet in epiſt. 1. ædificatam eſſe eccleſiā ſuper ſedem Apoſtolicam,vbi auctoritas Petri principis Apoſtolorum ſimili tropo dicta eſt ſedes, vt Petrus ipſe dictus eſt petra,Magdeburgenſes tamen vt inuidioſiorem apud ſuos facerent Pontificis Anacleti interpretationem,non ſuper ſedem Apoſtolicam, vt ille ibi ſcripſerat, ſed ſuper hanc petram, ideſt ſuper Romanam eccleſiam ſcripſiſſe finxerunt. ſed fortaſſe reſpondebunt, ſi non in prima, at in tertia epiſt. ſic ſanctum Anacletum interpretatum eſſe, cum ait, hæc vero ſacroſancta Romana, & Apoſtolica eccleſia non ab Apoſtolis ſed ab ipſo Domino ſaluatore noſtro primatum obtinuit & eminētiam poteſtatis ſuper vniuerſas eccleſias,ac totum Chriſtiani populi gregem aſſecuta eſt: ſicut ipſe beato Petro Apoſtolo dixit,Tu es Petrus, & ſuper hāc petram ædificabo eccleſiam meam:ſed nec hoc loco ſic Anacletus interpretatus eſt,vt iſti mentiuntur.& ſi enim ex eo quod eccleſia catholica ſuper hanc petram, ideſt,ſuper Petrum ædificata eſt, neceſſario ſequitur,vt paulo poſt demonſtrabo, eccleſiam Romanam eminentiā poteſtatis habere, vt Anacletus ait,ſuper vniuerſas eccleſias;non tamen ſequitur,vt eccleſia catholica ſuper Romanā eccleſiam ædificata ſit, niſi quatenus eccleſia eſt in Epiſcopo, & Epiſcopus in eccleſia, vt beatus Cyprianus ait. ſed quia hęc paulo ſubtiliora ſunt, differamus de eis paulo explicatius,ſi forte intelligant Magdeb. quos ipſa malitia, odio Romanæ ſedis excæcauit: mutuabor vero ad huius loci explicationē, quę Trapezūtius vir eruditus genere,& patria Græcus ad Cretenſes ſcripſit,principatū pōtificis Romani, vt ex ſanctis Patribus didicerat, Græcus aduerſus Græcos defendens.interpretabor latine,vt ſi quis in græcam epiſt. inciderit, conferat, ſi forte fidem interpretis experiri voluerit.Demonſtrauimus,inquit,natura duce ſemper omnem multitudinem vno quopiam eiuſdem ſpeciei in vnum cōgregari,vt in exercitu decem milites decurione: decuriones centurione; tribuno militū centuriones;tribunos militum duce: ſic multas paroecias, quas vulgo vocāt ἐνορίας,in vnam eccleſiam ἐπισκοπικὴν Epiſcopo: ἐπισκοπὰς in vnam metropolim metropolita: metropoles in vnam patriarchichā eccleſiā magnam Patriarcha. quamobrem,quia omnes magnę eccleſiæ ſunt quinque, oportet eas in vnam eccleſiam vno capite congregari, vt poſſit vna catholica eccleſia ὀρθοτομεῖν,ideſt, apte tractare verbū veritatis: ad

Quid Magd. finxerint in epiſt. Anacleti.

Trapezuntius defenſor Rom. pōtificatus aduerſus Græcos

Quomodo ecclesia catholica, quam credere oportet, sit vna.

tis: ad idque necessitas naturæ impellit: immo, quod maius est, impellit etiam fides. omnes enim, inquit, synodi anathema fecerunt, eos, qui nõ credunt vnam sanctam ecclesiã ὡρισμένως non autem ἀορίστως idest vnam finite, & non infinite, quod est blasphemũ. quomodo enim, inquit, vnã credes, si nescis quã? an dices vniuersam totius mundi? erit ergo tibi Orthodoxus Armenius, Aethiops, Sergianus, Indianus, Monothelita, ac Theopas chita. Quare, cum dicimus vnam catholicam ecclesiam, scire oportet, qua nam ex ecclesia efficitur vna; si quidem omnis multitudo, vt diximus, vno aliquo eiusdem speciei efficitur vna, est igitur catholica ecclesia vna vnius ecclesiæ Romanæ coniunctione: quæ ipsa cum Pontifice vno vnitur, ita fit, vt omnes ecclesię catholicæ cum Romana vniantur: & Romana cum Põtifice, ac proinde omnes cum Pontifice. hactenus Trapezũtius. ex quo simul fit, vt sicut ecclesia Rom. fundata est super successorem Petri principis Apostolorũ, qui ei præest, sic reliquę omnes ecclesiæ, quæ cum ecclesia Rom. sunt in vnam magnam ecclesiam catholicam copulatę, super Pontificem Rom. sint fundatę ab eo, qui dixit beato Petro, tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. quod verbum Magdeburg. & ceteri Luterani non intelligunt. quia non credunt, sicut Iudęis dixit Esaias, nisi credideritis, non intelligetis. immo dicam amplius, Nõ credunt isti vnam sanctam ecclesiam catholicam, quia illum negant, qui est origo vnitatis & coniunctionis ecclesiarũ in vnam catholicam ecclesiam. quem quidem si non negarent, nunquam Magdeburgenses, nunquã Luterani, & Caluiniani, & Anabaptistæ fidem amisissent, venissent enim ad ecclesiam Rom. & cum successore Principis Apostolorum euangeliũ contulissent, ne in vacuum currerent, sicut hactenus cucurrerũt, & adhuc currunt: & inde fidei sanitatem, ac firmitatẽ ex sanitate ac firmitate fidei Petri, pro qua Dominus vsque ad consumationẽ sæculi orauit, & exauditus est, tanquã ex petra Apostolica & salutari medicina reportassent. nũc autem experimur, verissime à beato Cypriano grauissimo sanctitatis, & eruditionis Magistro, & in verbis Dei intelligendis, & docẽdis perfecto, scriptum esse ad Cornelium Pontificem, non aliunde hæreses obortas, aut nata esse schismata, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in ecclesia ad tẽpus sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur.

Qui vnum caput ecclesię catholicę non agnoscũt, nõ possunt orthodoxos a nõ orthodoxis internoscere.

Matth. 16.

Esa. 7.

Negant vnam ecclesiã catholicam, qui originem, & fundamentum vnitatis negant.

Vnde factum sit, vt fidem amiserint Luterani, & Caluiniani secundũ verissimam Cypriani sententiam.

Responsio ad aliam reprehensionem allegationis scripturæ ex Genesi tanquam violentæ; vbi redarguuntur Magdeburgenses de mendacio, & ignorantia. & explanatio loci sapientißime, & accommodatißime allegati. Item responsio ad aliam reprehensionem argumentationis in epistola Clementis quarta, & in epis. Thelesphori. vbi etiam redarguuntur Magdeb. de ignorantia, & malitia. Cap. 8.

SEd quoniam satis iam, vt arbitror, refutatum est quod Magdeb. de ecclesia catholica super hanc petram, idest, super sedem Apostolicam fundata, vt sanctus Anacletus ait, tanquã indoctissime & insulsissime expositum obijciebant; & argumentis scripturæ sanctæ, ac veterum patrũ testimonijs totus euangelij locus explicatus est: pergamus deinceps ad alia, quæ in eadẽ epist. Anacleti prima ijdẽ notarunt, hic quoq; more suo blasphemantes, quod ignorant. Illud enim inquiunt, violẽtius & crassius Gen. 19. Dominus per Moisem loquitur dicens de Lot, ingressus es quidẽ vt ad-

» vt aduena, nunquid, vt iudices? ergo peregrina submouenda sunt iudicia.
» nã illud nõ Dominus per Moysem loquitur, sed Sodomitę hospites Lot
» ad stuprum exprobrant ei, quod cum sit aduena Sodomę, nolit tamen eo
» rum cupiditatibus obtemperare]

hic quoque deprehẽsi sunt Magd. in calumnia manifesta, Anacletus enim sic scripsit, vt perspici potest à quouis, qui locum epistolę relegere voluerit. Leges (inquit) ecclesię Apostolica firmamus auctoritate: & peregrina iuditia submouemus. vnde & Dominus mentionẽ faciens Lot, per Moysem loquitur, dicens, ingressus es quidem, inquiunt, vt aduena, nunquid vt iudices? inquiunt, dixit Anacletus, sicut Moyses ipse scripsit; Sic enim ait, ingressus es, inquiunt, scilicet Sodomitæ. isti vero boni viri, & æqui iudices non curantes, quod Dominus per eundem Moysem præcepit inquiens, non addetis ad verbum, quod vobis loquar, nec auferetis ex eo, substulerunt illud, inquiunt, vt locum calumniæ suæ relinquerent, subiungentes, Nam illud non Dominus per Moysem loquitur, sed Sodomitæ: in quo non solum calumniam, sed ignorantiam prodiderunt. hoc enim quod Sodomitæ inquiũt, vt Moyses narrat, & Anacletus ipse recitat, Dominus per Moysem Prophetam, & scribam suum loquitur ad nostram scilicet doctrinam, vt prudentissime idem Pontifex Anacletus admonuit, cum statim subiunxit, vnde facile intelligeremus, quorsum spectaret, quod narrat, dixisse Sodomitas Sancto Lot: ingressus es, vt aduena, nunquid, vt iudices? cum subiunxit, inquam, Vnaquæque prouincia, tam iuxta ecclesiasticas, quam iuxta sæculi leges, suos debet iustos, & non iniquos habere iudices, & non externos; nisi apostolicæ sedis huius decreuerit auctoritas, quatenus quicunque causam, habnerit, apud suos iudices iudicetur: & non ad alienos causa vagandi, stimulante proteruia, suã despiciens patriam transeat. Huc ergo spectabat, quod sanctus Anacletus narrauit, dixisse Sodomitas, vt intelligeremus, si hoc secundum sæculi leges fit, quanto magis fieri debere secundũm ecclesiasticas leges? debere dico unamquamque proninciam habere iudices iustos, & nõ externos: peregrinaq; iudicia ad contemptum patriæ pertinere, nisi propter aliquam iustam causam aliter primæ sedi visum esset. Sodomitæ enim cõtemni patriam suam satis significabant, cum inquiunt, Ingressus es, vt aduena, nunquid vt iudices? iudicare enim illos videbatur, quoniam S. Lot, vir aspectu, & auditu iustus, vt beatus Petrus de eo dixit, nolite, inquit, quæso fratres mei, nolite malum hoc facere. Hoc ergo illi exprobrarunt Sodomitæ, quod cum aduena esset, tanquam Iudex tamen eos reprehenderet inquiens, Nolite hoc malum facere. Sed Magdeb. cum nec hoc intelligerent, dixerunt, ad stuprum exprobrasse ei, quod cum aduena esset, nollet tamen eorum cupiditatibus obtemperare. Quis non rideat, vel potius defleat istorũ tarditatem ingenij ex cœcitate mentis proficiscentẽ? quis enim vnquam diceret præter istos, speciem vllam Iudicis præ se ferre eum, qui alterius cupiditati non obtemperet? Illa vero conclusio, istorum quoque sit, vt sunt valentes dialectici, Dominus per Moysem loquitur dicens de Lot, ingressus es quidem, vt aduena, nunquid vt iudices? ergo peregrina submouenda sunt iudicia: in Anacleti enim epistola nunquam eam legerunt. explicatum vero est, quomodo & qua ratione ad iudicia peregrina submouenda pertineret, quod de Sodomitis, & de S. Lot

Commentum, & calumnia Magd.

Gen. 19.

Deu. 4.

Quomodo Magdeb. cum calumnia sua simul ignorantiam prodiderunt.

Explicatio loci epist. Anacleti quem Magd. non intellexerunt.

2. Pet. 2.

Conclusio a Magd. per calumniam & insciciam ficta in epist. Anacleti.

Pontifex Anacletus valde prudenter & apposite recitauit. Simili exemplo ab humanis legibus sumpto vsus est Eleutherius in epistola sua, sanciens enim, ne quid in iudicio absque legitimo accusatore fieret, nam si leges, inquit, sæculi accusatores requirunt, quanto magis ecclesiasticæ regulę? docent enim terrestria, & humana, quæ sint ecclesiastica, atque cœlestia. huc etiam pertinet, quod Calixtus primus Pontifex quoque Apostolicus in epist. 2. scripsit, Quis enim, inquit, dubitat, leges humanas rationi & honestati non repugnantes esse amplectendas? pręsertim vbi vel publicę consulunt vtilitati, vel ecclesiasticę dignitatis auctoritatē defendunt, & eo adminiculo tuentur. Rursus Chrysippi isti, qui omnem argumentationis formam, quam ipsi, non intelligunt, reprehendunt, & ridēt, & inde fictam esse epistolam persuadere volunt, simile, inquiunt, exemplū scilicet argumentationis proxime reprehensę extat in 4. epist. Clem. sub finem. Sed & illa species castimoniæ obseruanda est, vti ne passim & libidinis solius causa cū fœminis coeat quis, sed posteritatis reparandę gratia. Deinde subiungit Clemens, quæ obseruantia cum etiam in nonnullis pecudibus inueniatur, pudori est, si non ab hominibus rationabilibus, & Deum colentibus obseruetur: ergo omnes peccauerunt, & egent auxilio Dei. hanc conclusionem Magdeb. reprehendere, & Clementis esse, negare maluerunt, quam considerare, quam vim haberet. Habet enim hanc, (vt intelligere licet ex antecedenti Enthymemate, siue sententia, quæ est, pudori esse, non obseruari hanc castitatis specie à rationabilibus, & Deū colentibus) si ratio naturalis, & lex colendi Deum nō sufficit ad obseruādam hanc speciem castitatis, quam pecudes sine ratione & lege, solo naturę instinctu seruant, & ita mutabiles sunt homines, sequitur omnes esse peccatores, & auxilio Dei ad bene viuendum indigere: quo nihil neque verius, neque subtilius, nec ad rem accommodatius dici potuit. hac enim conclusione admonuit, quid laicos facere oporteret ad seruādam hanc speciem castitatis coniugalis, in qua turpissimum sit, à quibusdam pecudibus vinci: scilicet oportet auxilium à Deo petere, siquidem omnes peccauerunt, & indigent gratia, non solum vt sanentur; sed etiam, vt sani facti, recte operentur. eadem Pauli sententia vsus est Athanasius in eundē sensum, in epis. ad Episcopos Africę, Creata (inquit) mutabilia esse, nemo inficias iuerit, cum & angeli præuaricati sint, & Adam non obediuerit, & omnes egeant gratia Dei. Addunt præterea Magdeb. Et in epist. Thelesphori, vbi dicit hymnum angelicum recitandum solemniter in missarum solemnijs, infert, Ipsi enim, qui proprio ore corpus Domini cōficiunt, ab omnibus sunt audiendi, obediendi, atque timendi, & non lacerandi, aut detrahendi. quęro à vobis Magdeburgēses, cur dixistis, infert Thelesphorus? quis vnquam dixit, nisi vos, coniunctionem Enim ad conclusionem rationis adhiberi? Cur, inquam, dixistis, infert Thelesphorus? nisi quia fingere voluistis, & persuadere nescientibus, quasi ita Thelesphorus ridicule argumentaretur; hymnus recitandus est ab Episcopis in solemnijs, ergo ipsi qui proprio ore corpus Domini conficiunt ab omnibus sunt audiendi & obediendi & à nemine lacerandi, &c. at Thelesphorus nullam hic conclusionem ne somniauit quidem; sed potius rationem reddidit, cur sacerdotes & Episcopi non essent temere à laicis accusandi. de quo cum paulo supra admonere cœpisset sub nomine clericorū, quod Latius patet,

Alia conclusio imprudenter à Magd. reprehēsa in epist. 4. Clementis.

Alia conclusio ficta a Magd. in epist. Telesphori.

patet, & quædam interiecta essent de sanctitate vitæ clericorum, de ieiunio 7. hebdomodarum, de celebratione missæ in nocte natiuitatis, & de hymno angelico recitando, iterum redit ad intermissum locum de nō accusandis clericis. & iam proprie de clericis sacerdotibus loquens, causā reddit, quare non sint à vulgo laicorum arguendi, & accusandi: quia scilicet ipsi, qui tantę dignitatis sunt, vt corpus Domini ore suo consecrent, & conficiant, tanquam magistri populi ab omnibus sunt audiendi, & timendi; siquidem ab ipsis populus benedicitur, instruitur, & corrigitur. at eos à quibus lacerantur, & accusantur, corrigere minime possunt. An non sunt hæc consentanea? non pudet vos Magdeburgenses sic omnia inuertere, & deprauare? omnia in peiorem partem malitiose rapere? nulla æquitate vti? neque quæ dicuntur, neque causas eorum, quæ dicuntur vllo modo considerare? Non pudet Magdeb. inuertere, deprauare, fingere.

Quomodo quod Eleutherius ad Episcopos Galliæ scripsit, commisisse eis ecclesiam vniuersalem, quia non intellexerunt Magd. falso existimarunt primatui ecclesiæ Rom. repugnare. & quomodo intelligendum sit, ex ipso Eleutherio intelligi & ex ijs, quæ Greg. Naz. de S. Athanasio & Cypriano in eorum epitaphijs scripsit; & ex epistola Ioannis Hierosolymitani Patriarchę ad Theophilum Alexand. & ex Sidonij Apollinaris sensu de inscriptione epistolæ Clem. ad Iacobum. Cap. 9.

" SEd prosequamur reliqua. Aiūt pręterea, multa in his Epistolis esse per
" plexa, & cōtraria. vt in Eleutherij Epis. huius rei gratia vniuersalis vo
" bis Gallis commissa est ecclesia, si hoc, inquiunt, verum est, quomodo
" principatum tribuit ecclesiæ Romanæ? hęc posteriora destruunt priora.] non est reprehēdēdus auctor præsertim Apostolicus, siquid in libro suo, aut epistola dicat, quod non quiuis facile intelligat, aut quod aliqui indocti ad suam perditionem deprauent, vt beatus Petrus de epistolis Pauli scripsit, in quibus sunt, inquit, quædam, quę indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. huiusmodi est, quod Eleutherius scribit ad Galliæ Prouincias, idest, ad Episcopos earum, Huius rei gratia vniuersalis vobis a Christo Iesu commissa est ecclesia: vt pro omnibus laboretis, & omnibus opem feratis. quod quidem quia Magdeb. non intelligunt, primatui Romanæ ecclesiæ repugnare arbitrātur. Explicemus ergo nos, qua ratione vniuersalis ecclesia cōmissa illis dicatur: & quomodo intelligēdum sit. idem enim dixit Clemens Ro. lib. 6. de Apost. constit. cap. 14. Scripsimus, inquit, vobis omnibus, scilicet Episcopis hanc Catholicā doctrinam ad cōfirmandum vos, quibus Episcopatus vniuersalis creditus est ac commissus. Episcopatum vniuersalem, siue ecclesiam, vniuersalem dicit Episcopis commissam, scilicet per partes, idest, suam cuique eorum partem Episcopatus vniuersalis, siue ecclesiæ vniuersalis, pro qua parte ita laborare, & cui ita præsidere quisque debet, vt suus in ea labor, & præsidentia ad omnes mundi ecclesias, tanquam ad membra vnius corporis, pertineat iuxta Apostolicam illam humani corporis analogiam, siue proportionem: cuius membra, inquit id ipsum proinuicem sunt solicita: &, si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia mēbra. Sic igitur intelligendum est, quod Eleutherius Gallicanis Episcopis scripsit. quod satis idem explicat, siquis aduertat, cum ait. Vobis huius rei gratia vniuersalis à Christo cōmissa est ecclesia. cuius

Quomodo secundū scripturam, & veterū auctoritatem, & apostolicam const. ecclesia vniuersalis cō missa sit episcopis, nec id repugnet primatui.

1. Cor. 12.

nam rei gratia? vt pro omnibus, inquit, laboretis: & cunctis opem ferre non negligatis. Vobis, inquā, commissa est ecclesia catholica, scilicet cui que vestrū sua ecclesia illius catholicę pars, quām partem quisque vestrū,
Matth. 5. suscepit, & cuius est caput: in qua tanquā lucerna incandelabro posita iu xta parobolam Domini omnibus, qui in vniuersa domo sunt, luceat, tan
Philip. 2. quā luminare in mundo, sicut Apostolus ait. sic enim Nicena Sinodus in quadā diatypose ex ijs, quę in quibusdam fragmentis actorum eius ferun tur, Episcopus, inquit, est imago Christi, & caput ecclesiæ, quam suscepit. in quo satis aperte significauit, vt sunt singularum ecclesiarum singuli Epi scopi, idest, singula earum capita, sic esse vniuersalis ecclesiæ vnum Episcopum vniuersalem, qui eam suscepit, vt cuius caput est vniuersale. Hinc beatus Gregorius Nazianzenus Athanasium in Epithaphio laudans, cre ditur, inquit, illi populi Alexandrini præsidentia: deinde subiungit, quod perinde est, vt si dicam, totius orbis præfectura. cur ita? quia scilicet ita præfuit ecclesiæ Alexandinę, vt vniuerso orbi prodesset. siquidem fides, quam quisque Episcopus in ecclesia sua prædicare, ac defendere debet, vna est & catholica, idest vniuersalis; ad omnesque mundi ecclesias eiusmodi prędicatio ac defensio pertinet. Simile item est, quod idem Grego rius de beato Cypriano in laudem eius scripsit. Non enim inquit, soli car thaginiensium ecclesiæ præfuit, aut Africæ, quę merito eius vsque in hodiernum diem omniū sermone celebratur, sed vniuerso Occidēti, immo Orienti fere ipsi, & Meridei ac Septentrioni, quocunque ille admiratione sui peruenit. Hactenus Greg. Satis hic explicauit, qua ratione, qui ecclesiam Carthaginiensium regendam tanquam Episcopus eius suscepit, eidem iuxta Apostolicam constitutionem, & Eleutherij Pontificis sententiam vniuersalis ecclesia, siue vniuersalis Episcopatus commissus esset: scilicet, vt ad Episcopatum vniuersum, idest ad omnes mundi ecclesias, si fie ri posset, sanctitatis eius fama & sanctę gubernationis exemplū, ac catholicę fidei & doctrinæ professio ad Dei gloriam & totius corporis ecclesię ædificationem peruaderet. eodem spectat inscriptio Epistolæ Clementis ad Iacobum Archiepis. regentem ecclesiam sanctam Hierusalem, & omnes vbique prouidentia Dei fundatas ecclesias, quam inscriptionem Sidonius Apollinaris ad Episcopum sui temporis ecclesię Lirinensis, quē laudare voluit, argute accōmodauit, ac simul interpretatus est. paulo post loco proprio cap. 13. verba eius recitabo. Mirabili itaq; breuitate, idest, vno verbo Apostolica constitutio, & S. Eleutherius eam imitatus, admonuit, in quā arduo opere versetur Episcopatus, in quo ita laborādū sit, vt ad vniuersas ecclesias catholicæ prædicationis lumē ac fructus, & omniū bonorum operum exemplum pertingat. Recte hactenus Ioannes Patriarcha Hierosolymitanus, cum apologiam ad Theophilum Alexandrinum scribit, eumque in exordio laudans, Tu quidem, inquit, vt homo Dei, & apostolica ornatus gratia, cura omniū ecclesiarū, maxime eius, quæ Hie rosolymis est, sustines, cum ipse pluribus solicitudinibus ecclesię, quę sub est, distringaris. nihil prohibet, quin recte hoc Iohannes scripserit: apolo giam vero, vt origenista non recte. Hoc ergo est, commissam fuisse ecclesiam vniuersalem Episcopis Galliæ, non quidem quod sub eis esset, vt est sub Pontifice Rom. sed quod de omnibus ecclesijs, sicut explicaui, solici ti esse deberent: & omnium ecclesiarum cura & studio teneri, sicut Theo
philus

» philus Patriarcha Alexandrinus ecclesiæ Hierosolymitanę, quamuis ad
» eius diœcesim non pertineret, cura & studio tenebatur. Huc pertinet il-
» lud in actis Apost. cum ait Paulus, Attendite igitur vobis, & vniuerso gre
» gi, in quo posuit vos spiritus S. Episcopos regere ecclesiam Dei, quam ac quisiuit proprio sanguine. Illud enim, in quo posuit vos, significat portionem gregis, quę, vt Cyprianus ait, singulis pastoribus ascripta est, quam regat quisq; & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus. Hanc portionem gregis singulis Episcopis adscriptā vocat idem in lib. de vnitate ecclesię partem Episcopatus, quæ a singulis, inquit, in solidum tenetur. Illud vero, regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine, ad vniuersalem ecclesiam pertinet, quam dilexit Christus, & tradidit semetipsū pro ea, vt, sicut scriptum est, sanctificaret eam. simile est illud in epist. beati Petri, pascite, qui in vobis est, gregem Christi, idest, vnusquisq; portionē vniuersi gregis Christi sibi assignatam, & commissam. Sed explicemus adhuc magis, quæ hactenus de vniuersali ecclesia, & patribus eius dicta sūt, vnde etiam facile iam intelligi possit, quod quibusdam eruditis fortasse non ita facile ad intelligendum aliquando visum est, quomodo à beato Cypriano in libro de vnitate ecclesiæ dicatur Episcopatus vnus, & indiuisus, cuius pars in solidum tenetur. non enim indiuisum esse videtur, cuius partes a singulis tenentur. & rursus, si pars, quomodo in solidum tenetur? teneri enim in solidum non partis, sed totius videtur esse. Quare explicandum est, quid hic significet, teneri in solidum. Cum ergo beatus Cyprianus Episcopatum vnum & indiuisum dicit, quem Clemens Romanus, vt paulo antedixi, Episcopatum vniuersalem vocat, vnum gregem dicit vnius pastoris: & vnum pastorem vnius gregis, sicut Dominus, (inquit idem Cyprianus) monet in euangelio suo, & docet dicens; & erit vnus grex, & vnus pastor. Ecclesiā enim ait, vna est, & caput vnū, & origo vna. Paulo autem supra probat idem Cyprianus auctoritate euangelij aduersus auctores schismatum, disposuisse Dominum auctoritate sua, vt origo huius vnitatis ecclesię à Petro eius capite duceretur. Probatio, inquit, est ad fidem facilis compendio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrū, Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo ecclesiam meam: & portę inferorum non vincent eam. tibi dabo claues regni cœlorum, & quæ sequuntur. Hæc igitur ecclesia vniuersalis, quæ vna est, & ab vno capite, quod ei Dominus auctoritate sua imposuit, vnitatē habet: partes habet distinctas quidem inter se, sed nō diuisas ab ista sua vnitate. Hæ autē partes sunt singulæ ecclesiæ catholicę, idest, singulæ plebes singulis Episcopis adunatæ, est enim ecclesia, vt ait idem Cyprianus libro 4. epi. 9. plebs sacerdoti adunata: & pastori suo grex adhęrens. vnaquæq; ergo harum partium, ecclesia, siue episcopatus est & dicitur; & pars est illius indiuisi episcopatus, & indiuisæ ecclesiæ. ita fit, vt episcopatus vnus sit, cuius pars à singulis teneatur: sitq; aliquid indiuisum, cuius partes cū isto indiuiso scilicet cohærentes, à singulis teneantur. Cū enim per schismata desinunt cohęrere, simul desinunt esse partes illius: & desinunt esse, & dici ecclesiæ, vt Dominus in euangelio suo docuit, quod beatus quoq; Cyprianus in eodē lib. 4. epi. 9. notauit, cū enim dixit Petro, & super hāc petram ædificabo ecclesiam meā, nomine ecclesiæ docuit, non esse ecclesiam, quæ non esset cum Petro & successore eius cohęrens. Est itaq; vnus episco-

Act. 20.
1. Pet. 5.
1. Pet. c. 5.
Ioan. 10.

episcopatus, indiuisus, siue vna ecclesia indiuisa, quia partes eius, quãdiu partes sunt, non possunt esse ab ea vnitate separatæ: diuulsæ enim, & segregatæ non sunt amplius partes istius episcopatus vniuersalis, & vniuersalis ecclesiæ. ita fit, vt semper maneat indiuisa ecclesia, & episcopatus indiuisus instar tunicæ Domini inconsutilis. Illud vero, in solidum teneri à singulis partem istius episcopatus, significat, eum, qui partem illam tenet, ita tenere, & gubernare, vt ipse solum sit rationem sui actus Domino redditurus, vt idem Cyprianus lib. 1. epist. 3. ad Cornelium scripsit. Ex his ergo, quę de vno episcopatu, & partibus eius, & earum cohærentia auctore Cypriano explicata sunt, facile iam intelligitur, non posse committi alicui Episcopo partem episcopatus vniuersalis, siue ecclesiæ vniuersalis, quin propter necessariam cohærentiam, & connexionem simul committatur ipsa vniuersalis ecclesia, & episcopatus vniuersalis. Hoc interest, quod pars ecclesiæ in solidum committitur, vt explicatum est: ipsa vero vniuersalis ecclesia, & vniuersalis episcopatus non in solidum, sed ex parte. Illud etiam hic aduertendum est, pro eo, quod beatus Cyprianus scripsit, episcopatum esse vnum, cuius pars à singulis tenetur, quod satis iam explicatum est; Patronus Molinæi Iurisconsulti, quisquis ille fuit, (nomẽ enim suum callide reticuit, ne cum à Ruffo postea redargueretur, & patrocinium suum defendere non posset, se ac clientem suum tacendo palã condemnaret) hoc modo scripsit, locum Cypriani fatue corrumpens, Vnum episcopatũ esse, qui apud singulos episcopos in solidũ esset, quod quidem non magis poterat esse verum, quam duos esse eiusdem rei Dominos in solidum, quod Vulpianus negat fieri posse: aut vnius corporis plura esse capita, quo nihil potest esse monstri similius. Satis ergo hactenus demonstratum est, non repugnare primatui ecclesię Rom. vt Magd. obijciebant, quod Eleutherius Pontifex rationem, scripturam, & Apostolicam constitutionem à Clemente Romano descriptam secutus dixit: & testimonijs atque imitatione veterum, quemadmodum intelligendum sit, explicatum est.

Responsio ad id, quod obijciunt, quomodo Anacletus citet litteras Clementis cum sit Anacletus à Petro ordinatus, teste Irenæo, & Eusebio, & quemadmodum intelligendum sit, quod tam varie de successione Clementis à variis scriptum est, vt alii secundum post Petrum numerent, alij tertium, alij quartum, & de Lini morte viuente Petro: & quare à quibusdam antiquis auctoribus prætermissus est Anacletus in describenda successione Pontificum. Cap. 10.

OBijciunt præterea Magdeburgenses citationes Pontificum Apostolicorum ad negandas eorum epistolas. huc enim spectant omnes
» eorum accusatoriæ obseruationes. Anacletus, inquiunt, citat lite-
» ras Clementis, cũ, teste Irenæo & Eusebio, Anacletus à Petro presbyter,
» aut Episcopus sit ordinatus.

Nos Clementem ipsum Romanum, Apostolicum auctorẽ habemus, qui non solum in Epis. ad Iacobum fratrem Domini, de qua Paulo post Magdeburgensibus respondebo, affirmat in persona Petri, sibi soli a Petro cathedram traditam, & potestatem, quam eidem Petro Dominus tradiderat; sed etiam in lib. 7. Apostolicarum constitutionum, quas idem Clemens litteris mandauit, in persona quoque Petri cap. 45. scribit se à Petro

secundum Episcopum ecclesiæ Rom. ordinatum: tamet si Eusebius tam diligens alioqui librorum inuestigator & repertor, neque epistolam hãc, neque hos libros reperit à tã multis alioqui patribus olim & cognitos & relectos, atque in summa auctoritate habitos. Si cui vero incredibile, aut certe mirũ videatur, non reperisse hos libros Eusebium, (de Irenęo enim fortasse minus mirandum sit) legat quid. S. Maximus ijs respondeat, qui Dionysium Areopagitã suo quoque tempore negabant, eodem vtentes argumento: cum tamen ante Eusebium Dionysius Alexandrinus non solum viderit, sed etiam scholijs illustrauerit; vt. S. Anastasius Antiochenus ἐν τῷ ὁδηγῷ testatur. Quasi vero omnes auctores Eusebius Cęsariensis videre potuisset, vt quos non viderit, neque fuisse vnquam putemus; cum tamen sint & alij, quos ille non vidit, neque meminit, vt libros Narcissi & Himenęi & aliorũ, quos S. Maximus dicit. de Cleto vero, quod nulla eius extaret epistola, quam Magdeb. negarent, nihil obijciendum esse putauerunt, quomodo Clemens secundus à Petro ordinatus est, cum historię fere omnes latinorum Cleto Clementem successisse narrent? neque rursus de Lino obiecerunt, quomodo primus antę Clementẽ ordinatus fuisset? Ergo, tametsi res propter auctorum varietatem alijs fortasse nõ satis constare videatur, sic tamen habendum esse arbitror, quantum ex epistola Ioannis 3. assequi licet, quem tanquam certiorem & probatiorem auctorem sequimur. sic enim ait, Si autem Petrus Princeps Apostolorum adiutores sibi asciuit Linum & Cletum, non tamen pontificij potestatẽ, aut soluendi & ligandi normam eis tradidit, sed Clemẽti successori suo. Hæc Ioannes Pontifex ante mille annos in epistola sua decretali ad Episcopos Germaniæ & Galliæ: licet Marianus Scotus hanc epistolam Leoni. 2. Agathonis successori tribuat. Linus igitur, qui primus in ecclesia Rom. ordinatus est, adiutor tantum Petri fuit in Rom. pontificatu administrando: quia aliquando necesse erat, vt ad alias regiones Petrus proficisceretur: & vrbs sine episcopo esse non poterat. Hoc autem non à nobis inuentum, aut excogitatũ est, sed ita etiam S. Epiphanius in Panario suo lib. 1. tomo. 2. hæresi 27. scripsit. mortuus vero est Linus viuente Petro, vt, præter Clemẽtẽ, Sophronius quoque hierosolymitanus in homilia de agone Petri & Pauli testatur. hoc etiam confirmat historia, quę fertur esse Damasi, quæ vsq; ad Capitonẽ, & Rufum Coss. qui vt Cassiod. ait, biẽnio martyriũ Petri, & Pauli antecesserunt, sedisse dicit. idẽ ait Marianus Scotus. Clemens vero electus, & ordinatus est Episcopus Rom. ab ipso Petro, cum iam passio eius instaret. Vnde quia Cletus cũ Lino, & post Linum Petri in eodem Pontificatu administrando adiutor fuerat, qua ratione Clemens successit Lino, eadem successit & Cleto. Lino vero successit, quia episcopatum Romanum, quem Linus, tanquam adiutor Petri, cum proprio Episcopo, idest, cum ipso Petro gubernabat, idem Clemens tanquam proprius ac principalis Episcopus suscepit. Simili ratione successit Cleto: nihil enim differt, nisi quod Linus, viuente adhuc Petro, mortuus est, Cletus vero non. ex quo factum est, vt Clemẽtem alij secundum post Petrũ, alij tertiũ, alij quartum numerent: sintq; quodãmodo omnia vera, si rationes succedẽdi distinguantur: est enim Clemens, scilicet secundus post Petrum, vt principalis: tertius, vt successor Lini: quartus, vt successor Cleti; qui post mortem Lini fuit quoq; Petri adiutor, cui successit vt Principalis

Cur non sit mirum, quod Eusebius nec epi. Clem. neque libros eiusdẽ de const. Apost. viderit.

Linus viuente Petro mortuus Clemẽte, & Sophronio Hier. auctoribus.

Vnde factũ sit, vt Clementem alij secundum post Petrum, alij tertiũ, alij quartum numerarint.

Quæ fuerit causa erroris Eusebij in Anacleto prætermisso.

cipalis Clemens. Causa vero cur Eusebius, non Cletum, sed Anacletum antecessorem Clementis, & Euaristum prætermisso Anacleto successorē eiusdem Clementis fecerit, hæc fuit, quia enim annos 11. Lino post Petrū tribuerat, & legerat Clementem annis 21. ecclesiæ catholicę præfuisse, atque annos Cleti, qui fuit adiutor Clementis annis 12. ab annis Clementis principalis Episcopi ita distinxerit (cum alioqui non essent distinguendi, vt quidem neque Marianus Scotus distinxit) vt Cletum, quem ipse Anacletum vocat, 12. annis, Clementem vero 9. qui 21. efficiunt, præfuisse diceret; vno errore alium trahente, vt ratio annorum pōtificatus Clemētis conueniret, persuasit sibi 9. annos, qui Anacleto successori tribuendi erant, Clementi tribuere. qui annis 12. sedit scilicet vsque ad Vespasianū 9. vt eadem historia Damasi affirmat. Ita factum est, vt idem quoque Marianus Scotus mecum sentire videtur, vt Anacletum successorem Clemētis ignorans tolleret, & pro eo Euaristum substitueret: & ex Cleto Anacletum antecessorem eiusdem Clementis faceret, & Clementis vitam vsque ad Traianum produceret. Accessit ad hāc errandi occasionem auctoritas Irenæi, qui ex Cleto quoque Anacletum fecit libro 3. contra hæreses cap. 3. & Euaristum Clementis successorem: quem libenter Eusebius secutus est. Non est autem idem error tametsi videatur, in epistola beati Ignatij ad Mariam Zarbensem, quæ nuper cū reliquis epistolis eius a Guilielmo Morelio Gallo Grece ædita est. Etsi enim in ea scriptum est, Clementem Anacleto successisse, siue hic error ex exemplari Græco epistolarum Ignatij parum emendato fluxerit, siue Eusebium, & Irenæum sequēs ita Morelius corrigendum esse putauerit, neutrum enim affirmo, hoc solum admonere volui, in exemplari vetustissimo, & emendatissimo bibliothecę Mediceæ Florētinę nō Ἀνακλήτῳ, sed Λίνῳ esse. quæ lectio, id quod magnam fidem facere debet, cum Clemente conuenit, qui in libro 7. de constitutionibus Apost. Sic ait in extremo cap. in persona Petri, Post mortem vero Lini Clemens est a me Petro secundus ordinatus. Quare quod beatus Ignatius in eadem epistola ad Mariam Zarbensem scribit, cum esses Romæ apud Papam Linum, cui nunc successit Clemens, omnino intelligendum est fuisse illam Romæ apud Papam Linum ante mortem beati Petri, cum eo absente erat loco eius Papa Linus, ne vrbs sine Papa esset. Si enim Romę tunc fuisset Petrus, nunquam sic Ignatius scripsisset, cum esses Romæ apud Papā Linū, cum duo Papæ adesse non possent. Lino itaq; Papæ tunc Romano propter absentiam Petri, & postea ante Petrū mortuo successit post mortem Petri Clemens, cuius adiutor fuit Cletus, vt Petri fuerat. Successor vero Clementis non Euaristus, vt illi duo veteres dixerunt, neq; Cletus, vt quidam nostro tempore scripsit, plus auctoritatis tribuens notationi consulum, quæ vitio librariorum, immo vitio quoq; eorum, qui litteras in æs, aut lapidem incidunt, obnoxia est, quam voci viuæ ecclesiasticæ traditionis, quæ hoc ordine ab ipsis vsque Apostolorum temporibus Linum, Cletum, Clementem ponit. Anacletus vero ipse in epistola sua prima, & secunda antecessorem suum vocat non Cletum, sed Clementem. Hæc vox publicæ, & antiquæ traditionis maioris auctoritatis est, quam omnes fasti consulum, de quibus sic scripsit in prologo 8. libri diligentissimus nostri temporis Chronographus Massęus Cameracensis. Nihil hodie incertius, quam per solos consules computare: quod partim su-

De lectione vetusti exemplaris epist. Ignatij non Anacleto, sed Lino.

Successor Clementis nec Euaristus, neque Cletus.

Quid Massęus cronographus de fastis consulum senserit.

tim supprimantur ab historicis: partim diuerso loco, & ordine collocentur. id autem pluribus exemplis historicorum docet: additque, confiteri etiam Titum Liuium nescire se, in multis annis qui fuissent, consules: esse preterea consules bimestres, trimestres, & interdum paucarum horarum. Hieronymus vero, & si aliquando aliter sensit, in commentarijs tamen Esaiæ cap. 52. & libro 1. contra Iouinianum Clementem scribit fuisse beati Petri successorem: Anacletum vero Clementi successisse, vt infinitos alios nunc omittam, Augustinus quoque, cuius Luterani videri volunt studiosi, auctor est in epist. 55. ad Generosum Cletum vero prætermisit, credo, quia sciebat adiutorem Clementis fuisse. Sed de his hactenus, quæ quidem ignorare Magdeburgenses non est mirum, præsertim cũ neque studio discendi, neque explicandi alijs veritatem, sed calumniandi potius, & mentiendi teneantur.

Responsio de formulis citationum, quas obijciunt, hæc ab antiquis, hæc ab Apostolis, hæc à sanctis Patribus accepimus, quasi longo post Apostolos tempore illi pontifices scripserint: & quomodo centuriatores non intellexerint quos illi antiquos, neque quos Patres, neque quare Patres vocauerint. Cap. II.

» Reprehendunt, Preterea Magdeb. illam citationis formulam in epist. » Anacleti, Hæc ab antiquis, ab Apostolis à S. Patribus accepimus: » Sic Apostoli statuerunt.]

Sed quis non rideat, vel potius nõ defleat horum nugas? qui satis esse putant, si vtcunque reprehendant: an vero recte intelligant, & an reprehensio redargui possit, non curant. Rescripsit ergo Anacletus ad Episcopos Italiæ, de quibus eum consuluerant; idest, de ordinationibus Episcoporum, & aliorum minorũ sacerdotum, ac de accusatione eorum, tum etiã de ordine iudicum ecclesiasticorũ per prouincias, & Metropoles. Quia vero nihil de his nouũ scribebat, sed quæ ab Apostolis tradita erant, quin etiam diuisionem prouinciarum ad constituenda tribunalia causarum ecclesiasticarum ab antiquis acceperat, idcirco vt eorum, quę respondebat, auctoritatem magis commendaret, Hæc, inquit, ab antiquis, hæc ab Apostolis, hæc à S. Patribus accepimus: vobisque, vt postulastis, rimanda, & futuris tenenda temporibus mittimus: & reliquis fratribus prædicanda, ac cunctis fidelibus tradenda mandamus. Ab antiquis dixit, propter diuisionem Prouinciarum, quam dixit multo ante Christi aduẽtum tempore factã maxima ex parte, & postea ab Apostolis renouatam: à sanctis vero patribus, propter Apostolos: hi enim erãt & Apostoli, & patres, qui Anacletum, & Euaristum, & horum antecessores docuerunt. Vnde Anacletus in priore epistola instructorem suum vocat beatum Petrum. Sed Magdeb. cum nullos habeant, nec agnoscant spirituales patres, vt qui in carne ambulent, & secundum carnem militent, suspicati sunt, sanctos patres nõ potuisse ab Anacleto Pontifice nisi eos dici, post quos longissimo, vt isti aiunt, tempore ille ipse scripsisset. cum tamẽ pręsentes etiam soliti simus patres vocare. itaque nomen patrum Magdeburgenses ad longinquitatẽ temporum superiorum retulerunt, nõ intelligentes quod Dauid Propheta de sanctis Apostolis prædixit, cum ait, pro Patribus tuis nati sunt tibi filij: significabat enim, vt Cyrillus Alexandrinus in comm. Es. ca. 62. interpretatur, filios Synagogæ secundum carnem, qui erant Apostoli, futuros esse pa-

Quam pueriliter Magd. nomẽ patrum ad longinquitatẽ temporum superiorum referẽdum esse putauerunt. Psal. 44.

esse patres eiusdem Synagogę origine minorũ filiorum, vocatorum per fidem ad cognitionem Dei. Erant igitur sancti Apostoli, secundum spiritum patres eorum omnium, quos docebant; inter quos se numerat Anacletus, cum dicit, hæc, quæ tradit, ab Apostolis, hæc à sanctis Patribus se accepisse, idest, ab Apostolis, eisdemque patribus. Respondeat nunc mihi Magdeburgẽses, cum Apostolus Paulus scribit ad Corinthios, Et si decem milia pędagogorum habeatis, tamen non multos Patres, si postea ijdẽ Corinthij scripsissent de suis regulis, tempore etiam Pauli his verbis; has regulas ab Apostolis, has à sãctis Patribus accepimus: an significasset, multo tempore post Apostolos se hoc scripsisse? quis hoc putet, aut dicat, præter Magdeburg. quorum est hæc in eorum centurijs percontatio, Sed quos sanctos patres vocet, cum Anacletus sit à Petro secundus? & subiungunt, idem de Euaristo dici potest, qui allegat, inquiunt, auctoritatẽ patrum Apostolorum, eorumque successorum, quasi longissimo tempore post Apostolos scripserit: cũ tamẽ aliquandiu, cũ Apostolis vixerit. hæc sunt Magdeburgensium ridicula deliramenta.

1.Cor.4.

Responsio ad id, quod obijciunt ad probandum falsas esse epistolas, quia non scribant de rebus illorum temporum, de persecutionibus, de doctrina, de officio Episcopi, & cura gregis, nõ refutent dogmata hæreticorũ, non scribant consolationes martyrum, & quomodo aperte mentiti sunt Magdeburgenses, subiectis exemplis demonstratur. Cap. 12.

OBijciunt præterea Magdeburg. quod non scribant auctores harum epistolarum de rebus illorum temporum, de persecutionibus, de doctrina, de officio Episcopali, & cura gregis: non refutant dogmata hęreticorum: non consolationes martyrum scribunt. quam falsa hęc sint, ex ijs ipsis epistolis, quæ in manibus sunt, perspici potest. tametsi nõ continuo sequebatur, vt falsę essent, quamuis nihil de ijs, quæ isti dicunt, continerent. videamus tamen, an contineant ista, quæ desiderant. attingam pauca; legat cætera, cui otium sit. In priore epist. Anacleti an non pertinent ad consolationes Martyrũ in persecutionibus illa, quę statim partim ex epistola beati Petri, partim e suo scribit? sic enim ait, Tribulationes vestras audiuimus fratres tam per nos, quàm per aliorum apocrisarios, super quibus valde dolemus, vobisque compatimur: & auxilium ferre, pro vt ipse largitus fuerit, qui pro nobis non solum tribulatus, sed etiam passus est, parati sumus. nolite mirari charissimi, quia persecutiones patimini, quasi nouum vobis aliquid contingat: sed communicantes Christi passionibus gaudete, vt in reuelatione glorię eius gaudeatis exultãtes, & quæ sequuntur. Deinde, si doctrinam requirunt, an illa nõ pertinent ad doctrinam, quæ de non accusandis episcopis nec eis detrahendo scribit? & illa tã multa, quomodo Dei similitudinẽ studio omniũ virtutum comparare oporteat? item, quæ in tertia epistola de obediendo præpositis? Præterea an illa non spectant ad officium Episcopale, & curã gręgis? cùm ait, Nihil est autem illo pastore miserius, qui luporum laudibus gloriatur: quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc omnibus magna pernicies; & quę sequuntur eodem pertinentia, vt cuiuis licet perspicere: ne in ijs quę omnibus patent, & ab omnibus legi possunt, tempus frustra consumam. Reuertitur postea Anacletus ad martyrum hortationes, & consolationes. Et quid aliud, inquit, si Christus passus est

Deprehensio Magd. in commento manifesto.

ſus eſt pro nobis,nobis relinquens exemplum,vt ſequamur veſtigia eius: & ſi Apoſtoli paſſi ſunt ſequentes eius exemplum,& reliqui Patres,niſi vt ſequamur tam doctrinam eorum,quam & exemplum,& patiamur aduerſa pro Chriſto? & cum patribus,& fratribus crucem portemus? rurſus de officio Epiſcopi & cura gregis an non ſcribit ſanctus Euariſtus? cum ait epiſt. 2. Epiſcopum vero oportet opportune, importune ac ſine intermiſſione eccleſiam ſuam docere,eamque prudenter regere,& amare,vt a vitijs ſe abſtineat: & reliqua deinceps, quæ poteſt quiſque legere, & per ſe in manifeſto cõmento Magdeburgẽſes Centuriatores deprehẽdere. Iam quod dicunt,non refutari dogmata hęreticorũ in his epiſtolis,quod ſit argumentum non eſſe,quorũ feruntur,an non refutat Euariſtus,& quidem eruditiſſime eorũ dogma hæreticorum,qui aiebant de ſolo patre dictum eſſe in epiſt. ad timoth. priore, quia ipſe ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibilem? & Alexander Pont. ep. 1. dogma hęreticorum aut trinitatem, aut vnitatem negantium,qui vel iam erant,vel eſſe poterant, an non eruditiſſime & vehementiſs. refutat, cum. 20. locis, & amplius ſcripturæ ſanctæ,recitatis, illud vrget percontando,ſi trinitas nõ eſt,quare hoc ſcriptum eſt? &,ſi vnitas nõ eſt, quare illud? eſt igitur commentum,quod Magdeb. dicunt,nihil horũ eſſe in his epiſtolis: aut ſi quid
» eſt, non congruere controuerſijs huius ſæculi. quæſtio enim illa, inquiunt, an filius ſit minor patre, an filius habeat immortalitatem, Arij tempo
» re agitata eſt, non hoc ſæculo. hoc quoque ſapientes iſti,& magni lectores ignorarunt,non fuiſſe Ariũ erroris ſui auctorem, & inuentorẽ, immo nec Origenem, nec magiſtrum eius Clemẽtem Alexandrinum,qui male etiam de filij Dei cõſubſtãtialitate aliquando ſenſerunt; ſed hos ex philoſophis potius peruerſũ dogma traxiſſe, quos ſcite Tertull. Patriarchas hæreticorum vocauit, & in primis ex Platone,quẽ ex libris ſacris veteris teſtamenti ante 70. interpretes Græce,vt Euſebius Cæſar. affirmat, tranſlatis,trinitatem non perfecte didiciſſe, tum ex epis. eius ad Eraſtum, & Coriſcum, tum ex Timæo perſpici poteſt. quod idem quoque Clemens Alex. in 5. lib. Stromatum obſeruauit, & Iuſtinus martyr in Apologia. potuerunt ergo ante Arium ſcribere contra Patriarchas hęreticorum de dogmate cõſubſtantialitatis patris & filij tum hi pontifices, tum alij deinceps conſecuti: vt Sixtus epiſt. 1. & Iginus,ac Soter, vterque epiſt. 1. item Marcellinus epiſt. 1. Felix epiſt. 3. Sixtus. 2. epiſt. 1. Sicut Eutychianus, & Gaius Pont. & idem Felix. 1 in epiſt. ad Maximum epi. quæ in Eph. Synodo recitata eſt, ante Neſtorium, & Eutychem hæreticos de dogmate fidei incarnationis in epiſtolis ſuis ſcripſerunt. immo hoc ipſum ſanctus Athanaſius affirmat; ſic enim in epiſtola ad Epiſcopos Africę ſcripſit, Si quidem Priſci Epiſcopi ab hinc annis prope centum triginta,tum qui Romę,tum qui in noſtra ciuitate pontificatum geſſerunt, accuſauerunt eos, qui filium creaturam dicerent, aut qui negarent eum conſubſtantialẽ patri. quomodo ergo dicere audẽt Centuriatores, quęſtio hęc, an filius ſit minor patre, tempore Arij agitata eſt,ſi centum triginta prope annis ante tempora Athanaſij,& Arij,erant iam,qui id dicerent,qui ab Epiſcopis Romanis,& Alexandrinis accuſabantur? Sed quęrent iſti fortaſſe,cur de multo antiquioribus pontificibus apoſtolicis non meminit idem Athanaſius ſed de illis tantum, qui prope centum triginta annis ante ętatem eius de

Quæſtio, an filius minor patre ante Ariũ agitata contra Magd.

Vnde Origenes, & ante eũ Clem. Alex. errorem contra conſubſtantialitatem filij traxerunt.

Qui pontifices apoſtolici de æqualitate filij ſcripſerint.

ea quæstione scripsissent? quasi necesse sit, vt omnium pótificum superiorum epistolæ ad manus eius venissent, si posteriorum venerunt: quod perinde esset, vt si quis putaret, necesse esse, nos Menandrum comicum legisse, quia Terentium legimus: aut Ennium poetã, quia Virgilium. extat ergo adhuc epistola Sixti 2. Episcopi Rom. qui ętatem Athanasij annis prope c.20. antecessit, in qua contra id, quod iam hic tot ante Arium annis, vt Ath. testatur, hæretici de generatione filij ex tempore tradebant, scriptum est, non ex tempore, neque post tempora filium Dei natum, sed ante omnia, inquit, tempora de paterno vtero inenarrabiliter generatum. hoc autem aperte significat, ex substantia patris genitum esse, ac proinde consubstantialem, quod significat homousion. extat item Eusebij Alexandrini, quem Antherus pont. scribit in epi. sua translatum fuisse ex parua ciuitate Alexandriam, sermo in ascensionem Domini inter alios 18. eiusdem auctoris, quos nuper in libro vetustissimo bibliothecę Cryptę Ferratę reperi, in quo vsus est verbo homousij, quod S. Athanasius in eadem epist. ad Episcopos Africanos ait, non fuisse in Synodo Nicena inuẽtum, sed prius fuisse etiam ab Episcopis Alexandrię vsurpatum ad asserẽdam contra hęreticos consubstantialitatẽ filij Dei, Sic ergo ait Eus. Alex. καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς πληρώσας πᾶσαν οἰκονομίαν ὁμοούσιος ὑπάρχων ἐξουσία πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος τρισαγία ἔνδοξος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. & idem Paulo supra, ἀλλὰ πέμψω ὑμῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ὁμοούσιον τῷ πατρί, καὶ ἐμοί.

Respõsio ad ea, quæ dicunt aliena esse ab historica veritate, ac primũ ad id, quod obijcitur de morte Iacobi ante mortem Petri: & quomodo Clemens epistolã transfigurauerit in personam mortui, & quæ causa, & vtilitas huiusmodi transfigurationis personæ, & quomodo sit vsitata in scripturis sanctis, & in magnis, & antiquis auctoribus, & quomodo inducere Apostolos iam mortuos loquentes in libris de constitutionibus Apostolorum, quos Clemens in persona eorum scripsit simile sit, vt scribere ad mortuum: & quomodo vtrunque ad imitationem personæ pertineat, & de exemplo antiquo scribendi ad mortuum: item quomodo Clemens Iacobũ vocauerit Episcopum Episcoporum, & regẽtem omnes ecclesias. Cap. 13.

SEd transeamus iam ad alia fortasse difficiliora, quæ isti obijciunt, quæ minus mirandum sit, non intellexisse eos: etsi eo minus reprehendere debuerunt. verum faciunt more suo, id est, hęreticorum blasphemantiũ, quæ ignorãt, vt est in epistola Petri. à veritate, inquiunt, historica aliena
» scribunt, vt Clem. epistola prima, quod Petrus sit primitiæ electionis
» Domini, cui soli primũ pater filium reuelauit, cũ Andreas prius ad Chri-
» stum venerit: & postea Petrum adducit. Item quod Petrus Clementi mã-
» darit, vt ad Iacobum scriberet, cum non potuerit ignorare ante 8. annos
» illũ fuisse mortuum, cum frequenter ab vrbe Hierosolymam, & inde Ro-
» mam venirent.

Hactenus Magdeburgenses. Respondebo prius ad hoc; deinde reuertar ad primum. Non ignoro, quam varie ab scriptoribus ad hoc, quod de epistola Clementis ad Iacobum iam mortuum scripta a Magdeb. nunc obijcitur, & ab studiosis adhuc quæritur, hactenus responsum sit. Non opus est, quæ illi responderunt, repetere, aut refellere: quia, & si facile esset, nõ continuo sequitur, vt meum sit verum, si illa nõn sunt. præsertim cum magis illi laudandi sint, quam reprehendendi, qui quod potuerunt, liberaliter in

ter in commune contulerunt. Quare magis in cõfirmandis nostris quam in alienis confutandis versandum mihi erit, ita vt non ex coniecturis, sed ex propria ratione auctoris in scribẽdo, totius quęstionis explicationem afferam. Ac primum, ita certe est, vt isti dicunt, non potuisse ignorare Petrum, fuisse iam ante annos 8. mortuum Iacobũ. Immo cum hoc nos post mille quadringentos amplius annos non ignoremus, sed potius ita esse, ex historijs cognouerimus, cui fiat verisimile, ignorasse hoc epistolæ huius auctorem? quem quidem veterem saltem fuisse, non credo eo demẽtiæ Magdeb. processisse, vt negent, cum tot, ac tam veteres auctores, vt loco suo docebimus, eam citent. Quod si hoc sciebat auctor epistolę, quisquis ille sit, vt sic interim loquamur, quorsum nomine Clementis ad Iacobum fratrem Domini grauissimam & sanctissimam epistolam, omnis doctrinæ ac pietatis plenã scribere voluisset? quo consilio, aut ratione usus, hoc fecisset? Etenim si grauissimi ac sanctissimi Pontificis Clem. auctoritate & nomine doctrinam, quã in ea epistola tradit, commendare volebat, non debebat tam aperta discrepantia temporum, & historiæ repugnantia fidem epistolæ derogare. quid igitur illum coegit eo imprudentiæ delabi? Quare, si longe incredibilius est, & magis à verisimilitudine, ac probabilitate alienum, vt vllus alius, quam Clemens hanc epistolam scripserit, profecto ratio ipsa cogit, tot prę sertim ac tantis testimonijs veterum confirmata, confiteri, Clementis esse, cuius esse fertur; ex quo in manibus hominum ferri cœpit, & à catholicis legi, & inter decretales epistolas poni, atque in causis, & iudicijs ecclesiasticis produci & recitari. Neque enim ignorabat beatus Petrus, cum ad mortuum iussit scribere, neq; Clemens, cum iussu eius scribebat, quin statim, vt lectores viderent, ad eum, quem omnes scirent ante beatum Petrum esse mortuum, epistolam scribi, caussam diligenter quęsituri essent; & quæsitam reperturi. Immo hoc fuit beato Petro propositum: imitatusque in eo est sacram scripturam, in scriptura enim, vt Origenes in 4. lib. περὶ ἀρχῶν notauit, & eam obseruationem vt eruditam Gregorius Nazianzenus, & Basilius in eum librum contulerũt cum alijs eius obseruationibus pulchris, & ingeniosis, quem Philocaliam nominarunt. In scriptura, inquam, sancta voluit Deus, inquit Origenes, vt essent quædam offendicula, & ἀδύνατα in lege, & in historia: ne si ipsius legis vtilitas αὐτόθεν, id est, ex ipsa lege appareret, & ipsa historiæ consequentia, ac facilitas αὐτόθεν item appareret, continuo crederemus, nihil ibi aliud, præter id, quod in promptu erat, intelligi posse; aut debere. Et paulo post, quando scriptura, inquit, reperit secundum historiam, quæ possent ad mystica accommodari, vsa est illis, abscondens multitudini altiorem sensum. Vbi autem consequentiæ spiritualium non erat apta ac consentanea horum, aut illorum actio, tunc scriptura propter mystica attexebat historiæ non factum: aliquando quod neque fieri quidem poterat, scilicet si secundum litteram tantum accipiantur: interdum quod poterat quidem, sed non erat factum. Similis, inquit, ratio intelligenda est in lege vt in historia: aliquando enim ratio vtilis apparet: interdum quæ impossibilia sunt, sanciuntur propter curiosiores, & studiosiores; vt dantes se ad studium inquirendi, iure putẽt, sensum in his dignum oportere quęrere. Deinde subiungit, similiter factũ est in euãgelijs, & Apostolis. nec enim, inquit, quæ texuntur, omnia totam historiam habent κατὰ τὸ σωματικὸν factam;

Quare sit prorsus incredibile, epistolam Clemen. ad Iacobũ ab vllo fingi potuisse: immo ratio ipsa cogat confiteri Clementis esse.

Quomodo Petrus imitatus sit scripturam, cum iussit Clementi scribere ad Iacobum iã mortuum.

De obseruatione Origenis in scripturis ex Philocalia eius

Exempla, quibus in locis noui testamenti habeat scriptura sensum spiritualem, & non historicum.

factam; vt illud, ductus est Iesus à Diabolo in montē excelsum,& ostēdit illi omnia regna mundi. Quis enim putet, oculo corporis, qui loco ędito indigeret, omnia regna mundi vidisse? itē, quid, inquit, à ratione alienius esse videtur, quā neminē in via salutare, quod simplices putant præcepisse Dominū Apostolis? illud pręterea, Siquis te percusserit in dextra maxilla, alienissimum est à probabilitate, cum is, qui percutit dextra manū, sinistram maxillam percutiat, nisi præter naturam percutiat: similiter, eruere dextrum oculum, &, cum duo sint oculi, quibus videmus, causam scandali ad dextrum tātum referre. deinde cum ait Apostolus, circumcisus quis vocatus est, ne adducat præputium, primum, inquit, alienum est hoc à proposito sermone, præcipiebat enim de nuptis & castitate: præterea, quis dicat, iniuste facere eum, qui propter fœditatē, quam plerique in circuncisione carnis inesse putant, curet adducere pelliculam? & paulo post, Ergo de omni, inquit, scriptura sic sentimus; habere eā τὸ πνευματικὸν idest, sensum spiritualem: sed non omnis scriptura habet τὸ σωματικὸν, idest, sensum corporalem & historicum. Transferamus nos has obseruationes ad scriptionem epistolę Clementis ad Iacobum, fateamurque, videri quidē alienā esse à ratione, vt illa quę in scriptura sācta Origenes notauit. quid enim à ratione magis alienum, quàm ad mortuos scribere? nam quid illis prodesse potest? aut quis tabellarius ad eos mitti? aliud nanque est, absentem esse, aliud mortuum. Aliud ergo beatus Petrus voluit, cum Clementi iussit, ad Iacobū scribere iam mortuum; voluit scilicet transfigurare hęc in personam Iacobi consuetudine scripturæ sanctæ cum propter alios, tū in primis propter reliquos Episcopos successores eius in ecclesia Hierosolymitana, vnde primum cœpit euangelij prædicatio iuxta prophetiam Esaiæ: vt sic secum cogitarent, Si hæc, princeps Apostolorum Clementi iussit, ad Iacobum fratrem Domini scribere, quem primum Petrus, Iacobus, & Ioannes ordinarunt, qui iam desijt pastor esse, & corona ei tributa est, profecto non propter illum iussit scribere, sed propter nos, quibus Salomon ait, diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera. non enim habebis iugiter potestatem, sed corona tribuetur tibi in generatione, & generationem; ad nosque potius sub illius nomine iussit scribere; vt vel sic ad exemplum eius & formam imitandam omni tempore moneret, & hortaretur. solent enim, qui aliorum mores, & vitam velut in scena in hoc sæculo, imitādo repræsentant, eorū nominibus appellari. Sit hęc vna causa transfigurationis siue imitationis personę in hac epistola. Trāsfiguratione quoque, quæ μετασχηματισμὸς προσώπου dicitur, vsus est Apostolus, vt idem interpretatus est, cum in epist. ad Corinth. priore eos doctores arguit, qui cupiditate gloriæ schismata in ecclesiam introducebant, cum quisque quos baptizabat, eorū baptismū de nomine suo appellaret. Cum enim, inquit, quis dicat; ego quidem sum Pauli, alius autem, ego Apollo, non ne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? & paulo post, Hæc, inquit, fratres trāsfiguraui in me, & Apollo propter vos, vt in nobis discatis, ne, supra quod scriptum est, vnus aduersus alterum infletur pro alio. Quem locum interpretans Theodoretus; si nos, inquit, doctores ipsorum, qui prædicationis munus diuinitus accepimus, non imposuimus vobis nostrorum nominum appellationes, sed potius, vt à Christo cognomenta sumeretis, rogauimus; videte, quam impium sit, quod isti facti-

Quid sibi voluerit Petrus, cum ad Iacobū mortuum iussit scribere, cum alioqui a ratione alienum videretur.

Esa. 2.

Prou. 27.

De transfiguratione personæ vsitata in scripturis, qua vsus est Clemēs iussu Petri.

1.Cor.3.

1.Cor.4.

factitāt.hoc enim significat,quod ait, vt in nobis discatis, nō supra quod scriptū est, sapere:scriptum est enim, Siquis vult in vobis esse primus,erit omniū nouissimus. hactenus Theod. Quod ergo dixerat Paulus,cū enim quis dicat,ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, non erat verum secundū historiam:Paulus enim neminem Corinthiorum baptizauerat,nisi Crispum, & Caium, vt idem testatus est: in se tamen hæc transfigurauit ob aliam causam, vt explicatum est. Ac clarius adhuc Photius Constantinopolitanus sic totum hunc locum interpretatus est:propter vos, inquit, transfiguraui hæc in me ipsum & Apollo, ne vos molestia afficerem, si nominatim reprehenderem.(volebat enim Paulus corrigere eos,& non cōtristare) per transfigurationem ergo inquit,vtrunq; facere licuit,si vultis & corrigi, & reprehensionem ad correctionem adhibendam nō grauate audire. fecit autē hoc Paulus,ne personas nominatim reprehendens,affectione quapiam,aut maleuolētia hos dissimulare,illos non dissimulare videretur. Prǽterea etiam, ne in hac distinctione,quos nominatim reprehēderet, eos ad desperationem cogeret,aut iram vel contentionē magis incenderet:quos vero non nominaret, eos tumidiores,ac amentiores efficeret:idcirco nō est in eos inuectus nominatim,sed potius in se, & Apollo reprehensionem transfigurauit. Hactenus Photius.cur ergo non existimemus nos, hanc quoq; rationē accessisse, vt beatus Petrus epistolam de morte sua & doctrina ad omnem Episcopum pertinēte in Iacobum iam mortuum transfigurare, Clemēti iuberet? ne si ád Simonem Episcopum, Hierosolymitanum, qui beato Iacobo successerat, scribere iussisset, aut ad alium quempiā, vt Marcum Alexandriæ Episcopū aut Anianum Antiochiæ, aut alium, videretur fortasse magis eum diligere, aut honorare: & ęmulationis vel inuidiæ,vel suspicionis materiam præbuisse.aut rursus is, ad quem scriberet viuentem, magis doctrina, & præceptis, quæ in ea ipsa epist. tradit, indigere existimatus esset, quod erat magis adhuc inuidiosum & suspectum. An ne parui momenti hæc cautio erat?quis tam obtusa mentis acie sit, qui sic sentiat? sit igitur hæc altera causa transfigurationis, τὸ ἀζήλοτυπον, quę fuit causa,cur etiam Cicero, vt ipse ait,in libris περὶ τελῶν eos disputantes induceret, qui iam erāt mortui. Alterū exēplū transfigurationis in aliam personam, est apud Paulū in epistola ad Thessal. cum illa,quæ in eos conueniunt, quos aduentus Domini vltimus viuos reperiet,in personā suā quasi tunc viuentē,& in alios similes trāsfigurat.Hoc enim(inquit)vobis dicimus in verbo Domini, quia nos, qui viuimus,qui residui sumus in aduentu Domini,nō præueniemus eos,qui dormierunt.notauit hoc Orig. lib. 5. contra Celsum. sic enim ait, Paulus,vt vita tūc fruens,ac vigilans,& a mortuis alienus,hæc loquitur. Deinde cū prǽter se,&sui similes,vel alios sciret in Domino mortuos,illud subiecit, Et mortui,qui in Christo sunt,resurgēt primi: Deinde qui viuimus,qui relinquimur,simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Domino in aera. Hactenus Orig.vt igitur hæc Paulus loquitur,quasi tunc viuat in aduentu Domini ad iudiciū, cum erit iam olim mortuus, vt nunc est; sic Clemens ad Iacobum iussu beati Petri scripsit, quasi tunc Iacobus viueret, cum erat iam mortuus. Hunc quoque locum obseruauit idem Magnetes, quē supra memini, in libro 4. apologiarum contra Theosthenem euangeliorum calumniatorem. reddit enim rationem, cur se hoc loco Paulus alio-

Causa grauissima scribendi per trāsfigurationem personæ ad Iacobū iam mortuum iussu Petri de doctrina ad omnes Episcopos pertinēte.

Thess. 14.

qui viuentem mortuis annumerauerit, οὕτω γὰρ ἄν τις φιλέτερος, καὶ τῶν ὁμοστοίχων ἀγαπῶν τὴν συγγένειαν δοκεῖ, ideſt, quia ſic, inquit, fit, vt videatur aliquis amicus quibus ſe annumerat: eosque, qui ſui ordinis ſunt, diligere. Nihil autem intereſt, annumerari viuentem mortuis: an mortuum viuentibus. Sic ergo, cum beatus Petrus ad Iacobum fratrem Domini, & Epiſcopũ Hieroſolymitanũ iam mortuum, tanquã ad viuentem ſcribere iuſſit, admonere voluit de amicitia & coniunctione eius cum ijs, qui poſt eũ in ſede eius viuerent eiuſdem dignitatis, ac loci conſortes. in quo ſimul admonebat, quantum præſidij, & adiumenti in tanto amico conſtitutum eſſet: & quantopere ad morum, ac vitę eius ſimilitudinem, qua nihil magis ad amicitiam illicit, & attrahit, contendere oporteret. Sit hæc quoque alia cauſa transfigurationis perſonę. Deinde cum mandat princeps Apoſtolorum Clementi, vt ad Iacobum fratrem Domini mortuũ de morte ſua ſcribat, clariſſimum teſtimonium reſurrectionis præbet: quod eo tempore inter tot perſecutionum flammas, & gladios, & tot martyrũ cruciatus, ac tormenta valde neceſſarium erat. Quis enim, cum legeret, ſcriptam eſſe epiſtolam ad Iacobum iam mortuum, nõ ſtatim ſimul intelligeret, ita illum quidem mortuum eſſe; vt tamen viueret? ſicut Apoſtolica conſtitutio à Clemente Rom. nomine Apoſtolorum litteris mãdata in 8. lib. ait, Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, nõ vt mortuorum, ſed vt viuentium Deus: quoniam animæ, inquit, omnium apud te viuunt: & ſpiritus iuſtorum in manu tua ſunt. Hę igitur fuerunt cauſæ epiſtolam in perſonam Iacobi mortui transfigurandi, vt Apoſtoli verbo in re ſimili vtar. ex quibus illa mihi potiſſima videtur cautionis, ac prudentis cõſilij, & utilitatis plena, nẽpe inuidię declinatio, quæ fuit etiam cauſa Paulo apud Corinthios transfigurandi ſimiliter in perſonam ſuam, quod ſibi alioqui minime conueniebat. Denique ſimile exemplum ad mortuum tanquam ad viuentem ſcribẽdi in alijs eiuſdem Clementis libris cernitur. Quid enim intereſt, mortuos inducere loquẽtes; quod idem auctor in his libris facit, quos de conſtitutionibus Apoſtolorum poſt eorũ mortem ſcripſit, an mortuum inducere viuẽtem, ad quem ſcribas, quod in hac epiſtola fecit? in vtroque enim eſt quædam factio, ſiue inductio perſonæ. In epiſtola enim facit iuſſu Petri Iacobum viuentem, ad quem ſcribit: in libris de Apoſtolicis conſtitutionibus facit Apoſtolos iam mortuos loquentes, quod genus totum ad imitationẽ perſonarũ pertinet, quod in ſcripturis quoq; sãctis pręſertim propheticis exẽplũ habet, vt à magnis auctoribus notatũ eſt. ſicut Iuſtinus martyr vt cęteros nunc taceã, hanc cõſuetudinẽ ſcripturę ſanctę in Apologia ſecũda ad Antoninum obſeruauit, ſic enim ait, Cum verba prophetarũ, tanquam ex perſona ipſorũ dicta auditis, ne ab ipſis, qui ſpiritu afflati sũt, dici exiſtimetis, ſed a ſermone illo diuino, qui eos excitat, is enim aliquando tanquam ex perſona Domini omniũ, Deique patris loquitur: aliquando tanquam ex perſona Chriſti: aliquando tanquam ex perſona populorũ reſpondentiũ Domino, aut patri eius, quale etiam licet apud ſcriptores veſtros cernere: vt cum vnus ſit ſcriptor omnium, perſonas tamen loquentes inducat. id quod non intelligentes Iudæi, Chriſti aduentum non cognouerunt. Hæc Iuſtinus. Cum ſcriptores veſtros dixit, Platonem in primis ſignificare voluit. is enim ſermones Socraticos, quos dialogos appellauit, κατὰ μίμησιν ſcripſit inducto perſonarũ

Quę potiſſima cauſa trãsfigurationis perſonæ in epiſt. Clementi ad Iacobum.

Obſeruatio Iuſtini in faciẽdo perſonas loquẽtes in ſcripturis.

ſermone

sermone ἀκριβείας ἕνεκεν, id est causa bene res discernendi, vt magnus Basilius in epistola ad Diodorum ait, idem ante Platonē Alexamenes Teius fecerat, vtrunq; Arist. in Poetica scribit, & Athenæus in libro 13. Δειπνοσοφιστῶν. Ac Cicero quidē ex nostris magnus Platonis admirator, & imitator, hoc præcipue genere delectatus est; vt cum ipse alioqui sit scriptor, sermones tamen inducat personarum, & quidem loquentium interdum inter se, quę non sunt locutæ, vt ipse in epistola ad Varronē, quæ est in 13. libro epistolarum eius, excusauit, hunc esse morem dialogorum: sed nihil refert, modo personis congruant, quæ inducuntur loquentes. idem Cicero in libris de finibus bonorum loquentes facit eos, qui iam decesserant L. Torquatum, M. Catonem, & M. Pisonem, quia hoc ei visum est, vt ait, ἀζηλότυπον, id est, omni inuidia carere. idem rursus illa, quæ de Academicis quęstionibus inductis Catulo, Lucullo, & Hortensio, prius scripserat, & ędiderat, quia personis illis nobilibus quidem, sed non philologis minime conueniebant, ad Varronem, & se, ac tertium Atticum trāstulit. & cum magnopere dubitaret, an mittendi essent ij libri ad Varronem, de eoque consilium Attici expectaret, sic de ea re ad eundem Atticum scripsit, & si nomina iam facta sunt, induci, vel mutari possunt. ergo ex iudicio etiam Ciceronis limatissimo, cuius libri nō solum sunt officina dicendi, vt ipse de quodam alio oratore in Bruto suo dixit, sed & scribēdi, intelligi potest, non abhorrere ab ingenio polito scriptoris, alioqui vera scribentem inducere nomina loquentium post mortem: vel iam inducta transferre ad alia. Sed redeo ad Platonem, quē Cicero Deū suum vocare solet. Quid igitur mirum aut a ratione elegantis, & sapientis scriptoris alienum fuerit, si vt Plato de rebus grauissimis naturę, & morum, quid ipse sentiret, per personas Socratis, Parmenidis, Timæi, & in legibus Megilli aperit, sic Clemēs Athenis eruditus, omni liberali doctrina politissimus, & Platonis per studiosus, illud genus scribendi ad nostra transferēs, scribit de doctrina catholica ex persona Apostolorū, in quos illa tāquam in magistros, ac prędicatores eius primos cadebat? idē intelligēdū est de epistola Clementis ad Iacobū fratrem Domini, quæ doctrinā B. Petri cōtinet: in qua fecit se scribentem iussu beati Petri ad Iacobum, qui iam decesserat. nihil enim refert, vt ante dixi, facere nomen loquentis, an nomē eius, quocum ipse per epistolam loquaris. Vtrobiq; enim est imitatio personæ, quæ dici potest μετασχηματισμὸς προσώπου, siue μετασχηματισμὸς εἰς πρόσωπον. Sic igitur Clemens in persona Apostolorum lib. 7. c. 4. nos inquit, duodecim Apostoli Domini, qui vna sumus, has vobis regulas de omni ecclesiastica forma indicimus, præsente Paulo, & Iacobo Episcopo, & reliquis presbyteris ac septem Diaconis. Hic quoque Iacobum Episcopū Hierosolymitanum iam mortuum viuentem facit, & præsentem cum 12. Apostolis, & 7. diaconis: rursus viuentem facit libro 8. c. 10. cum tradēs formulam orandi pro Episcopis, & eorum ecclesijs in repręsentatione prioris canonis missæ, quo oratur pro viuis, Oremus (inquit in persona diaconi) pro Episcopo nostro Iacobo, & ecclesijs eius: Oremus pro Episcopo nostro, & ecclesijs eius. Est autem Clemens ille ipse, qui hæc iam Episcopus scribit: quare cum in persona diaconi iubeat orare pro Clemēte Episcopo viuente, & in repręsentatione eiusdē canonis, in quo oratur pro viuis, & in eis pro Clemēte, iubeat orare pro Iacobo Episcopo, ne-

cessario, & manifeste Iacobum repręsentat viuentem. Idem lib. 6. cap. 14. iterum facit Iacobum scribentem post mortem vna cum 12. Apostolis doctrinam apostolicam 8. libris cōprehensam. Ac rursus, ijdem 12. Apostoli cum 7. diaconis, in quorum persona Clemens hos libros scripsit, lib. 2. cap. 57. postea, inquiunt, legantur acta nostra, & quæ sequuntur de ordine legendi in ecclesia canonicos scripturę sanctæ libros: atqui Stephanus vnus, e 7. diaconis iam lapidatus erat, & Iacobus frater Ioannis gladio peremptus, vt in ijs ipsis Apostolorum Actis, quorum lectio ibi sancitur, continetur. Immo lib. 5. cap. 8. sancitum est ab Apostolis de honore martyribus Stephano, & Iacobo fratri Ioānis, qui iam pro Christi nomine interfecti essent, adhibendo. vt igitur Clemens in lib. 6. omnes Apostolos facit esse vna, cū tamen in lib. 5. Iacobus frater Ioānis iam dicatur interfectus: & rursus in lib. 8, diaconos 7. cum Apostolis adesse facit, cum tamē in lib. 5. Stephanus iam sit lapidatus, sic Iacobum fratrem Domini viuentem facit epistolam ad eum scribens, sicuti eundem quoque, vt antea dixi, in his ipsis libris de Apostolorum constitutionibus viuētem fecit post mortem, & cum 12. Apostolis pręsentem. Itaque cum Clemens horum librorum catholicam doctrinam, & constitutiones in eorum persona scripsit, omnes & Apostoli, & Diaconi, & Iacobus frater Domini pręsentes erant, & vt Clemens scribit, in vnum congregati, non quidē pręsentes & congregati corpore, vt eos μιμητικῶς facit, sed spiritu, &, vt Græci dicunt, κατὰ γνώμην; sicut Paulus in epist. priore ad Cor. scripsit, cōgregatis vobis cum spiritu meo: & in eodem loco, ego quidem, inquit, absens corpore, præsens autem spiritu. Vna itaque mente ac sententia sancti Apostoli Clementi hanc doctrinam, ac constitutiones in persona eorum scribenti interfuerunt in spiritu: vt iam doctrina omnium sit, & cuiusque eorū. Sic Chrysostomus in Encomio S. Ignatij martyris citans Paulum ad Titum de Episcopo, qualis esse debeat, scribentem, cum Paulum, inquit, dico, non hunc solum dico, sed Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & vniuersum chorum Apostolorum. vt enim in vna lyra varij nerui sunt in fidibus, vnus tamen concentus, sic in choro Apostolorum varię personę, sed vna doctrina. ἐπειδὴ καὶ εἷς ὁ τεχνίτης τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κινοῦν τὰς ἐκείνων ψυχάς. Siquidem vnus est artifex spiritus sanctus, qui illorum excitat mentes. Item beatus Aug. in lib. 3. de consensu euangelistarum cap. 7. cum Matthęus Hieremię testimonium de triginta argenteis producit, quod quidē non est in Hier. vt Hieronymus quoque testatur, sed in Zacharia, sic etiam, inquit, insinuatū esse, omnes sāctos prophetas vno spiritu locutos mirabili inter se cōsensione constare: esseque singula omnium, & omnia singulorum. Tametsi, vt hoc obiter obseruetur, ex Hieremia potius credendum sit, productum esse testimonium, nō dico ex Prophetia Hieremię, quam in manibus habemus, sed ex descriptionibus Hier. quę in 2. lib. Machab. cap. 2. citantur, quę à Græcis ἀπογραφαὶ dicuntur, idest, tabulæ actorum. Ergo, vt ad propositum reuertamur, qui mortem Iacobi contra epistolam Clem. quæ ad illum scripta est, obijciunt, obijciant quoque contra hos libros mortem Apostolorum, qui in his ipsis libris loquuntur, & negent Clementis esse, quia rationē eius in scribendo non intelligunt. quod quidem in Magdeburgensibus nō magnopere mirer, nihil enim noui faciēt: sed potius, quod in sanctis etiam scripturis facere audēt. Catholici vero, si qui

Quomodo erant pręsentes omnes Apostoli, cum eorum const. Clemens scriberet.

Matth. 26.
Zacch. 11.

2. Macc. 2.

fiqui sunt, quos hæc mouent, & scrupulum ac dubitationem eis aliquam in epistolam inijciunt, quanto illi quidem religiosius facerent, si studiose inquirerent, quæ nam ratio scribendi ad mortuum, velut viuentem, aliquando esse possit? atque id, dum aut per se non assequuntur, aut ab alio non audiunt, interim in numero eorum ponerent, quæ & si vnde, aut quo modo ad nos profecta sint, nesciamus, tamen ita sine inuidia & contentione propter antiquorum patrum auctoritatem tenemus, vt de eis dubitare nefas esse existimemus. Itaq; istis satis, superque esse debebat, quod hanc epistolam Clementis sanctus Anacletus in prima & tertia epist. sua citat: quod eius auctoritate vtitur Euaristus: quod eam rursus Alexāder in epist. 1. citat: quod Marcellus item in epist. 2. qui quidem antiquissimi, & eruditissimi ac grauissimi Pontifices, vt non liceat dubitare, quin veritatem historiæ scirēt, idest, mortuum esse Iacobum fratrem Domini, & Hierosolymitanum Episcopum ante mortem Petri, idque beatum Petrū scire & debuisse, & facile potuisse; ita etiam causam & rationem transfigurādi inscriptionem huius epistolæ in personam Iacobi iam mortui nō ignorasse, apud homines ratione, & iudicio vtentes certum esse debet. Horum igitur Pontificum grauissimorum auctoritatem secuti sunt deinceps cæteri omnes Pontifices, qui auctoritate huius epistolæ vtuntur: quos quidē, vt concedamus, fortasse non omnes intellexisse huiusmodi rationem in scribendi litteras μιμητικῶς, quam isti post Petrum, & Clementem proximi non ignorarunt, eo magis nobis imitandi sunt: vt discamus eorum exemplo ea etiam tenere, quorum interdum tametsi causas, & rationes ignoremus, tamen antiquorum exemplo, & auctoritate contenti esse debemus. Sed bene habet, quod iam scrupulosis istis explicata est ratio artificiosæ inscriptionis epistolæ ad Iacobum fratrem Domini iam mortuū: est enim veluti dramatica, idest facta ex imitatione personę quasi viuētis, quę nō est κακοπλασία, idest mala fictio, vt in cōstitutionibus Apostolorū a Clemēte scriptis quibusdam etiā ante annos prope 800. videbatur. vt Photius patriarcha Const. in biblioth. sua testatur, sic enim ait, loquēs de libris Clementis, quos se dicit legisse, αἱ δὲ διατάγαι δοκοῦσιν ἐνέχεσθαι κακοπλασίᾳ, ἣν οὐ χαλεπὸν ἀποσκευάσασθαι, idest, constitutiones vero, inquit, videntur argui de mala fictione, quod non est difficile refellere. scilicet de mala fictione argui videbantur, quia facit Clemens, ab Apostolis iam mortuis constitutiones dictari, & sanciri. Sed hoc, facile, inquit, est refutare, nec amplius tamen Photius refutauit, tum quia non hoc agebat: tum quia non opus erat, cum tritum esset hoc scribendi genus. Satis nobis sit, quod vetus auctor acri iudicio, & multa eruditione, ac lectione infinita, leue esse iudicauit, & facile refelli, quod accusari videbatur. idem in epistola Clementis ad Iacobum fratrem Domini conuenit, quam qui de commentitia inscriptione arguunt, immo negant, facile à nobis hactenus refutati, & de imperitia conuicti sunt. Sed rursus, ne quid hic dissimulemus, quomodo dicet aliquis, iussit Petrus Clementi, vt de morte sua Iacobo iā mortuo nunciaret? non enim, inquit, multum doloris ex ea capiet, cum probe sciat, me, quod pro pietate pati oportebat, soluisse. ergo ne mortui qui in cœlo sunt, dolent casus & acerbitates nostras? nō dolent quidem more nostro, qui sunt omni lætitia pleni ac beati: sed dolere dicuntur, vt ecclesiastici doctores tradunt, cum secundum electionem voluntatis ex

Nihil mirum, si negēt Magd. epist. Clemētis ad Iacobū, qui epist. Iacobi canonicā negāt. Quid respondendum sit catholicis, si qui sunt, qui de epist. Clem. ad Iacobum dubitant.

Qui grauiss. & antiquiss. pōt auctoritate epistolæ huius vtantur.

Quomodo beati dicantur dolere casus nostros.

charitate aliquid nolunt propter gloriam Dei, quod Deus etiam nõ vult. ita vt id nolle actus charitatis sit, idemq; præmium, atq; gaudium sancti. vident itaq; animæ beatę, quicquid decet, & delectat in Deo videre propter gloriam eius. Quare, sicut quod Tyrannus in cede Petri fecit, odium Dei, & dolor dicitur tropice à nostris dispositionibus translato nomine, quod est scripturæ sanctæ familiare, sic s. Iacobus, qui in Deo id ipsum videbat contra voluntatem eius esse, similiter eodem genere locutionis dici potuit dolere: cum alioqui hoc ipsum nolle, ac dolere propter Dei gloriam, gaudium vt dixi, ac beatitudo illi esset. Etsi illud simplicius dici potest, quod cum ad Iacobum tãquam ad viuentem scribi, beatus Petrus iuberet, dolor iste, qui repręsentatur, in personam factam apte cadebat. Verum quia fortasis erunt, qui & si in scribendo nomina fieri & posse, & solere non negent, epistolam tamen ad mortuum scribi, ita absurdum, & ab omni vsu, & consuetudine abhorrere existiment, vt nihil magis; si qui erunt eiusmodi, quia fortasis, exemplo potius, quã ratione vlla se de opinione sua dimoueri patientur, habent exemplum Magni Theodosij, qui epistolam ad Ioannem Chrysostomum iam annis 35. vita defunctũ scripsit: quam Nicephorus Calistus in libro 14. historiarum suarum c. 43. descripsit. Fuerat Proclus Constantinopolitanus rogatu populi ad Theodosium Imperatorẽ profectus legatus, vt Ioannem Chrysostomum in exilio multis iam annis mortuum Constantinopolim reuocaret. Impetrauit Proclus Patriarcha. Missi sunt, qui sanctum corpus mortui ferrent. Cum vero inde, vbi situm, humatumq; erat, mouere non possent, neq; quicquam ni tendo proficerent, subito in mentem venit imperatori, vt litteras ad mortuum his verbis scriberet: Orbis totius doctori, & spirituali patri Ioanni Sancto, & aurei oris Patriarchæ Theodosius Imperator. Corpus tuum, itidem vt aliorum, mortuum esse putantes pater honorande transferre id, & adducere ad nos sicuti filij parentum amantes desiderauimus. cum autem debitum prorsus honorem, & quantam opus fuit submissionem & modestiam eam in rem non contulerimus, imperialis fortasse fastus leges in rebus, quibus nos magis quam imperio ipso honestari decuit, secuti, non immerito voto nostro frustrati sumus. At tu, pater patrũ reuerendissime, (nunc enim veluti viuentem alloquimur) ad desiderium potius nostrum, quam ad cœptum tuum spectans, veniam da pœnitentibus: qui longe magis, quam alius quisquam, pœnitẽtiam docuisti, & nos vicisti: idoneumq; castigationis desiderio flagranti, erroremq; suum agnoscenti animæ, eo quod huc vsq; reditum ad nos tuũ detrectasti, exemplum exhibuisti. redde te ipsum, quæso: redde. Vt enim longiore mora & dilatione nos amplius etiam affligas, neq; commiserationis visceribus tuis, nec amore, & expectatione nostra dignum est. qui non solum corpus, & cineres, sed solam etiam vmbram tuam cernere cupimus. Hactenus magni Theodosij litteræ ad mortuum. in quibus cum Imperator ait, nunc enim veluti viuentem alloquimur, satis inde intelligi potest, cum beatus Petrus ad Iacobũ fratrem Domini ante annos 8. mortuum scribi iussit, tanquam ad viuentẽ iussisse scribi. Solemus enim nos quandoque excitare mortuos: & eos, veluti viuentes, alloqui. Pręterea, cum ait, vt enim longiore mora, & dilatione nos affligas, neque commiserationis visceribus tuis dignum est, mortuo, quem viuentem facit, tribuit, quod viuo congrueret, vt miseratione

affici.

affici. Sic beatus Petrus, cum iussit Clementi, vt ad Iacobum de morte sua scriberet, neque verearis (inquit) ne forte multũ de meo exitu contristãdus sit, cum id me pro pietate substinere non ambigat. sed rursus si quis quærendum esse putet, quemadmodum si ad Iacobum fratrem iam mortuum Clemens iussu Petri scribit, Episcopum eum vocat Hierosolymitanum, immo omnium ecclesiarum? ex ijs, quæ ante diximus, in promptu est respondere, vt viuebat Iacobus non corpore sed spiritu, sic erat Hierosolymis non corpore, qui iam ad cœlum migrauerat, sed spiritu. Itaq; vt ad Iacobum non corpore sed spiritu viuentem Clemẽs scripsit, sic etiam ad Episcopum ecclesiæ Hierosolymitanæ scripsit. quod si sancti Episcopi dum in terra sunt, ecclesias suas, charitate qua præditi sunt, sancte curant, eo magis profecto curare eas ex charitate post recessum ab hac vita credendi sunt, quo est iam eorum charitas maior, ac perfectior. Vnde beatus Petrus, dabo inquit, operam, & frequenter, vt possitis (hoc enim significat hoc loco verbum Græcum ἔχειν, quod frequens est) post obitum meum, horum omnium memoriam facere; promittit precaturum se pro eis post mortẽ, vt quæ ab eo audissent, & didicissent, post mortem eius retinerent ac seruarent, vt faceret quod Paul. in epist. ad Hebr. monuit, cum ait propterea abundantius oportet obseruare ea quę audiuimus, ne forte perfluamus. An non erat hoc etiam, exercere adhuc officium Episcopi, & pastoris? precari inquam, pro eis, & solicitum esse? adhuc ergo Petrus curã pastoris gerit per preces: & præsidet per auctoritatem successoris, & per doctrinam, quam tradidit, & reliquit. Vnde Nicolaus primus Pontifex eruditissimus, ac sanctissimus respondens ad consulta Bulgarorum c. 106. Poscitis, inquit, vtrum secundum varios sensus eorum obedire, aut quid facere debeatis, (interrogauerant enim de quibusdam Græcis, & Armenijs, qui multa ac varia apud eos loquebantur) verum nos, inquit Pontifex, non sumus sufficientes: sed sufficientia nostra ex Deo est: & beatus Petrus, qui in sua sede viuit, & præsidet, dat quærentibus fidei veritatem. Hactenus Nicolaus. Sic beatus Iacobus, corpore quidẽ alioqui mortuus, viuebat, & præsidebat in Simone fratre cognomento iusto Hierosolymitano successore. Huc etiam pertinet illud in conc. chalced. actione 3. Sanctiss. Archiepiscopus magnæ senioris Romę per nos & præsentem sanctã synodum vna cum beatissimo Petro, qui est petra, & crepido ecclesiæ catholicæ & rectæ fidei fundamentum, nudauit eum tam episcopali dignitate, & quæ sequuntur. adhuc igitur præsidet beatus Petrus, & cum successore suo hęreticos damnat. Rursus, qui absentes sunt, aliquando propter charitatem, quam habent, iudicari & dici solent adesse. Vnde in cap. 1. cõcilij 2. Carthagin. Cum pro fide (inquit) & ecclesiastica vtilitate Episcopi conueneritis, licet non omnes, tamen charitas totum persuadet, vt qui corpore sunt absentes, nobiscum in spiritu videantur esse coniuncti; idcirco, Deo propitio, quia pręsentes estis, pari professione fides ecclesiastica, quæ per nos traditur, in hoc cetu glorioso primitus confitenda est, &c. Item Synodus Antiochena in pręfatione ad Episcopos absentes, retulimus (inquit) ad vestram notitiam, quæ nobis recte visa sunt, credẽtes gratię Christi, & spiritui pacis, quod ipsi conspirabitis tanquam potestate nobiscum pręsentes, & orationibus adiuuantes, immo vniti vobiscum, & spiritus S. præsentes, & quæ sequuntur. Sic igitur ad huius figuræ exemplum

Iacobum

Quomodo Iacobus mortuus dicatur Episc. Hierosolymitanus.

2. Pet. 1.

Hebr. c. 2.

Quomodo adhuc beatus Petrus in sede Romana præsideat.

Synodus Chalced.

Quomodo Iacobus Episcopus episcoporũ & rector omniũ ecclesiarum.

Archiepiscopos Hierosoly. quibus prouincijs præsit, & cui Metropolitano subiectus

Iacobum iam mortuum, id est, absentem (mors enim pij, ac sancti quędam à nobis absentia est) propter eius charitatem & preces pro ecclesia, præsentem in ea ecclesia, qua viuens regebat, diuino artificio Clemens facit. iam ad illud quod Magd. in eodem loco obijciendum quoq; putauerũt, quemadmodũ Clemẽs vocet Iacobum Episcopum episcoporũ regẽtem omnes ecclesias, quæ vbique sunt fundatę, petenda est responsio, ne eadẽ cum fastidio & sine necessitate repetamus, ex ijs quæ cap. 9. respondimus ad illud, quod similiter in epistola Eleutherij obijciebant de Episcopis Galliæ, quibus pontifex vniuersalem ecclesiam commissam esse aiebat. Episcopum vero episcoporum vocat interpretans verbum Archiepiscopi; sic enim vocat eum S. Anacletus in ep. 2. Archiepiscopus vero, quibus Episcopis præest, eorum est Episcopus, vt est Hierosolymitanus Episcopus episcoporum trium Palestinarum, vt ex Synodo Chalced. actione 7. intelligi potest; tametsi Episcopo Cęsareę, tanquam suo Metropolitano, secundum canonem 5. concilij Niceni subiectus sit, vt etiam beatus Hieronymus in epist. ad Pammachium aduersus errores Ioannis Hierosolymitani notauit. quod quidem factum est, non solũ, vt Pantaleon Græcorum canonum interpres notauit, quod ibi beatus Petrus Cornelium loco suo ordinasset; sed etiam, vt magnus Nicolaus in responsis ad consulta Bulgarorum cap. 92. scripsit, quia etsi, inquit, Hierosolymitanus præsul & ipse Patriarcha dicatur, & secundum antiquam consuetudinem, & Nicenam Synodum honorandus sit, salua tamen, inquit, Metropoli propria dignitate. Deinde subiungit, sed & in eadem sancta & magna Synodo nequaquam Hierosolymitanus, sed Eliæ Episcopus dicitur: nam vera Hierusalem tantum in cœlis est, quæ est mater nostra: illa vero Hierusalẽ terrestris, secundum quod Dominus prædixit, adeo funditus ab Adriano Imperatore Rom. destructa est, vt in ea neque lapis super lapidem sit dę relictus: & ab eodem Elio Adriano in alio loco est constructa. hæc Nicol. Itaque non quia Clemens Episcopum episcoporum Iacobum appellauit, & omnes ecclesias regentem dixit, Pontificem vniuersalem eũ esse significauit: sed id in vtroque voluit, quod ante explicatum est. Pontifex vero Rom. omnium episcoporum est Episcopus, quia omnibus omnium Episcoporũ diœcesibus præest, quas propter vnitatem pacis & fidei, & capitis Synodus Chalcedonensis can. 9. diœcesim vocauit, vt idẽ magnus Nicolaus in epist. ad Michaelẽ & notauit & probauit: de quo nos postea loco suo copiosius tractabimus. quod vero hæc inscriptio de Iacobo Episcopo episcoporum, & regente Hierusalem, & omnes vbique ecclesias, vera sit, & antiqua, ad testimonium veterum exemplarium, in quibus sic est Græce κλήμης ἰακώβῳ τοῦ κυρίου ἀδελφῷ, καὶ ἐπισκόπων ἐπισκόπῳ διέποντι δὲ τὴν ἱερουσαλὴμ ἁγίαν ἐκκλησίαν, καὶ τὰς πανταχοῦ θεοῦ προνοίᾳ ἱδρυθείσας καλῶς σύν τε πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ἀδελφοῖς εἰρήνη εἰς πάντοτε. & ad fidẽ Rufini interpretis, qui sic legit, & interpretatus est, accedit etiã testis Sidonius Apolinaris, qui ante mille annos in lib. 6. epistolarum ad Lupum Episcopum Lirinensem sic scribit, benedictus spiritus S. & pater Dei omnipotentis, quod tu pater patrum, & Episcopus episcoporũ, & alter sæculi tui Iacobus de quadam specula charitatis, neque de inferiore Hierusalem tota ecclesiæ Dei nostri membra superinspicis, dignus, qui omnes consoleris infirmos, quique merito consularis ab omnibus. Hactenus Apol-

nus Apollinaris. nemo credo erit iam tam hebes, aut tam contentiosus, qui vel non intelligat, vel neget, hæc scribentem ad illam inscriptionem epistolę Clementis ad Iacobum respexisse. alioqui quorsum dixisset, Episcopus episcoporum, & alter Iacobus, & de Hierusalem meminisset? quo in loco simul interpretatus est, quid sibi velit, quod Iacobum vocat Clemens regentem omnes ecclesias, scilicet, de specula charitatis omnibus ecclesiæ Dei membris, idest, omnibus ecclesijs, (omnes enim ecclesię particulares sunt membra ecclesiæ catholicæ) prospicientem, qui esset dignus, vt omnes ecclesias regeret, ac consolaretur, & ab omnibus ecclesijs consuleretur. fertur pręterea alia quædam epistola Græce Clementis ex persona Petri ad eundem Iacobum, cuius meminit etiam Photius in bibliotheca sua, cuius principium explanatio est huius inscriptionis, Sic enim incipit, εἰδώς σε ἀδελφέ μου εἰς τὸ κοινῇ πᾶσιν ἡμῖν συμφέρον σπεύδοντα προθύμως, ἀξιῶ καὶ δέομαι. idest, quoniam te video frater ad communem omniũ nostrum vtilitatem prompto, & alacri animo properantem, oro atque obsecro, & quæ sequuntur. hoc ergo erat Iacobum ecclesias omnes regere, omnium vbique ecclesiarum vtilitati consulere, & omnia earum commoda prospicere, quod verbum διέπειν, quo vsus est, significat. Hactenus existimo de scriptione epistolę Clementis ad Iacobum fratrem Domini, qui iam à vita migrauerat, non male, neq; inepte responsum esse, sed potius recte, & apte ad morem ipsius auctoris. Sicut enim in alijs, vt antea dixi, quę dialogice scripsit, personas, quę interdum loquerentur, fecit, sic etiam more dialogi in quibusdam epistolis personam Iacobi fecit, cui ipse, tanquam absenti loqueretur: est enim epistola velut altera pars dialogi, vt recte ab Artemone, qui epistolas Aristotelis descripsit, dictũ esse, auctor est Demetrius Phalereus, cũ de epistolico charactere in libro περὶ ἑρμηνείας agit. Hoc etiã modo, ac more alterã epistolã ad Corinth. ex persona ecclesię Rom. eundẽ Clemẽtẽ scripsisse, testis est Hieronymus. Nihil autẽ interest, quod ad factionẽ personę pertinet, fecisse personã, quę ad Corinthios scripserit; an fecisse personã Iacobi in viuis, ad quã ipse Clemens tã quã ad absentẽ scriberet. explicatũ pręterea est, quẽadmodũ recte etiã, & secũdũ cõsuetudinẽ, idẽ Iacob. rector omniũ ecclesiarũ appellatus sit. hęc.n. videbantur ad enodandũ difficiliora. Respõdeamus iã ad reliqua.

Responsio ad illud in epistola Clementis quomodo Petrus dictus sit primitiæ electionis Domini, cum prius Andreas ad Christum venerit, & in quo consistat ratio primitiarum secundum scripturam, & de excellentia fidei Petro reuelata: & quomodo propter excellentiam fidei meruit fieri primitiæ electionis Apostolorum: & quomodo in eadem epistola Clementis dictus quoque sit idem Clemens primitiæ gentium, cum prius fuisset conuersus Cornelius Centurio: Item responsio de nota infamia, quomodo non tantum ciuilis, sed canonica pœna etiam sit, & de tradendo curiæ seculari. Cap. 14.

» QVomodo Petrus sit primitiæ electionis Domini, cui soli primum
» pater filium reuelauit, cum Andreas prius ad Christum venerit, &
» postea Petrum adduxerit.]

Hæc enim obijciunt quoque contra epistolã Clem. nec hic intelligentes, quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Si enim rationem primitiarũ intellexissent, & fidei beato Petro reuelatę excellentiam, nunquam hoc obiecissent. Igitur beatus Chrysostomus in homelia de ascensione Domini non sunt, inquit, illę primitię, si quis Deo primum fructum offerat, & dedicet, cum sit tenuis & infirmus, vt esse solet primus fructus terrę, sed si maturum & perfectum: quod quidẽ ex lege ait intelligi posse. Si ingre-

Quomodo Petrus primitiæ electionis Domini, non intellexerunt Magdeb. quia rationem primitiarũ ignorarunt.

dieris, inquit, in terram, quam dabit tibi Dominus, & plantaueris in ea lignum ad edendum, mundabitis immunditiam eius: fructus eius tribus annis erit immundus, non comedetur: quarto autem anno omnis fructus eius sãctus erit Domino. Tribus ãnis iubebat lex, fructibus parcere, quia essent arbores infirmę, & fructus tenuis: neque permittebat edere ex eis illis tribus annis, ne prius quam Deo libarentur, homo degustaret: neque rursus permittebat offerre, quia ille fructus indignus erat Deo. sic ergo, inquit, non primus Adam oblatus est Deo, tanquam primitiæ, vt pote factus obnoxius peccato: Sed potius secũdus Adam, qui erat liber ab omni peccato oblatus est Deo, tãquam primitiæ. vt in illis primitijs, & propter offerentis, & propter oblati dignitatem Deo acceptissimis naturę illi, cui dictum fuerat in Adam, Terra es, & in terram ibis, postea diceretur, sede ad dexteram meam. Hactenus Chrysostomus. Ad exemplum ergo & similitudinẽ huiusmodi primitiarum, quarũ ratio à beato Chrysostomo explicata est, fuit quidem beatus Petrus primitię electionis Domini, non quia fuit prius fuit electus, prius enim fuit vocatus, & electus Andreas, sed quia primus fuit, qui cũ filium hominis audisset, vt. S. Marcus Anachoreta notauit, respondit interrogatus, filium Dei esse, quę confessio, vt Theophanes cognomento Cerameus obseruauit, Nestorium coarguit Christum in duas personas diuidentem: & Armenios atque Acephelos duas naturas in vnum confundentes. de hac mirabili fide beati Petri disserens beatus Hieronymus, vt supra cap. *6.* copiosius exposui, non hęc curo mea, inquit, & sangnis tibi Dei filium prodiderunt: nam ista non patiuntur me hoc credi item. S. Theodotus Ancyranus in eandem sentẽtiã, quod dixisti, inquit, de eo, qui cernitur, non didicisti ex natura, quę cernitur: quod, inquam, dictum est de carne, non didicisti ex carne & sanguine: quia scilicet filium hominis dixit eundem esse filium Dei, non diuidẽs duas nuturas, neque duo significata in Christò, sed vnum confessus. hæc Theodotus. Huius ergo fidei reuelationem soli Petro, vt Clemens ait, fecit primum pater, tũc scilicet, cum dixit, hic est filius meus dilectus: vt beatus Hilarius in lib. *6.* de trinitate notàuit. item B. Cyrillus ἐν ταῖς ἑορτασιχαῖς ὁμιλίαις homil. 8. sic ait ὁ τῶν ἁγίων μαθητῶν ἡγούμενος πέτρος, idest, Petrus, sanctorum discipulorum dux ac princeps. non ignorabat Ciryllus, prius vocatum fuisse Andream, & Andrea duce, Petrum venisse ad Christum: nihilominus tamen ducem discipulorum, & principem vocat Petrum: utrunque enim significat ἡγούμενος. eo ergo modo erat Petrus primitię electionis discipulorum, quo erat dux, & princeps eorum. rationẽ vero subiungit idem Cyrillus; Quia Domino percunctãte, quem dicunt homines esse filium hominis, non respondit, in te est filius, sed cũ cognosceret vnũ, & eundem esse ante carnẽ & cũ carne, clara voce clamat, Tu es Christus filius Dei viui. Hęc excellentissima fides Petri meruit, vt cum alioqui non esset prius vocatus, fieret tamen primitię electionis, idest, princeps vocatorum. Rursus D. Hieronymus in eodem lib. de circuncisione, quem supra memini, comparans Petrum cum Abraam ad demonstrandam beati Petri Principis Apostolorum excellentiam, illi, inquit, dicitur faciam te in gentem magnam; huic dicitur, faciam te piscatorem hominum: illi dicitur, in semine tuo benedicentur omnes gentes: huic dicitur, iudicabis duodecim tribus. Et si enim, vt hoc admoneam, vtrunque horum dictum quoque est omnibus Apostolis, faciam vos fieri piscatores hominum, & illud,

Quare Petrus primitiæ electionis Domini.
Quos hæreticos coarguat cõfessio Petri. Et quid magni auctores de ea explicauerint.
Marcus Anachoreta.
Theophanes Cerameus.
Hieronymus.
Theodotus Ancyranus.
Hilarius.
Hieronymus.

illud, sedebitis & vos super duodecim tribus Israel,hæc tamen Petro tribuit beatus Hieronymus,cui primum, vt principi Apostolorũ, cōueniũt. vt illud, Faciam te in gentem magnam, quamuis Isaac quoque in Genesi dictum est, & illud item,In semine tuo benedicentur omnes gentes,licet Isaac etiam dictum est,Abraę tamen primum conueniunt,quia fuit primitiæ electionis populi Dei. Subiungit deinde idē Hieronymus, illi dictũ est, vt stellæ erit semen tuum. huic dicitur,tibi dabo claues regni cœlorũ. Hoc vero specialiter beato Petro dictum est,sicut ei soli dictum est,& super hanc petram ędificabo ecclesiam meam. Quem locum interpretans S. Isidorus Pelusiotta grauissimus auctor, & in litteris sanctis valde exercitatus, & eruditus in epist. ad Gainam, dabo, inquit, αὐθεντικῶς claues regni cœlorum, quia non seruum, neque ministrũ, neque subiectum, aut alienum à substantia patris me vocasti, sed potius legitimũ filium Dei viuiidque patre meo reuelante. vt igitur, quamuis alij ante Abraã ex patribus,ac maioribus eius fidē Dei,&quidem excellentē habuerunt,vt Noe, Enos,& Seth, & alij,tamen propter excellentissimam fidē meruit Abraã, vt esset primitiæ, & origo veteris populi Dei; sic beatus Petrus propter admirabilem fidem Christi meruit fieri primitiæ electionis Apostolorũ; quáuis prius Andreas & credidisset & vocatus esset. Non enim ratio primitiarũ,vt scriptura sancta docet, & beatus Chrysostomus paulo ante explicauit, in anticipatione temporis,sed in maturitate perfecta fructus cōsistit: cuiusmodi fides illa beati Petri extitit. Cernitur etiam huiusmodi primitiarum ratio in Christo, cum dictus est ab Apostolo primitiæ dormientiũ, nō quia primus resurrexit,sed quia primus perfectissime,sua scilicet virtute resurrexit,& non amplius moriturus. Vnde & primogenitus quoque ex mortuis ab eodem Apostolo dictus est, quod eum,tanquam primitias sequi debeat φύραμα, idest, conspersio, siue massa, quæ est ecclesia illa primogenitorum, quam Apostolus in epist. ad Hebræos dicit. Denique ipse idem Clemens cur,& qua ratione Petrum primitias electionis Domini appellauerit, satis declarauit. postquam enim dixit,Qui fuit primitię electionis Domini,statim quasi explicans,quod dixerat,subiungit, Apostolorũ primus,cui & primo Deus Pater filium reuelauit. ideo enim fuit primitiæ electionis Apostolorum, quia fuit Princeps Apostolorum: hunc vero principatum tulit propter excellentissimam fidem, quam reuelāte Deo patre,de Christo Dei viui filio primus habuit. Sic etiam beatus Petrus in eadem epistola Clementem vocauit primitias gentiũ, quas ad fidem conuertisset:non quidem quod Clemētem primũ Deo obtulisset, prius enim obtulerat Cornelium Centurionem, quam Clemens Petrum vidisset:sed quod prestātior & excellētior esset. Sic enim Clemēs narrat, Petrum dixisse, cum eum ordinare vellet, & successorem relinquere. σὺ γὰρ δι᾽ ἐμοῦ τῶν σωζομένων ἐθνῶν ἀκρέστων ἀπαρχὴ. idest tu enim es meliores primitiæ earum gentium,quæ per me saluæ fiunt. melius itaq; est Græce, quam,vt interpres epistolæ his verbis vertit; cum primitias eorum,qui ex gentibus per me saluantur & pręcipue huius vrbis te primum obtulerim Deo. qui locus cum manifestius, quam ille de Petro primitijs electionis Domini,reprehensioni pateret,nescio quomodo istorum calumniam effugit; nisi quia ita Dominus voluit,quo magis eos confunderemus. Vt igitur Petrus Clementem vocat primitias gentium propter præstantiam,

Gen. 13. Gen. 20.

Isidorus Pelusiota.

Comparatio Abrahæ, & Petri in ratione primitiarum, & fidei.

Ratio primitiarum non in anticipatione tē poris,sed inmaturitate perfecta fructus cōsistit secundum scripturam.

1. Co. 15. Coloss. 1.

Heb. 12.

Quomodo statim explicet Clemens, cur primitias electionis Domini Petrum vocarit.

Cur Petrus Clemētem vocauerit primitias gentium.

Quomodo locus de Clemēte primitijs gētium calumniã Magd. effugerit.

Petrus vocatus ac Clemente pater Apostolorum, sicut primitiæ electionis eorum.

sic Clemens Petrum propter principatum eius primitias electionis Apostolorum vocauit: quem rursus idem Clemens patrem Apostolorum in principio epistolæ secundæ vocat. Sed obijciunt præterea in extrema parte huius loci, quod Clemens epist. 3. & Alexander item epist. 3. & Thelesphorus epist. 1. infamiæ nota inobedientes Episcopis puniunt, cum ista, » inquiunt, pœna legum ciuilium sit.]

» Non responderem ad hoc, nisi propositum esset, nihil prętermittere, quia verebar, ne isti ideo prętermissum interpretarentur, quia nihil esset ad respondendum: ac non potius quia quiuis respondere posset: aut indignũ responsione esset. Quis enim ignorat, esse infamiam ciuilem, & infamiã canonicam? Vnde Adrianus Pont. 6. q. 1. c. Omnes, Omnes, inquit, infames esse dicimus, quos leges sæculi infames appellant: & omnes qui culpis exigentibus ad sacerdotium non possunt prouehi. Item Fabianus Papa, Illi, inquit, qui peccata perpetrant, de quibus Apostolus ait, Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt, valde cauendi sunt: & ad emendationem, si voluntarie venire noluerint, compellendi sunt, qui infamiæ macula sunt aspersi. Et Victor Pontifex de cons. dis. 3. c. celebritatem, Ipsi vero, inquit, qui infidelitatis nota asperguntur, infames efficiuntur. Magdeburgenses vero sic argumentantur, infamia est legum ciuiliũ, ergo non est legum ecclesiasticarum. Concludant igitur similiter, neque vincula, neque mulctas, neque amissiones bonorum, nec exilia, neque id genus alia esse in ecclesia, quia sint etiam eiusmodi pœnę legum ciuiliũ.

Cur ad omnia quę Magd. obijciunt, quamuis indigna essent, responsione, responsum tamẽ sit.

Argumentatio ridicula Magd.

» Pius etiam Pontifex curiæ, inquiunt, tradi præcipit hoc quoque notarũt tãquam alienum à veritate historica. sed quia Magd. ne nunc quidẽ quod in ecclesia fit, probant, vt clerici mortis rei, curiæ seculari tradantur, prius de hoc dicendum est aliquid breui: postea de illo Pij Pontificis tempore, cum Ethnicis imperatoribus, non erat Christianorum laicorum curia, sed Gentilium. non enim Pius pont. in tempus suum tantum respexit, sed etiam in futurum, cum, sublatis imperatoribus ethnicis, futura erat inter christianos curia sæcularis. Primum igitur omnino cõsonat scripturę noui testamenti Pij pontificis decretum de tradendo sacerdotem vel clericum curię sęculari, si capitale crimen commisisset, cuiusmodi erat, insidias Episcopo parasse. quod nunc etiam fit. Quia postquam superabundauit, sicut Apostolus ait, gratia Domini nostri Iesu Christi cum fide, & dilectione, lex euangelij, quæ tota spiritualis est, & abundare iubet iustitiam nostram, plusquam scribarũ, & pharisæorum, quod Paulus interpretatus est, non operatur iam iram, vt illa vetus, quam qui irritam faciebat, sine vlla miseratione duobus, vel tribus testibus moriebatur: sed potius differens in alterum sæculum iudicium mortis, nihil interim hic sancit metũ pœnæ capitalis: nihil enim nisi propter fidem, & dilectionem iubet, aut vetat. Vnde Apostolus pręcipit presbytero, non esse percussorem. Sed nũ quia Christus, vt est in lib. 6. Clem. de constitutionibus Apostolorum, liberam reliquit voluntatem nostram, non præsenti eademque breui morte mulctans, sed iudicium in alterum sæculum reseruans, ac reijciens, idcirco potestas sæculi frustra aduersus clericos gladium portabit minime. cur ita? quia, vt Apostolica constitutio in lib. 2. Clem. c. 24. docet, potestatis sæculi est, pręesse corporibus custodiendis, & ad custodiam corporum pacẽ, ac bellum suscipere. Quare cum clericus reus mortis est, curię traditur, id est, pote-

1. Tim. 1. Quomodo tradere curię seculari ecclesiasticos reos mortis ex auctoritate euangelij profectum sit. Matth. c. 5.

Constitutio apostolica. Heb. 10.

Constitutio apostolica.

ſtati ſæculari, vt pro eccleſia cum eo bellum ſuſcipiat: bellum enim quodam cum eo ſuſcipit, cum pœnas ab eo exigit: vt Clerum, & eum qui Clero præeſt, ab huiuſmodi periculis defendat. Ex auctoritate ergo euangelij, quod ſancti Apoſtoli nobis tradiderunt, decretum de tradendo clericos reos ſanguinis curiæ ſeculari proceſſit. Immo non ſolum ex euangelio per Apoſtolos prædicato, ſed etiam ex traditione non ſcripta Apoſtolorum proceſſit. ipſi enim inter reliquos canones ſiue regulas, quas per ſermonem tradiderunt, vt omnia honeſte, & ſecundum ordinem in eccleſia fierent, quas Clemens Romanus collegit, & deſcripſit, prohibuerunt canone 27. ne Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus fideles propter peccatum, aut infideles propter iniuriam verberarent, alioqui, gradu mouerentur. non enim (inquiunt) Dominus hoc docuit: quin potius cum percuteretur, non repercutiebat: cum pateretur, non comminabatur hunc canonem ſecuta eſt Synodus Antiochena annis. 5. poſt Nicenam habita. renouans enim eiſdem fere verbis ſententiam canonis Apoſtolorum 31. in eum presbyterum, qui contempto Epiſcopo alioqui pio & fideli, ambitioſe & tyrannice aliud altare erigit, ſi, vocatus ab Epiſcopo ſemel & iterũ, parere nolit, & deiectus de gradu, adhuc tumultus, & turbas excitet, iubet in. 5. canone Synodus, vt corrigatur per ciuilem poteſtatem, quam Pius pont. curiam vocauit. vtrunque horum canonum & Apoſtolorum, & Synodi Antiochenę citauit Synodus Conſtantinopolitana in templo ſanctorum Apoſtolorum ſub Photio Patriarcha habita, quæ vocatã eſt πρώτη, καὶ δευτέρα. in eos enim, qui canonem Apoſtolorum male interpretabantur, quaſi prohibuiſſet quidem ſacerdotibus, ne alios propter peccatum ſuis manibus verberarent, ſed nõ, ne iuberent, ab alio verberari, in extrema parte canonis ſui. 9. Siqui vero, inquit, fuerint, qui neque monitis, neq; ſupplicijs eccleſiaſticis corrigi voluerint, nemo hos per magiſtratus loci corrigi prohibuerit: ſiquidem Synodus Antiochena canone. 5. ſanxit, vt qui ſeditiones in eccleſia mouerent, manu externa, ideſt, per ciuilem poteſtatem corrigerentur. Vt igitur hoc, quod Synodus Antiochena ſanxit de incorrigibili, vt ita dicam, poteſtati ciuili tradendo ad puniendum, ex traditione canonica Apoſtolorum, quæ Epiſcopis prohibet verberare, fluxit, ſic etiã quod Pius Pont. iuſſit, tradere curiæ ſęculari. Dicendum eſt nunc de tẽpore Pij, in quod viſum eſt Magdeb. decretum Pij Pontificis non conuenire; cum tota. vt dixi, curia ethnicorum tunc eſſet. Credo, exiſtimarunt Magd. de curia ſæculari chriſtianorum locutum fuiſſe Pium, ſed non ita eſt. nec enim alio gladio, quam ignis, (ſic enim Clemens Rom. in libro. 2. de conſtitutionibus Apoſt. anathema vocat), tunc vti poterat eccleſia, quia Chriſtiani tunc poteſtatem gladij non gerebant, alioqui tanquam ſicarij puniti fuiſſent. ſed quia rurſus ęquum, & neceſſarium erat, ſcelerũ pœnas eſſe, & innocentes defendi, quandiu hoc a Chriſtianis prĕſtari nõ poterat, voluit Apoſtolus Paulus, vt hoc per ethnicos magiſtratus præſtaretur. quod ſatis idem Paulus admonuiſſe videtur, cum de illis ethnicis poteſtatibus in epiſ. ad Rom. ſcripſit, non ſine cauſa gladiũ portare; Dei enim miniſtros eſſe, vindices in irã ei, qui male ageret: quamobrem tributa eis pendi, & parere oportere. Quare cũ crimen a Chriſtiano commiſſum erat, quod pœna capitis, aut alio quopiam graui ſupplicio ciuili plectendum eſſet, eorum curię tradebatur. vti

 le enim

le enim erat, corrigi eorum legibus ad bene viuẽdum, vt beatus Cyrillus in Iulianum apostatam libro 7. scripsit; cum ei respondit Christianis exprobranti, quod sub imperio, & legibus Romanorum viuerẽt. Quis enim ignorat, ait Calixtus pont. de legibus illis ęquitate, & prudentia plenis loquens, leges humanas rationi, & honestati non repugnantes esse amplectendas, præsertim vbi vel publicæ consulunt vtilitati, vel ecclesiasticæ dignitatis auctoritatem defendunt? vt igitur legibus Romanorum, sic etiã curia eorum, quæ legum ministra erat, ecclesia, cum opus erat, vtebatur.

Responsio ad illud, quod obijcitur ex epistola Clementis quod Petrus potuerit integre seruare præceptum, & quomodo non hoc intellexerint Magdeburgenses: item responsio ad illud, cur Paulus in epistola ad Philippenses non appellauerit Clementem Pontificem Romanum, sicut appellauit cooperarium. Item ad illud, cur beatus Petrus in epistola 2. paulo ante mortem scripta, non meminit Clementis successoris sui. Cap. 15.

ILlud quoq; Magdeburg. tanquam falsum notarunt in epistola Clem. ad Iacobum, quod Petrus potuerit integre seruare præceptum. cum tamen, inquiunt, Petrus illam regulam Christi obseruauerit, cum omnia feceritis, dicite serui inutiles sumus: & Christus dicat, Ego veni legem adimplere]

Vtrum Magdeburg. intellexerint, quod hic notarunt, iudicent, qui hæc legerint: & ex hoc loco de reliquis, quomodo intelligant, suspicentur. Petrum, ait Clemens, vt pote magis idoneum, iussum fuisse plagam Occidẽtis prædicatione sua illuminare, & potuisse perficere. hoc autem, quod Clemens de hoc præcepto illuminandi Occidentem dixit, impletum esse à beato Petro, nescio quomodo Magdeburg. studio accusandi obtusi, & hebetati, de præcepto legis diuinæ acceperunt. ne autem isti tergiuersari, & elabi possint, describam græca, quæ magis ad huc hanc sententiam declarant, sic enim ait, ὁ καλὸς καὶ δόκιμος μαθητὴς ὁ τῆς δύσεως τὸ σκοτεινότερον τοῦ κόσμου μέρος ὡς πάντων ἱκανώτερος φωτίσαι κελευσθεὶς καὶ κατορθῶσαι δυνηθείς; idest, bonus & probatus discipulus, qui partem Occidentis reliquo mundo obscuriorem, vt pote magis idoneus, illuminare iussus fuit: & perficere potuit. hoc item de Occidente per prædicationem beati Petri illuminato, sicut Dominus ei præceperat, testatur Apostolus Paulus cũ ad Rom. scribens, ait; desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratię spiritualis ad confirmandos vos per eam, quæ inuicem est, fidem vestram, atq; meam. ad confirmandos dixit, quia, vt Theodoretus quoq; in commentarijs suis obseruauit, prius Petrus fuerat Romæ, & fidem Romanis, qui ad Occidentem pertinent, tradiderat. de qua fide ait idem Paulus in principio eiusdem epistolę, Gratias ago Deo meo per Iesum Christum, quod fides vestra annunciatur in vniuerso mundo. quantæ vero tenebræ ignorantiæ, & quanta ibi cœcitas mentis esset, ibidem quoque idem Paulus declarat &c. Sed Magdeburg. aliud adhuc peius hic commiserunt. verbum enim Dei, de cuius scientia gloriantur, male hic intellexerunt: siquidem quod Christus dixit, vt ipsi recitant, Ego veni legem adimplere, de lege noua accipiendũ esse putauerunt: vt enim doceret falsum esse, quod à Clemente dictum esse existimabant, potuisse Petrum integre implere præceptum, obiecerũt de se solo dixisse Christum, Ego veni legem adimplere. quod quidem de illa lege dixit, de qua dixerat, Non veni soluere legem,

Redarguuntur Magd. non intellexisse quod reprehẽderũt.

Quam inscienter Magd quod Dominus dixit in euãgelio de lege vetere, de lege noua acceperunt. Matth. 5.

gem, subiungit enim sed adimplere scilicet ipsam illam legem. quia lex per Moysem data est, vt ait beatus Ioannes, gratia autem & veritas per Iesum Christum facta est. & sanctus Sixtus tertius in epistola de diuitijs explanans hunc locum, Adimplet, inquit, legem, cum eam veram esse ostendit. veram enim ostendit quando per se cessare facit illa, quæ iam cessatura prædixerat: & de antiqua lege legem produxit nouam: & nouum testamentũ promulgauit ex vetere: vt magis ac magis legis & prophetarũ prædicata suppleret, in quibus continebatur, de Sion procedit lex, & verbum Domini de Hierusalē. & alibi, Dabo eis testamentũ nouũ, non secundum quod disposui patribus eorum. Hactenus ille. sequitur in centurijs, Nec

Ioan. 1.

Interpretatio erudita Sixti tertij in illud, non veni soluere legem, &c.

» illud verisimile est, quod Petrus Clementem paulo ante mortē Romanũ
» ordinauit Episcopum: nam Paulus in epis. ad Philipp. testatur Clementē
» suum cooperarium fuisse: neque eum appellat Pōtificem Romanum, Epi
» scopum vniuersalem, caput ecclesiæ. Hic quoque errant Magd. in ratione temporum, epistolam enim ad Philipp. scripsit Paulus Romæ, vt ex extremo eius intelligi potest, cũ ait, Salutāt vos, qui ex Cæsaris domo sunt: Romæ inquam scripsit ex custodia & vinculis, vt intelligi potest ex. 1. &. 2. & 4. cap. ex custodia, inquam, priore, in qua fuit bienniũ sub Nerone, qua liberatus vixit fere decennium. post hanc liberationem, constat, discessisse Paulum Roma, & redisse in Syriam, & inde in Græciam reuersum esse circiter annum 9. aut. 10. Imperij Neronis. ex secũda custodia scripsit epistolā 2. ad Timoth. cum iā tempus mortis instaret, vt ipse in eadem epist. scribit. quomodo ergo tam multis ante mortem annis de electione Clem. in epistola ad Philipp. in qua cooperarium suum eum vocat, scribere poterat? hoc igitur Magdeb. si poterant, probare debebant, scriptam esse epis. ad Philipp. paulo ante mortem Petri: quæ cum scripta sit multo antequā Clemens Episcopus Romanus ordinatus esset, non poterat Paulus appellare eum Pontificem. Rursus obijciunt Magdeb. neque Petrus

Deprehensio Magd. in errore rationis temporum.

Explicatio de priore, & posteriore custodia Petri, & de discessu eius Roma, & de reditu.

2. Tim. 4.

» lus appellare eum Pontificem. Rursus obijciunt Magdeb. neque Petrus
» in 2. epistola quā etiam paulo ante mortem scripsit, mentionem Clemen
» tis facit, nec eius, nec alterius primatis: quod sane facere debuisset, ne
» ignorarēt Petro mortuo Clementē, & Romanos successores caput eccle
» siæ futuros.]

Quid obijciāt Magd. contra Clementis pōtificatum ex 2. epist. Petri c. 1.

Sane quidē scripsit B. Petrus in Epis. 2. significatum esse sibi a Domino de morte sua proxima: certus, inquit, quod velox depositio tabernaculi mei, secundum quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi: sed quam cito subeunda mors esset, non dixit sibi significatum esse. aliud enim est significare, cito intereundum esse; aliud, quam cito. quod quidem cum nō esset illi significatum, sed, solum cito; hoc autem, cito, incertum erat, non conueniebat, vt tunc de successore scriberet. denique quis dubitare potest, quin quod in epis. scripsit, significatũ esse sibi de morte proxima, hoc ante illos ipsos dies, quibus moriturus erat, factum esset? at beatus Petrus prope ipsos illos dies, quibus moriendum erat, congregatis fratribus, elegit, & ordinauit Clementē, vt Clemens scribit: sic enim est Græce, πρὸς αὐταῖς δὲ ταῖς ἡμέραις αἷς ἤμελλε τελευτᾶν, & quæ sequuntur non igitur scribere debebat, quod nondum fecerat: neque quid de eo facere cogitaret, necesse erat ante tempus nunciare. quod enim centuriatores dicunt, debuisse facere in Epis. 2. ad Tim. ne ecclesiæ ignorarēt mortuo Petro Clementem successorem, & ecclesiæ caput; satis hoc prouisum

2. Pet. 1.

fuit,cum eidem Clementi iussit,de eo ad Iacobum fratrē Domini scribere:quod nobis quidē satis superque est,qui fidem, quam debemus,sicut à maioribus nostris semper factum est, epistolæ accomodamus.

Deinde ad illud cur Petrus 1. cap. 5. de gradibus Episcoporum non meminit, sed tantum presbyteros nominauit: & quomodo de gradibus Episcoporum per traditionem sine scripto acceperit ecclesia, & quomodo id per scripturam probetur: & de loco Epistolæ Pauli ad Titum constitue prasbyteros per ciuitates, sicut constitui tibi: & quomodo Clemens potuerit videre Hierosolymis cum Iacobo discipulos, qui habebant omnia communia. Cap. 16.

» ADdunt deinde centuriatores, eiusdem generis & illa,quæ de gradibus Episcoporum finguntur, quod Petrus iusserit in gentium vrbes, vbi ante Archiflamines maiores erant collocare Patriarchas, siue primates: vbi vero minores, eo Archiepiscopos: in alia vero magna oppida Metropolitanos: in cætera vero Episcopos: & vt illud caueretur, ne in vicos,& parua Castella Episcopi constituerentur,ne nomen eorum vilesceret: & ne in vno loco duo aut tres essent Episcopi, sed in singulis singuli Clem. in. 1.]

Quæ obijciant Magd. cōtra gradus distinctos Episcoporum.

Hæc autem sic Magdeb. refellunt,nam Petrus inquiunt, in suis Epis. quarum postremam paulo ante mortem scripsit, nullam istorum graduū mentionem fecit. &. 1. Pe. c. 5. ministros ecclesiæ tantum presbyteros, & quidem se compresbyterum vocat.nec vsquam Episcoporum,Metropolitanorum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Papę, & similium titulorum meminit.]

Quomodo Magded. verbum Dei scriptū negent, negantes traditiones sine scripto.

Videtur ne vobis Magdeb. idonea hæc confutatio? probate nobis, nihil per sermonem sanctos Apostolos tradidisse, sed omnia per epistolam, & cedemus vobis. at hoc facere non potestis: immo verbum Dei,quod vos semper requirere simulatis,hic plane negatis:an non est verbū Dei,quod ad Thess. scribit Apost.cum ait State itaque fratres,& tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epis. nostram? si igitur sancti Apostoli per sermonem quoque sine Epis.tradebant,quę teneri volebāt constanter, & in eis stare, ac permanere, sicut hic Tessalo.iussit,stare & tenere, quæ per sermonem, siue epistolam eis tradiderat, quid obstat,quo minus hæc,quę de gradibus Episcoporū requiritis, sine Epist. Petrus tradiderit, sicut coapostolus eius Paulus faciebat? quod si nihil obstat,quin ita fecerit, cur verbo Dei, cur exemplo Pauli,cur rationi,cur auctoritati Clem. cur testimonij tot ecclesiarum,cur tot sæculis repugnatis? respondete nobis Magdeb.cum Paulus ad Philipp.scribens hortabatur,vt ea cogitarent,quæ à Paulo didicissent,accepissent, audissent,& vidissent in eo: sic enim futurum esse Deum pacis cum eis; an de ijs,quę per epistolam tā tum didicissent, loquebatur? si ita est,quid opus erat illa verborum redūdantia? quis rationis compos sic loquatur, si de vno tantum genere docendi per epistolam loquatur? an sensus communis,& natura ipsa non docent vos, nō solum audiri quæ ab absentibus scribuntur,sed quę à presentibus dicuntur? & non solum per auditum eorum,quę quis absens scribit, sed per auditum eorum, quæ quis coram loquitur, disci posse? ergo quia nos hæc, quæ ab alijs sunt audita, tenemus, idcirco in nostris ecclesijs est Deus pacis,sicut Apos. ad Phil. scripsit: in vestris vero Synagogis non est Deus

Philipp. 4.

Quod sensus communis, & natura redarguat Magd. nō concedentes Pauli traditiones sine scripto & quare nō sit Deus pacis inter Luteranos.

Deus:quia nō est Deus dissensionis,sed pacis,vos enim audita de scripto ab auditis ex ore ita distinguitis,vt illis credatis,his quasi a nullo auditis non credatis. atque vtinam illis crederetis: si enim verbo Dei scripto crederetis, cum scriptum sit, tenere traditiones, quas didicistis, siue per sermonem,siue per epistolam nostram,nō amplius nobiscum, nec inter vos disceptaretis:& Deus pacis esset vobiscum.hic enim est fructus cogitãdi, & agendi ea,quę ecclesiæ sanctę sic nobis tradiderunt, sicut didicerunt, & audierunt, & initio in sanctis Apostolis viderunt;idest,sicut vel per sermonem,vel per epistolam didicerunt.Vt autem intelligamus,nō esse Luteranos nouum genus hæreticorum, qui traditioné ecclesiæ conculcare audent,& ea,quæ sibi veluti somniantibus apparent, ijs, quos fallunt, suadent, describam hic, quæ de similibus beatus Cyrillus in homilia ἑορταστικῇ 8. ex 30. quas scripsit,& adhuc extant,elegantissime,vt cætera, conscripsit: quibus nostri temporis hæreticos ad viuum,vt aiunt,depingere videtur: & quanto studio traditiones ecclesiæ conseruandæ sint, grauissime, admonet. πολλοὶ γὰρ τῆς εὐσεβείας τὴν μόρφωσιν καθάπερ τι προσωπεῖον, ἑαυτοῖς περιπλάττοντες, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι κατὰ τὴν τοῦ παύλου φωνὴν, τὸν τῶν ἁπλουστέρων λυμαίνονται νοῦν ἀπατηλοῖς παρασύροντες λόγοις, καὶ συνολισθαίνειν αὐτοῖς ἀναπείθοντες εἰς παγίδα θανάτου καὶ εἰς πέταυρον ᾅδου κατὰ τὸ γεγραμμένον. οὐ γὰρ ἐκεῖνα χρῆναι προσλαλεῖν τοῖς προσιοῦσιν αὐτοῖς ἐγνώκασι, ἃ καὶ τοῖς ἱεροῖς συνδοκεῖ γράμμασι, ἀλλ᾽ ὅσα καθ᾽ ἑαυτὸν ὁ ἀδόκιμος αὐτῶν φαντάζεται νοῦς, ταῦτα ἀναπείθουσι φρονεῖν μὴ εἰδότες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καθάπερ ὁ παῦλος φησὶ, ματαίας μὲν λογομαχίας ἀποφοιτῶν, τὰ δὲ γρεώδη τῶν αἱρετικῶν διαπτύων ῥημάτια, καὶ τοὺς μὲν βεβήλους ἐκτρεπόμενος μύθους, ἔχων δὲ τὴν πίστιν ἐν ἁπλοῖς μὲν λογισμοῖς, καὶ τῆς ἐκκλησίας τὴν παράδοσιν καθάπερ τι κειμήλιον ἐν τοῖς τῆς καρδίας ταμείοις ἐντεθειμένος, ἔχου τῶν πρεπόντων τῷ θεῷ σπουδασμάτων, ἵνα μὴ μόνον ἐκ πίστεως λαμπρὸς, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐν εὐσεβείᾳ κατορθωμάτων ὑπάρχοις διαφανέστατος. Conuertamus hæc ad verbum,Multi, inquit, tãquam personam quandam formæ pietatis sibi imponendo, vim tamen eius negando,mentes simplicium perdunt, verbis fallacibus a recta via eos abstrahentes,suadentesq; eis,vt secum in laqueos mortis incidant, & in rete inferni,sicut scriptum est. Non enim decreuerunt,ea,quę cum sacris litteris consentiunt,ijs, qui ipsos adeunt, proferre, atque eloqui oportere, sed quæcunque eorum mens improbata ex se somniat, hæc alijs suadent, non intelligentes,neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Tu vero recte facies,si in ijs,quę didicisti,permaneas,vt Apostolus ait,ab inani quidem de verbis contentione declinans, rancidas vero hæreticorum voculas despiciẽs,& commenticias fabulas defugiens: fidé auté habens, quæ in simplicibus rationibus posita sit,ac traditionem ecclesiæ tanquam thesaurum quendam in penetrali cordis recondens, amplectere occupationes Deo gratas:vt nō solum fide splendeas,sed officijs pietatis luceas. Hactenus Cyrillus.Non dixit,traditionem scripturę recondens in penetrali cordis,sed traditionem ecclesiæ,quæ latius patet.Siquidem ecclesia non solum, quæ scripta sunt,tradit, sed ea etiam, quæ tametsi scripta non sunt, tamen cum scriptis consentiunt, quæ idem Cyrillus vocauit τοῖς ἱεροῖς γράμμασι συνδοκοῦντα. quod genus totum omnes huius nostræ ætatis hęretici contra auctoritatem Apostoli plane improbant:qui non minus, vt paulo ante audiuimus, tenere iubet traditiones per sermonem non scriptũ acceptas, quam per epistolam scriptam. Qui quidem cum ad Titum

Episcopum Cretæ scribit inquiens, huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea, quæ desunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi: si quis sine crimine est, & quæ sequuntur. dicant nobis Magdeburgenses, & cæteri Luterani, qui de omnibus verbum Dei scriptum postulant, vbi sunt dispositiones istæ, quas Paulus dicit, & Apostolici patres vocant διατάξεις ab eo verbo dictas, quo vsus est hoc loco Apostolus? nec enim quod ait, sicut disposui tibi, ad ea tantũ pertinet, quæ in ministris eligendis requirit, si quis sine crimine est, & quæ sequuntur: alioqui potius dixisset, reliqui te Cretæ, vt constituas presbyteros, sicut dispono tibi, si quis sine crimine est, &c. nec illud addidisset, & ea quæ desunt, corrigas: ad quod etiam referendum est illud, sicut & ego disposui tibi. Sed, ne quis vestrum adhuc tergiuersetur, & contendat, non alias dispositiones hic intelligendas esse, præter dispositiones de qualitatibus ministrorum hic descriptis, si nobis & ecclesijs nostris non creditis, quærite ex ipsis ecclesijs Cretensium, quæ nam aliæ apud ipsos dispositiones ecclesiasticę in cõstituendis per ciuitates presbyteris ab ipso Tito, sicut idem à Paulo Apostolo didicerat, relictæ, vsque in hodiernum diem durent? facile est vobis ex infinitis Venetis hoc cognoscere, ne longius in insulam Cretæ nauigandum sit. In ea igitur insula est Metropolitanus, qui primatem suum agnoscit: infra Metropolitanum sunt singuli Episcopi per singulas ciuitates non paruas. hęc eadem dispositio ecclesiarũ per totum Orientem, & Occidentem cernitur. Quę igitur insania est negare gradus istos, qui semper in ecclesijs catholicorum secundũ dispositionem Apostolicam distincti fuerunt, & vsque ad consumationem sęculi futuri sunt? quia non eos legant in epistola beati Petri; & quia in priore, in quiunt epist. c. 5. ministros ecclesię, tantum presbyteros, & quidem se cõpresbyterum vocet. quis enim non intelligit, vocari hic Episcopos cõmuni vocabulo presbyteros? si quidem de Pastoribus, qui cleros habent, loquitur Petrus: vnumque tantum ordinem Episcoporum esse cõstat, sicut est vnus item ordo minorum presbyterorum. Hi enim sunt duo ordines sacerdotum: vt Anacletus in epist. 3. ait. vt iam quisque Episcopus possit coepiscopus appellari aliorum Episcoporum, siue compresbyter communi vocabulo: Sicut communi etiam nomine Episcopi Paulus Apostolus presbyteros vocare solet. Præterea quis non intelligit, præter vos, qui non vultis credere, in Ponto, Galacia, Cappadocia, Asia, Bithynia non solum Episcopos, sed Archiepiscopos, vel Metropolitanos, ac Patriarchas secundum Apostolicam dispositionem fuisse? etenim si erant apud gentiles alię ciuitates non paruæ, & aliæ maiores vt Metropoles: & harũ, aliæ vt vnaquæq; earũ prouinciæ suę esset Princeps & caput: & alię capita nõ vnius Prouinciæ, sed Prouinciarũ: si inquam sic erat, quod negari nõ potest, cur non credendum sit, cum tanta esset multitudo dispersionis per regiones illas, fuisse tunc in illis prouincijs gradus istos in vno ordine Episcoporum: qui omnes, vt dixi, dicerentur presbyteri, quorũ quisque gregem suum ad pascendum loco suo haberet: gradus, inquam, istos ita distinctos, vt poscebat ratio Apostolicæ dispositionis? quæ ea erat, vt dixi, vt per singulas ciuitates non paruas singuli Episcopi constituti essent: per maiores, vt Metropoles Archiepiscopi, vel Metropolitani: per capita prouinciarum Patriarchæ. præsertim cum hoc præter auctoritatem sum-

morum

Ad Tit. 1.

Ostendant Magdeb. in scriptura Pauli dispositiones Tito relictas de constituendis presbyteris per ciuitates.

Philipp. c. 1. Act. 20.

morum Pontificum, qui sicut ab Apostolis acceperunt, ita nobis tradiderunt, ipsa etiã hodiernæ gubernationis ecclesiasticæ dispositio per omnes mundi ecclesias testetur. Vt .n. ad epist. Pauli ad Titum redeã, cum ei præcipit, vt constituat, sicut ei disposuit, presbyteros per ciuitates omnes. hoc enim significat κατὰ πόλιν ἀορίστως, idest infinite, sicut Lucas in Actis Apostolorum dixit κατὰ πόλιν, quod recte interpres vertit inquiens, per omnes ciuitates potestatur mihi spiritus sanctus, &c. cum in quã præcipit, vt cõstituat presbyteros per omnes ciuitates, scilicet maiores, & minores, quales erant tunc (erant .n. Cretæ, vt Strabo lib. 10. testatur, plures Metropoles, & centũ ciuitates vnde ab Homero dicta est in Odyssea Hecatompolis) sicut nunc itẽ sunt aliæ maiores, aliæ minores, par est, pfecto credere, vt nunc nõ vnius gradus presbyteri minoribus, & maioribus ciuitatibus præsunt, sic Paulũ Tito præcepisse, vt cõstitueret presbyteros nõ vnius gradus per omnes ciuitates, sed maioris per maiores, & minoris per minores: id, quod vsq; in hodiernũ diem fit, secundũ priscam Apostolicæ dispositionis traditionem. Sed dicent Magd. at nõ dicit hoc expresse verbũ Dei: fatemur, nõ expresse, & aperte dicit; sed nõ continuo nõ dicit rem, qui eam obscure dicit. alioqui dicamus, quæ sunt in epistolis Pauli ad intelligendũ difficilia, vt beatus Petrus testatur, perinde esse, vt si dicta non sint. vt quamuis suo quis sensu, & vt sibi videatur, intelligat, atq; ita intelligat, vt non possit dicere, ex quibus patribus antiquis, & Apostolicis sic intelligere didicerit, possit tamen hoc impune, & nullo periculo facere. quare? quia sint difficilia, & nihil in eis expresse & aperte dicatur, alioqui non essent difficilia: at beatus Petrus ista, quæ in epistolis Pauli sunt difficilia intellectu, nihilominus, vt recte intelligantur, postulat, ne pereat, qui male intelligat. vt, hoc quod dicit Apostolus, reliquisse Cretæ Titum, vt constituat presbyteros per omnes ciuitates, cum sit δυσνόητον, idest difficile intellectu, deprauari potest ad perditionem, nõ quidem à doctis, & stabilibus, ab ijs, inquã qui permanent in ijs, quæ didicerunt, & tradita sunt sibi, sicut Apostolus Timotheo præcepit: qui tenent traditiones, quas siue per sermonem, siue per epistolam acceperunt: qui ea tenent, quæ per multos testes audierũt, (hi enim sunt stabiles) sed deprauari potest ab indoctis, & instabilibus, quos beatus Petrus dicit: ab ijs, inquam, in quibus non permanet, quod ab initio audierunt: qui non perseuerant in eadem regula fidei, & ecclesiasticæ doctrinæ atq; apostolicæ dispositionis ecclesiarũ, ac ministrorum ab initio traditæ. testes habetis in Belgica non ita procul, scilicet ecclesiã Rhemensem, cuius primus Archiepiscopus fuit sanctus Sixtus beati Petri discipulus, quæ 11. habet Episcopos in ciuitatibus non paruis: item Senonensem ecclesiam, cuius primus Archiepiscopus fuit s. Sauinianus sancti Petri discipulus, quæ sex habet per ciuitates Episcopos: deinde testis est Viennensis ecclesia, cuius primus Archiepiscopus fuit Crescens Pauli Apostoli discipulus & Martyr, quæ sex item Episcopos habet per ciuitates non paruas: & quæ apud vos erat ecclesia, cuius fuit primus Archiepiscopus Albertus anno Domini 971. Episcopos 5. per ciuitates habebat: sed de his gradibus Episcoporum dicam plura, cũ ad ea respondebo, quæ contra formam ecclesiasticæ politiæ obiecistis: ne eadem sint mihi repetẽda. Postremo hunc locum, in quo aliena ab historica veritate notare conati sunt Magd. sic concluserunt; Nec illud vero consonat, quod Clemens

Quod gradus distinctos Episcoporũ maiorum ipsa hodie dispositio ecclesiasticæ formæ per omnes mũdi ecclesias testatur.

Act. 20.

Secũdũ Magd. quæ in scripturis dicta sũt obscure, perinde est, vt si dicta non sint.

A quibus deprauari possint quæ sunt in epist. Pauli difficilia intellectu & a quibus nõ.

Antiquissima dispositio ecclesiarũ per distinctos gradus episcoporũ in Belgica, Viennẽsi ecclesia, & Magdeburgica.

» epist. 5. ait, se Hierosolymis vidisse vna cū Iacobo iusto, & alijs quod disci
» puli omnia comunia haberent: Nam Nicephorus, inquiunt, lib. 2. c. 35. &
» alij testantur, Clementem à Petro sub Nerone tandem conuersum esse.]
Hic quoque Magdeburgenses magis studium fingēdi, quam in intelligen do diligentiam ostenderūt. Ergo quia testimonio Nicephori, probare isti nituntur, nō potuisse Clemētem videre Hierosolymis vna cum Iacobo discipulos omnia habere communia, nos rursus testimonio eiusdem probemus potuisse. scribit .n. idem Nicephorus lib. 2. cap. 27. principio imperij Neronis eiectum ex vrbe Petrū. est autem reuersus tunc Hierosolymam & ad Orientales ciuitates, vt narrat idem auctor eodem libro 2. cap. 35. a Magdeburgensibus citato: quo tunc reuersus, Clementem, vt Nicephorus scribit, ad se pertraxit. cum autem extremo anno Neronis, idest, 14. interfectus sit beatus Petrus Romæ, potuit Clemens tot annorum interuallo videre Hierosolymis, vna cum Iacobo, qui vsq; ad 8. annum Neronis, vt Eusebius testatur, vixit, habere discipulos omnia communia. sed recitemus testimonium Nicephori testis Magdeburgēsium. qui .n. libro 2. cap. 27. dixerat, vt iterum repetam, principio Neronis eiectum ex vrbe Petrū, idem Paulo post. cap. 35. post descriptā mortem Petri, continuans superiorem narrationē, & prosequens, vt fieri a scriptoribus solet, prætermissa, subiungit, is porro vna cum Simone, tanquam prodigiorū effector, a Nerone Roma pulsus, Hierosolymā rursū, & Oriētales ciuitates petijt. & Paulo post, ciuitates visebat, Simonis semina vbiq; radicitus euellens. Deindę etiam sanctū Clementē ad se pertraxit, & quę sequuntur. Hactenus Nicephorus. Quis ergo non videt, si Petrus bis, Nerone Imperatore, Romā venit, vt hic auctor Nicephorus sensit, de discessu Petri post priorem aduentum narrare eum hic? siquidem in secundo aduentu Romam, anno vt diximus, 14. Neronis interfectus est. a Petro igitur in Iudæam reuerso principio imperij Neronis, conuersus est Clemens in Iudęa, non a Petro Romam post tot annos reuerso, idest, ad extremum Imperij eiusdem, quando martyrium passus est. responsum est istis secundum historiam Nicephori, quam nobis obiecerunt, & eos testimonio sui testis redarguimus, & vero consonare, quod negabant, cōuincimus. respondeamus rursus aliam histōriā sequentes & quidem veriorem, & quæ grauiores, & antiquiores auctores habet. Scribit .n. Hieronymus in ecclesiasticis scriptoribus venisse beatum Petrū Romam anno 2. Claudij ad expugnandum Simonem Magum, qui fuit annus vndecimus post Christi mortem, vbi moratus est annis 4. hoc ipsū de aduentu eius Romā anno Claudij. 2. vt alios nunc taceā, testatur etiā Eusebius in chronicis, & Cassiod. senator in iudicibus, siue descriptionibus cōsulum, notatis anni illius secūdi cōsulibus Secundo & Vetusto. quarto autem anno aduētus sui, qui fuit annus 6. Claudij & 15. ab ascensu Dñi in cœlum, coactus fuit recedere Roma cum cęteris Christianis propter edictum Claudij, quo omnes Iudæi ex vrbe eiecti sunt. Comprehensos .n. esse eodē edicto Christianos non cadit in dubitationem, cū legamus in actis Apost. c. 18. recessisse ex Italia Aquilā, & Priscillam vxorē, eo quod præcipisset (inquit Lucas) Claudius discedere omnes Iudæos Roma. Causam vero significauit Tranquillus in Claudio, cum ait cap. de quibusdā ciuilibus gestis, & ordinationibus eius, Iudęos, impulsore Christo, assidue tumultuantes Roma expulit, scilicet excitabant Iudæi tumultus in christianos propter

De aduētu beati Petri Romā, & de discessu.

pter

pter prædicationẽ,& fructũ prædicationis Petri & inuidiã,qua in Christũ & christianos incẽsi erant.ob quã causam Claudius Christianos quoq;, si ue quasi tumultus cõsortes,ac participes,siue vt Paulus Orosius in 7. libro historiarũ ait,quasi cognatæ religionis homines vna cũ Iudæis expelli ius sit.Quia vero,postquã beatus Petrus expulsus fuit Roma,vsq; ad mortem Claudij anni octo fluxerũt, potuit idẽ partes Syrię. & Iudęæ peragrare, & Hierosolymã frequẽter ascendere, & vna item ascẽdere cũ eo post cõuer sionẽ suam Clemẽs Rom.&videre discipulos & Iacobũ fratrem Dñi habe re omnia cõmunia. cũ his tẽporibus primi aduẽtus Petri Romam,& reuer sionis eius in Iudæã, & secũdi reditus Romã, vt hoc quoq; obseruetur,nõ discrepat,immo mirifice conuenit,& quod de ætate virginis varie a vete- rib. traditũ est: & quod Dionysius Areop. scribit, interfuisse Petrũ cũ reli quis Apostolis funeri,& exequijs eius.etenim si,vt Hippolytus Thebanus ait,vt Epiphanius prebyter cõstant. testatur,annos 59.vixit,totidem fluxe runt ab ortu eius vsq; ad annum 11. post ascensum domini in cœlos, quo anno Petrus post funus & exequias virginis, relicta Iudæa, Romam venit anno 2.Claudij. sic.n.anni ab Epiphanio numerantur, tertio anno,inquit, oblata est in templo,in quo annis 11.& sex mensibus fuit:sex item mensi bus in domo Ioseph. 15. anno peperit.annis 33. vixit cum filio. qui sunt omnes 48.post ascensum domini vixit annis 9.auctore,vt dixi,Hippolyto Thebano, qui sunt omnes 59. Sin vero ætatem 63.annorum, vt vulgo fe- runt,egit virgo,totidem numerantur secundum hanc descreptionem obla tionis in templo,& partus,& habitationis cũ filio,ab ortu eius vsq; ad 15. annum post ascẽsum christi,qui fuit annus sextus Claudij,cum Petrus eie- ctus Roma & in Iudęam reuersus,funeri virginis,quæ illo ipso anno mor- tua est,interfuit. q si ætas virginis vsq; ad 72. annos ꝓcesit, vt hic auctor Epiphanius presbyter memorię prodidit in vita virginis,quam diligẽter, & erudite cõscripsit, id quod probabilius ei videtur,auctore etiã Andrea Cretensi patriarcha Hierosolymitano,qui ad summam ætatem ait venisse virginem,at summa ætas,inquit Epiph. non est ætas 59.annorũ,si inquam ætas virginis vsq; ad 72.annos progressa est,totidem anni lapsi sunt vsque ad reditũ Petri initio imperij Neronis, qui fuit annus nonus post primum recessum eius Roma,quo anno obijt virgo;post cuius obitũ, & exequias, Romam initio,vt dixi imperij Neronis Romam redijt.Recte etiam conue nit cum hac ratione temporum quod Paulus in epistola ad Galatas ait,as- cendisse se Hierosolymam,scilicet post annos 17. a cõuersione sua,qui fu- it annus 18.post ascensionem domini. Hoc etiam tempore cõcilium illud Hierosolymitanum Petrus cum reliquis Apostolis,& Iacobo fratre domi ni super cessatione legalium habuit. Denique,vt magis adhuc constet,ve- nisse beatũ Petrũ Romam primum antẽ Imperium Neronis anno scilicet secundo Claudij ad prædicandũ euangelium Christi, & cathedrã ibi epi scopalem tenendã, quam tum pręsens, tum absens, vt necessitas tulit,sem per vsq; ad extremũ annum Neronis,idest per 25. annos tenuit,epist. Pau li ad Romanos testatur. diu enim antequã Paulus Romam primum veni- ret, (venit autem primum à Festo præside missus vinctus,anno 2. Neronis, Marcellino, & Auiola consulibus, vt Cassiodorus testatur) scripserat ad Romanos, gratulatusque eis fuerat de fide, quam scilicet per prædicatio- nem euangelij receperant, quod prius eis beatus Petrus prædicauerat, vt

De ætate Virginis Mariæ opiniones.

beatus Chryſoſtomus,& Theodoretus Cyri, ac reliqui interpretes in eo loco epiſtolæ notarunt; at prædicare Euangelium non potuit Petrus Romæ, niſi ante edictum Claudij: prædicauit ſcilicet ab anno 2. vſque ad 6. Claudij,ac cum tanto quidem fructu,& tanta,vt par eſt credere, Iudæorũ conuerſione,vt dolore,& inuidia commoti tumultus ſuſcitarent,qui edicto Claudij occaſionem præbuerunt. Tunc igitur coactus Petrus, vt ante diximus,Roma recedere,in Iudęam reuerſus eſt: ac tunc Clementem con uertit.Conuicimus ergo tum teſtimonio hiſtoriæ Nicephori,quam nobis Magdeburgenſes obiecerunt,tum teſtimonio verioris hiſtoriæ antiquiorum auctorũ potuiſſe Clementem a Beato Petro cõuerſum, videre Hiero ſolymis diſcipulos cũ Iacobo iuſto, quod haberẽt omnia cõmunia, quod Magdeburgenſes negabant vero conſonare. Sed probemus rurſum hoc ipſum,aliam hiſtoriam adhuc antiquiorem altius reperentes,quæ cum illa de aduentu beati Petri Romam anno ſecundo Claudij ad expugnãdum, vt Hieronymus teſtatur,Simonem Magum,magnopere congruit. Scribit enim idem Clemens Romanus libro primo hiſtoriarum,(Sic enim vocat Beda in libro de temporibus c. 3. quas de beati Petri actis,& diſputationibus cũ Simone ſcripſit,quas Rufinus in Latinum conuertit,vt Genadius quoq; auctor eſt,& quibus idem Rufinus in apologia ſua ad Macarium teſtimonium tribuit Clemẽtis Romani eſſe. Item s. Epiphanius in Panario ſcribens contra hęreſim Ebionitarum) ſcribit,inquam, Clemens, veniſſe Romam Barnabam, Imperatore Tiberio, cum iam ſermo creber eſſet de Chriſti,& diſcipulorum eius in Iudæa prædicatione,ac miraculis;tunc for taſſe,cũ Pilatus,credo ob multitudinem iam chriſtianorum, ad Tiberium de dogmate eorum retulit anno Imperij eius 23. ideſt, 4. poſt paſſionem Domini,& Tiberius accuſatoribus chriſtianorum cõminatus eſt,vt Euſebius in chronicis teſtatur.is igitur Barnabas, qui,vt idem Clemẽs narrat, primus Romę Chriſti fidẽ prædicauit, quod ſanctus quoq; Dorotheus in Synopſi teſtatur,& Alexander monachus ſcriptor vitæ eius, & alij multi, tametſi à cęteris prædicatio eius,tanquam ſermo rudis irrideretur(quæ fuit cauſa,vt paucis diebus in vrbe cõmoratus, omni ſpe proficiẽdi amiſſa, recederet, ita vt perinde fuiſſet quaſi non prædicaſſet.) Clemẽtem tamen cõmouit,& deſiderio fidei,ac doctrinæ Chriſtianæ incendit, ita vt paucis diebus ad res ſuas cõponendas ſumptis,breui poſt diſceſſum eius,vt eidẽ promiſerat,in Iudæam nauigauerit; qui cum Cæſaream appuliſſet,Barnabam reperit,à quo eſt ad Petrum ductus,& ab eo ad fidem cõuerſus,& factus comes peregrinationis illius, & diſputationum cum Simone, quas etiã perſcripſit,andiror.Congruit igitur cum eo,quod Hieronymus teſtatur,veniſſe Petrum Romam anno Claudij 2. ad expugnandum Simonem Magum;iam.n.cum eo in Iudæa diſputando, & prędicando pugnarat, & tandem Romæ expugnauit: & cum eo, quod Irenęus lib. 1. contra hæreſes cap. 19. ſcribit, à Claudio honoratum fuiſſe ſtatua propter magiã, quod ipſum teſtatur quoq; Iuſtinus martyr in apologia ad Antoninum. Potuit ergo Clemens,dum hęc in Iudæa agebantur, videre cum Iacobo iuſto Hieroſolymis diſcipulos, cum omnia communia haberent: præſertim cum beatus Petrus Hieroſolymam ad diem paſchę aſcendere ſoleret. immo in ipſo libro primo hiſtoriarum ſcribit idem Clemens,exacta hebdomada annorum poſt paſſionem Domini, aſcẽdiſſe duodecim Apoſto-

los Hierſolymam,quo in loco, vt hoc obiter obſeruetur, Iacobum Apoſtolum fratrem Ioannis tertio anno poſt paſſionem Domini occiſum viuentem facit, & inter 12. numerat μιμητικῶς more dialogi; in quo de ijs, quæ alioqui grauiſſima, & veriſſima ſunt, ac diuina, per perſonas inductas diſtincte,& grate diſputari,& doceri ſolet.Quod genus ſcribendi ex Platone,vt Athenis eruditus, didicit,vt ſuo loco prius admonuimus. Satis ergo ad hunc locum epiſtolæ 5. Clementis, in quo nobis Magdeburgenſes hiſtoriam Nicephori obijciebant,reſponſum ſit.Illud vero miror, cur non obiecerunt, quod in eadem epiſtola eſt, quod magis à ratione temporum, & hiſtoriæ diſcrepare videri poterat, ſi iſti tam acute cernerent, quam ſe putant cernere: quod ideo diſſimulare nolui, ne quid eis reliquum faciam, quod aliquando amplius calumniari queant. Ait ergo Clemens, Ananias autem vir Auſterus,& Sapphira vxor eius, qui mentiti ſunt Apoſtolis de pretio agrorum ſuorum, quos vendiderant, nobis præſentibus in conſpectu omnium circunſtantium à conſpectu Apoſtolorum propter peccatum eorum, & mendacium, quod fecerunt, mortui delati ſunt, & quæ ſequuntur. Cum ſecundũ ſeriem hiſtoriæ,& ordinem actorum,quem Lucas ſeruaſſe creditur,beatus Clemens adeſſe tunc Hieroſolymis non potuerit, qui nondum Iudæam vidiſſet, neque fortaſſe cogitaſſet,quod nemo eſt, qui non ſciat; quis erit tam parum conſideratus, qui non aduertat, ſecutum eſſe conſuetudinem noſtram, cum ſic locutus eſt? nos enim cum habemus aliquos nobiſcum, qui aliquid, quod teſtatum eſſe volumus, viderit, & nos etiam vidiſſe dicere ſolemus: ita vt illorum,qui viderint,oculos noſtros eſſe,& exiſtimemus, & dicamus. Vnde Lucas euangeliſta ſe, ait, ſcripturum hiſtoriam euangelij, ſicut tradiderunt,qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt; vt intelligeremus,per inde eſſe, quod ad auctoritatẽ facit, vt ſi ipſe vidiſſet.Erant igitur adhuc, vt probabile eſt, Romæ, cum hanc epiſtolam Clemens ſcripſit, aliqui ex illis diſcipulis Domini, quos Paulus, cum ad Romanos ſcripſit, ſalutari iuſſit: fuerunt enim ex numero 72. vt ex deſcriptione Hippolyti martyris,& S. Dorothei Epiſcopi Tyri perſpici poteſt, Epenetus, Andronicus, Ampliatus,Vrbanus, Stachys,Appelles,Probus,Ariſtobulus,Hermes, & alij,qui ibi nominati ſunt, ne omnes enumerem, qui fuerunt ex illis centum viginti, qui erant in die pentecoſtes pariter in eodem loco. Iſtis igitur, qui morti Ananiæ, & Sapphiræ interfuerit, ſe annumerat: immo ipſi beato Petro, & reliquis Apoſtolis, qui præſentes fuerunt, ex quibus hoc ipſum Clemens audiuit, & quorum comes fuit,& diſcipulus. Idcirco cõſuetudine ſermonis noſtri dixit, nobis præſentibus,quaſi ex perſona ſua, & eorum omnium, quos ſecum Pontifex Romæ habebat, ad Hieroſolymitanos ſcriberet, ſicut Paulus epiſtolam ſcripſit ad Galatas ex perſona ſua,& omnium fratrum, qui cum eo erant Romæ,vnde illam ſcripſit.

Reſponſio ad ea, quæ obijciuntur de oleo ſacro, & de myſtica vnctione eorum, qui baptizantur, & qui auctores Iuſtino, quem Magdeburgenſes requirebant, antiquores de his meminerint, & de tranſubſtantiatione, quam in Iuſtino falſa interpretatione eludunt Centuriatores contra rationem omnis philoſophiæ diuinæ, & humanæ.

Cap. 17.

Sed tem-

» SEd tempus eſt, vt reſpondeamus ad alia crimina, quę in locum alium
» cōgeſſerunt, Quod in his epis. Multi, inquiunt, tradūtur ritus de oleo
» conſecrato, de vngendis baptizatis, de confirmādis, de Miſſę celebra
» tione, ne fiat alio loco. Deinde ſubiungunt, Sed non accepiſſe hos ritus
» Apoſtolos à Chriſto, teſtem eſſe Iuſtinum, quia non meminit in apolo-
» gia ſecunda.]

Quia ſic legebant Magdeb. in epiſt. 3. Clem. de baptizandis oleo primū ſacro vngendis, & de celebrando in locis ſacris, hæc Apoſtoli à Domino acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docemus: & rurſus de confirmā dis baptizatis, vt à beato Petro acceperunt: & cæteri ſancti Apoſtoli præ cipiente Domino docuerunt: cogitarūt, neceſſe eſſe, ſi hos ipſi ritus tene re nollent, aut negandos ſibi eſſe Apoſtolos, aut has epiſt. Maluerunt ne-gare epiſtolas vt ſerpens callidior cūctis animantibus terrę eis perſuaſit. Sed videamus quā belle, qui eos decepit, inſtruxit. Sed non accepiſſe, in-quiunt, hos ritus Apoſtolos à Chriſto, teſtem eſſe Iuſtinū, qui non meminit in 2. apologia. ergo ſi Iuſtinus meminiſſet, actum erat de dogmate Lu teri. iam eius diſcipuli Magdeb. Apoſtolicos ritus vnctionis ſacræ, con-firmationis, ac conſecrationis eccleſiarum nobiſcum tenerent. Credimus hoc, an non? immo maxime, ſi tamen reliqua teneāt, de quibus in illa ipſa apologia idem Iuſtinus, ſicut Apoſtoli tradiderunt, meminit, vt de vera mutatione panis in corpus Chriſti verum. ſic enim ait, nō vt communem panem, neque communem potum hæc ſumimus: ſed quomodo per ver-bum Dei incarnatus Ieſus Chriſtus Saluator noſter carnem & ſanguinem pro ſalute noſtra habuit, ſic & alimentum per precationem verborū eius conſecratū, ex quo, mutatione facta, ſanguis & carnes noſtrę nutriuntur, illius incarnati Ieſu carnem & ſanguinē eſſe didicimus. deinde ſubiungit Iuſtinus, nam Apoſtoli in ſcripturis ſuis, quæ vocantur euangelia, ſic ſibi mandaſſe Ieſum tradiderūt. At vero ſi hoc nō tenēt, quis credat reliquos ritus ſacros, ſi de eis Iuſtinus meminiſſet, fuiſſe probaturos? ſed videamus obiter, quam acuta interpretatione ex intima philoſophia deprompta te ſtimonium Iuſtini de vera mutatione myſtica panis in corpus Chriſti, quę iam trito vocabulo tranſubſtantiatio dicitur, eludant in eadem ſecunda centuria, & eodem capite 7. vbi has epiſtolas, quas defendimus, negant. ignotum etiam, inquiunt, fuit eccleſiæ huius ſæculi commentū, de trāſub-ſtantiatione. & ſi enim dicit Iuſtinus, quæ mutata nutrit noſtras carnes, & ſanguinem, tamen eo ſolum reſpicit, atque id agit, vt hunc panem, & ca licem, quibus accedit hoc verbum Chriſti, ab alijs vſitatis cibis, & pocu-lis, quibus corpora nutriuntur diſcernat. Sic iſti interpretati ſunt verbum mutationis, quo Iuſtinus philoſophus vſus eſt. Sed quæram à Peripatetici-cis Magdeburgenſibus, eſt ne hęc mutatio, ſecundum quantitatem, an ſe cundum locum, an ſecundum qualitatē? non enim ſunt plures, quæ manē te ſubiecto fiant mutationes, an nihil horum? nihil horum reſpondebunt ne ſe omnis philoſophię, & diuinæ & humanę prorſus ignaros oſtendant. eſt igitur mutatio ſecundum ſubiectum ac ſubſtātiam. quæro rurſus, natu ralis ne eſt hæc mutatio, an ſupra naturam? ſupra naturam dicent. Si igitur ſupra naturam eſt, qui fieri poteſt, vt remaneat materia, quæ in mutatio-ne ſecundum ſubiectum, maxime, & proprie eſt ſecundum naturam ſuſce ptiua generationis & corruptionis: vt princeps philoſophorum in priore

De argumentatione Magd. nō meminit de his ritibus Iuſtinus, ergo Pontifices non acceperunt eos ab Apoſtolis.

Quam craſſe, & falſe eludāt Magd. quæ Iuſtinus de vera mutatione panis in corpus Chriſti ſcripſit

Quomodo Magdeb. ratione etiam naturalis philoſophię redarguantur in ſuo commēto de ſubſtātia panis in ſancta Euchariſtia.

libro de generatione tradit, fit igitur totius subiecti, ac substantiæ mutatio supra naturam, & diuina: quæ à Græcis eisdemque antiquis Patribus dicta est μεταποίωσις ἢ μετασοιχείωσις à latinis Patribus transmutatio, aut trãsubstantiatio. Sed de transubstãtiatione scripsit nuper valde acute, erudite, ac pie Nicolaus Sanderus Anglus, cuius librum cũ magna voluptate atque admiratione ingenij & pietatis eius dudũ legi ab amico eius optimo mihi dono oblatum. Sed age reuersi, vnde digressi sumus; videamus, de illis ritibus qui nam auctores Iustino antiquiores meminerint. meminit enim Clemens Apostolorum discipulus non in ea epis. quam isti negant, sed in libris de Apostolicis constitutionibus: quos non credo Magdeburgenses negare audebunt, ne tam multis, & tam antiquis eisdemque grauissimis auctoribus tum Græcis tum Latinis repugnare videantur. qui illorum auctoritate, ac doctrina in libris suis vsi sunt, multa ab illis mutuati, quæ sunt in ijs ipsis libris à me Græce editis in prologo notata, & obseruata, & si non omnia. illinc petat, qui volet: satis sit nunc auctorum nomina recensere, si forte nubẽ testiũ reuereantur, Dionisij Areopagitæ, Ignatij, Polycarpi, Nicenæ Synodi, Athanasij, Euthalij, Procli constantinopolitani, Cirylli Hierosolymitani, Petri Alexandrini, Basilij, Gregorij Nysseni, Epiphanij, Sophronij Hierosolymitani, Hieronymi, Cyrilli Alexãdrini, Damasceni, Anastasij Antiocheni, secundæ Synodi Nicenę & octauæ constantinopolitanę, & aliorum quos prætereo. De vnctione ergo eorum, qui baptizantur meminit Clemens lib. 3. cap. 15. Diaconus inquit, vnget primum eorum, qui baptizantur frontem oleo sancto: caput vero vnget Episcopus, vt olim sacerdotes, & Reges prius vngebantur: non quidem quod ij, qui baptizantur, eligantur ad sacerdotium: sed eliguntur, inquit, vt à Christo Christiani regale sacerdotium, gens sancta, ecclesia Dei, columna & firmamentum sponsi, super quos inuocatum est nomen nouum. & cap. 17. oleum, inquit, est pro spiritu sancto. vnde Aug. lib. 15. de trinitate, quoniã, inquit, vnxit eum Deus spiritu S. non vtique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur vnguẽto, quo baptizatos vngit ecclesia, & lib. 7. idem Clemens de benedictione olei sacræ vnctionis, Benedicitur, inquit, hoc ab Episcopo in remissionem peccatorum ac præparationẽ baptismi. hic enim inuocat ingenitum Deum patrem Iesu Christi, omnis naturę corporeę, & spiritualis Regem; vt sanctificet oleum in nomine Domini Iesu: tribuatq; ei gratiam spiritualem, & vim efficientem remissionem peccatorum, ac præparationem confessionis baptismi: vt is qui vngitur, remissa omni impietate dignus baptismo secundum vnigeniti pręceptũ efficiatur. hæc est Apostolica traditio de oleo consecrato mysticæ vnctionis eorum, qui baptizantur, a Clemente Rom. Apostolorũ discipulo litteris mandata: quam vsque in hodiernũ diem cunctus Oriẽs, & Occidens summa religione tenet, ac seruat. Itẽ Dionysius Areopagita in ecclesiastica Hierarchia in cap. de baptismo non solum de oleo sancto vnctionis meminit, & quomodo fiat vnctio, sed quid etiam mystice significet, ita diuine interpretatur, vt sicut idem de mysterio baptismi ait, tametsi nihil diuinius haberet hæc Symbolica vnctio à sanctis Apostolis, vt à Domino acceperunt, tradita, tamen esset sancta. quod sicut illa corporis ablutio significat in ęnigmate vitam repurgari, omnesque sordes ac labes eius elui, sic oleum vnctionis, eum qui baptizatur, significat, inquit, ad cer

Qui patres antiqui vsi sint auctoritate, & doctrina librorũ Clementis de const. apost.

Constitutio apost. de vngendis oleo in baptismo.

Constitutio Apost. de benedictione olei sacræ vnctionis.

Quod ritum vnctionis olei cunctus Oriẽs vt Occidens teneat.

Theoria diuina mysticę vnctionis olei ex Dionysio Areopag.

tamen,ac sacrum pugillatum vocari sub Christo agonotheta,qui vt Deus certamen instituit: vt sapiens leges certandi dedit: vt bonus præmium proposuit victoribus. eandem rationem mysticam secutus Ambrosius in lib. 1. de Sacramentis cap. 2. Venimus,inquit,ad fontem: vnctus es quasi athleta Christi, quasi luctamen huius sæculi luctaturus professus es luctaminis tui certamina. Sed cum Magdeburgenses, & cæteri Luteranorum magistri non vocent ad luctam, & certamen, in quo, vt beatus Petrus ait, probatio fidei multo preciosior inueniatur auro,quod per ignem probatur, sed ad fidem nudam, & solam, visum est illis, & ei qui illos decepit, non opus esse oleo isto vnctionis: nec esse ab Apostolis traditum, sed ab heri & nudius tertius inuetum, & in ecclesiam catholicam introductum. Item apud August. de Sacramento Chrismatis frequens mentio est psal. 132. tomo 7. contra litteras Petiliani lib. 2. cap. 4. Tomo 9. in Ioan. tractatu 18. tomo. 7. de baptismo contra Donat. lib. 3. cap. 16. & lib. 6. cap. 19. & cap. 20. Sed producamus nos alium testem,& quidem sanctissimũ, & Apostolicarum traditionum peritissimum, is est Cyrillus Hierosolymitanus,qui Catecheses 18. scripsit,de quibus beatus Hieronymus in scriptoribus ecclesiasticis meminit,in 2. igitur Catechese illarũ quinq;,quas mystagogicas appellauit describens ritus mysticos eorum, qui baptizantur,& eos alloquens,Postea(inquit) exuti,vncti estis oleo exorcismis sanctificato à summo capite vsque ad imas partes corporis: facti estis participes bonæ oliuæ, qui est Iesus Christus: excisi enim ex Oleastro, inserti estis in bonam oliuam,factiq; participes pinguedinis veræ oliuæ. deinde subiungit,Oleum igitur exorcismis sanctificatum symbolum erat participationis pinguedinis Christi: quod omne vestigium contrariæ operationis fugat. sicut enim insufflationes, & inuocatio nominis Dei,instar flammæ vehementissimæ vrunt, & fugant dæmones,sic oleum exorcismis sanctificatum tantam vim per inuocationem Dei,& orationem accipit,vt nõ solum vestigia peccatorum vrendo deleat, sed etiam dæmones fuget. Postea scribit idẽ Cyrillus de baptismo ipso,quomodo fiat: & quæ vis eius: & quid illæ mersiones significent. & in extrema parte,vt admoneret,quæ de oleo vnctionis,& reliquo ritu baptizandi scripserat,tenẽda ac seruanda esse, vt ab Apostolis tradita,repetẽs quæ Paulus in priore epist. ad Corinthios de traditionibus scripsit,laudo vos,inquit,quod semper mei memores estis: & traditiones, quas tradidi vobis,tenetis. Dicã iterũ, quod antea Dionysium secutus dixi, licet nihil aliud diuinius in oleo isto vnctionis esset præter id, quod mystice docet, vt Cyrillus interpretatus est, inseri scilicet eum,qui baptizatur in oliuam bonam,idest,in Christum, fieriq; participem pinguedinis illius, an non sanctus hic ritus esse, & haberi deberet? verum quia sciebat serpens, qui istos decepit,etsi pueri Luteranorum in bonam oliuam inseruntur, cũ baptizantur, tamen excindi eos postea ex oliua, & rursus in Oleastrum vetus,vnde prius excisi fuerant,inseri,facile ipsis persuasit, oleum istud vnctionis repudiare, & abijcere vt inane,& nullius vsus. nulla enim ratione illis postea conuenit,siue ipsum oleum ad certamen vocari significet, siue ad participationem bonæ oliuæ. nihil enim refert vnius mysterij plures esse,& varias theorias ac mysticas interpretationes, vt in scripturis sanctis fieri solet. immo illud quoq; obseruandum est, non referre, quod non vno & eodem per omnia ritu, atque

Ambrosius de vnctione olei.

Quã bene cohæreat cum sola fide, quã Luterani in iustificatione sua profitentur, nõ habere eos mysticam vnctionẽ olei

1.Pet.1.

1.Co.11.

Nihil refert eiusdem mysterij plures esse theorias.

atque cerimonia oleum vnctionis in omnibus ecclesijs Orientis, & Occidentis adhibeatur: nō enim hoc necesse est. Satis est oleũ vnctionis adhiberi ad baptismum, qui in ecclesia & ecclesiastice administratus, siue totũ corpus vngatur, vt apud Cyrillum Hierosoly. & Dionysium πανσώμως: siue partes quædam corporis, vt apud Clementem, qui est ecclesiæ Rom. ritus; sicut pueri in alijs ecclesijs toti merguntur: in alijs caput tantum aqua perfunditur.

Nihil refert alium ritum in alijs ecclesijs esse vngẽdi vel totum corpus, vel partes.

De Apostolica traditione mystica vnctionis baptizatorum, quæ confirmatio dicitur, & de figura eius in vetere testamento, authore Cyrillo Hierosolymitano, & quid de eo Ioannes in epistola canonica dixerit, & Esaias prophetauerit, ex eodem Cyrillo authore: & cur Satanas persuaserit Lutheranis negare hoc sacramẽtum, & quid hoc ipsum sacramentũ operetur, & de locis Apostoli ad hoc sacramentum pertinentibus: & quomodo eos, qui hoc sacramentum acceperunt, varie appellet idem Apostolus, vnctos, signatos, confirmatos, perfectos: Item demonstratio ex prophetia Esaiæ, quod scripturam necessario neget, qui hoc sacramentum negat. Cap. 18.

De vnctione vero alia, quę fit in fronte eorũ, qui iam baptizati sunt, quæ non potest fieri nisi ab Episcopo, vt à Sanctis Apostolis traditũ est, quam negant quoque Magdeb. sic beatus Clemens in epist. 4. scripsit, omnibus ergo festinandum est sine mora renasci Deo: & demum cõsignari ab Episcopo, idest, septiformem gratiam spiritus S. percipere: quia incertus est vniuscuiusque vitæ exitus. cum autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformis spiritus gratia, vt memoratum est, confirmatus, quia aliter perfectus esse non poterit, neque sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria, aut voluntate remanserit. deinde subiungit, vt habeat, quod à beato Petro accepimus: (sic enim est in vetustiss. exẽplari bibliothecæ Vaticanæ) & cæteri sancti Apostoli præcipiente Domino docuerunt. negarunt Magdebur. cẽturiatores cum Luteranis suis auctore, ac suasore Serpente mysterium confirmationis baptizatorum: at testatur hęc epist. Clem. traditum esse hoc misterium à sanctis Apostolis iussu Domini, qui illud instituit. quid igitur faciant Magdeb? quid? aut Apostolos negẽt, aut epistolã. optionem dedit serpens. illi vero vt calliditatem Serpentis imitarentur, maluerunt epistolam negare. Sed seponamus interim epistolę auctoritatem, an negabunt libros eiusdẽ Clem. quos de constitutionibus Apostolorum scripsit? idest, negabunt nubem testium, quos paulo ante commemoraui? in tertio igitur lib. cap. 16. postea, inquit, vngat Episcopus τῷ μύρῳ idest, vnguẽto baptizatos: & cap. 17. est, inquit, τὸ μύρον βεβαίωσις τῆς ὁμολογίας idest, vnguentum est cõfirmatio confessionis scilicet fidei. vnde vsque in hodiernum diem remansit in consuetudine ecclesiæ catholicæ hoc verbum confirmationis, quo mysterium hoc per vniuersas ecclesias latinas appellãt Christiani, quæ est etiã huius Apostolicę traditionis adstipulatio grauissima. & lib. 7. cap. 24. hanc vnctionem, qua baptizatus confirmatur, ait esse sigillum promissionum. rursus in eodem lib. 7. cap. 15. est precatio, quæ adhibetur, cum iã baptizatus, hac mystica vnctione confirmatur. quæ si nihil aliud diuinius contineret, preterquam quod in ęnigmate docet, & admonet esse regeneratos bonum Christi odorem, esset tamen sanctus & pius ritus. nunc vero qui dedit aquę per inuocationem sanctę trinitatis vim regenerãdi, idẽ

Calliditas diabolica Magd. negare epist. Clem. ne Apostolos negare videantur.

Cõstitutiones Apostolica de sacramento cõfirmationis.

Verbum cõfirmationis, quo per omnes ecclesias catholicorum vocatur hoc sacramentum, testis grauiss. apostolicæ traditiõis a Clemente scriptæ in qua sic vocatur.

dedit huic mysterio siue sacramento vim confirmãdi nobis ab Apostolis traditam, quam ipsa precatio Apostolicæ traditionis declarat: sic enim precatur, qui confirmat, Domine Deus ingenite, cui nullus est Dominus, & tu omnium Dominus es, qui odorem cognitionis euangelij omnibus gentibus suauem prębuisti, tu etiam nunc pręsta, vt hoc mysticum vnguentum in baptizato efficax efficiatur, vt bonus odor Christi tui firmus & ex omni parte sanctus in eo maneat: & Christo commortuus, idem sit consuscitatus, ac conuiuificatus ipsi. item Dionysius Areop. in ecclesiastica hierarchia cap. de baptismo, ipsa vero, inquit, vnguenti vnctio, quæ perficiẽdi vim habet, facit eum, qui vngitur, bene odoratum; sacra enim regeneratio copulat baptizatos cum spiritu. S. aduentum vero spiritus. S. arcanũ, qui odorẽ efficit spiritualem, illis relinquo cognoscẽdum, qui cõmunione diuini spiritus habiti sũt digni. & rursus cap. 4. ecclesiasticę hierarchię, ei, qui baptizatus est, ipsa, inquit, vnctio perficiens donat aduentum spiritus. S. videamus deinceps quid de hoc sacramento confirmationis beatus Cyrillus Hierosoly. scribat, vt ecclesia Hierosolymitana à S. Apostolis acceperat, postquam ergo in secunda Catechesi de vnctione ex oleo sancto, quæ in baptismo fit, disseruit, de ea, quę post baptismum fit ab Episcopo ex eo, quod græci vocant μύρον, ex quo chrisma sacramenti confirmationis conficitur, sic in tertia mystagogica catechesi ait, vt Christus, postquam in Iordane baptizatus est ascendit de aquis, & factus est super eum substãtialis aduentus spiritus. S. simili super similem requiescente, sic etiam nobis, postquã ex sacro fonte ascẽdimus, datum est nobis chrisma, illius, quo vnctus est Christus, imago, qui est spiritus S. & paulo post, sed caue, inquit, ne suspiceris solum vnguẽtum esse illic, vt enim panis Eucharistiæ post illam spiritus. S. inuocationem non est amplius panis terrenus, sed Christi corpus, sic sanctum hoc vnguentum cum inuocatione, non est solum, & nudum, neque cõmune, vt aliquis posset dicere; sed Christi & spiritus. S. chrisma, pręsentiam diuinitatis efficiens: quo quidem Symbolice frons tua, alięque partes corporis vnguntur. atque vnguẽto quidem, quod cernitur, vngitur corpus, sancto vero, ac viuifico spiritu anima sanctificatur. vngitur primũ frons, vt liberemini illo dedecore, quod primus transgressor homo vbique circumferebat: & vt reuelata facie gloriã Domini speculemini: deinde aures, vt prius accipiatis aures, quæ diuina audiunt mysteria. De quibus auribus aiebat Esaias, addidit mihi Dominus auriculam ad audiendum: Et Dominus in euangelio, Qui habet aures ad audiendum, audiat. postea vnguntur nares, vt diuini vnguenti odorem sentientes, dicatis, Christi bonus odor sumus Deo in ijs, qui salui fiunt. postremo vngitur pectus, vt induti Thoracem iustitiæ stetis contra circũuentiones Diaboli. Sicut enim saluator post baptismum & spiritus. S. descensum egressus deuicit aduersarium, sic & vos per sacrum baptisma induti mysticum chrisma, quę est spiritus S. armatura, state aduersus hostes, eosque debellate dicentes, omnia possum in eo, qui me confortat Christus: à cuius chrismate christiani appellamini perducentes ad veritatem nomen christiani, quod à baptismo cœpit nominari. Siquidem ante hanc gratiam non eratis proprie digni eo nomine, sed potius eo progrediẽtes tendebatis, vt Christiani essetis. illud autem necesse est, vt sciatis, esse symbolum huius vnctionis in vetere scriptura. cum enim Moyses mandatum

Dei cum

Quam vim habeat a Deo sanctum chrisma, ipsa oratio, quę ad confirmandũ adhibetur, significat.

Dionysius Areopag. de chrisma te.

Quid Cyrillus Hierosol. secũdum traditionem Apost. relictam ecclesiæ Hier. de chrismate scripserit

Theoria vnctionis chrismatis ex Cyrillo Hierosol.

Es. 50.
Luc. 8.
2. Cor. 2.
Eph. 6.

Philipp. 4.

De Symbolo chrismatis in vetere lege.

Aarone communicauit, eumque summnm Sacerdotem constituit, postquam aqua lotus est, vnxit eum:& Christus à chrismate scilicet typico dictus est. Sic etiam summus sacerdos Salomonem iam in Geon Lotum vnxit, vt Rex constitueretur. Verum hæc illis in figura contingebát: nobis autem non in figura, sed vere: quandoquidem vere estis á Spiritu S. vncti. principium salutis nostræ Christus: ille enim est vera delibatio, vos autē massa: quod si sancta est delibatio, profecto trāsibit sanctitas ad massam. Seruate hoc chrisma purum ac mūdum, omnia enim docere poterit, si in vobis maneat. Vt paulo ante beatum Ioannē audistis dicere, ac multa de chrismate philosophari. Est enim hoc chrisma sanctum, spirituale, corporis custodia, animæ salutare. de hoc iam olim prophetans Esaias aiebat, & faciet Dominus omnibus gentibus in monte hoc (montem vocat ecclesiam) bibent vinum: bibent lętitiam: vngentur vnguento. & vt fieret tibi certum de hoc mystico vnguento intelligendum esse, subiungit, trades hæc omnia gentibus. consilium enim Domini super omnes gentes. hoc ergo vncti seruate illud in vobis incontaminatum, & omnis maculæ expers proficiscentes per opera bona, & placentes auctori, atque duci salutis nostræ Christo Iesu: cui gloria in sæcula sæculorum amen. Hactenus quę Cyrillus Hierosolymitanus de hac mystica vnctione ex scripturis Apostolorum, & Prophetarum didicerat, & quæ ipse & ecclesia Hierosoly. à sanctis Apostolis acceperat. dicam iterum, & sæpius, si nihil aliud diuinius in hoc sacramento esset præter hanc symbolicam doctrinam, nec esset in veteris testamenti figuris adumbratum, neque à S. Prophetis prædictum, nec ab Apostolis epistolis, & sermone traditum, tamē esset vel propter illa, quæ in ænigmate significat, & de quibus admonet, non vulgari religione venerandum. Cum vero non solum ista significet, sed operetur quis miseros istos fascinauit, non obedire veritati? non credere apostolicæ traditioni? quis, inquam, nisi callidus serpens? vt enim minus laboraret in filijs Luteranorum iam báptizatis decipiendis, cum ad eam ætatem venirent, qua possent discernere rectum à prauo, persuasit parentibus eorum vt negarent hoc mysterium confirmationis: idest vt tollerent hanc armaturam. hac enim post baptismum nudati tanquam inermes faciliores fiunt, vt superentur, & omni vento doctrinæ circumferantur. vt enim S. Melchiades in epist. ad cleros & omnes Hispanię Episcopos de hoc mysterio confirmationis diuine scripsit, quia in hoc mundo tota ętate victuris, inter inuisibiles hostes & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad vitam: post baptismum confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur: post baptismum róboramur. callide ergo fecit serpens, cū persuasit non induere post baptismum Thoracem Chrismatis, ne cum milite loricato decertaret. sciebat ille, quę beatus Ioánes de hac sācta vnctione scriberet, vt paulo ante Cyrillum Hierosolymitanum, sicut à patribus acceperat, interpretari audiuimus. & vos, inquit, vnctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis: & nō necesse habetis, vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus: & verum est, & non est mendacium. dum enim incorruptum & purum seruatur chrisma, tamdiu seruatur in eo, qui chrismate cōfirmatus est, spiritus intellectus, qui est pars illius spiritus septiformis, quem Clemens & Melchiades dari dicunt in chrismate: qui quidem spiritus quamdiu in nobis manet, omnia, quæ ne-

Leu. 8. 3. reg. 1. 1. Ioan. 2. Ioannes diuine de chrisma te differit. Es. 25. Prophetia Es. de chrismate in noua legein terprete Cyrillo Hierosol. Cur diabolus persuasit Luteranis negare mysterium cōfirmationis. Ioan. 2. Vnde vnctio chrismatis docet de omnibus secundum epist. Ioannis.

cessaria sunt vt cuique conuenit, & sufficit, docet. Sciebat item idem serpens huc etiam pertinere, quod Paulus scripsit in ep. st. 2. ad Corinth. cum enim locutus esset de constantia, & stabilitate prædicationis & promissionum, quæ in prędicatione euangelij sunt, quia chrisma est cōfirmatio confessionis, vt ait Apostolica cōstitutio, subiungit, Qui autem cōfirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus: qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. hoc enim est, quod per orationem & signum crucis operatur Chrisma in cōfirmato, scilicet aduentum spiritus S. ad prædicandum, & credendum constanter: & vt spiritu intellectus & fortitudinis instructi, non decipiamur. docet erudite Ruardus Taper nobilis scholæ Louaniensis cancellarius in lib. de explicatione articulorum circa dogmata ecclesiastica locis scripturę Sanctæ accurate collatis, factā esse in Apostolis promissionē spiritus S. omnibus baptizatis, implerique in eis post baptismum, cum confirmantur; tunc enim indui eos virtute ex alto. sciebat igitur serpens scriptum esse ab Apostolo de illo spiritu promisso, cum ait, In quo credētes signati estis spiritu promissionis sancto: & ideo has quoque voces perhorrescens dedit operam, vt baptizati non signarentur sigillo promissionum, quod est chrisma: ne per hāc obsignationem pignore hoc spiritus S. accepto, hæreditatem firmius sperarent. ad hoc quoque mysterium pertinet, quod idem Paulus in epist. ad Corinth. ait, sapientiam loquimur inter perfectos. perfectos enim vocat eos, qui per hanc mysticam vnctionem donati sunt spiritu intellectus: qui doceat omnia mysteria. tunc enim baptizati perficiuntur non perfectione regenerationis, sed roboris, & intellectus. Vnde Clemens, & Dionysius eadē ratione eos, qui confirmantur, perfici tradiderūt. rursus eodem pertinet, quod idem ait, Quicunque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus, vt idē scilicet sapiamus: & in eadem regula permaneamus. hæc enim vnctio, quæ, vt ait beatus Ioannes, docet omnia, spiritu intellectus, & fortitudinis perficit: facitque permanere in eadem regula, & in eodem apostolicę doctrinæ sensu. vnctos, itaq; & signatos, & confirmatos ac perfectos vocat Apostolus eos, qui hoc mysterium acceperunt. quæ non est mirum non intelligere Magdeburgenses, neque reliquos Luteranos: qui quidem quia nō receperunt charitatem veritatis, vt salui fierent, misit illis Deus operationem erroris, vt crederent mendacio: vt Apostolus de Antichristo, & discipulis eius scripsit. nisi enim ita esset, qui fieri posset, vt non intelligerēt, negare se scripturam, quam in ore semper ferunt, cum mysterium vnctionis in ecclesia negant? Quæro enim cum Esaias de ecclesia noui testamēti prophetans, dicit, vt paulo ante Cyrillum Hierosolymitanum interpretantem audiuimus, Faciet Dominus in monte hoc, bibent vinum, bibent lętitiam: vnguento vngentur: trades hæc omnia gentibus: de quo vino dicit propheta? an de cuppa? non ne de vino mystico visibili, quod nos quidem vere habemus in ecclesia, Luterani vero credunt se habere, licet cum vini substantia? si igitur de sacramento calicis visibili, quod isti dicunt habere se in suis synagogis, prophetat Esaias, & hoc ipsi cum lætitia hodie in eis αἰσθητῶς bibunt, quemadmodum non coguntur de aliqua vnctione visibili in ecclesia illud accipere, vt consequens est, quod idē Propheta statim subiungit, vnguento vngentur? Sic enim est apud septuaginta, & vt fieret, inquit, Cyrillus Hierosolymitanus, certum tibi de hoc mystico

[Marginal notes: 2. Cor. 1. — Quid operetur in baptizato chrisma ex Paulo. — Eph. c. 1. — 1. Cor. 2. — 1. Ioan. 2. — Quibus nominibus vocet Apost. in epistolis suis eos, qui chrisma acceperunt. — 2. Thess. 2. — Es. 25. — Quomodo Magdeb. ratione connexi, siue consequentiæ cogantur confiteri secundum scripturam vnctionem mysticam visibilem in ecclesia dei.]

stico

ſtico vnguento intelligendum eſſe, ſubiũgit Propheta, trades hęc omnia gentibus. Quæro ergo rurſus, ſunt ne Luterani ex gentibus ad Deum cõuerſis, de quibus Eſaias prophetat, an non? ſi ſunt, oſtendant ſaltem in ſynagogis ſuis tale vnguentum, quale oſtendunt vinũ, ideſt viſibile, & myſticum, vt ipſi credunt. quod ſi non poſſunt oſtendere, quia negant eſſe in eccleſia, quomodo ad eos hęc prophetia pertinebit? an dicturi ſunt cum ſolis Iudæis, non pertinere hanc prophetiam ad eccleſiam noui teſtamenti? ergo dicant etiam, vt conſequẽs eſt cum eiſdem Iudæis, illud quod in eadem prophetia texitur, Poſuiſti vrbem fortem in ruinam, domum alienorum, vt non ſit ciuitas, & in æternum non ędificetur, non pertinere etiã ad tempus noui teſtamenti, cum iam ita funditus deleta eſt vrbs, vt iuxta hanc prophetiam non amplius ædificanda ſit, quia iuxta prophetiam Danielis deſolatio eius vſque ad cõſumationem, & finem perſeuerabit. atque ita ſomnient cum illis auream, & gemmatam Hieruſalẽ, & expectent eam cum eorum Antichriſto: & maneant in morte, donec omnia neceſſaria eccleſiæ catholicæ tradita teneant: & illa in primis mirabilia myſteria credant, eorumque virtutem participent, & vſque in finem conſeruẽt, in quibus Dominus virtutem deſtruendæ mortis, & reſurrectionis conſequendæ, vt hic prophetauit, per paſſionem ſuam poſuit, ſanctum baptiſmum dico, quem chriſma, vt ante explicatum eſt, perficit: & ſanctam Euchariſtiam. de hac enim Dominus, Niſi manducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem non habebitis vitam in vobis. de baptiſmo vero, Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum. idcirco poſtquam Propheta, dixit bibent vinum, vnguento vngentur in monte hoc: trade hæc omnia gentibus, nam conſilium hoc ſuper omnes gentes; ſubiungit, quæ ad virtutem horum myſteriorum pertinent, deuorauit mors præualens, antea ſcilicet: & rurſum, abſtulit Deus omnem lachrimam ab omni facie: quia ſcilicet, vt eſt in interpretatione latina vulgata, præcipitauit mortem in ſempiternum. Sed quid ego cum iſtis de ſcripturis diſputo? qui magis ſtudent, quid non intelligendo reprehendant, quam quid inquirendo recte intelligant. ſi enim interpretes ſanctarum ſcripturarum in eccleſia catholica probatos, tum apud Græcos, tum apud latinos, aut inquirerent, aut ab ijs, quos decipiunt, inquirendos eſſe putarent, ſcirent quidem á quibus didiciſſent; & ea noſſent, quæ poſſent & ipſos inſtruere ad ſalutem, & eos, à quibus audiuntur, aut leguntur, ſicut Paulus de vtroque horum Timotheũ admonuit. nunc autẽ nõ poſſunt dicere à quo iſta, quæ profitentur, & defendunt, didicerint niſi à Lutero, aut à Luteri diſcipulis, ideſt, à ſe ipſis peſſimis magiſtris. Reuoluant ergo omnes commentarios interpretum Eſaię, pręter Iudaicos, & Luteranos, & obijciant nobis catholicis, qui ſtudemus, vt ſciamus, ex quibus ſanctis patribus litteras ſanctas, & ſanctarum ſcripturarum interpretationes didicerimus, obijciant inquam, ſi quem reperiant, ſiue Græcum ſiue latinum, qui locum Eſaiæ, de vino, & vnctione ſecundũ canonicam & diuinam 70. interpretum ęditionem, immo totum caput. 25. non de eccleſia noui teſtamenti interpretetur. Atqui præter Cyrillum Hieroſol. cuius interpretationem ante recitauimus, alter Cyrillus Alexandrinus in commentarijs huius Prophetæ, cum vinum dicit Eſaias, ſignificari, ait, myſticam beneditionem, & ἀνέμαχτον

Quod prophetiam Eſa. de vino, & vnctione pertinere ad eccleſiam noui teſtamenti cõfiteri cogantur Magd. niſi velint iudaizare.

Dan. 9.

Quare Magd. & cæteri magiſtri Luter. ſcripturas ſanctas non intelligãt.

2. Tim. 3.

Quod nullum veterem interpretem neque Græcum neq; latinum pręter Iudaicos cõm. rabinorum proferre poſſunt Magd. qui prophetiam Eſa. de vino, & vnctione, non de eccleſia noui teſtamenti interpretetur.

μακτὴν θυσίαν. Sic enim vocat, ideſt incruentum ſacrificium: quod Inquit, in ſanctis eccleſijs facere conſueuimus.& de vnguẽto,illud,inquit,ſignificat, quo in baptiſmo vngimur: quod eſt Symbolũ ſpiritus ſancti. ſicut traditum erat eccleſię Alexandrinę a S. Marco Petri principis Apoſtolorũ, diſcipulo, & euan geliſta, qui eam fundauerat:& ſicut à ſanctis Apoſtolis per ſpiritum. S. didicerat, ſic in ea ſacrificare, & baptizatos chriſmate vngere docuerat. Theophanes quoque auctor Græcus & in ſcripturis valde eruditus Niceę Epiſcopus interpretãs totum hoc caput in lib. quẽ de Symphonia veteris & noui teſtamenti inſcripſit, quia dicit Propheta,bibent lætitiam,bibent uinum: explanans,inquit,Propheta quam lętitiam diceret, demonſtrat eam ex Symbolis diuinis,dicens,illam dico,quæ ſpecie vini apparet,& ſumitur, deinde ſubiungit, immo vngẽtur vnctione in monte hoc. Vide,quemadmodum vniuerſalem eccleſiam vocat montem: manifeſtum eſt enim,quod in cuncto orbe diuino vnguento vnguntur,& bibunt vinum diuinę & æternæ ac dominicę lętitiæ. Hactenus Theophanes. omitto cæteros, quia infinitum eſt,omnes perſequi.tantum adiungã huic capiti, quod pene oblitus eram, vt ad illud reſpondeam, quod hoc loco Magdedeburg. aiunt, ritus vngendi magis hęreticorum, quam orthodoxorum videri eſſe,quod Irenęus lib. 1. cap. 18.recenſens Valentini errores, alios ait oleum in aquam recitatis quibuſdam verbis infudiſſe: alios opobalſamo vnxiſſe baptizatos. ſane quidem, ſi eo ſpiritu Magdeburg. Centuriatores ſuperſtitioſos ritus hæreticorum in vngendo apud Irenęum legiſſent,& notaſſent, quo Iuſtinus Martyr, cuius paulo ante auctoritatem iſti requirebant,notauit in ſecunda apologia ſuperſtitioſos ritus lauacri apud Gentiles,magis inde ipſos contemptores noſtrorum myſteriorum exemplo Iuſtini redarguiſſent. notauit enim Iuſtinus, quia noſtrũ lauacrum dæmones ex prophetis didiciſſent, conatos fuiſſe illud imitari:atque ita effeciſſe,vt qui templa adirent,ſe ipſos aſpergerent,aut etiã ſe totos ablucrent,priuſquã ſacrificarent. & in Mithrę myſterijs ſimiliter conatos eſſe ſanctam euchariſtiam imitari apponentes panem & aquam initiandis. Sic Magdeb.notare potius debuiſſent, conatos eſſe dæmones per hęreticos imitari myſterium vnctionis, quod ijdem ex ſcripturis ſanctis & apoſtolica traditione didiciſſent. vt enim dæmones transfigurant ſe in Angelos lucis, ſic quæ apud nos vera ſunt,in falſa apud ſuos mutant.

Cyrillus Alex. ſecundum traditionem Marci Euangeliſtæ relictam eccleſiæ Alex. interpretatus eſt locum Eſ. de ſacramento chriſmatis.

Ex ritibus vngendi apud hæreticos olim ab Irenæo notatis quid potius Magdeb. exemplo Iuſtini, quem nobis obijcere ſolent, notare debuiſſent.

De conſecratione eccleſiarum ad orationem, & ſacra operanda ex Paulo, & euangelio, & Eſaia, & quomodo qui conſecrationem eccleſiarum negat, idem ſcripturas negare cogatur. Item quomodo id ipſum ex libro 2. Clementis de conſtitutionibus Apoſtolorum probetur ſecundum conſuetudinem ſcripturæ ſanctę ex nominibus templi, quę in teſtimonium conſecrationis facta vſque in hodiernum diem ſeruantur. Cap. 19.

SEquitur deinceps, vt de ritu celebrandi Miſſam in loco conſecrato Magdeburgenſibus reſpondeamus, quem negant Apoſtolicum eſſe, vt eſſe quidem Clemens in epis. 3. affirmat. quia inquiunt,non meminit Iuſtinus in apologia ſecunda. ſic iſti probant,quæ tradunt,apud quos maior eſt auctoritas tacentis, quam dicentis teſtimonium.& quod eſt adhuc magis impiæ temeritatis, quia Clemens ait hoc loco, hæc Apoſtoli à Domino acceperunt, & nobis tradiderunt, audent dicere, non eſſe eius epiſtolam.negent igitur ſimiliter epiſtolam Fęlicis 4.ſanctiſs.ac ſapiẽtiſs. Ponti-

Plus auctoritatis habet apud Magd. qui ex veteribus aliquid cõtra eos non dixit, quã qui dixit.

Pontificis,& dicant nō esse eius,quia ante mille annos in proœmio ipsius epistolę,quam ille ad omnes Episcopos de consecratione ecclesiarum ad celebrandum Missas scripsit,sic ait: Quamobrē fratres hortamur vos,monemus,& flagitamus,vt à tramite Apostolicæ institutionis nequaquam recedatis,nec à capite diffideatis: sed fidem & ordinem, quem Apostoli & Apostolici viri statuerunt, absque vlla hæsitatione teneatis. deinde postquam consecrationem Mosaici tabernaculi commemorauit, diuinasque illas Salomonis in dedicatione templi preces recitauit,subiungit,si enim Iudęi, qui vmbrę legis deseruiebant, hæc faciebant, multo magis,quibus veritas patefacta est, & gratia & veritas per Iesum Christum data est, templa Domino ędificare, & prout melius possumus ornare, eaque diuinis precibus & sanctis vnctionibus cum altaribus,& vasis,vestibus quoque & reliquis ad diuinum cultum explēdum vtensilibus deuote,& solemniter sacrare, & non in alijs locis quam in Domino sacratis ab Episcopis celebrare,nec sacrificia offerre Domino debemus. Disseramus ergo cum istis de scripturis, quas in ore ferunt semper. docet Apostolus in epistola ad Hebręos,tabernaculū, quod Moyses, vt in Exodo scriptū est, benedixit, & quæ in tabernaculo secundū legem fiebant, vt orare, & sacra operari, & munera offerre,tum ministros ipsius tabernaculi, omnia deniq; ecclesiæ nostræ, & eorum quæ in ecclesia fiunt, & ad ecclesiam pertinent, quæ idem Apost. in eadem epistola cœlestia vocat, vmbras & exemplaria esse. Sicut responsum est Moysi, cum consumaret tabernaculum, Vide, inquit,omnia facito secundum exemplar,quod tibi mostratum est in monte: nihil enim horum excepit,qui dixit omnia. immo neque Moysi solū, sed Regi quoque Dauid idem ostensum est de templo à Salomone ædificādo; & rursus Dauid Solomonem docuit per spiritum Dei eadem, quæ sibi erant ostensa,vt templum ædificandum,& cætera, quę ad templum secundum legem pertinebant,vmbras item esse,& exemplaria verorum, & cœlestium; sic enim Paulus,vt dixi, vocat ecclesiam nostram,& ea,quę ecclesiæ nostræ sunt. Sicut enim lex spiritualis erat, vt Apost. ad Romanos scripsit,quia scilicet vmbram habebat spiritus,siue rerum spiritualium noui testamenti,sic ecclesia nostra,& ea,quę in ea fiunt,cœlestia sunt & dicūtur,quia sunt imagines earum rerum,quæ in cœlo sunt,vel fiunt. Hoc autem,quod de Dauid diximus,scriptum est in priore lib. Paralipom. dedit autem,inquit,Dauid Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi,& cellariorum,& cœnaculi,& cubiculorum in adytis,& domus propitiationis: deinde subiungit, nec non & omnium, quæ fuerunt in spiritu cum eo. Sic enim est apud 70. idest,quæ gratia spiritus S. eum docuerat, Sic enim Theodoretus interpretatus est in 3. libro Reg. cap. 8. vbi hunc locum libri Paralip. obseruauit. Igitur tabernaculum,quod Moyses benedixit,& templum,quod Salomon dedicauit,& quæ in eis secundum legem fiebant, & eorum ministri, omnia erant vmbræ futurorum in nouo testamento: & sicut Apost. ait, vmbram habebat lex futurorum bonorum, nō ipsam imaginem rerum. Quæro igitur à Magdeb. & cæteris Luteri sectatoribus, quid ipsi re,ac veritate ostendant pro agno typico,& vmbratili, quem Iudæi comedebant? respondebunt sane cœnam suam dominicam, vt ipsi vocant,& mystica benedictione,vt putant,confectam. Quæro rursus,quid ostendant pro loco item typico,& vmbratili, quem Deus elegit

Felix 4. de cōsecratione eccl.

Disputatio de consecratione Ecclesiarū ex scripturis sanctis.

Hebr. c. 8. Hebr. 9.

Ex. 25.

Rom. 7.

1. Par. 28.

Quod ostensū fuerit regi Dauid de templo a Salomone edificando, omnia esse typos eorū, quæ ad templū noui testamēti pertinebant, sicut Moisi ostensum fuerat de tabernaculo.

Deut. c. 16.

Iudęis, in quo agnum comedere deberent, vt est in Deut. scriptum? an ostensuri sunt speluncas suas, idest, loca communia, & profana? quod si locum communem ostendunt, quęro iterum, quæ veritas in loco communi & profano per Iesum Christum facta sit, quæ vmbram & figuram illius loci Iudaici agno edendo benedicti, & cōsecrati iuxta verbum Domini impleat? si quidem lex per Moysem data est: veritas autem & gratia per Iesum Christum facta est, vt enim se putant ostendere panem mystica benedictione cōsecratum, qui vmbrā & figuram illius veteris agni impleat, sic quoque, si Paulo Apostolo credunt, ostendere debent locum sua item benedictione in nomine Christi consecratum, qui vmbrę illius veteris loci sua item benedictione typica olim benedicti respondeat. an forte dicturi sunt, in mystica quidem cœna fieri hoc posse, & debere, vt ista cœna figuram illius Mosaycæ impleat, quia Dominus eam instituit, cū dixit viuifica illa verborum mysteria, quæ sunt in euangelio: at de loco non esse aliquid dictum in euangelio. Videamus ergo, an sit; putant ne Magdeb. quod Dominus ex Esaia sumptū in euāgelio Ioannis exprobrauit inquiens, Domus mea domus orationis vocabitur, propter Iudęos tantū, & eorū templum dictū esse? non credo ita desipiant: an dicent Esaiam nō prophetasse futura, cum dixit, domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus? Sic enim est apud 70. ne id quidem dicent. prophetauit ergo de templis, & oratorijs noui testamēti sub sensum cadētibus, vt illud vetus cadebat. immo si forte negare voluerint, vt sunt peruicaces, prophetasse ibi eum de domibus ad orandū in nouo testamēto Deo dedicatis, cū iam gentes ad fidem venerunt, coguntur ex ijs, quę in eo loco ante cedunt confiteri. Sic enim ait, & filios aduenæ siue alienigenas vt 70. interpretati sunt, qui adhærent Domino, vt colant eum, & diligant nomen eius, vt sint ei in seruos omnem custodientem sabbatum, ne polluat illud, & tenentem fœdus meum adducam eos in montem sanctum meum: & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo, quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus, siue cunctis populis, vt est in interpretatione latina vulgata. quem locum interpretans beatus Cyrillus in commentarijs eruditissimis prophetę huius, Loquitur ergo, inquit, cū gentibus, quę quidem per fidem coniunctione spirituali cum Deo copulentur: qui gloriam suam in seruitute Dei sitam esse volunt: & nomen Dei ita amant, vt iugum regni eius omni obedientia subeant: nec amplius Deos alienos sequantur: qui ita seruant sabbata eius, Christi scilicet, vt nō profanent ea: sabbatizant enim spiritualiter, quia ingressi sunt in requiem Christi: huius modi ergo alienigenas promittit introducere in montem sanctum. Deinde subiungit, Prohibuit quidem lex alienigenis ingressum in templum: non ingredietur, inquit, Amanites, & Moabites in ecclesiam Domini. at Christus, qui in nouitatem spiritualem omnia transtulit, in montem sanctum, idest in ecclesiam introducit alienigenas. & delectabo eos. Inquit, in domo orationis meæ scilicet charismatibus, & spe sacramentorum. In terrogo hic Magd. an non delectantur ipsi maximo omnium charismate sanctæ Eucharistiæ in loco sensibili ad hoc designato? quis neget? debet ergo esse is locus domus orationis iuxta prophetam: quod si est domus orationis, quomodo conuenit, vt non sit sanctificata Deo per verbum, & oratio-

Ioan. 1.

Cogûtur Magd. ostendere locū cōsecratum in nouo Testamē to, qui respondeat tanquam corpus vmbræ veteri templo item consecrato, nisi scripturam Pauli negare malunt.

Collatio Esaiæ cum euangelio de domo orationis.

Matth. 21.

Es. 56

Cyrillus Alex. in Esaiæ locū de templo noui testamenti.

Deut. 23

orationem adorandum,& sanctificetur cibus ad comedendum? cum magis nobis opus sit exaudiri in domo orationis ad salutem animæ,magisque nobis mali spiritus nocere possint inter orandū, mentes varie distrahendo,quam inter mensam edendo? an non satis ratio defendit traditionem, vnde consuetudo manauit? & consuetudinem,quam fides obseruauit? nec enim refert,ait Tertull. traditionem sine scripto defendens,vtrū scriptura,an ratione consuetudo consistat,quando & legem ratio cōmendat. Deinde paucis interiectis,quod autem,inquit Cyrill.domus orationis non solis Iudæis,sed gentibus per fidem vocatis pateat, declarat subiungens,domus orationis vocabitur omnibus gentibus. Deinde subiungit. Sed quis hæc promittit? an Propheta? minime,inquit,sed Deus, qui est natura bonus,qui vult omnes homines saluos fieri. Hactenus propheta,& Cyrillus optimus eius interpres. habent ergo catholici domos orationis à Propheta prædictas,& à Domino in euangelio declaratas. quare qui eas negant,& habere nolunt,alieni sunt ab hac prophetia:ac proinde alieni à regno ijs,de quibus Esaias ibi prophetat, promisso. Deinde cum Apost.in epist.ad Cor.priore ait,nunquid domos non habetis ad manducandum,& bibendum? aut ecclesiam Dei contemnitis, & cōfunditis eos, qui non habent? Quæro à Magdeburgēsibus,& Luteranis,si ecclesia Dei non est domus sacra, quomodo ecclesiam Dei contemnebant, qui in ea cōmunes cibos sumebāt,vt in domibus nostris solemus: vtrumque enim peccabant Corinthij, & de vtroque eos arguit Apostolus, & quod in ecclesia Dei communes cibos pro sacris sumerēt: & quod eos cum ijs, qui non habebant, non communicarent. an forum dicetur contemnere, aut porticum, aut alium locum ex cōmunibus, si quis in eiusmodi loco communi communem cibum aliquando sumat? quis hoc dicat, qui sensu cōmuni non careat? aut nunquid forum, aut porticus, aut quiuis alius locus communis dicetur locus Dei, sicut dicitur ecclesia Dei, & domus Dei? minime. erat igitur ecclesia, de qua Paulus loquitur, locus non profanus, neque communis, & religione solutus, sed potius religiosus, ac Deo Apostolico ritu consecratus, ac sanctificatus. Quare cum ecclesiarum consecrationem Apostolicam esse Magdeburgenses negant, sciant se non iam epistolam Clementis, sed scripturas sanctas veteris & noui testamenti negare. hinc Synodus Laodicensis ex multis Asię prouincijs coacta,quia didicerat ex scripturis sanctis propheticis& Apostolicis, non esse domum orationis domum communem, sed domum Deo sanctificatam, sanxit canone 57. non oportere Missas in domibus celebrare.& Synodus Parisiensis sub Ludouico, & filio eius Lotario habita cap. 47. pleriq;,inquit,presbyteri neglectis basilicis Deo dicatis in domibus Missarum celebrationes contra diuinam auctoritatem, & canonicam institutionem facere presumunt.& in extrema parte,quando ergo quod Dominus prohibet, humana præsumptio non metuit, proculdubio præceptum transgredi non pertimescit. Sed,vt tandem centuriatores cōsecrationem ecclesiarum ex Apostolica traditione perfectā esse intelligant,videamus, quod Clemens Rom. cuius epistolas negant, in ijs libris in persona Apostolorum dicat, quos de constitutionibus Apostolorum scripsit, quos nō credo, vt sæpius dicam, negare audebunt, ne se negatores omnium librorum veterum profiteri videantur, iubet ergo libro 2. cap. 58. Apostolica

Qui domos ad orationē Deo dedicatas negant,alieni sūt a prophetia Es. & ab euangelio, in quo illa impleta est.

Quod ecclesia de qua Paul. loquitur in epist. priore ad Cor. necesse est, fuerit locus non communis, sed sacer.

Qui consecrationem ecclesiarum negant, non iam epist. Clementis negant, sed scripturas veteris, & noui testamēti.

De diuino cultu in tēplis Synodus Laodicensis. Synodus Parisiensis sub Ludouico, & Lotario filio.

Constitutio apostolica de orando in templis Deo dedicatis.

Quod ex traditione apost. profecta sit consecratio ecclesiarum Domino, ipsum nomen, quo ab illis vocata est ecclesia, declarat.

Quomodo argumentari ex interpretatione nominis apostolus docuerit.

constitutio clericis quotidie mane & vespere psallere ἐν τοῖς κυριακοῖς psalmum 62. & psalmum 140. cum κυριακοῖς dicit, domos Domino dedicatas intelligit. hoc enim significat verbum, si quis latine interpretetur. profecta est ergo ex traditione Apostolorũ ecclesiarum Deo dedicatio: quę per uerbum & orationem fiat necesse est, siue benedictio, siue cõsecratio dicatur, & sit: alioqui nõ sic vocaretur. Ne vero Magdeb. hoc genus argumentandi ex interpretatione nominum leue esse putent, & ne ipsi negligant, meminerint ab Apostolo Paulo non esse neglectum, qui in epist. ad Hebręos ex interpretatione nominis Melchisedech, & nominis Salẽ probat fuisse eum Typum Christi, qui vere fuit Rex iustitiæ, & Rex pacis: sic locus ecclesię, quia dominica domus dictus est, sanctus esse demõstratur, & imago cœlestis domus. dicãt enim nobis Magdeb. & reliqui Luterani cum ipsi κυριακὸν δεῖπνον, id est, dominicam cænam dicunt, volunt ne intelligi panem communem, an consecratum & mystice benedictum? sic igitur cum Apostoli domum ad orãdum & celebrandum Missam κυριακὸν vocarunt, domum consecratam ac sanctificatam Domino intelligi necessario voluerunt. Sed prosequamur Apostolicam constitutionem a Clemente Rom. descriptã, pręcipit enim paulo post, quotidie ἐν τοῖς κυριακοῖς canere mane quidem psal. 62. vespere vero psal. 140. quod vsque in hodiernum diem per vniuersas ecclesias orientis seruari audimus: in ecclesijs vero occidentis scimus omnes, cani quotidie in matutinis laudibus secũdũ Apostolicã cõstitutionẽ psalmum. 62. vespere autem singulis ferijs, ac dominicis versum ex psal. 140. sumptum, Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. qui versus totam vim, ac propositum psalmi complexus est. Doceamus igitur quemadmodum ex illis quoque psalmis 62. &. 140. quos quotidie mane, & vespere constitutio hæc in domo Domini psallere iubet, demonstretur, si quis sine intellectu nolit esse, quod domus illa Domini, in qua hi psalmi cani iubentur, domus sit non communis, sed sacrata. si enim Dauid Saulem fugiens, quamuis non posset adesse ĩ tabernaculo, tamẽ quasi esset in tabernaculo, precabatur iuxta psal. 140 vt oratio sua esset Deo accepta, sicut esse solere thus, quod in tẽplo Deo incẽdebatur: & sicut sacrificium, quod in gratiarum actionem in tabernaculo fiebat; item rursum cum erat in solitudine eundem Saulem fugiens, tanquam esset in sancto, id est in tabernaculo iuxta psal. 62. orabat, & preces suas exaudiendas esse sperabat, quia in loco sancto tabernaculi, vbi maxime cupiebat, adesse non poterat; cum sancti apostoli tradiderunt fidelibus, vt hos psalmos ἐν τῷ κυριακῷ, id est in domo Domini quotidie alterum eorum id est 62. mane in matutinis laudibus, alterum id est, 140. in vespertinis psalmis canerent, an non satis clare admonuerũt, domum Domini, in qua oramus & sacra facimus, successisse, tanquam corpus, vmbrę, sãcto, id est tabernaculo typico, in quo Dauid orare desiderabat? Ergo debet esse domus Domini, in qua oramus, locus cõsecratus ac sanctificatus. alioqui, quomodo locus non sanctus sed communis, sancto, id est tabernaculo, in quo immolabatur, & orabatur, successisset? & profana domus quasi esset locus vere spiritualis, figuram loci typici, & vmbratilis impleuisset? præterea sancti Apostoli, vt in eodem libro scriptum est, prophetas, vt mihi quidem videtur, imitati, qui frequenter ecclesias insulas vocare solent, quod, vt ait beatus Cyrillus in comm. Es. cap. 24. in mundo velut in

Quomodo ex duobus psalm. quos secũdum apost. traditionem quotidie in ecclesia canimus, demõstremus locũ Deo consecratũ successisse tabernaculo veteri cõsecrato.

velut in mari positæ turbas eius sustinent, tanquam architecti spirituales, voluerunt vt domus Domini ita ędificaretur, vt esset oblonga in modum νηὸς, idest nauis, quæ ἀπὸ τῆς νήσου quæ insulam significat, dicitur. idque vt ipsa forma ędificij admoneret esse nos in mundo tanquã in mari, quod fluctibus & tempestatibus assidue agitatur, quod nauigari opoteret in naui ecclesiæ ab ijs, qui ad portum salutis peruenire vellent: quod quidem nomen vsque in hodiernum diem durat, vt nauis ecclesiæ dicatur, vt sit, sicut de illo altero nomine κυριακοῦ dicendum quoque est, in testimonium hæreticis, profectam esse ab Apostolis, vt Clemens auctor est, constitutionem ędificandi & consecrandi Domino domos ad orandum & sacrificandum. solet enim scriptura seruare etiam nomina in testimoniũ rei gestę, vt illud in euangelio vsque in hodiernũ diem vocatur ager ille Acheldemach, idest ager sanguinis; in testimonium scilicet Christi ad mortem venditi. sic nauis ecclesię hodie appellatur, vt ipsum nomẽ sit adstipulatio Apostolicę constitutionis à Clemente scriptæ de ædificandis domibus instar nauis ad orandum: ipsi enim Apostoli constituerunt, vt hac forma ędificarentur, quam ipsum nomen nauis ecclesiæ, quod est in consuetudine sermonis nostri, significat. Neque hoc solum: sed constituerunt vt ad Oriẽtem ędes sacræ spectarent, vt admoneremur de vero Oriente, qui est Christus splendor patris, cuius ortus in mũdo tenebras discussit peccati, & ignorantiæ: & de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum. vnde precationem facere versus oriẽtem scribit magnus Basilius in lib. de spiritu S. ab Apostolis sine scriptura, scilicet canonica traditum esse. id quod vsque in hodiernum quoq; diem seruatur, vt altare primum, quod vocare solemus maius, versus orientem, si commode fieri potest, extruatur: sitque collocatum quasi in puppi nauis ecclesiæ. Neque vero S. Apostoli, cũ de ędificandis domibus Domino constituebant, illud metuebant, ne Deum, vt hæretici obijciunt, loco circumscribere viderentur, quod Salomon quoque in vetere testamento docuit non esse metuendum; cum in consecratione templi dixit, ergo ne putandum est, quod vere Deus habitet super terram? Si enim coelum, & coeli coelorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc, quam ædificaui? Deinde subiungit ad quem tandem vsum ædificata esset domus Domini inquiens, Sed respice ad orationem serui tui, & ad preces eius: & clarius adhuc in secundo lib. Paral. cap. 6. Sed adhoc, inquit, facta est, vt respicias orationem serui tui, & obsecrationẽ eius Domine Deus meus: & audias preces, quas fundit famulus tuus coram te. Propter nos igitur ædificantur tẽpla, vt gratia spiritus S. ibi per inuocationem Dei ad loci sanctificationem, orationes nostras adiuuet, vt virtutem ac gloriam Dei, in nostris sanctis postulatis sentiamus. Vt, sicut Dauid in tabernaculo, quod Moyses, sicut in Exodo scriptum est, benedixit, non solum spiritu adesse, quod absens quidem facere poterat, sed corpore etiam in Dei obsequium desiderabat, (vt Daniel cum apertis fenestris versus Hierusalem orabat propter templum Deo dedicatũ) quo non solum fructum interiorem pietatis, sed extrinsecus etiam corporis præsentiam & obsequium Deo offerret, cum aiebat, Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea: in terra inuia, & inaquosa, sic in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam; sic idem quoque nos faciamus: nec enim, hoc quod ad cultum spiritualem Dei pertinet, pro-

Traditio Apostolica de forma ecclesiæ in modum nauis.

Quæ nomina ecclesię ab apostolis relicta in testimoniũ sint hæreticis, profectam ab illis traditionẽ ædificandi, & consecrandi Deo ecclesias.

Cõsuetudo scripturæ seruare nomen in testimonium rei gestæ.

Constitutio apost. de extructione eccl. versus Orientem.

Quomodo Salomon docuerit, non esse metuẽdum, quod hęretici metuunt, ne circumscribatur Deus si cõsecretur ei domus ad orandum.

Ad quem vsũ ædificentur ecclesiæ.

Dan. c. 6.

Quæ de cultu spirituali in Salomone, & Dauid scripta sũt, non propter illos tantum, sed propter nos scripta sunt.

 net, pro-

net, propter Dauid tantum ſcriptum eſt, ſed propter nos etiam, qui hæc verba, vſque in hodiernum diem in templis noſtris poſt impletas veteres figuras in ſpiritu & veritate Deo canimus.

Quomodo conſecratio eccleſiæ neceſſario demonſtretur ex prophetia Aggæi collatis conſequentibus, & ex ijs quæ Salomon dixit in conſecratione templi, & quid ſanctus Maximus de eccleſiis dicat, & de ritu multiplici conſecrandi domos Dei ex Iuone Epiſcopo Carnotenſi. Cap. 20.

DEnique, ne vllus iam contradicendi locus relinquatur, eſt prophetia Aggęi clariſſima de noſtris templis Deo ſanctificatis, quæ quidem quandiu Luterani negant eſſe loca orationis, ac cultus ſpiritualis religioſa & Deo conſecrata, nec in eis virtutem & gloriam Dei videre volunt, neque ibi pacem à Deo per remiſſionem peccatorum petere, tam diu neceſſe eſt, non eſſe eos filios prophetarum, & promiſſionis. Hortans ergo propheta Aggæus Iſraelitas poſt reditum Babylone ad inſtaurationem templi diruti & ędificationem, ac dedicationem noui templi, vt eſt in libro Eſdrę priore, Quis in vobis, inquit, eſt derelictus, qui vidit domum iſtam in gloria ſua prima? & quid videtis hãc nũc, quaſi nõ ſit in oculis veſtris? & nunc confortare Zorobabel dicit Dominus: & confortare Ieſu fili Ioſedec Sacerdos magne: & confortare omnis populus terræ, dicit Dominus exercituum: & facite, quoniam ego vobiſcum ſum, dicit Dominus exercituũ. ſpiritus meus erit in medio veſtri, nolite timere. & paulo poſt Ego, inquit, implebo domum iſtam gloria, dicit Dominus exercituum. deinde ſubiungit, Magna erit gloria iſtius domus nouiſſimæ pluſquam primę dicit Dominus exercituum: & in loco iſto dabo pacem dicit Dominus exercituum. Hunc locũ, ne ſine auctore atque interprete & quidem grauiſſimo loquar, interpretãs beatus Cyrill. Alexand. in cõmentarijs huius Prophetæ Aggęi, quia, inquit, timebant Iſraelitæ, ne templum pro dignitate ædificare poſſent, cum deberet Propheta ad eos confirmandos loqui de illo ipſo templo ſecundo, ad euius ædificationẽ hortabatur, quod plus erat, de noſtro templo ἐκ περιουσίας prophetare maluit: vt ſic eos doceret, in eo ſpem ponere, qui hoc noſtrum templum multo illo admirabilius aliquando ædificaturus eſſet. tanto enim, inquit, glorioſius eſt templum, quod in aduẽtu Chriſti extitit quam vetus illud, quanto pręſtantior eſt cultus ſpiritualis, quam cultus ex lege Moyſis, & veritas quam vmbra. præterea, inquit, in templo tãtum hieroſolymitano olim licebat ſacrificare, nec aliud templum erat pręterquam illud: at poſt aduentũ Chriſti omnia loca plena ſunt tẽplis & eccleſijs: & vt Malachias ait, nunc in omni loco offertur thymiama nomini meo, & ſacrificium mũdum, hactenus Cyrill. hoc ergo prophetico teſtimonio Iudęos cogimus, vt deſinant ſomniare aliam templi hieroſolymitani inſtaurationem, quia hęc domus, de qua Aggæus prophetat, neceſſe eſt, vt ſit noſtra: ſiquidem gloria huius nouiſſimæ maior eſt, quam gloria primæ. at gloria ſecundæ domus non fuit maior, quam gloria primæ. Etſi enim in ſecunda domo Chriſtus adfuit, tamen quia caro non prodeſt quicquam, ſed potius ſpiritus eſt, qui viuificat, vt Dominus dixit, idcirco gloriam Chriſti ſecunda domus non participauit. Quare cum ſit hæc noſtra nouiſſima. conſequẽs neceſſario eſt, vt poſt eam non ſit alia ædificanda, & dedicanda, alioqui

Qui ea, quæ per prophetas ſcripta ſunt, & promiſſa de cultu Dei, in templis eius, non credunt, non ſunt ſecũdum ſpiritum filij prophetarum, & promiſſionis. Eſd. 5. Agg. 2.

Malach. 1.

non esset nouissima. ergo Magdeb. & cæteri Luterani cum tradunt, loca nostra, in quibus mysteria celebrantur, esse loca profana, & communia, & non sacra, neque religiosa, neque quę templo veteri successerint, peiores quã Iudęi videri volunt. De hac ecclesia & domo orationis loquẽs Eusebius Alexandrinus vetustissimus auctor, & ad eam frequentãdam hortãs in homilia de die Dominico, Ne (inquit) ecclesia & oratione te priues. Nihil ecclesia sublimius: cœlo est altior: sole splẽdidior: luna & astris nitidior: vniuerso mundo honoratior. Sed demõstremus deinceps ex ijs, quę sequuntur, domum istam nouissimam, de qua prophetat Aggæus, idest, templum Christianorum locum esse Deo sanctificatum. quia enim dixerat Propheta, implendum esse gloria locũ istius domus nouissimæ, in qua omnia futura essent spiritualia, quorum vmbræ omnia illius veteris templi fuissent vt admoneret, quanta reuerentia, ac religione, tum ipse locus sanctus, tũ ipsius loci vasa sancta tractãda essent, iussit Dominus prophetę, vt duas quæstiones sacerdotibus poneret. Interroga, inquit, sacerdotes legem. si accipiat homo carnem sanctam in summa parte pallij sui, & tetigerit summum pallij eius panem aut obsonium, aut vinum, si sanctificabitur? & responderunt Sacerdotes, & dixerunt, nequaquã: & dixit Aggęus, si tetigerit pollutus in anima de omnibus his, si polluetur? & responderũt sacerdotes, & dixerunt, polluetur. & respondit Aggæus, & dixit, sic populus hic, & sic gens ista ante faciem meam, siue corã me, dicit Dominus: & sic omne opus manuum eorum, & quicunque appropinquauerit ibi, polluetur. hunc locũ optime Theodorus Antiochenus in commentarijs prophetę huius interpretans, Voluit, inquit, dicere propheta, quod quemadmodum pallium non potest, quia sanctum tetigerit, aliud quippiam sanctificare, pollutus vero sancta tacta polluit, sic existimare oportet, cum vos temere & sine vlla ratione religionis attrectatis sancta, vt vasa, & quæcunque alia ad Deum pertinent, non sanctificat vos illorum sanctitas: sed potius mores vestri polluti dedecus & contumeliam inferunt sanctis, si quidem ea non, vt decet, tangitis, vnde, inquit propheta, quicũque appropinquauerit ibi, idest, consecratum tangit, si negligenter & per contẽptũ, ac, nõ vt decet, appropinquauerit, non solũ nullum fructum ex tangendo percipiet, sed potius polluetur incommodo, & damno accepto. hactenus Theodorus Antiochenus. Si igitur qui ad templum nostrum, de quo Aggęus prophetat, vt demonstratum est, indigne ac pollutus accedit, & appropinquat, quia sanctum est, polluitur quomodo negare possunt Magdeburg. cũ cęteris Luteranis, esse ecclesias nostras loca sancta, se que pollui, cum in eis, tanquam in locis communibus, & omni religione solutis conueniunt? quomodo inquam negare hoc possunt, quin scripturam prophetiæ huius simul negent? nec enim locus ad tergiuersandũ istis relinquitur, vt dicere possint, prophetari hic de domo Dei, quæ domus sumus nos, sicut Apostolus ait, qui dixit etiam templum Dei vos estis, cũ propheta aperte prophetarit de loco corporali sanctificato nouissimæ domus, ne aliam post hac miseri Iudęi domum expectarent, ad quam accedẽdum esset: & in qua futuræ essent oblationes, & versaturi sacerdotes. Postremo quod Dominus dixit Salomoni de templo, quod idem Salomon ei consecrauit, elegi enim & sanctificaui locum istum: vt sit nomen meum ibi in sempiternum: & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus:

Qui tradũt loca Deo consecrata, in quibus mysteria noui testamenti celebrantur, nõ esse religiosa, sed communia, Iudæi sũt, immo peiores.

Demonstratio ex Aggæi prophetia, quod in nouo testamento sit locus Deo consecratus.

Agg. c. 2.

Theodorus Antiochenus in Aggeum.

Heb. c. 3.
2. Cor. 6.

Quod non possit accipi prophetia Aggei de ędificatione domus, quæ sumus nos, sed de domo materiata.

3 Reg. 8.

Quod Dominus dixit Salomoni de loco tépli, vt fit nomen meum ibi in sempiternũ, necesse est, impleri in téplis noui testamenti.

Dan. 9.

S. Maximus de Ecclesijs catholicorum.

De fructu, & vtilitate orandi in Ecclesia ex S. Maximo.

bus: respondeant nobis Magdeb. est ne impletum in templo Salomonis, vt in æternum sit ibi nomen Dei? minime dicent: cum potius scriptum sit à Daniele Propheta, & erit in templo abominatio desolationis: & vsque ad consumationem & finem perseuerabit desolatio. necesse ergo est, vt impleatur in ecclesijs christianorum locis à Deo electis & sanctificatis iuxta verbũ Dei, qui dixit, elegi enim & sanctificaui locum istum, vt sit nomẽ meum ibi in sempiternum. in his igitur locis vsque ad consumationẽ sęculi manet nomen Dei, cui sunt consecratę ecclesiæ per inuocationem nominis eius: & in quibus virtus, & gloria Dei habitat. vnde sanctus Maximus auctor θεωρητικώτατος & antiquus pater, in libro de ecclesiastica mystagogia hortatur adire ecclesias: & in templo, tanquam in domo orationis, exemplo Apostolorum, ac primorum Christianorum perseuerare, Tum, inquit, διὰ τοὺς ἀγγέλους ἀπογραφομένους ἑκάστοτε τοὺς εἰσιόντας καὶ ἐμφανίζοντας τῷ θεῷ, καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτῶν δεήσεις ποιουμένους. καὶ διὰ τὴν ἀοράτως ἀεὶ μὲν παραμένουσαν τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριν, ἰδιοτρόπως δὲ μάλιστα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁγίας συνάξεως, καὶ ἕκαστον τῶν εὑρισκομένων μεταποιοῦσαν καὶ μετασκευάζουσαν, καὶ ἀληθῶς εἰπεῖν μεταπλάττουσαν ἐπὶ τὸ θειότερον ἀναλόγως αὐτοῖς, καὶ πρὸς τὸ δηλούμενον διὰ τῶν τελουμένων μυστηρίων ἄγουσαν idest, tũ propter Angelos, qui quotidie describunt eos, qui ingrediuntur in templum: eosque ostẽdunt Deo, & pro eisdem orant: tum propter gratiam Spiritus Sancti quę semper ibi inuisibiliter permanet, ac tunc maxime proprio quodam modo, cum sancta Missa celebratur: & singulos eorum, qui adsunt, vt cuique conuenit, ad meliora transfert: & per ea mysteria, quæ fiunt, ad id, quod ijs ipsis mysterijs significatur, traducit. Denique de religione ac sanctitate ędium sacrarum, quę à sanctis Apostolis ecclesiæ vocatæ sunt, inter cęteros patres ex Augustini potissimum libris & sermonibus in dedicatione ecclesiæ habitis intelligere possunt Magdeburgenses ex tomo 10. serm. 252. de tempore, qui est primus in anniuers. dedic. serm. 256. qui est. 5. in anniu. dedic. item serm. 16. in dedic. serm. 255. de tempore, qui est 4. in anniu. dedic. item tomo 2. epis. 107. ad Vitalem. & epis. 187. ad Bonifacium, tomo 5. de ciuit. lib. 1. cap. 4. Dicant ergo nobis Magd. qui ritum celebrandi Missam in loco cõsecrato Apostolicum esse negant, vnde eum didicit Magnus Constant. qui tanto apparatu cõuocatis vndique Sacerdotibus dedicationem templi Hierosolymitani, quod ædificauerat, fieri curauit, vt Theod. lib. 1. cap. 30. testatur, in quo (inquit) ipsa ara diuina regijs tapetibus, donisq; aureis, & gemmatis conspiciebatur ornata. ex quibus, inquam, didicit, consecrandum esse templum, in quo ara diuina ad sacrificandum poneretur, nisi ex S. Siluestro, & sanctis patribus synodi Nicenę? & illi rursus vnde didicerunt omnem locum, regionem & ciuitatem tam Græcam, quam barbaram diuinorum templorum consecrationibus implere, vt est in Panegyrico coram Paulino Tyriorum episcopo habito & ab Eusebio descripto lib. 10. historiæ suæ cap. 4. vnde inquam, didicerunt, nisi ex illa Apostolica traditione, cui Clemens in Epist. 3. testimonium tribuit? immo ipsi etiam Ariani contra Lutheranos pro Apostolica consuetudine cõsecrationis Ecclesiarum testimonium dicunt, qui beatum Athanasium apud Constantium Imperatorem, quod in Ecclesia magna nondũ cõsecrata synaxes celebrasset, calumniabantur, nunquam hoc facturi, nisi ingens crimen, & aliquid contra solennem Apostolorum traditio-

traditionem commissam fuisse videretur. Quod quidem non ita beatus Athanasius excusauit, quasi id vtcunq; liceret, sed quod propter angustiā aliarum ecclesiarum, & nimiam populi frequentiam summa necessitas, & ingens metus periculi facere coegisset, sic enim in apologia ad Constantium ait, crede mihi imperator, & in eam rem testem veritatem ipsam accipe, in synaxibus Pentecostes ob multitudinem populorum, & in locis angustis plurimos pueros, neq; paucas puellas, & anniculas complures, & adolescentes permultos afflictos iacuisse, & domum delatos esse. cum igitur Ecclesiæ paucæ paruæq; essent, magno q; tumultu poscerētur, vt in magna Ecclesia synaxes celebrarentur, atq; ibidem preces pro salute Imperatoris adhiberētur, dicit se, quo ad potuerit, restitisse: cū autem nihil proficeret, satius iudicasse, in Ecclesia nondum dedicata synaxes permittere, quam in desertis locis, & sub dio extra ciuitatem. Item quanta esset religio consecrationis Ecclesiæ intellexit religiosus & eruditus auctor Ennodius Ticinensis, qui ante annos mille ad Maximum Episcopum, qui ecclesiam consecrauerat, sic scripsit, laudibus consecrationem celebrans, de æde, inquit, sacramentum: de terrena habitatione cœleste collegium: de manufactis quæ nulla possit senectute violari, (occasum enim deo oblata nō sentiunt, nec ad vetustatem tremulam pietate fulta mittuntur) stat soliditas machinæ, quam Christus ingreditur: & originariæ oblita fragilitatis adipiscitur de possessore virtutem. Tecta vilia de cōsecrantis nobilitate decorantur, dum rei caducæ precium tribuitur habere de domino. Iam vero de actu ipso consecrationis, qui multiplici cerimonia symbolica plenus est, cuiusmodi sit, & ea an ab Apostolis sanctis traditus, nunquam profecto Magdeb. dubitandum esse putarent, si ecclesias ipsas loca sancta & religiosa esse concederent: sed qui hoc posterius, quod latius patet, negant, consequens est, vt illud prius quoq; negent. Sed loca esse religiosa, ac sanctificata, vt satis fortassis hactenus demonstratum est ijs presertim, qui scripturas sanctas, & earum virtutem ignorare nolunt: sic illa multiplex cerimonia ritus consecrationis, vt omittam veterum patrum, ac Pontificum auctoritatem, tam & si, vt diuinus Dionysius de alijs similibus symbolis ecclesiasticis à S. Apostolis traditis dicere solet, nihil diuinius haberet pręter id, quod symbolice & in ænigmate scripturis sanctis familiari docet, tamen esset omni reuerentia ac veneratione, & cultu ra digna. Recitabo ergo ex multis pauca ab Iuone Carnotensi graui auctore perite & scienter in libro de sacramētis dedicationis explicata. Differens igitur de duodecim circū luminibus cū totidem nominibus Apostolorum, quæ ad dedicationem mystice adhibentur, isti sunt inquit, qui vt alios ardere charitate docerent, & verbo splendere, prius linguas accepere igneas, vt insinuaretur, & amore feruere, & verbo lucere. dum ergo in circuitu domus dedicandæ duodecim fulgent nomina, demonstratur quod in ea prædicanda sit lucens & ardens apostolica doctrina. & paulo post quęrit, quare ter super liminare percutitur, & pax huic domui dicitur, & quæ sequuntur, accensis, inquit, candelis mos est, Pontificem ad ostium accedere basilicæ clero & populo subsequente & percutere liminare cū virga, & cantare antiphonam, Tollite portas &c. & hæc quidem, inquit, nequaquam, vt pueris aut pueriliter intelligentibus videtur, quasi ludus accipienda sunt: sed subtiliter discutiendum, quare ita à veteribus

Iuo Carnoten. de cerimonijs consecrationis ecclesiæ.

Theoria Spiritualis eorum quæ ad consecrationem ecclesiæ adhibentur.

Ff insti-

instituta sunt. hæc nanq; & alia per doctrinam Apostolorum, eorumq; discipulorum ad nos credimus deuoluta. scimus autem sacros Pontifices Domini nostri Iesu Christi gestare personam, sicut eis ipse dixit. Sicut misit me pater, & ego mitto vos: itemq; qui vos audit, me audit &c. Et Beatus Paulus, Pro Christo, inquit, legatione fungimur. Virga autem Sacerdotis potestas intelligitur sacerdotalis, quam eis contulit, cum Apostolos ad prædicationem mittens, nihil aliud eis ferre permisit nisi virgam tantum, sicut euangelium dicit. quia virga Sancti sacerdotes & solantur humiles, & terrent superbos, ac feriunt pœnitentes. eadem virga est recurua, quæ solicitudinem & pietatem præfigurat compassionis. ne enim aliqua ouium aberret, habena præcepti, & charitate vtuntur affectionis, imitantes eum, qui per prophetam olim clamabat, cōuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras: & per euangeliū salubriter ac pie dicēs, Venite ad me omnes, qui laboratis &c. quam potestatem à patre filius accepit, cum cœlestium ac terrestriū & infernorum dominatum promeruit. & paulo post, Eandem ergo potestatem Saluator suis largitur præsulibus, cum Petro, & in eo ecclesiæ principibus potestatem suam largitur dicendo, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: Et quodcunq; ligaueris &c. Cui ergo portæ inferi non præualebunt, & ei ligandi atq; soluendi in cœlo, & in terra simul priuilegium traditur, cōstat nimirum, quia is cœlo & terræ & inferno principetur. cum ergo Pontifex virga sua super liminare futuræ ecclesiæ ter percutit, ostendit, quod sibi & cœli & terræ & inferni potestas cedit. Deinde quærit rursus, quid significet, quod alphabetum scribitur in pauimento domus consecrandæ. his inquit, rite completis, incipit Pontifex à sinistro angulo ab Oriente scribere per pauimentū alphabetum vsq; in dextrum angulum Occidentis: atq; iterum similiter à dextro angulo Orientis, vsq; ad sinistrum Occidentis. quæ res puerilis, inquit, ludus videretur, nisi à magnis & spiritualibus, vt pote Apostolicis viris Institutus esse crederetur. atq; ideo tanto magis sacratius, quid in tali facto sit reconditum, requirendum est, quanto minus non intelligentibus vile videri potest. & paulo post Alphabeti ergo ordinem sub certæ significationis mysterio describit. quid autem per Alphabetum nisi initia, & rudimenta doctrinæ sacræ intelligi conuenit? Vnde & Paulus Hebræis exprobans dicit, etenim cum deberetis magistri esse propter tempus, rursus indigetis, vt vos doceamini, quæ sint elementa sermonum Dei. scribit ergo Pontifex alphabeti ordinem, cū fidei docet simplicitatem, & dicit cum Paulo Apostolo, lac vobis potum dedi: sicut enim paruulorū eruditioni congruit primum litterarū elementa cognoscere, deinde ad syllabas, postea ad verba, paulatim ad sentētiarū cognitionē progredi, sic quidā gradus sunt intellectus in familia sanctæ Ecclesiæ: quorum primus est eorū, qui simpliciter viuentes, nō tamen ad robur doctrinæ proficientes, quasi primis elementis cōtenti sunt. Sed quomodo eadem elementa scribi debeant, attendamus: ac primum sciendum, quod anguli Basilicæ 4. designant plagas mundi, ad quas peruenit doctrina ecclesiastica, quæ per litteras significatur in terra descriptas, quod autem alphabetum ibidem describitur, prædicatio euangelii simplex & pura insinuatur: in alphabeto enim nihil duplicitatis, nihil falsitatis incurrit, quia euangelica puritas nihil fucatum, nihil appetit falsum, sed simplici veritate subnixa externā

prorsus

Marginal notes: 2. Cor. 5. — Hier. 3. — Matth. 11. — De studio maiore adhibendo ad intelligēdum ea, quæ non intellecta vilia videntur. — Heb. 5.

prorsus renuit falsitatem. quod autem ab angulo orientali, sicut dictum est, quia in tali schemate crux figuratur, vt doctrinæ Euangelicæ mors Christi semper inseratur: in crucis enim effigie litterę figurantur, cũ simplicibus quibusque mors Christi simpliciter innuitur. Vnde Paulus quibusdam talibus ait, nihil aliud iudicaui me scire inter vos nisi Christum Crucifixum. Hactenus Iuo auctor sui sęculi in ecclesiastica disciplina peritissimus. Huiusmodi sũt idest spiritualia & plena doctrinę mysticę salutaris, & euangelicæ cętera omnia, quę in consecratione templorum, sicut ecclesię catholicę traditum est, fiunt. quæ si Magdeb. centuriatores more suo negare pergant, quia non sint in sanctis scripturis, quamuis sint Apostolica, siquidem multa Apostoli sine scripto per sermonẽ solum tradiderunt, vt Aposto. Paulus de se in Epist. ad Thess. 2. testatur, at esse ecclesias Christianorũ domos Deo consecratas & sanctificatas, negare iã non possunt, quin scripturas sanctas simul negent. quod satis hactenus, vt opinor, demonstratũ est. Quod vero in ecclesijs neque Missas celebrare, immo nec aliud quid sacri ministerij sine auctoritate & permissu Episcopi proprij presbyteris aut diaconis liceat, quia hoc quoque cẽturiatores notarunt, fortasse quia hoc eis contra libertatem Christianam fieri videatur, cuius se defensores profitentur alioqui sub specie libertatis velamen habentes malitiæ, nequid dissimulasse videamur, sciant id canone Apostolorũ 39. sancitum esse. immo a Paulo Apostolo per epistolam pręcipi, cum pręcipit, vt omnia honeste, & secundum ordinem fiant, in vobis, inquit, idest, in ecclesia: de ijs enim loquebatur, quæ in ecclesia fiebant. quæ vero honesti ratio, aut ordinis esse possit, si sacrarum rerum administratio non ex episcopo, qui ecclesię præest, pendeat, ratio, & natura ipsa homines sani capitis satis docere potest. idcirco Synodus Gangrensis paulo post Nicenam habita, quasi interpretans, quid esset honeste, & secundum ordinem omnia in ecclesia fieri, sic extremum canonem conclusit, & omnia (vt summatim dicamus) quę a sanctis scripturis, & sanctis Apostolis tradita sunt, fieri in ecclesia optamus. Quare cum hoc canon Apostolorum iubeat, vt nihil presbyter, aut diaconus pręter sententiam, ac voluntatem Episcopi faciat, ipse enim (inquit) est, cui populus Domini Commissus est, & a quo reposcenda est ratio animarum, consequens est, vt si quid contra hanc traditionem Apostolicam fiat, cõtra honestatem, & ordinẽ in ecclesia fiat, ac proinde contra scripturam Pauli fit. nunc ad reliqua pergamus.

Nihil in ecclesia presbiteris aut diaconis sine auctoritate episcopi licere non solum apostolica traditio ne canone sancita, se scriptura Pauli docet.

De impositione libri aperti Euangeliorum super caput eius, qui ordinatur Episcopus, quam Magd. accusant, qui auctores Apostolici meminerunt: & quid in ęnigmate significet auctore Dionysio. & quomodo ipsa significatio, ac Theoria satis declaret Apostolica traditionis esse hunc ritum: & quomodo naturæ & scripturæ repugnet, qui eum negat. & quomodo Luterani sint contentiosi, dum consuetudines ecclesiæ negant. & quid hoc verbum contentiosi significet ex Philonis obseruatione. item quando Apostoli ordinati sunt Episcopi, & quid in eorum ordinatione fuerit loco libri euangeliorum aperti super caput eorum impositi. Cap. 21.

NOtarunt deinceps Magdeb. in his epist. veterum & Apostolicorum Pontificum ad earum auctoritatem negandam, quod præcipiat S. Anacletus, vt in ordinatione Episcopi Euangelia super caput eius imponant.

At vero tametsi solus Anacletus hoc præcepisset, tamen dignus erat, cui

vel ſoli crederent fuiſſe illo ſæculo hunc ordinandi ritum, quem negant: nunc autem cum Clemens libro 8.cap.4.item diuinus Dionyſius in eccleſiaſtica hierarchia cap. 5. duo antiquiſſimi & Apoſtolici auctores hunc ritum ordinandi atteſtentur,quis iam ſanę mẽtis verbum, quod in ore triũ Apoſtolicorum teſtium ſtat, propter Magdeburgenſiũ ſine vlla ratione, aut veterum patrum auctoritate, loquentium temeritatem,& intẽperiem neget? Sed videamus, quæ ſit ratio imponẽdi Euangelia ſuper caput Epiſcopi, cum ordinatur, vt vel ex ipſa ratione intelligi poſſit, quam ſit à ratione & pietate alienum, hunc ſanctiſſimum ritum contemnere vel negare. habet Epiſcopus, inquit Dionyſius, ſacratiſſima eloquia Dei ſuper caput impoſita. etenim quia poteſtas ac ſcientia perficiendi omnem rationem ſacrorum ſanctis Epiſcopis,munere Dei omnium ſacramentorũ pręſidis tribuitur,merito ſuper eorũ capita eloquia à Deo tradita imponuntur, quibus comprehenſa ſunt, & vnde pateſiunt omnis theologia, & diuina operatio miraculorum, apparitiones diuinitatis, ſermones Chriſti, operationes ſacramentorum: &,vt vno verbo dicam,omnia opera & verba diuina noſtrę hierarchiæ à Deo donata:complexus eſt ſũmatim omnẽ materiam Euangeliorum. Deinde,vt totam rationem impoſitionis Euangeliorum ſuper caput epiſcopi abſolueret,ſubiunxit, quippe cum Epiſcopus ad ſimilitudinem Dei,cuius imaginem gerit,omnem quidem poteſtatem hierarchicam integre participaturus, omnium vero ſermonum & ſacrarum operationum ſcientiam non ſolũ ipſe inſtar luminis percepturus, ſed cum alijs excellenter, vt Epiſcopo cõuenit, communicaturus ſit. Quę poterat eſſe diuinior ratio huiuſmodi impoſitionis Euangeliorum ſuper caput Epiſcopi, cum ordinatur? aut quis, cum eam contempletur, non ſtatim diuinam eſſe intelligat,& Apoſtolorum traditione dignã? quo enim alio ſigno, niſi hoc ita apte, & appoſite atque diuine ſignificari poterat, quod is, qui tunc ordinatur,accipiat integre poteſtatem hierarchæ, ideſt Epiſcopi,qui eſt in ſummo & principe gradu ſacerdotij: ſicut omniũ ſenſuum poteſtas in capite, velut in arce locata eſt: quod que omnium, quæ in Euangelijs continentur, ſacramentorum ac ſacrorum verborum ſcientiam cum alijs communicaturus ſit, vt caput cum reliquo corpore omniũ ſenſuum vſum cõmunicat, vt cuique parti cõuenit: denique quod ad Epiſcopum in primis pertineat anagogicos ſenſus explicare, qui in ſacramẽtorum,& aliarum rerum ſignis ſacris latent,qui nos ad cœleſtia illa,ac diuina referũt,quę ſunt inſtar capitis ſupra cætera omnia.immo,vt hic Apoſtolum imitemur, an ipſa natura capitis non docet, quod ad docendum ſymbolice, quæ eſt ſcripturę ſanctæ, & Chriſti atque diſcipulorum eius frequens conſuetudo,ea quæ diuinus Dionyſius deſcripſit, nihil accomodatius eſſe poterat, quã Euangeliorum ſuper caput Epiſcopi impoſitio? cur igitur naturę repugnatis, & rationi docendi, quæ ſic naturam & ſcripturam ſecuta eſt? immo,quod magis mirandum eſt, cur omnium eccleſiarum conſuetudini repugnatis; cuius tanta eſt auctoritas, vt vel propter eam ſolam omni contentioni cedendum eſſe Apoſtolus doceat,& pręcipiat.niſi quis ita tardus ſit,vt quod dixit Apoſtolus, Siquis autem videtur contenſioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, nec eccleſia Dei,de eo tantum dixiſſe putet, quod ipſa etiam natura docente & adſtipulante præcipiebat, ne mulier in eccleſia non velato capite oraret: quaſi

Quam temerarium ſit credere Magdeburgẽſibus ſine vlla veterum auctoritate loquẽtibus contra teſtimonium trium teſtiũ Apoſtolicorum

Quæ ſit ratio imponendi euãgelia ſuper caput Epiſcopi. cũ ordinatur, ex Dionyſio.

Quod naturę & ſcripturæ repugnet, qui impoſitionem libri Euangeliorum ſuper caput Epiſc. cum ordinatur, negant.

Quanta ſit auctoritas conſuetudinis omniũ eccleſiarum ſecundum Apoſtolum.

nulla

nulla eiusmodi alia contentio vnquã in ecclesia futura esset. quod si futura erat, cur non valeat, & valere voluerit Apostolus, quod hic voluit, si de similibus, vt natura & ratio postulat similiter iudicandum sit? hæc igitur est & fuit semper omnium ecclesiarum Orientis, & Occidentis consuetudo ordinare Episcopos cum impositione Euangeliorum super caput: cui consuetudini non solum non obediunt Luterani, sed, quod lõge grauius est, accusant, & insectantur eam vt contentiosi. huius enim vim verbi explicauit Philon Alexandrinus in libro de ebrietate, cũ ait Peiorem esse non obediẽte contentiosum: sicut scriptum est, inquit, in lege, si filii non obedient, & contendent. Sic ille legit secundum . 70 . contendere enim ait Philon, non solum esse non obedire, sed contraria facere: vt qui non honorat parentes, est, inquit, ἀπειθής, idest non obediens: qui dedecore etiam eos afficit, est φιλόνεικος idest contentiosus. item qui non defendit patriam propter ignauiam, non obedit: qui etiam prodit, contentiosus. Huiusmodi ergo sunt Magdeburgẽses, qui non cõtenti non obedire Episcopis nostris Chatholicis, neq; habere Episcopos catholice ordinatos, etiam ordinationes ipsas Episcoporum à Christo institutas ab Apostolis Sanctis traditas, omnium ecclesiarum orientis & occidentis cõsuetudine iam inde à principio celebratas, & à grauissimis & ãtiquissimis auctoribus litteris proditas tanto odio prosequuntur, tam rabiose insectantur, vt nõ vereantur ea scripta negare, in quibus eas legunt. Quod enim in Epis. 2. Anacleti fecerunt, idẽ quoq; fortasse facturi sunt in Dionysio, & in libris Clem. Rom. de Apostolicis constitutionibus. Sed quid mirum est, si consuetudines ecclesiarum Catholicarum negant, cum magis mirum esset, si non negarent? quod satis intelligi potest ex ijs, quæ Tertullia. in libro de velandis virginibus scripsit. Nõ possumus, inquit, respuere cõsuetudinẽ, quam damnare non possumus, vt pote non extraneam: quia nõ extraneorum, cum quibus scilicet communicamus ius pacis, & nomen fraternitatis, vna nobis & illis fides, vnus Deus, semel dixerim, vna ecclesia sumus: ita nostrum est, quodcunque nostrorum est. cum igitur Luterani & Magdeb. eorum magistri nobiscum ius pacis non communicent, nec vna illorum, & nostra sit fides, nec vna ecclesia, consequens erat, vt ordinationes etiam nostrorum Episcoporum negarent; immo, semel dixerim, negent omnia scripta, in quibus nostra legunt: & ea tantum retineant, in quibus legũt sua, id est, habeant tantũ libros Martini Luteri. Centurias vero Magdeburgensium ne legant Luterani, quia in eis, quod Dei consilio factum est, infinita legent nostra, quę illi in magnis & vetustissimis auctoribus ad confusionem suam repererunt: quę quia aliter eludere nõ poterant, cum se pondere auctoritatis magnorum auctorum premi sentirent, aut næuos esse dixerunt; aut scripta veterum negarunt. hoc enim perfugium sibi sua fore Diabolo reliquerunt. Sed quo magis adhuc redarguantur, & impositionem Euangeliorum super caput Episcopi Apostolicam esse vel inuiti credant, & confiteantur, edisserãt nobis, si possunt, quid illæ linguę igneæ significarunt, quæ supra singulorum Apostolorum capita in die Pentecostes apparuerunt? cum Apostoli, vt beatus Hieronymus in dialogo orthodoxi & Luciferiani testatur, ordinati sunt Episcopi, & ante eum Diony. Areop. vt alios nunc omittam, quid inquam aliud significarunt, quam id ipsum, quod ijdem Apostoli, vt supra explicaui, per impositionem libri

1.Cor.11.

Quod Apostolus de cõsuetudine omniũ ecclesiarũ in vnare dixit, idẽ in ceteris similibus valere voluit.

Deut.5.21.

Quidsit contẽtiosum esse, ex Philone.

Quod secundũ vim verbi contentiosi a Philone notatam Magd sint proprie contẽtiosi.

Cur non sit mirum, quod Luterani consuetudines ecclesiarum catholicarum negant. Tertullianus de consuetudinibus ecclesiarum.

Quod consilio dei factũ sit, vt infinita contra disciplinã Luteranorũ Magdeburgẽses in libris veterum notarint, quæ quia aliter eludere, non poterat, aut nęuos esse dixerunt: aut ab illis scripta negarunt.

Act. 2.

Quod illæ linguæ igneæ super capita Apost. cum ordinati sũt Episcopi, fuerunt vice Euãgeliorũ quæ imponuntur aperta super caput Episcopi, cum ordinatur.

aperti Euangeliorũ super caput Episcopi significari voluerunt? libri enim clausi sunt linguę tacentes: & linguæ loquentes sunt libri aperti. fuerunt itaque linguę illę vice Euangeliorum, quæ aperta imponūtur super caput Episcopi, qui ea prædicaturus est, vt ait S. Anacletus: hoc enim significat apertio libri, quam Clemens lib. 8. tradit. Vnde Ammonius Alexandrinus in Comm. act. apostol. quia Apostoli, inquit, ἐχειροτονοῦντο τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι, id est, quia ordinabantur magistri orbis Apostoli; huiusmodi vero ordinatio nõ fit nisi in capite, idcirco merito super caput linguas receperunt: & hac etiam de causa charisma linguarum ante alia charismata eis donatum est. hactenus Ammonius. quod autem specie ignis apparuerunt linguæ, significabat in ęnigmate Euangeliũ, ad quod annunciandum Dominus in terram venerat, & quod erant Apostoli prędicaturi, operari instar ignis, qui materiam pręparatam in ignem sui similem mutat. ita vt qui fuerint gratia Spiritus S. præparati, non auditores tantum, sed factores verbi sint; talesque existant, quales docet esse Euangelium, quod est similes Euangelio fieri. de hoc igne Euãgelico aiebat Dominus; ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt accendatur? sed hactenus de impositione Euangeliorum super caput Episcopi, cum ordinatur; quam Magdeb. vt nouam explodunt, à serpente delusi: qui vt Christum odit, & insectatur, sic quoque ordinationem Episcopi, qui Christi imaginem gerit, & personam eius repręsentat, vna cum impositione Euangelij, quod prædicaturus est, odit, & cum oleo chrismatis, quo caput eius vngitur, quod est Spiritus S. symbolum. Sed iam finem huic libro secundo imponamus, vt Pauli-sper respirantes tertium aggrediamur.

Cõstitutio Apostolica de apertione libri Euãgeliorum super caput Episc.

FRANCISCI TVRRIANI
SOCIETATIS IESV.

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro Epistolis decretalibus Pontificum Apostolicorum.

LIBER TERTIVS.

OSTQVAM ea, quę hactenus in epistolas à Magdeburgensibus obiecta sunt, quantum satis esse visum est, superiore libro refellimus, pergendum nobis est Reuerendissime Stanislae Hosi ad reliqua hoc tertio libro refellenda. ex quibus illa erunt prima, quę isti opponunt decreto de appellationibus ad Pontificem Romanum; quod in his epistolis, quas negant, frequens est, & ex omnibus, quę in ijs ipsis epistolis oderunt, caput eis infestissimum, & valde inuidiosum. Vt enim Christus lapis electus, & petra in Sion posita, Iudęis est petra scandali, sic vicarius Christi, successor beati Petri, & ecclesię petra, nouis hęreticis petra quoq; scandali est. & sicut Iudęi, quos τερατοσκόπους vocauit Zacharias, idest spe- Zach. c. 3.
ctatores portẽtorum, quia non credunt Christum venisse, signa adhuc, vt olim, petunt, (velle enim videre Sapphiros Esaiæ in fundamẽto terrestris
Hierusalem, & Iaspides in propugnaculis, item ædificari eam à quibus de- Es. c. 54.
structa est, tum reges gentium ministrare illi, dilatare locum, & ad dextrã, atq; læuam penetrare, & dominari gentibus, & cætera eiusmodi, quæ in Hierusalem cœlesti Ecclesia catholica impleta sunt, hæc inquam velle videre in monte tractabili Sion, quid aliud est quam signum petere?) Sic noui Hæretici, quia se totos in fontem, vnde hæreses, & schismata orta sunt, immerserunt, qui non solum iudicio Ecclesiæ subijci nolunt, quod est alioquí omnium hæreticorum cõmune, & vnde suo proprio iudicio, sicut apostolus ait, condemnati sunt, sed neq; credere volunt esse vnum in Ecclesia, qui, vt ait Cyprianus, ad tempus iudex vice Christi sit, idcirco signum quoq; petunt. quid enim aliud est, quam signum petere, quia non credunt, quod Christus ore suo tam aperte beato Petro dixit, cum super eum Ecclesiam suam ædificauit, velle, vt ostendamus eis Pontificem Romanum beati Petri successorem præfuisse semper in omnibus locis, ac regionibus: & præesse modo? Sic enim ait Lutherus auctor, & dux Germanici schismatis in assertione 25. Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi Vicarius super omnes mũdi ecclesias ab ipso Christo in beato Petro institutus. deinde subiungit, hunc articulum facillime probo per experientiam; numquam fuit super omnes ecclesias totius mundi Romanus Pontifex: sed nec adhuc est, nec vmquam in futurũ erit, vt spero: nec enim

super

super ecclesias Græciæ, Indiæ, Persidis, Aegypti, Africæ vnquam fuit, nec adhuc est. Hæc ille, quod nihil aliud esse videtur, quam signum petere: visus enim est mihi dicere, vis, credam esse Pontificem vniuersalem? fac videam fuisse antea, & esse nunc ei omnes ecclesias subiectas. Verum vt Iudæis, licet nunquam credant, semper tamen ex lege, ex prophetis, ex ipso exitu rerum, atque experientia Christum venisse, & hunc esse demonstramus, & signa, quæ petunt, ostendimus, & si iuxta prophetiam Esaiæ videntes non perspiciunt, & aure audientes non intelligunt, sic nouis hæreticis, licet in cœca, & obstinata dementia permaneant, vt de alijs similibus beatus Cyprianus ait, nos tamen ex verbo Dei, ex magnis concilijs, ex sanctorum, & antiquorum patrum grauissimis testimonijs esse ecclesiã super beatum Petrum auctoritate Christi Dei nostri fundatam, & successorem eius Pontificem Romanũ caput ecclesiæ semper fuisse probamus. Fecerũt iam hoc permulti, scriptis de ea re libris doctissimis, ad quod isti nihil hactenus respondent conscientia conuicti: & melius esse iudicantes silere, quam nihil respondere. Signum vero, quod Lutherus istorum propheta, & dux petit, quod ille experientiã vocat, ipse profecto oculis suis vidisset, si quæ sit, & dicatur Ecclesia, intellexisset: est enim ecclesia (vt beatus Cyprianus ad Cornelium pontificem scripsit) plebs Episcopo suo adunata vnde Põtifex Romanus semper fuit, vt nũc quoque est, super omnes mundi ecclesias, quecunque cum cathedra Romana adunatæ, & cohærentes sunt. aut ostendant heretici aliquam in cuncto orbe ab vnitate ecclesiæ vniuersalis, quæ ab vno eius capite ducitur, nõ diuulsam, super quam non fuerit, aut non sit nunc pont. Romanus. alij enim Episcopi singularũ ecclesiarum non sic sunt Episcopi super alias ecclesias, quæ cum eorum ecclesijs, tamquam pars cum parte in eodem corpore cohærent: sed illa tantum quisque eorũ iuxta canonem Apost. 34. agit, quæ ad suam ecclesiam, & ad loca ecclesiæ suæ subiecta pertinent. Lutherus vero cum dicit; Nec enim fuit pontifex Romanus super ecclesias Græciæ, Indiæ, Persidis, Aegypti, Africæ, nec adhuc est, plebes nõ cum eo Episcopo cohærentes, vnde incipit ecclesiæ catholicæ vnitas, ecclesias esse putabat, & dicebat: super quas non magis potest esse Pontifex Romanus, quandiu sic sunt, quã potest esse caput humani corporis super mẽbra à corpore abscissa. an potest dicere caput pedi a corpore abscisso meus pes? aut dicet manus auulsa capiti in suo corpore hærenti, meum caput? vnde qui dixit Erit vnum ouile, & vnus pastor, prius dixit, Alias oues habeo, quæ nõ sunt de hoc ouili, & illas oportet me adducere: vt discamus scilicet, oportere pastorem solicitum esse, & dare operam, vt oues ad gregem suum non prius adductas adducat: aut à gregẽ abductas, vel sponte egressas reducat. & nisi prius adductæ sint, vel reductæ, esse illas quidem oues dispersas, ac sine pastore, & non ποίμνιον idest, gregem: est enim ποίμνιον τοῦ ποιμένος idest grex pastoris, & pastor gregis. idcirco, postquam dixit, & illas oportet me adducere, subiunxit, & erit vnus grex siue vnum ouile, & vnus pastor. grex ergo fidelium vniuersus ad vnum pastorẽ relatus vna ecclesia est, super quam est Episcopus Rom. vt pastor super gregem. super eas vero plebes, quæ segregatæ sunt ab Ecclesiæ vnitate, quæ ecclesiæ non sunt, neque dici possunt, non magis Episcopus est, quam pastor est aliquis super oues alienas, & alienorum. Quare repugnantia est in eo, quod ait Lutherus,

numquam fuiſſe ſuper omnes eccleſias mūdi pontificem Romanum: quaſi paſtor vnus poſſit eſſe non vnius gregis paſtor contra ſententiam Domini, qui dixit, erit vnus grex, & vnus paſtor: aut vnus grex poſſit eſſe nō vnius paſtoris. Illud vero, Nec vmquam in futurum erit, quomodo probat propheta Lutherus? vt ſpero, inquit, quis vmquam Propheta prophetiam ſuam, non auctoritate Dei, ſed argumento ſpei ſuæ probauit? non enim dixit, nec in futurum erit, vt dicit Dominus: ſed, vt ſpero. non potuit manifeſtius declarare, quo ſpiritu prophetaret hoc, nēpe ſpiritu odij, & inuidię. Quia enim oderat eccleſiam Rom. & eius Epiſcopum vniuerſalem, idcirco tamquam vnus ex diuinis, & Pythonibus, qui, ſicut ait propheta Eſaias, in incantationibus ſtrident dentibus ſuis, prophetauit propheta Germanicus Luteranorum, numquam futurum eſſe, vt eſſet Pontifex romanus ſuper omnes eccleſias.

Reſponſio ad id, quod obijcitur contra decretum de appellationibus ad ſedem Apoſtolicam, quemadmodum illi ſæculo Pontificum Apoſtolicorum, & veritati, quod Magd. negant, congrueret: & quomodo de falſitate redarguatur, quod ijdem finxerunt, refutatum eſſe Primatū Pon. Rom. in Synodo Carthaginenſi. Quomodo intelligendum ſit, quod eſt in Synodo Carth. ne Epiſcopus primæ ſedis appelletur vniuerſalis, & quare Affricani decretum de appellationibus recipere nolebant quamuis primatum concederent. Cap. I.

SEd tempus eſt iam, vt inſtitutum proſequentes, ad ea, quę in decretū de appellationibus obijciunt, reſpondeamus. recitemusq; illud prius ex epiſtola ſecunda Sixti pontificis, quod ex eo magis intelligi poſſit, quemadmodū illi tempori & veritati congrueret, quod Magdeburg. negant, quod quidem in cauſa fuiſſe ſuſpicor, cur aſtuti iſti, cum diligenter & nominatim meminiſſent, inquorum Pontificū epiſtolis eſſet decretum de ſumma poteſtate Pontificis, ad quam decretum de appellationibus ſpectat, vt Anacleti, Alexandri, Pij, Aniceti, Victoris; Sixtum tamen, qui Alexandrū ſecutus eſt, & Pium anteceſſit, prȩterierunt. Ergo is epiſt. 2. ſi quis veſtrum, inquit, pulſatus fuerit aliqua aduerſitate, licenter hanc ſanctam & Apoſtolicam appellet ſedem, vt ad eam, quaſi ad caput ſuffugium habeat, ne innocens damnetur: aut eccleſia ſua detrimentum patiatur. ſi autem ei neceſſe fuerit, eamque appellare minime auſus fuerit, & vocatus tamen a ſancta ſede fuerit, non renuat venire: ſed confeſtim, vt ei nunciatum fuerit, venire feſtinet & cauſas, pro quibus vocatus eſt, prudenter diſponat, atque ſi neceſſe aliquid corrigere fuerit, cum ijs, quos hic primos inuenerit, corrigat. hactenus ſanctus Sixtus. Hic vero Magdeburgenſes, qui eccleſiam Rom. inſectantur, & eam caput eccleſiarum eſſe negant, vt eis dignum erat, decretum de appellatione ad ſedem Rom. inter illa decreta referunt, quę, inquiunt, neque tempori, neque veritati cōgruant. Sed vos ipſi iudicate Luterani, an ſatis probent, quod ſibi, & vobis veſtri centuriatores ſomniant: interrogate eos, quare non congruat tē-
„ pori & veritati? quia, inquiunt, propter perſecutiones perpetuas eius tē-
„ poris, ſtudia, & laborem docendi, paupertatem, ſummumq; contemptum
„ non licuit, neque vacauit eis lites in curia Rom. coram Papa mouere, &
„ tractare: quod circa quadrigenteſimum Domini annum, aut etiam ſerius
„ factitari cœptum eſt.]
cōcedamus igitur iſtis in tanta paupertate & contemptu, & inter tot perſecutiones,

Aſtutia Magd. in diſſimulādo Syxtum inter cæteros Pont. quos nominatim notarunt propter decretum de appellationibus.

De cauſis a Magde. allatis cur decretum de appel. in epiſtolis apoſtolicorum Pōt. nō congrueret tēpori, neq; veritati

secutiones, & in tanto studio doctrinę non fuisse tunc in curia Rom. coram Papa hominibus illius sęculi lites, quę postea consecutis sęculis esse cœperunt. siquidē vt Varro lib. 6. de lingua latina scribit, quibus res erat in controuersia, ea vocabatur lis, ideo, inquit, in actionibus, videmus dici, quam rem, siue litem dicere oportet. Omittamus ergo nunc eiusmodi actiones & lites de re, & ponamus non fuisse tunc: tametsi fuisse quidē, siquis velit contendere, negari certa ratione non potest; cum sciamus Dominum ordinasse, sicut Apost. ait, ijs, qui euangelium annūciant, de euāgelio viuere, quia, inquit, qui in sacrario operantur, quę de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruiunt, cum altari participant. ex qua constitutione Domini profectum est, vt cum status temporum permittere cœpit, cœperint fideles dedicare Deo in vsum, & stipendium ministrorum Dei, quæ ad vitam degendam necessaria essent, vt domos, & interdum prędia, quę postea culpa hominū materiā litibus præbuerunt. Vnde Pius Apostolicus Pontifex epist. 2. ad Italicos tempore Antonini Pij, perlatum est, inquit, ad sedem Apostolicam, quod sint inter vos contentiones & ęmulationes: & prędia diuinis vsibus tradita quidam humanis applicāt vsibus, & Domino Deo, cui tradita sunt, ea subtrahunt, vt suis vsibus inseruiant. qua propter ab omnibus illius vsurpationis cōtumelia depellenda est: & quę sequuntur. quis enim tam alienus à ratione sit, qui neget, quin huiusmodi lites in illud sæculum incidere potuerint? sed, vt dixi, ponamus, nō fuisse tunc huiusmodi lites, siue res: Quæso istos, an non erant tunc alia pericula in falsis fratribus? an non congruebat tempori, & veritati, vt aliquis, sicut Sixtus Pontifex ait, pulsari posset aliqua aduersitate? periculū que esset, ne quis innocens damnaretur, aut ecclesia detrimentum pateretur, nisi hoc remedium appellādi, quod ratio iustitię naturalis dictabat, prouisum fuisset? non puto, tam amentes esse istos, vt hoc negent euenire potuisse: aut illud credant, non potuisse accidere, quod S. Euaristus epist. 2. scribit; Audiuimus quosdam à vobis infamatos & dilaceratos Episcopos: & alios in ciuitatibus, ipsis viuentibus, constitutos. Vnde subiungit, Ideo hoc vobis scribimus, vt sciatis hoc nō licere: sed proprios reuocari, & integerrime restitui debere. quomodo igitur, si hęc euenire poterant, non congruebat tempori & veritati, ac iustitiæ naturali hoc de appellādo decretum? Sed fortasse dicat aliquis acutior, quam Magdeburg. eo tempore non permissuros fuisse Romanos gentiles, qui vbique dominatum tenebant, venire fideles ad Romani Pōtificis tribunal: ac proinde non esse credibile, factum esse ab ijs Pontificibus hoc decretum de appellatione. sed siqui hoc dicant, redarguent eos litteræ Adriani Imperatoris ad Minucium Fundanū, quo tēpore decretū hoc de appellatione Sixtus Pont. fecit; quas litteras Iustinus martyr in apologia secunda produxit, quibus iubebat Imperator, ne Christiani innocenter perturbarentur: neue calumniatoribus occasio nocendi prędberetur. idē cauit eius filius Antoninus: item Marcus Aurel. Antoninus; quorum etiam litteras idem Iustinus pro defensione Christianorum produxit. Congruebat igitur tempori hoc decretum. Quomodo vero veritati congruat magis adhuc intelligi potest ex ratione, quam Iginus Pontifex Apostolicus post beatū Petrum 10. in epist. decretali prima, ad omnes fideles explicat, cur peregrina iudicia Apostolum secutus prohibeat. sic.n.ait, Nec non & peregrina

negotia

1. Cor. 9.

Quod insania sit, existimare, non potuisse illis temporibus accidere causas appellandi ad Pont.

Quid ab aliis accusatoribus fortassis obiici possit cōtra decretum de appella. illis temporibus.

Iustinus de litteris Adriani imperatoris, & aliorum imperatorum, pro christianis.

negotia, ac iudicia prohibemus, quia indignum est vt ab externis iudicẽtur, qui prouinciales, & à se electos debent habere iudices. deinde subiũxit, quid eum ad hoc statuendum impulisset; nos quidem, inquit, ex omni parte carpendo occasiones abscindimus; nos supernę memores disciplinæ, quibuscunque cadentibus dexteram porrigimus, & à ruinę præcipitio, quos possumus, releuamus: & defensionis adminiculũ totis viribus prębere cupimus. Si hęc ratio iustitiæ ac charitatis Iginum Pontificem tã paucis annis post Sixtum primum interiectis, idest, 20. ad faciendum decretum de iudicijs peregrinis declinandis mouit, quod multi alij Pontifices consecuti renouarunt, & primus in ecclesia Corinthiorum Apostolus sanxit, idque, ne quis innocens damnaretur; cur non item congruat tempori & veritati, vt Anacletus, & alij illius sęculi Pontifices simili ratione iustitiæ ac charitatis adducti, decretum de appellãdo sedem apostolicam facerent? quod multi quoque Pontifices postea renouarunt, ac confirmarunt: & primum Apostoli sanxerunt, idque, ne quis item innocens damnaretur. Rursus decretum de appellationibus, quod hi Pontifices Apostolorum auctoritatem secuti fecerunt, visum est Magdeburgensibus, non congruere tempori, neque veritati, quia inquiunt, de primatu Romanæ ecclesiæ ante Nicenum conc. & multis annis postea nulla fuit quęstio. ita est, vt isti dicunt, nullam fuisse de primatu quæstionem ante Concilium Nicenum, neque multis annis postea. immo nunquam de hoc in synodis quod sciam, disceptatum fuit ante concilium Florentinũ, in quo hæc tunc primum quæstio posita est: & de ea mensibus 15. vt memoriæ proditum est, diligentissime disputatum: & tandem definitum, Pontificem Romanũ in vniuersum orbem tenere primatum, esseque successorem beati Petri, & quæ sequuntur in decreto, ne totum recitem. Huic definitioni summa concordia Gręci, & Armenij assensi sunt. At nunquam ante Concilium Nicenum quęstionẽ de primatu fuisse, immo neque multis annis postea vsque ad Concilium, vt modo dixi, Florentinum, hoc inquã, magis Magdeburgenses redarguit, & condemnat; qui id adhuc negent, de quo nullam fuisse tot sęculis quęstionem, sponte sua confitentur; & de quo, tunc cũ primum quęstio fuit, a tam multis & tam doctis patribus in œcumenico concilio, cedentibus veritati, qui contradicebant, hanc definitionem vno omnium consensu factam fuisse, negare non possent. Iam vero, si quia tempore pontificum Apostolicorum de primatu pontificis nulla fuit quæstio, idcirco iudicio Magdeburgensium Centuriatorum non cadit in eos hoc de appellationibus decretum, neque cum eorum ętate cõgruit, ergo nullum decretum aliud pari ratione, nisi de quo prius quæstio fuerit, fieri potest, quo nihil magis absonum. aut si fieri potest decretum aliquando, de quo non prius quæstio fuerit, potuit igitur & hoc decretum ab illis põtificibus ante Concilium Nicenum fieri. An quæstio erat de pontificatu Aaron, cum fecit Dominus decretum, dicens per Moisem in Deut. Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, lepram, & non lepram, surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus: veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore. nulla hic quæstio de primatu Aaron antegressa causam huic decreto dedit, sed ipsa vtilitas rei, & necessitas aliorum quæstiones difficiliores iudicandi. Similiter

1. cor. c. 6.

quare visum sit Magd. non congruere tempori, neque veritati decretum de appell.

c. 17.

ter S. Anacletus, non quia quæſtio vlla de primatu eſſet, ſed quia opus erat ſcire, quid in aliorũ quæſtionibus,& cauſis,ac iudicijs maioribus fieri deberet, decretum Apoſtolicum in epiſtola ſua nobis perſcripſit,& tradidit: inquiens. Quod ſi difficiliores ortæ fuerint quæſtiones,aut Epiſcoporum,vel maiorum iudicia,aut maiores cauſæ fuerint;ad ſedem Apoſtolicam, ſi appellatum fuerit, referatur:ſuper quam Chriſtus vniuerſam conſtruxit eccleſiam, dicente ipſo ad beatũ principem apoſtolorũ Petrũ, Tu
» es Petrus,& ſuper hanc petrã ædificabo eccleſiam meã,& quæ ſequuntur.
» Addunt deinde Magd. Et ſicut in ſexta Synodo Carthaginenſi Primatus
» Papę eſt refutatus ita hoc ſæculo pij doctores tales epiſtolas nõ tuliſſent.] Sicut qui ex inſidijs,& occulte alios aggredi ſolent,quibus neq; vires,neque cauſæ ęquitas ad aperte aggrediendum animos, & fiduciam addunt, ſic qui ſuo proprio iudicio condemnati, veritatem oppugnant, cum ea, quæ omnibus manifeſta ſunt, deprauare non poſſunt, alia quærunt, quæ non omnibus pateant:vnde nodos ſuos ad irretiendum ſimplices, & imperitos nectunt. Hinc Magd. quia nullum ex antiquis auctoribus, aut Catholicis Epiſcopis reperire potuerunt, qui Primatum Pontificis Romani negaret, hoc quod in Sexta Synodo Carthaginenſi legebant ex canone Niceno de appellando Pontificem Romanum, quem canonem patres Synodi illius Carthaginenſis requirebant, nec tamen in exemplaribus, quę ipſi habebant, canonum Niceni conſilij legi affirmabant,ad refutandum Primatum pertinere interpretati ſunt.intelligebant enim Magd. & quidem bene, ne ſemper acumen in eis, vt ſolet, deſideretur, connexa eſſe iſta, & copulata inter ſe; refutari Pontificis Romani Primatum,& ius appellandi eum,cum neceſſitas poſtulat. ad hoc enim vſus vetus appellãdi, vt Vlpianus iuris conſultus ait,neceſſarius eſt,vt vel iniquitatem iudicantium, vel imperitiam corrigat. Vnde quia horum neutrum patribus illis in iudicijs ſuis metuendum eſſe videbatur,non magis ſe Primatui Põtificis derogare exiſtimabant, quod crederent, decretum eſſe in Niceno concilio,non eſſe eum appellandũ,quam Imperatori derogabatur,quod a præfectis prætorio non liceret appellare. Credidit enim princeps (ait Aurelius Iuriſconſultus) eos,qui ob ſingularem induſtriã explorata eorum fide, & grauitate ad huius officij magnitudinem adhiberentur, non aliter iudicaturos pro ſapientia & luce dignitatis ſuæ, quam ipſe foret iudicaturus. Hoc ipſum patres illi exiſtimabãt, ſynodo Nicenæ viſum eſſe. Sic enim ad Cœleſtinum Põtificem ſcripſerunt;decreta Nicena ſiue inferioris gradus clericos, ſiue ipſos Epiſcopos ſuis Metropolitanis apertiſſime commiſerunt. prudẽtiſſime enim & iuſtiſſime viderunt, quęcũque negotia in ſuis locis, vbi orta ſunt,finienda: nec vnicuique prouincię gratiã ſancti ſpiritus defuturam, qua æquitas a Chriſti ſacerdotibus & prudenter videatur, & conſtantiſſime teneatur. Neque vero, quia patres illi ſextum canonem Nicenum (in eo enim commiſſi ſunt ſiue inferioris gradus clerici, ſiue Epiſcopi ipſi ſuis Metropolitanis, ſic intelligendum eſſe putabant,quaſi eo decretum eſſet,ne Pontificem Romanũ Epiſcopi appellare vnquam poſſent,continuo Primatum Romani Pontificis tollebant:nõ magis quam principis ſumma poteſtas tollebatur, quia, vt paulo ante dicebam, decretum erat, ne a præfectis prętorio principem appellare liceret. Sed de canone ſexto ſynodi Nicenæ, quemodo neceſſario collatis

Quis vſus prouocationis ad maiorem iudicem.

pluribus

pluribus decretis, interpretandus sit, paulo post explicabo. docendum est nunc, non refutasse patres illos primatum, quod Magd. finxerunt, vt eos sui similes facerent: sed potius confessos fuisse. Quod quidem vel ex vno Episcopo Augustino, qui Synodo interfuit, & canonem Nicenum de appellationibus cum alijs Episcopis requirebat, intelligere, si vultis, Magd. potestis. Sic enim est in epist. 162. ad Glorium, Eleusiū, Felicem, & Grammaticum: Erat etiam trāsmarinis vicina regionibus, & fama celeberrima nobilis Carthago; vnde non mediocris vtiq; auctoritatis habebat Episcopum, qui posset non curare conspirantem multitudinem Episcoporum, cum se videret & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolicæ cathedræ viguit principatus, & cęteris terris, vnde Euangeliū ad ipsam Africam venit, per communicatorias litteras esse coniunctum. Si confitetur is, qui Synodo Carthaginensi & quidem nomine totius Numidiæ legatus interfuit, semper in Ecclesia Romana Apostolicę cathedrę principatum viguisse, quomodo in Synodo Carthaginensi refutatus est primatus? Rursus contra duas Epistolas Pelagianorum ad Bonifacium lib. 1. cap. 1. Cum vero (inquit) nō desināt fremere ad dominici gregis caulas, atq; ad diripiendas tāto pretio redemptas oues, adigimur Episcopatus officio, quamuis ipse in eo præemineas celsiore fastigio speculæ pastoralis, facio quod possum pro mei particula muneris, & quæ sequuntur. an hoc fuit refutare primatum Papæ Romani in Synodo Carthaginensi? confiteri illo ipso tempore Bonifacium, quo Pontifice habita est Synodus, pręeminere in celsiore fastigio speculæ pastoralis? Si erat Episcopus Romanus in celsiore fastigio, quam Episcopus Carthaginensis, cui Augustinus Hipponēsis Episcopus subiectus erat, non enim primates alij in celsiore fastigio speculæ pastoralis erant comparati cum Carthaginensi Episcopo, qui ad illorū speculam pastoralē non pertinebat: erat igitur Carthaginensis subiectus Episcopo Romano; alioqui quomodo erat in celsiore fastigio speculæ pastoralis cum Carthaginensi Episcopo comparatus? Deinde cum dicit, facio, quod possum pro mei particula muneris, cōfessus Episcopum Romanum in celsiore fastigio speculæ pastoralis sedere, cū alioqui ambo essent Episcopi, an non satis aperte significat, habere quidem illum totam & vniuersalem curam muneris pastoralis, se vero partem? Rursus idem Aug. cū 50. Episcopis Cōcilij Mileuitani epist. 42. sic ad Innocentiū Pontificē Rom. scripsit, quia te Dominus gratiæ suę præcipuę munere in sede Apostolica collocauit, talemque nostris temporibus pręstitit. & paulo post, magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastoralem diligentiam, quæsumus, adhibere digneris: & quę sequuntur. An non satis aperte hoc loco Augustinus cum reliquis illis Episcopis primatum pontifici Rom. tribuit, cum pręcipuę gratiæ munere in Apostolica sede collocatum dicit? Quæ enim ista præcipua gratia, nisi charisma Episcopatus, quo præest vniuersali ecclesiæ? quod satis idem Aug. statim explicat, cum petit ab eo, vt diligentiam pastoralem periculis membrorum Christi in ecclesijs Africanis adhibere velit. Confitetur ergo pater Aug. cum reliquis 60. illis Episcopis oues Pontificis Romani esse, quæ in ecclesijs suis erant: ad eiusque curam, quam requirebant, pertinere. Ac rursus adhuc idem Aug. cū Episcopis synodi Carthaginensis ad eundem Innocentium de actis aduersus Pelagium, & Cœlestium epist. 90. sic scripsit, Hoc itaque gestum Domine fra-

Testimonium Aug. in synodo carth. 6. de primatu Pont. Ro.

Demonstratio euidens, quod in synodo Carth. non fuit refutatus, sed concessu primatus pont. Rom.

ne fra-

ne frater sanctę Charitati tuæ intimandum duximus, vt statutis nostrę mediocritatis etiam Apstolicę sedis adhibeatur auctoritas. Testatur quoque Prospet Aquitanicus illorum temporũ æqualis in Annalibus suis, missa fuisse gesta illa ad Zosimum Pont. Rom. Quibus, inquit, probatis hęresis Pelagiana damnata est. Item Possidonius illius ętatis auctor in vita beati Aug. Poterant, inquit, (de Donatistis loquitur) suspectum eum habentes, scilicet Augustinum, recusare congressum: tamen omnipotentis Dei pręstitit auxilium, vt postea in Cæsariensi cõstitutus ciuitate venerabilis memorię Augustinus, quo eum venire cũ alijs Episcopis, Apostolicæ litteræ compulerunt, ob terminandas scilicet alias ecclesiæ necessitates. An non agnoscebat primum, & ceu caput Augustinus cum reliquis illis Episcopis eum, cuius litteris teste Possidonio ad terminandas ecclesiæ necessitates ire compellebantur? Ergo si primatum Synodus Carthaginensis nunquam negauit, neq; refutauit, vt vel testimonio grauissimo Augustini, qui synodo interfuit, immo ipsius etiam synodi, & synodi Mileuitanæ probatum est; qua fronte quod in eadem synodo decretum est, seu potius renouatũ, & ex tertia synodo Carthaginensi c. 26. repetitũ; vt Episcopus primæ sedis nõ appelletur princeps sacerdotũ, aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tantũ primę sedis Episcopus, hoc ad Episcopũ Romanæ sedis referre audetis? & quod magis ridiculũ est, nõ aduertistis, vos vobis contradicere. Cum enim Episcopum Romanum Episcopum primę sedis esse & vocari conceditis, Primatum ei, licet inuiti & nescientes, simul conceditis. Quomodo enim prima inter reliquas alias sedes esse poterat, nisi primatum inter eas haberet? cum enim Romana non sit prima sedes in his, aut illis prouincijs, vt est Carthaginensis prima in prouincijs Africę, Alexandrina prima in prouincijs Aegypti, Lybię & Pẽtapolis, Antiochena item prima in suis; relinquitur, vt sit prima sedes in omnibus prouincijs Ecclesiæ catholicæ, aut nusquam est prima. habet igitur potestatem in Episcopos omnium prouinciarum, vt habet more eius Alexandrina sedes potestatem in suarum prouinciarum Episcopos, Anthiochena item in suarum: & Carthaginensis in Episcopos Africæ. Aut dicant centuriatores, si sciunt, aut vsquam legerunt, in quarum prouinciarum Episcopos habeat priuatę potestatem prima sedes Episcopi Romani, quam ipsi confitentur appellatam in Synodo Carthaginensi primã sedem. Aut si dicere non possunt; superest, vt vel confiteãtur esse quidem eam primam sedem, sed inter nullas alias, quo nihil potest esse magis delirum: aut primã esse inter reliquas omnes. sic isti sapientes, iuxta verbũ Dei, in astutia sua comprehensi sunt. Deinde, quo magis lectores artificio Centuriatorum fallerẽtur, addiderunt canoni, quod nusquam scriptum in synodo Africana repererunt Vniuersalis autem nec etiã Romanus Pontifex appelletur. Hoc enim quod legerunt apud Gratianum dist. 99. non est ex canone concilij Africani, sed ex Gratiani rubrica, in caput proxime sequens Epistolæ Pelagij Pontificis, qui iussit, vt nullus appellaretur Patriarcha vniuersalis. vt Gregorius quoq; in epistola ad Eulogium Patriarcham cõstantinopolitanum noluit appellari Papa vniuersalis: quod quidem quẽadmodum intelligi debeat, satis ipse interpretatur, cum ait in eadem epistola, Meus namque honor est vniuersalis ecclesiæ: meus honor est fratrum meorum solidus vigor. Etenim, quia Ioannem Patriarcham constãtinopoli-

Sibi ipsis repugnant Magd. referẽtes ad põt. Rom. illud decretum Synodi carth. nec episcopus primæ sedis vocetur vniversalis.

Magd. in astutia sua comprehensi.

Apud Gratianũ illud vniuersalis autem nec etiam Rõ. pont. appelletur, non ad canonem tanquã pars eius sed ad epist. Pelagij, quæ sequitur, referendũ est tãquam rubrica Gratiã.

tinopolitanum Gregorius Pontifex reprehenderat, quod se vniuersalem appellasset, cum non esset, volebatq; forma, & exemplum modestiæ alijs fieri; nec ipse voluit appellari vniuersalis: & si enim suũ erat, sic se appellare, voluit tamen a suo abstinere, ne alius alienum vsurparet, itaq; nõ negauit se principem sacerdotum, aut summum sacerdotum, qui satis aperte dicit se Episcopũ vniuersalis Ecclesiæ, ac proinde omnibus Episcopis & Patriarchis præesse: hoc enim significat quod ait, Meus honor est vniuersalis Ecclesiæ. scilicet, quia Ecclesia vniuersalis erat Ecclesia eius: sicut enim honor Episcopi est Ecclesiæ suæ, cui præest, vt Constantinopolitani honor, Ecclesiæ est Constantinopolitanæ; sic Papę Romani honor est Ecclesiæ vniuersalis: quia, vt Cõstantinopolitanus Cõstantinopolitanæ Ecclesiæ præest; sic Romanus vniuersali. Redeamus ergo ad canonem cõcilij Africani, quem Gratiani rubrica Magdeburgenses per fraudem augere voluerunt, & suo artificio accessionem cõcilio attribuere, doceamusq; de quo Episcopo primæ sedis intelligendus sit. de Episcopo enim Romano non potest, vt pauloante demonstratum est: sancitus ergo est ille canõ de primatibus Africæ, id est, de Episcopis primarum sedium. Quia olim, vt Leo nonus in epistola ad Petrum & Ioannem Africanos Episcopos cõtra Episcopum Grumitanum scripsit, in singulis prouincijs Africę instituebantur primates, non secundum potentiam (inquit) alicuius ciuitatis, sed secundum tempus suæ ordinationis; Metropolitani enim vocabantur in Africa primates, qui erant Episcopi primarum sedium, quibus tamẽ præerat Episcopus Carthaginensis, primus, vt idem Leo ait, Archiepiscopus, & maximus totius Africæ Metropolitanus, propter Carthaginem totius Africæ Metropolim, qui solus accipiebat pallium ab Apostolica sede, vnde & Episcopos consecrandi (inquit) principale & antiquum ius retinet, sicut ex verbis Aurelij in concilio Carth. 3. cap. 39. intelligi potest, idcirco igitur de primatibus Africæ sic cautum est, quo admonerentur, se intra suum modum, ac mensuram continere, ne se aliquando in dignitatem Carthaginensis Ecclesię efferrent, vt Grumitanus ille Episcopus tempore Leonis 9. tentauit: de quo sic in ea ipsa epistola, idem Leo scripsit, neque quicunque ille sit Grumitanus Episcopus, aliquam licentiam consecrãdi Episcopos, vel deponendi, seu prouinciale concilium conuocandi habet sine consensu Carthaginensis Episcopi, cuiuslibet dignitatis, aut potestatis sit; qui cætera, præterquam quæ ad propriam Ecclesiam pertinent, sicut & alij Africani Episcopi, cõsilio Carthaginensis Archiepiscopi aget. Cur igitur dicẽt, si primatũ Pont. Ro. Africani nõ negabãt, ius appellandi nõ vltro concedebant? in promptu est ratio, quia, vt ante dixi, causas Episcoporum in suis prouincijs iudicari, primatui Pontificis Romani repugnare non putabant: præsertim cum commoditatẽ producendi testes in suis locis, & difficultatem producendi in iudicio transmarino viderẽt. Et quod eos magis in eam tunc adducebat sententiam, quod credebãt, hoc, quod sentiebant, in concilio Niceno decretum fuisse; siquidẽ in illo ipso canone 6. Synodus Nicena Episcopos suis Metropolitanis commisisset: quod quidem vt verum erat, ita illud, quod in canone sequitur, vel non cõsiderabant, vel nõ intelligebant, quam vim haberet, Quia sic est Romani episcopi cõsuetudo: habet enim hanc, vt quia episcopus Romanus omnibus successoribus Apostolorum præesse a principio consueuit, Domino hanc consue-

Quõ Gregorius in ea epis. in qua nõ vult appellari vniuersalis, se tamen vniuersalis ecclesię episcopum manifeste significat.

Quo addiderũt Magd. Canoni Synodi Carth. quod nusquam in eo repererũt.

Explicatio, de quo in synodo Carth. intelligendum sit, vt episcopus primę sedis nõ vocetur vniuersalis.

De primatibus Africę, & de Carthaginensi episcopo ex epis. Leonis 9.

Quę causa fuerit, cur Africani cũ primatũ non negarent, decretũ tamen appell. non concederent.

consuetudinem instituente, idcirco primates, ac Metropolitani reliquis Episcopis, quisque secundum mēsuram, id est, per prouincias, quas quisque tenet, præesse debeat; quis hic, si paulo attentius consideret, primatū Episcopi Romani non videat? siquidē illi primates successores sunt Apostolorum, quibus Petrus prçerat; Episcopus vero Romanus successor Petri est, qui, quia erat maior reliquis omnibus Apostolis, & Episcopus Romanus, qui au&oritate domini in cathedra eius successit, necesse est, sit maior reliquis omnibus primatibus, & in omnes habeat potestatē: ac proinde necesse est, vt ad eum confugere possint, cum opus fuerit, omnes successores Apostolorum, qui sunt Episcopi, sicut Apostoli ad Petrum in difficultatibus, tanquam ad Petram Ecclesiæ, confugiebant, vt libro superiore exemplo Pauli, & Barnabæ, & illius Synodi Hierosolymitanæ docuimus. sed de canone sexto Synodi Nicenæ copiosius, & luculētius postea, vt antea promisi, differam: si prius ad quædam alia, quç Magd. in summam Pontificis au&oritatem, & apostolicum ius ad eum prouocandi obiecerunt, responderimus.

Responsio ad id quod Magd. in V. Centuria obiecerunt de Zosimo Pontifice, quod non citasset consuetudinem de summa potestate Pontificis, & quomodo redarguantur de falsitate. Rursus quemadmodum patres Africani Primatum Pontificis Romani agnoscerent, & de decreto de appellationibus in conc. Carthag. 3. recepto, & de canone 92. concilij Africani, quem Magd. obijciunt, & quomodo canon conc. Carth. 3. conuincat, non esse illum accipiendum, ut a Magd. contra decretum de appellationibus accipitur. Quid intersit inter Lutheranos non recipientes decretum de appel. & patres conc. 6. Carthag. Item de actis Synodi Nicenæ diligenter perscriptis: & de iudicialibus decretis ad ea pertinentibus: & quomodo inde sumpti sunt canones Niceni a Iulio Pontifice relati, & duo illi canones Sardicensis cōcilij in concilio Carthag. & Niceno recitati. *Cap. 2.*

VIdeamus ergo deinceps, quod in V. Centuria Magdeburg. obseruatione dignum esse iudicarunt, vtrum ne magis eorum ignorantiam quam solertiam prodit: sic enim scripserunt. Obseruent autē, vt hoc obiter obseruemus, pij lectores, hunc Papam (Zosimum dicunt) non prçtexuisse ius diuinum, scripturam, aut Christi ordinationem, qui sedē Romanam omnibus ecclesijs imperare voluerit, neque citasse consuetudinē quod iā vltra trecētos annos ea ecclesia alijs omnibus per orbem terrarū Christianis ecclesijs imperasset: quod sane facere nō neglexisset, si ea pro se argumenta quicquam facere intellexisset, ac probare se posse putasset: sed tantum ius humanum, id est, decreta Nicena, eaq; ipsa per scelus, & impietatem falsata.]

Hactenus Magdeburgenses. Non aduerterunt hic Magdeb. aut fortasse dissimularunt, quod Faustinus legatus Zosimi Pontificis in eodem conc. 6. Carthag. c. 2. dixerat, priusquam ex commonitorio recitaretur decretum Sardicēse ex ipsis actis Synodi Nicenç sumptum. Sic enim ait, iniuncta nobis sunt a sede Apostolica aliqua per scripturam: aliqua etiā in mandatis: hoc est de Nicenis Canonibus, vt conseruentur, & cōstituta eorum, & consuetudo. Deinde subiungit interpretans, quod dixerat, quia aliqua ordine, & canone tenentur: aliqua consuetudine firmata sunt. Hçc legatus Zosimi. Quis hic dubitet, hoc, quod legatus Faustinus dixit, iniunctum sibi a sede Apostolica, in qua Zosimus tūc prçsidebat, vt de canoni-

bus

bus Nicenis non solum ea, quę canone constituta, sed quæ consuetudine firmata essent, seruarētur, quin propter canonem Sextum dixerit, ad eūq; retulerit? siquidem in eo sancitum est, vt priscæ consuetudines de potestate Primatum Alexandrini, & Antiocheni in episcopos suarum prouinciarum vigeant: quia hæc, inquit, est episcopi Romani cōsuetudo, in quo canone, quia nihil noui tunc constitutum est de potestate Primatū, aut Metropolitanorum in episcopos suarum diœceseon, neque de potestate episcopi Romani in omnes episcopos, idcirco nō dixit Synodus, statuimus, aut visum est, sed, vigeant priscæ consuetudines, & quæ sequuntur, quia hæc est consuetudo episcopi Romani. Sic enim beatus Athanasius in epistola de Synodis Arimini, & Seleuciæ probat, nihil nouū in symbolo patres illos Synodi Nic. statuisse, sed quod a sanctis Apostolis traditū erat: non enim dixisse, visum est: sed, sic credit ecclesia: in decreto autem de Pascha addidisse, visum est: quia scilicet statuerunt, vt qui erant in Oriente, sic in posterum Pascha celebrarent, vt Romani, & Alexandrini, & cæteri omnes cuncti orbis semper antea celebrauerant. Pertinere autem hanc priscā consuetudinē episcopi Romani, quā hic canon sextus dicit, ad summam potestatē episcopi Romani in omnes Primates, & Metropolitanos, ac reliquos episcopos, ex qua forma a domino instituta, & a. S. Apostolis tradita factum sit, vt alij Primates, & Metropolitani potestatem in episcopos sibi subiectos habeāt, proximo capite copiose, & vt spero, exacte docebo. Zosimus ergo per legatum suum consuetudinem, non dico, trecentorum annorum, quos uos, Magdeburgenses paulo ante desiderabatis, sed quadringentorum, & amplius, & in ea consuetudine simul etiam ius diuinum, & scripturam, & ordinationē Christi citauit, quæ vos a Zozimo requirebatis, neque consuetudini isti, quam in Nicenis canonibus Faustinus legatus nomine Zozimi Pontificis Romani seruandā esse proposuit, patres illius Synodi Carth. opposuerūt, quicq uā prorsus satis silētio suo, quod propositum erat comprobantes. Deinde, ad rationes, quas Africani patres in epist. ad Cœlestinum adferebant, cur ipsis videretur, non esse in concilio Niceno sancitus canon de appellationibus ad sedem Romanam: immo potius aperte commissi essent Episcopi suis Metropolitanis, vos de vestra officina pro defensione patrum Africanorum illud insuper „ addidistis; videbatur etiam eis absurdissimum, vnum homuncionem om„ nibus Christi ecclesijs per orbem terrarum sparsis, imperare, easq; regere „ velle: cum ea res plurimorum Episcoporum vires, & curā propemodum „ exuperaret.]

Qđ zozimus ius diuinū, & cōsuetudinem & scripturam, sicut Magd. desiderabant, citauerit.

Hæc vos. Si hoc absurdissimum videbatur: quomodo ad Bonifacium scribunt his verbis, quæ vos callide dissimulastis? Vt Romam liceat Episcopis prouocare, & clericorum causę, apud suarum prouinciarum episcopos finiantur, iam priore anno etiam litteris nostris ad eundem venerabilis memoriæ Zozimum datis, insinuari curauimus, vt ea seruare, sine vlla iniuria sineremus, vsque ad inquisitionem statutorum Concilij Niceni. Deinde subiungunt, & nunc a tua poscimus sanctitate, vt quemadmodū apud Nicęam a patribus acta, vel instituta sunt, sic ea a nobis facias custodiri, & ibi apud vos ista, quę in commonitorio attulerunt, facias exerceri. deinde recitant, quæ erant in commonitorio, id est, Si episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint congregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo deiece-

Quid de suo addiderint Mag. & quid; dissimularunt.

Hh rint

rint eum,& appellasse videatur,& confugere ad beatiss. ecclesię Romanę Episcopum,& voluerit audiri,& iustum putauerit,vt renouetur examen: scribere ijs Episcopis dignetur, qui in finitima, & propinqua prouincia sunt,vt ipsi diligenter omnia requirant,& iuxta fidem veritatis definiant. Quod si is,qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua moue rit episcopum Romanum,vt è latere suo presbyterum mittat; erit in pote state episcopi,quid ve lit,& quid ęstimet:& si decreuerit,mittendos esse, qui præsentes cum episcopis iudicent habentes auctoritatem eius, à quo destinati sunt,erit in arbitrio eius:Si vero crediderit, sufficere episcopos, vt negotio terminum imponant; erit in suo arbitrio. Dubitabant patres Africani,an esset in concilio Niceno canon in commonitorio recitatus: quod si esset,petebant a Pontifice,faceret eum custodiri, vt in Africa, sic etiam Romæ: id est,vt si is,qui Romam appellasset,moueret Pontificē, vt iterum audiretur,mitteret Pont.à latere presbyterum in Africā, qui causam ibi cognosceret,& reliqua,quæ in canone commonitorij continebā tur,ne aliquando eueniret,vt flagitiosus aliquis in Africa dānatus,postea per fraudem,& surreptionem Romæ absolueretur, vt in Apiario illo eue nisse querebantur, qui dissensioni illi occasionē præbuerat. An igitur qui hoc petebant,non satis aperte agnoscebant, & confitebantur primatum Pontificis? ad quem enim pertinet facere,vt custodiatur lex,nisi ad eum, qui legi præest? an non clare iudicabant,non esse absurdum,quod in prouincijs suis,& Romæ custodiri poscebant? immo hoc ipsum rursus in eadem epistola clarius adhuc confitentur,cum sic aiunt,hæc vtique, vsq; ad aduentum verissimorū exemplarium Nicenæ Synodi inserta gestis sunt: deinde subiungunt,Quæ si ibi,quemadmodū in ipso,quod apud nos fratres ex Apostolica sede directi,commonitorio allegauerunt, contineren tur,eoq; ordine,vel apud vos custodirentur,nullo modo nos talia vel tolerare cogeremur: vel intolerabilia pateremur. Iam hic nō solum nō esse absurdum,sed commodissimum confitentur,quod in commonitorio reci tatum est,si tamen Romæ etiam seruaretur: hoc enim erat,quod, vt dixi, querebantur. Quod vero interpretamini,visum esse absurdum,vnum homuncionem omnes ecclesias per orbem terrarum sparsas regere velle,cū ea res plurimorum episcoporum vires,& curas propemodum superaret, ita loquimini,quasi omnes mundi ecclesias per se Pōtifex regeret, quod esset quidem absurdum,& incommodum,immo quod fieri non posset;ac nō potius per episcopos,Metropolitanos,siue Archiepiscopos,& Patriarchas: vt per omnes tandem ad vnum cura omnium mirabili subordinatione confluat,quo nihil potuit esse,neque magis decorum,nec ad cōcordiā aptius.Quod autem homuncionem vocatis Pontificem,sanè sic contumeliose in eum loqui non didicistis ex illis Africanis patribus, etiā illa sua tunc cōtētione acerba armatis,sed a magistro vestro. Homuncio erat Petrus:sed qui illi homuncioni oues suas ad regēdū cōmisit, ita vt q̄ ad eius regimē nō pertinerēt,nō essent oues Christi, q inquā, oues suas Petro cō misit,idem commisit Pontifici Romano successori Petri,oues suas;qui nō tam dolet,quod a vobis homuncio appelletur propter eum, qui propter nos vocatus est vermis,& non homo;opprobrium hominum,& abiectio plebis,quam quod vos noluistis in ouili eius permanere:nec aliud magis desiderat,quam vt ad gregem Christi redeatis,ne sitis in prędam & deuora-

Aperte agnoscebant,& confitebantur primatum patres Africani.

rationem lupis infernalibus. Iam de Africanis patribus, quoniam similes videri vultis, dum eos nobis obijcitis cōtra canonem de appellationibus Nicenum, quem negatis, siue vt iudices, siue vt testes, vel potius tanquam iudices, & testes vestro more; videamus paulisper, quantum inter vos, & illos distet. Scripserant episcopi Africani in concilio Mauritaniæ, cui Stephanus Archiepiscopus præerat, congregati ad Damasum Pōtificem de quibusdam vicinis episcopis, qui non consulto episcopo Romano, quosdam ex fratribus damnauerant. Petebant igitur episcopi Synodi illius a Damaso Pontifice, vt eos defenderet: sibi enim videri non licere facere, quod illi episcopi vicini fecissent. Respondet Damasus laudans eorū curam, ac solicitudinem de fratribus, ac multa describēs, quæ ad iudicia causarum ecclesiasticarum pertinebant, tametsi illi, quibus respōdet, nō ignorare viderentur. Sic enim ait Damasus, ideo omnia, quæ innotuistis, non licere mandarem: nisi vos tam pleniter instructos esse scirem, quod cūcta, super quibus consuluistis, illicita esse non dubitetis. Discutere namq; episcopos, & summas ecclesiasticorum negotiorum causas Metropolitano vna cum suis comprouincialibus, ita vt nemo ex eis desit, & omnes in singulorum concordent negotijs, licet: sed definire eorum, atque ecclesiasticorum summas querelas caussarum, vel damnare episcopos absque huius sanctæ sedis auctoritate minime licet. deinde subiungit: quam omnes appellare si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Vt nostis Synodū sine eius auctoritate fieri, non est catholicum, & quę sequuntur in prolixa epistola, & eruditissima. Deinde post multa, vt intelligamus, de qua re illi episcopi Africani in Synodo congregati, scripserint, monentes quoque (inquit) instruere debetis memoratos vicinos vestros, vt à talibus se subtrahant, & quę illicite contra fratres suos egerunt, cito corrigant, & quos nobis inconsultis, læserunt; nobis inconsultis, plena satisfactione sanent, & cito eos sibi reconcilient, si noluerint Apostolicæ sedis suscipere cēsuram. nam si quid forte in eis, aut contra eos emerserat, nostrum fuerat expectandum examen, vt nostra aut condemnarentur auctoritate, aut fulcirentur auxilio, vt semper fuit huic sedi concessum priuilegium. Omitto reliqua. Siue igitur hi ipsi tunc episcopi, siue, vt est vita hominum breuis, eorum successores in concilio Carthaginensi III. post 20. prope annos canones multos condiderunt, ex quibus decimus est eiusdem sententię cū capitulo 22. in rescripto Iulij ad Orientales, Hoc etiā placuit, vt a quibuscunque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos, vbi est maior auctoritas, fuerit prouocatum, non eis obsit, quorum fuerit soluta sententia, si conuinci non potuerint, vel inimico animo iudicasse, vel cupiditate, & gratia deprauati. Cum dicunt, a quibuscunque iudicibus ecclesiasticis, profecto neque primates Africæ, id est, primarū sedium episcopos exceperunt, nec Archiepiscopum Carthaginēsem maximum totius Africæ Metropolitanum, nec eorum cōcilia, quin ab omnibus prouocari posset ad alios ecclesiasticos iudices, vbi maior auctoritas esset, vt ad Romanos Pōtifices. an si id prohibere voluissent, nō id aperte dixissent, ne quis in posterum, aut ignorare vnquam, aut cauillari posset? sed recitemus canonem Synodi Africanæ 92. quem hostes episcopi Romani obiicere solent, & quē canon ille ex cōcil. Carth. 3. coarguit. Item placuit, vt Presbyteri, Diaconi, vel cæteri inferiores clerici in causis, quas habuerint, si de

Quid Africani de primatu senserint, & qd ex cōcilio Mauritaniæ ad Damasum scripserint.

Decretū de appel. ad Pon. Roma. in concilio Cartha. 3. receptum, & approbatum.

iudicijs episcoporum suorum questi fuerint, vicini episcopi eos audiant: & inter eos quicquid est, faciant adhibiti ab eis ex consensu suorum episcoporum. Quod si & ab eis prouocandũ putauerint, non prouocent nisi ad Africana concilia, vel ad primates prouinciarum suarum: ad transmarina qui putauerit appellandum, a nullo intra Africam in communionem recipiatur. Quid simile in tertio illo concilio Carthaginensi sancitum est? aut quid obstabat, quo minus ita sancirent, si ita visum fuisset? ne vlla non obediendi per obscuritatem canonis occasio in Africanis ecclesijs prębe-

Cauta obseruatio in canone. 92. & canone 63. Synodi cartha. 6.

retur. Tametsi illud hic obseruandũ est, nullo canone patres illos Africanos episcopis appellationes interdixisse, vt presbyteris, Diaconis, & minoribus clericis interdixerunt: quod episcoporum causę, vt sunt maiores ita magis a d Pontificem Romanum pertinebant: illud enim, quod in extrema parte canonis proxime recitati gręce est, ὡς περὶ τῶν ἐπισκόπων πολλάκις ὥρισται, id est, sicut de episcopis sępe decretum est, non potest vlla ratione sic intelligi, ne quis erret, quasi hoc dicat canon, decretum esse sępe, vt episcopi non appellent transmarinos iudices, sed primates; vt de presbyteris, & diaconis decretum est, siquidẽ primates non sunt iudices appellationis episcoporum sed primi iudices vt constat ex concilio Cartha. 3. cap. 7. Quisquis episcoporum accusatur, ad primates prouincię causam deferat accusator. hoc ergo significat, sicut de episcopis sæpe decretum est, scilicet, vt si de eorũ iudiciis questi fuerint clerici, fiat, quod statutum est canone illo 92. Ac rursus canone 63. appellationes non a quibuscunq; sed ab arbitris interdixerunt, legem sęculi a ratione naturali dictatã secuti: arbitri enim sentẽtia (inquit Vulpianus) siue æqua, siue iniqua sit, stare oportet, sibiq; quisq; imputare, quod eũ elegerit. vnde doctiss. Plato in 6. lib. de legibus hoc iudiciũ κυριώτατον δικαστήριον appellauit, quod nos interpretari possumus, iudicium potissimum. Redeo ad 3. Conciliũ Carthaginense. An non satis conuenit, quod hoc canone patres Africani illius 3. Concilii de appellationibus sanxerunt cum eo, quod Damasus Põtifex ad Synodum in Mauritania congregatam, scripsit, cum ait, Quã omnes (sedem Apostolicam dicit) appellare si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Sicut ergo, cum dixit Damasus, omnes, neminem excepit, quin prouocare posset, si necesse esset: sic tertia illa Synodus, cum dixit, a quibuscunque iudicibus ecclesiasticis prouocatum fuerit, neminem excepit, a quo non prouocari posset. Africani igitur patres in illa quidẽ Sy-

Quanta sit Magdeburgensium, & Africanorum distãtia ac differentia, quorũ similes videri volunt in negatione decret. de appel.

nodo 3. canonem de appellationibus tenuerunt, & confirmarunt: at, vos Lutherani ex quo esse cœpistis, de ortu loquor vestræ hæresis, nunquam tenuistis. In sexta vero Carthaginensi etsi nõ receperunt, donec eis in cõcilio Niceno ostenderetur: nunquam tamen primatum Pontificis negauerunt. Vt vel ex vno Augustino episcopo Hipponensi, qui interfuit, & legatus Numidiæ fuit, intelligi potest, vt supra docuimus, nec a fide Romanæ ecclesiæ vnquam illi recesserunt: immo quoscunq; de hæresi ecclesia Romana damnauit, & ipsi damnauerunt: at vos statim a principio obedientiam Pontificis Romani abiecistis; primatum eius negastis, & fidem ecclesiæ catholicę reliquistis. Illi Nicenum canonem de appellationibus ostendi sibi postulabant, parati recipere, si ostenderetur, promittentes interim seruaturos se omnia sine iniuria Pontificis: immo in extrema parte epistolę ad Cœlestinũ Pont. damnationem Apiarii, vnde illa procella orta est,

factam

factam esse confitentur salua episcopi Romani moderatione, an non est hoc confiteri ius,& auctoritatem Pontificem appellandi? Canones vero ex Sardicensi Concilio in commonitotio recitatos, qui erant alioqui ex actis Synodi Nicenę sumpti,non solum,nec absurdos,neque falsos esse, vnquam dixerunt,vt vos finxistis:sed potius, vt paulo ante ex ipsa eorum epistola ostendi,probabant, & commēdabant, modo Romæ seruarētur: in quo tacite,ac dissimulanter de Pontifice querebantur:at vos absurdissimos dicitis,& falsatos,qui dicitis,iuxta prophetam,bonum,malum:malum, bonum:ponentes tenebras lucem,& lucē tenebras, quos manet propheticum vę.Prætetea quod illi tunc patres errarunt, postea successores eorum Bonifacio 2.Pontifice correxerunt,cum est inter Africanā, & Romanam ecclesiam facta pacis reconciliatio,vt perspici potest ex epistola eiusdem Bonifacij ad Eulalium Patriarchā Alexandrinum, in qua multa diuine præfatus de distinctione ordinum ecclesiasticorum,& de mira cōnexione concordiæ ex diuersitate, ac distinctione graduum, subiungit, Quia igitur vnumquodque salubriter tūc completur officium,cum fuerit vnus,ad quem possit recurri, præpositus,vota nostra charitatem tuā latere nolumus,ne qui particeps fuit solicitudinis,gaudiorum fructus reddatur extorris. Et ideo Carthaginensem ecclesiā ad Cōmunionem nostrā redijsse tradētibus significamus alloquijs,& mandatorum,quę legatis nostris dedimus seriem in omnibus fuisse cōpletam. & paulo post, Aurelius enim pręfatę Carthaginensis ecclesiæ olim episcopus, cū collegis suis instigante Diabolo superbire temporibus prædecessorum nostrorum Bonifatij,atque Cœlestini contra Romanam ecclesiā cœpit: Sed videns se modo peccatis Aureliis Eulalius a Romanæ ecclesię communione segregatum,humilians recognouit se, pacem, & cōmunionem Romanę ecclesię petens,& subscribendo vna cum collegis suis damnauit auctoritate apostolica omnes scripturas,quę aduersus Romanæ ecclesię priuilegia factæ quoquo ingenio fuerunt.Horum ergo vos pœnitentiam imitari oportebat,non illorum superbiam; sed maluistis ęmulari in malignantibus,& zelare facientes iniquitatem. Det vobis Dominus locum pœnitentiæ,vt dedit illi Eulalio.Postremo patres illi Africani,quamuis in Synodo Sardicēsi,quæ extabat,legerent,quæ in cōmonitorio illo,ex Nicena Synodo proferebantur,quæ fuerant postea in Sardicensi repetita, quia tamen nondū putabant eam Synodum ab œcumenica Synodo confirmatam, non mouebat illos:tametsi erat quidem recepta,& approbata in 2. Synodo Cōst. canone 5.vbi occidentalis Synodus vocatur;vt in Synodo quoque Florētina act.6.affirmatum est.At vos postquam Synodus Sardicensis, non solum in illa Constantinopolitana,sed in alijs etiam magnis & œcumenicis Synodis,quæ postea consecutæ sunt,confirmata est, quid iam vtcumque excusare potestis?esto,non extent acta illa Synodi Nicenæ,ex quibus decreta illa Sardicensis Concilij in Carthaginēsi sumpta,& repetita fuerāt, fuisse enim scripta acta,& quidem accurate, testatur magnus Athanasius in epistola de Synodis Arimini,& Seleucię:Photius quoque Cōstāt. scribit in bibliotheca sua,id est,in volumine de libris a se lectis,legisse se acta Synodi Nicenę tribus voluminibus, a Gelasio quodā scripta. Item beatus Isidorus Hispal.archiepiscopus in prologo suæ collectionis Canonū, & Epistolarum audisse ait ex duobus de consortio fratrū suorū, (episco-

Canones Niceenos ex Sardicēsi synodo recitatos, nunquam Africani absurdos, aut falsatos dixerūt, ut Magdeb. finxerunt.

Synodus Sardicensis approbata in Synodo Const. can. 5. vbi occidētalis uocatur.

De actis Nicenæ Synodi accurate scriptis: & qui fint auctores, & quod iudicia & actiones causarū, & ecclesiasticę decisiones ad eas pertinentes in eis continerentur.

pos dicit)qui ex Oriēte venerant,qui affirmabant vidisse in Oriēte ingēs volumen actorum Synodi Nicenæ:in quibus aiebant iudicia querimonia rum,& definitiones,ac constitutiones contineri;vbi autē iudicia,& actio nes causarum tractantur,necesse est sępe vt producantur regulæ ecclesiasticę, & vt sentētię iudiciales inter actiones ipsas sanciantur;vt in actis cō cilij Calcedonensis,quæ illi ex Oriēte patres, de quibus paulo ante Isido rus meminit,dicebant ad exemplum actorum Nicenę Synodi scripta esse, vt cernere licet in act.12.vbi causa Bassiani,& Stephani Episcoporum ecclesię Ephesiorum acta est:& quia contra regulas ibi productas facti fuerant episcopi,secundum canones ibi recitatos priuati sunt. Item in actione 7.controuersia Maximi Antiochię Episcopi, & Iuuenalis Hierosolymorum de paroecijs composita est,ita vt Antiochenus haberet in diœcesi sua duas Phœnicias,& Arabiam:& Hierosolymitanus tres Palęstinas.Sic etiam in 5.conc.instituta est actio, & acta causa contra Petrum Apamearum episcopum.ad ista ergo acta Synodi Nicenę illi Niceni canones pertinent,ex quibus actis sententias illas tā multas,& varias iudiciales, quas Iulius Pontifex in rescripto ad Orientales produxit,sumptas esse non obscure idem Iulius significasse mihi videtur,cum finem faciēs,plura,inquit, de his ideo hic non inserimus,ne vacuare,vilem ue predictam facere Synodum videremur:aut fastidium legentibus,audientibusq́; prolixa faceret epistola: cum Synodū dixit, profecto acta Synodi intellexit,nō enim Synodus in canonibus consistit, alioqui Synodi nullę essent, quæ nullos canones fecerunt.neque rursus si totos,siue 70.siue 80.canones, quos Nicena Synodus composuit,Iulius repetisset,continuo totam Synodum vacuasset, cum canones seorsum ferri soleant,& ab ipsa Synodo,id est,ab actis separari:loquitur igitur Iulius de legibus, siue canonibus ecclesiasticis,quas nunc vocant decisiones,quę erant per acta ipsa, & actiones causarum,tamquam sanguis per venas corporis fusus:nō enim decisiones iudiciales aptius collocari poterant,quam inter causas ipsas, & causarum actiones,quę in actis continebantur: confirmat etiam hoc illud Nicolai primi dist.19.c. Si Romanorum,Pręsertim,inquit,cū Synodalia gesta,inter quæ ipsi canones statuti sunt, in codice canonum non habeantur.libēter hęc notaui,quod aliquando,cum hęc non distinguebam, neque considerabam,fateor,non poteram intelligere,quomodo ex illis canonibus 80.qui in 70.postea redacti sunt,tam multæ sententiæ(sic enim Iulius vocat)iudiciales essent.non enim probabile mihi videbatur,tam multos canones de iudicijs,& actionibus causarum,& tam paucos de cęteris rebus sancitos esse.Esto ergo,vt iterum dicam, non extent acta ista Nicenę Synodi, in quibus, vt par est credere, canones illi duo iudiciales Synodi Sardicensis 7. & 17. continebantur, quos Zozimus. Pont. in commonitorio legatis suis ad Synodum Carthaginensem dedit, & ex Concilio Niceno esse affirmauit:at extat ipsa illa Sardicensis Synodus ex 200.episcopis 30.prouinciarum,quę vt alię Synodi alios canones Nicenos cōtinent,vt Antiochena, Laodicensis,& alię,ita hęc Sardicēsis canones illos, qui in Synodo Carthaginensi ex commonitorio illo recitati sunt, continet.Sed iam sextum canonem aggrediamur.

Quod canones illi Niceni ex quibus sententias illas iudiciales in rescripto ad oriētales Iulius sūpsit ad acta Synodi pertinebant, & in eis ferebantur.

De ſexto Canone Conc. Niceni, & quemadmodum in eo ſumma poteſtas Pontificis neceſſario contineatur, & Apoſtolicum ius eccleſiaſticæ prouocationis ad eum: & quomodo ex 34. canone apoſtolorum, & ex epiſtola 3. Sãcti Anacleti is canon ortum duxerit, & de interpretatione euidenti eiuſdem Canonis Sexti, & quid verbum πρεσβεῖον in eodem Can. Sexto ſignificet contra patronũ Molinei. Itẽ reſponſio ad id quod in 4. Cẽturia obijciunt Magd. diſſentire inter ſe qui auctoritatem primatus Pontifi. ad conſuetudinem referunt: & qui ad Chriſtum, & quæ iſta conſuetudo ſit intelligenda in epiſtolis Pontificũ. De epiſtola Iulij cum Athanaſio, cum hiſtoria, & teſtimonio Theodoreti, & Socratis, & Synodo Sardicenſi collata. De eo, quod Mag. Sextum canonem falſatum eſſe obiecerunt, & quare, & ubi eum, ut nunc habet, iidem receperunt, & de praua interpretatione canonis 6. & 9. Niceni in hiſtoria Rufini. Quid ſignificet parilis mos in eodem Sexto Canone. Cap. 3.

POſtquam ſatis oſtenſum eſt, patres illos concilij Carthag. Primatum Pontificis Romani, nunquam refutaſſe, ſed potius ſemper illum Pontifici tribuiſſe: age diſſeramus iã accuratius de illo ipſo canone ſexto cõcilij Niceni, qui eſt de cõſuetudine priſca poteſtatis ipſorũ Primatum in ſubiectos Epiſcopos, quia hæc, inquit, eſt epiſcopi Romani cõſuetudo. interpretemurq; illum, non ſolum veterum pontificum, & aliorum ſanctorum patrum, ſed etiam magnorum conciliorum teſtimonijs, ac decretis in interpretationem eius collatis: Interpretemur, inquã, pluribus de cauſis, quam exactiſſime poſſumus: tum quia in hoc canone non bene conſiderato patres illi Carthaginenſes ſic clericos, & epiſcopos Metropolitis ſuis commiſſos eſſe exiſtimabant, vt non eſſet ad epiſcopum Romanum prouocatio: tum etiam, quia in eo ipſo canone eſt illa priſca conſuetudo, quam Magdeburgenſes in 5. Centuria, vt antea dixi, obiiciunt, non fuiſſe a Zoſimo Papa citatam, ſed tantum, inquiunt, ius humanum, id eſt, decreta Nicena: deinde, quia quidam patronus Molinei Lutheranus ſcriptor auſus eſt dicere, circumſcriptam eſſe in hoc canone certis finibus Romani Pontificis iuriſdictionem; in quo mendacio, mirum, quam inſane exultet ac triumphet: poſtremo, quod potiſſimum eſt, quia hic canon grauiſſimus teſtis eſt ſummę poteſtatis epiſcopi Romani, & legitimę ad eum, cum neceſſe eſt, prouocationis. Vigeant ergo, inquit canon, priſcæ cõſuetudines quæ in Aegypto, Libya, ac Pẽtapoli ſunt: vt epiſcopus Alex. horũ omniũ habeat poteſtatẽ; quia ita conſuetũ eſt epiſcopo Romę. Sequitur deinde, ſimiliter autẽ in Antiochia, & alijs prouincijs ſeruanda ſunt priuilegia eccleſijs &c. nõ dixit, ſicut hoc cõſuetũ eſt epiſcopo Romę, ſed dixit, q̃a hoc cõſuetũ eſt epiſcopo Romæ habere. ſ. poteſtatẽ in epiſcopos ſuos, Quare ſi poteſtas, q̃ epiſcopus Romanus in epiſcopos habere cõſueuit, cauſa eſt, cur primates Alexãdrinus, & Antiochenus in epiſcopos ſuarũ prouinciarũ ἐκ τοῦ ἀρχαίου poteſtatem habere cõſueuerint, igitur poteſtas epiſcopi Romani in epiſcopos maior eſt, quã primatũ Alexãdrini, & Antiocheni; propter quod enim, vnumquodque eſt, & illud magis eſt, vt ratione naturali magiſtra, princeps philoſophorum didicit, & idem in priore libro poſteriorum ἀναλυτικῶν docuit: vt quod cauſa eſt, inquit, cur hoc amemus, magis illud amamus. Similiter dicendum eſt, propter quod vnumquodq; poteſt, & illud magis poteſt. Quare ſi primates, archiepiſcopi, aut Metropolitani, quod a principio in epiſcopos ſuarum prouinciarum poſſe conſueuerunt, propter id, quod epiſcopus Romanus in epiſcopos ſibi ſubie-

Q̃do poteſtas Põt. ſit cauſa poteſtatis aliorum primatũ, & quare.

ctos

ctos posse cõsueuit,possunt;ex quo rursus necessario sequitur,vt potestas episcopi Rom.maior sit:igitur ad episcopum Rom.vt pote maiorem hoc ipso canone sexto teste,omnibus,cum necesse est,datur prouocatio. Vnde autem,& qua ratione factum sit,vt episcopi Ro. potestas in episcopos sit maior,& ex ea tanquam ex causa,ac fonte potestas Primatum, & Archiepiscoporum,aut Metropolitanorum in suos episcopos deriuetur, optime,& grauissime,ac magna auctoritate Pont. Anacletus in epistola 3.interpretatus est,quem Synodus Nicena in hoc sexto canone est secuta. sic enim ait,Inde namque & beati Apostoli inter se statuerunt,vt episcopi singularum scirent gentium,quis inter eos primus esset: quatenus ad cũ potior eorum solicitudo pertineret. Nam & inter beatos Apostolos quædã fuit discretio;& licet omnes essent Apostoli, Petro tamen a Domino est concessum,& ipsi inter se idipsum voluerũt, vt reliquis omnibus preesset Apostolis;qui & eandem formam suis successoribus,& reliquis episcopis tenendã tradiderunt.Hactenus Anacletus.Cuius epistolę temere a Magdeburgensibus reijciuntur,cum eorũ propheta,ac magister Martinus Lutherus secundæ eiusdem Anacleti epistolæ testimonio,& auctoritate contra nos in resolutione de auctoritate Pontificis abutatur.Quia igitur beatus Petrus reliquis omnibus Apostolis,ita domino secundum euangeliũ suum statuente,pręfuit,omnesq́; eum principem habuerunt,quamuis omnes Apostoli essent;idcirco Sancti Apostoli iussu domini statuerunt,vt simili forma,ac more archiepiscopi, & Patriarchæ reliquis per prouincias suas pręessent episcopis,quamuis omnes essent episcopi:omnesq́; episcopi singularum nationum suum primum haberent, hęc forma 34. Canone Apostolorum sancita est;quem hoc loco epistolę suę tertię. S. Anacletus citauit:& ad quem illæ priscæ consuetudines pertinent,quas in sexto hoc canone Nicena Synodus dicit de discretione(vt verbo Anacleti vtar) episcopi Alexandrini,& reliquorum episcoporum per prouincias: item Antiocheni,& episcoporum,qui ei subiecti sunt. Secundum enim hunc Apostolorum canonem iam a priscis temporibus episcopi Aegypti,Libyę, & Pentapolis primum suum agnoscebant episcopum Alexandriæ:& episcopi prouinciarum Orientis primum suum,episcopum Antiochiæ. Quod si hoc,vt.S.Anacletus interpretatus est, S.Apostoli statuerunt propter formam,quam ipsi inter se habebant;qui videlicet beatum Petrum primum, & caput agnoscebant,ad eumq́; tanquam ad caput omnia maiora referebant,vt illi in Mosaica hierarchia ad Moysem,consequens necessario est, vt successores Apostolorum tum Metropolitani,tum Patriarchę, qui sunt maiores Metropolitanis,successorem beati Petri,id est, episcopũ Romanum primum,& caput agnoscere debeant:ac proinde ad episcopum Romanum, ceu ad caput, omnes maiores causas referre, ac etiam ius eum appellandi omnibus permittere.Hic ergo est,interprete.S.Anacleto, priscus mos episcopi Romani,quem sextus canon Synodi Nicenæ dicit, scilicet a sanctis Apostolis auctoritate domini institutus, & ex more, quem ipsi inter se habebant,expressus,vt videlicet episcopus Romanus, caput omnium Primatum,siue Patriarcharum sit, vt Petrus erat omnium Apostolorum:ex quo more Apostolico episcopi Romani Petri principis Apostolorum successoris,ita sanctis Apostolis instituentibus,tanquam ex fonte manat,vt sextus hic canon Synodi Nicenæ testatur, vt alij Patriarchæ, siue

Quod temere Magd. epistolas Anacl. negant ; quibus Martinus Luther.cõtra nos vti volebat.

siue primates aliorum episcoporum per prouincias sibi subiectas capita sint:quia videlicet episcopus Romanus caput est ipsorum Metropolitanorum,ac Patriarcharum,ac proinde omnium episcoporum, qui sub illorum potestate sunt:ita fit,vt vnus demum omnium primus sit, & omnium caput,vt fuit Petrus.hanc enim formam,quam inter se sancti Apostoli tenebant,vt.S.Anacletus ait,suis successoribus,&reliquis episcopis,vt iam explicatum est,reliquerunt.Illud autem hic admonebo, quomodo accipiendũ sit,quod in libro 3.de Dogmaticis Characteribus verbi Dei hunc ipsum canonem sextum Nicenę Synodi interpretans scripsi: nequis existimet diuersam sententiam esse;non enim cõtinuo secum discordat, qui quod alio loco paulo obscurius dicit,alio dicit explanatius. Videbar.n. tribuisse illic Pontifici Romano, quasi instituisset, quod beatus Petrus, cui successit,cum reliquis Apostolis instituit.Quare cum dixi interpretãs morem istum Pontificis Romani,quem canon Niceni concilij dicit, quia episcopus Romanus iam olim a principio solitus est concedere episcopo Alexandrino iurisdictionem Aegyptiam, Libycam, & Pentapolitanam, & rursus paulo post.Quã.s.iurisdictionẽ episcopus Alexandrinus iã olim ab episcopo Romano accepit,sic intelligo,accepisse.s.ab episcopo Romano p auctoritatẽ, & institutionẽ beati Petri,qui in successore suo Romano pręsidet.Petrus.n.& cũ eo reliqui Apostoli iussu domini statuerunt, vt Primates,& Metropolitani potestatẽ iurisdictionis in episcopos suarum prouinciarum haberent.Sic hũc canonẽ magnus Athanasius intellexit,cũ in epist.2.ad Felicẽ Pon.auctoritate huius canonis conc.Niceni probat se Patriarchã Alexãdrinũ,& reliquos episcopos Aegyptios a Pont. Rom. qui ipsis pręerat,contra Arianos defendi debere.Nos.n. inquit, ad quos tua maxime spectat cura,id est,oẽs episcopi,pręcipue tuum mereri debemus iudiciũ,& nõ ab alijs deuorari.Deinde subiungit,nam vt oẽs Metropolitani,vel reliqui episcopi sua odia,aut vindictas ĩ reliquos episcopos exercere nõ valeãt,ideo nominatim in Nicena Synodo expressi sunt Primates, qui reliquos episcopos audire,& iudicare debeãt: ne vlla fraus in iudicio episcoporum possit irruere.hoc autẽ in canone sexto cautum est. Deinde subiungit,Vos ergo,qui in summa specula gratia Dei estis positi, attẽdere eos,& opprimere oportet,q. in fratres seditiones, & scandala excitant.Hęc igitur est ratio Athanasij ex sexto canone Niceni concilij cõclusa; si illud in Nicena synodo secundum priscam consuetudinem,idest, Apostolicam traditionem cautum est,vt Primates reliquorum episcoporum causas audire,& iudicare debeant,id autem factum est,propter consuetudinẽ episcopi Romani diuina scilicet traditione institutam; (hoc.n. testata est Synodus inquiẽs.Quia hic est mos episcopi Romae)ergo ipsi in primis,ac magis conuenit episcoporũ causas cognoscere, propter quem alijs cõuenit.Eandem sententiã,& interpretationẽ canonis secutus Igmarus Rhemẽsis Archiepiscopus,valde grauis,& vetus auctor in tractatione sua quorundã capitũ ecclesiasticorũ c.57.Niceni quoq;, inquit,canones Romani Pont.priuilegiũ ratũ esse voluerũt,cũ ad exẽplũ eius etiã omniũ priuilegia prouinciarũ iudicarent obseruãda. Hoc ergo canone summã Põt.Rom.auctoritatẽ in omnes ecclesias,& oẽs ecclesiasticas leges,ac iudicia a Nicena synodo cõfirmatã esse sensit grauissimus, & nationis Germanicę auctor.Vnde subiũgit,nequaquã ergo aliud Romanus Põtifex cõtra

Interpretatio canonis 6.Nic. conc. ex epistola Athanasii ad Felicem.

Interpretatio canonis 6. cõc. Nic. ex Igmaro Rhemensi.

canones agit, si quãdo illos pro cõsideratione tẽporũ nũc intẽdit: nũc remittit: cũ & ipsi canones tale priuilegiũ ei indubitanter cõpetere cõcesserint. Sic etiã hũc canonẽ intellexit Nicolaus primus Pont. eruditissimus; ac sanctitate clarus in epistola ad Michaelem Imperatorem, ita enim ait; Nicenæ Synodi non aliud præcepta testantur: adeo vt nõ aliquid ansa sit constituere, cum videret, nihil supra meritum suum posse cõferri. Omnia deniq; hic nouerat domini sermone cõcessa. Si omnia, ergo nihil defuit, quod illi nõ cesserit. deinde subiungit; Deniq; si instituta Nicenę Synodi diligenter inspiciantur, inuenitur profecto, quia Romanę ecclesiæ nullũ eadẽ Synodus cõtulit incrementũ: sed potius ex eius forma, quod Alexãdrinę ecclesię tribueret, sumpsit exẽplum. Hactenus Nicolaus. Quę vero ista forma sit, quã Põtifex Nicolaus dicit, magis adhuc intelligi potest ex epistola 3. Anacleti, quã Synodus Nicena secuta est, & vnde Nicolaus primus verbũ formæ, & sententiã, atq; interpretationẽ canonis sumpsit. Sic. n. ait; Inde nãq; & beati Apostoli inter se statuerũt, & quę sequũtur. Itẽ Leo magnus, cuius auctoritas quãta sit, Synodus Chalcedonensis sexcentorũ, & amplius episcoporũ testis est, sic hunc canonem intellexit: siquidẽ qa Patriarcha Antiochenus auctoritate episcopi Rom. & nõ alterius, ordinãdus erat, Anatoliũ Cõstantinopolitanũ in epistola ad Marcianũ Augustũ reprehẽdit, quod eũ ordinasset. id antẽ factũ esse dicit cõtra priuilegia ecclesiarũ sanctorũ patrũ canonibus instituta, & Nicenę Synodi decretis fixa, & cõtra antiquitatis exẽpla. Hęc autẽ omnia canone 6. in quẽ, cũ hæc scribebat, intuebatur, cõprehensa sunt. iubet. n. is canon seruari ecclesiarũ priuilegia, & priscas cõsuetudines, quæ Leo Pontifex antiquitatis exẽpla vocat; ex quibus est cõsuetudo prisca ecclesiæ Romanę, ad quã ceu ad caput & fontẽ, ac causam priscas aliarũ ecclesiarũ consuetudines referri, & ab ea pẽdere aperte ipsa Synodus testata est; cũ ait, Vigeant priscæ cõsuetudines, vt episcopus Alexãdrinus, & quę sequuntur. & subiũgit causam, & originẽ; quia hęc, inquit, est cõsuetudo episcopi Romani: quod satis supra explicatũ est, ne eadẽ sæpius repetamus. Cũ igitur Leo Pontifex ad reprehendendũ Anatoliũ sententiã huius sexti canonis obiicit, Synodũ Nicenã priscę huius consuetudinis episcopi Romani testẽ obiicit. Quod si exẽpla experientię in summa potestate Pont. Roman. Lutherani petunt, si cur eorũ propheta Martinus, vt in procemio libri huius dixi, petebat: huic priscæ consuetudini episcopi Romani in sexto canone Synodi Nicenæ testatæ, omnes archiepiscopi Thessalonicenses ante schisma ecclesiæ Græcorum locupletissimum testimonium semper dederunt. ij enim vt legati perpetui Pontificis Romani locum eius semper tenuerunt: cuius auctoritate priuilegia ecclesiarum salua conseruabant: & ordinationes episcoporum rite celebrandas, ac electiones Metropolitanorum firmabant: vt ex epistola Leonis 84. ad Anastasium Thessalonicensem c. 6. perspici potest, Nomine autẽ Metropolitani Patriarchæ, quoque comprehensi sunt; vt in canone sexto Synodi Nicenę factum est. Accedit testis huius consuetudinis episcopi Romani in firmãdis electionibus, & ordinationibus Patriarcharũ ipsa etiam Synodus Chalcedonensis: in cuius actione 10. ordinatio Maximi Patriarchæ Antiocheni, Domno antecessore eius eiecto auctoritate Leonis episcopi Romani firmata est: & ob eã causam ab aliis recepta, & approbata. Sed quia hic canõ sextus Synodi Nicenę πρεσβεῖα ecclesiarũ

Interpretatio canonis sexti synodi Nic. ex epistola Nicolai.

quod synodus Nic. secuta sit in canone sexto conc. Nic. epistolã 3. Anacleti.

secundum

secũdũ priscas cõsuetudines salua esse vult,& eiusdẽ canonis sentẽtiã Synodus Cõstãtinopolitana,& Ephesina postea eodẽ verbo πρεσβεῖον renouarũt,libet explicare vim huius verbi,quod sciã,alios in explicãda notione eius laborasse:alios nugatos etiã esse:ex quibus est patronus Molinei, a verbo igitur πρεσβεύω πρεσβεία dicitur,quo verbo vsus est Apostolus, cũ aic, pro Christo ergo legatione fungimur.Hoc.n.est episcopi munus.Sed quia nõ licet episcopo,vbiq; legatione fungi,vt Paulo licebat,nisi tãtũ in diœcesi sibi assignata,vtitur Synodus verbo πρεσβεῖον,quod nõ iã solã legationẽ significat,sed diœcesim,in qua legatio pro Christo obeũda est. Sicut διδασκαλία doctrinã significat: διδασκαλεῖον vero scholam,vbi docetur,siue ludũ litterarium.Quare nugatur,qui dicit,solum dignitatẽ & non potestatẽ significare hoc verbũ in canone sexto Nic.conci. cum legatio,sine potestate explicari non possit. Consuetudo igitur prisca,quam Synodus Nicena dicit,quæ πρεσβεῖα siue,vt patres latini vocant, priuilegia episcopis dedit,diœceses,inquam,cuique suam; in qua quisque episcopus priuilegio legationis suę in ea pro Christo fungendę vteretur, dignitatẽ simul & potestatem dedit.Ecclesię itaque Romanæ,siue episcopi Romani, qui ei pręest, πρεσβεῖον est vna cuncti orbis Christiani diœcesis,vbi legatione sua pro Christo fungitur.vt in eo impleatur, quod dominus, qui mentiri non potest,in euangelio suo dixit;Et erit vnus grex, siue vnum ouile, & vnus pastor,(sic enim intellexit beatus Cyprianus in libro de vnitate ecclesiæ)& vt alij episcopi eiusmodi πρεσβεῖα habeant, id est, diœceses suas ad obeundum suam pro Christo legationem. Nisi enim esset vnum omnium diœceseon ceu corporis vnius caput; vel non essent singula capita singularũ diœceseon, quæ partes sunt illius vnius diœceseos inter se vni capiti cohęrentes:vel esset corpus multorum capitum,sine vlla concordia & decore, & monstri potius simile quam corporis. Idcirco Synodus Nicena,vt in hoc canone sexto,de quo agitur,causam redderet,cur cõsuetudo illa iam tunc prisca instituta esset,vt episcopus Alexandrinus in subiectas sibi prouincias,& earum episcopos potestatem haberet:item Antiochenus potestatem haberet in suas:itidem alij in suas paroecias,quia, inquit,hęc est consuetudo episcopi Romani.formam enim quam beatus Petrus,& reliqui Apostoli habebãt,successoribus Metropolitis, & reliquis episcopis, tanquam ex suo fonte deriuantes reliquerunt. Congruit,cum his,quod S.Anicetus,siue Anicius martyr,& Pontifex in epistola ad episcopos Gallię scripsit,inquiens,Si autem propter nimiam longinquitatẽ, aut temporis incommoditatem, vel itineris asperitatem graue ad hanc sedem eius causam deferre fuerit(loquitur autem de Metropolitano incorrigibili)tunc ad eius Primatem causa deferatur:& penes ipsum huius sanctæ sedis auctoritate iudicetur.Hactenus Anicetus,quod si auctoritate sedis Apostolicæ iudicant Patriarchæ,siue Primates, cum Nicena Synodus sanxit,vt secundum priscam cõsuetudinem Alexandrinus episcopus,qui est Primas,siue Patriarcha,potestatem haberet Aegypti,Libyæ,& Pentapolis,quia is esset mos episcopo Romano,profecto morem episcopi Romani Synodus vocauit formam auctoritatis, quã episcopus Romanus in reliquos mundi episcopos a domino accepit,quãuis omnes essent episcopi;vt pote successor beati Petri, qui reliquis omnibus Apostolis pręfuit, quamuis omnes essent Apostoli. Itẽm. S. Melchiades intuens in hunc sextum

2. Cor.5.

Quod epistola quoque Aniceti secuta est Synodus Nicena in Canone 6.

Quõ Melchiades imitatus & secutus sit canonẽ sextũ Syn. Nic.

quædam diſcretio poteſtatis,& cum omnium par eſſet electio, vni tamen datum eſt, vt cęteris pręemineret: de qua forma quædam epiſcoporum orta eſt diſtinctio,& magna ordinatione prouiſum eſt, ne omnia ſibi omnes vendicarent:ſed eſſent in ſingulis prouincijs ſinguli,quorum inter fratres haberetur prima ſententia:& rurſus quidam in maioribus vrbibus cóſtituti ſolicitudinem ſuſciperent ampliorem;per quos ad vnam beati Petri ſedem vniuerſalis eccleſiæ cura conflueret, & nihil vnquam a ſuo capite diſſideret.Secundum hanc priſcam legem eccleſiaſticā a Sanctis Apoſtolis auctoritate domini promulgatā, & canone magnę Synodi Nicenę cófirmatam, qua omniū Epiſcoporum poteſtas, & iudicia ad vnū tandē caput referuntur,idem Iulius Pontifex cauſam Athanaſij ad ſe reuocauit vt Theodoretus etiam grauis auctor his verbis libr. 2. hiſtorię eccleſiaſticę. c. 4.teſtatur,Iulius igitur eccleſiaſticam ſecutus legem, & ipſos Romę adeſſe iuſſit (epiſcopos dicit Athanaſij aduerſarios)& diem dixit Athanaſio: qui ſimul vt citatus fuit, cupide accurrit.Eant nunc Magd. & negent hanc epiſtolam Iulij eſſe,cuius Theodoretus meminit, & quidem verbū ex verbo transferens. Secundum eandem legem alij quoq; Pontifices Romani alios epiſcopos iniquis iudicijs oppreſſos ad Romanū tribunal confugientes audierunt,& iudicarunt,Innocentius Chriſoſtomum: Leo Theodoretum: Nicolaus tertium Ignatium: Martinus Maximum: vt alios nunc omittam.Rurſus idē Iulius reſcribens epiſcopis Orientalibus, qui Athanaſium,& alios epiſcopos inique dānauerant; quos poſtea idē Iulius liberauit, intuens in hunc ipſum Canonē ſextū ſynodi,tāquā omniū inquit,curā gerētes propter ſedis proprię dignitatē, ſuſcepimus eos in communionē: ſinguliſq; cū ſuis rebus auctoritate huius ſedis proprias reddidimus eccleſias: quoniā huic ſanctę ſedi propter prauorū hominū inſidias ipſo domino inſtituente, & ſanctis Apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus per ſingula cōcilia roborantibus, hoc ſemper licuit, licebitq; domino auxiliante in perpetuum. Vnde qui ſcit ſe alijs eſſe prępoſitum, non moleſte ferat, aliquem ſibi eſſe pręlatum: ſed obtemperantiam, quam ab alijs requirit, gratis & ipſe dependat. Quapropter increpando, vobis ſcribo, quia non recte tractaſtis viros inculpatos, & à nobis minime examinatos, ex ſuis eccleſijs cōmunione priuatos pellentes, & eccleſiaſticę diſciplinę iniuriam irrogantes, cōſtitutumq; Niceni concilij minime ſeruantes. Hactenus Iulius. Meminit etiā huius epiſtolę Iulij increpatorię Socrates.lib.2.c.15.quā vocat παρ' ἐγκλησιαστικὰ γράμματα quas litteras ſcripſiſſe dixit Iulium eccleſię Romanę pręrogatiua fretum. Cum igitur Iulius Pontifex Orientales illos increpauerit, quod cum ipſi eſſent alioqui alijs prępoſiti,nollent tamē alium eſſe ſibi pręlatum,(damnauerant.n. epiſcopos non permiſſa eis poteſtate appellandi maiorem, ideſt,pontificem Romanum) & quod in ea re Canonem Concilij Niceni non ſeruaſſent, ſatis planum eſt, Canonem ſextum Concilij Niceni ſignificaſſe: ſi quidem in eo continetur Primatus epiſcopi Romani, qui reliquis omnibus pręlatus eſt:& poteſtas,quā habēt alij epiſcopi in eos epiſcopos, quibus prępoſiti ſunt,vt de Alexandrino,& Antiocheno nominatim ſancitū eſt. Ita vt qui ſciunt ſe alijs eſſe præpoſitos, ſicut hic Iulius ſcripſit, non moleſte ferant, aliquem, ideſt, Pontificem ſibi eſſe prælatum. Vnde Paſchaſinus epiſcopus Legatus, ac Vicarius ſedis Apoſtolicæ cum vellet in Chalcedonenſi

Quod Theodoretus epiſtolę Iulij meminit,& legis eccleſiaſticę, quā ſecutus eſt Iulius in appellatione Athanaſii admittēda.

nullo modo possent, falsatum tamen esse dixerũt. Sic enim in Centuria 4. cap. 7. de epistolis Decretalibus Pontificum scripserunt, ostensuros se prolixe in Centuria quinta in Synodo Carthaginensi falsasse Romanos episcopos canonem sextum Synodi Nicenę ad obtinendum priuilegium, vt omnes causæ ecclesiasticæ ad sedem Romanam deferrentur: & sine sententia eius nihil geri posset. Verum de hoc, quod promiserant, siue promissi obliti, siue conscij, non teneri promissis, qui promittunt, quod pręstare nõ possunt, ne verbum quidem in 5. Centuria in Synodo Cartha. de canone tantum Sardicensis concilij meminerunt, quem non Nicenum, sed suppositi tium esse contendũt. Immo canonem sextum, quem promiserant, ostẽsuros se falsatum esse, cum cęteris canonibus Synodi Nicenæ, qui in publicis exemplaribus tunc ferebantur, vt nunc feruntur, recitarunt, his paucis vice argumenti, ac procemij expositis, dum hæc, inquiunt, geruntur, exemplar canonum Nicenorum per Trilonem, & Thearistum Constantinopolitanum e Græco latine redditum, & Synodo Carthaginensi missum huiusmodi in tomis conciliorum annotatur. Deinde subijciunt capitula 20. ex quibus sextum est, Antiquiores consuetudines obtineant, quæ apud Aegyptum sunt: & quæ sequuntur. Sequitur deinde, quia & vrbis Romæ episcopo similis mos est. Ergo etiã Magdeburg. auctoritate duorum interpretum Trilonis, & Thearisti, ac etiam totius Synodi Carthaginensis, quę canones recitatos amplexa est, canoni sexto testimonium tribuunt, quẽ tamẽ in Centuria 4. falsatum esse dixerant. immo vt omnẽ scrupulum eijciant, reuoluant, si placet, omnia exemplaria Gręcorum manu scripta, quę nunquam Romam aduecta, nec inter Latinos peregrinata sint, & consulant ea, vtrum aliter habeant, quam in Latinis legitur. Quod si canon sextus concilij Nicen. falsatus vnquam fuisset, qui potius obiecissent, quam ipsi Gręci Romanæ ecclesię ęmuli, & obtrectatores? quod tamen nunquã hactenus fecerunt. immo vero canon ille sextus, qui in Rufini historia cũ reliquis in epitome est descriptus, falsatus est, vel potius falsa interpretatione deprauatus, Sic enim ait libro priore. cap. 6. & vt apud Alexandriã, & in vrbe Roma vetusta cõsuetudo seruetur: vt & ille Aegypti, & hic suburbicarum ecclesiarum solicitudinem gerat. quę lectio in nullo hactenus exemplari, siue Græco, siue Latino, inuenta est. quæ si aliquando inuenta esset, qui eam potius citassent, ac Romanis episcopis obiecissent, quam Gręci, cum de principatu in œcumenico concilio cum Latinis Florentiæ contendebant? Itaque Rufinus non sic hunc canonem inuenit; sed sic interpretatus est, id est, non bene: vt illud item in canone 9. eiusdem Synodi Nicen. male est interpretatus, quod ait de clericis Catharis in ordine suo recipiendis, sed ordinatione data; sic enim interpretatus est χειροθετουμένους, cũ potius interpretari debuisset, facta manus impositione. Non enim iterum ordinantur clerici isti, qui in ordine suo recipiuntur, sed solum accipiunt absolutionem, quæ fit per manus impositionem. Ex ijs etiã quæ iam de sexto canone Synodi Nic. explicata sunt, & ostensa, constat plane, falsum esse, quod Molineus 9. q. 2. ca. Episcopi, margini libri apposuit, non esse scilicet exceptum Pontificem Roman. sed potius comprehẽsum, cum Synodus Const. cap. 2. iubet, vt episcopus vnius prouincię nihil in prouincia alterius agere possit. Immo vero exceptus est ibi. Siquidem ipsa eadem Synodus Const. sextum canonem Synodi Nice. de potestate

Quõ sextũ canonem falsatũ esse Magd. obiecerunt, quia intelligebãt cõtineri ĩ eo summam auctoritatẽ Pont. & ius prouocationis ad eum.

Falsa interpretatio 6. & 9. cano. conc. Nic.

Prima-

Primatum in subiectas prouincias ibidem renouauit, Quia, inquit, hęc est consuetudo episcopi Romani, ergo ex consuetudine episcopi Romani, tanquam ex causa testimonio etiam Synodi Constantinopolitanæ existit consuetudo potestatis aliorum Primatum in prouincias suas, vt iam explicatum est. Illud præterea tam etsi minutũ fortasse videatur, tamen nequid prætereamus, quod prodesse possit, & opportunũ sit, aduertẽdũ est, verbo Parilis: quo vtitur vetus interpres sexti canonis Niceni, cum ait, Quoniã quidem episcopo Romano parilis mos est: non exęquari reliquos Primates Pontifici Romano, vt heretici putant. non enim verbum Parilis parem hoc loco significat, sed similẽ. immo & summus Orator Arati Phęnomena latine interpretans, sic est vsus verbo, cum ait, consimili specie stellas, parilíq; colore. Hęc vero similitudo consuetudinis episcopi Roma. cũ aliis Primatibus, siue Patriarchis in eo consistit, vt sicut episcopus Ro. consueuit habere potestatem in episcopos suos, quamuis omnes sint episcopi, vt beatus Petrus omnibus Apostolis pręerat, quamuis omnes essent Apostoli: sic Primates in episcopos suarum prouinciarum potestatem habere cõsueuerunt, quamuis omnes sint episcopi. Verum hęc potestas episcopo Romano consueta causa est potestatis illorum, vt hic canon testatur, idcirco etsi similis sit, non tamen ęqualis, sed maior est. Hactenus de sexto canone.

De Canone ix. Conc: Chalced. quomodo sextum canonẽ Conc. Nic. confirmet pro primatu Pontif. & decreto de appellationibus ad eum, itẽ de interpretatione canonis ix. conc. Chalced. facta à Theodoro Balsamone, & de altera facta à Zonara, quomodo de falsitate, & repugnantia redarguantur, quomodo constitutio Leonis Imperatoris de non appellando intelligenda sit. Item exempla prisca appellationis ad Pontific. ex Cypriani epistolis, ex historia Gregorii Turonen. ex Socrate, ex epistolis Theodoreti, ex historia Amiani Martell. ex Tertulliano, ex epistola Orientalium, ex Basilio.

Cap. 4.

ET si de iure appellationis ad episcopum Rom. in omnibus causis ecclesiasticis, cum necesse est, satis iam ex ipso canone sexto Synodi Nicen. vt hactenus ostensum est, constet, pergamus tamen alia adhuc appellationis testimonia grauissima, & illustria exẽpla producere: & in primis caput 9. concilij Chalcedonensis, quo sexcẽti patres decretum de appellationibus in Nicena Synodo prius confirmatum, ac renouatum postea in Synodo Sardicensi, magna auctoritate roborarunt, sed recitemus caput. Si clericus, inquit, aduersus suum, vel alium episcopum habeat causam, apud audientiam Synodi prouincię conqueratur. Si vero contra ipsius prouincię Metropolitanum episcopũ episcopus, siue clericus habeat controuersiam, pergant ad diœcescos Primatem, vel ad Constantinopolitanę regiæ ciuitatis sedem, vt eorum ibi negotium terminetur. Quia quædam priuilegia, vt paulo ante dixi, Gręci ecclesiæ Constantinopolitanę in concilio Chalcedonensi per dolum ex composito vsurpare tẽtauerant, & honorem Primatus post Romanum Pontificem ei tribuere, quod esset noua Roma, vt ex actione extrema perspici potest, & Liberatus quoque ecclesiæ Carthaginensis Archidiaconus in Breuiario causæ Nestorianorum c. 13. testatur; idcirco canonẽ 9. Patres sanxerunt, in quo

Qũo Synodus Chalc. canonẽ Synodi Nic. 6. suo canone 9. confirmauit sine vlla obscuritate, & ambiguitate.

iubent, vt episcopus, siue clericus Constantinopolitanæ diœceseos, si lis ei cum Metropolitano fuerit, eligat, vtrum malit causæ suæ iudicē, principem ne diœceseos, id est, Pontificē Romanum, an Patriarchā Cōstantinopolitanum. Hanc vero esse canonis huius sentētiā ratio ipsa ita cōuincit, vt nemo dicere possit, obscure Patres, aut ambiguę locutos esse. Etenim si canō nominatim de episcopo, siue clerico Cōstātinopolitanę diœceseos cauet, cōstat principē diœceseos, ad cuius tribunal & iudicium Synodus Chalced. eum mittit, qui cū Metropolitano prouincię diœceseos Cōstantinopolitanę contēdit, nō posse Patriarchā Alexandrinū, neq; Antiochenum intelligi, quia Diœcesis Constantinopolitana nō est illis patriarchis subiecta: nec vllum ex ijs, qui in Africa Primates sunt, & dicūtur, id est, episcopi primarum sedium, propter eandem causam. Relinquitur ergo, vt necessario intelligatur alius princeps diœceseos, cui subiectus sit Metropolitanus prouinciæ Constantinopolitanæ diœceseos; vt idem quoque subiectus est Patriarchę Constantinopolitano: is autem non est, neq; esse potest alius, quam princeps diœceseos vniuersalis, qui est episcopus Romanus cuncti orbis, velut vnius diœceseos, princeps & rector. Etsi enim vnusquisq; Patriarcha est princeps suę diœceseos, vt Alexandrinus Alexandrinę, Antiochenus Antiochenę, & Constantinopolitanus Constantinopolitanæ: non tamen est princeps diœceseos absolutę, vt est Romanus Pontifex; quę est causa, cur in 6. canone Niceno nulli fines Pontifici Romano circumscripti legantur, vt alijs Patriarchis. Ne vero pręposterè dictū esse putemus, quod ei, qui cū Metropolitano prouinciæ Constantinopolitanę diœcesis litigat, adire iubet Synodus ad principē diœceseos, id est, Papam Romanum, vel ad sedem Constant. cum potius videatur dicendum fuisse, vt adiret sedem Constantinopolitanam, vel, si ita mallet, adiret Pontificem Romanum, vt semper ad maiorem, sicut ratio postulat, velut per gradus ascenderetur: ne quis (inquam) pręposteram collocationem putet; eum tenorem cogitemus, quem Magnus Nicolaus in epistola ad Michaelem hunc canonem interpretans, & veluti huius collocationis, atque ordinis rationem explicans, cogitauit. Sic enim ait, postquā canonem recitauit: In quo inquit, hic tenor obseruandus est, vt si videlicet clericus, aut episcopus aduersus Metropolitanū habet querelā, & tāta vrgetur necessitate, vel si hoc graue nō ferat, vbicunq; sit positus, Primatē diœceseos petat. Quod si iuxta Cōstantinopolitanā vrbē quisquā eorum cōstitutus, & solius pręsidis eius iudicio velit esse contētus, petat eandem regiā vrbē. Cum. n. dixisset, petat Primatem diœceseos, pręceptum posuit eadē Sancta Synodus, regulamq; constituit, cū vero disiunctiua cōiunctione addidisset, aut sedē regię vrbis Constantinopolitanę; liquet profecto quia hoc secundū permissionē indulsit. Deinde subiungit. Ergo saltē nūc non videtis, ad maiora semper esse properandū, quousq; gradatim peruenitur ad eam sedē, cuius causa, aut a se negociorum meritis exigentibus, in melius commutatur: aut solius Dei sine quęstione reseruatur arbitrio? Hęc Nico. explicatus est tenor illius canonis de adeundo Pontifice Romano, tanquam summo, aut sede Constantinopolitana. huic tenori causam prębuisse videtur illa Gręcorū importuna insolentia, & ambitio, qui in Pontificem Romanum se efferre volebant. idcirco pręcipit Synodus, vt cui lis est cum Metropolitano, si ei molestum non est, adeat statim ad

Quod in canone Chalc. cōci. nihil sit præposterum, & si primo aspectu videatur esse.

Explicatio canonis Chalce. conc. ex Nicolao 1.

Pontificem Romanum, vt summum Principem diœceseos vniuersalis: aut certe, si malit contentus esse iudicio sui Patriarchæ Constantinopolitani, adeat eum prius, a quo rursus possit, si velit, Pontificem Romanum appellare: quod satis ex eo intelligitur, quod prius dixit, ob eam quam diximus causam, eat ad Principem diœceseos, idest, ad Pontificem, & postea, vel ad sedem regię vrbis Constantinopolitanæ. hæc vero causa ambitionis quia nondum nata erat, non est hic ordo, ac tenor seruatus in epistola prima Victoris Pont. sic. n. ait, in institutis legitur Apostolicis: Si quis putauerit se a proprio Metropolitano grauari, apud Patriarcham, siue Primatem diœceseos, aut penes vniuersalis Apostolicæ ecclesiæ iudicetur sedem. eundem ordinem, ac tenorem ac eisdem verbis Iulius Pontifex repetiuit in capitulo quarto ex Nicenis de appellatione capitulis, quæ idem Iulius, in epistola contra Orientales pro Athanasio posuit, sic enim ait: si quis putauerit, se a proprio Metropolitano grauari, apud Primatem diœceseos, aut penes vniuersalis ecclesię Papam iudicetur. Primatem diœceseos vocauit hic quemcunque Patriarcham, qui est suę diœceseos princeps, quod ex eo intelligitur, quod subiungit, aut penes vniuersalis ecclesiæ Papam, idest, Pontificem Romanum, qui cum sit Papa vniuersalis ecclesiæ; consequens necessario est, vt ille diœceseos, quem prius dicit, non sit princeps vniuersalis diœceseos, sed priuatę, sicut rursus in canone Chalcedonensi ex eo, quod subiungit, vel ad sedem Constantinopolitan. sequitur necessario, vt princeps ille diœceseos, quē prius dixerat, non priuatæ, diœceseos princeps, cui non est subiectus Patriarcha Constantinopolitanus, sed princeps vniuersalis diœceseos intelligatur. Hæc notare volui propter eos, qui subtiliter, & scrupulose singula excutiunt. Si quem vero mouet, quod singulari numero Synodus Chalcedonensis dixit, diœceseos, & non diœceseon. sciendum est, inquit idem Nicolaus primus, tantundem valere, quod diœceseos dixit, ac si diœceseon dixisset. plenæ, inquit, sunt sacrę scripturæ tali forma locutionis; vt illud: fons ascendebat è terra, miles, locusta, rana pro fontibus, militibus, locustis, ranis, &c. Sed videamus Gręcos interpretes canonum, dum adhuc aliena priuilegia suo Patriarchę Constantinop. vindicare volunt, quemadmodum interpretati sint principem diœceseos, quem canō Chalcedon. concilij dicit, vt ex eorum absurda, & absona interpretatione magis adhuc reuincantur, qui contradicunt. Interpretabor latine. Est, inquit Theodorus Balsamo, princeps diœceseon, vt mihi videtur, non quidē Metropolitanus singularis prouincię, sed Metropolitanus totius diœceseos: diœcesis vero est, quę multas prouincias in se habet: hoc autem priuilegium non viget hodie. Etsi enim aliqui Metropolitani dicantur principes; non tamen habent alios Metropolitanos in suis diœcesibus, sub sua potestate. quare videntur fuisse illis temporibus alij principes diœceseon: aut esse quidem hos nunc, sed non habere priuilegia, quę a canonibus illis tributa sunt. Hactenus Theodorus. qui quoniam videbat in hoc canone duos iudices Metropolitano Cōstātinopolitanæ diœceseos maiores in diœcesi Const. declarari, vnum quem principē diœceseos vocat; alterū Patriarchā Constantinopolitanū, ne illum, idest, principē diœceseos Romanum Pontificē interpretaretur, Patriarchā enim Alexandrinum, aut Antiochenum interpretari non poterat, quia illis non est Constan-

Quare non sit seruatus idem ordo, siue collocatio verborum in canone Chalced. conc. & in canone Niceno in ep. Iulii c. 4.

Quo dictus sit Pont. Roma. in Synodo chalc. princeps diœceseos.

De interpretatione absurda, & repugnante Græcorū Theodori Balsam. & Zonaræ in canonem concil. Chalced.

ſtantinopolitana diœceſis ſubiecta,coactus eſt fingere,fuiſſe illis temporibus,quibus Synodus Chalced.habita eſt,neſcio quos principes diœceſeon,qui pręeſſent pluribus prouincijs,qui Metropolitanos, qui ſingulis prouincijs præerant,ſub poteſtate ſua infra Patriarcham haberent,qui iã, aut nõ ſint,aut eorum priuilegia non extent. Quis non videt,commẽtum eſſe hoc,ad quod compulſi ſunt iſti,ne veritatem confiterentur?ne inquã, confiterentur principem diœceſeos, quę vna eſt totius orbis Chriſtiani, eſſe epiſcopum Romanum ſucceſſorem beati Petri, cui Deus oues ſuas, non has,aut illas,ſed quæcunque ſunt,commiſit?Interrogate,vos Magdeburgenſes Theodorum iſtum,quomodo hoc,quod ait probet? aut in quibus canonibus,aut Synodis,aut hiſtorijs hoc reperiatur, quod ſomniat? aut,ſi vos illi opem ferre poteſtis,accurrite;producite teſtem,ſi quem habetis,quem ille reperire non potuerit.Sed videamus quid Zonaras, alter interpres Gręcorum canonum dicat,interpretemur etiam latine. Alij,inquit,exarchos,ideſt,principes diœceſeõn aiunt eſſe Patriarchas: alij Metropolitanos;ſed melius eſt dicere,vocari Metropolitanos exarchos, ideſt,principes prouinciarum,iuxta canonem 6. Synodi Sardicenſis: vt ſit huius canonis ſententia, qui iudicia diſtribuit: quod cum epiſcopus epiſcopum,aut clericus epiſcopum ad iudicium vocat,tunc iudex eſt Metropolitanus,quem vocat exarchum,ideſt,principem diœceſeos. cum vero epiſcopus cum Metropolitano litigat,tunc iudicium ad Patriarcham Cõſtantinopolitanum pertinet,qui quidem non eſt iudex omnium Metropolitanorum,ſed eorum,qui ſunt ei ſubiecti:non enim eſt iudex eorum, qui ſunt Metropolitani Syriæ,Palęſtinę,Photices,Aegypti; nec hos ad iudicium ſuum trahet.Metropolitani enim Syriæ ſubiecti ſunt Antiocheno foro; Metropolitani Palæſtinę Hieroſolymitano:Aegypti Metropolitani ſubiecti Alexandrino,a quibus ordinantur. Dicebantur alii præterea exarchi,ideſt,principes,vt epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ, Epheſinus, Theſſalonicenſis, & Corinthiorum,quibus ob hanc cauſam aiunt cõceſſum eſſe priuilegium, vt ferant plures cruces in eccleſijs ſuis. Hactenus Zonaras.Nec hic expoſuit,quis eſſet,pręter Patriarcham Conſtantinopolitanum,ille alter exarchus, ſiue princeps diœceſeos iudex Metropolitani, cum quo epiſcopus, vel clericus litem habet. non enim poteſt eſſe exarchus, ſiue princeps prouincię, hoc eſt, Metropolitanus; quia Metropolitanus non eſt ſubiectus Metropolitano: neque poteſt eſſe,vt ante dixi, Patriarcha Antiochiæ, aut Alexandriæ, neque exarchus Cæſareæ Cappadociæ, aut Epheſi, aut Theſſalonicenſ. vel Corinthiorum, qui etiam dicuntur exarchi, ideſt, principes, quiſque ſuæ diœceſeos. Reſtat igitur, vt neceſſario intelligendus ſit Pontifex Romanus. quod quidem ne iſti confiterentur, maluerunt abſurda, & repugnantia dicere. de quibus dici poteſt illud ex Euangelio Marci, quod male interpretantes canonem concilii Chalcedonenſis, contra prouocationem ad Pontificem Romanum a Synodo Chalcedonenſi ſancitam falſum teſtimonium dixerunt:& teſtimonia eorum non ſunt conuenientia.Sed quid reſpondendum eſt ad auctoritatem illius conſtitutionis Leonis imperatoris,quã nuper D.Ant.Aug.Ilerdenſis epiſcopus cum multis alijs pluriũ Imperatorum,è Græco in Latinũ nuper conuertit, & ſcholijs eruditis illuſtrauit, quam ſanctionem ad Iulianum prefectum Imperator miſit; in

Commentum Theodori Bal.

Theodorus Balſamon, & Zonaras cõtra appellatio. ad Põt. falſum teſtimonium dixerunt, & teſtimonia eorũ nõ ſunt conueniẽtia.

qua hunc ordinem iudiciorum ſanxit,ſecundum ſacros canones: vt prius accuſatio fiat apud epiſcopum eius ciuitatis,in qua eſt reus; tum is, ſi ſuſpectus eſt,apud Metropolitanum:ſin vero iudicium Metropolitani non placuerit ei; vocet reum ad Synodum, cui interſit Metropolitanus cum tribus epiſcopis antiquioris ordinationis.deinde ſubiungit,Si vero ſe lędi exiſtimauerit,prouocet ad illius prouinciæ beatiſſimum Patriarcham, atque ijs,quæ ipſe iudicauerit,omnino pareat,perinde ac ſi eum ab initio iudicem elegiſſet.nam contra horum (inquit) antiſtitum ſententias non eſſe locum appellationi a maioribus noſtris conſtitutum eſt;quid inquam ad hanc conſtitutionem reſpondendum eſt?ne forte cum in eam Magdeburgenſes inciderint, aliquid auctoritatis contra veritatem ſe reperiſſe putent,vnde magis in errore ſuo hæreant, & alios in eundem errorẽ magis trahant. reſpondemus ſatis excepiſſe auctoritatẽ Pontificis,cum Imperator,in principio conſtitutionis dixit, ſe ordinẽ iudiciorũ deſcribere κατὰ τοὺς ἱεροὺς θεσμούς, id eſt,ſecundum ſacra ſtatuta, quibus quidẽ decretũ de appellationibus confirmatum eſſe ſatis ſupra demonſtratum eſt:& adhuc demonſtrabitur.Rurſus cum ait imperator, Sic a maioribus ſuis cõſtitutũ eſſe,illos ſane dicit, de quibus inprimis gloriari poterat, quos hiſtoriæ teſtantur,ſummum honorẽ ſemper Pontifici Romano detuliſſe vt omnium eccleſiarum principi,Conſtantinum dico,Conſtantem, Valentinianum,Theodoſium,Arcadium,Honorium,Iuſtinianum,& tales alios; non autem Zenonem,& Anaſtaſium Eutychianiſtas & alios ſimiles:ſub illis religioſis imperatoribus epiſcopi Orientales vt antea dixi, Pontificem Ro. appellarunt;Athanaſius Iulium,Ioannes Chryſ.Innocentium,Theodoretus Cyri Leonem;vt poſtea Ignatius tertius Nicolaum primum, & S.Maximus Martinum; Quod ſiquis adhuc priſca tẽpora requirat, & exempla prouocationis ad Pontificem Romanum ex ſumma antiquitate repetita deſideret,legat epiſtolam 4.beati Cypriani lib. 1. ex qua intelliget,Baſilidem,& Martialem Hiſpaniæ epiſcopos propter crimen idololatrię ex eccleſia eiectos,ad Stephanum Pontificem iure appellationis,vt videbatur, confugiſſe:non quidem quod potentia,& opibus externis,quę erant exiguæ,& tenues,neque gratia imperatorum Valeriani, & Galieni hoſtium nominis Chriſtiani Pontifex valeret,ne hic,vt ſolent,Magdeburgẽſes cauillentur.Nihil vero refert,quod eſſent iſti epiſcopi de idololatria notati & iuſte eiecti, immo eo magis quod volumus, efficitur, quod cauſæ ſuæ diffiſi,iure appellationis,tanquam extremo perfugio vtcunque vti voluerunt:ſi forte poſſent hac via in opinionẽ catholicorum, apud ſummum iudicẽ,& Chriſti Vicarium tã longe diſſitum per fallaciã irrepere,quod quidem euenit.Sic igitur ait Ciprianus. Neque reſcindere ordinationem iure perfectam poteſt,quod Baſilides poſt crimina ſua detecta,& conſcientiam etiam propria confeſſione nudatam Romã pergens Stephanum collegam noſtrum longe poſitum,& geſtę rei,atque veritatis ignarum fefellit,vt exambiret, reponi ſe iniuſte in epiſcopatum,de quo fuerat iuſte depoſitus,& quę ſequuntur.Satis declarat Cyprianus verbis ipſis,quibus vtitur,ad ius appellationis epiſcopos illos confugiſſe:ſi quidem reſcindere, quod aliud iudex fecerit,& reponere,quem alius depoſuerit, vtrumque horum non niſi iudici maiori conuenit:eſtq; hęc appellationis ratio,vt ſicut Vulpianus Iuriſconſultus lege 1.de appella, ait,iniquitatem iudicantium,

Exempla priſca prouocationis ad Pont.

Teſtimonium Cypriani multiplex pro decreto appellationis.

tium,vel imperitiam corrigat:licet nonnunquam(inquit) bene latas sententias in peius reformet:nec enim vtiq; melius pronuntiat, qui nouissimus sententiam laturus est, sicut hic per surreptionem,quam vocant, cótigit. Eodem pertinet, quod in eodem libro proxima superiore epistola ad Cornelium Pontificem Romanum Felicissimus,& alij cum eo pseudo episcopi ab hæreticis facti,& a beato Cypriano de sententia concilij plurimorum episcoporum damnati,quasi freti iure prouocandi ad principalem cathedram, vt idem Cyprianus in eadem epistola Romanam vocat, ad Cornelium confugerunt iuditium episcoporum Africæ declinantes. Aliud pręterea exemplum appellationis vetustum, id est, annis,fere post Christum natum quadringentis ęditũ,& memorię nostrę,ante annos non gentos a Gregorio Turonensi proditũ est libr. 10.de rebus Francorum c. 30.de Brictio episcopo;cui crimen(inquit)adulterij est impactũ a ciuibus Turonicis,expulsoq; eo,Iustinianus episcopus est ordinatus:Brictius vero se ad Papã vrbis dirigit:Iustinianus autẽ post eum profectus,apud Vercel lensem ciuitatem obijt. Turonici iterum malignantes Armentium statuerunt:Brictius vero 7.annis apud Papam degens idoneus inuentus a crimine,ad vrbem suam redire iussus est.& libro 2. cap.1.idem Gregorius,quo magis Brictium appellasse Pontificem ex ipso actore hortatu Turonensiũ reum prosecuto intelligamus,hæc scribit dixisse Turonenses ei,quem loco Brictij episcopum suffecerant. Vade post eum,& exerce negotium tuũ quia si eum prosecutus non fueris ad nostrum cótemptum,humiliaberis. At Brictius episcopus Romam,inquit,veniens,cuncta,quę pertulerat,papę refert. Et paulo post,septimo,inquit, anno regressus a Roma cũ auctoritate Papæ illius Turonos redire disposuit. Extat pręterea epistola Oriẽtalium ad Symmachum Pont. Roma. quem illi ante annos amplius mille aduersus Acatium Patriarcham Alexandrinum Eutychis Sectatorem a Pontifice Rom.anathema factum obtestantur, & appellant, vt accurrat. Acatius enim eos,qui communionem eius vitabant,in exilium mittebat: & varijs modis vexabat. An hęc opis imploratio non satis probabat esse omnibus læsis prouocationem ad Pont. Romanum?Rursus, qui cum Eutychianis licet inuiti communionem habebant,ne ecclesias derelictas, lupis prodere cogerentur,idq; apud Pont.excusabãt,vt a se hac ratione cõmunionem anathematis deprecarentur,nonne hoc ipso iudicem eum primum agnoscebant?immo totum etiam orbem subiectum ei esse confitebantur:sic enim scripserunt. Non ignoras oues Christi per totum habitabilem mundum creditas tibi pascere, qui cum beatissimo, ac doctissimo Paulo clamas nobis subiectis tibi,nõ enim dominamur vobis in fide, sed cooperamur in gaudio. Prętereahuic priscæ,& ab apostolis traditæ consuetudini Romanum Pontificem in maioribus causis,ac iudicijs appellãdi Eusebius quoque Emesenus testimonium præbet,teste Socrate libr.2. c.11.sic enim ait,Eusebius vero cum ea quæ volebat,perfecisset, legationem ad Iulium Romanum episcopum misit obsecrãs,vt ipse iudex in causa Athanasij esset,& ad se litem hanc aduocaret. dicant nobis Magdeb.si sciunt,quo iure,& auctoritate, hoc Eusebius Emesenus ab episcopo Romano petebat,nisi iure,& auctoritate consuetudinis a Sanctis Apostolis institutę,ac traditæ?Rursus idem Socrates eodem libro c.15. Iulio igitur Rom.causas quisque suas exponunt,ex istis autem erant Paulus Cõstati-

Testimonium Gregorii Turonen. pro decreto appell.

Testimonium epistolæ Orientalium pro decreto de appel.

2.Cor.c.1.

Testimoniũ Socratis pro decreto de appellationib.

nopolitanus patriarcha,& Athanasius Alexandrinus ex ecclesijs suis ab Arianis eiecti.subiungit deinde Socrates,Ille autē (Iulium dicit) propter prærogatiuum ius ecclesiæ Romanę,(hoc enim significat προνόμιον) litteris libere scriptis eos muniuit,& ad Orientem misit, vt locum cuique suū restitueret,& eos,qui episcopos petulanter è sedibus suis eiecerant,increparet.Si ad ius prærogatiuū ecclesiæ Romanæ ꝑtinebat, auctore Socrate, vt episcopos Oriētis inique pulsos Iulius reuocaret, ergo ad eum pertinebat iudiciū appellationis,& potestas iniquitatē iudicātiū corrigendi,qui est vsus necessarius appellandi,vt Vulpianus ait.iam quod dixit hoc loco Socrates,ὠχύρωσε,idest,muniuit,ad illud plane retulit,quod Dominus Petro mādauit στήριξον,idest,firmare fratres,inique.n.motos,in gradu suo reponere,quoddā firmare est.Extat prǽterea aliud exēplū grauissimū Pontificem Romanum appellandi in epistola Theodoreti episcopi Cyri eruditissimi ad Leonem primum . recitemus Grece ad maiorem auctoritatem,

Testimonium Theodoreti ꝑ decreto de appell.

εἰ παῦλος τῆς ἀληθείας ὁ κήρυξ ἡ τοῦ παναγίου πνεύματος σάλπιγξ πρὸς τὸν μέγαν ἔδραμε πέτρον ὥστε τοῖς ἐν Ἀντιοχείᾳ περὶ τῆς κατὰ νόμον πολιτείας ἀμφισβητοῦσι παρ᾽ αὐτοῦ κομίσαι τὴν λύσιν, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς καὶ σμικροὶ πρὸς τὸν ἀποστολικὸν ὑμῶν τρέχομεν θρόνον, ὥστε παρ᾽ ὑμῶν λαβεῖν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ἕλκεσι θεραπείαν. διὰ πάντα γὰρ ὑμῖν τὸ πρωτεῖον ἁρμόττει. πολλοῖς γὰρ ὁ ὑμέτερος θρόνος κοσμεῖται πλεονεκτήμασι. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας πόλεις ἢ μέγεθος ἢ κάλλος ἢ πλῆθος τῶν οἰκητόρων κοσμεῖ, ἐνίας δὲ τούτων ἐστερημένας πνευματικά τινα λαμπρύνει χαρίσματα, τῇ δὲ ὑμετέρᾳ φορὰν ἔδωκεν ἀγαθῶν ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγός. ἡ γὰρ αὕτη πασῶν μεγίστη καὶ λαμπροτάτη καὶ τῆς οἰκουμένης προκαθημένη καὶ τῷ πλήθει τῶν οἰκητόρων κυμαίνουσα. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὴν νῦν κρατοῦσαν ἡγεμονίαν ἐβλάστησεν, καὶ τῆς οἰκείας προσηγορίας τοῖς ἀρχομένοις μετέδωκεν. κοσμεῖ δὲ αὐτὴν διαφερόντως ἡ πίστις, καὶ μάρτυς ἀξιόχρεως ὁ θεῖος ἀπόστολος βοῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν ἐπαγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ

repetam hic interpretationem ex libro meo 3.de dogmaticis characteribus.Si Paulus,inquit,prędicator veritatis,& spiritus sancti buccina ad Petrum accurrit, vt ijs, qui Antiochię de uiuendo secundum legem Moisis disceptabant,quæstionem expeditam,ac solutam ab eo ferret,multo magis nos,qui pusilli sumus,ad solium apostolicū accurremus,vt a vobis medicinam vlceribus nostris feramus:si quidem vobis conuenit,in omnibus rebus primas tenere,vestra enim sedes multis prærogatiuis ornata est. nā cæteras ciuitates,vel amplitudo, vel pulchritudo, vel ciuium frequentia decorat: aliquę vero, quæ his carent, ex quibusdam gratijs spiritualibus splendorem & dignitatem habent:vestrę vero Ciuitati vberrimam copiā bonorum ipse dator bonorum largitus est;est enim ipsa omnium amplissima,splendidissima,& orbi pręsidet:præterea ipsa principatum Imperatorium profudit;ac nomen suum,idest Romanū,cum ijs, qui inditione eius sunt,communicauit:fides vero præcipue eam ornat.testis est Paulus, qui clarissima voce ait,fides vestra annunciatur,in vniuerso mundo,& ne totam epistolam latine vertā,ad extremum fere sic ait, ἐγὼ δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου περιμένω τὴν ψῆφον, καὶ ἱκετεύω καὶ ἀντιβολῶ τὴν σὴν ἁγιότητα ἐπαμῦναι μοι τὸ ὀρθὸν ὑμῶν ἐπικαλουμένῳ κριτήριον, καὶ κελεῦσαι δραμεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεῖξαι μου τὴν διδασκαλίαν τοῖς ἀποστολικοῖς ἴχνεσιν ἑπομένην. Ego vero (inquit) suffragium sedis apostolicæ expecto,& supplex oro,atque obsecro sanctitatem vestram,vt ea me tribunal vestrum rectum , ac iustum appellantem defendat,& protegat; iubeatq́; , vt ad vos accurram,& doctrinam meam vestigijs apostolicis insistentem ostendam . iam hic verbo etiam proprio appel-

appellandi, vſus eſt Theodoretus, & eodem, quo Lucas in Actis, cum Paulus dixit Feſto, Cæſarem appello: & Feſtus inquit, Cęſarem appellaſti ad Cęſarem ibis, vtrobique enim eſt verbum ἐπικαλῶ, quod proprie ſignificat appellare. deinde orare Pontificem, vt reo iubeat ad ſe accurrere, id eſt, iudicium ſuum adire, quid aliud eſt quã orare, vt ratum habeat, quod eũ appellauerit? quid hic cauillari, aut quomodo hoc teſtimonium Magdeburgenſes eludere poterunt? an dicturi iam ſunt, quod illius temporis epiſcopi eccleſiarum Orientis, ante mille centum & amplius annos, non tuliſſent tales epiſtolas Ponrificum, in quibus decretum de appellando Pontificem fertur? Sed videamus quid ad extremum epiſtolæ dicat, τὴν γὰρ ὑμετέραν προσμένω ψῆφον, κἂν κελεύσητε τοῖς καταψηφισαμένοις ἐμμεῖναι ἐμμενῶ, καὶ οὐδενὶ ἀνθρώπων ἐνοχλήσω λοιπόν. ἀλλὰ μενῶ τὸ ἀκλινὲς τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν κριτήριον. Veſtrã enim, inquit, ſententiam expecto: quod ſi ſententię eorum, qui condemnarunr, acquieſcere iuſſeritis, acquieſcam, nulli deinceps fururus moleſtus: quin potius expectabo incorruptum Dei, & Saluatoris noſtri tribunal. ſummum in terris iudicem epiſcopum Romanum plane confitetur eruditiſſimus auctor, & in ſcripturis ſanctis, valde exercitus, & in earum interpretarione magna cum laude, & non mediocri omnium noſtrum vtilitate verſarus. Hæc illius ſęculi, in eccleſijs Orientis, de ſumma auctoritate epiſcopi Romani, & de conſuetudine a ſanctis Apoſtolis inſtiruta eum appellandi in maioribus cauſis, vt de epiſcoporum damnarione, de integritare fidei, & ſana doctrina, ac veritate dogmatum. Ac rurſus idem Theodo. ad Renatum presbyterum ex collegio fratrum, quos nunc Cardinales vocant ſic de eadem cauſa ſcripſit. ἐγύμνωσαν μὲν ἱερωσύνης. ἐξελαύνουσι δὲ πόλεων, οὐδὲ τὸ γῆρας αἰδεσθέντες, οὐδὲ τὴν πολιὰν ἐν εὐσεβείᾳ τραφεῖσαν. διὰ τοῦτο τὴν ὑμετέραν ἁγιοσύνην παρακαλῶ πεῖσαι τὸν ἁγιώτατον καὶ ὁσιώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῇ ἀποστολικῇ χρήσασθαι ἐξουσίᾳ, καὶ εἰς τὸ ὑμέτερον ἀναδραμεῖν κελεῦσαι συνέδριον. ἔχει γὰρ ὁ πανάγιος θρόνος ἐκεῖνος τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν τὴν ἡγεμονίαν διὰ πολλὰ καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅτι αἱρετικῆς μεμένηκε δυσωδίας ἀμύντος, καὶ οὐδεὶς τἀναντία φρονῶν εἰς ἐκεῖνον ἐκάθισεν, ἀλλὰ τὴν ἀποστολικὴν χάριν ἄκρατον διεφύλαξεν, τὰ γὰρ παρ' ὑμῶν κριθησόμενα στέρξομεν ὁποῖα ἂν ᾖ τῇ ὑμετέρᾳ δικαιοκρισίᾳ θαρροῦντες. καὶ ἀξιοῦμεν ἀπὸ τῶν ἐγγράφων κριθῆναι. πλείους γὰρ ἢ τριάκοντα συνέγραψα βίβλους nudarunt me (inquit) ſacerdotio, eijciuntq; ex ciuitatibus, nec ſenectutem reueriti, neque caniciem in religione pietatis nutriram. quamobrem deprecor te, vt Sanctiſſimo Archiepiſcopo (Leonem dicit) ſuadeas, vt apoſtolica auctoritate vtatur: iubeatq; ad veſtrum cõcilium adire: tenet enim ſancta iſta ſedes gubernacula regendarum cuncti orbis eccleſiarum cum propter alia, tum quia ſemper hęretici fœtoris expers permãſit: nec vllus vnquam, qui contrarium ſentiret, in ea ſedir: quin potius apoſtolicã gratiam puram cuſtodiuit (illam gratiam dicit inuiolatæ fidei, pro qua Dominus rogauit cum dixit Beato Petro, ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.) Quare (inquit) quæ ab iſto veſtro Tribunali proficiſcẽtur, qualiacumque erunt, iudicij veſtri integritate confiſi amplectemur: oramuſq; vt ex ijs, quę hactenus ſcripſimus, iudicemur, ſcripſi enim libros amplius 30. Quis iſta legat, quæ grauiſſimus, & tantæ antiquitatis auctor, de poteſtate epiſcopi Romani ſcripſit, vt erat omnium eccleſiarum illius rẽporis per Orientem ſenſus, qui non intelligat, niſi plane ſit ſine intellectu, quam

Theodoretus verbo proprio appellãdi vſus ἐπικαλῶ, cũ de prouocatione ad Pont. Roma. ſcribit.

Hebr. 3.

quam sint Magdeburgenses, ac reliqui Lutherani obdurati fallacia peccati, vt de quibusdam Apostolus ait, & quam sint cœci, propter cor malũ discedendi ab ecclesia, & extra eã permanendi, ac ijs facti similes; de quibus idem apost. scriptum esse dicit, dedit eis spiritum compunctionis, oculos, vt non videant, & aures, vt non audiant vsque in hodiernum diem; spiritum enim compũctionis vocauit hoc loco scriptura τὴν περὶ τὸ χεῖρον νύξιν vt beatus Cyrillus notauit, vt sit huiusmodi spiritus compunctionis, cum quis id tantum, quod falsum est, attendit, & eo intendit oculos, vbi non vident lucem; hoc enim faciunt magistri Lutheranorum duces cœcorum, vt amplius in errore suo proficiant: semper enim quęrunt, quomodo quę clarissima sunt, ridiculis cauillationibus eludant, vt illud, quod in Irenęi latina interpretatione legunt in 3. lib. cum ait, ad hanc.n. ecclesiam (Romanam dicit) propter potentiorem principalitatem necesse est omnem conuenire ecclesiam, pro quo Theodoretus dixit ἡγεμονίαν quo verbo præsidem ecclesiarum cuncti orbis episcopum Rom. aperte confessus est, sicut Dionys. Areop. hierarchiæ Mosaicæ ἡγεμόνα; id est, præsidẽ vocat Moisen, & scriptura sancta ἡγεμόνας vocat pręsides, vt iã ridiculum sit & fatuum ἡγεμονίαν sine potestate Pontifici tribuere, vt nuper patronus Molinæi ἐξουσίαν quoque solam dignitatem significare aiebat, vt Pontifici derogaret. Sed producamus adhuc alios testes, & quidem fidei nostræ inimicos, quo magis eis credendum sit. Sic enim scribit Amianus Marcellinus

Testimonium Amiani Marcellini pro decreto de appellatio.

Ethnicus libro 15. de Athanasij damnatione ab Arrianis ad voluntatem Constantij Imperatoris facta. Hunc (Athanasium dicit) per subscriptionẽ abijcere sede sacerdotali paria sentiens cęteris, iubẽte principe, Liberius monitus perseueranter renitebatur, neque visum hominem, nec auditum damnare nefas vltimum sæpe exclamans, aperte scilicet recalcitrans imperatoris arbitrio; id enim ille Athanasio semper infestus, licet sciret impletum, tamen auctoritate, qua potiuntur ęternę Vrbis episcopi, firmari desiderio nitebatur ardenti. Edisserant nobis Magdeb. quæ ista tanta auctoritas episcopi Romani erat tunc, sine qua cassa, & infirma erat episcopi damnatio, licet in Synodo episcoporum facta, quæ, inquam, auctoritas nisi summa, & prima, in qua cæterorum episcoporum auctoritas, tamquam in petra ecclesię a Christo posita penderet, & niteretur? ergo Arianus Imperator, & Liberij episcopi Romani inimicus damnationem Athanasij, quam vehementer cupiebat, licet a multis episcopis factam, sine auctoritate tamen Pontificis irritam esse iudicauit, & vnus Martinus Lutherus plebeius, & Monachus apostata non se potuisse a Leone X. ecclesiarum cuncti orbis pręside de hęresi damnari, miseris germanis persuaserit? Si Imperator Constantius cum episcopis suis Arianis non credebat posse Athanasium post damnationem appellare episcopum Romanum, & absolui, & irrita, atq; infecta fieri, quę facta in eum essent, quorsum Liberiũ ad assentiendum, & firmandum damnationis sentẽtiam cogere volebat? Deinde quod Amianus Episcopos Romanos, ęternos vrbis episcopos vocauit, videtur mihi nõ propter extructiones parietinas, & cemẽtinas dixisse, quas sciebat vir prudens temporis tandem vetustate consumi, sed quia a Christianis audierat, (siue crederet, siue non, nihil refert) portas inferni aduersus ecclesiam Romanam, non posse præualere; vt iam auctor gentilis ab euangelio Christi alienus, plus in hac parte de euangelio dixerit,

cerit,& plus ecclesię Romanæ detulerit,quam Magdeb.& Lutherani deferant.Est aliud præterea testimonium pro decreto appellandi pontificē, quod Praxeas,licet hæreticus,auctore Tertulliano dedit: sic enim de eo scribit;Nam iste primus in Asia hoc genus peruersitatis intulit Romanæ humo,& alias inquietus,& de iactatione martyrij inflatus ob solū,& simplex,& breue carceris tędium,quando,etsi corpus suum tradidisset exurendum,nihil profecisset dilectionem Dei non habens, cuius charismata quoque expugnauit. nam idem tunc episcopum Romanum agnoscētem iam prophetias Montani,Priscæ,& Maximillæ, & ex ea cognitione pacē ecclesijs Asiæ,& Prygię inferentem falsa de ipsis prophetis,& ecclesijs eorum asseuerando, & pręcessorum eius auctoritates defendendo coegit, & litteras pacis reuocare iam emissas,& a proposito recipiendorum charismatum concessare.Hactenus Tertull.irrepserat principio credulitas in mentem Pontificis ex falsa relatione, quasi veræ essent istorum prophetiæ, donec narrante Praxea rem ipsam, per charisma discretionis spirituum cognouit Pontifex, non esse istorum prophetias ex ijs, de quibus apost.dixit prophetias nolite spernere,ex quo factum est, vt Pōtifex, qui ad ecclesias Asię,& Phrygiæ litteras pacis prius miserat, postea reuocaret:erant enim & dicebantur litteræ pacis,quibus episcopus Rom.approbabat ecclesiarum,ad quas eas mittebat,fidem,communionem, ac societatem.exemplum huiusmodi litterarum est epistola 40.Leonis,ad Anatolium Constantinopo.Gaudemus(inquit)in domino,& in dono gratię ipsius gloriamur, quia sicut dilectionis tuæ litteris, & fratrum nostrorum, quos Constantinopolim miseramus,relatione cognouimus,sequacem te euangelicę eruditionis ostendis,vt per sacerdotis probabilem fidem merito præsummamus,quod tota ecclesia eidem credita, neque rugam cuiusquam sit erroris habitura,neque maculam:& paulo post,societatem dilectionis tuæ amplectimur:& in fine,Casterium presbyterum, Patricium, & Asclepiadem Diaconos,qui ad nos tua scripta detulere, cum epistolis nostris emisimus indicantes nos,vt supra diximus, de Constantinopolitanæ ecclesiæ pace gaudere:cui hanc curam semper impendimus, vt eā nulla velimus hæreticorum fraude violari.hic rursus edisserant nobis Magd. quas auctoritates præcessorū episcopi Rom.iste Praxeas alioqui hæreticus defendebat,vt Pontificem ad reuocādas litteras pacis in Asiam missas impelleret? aut cur non ad Patriarcham Antiochiæ ecclesiarum Orientis Primatem non est profectus Praxeas, vel ad episcopos Asianos, quos canon Synodi Constantinopolitanæ secundus, quæ ad Asiaticas diœceses pertinēt,gubernare secundum canonem Nicenum iussit? quam aliam causam interpretari possunt,præterquā primatum episcopi Romani, qui ecclesijs cuncti orbis pręsidebat? ita vt quamuis hoc cęteri episcopi,quisque per diœcesim suam curare deberēt, per eos tamen ad vnam beati Petri sedem vniuersalis ecclesię cura conflueret,& nihil vsquam a suo capite dissideret.Quod si ante mille trecentos annos,tantę fuerant in ecclesijs Asię, & Phrygiæ auctoritates antecessorum episcopi Romani, vt ex hoc loco Tertulliani intelligere licet,vt episcopus Romanus,qui tunc erat,pacem illis daret, aut adimeret,idest,communionem concederet,aut interdiceret,fidem earum probando,vel improbando,ergo simul erāt, vel testimonio Praxeę,& Tertulliani ea auctoritas, vt ad eum quoque pertineret,

Plus auctor ēstilis de potestate episcopi Roma. ex euangelio,licet ei non crederet, didicit, quā Luth.

Testimonium Praxeæ hęretici pro decreto de appel.

Quæ sint litteræ pacis, siue pacificę.

ret, vt si qui episcopi aliter per dioeceses suas iudicarent, eorum iniquitatem, aut imperitiam episcopus Rom. corrigeret, qui est, vt sępe diximus, vsus appellandi necessarius: altera enim auctoritas ab altera seiungi non poterat, quia nec altera, sine altera expediri. Quod vero Tertullianus dixit hic, Praxeam istum hæresim Romæ intulisse, secundum errorem suum dixit; fuit enim Montani sectator, qui noua charismata amētium prophetarum in ecclesias introducere voluit, quem eruditissime Sanctus Epiphanius confutauit. Sed quia longum est, immo prope infinitum, velle omnia huius loci propria persequi, vt testimonia & exēpla prouocationis ad Pōtificem magnus Basilius tandem finiat, reperam ex epistolis eius ea, quæ in libro 3. de dogmaticis characteribus verbi dei, cum de summa potestate Pontificis scriberem, attuli. Vt enim cum Apostolo dicam, eadem scribere mihi quidem non est pigrum: ijs autem qui decretum de appellationibus negant, necessarium. Scribens ergo ad Athanasiū, visum est, inquit, consentaneum, scribere ad episcopum Roman. vt videat res nostras, & iudicij sui decretum interponat; vt quia difficile est, aliquos inde de concilij sententia mitti, ipse auctoritatem rei tribuat delectis viris, qui laborē, quidem itineris perferre possint: lenitate vero, ac facilitate morum, tum etiam commoda, & prudenti oratione eos, qui a via recta deflexerūt, monere: quique acta concilij Ariminensis secum ferant ad ea rescindendum quæ violente illic acta sunt. Si vt veteres iurisconsulti tradunt, ad hunc vsum prouocatio est necessaria, vt iniquitatem iudicantium, vel imperitiā corrigat, qui ecclesias Orientis visitandi, habendi in eis Synodos, decreta faciendi, & hæreticorum violente ibi acta rescindendi auctoritatem episcopo Romano tribuit, an non simul ab alijs episcopis, & ecclesijs ad episcopum Romanum, & ecclesiam eius prouocationem esse confitetur? illud autem obseruandum est, in eiusmodi litteris, quas dicit, ad episcopum Roman. scribendis, secutum fuisse canonem 7. conci. Sardicensis, qui est de prouocatione ad episcopū Romanum, & de presbyteris ab eo mittendis cum auctoritate Pont. ad renouandū iudicium, si videatur, & hoc ab eo impetretur. Rursus idem Basilius in epistola ad Occidentales, sic ad Pontificem Roman. scribit, obsecramus itaque vos, si dominus permiserit, vt tute ad nos venire liceat, ne pigeat nos visitare: aut si hoc beneficiū in aliud tempus reseruat, qui vitam nostram sapienter moderatur, scribite, quæ ratio consolandi eos, qui malis premuntur, & ea corrigendi, quæ quassata sunt, a vobis scribi postulat. multiplex enim quassatio ecclesię facta est, quæ nos vehementer affligit. Nec auxilium aliunde expectamus, nisi dominus opera vestra, qui fideliter ei seruitis, curationem nobis adhibuerit. Sic vero visitare, & quassata curare bonis pastoribus tribuit propheta Ezech. Quid igitur aliud est, auxilium curandi quassationem ecclesiæ ab hęreticis, tanquam a lupis illatam, ab episcopo Romano, velut a primo, & vniuersali pastore petere, nisi ad eum prouocare? Ac paulo post petit idem Basilius a Pontifice, vt Eustachium, Apolinarium, & Paulinū hæreticos declaret, vt deinceps ab omnibus catholicis vitentur. Et quia Liberius Pont. cum collegis suis Eustachium antea absoluerat, & restitui iusserat, qui postea mutatus, ad vomitum reuersus erat, petijt nomine catholicorum a Felice Liberij successore, vt scriberet rursus ad ecclesias Orientis, quibus de causis, antea receptus fuisset: & quemadmodum mutatus

Philip. 3.

postea, gratiam, quam consecutus esset, amisisset. Et quid hoc aliud erat, quam ab ijs, qui Eustachium, tanquam a Liberio cum collegio fratrum rite prius absolutum, & in communionem receptum, inique post amissam gratiam defendendum iudicabant, ad episcopum Romanum Liberij successorem prouocare, vt iniquitatem, & imperitiam inique iudicantiũ corrigeret, hic enim est, vetus vsus appellandi. Rursus idem Basilius in epist. ad Transmarinos, (sic enim vocat nunc Occidentales, idest, episcopũ Romanum, cum collegis suis) eorum opem implorans, postquam statum rerum ecclesiasticarum exposuit, cum, inquit, sic res nostrę habeant, cõsentaneũ erat pro vestra in nos charitate, viros aliquos probatos ad nos mitti, qui nos ęgrotantes visitarent: & litteras ad nos crebro dari tum ad volũtates nostras confirmandas, tum ad corrigendum errata. nec enim negamus multis nos lapsibus obnoxios esse, vt qui homines simus. Deinde subiungit, sed quia hactenus fratres, quæ nobis debebatis, omissa sunt, siue quia non aduertistis, quod vos decebat: siue quia nos visitatione vestra indignos iudicastis, aliorum in nos criminationibus anticipati, ecce, inquit, nos principium scribendi facimus, & criminationes nobis illatas cõfitemur parati a vobis examinari, modo velint ij ipsi, qui nos contumelijs vexant, in conspectum vestrum venire. Si vobis præsentibus conuicti erimus, erratum nostrum agnoscemus: & vos post examinationem veniam a deo feretis; & accusatores nostri remunerabuntur. quod si nos ante examinationem condemnaueritis, nobis quidẽ nulla fuerit facta iniuria prętер iacturam nostrę vobiscum amicitiæ, ac societatis, quæ apud me maximæ ęstimationis est: ac idem ipsum damnum vos facietis nobis amissis, & euangelio repugnare videbimini, cum ait, Nũquid lex iudicat hominem, nisi audiat, & cognoscat, quid faciat? hactenus Basilius. Cũ ergo queritur Basilius, quod falsis eius accusationibus Pont. Ro. credidisset, postulatq́; vt maiore cura causam recognoscat, ac pręsentibus accusatoribus reum examinet, an nõ cõfitetur palã, esse quidem ab alijs prouocationẽ ad Pontificẽ, ab eo autẽ ad aliũ nõ esse? etenim si esset, quod per anticipationẽ falsę opinionis ex calumnijs accusatorũ conceptę factũ a Pontifice queritur, non a Pontifice, sed ab alio corrigi postulasset, qui est, vt sæpe dixi vsus appellandi vetus, & a ratione dictatus, & a iurisconsultis traditus. An Martinus Lutherus aliquid simile fecit, cũ se a Leone X. dãnatum esse querebatur, petijt ne ab eo, vt audiretur? promisit, agnoscere errata sua, si coram cõuictus esset? minime. cur ita? nisi quia non agnoscebat Pontificẽ primũ iudicẽ: vnde maluit, vt hęreticus, iudicio suo condẽnari, quam iudicio ecclesiæ Romanę stare. Cum ergo ius Apostolicum Pontificem Romanum, vt primum, ac summum in terris ecclesiasticum iudicem appellandi ratione ęquitatis naturalis dictante ideo institutum sit, vt, sicut ait beatus Anacletus, qui iniuste opprimuntur, iuste fulciantur, necesse erat, vt qui beato Petro iubebat, & in eo successoribus eius, vt fratres suos, qui episcopi in primis accipiendi sunt, firmaret, ac fulciret, omnibus eum appellandi faceret potestatem. Etenim si natura sagax, & prouida, vt Philosophi tradunt, non deficit in necessarijs, multo magis auctor naturę, si beato Petro & successoribus eius firmandi, ac fulciendi potestatem dedit, in ijs, quę ad eam potestatem vtendam necessaria erant, debuit nõ deesse. alioqui quo modo, quod dominus iusserat, idest, firmare fratres, episcopus Romanus

Ioan. 7.

beati Petri successor exequi potuisset? quomodo inquam,nisi ius ad eum confugiendi cum necesse esset,omnibus fratribus dedisset?Sicut.n. vt Iabolenus iurisconsultus ait,cui data est iurisdictio, ea quoque concessa esse videntur,sine quibus iurisdictio explicari non potest:sic etiam ratio postulat,vt cui data est potestas firmandi alios,quos opus sit erigi, & sustētari,huic concessa sit iurisdictio:& alijs potestas appellādi eum, idest, ad eū confugiēndi.quia neque potestas sic firmandi,sine iurisdictione expediri potest,nec explicari:nec ista iurisdictio ad firmandum,& erigendum,sine potestate eum appellandi,idest,ad eū confugiendi.Quomodo igitur decretū appellationis ad sedem Rom.nec illi tēpori Pōtificū Apostolicorū, vt isti dicunt,neq; veritati congruebat? quod quidē non solū ex ratione naturali ortum ducit, sed necessitate connexi ex euangelio profectū esse facile concludere potest,qui ea,quæ superiore libro de ecclesia super Petrum fundata scripsimus, conferre sciat. Denique priscorum temporum esse,idest,Apostolicę institutionis decretū hoc,satis hoc tertio libro grauissimis testimonijs,& exemplis magnorum cōciliorum Niceni,& Chalcedonensis,ac veterum auctorum ostensum est. Ne vero hoc ius appellationis ad sedem Rom.aut ambitiosum, & superbum, aut violentum, aut imperiosum esse hęretici calūnientur,cōsiderent quāta moderatione, & æquitate temperatū sit.Repetā.n.iterū,quæ Pontifex Anicetus de eo scripsit.Si autē,inquit,propter nimiam longinquitatē,aut temporis incōmoditatē,vel itineris asperitatē graue ad hanc sedē eius causam deferre fuerit,tunc ad eius Primatē causa deferatur:& penes ipsum huius sanctæ sedis auctoritate iudicetur.Desinant igitur Magd. blasphemare quod ignorant,cum falso tradunt,decretū de appellationibus in epistola Sixti non cōgruere tempori,neq; veritati;per quos via veritatis, sicut ait scriptura,
2.Pet.cap.2. blasphematur,qui in auaritia fictis verbis de miseris Lutheranis, quos decipiunt,negotiantur;quibus iudicium iam olim non cessat:& perditio eorum non dormitat.Qui dū nolunt esse in ecclesia vnū ducem vniuersi gregis Christi,nolunt esse in ea optimū statum monarchiæ; quā docuit Moisem dei sermo:Philosophos ratio:pecudes ipsa natura.Quanto ergo simpliciores,& meliores eis sunt, vt in alios istorū similes beatus Cyprianus scripsit,brutę pecudes,& muta animalia?& cruenti licet, ac furentes inter gladios,atq; inter arma prædones?Prępositus illic agnoscitur, & timetur, quē nō sententia diuina cōstituit, sed in quē factio perdita, & nocens caterua consentit.Hęc ille ad Puppianum.Hactenus respōsum sit ad ea,quæ ex Synodo Carthagi. in decretum de appellationibus,quod in epistolis Pontificum Apostolicorum frequēs est,& in Primatū Pontificis a Magd. obiecta sunt.quę quantum satis visum est,refellimus: & nostra confirmauimus.non enim fuit nobis propositum,omnia hic de potestate Pōtificis, immo neq; multa scribere; nequis plura hic requirat. Scripserunt multi multos de ea re libros;ac nos etiam iam pridem libros tres non magnos, quos ex verbo dei,quod isti semper iactant,& inclamant,cōtexui: & alia quædam in libro tertio de Dogmaticis characteribus verbi dei, pręter illa, quę libro etiam superiori Magdeburgensibus eodem pertinentia responsa sunt. Respondeamus deinceps ad alia crimina.

Respon-

Responsio de pulsis, ante iudicium restituendis: Quomodo decretum Euaristi illi sæculo, & ueritati conueniret secundum æquitatem naturalem, & ecclesiæ catholicæ decentiam, & secundum legem priscorum Imperatorum, quam ecclesia a principio approbauit, & recepit: & quid de legibus sæculi iustis ab ecclesia recipiendis Sixtus Pont. scripserit. Item de epistola canonica Cyrilli ad Domnum Archiepiscopum de restituendo pulso. Cap. 5.

OBijciunt præterea de episcopo pulso, ante iudicium restituendo in epistola 2. Euaristi, quod hoc etiam non congruat tempori, neque veritati. Credo visum esse Magdeburgensibus non congruere tempori Euaristi 6. post beatum Petrum Pontificis hoc decretum, quod multis post eum temporibus factum sit ab alijs Pontificibus idem decretum a Caio, Fabiano, Ioanne, Eusebio, Pelagio, Stephano, & alijs, ne omnes enumerem: quos quidem non necesse fuit de Euaristo meminisse. consueuerunt enim non solum Pontifices, sed etiam Synodi decreta facere, de quibus rebus iam ante facta essent: quod nihil aliud est, quam illa ipsa decreta renouare, ac confirmare, neque tamen de illis prioribus mentionē facere. sic licet notare aliquos canones in Nicen. Synodo, Antiochena, Laodicēsi, Ancyrana, Chalcedonen. Carthaginens. vt cæteras taceam, de ijs rebus æditos, de quibus extant Apostolorum canones, qui tamen in illis ipsis Synodis, nō citantur. Tempori ergo Euaristi non congruere decretum hoc De episcopis pulsis, ante iudicium restituēdis, nunquā Magdeburgenses dixissent, nisi familiare ei esset ad pauca respicientibus, facile pronunciare, vt in quosdam alios similes Princeps Philosophorum dixit. Est enim in libro quarto digestorum decretum Antonini De restitutione ante iudicium, quod naturalis æquitatis ratio docuit. Siquis spoliatus, ante iudicium non restitutus, indicta causa damnatus esse videatur; quo nihil potest esse iniquius. Marcellus igitur iurisconsultus, diuus, inquit, Antoninus Marcio Afsito prętori de succurrendo ei, qui absens rem amiserat, in hanc sententiam rescripsit: Etsi nihil facile mutandum est ex solemnibus, tamen vbi æquitas euidens poscit, subueniendum est. itaque si citatus non respondit, & ob hoc more solito pronunciatum est, confestim autem pro tribunali te sedentem adijt, existimari potest, non sua culpa, sed parum exaudita voce pręconis defuisse. Subiungit autem Marcellus iurisconsultus: nec intra has solummodo species consistet huius generis auxilium. etenim & deceptis sine culpa sua, maxime si fraus ab aduersario interuenerit, succurri oportebit, quamuis etiam de dolo malo actio competere soleat: & boni prætoris sit potius restituere litem, vt ratio, & æquitas postulabit, quam actionem famosam constituere; ad quam tunc demum descendendum est, cum remedio locus esse non potest. Igitur si hæc humana lex De pulso, ante iudicium restituendo ex ratione æquitatis naturalis profecta est, & tam iusta, & antiqua est, vt eam in rescriptis Anto. Imperatoris, & in notationibus Marcelli iurisconsulti legamus, quis diceret, nō cōgruisse temporibus Euaristi, idest, tēporibus Domitiani & Neruę Traiani? quis inquā, pręterquā Mag. odio ecclesię nostrę & sanctorū Pontificū cœcos. ac furētes. quod si cōcedant tandē, vt coguntur, congruisse tēporibus priscorū Imperatorū hanc legē ex æquitate naturali profectam, & contra multas iniurias, & fraudes ac violētias, quę

Magd. similes illis philosophis q ad pauca respicientes facile enunciant.

Decretū De restitutione ante iudicium unde natum, & quam uetus eius sanctio.

Quod omnino necesse sit consiteri congruisse tempori Euaristi decretum de pulso ante iudiciú restituendo.

ficri poterant, patronam, cur non concedant, vt Sanctissi. Pont. Euaristus hoc ius æquitatis legibus sęculi iam olim sancitum ad vtilitatem ecclesię, & innocentiæ defensionem per epistolam suam approbauerit, & sanxerit? præsertim cum isti ipsi Magdeburgen. licet parum memores sint, in prima Cent. c. 7. in iudicio de canonibus apost. sic scripserint, Verum hoc sæculo apostoli, & alij legibus politicis magistratus vsi sunt, illud scientes euangelium non abolere politica iusta, & honesta. hęc isti. Vnde Calixtus primus temporibus Antonini Caracallæ in epist. 2. Nos vero, inquit, sequentes patres nostros & eorum vestigijs inhærentes infamia eos notamus, & infames esse censemus, qui infamiæ maculis sunt aspersi; nec accusationes, inquit, eorum, quos leges sæculi reijciũt, suscipere debemus. deinde subiũgit, Quis enim dubitat leges humanas rationi, & honestati nō repugnantes esse amplectendas? pręsertim vbi vel publicæ consulunt vtilitati, vel ecclesiasticæ dignitatis auctoritatem defendunt, ac pro adminiculo tuentur, &c. Præterea beatus Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, cuius auctoritas quanta sit, Ephesina Synodus testis est, quam sit iniquũ eijcere episcopum ex ecclesia indicta causa, ac rursus quam æquum sit, restituere eum prius, deinde in iudicio sisti, & audiri, & quam sit hoc canonicum, & ecclesiasticum, docuit in epist. quam ad Domnum Archiepiscopum de quodam episcopo pulso, ante iudicium restituendo scripsit: quæ propter auctoritatem, & vtilitatem relata est a patribus ecclesiæ orientalis inter canones, & appellata canonica. ergo postquam cum pluribus verbis arguit, Melius, inquit, æquiusq; erat eius causam audire. & paulo post, Cogitãs ergo, inquit, quid canonibus sancitum sit, quid ecclesiam deceat & quid clericos ipsos, qui sacrorum administrationi præsunt, siste quæso lachrimas senis; qui, si voluerit cum accusatoribus litigare, litiget, vt est in more, te cognitore & iudice, tuisq; episcopis: nisi aliquos propter suspicionem reijciat. & paulo post, Bona autem ei ablata duplici, inquit, nomine & causa restituere oportet: tum quia nihil prorsus huiusmodi committendum erat: tum quia vbique terrarum cunctis episcopis etiam sanctissimis acerbissimum esse solet rationem ab ipsis de sumptibus factis reposcere. hactenus Cyrillus. Quod si pulsum restituere ante iudicium, quod a Domno Archiepiscopo Cyrillus Patriarcha postulat, hoc ecclesiam, & eos, qui ecclesijs pręsunt, decere dicit, præterquam quod canonibus quoque sancitum est; cur igitur dicunt Magdeburgenses non congruisse hoc decretum tempori Euaristi, neque veritati? An non congruebat Euaristo, vt sciret, quid ecclesiam, & eos, qui ecclesijs pręsunt, deceret? & quid lex naturæ insita præscriberet? Denique esse hoc decretum ab Euaristo Apostolico Pontifice profectum testatus est Isidorus ante annos prope nongentos in prologo suę collectionis epistolarum Pontificalium, ac canonum, quæ extat, & cuius meminit Igmarus Archiepisc. Rhemensis ante annos septingentos. Postquam ergo citauit Isidorus epistolã magni Leonis ad Synodum Chalcedonensem de restituendis pulsis ante iudicium, subiungit idem Isidorus, eadẽ & antiqui, & apostolici, qui fuerunt ante Synodum Nicenam sanxerunt. & rursus eadẽ, inquit, sanxit Synodus, quæ habita est in Larissa sub Valeriano principe. Somniant ergo Magde. eum dicunt, circa tempora Caroli Magni fictam esse hanc epistolam propter hoc decretum, quasi illis temporibus non congrueret. Deinde

Quid Cyrillus Alex. scripserit de restituendo pulso ante iudicium.

Isidorus de antiquitate decreti de restituendis pulsis ante iudicium.

de si temporibus Nicenę Synodi congruebat, vt hoc ipsum sanciret, vt intelligi potest ex sententijs illis canonicis ex actis Nicenę Synodi collectis, quas Iulius Pontif. epistolę suę ad Orientales inseruit. quod Damasus quoque in epistol. tertia ad concilia Africæ testatur, cum ait, De eiectis vero, & suis rebus spoliatis nihil vobis verius significare queo, quam sancti patres definierunt (Nicenos enim patres dicit) & nostri prędecessores apostolica auctoritate roborarunt: si inquam, cōgruebat temporibus Niceni concilij, quod ratio ęquitatis naturalis docuit, nō posse inermes, vt idem Damasus ibidem ait, cum armatis rite pugnare, quomodo nō potuit idem congruere temporibus Euaristi? eandem rationem ęquitatis naturalis produxerunt tum alij Pon. tum Nicolaus primus Damasum, & Damasi verba imitatus, cum scribens de quibusdam pulsis, ante iudicium restituendis ad episcopos, & archiepiscopos, qui in Suesonica vrbe conuenerāt, prioribus, inquit, redditi gradibus, & ordinibus, & quodammodo suis omnibus reuestiti, aduersus impetentem integras vires habeant. deinde subiungit, non enim inermis cum armato conflictum inire potest: bene autem habet, quod epistolas Nicolai, qui in 9. sęculum incidit, non negant Magd. id quod a 6. sęculo post natalem domini facere cœperunt in aliorum Pontificum epistolis, quarum testimonijs, cū eis videtur, libēter abutuntur. ex quo fit, vt simul Damasi, & patrum Synodi Nicenę testimonium de pulsis, ante iudicium restituendis in epistola Nicolai nescientes confiteantur.

Decretum de restituēdis pulsis ante iudiciū in Nice. conci. ex Iulio, & Damaso, confirmāte Nicolao. 1. cuius epistolas nō negāt Magdeb.

Defensio decreti Euaristi de sacris vasis non tangendis nisi a sacratis, & quomodo cōgruat tempori. Item de aqua & sale benedicto, & de aspergendo populo. Quid hæc significent & operentur, & de mysterio aquæ super terram effusæ in libro 1. Reg. tum de ijs, quæ Lutherani hodie secundum apostolicas traditiones faciunt, quamuis eas negent. Item quomodo benedictio aquæ & salis sit in scriptura Pauli fundata, & de interpretatione illius loci Pauli ad Tim. de sanctificatione creaturæ per verbum, & orationem, ex proprietate verborum, secundū scripturas de prompta, & quomodo scripturis, & sibi ipsis repugnare necesse sit eos, qui virtutem spiritualem in sanctificatione aquæ & salis negāt. Item testimonia, & exempla virtutis aquæ benedictæ ex historia Eusebij, & sancti Epiphanij. Cap. 6.

» DEcretum quoque Euaristi de sacris vasis non tangendis nisi a sacra-
» tis aiunt similiter, non congruere tempori, neque veritati, sed qua ratione non congrueret, nihil plus attulerunt hic, quam in superioribus. satis demonstratum esse putant, si ipsi dicāt. Interrogemus ergo nos quare non congruit tempori, neque veritati? an tempori non congruit, quia tempore Euaristi non erant vasa sacra? ecquis ita deliret, vt hoc aut dicendum, aut credendum esse putet? dicant potius, non fuisse tunc sacra vlla; quæ si erant, simul consequens est, vt essent vasa ad sacra facienda: quod si erant eiusmodi vasa, an nō congruit veritati, vt sacra vasa essent? vel dicant potius, nihil distare inter sacra & profana: vt non magis opus sit sacris vasis ad sacra in templis facienda, quam ad conuiuia in lustris agitanda: non magis ad ecclesiæ ministerium, quam ad culinæ vsum. o cœcas mentes, & blasphemas linguas. An putant isti Babylonium sine Deo in hoc mundo, vt Apostolus ait, plus honoris vasis templi, cuius sanctuarium iuxta prophetiam Danielis dissipaturus erat populus cum duce venturo,

Absurdum eš mentis Magde. non cōgruisse tempori Euaristi, prohibere laicis sacra vasa tangere.

turo,& finis eius vastitas,& in templo abominatio desolationis,& vsque ad consumationem,& finem perseueratura desolatio,plus,inquam,honoris debuisse,quã Euaristus sanctissimus Pont.deberi intelligeret vasis domus Dei:cuius gloria nouissimæ,iuxta prophetiam Aggęi,maior quã primæ?an putatis Magdeb.quod qui non pepercit Balthasari, neque supplicium ei differre voluit, quia exemplo paterni supplicij nihil profecisset, immo ea ipsa nocte,qua ipse & mille optimates in vasis sacris biberunt, eum occidi & Babylonem capi voluit,vobis fortasse parcet, qui peiores illo estis? ille enim saltem territus est articulis illis manus scribentis, qui ei in pariete apparuerunt:& Danielem honore affecit, & pręfecit regno: siue ne a præsentibus condemnaretur, vt quidam vetus interpres ait, siue quod liberationem per eum consequi speraret.at vos Magdebur. neque suppliciũ Balthasaris terret,neque mouet, quin vasa sacra communia esse dicatis,& putetis:immo, quod grauius adhuc est,eos,qui ferũt vasa domini,vt profanos habeatis.Sed prosequamur reliqua huius generis & loci:inter ea enim,quæ tempori & veritati negant congruere, ponunt quoque decretum Alexandri epist.1.de aqua & sale benedicto,& aspergẽdo populo,vt sanctificetur.Sed recitemus Alexandri verba,Aquam, inquit, sale conspersam populi benedicimus, vt ea cuncti aspersi sanctificentur: quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. nam si cinis, inquit,vitulę aspersus sanguine,populum sanctificabat, atque mundabat, multo magis aqua sale aspersa diuinisq; precibus sacrata, populum sanctificat,atque mundat: & si sale asperso per Heliseum Prophetam sterilitas aquæ sanata est,quanto magis diuinis precibus sacratus sterilitatem rerũ aufert humanarum,& coinquinatos sanctificat, atque mundat, & expurgat:& cętera bona multiplicat:& insidias diaboli auertit, & a phantasmatis versutijs homines defendit?nam si tactu fimbrię vestimenti Saluatoris saluatos infirmos esse non dubitamus,quanto magis virtute sacrorũ eius verborum diuinitus sacrantur elementa, quibus sanitatem corporis & animę humana percipit fragilitas?Addamus & nos ad hęc exempla scripturæ sanctæ a Pontifice commemorata,quod in lib. Regum 1.scriptũ est de aqua effusa in terram in honorem Dei, sic enim ait, dixit autem Samuel, congregate vniuersum Israel in Masphat, vt orem pro vobis Dominum: & conuenerunt in Masphat, hauseruntq; aquam & effuderunt in conspectu Domini super terram.Sic enim est apud 70.deinde subiungit, & ieiunauerunt in illa die,& quę sequuntur.Percontemur hic Magdeburgẽses, & cęteros Lutheranorum Magistros, an putatis temere hoc factum esse, ac sine vlla mysterij significatione,aut superstitiose? absit,vt ita quisquam vestrum desipiat,cum clare dicat Apostolus,omnia in figura contigisse illis.interpretetur ergo nobis hoc mysticum ęnigma aquæ illius corã Domino effusę,vt alios nunc omittam,Cyrillus Alexãdrinus:sic enim in homilia 18.ex 30.quas nobis reliquit inscriptas ἑορταστικάς,scripsit,vidisse Samuelem in spiritu verbum,quod est fons vitæ,fieri hominem, & voluisse, honorare typo illo ac figura Deum,qui futurus erat homo:terra enim inquit,super quam effundebatur aqua,symbolum erat carnis, quam assumpsit:& aqua symbolum vitę.sic quoque inquit, iussit Deus Moisi, sumere aquam ex fluuio,qui erat symbolum patris, sicut aqua symbolum filii ex patre tanquam fluuio,siue fonte nascentis,& effundere super terram,quę

erat

Magd.plus honoris putãt debuisse uasis sacris regem Babylonis idololatram, quam Euaristũ sanctiss.Pont.

Magd. peiores Balthasare rege Babylonis. Dan.c.5.

Decretum Alex. de aqua cum sale benedicto.

1.Reg.c.7.

Quid significaret mysterium aquæ corã domino effusæ a Samuele. Cyrillus in homeliis paschalibus.

Exo.7.

erat ſymbolum carnis, & illa aqua ſic effuſa ſuper terram, fiebat ſanguis, qui morté ſignificabat, ante.n.quam Deus homo fieret, mori non potuit. Similiter inquit, Samuel ſtatim poſt aquam illam effuſam ſuper terram, immolauit agnam, qui fuit typus, ac figura Chriſti immolati. Hactenus Cyrill. quod ſi Samuel vt Deum typo, & imagine honoraret, effudit aquã ſuper terram coram Domino, ideſt in honorem Dei, & tanquam genus oblationis Deo acceptæ, hoc enim ſignificat, ſecundum Idioma ſcripturæ ſanctæ illud, coram Domino, ſiue in conſpectu Domini, & ſi illa effuſio aquæ ſuper terram iuſſa fieri a Samuele ſecundum ſpiritũ in nomine Dei, qui futurus erat homo, & moriturus, quæ erat quædam typica ſanctificatio aquæ illius, tantum valuit cum ieiunio illo adiuncto, vt victoriam de hoſtibus, Deo de cœlo tonante, perterrefactis impetraret, vt hiſtoria Regum narrat, cur non multo etiam plus valeat ad perterrefaciendos, & fugandos dæmones aquæ per verbum Dei iam incarnati, & pro nobis mortui, & iuxta Prophetam, tanquam aqua effuſi ſanctificatio, & ad honorẽ ipſius aſperſio, tanquam genus oblationis? quid, inquã, obſtat, quominus aqua, quę myſterijs Dei ſeruit, ad fugandos dęmones, morboſq; pellẽdos effectum diuinæ gratiæ per inuocationem eius ſumere poſſit? quod ſi poteſt, cur quod vbiq; Chriſtiani credunt, & Chriſtiane operantur, vos negatis? & ſi nihil ſine ſcriptura ad cultum Dei faciendum eſt, vt traditis, vbi legiſtis in ſcriptura canendum eſſe a populo in eccleſia, pręcinente concionatore? non hoc dico, quod iſtam conſuetudinem a primis veſtris magiſtris pie vobis, & accõmodate ad ingenium gentis Germanicę diebus pręſertim ſolemnioribus relictam damnem, ſed quod neq; vos traditionem aquæ benedictæ cum benedictione ſalis aſperſi, quam a ſanctis Apoſtolis accepimus, damnare debeatis, ſed potius recipere, vt maiores veſtri receperunt, vt crucem quoq; in frõtibus facere multi nõ Brentiani recepiſtis, quod nulla vos ſcriptura docuit: & cibos etiã benedicere, antequã guſtetis. nec.n. hoc facitis, ne hic more veſtro cauillari incipiatis, quia hoc in euangelio a Chriſto factũ legitis: aliud.n. eſt imitari, quod Chriſtus fecit: aliud facere, quia pręceptũ eſt, etenim ſi ad imitationẽ, & exemplũ Chriſti cibos benedicitis, & non ex pręcepto traditionis apoſtolicę, ſicut nos, qui conſtitutionẽ de benedicendis cibis, antequã guſtemus ab Apoſtolis traditã habemus, & ſequimur, quæ eſt in lib. 5. Clem. Rom. in extrema parte, cur nõ ſeruatis ieiuniũ 40. dierũ, quibus Dominus ieiunauit? nec.n. illud ieiuniũ ad legẽ Moiſis pertinebat, quę nõ pręcipiebat tale ieiuniũ, ſicut pręcipit lex euangelicę & apoſtolicę traditionis? cur itẽ miniſtri veſtri ad exemplũ euangelij nõ imponunt manus ſuper ęgros, vt nos facimus? cur nõ vngunt eos oleo, vt eſt in euangelio Marci, ſicut in eccleſijs catholicorũ a miniſtris noui teſtamenti fit? quod ſi vos ideo cibos benedicitis, quia ſcriptũ ſit a Paulo, nihil reijciendũ eſſe, quod cũ gratiarũ actione percipitur, ſanctificari.n. creaturã per verbũ Dei, & orationẽ, recte hec, & nos creaturã aquę & ſalis benedicimus propter hanc ipſam ſcripturã Pauli. vt iam conſtitutio ab Apoſtolis tradita de benedictione aquę ad depellendas ęgritudines, & fugandos dęmones, quæ a Cle. Rom. in lib. 8. de conſt. apoſt. ſcripta eſt, nõ ſit per ſermonem tantum tradita ſine ſcriptura. ſed recitemus conſtitutionẽ, & conferamus eam cũ ſcriptura Pauli, ſic.n. ait in

Mm persona

Comparatio aquę illius effuſæ [illegible] honorem Dei a Samuele & aquæ benedictę nobis in honorem Dei aſperſæ.

Pſal. 21.

Negant Magd. quod vbique omnes Chriſtiani credũt, & operantur.

Quas traditiones ſine ſcripto Lutherani quoque teneant.

Conſtitutio apoſtolica de benedictione ciborum, antequam guſtentur.

1. Tim. c. 4. Coguntur Lutherani, qui cibos benedicũt ex traditione, concedere benedictionem aquæ item ex traditione.

Conſtitutio apoſtolica de benedictione aquę & de virtute eius.

persona Matthæi Apostoli benedicat episcopus aquā aut oleū: Sin vero non adcrit episcopus, benedicat presbyter præsente diacono: dicat autē in hunc modū, Domine Sabaoth, Deus virtutū, creator aquarū, & amator hominum, qui dedisti aquam ad bibendum; & oleum ad exhilarandum faciem in exultationem lætitiæ, ipse etiam nunc sanctifica hanc aquam & oleum ex nomine eius, qui obtulit, vel quæ obtulit, & tribue ei vim sanandi, & depellendi morbum, fugandi dæmones, & expellendi omnes insidias per Christum spem nostram, cum quo tibi gloria, honor, & cultus, ac sancto spiritui in sæcula. amen. Si non mouet vos tanta auctoritas, at moueat saltem tanta antiquitas: sed conferamus hanc orationem cum loco

Collatio benedictionis aquæ & salis ab apostolis traditæ, cum loco Pauli de benedictione ciborū.

Pauli ad Timotheum. Paulus ait, sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem: oratio vero hæc ait, sanctifica hanc aquam: deinde explicat vim sanctificationis, subiungens, Tribue aquæ vim sanandi, & depellendi ægritudines, & fugandi dæmones: hęc est imploratio auxilij aduersus ea, quæ nocent, quam implorationem auxilij significat ἔντευξις, vt Theodoretus in comment. epistol. prioris ad Timotheum capite secundo notauit. quo verbo vsus est idem Paulus in eadem epist. c. 4. cum ait, sanctifica

Quid significet in loco Pauli de sanctificatione ciborum ἔντευξις ex Athanasio, & Theodo.

tur enim διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως, idest per verbū Dei, & orationē, vt interpres vetus vertit: sic etiam accepit hoc verbum magnus Athanasius in prologo explanationis Psalmorū ad Marcellinū, cū eos psalmos notat, in quibus est ἐντυχία, idest, imploratio auxilij, hoc. n. verbo vtitur, pro quo Paulus vsus est verbo ἔντευξις. quare cum uos Magdeburgenses, & cæteri Lutheranorum magistri negatis accipere creaturas per implorationem auxilij, quæ fit in verbo Dei, virtutem quandam spiritualem ad auxiliandum nobis contra ea, quæ nocere possunt, hanc Pauli scripturam negatis.

Qui negant accipere creaturas per implorationem auxilii dei uirtutē ad auxiliandū nobis in nomine eius, scripturam negant.

non intelligentes eam, neque virtutem eius. hæc est enim vis sanctificationis facere, vt quod sanctificatur, fiat in timorem aduersarijs potestatibus. Sicut ait Esaias, Dominum virtutum ipsum sanctificate: idest, facite vt sit vobis timori. vnde subiungit, interpretans, quod dixerat, ipse erit timor tuus; & si in ipso confisus fueris, ipse erit tibi in sanctificationem: sic enim est, apud 70. idest ipse mundabit te, & faciet sanctum. itaque cū creatura per verbum Dei, & orationem sanctificatur, & fit in timorem aduersarijs potestatibus, Deus in ea sanctificatur, & in ea fit in timorem. & cum in huiusmodi sanctificatione creaturæ per verbum Dei, & orationē facta nos confidimus contra ea, quæ nocere possint, non in creatura nuda, sed in virtute verbi Dei omnipotentis confidimus, & ipse nos in eo confidentes mundat, & sanctificat in creatura sua. vnde in oratione sanctificationis aquæ, quam paulo supra ex libro octauo. Clemen. de apost. constitut. recitaui, tribue (inquit) ei virtutem sanandi, & fugandi dæmones per Christum spem nostram. Sic igitur nos scripturam Pauli de sanctificatione creaturæ per verbum Dei, & orationem, secundum traditionis apostolicæ consuetudinem, quæ in omnibus ecclesijs catholicorum viget, interpretamur, & secundum vim verborum, quibus Paulus accommodate ad sensum materiæ subiectæ vsus est. Vos vero Magdeburgenses, & cæteri Magistri Lutheranorum, quomodo scripturas potestis intelligere, qui neque cum catholicis traditionibus conferre eas vultis: neque eas κατὰ λέξιν, idest, secundū verba interpretari didicistis.

Que sit uis sanctificationis creaturę.

Esa. 8.

Quare Magd. & cæteri magistri Luthe. non possint intelligere scripturas

sicut

ſicut ſancti Apoſtoli præcipiunt, vt ex 2. libro de conſt. apoſto. capitu. 5. intelligere poteſtis: vt in hoc loco Pauli, in quo neque quid verbum ſanctificandi, neque quid ἔντευξις ſignificet ſcire curatis. cum tamen, vt notauit Adrianus, ſiue Andronicus, vt Photius in bibliotheca ſua vocat, vetus auctor in Iſagoge ſcripturarum, quam ſcripſit, ſingula verba ſcripturæ ſigna quædam ſint itineris & curſus, quæ ſunt (inquit) ingredientibus viam intelligendi oſtendenda, vt ſine errore, ac tuto ad deſtinatum perueniant. qui enim verba negligunt, volare (inquit) cupiunt, & non per viã ingredi. admonet deinde idem Adrianus, oportere diſcernere in ſcripturis idiomata, figuras, & tropos, & interpretari κατὰ λέξιν accommodate ad ſenſus rei ſubiectæ, quod mihi ex conſtitutionibus Apoſtolorum ſum pſiſſe videtur. huius legis interpretandi κατὰ λέξιν multa eſt, apud magiſtros Lutheranorum ignoratio & neglectio, quæ eos in plurimos errores inducit. deinde iubet etiam apoſtolica conſtitutio in eodem libro 2. cap. 5. accurate interpretari ſcripturas, euangelium, vt legi, ac Prophetis, conſonet: legem & prophetas, vt euãgelio. Quare ſi potuit Propheta Eliſæus tempore legis impetrare ſali in aquam iniecto virtutem ſanandi ſterilitatem, & inſalubritatem aquæ Hiericunthinæ in virtute Dei, qui nondum factus erat victima, & reconciliatio noſtra, & ſal fœderis noui teſtamenti: & potuit item Samuel facere, ſicut paulo ante dixi, vt indicto ieiunio & aqua effuſa ſuper terram in honorem Dei, qui nondum erat factus homo, & pro nobis, tãquam aqua iuxta prophetiam Dauid effuſus, Deo de cœlo tonante, hoſtes perterrefacti darent ſe in fugam, quomodo poterit quis ſcripturam Pauli de ſanctificatione creaturę per verbum Dei & orationem ita interpretari, vt conſonet Prophetis, ſi idem neget creaturam aquæ per verbum Dei, & orationem ſanctificatam, valere aduerſus poteſtates aduerſarias, & alia mala? quomodo, inquam, conſonabit nouum teſtamentum veteri, ſi prophetica, ac typica ſanctificatio creaturæ efficere poteſt, quod non poteſt euangelica & apoſtolica ſanctificatio creaturæ in virtute Chriſti pro nobis crucifixi facta? Sed vrgebo adhuc hunc locum Pauli, neque prius vos dimittam, quam percontando magis adhuc reuincam. Quæro a vobis Magdeburgen. vtrum putetis accipere creaturam aquæ, aut panis per ſanctificationem, quæ ſecundum Pauli ſcripturam fit per verbum Dei, & orationem, aliquam virtutem ſpiritualem, an non? Si nullam accipit; ſed potius ſola & nuda natura aquæ, aut panis, aut ſalis remanet poſt ſanctificationem, quid illa apud Paulum, verbum Dei, & oratio efficiunt? Si nihil, fruſtra ergo adhibentur. Si forte dicitis adhiberi tantum in gratiarum actionem, dici hoc non poteſt, ſi verborum vis, & ratio ad interpretationem ſcripturæ neceſſario ſecundum regulas patrum adhibenda eſt: aliud enim eſt gratiarum actio, aliud petitio. non dixit Apoſtolus ſanctificari creaturam διὰ λόγου θεοῦ καὶ εὐχαριστίας idest per verbum Dei & gratiarũ actionem, ſed μετὰ εὐχαριστίας διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως idest, ſanctificari cũ gratiarũ actione per verbũ dei, & orationẽ petentẽ. ſ. auxiliũ iuxta vim verbi gręci ἐντεύξεως, vt in ſanctificatione aquæ, quam ſupra ex lib. 8. Clem. recitaui, illa eſt gratiarum actio, Domine Sabaoth Deus virtutum, creator aquarum, & amator hominum, qui dediſti aquam ad bibendum, & abluendum: commemoratio enim beneficij quędam gratiarum actio eſt; illa eſt ἔντευξις, ideſt oratio implorãs, Tri-

Conſtitutio apoſtolica de interpretatione ſcripturæ.

Andronicus, ſiue Adrianus in Iſagoge ſcripturarum de ratione interpretandi ſcripturas.

Interpretandi ſcripturas κατὰ λέξιν ingens, apud Lutheranos magiſtros ignoratio & neglectio.

Scd᷑m Mag. nõ conſonat nouũ teſtamentũ ueteri in ſpiritu: ualebatq; plus typica ſanctificatio creaturæ in uetere lege, quam ualeat uera in noua.

Compelluntur Mag. ad concedendum, aliqd in ipſa creatura quæ ſanctificatur effici per uerbum Dei, & orationem.

Quod ſit uerbum Dei, quæ oratio, & quæ gratiarũ actio, in ſanctificatione aquæ apoſtolica.

 bue

buc ei virtutem ſanandi, & fugandi dęmones: illud vero eſt verbum Dei, Per Chriſtum ſpem noſtram. quod ſi non fruſtra adhibentur ad ſanctificationem creaturæ verbum Dei, & iſta ἔντευξις, neque ad ſolam gratiarum actionem, vt docui, conſequens neceſſario eſt, vt aliquid in ipſa creatura ad vtilitatem noſtram efficiant. quod ſi ſaltem hoc ſolum negatis, tantam ſcilicet virtutem tribui aquæ ſanctificatę, vt ęgritudines ſanet, & dęmones expellat, & non nobis, tanquam domeſticis teſtibus, vt dicere ſoletis, nec experimentis noſtris fidẽ adhibetis, qui quotidie in eccleſijs noſtris cernimus in energumenis tremere, & cruciari dęmones, cum aqua ſanctificata aſperguntur, adhibete ſaltem fidem antiquis & veris hiſtorijs: Legite, quæ Euſebius non a nobis ſubornatus, nec heri, aut nudius tertius, ſed ante mille trecentos annos de Marcello Apameorũ epiſcopo & de aqua ſanctificata lib. 5. hiſtorię eccl. c. 21. ſcripſit, cum prętor quidam Chriſtianus auctoritate edicti Conſtantini Magni, & iuſſu Marcelli epiſcopi templum Iouis munitiſſima ſubſtructione ædificatum vellet ſubuertere, circũ foſſis (inquit) columnis, & ſubiectis lignis immiſit flammam: ſed hanc dæmon prohibebat, & reſiſtebat ignis efficacię. cum igitur multiplicem incẽdij conatum inutilem experirentur, faciunt ea de re certiorem paſtorem, qui ſtatim ad templum Dei currens iubet afferri aquam in vaſculo, qua ſuppoſita ſacro altari ipſe in faciem humi proſtratus benigno ſupplicabat Domino, ne vlterius progredi dęmonis tyrannidem pateretur, ſed in firmitatem illius detegere, & ſuam potentiam demonſtrare vellet, ne qua hinc maioris detrimentl occaſio infidelibus exiſteret. hęc & alia huiuſmodi precatus, figura crucis aquę indita, Equitium quendam diaconum fide, ac feruente ſpiritu munitum aquam ſumere iubet & velociter currere, ac flammæ aſpergere, quo facto, impatiens tactus aquæ dęmon aufugit, & ignis contraria ſibi aqua quaſi oleo excitatus ad ligna ſtatim adhęſit, & momento temporis abſumpſit. tunc columnæ, ſublatis fulcimentis, cum ipſæ collapſę ſunt, tum ſecum aliarum 12. ruinam traxere: templiq; pars, quæ cum columnis fuerat coniuncta, vna corruit pondere conuulſa. fragor autem totam vrbem peruagatus (erat enim ingens) cunctos ad rei ſpectaculum conuocauit; ac comperta fuga aduerſarij dęmonis, ad laudẽ omnipotentis Dei linguę eorum incitauerunt. hactenus Euſeb. videtis ne Magdeburgenſes quemadmodum creatura aquæ a ſacerdote per verbũ Dei & orationem, qua implorauit auxilium aduerſus dęmonem, ſanctificata, virtutem ſpiritualem ac diuinam, & aduerſarijs poteſtatibus horribilem acceperit? an vos difficiliores eritis ad credendum, quam Apamæi illi, quos narrat Euſebius illo miraculo commotos Deum laudaſſe? aut dicturi eſtis, magum fuiſſe Marcellum illum ſanctum vlrum? & per virtutem crucis, id eſt per verbum Dei pro nobis crucifixl magicam armaſſe aduerſus dęmones? non credo, ita impii eritis, vt hoc dicatis. ac ſi hoc exemplo contenti non eſtis, legite aliud ſimile apud Epiphanium libro 1. contra hæreſes tomo 2. in hæreſi Ebionitarum, quod ex eodem ipſo, cui accidit, narrat ſe audiſſe. erat autem is Ioſephus quidã ex Iudęo Chriſtianus, valde opulentus, & imperatoris valde pij amicus, cũ igitur Ioſephus vellet in Tiberiade templum ædificare, eſſetq; opus calce, & alia materia, caminos (inquit) extra vrbem multos facere iuſſit, ſeptem credo numero, quos fornaces vocant. at vero callidi, & qui omnia audent Iudæi, a præſti-

Virtutem ſpiritualem in creatura aquæ ſanctificatę quotidie experimur in noſtris energumenis.

Narratio Euſebij de virtute aquæ benedictæ.

Narratio. S. Epiphanii de virtute aquæ benedictæ.

ſtigijs apud ipſos fieri ſolitis non abſtinuerunt. incantationibus enim qui buſdam,ac curioſa ſedulitate ignem ligare, & diſperdere aggreſſi ſunt: Sed non perfecte potuerunt. Ceſſabat itaque ignis, & non operabatur: ſed extra propriam,vt ita dicam,naturam cõſtitutus erat.vbi autem ij,qui combuſtibilem materiam igni addere iuſſi erant,ligna videlicet,ſiue ſarmenta,nihil effeciſſent,Ioſepho rem ſignificauerunt. Commotus igitur vir & zelo erga deum correptus, extra ciuitatem cucurrit; & vbi aquam in vaſe afferri iuſſiſſet,accepto vaſe aquę corã omnibus, (multitudo enim Iudæorum confluxerat ad ſpectandum,euentum videndi cupida,& quid Ioſephus facturus eſſet)magna voce crucis ſignum proprio ſuo digito vaſi impoſuit, & inuocato nomine Ieſu ſic dixit, in nomine Ieſu Nazaræi, quem crucifixerunt patres mei,& his omnibus circunſtantibus,fiat virtus in hac aqua ad reprobationem omnis incãtationis,ac magicæ,quam hi fecerunt,& ad efficaciam potentiæ ignis ad perficiendum domum domini. & ſic accepit aquam in manum,& aqua ſingulos fornaces reſperſit: & diſſoluta ſunt incantamenta,& ignis corã omnibus emerſit.turbæ vero præſentes clamantes,vnus deus,qui auxiliatur Chriſtianis, receſſerunt. hactenus ſancti Epiphanij narratio. ſic ſanctificata eſt aqua illa per verbum Dei,cum dixit in nomine Ieſu, & διὰ ἐντεύξεως idest per orationẽ auxiliũ implorantem,cum dixit,fiat virtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis,ac magicę,quam hi fecerunt,& ad efficaciam potẽtię ignis. Hic quoque repetam, quod frequenter, cum de cerimonijs eccleſiaſticis diſſero,a diuino Dionyſio in ijs,quæ de Symbolicis baptiſmi cerimonijs tradit,mutuari ſoleo.& ſi nihil in his ſymbolicis elementis aquæ,atq; ſalis diuinius eſſet,præterquam doceri nos in ęnigmate per naturam aquæ, quæ ad abluendas ſordes valet,& per naturam ſalis,qui ſuauitatem & ſalubritatẽ cibis affert, & a corruptione ſeruat,doceri,inquã, vt habeamus vitam a ſordibus peccatorum mundam,& doctrinam ſanam, ac ſermonẽ ſale conditum,qui det gratiam audientibus, ideſt, qui ſit bonus ad ædificationem fidei,& vt caueamus ab ea, quę eſt in mundo concupiſcentiæ corruptione,ſatis hoc nobis eſſe deberet ad colendam hanc ſalis & aquæ benedictæ cerimoniã. nunc vero accedit, quod ſpiritus ſancti gratia per hæc ſalis & aquæ ſanctificata elementa diuinitus illa operatur in credentibus,quæ Pontifex Alexander ait operari:ijs autem,qui non credunt, vt Magdeburgenſibus,fiunt in ſcandalum & offenſionem,in quos competit quod ait beatus Petrus,qui offendunt verbo,neque credũt,in quo & poſiti ſunt.Huius ergo eccleſiaſtici ritus de aqua & ſale benedicto ad aſpergendum populum,per omnes eccleſias Orientis, & Occidentis antiquiſſimam conſuetudinem ab ipſis vſque Apoſtolorum temporibus ad nos deriuatam,atque profectam,& Pontificis ſanctiſs.ac vetuſtiſſimi auctoritate confirmatam idcirco Magdeburgenſes improbant,& explodunt,quia noſtræ eccleſiæ eſt a qua diſceſſerunt, alioqui dicerent cũ Tertulliano in libro de virginibus velandis,vt ſupra iterum dixi, non poſſumus reſpuere conſuetudinem,quam damnare non poſſumus, vtpote non extraneam, quia non extraneorum,cum quibus ſcilicet communicamus ius pacis, & nomen fraternitatis:vna nobis,& illis fides,& vnus Deus. ſemel dixerim, vna eccleſia ſumus:ita noſtrum eſt quodcunque noſtrorum eſt.Subiungit deinde,cæterum diuidis corpus, tam hic quam in omnibus variæ inſtitu-

Theoria utiliſſima aquæ, & ſalis benedicti.

1.Pet.c.2.

Tertullianus de conſuetudinib. eccleſiaſticis.

Hoc ipsum faciũt, quod Tertullianus de fugitib. scripsit.

tis, & dubijs & incertis:sed,vt fieri solet,adhiberi debuit examinatio,quę magis ex duabus tam diuersis consuetudinibus disciplinæ Dei conueniret,hoc faciunt Lutherani:ipsi enim diuidunt corpus,qui se a nobis segregauerunt:qui examinare nolunt,qui nam ecclesiastici ritus, & consuetudines magis euangelicę,& apostolicæ doctrinę, & scripturis sanctis conueniant:Vtrum quas nos iam olim ab ipsis vsque Apostolorum temporibus in omnibus ecclesijs plenas doctrina,cum scripturis sanctis congruẽte,& plenas spiritus sancti operatione habemus, & solenni vsu celebramus?An nullas habere præter eas,quas heri & nudius tertius,id est,a quadraginta annis a Martino Luthero pseudopropheta suo acceperunt? atq; hæc hactenus,de aquæ & salis sanctificatione.Hoc vnum postremo dicã, nisi aqua precibus sanctificata,& cum sale benedicto aspersa diabolo esset inimica,nunquam Lutheranis persuasisset,vt eam repudiarent, & maledicerent.

Defensio decreti de non seruandis chirographis ui extortis, & quomodo tempori, & ueritati congrueret,& quomodo auctore Deo,& Apostolis factum sit,ut testatur idẽ Pontifex; & de canone Apostolorum 74.in quo uis,& sententia huius decreti continetur, & quid de confessionibus ui extortis Cyrillus,& Athanasius censuerint, & quid intersit inter confessionem extortam,cum est semiplena probatio criminis,& cum non est. Cap. 7.

" VEnio ad decretum de non seruandis Chirographis vi extortis,qua-
" lia(inquiunt) passim extant in epistol. Anacleti, Alexandri, Iginij, Eleutherij.[

Cur decretum de non seruandis chirographis ui extortis tempori Alex. pont. non congrueret,nihil Magd. attulerunt,nec explicarunt.

Ego vero nõ repperi,nisi in epistola prima Alexandri:nisi me fugit,vt fieri solet,vel celeriter legentem,vel minus attẽte:sed nihil refert, faciamus esse in pluribus,quod a pluribus potuit sanctissime scribi,& iuberi. quod eo magis Magdeburgenses considerare debebant, quo in pluribus legebant. Verum non hoc isti curant, vt recte intelligant: sed vt audacter reprehendant.hoc igitur decretum postremo notarunt inter ea,quę dicunt non congruere tempori,neque veritati.Sed,quia nec hic explicarũt,qua ratione non congrueret tempori,neque veritati decretum hoc,non facile diuinare possum,quæ istis acutis hominibus occasio fuerit, cur ita eis visum sit;cum decretum hoc a ratione quoque naturalis æquitatis dictatum esse constet. vt vel ex Ariano iurisconsulto gentili intelligi potest, qui ratione naturali duce.ff.de actionib.& oblig.l.46.ait,vbi de obligando quæritur,Propensiores esse debere nos, si habeamus occasionem, ad negandum:vbi de liberando,ex diuerso, vt faciliores simus ad liberationem.quare non video,cur hęc ratio non congrueret æquissimo & sanctissimo Pontifici Alexandro:præsertim cum eo tempore, quominus tuta erat innocentia,& maiore licentia iniquitas in Christianos dominabatur, eo magis congrueret illi tempori,& veritati,vt sanctiss. Pontifex Alexander Christianis aduersus metum & fraudem,ac vim hoc decreto caueret. nescio vtrum Magdeburg.cum male hoc decretum intelligerent, suspicati sunt,approbari fortassis a Pontifice Alexandro, si quis per metum, aut fraudem,aut vim crimen falsum confiteatur.at non ita est: aliud est enim approbare,aliud veniam dare.aliud est peccatum defendere, aliud infir-

mitatem

mitatem, ac necessitatem peccantis excusare. si huiusmodi, inquit, personis quædam scripturæ quoquomodo per metum, aut fraudẽ, aut vim extortę fuerint, vel vt se liberare possent, quocunque ab eis conscriptæ, vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium, aut nocumentum peruenire censemus: nec vllam eis infamiam, aut calumniam, aut a suis sequestrationem bonis, vnquam auctore Deo, & sanctis Apostolis eorũq; successoribus sustinere permittimus. Sed nunc tandem videor mihi, nisi fallor intelligere, cur istis negare hoc decretum in mentem venit: immo cur totam epistolam: scilicet quia non credunt, nec intelligunt, quomodo auctore Deo, & sanctis Apostolis factum sit, vt Põtifex testatur. quod si decretum non est Dei, nec Apostolorum, consequens est, vt nec epistola sit Alexandri: quæ est istorum conclusio inscitiæ plena. etenim si ratio naturalis ęquitatis ad Deũ relatę, quę est diuinæ rationis participatio per gratiam eius facta, hoc in homine Christiano, & secundum legem Dei viuente postulat: atque ita faciendum esse sancti Apostoli & eorum successores docuerunt, ac tradiderunt; vt videlicet a quo aliqua confessio per metum, aut fraudem, aut vim extorta fuerit, non ad calumniam eius, nec ad infamiam, nec ad amissionem bonorum, vtcunque valeat, ne, si non ita fiat, euenire possit aliquando, vt magis Deus videatur requirere, ne os sit mendax, quam mens & voluntas sit pura, quod est ab omni æquitate alienum: si, inquam, hoc ita postulat ratio ęquitatis insitæ, & a Deo nobiscum communicatę, quomodo non congruebat tempori Alexandri, & veritati ipsi, vt sic decerneret, & eiusmodi decretum auctore Deo, & sanctis Apostolis, ac eorum successoribus se facere verissime diceret? si inquã vt ita fieret, ipse ἔμφυτος λόγος quem habemus, qui, vt ait beatus Iacobus, saluare potest animas nostras, hoc Alexandrum Põtificem docebat, quomodo non congruebat eius tempori, neque veritati? o, cæcos homines, & sine intellectu non intelligentes, neque quę loquuntur, neque de quibus affirmant. Sępe enim mihi vsurpandum est, quod Apost. de similibus ad correctionem istorum scripsit. quis docuit Cyrillum Alexandrinum, ante mille ducentos annos, & amplius ius huius ęquitatis? aut quo auctore nisi Deo, & sanctis Apostolis scripsit in epistola sua ad Domnum, cuius paulo ante memini, de episcopo illo, qui per metum, & vim coactus fuerat deserere episcopatum? Abdicationis, inquit, tabulas, non se consilio, ac voluntate sua, sed vi & terrore, ac minis dedisse affirmat: ergo ad nullũ pręiudicium, vt Alexander Pont. ait, prouenire illi censet: deinde subiungit, quas tametsi sponte dedisset, tamen alienum ab ecclesiasticis regulis est, eos, qui ecclesias administrant, abdicare se potestate. nã si digni sunt, qui administrent, in munere suo perseuerent: sin autem indigni, ne deponant ipsi, sed potius damnati exuantur. Sunt enim huiusmodi, siue recusationes, siue abdicationes contra omnem ordinem ecclesię, grauiq; accusatione dignæ. Hactenus Cyrillus, si alienum est ab ecclesiasticis regulis abdicare se sponte, quanto magis alienum erit, abdicare se per vim, idest, chirographo quopiam vi extorto? præterea si Apostolus pręcepit, vt omnia secundum ordinem, & honeste in ecclesia fierent, & hoc, vt ita fiat, ad honestatem, & ordinem ecclesiæ pertinet, cõsequens profecto est, vt Deo auctore & sanctis Apostolis id Pontifex Alex. statuerit, quod isti aiunt, neque tempori eius, neque veritati congruere. Deinde iussit Apostolus

Timo-

In decreto Alex. de chirographis ui extortis non seruandis non est approbatio cõfessionis falsi criminis.

Qũo auctore deo, & sanctis Apostolis factũ fuerit hoc decretũ, sicut Pont. Alex. ait, quod Magdeb. non intellexerunt.

Iac. c. 1.

Qoid Cyrillus scripserit pertinens ad decretũ Alex. de chirographis p uim extortis.

Q̃uo decretū de chirographis vi extortis sit secundū pręceptum Apostoli.

Timotheo & in eo omnibus episcopis, vt ea de quibus pręceperat, quę ad iudicandum pertinebant, custodiret sine præiudicio: idest vt nihil temere & inconsiderate, ac sine præmeditatione consilij faceret. hoc.n. significat πρόκριμα, vt beatus Cyrillus in interpretationibus quorūdam verborum Pauli notauit, quod verbum Latinus interpres pręiudicium interpretatus est: vt dictum sit custodire, sine pręiuditio, quasi diceretur, sine inconsideratione: at vero ex confessione per metum, aut fraudem, aut vim extorta, de mente, atque voluntate hominis iudicare, an non est iudicare, cum pręiudicio, idest, cum inconsideratione, ac proinde contra præceptum Apostoli ex æquitate naturali profectum? est igitur hoc decretū auctore Deo & sanctis Apostolis ab Alexandro Pontifice factum. quod quidem & tēpori eius in quo tanta fraus, & violentia erat, & veritati iustitiæ naturalis homini insitę, & a Deo communicatę congruebat. immo, vt libro primo de canonibus apostolorum dixi, cum hic apostolos auctores Pōtifex Alexander citet, & secundum eorum sententiam, & auctoritatē dicat se hoc decretum de chirographis ab episcopis per vim extortis facere, & hunc canonem habeamus inter apostolicos, quo vis & sententia huius decreti cōtinetur, satis contentiosus fuerit, qui neget ad eū canonem retulisse Alexandrum, quod dixit, cēsere se sic auctore Deo, & apostolis. Est igitur canon apost. 74. qui iubet, vt episcopus de aliquo crimine a fide dignis accusatus, necessario voceturab episcopis, & si venerit (inquit) & confessus fuerit, ipso conuicto pœna decernatur. Cum ait canon, si confessus fuerit, ipso conuicto, satis declarat, confessionem per metum, fraudem, aut per vim non esse confessionem, si desit ἔλεγχος, idest, probatio conuincens. Qui vero sponte sua, idest, sine metu, fraude, aut violentia confitetur, hic a se ipso conuincitur: Confessio enim scilicet, quæ amittunt reum, nō cōpulsa, sed spontanea fieri debet, vt ait Alexander Pont. qui hunc plane canonem apostolorum secutus, & interpretatus est. itaque quod additū est in canone, ἐλεγχθέντος αὐτοῦ, idest, ipso conuicto, pœna decernatur, satis declarat, ad decernendam pœnam canonicam infamię, aut alterius generis non debere valere metum, aut fraudem, aut vim, si desit criminis probatio. Ad hæc, scribit magnus Athanasius in epistola ad Ruffinianum, decreuisse concilia episcoporum in Gręcia, Hispania & Gallia, atq; alijs prouincijs, vt ijs, qui per vim tracti lapsi essent, ignosceretur, & locus inter clericos restitueretur nactis præsertim rationabilem causam defensionis, & qui consilio quodam inquit, certaque ratione fecisse viderentur, siquidem asseueranter affirmarent, se non esse factos infideles, sed ne impij aliqui ecclesijs pręficerentur, qui eas deuastarent, potius duxisse cedere violentiæ, ac pondus ferre, quam vt populi vastarentur. Hactenus Athanasius, quod si sic concilia illa secundum rationem æquitatis naturalis iudicarunt, confessiones per vim extortas non valere ad amissionem gradus ecclesiastici, sed potius irritas esse debere, quomodo non congruebat tempori, neque veritati auctoribus Magdeburgensibus, vt Alex. Pon. Sanctis s. in eandem ęquitatem iudicii, & in ordinem ecclesię intuens, similiter chirographa vi extorta non esse seruanda ad infamiam, & sequestrationem bonorum decerneret? in quo quidem decreto non est, vt ante dixi, approbatio confessionis falsi criminis, sed venia confitentis, sicut dixit magnus Athanasius decreuisse concilia illa, vt per vim ad lapsum tra-

Quod tempori Alexandri, & veritati conueniret hoc decretum.

Qui concilia episcoporū in Græcia, Hispania, & Gallia iudicarint pertinens ad decretum de chirographis ui extortis pertinens. ex episto. Athanasius ad Rufinianum.

ctis

ctis ignosceretur:non autem ignoscitur,nisi vbi culpa ponitur fuisse. illud autem obseruandum est, vt de hoc obiter admoneam, longe aliam rationem esse de eo, a quo confessio per metum, aut fraudem, aut vim extorquetur: & de eo, a quo non sic per vim extorquetur: sed cum est semiplena probatio, vt nunc iurisconsulti nostri loquuntur. tunc enim cum iure tormentum ad eliciendam confessionem adhiberi possit, ad infamiam & supplicium pertinere potest. non loquitur Alexander de huiusmodi confessionibus vi extortis. Satis hactenus de chirographis vi extortis, quæ Magdeburgenses, contra epistolas Apostolicorum Pontificum obiecerunt. pergamus deinceps ad alium locum argumentorum contra easdem epistolas: in quosdam enim locos, tanquam in quosdam pestiferos fontes contulerunt, quæcunque ad obijciendum in epistolas sanctissimas Pontificum Apostolicorum vndecunque colligere,& comminisci potuerunt.

De quibus confessionibus vi extortis intelligendū sit decretum Alex.& de quibus non.

De forma ecclesiasticæ politiæ, quam Magdeburgen. negant, quomodo in epistolis Pauli,& aliis Apostolorum,& in libro secundo Clementis de constitut. Apostolor. & in epistol. Dionysii ad Demophilum contineatur. Item de alia forma generali ecclesiasticæ politiæ in epist. 2. & 3. eiusdem Anaclet., quæ ad illam generaliorem in epist. prima pertinet, quomodo ex Apostolica traditione profecta sit testimonio magnæ Synodi Nicenæ; & de canone eiusdem Synodi 6. item de canone 44. ex Arabico Codice translato, & de ratione constituendi iudicia ecclesiastica, secundum descriptionem priscam ciuitatum in prouincias a Gentilibus factam, & de Primis flaminibus, & Archiflaminibus, quos Clemens in epistola sua ad Iacobum dicit, qui sint & cur sic nominauerit. Responsio ad id, quod Molineus obijcit ex cap. Constantinus dist. 96. & quid Constantinus Pontifici Roman. in Patriarchas contulerit. De tomo, quem Anacletus, dixit se scripsisse de primatu, quomodo Magdeburgen. non intelligentes, quæ legerunt, neque de quo primatu Pontifex loqueretur, de primatu Petri dici putauerunt, & quomodo nihil ad primatum Pontificis referat, utrum extet, an non extet ille tomus de primatu ciuitatum Metropolitanarum. Cap. 8.

ALia ergo, inquiunt, sunt multa & infinita contra veritatem, quæ vero illa infinita sint,declarant, cum subiungunt, quod Anacletus prima, secunda, & tertia epistola generalem politiæ ecclesiasticæ formam describit, qualis non fuit tunc. Sed quomodo probant non fuisse?an testem aliquem,grauem & veterem producunt? minime:immo neque recentem possunt. Si enim potuissent,non dissimulassent. quæ igitur tanta istorum impudentia, & tam superba arrogantia, vt sibi tantum fingentibus quæ volunt, credi postulent? aut quæ stultitia, & leuitas eorum, qui sine teste, sine ratione, sine auctoritate, sine coniectura credunt? probemus ergo nos ex scriptura sancta fuisse tunc eiusmodi formam ecclesiasticæ politiæ,quam Anacletus Pontifex describit. Quis .n. dubitet, nisi qui epistolas Pauli neget,quin esset tempore Anacleti,vt erant tempore Pauli,episcopi,Presbyteri,diaconi, & catechizantes? an non dicit Apostolus in epistola ad Timoth. aduersus presbyterum noli recipere accusationē, nisi sub duobus, aut tribus testibus? erat igitur Timotheus Ephesi episcopus maior presbyteris.Iudex.n.maior est ijs, quos iudicat,alioqui auctoritatē in eos nō haberet. Et rursus in eadē epist.postquā de episcopis præcepit,quo nomine presbyteros,quoq; cōplexus est,an non posuit diaconos

1. Tim. 5.
1. Tim. 3.
Quod forma ecclesiasticę politiæ, quam Magd.negāt,in scriptura Pauli ostendatur.

infra presbyteros? cum de eis separatim præcipiens; & quia erant in gradu inferiore, quasi eos consolans, atque ad superiorem gradum promerendum hortans, qui enim, inquit, bene ministrauerint, gradum bonum sibi acquirent, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu. bonum gradum dixit acquirere sibi bene ministrando diaconos, quia ex bonis diaconis presbyteri, & episcopi fiant. Sic etiam intellexit Theophylactus: explanans enim hunc locum, τοιοῦτοι, inquit, οἱ ἐν ἐκκλησίαις λάμποντες ἀπὸ διακόνων ἐν πρεσβυτερικῷ βαθμῷ καὶ ἐπισκοπικῷ, idest, tales, inquit, qui ex diaconis ad presbyterorum, & episcoporum gradum euecti, in eo splendent. & de ijs, qui catechizabant in ecclesia, an non scribit apostol.

Gal. 6.

De forma generaliore politiæ ecclesiasticę ex episcopis presbyteris, diaconis, catechizantibus.

cum ait, qui catechizatur, communicet ei, qui se catechizat? Ex his ergo formam ecclesiasticę politiæ constare dicit Anacletus Paulum, & Clementem antecessorem suum secutus: ex quibus episcopum cum proreta aptissime comparat, quod is a prora nauim rectam teneat, actiones suas dirigens ad leges, & nutum Christi nauarchi nostri, qui velut in puppi sedēs clauum tenet. presbyteros comparat cum nautis, quod hi, vt Clemen. in epistol. ad Iacobum fratrem Domini præcipit, quæ cuique opus sunt, tanquam nautæ accurate instruant: diaconos cum ijs, qui per foros nauis discurrunt, vt cuncta explorent, quos Clemens Ticharchos vocat: Sic enim scripsit οἱ τοίχαρχοι διακόνοις παρεικάσθωσαν, quod interpres vetus, sic interpretatus est, diaconi dispensatorum locum teneant: figura aptissimæ comparationis, vel non percepta, vel neglecta. Quemadmodum vero similes Ticharchis esse debeant. explanat idem Clemen. diaconi, inquit, ecclesiæ sint episcopi oculi, qui prudenter circunspiciant, & singulorum, qui in ecclesia sunt, actus curiose inuestigent; quis videatur peccato proximus, vt episcopi admonitione anticipatus fortasse peccatum non consumet: eos, qui non conueniunt in ecclesia, reuocet ad audiendum verbū Dei, vt acerbitates, quæ assidue ex rerum humanarum, & ex prauis colloquijs in animos solent incurrere, verbo veritatis deleri possint; etenim si diu inculti remanserint, materia ignis fient: vt inquirant præterea, an aliqui ægrotent, & populo, si nesciat, nuncient, vt visitentur: præbeant etiam, quæ opus fuerint conscio episcopo, quod tametsi clam eo faciant, non peccabunt. hæc, atque alia huiusmodi curant diaconi. Deinde eos, qui catechizant, cum eis comparat, qui curant in naui, vt soluatur pro vectura. Sic enim qui catechizant, de mercede, vt idem Clemens præcipit, admonere debent: Dominus enim dixit de ministris ecclesiæ, dignus est.n. operarius mercede sua. satis cum hoc conuenit, quod Apost. in epistola ad Galat. scripsit, quod Paulo ante memini, qui catechizatur, communicet ei, qui se catechizat. Postremo cum vectoribus, idest cum ijs, qui in naui vehuntur, comparat reliquam multitudinem laicorum: quos oportet, vt in epistola Clementis præcipitur, tanquam vectores suo quemque loco sedere, ne non seruato ordine, nauim aut quatiant, aut deprimant. Quæso Magd. & omnes qui eos legunt, & audiunt, quid in hac ecclesiasticæ politiæ forma, & descriptione legunt, quod nō in epistolis Pauli, & actis Apostolorū legant? quid hic vident præter episcopos; presbyteros, diaconos, catechizantes, & laicos, in quibus illi purgandis, illuminandis, ac perficiendis ad cœlestis hierarchiæ imitationem versantur? etenim, quia, vt ait diuinus Dionysius, ecclesiastici ordines, & sacri gradus diui-

Gal. 6.

Quod in forma descriptionis ecclesiasticę politię apud Anacletum, nihil sit, quod nō ostendatur in epist. Pauli, & actis apost.

i iii narum

narum operationum imagines sunt, quæ ordinatas illuminationes decori, & non perturbati ordinis operationum Dei in se ipsis demonstrarr, idcirco in primos, medios, & postremos ordines, atque actus hierarchicis distinctionibus distributi sunt, demonstrantes, vt dixi, in se ipsis illam diuinarum operationum omni perturbatione carentem ordinem: hactenus Dionysi. vt iam qui hanc ecclesiasticæ politię formam in actis Apostolorum, & in epistolis Pauli obseruatam, & ab Anacleto apostolico Pontifice descriptam, eo tempore fuisse negant, consequens sit, vt simul dicant, vel hæc Apostolos a Christo non accepisse: vel quæ acceperunt, non tradidisse: id est eos non ordinasse ecclesiam: nec ecclesiasticos gradus ad imaginem, & similitudinem ordinis diuinarum operationum distinxisse: meliusque cum iis, qui sub vetere testamento fuerunt, actum esse: quibus statim a principio Mosaicæ politiæ forma hierarchica diuinitus instituta est ex Pontificibus, Sacerdotibus, Leuitis, aliisq; infra Leuitas. Videte quo se præcipitant Magdeburgenses; nescientes ne dicam, an scientes, & volentes; quod est & inuisius, & suspectius? sed quia Magdeburgenses hanc ecclesiasticæ politiæ formam, propter quam epistolam Anacleti negant, non produxerunt ex epistola Clem. vnde sanctus Anacletus eam sumpsit, scilicet, quia de illa epistola, tanquam extincta vt ad mortuum scripta actum esse putabant, producamus nos rursus eam ipsam formam ex libris eiusdem Clemen. de constitutionibus Apostolorum, siue de doctrina Apostolorum, sic enim in quibusdam antiquis exemplaribus, vt hoc obiter obseruetur, feruntur inscripti: quæ inscriptio sumpta est ex principio primi libri, cum in persona Apostolorũ Clemens, audite, inquit, doctrinam sacram: & libro sexto, capit. 14. scripsimus, inquit, vobis hanc catholicam doctrinam: sic quoque hos libros appellauit magnus Athanasius in epistola ἑορταστικῇ de libris canonicis. post quos libros canonicos, hos cum alijs sancitos a patribus, vt legerentur, numerat, appellauit dico, διδαχὴν καλουμένην τῶν ἀποστόλων, idest doctrinam, quæ vocatur Apostolorum: quę viij. libris a Clemente alias περὶ διατάξεων ἀποστολικῶν inscripris diuino artificio, ac sapientia conscripta est: quorum librorum quanta fuerit, apud veteres patres auctoritas, & quam frequens eorum vsus, & imitatio ac lectio, vt supra iterum admonui, ex meo in eosdem libros Græce ędiros, Græco prologo perspici potest: & perspicietur magis, cum scholia in eos, & ipsorum librorum interpretationem cum latino prologo prolixiore, si Dominus voluerit, ędemus. igitur, vt ad rem redeamus, libro secundo, capitulo 67. episcopum ait, similem esse Gubernatori nauis: presbyteros nautis: diaconos ticharchis: custodes ianuarum ecclesiæ similes ijs, qui in naui exigunt vecturæ pretium; qui etiam catechizabant, & de mercede, qua dignus est operarius, admonebant; reliquam vero multitudinem ijs similem, qui in naui vehuntur. Sed de forma generali ecclesiasticę politię, quæ in prima epist. Anacleti descripta est, & ex Clemente, vt dixi sumpta, siquis plura desiderauerit, ex libris nostris, quos de hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ composuimus, petat. respondeamus deinceps de ea item forma generali eccclesiasticæ politiæ, quam in secunda, & tertia epistola eiusdem Anacleti ad illam generaliorem in prima epistol. pertinentem, ijdem Magdeburgenses notarunt, & nobis obiecerunt

Secũm Magde. negantes hanc formam ecclesiasticæ politię melius actũ est cum iis, qui in uetere testamẽto fuerunt, qui hierarchiam Mosaicam habuere, quã cũ iis, qui sunt in nouo.

De forma ecclesiasticę politiæ ex libris Clementis de const. apost.

Athanasius de libris Clementis de doctrina apostolorum.

De auctoritate librorum Clementis de cõst. apost.

De altera forma generali ecclesiasticæ politiæ in 2.& 3.episto. Anacleti a Magd.notatę ex Patriarchis Metropolitanis, & episcopis.

dicentes non fuisse illo tempore. & si enim ex ijs, quæ de Patriarchis, & Metropolitanis diximus, cum de appellationibus ad sedem Roma. Apostolorum auctoritate sancitis ageremus, satis responsum esse videri poterat, tamen ne quid proprio loco prætermisisse, aut dissimulasse videamur, rursus adhuc, & quidem paulo distinctius respondendum est. forma igitur generalis ecclesiasticæ politiæ in 2.& 3.epist. Anacleti ex primatibus, siue Patriarchis, & ex Metropolitanis, qui aliquando Archiepiscopi nominantur, & ex episcopis constat; quæ ipsa ad formam generaliorem ecclesiasticæ politiæ in prima episto. eiusdem Anacleti, vt dixi, pertinet: siquidem amplius quam duo ordines sacerdotum, vt idem S. Anacletus ait, nec a Deo collati sint, nec a sanctis Apostolis traditi. hanc ergo formam ecclesiasticæ politiæ fuisse tempore Anacleti Magdeburgen. negant: sed quia non sunt conati probare, quod frustra quidē conati essent, probemus nos contra, immo demonstremus fuisse, ac primum ex canone Nicenæ Synodi: quæ, vt spero & confido, apud ęquos iudices, plusquam Magdeburgensium centuriatorum auctoritas, valebit. Vigeant, inquit canon, priscæ consuetudines, quæ in Aegypto, & Libya, ac Pentapoli sunt, vt episcopus Alexandrię horum omnium habeat potestatem, quia ita consueuit episcopus Romanus: sequitur, Similiter autē in Antiochia, & in alijs prouincijs seruanda sunt priuilegia ecclesijs. illud autem, inquit, in vniuersum patet, Siquis non assentiente Metropolitano episcopus fiat, tunc magna Synodus decreuit non debere esse episcopum. hactenus canon. Si ducentis circiter annis post Anacletum magna Synodus Nicen. consuetudinem, qua episcopus Alexandrię episcopis Aegyptiis, Libycis, ac Pētapolitanis pręerat, item Antiochenus episcopis Antiochēsium prouinciarū, iā priscam vocat, vtpote a principio apostolicę prędicationis traditam, (hoc enim declarat hic verbū gręcū ἀρχαῖον, vt intelligi potest ex canone 9. Antiochenæ Synodi, quæ renouans canonem Apostolorum 34. secundum canonem, inquit, patrum ἀρχαῖον) quis sanę mentis neget præter Magdeburgenses, quibus omnia negare serpens persuasit, quis inquam, neget, fuisse tempore Anacleti eam formam ecclesiasticæ politiæ, quæ ex Patriarchis, siue primatibus, & Metropolitanis, siue archiepiscopis, & episcopis constat? qui si voces proprias requirunt, habent in hoc canone nomē episcopi, & nomen Metropolitani: qui in canone Apostolorum 34. primus dicitur episcoporum, scilicet vnius nationis, idest, vnius prouincię: cum enim primus positus est in capite non prouinciæ, sed prouinciarum, quibus præest, vbi antea prima iudiciaria potestas sęculi collocata erat, Patriarcham siue Primatem dici placuit: si vero non est in capite prouinciarum, sed in Metropoli illi capiti prouinciarum olim subiecta, placuit dici Metropolitanum, vel Archiepiscopum, & Patriarchæ subiectum esse: si in reliquis ciuitatibus non paruis dicitur episcopus, quod est alioqui & Primatum, siue Patriarcharum, & Metropolitanorum commune: quia sit vnus ordo episcoporum, licet non vnus omnium honoris, & dignitatis gradus: nec vna omnium administratio ecclesiæ. nomē vero Patriarchæ, & rursus Metropolitani, quæ isti centuriatores portenta verborum blasphemé vocāt, habent etiam in alio loco eiusdem Synodi in canone 44. quem nobis iampridē filius Tramezini Veneti bibliopolæ, apud Senatum Venetum, cum viueret, interpres linguarum, latine vertit ex Arabico libro vetustissimo

De forma ecclesiasticæ politiæ ex patriarchis, Metropolitanis episcopis, in canone Synodi Nicenæ.

Quod prisca consuetudo secundū vim verbi in canone Niceno ad tēpora apost. pertineat iuxta canonem apost. ab Antiochena Synodo citatum.

Magd. portēta verborum vocāt quibus Synodus Nicena, secundum priscam consuetudinem apostolicę traditionis via est.

ſimo Marcelli ſecundi Pont. in quo erant omnes Niceni canones exce-ptis 29. quos libri vetuſtas conſumpſerat, & deleuerat. quem ille canonẽ ſtatim, vt interpretatus eſt, pro ſua in eccleſiam Romanam pietate huc miſit: reliquorum interpretationem immatura eius mors nobis præripuit. hunc ego canonẽ ab illo Latine traſlatũ in libris meis de dogmaticis characteribus verbi Dei recitaui. Reperit poſtea pater Baptiſta Romanus ſocietatis Ieſu Alexandriæ eoſdẽ canones Nicenos integros Arabice quoque ſcriptos, quos ex libro Patriarchæ Alexandrini idem pater Baptiſta deſcripſit, & huc attulit Romam, ſed propter difficultatem, quæ maior eſt, vt ille ait, linguæ Arabicæ, qua Alexandrini loquuntur, quam Punicæ, qua Africani, quamquam aliquot annis, apud homines illius linguæ verſatus eſſet, non prius potuit fideliter transferre, quam tantos in ea lingua progreſſus faceret, quantos iam fecit. immo vt fidelius transferret, vſus etiam eſt opera Domini Georgij Archiepiſcopi Damaſceni natione Maronitæ, qui adhuc Romæ eſt, & tandem opera Ioannis Senani Alexandrini, qui eam linguam, vt in ea natus, probe intelligebat. deſcribam ergo hic canonem, vt ab iſtis translatus eſt Latine ſimplicius quidẽ, quam ab illo Veneto interprete, quem dixi. tam etſi variæ iſtorum interpretationes ſẽtẽtia inter ſe parum diſtent. deſcribam, inquam, totum canonem, quod in eo non ſolum patriarchæ nomen, quod Magdeburgen. portentum vocãt, ſed ratio quoque nominis, & modus poteſtatis eius contineatur: item nomẽ Metropolitani, ac auctoritatis eius forma, tum etiã epiſcopi Romani principatus. Patriarcha ergo, inquit, curam habeat eorum, quæ archiepiſcopi, & epiſcopi in prouincijs ſuis faciunt, vt ſi quid reperiat, quod nõn cõueniat, mutet: & vt melius ſibi videatur, conſtituat. Siquidem ipſe eſt omniũ pater, & illi ſunt eius filij. Archiepiſcopus vero eſt inter epiſcopos, vt maior natu frater, qui fratrum ſuorum curam habet; cui illi obedire debent, vt qui eos gubernet. Verum patriarcha eſt loco patris, qui tanquam filijs præeſt omnibus, qui ſunt ſub poteſtate eius: ſicut qui ſedem Romæ tenet, ſuperior eſt, & princeps omnium patriarcharum, ſiquidẽ ipſe eſt primus, vt Petrus, cui datus eſt principatus in omnes principes Chriſtianos, & eorum populos, quia eſt Vicarius Chriſti Domini noſtri ſuper populos eius & ſuper omnes eccleſias Chriſtianorum. & quicunque cõtradixerit huic canoni, ſancta Synodus eum excommunicat. Hactenus canon. Sed dicent Magdeburg. vnde fidem facimus, eſſe iſtos veros canones Nicenos, quorum tanta olim raritas, & tanta reperiendi eos difficultas? ſed antequam iſtis reſpondeam, neceſſe eſt, vt hoc prius conſtet; fuiſſe alios canones præter 20. quos nũc Græce, & Latine habemus, quod quia Magdeburg. quoque negant in 4. Centuria cap. 9. de Synodis, alijs nunc auctoribus præter miſſis, patres tantum Africanos, quos nobis ijdem Magdeburgen. contra decretum de appellationibus opponũt, nos rurſus illis producemus, qui etſi non haberent alios canones præter 20. illos, quos nos habemus, tamẽ non dubitarunt eſſe alios in eodem concilio Niceno æditos, quos ſtudioſe requirebant. Sic enim in epiſtola ad Bonifacium ſcripſerunt; tamẽ quia hic in nullo codice Græco ea potuimus inuenire, ex Orientalibus eccleſijs, vbi perhibentur eadem decreta poſſe etiã authentica reperiri magis, nobis deſideramus afferri. pro qua re tuam quoque venerationem obſecramus, vt ſcribere etiam ipſe digneris ad illarum partium ſacerdotes,

De canonibus nicenis ex duobus libris antiquisſimis Arabicis.

De forma poteſtatis Patriarchæ, & Metropolitani, & de principatu Põti. Roma. ex Niceno canone.

Negãt Magde. fuiſſe alios canones præter 20. vulgatos, ſed redarguuntur ab ipſis Africanis, quos nobis opponũt.

hoc est ecclesiæ Antiochenæ, Alexandrinæ, & Const. & aliis, si etiam tuæ placuerit sanctitati, vt inde ad nos ijdem canones apud Niceam ciuitatē a patribus constituti veniant, te potissimum hoc beneficium cunctis Occidentalibus ecclesijs in domini adiutorio conferente. Ecce, nō dubitarūt Africani patres esse alios pręter 20. Nicenos canones, tametsi tunc canonem Nicenum de appellationibus non reciperent. par igitur est, nec hoc Magdeburgen. dubitare. Rursus neque dubitarunt reperiri illos posse in Oriente, quia nec eis verisimile videbatur, potuisse Arianos, omnia exemplaria reperire, & incendere: & hoc quoque par est Magdeburg. credere. Respondeamus nunc quærentibus, quid illud sit, quod fidē facit, esse hos Arabice in Alexādrina ecclesia repertos veros Nicenæ Synodi canones, quid inquam, nisi ratio manifestissima, quæ neque redargui, neque conuinci potest? Quis enim, aut quorsum in lingua barbara & ea quidē, quę, vt ab hominibus illius nationis audiui, vix, & a paucis in illa lingua natis intelligitur, quique ecclesiæ Romanæ, nec amici sunt, neque subiecti esse volunt, canones Nicenos, in quibus tanta Pontifici Romano auctoritas tribuitur, quanta debetur, vel finxisset, vel corrupisset? quis tam expers cōmunis sensus est, qui neget, quo minus lingua aliqua trita est, & paucioribus hominibus, nota ac ad discendū difficilior, eo magis, quod recte in ea a principio scriptū est, incorruptum diutissime seruari? Iam vero quis dubitet, quin Nicenos canones, qui ex illis Gręcis exemplaribus a principio descripti fuissent, Patriarcha Alexandrinus, qui Nicenę Synodo interfuit, secum ad ecclesiam suam attulisset, quos postea, siue ille, siue alius successor, nequis eos ignoraret, in Arabicam linguam, recte transferendos curasset. Nō esse enim istos, qui reperti sunt, vllo modo deprauatos, sed integros, quales Alexander episcopus ad ecclesiam suam tulit, nos hoc certius scire non possumus, quam si eos cum sanctorum patrum, atque aliarum Synodorum decretis, & canonibus penitus conuenire videamus, vt quidē videmus, quicunq; eos mediocri diligentia, & studio contulimus, in quorū numero canonū non solū illi sunt, quos adhuc Gręce habemus, sed alii etiam qui a sanctis patribus citantur. Quare vt ad canonem sextū concilij Nicen. reuertar, quis iam negare potest fuisse eo tempore multos episcopos in Aegypto, Libya, & Pentapoli: & plures Metropolitas sic dictos a ciuitatibus, quibus pręerāt, quæ erāt Metropoles, qui maiores episcopis illis essent? siquidē sine auctoritate Metropolitæ ordinari episcopus non possit. quibus si iam olim a priscis temporibus ante Nicenū concilium ab ipsis, inquam, temporibus Apostolorum, (quæ enim alia prisca tempora, secundum rationem verbi ἀρχαίων intelligi debeant?) Alexādrinus episcopus pręerat, vt quidem præfuit. S. Marcus, & successor eius Abilius, & reliqui deinceps; fuit igitur tempore Anacleti hæc ecclesiasticę politiæ forma constans ex episcopis, & Metropolitis, siue archiepiscopis, quibus subiecti essent episcopi, & ex episcopis primatibus, quos canon 44. proxime recitatus Patriarchas vocat, quibus essent subiecti Metropolitę. immo Dionysius quoque Areopagita, quem propter summam, ac diuinam eius auctoritatem Dionysius Alexandrinus scholiis illustrauit, vt auctor est Anastasius Antiochenus in eo libro eruditissimo, quem de varijs locis, & quæstionibus scripturæ sanctæ nobis ante mille annos reliquit, quem ὁδηγὸν vocauit, in quo sæpe eum citat, vt citarunt quoque ante annos

Ratio fidem faciens, esse veros canones Nicenos Arabice repertos.

Dionysius Alexand., Anastasius.

De Dionysii Areop. antiquitate & auctoritate.

te annos octingentos Ioannes Damascenus,& Sophronius Hierosolymitanus in epistola confessionis suæ ad Honorium Pontificem tempore Heraclij Imperatoris,quæ epistola propter singularem doctrinam,& grauem auctoritatem recitata est in 6. Synodo vniuersali actione 11. denique cuius libros esse eos,qui feruntur,ante annos octingentos grauissime defendit. s. Maximus,qui in eum quoque scholia scripsit: defendit etiam Theodorus quidam presbyter,quem se legisse testatur Photius Constantinopolitanus in eo opere, quod de libris a se lectis, quod bibliothecam appellauit,composuit. Hic,inquam,Dionysius Pauli apostoli discipulus,cuius libros Apostolicis traditionibus plenos cum Lutherani ferre non possent, instigante diabolo,negauerunt,formam ecclesiasticæ politiæ designatione quadam breui diuersorum ordinum,& graduum diuine notauit: Tu ergo,inquit in epistola ad Demophilū,decerne cupiditati & irę quę decent: tibi diaconi:diaconis presbyteri: presbyteris episcopi:episcopis Apostoli, & Apostolorum successores. quem locum idem sanctus Maximus hoc scholio notatum reliquit: Pulcher(inquit)ordo ecclesiasticus,monachos, qualis erat Demophilus, diaconi: diaconos presbyteri: presbyteros episcopi: episcopos apostoli,& successores apostolorum increpant. hæc ille. Successores ergo apostolorum, qui sint maiores, quam episcopi, qui ipsi quoq; sunt in suo gradu apostolorum successores,intelligere oportet tum patriarchas,quod scholio etiam suo idem Maximus notauit,&admonuit: (patriarchæ enim per prouincias mittunt archiepiscopos, sicut apostoli mittebant) tum archiepiscopos, qui ipsi per prouincias mittuntur, vt episcopi per vrbes. obseruauit etiā hoc ante nos Rupertus Abbas eruditiss. auctor, & magnus theologus libro primo de diuinis officijs. c. 27. vt iam primi successores apostolorum sint,quos iam olim vocant patriarchas:secundi archiepiscopi:tertij episcopi. idest,succedunt apostolis archiepiscopi quidem infra patriarchas: episcopi vero infra archiepiscopos. Qui igitur negant fuisse alios maiores episcopis tempore Clementis,Patriarchas scilicet,siue Primates, & archiepiscopos, interpretentur nobis,si possunt, & sciunt,quosnam magnus Dionysius successores Apostolorū vocet, qui tanquam maiores prǽscribant episcopis,&eos,si oporteat,increpent. vt igitur magnus Dionysius Pauli apostoli discipulus successores apostolorum maiores ab episcopis,minoribus eorum successoribus distinxit,si quoque Anacletus Pontifex Apostolicus in epist. 3. distinxit,cum loquens de apostolis, qui & eandem (inquit) formam suis successoribus, & reliquis episcopis tenendam tradiderunt. Sic enim in vetustissimo exemplo Vaticanæ bibliothecæ scriptum est melius,quam in vulgatis, vt Gratianus etiam legit distinct. 22. c. Sacrosancta. Præterea si ad dedecus ecclesiæ pertinebat,vt ex epist. Pauli ad Cor. priore intelligi potest,non esse in ea iudices, qui,cum necesse esset,de secularibus causis iudicarent,ne in iudicio apud infideles contendendum esset,an non ad ecclesiæ quoq; decorum,& vtilitatem fratrum pertinuisset, si,vt bene ac sapienter in sæculo secundum leges sæculi constituta erant iudicia,sic quoque in ecclesia essent? contra vero ad dedecus,si non essent? Vnde Clem. lib. 2. de Constitutionibus Apostolorum in persona Apostolorum. cap. 52. laudans iustitiam,quam natura duce colebant,itaque isti,inquit,quamuis Gentiles sint,qui neque Deum nouerunt,neque sciunt,vindicari a Deo eos,qui innocenter condemnati

Damascenus. Sophronius.

S. Maximus. Theodorus presbyter. Photius.

Quosnam successores apostolorum Dionysius ab episcopis necessario distinxerit, sicut Anacl. epi. 3. distinxit.

1. Cor. c. 6.

Ad decorum,& vtilitatem ecclesiæ pertinebat, vt sicut sapienter constituta erāt in sæculo iudicia,sic quoque essent in ecclesia.

nati sunt, tamen cauent hoc committere: vos vero, qui scitis, quis Deus noster sit, & qualia eius iudicia, quomodo potestis per violentiam, & impetum pronunciare, cum illud illico pateat Deo? quod quidem si iustum sit, iuste & nunc, & in futuro remunerandi sitis: Sin vero iniustum, rursus parem mercedem reportaturi? Hactenus Clemens. itaque erant apud Gentiles in primis ciuitatibus, quæ erant capita prouinciarum, secundum descriptionē ciuitatū in prouincias ab antiquis factā, vt a L. Sylla in omnib. Asiæ ciuitatibus ꝓportione facta est, de qua Cic. in Oratione pro Flacco meminit, & quidē facta in 44. regiones, vt Cassiod. in consulibus notauit, cuiusmodi descriptio ab alijs, atq; alijs facta quoq; est, vt Strabo in lib. 17. testatur, in illis, inquam primis ciuitatibus erant primi iudices legis, quos Clemēs vocat primo flamines, & primos legis doctores. Ad hos autem, vt Anacletus scribit, qui per reliquas ciuitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris, vel regum confugere nō poterāt, vel quibus permissum nō erat, confugiebant pro oppressionibus, vel iniustitijs suis: ipsosq; appellabant, quoties opus erat, sicut in lege eorū præceptum erat. hos ergo idem Pont. Anacletus Primates legis sæculi, ac primam iudiciariam potestatem vocat. erant deinde in reliquis ciuitatibus Metropolitanis alij iudices, quos idem Clemens vocat Archiflamines, infra illos primos: erant postremo infra hos in alijs minoribus ciuitatibus alij adhuc minores iudices, qui comites dicebantur. Nihil vero interest, vt hoc loco quibusdam curiosioribus respōdeamus, quod in historijs Gentilium, & Romanarum antiquitatum, & in ijs auctoribus antiquis, qui de eorum magistratibus scripserunt, neque istos primos Flamines, nec Archiflamines legamus. Est enim a ratione alienum, non yim propositi, sed verba attendere, vt recte diuinus Dionysius in diuinis nominibus c. 4. admonuit. Quare hoc potius ab istis studiose inquirendum erat, quomodo sic Clemens vocasset? vtrum proprie, an translate, an κατχρηστικῶς? vt cum scriptura vocat locustas populum fortem, & gentem: si translatate, quæ ratio translationis? quæ, inquam, similitudo Flaminum, & præfectorum, translationi verbi locum fecerit? sed hæc explicatio, quia non est hic locus proprius, reijcienda est in extremum caput libri quinti, vbi sigillatim de epistolis Clementis disseremus, nunc satis est Clementis propositum intelligere. Primos ergo iudices legis, siue primam iudiciariam potestatem, vt s. Anacletus vocat, dicere voluit Clemens, cū primos doctores legis, & primos flamines dixit: similiter alios iudices infra illos, eosdemq; alijs maiores dicere placuit, cum Archiflamines dixit. ex quibus, nec illos vocare libuit primos sacerdotes, vel primos pontifices: nec hos principes sacerdotum, vt quidem minores Pontifices, antequam nomen Pontificis, impositū eis esset, vocabātur: causa vero hęc est, quod nihil sacri haberent: quin potius eos tāquam execrabiles verbo ethnicorum proprio notauit. sicut idem Clemens libro 2. de Const. Apost. c. 28. quos Gentiles vocabant sacerdotes, quiq; dæmonibus sacra faciebant, nō ἱερέας, quasi sacros, sed tanquam non sacros μιαρέας vocat, idest, non sacerdotes, verbo a se facto, quod proxime accedit ad μιαρούς, quasi execrabiles dicat, tantum abest, vt sint sacri. Hæc qui non aduertunt, curiose adhuc, quærunt, vt mihi etiam aliquando contigit, vnde Clemens acceperit primos flamines, & Archiflamines, quos nusquam alias ipsi legunt. tametsi de sacerdotibus

Cur Clemens primos flamines, & Archiflamines dicit, q alibi nō leguntur.

Ioel. 2.

bus,qui fuisse videntur potestates,est apud Strabonem;is.n. lib. 17. inter eos,qui Romanorum Imperio per regiones parebant,numerat reges: deinde ciuitates partim a principio liberas, partim in amicitiam receptas, partim honoris gratia libertate donatas:tum alios,qui potestatē, vt mihi videtur,gerebāt,quos vocat Dynastas,Phylarchos,sacerdotes.Sed redeamus,vnde digressi sumus.Si igitur S.Apostoli hanc & prouinciarū & iudiciorū distinctionē prudenter & vtiliter factā esse intelligebāt,& quod potissimū erat,assuetos esse homines eo ordine ab iniurijs facilius, commodiusq; defendi,an nō poscebat ratio apostolicæ gubernationis,& prudentię prouidere,vt ecclesiastica iudicia secundū eā distinctionē & formam ac descriptionē vtiliter,& honeste,& secundū ordinē in ecclesia exercerentur?an dicemus maiore prudētia,& ęquitate gentiles sine Deo in hoc mundo,iudicia sua cōstituere debuisse, quā Apostolos sanctos in spiritu S.eruditos & institutos,quia scriptū sit,filios huius sęculi prudentiores esse filijs lucis in generatione sua?idest ad degendā vitā corporis,sic.n.magnus Basilius interpretatur.an rursus dicemus, prudentiorē fuisse Socerū Moisis,vt ei cōsuleret,cōstituere sicut ait scriptura,ex viris de omni plebe sapientibus,& Deū timētibus Chiliarchos,cēturiones, quinquagenarios & decanos,& quos 70.interpretes vocāt γραμματεισαγωγῆς,idest qui litteras inferrēt:qui,inquit,iudicēt populū omni tēpore,quicquid autē maius fuerit,referāt ad te,& ipsi minora tantūmodo iudicent,prudētiorē dico, quā spiritū sapiētiæ Dei,q. Apostolos sanctos docere cōstituere in ecclesia primates,tāquā Chiliarchos:Metropolitas siue Archiepiscopos,tāquā centuriones:episcopos,vt quinquagenarios:decanos,vt presbyteros: & diaconos,tanquā tabellarios?quę igitur istorū tāta impudētia,& tā cœca temeritas,ac tā profligata conscientia,audere eā formā ecclesiasticæ politiæ improbare,& negare,quam ratio naturæ insita probat? cui auctoritas maximarū Synodorum,& veterū patrum sanctissimorū adstipulatur? quā vniuersa ecclesia per totū Orientē & Occidentē semper tenuit?quā necessitas,& vtilitas causarum ecclesiasticarum postulat? quā ecclesiasticus ordo requirit?quā iudicialis norma veterū tribunaliū cōmendat? quā Mosaicę politiæ a Deo institutę typus figurat?cui apostolica scriptura,& apostolicus canon consonat? Deniq; quam Nicena Synodus ad priscam ecclesię consuetudinem ex apostolica traditione, vt necesse est profectam grauissima auctoritate refert?Hactenus ergo de ecclesiasticę politię generali forma,quę a temporibus Apostolorum ita illis per spiritum sanctū instituentibus,ex patriarchis,Metropolitanis,vel Archiepiscopis & episcopis cōstat.Nō est autē alienū ab hoc loco,obseruare quę Leo 9.Sapientiss. Pont.ante quingentos annos scripsit ad Africanos episcopos Petrum, & Ioannem,qui contra Grumitanum episcopum dignitatem ecclesiæ Carthaginensis defenderant. Itaque quia de Archiepiscopis, inquit, & Metropolitanis sententiam nostram requiritis, venerabilium antecessorum nostrorum dicta demonstrant, idest, Clementis, Anacleti, Aniceti: & paulo post, nam sicut omnis mundana potestas his gradibus dignitatum a se inuicem distat, idest, vt primus sit Augustus, vel Imperator, deinde Cæsares, deinde Reges, Duces, & Comites, atque Tribuni: ita & ecclesiastica potestas ordinata, a Sanctis Patribus inue-

Magd. maiore prudentia, & æquitate volunt constituta esse iudicia a gentilib. quā ab spiritu S. p S. apostolos.

Luc. 16.

Magd. prudentiorem faciūt socerum Moisis in consilio, quod illi dedit de constituendis iudicibus, quam spiritū sanctum in docendo apostolos de eadē re.

Exo. 18.

De forma Mosaicæ Politię figura euangelicę.

Qui in ecclesia nostra sint Chiliarchi, cēturiones, quinquagenarii, decani, tabellarii.

Quę & quāta oppugnent, & negent, qui formam ecclesiasticę politię oppugnant, & negant.

Quid inter Metropolitanos, & archiepiscopos intersit ex epi. Leonis 9.

nitur: dicente beato Clemente in illis ciuitatibus, in quibus olim apud ethnicos primi flamines eorum, atque primi legis doctores erant, Primates, vel Patriarchę positi sunt, qui reliquorũ iudicia & maiora negotia iuste definirent: qui etiã non vni Prouinciæ, sed pluribus præessent. deinde vbi Archiflamines erant paganorũ, Archiepiscopi instituti sunt Christianorũ, qui singulis prouincijs pręessent: vbi vero Metropolis erat, quæ interpretatur mater ciuitas, Metropolitani erant: quippe de tribus, aut quatuor ciuitatibus intra aliquam prouinciam maiori, & matri aliarum ciuitatum pręsidebant: isti aliquando Metropolitani tantum nominantur: aliquando vero Archiepiscopi, si in ipsa prouincia maiores non fuerint aliqui. Vbi autem minores ciuitates habuerunt solummodo flamines, vel comites, episcopi sunt instituti. porro tribuni plebis non absurde intelliguntur presbyteri, siue reliqui inferioris ordinis clerici. his omnibus diuino & humano priuilegio prælatus est Pontifex Roma. Satis igitur iam ex his, quæ hactenus de forma ecclesiasticæ politiæ dicta sunt, liquet, falsum esse, quod Molineus ait de sedibus patriarchalibus, nunquam fuisse inuentum, nisi post Constantinum, vnde falsam esse epistolã Anacleti, cũ Magdeburgensibus quoque ausus est dicere; quos, vel sola Synodus Nicena aperte de commento conuincit. ne autem siue isti, qui epistolã Anacleti negant, caput Constantinus, dist. 96. quasi cum episto. Anacleti pugnans, aliquando obijciant, siue quis alius epistolam fortasse veram quidem esse existimet, sed quid istis respondendum sit, scire cupiat, aliquid de hac re dicendum est. dicet enim aliquis, si Pont. Romanus diuina auctoritate princeps aliorum Patriarcharum est, vt S. Anacletus in epist. sua 3. tradit, idque Magnus Constantinus postquam de potestate, & principatu beati Petri a Sancto Syluestro Pont. edoctus fuit, non ignorabat, quomodo principatum inter reliquos patriarchas Pontifici tribuit? epistola igitur Anacleti tertia falsa est, si hoc de principatu Pontificis inter Patriarchas Constantinum Magnum sanxisse verum est. immo vero vtrũque conuenit. Anacletus enim de principatu, quem a deo beatus Petrus, accepit, loquitur, quem etiam Constantinus Magnus ex beato Syluestro didicit, & confessus est, & hanc formam principatus a deo cõcessi sequẽs, ipse quoque voluit concedere, quod ad se pertinebat, idest, secundum terrenam potestatem imperatoriam, quam gerebat; voluit, inquam Pontifici concedere, vt ipse supra reliquos patriarchas esset. Deniq; satis Imperator ipse declarauit, quem principatum in Pontifice Romano a deo datum confiteretur: & quis item principatus a se concederetur, cum ait, vt sicut in terris Vicarius filij dei esse videtur constitutus, etiam & Pontifices, qui ipsius principis apostolorum gerunt vices, principatus potestatem amplius, quam terrena imperialis nostrę serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam a nobis, nostroque imperio obtineant: & clarius adhuc subiungit; & sicut nostra est terrena imperialis potentia, eius sacrosanctam Romanam ecclesiam decreuimus veneranter honorare: & amplius quam nostrum Imperium, & terrenum thronum, sedem sacratissimam beati Petri gloriose exaltari, tribuentes ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem & honorificentiam Imperialem, atque decernẽtes sancimus, vt principatum teneat tam super 4. sedes pręcipuas Antio-

Antiochenum, Alexand. Constan. & Hierosolym. quam etiam supra omnes in vniuerso orbe terrarũ ecclesias. ergo cum dixit, sicut nostra est terrena imperialis potestas, sacrosanctam Romanam ecclesiam decreuimus honorare; satis docuit, non se hanc potestatem Pontifici in patriarchas, & in omnes mundi ecclesias concedere, qui paulo supra confessus erat, esse Pontifices successores beati Petri, quem filius Dei vicarium suum in terris constituisset, ac proinde potestatem eorum in patriarchas, & in omnes ecclesias diuinam, & cœlestem esse, non terrenam, sicut erat potestas imperatoria: velle tamen se, quo ad posset terrena sua imperatoria potestas, sic honorare sedem beati Petri, quam successores eius Pontifices Romani tenent, vt potestatem, quam habent, in qua filius Dei beatum Petrũ Vicarium suum constituit, teneant, ac possideant. præsidium itaque, & patrocinium, ac tutelam religiosissimus Imperator promittit, & sancit. quod satis verbis, quibus vsus est, si quis aduertat, declarauit, tribuentes (inquit) ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem, & honorificentiam Imperialem: potestatem dicit se tribuere, non spiritualem quam sciebat habere eum in omnes Christianos mundi a Christo datam, sed imperialem, non vt Imperator esset, sed vt potestate Imperatoris vteretur ad tuendam sedis suæ dignitatem, & honorem, vt ius suum vigeret. deinde subiungit, atque decernentes, vt principatum teneat, tam super 4. sedes Patriarchales, Antioch. Alexand. Constantin. Hierosolymitan. quam etiam supra omnes mundi ecclesias; non dixit, vt accipiat, sed vt teneat: in quo præsidium, vt dixi, ac patrocinium promittit. alioqui ius & potestatem in patriarchas non magis dedit, quam dedit in omnes mundi ecclesias, quam Christus solus dedit. Denique hoc sancit, & tribuere se dicit Imperator Pontifici Romano, quod ab Imperatoribus in eorum coronatione a Pontificibus petitur; quodq; ipsi promittunt, & stipulantur. sic.n. ei dicitur, accipe gladiũ de super beati Petri apostoli corpore sumptum per manus nostras, licet indignas vice tamen & auctoritate dei omnipotentis; & beatorum apostolorum consecratum Imperialiter tibi cõcessum nostręq; benedictionis officio in defensionem sanctæ matris ecclesię diuinitus ordinatum ad vindictam malefactorum, laudẽ vero bonorũ: & memor esto eius, de quo psalmista prophetauit dicens, accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, vt in hoc per eundem vim ęquitatis exerceas: molem iniquitatis potentissime destruas: & sanctam dei ecclesiam, eiusq; fideles propugnes, atq; protegas: neque minus sub fide falsos, quã Christiani nominis hostes extenues, atq; dispergas: viduas atq; pupillos clementer adiuues, atque defendas: desolata restaures: restaurata conserues: vlciscaris iniusta. & in alia oratione precatur his verbis, tribue ei omnipotens Deus, vt sit fortiss. protector, & consolator ecclesiarum, atq; cœnobiorum sanctorum. in his igitur, quæ ab Imperatore, cum coronatur ex formula conceptis verbis postulari solent, ius eorum, quę tunc magnus Const. sanxit, & concessit, continetur. quod totũ ad patrociniũ ecclesiæ susceptũ pertinet, quod quidẽ ecclesia cũ opus est, iure suo & poscere, & requirere debet. vt ex epist. beati Aug. 23. q. 3. C. Maximianus, perspici potest. laudat. n. Maximianũ episcopum Vagiensem, quod auxiliũ contra hostes ecclesiæ ab Imperatore Christiano petisset, quod si prætermisisset, non fuisset (inquit) laudanda patientia, sed negligentia merito culpanda.

Quã potestatẽ Constantinus Imperator Põtifici Romano in reliquo Patriarchas dederit.

" Aliud præterea in epiſtolam Anacleti 3. obijciunt, fingit, inquiunt, Ana-
" cletus ſcripſiſſe tomum de primatu, ſed eius ſcripti nuſquam, inquiunt,
" fit mentio.]

Quis non demiretur, & obſtupeſcat tantam iſtorum vel in legendo negligentiam, vel in intelligendo tarditatem, vel in deprauando malitiā? Anacletus dicit ſe deſcripſiſſe in quodam tomo primas ſedes, tum eas. ſ. quæ olim ſecundum leges ſęculi primæ fuiſſent, vtpote in capite prouinciarū poſitæ: tum quæ primę, ideſt, Metropoles in vna quaq; prouincia: Magde. vero dixerunt, fingere Anacletum ſcripſiſſe tomū de primatu. nihil enim amplius addiderunt, malitioſe ſcilicet, vt ſuſpicor, vt qui legerent, ſtatim de primatu Petri intelligerent, vt eſt iam in vſu & loquendi & intelligēdi: Vt rurſus ſi falſum eſſet & fictum, vt iſti volunt, quod Anacletus tomū de primatu ſcripſiſſet, continuo ſequeretur, eccleſiam Romanam nō eſſe caput cęterarum. hęc eſt calliditas ſerpentis. Sed videamus, quid Anacletus dicat: Sed illæ vrbes, quæ præfatis priſcis tēporibus primatū tenuere: deinde paucis interiectis ſubiungit: aliæ autem primæ ciuitates, quas vobis conſcriptas in quodam tomo mittimus, & quę ſequuntur: & paulo infra poſt deſcriptas tres ſedes Patriarcharum, idē quod paulo ſupra repetens, reliquas vero, inquit, vt prędiximus, in quodam tomo prolixitatem vitantes epiſtolæ, vobis conſcriptas direximus. de primatu ergo, ideſt, de primatu Pontificis, nō dicit ſe ſcripſiſſe, neque ſcripſit, quia nec opus quidem erat tunc, cum ſatis ex euangelio pateret, & nondum nati eſſent hæretici, qui negarent: tomum vero, ideſt, catalogum de primatu ciuitatum, quæ nam eſſent primæ & Metropoles, ſcripſiſſe eum, quid mirum, ſi alii quod ſciamus, non meminerunt? an neceſſe eſt, quicquid eſt ab aliquo ſcriptum, id vt alij meminerint? vt ſi non meminerint, continuo fictum ſit? ſed quęſo vos Magde. per ęquitatem, ſi ideo non creditis, ſcripſiſſe Anacletum tomum, de primatu, quia eius, vt dicitis, ſcripti nuſquam mentio fiat, & ob hanc cauſam ſuſpecta, & inuiſa eſt vobis epiſt. Anacleti, cur contra ſimili ratione nō creditis, & probatis, ideo veras eſſe Anacleti, & aliorū Pontificū epiſtolas, quia earū ſit frequens apud alios ſcriptores mētio? Vt iā veſtro argumēto aut veras ſimul & falſas eſſe dicatis: aut ne vobiſcū pugnetis, veras tantū contra mendaciū veſtrū, aut falſas tantū contra veritatē, cur. n. apud Magd. plus valeat ad credēdum fictam eſſe epiſtolā Anacleti, quod vnius particulę eius, immo vnius verbi, nuſquam fiat mentio quam ad credendum, veram eſſe, quod totius epiſtolæ frequenter apud alios mentio fiat? ſed in his tempus conſumere vt quod ſentio, dicam, vereor, ne otio abutentis eſſe videatur. illud tantum addam, ſimili argumēto negare Anabaptiſtas hiſtoriam in euangelio Ioannis de infirmo ad Probaticam piſcinam iacente, & motum aquæ expectante, quo Magdeburgenſes tomum Anacleti. quia inquiunt Anabaptiſtæ, nec in vetere teſtamento, nec in Ioſephi libris de antiquitate rerum Iudaicarum, de Probatica piſcina mentio fiat. Quibus erudite nuper Sixtus Senenſis libro ſeptimo ſuæ bibliothecæ reſpondit. Pergamus reſpondere ad alia crimina.

Commentum Magd. craſſum & malitioſum.

Eodem argumento tomum Anacleti Magdeb. negant, quo Anabaptiſte hiſtoriā de infirmo ad probaticā piſcinā in euang. Ioannis.

Responsio ad id, quod obijcitur in epist. Euaristi de episcopis pulsis, & de litteris præfectorum adiunctis ad litteras Pontificis, & quomodo non præfectorum, sed prophetarum legendum sit ex fide veterum exemplariorum, & ex ratione. Cap. 9.

PReterea etiam contra epistolam Euaristi aliquid obijciendum esse
„ putauerunt, sic enim aiunt, Vero etiam absimillimum est, quod Eua-
„ ristus epistola secunda finxit, Aegyptios suos episcopos pepulisse. Nã
„ eo loco res Christianorum erant, vt nusquam tuto versarentur ob imma-
„ nem crudelitatem persecutorum.]
Quid hoc leuius? immo quo res Christianorum magis afflictæ essent, eo facilius erat malis Christianis eijcere episcopos suos. nec enim hoc persecutores Christianorum irritasset, sed placasset potius, & eorum gratiam conciliasset, cum ij in primis odiosi, & infesti essent gentilibus, qui euangelium prędicabant, quod erat munus episcoporum. Sequitur in Centurijs: simile est illud, quod vult, suas litteras per omnes ecclesias Africanas
„ legi: & dicit, ijs præfectorum litteras adiunctas esse. quod (inquiunt) haud
„ verum est, nam nec id factum esse probari potest: neque præfectis, qui sub
„ Traiano atrocissime persequebantur ecclesiam, cum episcopis vllatenus
„ conueniebat.]
Hactenus accusatio coniecturalis Magdeburgensium. Si in quæstione facti coniecturis vtendum est, vbi testes desunt, age coniecturas cum coniectura conferamus, postea rem ipsam dicemus. Non adiunxisse Euaristum litteris suis litteras præfectorum, inde vos Magdeburgen. coniecturã ducitis, quod præfectis, qui sub Traiano atrocissime persequebantur ecclesiam, nullo modo cum episcopis Christianis conueniebat; nos contra potuisse adiungere, inde coniecturam ducimus, quod præfecti isti, quos Euaristus dicit, tales esse potuerunt, quales illi, quos Tertullianus in libro cõtra Scapulam cõmemorat, humani, & in Christianos beneuoli, vt Vespronius Candidus, vt Asper, vt Pudẽs, quorum humanitatem, & in Christianos beneuolentiam Scapulæ inhumano & fero exprobrat Tertullia. accedunt ad hanc coniecturam Plinius secundus, Tertullianus, & Eusebius testes, remisisse postea Traianum persecutionem Christianorum, id quod edictum eius ab istis testibus recitatum testatur. Quid igitur mirum, si Euaristus in prȩfectos quosdam humanos, ac beneuolos, præsertim persecutione iam relaxata, incidit, a quibus litteras sibi ex Africa tũc tẽporis afferri curauit, quibus permitteretur episcopis Africanis eos laicos, qui decretum Pontificis de nuptijs, quæ non decenter fierent, prohibendis, non seruarent, grauiore aliquo supplicio prȩterquam anathemate punire? non enim poterãt tunc Christiani in Imperio Gentilium, sine auctoritate potestatis sęculi id facere. Quid, inquam, mirum fuisset, si huiusmodi litteras præfectorum litteris suis Pont. alligasset, & in Africam ad episcopos misisset? Adde, quod hodie vt audio apud Turcas, inter quos Christiani habitant, aliquid simile fit. Sæpe enim Patriarchę, & episcopi a præsidibus prouinciarum, quos Baxas vocant, litteras impetrant, vt liceat episcopis aliqua grauiore pœna afficere, vt damnare ad triremes eos, qui in religione nostra peccarunt. Accedit huc, quod multi ex prȩfectis, & alijs magistratibus veniebant tunc ad fidẽ, licet magistratus, & alios gradus dignitatis amitterent, vt ex Cypriani ad Successum episcopũ epistola 9. libri 5. &

Euseb. libro 3. hist. c. 33. Tert. in Apolog. c. 11.

Origenis contra Celsum libro 3. immo ex ipsa Plinij epistola ad Traianũ perspici potest. Quare non mirum fuisset, si opera eorum Christianorum, qui aliquando magistratus gentilium gessissent, litteras a præfectis gentilium, siue propter propinquitatem, siue propter amicitiã, siue propter accepta beneficia, siue propter aliam necessitudinẽ eorum inter se, litteras ab eis Pontifex Euaristus impetrasset. Sed licet omnes istæ hactenus coniecturæ sint, quæ ita rem esse non conuincant, tamen, quia plures sunt, ac probabiliores, & ad defendendum pertinẽt, quæ æquior pars est, cur vna coniectura sola atrocitatis Traiani, vt isti dicunt, quæ non ad vniuersum tempus Traiani, sed ad partem pertinet, plus ad accusandum epistolã Euaristi sanctissimi Pontificis mouere debeat, quam tot nostrę ad defendendum? Sed hactenus ex coniecturis ad coniecturam responsum sit. Proferamus iam veritatem, cui istæ omnes coniecturæ cedant. in exemplari vetustissimo Vaticanæ bibliothecæ, & in altero æque vetusto bibliothecæ Florentinæ S. Marci, quæ cuiuis paulo curiosiori, videre cum volet, Romæ & Florentiæ licebit, non præfectorum, sed prophetarum scriptum est. Quod ipsum Magdeburgenses si in exemplaribus nostris, quæ in publico feruntur, legissent, fortasse magis, quominus hoc intelligerent, reprehendissent. Quid enim hoc dicerent ad decretum Euaristi? quorsum litteras prophetarum litteris Pontificis decretalibus alligari? quæ nam istæ litterę prophetarum, quæ simul cum litteris Pontificis per omnes ecclesias Africanas legendæ erant, vt quod de nuptijs decretum erat, seruaretur; qui non seruaret, iuste puniretur? immo hoc de litteris prophetarum, quod prius scriptum erat, ab eo mutatum puto in litteras prędectorum, qui non intellexit, quas litteras prophetarum Pont. diceret. itaque totum hoc fabulosum istis visum fuisset. Vnde multo audacius, ac confidentius totam epistolam Euaristi reiecissent. Cum tamẽ nihil potuerit, nec opportunius, nec accommodatius a Pontifice fieri, aut scribi: neque quod magis necessarium esset, si quas prophetarum litteras dicat, semel intelligatur. An non necesse erat, vt litteræ decretales Pontificis, quas ad Africanos episcopos Pontifex mittebat, & per omnes ecclesias Africanas legi volebat, ab omnibus intelligerentur? Quis hoc neget? Sic enim Pontifex scripsit; Hęc cũcta recitanda per omnes ecclesias Africanas scripta dirigite: vt de ijs, quæ inique laudantur, si quid tale probari poterit, iudicium fiat: & inhibita coerceantur: & pręterita mala, & illicita cõiugia, si doceantur admissa, digna seueritate corripiantur. ad laicos ergo litteræ istæ decretales Pontificis pertinebant, qui cum non latine, sed punice intelligerent, necesse fuit, vt Pontifex litteras prophetarum, id est interpretũ adiũgeret. habebat enim apud se Pontifex (quis enim hoc dubitet?) linguarum interpretes, & quidem probatę fidei, quorum opera quotidie opus erat, cum tam ingens ecclesiarum Africanarum iam tunc multitudo esset. Vocari autem interpretes linguarum, siue sermonum prophetas, nemo est, qui ignoret, qui vel duas Pauli ad Corin. epist. legerit, & Hieremiam. cap. 23. qui prophetias linguæ dixit, quem locum imitatus est apostolus. Pręterea esse sic intelligendum, id est, de litteris huiusmodi prophetarum hoc est interpretum, & non præfectorum, ex ipsa epistola, siquis paulo attentius consideret, elici potest. Etenim si litterę pręfectorum fuissent, quid opus erat, vt eas episcopi Africani ad omnes ecclesias mitterent, vt in omnibus ecclesijs legerẽtur?

Lectio uera in epistola Euaristi ex uetustissimis exemplaribus.

tur? Si per litteras istas præfectorum potestas episcopis dabatur, vt eos, qui decretum de nuptijs non seruarent, possent, si vellet, supplicio aliquo grauiore afficere, quod ad potestatem gladij pertinuisset, quā fideles inter gentiles exercere auctoritate sua non poterant, an non satis erat, aut non tutius, & cautius, eas ipsas litteras apud episcopos seruari, quam cū litteris Pontificis ad omnes ecclesias mitti? & eas publice recitari? Atqui non hoc fit, neque fieri opus est, cum episcopi, aut patriarchæ inter Turcas eiusmodi litteras, vt paulo ante docebam, ab illis præsidibus prouinciarum, quos Baxas Turci appellant, impetrant. restat igitur, vt sicut in vetusto exemplo legimus, sic legendum sit, quod & ratio ipsa satis per se confirmat, & necessitas, ac consuetudo, quæ ex apostolica traditione manauit. semper enim in ecclesia fuerunt interpretationes linguarum, siue sermonum. Cęterum si benedixeris (inquit) spiritu, qui supplet locū Idiotę, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniā quid dicas, nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non ædificatur. 1.Co.14. Quid prodesse poterant Euaristi litteræ decretales de nuptiis prohibendis, si, vt non decebat, fieret, si quid litteræ dicerent, nesciebant? Quid isto suo decreto Pōtifex Euaristus apud Pœnos profecisset, si lingua eis locutus fuisset? neque fuisset simul qui prophetaret? Misit igitur Pontifex litteras, quæ lingua loquebantur, & cum eis simul litteras, quæ prophetarent. Quas idcirco litteras prophetarum vocauit, id est, interpretum. Sed dicet fortassis aliquis ex limatulis istis, cur non potius dixit Pontifex interpretationem litterarum, quam litteras prophetarum? ecquid interest, sic, an secus dicere, si vtrumque idem valet? Qui enim dixit interpretationes sermonum, & rursus vnus interpretetur, idem dixit, prophetę duo, aut tres dicant. 1.Co.12.14. at secundum istum dicere debuisset, interpretationes a duobus, aut tribus fiant. Sed nihil interest. Qui enim interpretatur, dicit; & quod interpretatur, ipsius efficitur non, vt auctoris, sed vt interpretis. Quis enim cum audit, dici sermonem interpretis, non statim intelligit dici interpretationem sermonis? Sic cum Pontifex Euaristus litteras prophetarum, id est, interpretum suis adiunxisse dicit, nihil aliud intelligimus, neque intelligere cum ratione possumus, quam sermonem interpretum, id est, interpretationem litterarum ab interpretibus factam, quam litteris suis alligauit.

Responsio ad id, quod contra epistolam Victoris obijcitur, & quomodo, & quamobrem, non ad Theophilum Cæsareæ Palestinæ scripserit victor, & cuius Alexandriæ esset episcopus ille Theophilus, ad quem scripsit; & quomodo ex hac ignoratione profectus sit error Magdeburgensium, & quomodo ex ipso Eusebio Cæsariensi, & ex ipsa epistola Victoris demonstratur, neque scripsisse, neque scribere debuisse ad Theophilum Cæsareę: & quare Magdeburgenses studuerunt, ut hæc epistola Victoris ficta esse uideretur. item quomodo ex ys, quæ Polycrates ad Victorē scripsit, uideatur agnouisse eum caput ecclesiæ, & quomodo hoc ipsum ex Irenæo clarius adhuc demonstretur. Cap. 10.

» NOtarunt præterea Magdeburgenses ad negandum epistolam Victoris decimi quinti post Petrum Pontificis, quod Theophilum vocet episcopum Alexandrinum, cum Cæsareę, inquiunt, & non Alexandrinus fuerit. Sed esto fuerit, quidem Theophilus Cæsareę Palestinæ episcopus, quis hoc negat? at rursus quid obstat, quominus esset eodem tempore

tempore alter Theophilus Alexandriæ episcopus? præsertim cum hoc Victor Ponti. dicat:& idem post eum Damasus affirmet. nos ergo fuisse probamus,quia hi duo grauissimi Pontifices,& antiqui testantur: Magdebur. vero non fuisse probant,quia Theophilus,inquiunt, fuit episcopus Cæsareæ.quod perinde est,ac si dicerent,Theophilus fuit episcopus Cæsareæ, ergo hic Theophilus non fuit tunc episcopus Alexandriæ.recte hoc:at illud rursus non recte concludunt;ergo non fuit alius Theophilus episcopus Alexandriæ.Vnde enim hoc probant,non fuisse alium Theophilum Alexandriæ episcopum?quod quidẽ necesse erat probare.ac de Alexandria Africæ probare quidem poterant,cui Libya,Aegyptus,& Pentapolis subiectæ erant:quia eo tẽpore,idest,Victoris Pontificis,episcopus Alexandriæ huius erat Demetrius Iuliani Patriarchę successor, vt auctor est Eusebius Cæsariensis; at nõ de hac Alexandria loquitur Victor Pontifex in epistola sua,quam isti negant,sed de Alexandria Asiæ,siue illa,quę Alexandria Asiæ dicitur,quę est in lib.6.Ptolemæi c.17.tabula 9.Asiæ: siue illa,quę Alexandria Oxiana,quæ est in lib.6.c.12.tabula 7. Asię. loqui vero Victorem Pontificem non de Alexandria Africę, quæ ad Meridiẽ est, sed de Alexandria Asię,quæ est ad Orientem,quis dubitare potest? si attẽte,& considerate legat,quæ Eusebius Cęsariẽsis lib.5.historiæ ecclesiasticæ scribit,ortam esse eo tempore quæstionẽ illam de Pascha,ex eo,quod cunctæ per Asiam ecclesiæ luna 14.Pascha celebrarent:cum reliquis ecclesijs per vniuersum orbem consuetudo non esset sic celebrandi. ex quo fit vt necessarium fit,scripsisse Pontificem Victorem super celebratione Paschæ ad episcopum Alexandriæ,quæ in Asia est, qui Theophilus vocaretur,& non ad Theophilum Cęsareæ episcopum:quia Asiani erant, qui iuxta parabolam Domini medico indigebant,vt qui male haberent,nõ autem Palęstini,qui Romanis in celebratione Paschatis consentiebant. Vnde Victor Pont.ad Theophilum Alexandrię in Asia episcopum sic scribit, celebritatem sancti Paschæ die dominica prędecessores nostri iam statuerunt:& nos illud vobis eadem die celebrari solemniter mandamus, quia non decet,vt membra a capite discrepent,neque contraria gerãt: & quæ sequuntur.hæc inquam Asianis,& Alexandrinis Asiæ conueniebant, qui à Romanis discrepabant,non autem Cæsariensibus,& Palæstinis,qui non discrepabant,nec enim opus erat mandare illis,vt facerent, quod iam cũ reliquis ecclesijs,vt Eusebius testatur,ex apostolica traditione, exceptis Asianis,faciebant.Sed vt ante dixi, Magdeburgen. dum ad pauca respiciunt,facile enunciant.nec enim quia Eusebius meminit Theophili Cęsareæ,& non meminit per idem tempus alterius Theophili Alexan.in Asia, idcirco neque fuisse putabimus:quasi necesse sit,omnium meminisse Eusebium,qui neque de epistola Victoris meminit. Confirmat adhuc magis,quod dictum est,ipsa Synodus Nicena, quæ in decreto de Pascha eos solos,qui in Oriente erant,quos Eusebius Cæsariensis Asianos vocat,a reliquis omnibus cuncti orbis,qui eodem die quo Romani, & Alexandrini Africę scilicet,quæ est ad meridiem, Pascha agebant, prius discrepasse ait,qui tamen in Nicena Synodo cum cęteris omnibus,vt decretum fuit, concordarunt:& eis subscripserũt.recitabimus decretũ libro 5.cum vniformem obseruationem paschalem,quam Magdebur. condemnant, defendemus.Sed vnde tanta ista Magdeburgensium morositas?quid ita an-

xie,

Magd.in epist. Victo. nec intellexerunt de quo Theophilo Alexandrino loqueretur neque de qua Alexandria.

Q̃ũo quę Victor scripsit ad Theophilum episcopũ Alexandrię Asiaticæ, nõ potuerint congruere Cæsariensibus, quorum erat episcopus alter Theophilus.

xie quęrunt, vnde epistolam Victoris calumnientur, & tanquam falsam reijciant? nempe, quia scribat in ea, causas episcoporum nō licere præter sententiam Romani Pontificis decidi, idq; ita constitutum esse a tempore Apostolorum, liquere. aut igitur negandi erant Apostoli a Magdeburgensibus, aut epistola Victoris. persuasit vero eis serpens, probabilius esse & popularius epistolam negare, quale idcunque esset, quod speciem aliquam quamuis falsam probabilitatis ad obijciendum, & in cautos fallēdum habere videretur: quale est hoc de Theophilo Cœsareę episcopo. Notarunt pręterea, quod Pius & Victor in litteris, vbi pręcipiunt, pascha

„ eodē modo vbiq; debere obseruari ab omnibus ecclesijs, addūt rationē;
„ quia non deceat membra, idest, alias ecclesias a capite, idest, a Roma. sede
„ dissentire: sed huius rationis, inquiunt, nec Irenæus, nec Eusebius memi-
„ nerunt, vbi etiam controuersiam describūt: neq; Polycrates, nec Irenæus,
„ neq; Polycarpus, Iustinus, Clemens, & alij Romanum episcopum pro ca-
„ pite agnouerunt.]

Quare Magd. occasionem calumniādi epist. Victoris tā studiose vndecunque quæsierint.

Tametsi non necesse erat, vt huius rationis meminissent, ostendamus tamen, quemadmodū non sint eius obliti, licet non sit a Magde. animaduersum. etenim si Polycrati in mentem non venisset, non decere membra, idest, alias ecclesias a capite idest, a Roma. ecclesia temere dissentire, neque rursus Pontificem pro capite ecclesiæ agnouisset, quorsum attinebat, ad eum scribere, & tam multis verbis, & exemplis apostolicis, veteris legis de pascha celebrando traditionem nondum illo tempore apud Asianos illos desitam commemorare? & illud ad extremum addere. Sed ego omnium vestrum minimus Polycrates, secundum traditionem Patrum meōrum obseruo eorum dumtaxat, quos ab initio secutus sum. an sunt hæc eius, qui Pontificem non agnosceret caput esse? Deinde cum ait, multorumque orbis terrę episcoporum notitiam habens plenissime, & sanctis scripturis intendens non perturbabor ex ijs, quæ ad terrorem proferuntur; quia & maiores mei dixerunt, oportet magis obedire Deo, quam hominibus. Quorsum hęc, si non agnoscebat in Pontifice principatum? cum enim ait, non timere se, quę ad terrorem proferuntur, excommunicationē plane significat, quam Victor Pontifex omnibus ecclesijs Asię denunciauit, vt idem Eusebius narrat. Si nullus episcopus eos excommunicare potest, qui non sunt ditionis suæ, quid opus erat dicere, quia & maiores mei dixerunt, obedire oportet Deo magis, quam hominibus? hoc enim quod ab Apostolis mutuatus est, Apostoli quidem dixerunt, non quod negarent, obediendum esse Principi Sacerdotum, qui in concilio dixerat eis, præcipiendo pręcepimus vobis, & quæ sequuntur: sed quia negarent, tunc obediendum esse, cum contrarium præciperet Deus, vt Polycrati videbatur, quamquam falso: & Paulus Ananiam, licet Paulum percutere iniuste præcepisset, tamen Principem populi esse, & sedere eum, vt secundum legem iudicaret, confessus est. itaque si Polycrates non agnoscebat Pontificem, ad quem scribebat, esse primum episcopum ecclesiæ catholicæ, neque sub potestate eius esse, debebat potius facere, quod propheta istorum Martinus Lutherus fecit, cum a Leone decimo, excommunicatus est. Iam de Irenęo, vtrum agnouerit principatum Pontificis, intelligi quoque potest ex eo, quod in eodem libro Eusebius testatur, scripsisse eum ad Victorem Pontificem, arguisseque, quod non recte fecisset, qui

Quō Polycrates litteris suis plane significauerit se agnouisse, Pontificē caput esse ecclesiæ, quod Magde. requirunt.

Act. 5.

Act. 23.

Quō Irenæus principatū quoque Pont. Ro. agnouerit, qđ iidem Magde. requirunt.

tot & tam insignes ecclesias excommunicasset: non quidem quod non haberet eas sub sua potestate, sed potius quod sine ratione, vt Irenæo videbatur, excommunicasset. ac multo etiam clarius idem intelligi potest ex 3. eiusdem Irenęi aduersus hæreses libro: sic enim ait, Sed quoniam valde longum est, in hoc volumine omnium ecclesiarum numerare successiones, maximæ & antiquissimę & omnibus cognitę a gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ, & constitutæ ecclesiæ eã, quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidẽ per successiones episcoporũ peruenientem vsq; ad nos, indicantes, cõfundimus eos omnes, qui quoquo modo vel per sui placentiã malã, vel vanam gloriã, vel per cœcitatẽ, & malam sententiam pręterquã oportet, colligũt. ad hanc. n. ecclesiã propter potentiorem principalitatem necesse est omnem conuenire ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt vndique fideles; in qua semper ab ijs, qui sunt vndique conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio. An non satis aperte significauit hoc loco Irenæus, esse ecclesiam Roman. caput omnium ecclesiarum? etenim si non intelligebat esse caput, quomodo ait, necesse esse, omnes vndique fideles ad hanc ecclesiam conuenire, idque propter potentiorem principalitatem? quod si necesse est omnes fideles ad hanc ecclesiam conuenire propter traditionem, quam ab Apostolis eadem ecclesia, vt principalis accepit, & propter fidem eius annunciatam hominibus, ergo omnes ex ea ecclesia pendent tanquam membra ex capite: ita vt nulla sit legitima fides, quæ cum ecclesiæ Rom. fide & apostolica traditione non concordet. aut hanc sententiam necesse est vos Magde. confiteri: aut hæc Irenæi verba negare: quæ aliud significare non possunt. etenim si Irenæus, cuius testimonium de principatu ecclesiæ Roman. desiderari fingitis, plane testatur, per huius ecclesiæ Roman. apostolicam traditionem, ac fidem hominibus annunciatam confundi omnes eos, qui quoquo modo, præterquam oportet, colligunt, ergo & vos hoc etiam solo confundit, & conuincit Irenęus, præterquam oportet colligere, quod ab huius ecclesiæ traditiõne, & fide discrepatis. quid ergo dicitis nec Irenęus, neq; Polycrates Romanũ episcopũ pro ecclesiæ capite agnouerunt? quasi vobis statim agnoscendus esset, si isti agnouissent: ecce agnouit Polycrates: agnouit Irenæus, vt iuxta legem in ore duorum, vel trium stet omne verbum: agnoscite ergo vos. quod si adhuc Irenæum agnouisse negatis, interpretamini verbum principalitatis, quod Græce dictum esse ab Irenæo ἡγεμονίαν, siquid Græce calletis, non dubitabitis. an igitur Irenæus τὴν δυνατωτέραν ἡγεμονίαν ecclesiæ Romanæ, idest potentiorem principalitatem eius sitam esse intellexit in amplitudine, & splendore, ac magnificentia rerum ecclesiæ? minime. quid enim ista ad maiorem auctoritatem, ac fideliorem conseruationem apostolicæ traditionis, & fidei facerent? reddens enim Irenæus rationem, cur in primis per apostolicam traditionem, & fidem ecclesiæ Romanæ, potius quam per traditionem aliarum ecclesiarum magnarum quoque & antiquarum omnes hæreticos ab ea dissentientes confundi, & reuinci dicat, subiungit. Ad hanc enim ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem conuenire ecclesiam, idest, omnes fideles, in qua semper ab ijs, qui sunt vndique, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio. Ergo ista potentior principalitas, quam dicit, ecclesiæ Roman. erat causa,

Clarissimũ testimonium Irinęi de principatu ecclesiã Roman. & episcopi eius.

Quõ Irinæus traditione fidei ecclesię Roma. omnes hęreticos, qui ab ea recesserunt confundi dicat ergo ea Magd. & cęteros Luteranos cõfundi dicit.

Quo uno uerbo Irenęi conuincatur perfidia hæreticorũ negantiũ principatũ ecclesi. Rom.

causa, cur in ea semper conseruata esset ea, quæ est ab Apostolis traditio. Vnde cæterę quamuis amplissimæ & ab Apostolis fundatæ, quia hoc charisma ἡγεμονίας non acceperunt, factum est, vt portę inferi aduersus eas pręualuerint, idest, hęreticos præsules habuerint. Alexandrinam dico ecclesiam, Antiochenam, Hierosolymitanam, & Constantinopol. aduersus autem ecclesiam Roman. nunquam hæresis præualuit: nec vnquam in ea hæreticus sedit propter potētiorem principalitatem, idest, quia ei præest in successoribus suis princeps Apostolorum Petrus, cui dictum est a Domino, Tu es Petrus, & super hãc Petram ædificabo ecclesiã meam, & portę inferi non præualebunt aduersus eam. hęc est igitur potentior principalitas, quam magnus Irenęus dixit. quod si adhuc Magdeburgen. cedere nolunt veritati, faciunt quod est proprium hæreticorum: subuersi enim sunt, sicut Aposto. ait, & proprio iudicio condemnati vel per sui placentiã malam, vt Irenæus dixit, quę græce dicitur αὐθάδεια, aut vanam gloriam, quæ κενοδοξία, vel cœcitatem, quæ πώρωσις, & malam sententiã, quæ dicitur κακόνοια, his enim morbis laborant, qui in hæreses delabuntur, qui sunt in scripturis sanctis prædicti, & ab Irenæo obseruati, & his verbis gręce, quantum assequor, ab eodem nominati. Præterea hoc lo-
» co quasi accusationis suę capita finire vellent, postremo, inquiunt, neque
» tempus, quo datæ describuntur litterę Alexandri, Telesphori, Pij, Anice-
» ti cum veritatis norma congruit. vndecunque rapiunt more suo Magde. quod in has epistolas iaciant, quale id cunq; sit. quibus satis sit hic respõdere, nequid dissimulasse videamur, quod Massęus diligentissimus nostræ ætatis chronographus scripsit in prologo libri 8. suorũ annaliũ, quod tam etsi alio loco huius operis antea recitaui, non grauabor tamen iterum repetere, pręsertim cum hoc loco necessariũ sit, nihil hodie (inquit) incertius, quam per solos consules computare, quod partim supprimantur ab historicis: partim diuerso loco, & ordine collocentur. id autem exemplis historicorum docet. additq; hoc, confiteri etiam Titum Liuium, nescire se in multis annis, qui fuissent consules: esse præterea consules bimestres, trimestres, & interdum paucarum horarum. hactenus ille. in tãta igitur varietate, obscuritate, ac difficultate notationis tẽporũ ex consulibus, quod inde firmum argumẽtũ in epistolarũ veritatem sumi potest? Deniq; vt hic confusione etiã sua cõuincantur, rogemus eos, cur magis Cassiodoro, aut Mariano Scoto, aut alijs credant, hos, aut illos consules olim fuisse, cũ has litteras hic, aut ille Pont. scripsit, quam ipsis illis Pontificibus, qui tũc fuerunt? cum hoc apud omnes constet, in fastis consulum non raro discrepare veteres scriptores, & lapides? an maiorem fidẽ faciet, qui rẽ alieni sęculi scribit, quã qui sui? Si ita Magd. addicti sunt fastis, & cõsulũ notationibus chronographicis, cur nõ recipiunt epistolã Euaristi, quę Gallo & Bradua cõsulibus data est, vbi tẽpus cũ norma veritatis (sic.n. isti loquũtur) cõgruit; & nullus Chronographus dissentit? at si hãc semel recipiãt, cogẽtur recipere epistolã Clementis ad Iacobũ fratrẽ domini, cui nõ leue testimoniũ immo grauissimũ dedit in ijs, quę ex illa epis. idẽ Euaristus tanquã ex apostolica doctrina beati Petri mutuatus est. Quid si Helianus in 1. epistola Alexandri bimestris, aut trimestris cõsul fuit, & a Cassiodoro etiam ignoratus, & ab aliis, quod Liuius fatetur sibi in plerisq; accidisse, qui primo anno, quo esse cõsules cœperũt, quinq; fuisse scribit. in episto. 2. Alex.

Quare ia luersus eccl. Rom. nunquam portæ inferi, idest hęreses præualuerunt, aduersus uero ecclesias aliorũ patriarcharũ præualuerint.

Quæ sit potentior principalitas, quam Irenæus dicit, propter quam necesse sit omnẽ ecclesiã ad eã conuenire.

Tit. c. 3.

Quibus uerbis Irenæus uitia hæreticorũ notauerit.

nō Traiano, & Heliano Coſſ. ſed Traiano vetere Coſſ. in exemplari vetuſto Vaticanæ bibliothecæ ſcriptum eſt. fuit autem vetus conſul tempore Alexan. licet non cum Traiano, ſed cum Aemilio, auctoribus Caſſiodoro, & Mariano, a quibus fortaſſe male iſti cōſules iuncti, & locati ſunt. Epiſtola Teleſphori data eſt Antonio & Marco, ſiue Marcio Coſſ. meminit autem his temporibus Caſſiodorus Antonij, & Aurelii conſulum, & Antonij & Præſentis: ſed cum Marcus, ſiue, vt eſt in vetuſto Codice manu ſcripto, Marcius prænomen ſit ſententia Varronis, quid ſi prænomen pro nomine vſurpatum eſt; ſicut etiam aliquando prænomen pro Cognominibus? quod Carolus Sigonius obſeruationes annalium ſecutus notauit. Sed quid ego moror in re tam incerta, & obſoleta, ac fallaci, & tam parui vſus? abutatur ocio, cui ſuppetit, & qui a melioribus vacuus eſt.

Reſponſio ad id quod obijcitur de cauſis ſecularibus in eccleſia iudicandis, quomodo id Paulo conueniat, quod Clemens, & Anacletus de hac re ſtatuerunt, neque ſit contra euangelium, cum ait, Principes gentium dominantur eorum, vos autem non ſic, & de ratione & cauſa huius decreti, & quomodo quod Clemens in epiſto. prima de huiuſmodi iudicio cauſarum ſecularium ſcribit, ex 2. lib. de conſtit. apoſto. liceat clarius intelligere. Item reſponſio de eo, quod ſimiliter accuſatur in epiſtola Anacleti, & quatenus liceat de omnibus rebus ſecularibus iudicare in eccleſia, & de poteſtate iuriſdictionis ciuilis eccleſiæ data, & de ratione eius, & fundamento. Cap. 11.

SEd veniamus tandem ad eum locum, in quo illud primum in epiſtola prima Clementis, & prima Anacleti tanquam apocryphum notarunt, ꝙ iubeat, Inquiunt, epiſcopis cauſas ſeculares vna cum iudicibus expedire, & iudicare, idq; eſſe aiunt contra illud, Principes gentium dominātur eorum. Videamus ergo prius, quid Clemens de hac reſcripſerit, deinde quid Anacletus, immò quid etiam Alexander, in epiſtola igitur Cle. ſic Petrus Clementem monet, eidemq; præcipit inquiens, Te quidē oportet, irreprehenſibiliter uiuere, & ſummo ſtudio niti, vt omnes vitæ huius occupationes abijcias, ne fideiuſſor ſis: ne aduocatus litium fias: neue vlla alia occupatione negotij ſecularis implicēris: nec enim iudicem, aut cognitorem de pecunijs aut negotijs rerum ſæcularium te vult Chriſtus conſtituere: ſic enim eſt græce. deinde ſubiungit rationē præcepti, Ne curis hominum præſentibus diſtrictus, ac præpeditus, non poſsis verbo veritatis ſecernere bonos a malis: quin potius qui hæc diſcunt, ſibi inter ſe ea aministrent: & ne te a ſermonibus, qui ſaluos facere poſſunt, diſtrahant. Vt enim tibi impietatis eſt crimen, ſolicitudines ſuſcipere ſæculares, ſic laicis peccatum eſt, non ſibi inter ſe in ijs, quæ ad vſus vitæ pertinent, præſto eſſe. deinde ſubiungit; κἂν δὲ περὶ ὧν χρὴ ἀμερίμνους εἶναι, ταῦτα πάντες ποιεῖν ἐὰν μὴ νοῶσι, παρὰ τῶν διακόνων μανθανέτωσαν, ἵνα μόνης τῆς ἐκκλησίας τὴν φροντίδα ἔχῃς πρὸς τὸ διοικεῖν αὐτὴν καλῶς interpretemur latine. quod ſi, inquit, nō omnes ea facere ſciēt, de quibus te ſolicitū eſſe nō oportet, a diaconis diſcāt, vt tu eccleſiæ ſolam curā habeas; quo eam recte gubernes, hoc præcipit, ne, ſi nō habeant laici, qui poſsint propter inſcitiam controuerſias fratrū dirimere, ad iudicia ethnicorum adire cogātur. committit itaque hoc negotium dirimendi controuerſias de rebus ſecularibus diaconis propter neceſſitatem, ne laici apud infideles diſceptent, quod eſt in Chriſtianam religionem contumelioſum: & ne epiſcopus in ijs ſit occupatus, in

Quare Clemens cognitionem cauſarū diaconis cōmiſerit.

quibus

quibus esse non debet. non commisit hoc presbyteris, sed diaconis, vt puderet laicos ire ad ethnicos iudices, cum audirēt esse in ecclesia infra episcopos, immo infra presbyteros, qui possent, & scirēt sapienter causas de rebus sęcularibus iudicare. eodē cōsilio Apostolus Paulus πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν, vt ipsius verbo vtar, idest, vt verecundia a iudicijs ethnicorum ad eundis auocaret, dixit, Sęcularia igitur negotia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandum. deinde subiungit, Ad verecundiam vestram dico: sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? Sed frater cum fratre contendit, & hoc apud infideles? eodem pertinent, quę idem Clemens Roma. lib. 2. de constitut. apost. c. 45. scripsit. Pulchra quidem, inquit, Christiani hominis laus est, cum nemine litigare. Sin autem alicuius opera, aut tentatione quapiā factum fuerit, vt incidat ei lis, det operam, vt dirimatur, quamuis opus sit aliquid damni facere: & ne adeat ad iudicium gentilium. immo ne patiamini, inquit, vt sęculares magistratus de causis vestris iudicent: per eos. n. diabolus famulis Dei insidiatur, & probrum excitat, quasi non habeatis vos quēpiam sapientē, qui possit inter vos ius dicere: aut lites diiudicare. deinde subiungit proximo capite. Ne igitur disceptationes vestras gentiles cognoscant: nec ad dicendum contra vos eorū testimonium adhibeatur: nec ab eis iudicemini, & quę sequuntur. Satis igitur iam liquet hunc locum epistolę Clementis de iudicandis causis sęcularibus in ecclesia ad illum locum episto. Pauli ad Cor. de quo proxime memini, pertinere: neque magis hunc Clementis, quam illum Pauli reprehendi posse, cum eadē sit vtriusque ratio, ac sensus. Excutiamus deinceps alterum locum eiusdē epistolę primæ Clementis de eisdem causis sæcularibus. Si qui ex fratribus, inquit, negotia habeāt inter se, apud cognitores sęculi ne iudicentur, sed apud presbyteros ecclesiæ, quicquid illud est, dirimatur: & omni modo obediant statutis eorū: Sic vetus interpres vertit, quę melius dicta sunt gręce, οἱ πράγματα ἔχοντες ἀδελφοὶ ἐπὶ τῶν ἐξουσιῶν μὴ κρινέσθωσαν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας πρεσβυτέρων συμβιβαζέσθωσαν παντὶ τρόπῳ ἑτοίμως αὐτοῖς πειθόμενοι. qui, inquit, lites habēt, ne a potestatibus mundi iudicentur: has. n. vocat ἐξουσίας, sed a presbyteris ecclesiæ ad concordiā adducantur: eisque omnino prompte pareant. hic quoque prohibet fidelibus, contendere apud infideles iudices. ac, ne ad eorum iudicia propter imperitiam legum sęcularium adeant, iubet presbyteris, non quidem vt sęculares causas laicorum, vt ciuium, tanquam forenses iudices cognoscant, & iudicent, sed potius tanquam ij, ad quos pertineat pręire alijs Christianis velut duces, vt se ad Deum conuertant, & a peccatis desistant. quod est officij sacerdotalis proprium, vt ex Dionysio Areop. in celesti hier. c. 9. intelligi potest, cum de Melchisedech docet, cur in scriptura vocatus sit sacerdos. Sic autem esse intelligendum, quod hic ait Clemens, clarius adhuc ex eodem libro 2. Clem. de apost. constit. intelligere licet: postquam enim dixit. c. 46. Ne igitur disceptationes vestras gentiles cognoscant, proximo deinceps capite, Fiāt, inquit, iudicia vestra secunda feria, vt si fuerit discessum a sententia, idest, si non paruerint prompte, vt est in episto. eiusdem Clem. possitis libere vsque ad sabbatum sedare controuersiam, & pacificare disceptantes in diem dominicum, quod proximo superiore capite dixerat, συμβιβάζειν εἰς φιλίαν, quo verbo συμβιβάζειν vsus est idem Clemens in eo

1. Cor. 6.

Quod ad locū Pauli de non adeundis iudicibus gentiliū pertineāt, quę clemens scripsit de iudicandis causis sæcularibus in ecclesia.

Constitutio apostolica.

Qui locum epist. Clem. & Anacl. de iudicio ecclesiastico sæcularium causarū reprehendit, locum epist. Pauli de eodem reprehendit.

Qua ratione, & quomodo, presbyteris iudicia sæcularia clemens cōmiserit.

loco epistolæ, quem paulo ante recitaui, quod non est eorum, qui proprie more sęcularium, iudicijs pręsunt, vt reddant tantum vnicuique ius suum, nihil pręterea ad eos spectet, vt disceptantes a peccatis reuocent: sed magis eorum, qui ideo tanquam feciales quidam legati Christi præsunt huiusmodi iudicio, vt omnem curam ac diligentiam in primis adhibeant, vt ad concordiam & pacem res adducatur, ne peccent fratres. Subiungit deinde Clem. assistant autem iudicio diaconi, & presbyteri, qui citra acceptationem personarum, tanquam homines Dei iuste iudicent. Cum itaq; inquit, vtraque persona, vt lex iubet, in iudiciũ venerit, stabit vterque disceptantium in medio: quibus auditis ferte sancte, & incorrupte suffragia: date operam, vt antequam episcopus pronũcier, fiant amici, ne exeat episcopi sententia contra eum, qui deliquit; quia habet in iudicio Christum Dei, causę conscium, & comprobatorem. hactenus apostolica constitutio a Clemente Romano perscripta. Explicata est igitur ratio sęculares causas laicorum, vt Christiani sunt, in ecclesia iudicãdi; scilicet vt tollatur peccatum, quod paulo post magis explicabitur. quod quidem quia Magdeb. centuriatores non intellexerunt, hoc quod est in epistola Clementis de causis sęcularibus in ecclesia audiendis, non intelligentes more suo, quæ loquuntur, dixerunt esse contra illud, quod est in euangelio, Principes gẽtium dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem exercent inter eos. Quis enim vnquam hoc genus iudicandi inter laicos Christianos, tãquam de vita æterna, vel morte, vt ait idem Clemens, siquidem agitur de peccato ad mortem tollendo, ad potestatem gẽtium pertinere dicat? quis velle τὸ συμβιβάζειν εἰς φιλίαν idest, pacificare disceptantes, pertinere vnquã putauit ad illud, quod de gentibus dixit dominus in euangelio Matth. & Marci κατακυριεύειν, & κατεξουσιάζειν, idest, exercere potestatẽ contra eos, siue dominari in eos? hæc. n. est vis propositionis κατὰ hoc loco. Sed Magdeburgenses cum voces proprias ignorent, & virtutem earum, qui fieri potest, vt de rebus, quę vocibus significantur, recte iudicare possint? Sed veniamus ad epistolam Anacleti primam, in qua idem notarunt lippi isti, ne dicam, cœci animaduersores. Si autem, inquit, fuerit ecclesiasticum negotium, apud episcopos, interueniente Primate, iudicetur, si quidem maior causa fuerit: si vero minor, Metropolitano: si vero fuerit sęculare, apud eiusdem ordinis viros iudicio tamen episcoporum; cum apostolus priuatorum Christianorum causas magis ecclesijs deferri, & ibidem sacerdotali iudicio magis terminari voluerit. hactenus Anacletus. Quasi enim iam tunc sanctus Anacletus diuinasset, & pręsensisset, futuros esse, qui hoc, quod de iudicio episcoporum cum laicis in causis sęcularibus tunc iussit, calumniarentur, vt Magdeburgen. calumniantur, exemplum apostoli cõmemorauit. quod si hoc erat, vt isti obijciunt, contra illud, Principes gentium dominantur eorum, vos autem nõ sic, ergo permisit secundum istos Pontifex Anacletus portare gladium & vi atque armis agere, vt potestates sęculi solent, quod dominus prohibuit. at non hoc permisit hic, immo neque voluit in hac epistola, vt episcopus per se sęcularia iudicaret. Sed potius iussit Anacletus, sęcularia ab eiusdem ordinis, idest, a sęcularibus interueniente iudicio episcopi iudicari, exemplum, & auctoritatem beati Pauli, vt dixi, secutus; Paulus. n. vt sanctus Anacletus ait, priuatorum causas magis ad ecclesiã deferri, & ibi sacerdotali iudicio terminari voluit.

Matth. 20. Mar. 10.

Quod ex uerbis ipsis, quibus Clemens usus est, intelligitur, de qua ratione iudicã di causas sęculares in ecclesia loquatur. Magde. uoces proprias, & uirtute earũ ignorantes, nõ possunt recte iudicare de rebus uocibus subiectis.

cum

cum dicit ſacerdotali iudicio terminari voluit,epiſcopi iudicium neceſſe
1.Cor.6.
eſt intelligere:& cum cauſas priuatorum dicit, ſæcularium cauſas dicit,
laici enim ſunt priuati homines:& non clerici,qui ſunt communes,& pu-
blici eccleſiæ miniſtri.ſic quoque intellexit Synodus Carth.3.c.9. prohi-
bens enim,ne clerici in iudicio laicorum de re ciuili litigarent,cum priua
torum inquit,Chriſtianorum cauſas apoſtolus etiam eccleſiæ deferri, &
ibi determinari pręcipiat.vt iam vtrumque,& quod Paulus, & quod Ana
cletus ad exemplum eius ſtatuit,eiuſdem rationis ſit, & eadem neceſſita-
te,& propoſito factum.Etenim quia non poterat eccleſia tunc ſub ethni-
cis Imperatoribus ſupplicio aliquo grauiore aliquem afficere; non enim
id eſſent imperatores ethnici,neque magiſtratus eorum paſſi,quin potius
in Chriſtianos iudices,tanquam ſicarios,qui id ſine vlla publica auctori-
tate auderent,animaduertiſſent,idcirco ad puniendum grauius eum, qui
ſententiæ,& iudicio non pareret,cum non poſſet eccleſia vti alio gladio,
quam gladio ignis,ſic enim vocat anathema Clemens,neceſſe erat, vt iu-
dicio ſęcularium magiſtratuum in cauſis ſęcularibus epiſcopus pręeſſet,
vt qui non pareret,gladio iſto feriretur. Quid enim proderat iudicare lai
cos ſęcularia,ſi non fuiſſet,qui cogere poſſet ad parendum? epiſcopus er-
go ſęcularia in epiſtola Pauli,& in epiſtola Anacleti cum ſęcularibus ma
giſtratibus iudicabat,quia non poſſent aliter magiſtratus in iudicio ſæcu
lari exhibere,vt nunc loquuntur,iuſtitiæ complementum: neque qui liti-
gabant,obtinere ius ſuum:ex quo fieret,vt facile in peccato remanerent;
qui parere in iudicio nulla pœna cogerentur, quod a Canoniſtis noſtris
dici ſolet.Propter defectum,vel impotentiam. huc pertinēt, quæ ſcripta
ſunt ab Innoc.3. ext. de foro compe.C.licet,& C.ex tenore. Vt iam tota
cauſa,cur epiſcopus in epiſtola Pauli, & Anacleti, cum laicis magiſtrati-
bus de ſęcularibus cauſis cognoſceret, & iudicaret, illa demum eſſet; ne
in peccato ad mortem remaneret,qui parere nollet: adhoc enim denun-
ciabatur anathema,vt,ſicut apoſtolus ait, ſpiritus ſaluus fieret in die Do-
mini,& ſic homines diſcerent non blaſphemare,ſicut in alio loco ait: de-
nique vt ſic diſcerent non fraudare,aut alia iniuria afficere. Immo quia
propter peccata impiorum,vt Salomon ait, iudicia, ſiue lites excitantur,
& epiſcopi ſunt Medici ſpirituales peccatorum,quibus curatis,lites tollū
tur,& iudicia vacant,idcirco de omnibus cauſis ſęcularibus licet epiſco-
po eatenus cognoſcere,vt in peccato ad mortem, non remaneat frater;
quod Canoniſtę noſtri dicunt,cognoſcere per viam denuntiationis:dum
modo laicus actor,qui relicto ſuo foro iudicium eccleſiaſticum adit, non
hoc malitioſe & dolo agat,quod quidem poteſt reus excipere, & eam ex
ceptionē debet iudex eccleſiaſticus accipere, ſi legittima ſit, ext. de for.
cōpet.c.nouit.Hoc autē quod dicimus,dominus in euangelio ſuo ſanxit;
poſtquam enim reos egit auctores ſcandalorum, quiq; in fratres peccāt,
ſermonem conuertit ad eos, qui ſe putant iniuria affectos ab illis: perin-
deq; eſt,vt Photius Conſtantinopolitan.in huius loci ſcholio ait, ac ſi di-
ceret,ne concidas animo,neue peccatum proximi in te commiſſum dam
num putes:potes enim id in magnum lucrum vertere, ſcilicet ſi adieris
eum,qui in te peccauit:oſtenderiſq; ei peccatum,& re ipſa coargueris,ple
rique enim(inquit)cum peccant,excœcati non vident turpitudinem fa-
cti:poſtea vero pulſa cœcitate vident;qui exiguam occaſionē nacti, om-
nino

Qūo idipſum Anacletus decreuerit de cauſis ſæcularium in eccleſia iudicandis, quod Apoſtolus.

Quare tēpore Pauli & Anacleti in iudicio cauſarū ſęcularium opus eſſet auctoritate epiſcopi.

Clem. lib. 2.de conſtit.

Qua ratione iudiciū de omni cauſa ſęculari ad eccleſiaſticū iudicē pertinere aliquādo poſſit.

Pro. 28.

Matth.18.

nino corrigunt, quod commiserunt: tu vero quamuis ille sit duriusculus, & ad emendationem difficilior, ne continuo negligas ire ad eum, immo semel, & iterum, & tertio adi, eumq; ad emendationem prouoca: magnū enim lucrum feceris, si fratris tui liberator extiteris: hactenus ille. Huc ergo spectare debet admonitio ista tota fratris, vt scilicet qui peccauit, a peccato graui, & scandaloso in fratrem commisso reuocetur, & non pereat: idcirco ait, si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: Si autem te non audierit, adhibe tecum vnum, aut duos testes: quod si eos nō audierit, dic ecclesiæ, si ecclesiā non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Amē dico vobis, & quę sequuntur. Hac itaque via, & ratione denūciationis factæ episcopo, iudicium de quocunque peccato graui, & scandaloso in fratrem cōmisso conuenit ei. vt tandē si reus in peccato ad mortē, sine pœnitentia manere maluerit, pronuncietur in eū sententia, & fiat anathema, vt spiritus eius saluus sit in die domini: vt autē episcopus pronunciet, necesse est, vt prius cognouerit de peccato; cuius cognitionem rursus habere non poterit, nisi de re siue ecclesiastica, siue ciuili, vnde extitit peccatum, cognoscat. Iactum ergo est in hoc loco euangelij fundamentum ecclesiasticum laicę iurisdictionis iudicum ecclesiasticorum, quod est denunciatio peccati fratris fratrem scandalizantis, ex proposito emendandi eum proficiscens: & simul sancita lex episcopis, pronunciandi cum potestate in peccantes; si quidem eis dictum est, Quæcumq; , &c. Quare fundamentum hoc a Domino iactum. & hanc legem Charitatis, & iustitiæ plenam, & cunctis Christianis salutarem negat, qui hoc genus iurisdictionis cuiuis episcopo, vel iudici ecclesiastico negat. Huiusmodi ergo potestas ciuilis, seu sęcularis iurisdictionis, ex fraterna denuntiatione iuxta Euangelium, vel ex defectu iustitiæ iuxta epistolam Pauli ad Cor. propria est potestatis ecclesiasticæ, & ex essentia eius fluens. habent, enim spiritualia, quæ supra naturam sunt, suas quoque proprietates, quibus carere nō possunt. hac potestate vti potest potestas ecclesiastica, cum res postulat: nec enim cum vtitur, tunc potestas extrinsecus accedit, sed accedit actus, siue vsus. vt cum ridet, qui erat rationis particeps, & simul ad ridēdum aptus. Si ergo potestas pastoralis & ecclesiastica beati Pauli vim habebat cognoscendi, & iudicandi sæcularia, vt ex eo quod ecclesiæ Corinthiorum præcepit, iam liquet, eratq; illa potestas communis ceterorum apostolorum, cum episcopi successores Apostolorum sint, consequens necessario est, vt in potestate pastorali, & ecclesiastica, eiusmodi vim habente succedant. Quare ab Imperatoribus, aut principibus Christianis eripi postea non potuit, quo enim iure? qua lege? fatemur, non expedire, episcopum, immo neque presbyterum, relicto verbi ministerio, iudicio ciuilium causarum distrahi, atque occupari; nemo enim militans Deo implicat se negotijs sęcularibus, quod ipsum beatus etiam Petrus in epistola Clementis ad Iacobum fratrem domini monuit. sed aliud est non expedire: aliud non licere, idest, non esse in ecclesia potestatem iurisdictionis temporalis, qua episcopus, cum res pustulat, sicut iam explicatum est, vti possit, & debeat: quod quidem falsum esse, satis ex euange. & epist. Pauli ad Corin. demonstratum est. Si quis vero obijciendum esse putet, si hæc vera sunt, quę hactenus de iurisdictione ciuili ecclesiasticę potestatis explicauimus, cur lex illa Theodosij Magni, & Caroli magni 11. q. 1. c. Quicunque, & c.

Quod sit fundamentū laicę iurisdictionis, quæ episcopo cōuenit, & quibus de causis conueniat. Matth. 18. 1. Cor. c. 6.

2. Tim. 2.

1. Cor. 6.

Volu-

Volumus,abrogata est,qua sancitũ erat,vt liceret cuique, siue is actor esset,siue reus,relicto foro sæculari,etiam lite contestata, iudicium ecclesiasticum adire?dicā prius cur illam Imperatores sanxerunt: deinde cur abrogata sit. Ergo quia intelligebant religiosissimi Imperatores, verissimum esse quod ait Salomon in prouerbijs,ex peccatis impiorum oriũtur lites, quas sapiens extinguet;ad episcopos autem,tamquam ad medicos quosdam spirituales pertinere curare peccata,optabant sanctè, & pie,vt sublata causa litium,idest,peccatis,lites simul sublatæ essent.hæc causa legis: ac verior fortasse,quam illa,quod eo tempore tanta esset iudicum ecclesiasticorum sinceritas iudicandi, vt illi Imperatores latores legis huius, è Repub. esse existimauerint,vt omnes lites alterutro volente ecclesiasticorum iudicio deciderentur:illa enim tunc sinceritas, vt illam concedamus,deficere poterat,sæculis in peius labentibus, vt sunt homines mutabiles. at hoc mutari non poterat, quin ad ecclesiasticos pertineret, tamquam ad medicos spirituales,peccatorum curatio: nec illud rursus mutari,quod ait scriptura,Ex peccatis nasci lites,& alias idem Salomon, Qui amat delicta gaudet pugnis,idest, iurgijs, & contentionibus. Cur vero hæc lex abrogata fuerit,hæc fuit causa, quod cum Petrus Clementi dixerit,& in eo omnibus episcopis, nec enim iudicem,aut cognitorem secularium negotiorum hodie te vult ordinare Christus, ne præfocatus præsentibus,non possis verbo Dei vacare, hæc lex, dum optionem dat actoribus,& reis,vt causas sæculares ad episcopum referant, doctrinam beati Petri, & ecclesiasticā disciplinā confundit, & solicitudinē salutis animæ in solicitudinē sæcularia iudicandi vertit: cum illa solũ in ecclesia liceat, & expediat iudicare, quæ pertinent vel ad tollendum peccatum iniustitiæ,ex defectu,vel ad tollendum peccatum fratris fratrem scandalizantis, vt iam explicatum est.Sed pleniorem,ac subtiliorem de his tractationem ijs,qui canonici iuris prudentiam proprio studio profitentur, relinquamus.Satis hæc sint ad refellendum Magdeburgenses,qui Clementis epistolam primam, & primam Anacleti hoc loco de iurisdictione ecclesiæ in sæcularia ideo accusant, quia numquam eam ecclesiæ datam falso existimant, siue obliti, siue quod magis credo, non aduertentes,quod Paulus ecclesiæ Corinthiorum præcepit, non sine potestate eiusmodi iurisdictionis cum cæteris apostolis communi, vt iam docuimus, præcipere potuisse.

Quæ fuerit causa legis Theodosii, & Caroli Magni de libertate adeũdi iudiciũ ecclesiasticũ in quauis causa ciuili.

Pro. 28.

Pro. 17.

Cur lex Theodosii, & Caroli Magni abrogata.

Responsio ad ea,quæ obijciuntur in decretum de non arguendis, & damnandis episcopis in epistola Clemen. Anacle. Euarist. Alexand. Telesph. & Pij, de quibus episcopis non arguendis hoc statutum sit, & quando, & qua causa. Defensio rationum, quas Pontifices attulerunt pro episcopis non accusandis, quas Magdeburgenses reprehendunt, quasi ineptas, & a proposito alienas, & quomodo sint prudentissimæ, & maxime ad rem accommodatę. Item responsio ad ea,quę Molineus in epistolam Clementis obijcit sexta quæstione prima in margine decreti Gratiani. Quomodo ex illis ipsis testimonijs veteris scripturę,quæ beatus Petrus citat in epistola Clementis, cum accusationes episcoporum prohibet,doceatur,de quibus episcopis non accusandis,& de quibus accusatoribus loquatur. De regula a sanctis Apostolis Paulo, & Ioanne tradita ad cognoscendum,utrum spiritu dei, an spiritu mundi doctrina aliqua tradatur:& quomodo per eam regulam doctrina falsa Lutheri redarguatur,& de loco epistolæ Clementis a Magdeb. dissimulato. Cap. 12.

" Sequitur alius locus centuriarum Magdeburgensium contra epist. Pō
" tificum Apostolicorum de non arguendis, inquiunt, & damnādis epi-
" scopis Clem.1.Anacl.1.2.3.Euar.2.Alex.1.Telesph.1. Pius 1.2. quod
" multis & ineptis rationibus hoc probent: & Petrum faciunt huius doctri-
" nę auctorem: primo quia Paulus dicat, nobis pro minimo est, vt a talibus
" arguamur, aut iudicemur, aut ab humano die. 2. quod leges humanæ & di
" uinæ prohibent maiores a minoribus iudicari. 3. homo non patitur suum
" seruum ab alio iudicari: Anacle. addit has, iniuria sacerdotum ad Christū
" pertinet, cuius vice funguntur 4. quod Dominus non per alium, sed per se
" eiecit ementes & vendentes e templo.]

Hactenus Magdeburgenses. Excutiamus ergo deinceps & ponderemus nos rationes, quibus Pontifices illi a Magde. notati, probant non esse accusandos episcopos, an sint ineptæ, vt elegantes isti centuriatores dicunt: & an sint leues, & si hoc quidem non dixerunt, quia non eas ponderarūt: & an digna sint beati Petri doctrina ea, quæ Petrū docuisse, Clemens testatur. Sed & laicos, inquit, ab eorum accusatione, & vexatione semper repelli debere rogabat: & cunctos illi subditos esse precipiebat: cunctorum Sacerdotum vitam superiorem, sanctioremq; ac discretam a ſecularibus, & laicis hominibus esse: & spirituales quosq;, atq; sacerdotes super carnales & laicos semper cōstituendos docebat: quoniam pro minimo, inquit, nobis esse debet, vt a talibus arguamur, & iudicemur, vel ab humano die, hanc Petri rationē ineptā esse dicunt Magde. Vsus est autē beatus Petrus

1.Cor.4. eisdem verbis, quibus & Paulus vsus est, siue ab eo mutuatus, siue non, nihil refert. illud vero magis refert, vt recte ea intelligamus, quę quidem Magdeburgen. minime intellexerunt. Photius igitur Constantinopolitanus acutissimus Pauli scholiastes, existimet, inquit, homo, sic nos habere, vt dixi: & quod potissimum dispensatores decet, habere nos quoque existimet: decet enim illos, vt fideles sint. Hoc autem dicit, non extollens se, sed potius doctrinæ suæ, quam prædicabat, auctoritatem tuetur. Etenim si liberum illis reliquisset, iudicare de se, & in se inquirere, prædicationem minime recepissent. Ne tamen videretur non propter prædicationem, & ad communem vtilitatem dixisse hæc, sed ad arrogantiam, subiungit, sed non in hoc iustificatus sum. non licet vobis, nec alijs, me diiudicare, sed oportet potius doctrinam percipere, credere, & nihil dubitare; immmo nec ego, quamuis nihil mihi conscius sum, possum me diiudicare, sed expectanda mihi est sententia iudicis, & interim in timore mihi viuendum, hactenus Photius. Hinc intelligi potest, quod beatus Petrus in epist. Clem. eisdem verbis, & eodem spiritu vsus dixit, ad auctoritatem quoque euangelicę doctrinę, quam sancti episcopi illo tempore prędicabant, & ad sanctitatem vitæ illorum tuendam pertinere voluisse: seque de sanctis episcopis, & fidelibus dispensatoribus mysteriorum Christi, quales tunc erant, locutum, quos non decebat, neq; ęquū erat a laicis contra charitatem accusari. cum enim dixit cunctorū sacerdotum vitam sanctiorē, ac discretam a ſecularibus, & laicis hominibus esse, & spirituales quosque, atq; sacerdotes super carnales, atq; laicos semper constituēdos docebat, an nō satis significauit, de quibus episcopis nō accusandis, & de quibus laicis ab accusando repellēdis loqueretur? an nō clare opposuit spirituales eosdemque sacerdotes laicis eisdemq; carnalibus? semper itaque

Reprehendunt Magd. in doctrina Petri apud Cle. quod non intellexerūt de quibus diceretur, neque qua ratione, neque quorsum.

constituendi sunt sacerdotes spirituales super laicos carnales, vt beatus Petrus docebat. Sed cur ita? quia, inquit, indignum est, vt qui spirituales sumus, & fideles mysteriorum Christi dispensatores, a talibus, id est a carnalibus iudicemur. an hæc ratio inepta est, vt Magdeburgen. hominibus ab omni ratione alienis videtur? neque vero solũ indignum est, spirituales sacerdotes a carnalibus laicis iudicari, sed nec iudicari etiam ab humano die; hoc est, quamuis persecutiones, si ita voluntas Dei sit, patiantur, indignum est tamen, vt propter eas contemnantur. Sic Paulus Apostolus non fuit iudicatus ab humano die apud Galatas, quibus de hoc gratulatur, inquiens, nihil me læsistis; scitis autem, quia per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iam pridem, & tentationem vestram in carne mea non spreuistis, neque respuistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum: id est, verbum, quod euangelizaui, non accepistis, vt in epistola ad Thessalonicen. idem scripsit, sicut verbum hominum, sed sicut verbum Dei. itaque infirmitatem carnis, & tentationem in carne vocauit Apostolus in epist. ad Corinth. humanum diem, vt beatus Petrus in epist. Clemen. sic quoque vocauit Abdias Propheta, cum prophetans Idumęis, qui calamitatibus Israelitarum lętabantur, vltionem in bello, ne aspicias, inquit, o Idumæe diem fratris tui in die alienigenarũ. Sic enim est, apud 70. id est, ne habeas quasi pro spectaculo calamitatem Israelitarum, qui sunt fratres tui ex Iacob oriundi: & ne lęteris super filijs Iuda in die interitus eorum. Immo quo magis sapientiam Petri, & Pauli Magdeburgen. admirentur, sciant imitatos esse eos hoc loco sanctum virum Iob, cum ab hominibus, & humano die indigne etiam iudicabatur. Quid enim, inquit, an hominis est me arguere? sic enim est, apud 70. id est, quis hominum potest me conuincere impietatis, furti, aut cupiditatis rerum alienarum, de quibus vos me accusatis? quod si non potest, cur, inquit, non debeo merito contristari? deinde subiungit, Attendite me, & obstupescite: ac superponite digitum ori vestro: quod perinde est, quasi diceret, quod si me in tantis malis, & calamitatibus videtis, quarum tamen causam, nullam in me reperire potestis, ne de eis iudicium faciatis, quod est ab humano die iudicare: quin potius silentium ori vestro indicite; pręstat enim in his tacere, quam imprudenter & indigne iudicare. Sanctus ergo Iob, quod ab illis indigne iudicaretur, ægre quidem ferebat non propter se, sed propter illos, qui indigne iudicabant. quod enim ad se suamque innocentiam spectabat, dicere poterat, vt Olympiodorus, quoque in commentarijs Iob obseruauit, quod Paulus Apostolus postea dixit, mihi pro minimo est, vt a vobis iudicer, aut ab humano die: qui autem me iudicat Dominus est. Sic igitur beatus Petrus eos episcopos sanctos, & spirituales in epistola Clemen. accusari prohibet, qui dicere poterant cum Samuele Iudice populi Israelitici, ecce præsto sum, loquimini coram Domino, & coram Christo eius, vtrum bouem cuiusquam tulerim, aut asinum: si quempiam calumniatus sum: si oppressi aliquem: si de manu cuiusquam munus accepi, & contemnam illud hodie, restituamq; vobis. & dixerunt, nõ es calumniatus nos: nec oppressisti, neq; tulisti de manu alicuius quippiã. dixitq; ad eos, testis est Dominus aduersus vos, & testis Christus eius in die hac, quia nõ inueneritis in manu mea quippiã; & dixerunt, testis: & qui cũ Iob itẽ dicere poterant, attẽdite me, & obstupescite, & superponite

Quid sit iudicari ab humano die ex collatione scripturarum.

Gal. 4.

1. Thess. 2.

1. Cor. 4.

Abd. 1.

Iob. 21.

Collatio loci Iob cum loco a Magd. reprehẽso.

1. Reg. 12.

Ioh. 11. Philip. 4. te digitum ori vestro:ac rursus cum Paulo ad Phil.hæc cogitate, quę & didicistis,& accepistis,& audistis,& vidistis in me:hęc agite, & Deus pacis erit vobiscum.hactenus ad accusationem Magdeb. de ratione prima.

Molinęus quoque reprehendit (nequid dissimulemus) hoc, quod beatus Petrus docebat,spirituales quosque, atque sacerdotes super carnales atque laicos,semper constituendos esse 6. q. 1. in margine voluminis decretorum Gratiani,& si diuersa a Magdeburgen.ratione,non enim visum est illi,& quidem recte,prohiberi hic,ne vnquam liceat, episcopum a laicis accusari,vt Magdeburgen.lib.temere visum est, vt satis iam ostensum est,sed existimauit pugnare hanc doctrinam cum doctrina epistolæ beati Petri canonica,sic enim ait Molin.immo contrarium docebat,vt patet in sua prima canonica.c.2.Subditi estote omni humanæ creaturæ,& quę sequuntur. Sed vt hic Magdeburgenses calumnię conuicimus,sic quoque Molineum conuincemus,cum enim paulo ante idem Petrus Clementi dixit,nec enim iudicem,aut cognitorem sęcularium negotiorum hodie te ordinare vult Christus,ista namque opera,quæ tibi minus congruere superius exposuimus,exhibeant sibi inter se laici, satis aperte cognitionem & iudicium causarum sęcularium hoc loco ad laicos reiecit, simulq; docuit,potestatem spiritualem a sęculari distinctam esse.docuit igitur oportere,potestatem spiritualem vti sæcularibus ministris legum sæcularium, si quidem his legibus sęcularia iudicantur:& magistratus sæculares ministri sunt legum sæculariũ,sic enim eos vocauit Plato, quod eos in primis, Lib.4.de leg. vt idem ait,non dominari in leges,sed legibus seruire oporteret. docuit ergo hic beatus Petrus, parendum esse magistratibus sæcularibus: non enim aliter iudicare poterant.quare non contrarium in epistola sua canonica docuit,vt Molinæus calumniatus est,sed idem prorsus, licet clarius, quidē & apertius in epistola canonica, quia de ea re ibi ex proposito pręcipiebat.non ergo conficta est hæc epistola Clementis,vt Molinæus falso hinc conclusit.aliud commentum addidit illi suo glossematio marginali ad probandum fictam esse hanc epistolam,sic enim ait, Tum certũ est, Iacobum Apostolum doctiorem fuisse pręfato Clemente: nec oportuisse eum ab eo doceri.nec hic cœco calumniandi studio correptus, quod obiecit,intellexit,quod eo magis mirum est, quo erat facilius ad intelligendum,si parum aduertisset.non enim Clemens est, qui in hac epistola docet,sed beatus Petrus,vnde illud tam frequens in hac ipsa epistola.Et docebat,&c.vnde citari solet ab antiquis doctrina Petri in ordinatione Clemētis.at iste bonus interpres Molin.quia Clemens hanc doctrinā a beato Petro traditam,ad beatum Iacobum iussu eius misit, existimauit ex eo effici,vt Clemens Iacobum docuisset,tanquam eo doctior.in eadem marginali glossula illud quoque in principio notauit, quod est in hac ipsa epistola,infames etiam omnes,quos primates,& leges sæculi non recipiunt, » atqui(inquit Molin.)tempore Apostolorum nondum erant primates,sed » dudū post instituti,& sic hęc epistola supposititia. Nec hic aduertit,quos primates hic diceret beatus Petrus,dicebat enim primates gentiliũ,quos paulo supra vocauerat Clemens primos flamines,& Anacletus in epist.2. vocat primates legis sęculi,idcirco coniunxit illos Clemens cum legibus sęculi:sicut enim beatus Petrus præcepit,vt in ciuitatibus, in quibus olim apud ethnicos primi flamines,idest primi legis doctores erant, ibi episco

porum

porum primates,siue patriarchę,cum tempus postularet,essent, sic præcepit,vt infames omnes,quos(inquit)primates,idest, primi illi legis doctores,vt prius dixerat,& leges sæculi non recipiunt, semper repellerentur. isti ergo primates non solum tempore apostolorum fuerunt, sed diu ante:primates vero ecclesiarum,de quibus beatus Petrus constituit, & præcepit,statim vt opus fuit,& tempus,& necessitas postulauit, sicut a sanctis Apostolis cõstitutum,& ordinatū fuerat,esse cœperunt.satis ergo respõsum sit ad tres ineptias,quas Molinęus,quasi tres hastas validissimas in epistolam Clementis,tanquam fortis miles torsit.

Veniamus ad secundã rationem,quam Magde.in eodẽ loco epist. Clem. notarunt,quod dicat idẽ Petrus,non solũ diuinas, sed humanas leges maiores a minoribus accusari,& iudicari prohibere.Sed neque hoc illi intellexerunt.quod quidem quamadmodum intelligendum sit, ex eo etiam intelligi potest, quod proxime antecessit in eodem loco epistolæ Clem. dixerat enim cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coęquales non erant,ab eorum accusatione,& vexatione prohibebat: & non nisi a coęqualibus aliquid eis inferri debere docebat. quia discipulum super magistrum esse,aut vllam ei iniuriam inferre nullatenus debere oportet.ergo a coæqualibus permittit eos accusari,idest,ab idoneis,& probatissimis,qui suspicionibus,& sceleribus careant, vt ait Sanctus Anacletus in episto.2.velut Clementis interpres.cum enim tales sunt, qui accusant, non sunt in hac parte infra eos,qui accusantur,nec est tunc discipulus supra magistrum:vt non possit recipi accusatio discipuli aduersus magistrũ: sicut Paulus,aduersus presbyterum,inquit,noli recipere accusationem,nisi sub duobus,aut tribus testibus:deinde subiungit,Testor coram Deo, & Christo Iesu, & electis angelis eius, vt hæc scilicet, quæ ad recipiendum accusationem aduersus presbyterum,& quæ ad correptionẽ publice peccantium pertinent,custodias sine præiudicio,idest sine inconsideratione, & temeritate,iubet enim considerare,quę eorum vita, vt Anacle. in 2.& 3.episto.inquirere præcipit,an sit in offensus accusatorum, & testium affectus;& an tales sint,qui ad accusandum accedunt, quales apostolica constitutio lib.2.Clementis,& Euaristus episto.2.& Thelesphorus iubent.cũ igitur diuina lex prohibet,ne sit discipulus supra magistrũ,idest,ne sit minor supra maiorem, hoc prohibet,ne se discipulus aduersus magistrũ extollat,vt idem Clem.in eadem episto.interpretatur,cum ait, nullus se extollat supra Doctores,ac magistros suos, quia discipulum supra magistrũ esse,aut vllam ei inferre iniuriam nullatenus debere oportet. accusari ergo,& iudicari maiores a minoribus tunc lex diuina prohibet, cum, ut ait Igmarus Rhemensis,ex propria temeritate, & absque maioris potestatis auctoritate hoc fit:& vt explicatius,adhuc S.Thomas 22.q.78.tradit,cum causa vexandi,& non affectione chatitatis,sed sua prauitate ad accusandum accedunt,quod ipsum ante S. Thomam Gratianus quoque dixit 2. q.7.tunc enim superbia inest in eiusmodi accusatione: quam merito lex non solum diuina,vt explicatum est,sed leges quoque sęculi prohibent. Sic igitur ratio Petri coucluditur,spirituales quosque eosdemq́; sacerdotes semper supra carnales,eosdemq́; laicos constituendos esse, quod est esse illos maiores,& hos minores:at sic maiores a minoribus accusari, & iudicari prohibere legem diuinam illam scilicet, quę prohibet discipulũ

2.Ratio.

A quibus permiserit Clemens accusari episcopos interprete Anacleto.

Quando & sũ discipulus magistrum accuset,nõ tamẽ sit discipulus sup magistrum. 1. Tim.5.

Apostolica Const. quales esse debeãt accusatores.

Quid sit,prohibere, ne discipulus sit super magistrum.

Quando lex diuina prohibet maiores a minoribus iudicari iuxta doctrinam Petri in epist.Clem.

 esse

esse supra magistrum, ergo summos sacerdotes spirituales, qui sunt episcopi, a carnalibus laicis iudicari, per legem diuinam nō licere. hactenus de ratione illa secunda a Magdeburgen. notata tanquam parū apta, pergamus ad alias, quas similiter, idest æque inepte, reprehendunt.

3. Ratio. Alia ratio inquiunt, homo non patitur suum seruum ab alio iudicari, & » quis est ait Petrus in epist. Clem. qui alterius iudicet seruum? nam ista nō » patiuntur homines, neque Deus Deorum, & Dominus dominantiū, hæc » vllatenus patitur.

Luc. 13. Si hæc ratio ex eo sumpta, quod homines iuste facere solent, inepta est, sit etiam apud æquos istos iudices, & acres inepta illa Domini ratio in euāgel. ex eo quoque sumpta, quod a Iudæis iuste fieri solebat. Sic enim narrat Lucas, Respōdens autem Archisynagogus indignās, quia sabbatis curasset Iesus, dicebat turbæ, sex dies sunt, in quibus oportet operari, in his ergo venite, & curamini: & non in die sabbati. respondens autem ad illū Dominus, dixit, hypocritæ vnusquisque vestrum sabbato non soluit bouem suum, aut asinum a præsepio, & ducit adaquare? hanc autem filiam Abrahæ, quā alligauit Satanas ecce decem & octo annis, nō oportuit solui a vinculo isto die sabbati? & subiungit Euangelista, & cum hęc diceret, erubescebant omnes aduersarij eius. Si quod Iudæi sabbato faciebant in boue, & asino soluendis, & ad aquā ducendis conferre cum eo, quod pro soluenda filia Abrahæ a vinculis Satanæ sabbato facere oportebat, non erat ineptum; quomodo potest esse ineptum, quod beatus Petrus hoc loco ad exemplum scripturæ sanctę facit, scilicet conferre, quod homines iuste in seruis suis facere solent, cum eo quod Dominus in episcopis ministris suis, qui sunt sine querela apud homines, fieri vult? nempe vt non iudicentur, aut moueantur, nisi a solo Domino suo, vt in Apocal. beati Ioannis minatus est episcopo Ephesi, qui omnia bona corā hominibus prouidebat, vnde ab hominibus neque iudicari, neque accusari poterat: non tamen prouidebat coram Deo, qui videt in abscondito, quod primū curare debebat: & quæ erat prima erga Deum charitas. age ergo inquit, pœnitentiam, & prima opera fac: sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiā egeris. erubescant igitur Magdeb. sicut illi hypocritę apud Lucam, siquidem rationem reprehenderūt, cuius similem a Christo sapientiā Dei patris in euangelio positam, legunt.

Magd. rationē reprehendunt cuius similē in euangelio legunt.

Apoc. 2.

Illud autem est maxime obseruandum, ex ijs ipsis, quæ ex prophetis, idē beatus Petrus hoc loco de episcopis non iudicandis, aut remouendis nisi a Domino suo, citat, intelligi posse, siquis aduertat, de quibus nam episcopis, & de quorū iudicio, & accusatione loquatur. loquitur enim de ijs episcopis, qui, vt ante dixi, cum Samuele dicere poterant, testis est Dominus aduersum vos, & testis Christus eius, quod non inueneritis in manu mea quippiam: hi namque sunt, quos solus Deus iudicare, & remouere iuste potest: cui soli patet cor hominis, & qui solus nouit conscientiam cuiuscūque, siue bonam, siue malā. De ijs item accusatoribus loquitur, qui ad accusandum non ex charitate, sed ad perturbandum, & vexandū accedunt. Ergo postquam dixit beatus Petrus, eos autem a solo Domino, aut iudicandos, aut remouendos, & non ab alijs, admonens Clemens, quomodo hoc idē beatus Petrus probaret, subiungit: Vnde & prophetas sibi testes esse dicebat, per quos Dominus loquitur dicens, audite me, qui scitis iu-

Quod ex ijs ipsis locis prophetarū quos Pet. in doctrina sua apud Clem. citat, intelligatur, de quibus episcopis non accusandis, & de quibus accusatoribus repellēdis loquatur.

dicium,populus,cuius lex mea in corde eorum.Sermo est propheticus de Es.51.
ijs,qui in nouo testamento futuri erant iudices ecclesiæ, qui sunt episcopi.& subiungit,nolite timere opprobrium hominum: & blasphemias eorum ne metuatis:siue vt est apud 70.contemptu eorum ne vincamini. hoc est,ne desistatis ab officio propter eorum cõtemptum,& iudicium: quod Paulus dixit,mihi pro minimo est,vt a vobis iudicer.vt autem declararet Propheta,de noui testamẽti iudicibus se prophetare,& nõ loqui de lege, quę vsque ad tempus correctionis,sicut Apostolus ait, data erat, subiungit,sicut enim vestimentum,sic comedet eos vermis:& sicut lanam sic deuorabit eos tinea:salus autem mea in sempiternum erit: & iustitia mea in generationes generationum.Et paulo post idem Clem.de Petri doctrina adhuc loquens,eos autem,qui eos vetant,aut mouere,vel damnare nitũtur,(aiebat)Dominus per Prophetam damnat,& vsque ad satisfactionem Esa.66.
eorum & ecclesiæ damnatos esse docebat, vbi ait, talia elegerunt in vijs suis,& in abominationibus suis anima eorum delectata est. Vnde & ego eligam illusiones eorum: & damnationem adducã eis, quia locutus sum eis:feceruntq; malum in oculis meis:& quę nolui,elegerunt. deinde subiungit.audite verbum Domini,qui tremitis ad verbum eius:dicite fratres Esa.65.
nostri odientibus vos,& execrantibus, vt nomen Domini glorificetur. quod vero de episcopis prophetauerit hoc loco Esaias,testatur etiã beatus Cyrillus,cum interpretans eum,pertinet,inquit,hoc pręceptũ ad omnes prępositos ecclesiarum,& ministros verbi.Dicite fratres nostri odientibus vos,vult enim,inquit,vt summa patientia & benignitate ad cognationem spiritualem,& amicitiam eos,qui communionem eorũ recusant, alliciant,& prouocent.aut iubet,inquit,prędicare gẽtibus,& vocare eos ad cognitionem Dei.Sed etsi oderint,inquit, & abominentur, nihilominus tamen alloquimini eos,& loco fratrum habete,vt nomẽ Domini glorificetur:& appareat lętitia eorum,ipsi autem confundentur.lętantibus.s. gentibus gratia Christi & salute,erubescunt Iudæi,& dolent se abiectos, & odio habitos esse.hactenus Cyrill. subiungit deinde beatus Petrus in episto.Clemen.ex eodem loco Esaiæ,non enim laborabunt frustra, neq; generabunt in conturbatione præsules mei,quia semen benedictorũ Domini est:hoc loco beatus Cyrill.ministros euange. significatos esse dicit, qui sunt in primis episcopi.qui cum recte tractant verbũ veritatis, & sunt fideles dispensatores mysteriorum,non laborant frustra, sicut ait Esaias, sed potius congregant fructum in vitam ęternam: neque generant in conturbatione,sicut scribę & Pharisęi docẽtes traditiones, & mandata hominum,& sicut illi qui Galatas conturbabant,prædicantes illis falsa, & sicut hodie hæretici faciunt,qui generant in conturbatione,quia semen maledictum sunt.Cum igitur non laborare frustra,& non generare in conturbatione,quia semen benedictum sunt,ad eos pręsules,siue episcopos beatus Petrus retulerit,quos dixit,non esse iudicandos, neque remouẽdos, nisi a solo Domino,consequens est,loqui eum de ijs episcopis,quos propter sanctitatẽ,& innocentiã non possint isti accusare, & de ijs accusatoribus,qui eos inique,& vexãdi causa accusant.Vnde quo magis adhuc hoc quod dico, explicetur,subiungitur in doctrina beati Petri,ad glorificãdũ se,& diuina mandata seminanda,& euangelizanda eos Dominus elegit, & non vt prohibeantur,aut perturbentur,suggerebat: quia qui eos lędit, cum

cum lędit, cuius legatione funguntur. non potuit iam explicatius doceri, de quibus episcopis non accusandis beatus Petrus loqueretur, siquidem de ijs episcopis intelligi voluit, quos modo dixi, idest, qui inique accusantur: hi enim lędi dicuntur, non autem qui merito accusantur. Denique ex episto. Euaristi 2. perspici potest, qui episcopi, vel Sacerdotes sint, quos Apostolici Pontifices prohibent accusare: quod mirum est, non obseruasse Magdeburgen. cum tam sint perspicua; nam sunt, inquit, non nulli, qui prępositos suos peruerse reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint. idcirco recto oculo Primates ecclesiarum vtiliter prӕuideant, ne quisquam eorum innocens vexetur, aut scandalizetur, & quӕ se quuntur. de innocentibus, ergo loquuntur Pontifices, & de maleuole accusatis.

Ex epist. Euar. clarissime perspici potest, quos episc. aut sacerdotes apostolici Pōti. accusari prohibeant.

Sic. n. est ī Florentino exemplo uetusto.

4. Ratio.

Alia ratio a Magdeburgen. notata & reprehensa, Dominus non per aliū, sed per se eiecit ementes, & vendentes ex templo.]

» Sed repetamus a capite, quod Anacletus hoc loco de accusatione episcoporum scripsit: accusatio quoque, inquit, eorum, super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis, & probatissimis viris, qui & suspicionibus, & sceleribus careant, fieri debet, quia Dominus sui corporis tractatores a vilibus & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, neque calumniari permisit, sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes ex tēplo eiecit. Deinde subiungit, Vnde liquet, quod summi Sacerdotes, idest, episcopi a Deo sunt iudicandi, non ab humanis, aut prauӕ vitӕ hominibus lacerandi: sed potius ab omnibus fidelibus portandi, ipso Domino exemplū dante, quando per se ipsum, & non per alium ementes, & vendentes eiecit de templo. Si volebat docere Dominus, quales esse deberent, qui cum necessitas, & ratio postularet, summos sacerdotes Domini accusarent, ne quis iniqua accusatione, tanquam flagello linguӕ, sic enim scriptura sancta vocat, indigne eos afficeret, quo alio diuiniore modo, aut maiore auctoritate, ac potestate hoc facere potuisset, quam si sacerdotes in crimine deprehensos ipse per se, cum fecisset, quasi flagellum de funiculis, ex templo eijceret? o, oscitantem Magdeburgensium animaduersionem: qui rationem hoc Christi exemplo diuine traditam, & diuine perceptam, & accommodatam ad probandum non esse temere a quibus vis arguendos & accusandos episcopos, ineptam esse dicunt, & vt ridiculam notare audēt, non intelligentes, neque quę loquuntur, neque de quibus affirmant: millies enim hoc aduersus istorum dormitantem lectionem, & intelligentiā vsurpandū, mihi est. Si Dominus per se ipsum eiecit illos ex templo, quales esse eos oportet, qui accusando summos Sacerdotes eijcere eos volūt ex ecclesia? Si Dominus, vt sacerdotium honoraret, indignos sacerdotio per se ipsum ex templo eiecit, patietur, vt viles, & improbi homines episcopos temere accusando & ex ecclesia eijciendo summum sacerdotiū vituperent? Cum Paulus Apost. Timotheo pręcepit, vt accusationem aduersus presbyterum nō, nisi sub duobus, aut tribus testibus reciperet, subiunxit obtestans eum, & inquiens: Testor coram Deo & Christo eius, & electis Angelis eius, vt hęc custodias sine pręiuditio, nihil faciens in alter utram partem declinando, vt hӕc, inquit, custodias, quӕ scilicet ad accusatores, & testes pertinent: custodias, inquam, sine prӕiuditio, idest, sine temeritate, & incōsideratione, hoc enim significat, vt antea dixi, πρόκλιμα quod

Iob. 5.

Ioan. 2.

Magd. rationē ex euangelio sumptā, & diuine accommodatam reprehēdunt.

1. Tim. 5.

quod interpres vertit præiudicium:temeritas autem & inconſideratio in recipiendo accuſationem aduerſus presbyterum declinatur, ſi, vt apoſtolica conſtitutio a Clemen.Roman.in ſecundo libro ſcripta cap.49.iubet, primum de accuſatore diligẽter inquiratur,quę eius vita ante acta, & qui mores,quæ conſcientia, quę cauſa ad accuſandum adduxerit:fruſtra autem hæc, & alia, quę prætereo, inquirenda eſſent,ſi epiſcopos accuſare, cuique liceret. Poſtremo ſi Dominus,cum non permiſit ſcribis & Phariſæis, vt mulierem in adulterio deprehenſam condemnarent, ſed potius ipſe eam ſine condemnatione dimiſit, poteſtatem iudicandi honorauit, & accuſatores,quales eſſe oporteat,docuit: quomodo ineptum dici poteſt,quod ſacerdotes in culpa & vitio illius in templo negotiationis deprehenſos,zelo dignitatis ſacerdotalis, & domus Dei incenſus, ac commotus,per ſe ipſum voluit ex templo eijcere, vt dignitatis ſacerdotij rationem haberet? ſimulque exemplo ſuo doceret, quales eſſe deberent, & qua cauſa, & conſilio moueri, qui ad ſummos ſacerdotes accuſandos admittendi eſſent? ſed proſequamur reliquias rationes, quæ ſequuntur.

Conſtitutio apoſtolica de accuſatoribus, quales eſſe debeant.

Ioan. 8.

Quare nõ permiſerit dominus ſcribis, & Phariſæis indicare mulierem in adulterio deprehenſam.

Quare ſacerdotes emẽtes. & uendentes ex templo per ſe ipſum eiecerit dominus.

Defenſio reliquarum rationum in epiſtolis Pontificum Apoſtolicorum de non accuſandis epiſcopis,quas ijdem Magdeburgenſes tanquam ineptas & falſas more ſuo accuſant, quas nos rurſus aptiſſimas, ac veriſſimas, & ex ratione & ſcripturis ſanctis petitas eſſe docebimus. Item quare tanta cautione a Pontificibus illius ſæculi prouiſum ſit, ne temere a quibus uis epiſcopi accuſarentur, & quæ cauſa ſit,cur tantopere Magdeburgenſes huic decreto de non accuſandis epiſcopis repugnent,& quomodo quę de hac re in epiſtola Teleſphori,notarunt eos de malitia redarguant. Item, quæ Igmarus Remenſis Archiepiſcopus de non accuſandis epiſcopis diligenter obſeruauit, & erudite ſcripſit. Cap. 13.

ALia ratio,inquiunt eſt. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.] 5.Ratio.

Si epiſcopos inique accuſari ex ſuperbia proficiſcitur, vnde in eadem epiſtola Clementis,Nullus,inquit, ſe extollat in doctores & magiſtros ſuos,& Euariſt.in epiſtola ſecunda, Nam ſunt, inquit, nonnulli,qui præpoſitos ſuos peruerſe reprehendunt,ſi vel parum ipſis moleſti extiterint,ſi,inquam,accuſatio horum ex ſuperbia ſubditorum, qui nolunt eſſe ſubiecti,proficiſcitur, quid auctoritatis diuinæ accommodatius dici potuit ad prohibendum,ne epiſcopus a ſubditis inique accuſetur,quã quod dixit beatus Petrus ex prouerbijs Salomonis ſumptum aduerſus eos,qui 1.Pet.5.
nolunt eſſe,quibus debent obedientes? Inſinuate,inquit, omnibus inuicem humilitatem, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam:deinde ſubiungit,humiliamini ſub potenti manu Dei. & beatus Iacobus,Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam: deinde ſubiungit,ſubditi ergo eſtote Deo: Deo autem nõ eſt ſubditus,qui eum, qui legatione eius fungitur,perſequitur.ira ergo dei aduerſus ſuperbos grauiſſima ratio eſt,ne accuſatio epiſcoporum ex ſuperbia ſubditorum proficiſcens ſuſcipienda vnquam ſit. Prou.3. Iac.4.

» Sequitur in centuriis alia ratio reprehenſa,quaſi inepta,Nolite omni ſpiritui 6.Ratio.

ritui credere, fateor, fuisset quidem hæc auctoritas inepte producta in epistola Anacleti, si vt Magdeburgenses somniculosi lectores putauerunt, ad prohibendum accusationem episcoporum producta esset: at non ad hoc producta est, vt vel ipsi Magdeburgenses dicturi sunt, si attentius relegant & non oscitanter, vt legerunt prius. Sic enim ait Anacletus, Ille proculdubio scandelizatur in Deum, qui recte non docet: & qui eius scandalizat episcopum, vel Sacerdotem. impie nanque agentes sunt impii, nec intelligent omnes impij: porro docti intelligent. omnes enim inuicem humilitatem insinuate: quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. nolite, inquit, Ioannes Apost. omni spiritui credere, sed probate, si spiritus ex Deo sunt, quoniam multi pseudoprophetę exierunt in mundum, &c. vtrumque ergo dixerat Anacletus scandalizari in Deum, & eum, qui non recte doceret, & eum qui episcopum, vel Sacerdotem, scilicet recte docentem scandalizaret: atque ad eũ quidem, qui scandalizat episcopum, idest, qui, vt ait Alex. epist. 2. legationem eius impedit, & non vnius, sed multorum profectum euertit, quod est superbi & episcopo suo obedire nolentis, retulit Anacl. illud, Deus superbis resistit: ad episcopum vero, qui non recte docet, retulit, quod ait Ioannes, nolite omni spiritui credere, sed probate si spiritus ex Deo sunt quoniã multi pseudoprophetę exierũt in mũdũ. quod magis adhuc ex eo perspici potest, quod statim adiungit Anacl. & idẽ ipse Ioannes alibi ait, vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat, quod quidem non pertinebat vllo modo ad non scandalizandum, siue ad nõ accusandum episcopum, sed potius ad cauendum, si male episcopus doceret. cauetur enim cum probamus, si spiritus ex Deo sunt; idest, vtrum ea, quæ dicuntur, aut docentur: vera sint. quæ enim vera sunt, & salutaria, in spiritu sancto dicuntur, in spiritu autem mundi, ea, quæ cum veritate, & salute pugnant. Vnde Paulus, nos autem, inquit, non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, vt sciamus, quæ a Deo donata sunt nobis; quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus. hæc ex Cyrilli in Esaiam com. cap. 26. cum explanat illud, pepe-rimus spiritum salutis: & subiungit, sic accipiendum esse, quod ait Ioannes, probate si spiritus ex Deo sunt: idest, vtrum ea, quæ prędicantur, vel scribuntur, ex spiritu Dei, an spiritu mundi sint: qualia sunt, scilicet, quę Lutherani tenent, & Magdeburgenses scribunt, & docent. Vna vero est & quidem optima forma, ac certissima regula probandi hoc, si quod audierunt a principio, in istis permaneat. sicut beatus Ioannes monuit, cum ait, vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: si in vobis permanserit, quod audistis ab initio, & vos in filio & patre manebitis, & hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est. deinde subiungit, hęc scripsi vobis de ijs, qui seducunr vos, &c. ergo qui tradunr aliam doctrinã prętet eã, quam nos ab initio accepimus, immo & quam ab initio ipsi acceperunt, hi sunt seductores beati Ioannis Apostoli testimonio, & alieni a promissionibus Dei, qui nec in filio, nec in patre manebunt. eodem pertinet locus beati Pauli, cum ait in epist. ad Phil. de eadem regula probandi spiritũ scripturę vel sermonis, non. n. permittit aliter sentire, quã vt ab initio traditum est, vt beatus Ioannes contra seductores, & qui sectas nouas introducunt, dixit,

1. Ioan. 4.

1. Ioan. 2.

Quid illud Ioã. ait, probate si spiritus ex deo sunt. 1. Cor. 2.

Cyrillus in locum Ioannis, probate, si spiritus ex deo sũt.

Optima regula probãdi, an spiritus ex deo sint.

Qui sunt seductores testimonio Ioannis. Phil. 3.

Regula apud Paulum probãdi sensum scripturæ an sit ex spiritu dei, an mundi.

dixit, verumtamen ad quod prius, inquit, venimus, hoc enim significat πὶ ἐφθάσαμεν, vt idem sentiamus, in eadem regula permaneamus. Patres ergo vestri iudices vestri erunt, & vos condẽnabunt: quia ipsi in eo, quod ab initio acceperunt, permanserunt: & ipsi in filio & patre manebũt, quia vnctionem a spiritu sancto habuerunt, & nouerunt omnia: & in omnibus illis, vsque ad finem semper perseuerarunt. Vos vero Magdeburgen. & cæteri Lutherani, ac Caluiniani dogmatum, & verborum nouitates profanas tam cœco studio amplexi estis relicta regula, ad quam prius patres & maiores vestri venerunt, vt quicquid nostrum in antiquis & sanctis patribus & sanctis ecclesiæ doctoribus legatis, nęuos & corruptelas illius sęculi esse impie, & impudenter dicatis. Vnde autem hoc malum natum sit Lutherani, licet Centuriones vestri dissimulent, in his ipsis tamen epistolis Clemen. quas tanta rabie, & furore cœco notarunt, legerunt. Quare repetam hic ad eorum confusionem in pœnitentiam, si quos vestrum possim saluare de igne rapiens, sicut Iudas Apostolus ait. Clem. ergo episto. 5. relatum est, inquit, nobis quod quidam in vestris portibus commorantes aduersantur sanis doctrinis, & pro vt eis videtur, non secundum traditionem patrum, sed iuxta sensum suum docere videntur. & ideo diligenter obseruandum est, vt lex Dei cum legitur, non secundum proprij ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. sunt enim multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque sponte præsumpsit: Sed fieri non oportet. non enim sensum extrinsecus ab alteris alienum, & extraneum debetis quærere, aut quomodo ipsum scripturarum auctoritate confirmetis: Sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis, & ideo oportet ab eo discere intelligentiam scripturarum, qui eam a maioribus, secundum veritatem sibi traditam seruauit: vt ipse possit ea, quæ recte suscepit, cõpetenter asserere. quæso vos Magdeburgenses, cur a vobis hic locus præteritus est, vel potius dissimulatus? cur eum vestra censoria virgula non notastis? qui vno ictu totam fabricam doctrinæ vestræ nouæ labefacit. hic quoque Clemen. Romanus beatum Ioannem & Paulum secutus, cum sanam scripturarum intelligentiam ex traditione maiorum petendam esse censet, quod ab initio auditum est, hoc in nobis permanere vult, idest, vt eum scripturę sanctæ sensum teneamus, quem a principio accepimus: in eademque regula permaneamus. rogate quęso Lutherani centuriatores vestros, aut alios vestræ sectæ magistros & patronos in ijs controuersijs, quas nobiscum de dogmatibus ecclesiasticis habent, quos testes habeant suę interpretationis scripturarum? respondebunt fortasse, qua nullos possunt producere, non opus esse testibus in re certa. recte quidem, si nullus contraueniret: si nõ pro certo sumerent, quod controuersum est. at cum controuersia sit, vtri nostrum non per spiritum, qui ex Deo est, sed per spiritum mundi, qui mendacium ex proprijs loquitur, verbum Dei interpretentur, quis sanæ mentis dicat, non opus esse testibus? nisi qui sentiat licere esse in causa eundem iudicem, & testem, quo nihil potest esse iniquius, neq; rationi repugnantius: quod vt sæpius dicam in causa Christi iudæi fecerunt: vt in 5. lib. Cle. de apost. cõst. scriptũ est. Quod si rursus dicant se habere testes scripturas sanctas, cum sint quædam in epistolis Pauli difficilia intellectu quæ indocti & instabiles deprauant ad suam perditionem, sicut & cæte-

Phil. 3.

Patres Lutheranorũ Lutheranos filios condemnabunt. 1. Ioan. c. 2.

Iud. 1.

Locus in epist. Clem. a Magd. dissimulatus, unde totũ malum Lutheranorum natum est.

Sic est in duobus vetustis exẽplaribus Vaticano, & Florẽtino.

Vnde sana scripturarũ intelligentia petenda sit, diuine notatum est a Clemente.

Qui in controuersia non curant testes, licere putant, esse in causa eosdẽ iudices & testes.

ras scripturas, vt beatus Petrus ait, Vtri sunt, nos an vos, quos Petrus dicit indoctos & instabiles esse, & deprauare scripturas? cum nos vobis, & rursus, vos nobis hoc exprobretis, & obijciatis, qd superest, vt tota lis æquo iudicio dirimatur, nisi vt dicant testes? Lutherus vult scripturam per se ipsam, & suo, idest, scripturæ spiritu intelligi: & nos hoc volumus. at Paulus Aposto. sic voluit verbum Dei doceri, & prædicari, vt qui doceret, dicere posset, quod ipse ad Corinth. scripsit, sicut & in omnibus ecclesijs sanctorum doceo. nos igitur per spiritum Dei, qui hoc in Paulo dixit, probamus non nos spiritu mundi scripturas interpretari, & intelligere, quia interpretamur & intelligimus, sicut in omnibus ecclesijs sanctorum hactenus sancti patres intellexerunt, & interpretati sunt: & sicut per multos testes audiuimus; vt idem Apostol. ad Timothe. scripsit, quæ audisti, inquit, a me per multos testes, hec commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Rogate ergo Lutherani magistros vestros, an dicere vobis possint, tenete hæc, quæ audistis a nobis per multos testes. vos enim quæ ab eis audistis, per nullos alios testes audistis, quam per discipulos Lutheri, nec in alijs locis prędicari, quam vbi Lutherani esse permittuntur. rogate inquam, an dicere possint, hec tradimus vobis, sicut in omnibus ecclesijs catholicorum, quæ vbique sunt, docemus? apud nos. n. quia idem sapimus, & non sunt in nobis hæreses, neque schismata, singuli doctorum catholicorum docent, quod omnes vbique: & omnes, quod singuli. ita fit, vt qui in vna ecclesia docet, sicut in omnibus doceat. Sic scimus nos, sicut Apostolus ait de doctrina a Deo reuelata loquens, a Deo donata esse, quæ & loquimur, & prædicamus: idest, esse doctrinā spiritus Dei, & non spiritus mundi, scilicet ex comparatione huius doctrinæ cum ea, quæ in omnibus ecclesijs catholicorum, quæ vbique sunt, prædicatur, quæ eadem fuit semper. Sic spiritualia cum spiritualibus, sicut Aposto. ait, comparamus. at vos qui relicto spiritu Dei spiritum mundi accepistis, extra Germaniam, nec in ea vbique, non habetis cum qua alicuius ecclesiæ catholicæ doctrina doctrinam spiritus vestri Prophetæ Martini comparetis, nisi cum Caluiniana, aut aliorū hæreticorum: quod est carnalia & diabolica cum carnalibus, & diabolicis comparare. inuitauit me, vt huc excurrerem, opportunitas loci Clemen. ex episto. eius 5. de apostolica traditione maiorum, vnde ducenda esset recta scripturarum intelligentia. quem locum, vt hoc obiter admoneam, diuine imitatus, & secutus est Irenæus, libro tertio, capit. quarto, quem supra commodiore loco recitaui. reuertamur nunc, vnde digressi esse videmur: & reliquas rationes defendamus.

Nō docēt magistri Lutherani verbū dei, quō Paulus doceri uoluit.
1. Cor. 14.
2. Tim. 2.
Apud catholicos qui in una ecclesia catholica docet, sicut in omnibus ecclesiis docet ad exemplum Pauli.
Quō nos sciamus, quæ prædicamus, a deo esse donata.
1. Cor. 2.
Quid sit spiritualibus spiritualia comparare.

Alia ratio, inquiunt, vnusquisque pro se rationem reddet.

7. Ratio. Hanc quoque notarunt, tanquam rationem ineptam ad prohibendum,
" ne temere episcopus accusaretur. cum tamen tam grauis sit, vt ad cohibēdam petulantiam alterum accusandi præsertim inique, nihil volētius esse possit, quam meminisse iudicij, quod cuique subeundum sit. cuius quidē qui immemor est, facile alterum, & iudicat & accusat. Vnde postquā dixit Anacl. itaq; vnusquisq: nostrum pro se rationē reddet Deo, statim subiunxit, nō ergo amplius inuicē iudicemus: sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

" Alia ratio, quia gratiæ plenitudo adiectione nō indiget: nec vlla requirit

com-

» commendationis augmenta,quasi dicat non possunt errare.] 8.Ratio.
Hæc est centuriatorum interpretatio digna eis,idest,mendosa, & quã ipsæ illæ epistolę,quas notarunt,vt postea ostendam,de falsitate redarguũt. Sed recitemus prius locum,quem male quoque in epist.Anacle.notarũt, quia non intellexerunt. Si autem,inquit,omnia in hoc sęculo vindicata essent,locum diuina iudicia non haberent. Superuacuis enim ad beneficia laborat impendijs,qui solem certet fascibus adiuuare. ideo si aliquis putat,se Deo in hoc placere,quod seruos suos accusat,& vt meliores fiãt, dicit se hoc agere,in vacuũ laborat:& plus inuidiæ stimulis agitatur, quã charitatis,quoniam plenitudo gratię,adiectione non indiget:nec vlla requirit commendationis augmenta.hæc Anacle. quæ non tam miror non intellexisse istos,quam non intelligendo ita peruerse interpretatos esse. Loquitur ergo Anacletus de ijs Sacerdotibus, quorum facta bona sunt manifesta,sicut Apostolus ait:Si quæ vero sunt occulta peccata; & quę sciri non possunt,eorum iudicium reseruandum est Deo,a quo solo vindicari possunt,quæ idem Aposto.dicit non quidem pręcedentia ad iudicium, quæ hic & iudicari & vindicari possunt,sed sequentia.prohibet itaq; Anacle.ne quis alterum propter suspicionem tantum accuset: neque dictũ de aliquo inueniat,quod non in actibus eius agnoscat: vt idẽ paulo post ait. & Euar.epist. 2. ne mala quorundam prius quisquam præsumat credere; quam probare. Item Victor Pont.de eiusmodi iudicijs loquens,incerta; inquit.charissimi nullatenus iudicemus,quoadusq; veniat Dominus, qui latentia producet in lucem:& illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.quia quamuis vera sint, non tamen credenda sunt,nisi quę manifestis indicijs comprobantur :nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur:nisi quæ iudiciario ordine publicantur. Si quis igitur eius modi sacerdotem dicat se arguere, & accusare, vt meliorem faciat, cuius lux ita lucet coram hominibus, vt opera eius multa bona videant omnes,& si quæ eius opera aliter se haberent,sicut idem Apost.ait, abscõdi non possent,perinde facere videatur, vt si velit solis lucem augere. dicit deinde Anacle.eum,qui hoc facit,nõ duci officio charitatis, vt fingit, sed potius inuidię stimulis incitari. quoniã si nihil iste in gratia vlla eiusmodi seruo Deo deesse videt,quid gratiæ accusando addere ei vult? plenitudo enim,inquit,gratiæ non indiget adiectione. Videamus nunc de interpretatione Magdeburgen.quam sit inepta,deinde quam sit epistolis istis repugnãs:quasi dicat,inquiunt,non possunt errare.ergo cum Paulus, quem his verbis imitatus est Anacle.Corinthijs gratulatur,quod in omnibus diuites facti essent in Christo, ita vt nihil, inquit, desit vobis in vlla gratia,perinde est,vt si dicat eos peccare non posse: quia vbi nihil gratiæ deest,ibi plenitudo gratiæ est;& si plenitudo gratiæ est, non est opus adiectione,ac proinde peccari non potest. hęc sunt fatua argumenta Magdeburgensium. Videamus iam de discrepantia epistolarum cum istorum nõ solum falsa,sed maleuola,& inuidiosa,& stulta interpretatione.etenim si quod Anacle.hoc loco ait,& iam nos interpretati sumus, sic interpretandum putant,quasi dictum sit,peccare non possunt,quemadmodũ idẽ Anacle.dicit in 2.episto.accusatio quoque eorum,super quã nos cõsulere voluisti,nõ nisi ab idoneis & probatissimis viris,qui & suspicionibus,& sceleribus careant, fieri debet: possunt igitur peccare,si quidem possunt ac-

Locus in epist. Anacl.a Magd. reprehensus,& ab eis non intellectus.

1.Tim.5.

Redarguitur interpretatio Magd. vt inepta, & discrepãs cum scriptura Pauli, quam Anacle. imitatus est.

1.Cor.1.

Coarguitur & conuincitur calumnia Magd.

cusari, & Clemen. episto. 1. non nisi a coęqualibus aliquid eis inferri debere docebat, quod iam quoque sumus interpretati. rursus idem Anacle. episto. 3. docet, quales testes esse debeant in accusatione episco. & quales eorum accusatores: idem facit Euar. episto. 2. idem rursus Sixtus episto. 1. idē Thelesphorus. quare vt euenire istis frequenter solet, vt Apostolus de similibus scripsit, non intelligere, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, ex eorum interpretatione coniecturam facio, putasse eos, ita accusationem episcoporum in his epist. prohiberi, quasi nunquam accusare eos liceat: quod quidem fieri non poterat, si peccare possunt, & iudicem habent in ecclesia quicunque sunt infra Pontificem Petri Principis Apostolorum successorem, & primum, ac summum Christi Vicarium. accusari ergo possunt, quis neget? Sed hoc apostolici Pontifices prohibuerunt, vt neque temere, nec a quibus vis, nec a prauis hominibus accusarentur: cū illo sęculo, vt Igmarus Rhemnensis Archiepiscopus scripsit, acerrima persecutio non nisi perfectissimis ad episcopatum venire permitteret, quippe qui iam pro Christo omnia extrema pati non timerent. quod si præter difficultates, ac pericula, quæ sunt in ipso episcopatu, quę Paulus Apost. vno verbo eleganter significauit, cū ἔργον, idest, opus vocauit, significare. n. hoc verbum non solum apud gentiles scriptores, sed in sacris quoque litteris τὸ δύσκολον καὶ δυσκατόρθωτον πρᾶγμα idest rē difficilem & arduam, notauit. S. Isidorus Pelusiota in epist. ad Palladium contra ἀρχοντιῶντας vnde illud, virum fidelem inuenire ἔργον idest, labor & opus, si inquam præter difficultates & labores episcopatus, (ex ipso enim, vt ait idem Isidorus, pēdent omnium subditorum necessitates, probationes eorum, qui ordinantur, potus sitientium, cibus esurientiū, Vincti, viduę, iniuriam passi) & prętier pericula persecutionum, quę illo sęculo erant crebrę, & violentæ, accessisisset insuper licentia, & petulantia improborum ad accusandum episcopos psobos, nisi hoc illi apostolici Pontifices tam seuere ac rigide cauissent, quis fieri episcopus voluisset? quis episcopatum passus esset? sed Magdeburgenses, vt inhumani & crudeles nihil horū considerare voluerunt. causam vero dicam postea, cum reliquas rationes, quas tanquam ineptas improbarunt, probatissimas esse demonstrauero. Denique locutum esse hoc loco Anacletum de ijs episcopis non accusandis, in quibus nullum crimen palam cernitur, de quo accusari possint, ex ijs, quę statim sequuntur, perspici potest, subiungit enim erigit ergo doctores conscientia sua: & si quando incertis temporum flatibus opponuntur, sustinent mala, quæ sanctis magis sunt ascribenda, quam male meritis, sic enim est totus hic locus in exemplari vetustissimo Vaticanæ bibliothecæ, idest, quorum malorum, & persecutionum, quas patiuntur, magis in causa est eorum sanctitas, quā crimen vllum, qui testimonio cōscientię suę sustentātur, quod magis adhuc declarat subiungens, datam. n. scimus Satanę potestatem, vt seruos Christi cribraret.

Putauerunt Magd. sed falso omnino accusationem episcoporū prohiberi Qūo, & quatenus apostolici Pont. accusare episcopos prohibuerūt, quod & Magd. nō est animaduersū.

Quale & quantum opus sit episcopatum gerere ex S. Isidoro Pelusiota.

9. Ratio.

Alia ratio, qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.

Zach. 2.

1. Co. 12.

Quod minatus est propheta Zacharias ijs, qui populum Dei, & prophetas ac sacerdotes captiuos duxerant, transtulit Pont. Alexander secundū spiritum ad eos, qui episcopos persequuntur, qui sunt oculi Domini, sicut idem ait: & sicut intelligi potest ex illa Pauli analogia corporis humani, cum quo ecclesiam in priore episto. ad Corint. comparauit. Vbi oculi, vt

ait

ait S. Dorotheus in libro de non iudicandis proximis, sunt ij, qui attendunt & corrigunt;hi vero sunt episcopi.qui quidem quia sunt oculi Pontificis,qui est caput ecclesię catholicæ,qui personam Christi sustinet, idcirco merito sunt,& dicuntur oculi Domini. hos igitur oculos Domini, qui inique lędit,& persequitur,idē pupillam oculi sui lædit. Sic enim est apud 70.& sic beatus Cyrillus interpretatus est.redit,inquit, in caput ipsius,conuenitq; dicere,vt Dauid ait, incidit in foueam,quā fecit:& illud, redibit labor in caput eius.hæc Cyrillus, quod statim declarat idem propheta,postquam enim dixit,tangit pupillam oculi sui, subiungit, quoniā ecce ego leuo manum meam,super eos.Hunc sensum 70.secutus est Pon. Alexander ex eorū interpretatione, vt paulo ante dixi,vt perspici potest ex ijs,quę idem Alexand.subiungit.postquā enim recitauit ex propheta, qui vos tangit,pupillam oculi sui tangit, quia his verbis prophetæ minas accusatoribus istis proposuerat periculorum,& malorū,subiungit statim, & licet nos persequantur,quia neque nos sine illis,neque illos sine nobis persequi possunt,quia illius sumus discipuli,qui animā pro fratribus pręcepit ponere,tamen eis pericula & perditiones non sumus ausi cœlare,ne prophetica,quod absit, damnemur sententia:Si annunciaueris iniquo iniquitatem suam,animam tuam liberasti.pericula ergo & perditiones eorū non cœlauit Pont.cum dixit pupillā oculi sui lædere,qui sacerdotes Domini lædit.Si enim non sic Alex.legit,vt est apud 70. quomodo hoc testimonio prophetæ Zachariæ recitato pericula,& ꝑditiones prędixit?quod se facere ait,ne damnationem prophetæ Ezechielis incurrat, qui iussit annunciare iniquo iniquitatem suam,quod quidem tunc fit,cum iuxta eundem Prophetam Ezech.videns gladium uenientē annunciat populo.gladium ergo venientem annunciat hic Alex.cum ait, pupillam oculi sui lædere,qui seruos Dei lædit,sed de interpretatione 70.in epistolis Pontificum apostolicorum,dicam reliqua in extremo libro loco proprio.absoluamus reliquas rationes.

S. Dorotheus. Cyril.in Zach. Psal.7. Argumentum euidens citasse Alex. testimonia ueteris scripturæ secundū 70.interpretationem.

Ez.33.

„ Alia ratio,Deus stetit in synagoga Deorum:ego dixi,Dij estis, & filij ex-
„ celsi omnes.] 10.Ratio.

Doceamus Magdeburgen.non esse ineptam hanc rationem, vt ipsi calumniantur.quia enim dixerat Anacle.episto.2.non esse accusandos episcopos,nisi ab idoneis,& probatissimis viris, qui suspicionibus & sceleribus carerent,& rursus a Deo esse iudicandos episcopos,non a prauæ vitæ hominibus,accommodatissime vsus est ijs,quæ Dauid in spiritu dixit non solum propter iudices populi Israelitici,sed etiam propter iudices ecclesiæ nostræ,qui sunt episcopi:quos spiritus sanctus monet, sicut illos, vt iuste iudicent,si quidem ipsi quoque iudicandi sint a Deo, cuius iudiciū exercent;sicut dixit Iosaphat Rex Iudę,videte,quid faciatis, quia non hominis exercetis iudicium,sed Domini,& quodcunque iudicaueritis,in vos redundabit.Vnde scriptura sancta iudices appellat Deos in Exodo:idem quoq; obseruauit diuinus Dyonisius in diuinis nominibus.An igitur inepta ratio est,cur non liceat Dijs,idest iudicibus vulgo detrahere, eosq; insectari,illa,qua spiritus sanctus vsus est,quia scilicet in eo gradu,ac digni tate constituti sunt,vt ipsi iudicium Domini, exerceant, & non a quibus vis,& temere,atque a prauis hominibus iudicentur,& arguantur?

Psal.81. 2.Par.19. Exo.22. Dionysi. c.12. Magd.rationē, qua usus est spiritus S. in scriptura, reprehendit in epist.2. Anacl.

Alia ratio,tu quis es,qui iudicas alienum seruum?explicanda quoque est hæc 11.Ratio.

hæc ratio,& ab iniqua accuſatione vindicanda.quia dixerat Anacle.non eſſe accuſandos epiſcopos temere,& cum ſcandolo,hoc enim eſt,non debere accuſari,niſi ab idoneis & probatiſſimis viris, qui omnibus ſuſpicionibus,& ſceleribus carerent,valde appoſite vſus eſt verbis APoſtoli, Vu quis es,qui iudicas ſeruum alienum?Domino ſuo ſtat,aut cadit. in eos enim hoc dixit,Apoſto.in epiſto.ad Roma.qui fratres in cibis diſcernẽdis cum ſcandalo & ſuo,& illorum iudicabant,quaſi non haberent aliũ Dominum,cuius iudicium eis ſubeundum eſſet,niſi ipſi eos iudicarent. Vnde Paulo poſt idem Apoſto.quod etiam hoc loco ſubiunxit Anacle. Sed hoc inquit,iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri,vel ſcandalũ. Scandalum vero eſt,quod Alex.Pont.notauit,idem quod Anacle.prohibens,quia qni temere epiſcopum accuſat,legationem eius, inquit, impedit,& non vnius,ſed multorum profectum euertit:& ſicut multis, inquit, nocet, ita a multis arguendus eſt.

Rom. 14.

Quod ſcandalum creet, qui epiſcopũ temere accuſat.

» Addunt præterea Magd.Theleſphorus addit hanc rationẽ, quia nõ eſt diſcipulus ſupra magiſtrũ,hanc quoque notarunt,quaſi ineptã. dixerat Theleſphorus de epiſcopis,& reliquis ſacerdotibus,ab omnibus eſſe audiendos,timendos,& non lacerandos:& paulo poſt, nullatenus debet eos arguere,neque vulgus in eorũ accuſatione ſuſcipi.populus enim ab eis docendus eſt,& corripiendus: non ipſi ab eo, quia non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum.prohibet Pont. vt ex aliorum Pontificũ epiſtolis intelligi poteſt,& a nobis ſupra obſeruatum eſt, vt non accuſentur epiſcopi a quibus vis & a prauis,ſed ab idoneis & probatiſſimis.accuſari enim a quibus non debent,neque poſſunt,nihil aliud eſt, quã efferre ſe accuſatorem in eos, qui magiſtri ſunt, eiſque iniuriam facere: quod eſt eſſe diſcipulum ſupra magiſtrum,vt ante collatis locis epiſtolæ Cle.interpretati ſumus.quomodo igitur aiunt Magdeburgen.ineptam eſſe hanc rationem?niſi quia non intellexerunt,quid notarent, neque quid reprehenderent. Deinde cum Apoſtolus ad Timotheum ſcribens dicit, ſeniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem:iuuenes vt fratres:anus vt matres:ſi præcipit,vt epiſcopus ſeniorem,ideſt,magiſter diſcipulum natu grandiorem nõ arguat, ſed potius obſecret,idque ætati tribuendum eſſe putauit, non item ęquũ ſit, vt vulgus epiſcopum,aut ſacerdotem non arguat,ſed magis obſecret, idque diſcipulus magiſtri dignitati ſacerdotali rribuat?immo hoc quod Apoſtolus præcipit,ſeniorem non arguere,vt hoc obiter obſeruetur,Synodus Rom.Silueſtro Pontifice,canone ẹdito,de epiſcopo interpretata eſt. Epiſcopum,inquit,canonice electum,& conſecratum neque clericus,neque populus perturbare debet.quia epiſcopi, qui throni Dei vocantur, non ſunt lacerandi,ſed magis portandi & venerandi, de quibus ait beatus Paulus,ſeniorem ne increpaueris,ſed vt patrem obſecra. legimus nãque ipſo Domino dicente,non eſſe diſcipulum ſuper magiſtrum: hoc eſt non ſibi debere quemquam ad iniuriam Doctorum vindicare doctrinã: nec aliqua machinatione Domini diſcipulis,ideſt,Apoſtolorum ſucceſſoribus detrahere,aut eos infamare, quia iniuria doctorum ad Chriſtũ pertinet.hactenus canon.ad extremum ſubiecerunt Magdeburg. accuſationi ſuæ,Et huius decreti fructũ, ac finem ſubijcit Theleſphorus: Hunc murum firmiſſimum ſtatuerunt patres noſtri,& nos cum eis contra perſecutores noſtros,& hoc remedio eorũ pellantur machinamenta: & vos ſanctiores

Quam vim habeat ad nõ accuſandum temere epiſc.hec ratio, non eſſe diſcipulũ ſuper magiſtrum.

1.Tim.5.

Synodus Rom. de epiſcopo interpretata eſt illud, ſeniorẽ ne icrepaueris.

ctiores & securiores famulari mereamini vestro Saluatori.]
Non facile est diuinare, quid hic centuriones istos offenderit. an non licebat Pontificibus cauere, cõtra persecutores? præsertim si eo spectabat cautio, vt dolis & machinis aduersariorũ depulsis securius sacerdotes, & sanctius domino seruire possent? an ita maleuoli sunt, ita ab omni humanitate auersi, vt episcopos nostros omni tutela & præsidio nudos, & omnium maledictis, ac calumnijs obiectos velint? quid igitur hoc loco notarunt? quid hic improbant? immo quæramus potius, quid eos interdictio maleuolæ obtrectationis, & iniquæ accusationis episcoporum tantopere vrat? scilicet hæc est causa, quia cum ipsi semper contra Pontificem loquãtur, nec illud putent metuendum esse, quod Dominus dixit, quare non timuistis detrahere seruo meo Moisi? student, vt omnes idem faciant: & si quid contra a nostris caueri vident, reprehendunt cautiones, & decreta: immo nihil est apud istos sanctius maledicentia, & obtrectatione nostrorum Sacerdotum. Vt cum cæteris omnibus, quę propria sunt hæreticorum, quæ sancti Apostoli in epistolis suis notarunt, hoc quoque istis maxime conueniat, quod Aposto. Paulus illis hęreticis tribuit, qui nouissimis temporibus futuri erant, qui iam exierunt, esse scilicet criminatores. itaque cum omnia isti repagula pudoris, & timoris Dei ruperint, nec vlla æquitate naturali coerceantur, rident, quod Pont. Telesphorus ait, hũc murum firmissimum statuerunt patres nostri, & quę sequuntur. hactenus de rationibus reprehensis.

Quæ causa sit cur tantopere Magde. offendat interdictio iniquæ accusationis episcoporum. Num. 12. Nihil apud Luther. sanctius maledictis, & obtrectationibus nostrorum sacerdotum, & episcoporum. 2. Tim. 3. Inter Criminatores a Paulo pphetati sunt Lut. cum similibus.

Recitemus deinceps ad sententiã Pontificũ de nõ arguendis, & dãnandis episcopis magis adhuc explicandã & cõfirmandã, quę Igmarus Remẽsis Archiepiscopus eruditiss. & grauiss. auctor, ad quem Nicolaus primus ante octingentos annos epistolas aliquot scripsit, in lib. de varijs capitulis ecclesiasticis. c. 29. & 52. obseruauit. Post Apostolos autem, inquit, Romani Pont. tam in potestate, quam in prędicatione eorum successores ecclesiasticam disciplinam studiosissime suis institutis informasse, & informatam propagasse reperiuntur, & hoc vtique diuerso modo: sicut enim ipsi sanctæ ecclesiæ diuersis temporibus præfuisse leguntur, ita & diuerse suis tẽporibus consuluisse inueniuntur. nam a beato Petro, vsque ad S. Siluestrũ variæ & creberrimę persecutiones fuerunt, in quibus episcopi, vtpote capita aliorum maxime periclitabantur. Vnde & Roma. Pontifices illius tẽporis multipliciter eos pro qualitate personarum, necessitate rerum, opportunitate temporum, scriptis suis consolati sunt, in quibus de eorum iudicijs multa, vel pene omnia statuerunt in improborum pręsumptionẽ, vt eos ab illorum infestatione compescerent quoquo modo. quippe attestante. S. Fabiano Papa, & Martyre ipsi Apostoli eorumq; successores statuerunt, vt episcopi, aut nunquam accusarentur, aut difficillime accusari permitterentur. nam & beatus Eutychianus Papa & Martyr testatur, si accusatio episcoporum tam facile, & passim admitteretur, per pauci nimis inuenirentur, qui pro tempore episcopatum non fugerent: cum & quotidianam mortem ex persecutione timerent: neque tamen improborum accusationem declinare possent. Sanctus etiam Anacletus Papa & Martyr ad vniuersos episcopos Italiæ scribens deiectionem, siue damnationem episcoporum sibi dominum reseruasse testatur, quasi hominũ iudicio subiacere non videantur: neque mirum hæc eo tempore iudicasse, cum acer-

Quę Igmarus Rhemensis ante annos 800. de non arguendis episcopis contra futuros apostolicorum Pontificum accusatores scripserit.

Igmarus Rhemensis ante annos 800. quod Anacletus de non arguendis episco. statuit, defendit.

rima persecutio non nisi perfectissimis ad episcopatum venire permitteret: quippe qui iam pro Christo omnia extrema pati non timerent. hęc ille. illius igitur temporis episcopis sanctissimis, eorumq; similibus aduersus improbarum hominum criminationes iniquas, & ex propria temeritate proficiscentes Clemens & Anacletus, & reliqui Pontifices, quos Magdeburgenses notarunt, cauebant. nunquam vero notassent, si scirent vulgato iam iuris consultorum prouerbio vti, distingue tempora, & concordabunt iura, sicut Igmarus distinxit, subiungit enim in tempore autẽ pacis aliquid de illa difficultate accusationis, siue damnationis episcoporum non incongrue remittitur, cum episcopatus non iam a paucis, quasi mors religiose timetur, sed a pluribus quasi gratia ambitiose appetitur: & appetitus criminose administratur: scilicet cum iam non talis persecutio aliquem ab episcopatu, vel peccato deterreat, sed ipsa pacis tranquillitas, & honoris sublimitas magis ad peccandum illiciat. Vnde & in Nic. concilio non magis episcopis, quam quibuslibet in damnatione remittitur: cum generaliter in eo omnes damnentur, quicunque se contra sacras regulas efferre non verentur. ante illud sane cõcilium tantæ persecutiones vndique sęuierunt, vt Roman. Pontifices tribulatos vix aliquo modo scriptis suis consolari, siue contra improbos defendere sufficerent, nedum ecclesiasticam disciplinam vsque quaque pleniter, ac regulariter instituere possent. a tempore autem huius concilij iam aliquantulum sedatis persecutionibus Pontifices multo plenius & diligentius ecclesiasticas regulas tum per se in decretis suis, tum per alios in concilijs promulgare, siue promulgatas confirmare cœperunt: quas & in posterum ecclesiastici Doctores magis in vsu habere consueuerũt; hęc ille, Ac rursus idem Igmarus. c. 52. item, inquit, sancti patres frequentissime prohibent, ne oues suum Pastorem, nisi in fide errauerit, accusent: subditosq; accusatores prelatorum excommunicandos, infamandosq; censuerunt: beatus autem Gregorius Papa Ioanni Corinthiorum episcopo scribens Paulum, Euphemiũ, Thomam, Clementium clericos damnauit, eo ꝙ proprium eorum episcopum pro quodam crimine accusare non obedierint: idem etiam apostolicus Pauli Diaclinæ ciuitatis episcopi a clericis suis pro corporali crimine accusati, atque conuicti depositionem intantum confirmauit, vt eum etiam communione priuandum iudicaret, si deinceps aliquid de episcopatu; vel loqui pręsumeret. Deinde subiungit, sed hæc nequaquam ad inuicem contraria iudicabimus, si superiorem sententiam competenter intelligere curabimus; videlicet ne oues suum pastorem ex propria temeritate vllatenus accusare presumant: neque tamen superiori potestati hoc eis canonice præcipienti superbe resistant, quæ ipsos damnare potuit, si ei contra proprium obedire noluerint. Si igitur ita intelligitur, neque subditi prælatos temere accusabunt: neque superiori potestati contumaciter resultabunt. Huiusmodi autem adaptationem, & in ipsa scriptura sacra nõ nunquam necessario requirimus. Vt in illo non occides. si enim illud nimis simpliciter intellexeris, ipsa lex sibi repugnabit, quæ sæpissime alibi reos morte mulctari decreuit: ipse quoque Deus, qui legem instituit, per sæpe multos occidi pręcepit. ne ergo vspiam Deum contraria præcepisse blasphememus, prędictam sententiam consideratius necessario intelligere debemus, scilicet ea consideratione, ne aliquis ex propria præsumptione

Magd. nescisit vti prouerbio iurisconsultorũ, distingue tẽpora, & concordabunt iura.

Quõ conciliãda sint decreta de nõ accusãdis episcopis, quæ contraria videntur.

De conciliatione contrariorũ in scriptura.

ne occidat: Deo autem, siue hoc per se, siue per legem ei præceperit obedire non renuat. item beatus August. lib. 1. de ciuita. Dei, ipse non occidit quisquis in hoc, ministerium iubēti debet. Sic ergo & in accusatione subditorum non obedientiam, sed pręsumptionem proscriptam competenter intelligimus. multum sane ecclesiasticis correctionibus in concessione huiusmodi accusationis prospectum non dubitamus. nam prælati necessario, & sibi, & subditis tanto magis prospiciunt, quāto magis se & per accusationem subditorum percelli posse non dubitant. neque parum ecclesiasticæ disciplinæ derogaretur, si nunquam huiusmodi accusatio concederetur. nam pauci prælati illius perfectionis inuenirentur, qui non tāto magis se & subditos in disciplina negligerent, quanto magis se per accusationem eorum ad aliquod iudicium coercendos desperarent. Subditi tamen nequaquam hoc absque maioris potestatis auctoritate præsumant, ne dignam suę damnationis sententiam iuxta statuta sanctorum patrum excipiant. Sciendum autem quod subditi de propria iniuria, vel hęresi prælatum suum accusare non prohibentur iuxta Symmachi Papæ ad Cæsarium episcopum sentētiam: Oues suum pastorem accusare non possunt, nisi pro hæresi, aut propria iniuria. Sic Africani canones apostolica auctoritate promulgati, atque confirmati, enumeratis omnibus, quibus accusandi licentia non negatur. hactenus Igmarus. satis igitur erudite ab hoc auctore grauissimo explicatum est, quomodo quod cēturiatores male intelligentes ad calumniam rapuerunt, recte intelligendum sit adhibita distinctione personarum, temporum, & causarum. aliquid simile obseruauit idem auctor de iudicandis, & non iudicandis absentibus, quę diuersitas in causarum, quoque diuersa ratione pendet. recitabo etiam quę ille de hac re subiungit, quæ non erunt a loco proposito de non accusandis episcopis aliena propter illa, quæ ad extremum subiecit. item, inquit, sancti patres sępissime decernunt, ne quis absens iudicetur, vt beatus Zepherinus Papa, quia hoc (inquit, & diuinę leges prohibent. item fœlix Papa omnibus episcopis scribens, absente, inquit, aduersario non audiatur accusator: neque sententia absente alia parte a iudice dicta vllam obtinebit firmitatem. Item sanctus Cornelius Papa omnia; inquit, quæ aduersus absentes in omni negotio, aut loco aguntur, aut iudicantur, omnino euacuabunaur: quoniam absentem nullus addicit: nec vlla lex damnat. Zozimus, autem Papa in ordine *33*. cum 207. Africani concilij quemlibet accusatorem, siue accusatum etiam absentem communione priuauit, quicunque post canonicam vocatienem venire contempserit. item Bonifacius Papa successor eiusdem in contumaciter absentē decreuit, ne dilationē sententiæ de absentia lucraretur. beatus quoq; Gregorius Maximū pręsumptorē Salonitanum non solum pro illatis criminibus, sed etiam pro absentia damnandū iudicauit, eo quod canone vocatus uenire distulerit. Itē Theodorus Papa Paulo Constantinopolitano scribēs pręcepit, vt Pyrrhū eiusdem sedis quondam episcopum absentem damnaret, quia, inquit, pręsentia eius necessaria non est, cuius excessus præsens est. item Felix Papa Acatium constit. absentem damnauit, cuius sententiam beatus Gelasius successor eius irrefragabili approbatione canonicam demonstrauit, neque plane dubitauerim, quin plures inueniantur, qui ita absentes sententiam damnationis exceperint, quam qui præsentes canonicam exami-

Quę vtilitas existat, quod possint aliquādo accusari episcopi auctoritate tamē superioris.

Quando possint subditi accusare episcopum suum.

Igmarus de iudicandis & nō iudicandis absentibus.

nationem,& damnationem expectauerint.deinde subiungit Igmarus harum autem sententiarum diuersitatem facile concordabimus,si superiorē sententiam de absente non iudicando ad illum modo referamus, cuius causa adhuc ventilanda videtur:qui locum respondendi potius non habuit,quam canonice oblatum refutauerit.nam si canonice vocatus venire contempsisset,neque tamen canonicam excusationem prætenderet,tā apud antiquos,quā apud modernos etiam absens canonice damnari posset.Si igitur exponimus vtramque sententiam de absente, rationabilem esse videbimus,& vt absens iudicetur,quia canonicam vocationem, siue admonitionem neglexisse detegitur:& absens non iudicetur,de cuius cōtumacia adhuc dubitatur.Deinde subiungit,sic ergo & in alijs canonum diuersitatibus competentem sensum inquirere debemus. ne forte huiusmodi diuersa non nunquam quasi repugnantia temere respuamus,quę tamen ex apostolica auctoriatte promulgata, siue confirmata non ignoramus.ita inquam intelligentię congruentiam semper indagare cogemur, ne huiusmodi statuta vnquam sibi contraria interpretemur.nam ipsi S.spiritui magnam iniuriam irrogare videmur,si illa quæ ipsos sanctos patres docuisse legitur,quasi contraria,& ideo contemnenda interpretari nō vereremur.Hęc Igmarus Archiepiscopus quondam Rhemensis,quæ accusationem Magdeburgensium de non arguendis episcopis satis redarguunt, & conuincunt,& sententiam Pontificum confirmant.

Responsio ad ea,quæ contra principatum Rom.Pontificis obijciuntur, quomodo non illis rationibus,quas Magde.finxerunt Principatum Pontificis Anacletus probarit, neq; nos probemus exceptis prima,& quarta,& quomodo appareat non intellexisse Magd.quæ Anacletus scripsit.Item quomodo Nicena Synodus in 6. canone de primatibus secuta sit auctoritatem canonis 33.Apostolorum,& interpretationem Anacleti, qui hunc canonem in epistola sua citat. Cap. 14.

SEquitur deinceps,vt ad ea quæ Magdeburg. contra principatum Ro. sedis obijciunt,vel potius fingunt respondeamus. postquā.n.summatimę recitarunt,quę in epistolis apostolicorū Pont.obseruarunt de primatu Romanę ecclesiæ,quod Anacletus epist.3.ait,nō ab apostolis, sed a Domino Saluatore primatum obtinuisse,& eminentiam potestatis super vniuersas ecclesias,ac totum Christiani populi gregem assecutam esse: & Apostolos iussione Saluatoris statuisse in maioribus quæstionibus ad Roman.ecclesiam appellandum esse epist.1.2.3. quæ, inquiunt,postea alij repetunt,& stabiliunt,vt Euar.in epist.1.Alex.epist.1.Pius 1.2.item Anicetus,& Victor.]
Postquam hęc,vt dixi,recitarunt,subiungunt,rationes autem frigidissimę proferuntur,quas,inquiunt,ascribemus,vt ineptitas conspiciatur.
Prima,quia Petro dixit,tū es Petrus,& super hanc petram,idest, sedē Ro. ędificabo vniuersalem ecclesiam.]
Quia hanc rationem Magdeb.negant, & nos contra diuinam esse,& diuinę ab Anacleto explicatam,idemq; esse super sedem Romanam, & super Petrum ędificatam esse ecclesiam catholicā, satis copiose libro superiore demonstrauimus,nihil aliud relinquitur,nisi vt testimonijs grauibus,quæ plurima iam produximus,controuersia dirimatur. hoc enim natura, hoc scri-

ſcriptura,hoc omnium gentium conſuetudo poſtulat,niſi iſti, vt ſæpe dixi,volunt eſſe ijdẽ iudices,& ijdem teſtes,vt fuerunt Iudæi aduerſus Dominum.quare ſi cum vos Lutherani a magiſtris veſtris, & centuriatoribus petieritis,vt teſtes vobis ſententiæ,& interpretationis ſuæ,quam ſuadere volunt,producant,quod vt faciatis,vos per Dominum noſtrum obteſtor, cum inquam teſtes petieritis,ſi vobis vt ſolent,reſponderint,apertum eſſe verbũ Dei,per ſe patere,quod Dominus dixit,Tu es Petrus,& ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiam meam: Chriſtum enim eſſe hanc petrã,ſicut ſcriptum eſt, petra autem erat Chriſtus, ſcitote fratres(charitas enim vrget me,vt fratres appellem,quos cupio fratres eſſe in Chriſto, ſicut ex baptiſmo eſſe cœpiſtis) non tantum de epiſtolis Pauli dixiſſe beatũ Petrum, eſſe quædam in eis difficilia intellectu,quę indocti & inſtabiles ad ſuã ipſorum perditionem deprauant,ſed adiunxiſſe,ſicut & cæteras ſcripturas: ex quibus eſt hęc ſcriptura euangelij, Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiam meam.quam quidem ſcripturam magiſtri veſtri,nunquam ad ſuam,& veſtram perditionem deprauaſſent: ſi ſtabiles fuiſſent, ideſt,ſi in eo,quod ab initio ipſi & patres eorum, ac maiores audierant, permãſiſſent:& ſi docti eſſent,ideſt,ſi vt Sancti Apoſtoli ſanctis & apoſtolicis viris,ac per eos nobis tradiderunt,ac non potius, vt proprius eorum pſeudopropheta Martinus tradidit,ſcripturas ſanctas didiciſſent. Sed quia indocti & inſtabiles ſunt,factum eſt, vt eam deprauarint. non negamus Chriſtum eſſe petram veram,ac verum & vnicum fundamentum eccleſiæ θεαρχικὸν, ideſt, quod dat principium eccleſiæ,vtpote deus,quis hoc neget,qui fidem Chriſti teneat?ſed illud dicimus, quod ſatis ſupra loco proprio docuimus,voluiſſe hanc petram viuam & viuificam, Chriſtum dico, collocare ſub ſe Petrum,tanquam alteram petram, quę eſſet fundamentũ λειτουργικὸν, ideſt miniſteriale eccleſiaſticæ hierarchiæ, & ſpiritualis gubernationis eccleſiarum.quia non poſſet eſſe vna eccleſia catholica, ſecundũ analogiam vnius corporis humani,qua Paulus in epiſto.1.ad Corin. vtitur,niſi eſſet in ea vnũ caput eiuſdem ſpeciei.ſicut ſuperiore libro demonſtratum eſt,neceſſe eſſe omnem multitudinem vno quopiam eiuſdem ſpeciei in vnum congregari. Sed hactenus de vna ac ſola ratione primatus, quam Pont.Anacl.ex verbo Dei protulit.reliquas enim Magde.finxerũt, vt deinceps docebimus.

Qui ad dirimẽdam cõtrouerſiam teſtes repudiant,contra naturam, & ſcripturam, & conſuetudinem omnium eccleſiarum faciunt.

Quare hanc ſcripturam tu es Petrus & ſuper hanc petrã &c. deprauant Magde.

Quale fundamentum Chriſtus, & quale Petrus.

1.Cor.12.

" Secunda aiunt,quia Petrus & Paulus mortui ſunt Romę.]

Quaſi Anacl.ſic concluderet ſecundũ iſtorum dialecticam, Petrus & Paulus ſunt mortui Romæ,ergo eccleſia Ro.primatũ obtinuit. Si hãc rationẽ primatus Anacletus,vt iſti finxerunt,attuliſſet, merito frigidiſſima diceretur.at non attulit,vt facile eſt intelligere:poſtquam enim dixit S. Anacle. hanc Romanam eccleſiam primatum ab ipſo Domino obtinuiſſe,ſicut ipſe beato Petro Apoſtolo dixit,Tu es Petrus & ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam,& portæ inferi non pręualebunt aduerſus eam, & tibi dabo,& quæ ſequuntur,ſubiungit, adhibita eſt etiam ſocietas in eadẽ Vrbe Roma.beatiſſimi Apoſtoli Pauli vaſis electionis. qui vno die, vnoque tempore glorioſa morte cum Petro ſub Principe Nerone agonizans coronatus eſt:& ambo ſanctam Romanam eccleſiam cõſecrarunt, alijſq; omnibus vrbibus in vniuerſo mundo eam ſua præſentia,atque venerãdo triumpho prętulerunt. dixerat S. Anacl. Romanam eccleſiam obtinuiſſe

Ratio ficta ſecundum dialecticam Magd.

primatum a Domino, ſicut Dominus dixit beato Petro, tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, hęc igitur eſt ratio, cur eccleſia Roma. ſit princeps omnium eccleſiarum, quia ſcilicet pręeſt ei ille, qui eſt caput eccleſiæ catholicæ, ideſt, omnium eccleſiarum, quæ per hanc eccleſiam, cui ſpecialiter pręeſt, in vnam eccleſiam catholicam, quã in ſymbolo fidei confitemur, congregantur, qui eſt ſucceſſor Petri, cui dictũ eſt, Tu es Petrus & ſuper hãc petram ędificabo &c. ad hanc autem excellentiam, & principatum eccleſiæ Roman. quam meruit, quia Petro epiſcopo primo & Apoſtolorũ Principi dictũ eſt, tu es Petrus & ſuper hanc petrã ędificabo eccleſiam meã, acceſſit martyrium beati Pauli Apoſtoli, quod vno die cum Petro Romæ paſſus eſt. idcirco dixit Anacl. adhibita eſt etiã ſocietas in eadem Roman. vrbe beatiſſimi Pauli Apoſtoli vaſis electionis ideſt, acceſſit ad hunc primatum, quem eccleſia Roman. ſicut dictum eſt, obtinuit, martyrium Petri & Pauli. an hęc eſt ratio primatus adepti? aut hoc vnquam dixit, aut dixiſſe videtur Anacletus? o vos miſeros Lutheranos, qui iſtis non hiſtoricis, neque Theologis, ſed hiſtoriarum, & omnis Theologiæ corruptoribus credendum eſſe putatis. Si Petrus aliam eccleſiam elegiſſet, cuius eſſet proprius epiſcopus, atque vniuerſalis omnium, illa eſſet princeps eccleſiarum, ſicut fuit prius Antiochia: non quia eã Petrus elegiſſet, quaſi electione ſua principatum ei tribuiſſet, ſed potius beneficio Dei, ideſt, quia Petro qui ei ſpecialiter pręeſſe voluit, dictum eſt, tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, &c. vnde factus eſt, caput omniũ eccleſiarũ, & Princeps epiſcoporum: hinc S. Anacl. de Petro & Paulo, & ambo, inquit, ſanctã eccleſiã conſecrarunt, alijſque omnibus vrbibus in vniuerſo mundo eam ſua pręſentia, atq; venerando triumpho prætulerunt. Sed progrediamur vlterius.

» Tertia ratio (inquiunt) quia Paulus Rom. 1. ait ſe ſine intermiſſione memo-
» riam Rom. eccleſiæ in orationibus ſuis facere.

Nec hanc rationem primatus attulit S. Anacle. vt iſti in inuidiam principatus Roman. eccleſię finxerunt. Sed potius hoc quoque ad principatum eccleſiæ Roman. præter martyrium in ea vrbe Petri & Pauli acceſſiſſe ſignificat, quod pollicitus ſit beatus Paulus memoriam Romanorũ ſe ſine intermiſſione in orationibus ſuis facturum. Sic. n. ait, & licet pro omnibus aſſidua apud Deum omnium ſanctorum effundatur oratio, his tamen verbis Paulus beatus Apoſtolus Romanis proprio chirographo pollicetur dicens, teſt is. n. mihi eſt Deus, cui ſeruio in ſpiritu meo. & in euangelio filij eius, quod ſine intermiſſione memoriam veſtri facio in orationibus meis. Sequitur in centuria.

» Quarta ratio, quia Petro a Domino eſt conceſſum, & ipſi voluerunt Apo-
» ſtoli, vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis, & cephas, ideſt, caput & prin-
» cipium teneret apoſtolatus: hanc quoque rationem frigidiſsimam eſſe putauerunt, quam ſi omnino cõcedere neceſſe eſt, vt quidem eſt, quomodo poteſt eſſe frigida? oſtendimus enim conceſſum eſſe Petro, a Domino, vt reliquis Apoſtolis pręeſſet, eſſetq; eorum caput: ac proinde, vt caput eſſet eorum, qui apoſtolorum ſucceſſores ſunt, ſiue maiores, vt patriarchæ, & archiepiſcopi; ſiue minores, vt epiſcopi, ex quo rurſus fit, vt ea eccleſia cui ſpecialiter præeſt, ideſt Romana, principatum a Domino obtineat. cur igitur frigida hæc ratio Magdebur. videtur? a Domino conceſſum eſt Petro,

vt

Cur eccleſia Romana princeps omnium eccleſiarum.

Quales hiſtorici & theologi Magde.

Frigida apud Magde. ratio, quę neceſſario ſecundũ euãg. concedẽda eſt.

vt reliquis omnibus præesset apostolis, ergo ipse fuit caput eorum, cur inquam? nisi quia hoc negant? Sed qui hoc negant, negare eos verbum Dei satis super quæ antea demonstratum est ijs, qui habent aures audiendi, & credere volūt, sicut scriptum est iuxta verbum Esaiæ, Nisi credideritis, non intelligetis. Es. 7.

Veniamus ad quintam rationem, quam omnino finxerunt, recitemusque ea, quę Sanct. Anaclet. scripsit, postquam enim tres sedes, & earum ordinem descripsit Romanæ, Alexandrinę, Antiochenæ, subiungit, reliquas vero, vt prędiximus, in quodam tomo prolixitatem vitantes epistolæ vobis scriptas direximus. de hoc tomo dixerat paulo supra, aliæ autem primę ciuitates, quas vobis cōscriptas in quodam tomo mittimus, a sanctis Apostolis & a beato Clemente, siue a nobis primates prædicatores acceperunt. Postquam ergo dixit de his primis ciuitatibus in quodam tomo prolixitatem vitantes vobis conscriptas direximus, subiungit statim, inde namque & beati Apostoli inter se statuerunt, vt episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset: quatenus ad eum potior eorum solicitudo pertineret. hæc ergo causa fuit, cur sancti Apostoli primas ciuitates ab alijs distinguere voluerunt, scirēq; episcopos omnes, quis inter eos primus esset, is scilicet, qui esset positus in prima ciuitate: quē omnes scirent primum esse, idque quo ille primus maiore solicitudine præesset. Docet autem deinde idem Anacl. factum esse hoc secundum formā quam ipse idē beatus Petrus inter Apostolus tenuit: quāmuis. n. erāt omnes Apostoli, tamen Petro, inquit, a domino est cōcessum, vt reliquis omnibus pręesset, & principatū Apostolatus teneret: & id ipsum reliqui Apostoli amplexi sunt, qui & eandem formam, inquit, sui successoribus, & reliquis episcopis tradiderunt, vt similiter successores apostolorum patriarchę, & Metropolitani, quāuis omnes essent episcopi, reliquis tamen episcopis per prouincias suas præessent: & omnes tandem successorem Petri primū, & caput agnoscerent, vt Apostoli Petrū. hęc sunt, quæ dicit S. Anacle. ex quibus isti boni viri in inuidiam Ro. pontificatus canonem Apostolorum 34. cuius hoc loco Anacletus meminit, non intelligentes, quintā rationem Romani Pontificatus fabricati sunt. Sic enim scripserunt. 5. ratio, quia Apostoli statuerunt inter se, vt episcopi singularum gentium scirent, qui inter eos primus esset. Si enim ex statuto Apostolorum origines & ortum ducit Roman. Pontificatus, vt hac quinta ratione a se composita concludere voluerunt, quomodo Anacl. dixerat proxime, caput fuisse Petrū, quia hoc ei a domino concessum esset? non ergo ista quinta ratio Anacleti est, sed Magdeburgensium. melius ergo, quam Magdeburg. intellexit Synodus Nicen. quę c. 6. sanxit, vt secundum priscam consuetudinem, idest secundum formam apostolicę traditionis canone, scilicet Apostol. 34. sancitam episcopus Alexādrię pręesset episcopis Aegypti, Libyę, & Pentapolitanis, quia ita consueuisset episcopus Romę. ex consuetudine igitur episcopi Romani a domino instituta, a quo factus est princeps episcoporum, vtpote Petri principis Apostolorum successor, tanquam ex fonte, ac causa originem ducit consuetudo a S. Apostolis instituta potestatis primatum in episcopos suarum prouinciarum, vt canon sextus cōci. Nice. testatur, qui hanc epistolām Anacleti secutus est; de qua re satis copiose superius disseruimus.

Quinta ratio mēdose a Mag deb. ad inuenta.

Sequi-

mus,& illius veteris hierarchię ἡγεμὼν,idest,dux, & pręfectus,ad eumque si quid difficile, & ambiguum erat,referendum esset, vt dominus constituerat,sic in primis,ac summis sacerdotibus, idest, in episcopis, necesse sit,esse vnum primum,cuius vmbra Moises fuerit,cuius auctoritate cæteri episcopi consecrentur,& ad quem difficiliores causę referendę sint.vt iã sic sit aduersus istos argumentandum, tam bene constituta est hierarchia noui testamenti,quam fuit Mosaica,at Mosaica hierarchia ita erat constituta,vt difficiliores causæ ad Moisem, tanquã ad summum & primũ iudicem referrentur,quę erat optima,& diuina cõstitutio,ergo in nouo quoque testamento ad Pontificem, qui est euangelicus Moises, difficiliores item causę referendæ sunt.Quis sanæ mentis huic rationi non assentiatur?

„ Addunt deinde Magd.Victor epist.1.sic argumentatur, Petro dictum est,
„ Quęcunque ligaueris super terram,erunt ligata,& in cœlo.& quęcunque
„ solueris super terram,erunt soluta & in cœlo, ergo appellandum est ad se
„ dem Romanam.]

Hoc quoque enthymema Magdeburgenses non male composuerunt ex verbis,ac sententia Victoris.Sic enim ille scripsit,Quamquam a comprouincialibus episcopis accusati causam Pontificis, idest, episcopi scrutari liceat,non tamen inconsulto Romano Pontifice,permissum est: cum beato Petro Apostolo non ab alio, quam ab ipso dictum sit domino,Quęcunque ligaueris super terram,erunt ligata & in cœlo,& quę sequuntur,verũ hoc enthymema non intellexerunt isti,quam vim haberet: in quo qui superius concedat,idest, dictum esse Petro,quæcunq; ligaueris &c. necesse sit inferius concedere,idest,esse eum appellandum, quoties necessitas causæ postularit.etenim si cùm specialiter dictũ est Petro,vt principi Apostolorum,cui iussit dominus firmare fratres, & pro cuius fide specialiter orauit,quęcunq; ligaueris,& quę sequuntur,data est ei auctoritas interdicendi alijs ecclesiam,nisi prius per satisfactionẽ reconcilientur,hoc.n.inter alia est ligare,vt S.Eutychianus martyr & Pontifex in epist.2.interpretatur:& vt est in omnibus ecclesijs Orientis,& Occidentis cõsuetudo, cõsequens est,vt quisquis ab alio in causa sua satisfieri sibi iure postulet, ad eum possit specialiter confugere,vt fulciatur & releuetur,cui data sit specialiter prima potestas ligandi,idest,interdicendi ecclesiã,vsq; ad satisfactionẽ.quare vt Victor Pontifex ex eo, quod Dominus dixit specialiter beato Petro,quęcunq; ligaueris,&c.cõclusit enthymematice,nõ licere inconsulto Pontifice causam episcopi accusati scrutari, sic ex eodẽ proposito potuit idẽ similiter cõcludere,si voluisset,ad sedẽ apostolicã appellandum esse.Sed propter artificiosos istos,& expolitos disputatores redigamus argumentationẽ enthymematicã,quã reprehenderunt, in speciẽ, ac formã argumentationis pleniorẽ,ex qua appareat,necesse esse ratione cõnexi,quẽ dialectici mediũ terminũ vocant,ex propositis effici, quod concluditur in hunc modũ,cui data est specialiter potestas interdicendi alijs ecclesiã,nisi prius per satisfactionẽ reconcilientur, eidẽ specialiter conuenit,vt eundẽ possint cęteri omnes appellare:at Pontifici data est huiusmodi potestas,si quidẽ ei dictũ est specialiter, Quæcunq; ligaueris,& hoc est ligare,interdicere scilicet ecclesiã,vsq: ad satisfactionẽ,ergo Pontifici cõuenit,vt omnes eũ appellare possint.sed pergamus ad ea,quæ in centurijs sequuntur.Sic enim aiunt deinceps.

Quõ ex principali potestate ligandi sequitur ratione cõnexi ius appellandi ad sedẽ Rom.

Tt Hęc

Quomodo quæ dicunt Centuriatores scripta esse in nos a Paulo in epistlo. ad Tim. 1. c. 4. nō in nos quadrare possint, sed proprie in ipsos quadrent. item quomodo ipsi testimonium in centurijs suis perhibeant, non nos, sed ipsos a fide discessisse, & ex quibus testibus suæ patriæ, & extra patriam cognoscere possint, quod ipsi a fide discesserint, & quomodo si non fuit alijs prædicatum purum euangelium, nisi Germanis, sequatur nondum impletam esse prophetiam, in omnem terram exiuit sonus eorum &c. & quæ sit Lutheranorum hypocrisis, quam Paulus prædixit hic, & quomodo fides sine dilectione nihil valeat ad iustitiam, demonstrari hoc ex ipsa scriptura Pauli. Cap. 15.

2.Thess.2. " HAec autem fundamenta & insignia mysterij iniquitatis esse, a Paulo
" 1.Tim.4. 2.Tim.2. 2.Thess.2. 2.Pet.2. & in Daniele & apocalypsi
" prędictum est.]

" Sic isti sua probant dogmata, & nostra, idest, catholica refutant, nuda scilicet locorum & auctoritatum scripturę citatione, quia apud istos verbum Dei nō indiget explanatione, quibus frustra antiqui patres, & scripturarū interpretes laborauerunt: nihil est enim apud istos in epistolis Pauli difficile intellectu, quod ab indoctis & instabilibus deprauari possit, sicut beatus Petrus de eis scripsit. nam si quæ sunt in eis difficilia, quod negare nō possunt Magdeburgen. an non consequens est, vt illa in istis numerētur, de quibus vtriusque partis contendentium dissensio est? si igitur hæc, quę ex epist. Bauli sola & nuda capitum notatione aduersus nos citant, vel testimonio & auctoritate beati Petri inter illa difficilia intellectu referēda sunt, quę dum contrario modo ab vtrisque nostrum explanantur, vel a nobis, vel ab ipsis deprauari necesse est, quorsum attinet nudos indices locorum proponere? nisi vt hac specie ostentationis more circulatorū suis discipulis illudant. Sed videamus paulisper Magdeburgēses vobis ne, an nobis testimonia ista, quæ nominastis, conueniant, quæ conscientia vestra non est passa recitari? ergo 1. Tim. 4. spiritus, inquit, manifeste dicit, quod in nouissimis temporibus discedent quidam a fide attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dęmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creauit ad percipiendū cum gratiarū actione fidelibus & ijs, qui cognouerunt veritatē: quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciendū, quod cum gratiarū actione percipitur: Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.]

Magd. nuda citatione capitū scripturæ sine verborum recitatione probāt quod volunt.

Magdeburgensibus frustra laborauerunt antiqui interpretes scripturarum.

Respondete nobis Magdeburgenses, vtri nostrum a fide discesserunt, nos ne, in quibus permanet, quod ab initio audiuimus, vt vestræ etiam centuriæ testes sunt? qui idem sapimus, ad quod principio venimus, & in eadē regula permanemus, & sicut docent, qui verbo Dei ministrāt, in omnibus ecclesijs catholicorum, quæ vbiq; sunt, & ea tenemus, quæ per testes omnium sæculorum, & omnium ecclesiarum mundi audiuimus? an vos potius discessistis, in quibus quod ab initio audistis, & maiores vestri audierunt, non permanet? qui inter Lutheranos tantum, & quę per Lutheranos tantum testes audistis, docetis? qui ne in vestris quidem dogmatibus idē semper sapitis, vt testis est Augustana confessio toties a vobis emendata, & refecta, neque tamen omnibus vestræ sectę alumnis probata? Si sumus nos de quibus Aposto. prædixit, si nos inquam a fide discessimus, producite antiquos & graues testes, qui dicāt, quando fuit nobis alia regula fidei, vnde discessimus? (hoc enim necesse est: siquidem nemo inde discedit,

Quō quę Magdeb. capitibus tātū indicatis afferunt aduersus nos, aduersus eos potius faciant.

Demonstratio euidens, non nos sed Lutheranos ab ecclesia discessisse.

dit, vbi nunquam fuit) quando alia dogmata professi sumus? Sed, o, pulchrum commentum, quod excogitastis dignum ijs, quos decipitis. cum enim in omnium sęculorum auctoribus catholicis eandem regulam fidei & doctrinæ nostræ reperiatis, qui clarissime testantur, nunquam nos a fide discessisse: vos Doctores omnes sanctos, ipsos etiam sanctorum Apostolorum discipulos in libris, & epistolis suis nęuos & corruptelas, & inclinationes doctrinæ habere dicitis: ita nullam pulchram formam scriptoris etiam apostolici videtis, nisi nęuosam, & rugosam. hinc ortum consiliũ vestrum scribendi centurias, id est, notandi nęuos & verrucas. hoc vobis perfugium satanas parauit. Sed videamus rursus an vos a fide discesseritis? & an in vos potius quadret, quod Apostolus dixit, in nouissimis tẽporibus discedent quidam a fide. & ne vobis domo discedendum sit, exquirite inter vos, quam fidem vobis tradiderit primus Archiepiscopus Magdebur. Albertus. & post eum secundus Ethricus, & alij deinceps? quam item regulam fidei populis suis, & ciuitatibus reliquerint quinq; illorum temporum episcopi, qui in eius diœcesi fuerunt? excutite & reuoluite illorum tẽporum scriptores de ecclesiasticis rebus, ac disciplinis, & ea quæ vocant, prouincialia, ac rituales libros, & martyrologia. nun reliquerint vobis indices dierum festorum, & ieiuniorum, vnctiones mysticas, cõsecrationes ecclesiarum, exorcismos, & alios ritus cerimoniarum? aut si antiquiores adhuc testes fidei desideratis, qui dicant, vnde a vobis discessum sit, ite in Belgicã & interrogate, quã fidẽ reliquerit ecclesijs suis primus Archiepiscopus Rhemensis S. Sixtus beati Petri discipulus: quã rursus primus Archiep. Rhotomagensis S. Nigasius martyr a beato Clemente missus, & & eius suffraganei? quam reliquerit suis primus Archiepiscopus Treuerensis S. Eucharius beati Petri discipulus & successor eius S. Maternus? quam item suis ciuitatibus tres eorum suffraganei reliquerint? & Crescẽs S. Pauli discipulus primus Archiepiscopus Marguntinus, quod fidei ac doctrinæ depositum vsque in hodiernum diem ecclesię suæ commendauerit? & ne omnes ecclesias enumerem, vos reliquas percurrite. Quare cũ cõstet, aliam fuisse maiorum vestrorum fidem, consequens necessario est, vos ab illorum fide discessisse. sin vero respondetis, vt solitos respõdere audio, & lego, nondum illis traditum fuisse purum euangelium, cum idem, de nobis respondeatis, consequens est, vt falsum sit, quod ait propheta, in omnẽ terram exiuit sonus eorum. nunquid maiores vestri superioribus sęculis, nunquid Galli, nunquid Hispani, nunquid Itali, nunquid Afri, nunquid alię gentes catholicorum non audierunt? & quidem respondet Paulus, in omnem terram exiuit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum. & Paulus Apostolus testatur fidem Rom. ecclesiæ annunciatam esse vniuerso mundo. cum igitur vos a fide discesseritis, quia quod per patres maioresq; vestros ab initio audistis, non permanet in vobis, & vt idem Apostolus ad Colo. scribit, non permansistis in fide fundati & stabiles, atque immobiles ab spe euangelij, quod audistis, quod prædicatum est in vniuersa creatura, quæ sub cœlo est, sequitur vt vobis conueniant illa quæ in eodem loco episto. ad Tim. sequuntur, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dęmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium. hæc est enim vestra hypocrisis, qui simulatis tradere vos purũ euangelium ijs, quos decipitis, libertatem illis promittentes, cum sitis ipsi serui corruptionis: Sic

Vnde ortũ cõsilium Magde. scribendi cẽturias.

Quod perfugiũ satanas Lutheranorũ magistris parauerit.

Vnde possint clare discere Magde. vtri ab ecclesia discesserint, nos, an ipsi.

Magde. falsum esse faciunt vaticiniũ Dauid.

Coloss. 1.

Quæ sit hypocrisis magistrorum Luthe. ab apostolo prænunciata. 2. Pet. 2.

enim fictis verbis de illis in auaritia negotiamini, quibus iudicium iam olim non cessat & perditio vestra non dormitat. vos cauteriatam habetis conscientiam, quia nullum sensum vestrorum malorum habetis. hactenus de dogmatum & doctrinę catholicę fide; a qua non a nobis, sed a vobis discessum esse, licet more vestro negetis, quantum loci, & breuitatis ratio patitur, demonstratum est. Quia vero hæc fides dogmatum & doctrinæ tametsi necessaria sit ad salutem animarum, tamen si à charitate seiungitur, nihil sicut Apostolus docet, prodest, nosse & credere omnia mysteria: videamus etiam de ea fide, quæ in Christo valet, sicut idem Apostolus ad Galatas scripsit, Vtri nostrum ab illius professione discesserunt? constat.n. non nos, sed vos discessisse: si quidem fidē solam & charitate nudam prædicatis: & hanc in Christo cōtra verbum eius valere profitemini. Nos contra sicut ab initio s. Apostoli tradiderunt, & sicut patres & maiores vestri semper professi fuerunt, fidem cū charitate coniunctam valere in Christo profitemur, & sine ea mortuā esse. nunquā nos ab huius fidei prędicatione discessimus. & si .n. epistolam beati Iacobi contra auctoritatem omnium ecclesiarum, quæ sub cœlo sunt, negetis, sicut propheta vester Martinus Lutherus vobis reuelauit, quæ fidē sine operibus mortuam esse testatur, ac proinde nihil valere in Christo, ex cuius fide, vt ait Propheta, iustus viuit, tamen ne vobiscum de hac epistola contendamus, satis nobis est contra errorem vestrum auctoritas Pauli, cuius epistolam ad Galatas recipitis: in qua idem cū Iacobo fratre Domini ait, si quis verba, ex quibus elicienda est sententia, scienter interpretetur. nam in Christo, inquit, Iesu neq; circuncisio aliquid valet neq; præputium; sed fides quæ per charitatē, siue dilectionē operatur, idest, in actu, siue in opere est: illud.n. ἐνεργεῖται in græco, siue ἐνεργουμένη necesse est patiendi modo accipere secundum regulas Grammaticorum, & vsum gręcę linguę. sicut accipitur omne item participium; & verbum medium, cum absolute siue vt Grammatici loquuntur, intransitiue dicitur, hoc est sine casu actiuæ constructionis. docui hoc prolixe in dogmatico meo de iustificatione, collatis omnibus alijs locis epistolarū Pauli, in quibus sic necessario, idest passiue hoc participium ἐνεργούμενος siue ἐνεργουμένη, & verbum ἐνεργεῖται. accipitur, Vt si quis contradicere velit, parum se in studio linguę græcæ profecisse probet. Si quis tamen tantum sibi promittit, redarguat, si potest, & doceat: vel doceri patiatur. notaui etiam locos veteris scripturæ apud 70. de eo, qui fidem per dilectionem operatur, locos dico in prou. cap. 12. & in Eccle. cap. 15. Vt iam quod est in latina interpretatione, fides, quæ per dilectionem operatur, vt verbum operatur græco respōdeat, patiendi modo accipiendum sit a verbo opero, operas, sicut scriptura sancta vti solet verbo consolari patiendi modo a verbo consolo, consolas. quare cum fides vt in Christo valeat, per dilectionem operāda sit, & exercenda secundum apostolū, consequens est, vt dilectio sit instar formæ, per quam fides instar materię ἐνεργεῖται idest actuatur, vt hoc verbo interim explicandi causa vtamur, itaq; sicut corpus μὴ ἐνεργούμενον διὰ ψυχῆς, idest dum non agitatur, per animam, necesse est, vt mortuum sit, sic fides μὴ ἐνεργουμένη διὰ ἀγάπης. idest, non actuacta, vt ita dicam, per charitatem. siue dilectionem, mortua est.

Vtri a fide, quę in Christo valeat, discesserit.

Quomodo sit necessario secū dum virtutem verborum intelligēdū quod ait apost. fides, quæ p dilectionem operatur.

Pro. 12.
Eccl. 15.

Quomo-

Quomodo illud prohibentium nubere non in nos competat, qui ad nuptias iustas quandoq; hortamur, & quomodo luterani Magistri, dũ omnibus laxant habenas libidinis, sponsionẽ fidei negare docent contra scripturã Pauli expressam, & de grauissima interpretatione Synodi 4. Carthaginensis in locum Pauli de illis viduis, quæ primam fidem negauerunt, & de interpretatione loci Cypriani de Virginibus, et qui heretici sint, quos Apostolus prædixit prohibituros nubere: deinde de prohibentibus cibos, & quid Clem. in constit. Apostol. scripserit de abstinendo a cibos, & quid Cyrillus Hiero. quid item ex epistola Pauli intelligatur, cum Timotheum prohibuit, ne aquam biberet propter stomachum. Cap. 16.

HActenus de fide: a qua nouissimis temporibus discessistis iuxta prophetiam beati Pauli Aposto. in cuius vos epistolis difficilia intellectu ad vestram perditionem deprauatis: vt illud quod statim. Sequitur, prohibentium nubere. quod quidem vobis, vt verũ fateamur, non cõgruit, neq; de vobis prędictũ est, sed peius est, quod dũ male hoc istud intelligendo deprauatis, aliud æque impiũ facitis, habenas. n. libidinis omnibus laxatis, qui omnibus nuptias permittitis, & sponsionem fidei negare docetis: de nobis vero falsum loquimini, nec. n. nos vt fingitis, nuptias iustas prohibemus: quas iuxta verbum Dei honorabiles esse scimus: & ad eas secundum Apostolum eos, quibus licet, si non continent, hortari solemus. immo in hac ipsa epistola Clemen. quam vos negatis, presbyteri monentur curare, vt mature iuuenes matrimonia ineant, quo iuuenilis libidinis laqueos anticipent: idem quoq; precipitur in 4. lib. Clem. de apostolicis constit. dare in quam operam, vt iuuenes tempore ad coniugium maturo, matrimonio iungantur, ne, inquit, in ipso flore feruescentis ætatis se meretricibus dedant. Vt iam hoc fit, quod Paulus ait, si non continent, nubant, melius est. n. nubere, quam vri. & in epist. ad Tim. volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse: nullam occasionem aduersario dare maledicti gratia. illis vero viduis cum eodem Apost. Paulo nuptias prohibemus, quę Deo non nubere promiserunt, quę si nubant, aut nubere velint, primam fidem ad damnationem suam irritã faciunt: quia, vt ait Theodoretus hunc locum interpretans, Christo erant dedicatæ, & ascriptæ, vt pudice in viduitate viuerent: & apostolica traditio a Clemente Rom. in tertio libro de const. apost. scripta de huiusmodi viduis iterũ, inquit, nubere post promissionẽ sceleratũ est, nõ propter cõiugiũ ipsũ, sed ꝓpter mendaciũ. est autẽ hic locus Pauli, grauissima auctoritate a 4. Synodo Carthag. explicatus: & canone eius 4. sancitus. Sicut, inquit, bonũ est castitatis premiũ, ita & maiore obseruãtia, & præcepto custodiendũ est. Vt si quæ viduæ quantũ libet adhuc in minoribus annis positę, & matura ętate a viro relictę se deuouerint Domino, & veste laicali abiecta sub testimonio Episcopi, & ecclesiæ religioso habitu apparuerint postea vero ad nuptias sæculares transierunt, secundũ Apostolum damnationem habebunt, quoniam fidem castitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere ausę sunt. tales ergo personę sine christianorum communione maneant; quæ etiam nec in conuiuio cum christianis communicent: nam si adulterę coniuges reatu suo sunt viris suis obnoxię, quanto magis viduæ, quæ religiositatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionem, quam Deo sponte non coacte obtulerunt, libidinosa corruperint voluptate, atq; ad secundas nuptias transitum fecerunt? quæ & si violen-

1. Cor. 7.
1. Tim. 5.

An conueniat nobis illud in prophetia Pauli prohibẽtium nubere.

violentia irruente, ab aliquo prærepte fuerint, ac postea delectationis ac libidinis permanere in coniugio, raptori, vel violento viro consenserint, damnationi superius comprehensæ tenebuntur obnoxiæ. de talibus ait Apostolus, cum luxuriatę fuerit, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Aurelius episto. Carthag. ecclesiæ subscripsi. Similiter omnes episcopi subscripserũt ducenti quatuor. Dicent fortasse Magdebur. næuum fuisse hunc Synodi Carthag. idest, du centorũ quatuor episcoporũ, vt illis pergant illudere, quos illudendos a Satana susceperũt. Ad illud vero, quod hic hæretici obijcere solent ex epistola beati Cypriani ad Pomponium, tametsi lib. 2. de dogmaticis characteribus verbi Dei, cum de cœlibatu disputaremus, respondimus, tamẽ quia necessarium est, nõ pœnitebit hic repetere. ergo de virginibus Deo dicatis, quæ cum masculis dormisse fuerant deprehensę scribens Cyprianus, quod si se, inquit, ex fide Christo dicauerunt, pudice, & caste sine vlla fabula perseuerent. Si autem perseuerare nolunt, vel non possunt, melius est, vt nubant, quam vt in ignem delitis suis cadant, non loquitur de virginibus post factum votum, absit, sed hoc dicit, cum virgines castitatẽ Deo spondent, si eo animo spondent, vt in sancto proposito perseuerare velint, resistant fortiter libidini: Sin autem non est eis animus perseuerandi, vt nubant. non enim inquit, vetabantur nubere, si se continere nõ poterant. Simile est, quod de viduis Gelasius ait, Vt viduę, si forte cõtinere nõ poterant, nullatenus nubere vetabantur, sic habita secum deliberatione promissam Deo pudicitiæ fidem debent custodire. in eandem itaque sententiam beatus Cyprianus de virginibus si se, inquit, dicauerunt, perseuerent: Si vero perseuerare nolũt, ne se velint dicare: sed potius nubãt. Qui igitur sint, quos Paulus in epist. ad Tim. prohibituros esse nuptias prædixit, Sanctus Sixtus secundus in episto. de castitate de illis, inquit, intelligẽdum est, qui vt malum, nuptias damnant, & non a Deo institutas credunt: nec illos nubere sinunt, quibus hoc Apostolus indulsit, Manichei scilicet, & Marcionistę, qui alium nuptiarum, alium virginitatis Deum credunt. nos vero, inquit, eundem confitemur: & non damnamus nuptias, nec incõtinentes nubere prohibemus. Hactenus de prohibentibus nubere, quod vt nobis non conuenit, ita nec illud quod sequitur, & abstinere a cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & eis, qui cognouerunt veritatem, quin potius sicut apostolica constitutio in lib. 6. Clem. pręcipit, omnem creaturam Dei bonam dicimus, & nihil abominabile: omne quod ad alendum corpus iuste percipitur, optimum: omnia enim secundam scripturam valde bona. hactenus constitutio. qui dixit iuste percipitur, satis significauit, aliquando iniuste percipi, ac ptoinde iuste prohiberi posse, vt ratione valetudinis, aut ecclesiastici ieiunij. hanc autem apostolicam traditionem vsque in hodiernum diem vbique, nisi vbi vos docetis, tenet ecclesia catholica. de huiusmodi ciborum laudabili & religiosa abstinentia Cyrillus Hierosolym. ante mille ducentos annos, sicut ecclesia Hierosolymitana, cui pręerat, a S. Apostolis didicerat, & acceperat, scribens in 2. Cathechesi aliquæ, inquit, animæ se polluũt dum vtiles causas edendi, aut non edendi ignorant. ex eorũ numero sunt Lutherani. Sequitur, etenim, cum ieiunamus, a vino & carne nos abstinemus, non quod auersemur, aut abhorreamus, sed quod mercedem inde expecte-

Fortasse I 204. episcopis næuum reperiũt Magd.

De Cypriani ad Pomponiũ epis. quã hæretici obiiciunt de virginibus.

De decreto Gelasii cõgruẽte cum epistola Cypriani, & eam explicãte.

De quibus nã apostolus prædixerit, prohibituros esse nuptias. explicauit S. Sixtus secundus.

Cõstitutio apostolica de cibis sumendis.

Cyrillus Hier. de cibis. Lutherani causas edendi, & nõ edẽdi ignorant.

expectemus: vt contemnendo quæ ad sensus pertinent, spirituali mensa fruamur:& vt seminando nunc in lachrimis, futuro sęculo in exultatione metamus.deinde subiungit,ne igitur contemnas eos,qui manducant, & propter imbecillitatem corporis cibum capiunt:neque vituperes eos,qui vtuntur modico vino propter stomachum,& frequentes infirmitates.neque condemnaueris eos,tanquam peccatores: nec oderis carnes tanquã aliena:sciebat enim Apostolus esse aliquos tales, cum dixit prohibentiũ nubere,& abstinere a cibis,quos Deus creauit,vt sumerent fideles cũ gratiarum actione.Deinde subiungit,ne ergo abstineas te a cibis, quasi execrabiles sint: sic enim abstinentem nulla te merces manebit:sed contemne,tanquam bonos propter meliora bona spiritualia tibi proposita.hactenus Cyrill.hierosolym.infinitos possem producere,pro ecclesiastico ieiunio, quo ecclesia nostra vtitur.producant Magdeburg. vel vnum tantum ex antiquis catholicis, qui dicat, aut non esse ieiunandum ex pręscripto legis:aut in ieiunio non esse a carne abstinendum.Quęso vos Magdeburgen.qui scripsit Timotheo,te ipsum castum custodi noli aquã bibere,sed vtere modico vino propter stomachum & frequẽtes tuas infirmitates,an existimatis,si ille robusto,& bene valente stomacho fuisset,nõ fuisse Paulum laudaturum,quod aquam biberet?quis sanę mentis hoc neget? præsertim cum esset Timo-adolescens,& castum esse Paulus iuberet: scitis autem vos verum esse,quod dixit comicus,sine Cerere & Baccho frigere venerem.Cur igitur quod laudaturus erat Paulus in Timotheo,quodq; spõte,vt melius castitatem tueri posset,faciebat,non sit laudabile cuiuis Christiano,& ad libertatem euangelij pertinens, siquidem possit ad exemplũ illius abstinere a vino & carne:& ijs cibis vti, quibus corpus quidem ad naturæ necessitatem alatur,& citra iniuriam valetudinis ita castigetur, vt a seruitute corruptionis & concupiscentię liberetur?an licebit medico cibum ęgroto interdicere,& id nemo ad seruitutem pertinere dicat incurãdo corpore, & non liceat medicis animorum ad curationem animę cibũ aliquando & potum interdicere?aut si id fiat,continuo contra libertatem euamgelij,idest,contra libertatem carnis fieri clamabitis?vos enim,vt de aliis similibus Iudas Apostolus scripsit,Domini nostri gratiam in luxuriã transfertis.Timoth.ergo quia sibi vinum prohibebat, adde etiam & carnem,siquidem corpus suum ieiunijs ad custodiam castitatis,vtpote adolęscens macerabat,iam ex istis erat, quos Paulus prędixit nouissimis diebus a fide recessuros. Denique si ij,qui a cibis, aut vino abstinent ieiunando,vt catholici facere solent,a fide discesserunt, (quid enim interest abstinere a cibis,an a potu vini,cum vtraque sit creatura Dei?) edite ergo vos & bibite,ac plaudite,quibus ista placet comœdia. Vtinam cras nõ moriamini,& sepeliamini in inferno cũ Epicuro, & Epulone:apud nos vero vtinam tam studiose ieiunarent omnes, qui valent, quam sancta & Deo grata,atque animis & corporibus salubria ieiunia esse credimus, & experimur.vtinam omnes iuuenes ad custodiam castitatis faciliorem, Timoth. imitarentur,non dico vsquę ad offensionem stomachi vinum sibi interdicerent,sed saltem citra incõmodum valetudinis plus aquæ miscerẽt:quia caro inquit Marcus Anachoreta in epist.ad Lycium,si pinguis sit,aut iuuenis,aut humidior,facile excitatur ad libidinẽ.idcirco pręcipit idẽ,vt iuuenis vinum omnino ne oleat quidem:immo etiam satietatem aquę fugiat: multum

Magd. nullum ex veteribus catholicis producere possit, qui improbet ieiunia,quę ex legis præscripto fiunt.

1.Tim.5. Exẽplo Timothei redarguitur improbatio delectus ciborum, & potus.

Qui in ieiuniis delectum ciborũ improbant, cum Epicuro, & Epulo ne sepelientur in inferno.

Marcus Anachoreta ad Lycium.

multum enim, inquit valet ad castitatē exercēdam humoris vacuitas. Sed refellamus, quæ sequuntur, quæ contra nos, idest contra epistolas apostolicorum Pontificum Magde. indicatis tantū locis scripturę attulerunt citant enim prętereà c. 2. Tim. 2. contra nos.

Quomodo quæ Apost. 2. Tim. 2. scribit, non in nos, vt Magdebur. volunt, sed in Lutheranos potius, conueniant: & quomodo nos non de uerbis cum eis contendimus, sed de re, et quæ sit regula ab Apostolis tradita recte tractandi uerbum ueritatis, & quomodo eam repudiarunt Lutherani magistri, Item de profano uaniloquio, quid sit, & de exemplis eius, & quomodo Lutheranorum, de iustificatione ex sola fide, sit prophanum uaniloquium, ut illud Himenæi, & Phileti resurrectionem esse tam factam, & quomodo hoc ueteres interpretati sunt, & quomodo in nostra ecclesia cauetur omne uaniloquium profanum studio inquisitorum, quo carent Lutherani, & de necessitate, & antiquitate huius officij in Ecclesiis catholicorum. Cap. 17.

2. Tim. 2.

VIdeamus igitur vtrum nostris conueniant, quę hic ait Aposto. noli, inquit, contendere verbis, ad nihil enim vtile est nisi ad subuersionē audientium. Solicite autem cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis. profana autem vaniloquia deuita: multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum, vt cancer serpit. Primū igitur preceptum hoc de non contendendo verbis bene vtrique nostrū inter nos seruamus. Si enim de verbis tantum pugna nostra vobiscum esset, & non de rebus, facile exemplū magni Athanasij sequeremur, qui de ijs, qui affirmabant vnam esse hypostasim, & rogati quomodo hypostasim acciperent, respondebant pro substantia, ita vt nobiscum sentirent, vnam esse patris, & filij & spiritus sancti substantiam, sic ad Antiochenses scripsit, non esse illos amplius interrogādos, quin potius recipiendam esse illorum interpretationem: simulq; hortatur, vt ab ijs, qui recte interpretantur, & sentiunt, nihil aliud requiratur, neque de verbis disceptetur. ad nihil enim vtile eiusmodi contentionē de verbis vtile esse. at Lutherani, vt dixi, non de verbis nobiscum disceptant, ne tunc quidem, cum de fide iustificante cum eis pugnamus. nos enim fidem sine charitate, per quam in ipso etiam baptismo paruuli fides perficitur, nihil ad salutem valere profitemur. isti vero solam, & nudam fidem prædicant, quod quidem audientes subuertit. facit enim hęc doctrina, ne curā habeant bonorum operum, dum persuasum habent, posse hominem placere Deo per solam fidem, sine vllo actu charitatis, nec elicito, nec imperato. Sequitur in episto. Pauli, cura te ipsum exhibere operarium inconfusibilem. hoc vero quomodo Magdeburgen. implent? qui tradunt cum reliquis magistris Lutheranorum, posse hominem exhibere se Deo δόκιμον, idest, probabilem per solam fidem. & cum Paulus Apostolus vtrumq; vno loco iunxerit δόκιμον θεῷ, καὶ ἐργάτην idest, probabilem & operarium incōfusibilem, isti qui nouam sectam introducunt, alterum ab altero separāt, vt probetur eis per solam fidem, qui secundum Apostolum non probatur Deo sine opere, vnde operarius est, & dicitur. est ne hoc recte tractare verbum veritatis? habetis ne vos Magdeburgen. potestatem commendandi, & exhibendi Deo probabilem sine opere, quem Deus non commendat, neque probat, nec Apostolus eius Paulus? Sed videamus quod sequitur, recte tractantem verbum veritatis. nos regulā τῦ ὀρθοτομεῖν idest recte tractandi,

Athanasius ad Antiochenses.

Non de verbis tantum, sed de re disceptāt nobiscum Lutherani.

Quod solam, & nudam fidē prædicare audientes subuertat.

Luterani magistri commēdāt apud deū per solam fidē, quē deus non commendat, nec apostolus eius sine opere.

ctandi verbum recitatis ex Paulo Apostolo didicimus, cum in epistol. ad Philipp. admonet, vt siquid aliter senserimus, ita a Deo reuelandum esse credamus, vt tamen idem sapiamus, ad quod prius venimus. hoc enim significat ἐφθάσαμεν, quod magis adhuc declarat subiungens, in eadem regula permaneamus: & cum ad Timoth. scribit, inquiens, tu autem permane in ijs, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens a quo didiceris. interrogate vos Lutherani centuriatores vestros, & alios superintendentes, vt vocaris, an permaneant in ijs, quæ per patres & maiores suos didicerunt? & an sciant, ex quo ista, quæ tradunt, didicerint, nisi ex proprio eorum propheta Martino Luthero, an non est hoc μεθοδεύειν verbum Dei, vt ait beatus Polycarpus in episto. sua, idest circumuenire potius, quam recte tractare? siquidem vt non haberetis successores vllos Apostolorum ex ijs, qui ea nobis tradiderũt, quæ ab ipsis Apostolis per successiones in ecclesijs acceperũt, neq; doctores vllos antiquos, quos Deus dedit ecclesiæ, ne circũferantur homines omni vento doctrinæ, vos in astutitia, sicut Apostolus ait, ἐς μεθοδείαν τῆς πλάνης, idest, ad circumuentionem erroris omnia dogmata nostra vobis non consentientia, quæ in illis antiquis patribus legitis, næuos & corruptelas, & inclinationes doctrinæ esse finxistis. Quæro iterũ, est ne hoc ὀρθοτομεῖν, idest recte tractare verbũ veritatis? an μεθοδεύειν idest circumuenire? Sequitur in Paulo, profana autem vaniloquia deuita: multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum, vt cancer serpit. est κενοφωνία, idest vaniloquium, vt Olympiodorus in comm. Iob cap. 32. interpretatur, cum aliquid dicitur, quod intelligi non potest, neque probari, vtrum ita sit. Vnde promisit Elius dicturum se, quæ illi tres amici Iob intelligere possent, quod erat loqui vsque ad eos, sic enim dixit exemplum vero huiusmodi vaniloquij, siue commenti fabulosi est illud Himenæi, & Phileti, esse scilicet iam factam resurrectionẽ, siue illi successiones liberorum resurrectionem esse profano interpretarentur, vt Theodoretus putat: siue remunerationem cuiusque, vt beatus Cyrillus, qui disputationem scripsit aduersus eos, qui ideo aiebant iam factam esse remunerationem cuiusque pro meritis, quod non dixisset Dominus in euang. cum de diuite & mendico loquitur, mendicus quidã, sed Lazarus, vt ipsa, inquiũt proprij nominis appellatione demonstraret, iam esse factam re & veritate remunerationem; siue resurrectionem interpretarentur vitam hominis iusti in carne mortali; vt quidam auctor nostri temporis in 4. lib. de locis Theologicis existimauit: siue quid aliud vanitatis. exemplum quoque huiusmodi vaniloquij ait Iustinianus Imperator in Nouel. 146. esse Deuteroses Iudæorum, quas illi dicunt traditiones sapientum a Moise acceptas, a quibus Paulus Timotheum, vt matre Iudæum monet, vt caueat: & formam habeat sanorum verborum, quod idem in alio loco dicit. Videamus nunc sint ne vestra vaniloquia, & quidem profana, an nostra? atqui in ecclesia nostra nihil traditur, quod non ab omnibus intelligi possit: & ab eo qui tradit, demõstrari ita esse, quia sic acceperit in ecclesia: & sic in omnibus ecclesijs doceatur, si quis vero euangelizet præter id quod accepit, & ecclesiæ traditum est, sit anathema. & si quis ecclesię suspectus est, inquiritur in eum: & exploratur fides eius. ita fit, vt neque profana vaniloquia, neque sermo vllus corruptus, tanquam cancer ad impietatem proficiẽs inter nos serpat. atque hęc quidem est necessitas, & fructus nostroum

De regula recte tractandi verbum veritatis, vnde eam nos didicerimus.
Phil. 3.
2. Tim. 3.

Polycarpus in epist. sua.
Lutherani ex nullis successoribus apostolorum discere volet, nec habere vllos in ecclesia doctores
Eph. 4.

Quid sit vaniloquiũ, & quæ exempla eius.
Iob. 32.

De vaniloquio dicentiũ, iam factam esse resurrectionem.

2. Tim. 1.
Quare in nostra ecclesia nõ tradantur vaniloquia, sed apud Lutheranos.

inquisitorum, qui sunt in hac parte episcoporum adiutores præcipui: (ad episcopum enim in primis pertinet, omni diligentia curare, vt quibus præest, sani sint in fide) quorum munere, & cura nunquã ecclesias apud maiores nostros olim vacasse intelligi potest ex 3. lib. Origenis cõtra Celsum, in quo licet obseruare ordinẽ τῶν φιλοπευστούντων, idest eorũ, qui in aliarũ vitam & fidem studio sciscitandi ad eijciendum infames inquirebant. sic enim ait, apud eos, qui pro viribus ostenderunt, propositum sibi esse, nihil aliud velle, quam quæ Christianis viderentur, fuisse quosdã cõstitutos ad sciscitandũ de vita & conuersatione cuiusq;, vt si qui facerent τὰ ἐπίῤῥητα idest, aliquid infame, cœtu communi & consortio Christianorũ prohiberentur. erant igitur, tunc ἐκ τῶν ἐπιῤῥήτων idest, inter infamia, & profana ea, quæ vos nunc præter sensum cęterorum Christianorũ, & sanctarum ecclesiarum consuetudinem vultis, vt non obseruare dies ieiuniorum, non dies festos sanctorum, non orare pro mortuis, non habere religioni vota, non abstinere a nuptijs sacrarum Virginum, non confiteri sacerdotibus, non sacrficare, non venerari imagines sanctas, & alia huiusmodi, ne omnia enumerem, in quibus qui erat deprehensi, ex communi congressu, ac consortio Christianorum ante mille trecentos annos & amplius eijciebantur, non enim alio grauiore supplitio vllum tunc afficere poterat ecclesia, quod nec ethnici Imperatores & magistratus passi fuissent, vt recte Remundus Ruffus iurisconsultus contra Molinæum obiecit at apud Luthernorum magistros, qui gratiam euangelij in luxuriam, vt de alijs similibus beatus Iudas scripsit, & in licentiam transtulerunt, quis huic officio inquirendi præest? quod iudiciũ apud istos exercetur de vaniloquijs profanis, quę populis traduntur? an non est profanum vaniloquium dogma istorũ de iustificatione, quod Theobaldus Thamerus Germanus, qui quinquennium fuit, vt scitis, ex ministris Lutheranorum, & iam pridem, quia et nobis prodierat, & ex nobis erat, ad nos redijt, scite ille quidem, & festiue phantasma appellare solebat, cum de eo aliquando disputaremus. quid enim vanius aut fallacius esse potest, quam tradere sola & nuda fide hominem iustificari? an non superat omnes chimeras, & hippocentauros, ac tragelaphos, omnes denique fabulas, vt qui manet in morte, viuat? iustus enim, sicut scriptum est, ex fide viuit, & qui non diligit, manet in morte, ait Ioannes: sed dicent hic, fidem, cui totam vim iustificandi tribuunt, nunquam esse sine charitate, sic enim nuper quidam ex eis doctor Tubigensis scripsit, atque ita negabũt effici, quod dicimus. at quomodo ait apstolus de quibusdam, confiteri se nosse deum, factis autem negare etenim si confitentur nosse deum, fidem igitur habent. ac rursus si factis negat, ergo non habent charitatem. prӕterea quid minus intelligi potest quã is qui charitatem nõ habet, sit amicus Dei? Abraham enim postquã creddit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, vt in Genesi scriptum est, dictus: st stare coram Deo, & appropinquare illi, vt est in Gen. cap. 18. quod Philon quoque Alexãdrinus in libro de migratione Abrahę obseruauit: stare autem coram Deo, & appropinquare ei est esse amicum eius, non solum quia beatus Iacobus, cuius epistolam negatis, sic interpretatus est, cũ ait reputatum est ei ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est, sed quia secundum idioma scripturæ S. & proprietatem verborum non potest, aliud significare stare coram Deo & appropinquare ei, quam esse amicum eius: quod

De officio inquisitorum fidei, quod semper fuit in ecclesia.

Apud Lutheranos non sunt, qui de fide inquirant.

Quõ oẽs chimeras superet vaniloquiũ, qđ tradunt Lutherani, iustificari hominẽ per solam fidem.

Obseruatio Philonis in iustificatione Abrahæ, q̃ locũ epistolæ Iacobi declarat, quando, & vbi amicus dei appellatus est.
Quid sit stare coram Deo, & ei appropinquare.

quod quidem sine opere charitatis fieri non potest, cum ipse per sapientiam suam dicat, ego diligentes me diligo, & in euangelio, vos amici mei estis, si feceritis, quęcunq; pręcipio vobis: & Paulus elegit nos, vt essemus sancti & immaculati coram ipso in charitate. vt igitur Himenęus & Philętus resurrectionē aiebant factam esse, antequā fieret, sic isti secundū vaniloquium suum iustificationē, quę est quędam vita ex mortuis, factam esse tradunt, antequam fiat. Pro. 8. Ioan. 15. Eph. 1.

Quomodo quæ Magdeb. scripta esse dicunt de nobis 2. Thess. 2. in ipsos quoque proprie quadrent, & in nos nullo modo possint, & quomodo mysterium iniquitatis in ipsis nunc operetur, tanquam in Antichristis, docuisse Ioannem in epist. sua. Item collatio eorum, quæ Daniel de Antichristo prædixit, cum præcursoribus eius Lutheranis magistris, & quomodo mira eorum similitudo demonstretur, & cernatur. De 2. Pet. 2. quomodo quę nobis falso tribuunt Magd. ipsis vere congruant; ut introducere nouas sectas, & negare eū; qui redemit eos, & sequi multos eorum luxuriam, & viam veritatis per eos blasphemari. Cap. 17.

SEd transeamus ad aliam notationem istorum. citant enim deinde contra nos c. 2. Thes. 2. videamus igitur, quid Apostolus dicat loco ab istis indicato tantum, Rogamus autem, inquit, vos fratres per aduentū Domini nostri Iesu Christi, & nostram congregationem in ipsum, vt nō cito moueamini a vestro sensu, neq; terreamini neq; per spiritum, neq; per sermonem, neq; per epistolam, tanquam per nos missam, quasi instet dies domini: ne quis vos seducat vllo modo. Si vos Magd. cum Luteranis vestris illi estis, quos Apostolus rogat, ne cito moueamini a sensu vestro, necesse est, vt doceatis fuisse vos a principio isto sensu: & istam disciplinam, quam tenetis, a principio tenuisse patres, & maiores vestros: at hoc non docetis neque docere potestis, immo nostrum sensum, & nostrā disciplinam vos ipsi in antiquis ecclesię sanctę doctoribus demōstratis, quos neuos, & corruptelas illorum seculorum, & inclinationes doctrinę esse dicitis: ita fit, vt ipsis centurijs vestris vos ipsi iuguletis, & vestro iudicio iuxta prouerbium more soricum pereatis, comprehensi a Domino in astutia vestra, & incidentes in foueam, quam fecistis. Deinde, ad quos hæc Paulus scribit inquiens, rogamus vos, vt non cito moueamini a sensu vestro, & quæ sequuntur, eosdem monet paulo post, quid facere debeant, ne cito per errorem seducti, a sensu suo moueantur: state itaque, inquit, fratres, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam: vt iā hoc sit non moueri a suo sensu. s. esse stabiles, & permanere in eo, quod a principio, siue per sermonem pręsentes, siue per epistolā absentes didicerant. quare cū nihil vos recipiatis pręter verbum Dei scriptū, atq; id quidem contra verbum Dei interpretemini, qua fronte hęc, quæ Paulus hic scribit, contra nos citatis? quos enim, vt dixi, Apostolus monet, ne moueantur a sensu suo, eosdem monet, vt teneant traditiones, siue per sermonem, siue per episto. quod quidem nos constanter facimus, sicut maiores nostri, & vestri etiam semper fecerunt: vos vero a nostris, & vestris discessistis. atque illi quidem, a quibus Paulus cauere rogat & monet, melius saltem quam vos hac in parte sentiebant, qui traditiones sine scripto tenebant: alioqui non diceret Paulus, Rogamus, vt non cito moueamini a sen-

Quō caput epist. 2. ad The. quod in nos sine recitatione indicarūt Magde. in Luteranos cōueniat.

Magd. suis centurijs se iugulant suo iudicio pereuntes, & incidētes in foueam, quam fecerunt.

Non possunt esse Luterani, vt Magd. volūt quibus paulus dicit, rogamus vos, vt nō cito moueamini a sensu vestro:

Quid sit apud Paulū moueri a sensu suo.

a ſenſu veſtro,neque terreamini,neque per ſpiritum, neque per ſermonē neque per epiſtolam tanquam per nos miſſam. Ergo qui ſeducebant & cauendi erant,etiam per ſermonem proprium, tanquam per ſermonem a Paulo ſine ſcripto dictum ſeducebant, ſiue per epiſtolam propriam tanquam per epiſt.a Paulo miſſam:quod quidem hodie hæretici faciunt, cū per ſenſum ſuum,quem verbo Dei ſcripto attribuunt,tāquam per ſenſum Apoſtoli decipiunt.nihil enim intereſt decipere per epiſtolam, tanquam ab Apoſtolo miſſam,an per ſenſum verbi Dei ſcripti, ab ipſis,tanquā per Apoſtolum expoſiti.verbū enim Dei non eſt in ſyllabis, aut in ſenſu alieno:ſed in ſenſu vero,& proprio.ac rurſus vt magis adhuc intelligatis, nō conuenire vobis,quod Apoſtolus ait,rogamus vos,vt non cito moueamini a ſenſu veſtro,ſimulque intelligatis,a quo ſenſu roget Apoſtolus nō recedere,ſcilicet nō a priuato ſenſu,ſed a ſenſu aliorum Chriſtianorum, cōmuni,legite Origenem tantæ eruditionis,& antiquitatis,quantę vos eum eſſe ſcitis,qui libro 3.contra celſum tres ordines deſcribit vnum eorum, qui volebāt de religione Chriſtiana audire, fierique catechumeni. quorum erat ordo ſeparatus:qui autem audiendo, ſatis iam profeciſſe videbantur,vt vellent recte viuere, nondum tamen baptizati erant, horū erat alter ordo:tertius eorum,qui quo ad fieri poterat; oſtendebant ſtudium propoſitumq; ſibi eſſe nihil aliud velle, ἢ τὰ χριστιανοῖς δοκοῦντα, ideſt pręterquam ea, quæ omnibus Chriſtianis videntur.hoc enim ſignificat,quod dixit ἀορίστως ideſt, infinite ac ſine articulo χριστιανοῖς. Reſpondete igitur nobis Magdeburge.& cęteri Lutherani, ex quorum ordine vos eſtis?non.n. eſtis ex primis,nec ex ſecundis, ſed nec ex tertijs,ſiquidem non vultis tenere,quę alijs omnibus Chriſtianis videntur,ſed quæ Luthero & eius magiſtro Ioanni Vviclef viſa ſunt.hoc ergo erat, quod Apoſtolus ad Corinthios ſcripſit,ſicut in omnibus eccleſiis doceo, quod quidem per miniſtros Lutheranorum dicere non poteſt, quia non docent aliarum eccleſiarum dogmata.illud præterea,quod Apoſtolus adiunxit, ſiue per ſpiritum,quis non videt non in nos,ſed in vos quadrare? erant enim tunc, cū hæc Paulus ſcripſit,qui deciperent,dicētes habere ſe ſpiritum Dei, eſſeq; Prophetas,vt Theodoretus quoque interpretatur:at in eccleſia noſtra nemini niſi a mente alienatis permittitur hoc de ſe aut exiſtimare, aut dicere:nullus poſt Sanctos Apoſtolos ex catholicis doctoribus, ac ſanctis patribus auſus eſt dicere habere ſe ſpiritum propheticum, at veſter doctor vel potius illuſor Martinus Lutherus auſus eſt dicere ſe Germanicum prophetā,& habere ſe ſpiritum Dei.& cū Apoſt.clare moneat Theſſal.& per eos cęteros omnes,vt caueant,ne decipiantur per ſpiritū, vos contra hāc Pauli Apoſtoli admonitionem eum ſecuti eſtis, qui ſe veſtrum prophetam fecit.

Quot Lutherani non ſunt ex vllo triū ordinum,quos Origenes deſcripſit.

Quomodo qd Paulus monuit Theſſ. vt viderēt, ne quis eos per ſpiritū deciperet,facere voluerunt. In eccleſia catholicorum nemo quamlibet ſanctus audet ſe dicere prophetam,vt auſus eſt Luterus.

Sed veniamus tandem ad illud,quod in hoc capite epiſt.Pauli pręcipuum eſt:quod nobis tribuunt Magd.& de nobis ſcriptū eſſe blaſpheme fingūt: nā myſterium,inquit,iam operatur iniquitatis.cū demonſtratum antea ſit non eſſe vos ex eorū numero,quos hic Paulus monet,ne cito moueantur a ſenſu,ſed ſtent potius fixi,& ſtabiles in eo, quod a principio ſiue per doctrinam epiſt.ſcriptæ,ſiue ſine ſcripto didicerint,conſequens eſt non eſſe vos ex ijs,qui recte ſtant,& cauere debent,ne excidāt a recto ſenſu:relinquitur igitur,vt ex eorum numero ſitis, qui vel errant, vel errantes,alios quo-

Quod myſteriū iniquitatis non in nobis ſecundū Magd. ſed in Luteranis ſecundum Paulum operetur.

quoq; in errorẽ mittunt.in vobis igitur operatur mysteriũ iniquitatis, nõ autem in ijs,quos Apostolus rogat modo,sicut olim illos, ne cito moueã tur a sensu suo : quem.n.sensum dicat,explanat postea,sensum scilicet eis traditũ,siue per sermonẽ,siue per epistolã.Quod vero sit istud mysterium iniquitatis, quod iam operatur,ex ijs, quę Daniel de Antichristo prædixit,intelligere licet.Similia.n.atq; de illo prędicta sunt, cernuntur nũc in Antichristis,qui,sicut ait beatus Ioannes,nunc multi facti sunt, vnde, inquit,scimus,quia nouissima hora est:& subiungit,vt eos ex ortu,atq; origine cognoscamus,tanquã hęc sit princeps nota,atq; indiciũ clarissimum eorũ,ex nobis exierunt,sed non erant ex nobis:nam si fuissent ex nobis, permansisset vtiq; nobiscũ. Respondete ergo Lutherani & Magd. nos ne exiuimus ex vobis,an vos ex nobis?si nos ex vobis, docete, quando nos vestram disciplinã,quam nouellus vester propheta peperit,professi sumus qui ab initio in eadẽ regula fidei & doctrinæ permanemus ? sin vero hoc docere non potestis,& vos ex Martini schola natos esse negare, neq; vultis,neq; si velitis,potestis, quorũ patres, immo pleriq; vestrũ eadẽ fidei dogmata prius tenebatis,quę multi adhuc vestrę gẽtis inter vos in vestris ciuitatibus nobiscũ Deo adiuuante tenent,sequitur,vt vos ex nobis exiẽtis.ergo vos estis Antichristi,de quibus Ioannes in episto.sua loquitur,illius pręcursores,de quo Daniel,ait, & ecce cornu illud faciebat bellũ ad uersus sanctos,& pręualebat eis,doneq;venit antiquus dierum,& iudiciũ dedit sanctis excelsi:& tẽpus aduenit,& regnum obtinuerunt sancti . hoc enim plerunq; accidisse videmus,cum catholici aduersus hæreticos,& fideles aduersus infideles victoriã obtinuerunt.Hoc est iudicium,quod dedit Deus sanctis excelsi:& dabit adhuc maius,nisi conuertantur ad dominum,a quo defecerunt.Sed videamus iam iniquitatem Antichristi in scriptura Danielis prophetice delineatam,vt mysterium eius in Antichristis, qui nunc facti sunt,agnoscamus.& sermones,inquit, contra excelsum loquetur,& sanctos altissimi conteret:& putabit quod possit mutare tempora & leges:idest existimabit,quod possit religionem, quę illo tempore vigebit,funditus delere,hoc.n.est mutare tempora & leges.Sic Theodoretus hunc locum interpretatur. Quęso,vtri nostrum laborãt, vt religio mutetur,nos ne qui in eadem religione,quæ nobis a principio tradita est,permanemus,an vos,qui religione patrum vestrorum mutata,a propheta vestro nouello nouellam religionẽ accepistis?quod si vos estis, qui religionem,quæ per vniuersas mundi ecclesias ab antiquis diebus viget, mutare vultis,igitur in vobis tanquam in Antichristis operatur iam mysteriũ iniquitatis illius nouissimi Antichristi,qui hoc ipsum plenius facturus est:iniquitas,n.illius,quæ nondum apparuit,sed adhuc latet,vnde mysteriũ iniquitatis vocatur,in vobis ex parte ostenditur.& eleuabitur, inquit idem Daniel,& magnificabitur aduersus omnẽ Deum,& aduersus Deũ Deorũ loquetur superba.apud nos omnis anima potestatibus sublimioribus sub dita est:omnibus reddimus debita:cui timorẽ,timorẽ : cui honorẽ,honorẽ subiecti omni creaturę propter Deum siue Regi quasi pręcellenti , siue ducibus tanquã ab eo missis.omnes honoramus:omnibus dominis serui mus non tantum bonis,& modestis,sed etiam dyscolis.& siquis aliud audet,non est ei impune,vos vero quid ?an non contra vestrum Imperatorem in aciem eduxistis? an non in Belgica & Gallia consortes vestri Lu-

1. Ioan. 2.

Quod non nos ex Luteranis, sed Luterani ex nobis exierũt secundum scripturã Ioannis.

Quod testimonio Ioannis Magd. & ceteri magistri Luter. sunt Antichristi.

Dan. 7.

Quo quod de Antichristo Daniel predixit,iam in Luteranis Antichristi precursoribus aliquã do impletum est.

Mysteriũ Antichristi in prophetia Danielis descriptũ, iam in Luteranis ex parte ostensum.

Cõparatio eorum, quę a Daniele de Antichristo prædicta sunt, cũ iis quæ in Luteranis cernuntur. de maledictis in Pont. de mutatione religionis, de spoliatione templorum, de sacrificio sublato.

terani & Caluiniani a Regibus suis defecerunt? in Pontificem vero summum ecclesię iudicẽ a Deo datũ quia nõ potestis copias educere, linguas & stilum nocte, & die maledictis, & contumelijs, ac blasphemijs in Deũ armatis, & non esse ei obediendũ docetis. an nõ est hoc eleuari & magnificari aduersus omnem Deum, & aduersus Deũ Deorũ loqui superba? Sequitur in Daniele, & Deũ patrum suorum nõ reputabit. hoc quoq; in vos conuenit. si.n. vos Deum patrum vestrorum reputaretis, nunquã religionem, quam dedit patribus vestris, mutaretis, vt mutastis: sicut nos non mutamus, quia Deum patrũ nostroru Deũ nostrum reputamus. Sequitur, & Deũ Maozin, idest Deum forte in loco suo venerabitur. hoc vero vtris cõgruit, nõne vobis? immo vobis, vos.n. estis, qui in patria vestra, vestra dogmata ceu Deum fortẽ colitis: cum autẽ ad loca catholicorũ venitis, nõ amplius impune idẽ facere vobis licet, sed aut fugiendum aut dissimulandũ, aut delitescendum est: nos vero, & in nostris & in alienis, idest, in vestris quoq; locis fidẽ, & fidei nostrę doctrinam aperte profitemur. Sequitur in Daniele, & Deum, quẽ ignorauerunt patres eius, colet auro & argẽto, & lapide pretioso, rebusq; pretiosis. hoc quoq; in vos mirifice competit, qui ecclesias catholicorum auro & argento & lapidibus pretiosis spoliastis, vt dogma Luteri de delendis templis & eorũ ornatu coleretis, quod nunquam antea a maioribus vestris auditũ est. Sequitur, & dabit eis potestatẽ in multis: & terrã diuidet gratuito, siue in donis, vt est apud 70. nec hoc in nos, sed in vos potius quadrat. apud nos.n. quisq; possidet sua: nullus in alienam possessionẽ irruit. non licet apud nos per vim diripere, & alijs donare de rapina. vos, vos hoc fecistis, qui ecclesias, & ecclesiarũ prędia, & possessiones occupastis gratis, & dono principũ vestrorũ. ergo apud vos sunt Antichristi, qui hoc facere docuerunt. Iam vero quod prędixit idem Daniel, tollendum esse tempore Antichristi iuge sacrificium, quod idẽ Antiochus, de quo Daniel prophetat, qui hoc in templo Iudęorum fecit, typus fuit Antichristi, quęro a vobis Magd. de quo sacrificio accipiendũ esse existimatis? fortasse respondebitis de interiore & spirituali: at hoc dici non potest, hoc.n. prohiberi non poterit, restat igitur, vt de externo accipiendum sit. ergo est in ecclesia catholica sacrificium externum. aut hæc prophetia Danielis falsa est: quod si est externum sacrificium in ecclesia catholica, vt quidem est, quod Antichristus tollet, vbi dominabitur, quinam sunt pręcursores eius, in quibus mysterium huius iniquitatis iã operatur? nõ ne vos magistri Lutheranorũ, qui traditis sanctam eucharistiam non esse sacrificiũ? immo non solum hoc, sed ipsam eucharistiã sustulistis, cum sacerdotes sustulistis.

Quod Luterani negantes sacrificiũ externum in ecclesia, prophetiã Danielis faciunt falsam.

Citant pręterea Magd. contra nos 2. Pet. 2. sed nec locum hic recitarunt a conscientia deterriti. quare recitemus nos, vt intelligãt omnes, nobis ne, an vobis congruant, quę beatus Petrus de hæreticis, qui futuri erant, hic prædixit, fuerunt vero, inquit, & pseudoprophetę in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducẽt sectas perditionis: & eũ qui emit eos, negant superducentes sibi celerẽ damnationem. respondete ergo nobis Magd. vtri nostrum introducunt nouas sectas perditionis, & eũ qui emit eos, negant superducentes sibi celerẽ damnationem: nos ne, qui vt sæpe diximus, & demonstrauimus, & res ipsa loquitur, in eadẽ regula fidei a principio tradita perseueramus, vt vestri quoq; patres, & maiores

Comparatio eorum quæ Petrus de hęreticis futuris prędixit, cum iis, quæ agunt, & profitētur Luterani.

perseuerarunt,an vos,quorum secta ante 40.annos ignota erat? Sequitur in epist.Petri,& eum qui emit eos,negant.Videamus etiam,an vos Christum,qui nos passione sua redemit,negetis?Paulus enim ait,& cõsumatus scilicet per passionem factus est omnibus obtemperantibus causa salutis æternæ,non dixit,omnibus credentibus tantum, aut omnibus per solam fidem passionem eius apprehendentibus: sed obtemperantibus, aliud est enim credere:aliud obtemperare:fides ex auditu est, & ad credendum satis est assentiri auditis:ad obtemperandum non satis est.nec enim qui audita credit, continuo audita facit: neque saluus erit, si quis credat in patrem & filium & spiritum sanctum,in filium dico propter nos mortuum, & suscitatum,apprehendens per fidem passionem eius, vt vos loqui soletis,neque tamen hanc fidem operetur suscipiendo baptismum,idest, obtemperando ei,qui credere,& baptizari præcipit. nam si in baptismo cõplantamur similitudini mortis eius,& ipse ex obedientia passus est, ergo in baptismo non sola fides patris, & filij & spiritus sancti, sed opus obedientiæ Christi,cuius baptismo,vt præcepit,baptizamur,interuenit. Vos igitur cum per solam fidem, idest, sine operibus, (nullum enim opus excipitis)iustificari hominem docetis,eum qui redemit vos,negatis: ipse enim dicit,ego redemi obtemperantes,vos dicitis redemit credentes tantum.an non est hoc negare eum qui redemit vos?fortasse dicetis; Apostolum dicere,factus est omnibus obtemperantibus causa salutis æternę:vos autem de iustificatione in præsenti vita loqui, quæ per solam fidem fiat. at si scripturas, & virtutem earum non ignorare velitis,non hoc dicetis: qui enim promissionem habet vitæ æternæ futuræ,idem habet promissionem vitæ,quæ nunc est,de qua scriptum est,iustus ex fide viuit:vtraque enim promissio connexa est nexu inseparabili, sicut Apostolus Paulus docuit,cum ad Timoth.scripsit,pietas ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ,quæ nunc est,& futuræ.ergo qui non promisit salutem ęternam ex sola fide,sed ex fide & obedientia,quæ in operibus versatur, idem neque promisit ex fide sola sine obedientia salutem,quæ nunc est,quę ex iustificatione per fidem existit.si enim hanc ex sola fide promisisset,& illam quoque æternam ex sola fide promisisset: atque ita necesse esset vos ad illorum hæresim adhuc peiorem delabi,qui neque,ad consequendum salutem ęternam necessaria esse opera tradebant,sed potius in quocunq; scelere quis esset,futurum esse saluũ,tanquã per ignem,modo in Christũ crederet,eiusq; sacramenta perciperet.cõtra quos disputat S. Aug.in lib. de fide & operibus & S.Sixtus 3.in lib.item de operibus fidei.Rursus.d.Pau. in illo ipso c.2.epist.2.ad Tim. de quo supra disseruimus.Si sustinebimus, inquit, & conregnabimus:si negauerimus,idest, si sustinere & cõpati noluerimus,& ille negabit nos. Si igitur vt conregnemus,idest, vt adueniat nobis postea regnum cœleste futurę vitæ, non satis est credere tantũ, sed necesse est compati Christo, & sustinere, & qui hoc negat, eum negat, qui redemit nos,ergo vt adueniat nobis nunc regnum spirituale vitę,quę nunc est ex iustificatione, non satis est fides sola, & nuda, sed necesse est compati, & sustinere. Siquidem vtriusque vitæ, & vtriusque regni petitio,ac promissio connexa est. neq; promissio vnius ab alterius promissione separari potest.Sed pergamus ad ea,quę in loco proposito epistolę Petri sequuntur,& multi,inquit,sequentur eorũ luxurias,per quos via veritatis

Qũo Lutherani cũ negant, q redemit eos.

Heb.5.

1.Tim.4.

Quod vitæ q nunc est per iustificationẽ, & vitę cœlestis futuræ cõiuncta est promissio.

tatis blasphemabitur.apud nos tametsi multi sint, qui luxuriose & perdite viuant,quia lata est via,quę ducit ad perditionem, & arcta via salutis, tamen nullus docet non esse meliorem continentiam: non licere vouere Deo castitatē:aut posse monachos,vel sacerdotes vxores ducere & monachas nubere:quæ quidem cum magistri Lutheranorum doceant, fit, vt multi eorum luxuriam sequantur,& blasphemetur per eos via veritatis, quæ sancta vota continentiæ & probat & laudat.Sequitur in epist.& in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur.Si verba vestra, quibus miseros Lutheranos decipitis,vt vos honore dignos ducant, ac vos tanquam discipuli & alumni sequantur,non sunt ficta,producite nobis testes, sicut nos facimus,qui scripturas, quas citatis, sic vt vos fingitis,intellexerint, aut intelligēdas esse dixerint,quod cum facere non possitis, cuius vestrū conscientia non conuincitur,ficta esse verba vestra?quibus iudicium iām olim non cessat;& perditiò vestra non dormitat.iam vero illa, quę paulo post sequuntur, Qui post carnem in cōcupiscentia immunditiæ ambulāt, abominationemq; contēnunt,audaces,sibi placentes,sectas non metuunt introducere,& reliqua deinceps facile quidem demōstrare possemus ad vos pertinere,& vestri similes,si omnia persequi propositū esset.Satis hæc sint,vt intelligant,quibus Dominus dederit intellectum, non contra nos, sed contra vos esse capita illa sola indicatione notata: quę nos ad confusionem vestram in pœnitentiam, si forte conuertat vos Deus,& sanemini,recitauimus, & in vos quadrare, & scripta esse ostendimus, ad reliqua deinceps libro quarto, qui sequitur, respondebimus.

FRANCISCI TVRRIANI
SOCIETATIS IESV·

Aduerſus Magdeburgenſes Centuriatores pro Epiſtolis decretalibus Pontificum Apoſtolicorum.

LIBER QVARTVS.

D EA, quę Magdeburgen. in epiſtolas Pontificum Apoſtolicorum extra caput de doctrina ſeparatim obijcienda eſſe putauerunt, ſatis ſecundo, & tertio libro Reuerendiſſime, & Illuſtriſsime Staniſlae Hoſi reſpondiſſe me arbitror. nihil. n. prætermiſimus, aut diſſimulauimus, quin omnes quæſtiones iſtorum explicauerimus, ſiue ex temporum ratione, & hiſtoriarum fide, ſiue ex argumentorum demonſtratione, ſiue ex ſcripturarum ſcientia, ſiue ex apoſtolicæ traditionis diſciplina, & rationis patrocinio, ſiue ex correctione veterum exemplariorum, ſiue ex teſtium auctoritate penderent. ita vt omnia, quibus vel minus quidem cauti, vel parum intelligentes capi, & irretiri deinceps poſſent, expedita iã eis ſint: ijs vero qui adhuc ab iſtis decepti ſunt, & vulnus acceperũt, medicina parata ſit ad ſanandum: niſi ex eorum numero ſunt, qui vt Apoſto. ait, cauteriatam habẽt conſcientiam, quique proficiunt in peius; & vt in Apocalipſi beati Ioannis de quodam ſcriptum eſt, nomen habent, quod viuant, & mortui ſunt. Nunc autem ad caput totius accuſationis reſpondendum eſt: Vniuerſa enim crimina in epiſtolas hactenus congeſta, & omnes quæſtiones a Magdeburgen. propoſitæ eo ſpectant, vt infirmata epiſtolarum fide, & auctoritate, doctrina earum, quæ hæreticorum ſentẽtias, atque opiniones apoſtolicæ traditiones auctoritate infirmat, & frangit, infirmata eſſe videatur. Nos enim licet has epiſtolas non haberemus, incommodi quidem parum, infirmitatis vero prorſus nihil eccleſiæ noſtræ dogmata accepiſſent: Si quidem ipſa traditio apoſtolicæ doctrinæ, quę in eccleſia tanquam depoſitum cuſtoditur, & quæ ſanctarum ſcripturarum obſignatio eſt, ſatis doctrinam harum epiſtolarum fideliter cuſtodit. At hæretici, niſi eas epiſtolas negent, neque doctrinam, neq; diſciplinam ſuã defendere vllo modo poſſunt. Idcirco ad faciendum impetũ in caput doctrinæ, omnes illas machinas, quas duobus libris ſuperioribus labefecimus, & omnia illa criminum, & quæſtionum inſtrumenta compararunt. Sed quia in hoc capite doctrinę, quod iſti tanquam arcẽ oppugnant, ſemper nos ad ſcripturas prouocant, & nos reſpondendo, eiſdem rurſus ſcripturas quoque obijcimus, opere precium eſt admonere eos, qui hæc noſtra, & iſtorum ſcripta lecturi ſunt, ad quam iſti regulam interpretationẽ

Propoſitum nouorum hæreticorum in accuſandis epiſtolis Pont. Apoſtolicorum.

Noui hæretici niſi epiſtolas priſcorũ Pont. negent, diſciplinã ſuæ ſectæ defendere non poſſunt.

Qũo ex eo qđ relicta Apostolicæ traditionis regula scripturas sanctas Lutherani interpretantur, vniuersus eorũ error natus est

dirigant scripturarum; si forte nesciunt, quemadmodum eas isti interpretentur: inde namque vniuersum hoc malum fluxit. nec enim scire curant, quemadmodum Sancti Apostoli eas intellexerunt, & a nobis intelligi voluerunt: non enim aliter intellexerunt, quam ecclesiæ Christi tradiderũt. quod quidem si noui hæretici negẽt, ad illos iam veteres Simonis successores pertineant, qui vt S. Irinęus libro 3. contra hæreses scripsit, Sanctos Apostolos, non quod sentiebant, sed in hypocrisi docere aiebant: aut si non negent, necesse est, vt idem Irenęus colligit, non solum omnibus episcopis successoribus Apostolorum, sed etiam ipsis Apostolis sapientiores se esse existiment: si quidem non sensum Apostolorum, sed suum in scripturis profiteantur. Hoc enim est nouis hęreticis propositum, quod eorũ magistro Luthero a principio fuit, sensum, scilicet, quem ipsi in scripturis excogitarũt, hunc profiteri verum scripturæ sensum: quibus frustra, si ita est, beatus Ioannes scripsit, inquiens, charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt: & vt intelligeremus, dici hoc de spiritu, id est, de sensu subiecto, qui est velut anima scripturæ, quę instar corporis est, subiungit, quoniam multi pseudoprophetę exierunt in mũdum (vt enim veros interpretes prophetas vocare solet scriptura, vt ex epistola priore ad Corint. perspici potest, sic falsos interpretes, pseudoprophetas) quod si probandi sunt spiritus, id est, interpretationes siue sensus, an ex Deo sint, ne in falsas sententias, & doctrinas pseudoprophetarum ignari incidamus, dicant noui hęretici quomodo ipsi probent? etenim si per se ipsam interpretanda est scriptura, & hoc etiam pseudopropheta facit: aliunde ergo petenda interpretatio est, ex traditione, scilicet, quæ tanquã depositum in ecclesia ab initio ipsius viuæ Apostolorum prędicationes fidelissime seruatur. Ad hanc ergo regulam nos dirigimus interpretationem scripturarum, in quibus se putant isti vitam habere ęternam, vt dominus Iudæis dixit: quod quidem verum est in ijs, qui eas scrutantur, vt in eodem loco idem præcepit. sed istis illud potius conuenit, quod eisdẽ Iudęis in euangelio Marci dictum est, nonne ideo erratis nescientes scripturas, & virtutem Dei? sed cur illi scripturas nesciebant, nisi quia non scrutabantur? at vero scrutari scripturas tam diu isti non poterunt, quãdiu quid ecclesię catholicę ab initio traditum sit, scire, & tenere noluerint. Cũ traditione enim necesse est congruat scriptura; ne quis ex verbis scripturę, cum in varias sententias hinc, inde trahuntur, occasionem errandi ignorans capiat. Hæc salutaris, & necessaria regula, in vtraque hierarchia Mosaica, & euangelica a Deo prouisa est. Vnde Clemens Roman. in quadam alia epistola, quam ex persona beati Petri ad Iacobum fratrem Domini scripsit, cuius Photius etiam meminit, ab eo petijt vehementer, vt libros prædicationis, quos ad eum Petrus misisset, cum illis tantum communicaret, qui traditionis regula ad recte interpretandas scripturas instructi essent exemplo illorum septuaginta seniorum, quos Moyses iussu domini elegit, & qui cathedram eius susceperunt. describam hic partem epistolę propter summam eius grauitatẽ, & vtilitatem, & quod in nouos hereticos maxime quadret, & vnde eorũ malum ortũ sit, clarissime demonstret,

Quod sit nouis hæreticis propositum in interpretatione scripturarũ.

1. Ioan. 4.

1. Cor. 12. 14.

Mar. c. 12.

Veram scripturę sanctæ interpretationẽ cũ ecclesiæ catholicæ traditione necesse est congruere.

εἰδὼς σε ἀδελφέ μου εἰς τὸ κοινῇ πᾶσιν ὑμῖν συμφέρον σπεύδοντα προθύμως, ἀξιῶ καὶ δέομαι τῶν ἐμῶν κηρυγμάτων ἃς ἔπεμψά σοι βίβλους μηδενὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν μεταδοῦναι μήτε ὁμοφύλῳ πρὸ πείρας, ἀλλ' ἐάν τις δοκιμασθεὶς ἄξιος εὑρεθῇ, τότε αὐτῷ κατὰ

τὰ τῆς ἀγωγῆς παραδοῦναι, καθ' ἣν καὶ τοῖς ἑβδομήκοντα ὁ Μωϋσῆς παρέδωκε τοῖς τὴν καθέδραν αὐτοῦ παραληφθεῖσι. διὰ τοῦτο καὶ ὁ καρπὸς τῆς ἀσφαλείας ἄχρι τοῦ δεῦρο φαίνεται. τὸν γὰρ αὐτὸν οἱ πανταχῆ ὁμοεθνεῖς τῆς μοναρχίας καὶ πολιτείας φυλάσσουσι κανόνα κατὰ μηδένα τρόπον ἄλλως φρονεῖν ὑπὸ τῶν πολλὰ νοουσῶν γραφῶν ἐξοδηγηθῆναι δυνηθέντες. κατὰ γὰρ τὸν παραδοθέντα αὐτοῖς κανόνα τὰ τῶν γραφῶν σύμφωνα πειρῶνται μεταρρυθμίζειν, εἰ δή τις τυχὸν μὴ εἰδὼς τὰς παραδόσεις ναρκᾷ πρὸς τὰς τῶν προφητῶν πολυσήμους φωνάς. οὗ ἕνεκεν οὐδενὶ διδάσκειν ἐπιτρέπουσι, ἐὰν μὴ πρότερον μάθῃ πῶς δεῖ ταῖς γραφαῖς χρῆσθαι. διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῖς εἷς θεός, εἷς νόμος, μία ἐλπίς. ἵνα γοῦν τὸ ὅμοιον καὶ παρ' ἡμῖν γένηται, τοῖς ἑβδομήκοντα ἡμῶν ἀδελφοῖς τὰς βίβλους μου τῶν κηρυγμάτων δὸς μετὰ τοῦ ὁμοίου τῆς ἀγωγῆς μυστηρίου, ἵνα καὶ τοὺς βουλομένους τὸ τῆς διδασκαλίας ἀναδέξασθαι μέρος ἐφοδιάζειν, ἐφοδιάζωσιν. ἐπεὶ ἐὰν μὴ οὕτως γένηται, εἰς πολλὰς γνώμας ὁ τῆς ἀληθείας ἡμῶν διαιρεθήσεται λόγος. τοῦτο δὲ οὐχ ὡς προφήτης ὢν ἐπίσταμαι, ἀλλ' ἤδη αὐτοῦ τοῦ κακοῦ τὴν ἀρχὴν ὁρῶν. τινὲς γὰρ τῶν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τὸ δι' ἐμοῦ νόμιμον ἀπεδοκίμασαν κήρυγμα, τοῦ ἐχθροῦ ἀνθρώπου ἄνομόν τινα καὶ φλυαρώδη προσηκάμενοι διδασκαλίαν, καὶ ταῦτα ἔτι μου περιόντος ἐπεχείρησάν τινες ποικίλαις τισὶν ἑρμηνείαις τοὺς ἐμοὺς λόγους μετασχηματίζειν εἰς τὴν τοῦ νόμου κατάλυσιν.

Interpretemur latine,& si non pari elegantia,& nitore sermonis. Quoniã te video(inquit)mi frater,ad communem omnium nostrum infirmitatem alacriter properare,oro,atque obsecro,vt mearum prędicationum libros quos ad te misi,cum nullo ex gentibus communices, neque cum vllo ex nostris,antequam eum experiaris:si quis vero postquam erit tentatus,dignus esse apparuerit,tunc ei tradas ad exemplum institutionis, qua Moises 70.senioribus,qui cathedram eius susceperunt,scripturas tradidit,vnde fructus tutæ cautionis,vsque ad hoc tempus manasse cernitur. Omnes enim in illa natione candẽ regulam in cultu vnius Dei,& in disciplina vitæ seruant:neque possunt ab scripturis,si in multos sensus vergant,de via extrudi ad sentiendum aliter,siquidem secundum regulam veritatis traditam aggrediuntur aptare conuenientiam scripturarũ,si quis forte, quia traditionem ignorat,in vocibus prophetarum multiplicibus,& ambiguis hæret.ob hanc causam nulli permittunt docere,nisi prius discat, quomodo scripturis vtendum sit:hinc apud eos vnus Deus est,vna lex,vna spes. vt ergo idem, quod illis septuaginta, apud nos nostris fratribus eueniat, da libros mearum prędicationum simili mysterio institutionis,vt hoc modo eos instruant,qui voluerint subire munus docendi, atque instruendi, alios:nisi enim sic fiat,in multas sententias doctrina veritatis scindetur. Hoc vero non vt vates scio,sed potius iam mali huius principium video: quidam enim ex gentibus legitimam meam prædicationẽ improbarunt doctrina inimici hominis profana, & nugatoria recepta:idque cum adhuc in viuis essem,conati quidam sunt sermones meos varijs interpretationibus,ad soluendam legem transuertere.hactenus epistola. Quis iam non videt oculis suis,euenisse hac etiã nostra ætate nouorum hereticorũ, quod in hac epist. Clemens ex persona beati Petri scripsit, scilicet nisi ij, qui scripturas sanctas tractarent,secundum regulam apostolicæ traditionis interpretarentur,futurum esse, vt in multas sententias doctrina veritatis scinderetur; Hinc ergo tanquam ex equo Troiano exierunt Lutheri secta,& eius Teutonicca noui testamenti deprauata interpretatio,quæ ad sensum Lutheri,relicta traditione,facile accommodaretur; hinc Anabaptistæ,& hi multiplices:itidem sacramentarij inter se adhuc varij,tũ Cõfessionistæ item multiformes,Seruetiani,Stancariani, Antinomi, Osian-

Regula traditionis in Mosaica Hierarchia ad rectè interpretandum vetcrem scripturam.

In Mosaica Hierarchia nul li permittebatur docere,nisi prius disceret interpretari scripturam.

Vnde fiat, vt doctrina simplicis veritatis in multas sententias scindatur.

Adhuc uiuente Petro cœperunt hæretici doctrinã, quã tradebat, deprauare.

Qũo ex interpretatione scripturarũ sine regula traditionis,tãquam ex equo Troiano multiplices sectæ nouorũ hæreticorum natæ sunt.

drini,Maioristę,Melácthonici,Adiaphoristę,Suencfeldiani,& Caluinistę, ac ne quis suspicetur,de leuibus inter se istos diffidere,quidá ex ipsis Lutheranis Nicolaus Gallus,in libro Theseon, & Hypotyposeon, non (inquit) inter nos de leuibus concertationes sunt, sed de sublimibus Christianæ doctrinæ articulis,de lege,& euangelio,de iustificatione, & bonis operibus, de sacramentis, & vsu cerimoniarum: nec vlla ratione componi,& transigi possunt,& reliqua, quæ ex eo libro Staphylus Prusiensis in libello de Lutheranorum inter se concordia recitat. Hinc etiam prius in vetere testamento extiterunt Sadducęi, qui resurrectionem corporum negabant:Pharisæi,qui fato assignabant causam peccati. Basmothęi,qui prouidentiam tollebant,& animæ in mortalitatem:Hemerobaptistę, qui tenentes traditionem seniorum,non manducabant, nisi crebro lauarent manus.Hi nanque sententias suas, & sectas ex scripturis quoque sanctis trahebant,quia non secundum cathedram Moysis eas interpretabantur. hoc enim significabat cathedra Moysis scilicet potestatem docendi secundum regulam fixam,& stabilem traditionis eius.si qui autem cum alioqui potestatem haberent interpretandi,non tamen interpretarentur secundũ traditionem Moysis cum illis septuaginta communicatam,quibus Dominus dedit,sicut in libro Num.scriptum est,de spiritu Moysis,quomodo hi coargui possent,docuit dominus in euangelio,cum scribas,& pharisæos, interrogauit,inquiens,Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?Nam Deus dixit,honora patrem,& matrē, vos autem dicitis,& quæ sequuntur.Illę igitur dicendę sunt traditiones hominum,quę cum scriptura sancta non congruunt,immo ei repugnant. atqui cathedræ illi Moysis,idest potestati docendi scripturam secundum traditionem Moysis,quæ cathedra vmbram tantum habebat futuræ cathedræ, sicut Apostolus de lege dixit,habuisse vmbram futurorum bonorum, nō ipsam imaginem rerum,illi,inquam,cathedrę successit in nouo testamēto potestas docendi euangelium secundum cathedram Petri, idest secundũ traditionem apostolorum,quorum Princeps fuit beatus Petrus,cui Christus ecclesiam suam commisit,& post eum successoribus. Quare quæcunque scripturę interpretatio,aut doctrina,aut disciplina vlla, quę cum hac traditione congruit,ecclesiastica est:& sicut diuinus Dionysius in 1.c.cœlestis hierarchię tradit,imaginem habet rerum,quas beatæ mentes in cœlo plene contemplantur:quæ vero non congruit,sed potius discrepat; falsa est,& ab hominibus excogitata, & si quis apud nos hanc doctrinam nō profitetur,quę cum publica,& ecclesiastica traditione a sanctis apostolis per viuam vocem relicta non consentit,conuincitur,& diiudicatur,a quibus debet:sunt enim qui huic inquisitioni sacræ,& sacro iudicio pręsunt, ne quid horum dissimulari,aut negligi possit; vt vigeat semper apostolica traditio,idest,spiritus scripturę sanctę,qui ex Deo est.sed redeo ad epistolam illam Clementis ex persona Petri,cum qua mirifice congruunt, quæ idem Clemens in epistola 5.in extremo scripsit,diligenter,inquit, obseruandum est, vt lex Dei cum legitur,non secundum propriam ingenij intelligentiam legatur,vel doceatur.deinde reddit rationem,sunt enim,inquit,multa verba in scripturis diuinis, quę possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisq; sponte pręsumpsit,hęc vocauit paulo ante idem Clemens in persona Petri, πολυσήμους φωνὰς, καὶ πολλὰ νεύουσας γραφὰς. idest, mul-

Q̃ũo in Hierarchia Mosaica ex interpretatione scripturarum relicta traditione Cathedræ Moysis multæ quoque sectę prodierunt.

Quid significet cathedra Moysis.

Num. c. 11.
Matth. c. 15.

Q̃ũo eos, qui veterē scripturam non secundum cathedrã Moysis interpretabantur, Dominus docuit redarguere.

Quæ sint traditiones hominum.

Q̃ũo cathedra Moysis vmbra fuerit cathedrę Petri.

Q̃ũo in ecclesia catholica doctrina vera a falsa discernatur.

multiplices voces,& scripturas in multas partes vergentes.deinde subiũgit Clemens,sed fieri hoc non oportet:non enim sensus extrinsecus ab alteris alienum,& extraneum debetis quærere (sic enim est in vetustis exemplaribus manu scriptis Vaticano,& Florentino Sancti Marci) aut quomodo ipsum scripturarum auctoritate confirmetis,sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis.hoc est quod hodie noui hæretici faciunt :Ipsi enim sunt,qui sensus extrinsecus,ab alteris,qui sumus nos, alienũ & extraneũ quęrunt,quia non ipsi ante nos fuerunt,si quidem ante Lutherum,qui eis sectam,& nomen dedit,non fuerunt:hi ergo sunt,qui sensum istum suum extrinsecus quęsitum,ab alteris,qui plurimis sęculis antecesserunt,alienũ & extraneum,quomodo scripturarũ auctoritate confirment,semper quęrunt,vnde verbum Dei abundanter habitat in ipsis,sed non in omni sapiẽtia,vt Paul.Colossensibus pręcepit,sed in omni insipientia:quoniam semper scripturas suo sensu resonant;ex quibus quidem oportet, inquit Clemens,sensum capere veritatis.sed quemadmodum capere oporteat, statim subiungit,inquiens,& ideo oportet,ab eo intelligentiam discere scripturarum,qui eam a maioribus secundum veritatem sibi traditam seruat: hoc ipsum dixit,pauloante idẽ Clemens ex persona beati Petri κατὰ τὸν παραδοθέντα κανόνα, id est,secundum regulam traditam, regulam enim traditam vocat regulam veritatis traditæ,quę est traditio maiorum. deinde subiungit,sic enim fit,vt & ipse possit ea,quę recte suscepit, competenter asserere.Noui ergo hęretici,qui veritatem a maioribus traditam respuerunt,& scripturas secundum eam interpretari nolunt, quia non recte didicerunt,neque recte docere possunt,errantes ipsi,& alios in errorem inducentes.In hanc regulam interpretandi scripturas sanctas secundũ traditionem maiorum vsque ab ipsis apostolis,intuens beatus Irinęus,sic libro 3.contra hęreses cap.3.scripsit, sed quoniam valde longum est in hoc volumine omnium ecclesiarum numerare successiones,maximæ, & antiquissimæ,& omnibus cognitæ a gloriosissimis duobus apostolis Petro, & Paulo Romæ fundatæ,& constitutæ ecclesię,eam,quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem per succesiones episcoporum peruenientem vsque ad nos,indicantes,confundimus eos, qui quoquomodo, vel per sui placentiam malam,vel vanam gloriam, vel cœcitatem,& malam sententiam,præterquam oportet,colligunt.huius ergo traditionis non scriptę quanta vis esset ad reuincendos falsos interpretes & ad obsignandam legitimam legis interpretationem, non solum intellexere,qui spiritum Dei acceperunt, vt illi primi Moyses, & septuaginta Seniores veteris testamenti ministri, & post eos Sancti Apostoli ministri noui,eorumque successores,sed etiam gentes,quæ legem non acceperũt, natura duce,hoc vtcumque cognouerunt. hinc enim Lacedęmonij legibus non scriptis vtebantur, vt eorum legislator Lycurgus iussit, non solum,vt ante dixi,quia vt Plutarchus scribit,quæ pręcepta sunt, & maxime ad felicitatem,& virtutem ciuitatis faciũt, existimabat sine scripto in mores,& institutiones ciuium induta,immutabilia manere,sed etiam, vt ego quidem opinor,quia intelligebat sapiens legislator,facilius esse, ea deprauare,quæ magis ex materia constant,quam quæ minus: facilius, inquam, deprauare tum scripturam,quę ex charta,& atramẽto constat: tũ sensum, qui materialibus verbis scripturę materialis subiectus est,velut anima cor

Locus epistolę 1. Clementis emendatus.

Coloss. 3.

Regula traditionis in interpretandis scripturis ad redarguendos hæreticos ab Irenęo notata, & commendata.

Quanta vis sit traditionis maiorum ad obsignandam legitimam interpretationem legum & præceptorum non solum Moises & 70.seniores, & in nouo testamento Apostoli per spiritum dei perfecte cognouerunt,sed ex parte Gentiles duce natura.

pus induta dum hanc vocem, quæ scripta est, ego hoc, ille non hoc, sed aliud significare contendit, quam deprauare mentem, seu sensum legislatoris, qui vnus est a principio explicare traditus. Qui enim traditionem magistri profitentur, non tam sermonem, aut scripturam magistri, quam mentem eius, quæ falsa intelligentia, aut interpretatione, corrumpi, & adulterari non potest, profitentur: & ad regulam illius mentis, siue sensus sermonem, & scripturam eius accommodãt. hoc, vt dixi, ministros vtriusque testamenti perfecte docuit spiritus Dei: gentes verò ex parte docuit naturę instinctus. vt iam noui hęretici, dũ traditiones reijciunt, quæ ad bene vtẽdum scripturis necessariæ sunt, neque spiritum Dei audiant, qui in vtrumque testamentum traditionem suam contulit: neque naturam, quæ traditionem defendit: immo imprudentiores sunt priscis illis hęreticis, qui, vt Sanctus Irenęus in libro 3. ait, cum ex scripturis arguuntur, in accusationem conuertuntur ipsarum scripturarum, quasi non recte habeant, neque sint ex auctoritate (hoc iam noui hæretici ex parte fecerunt, epistolam Iacobi, & Iudæ, & ad hæbreos, & quosdam alios libros canonicos negãtes) & quia sint (inquiũt) varie dictę: & quia nõ possit ex his inueniri veritas ab ijs, qui nesciunt traditionem, nõ.n. per litteras traditam esse illam, sed per viuam vocem. hæc hæretici illi, qui quidem prophetarunt hic, licet mala eis mens esset. Nos ergo permanẽtes in ijs, quæ didicimus, & credita sunt nobis, scientes a quibus didicerimus, sicut Aposto. de Timotheo scripsit, pergemus deinceps respondere ad reliqua, quæ in doctrinam epistolarum Magdeburgenses produxerunt: & quia scripturas flagitant, scripturas, vt hactenus fecimus, proferemus, cum ea traditione facientes, quæ sine scripto per viuam vocem a Sanctis Apostolis, & eorum successoribus, relicta tanquam depositum semper in ecclesia fideliter custoditu est. dabimusque operam, vt nihil eorum, quæ in doctrinam isti obijciunt, dissimulemus, non tam eorum falsam doctrinam refellentes, quam ea quæ vera est, quæque in his epistolis, secundum scripturas traditur, quantum satis esse videatur, confirmantes, non enim de dogmatibus nostris omnia, quę dici possent, propositum est dicere, sed quę ad institutum nostrum, idest, ad defensionem epistolarum sufficiant, vt quo ad fieri possit, appareat adiuuante Deo, operarios nos esse inconfusibiles recte tractantes verbum veritatis. Vtinam hoc cum vbere fructu, aut aliquo saltem paruo eorum, qui indigent, faciamus.

Responsio ad accusationem doctrinæ de sacerdotio externo in epistola secunda Anacleti: & quomodo scripturam Moysis & Pauli negare cogatur, qui relicto tantum spirituali sacerdotium reale, externum & uisibile in nouo testamento negat. item de spirituali sacerdotio simul cum externo in uetere testamento: & in quo situm sit discrimen ueteris & noui testamenti, & responsio ex scriptura Pauli ad ea, quæ Lutherani, & Caluiniani cōtra sacrificium uerum, externum & uisibile ex epistola ad Hebræos obijciunt. Cap. I.

ERgo vt aggrediamur caput de doctrina, ita enim inscripscerunt, postremo (inquiunt) nęui & manifestæ corruptelę sanę doctrinę in his repe- „ riuntur. Primum enim discrimen veteris, & noui testamenti tollitur, „ Anacleti episto. 2. vbi sacerdotium, cuius auctor Petrus sit, perinde vt in „ vetere testamento statuitur: & ad Mosaicas leges de Purificatione, & alijs „ rebus pij obligantur, cum tamen lex & Prophetę vsque ad Ioannem du- „ rent: & in nouo testamento non sit externum, sed tantum spirituale sacer „ dotium commune omnibus Christi fidelibus 1. Pet. 2. & Heb. 9.] Hactenus Magdeburgen. Quia nos in nouo testamento sacerdotium visibile, & externum habemus, vt Iudęi item visibile, & externum sacerdotiū in vetere testamento habebant, idcirco discrimen veteris & noui testamēti a nobis ablatum putant, non intelligentes, quod dicunt contra scripturam, de qua se iactant, dicere. Dicite mihi Magdeburgenses, interrogabo enim vos, qui typos legis nescitis, similiter atque Paulus Galatas interrogat, qui allegorias legis ignorabant, legem non legistis dicentem in Exodo, Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratū est? Neque Paulum hoc interpretantem, cum loquens de sacerdotibus veteris testamenti munera, secundum legem offerentibus. Qui (inquit) exemplari, & vmbræ cœlestium deseruiunt, sicut responsum est Moysi, cum cōsummaret tabernaculum. Vide, omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte. Quod si sacerdotes exemplari, & vmbræ cœlestium deseruiebant: igitur & quę offerebantur, & qui offerebant in vetere testamento, typi erant eorum, quæ offeruntur, & qui offerunt in ecclesia noui testamenti, quę est quædam Hierusalem cœlestis, vt Apostolus Paulus in epistola ad Hebręos vocat. vnde idem cœlestia vocat, quę in ecclesia fiunt, cum ait in eadem epistola. Necesse est ergo exemplaria cœlestium, id est, vetera his mundari victimis, scilicet carnalibus: ipsa autē cœlestia, id est, ea quæ sunt ecclesiæ nostræ, melioribus hostijs, hoc est, spiritualibus mundari: illa enim superna, quæ magis proprie supercœlestia dicuntur, non indigent mundari. igitur qui negant in nouo testamento sacerdotium externum & visibile offerentium Deo externa & visibilia munera, simul negant exemplar fuisse sacerdotium veteris testamenti, idque cōtra scripturam Moysis & Pauli. Quod si dicant, hoc enim respondebūt sacerdotium vetus exemplar fuisse sacerdotij Christi, qui est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec, idque satis esse: verum quidē illud prius est. s. sacerdotiū vetus exēplar fuisse sacerdotij Christi: sed nō hoc satis est. aliud enim est sacerdotium: aliud ministerium sacerdotij. sacerdotium quidem secundum ordinem Melchisedec vnum est, sicut vna item hostia illius sacerdotij: & huius sacerdotij, atque huius hostię Christus est nunc minister, & dominus: & non minister solum, neque ministerio visibili super terram, sicut in lege sacerdos solum erat minister sacerdotij

Exo. 25.

Heb. 8.

Heb. 9.

Heb. 12.

Heb. 9.

Scripturā negant Magd. cū sacerdotiū externū & visibile negant.

Lutherani non discernunt sacerdotiū Christi a ministerio sacerdotii eius neque ministerium Christi, a ministerio hominum.

dotij veteris,& visibili ministerio:& sicut sunt sacerdotes noui testamenti ministri tantum,sacerdotij & sacrificij Christi. Quare si verum est,quod Paulus ait,vetera transierunt:ecce facta sunt omnia noua,necesse est,vt etiam ministerium noui sacerdotij,quod sit ministerium tantum, illi veteri successerit,quod erat similiter ministerium tantum;alioqui non omnia facta sint noua,quod est scripturam Apostoli negare. sunt igitur necessario in nouo testamento sacerdotes, qui sint ministri tantum, sacerdotij Christi,& corporis Christi,de quibus prophetauit Esa. c. 61. cum ait,vos autẽ sacerdotes domini vocabimini:& λειτουργοὶ,idest,ministri dei nostri. quod quidem intelligendum esse necessario secundum litteram de nouo testamento,& sacerdotibus eius, copiose in libris de hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ catholicę demonstrauimus: ad sacerdotium autem commune spirituale tantum,& internum omnium Christianorum non pertinet,neque pertinere potest sacerdotium liturgicum,idest,ministeriale,quod ad offerendum,& supplicãdum pro populo institutum est, hoc enim significat vis verbi λειτουργεῖν. Ac rursus idẽ Apostolus,& clarius adhuc in eadem epistola ad Heb.c.10.vmbram,inquit, habebat lex futurorum bonorum,non ipsam imaginem rerum. Etenim si ipsas imagines rerum habet nouum testamentum, quarum imaginum vmbras vetus lex habebat;sunt ergo super terram in nouo testamento veræ imagines veterum sacerdotum,tanquam vmbrarum: at quemadmodum noui testamenti sacerdotes illorum veterum sacerdorum, tanquam vmbrarum imagines essent,nisi extrinsecus apparerent,vt illæ veteres vmbræ apparebant? quomodo(inquam)in nouo testamento,externi illius sacerdotij typici,& vmbratilis,imago esset aliqua specialis & propria visibilis,si tantum spirituales hostias inaspectabiles,idest, non cadentes sub sensum oculorum, offerremus,quod est alioqui omnium Christianorum commune? non.n. negamus sacerdotium spirituale tantum,commune omnium Christianorum;sed hoc non est imago illius typici externi, & specialis in vetere testamento sacerdotij,cuius erant sacrificia externa, & aspectabilia. Erat alioqui in veteri testamento spirituale quoque & commune omnium Iudęorum sacerdotium:immo prius dictum est illis in Exodo cap. 19. eritis mihi populus acquisitionis,regale sacerdotium,gẽs sancta,quod illis,qui dem omnibus ex circuncisione,spiritualiter conueniebat,lex enim spiritualis erat,sicut Apostolus ait. Volebatq; Deus,vt essent omnes populus περιούσιος, idest,electus,sicut Symmachus interpretatus est, q corpora sua exhiberent Deo hostiam viuentem,sicut Apostolus ait,& serua iustitię in sanctificationem:atque ita fierent regale sacerdotium, gens sancta. quod quia per obedientia spiritualem mandatorum Dei fit,idcirco non simpliciter hoc dixit,eritis mihi,sed sic;Si audieritis vocem meam,& custodieritis pactum meum,eritis mihi,& quæ sequuntur. Quare cum sacerdotium spirituale & commune non solum sit in nouo testamento, sed antecesserit,quoque in vetere, licet sit in nouo ad perfectionem adductum per circumcisionem spiritualem cordis, & emundationem sordium non carnis, sed conscientiæ in baptismo,necessario relinquitur,vt externi illius & specialis sacerdotij in vetere testamento, quod vmbram habebat,imago sit alterum sacerdotium in nouo,cuius ministerium sit externum, & visibile super terram;quale non est ministerium sacerdotij Christi in cœlo: aut

vmbra

2.Cor.c.15.

Qui negãt in nouo testamento externũ sacerdotium, simul negant fuisse exẽplar sacerdotiũ veteris testamẽti contra Moysis, & Pauli scripturam.

Neque sacerdotium spirituale & inuisibile noui testamenti imago est sacerdotij externi & visibilis veteris testamenti:neq; sacrificium spirituale itẽ & inuisibile imago illius veteris externi & visibilis.

Ex. 19.

Qũo ad oẽs hebręos pertineret secundũ legẽ sacerdotiũ spirituale.

Quid differat sacerdotiũ spirituale noui testamenti a sacerdotio spirituali veteris.

vmbra illa vetus carebit imagine rei contra ſcripturam Apoſtoli. Iam ne videtis Magdeburgenſes, quemadmodum non tollat diſcrimen veteris, & noui teſtamenti pontifex Anacletus, cũ tradit, vt Aaron primus in lege ſacerdotale nomen accepit, his enim verbis vtitur, ſic poſt Chriſtũ dominum a Petro ſacerdotalis cœpit ordo, quia ipſi primo pontificatus in eccleſia Chriſti datus eſt, dicente Domino, Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram, &c. immo vos Euangelium, & Pauli ſcripturam negatis, qui in nouo teſtamento ſacerdotium externum ſpeciale tollitis: & vt peccatum peccato addatis, fingitis, a nobis fieri auctorem ſacerdotij in nouo teſtamẽto Petrum. ſic enim ſcripſiſtis, de epiſtola Anacleti loquẽtes, vbi ſacerdotiũ, cuius auctor Petrus ſit, perinde vt in vetere teſtamento ſtatuitur. Veſtrũ, inquam, eſt hoc commentum: ſacerdotij enim noui teſtamenti auctor eſt Chriſtus, non Petrus: vt veteris ſacerdotij non Aaron, neque Moyſes, ſed Deus fuit auctor. Sic enim ſcripſit Anacletus, vt iterum repetam, Poſt Chriſtum dominum a Petro cœpit ſacerdotalis ordo, quia ipſi primo pontificatus in eccleſia Chriſti datus eſt, dicente Domino ad eum, Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram, ædificabo eccleſiam meã, an hoc eſt facere Petrũ auctorẽ ſacerdotij? ſed vrgeamus adhuc hoc, quod falſo obijcitis. Cũ enim dicitis, qui ponit in nouo teſtamento ſacerdotium viſibile, & externum, tollere eum diſcrimen veteris & noui teſtamenti, ſic dicitis, quaſi hoc inter vetus, & nouum teſtamentum diſtet, quod in vetere omnia ſint externa, & viſibilia; in nouo vero nihil. Ergo nec in nouo teſtamẽto baptiſma erit externum ex ſpiritu ſancto, & aqua viſibili, quia in vetere teſtamento erant baptiſmata externa, licet vmbram tantum haberent, & non ipſam imaginem rei: aut ſi eſt baptiſma externum in nouo teſtamẽto, quod hactenus non negatis: ergo non eſt diſcrimen veteris & noui teſtamenti poſitum in externo, & non externo. Nec enim (ait Auguſt. in libro de ſpiritu & littera cap. 13.) quia non habet lex fidei, opera veterum ſacramentorum, circumciſionis videlicet, atque cęterorum, ideo nõ ſunt opera, quæ habet in ſacramentis ſuis huic iam tempori congruis. Et ibidem cap. 19. & 20. Propter veteris, inquit, hominis noxam, quæ per legem iubentem & minantem minime ſanabatur, dicitur illud, teſtamentum vetus: hoc autem nouum propter nouitatem ſpiritus, quæ hominem nouum ſanat a vitio vetuſtatis. Item libro ſecundo contra aduerſarium legis, & Prophetarum, Multum eſt enim, inquit, & nimis longum, cuncta colligere, quæ in hanc ſententiam beatus Apoſtolus dicit, legem diſtinguens a gratia, quod illa in tantum bona ſit, vt bona iubeat: hęc in tantum, vt bona conferat. Et contra fauſtum, ipſa, inquit, lex per Moiſem data eſt; gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, vt data indulgentia peccatorũ, quod præceptum erat, ex Dei dono cuſtodiretur: Veritas autem, vt ablata obſtruatione vmbrarum, quod promiſſum erat, ex Dei fide præſentaretur. Hæc & alia huiuſmodi multa multis in locis de differentia veteris & noui teſtamẽti Auguſtinus Magdeburgenſes vero noui doctores Germanię diſcrimen veteris & noui teſtamenti eſſe ſomniant, quod in vetere teſtamento fuerit ſacerdotium externum, cuius initiũ fuit Aaron: in nouo uero nullum ſit ſacerdotium præter commune, & ſpirituale, id eſt; pręter ſacerdotium ex baptiſmo. (ſic enim vocat beatus Hieronymus) in quo, ſicut Apoſtolica conſtitutio lib. 3. Clementis ait, Nõ fiunt, qui bapti-

Quod neceſſe ſit ſecũ.dũ ſcripturam, vt ſacerdotii externi veteris teſtamenti imago ſit in nouo teſtamento aliud ſacerdotiũ cuius miniſteriũ ſit externũ, & viſibile.

Euidens Commentũ Magde.

Obſeruatio locorũ Auguſtini de diſcrimine veteris & noui teſtamẽti.

Cõmentũ Magdeb. de diſcrimine veteris & noui teſtamenti.

Apoſtolica cõſtitutio de ſacerdotio ſpirituali omnium Chriſtianorũ.

ptizantur, ſacerdotes ex ordinatione, ſed fiunt à Chriſto Chriſtiani, regale ſacerdotium, gens ſancta. vt enim antea ſacerdotes & reges capite vngebantur, ſic qui baptizantur, capite vnguntur. Siquis vero ab iſtis quærat, quomodo hoc, quod dicunt, probent; reſpondent. 1. Petri 2. Sed videamus, quid ibi ſcriptum ſit, vnde hoc probare volunt, Vos autem (inquit) genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis: cũ hoc, vt ante dixi, prius Hebręis dictum ſit, Quęcunque enim ſicut Apoſtolus ait, lex loquitur, ijs, qui ſunt ſub lege, loquitur, ſi vos, Magdeburgen. contra nos hac auctoritate probare poteſtis, ſolum ſacerdotium cõmune & ſpirituale ex baptiſmo eſſe in nouo teſtamento, ergo eadem nos auctoritate contra vos, ac multo etiam magis probare poſſumus, ſolum quoque ſacerdotium cõmune, & ſpirituale ex circumciſione in vetere teſtamento fuiſſe, ſiquidem prius illis hoc dictum eſt, quam nobis. at hoc non concedetis, vt in vetere teſtamento ſolum commune ſacerdotium ex circumciſione fuerit, ac non etiam ſpeciale ex tribu leuitica, externum, ac viſibile. igitur nec in nouo teſtamento ſolum ſacerdotium commune, & ſpirituale eſſe, hac auctoritate probari poteſt. Vana igitur, & abſurda veſtra probatio eſt, quę ex hac auctoritate beati Petri ducitur. Videamus alteram. & Hebręorum (inquiunt) 9. nec hic explicarunt, quomodo hac auctoritate probarent, quod volunt. Sed nec opus fuit explicare, ſcimus .n. omnes quomodo ex hoc nono capite probare conentur, non eſſe ſacerdotium externũ & viſibile, ſcilicet quo probare conantur, non eſſe ſacrificium ſanctam Euchariſtiam. tolle .n. ſacrificiũ ſublatum eſt ſacerdotium. Paulus ergo neq; per ſanguinem inquit, hircorum, aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, ęterna redemptione inuenta. & paulo poſt, non enim in manufacta ſancta Ieſus introiuit exemplaria verorũ, ſed in ipſum cœlũ, vt appareat nunc vultui dei pro nobis: nec vt ſępe offerat ſemetipſum, quemadmodum pontifex intrat in ſancta per ſingulos annos in ſanguine alieno: alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel in conſumatione ſęculorum ad deſtitutionem peccati per hoſtiam ſuam apparuit. Hęc ſunt, quę in cap. 9. quod aduerſus ſacerdotium externum citant, ita intelligenda, & interpretanda eſſe Lutherani, & Caluiniani contra nos contendunt, quaſi apoſtolus, vt Caluini verbis vtar, tota diſputatione contendat, non modo nulla alia eſſe ſacrificia, ſed vnum illud ſemel oblatum fuiſſe, nec amplius iterandum: ita ſentiunt iſti nulla alia auctoritate freti, pręterquam ſua contra omnium catholicorum patrum ſententiam, immo contra ipſum apoſtolum, vt ſtatim docebo. hoc autẽ iſtos fallit, quod neq; Pauli propoſitum neq; verba eius intelligunt. non .n. contendit apoſtolus, vt Caluinus ait, nulla alia ſacrificia eſſe pręter illud vnum in cruce ſemel factum, nec amplius iterandum, ſed contendit potius, id quod maxime vtile, & in primis neceſſarium erat docere, vt etiam eruditiſſim. auctor, & optimus dogmatiſtes Ioannes Damaſcenus in libello de cõmunione corporis Chriſti, qui ad huc gręce extat, ſenſit, non eſſe, niſi vnum corpus, quod in cruce oblatum eſt, & quod in cœlo nunc offertur, & quod in eccleſia: quia vnum illud in cruce perfectiſsima hoſtia fuit: ita vt alio corpore pręter illud non opus fuerit: ſicut nõ opus fuit alio ſacerdote adducente per ſeipſum ad deũ pręter Chri-

Rom. 3.

Qũo Magd.^re darguantur, ex loco Petri 1. c. 2. quo tentant probare ſolum eſſe ſacerdotiũ ſpirituale, & nullum externum.

Propoſitũ Pauli in epiſto. ad Heb. de hoſtia Chriſti.

Vnde ortus error Lutheranorũ exiſtimantiũ, tolli a Paulo in epiſto. ad Heb. ſacerdotium, & ſacrificiũ ex eccleſia.

Christū:sed isti non distinxerunt,(vnde eorū error ortum duxit,) corpus oblatū,ab oblatione:neq; rursus ab oblatione,modū oblationis: neq; sacerdotē p se ipsum adducētē ad deū,a sacerdotibus adducētibus p Christū,quę omnia d.Paulus nō obscure distinxit. Vnū itaq; corpus est, quod in cruce oblatū est:& quod in cœlo reuelata facie,& in ppria specie gloriosa semper pro nobis offertur:& quod in ecclesia relictū est nobis ad offerendum in mysterio sub specie panis, & vini. sed indicemus vbi apostolus, & quomodo hęc distinxerit,& notarit. Dicite mihi Magd. cum Paulus ait cap. isto 9. quod contra nos citatis, necesse est ergo, exemplaria quidem cœlestiū his mundari:ipsa autem cœlestia melioribus hostijs,quę sunt istę meliores hostię,quibus mūdantur cœlestia, idest,ea quę ad ecclesiam nostram pertinent, quę est secundum apostolum vna & eadem cum Hierusalem cęlesti, & si vt Aug. coll. 3. contra Donatistas ait, aliter nunc est: aliter postea futura.(nisi forte vultis non super terram,sed in cœlo ipso mundari peccata) quę inquam, sunt istę meliores hostię? non enim sunt hostię spirituales orationum, & cultus rationalis, vt fortasse dicetis. non enim victimę illę veteres, cum quibus has hostias comparat apostolus,& quibus meliores esse dicit, orationibus, & cultu rationali carebant: pręsertim cum sancti, & spirituales sacerdotes in lege quoque sacrificarent. restat igitur,cū non sit nisi vna hostia substantialis infinitæ virtutis,quæ Christi corpus est,hac.n.hostia mūdatur ecclesia dei superterrā, vt necessario hostias numero multitudinis vocet oblationes huius vnius hostię,vtrumq;.n. significat verbum gręcū θυσία victimam,quę proprie dicitur θῦμα, & oblationē,quę etiā hostia dici solet,siue immolationem, sicut apud latinos sacrificium interdum pro ipsa victima, quę immolatur: interdum pro actione ipsa sacrificandi accipitur. distinguit igitur Paulus in ecclesia dei oblationem a victima siue corpore oblato: & sacerdotiū externū in ea confitetur, siquidē multas in ea oblationes ponit vnius corporis, quod scilicet a multis,immo infinitis sacerdotibus ab ortu solis vsq; ad occasum iuxta prophetiā malachię immolatur: & quod in cœlo ab ipso cœlesti ministro eodēq; domino pro nobis deo patri alio modo nempe reuelata facie offertur. Vnde statim subiungit, non .n. in manufacta sancta Iesus introiuit exemplaria verorū, sed in ipsum coelum,vt appareat nunc vultui dei pro nobis.sempiternum.n. habet sacerdotium, sicut idem ait, semper viuens ad interpellandum pro nobis. modū itaq; oblationis distinxit hic apostolus ab oblatione, quę in ecclesia fit eiusdē hostię in mysterio, cum dixit, vt appareat nunc vultui dei pro nobis. de hac eadem oblatione in cœlo dixerat paulo ante, talē habemus pontificem,qui consedit in cœlo sanctorum minister, & tabernaculi veri quod fixit deus, & non homo. idest, qui consedit, vt ministerio offerendi sanctum tabernaculū corporis sui, quod spiritu Sancto Virgini super veniente conceptum est, fungeretur. vnde statim subiūgit, omnis.n. pontifex ad offerendum munera & hostias constituitur. vnde necesse est & hunc habere aliquid, quod offerat. habet scilicet illa sancta, quorum est λειτουργός, hoc.n. verbo vsus est.d.Paulus in hoc loco,idest,minister,ad offerendum,& supplicandū pro nobis, hęc.n.est vis verbi. De his sanctis prophetauit Esaias dicens, Dabo vobis sancta Dauid fidelia. quod beatus Paulus in actis apost.de resurrectione corporis Christi interpretatus est

Vbi, & quomodo Paulus hostiam ab oblatione distinguat.

Heb.c.12.

Mal.c.1.

Heb.c.7.

Modus oblationis hostię in cœlo alius ab oblatione in ecclesia.

Heb.c.8.

Es.55.

Act.13.

habet inquam, illa sancta, & illud tabernaculum quod dixit, quę humanitatem eius significăt, cuius est Christus minister ad offerendum eam pro nobis, idem minister & dominus sui sacrificij: & non sicut sacerdotes ecclesiæ, qui sunt ministri tantum non per se ipsos ad deum adducentes, sicut Christus, vt aposto. de eo dicit, sed adducentes per Christum. vnde nō sunt successores Christi, quod Lutherani per calumniam Catholicis obijciunt, quasi nos hoc dicamus, quod nūquam somniauimus, minister enim si minister tantum manet, non succedit, neque succedere potest domino: Christus autem, vt iterum dicam, sui sacrificij est, non minister tātum, sed minister simul & dominus. esse autem ministros tantum & quidem multos, & vbique non solum non minuit gloriam domini, sed auget eam, vt vel ratio ipsa naturalis nos docet. Rursus cum Apostolus non multo post c. 10. ait, voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur hostia pro peccato, sed terribilis quædam expectatio iuditij, & ignis ęmulatio. Quærā hoc loco ab istis, qui hæc nō considerant, quæ nam ista hostia, quæ non relinquitur voluntarie peccantibus, post acceptam notitiam veritatis, sed relinquitur non voluntarie peccantibus? hoc enim necessitas consequentiæ postulat. alioqui quorsum volū tarie peccantes notasset Apostolus, nisi vt hos ab illis distingueret? ita vt his non relinqui, illis contra relinqui intelligeremus. nobis certe apostolica traditio, quæ in ecclesia custoditur, satis interpretatur, qui sint isti voluntarie peccantes post acceptam notitiam veritatis, idest, post illuminationem baptismi, quibus non relinquitur hostia pro peccatis, ij scilicet sunt, quos ecclesia, quia in peccato ad mortem manent, a quo nolunt per pœnitentiam conuerti, excommunicauit, quibus non relinquitur hostia pro peccatis, quia non offert pro eis: immo nec ab eis accipit oblationes. Vnde Sanctus Timotheus Alexandrinus vnus ex ijs. S. patribus, qui concilio secundo post Nicenum interfuerunt, in proœmio narrationis miraculorum sancti Menę Aegyptij hostiam ait mundam, & incruentam offerri deo in ecclesia quotidie εἰς ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν πάντων τῶν πιστῶν, id est, ad conuersionem, & pœnitentiam omnium fidelium. Quod si ad conuersionem, & pœnitentiam omnium fidelium offertur, ergo ijs, quos abhorrere a pœnitentia, & ab ea auersos esse ecclesia iudicat, & ob eam causam eos excommunicat, non relinquitur huiusmodi oblatio hostiæ: ita vt qui pro eis offerat, iuditio ecclesiæ repugnet. Verum tamen etsi hostia mystice, idest oblatio corporis domini in mysterio istis non relinquatur in ecclesia, relinquitur tamen hostia in cœlo apparens vultui dei reuelata facie, & semper viuens ad interpellandum pro nobis omnibus, quandiu in hac vita sumus. Nec enim desperata est salus excommunicati, tametsi non relinquitur ei super terram hostia, quæ ideo non relinquitur, vt spiritus eius, qui sic ab ecclesia sancta punitur, saluus sit in die Domini. Quare qui in cœlo solum λειτουργίαν corporis domini relinquit, & corpus domini relinquit in ecclesia ἀλειτούργητον, idest, sine ministerio offerendi illud, & supplicandi deo per oblationem eius, scripturā Pauli negat, quæ dicendo non relinqui hostiam, in ecclesia scilicet, volūtarie peccātibus, simul docuit relinqui non voluntarie peccantibus. ex quo fit, vt necessario ponendum sit sacerdotium externum, & visibile in ecclesia, sicut visibilis est hostia, quę offertur. Sed vt magis adhuc pateat, hoc quod apostolus

Calumnia manifesta Lutheranorum, quod Catholici, sacerdotes faciāt successores christi.

Heb. c. 7.

Quos dicat apost. volūtarie peccantes post acceptam notitiam veritatis qbus non relinquatur hostia pro peccatis. & quomodo traditio apostolica sit interpres huius loci.

Heb. c. 9.

lus ait, non relinqui iam hostiam voluntarie peccantibus post acceptam notitiam veritatis, necessario intelligendum esse de hostia, quę in memoriã illius cruentæ, de qua ante disseruerat, semper in domo dei, quæ est ecclesia, offertur, in qua hostia non apparet Christus, sed velatus est, ex ipsius apostoli verbis eliciamus. Dixerat.n.in extrema parte capitis 9. nunc autem semel in consumatione sęculorum ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit. cum autem dicit apparuisse semel per hostiã suã, de illa hostia dicit, quæ semel oblata est in propria specie, & forma, quam viderunt omnes, qui circum stabant, hoc.n.significat verbum πεφανέρωται de qua etiam hostia, per quam apparuit, dicit statim proximo c. vna.n.oblatione consumauit in sempiternũ sanctificatos. quia scilicet semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata, siue ad destitutionẽ peccati, vt idẽ dixerat. hoc.n.significat, consumasse in sempiternũ sanctificatos, id est perfecisse sanctificationem corporis, animæ, & spiritus auferendo peccata. & rursus de huius hostiæ oblatione subiungit, vbi autẽ horum remissio, iam non est oblatio pro peccato. quia ad exhaurienda peccata semel oblatus est moriendo, sic.n.dixit in fine c.9. & quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iuditium, sic Christus semel oblatus est scilicet moriendo. Quare cũ paulo post in eodẽ c.10. dicendo non relinqui hostiã voluntarie peccantibus post acceptam notitiã veritatis, simul docuerit secundũ consequentiã sermonis, relinqui hostiam nõ voluntarie peccantibus, necesse est, vt loquatur de hostia, per quam nõ apparet nunc Christus. hostia.n.per quã apparuit, semel facta est: & non amplius per eam apparebit, quia Christus iam non moritur. hostia ergo, per quam offertur non apparendo, sed in mysterio, & sub velo, est de qua nũc apostolus loquitur, quę relinquitur nõ voluntarie peccantibus: illa.n.per quã semel apparuit in cruce, nullis iã siue voluntarie, siue non voluntarie post notitiam veritatis peccãtibus relinquitur. quia Christus vt semel pro omnibus mortuus est, ita nullis iam vere moritur, nisi repræsentatiue, siue cõmemoratiue, sicut ait beatus Methodius martyr in symposio 10. virginũ, quod sit in mysterio secundam institutionem domini. sed copiosiorẽ confirmationem interpretationis huius loci de hostia, quæ non iam relinquitur voluntarie peccantibus post acceptam notitiã veritatis, immo totam explanationem partis. c. 10. vnde incipit, fiduciam igitur habẽtes, fere vsque ad extremũ, quæ ad hãc hostiã pertinet, tum ex proposito Pauli, tum ex antecedentibus, & consequentibus, tũ ex proprietate verborũ, & antiquorum patrum auctoritate, & ex conuenientia sanctarũ scripturarũ, & traditione dogmatum ecclesiasticorum de promptã in propriũ de sacrificio incruento librum reseruamus, quem, si dominus voluerit, aliquando ędemus. satis nunc responsum sit ad c. 9. epist. ad Heb. quod nobis cõtra sacerdotiũ externum & visibile ideo Magd. obiecerunt, quod videretur eis, tolli ibi ab apostolo sacrificium externum & visibile, quo sublato, consequens esset, sublatũ esse sacerdotium visibile. nos vero docuimus, quẽadmodum Paulus dicat, sacrificium incruentum relinqui in ecclesia non voluntarie peccantibus, quo relicto, necesse sit, relictum esse in ecclesia sacerdotium externum & visibile secundum doctrinam apostoli. de quo sacerdotio q plura ex scripturis sanctis desiderat, legat, si placet, duos quos de hierarchicis ordinationibus ministrorũ ecclesiæ catholicæ cõtra schil-

Qũo ex propriis verbis Apostoli necessario eliciatur esse in ecclesia sacrificium externum & visibile.

maticas Lutheranorum ministrorum, & superintendentium vocationes nuper libros ędidimus.

Defensio doctrinæ de libero arbitrio in epistola Clementis: quomodo consonet scripturæ: & quomodo scriptura in mandatis de faciendis coniungere soleat gratiam cum libertate voluntatis: & quomodo hanc consuetudinem sancti patres imitati sint, testimonio etiam ipsorum Magdeburgensium in centuria quarta in ijs, quæ de libero arbitrio ab antiquis scripta approbant: & de obseruatione consuetudinis scripturæ apud Philonem Alexandrinum, quando in scriptura tota potestas electionis nostrę Deo tribui uidetur: & quando homini. Item explicatio Methodij martyris de libertate, quæ quomodo cū gratia Dei cohæreat, exemplo aptissimo demonstrat. Cap. 2.

DEinde (inquiunt) doctrina de libero arbitrio in Clem. epist. 1. & 3. & alijs corrupte proposita est. voluntatis enim viribus tribuitur non tantum velle, in rebus ad salutem pertinentibus: sed etiam perficere, & misericordiam consequi. cum tamen Deus sit, qui faciat, vt velimus, & perficiamus &c. Tanta est Magdeburgensibus calumniandi libido, vt ea libidine acti pręcipites, quicquid primo aspectu ad calumniam rapere posse sibi videantur; id inconsiderate, ac nullo iudicio rapiant. Ex quo fit, vt passim decipiantur: vt hoc loco fecisse demonstrabo, redarguens eos tū ex scripturis, tum ex ijs, quæ idem Clemens in prima epistola scripsit, tum etiam ex ijs, quæ ijdem centuriatores patum memores in cēturia 4. de libero arbitrio a scriptoribus illius sęculi scripta, probarunt. Conferamus ergo prius: quę Clemens scripsit, cum ijs, quæ isti finxerunt. Si quis, inquit, audiens sermonem vere prophetę, velit recipere, aut nolit, & complecti onus eius, idest, mandata vitæ, habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrij. nam si hoc esset, vt videntes ea, iam non haberent in potestate aliud facere, quam audierant, vis erat quædam naturę, per quam liberum non esset ad aliam migrare sententiam. Aut rursus, si ex audientibus nullus omnino reciperet, & hoc naturę vis erat, quę cum aliquid fieri cogeret, alteri parti non daret locum. Nunc autem, quia liberum est animo, inquam velit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit, eligere viam, constat euidenter inesse hominibus arbitrij libertatem. Hęc sunt, quę Clemens in hac epistola de libero arbitrio scripsit. Percunctemur nunc Magdeburgenses, vbi Clemens hoc loco voluntatis viribus tribuit non tantum velle in rebus ad salutem pertinentibus, sed etiam perficere, & misericordiam consequi? Respondebunt fortasse id tribuisse, cū dixit, Si quis audiens sermonem veri prophetę, velit percipere, aut nolit, & amplecti onus eius, idest, mandata vitę; habet in sua potestate: liberi.n. sumus arbitrij. an dixit Clemens, habet hoc in nuda & sola potestate sua? si enim hoc dixisset, profecto viribus voluntatis, quod isti dicunt, tribuisset. at nō hoc dixit: cur igitur sic interpretamini, quasi dixerit? Nisi quia vestro more facitis, qui, quæ in scriptura & sanctis patribus scripturas sanctas imitantibus, cōiuncta sunt, facile disiungitis: sicut in vestro falso dogmate de iustificatione fecistis, quod de fide non sola scriptum erat, de sola fide interpretantes. Quęro rursus, respondete mihi, cū ait Dominus in Deute. Mandatum hoc, quod ego hodie præcipio tibi, non supra te est, neque procul positum, nec in cœlo situ, vt possis dicere, &c. & paulo post: Considera, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum: & econ-

Conferuntur quæ Clemens de libero arbitrio scripsit cū iis, quæ Magd. finxerunt scripsisse.

Deut. 30.

& econtrario,mortem,& malum,vt diligas dominũ Deum tuum, & obedias voci eius:respondete,inquã,mihi,cum hoc loco dicit lex:Quod præcipio tibi,non est supra te,& proposui in conspectu tuo vitam & bonum, vt diligas Deum,& elige vitam,vt viuas,an viribus tantum voluntatis tribuitur potestas eligendi & perficiendi hęc?nõ puto dicetis,nisi hunc quoque librum Deuteromij negatis,quod hactenus non fecistis.Scriptura igitur diuina in mandatis Dei faciendis solet non separare potestatem liberi arbitrij a gratia Dei,a qua excitari & adiuuari debet,vt recte velit:& vt bonum perficiat.Item sanctus Iob:sicut caseum(inquit)coagulasti me. Et paulo post:Vitam & misericordiam apud me posuisti. hoc enim dixit, vt ait sanctus Maximus in responsis quęstionum ad Thalasium, τὸ αὐτεξούσιον παρισῶν, idest,representans liberum arbitrium: quod perinde est, inquit, quasi diceret,In me posuisti,vt viuerem,& mei misererer obediẽdo, & custodiendo mandata tua. An Iob,cum hoc dixit,gratiam Dei negauit? aut vos eum,quod sic locutus sit,reprehendetis? Rursus,cum Salomon ait in Prouerb.cap.16.Cor hominis disponit viam suam;sed Domini est dirigere gressus eius,tribuit ne viribus tantum voluntatis,vt se præparet? minime.Non enim pręparat se nisi volendo: Deus autem est, qui operatur in nobis velle,& perficere pro bona voluntate,sicut Apostolus ait. Deinde quid est,disponere cor hominis viam suã,nisi præparare bona opera? Hæc enim sunt viæ cordis,quæ disponuntur: at Paulus ait de bonis operibus, quę pręparauit Deus,vt in illis ambulemus. immo idem Salomon ait c.8. A Domino paratur voluntas.Sic enim est apud 70.Item cum ait idem cap. 18.In manu linguæ,idest,in potestate linguæ est vita & mors. tribuit ne solis viribus voluntatis,quæ linguam ad loquendum mouet, loqui bonum sermonem ad ædificationem,qui sale sit conditus, vt det gratiam audientibus? minime.Cur ergo locutus est ita, nisi quia cum potestate voluntatis ad bene loquendum,conuinxit gratiam, quæ voluntatem ad bene volendum,& ad bonam voluntatem perficiendum adiuuat? Quod si aliud adhuc clarius exemplum vultis Magdeburgenses; apostolus ait:Nõ enim auditores legis iusti sunt,sed factores legis iustificabuntur:deinde subiungit exemplum gentium,quæ sine lege iustificantur, inquiens, Cum enim gentes,quæ legem non habent,naturaliter ea,quę legis sunt,faciunt,eiusmodi legem non habentes,sibi ipsi sunt lex; an cum dixit, naturaliter ea, quæ legis sunt,faciunt, viribus tantum voluntatis hoc tribuit Apostolus? aut cum dixit euangelista in parabola de distributione talentorũ,ex quibus sunt virtutes,& opera bona,quæ sunt dona Dei, dedisse vnicuique secundum virtutem propriam,solis viribus voluntatis humanæ tribuit præparationem ad ea accipienda? quis hoc dicat? sed dicent fortasse Magdeburgen. & quidem recte,si tamen dicant, aperte alias Apostolum dicere, Deus est,qui operatur in nobis velle,& perficere pro bona voluntate: & illud;Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis,quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, & alia eiusmodi, ex quibus locis facile intelligi possit, quomodo illud accipiendum sit paulo obscurius dictũ, naturaliter ea,quæ legis sunt,faciunt:& item illud, vnicuique secundum propriam virtutem,sic enim vocat præparationem,quæ non est tamen seiuncta a dei gratia,immo ab ea anticipatur:est enim conatus proprius voluntatis secundum Dei gratiam,qui alius est a conatu proprio voluntatis, se-

Consuetudo scripturę coniungendi ea, quę non sunt separanda vt coniũgendi cum fide opera fidei, & cum libertate voluntatis ad bene operandũ gratiam dei.

Iob 10.

Prou. 16.

Phil.2.

Eph.2.

Prou.8.

Prou. 18.

Eph.4.

Rom. 2.

Matth.25.

Phili.2.

2.Cor.3.

Duplex conatus voluntatis proprius secundum gratiam, & secundũ potentiam.

secundum potentiam: vtrũque distinxit Iustinus martyr, in apologia priore, cum distinxit semen rationis insitæ, secundũ potentiam tributum, & semen rationis insitæ, secundum gratiam participatum, quod beatus Iacobus in epist. sua ἔμφυτον λόγον, vocat, idest, insitum verbum, quod potest (inquit) saluare animas vestras. Hoc ergo ipsum vobis respondemus, Centuriatores, quod Clemens in hac epistola scripsit, id si vobis obscurius videbatur, & aliquid deesse, non continuo accusare, sed ex alijs locis eiusdem Clementis supplere, & interpretari oportebat: vt cum ait in prima epistola, hanc fuisse Petri quotidianam prędicationẽ, Deum diligere, & proximum velut seipsum: abnegare seipsum sibi, vt Iesum Christum dominũ nostrũ sequatur, & nihil eius amori pręponere: veritatẽ corde, & ore proferre debere. Et paulo post, ne omnia repetã, Boni aliqd in se cũ viderit, Deo attribuere, non sibi: & malum a se factũ cognoscat, & sibi imputet: An attribuere Deo, & non sibi, cum aliquid boni in se viderit: erit hominis volũtatis viribus tribuentis non tantum velle, sed perficere, & misericordiam Dei consequi, vt vos vestro more sine vllo Dei timore maleuole, & inuidiose de Clemente beati Petri discipulo, & successore ac glorioso martyre finxistis? Et paulo post, Propter quod deprecor te (inquit) charissime, vt doceas attentius hunc prędicationis ordinem: & absolutionum dies, vt saluentur animę hominum, quę occulta Dei virtute quem debeant diligere, priusquam doceantur, agnoscant. An qui dicit, occulta Dei virtute opus esse ad cognoscendum Deum, vt animæ saluæ fiant, voluntatis tantum viribus tribuit velle, & perficere in iis, quæ ad salutem pertinent? subiungit deinde, operum vero ratio potestati & arbitrio vniuscuiusque permittitur: & hoc ipsorum est proprium. De operibus loquitur, quæ non fiunt propter veritatem, id est, propter Deum: subiũgit enim, Desiderium vero habere ad doctorem veritatis, hoc a patre cœlesti donatum est. Sed salus in eo est, vt voluntatem eius, cuius amorem & desiderium, Deo largiente, conceperis, facias &c. Est ne hoc solis viribus voluntatis tribuere velle, & perficere in ijs, quæ ad salutem pertinent? est ne, inquam, hoc solius voluntatis humanæ, facere voluntatem Dei, ipso largiẽte desiderium faciendi eam? quis non videt, deprehensos hic Magdeburgenses in manifesta calumnia? immo redarguamus eos, vt ante promisimus, ex ijs, quę illi ipsi in centuria quarta in capite doctrinæ de libero arbitrio scripserũt his verbis, De libero arbitrio quæ cõmode & tolerabiliter a doctoribus huius ætatis tradita videtur, sic habent. Deinde recitanr inter cęteros auctores, quæ Sanctus Athanasius in libro contra gẽtes scribit: Anima (inquit) condita est libera, potestque bona vt eligere ita & auersari. agnoscens arbitrij sui libertatem, conspicit se posse in vtramque partem membris corporis vti, siue ad ea, quæ sunt, siue ad ea, quæ non sunt: sunt quippe bona, non sunt autem mala. Hoc Magdeburgenses confessi sunt ex eis esse, quæ commode de libero arbitrio a doctoribus illius sæculi tradita sibi viderẽtur. At nemo, nisi Pelagianus, animam ita conditam liberam dicat, vt possit eligere bona opera bene, idest, sic vt deo placeant, voluntatis tantum viribus sine gratia Dei. Potest enim aliquis sine fide eligere bona opera, sed non bene, vt idem Clemens in. 4. Epistola scripsit: sic enim ait. Neque putetis, quod etiã si omnem pietatem colatis, omnemq; iustitiam, baptismum vero nõ accipiatis, spem possitis habere apud Deum: immo maiore

pœ-

Iac. c. 1.

Prædicatio Petri quotidiana de libero arbitrio in epist. 1. Clementis, nõ sibi, sed deo attribuere, qui in se aliquid boni viderit.

Deprehensio Magdeburgensium in manifesta calumnia.

Redarguũtur Magd. ex iis, q in centuria 4. de libero arbitrio [illegible] [illegible] & tolerabiliter scripta esse a doctoribus illius ætatis confessi sunt.

pœna digni eritis, qui bona non bene operati estis. non bene dixit, id est, non meritorie, vt nunc loquuntur. Cum igitur beatus Athanasius ait de libero arbitrio, id quod vos commode dictum esse, confessi estis, posse animam libertate arbitrij sui bona facere, quæ existunt, id est, facere bona, & bene: alia enim opera quatenus non bene fiunt, non vere existunt, profecto cum potestate libera voluntatis coniunxit gratiam Dei, qui operatur in nobis bene velle bonum. idem reliqui sancti patres in libris suis facere solent, scripturas sanctas imitantes, quę, vt dixi, gratiam cum libera potestate voluntatis copulare solent; vt præter ea exempla, quæ Paulo supra commemoraui, cerni etiã potest in eo, quod Apostolus in epist. ad Romanos ait: An nescitis, quoniã cui exhibetis vos seruos ad obediẽdũ, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam, &c. in nobis enim dicit positam esse electionem peccati, & mortis: & obedientiæ ac vitæ, quæ est ex fide, per quam viuit iustus: at non dicit positam sine Dei gratia, sine qua non possumus mandatis Dei obedire ad iustitiam, vt viuamus. Ad hanc scripturæ sanctæ consuetudinem pertinet, quod Philo Alexandrinus auctor eruditissimus obseruauit, quãdo scriptura sancta totã potestatem eligendi bonum Deo, & quando homini tribuere videatur. Explicans enim in quarto libro allegoriarum legis, quem Leontius in libro τῶν σολλογῶν citat, (licet nos hunc librum nunc nõ habeamus) explicans inquam illum locum Deuter. cap. 30. Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitã & bonum: & e contrario, mortem, & malum. Elige ergo vitã, vt viuas. sic ait, μακάριον χρῆμα, προθέντος ἀμφότερα τοῦ δημιουργοῦ, τὸ ἄμεινον ἰσχῦσαι λαβεῖν τὴν ψυχὴν, μακαριώτερον δὲ τὸ μὴ αὐτὴν ἑλέσθαι, τὸν δὲ δημιουργὸν προσάγεσθαι καὶ βελτιῶσαι. οὐδὲ γὰρ κυρίως ἀνθρώπινος νοῦς αἱρεῖται δι᾽ ἑαυτοῦ τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ κατ᾽ ἐπιφροσύνην θεοῦ δωρουμένου τοῖς ἀξίοις τὰ κάλλιστα. Δυοῖν γὰρ ὄντων κεφαλαίων παρὰ τῷ νομοθέτῃ τοῦ μὲν, ὅτι οὐχ ὡς ὁ ἄνθρωπος, ἡνιοχεῖ τὰ πάντα ὁ θεὸς, τοῦ δὲ, ὅτι ὡς ἄνθρωπος, παιδεύει καὶ σωφρονίζει, ὅταν μὲν τὸ δεύτερον κατασκευάζῃ, τὸ ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν εἰσάγει ὡς ἱκανοῖς τε καὶ γνῶναί τε καὶ βούλεσθαι καὶ ἑλέσθαι καὶ φυγεῖν, ὅταν δὲ τὸ πρῶτον καὶ ἄμεινον, ὅτι οὐχ ὡς ἄνθρωπος, τὰς πάντων δυνάμεις καὶ αἰτίας ἀνάπτει θεῷ. Interpretemur latine beata (inquit) res est, quod cum vtrumque auctor proposuerit, quod melius est, anima potest suscipere: beatius vero est, quod nõ ipsa ex se eligat, sed auctor eam adducat, & meliorem faciat. non enim ex se humana mens eligit bonum: sed secũdũ prospicientiam dei donantis optima eis, qui digni sunt. Duo enim (inquit) sunt apud legislatorem capita, alterum est, Deum non more humano omnia moderari: alterum, more humano castigare ac punire. Cum hoc posterius probat, id est, more humano castigare; tunc quod nostræ libertatis est sic introducit, quasi sufficientes simus ad cognoscendum, & volendum, & eligendum, & fugiendum: cum vero illud prius ac prestantius probat, omnia scilicet Deum regere non humano more, tunc omnes vires & causas Deo assignat. Vt cum ait in Num. nouit Deus suos; & sanctos suos adduxit ad se: & quos non elegit sibi, non adduxit ad se. sic enim est apud 70. deinde subiungit. Si autem eligere bonum, & nõ eligere malum, proprie ab vna causa, proficiscitur, quid me legislator quasi potestatis eligendi compotem, vt vitam, & non mortem eligam, hortaris? Respondebit (inquit) dicta esse hęc ijs, qui nondum magna mysteria de principatu, & potestate Dei, & de nimia infirmitate creaturę didicerunt. Hactenus Philon.

Obseruatio Philonis Alexandrini quãdo scriptura totam potestatẽ electionis nostræ deo, & quando homini tribuere videatur.

Num. 16.

S.Paulus ergo nobis,qui ſcimus,quam ſit natura homnis infirma,& quam nihil boni ex ſe poſſit & quod omne datum optimũ, ſicut beatus Iacobus ait & omne donũ profectũ de ſurſum eſt, deſcẽdẽs a patre luminũ,aperte dicit,nõ quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid a nobis,quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt, qui & idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti. Et in epiſtola ad Corinth.1.cap.15.Abundantius(inquit) illis omnibns laboraui;non ego,ſed gratia Dei mecum.non ego(inquit)ideſt, non ſolus,ſed gratia Dei mecum, ſiue in me,ideſt, in me tanquam inſtrumento libero per gratiam eius laborante: alioqui non dixiſſet, laboraui. eſt enim voluntas inſtrumentum liberum, quia, vt ait beatus Mathodius in libro de libero arbitrio, ἀ ὡς ἕν τι γεγόνει τῶν στοιχείων, ἢ τῶν ὁμοίως ἀνάγκῃ δουλευόντων θεῷ, οὐκ ἔτι μισθὸν ἄξιον τῆς προαιρέσεως λαμβάνει ἀλλ' ὡς ὄργανον ἂν ἦν τοῦ δημιουργοῦ τὴν ἐφ' οἷς οὐ καλῶς ἔπραξεν ἀλόγως μέμψιν [illegible]ομένων, τούτων γὰρ αἴτιος ἦν ὁ χρώμενος, ideſt,ſi factus eſſet homo tanquam vnum ex elementis aut vnum ex eorum numero,quę ſimiliter neceſſitate ſeruiunt Deo, non iam mercedem libera voluntate dignam reciperet, ſed potius tãquam inſtrumentum opificis eſſet,de cuius non recte factis iniuſta,& temeraria eſſet querela. Eorum enim auctor eſſet is,qui inſtrumento vtitur. Quare,cũ ſit voluntas inſtrumentum liberum; conſequens eſt, vt ſicut inſtrumẽtum neceſſitate ſeruiẽs, per motionem eius,qui eo vtitur,ſecundum virtutem propriam operatur; ſic voluntas inſtrumentum liberum gratię Dei, operans per motionem eius bonum, ſecũdum quoque virtutem propriam illud operetur: Cauſaque eius ſit nõ quidem ſola & ſimpliciter,ſed quodã modo,quæ dicitur Græce συναίτιον, ideſt,concauſa,ſic enim princeps philoſophorum vocat, cũ ait in 2.lib.de anima, συναίτιον πῶς μέν ἐστιν οὐ μὴν ἁπλῶς γε αἴτιον. Nos cauſam adiuuantem ſeu cooperãtem vocare ſolemus: Adiutores enim Dei ſumus, ſicut Apoſtolus ait, Deus vero prima eſt & præcipua cauſa. ſubiungit deinde idem Methodius, Ἀλλ' οὐδὲ τὸ κρεῖττον ἄνθρωπος ἠπίστατο, μὴ τὸν αἴτιον εἰδώς, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον εἰς ὃ πέφυκεν εἶναι. φημὶ τοιγαροῦν τὸν ἄνθρωπον τιμῆσαι προαιρούμενον καὶ τῶν κρειττόνων ἐπιστήμονα γίνεσθαι, τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ τοῦ δύνασθαι ποιεῖν ἃ βούλεται δεδωκέναι, καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ εἰς κρεῖττον παραινεῖν οὐκ ἀφαιρούμενον πάλιν τὸ αὐτεξούσιον ἀλλὰ τὸ κρεῖττον μηνύειν θέλοντα, τὸ μὲν γὰρ δύνασθαι πάρεστιν αὐτῷ, καὶ τὴν ἐντολὴν λαμβάνει, τὴν δὲ τοῦ δύνασθαι προαίρεσιν εἰς τὸ κρεῖττον τρέπειν ὁ θεὸς παραινεῖ. ὥσπερ γὰρ πατὴρ παιδὶ παραινεῖ ἐξουσίαν ἔχοντι ἐκμανθάνειν τὰ μαθήματα καὶ μᾶλλον ἔχεσθαι τῶν μαθημάτων, ὅτι κρεῖττον τοῦτο μηνύων, οὐ τὴν τοῦ δύνασθαι τοῦ παιδὸς ἐξουσίαν ἀφαιρεῖ, κἂν μὴ ἑκὼν μανθάνειν βούληται, οὕτω μοι καὶ τὸν θεὸν οὐ δοκεῖ προτρέποντα τὸν ἄνθρωπον πείθεσθαι τοῖς προστάγμασι ἀφαιρεῖν αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν τῆς προαιρέσεως τοῦ δύνασθαι καὶ μὴ ὑπακούειν τοῖς προστάγμασι, & paulo poſt, ὥστε οὐχ ἵνα τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν ἀφέλῃ, προστάττειν βούλεται, ἀλλ' ἵνα κρείττονα δωρήσηται ὡς ἀξίῳ μειζόνων τυχεῖν, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσε τῷ θεῷ, καὶ τὴν τοῦ μὴ ὑπακούειν ἐξουσίαν ἔχων, Interpretabor latine,immo neq;(inquit)quod melius eſt,homo cognoſceret, niſi auctorẽ eius cognouiſſet;ſed illud tantũ,quod naturæ ſuæ inſitũeſt. Quãobrẽ cũ Deus hominẽ honorare,& ſcire cũ meliora vellet; dedit ei poteſtatẽ qua poſſet facere,ꝗ vellet,& poteſtatẽ eius ad meliora hortatur:non quod rurſus auferat poteſtatẽ liberã,quã dedit: ſed quod velit,quod melius eſt,ei declarare. Habet.n.poteſtatẽ,& mandatũ accipit;ſed vt velit poteſtatem ad meliora conuertere,hoc Deus admonet. Vt.n.cum puerum poteſtatem alioqui habentem,pater ad perdiſcendas diſciplinas, & magis earũ ſtudio adhæreſcen-

Quod volũtas inſtrumentum liberum ſit auctore Methodio martyre,ex quo neceſſe ſit ſequi ſecũdum cõditionem inſtrumenti, vt non ſolum permotionem alterius ideſt gratiæ dei bonum operetur, ſed per virtutẽ propriam. cooperantem.

Quod voluntas non eſt ſola cauſa electionis bonæ, ſed concauſſa, ſiue cauſa coadiuuans.

1. Cor.3.

Eruditiſſima explicatio beati Methodii de libero arbitrio

refcendum hortatur, declarans ei hoc effe melius, non priuat puerum poteftate, quam habet, fi non velit fponte fua difcere: fic cum Deus hominẽ hortatur, vt mandatis pareat, non (inquit) videtur mihi priuare eum poteftate voluntatis, qua poffit etiam non obedire mandatis. Quamobrẽ non vult dare pręceptum, vt poteftatem, quam dedit, auferat, fed vt melius aliquid donet tanquam digno, qui maiora adipifcatur, quia paruit Deo, cũ alioqui poteftatem non parendi haberet. Hęc fanctus Methodius martyr, quæ idcirco libenter attuli, vt ex exemplo, quo hic magnus doctor vfus eft, intelligant tandem, fi velint, Magdeburgen. & cęteri Lutherani, quẽadmodum gratia Dei cũ libera poteftate voluntatis conueniat. hoc. n. dũ non intelligunt, fingunt omnia nos voluntatis viribus tribuere, ficut paulo ante de Clementis epiftola fingebant: nofq́, Pelagianos videri volunt, quia non, vt ipfi, voluntatem propria virtute ac natura in contumeliã auctoris fpoliamus. Igitur quod fanctus Methodius ait de pręcepto Dei, & de manifeftatione boni, quam Deus facit, non tolli eis libertatem voluntatis, idem de gratia bonæ voluntatis, ac boni operis adiutrice dicendum eft. Vt enim homo nifi quod melius eft, cognofceret, non poffet bene operari, melius autem non cognofceret, nifi Deum auctorem eius cognofceret: fic, poftquam vtrumque adiutore Deo, cognouit, non poteft, nifi eodem incipiente, & adiuuante, operari. Quare ficut illud non tollit libertatem, vt in illo exemplo patris puero præcipientis, & eum hortantis, clariffime cernitur; fic gratia adiutrix, fine qua non poteft voluntas hominis bene velle, & operari, non tollit liberam poteftatem voluntatis. neque nos, vt Caluinianus Marloratus in Comment. epift. ad Cor. 1. cap. 15. fingit, laudem boni operis cum Deo partimur. Quid enim habemus, quod non accepimus? aut fi accepimus, quid gloriari poffimus, quafi nõ acceperimus, vel quam laudem nobis fumere? Totam igitur laudem & gloriam ei tribuimus, fine quo nihil boni neque incipere, neque profequi, neque perficere poffumus. Sed prius quam huic loco finem imponam, libet recitare hic, quæ ante mille annos Ennodius Ticinenfis ad Conftantium quẽdam fcripfit aduerfus eum, qui vt Lutherani nunc faciunt, libertatem quoque voluntatis in ijs, quę ad falutem & ftudium virtutis pertinent, tollebat. Ergo (inquit) vt fcriptione teftamini, inuentus eft homo, qui feruos Chrifti, quemadmodum ipfe promifit effe faciendum, fub hac occafione cribraret, afferens de arbitrij libertate homini in vna tantum parte, quę deterior eft, eligendi datam effe licentiam. O fchifmaticam propofitionẽ, quę iuxta apocalypfim fcriptas habet in fronte blafphemias. Quæ ifta libertas eft, fi valet, edifferat, vbi hoc datur folum velle quod puniatur? aut quare electionem nominet, vbi vnam tantum partem afferit fuiffe cõceffam? quod fi veritate fubfifteret, locum diuina iudicia non haberent. Quid. n. boni a nobis deus nofter recte quęreret, qui appetentiam eius de voluntate fubtraxerat? fed iuxta apoftolum nunquid iniquus deus? abfit. inter homines a recti difcordat affectu, qui a fubiectis exigit, quod in poteftate non tribuit. hoc de deo quã confcientia fentiatur, aduertite. Vbi eft illud apoftoli clamantis, & pro arbitrij libertate teftantis, velle adiacet mihi, perficere autẽ nõ inuenio? quid eft aliud, quã dicere noui dextrũ iter eligere: fed nifi ingredientẽ inuenerit gratia fuperna, laffabor. nemo dubitat, nemo condemnat quod auctore gratię præftante, & ipfe æquitatis hominibus

Quod Lutherani non in elligentes quomodo gratia dei cum libertate voluntatis conueniat, volunt nos videri Pelagianos, quia non fpoliamus volũtatem propria virtute, & natura, in contumeliam auctoris.

Quod ficut pręceptum præcipientis non tollit libertatẽ volũtatis eius, cui pręcipit, fic gratia mouentis, & adiuuantis dei non tollit libertatem volũtatis, quam mouet, & adiuuat.

1. Cor. 15.

1. Cor. 4.

Quæ pulchræ Ennodius Ticinẽfis de libero arbitrio fcripferit.

 callis

callis aperitur, dux enim bonorũ, & pręceſſor eſt gratia, quando cœlitus multiplici ad requiem incitamur hortatu, quando nobis dicitur, Venite filij, audite me. Sed niſi talibus monitis, & voluntas noſtra, quæ libera eſt, & labor præſtet obſequium, ad periculum, & geenam non imperio aliquo, ſed ſponte deuoluimur. itaque aut pręmium deuotio: aut pœnam cõtemptus operatur. alioquin non erit iuſta retributio, quę aut per ſupplicia refertur neceſſitate peccãtibus: aut bonam mercedem offert, ad quod attrahuntur inuiti. ergo debemus gratię, quod vocamur: debemus gratiæ quod occultis itineribus, niſi reſiſtamus, ſapor nobis vitalis infunditur: noſtrę tamen electionis eſt, quod beneficia demonſtrata ſectamur. Via. n. ſcelerum non imperatrix noſtra legitur eſſe, ſed famula. cum de peccatis dicitur, ſub te erit appetitus eorum. quid etiam ſibi vult vniuerſa prophetæ quaſi ſertis redimita elocutio, noli ęmulari in malignantes: nolite cõfidere in principibus: nolite fieri, ſicut equus & mulus. & apoſtolus, nolite fieri ſerui hominum. toties noli in ſuperna admonitione, quo reſpicit, ſi aliud nolle, non licuit? & paulo poſt, illud enim beati Apoſtoli, quo ſe muniri credit, exemplum nobiſcum facit, ſi quæ ſequuntur, aduertat, cũ inimicus arrogantię dixit, gratia dei ſum; id quod ſum. mox enim ne ſic fugax glorię crederetur, vt longo interuallo a veritate deſciſceret, ſapiens architectus adiunxit, abundantius omnibus laboraui: & gratia dei in me egena non fuit; quod dixiſſe eſt, Chriſtus in me, quem digne, aut abundanter muneraretur, inuenit. non enim pauper eſt diuina gratia, ſed meritorũ noſtrorum putatur quadam macie, aut exilitate tenuari: quæ tunc nõ ſuis ęſtimatur meatibus fluere, quando de ſuis curſibus ariditatis noſtræ vena nil recipit. Et paulo poſt de illius, qui iſtud docebat, propoſito, vult enim (inquit) ad illud pertingere, neminem ſuo vitio, aut negligentia perire, ſi homo vtriuſque rei, boni, & mali per poteſtatem conceſſa electione priuatur. hos tantum iactat potuiſſe ſaluari, ſine labore vllo, ſine mandatorũ amicitia, quos peregrinantes a merito; fauor tantum cœleſtis eripuit perinde quod in ipſum referatur, illos periſſe intelligit, quos gratia noluit diuina liberare. Sed de his hactenus pergamus ad alia.

Defenſio doctrinæ in epiſtola Anacleti ſecunda de pœnitentia cum ſatisfactione ex varijs locis, & exemplis ſcripturæ ſanctæ, & de ſatisfactione Chriſti in cruce pro nobis, quomodo non ſuſtulit, ſed potius confirmauit noſtram ſatisfactionem temporalem. & quomodo probandum ſit ſecundum regulam Apoſtoli, vtrum ſpiritus, qui dicitur eſſe ſcriptura, ex Deo ſit. item explicatio & demonſtratio de ſacrificio ſanctæ Euchariſtię ex epiſtola Pauli ad Hebræos, Quomodo non deroget morti Chriſti, ſed potius fructum eius nobiſcum communicet. Cap. 3.

» AB Anacleto (inquiunt) epiſto. 2. doctrina de pœnitentia vitiatur. mi-
» ſcetur enim ſatisfactio. Et Alexander epiſto. 1. peccata ſacrificijs de-
» leri docet, & per recitationem paſſionis Deum placatũ iri, & pec-
» cata remittere. Item ſacerdotes precibus & oblationibus delere, & con-
» ſummere peccata populi affirmat: quæ blaſphema & cõtumelioſa ſunt aduerſus opus & ſanguinem Chriſti, quo ſolo redempti ſumus: & qui vnica oblatione nos conſummauit, Heb. 9. &c. Hęc ſunt, quę Magdeburgenſes in epiſtola 2. Anacleti, & 1. Alexandri, notarunt, in quibus quædam ab ipſis inuerſa ſunt, quo magis odioſa fierent, vt illud, (per recitationem paſſionis Deum placatum iri, & peccata remittere. quod quidem Alexander

non sic scripsit,sed aliter: Crimina (inquit)atque peccata oblatis his Domino sacrificijs delentur, loquitur autem de corpore & sanguine Domini:& subiungit,Idcirco & passio eius in his commemoranda est,qua redempti sumus,& sępius recitanda,atque hęc Domino offerenda.Talibus hostijs delectabitur & placabitur Dominus;& peccata dimittet ingentia; nihil enim in sacrificijs maius esse potest,quam corpus,& sanguis Christi: nec vlla oblatio hac potior est &c. Itaque quod Alexander tribuit sacrificio corporis & sanguinis,vt peccata deleat;hoc Magdeburgēses, inuersis verbis & sententia,recitationi passionis tribuere illum finxerunt. Sed quod satisfacere pro peccatis, & pro eis delendis corpus, & sanguinem Christi offerre,non sit aduersus opus,& sanguinem Chsisti,vt isti blasphe me tradunt,sed potius cum opere,& sanguine Christi faciat,tametsi apud pios,& quibus Dominus dat intellectum,satis sit ad probandum auctoritas apostolicę traditionis,quam ecclesia catholica tenet, cuius testes duo nunc ex multis tam idonei,tam graues, tam sancti, & tantæ antiquitatis Anacletus & Alexander sunt:tamen quia neque isti apostolicæ traditioni credunt,neque Anacletum & Alexandrum non dico ad auctoritatē, sed neque saltem ad antiquitatem recipiunt;vt cognoscant inde, quid viri apostolici a principio de hac re senserint; id quod beatus Hieronymus a Pelagianis petebat,obijciens eis libro 3.Ignatium apostolicum virum,vt si non reciperent ad auctoritatem,ad antiquitatem saltem reciperent;idcirco vocemus eos ad scripturas, prætermissis nunc testimonijs auctorū, quibus referti sunt libri veterum,vt testes sunt Magdeburgenses. Vbicunque enim per omnes suas centurias in omnibus antiquis patribus doctrinam de satisfactione,& sacrificio corporis & sanguinis ad delenda peccata inter næuos & corruptelas impie & blaspheme referunt, quid aliud faciunt,quam docere contra se ipsos,quid omnes ecclesiastici patres omni tempore senserint & tradiderint, quod necesse est tandem referre ad traditionem Apostolorum,qui sic tum per sermonem, tum per epistolam docuerunt.Ergo Anacletus pontifex eos,qui Episcopū accusare ausi fuerint, priusquam eum studio charitatis,& familiari colloquio moneāt,iubet excommunicari,& non absolui ante(inquit)quam per satisfactionem condignam egerint pœnitentiam.Hic Magdeb. obijciunt, vitiari doctrinam de pœnitentia,quia miscetur(inquiunt)satisfactio. ergo doctrinam de pœnitentia apostolus vitiauit, qui cum incestum illum Corinthium vellet absoluere,quia sciebat præter pœnitentiam peccati interiorem satisfactione quoque opus esse,scripsit ad Corinthios,sufficere illi obiurgationem,quæ a multis fiebat: sic enim vocauit illud vitari a multis cōgressum & communionem eius,quod illi erat valde acerbum,& ab eo patienter toleratum.an non satis clare apostolus hoc loco significauit, satis illū peccati sui pœnas luisse,qui ita diu eum tanto animi sui dolore, ac tristitia ex peccato,a multis Corinthijs vitatus esset? idque satisfactionis vice esse debere,siquidem dicit, sufficit ei? quod si docebat apostolus, vt vos Magdeburgen.eum cæteris Lutheranis contra doctrinam, & exemplum eius doctis,pręter pœnitentiam peccati, non opus esse vlla satisfactione,idest,nihil pœnæ amplius pro eo sustinendum esse, cum deus sine vlla mora a vere pœnitente peccatum transferat,vt de Dauid in libro 2.Reg. scriptum est,& de Manasse in libro 2.Paralip. quod non propter illos tā-

Inuersio & deprauatio verborum episto. Alexan.in centuria Magd.

Demonstratio ex varijs locis scripturę,quod ad pœnitētiam adiungenda sit satisfactio.

Pœnitentia Corinthii incesti cum satisfactione.

2. Reg. 12. Par.2.33.

 tum,

tum,sed etiam propter nos scriptum est,cur nō statim, vt illum pœnitere audiuit,non absolui iussit?cur expectauit,quousque dicere posset,sufficere illi obiurgationem,quæ a multis fiebat,vt absolueretur?Si illa obiurgatio exterior ad interiorem peccati pœnitētiam adiuncta suffecit, aliquid ergo deerat prius illi pœnitentię interiori, nempe exterior ista pœnitentia,quæ satisfactio vocari solet, vocabulo expresso, ex ipso verbo grçco sic enim ait,obiurgatio,quæ fit a multis, ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ, idest, satisfactio

Act.17. sit huic.sic enim interpres latinus actorum Lucę vertit idem verbū ἱκανόν, cum ait,& accepta satisfactione a Iasone,& cęteris, dimiserunt illos.satisfactio ergo ad debitorem refertur,siue debitor sit is,qui satisfacit:siue is, pro quo satisfit.Iason vero quia accusabatur tanquam auctor seditionis, quod Paulum,& eos,qui cū eo erant,hospitio excepisset, hoc debito obligatus tenebatur, vt doceret se extra crimen esse, seque iuste excusaret, quod quidem quia fecit,& se trahi,patienter tulit, debitum soluit:cuius solutio,idest,iusta excusatio,& tractio illa,quam æquo animo vt innocēs sustinuit,satisfactio fuit.in scriptura itaque est verbum satisfactionis,licet Magister Magdeburgensium Lutherus in Assertione articuli 5.cōtra Bullam Leonis 10.dicat,se vehementer illud odisse,& in scripturis non reperiri.illud melius,quod paulo ante in eadem Assertione ait,in quo secum, & cum cęteris Lutheranis pugnat,hoc libens (inquit) concesserim, quod ecclesia mater pio affectu prçuentura manum dei castigat filios suos satisfactionibus quibusdam,ne incurrant flagella dei,sicut Niniuitæ. quod si pio affectu ecclesia satisfactionibus castigat,igitur nō derogāt satisfactioni Christi satisfactiones ab ecclesia impositæ.liberent Lutherani,si sciunt, aut possunt,à repugnantia Magistrum suum,nisi forte aliter, quam ille docere velint,vt sint iam discipuli supra suum magistrum. Hanc ergo Pauli doctrinam ecclesia catholica vsque in hodiernum diē tenet,& hanc Anacletus apostolicus Pontifex secutus est.Vos vero Magdeburgenses, vt discipuli eius,qui pœnitentiam agere non potest,idest,satanę,non vultis,vt homines per satisfactionem condignam,sicut Anacletus ait, agant pœnitentiam. Sed alio rursus Pauli loco vos hic vrgebo, qui scripturas sanctas nullo studio, nulla traditionis apostolicę, & ecclesiasticę obseruatione, sed priuata opinione ad libidinem vestram interpretandas esse putatis; dicite mihi,cum Ioannes baptista pœnitentiam prędicans aiebat, Facite fructus dignos pœnitentiæ,quos fructus pœnitentiæ intelligebat? quia & illam pœnitentiam a nobis exigi non negatis; dicite inquam, immo dicat Apostolus,qui sint illi fructus,& vtrum in eis sit satisfactio?quę si sit,sequitur doctrinam de pœnitentia non vitiari satisfactione.Paulus igitur 2.Corinth.cap.7.laudans pœnitentiam Corinthiorum,quos in priore epistola grauiter propter incestum illum reprehēderat, cuius scelus dissimulabāt, numerat fructus eorum pœnitentiæ dignos,quos iam post reprehensionē tulerant:Ecce enim(inquit hoc ipsum secundum Deum contristari vos,id est,contristari ad pœnitentiam, sicut proxime dixerat, quantam in vobis operatur solicitudinem, sed defensionem,sed indignationem, sed timorem,sed desiderium,sed æmulationem, sed vindictam. in omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio. Qui enim pœnitentiam peccatorum ex corde agit, anxio & solicito animo est de salute sua:indignatur se peccasse:timet iram Dei offensi:desiderat veniam: tenetur studio & zelo

alios

Marginal notes: Verbum satisfactionis in scriptura, quod Lutherus negat. — Vbi Lutherus confessus sit satisfactione, ab ecclesia impositus non derogare satisfactioni Christi. — Matth.3. Luc.3. — 2.Cor.7. — Explicatio fructuum pœnitentiæ.

alios exemplo suo ad honeste viuendum prouocandi: sumit de se pœnas pro pecccatis commissis, denique neque preterita iam, nec alia committit: quin potius ab omnibus malis se abstinet. Sic ergo erant illi, qui ad Ioannem veniebant confitentes peccata sua, operabatur enim in illis pœnitentia timorem iræ diuinę. Vnde Ioannes illos interrogabat, Quis, inquiens, docuit vos fugere a ventura ira? item, operabatur desiderium salutis, & sollicitam curam, quid agere deberent: Vnde Ioannem interrogabant: Quid ergo faciemus? Vt autem ad pœnitentiam vindictam, siue afflictionē corporis per abstinentiam adiungerent, satis eos exemplo suo idem Ioannes docebat, & hortabatur, qui habebat vestimentum de pilis camelorum: nō manducabat panem, & in eremo habitabat. Prębebat itaque se exemplū vitę, & quos ad pœnitentiam vocabat, & vt fructus dignos pœnitentię facerent, hortabatur, eosdem sine sermone; vt vitam suam imitarentur, monebat; illud sine voce prędicans, quod Paulus Philippensibus scripsit: Quæ vidistis in me, hęc agite. An igitur dicturi sunt Magdeburgenses, doctrinā de pœnitentia vitiasse Ioannē, quia exemplo vitæ suæ docebat adiungere ad pœnitentiā afflictionē? Rursus, vitiabatne Dauid doctrinā de pœnitentia, qui confugiens alioqui non ad legem Moisis, quæ iubebat adulteros, & homicidas occidi, qualis fuerat ipse, sed ad legem gratiæ & misericordię, cum aiebat, Miserere mei secundum iudicium non legis, sed diligentium nomen tuum, tamen adiungebat ad pœnitentiam non solum ad vtilitatem suam, sed ad doctrinam nostram inter cęteros fructus dignos pœnitentię, etiam corporis afflictionem? hāc.n. vocat κάκωσιν cum ait; agens pœnitentiam, afflictus & humiliatus sum nimis. Vitiabāt ne Niniuitę, quorum pœnitentiam Dominus in Euangelio laudat, doctrinam de pœnitentia, cum ad eam saccos adiunxerunt & Rex saccum & cinerem? Sed quid de Dauid, quid de Ioanne, quid de Paulo, quid de Niniuitis interrogo? Immo interrogabo vos, Vitiauitne Dominus doctrinam de pœnitentia, quia non fuit contentus pœnitentia Adæ, quam quidem egisse, prętérquā quod sapientia Salomonis testatur, satis idem ipse significauit, vt auctor est sanctus Irenęus lib. 2: contra hæreses, cnm se abscondit a facie Domini metuens irā eius, quam significat aliquando secundum Idioma scripturæ sanctæ facies Domini. Quem quidem metum iræ diuinæ pœnitentia Adæ tanquam fructum operabatur. Hunc enim inter fructus pœnitentiæ Corinthiorum numerauit Apostolus, vt paulo ante dixi. Deinde texit se folijs ficus, cum essent alioqui, vt idem Irenęus ait, alia folia, quę minus vexare possent. Agebat itaque pœnitentiam Adam & quidem satisfactionem miscens, conuenienter legi naturali Deo primum excitante, & adiuuāte. Tale enim, inquit Irenæus significauit, quia eam, quam habui ab spiritu sanctitatis stolam, amisi per inobedientiam, nunc cognosco esse me dignum huiusmodi amictu, qui delectationem nullam prębeat, mordeatq; potius, & pungat. Et hoc semper indumentum habuisset, humilians se ipsum, nisi Dominus misericordia commotus tunicas pelliceas pro folijs ficus eos induisset. Hæc ille contra Tatianum & alios hæreticos. Dominus tamen non contentus Adę pœnitentia, nec ea satisfactione, quam ille vltro cum pœnitentia miscuit, aliam adhuc satisfaciendi rationem ei indixit. Eiecit enim Adam ex paradiso, ne sumeret de ligno, & vt operaretur terram, inquiens: Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comedisti de ligno, maledicta terra

Pœnitentia cū satisfactione in ijs qui ad Ioannem veniebāt. Luc. 3.

Philip. 4.

Pœnitentia Dauid cum satisfactione.

Psal. 118.

Psal. 37.

Matth. 12. Luc. 11. Ioan. 3.

Pœnitētia Niniuitarum cū satisfactione.

Sap. 10.

Pœnitētia Adę cum satisfactione.

terra in opere tuo:in laboribus comedes ex ea omnibus diebus vitæ tuæ, & quæ sequuntur. Propter pœnitentiam enim,inquit Irenęus, maledictũ transtulit in terram,ne perseueraret in homine. Vitiauit ergo Adam exẽplo suo doctrinam nostram de pœnitentia,secundum dogma Magdeburgensium Centuriatorum,quia ad pœnitentiam interiorem,idest,ad tristitiam secũdum Deum propter peccatum,extrinsecus adhibuit satisfactionem:immo vitiauit Dominus doctrinam suam de pœnitentia, quia nõ cõtentus,vt dixi,Adę pœnitentia,immo neque satisfactione ab ipso vltro suscepta,aliam rursus satisfactionẽ cum illa pœnitentia miscere voluit. Denique doctrinam Christi de pœnitẽtia vitiabant Apostoli,qui satisfactionem cum ea miscebant,vt ex Clemente Romano, qui eorum doctrinam, & constitutiones litteris mandauit,intelligi potest.is enim loquens libro 2.in persona Apostolorum de eo,qui,vt agat pœnitentiam, eiectus est ex ecclesia,iubet eum admittere,facta prius diligenti examinatione,nũ pœniteat,dignusq; sit,vt in ecclesiam recipiatur:tum iubet absoluere indicto ieiunio secundum qualitatem peccati,duabus aut tribus hebdomadibus.

Apostolica cõstitutio de pœnitentia cũ satisfactione.

Ac rursus paulo post,Quod autem(inquit)oporteat eum, qui peccauit,in proprio peccato erubescere,satis scriptura sancta demonstrat, quæ dixit de Maria sorore Aaron,cum pro ea Moses Deũ precabatur, vt ei peccatũ condonaret,si pater eius expuisset ei in faciem, nonne deberet saltem septem diebus rubore suffundi?septem diebus separetur extra castra:& postea ingredietur. Deinde subiungit in persona,vt dixi Apostolorum. Sic vos facere oportet ijs,qui dicunt agere se pœnitentiam peccatorum: debetis prescribere eis tempus secundum rationem peccati:deinde recipere pœnitentes,vt patres filios. Hactenus apostolica constitutio a Clemente Romano apostolico auctore scripta: quem si non vultis recipere ad auctoritatem,recipite saltem ad antiquitatem, vt sciatis quid ecclesia Romana ab ipso Apostolorum tempore semper tenuerit, & vsque in hodiernũ diẽ teneat. Cum igitur lex naturalis non solum ad pœnitentiam peccatorum, sed ad miscendum cum ea satisfactionem deo excitante prouocet; quod in ipso primo homine,& humani generis principe,principio ostẽsum est, profecto qui doctrinam de pœnitentia miscendo satisfactionem, vitiari dicunt,ipsi legem naturalem vitiant;immo & legem gratię; siquidem hæc non abrogauit legem naturę,sed potius confirmauit,vt idem Clemẽs lib. 6.cap.23.in persona quoque Apostolorum tradit. Quod si lex naturalis confirmata est lege gratiæ,& lex gratiæ,quę est nouum testamentum, confirmata est sanguine Christi:ergo lex naturalis sanguine Christi confirmata est. Non igitur satisfactio pœnitentialis,ad quam tanquam ad debitum quoddam naturale ratio naturalis ducit,aduersus opus,& sanguinẽ Christi est,vt Magdeburgenses impie sentiunt,& tradunt Christus enim satisfecit quidem per sanguinem suũ in cruce pro peccatis nostris, & pœna æterna,quã debebamus,pro quibus impossibile erat hominẽ satisfacere, quæ quidẽ satisfactio primũ per baptismi sacramentũ cõmunicatur: pro pœna vero tẽporali,pro qua possibile est hominem satisfacere, cum sit ea finita, & anima sit immortalis, & qua secundum legem naturalem debet homo vlcisci peccata,quibus Deum offendit,ita satisfecit per passionem suã Dominus,vt adhuc homo debeat,secundum legem naturalem,quam,vt dixi, per passionem suam non sustulit,sed confirmauit, debeat, inquam, pœna tempora-

Num. 12.

Quod Magdeburgenses cum tradũt doctrinam de pœnitentia miscẽdo satisfactionem uitiari, ipsi legem naturalem & legẽ gratiæ vitiant.

temporali debita, peccata, quibus Deum offendit, vindicare, nisi ministri Christi, qui potestatem soluẽdi, & ligandi ab eo acceperunt, hanc pœnã tẽporalem, vel totam, vel ex parte secundum mensuram potestatis acceptæ condonent, quod est applicare nobis satisfactionem Christi in cruce, quam pro debito etiam pœnæ temporalis subijt, quod Paulus Apostolus in Corinthio illo fecit, cum eum absoluit. Quare cum obijciunt hæretici, abunde Christũ iustitię Dei pro peccatis, & pro pœna ęterna, & temporali satisfecisse, nec esse a nobis amplius requirendum; Respondemus, satisfecisse illum quidem pro omnibus, quantum in se fuit: sed illis tantum valere, vt liberi sint, siue ex toto, siue ex parte, a debito proprię, ac priuatæ satisfactionis temporalis, quibus post lauacri regenerationem satisfactio Christi in cruce facta, a ministro potestatem habente ad remissionem eiusmodi pœnæ temporalis vel totius, vel partis, secundum mensuram potestatis acceptę applicatur. quod, vt ante dixi, ad doctrinam nostram Paulus in Corinthio illo fecit. Cum enim iudicauit, sufficere illi secundum humanam infirmitatem, satisfactionem, quam ad pœnitentiam conueniẽter legi naturali Corinthius ipse adiunxerat, tunc eum absoluit, applicans illi per potestatem suam, quam in persona Christi administrabat, satisfactionem Christi in cruce factam, & persolutam inquiens, Nam ego, quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi donaui. Si quid donaui (inquit) quia tunc per potestatem soluendi ecclesiasticam absoluimur, si cum vero corde, & fide non ficta pœnitentiam agimus, quod solus Deus nouit: idcirco nemo de altero, neque de se certum habere potest, vtrum in gratia Dei sit: Prauum enim est (ait propheta Hierem.) cor hominis & inscrutabile: quis cognoscit illud? Ego Dominus scrutans cor, Et beatus Ioannes, Maior est, inquit, Deus corde nostro, & nouit omnia. Vnde S. Diadochus episcopus Photices in Epiro in libro de perfectione spirituali. c. centes. oportet (inquit) attendere semper sensum confessionis, ne forte conscientia nostra sibi mentiatur, dum quis satis se confessum esse deo, suspicatur; siquidem longe maius est iudicium dei conscientia nostra; tam etsi certum exploratumq; habeat, nihil se sibi consciũ esse, vt beatus apostol. nos docet, cum ait, sed neq; me ipsum iudico: nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. qui autem me iudicat dominus est. Hactenus ille. redeamus, vnde digressi sumus. Cum igitur hoc quod scriptum est ad nostram doctrinam, & vtilitatem, fecisse. d. Paulum in Corinthio illo incesto absoluendo, vsq; in hodiernum diem per omnes ecclesias catholicorum Orientis & Occidentis fiat, vt scilicet agentibus pœnitentiam cum tanta satisfactione, quanta sufficere videatur, peccata remittantur; aut si nõ satisfecerunt, ipsi sacerdotes satisfactionem imponãt, & sic per potestatẽ soluendi in persona Christi cõdonent; quõ vos Magd. audetis dicere, vitiari ab Anacleto doctrinã de pœnitẽtia, quia miscetur satisfactio? An voluit Paulus Corinth. illũ absoluere nisi postquã pœnitẽtiã egisse, & p eã obiurgationẽ, quę a pluribus fiebat, quã patiẽter pro peccato suo tolerabat, satisfactionẽ adhibuisse cognouit? Licuit igitur Anacleto ad exẽplũ Pauli, idẽ, scribere. i. ne illi de qbus ĩ epi. 2. loquitur prius absoluerẽtur, quã (inquit) p satisfactionẽ cõdignã egerint pœnitentiã. Deniq; vt semel hũc locũ finiã, nos hanc doctrinã de pœnitẽtia cũ satisfactione, quã in ecclesia catholica profitemur, ex d. Paulo apostolo p multos te-

Marginal notes: 1. Cor. — Hier. c. 17. — 1. Ioan. 3. — Quod doctrina de pœnitentia cum satisfactione ex Paulo apostolo per multos testes audita est.

ftes audiuimus,ficut idem Apoftolus ad Timotheum fcripfit; Quæ a me,
2.Tim.2. inquit,audifti per multos teftes;hæc commenda fidelibus hominibus,qui
idonei erunt & alios docere. Per multos teftes dicit, quia fic in omnibus
1.Cor.14. ecclefijs docebat,vt idem ait in epiftola priore ad Corinth.fic noftri Do-
ctores hanc doctrinam in omnibus ecclefijs vbique tradunt. Vos vero
Magdeburgenfes,per quos teftes audiftis,quod in Germania traditis, vi-
tiari doctrinam de pœnitentia per fatisfactionem:effeque aduerfus opus,
& fanguinem Chrifti? per quos(inquam)teftes audiftis, nifi per folum Lu
therum & eos,qui ab illius fchola fluxerunt?in quibus ecclefijs,prçterquã
in Germanicis Synagogis,fic docetis? Si vera eft veftra doctrina,& iudi-
cio veritatis confiditis,cur contra naturam,& fcripturam in caufa contro
uerfa teftes produci non vultis?cur ijdem iudices,& ijdem teftes effe vul-
tis,vt Iudæi aduerfus Chriftum fuerunt? Si fcripturam per fe ipfam,& fuo
fpiritu intelligi vultis, vt primus magifter vefter voluit, cum non fit facile
le cognofcere,immo difficile,quis fpiritus fcripturæ,& quis nõ,id eft,quis
in ea fpiritus ex Deo fit: multi enim pfeudoprophetæ exierunt in mun-
1.Ioan.4. dum interpretantes fcripturam non fpiritu fcripturæ,id eft,Dei, fed fpiri-
tu mundi,vt Nouatus,Arius,Donatus;neceffe eft probare, vt beatus Ioan
nes monet,fi fpiritus fcilicet fcripturarum ex Deo fint.(de fcripturis enim
interpretatus,quoque eft beatus Cyrillus hunc locum in comment. Efa.
1.Cor.2. capit.26.) Paulus vero docuit,quomodo probare debeamus, cum ait in
priore in epiftola ad Corinthios, Nos autem nõ fpiritum huius mundi ac
cepimus,fed fpiritum,qui ex Deo eft,vt fciamus, quæ a Deo donata funt
nobis,quæ & loquimur non in doctis humanæ fapientiæ verbis,fed in do
ctrina fpiritus,fpiritualibus fpiritualia comparantes. Cum igitur vnus,at-
que idem fit fpiritus fcripturæ,& qui eft fpiritus ex Deo, per quem fancti
Apoftoli in ecclefiam catholicam,vt fanctus Irenæus in lib.3. capit. quar-
to contra hærefes ait,tanquam in depofitorium diues pleniffime contule
runt omnia; neceffe eft, vt loci fcripturæ non fecundum humanam fcien-
tiam, id eft,carnaliter,fed fpiritualiter examinentur,comparando,inquã,
Quo probandum fecũdum regulam apoftoli, verũ fpiritus fcripturæ ex Deo fit. fpiritualia cum fpiritualibus,hoc eft ea,quç per fpiritum Dei in ecclefia ex
traditione Apoftolorum didicimus,cum ipfis fcripturis;id eft,vera cum ve
ris,& non falfa cum falfis,aut cum falfis vera. Vt in re propofita, de qua
agitur,cum ait Apoftolus, Vna enim oblatione confummauit in æter-
Heb.10. num fanctificatos: quod quidem Magdeburgenfes contra doctrinam de
pœnitentia cum fatisfactione ab Anacleto traditam obijciunt, & contra
doctrinam de facrificio; vt hic locus & reliqui, quos hçretici obijciunt,
fecundum fpiritum, qui ex Deo eft,intelligantur,neceffe eft non quidem
cum rationibus humanis, & argumentis carnalibus compaare, fed cum
fpiritu ecclefiæ catholicæ, quem ipfa accepit per traditionem Apofto-
lorum, qui doctrinam de fatisfactione pœnitentium, & de facrifi-
cio in ecclefia tanquam depofitum reliquerunt,& litteris fuis configna-
runt. immo comparemus etiam cum alijs locis fcripturæ. An non do-
cuit Paulus, habere nos in ecclefia facrificium ad offerendum,& mandu-
Heb.13. candum,cum fcripfit in epiftola ad Hebrços: Habemus altare, de quo e-
dere non habent poteftatem; qui tabernaculo deferuiunt? Age tu, qui
facrificium negas, interpretare nobis verbum θυσιαςήριον, quod a facrifi-
cio dicitur. Et qui facrificium tollis, tolle etiam hoc verbum ex epiftola
Pauli

Pauli:ne te condemnet. Cur illud relinquis? an potes in eo cauillari? si enim sacrificium istud, vnde θυσιαστήριον fortasse dictum esse vis, orationes, & bona opera interpretaris, an comeduntur ista? Quod si comedi concedas, & hic quoque tropum sequi vis, cur non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt, edere de hoc altari, & de huiusmodi sacrificio, id est, de orationibus, & bonis operibus? Sed pretereo nunc reliquos scripturæ sanctæ tum de satisfactione, tum de sacrificio locos, quia non est mihi propositum copiosius hic de eis disserere. Feci hoc ante in quarto libro de dogmaticis characteribus verbi Dei, in quo multa ex scripturis sanctis de satisfactione, quod nihil passioni Christi detrahat, attuli. Reliquum est, vt ad illud nunc respondeam, quod Magdeburgenses in prima epistola Alexandri accusant, & nobis quasi falsum obijciunt, sacerdotes precibus, & oblationibus delere, ac consumere peccata populi: idque esse contra opus, & sanguinem Christi, quo redempti sumus, & qui vnica oblatione nos consummauit.]

Demonstratio sacrificij in ecclesia ex verbo Pauli.

" epistola Alexandri accusant, & nobis quasi falsum obijciunt, sacerdotes
" precibus, & oblationibus delere, ac consumere peccata populi: idque esse
" contra opus, & sanguinem Christi, quo redempti sumus, & qui vnica obla
" tione nos consummauit.]

Ita est, Magdeburgen. vna oblatione consummauit in æternum sanctificatos: semel enim mortuus est Christus pro peccatis nostris, quæ lauit in sanguine suo. Et si futurum esset, vt ipso iterum moriente, nos amplius non peccaremus, iterum moreretur: sicut Carpus audiuit ex Domino, vt beatus Dionysius in epistola ad Demophilum narrat. Sed quia non est hoc futurum, immo potius semper peccamus, semper ille, cuius magna est misericordia, sicut scriptum est, & propitiatio illius conuertentibus ad se, apparet nunc vultui Dei pro nobis, sicut Apostolus ait, non quidem, vt sæpe offerat semetipsum, quasi aliam hostiã, quæ faciat quod illa prior hostia non potuerit, quemadmodum Pontifex per singulos annos intrabat in sancta, cum alia, & alia hostia propter imperfectionem hostię; sed apparet, in quã, vultui Dei pro nobis, vt offerat perpetuo Deo patri pro nobis eandem hostiam semel in cruce oblatam, id est, semetipsum per se quidẽ in cœlo, per ministros vero suos in ecclesia, vt per participationem hostiæ in ecclesia per sacerdotes Deo patri oblatæ, fructus passionis Christi, idest, eiusdem hostiæ in cruce semel oblatæ nobiscum communicetur. Sicut Dominus quoque dixit: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. De carne enim & sanguine huius sacræ victimæ, siue hostię, quę in templo Dei nunc mystice immolatur, loquebatur, de qua hostia in ecclesia relicta, in eadem epist. ad Heb. locutus quoq; est d. Paulus docẽs simul, quibus relicta esset, & quibus nõ. Postquã.n. dixerat, Habentes autẽ fiduciã in introitũ sanctorũ, & q̃ sequuntur (q̃ ego, collatis scripturæ sanctę locis, ꝓ demõstratione sacerdotalis & mystici sacrificij aduersus hęreticos de hac hostia necessario intelligẽda esse alio loco cõmodiore, si dñs voluerit, ostendã) subiũgit, Volũtarie.n. peccãtibus post acceptã notitiã veritatis iã nõ relinquitur pro peccatis hostia, sed terribilis, quędã expectatio iudicij. Cũ dicit, Volũtarie peccãtibus nõ relinqui hostiã ꝓ peccatis, profecto simul docuit; vt supra iterũ dixi, relinqui hostiã nõ volũtarie peccãtibus. hęc.n. solet esse scripturę sanctę cõsuetudo, ex vno cõtrario docere de altero; Vt cũ ait; Dñs interrogat iustum, & impiũ: idest, iustũ, & iniustum: piũ & impiũ; alioqui rogabo iterũ, quorsum dixisset Apostolus, Voluntarie peccantibus post acceptã notitiã veritatis iã nõ relinquitur hostia pro peccatis, si neq; relinquitur nõ volũtarie pec-

Heb. 10. Apoc. 1. Eccl. 17. Heb. 9. Ad quid se offerat nũc Christus in cœlo ꝓ nobis & per ministros in ecclesia. Ioan. 6. Heb. 10. Psal. 10.

Quod hostia, quam apostolus ait non relinqui volũtarie peccãtibus necessario sit hostia mystica Irenæus.

cantibus?Sed quia hęretici hunc locũ non de hostia hac interpretãtur, & scriptura suo spiritu,qui est spiritus ex Deo,intelligenda est; conferamus hunc locũ cum spiritu non Lutheri aut Caluini,idest,cum ijs,qui ante paucos annos a se inuenta tradiderunt,sed cum spiritu ecclesiæ catholicæ, in qua,vt paulo ante beatus Irenęus aiebat,plenissime omnia quæ sunt veritatis,tanquam in depositorio sancti apostoli collocauerunt.Ab illis huius loci interpretationem per traditionem accepit,quam ecclesiastico vsu ab initio vsque in hodiernum diem exercuit.Cuius traditionis testis est Clemens Romanus,cum in 4. libro de apostolicis constitutionibus in persona Apostolorum scribit cap.6.& 7.eorum oblationes esse Deo odiosas,& execrabiles,qui sunt in peccatis, nec agere volunt pœnitẽtiam,cuiusmodi,inquit,sunt scortatores,fures adulteri, & qui viduas ac pupillos opprimunt,& qui custodias replent innocentibus, & reliqui quos in eodem loco numerauit,quorum precibus Deum irritari ait. quamobrem vitandas esse eorum oblationes,vt oblationes meretricis ex mercede turpitudinis & vt pretium canis, qui, propter immunditiam non poterat Deo offerri. Declarat autem adhuc magis paulo post cap.8.quales tandẽ isti sint, quos dixit,pro quibus non liceat sacrificium facere: nec ab eis rursus oblationes accipere. Sic enim (ait) ab excommunicatis ne accipiatis,priusquam membra ecclesię fiant. Hi igitur sunt,quos sine vlla dubitatione scire possumus velle in peccato esse:quos Apostolus voluntarie peccantes vocat, quibus non relinquatur hostia pro peccatis. Non enim dixit,qui voluntarie peccarunt;sed peccantibus,pro quibus,ait beatus Ioannes, non dico,vt oret quis:quod vsque in hodiernum diem seruat ecclesia catholica, sicut a sanctis Apostolis accepit,vt cum eiusmodi peccatoribus excõmunicatis, nec in orationibus,nec in sacrificijs communicet.Qui igitur postquam per sanctum baptismum semel fuerint illuminati accepta notitia veritatis,iuste, & secundum ordinem pro peccatis suis ab ecclesia excõmunicati,ad Deum per pœnitentiam & dignam satisfactionem conuerti noluerint,non iam pro eis hostiam offerre liceat. His enim clare Apostolus pronuntiauit,non relinqui hostiam pro peccatis,sed terribilem quandam expectationem iudicii,vt vobis.Sed vtinam meliora, & viciniora saluti, sicut Apostolus de quibusdam ait,aliquando sperare possimus,tametsi ita loquimur.Quod ergo dixit Alexander Pont.epist.1. quos vos Magd.impie & hæretice accusatis,precibus & oblationibus peccata delere,& consumere sacerdotes,secundum Pauli scripturam,& Apostolorum traditionem,& ecclesiæ catholicæ doctrinam dixit.Quare cum vos tantã symphoniam,& conuenientiã scripturę sanctæ,apostolicę traditionis,ecclesiastici vsus,& auctoritatis antiquissimi patris, ac martyris Alexandri Pontificis videatis,si tamen videtis, qui fidem amisistis, & lumen rationis tenebris errorum oppressum habetis;quomodo non erubescitis, vel potius a facie Domini non contremiscitis? Non enim iam epistolam Alexandri Pontificis accusatis,sed epistolas Pauli,in quibus pœnitentia cum satisfactione vt iam demonstratum est,miscetur,& hostia relinquitur nõ voluntarie peccantibus.Sed respondeamus ad reliqua.

Apostolica traditio.

Qui sint apud Paulum Secũdum apostolicam const. voluntarie peccãtes, quibus nõ sit relicta hostia pro peccãtis.

1.Ioan.5.

Heb.10.

Heb.16.

Defensio doctrinæ de fide, & iustificatione in epistola 1. Clementis ex testimonijs scripturæ ab eodem Clemente ibidem citatis. Et quemadmodum ex eis redarguatur commentum Magdeburgensium de fide: quod sit in doctrina Petri apud Clementem sola notitia Symboli, Et quod eisdem testimonijs scripturæ a Clemente citatis euidenter refellatur dogma hæret. de iustificatione ex sola fide. Et quod tradunt, fidem peccatis mortalibus amitti, neque posse fidem solam sine charitate in homine reperiri, contra scripturam esse. Cap. 4.

DE iustificatione(inquiunt)Clemens epist.1.3.4. & alij passim non recte docent. Nam Clemens epist.1. valde inepte & frigide loquitur: & se ita declarat, quod sentiat, fidem significare solam notitiam symboli, & tantum initium, ac fundamentum salutis. deinde, non gratis propter Christum absque operibus sola fide nobis salutem cõtingere docet. ait enim, per temporalia officia nos ęterna gaudia mereri. Item confessione, quæ sacerdoti fit, fide & bonis operibus æterni ignis pœnas nos effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia nos peruenire debere. Eph.4. Repletos bonis operibus hæredes vitę æternæ effici asserit. Et quidem Petrum sit docuisse, impudentissime asseuerat, cum tamen acta Apostolorum, & epistolæ. Petri aperte testentur, quod gratis absque operibus sola fide peccatores pœnitentes iustificari docuerit, Act.2. interrogatus a Iudęis, quid facere deberent, vt effugerent iram Dei, inquit, Delictorum pœnitentiam agite. & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, & Act.4. Nec est in alio quoquam salus: nec est aliud nomen sub cœlo datum inter homines, in quo oporteat saluos fieri. Act.10. Huic testimonium perhibent omnes prophetæ, &c. & 1.Petri. Virtute Dei custodimini per fidē ad salutē.] Hactenus quæ centuriatores annotarunt. Excutiamus nos singula, ostendamusque verissima esse, & cum scripturis sanctis congruere, quæ beatum Petrum docuisse Clemens dicit: contra vero, quæ centuriatores obijciunt, partim falsa esse, & contra sanctas scripturas: partim ab ipsis ficta, quale est illud, quod se(inquiũt)ita declarat, quod sentiat, fidem significare solum notitiā symboli, & tantum initium ac fundamentum salutis. Doctrina ergo beati Petri hæc erat, vt Clemens testatur, & narrat. Omnes homines, inquit, qui Christiano censentur vocabulo patrem, filium, & spiritum sanctum vnũ Deum & dominum veraciter credere, & confiteri. Vt autem declararet, quid esset veraciter credere & confiteri, ne quis suspicaretur, fidem esse solam notitiam symboli, vt isti fingũt declarasse Clementem, addit, eumque tota mente, & toto corde, & tota virtute diligere. & proximos suos tanquam seipsos, docibilesque esse vsque ad perfectam doctrinam ad hæc perficienda summopere oportet, & quæ sequuntur. Vt iam veraciter credere, & confiteri; non sit, solam notitiam symboli habere, idest, credere, & ore confiteri, factis autem negare, sicut de quibusdam dicit Apostolus, sed etiam eum, in quem credimus, toto corde, & tota mente diligere: & paulo post, & quod in primordio, inquit, eiusdem symboli præponitur, Credo in deum patrem omnipotentē, præclarum fidei testimonium, & fundamentum in prima fronte monstratur. Nec hic fidem declarat esse solam notitiam; & assensum symboli. subiungit enim, Quia saluus esse poterit, qui recte crediderit. nõ autem continuo recte credit in Deum, qui solam notitiam Dei habet. Denique quam Ad Tit. 1.

 fidem

fidem diceret, ne quis male interpretaretur, vt nunc Magdeburgenses interpreantur; declarat, subiungens testimonia scripturę. Ex quibus docebimus non ita se declarasse Clementem, vt isti loquuntur, quasi fides esset sola notitia symboli: nec id solum, sed etiam docuisse, fidem, quæ iustificat non esse fidem solam, sed fidem cum charitate, quę illam perficit. Vt iam hic non solum beati Petri doctrinam, & Clementis epistolam contra Magdeburgenses defendamus, sed simul etiam peruersum dogma Lutheranorum refellamus, & contra scripturas sanctas pugnare demonstremus. Credere enim (inquit) oportet accedentem ad Deum, quoniam corde creditur ad iustitiam, & ore fit confessio ad salutem. Vnde ait Propheta, Credidi, propter quod locutus sum: & illud; Iustus ex fide viuit: &: Nisi credideritis, non intelligetis. Hæc sunt testimonia, quæ in Petri doctrina apud Clementem citantur, quę vos Magdeburgenses tum de mendacio, tū de errore vestri falsi dogmatis de iustificatione ex sola fide redarguunt. Doceamus ergo de qua fide in his testimonijs in doctrina Petri recitatis scripturę sanctæ loquebantur, vt de eadem fide locutum esse beatum Petrum in sua de fide symboli doctrina necesse sit intelligere; siquidem ad cōprobandum quę de fide symboli tradebat, illa ipsa testimonia produxit. Ac primum quidem, quod Paulus dixit in epistola ad Hebręos, Accedentem ad Deum credere oportet, de fide, qua Deo placeamus, intelligendū esse, idem Apostolus in eodem loco declarat, dixerat enim de Enoch, quod ante translationem testimonium habuisset, placuisse Deo. testimonium vero, quod habuit, illud est, quod scriptura Genesis testatur, inquiens: Ambulauitq; cum Deo, & non apparuit. ambulasse autem cum Deo, nō significat, notitiam tantum habuisse Dei, aut fidem operibus nudam, sed ex fide operatum esse mandata Dei, in quibus tanquam in vijs Domini, qui ambulat, is dicitur placere Deo. Si igitur ambulare cum Deo, non est credere tā tum, quis enim hoc somniet? sed est fidem simul in vijs Domini, idest, in mandatis eius per dilectionem exercere & operari; ergo non ex fide tantum, sed ex operibus per fidem Deo placemus. Per fidem igitur versantē tem in vijs mandatorum Dei, in quibus Enoch ambulauit: idem iustificatus fuit; & meruit transferri. Postquam vero dixit Apostolus de Enoch, habuisse ante translationem testimonium placuisse Deo; subiungit: Sine fide autem impossibile est placere Deo. Quod si ambulare sic cum Deo, testimonium scripturæ fuit, placuisse Deo, & sine fide placere Deo non potuit; ergo ambulare cum Deo erat habere fidem Dei, ac simul per fidem mandata eius operari, quę sunt viæ Domini, in quibus ambulare oportet, si volumus cum Enoch a morte ad vitam transferri, idest, iustificari. iustus enim ex fide, quæ per dilectionem exercetur, viuit: hæc enim est, quæ in Christo valet, vt Apostolus testatus est. Rursus, postquam dixit Apostolus, sine fide enim impossibile est placere Deo, subiungit continuo: Credere enim oportet accedentem ad Deum &c. ergo necessario sequitur ratione connexi, vt eam fidem dicat oportere eum habere, qui ad Deum accedit, de qua dixerat, Sine fide autem impossibile esse placere Deo. Quæ cum sit, sicut demonstrauimus, non sola fides hominis, sed fides hominis ambulātis cum Deo, idest, operantis voluntatem Dei; consequens necessario est, vt doctrina hæc Petri, in qua hoc testimonium Pauli citatum est, fidē, de qua loquitur, non declaret, sicut Magdeburgenses fingunt, esse solā notitiā symboli

Margin notes: Rom. 10. Psal. 115. Rom. 1. Abac. 2. Es. 7. Quō in iis, q̄ de fide in epistol. Clementis Magde. finxerunt, ex testimonijs scripturæ ibidē a Clemente citatis euidenter redarguantur: similiq; refellatur eorum de iustificatione ex sola fide cōmentum. Heb. 11. Gen. 5. Gal. 5.

Symboli esse: sed potius fidem illam Deo placentem, de qua ibi Apostolus loquitur, id est, quæ est cum operatione mandatorum Dei. Aliud testimonium in doctrina Petri citatum, est illud Pauli, Quoniam corde creditur ad iustitiam; ore fit confessio ad salutem. Sed videamus, collatis scripturis, quomodo intelligendum sit, corde credi ad iustitiam, vtrum sine operibus, an cum operibus? Paulus apostolus de iustitia, quæ ex fide est, interpretatus est, quod scriptura dicit in Deuteronomio, Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis, sic enim est apud 70. diuini spiritus interpretes: pro quo est in editione latinæ interpretationis ex Hebraico, vt facias illud: deinde subiūgit Apostolus, Hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Si facit Clemens, vt in doctrina, Petri, quam describit, fides sit sola notitia symboli, vt Magdeburgenses fingunt; aut si verum est dogma Lutheranorum de iustificatione ex sola fide sine operibus, quomodo Paulus dicit, hoc esse verbū fidei, quod prædicat, quod prope est, sicut dicit scriptura, in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis, siue vt facias illud? An. d. Paulus cū hic scripturam Deuteronomij citat pro iustitia, quæ ex fide est, quia pretermisit hoc, & in manibus tuis, siue vt facias illud, diminuere voluit ex verbis propheticę, vt iuxta Apocalypsim beati Ioannis, auferret Deus partē eius, qui hoc faceret, de libero vitæ? & iuxta salomonē reperiretur mendax? absit. nō enim eo insaniæ processistis, vt hoc dicere audeatis. Prætermisit igitur Paulus illud, in manibus tuis, siue vt facias illud, propter breuitatem sibi familiarem; simulque docuit, eum qui fidem sine dilectione habet, credere illum quidem, sed non corde credere, esseque auditorem verbi tātum, sicut vocat beatus Iacobus. quales sunt, quos Lutherus iustificat per fidem solam. hi enim sunt auditores tantum, quibus quidem non conueniunt, quæ iustitia, quæ ex fide est, dicit in Deutero vt. d. Paulus interpretatus est: sic enim ait Apostolus, Quæ autē ex fide est iustitia, sic dicit, ne dixeris in corde tuo, quis ascendet in cœlum &c. sequitur autē in Deut. vt deferat illud ad nos, scilicet mandatū; deinde subiungit: vt audiamus, & opere cōpleamus: siue vt est apud. 70. vt audiētes faciamus. Cū audientes dixit, credētes intelligit, fides. n. per auditum. sed quia non satis est ad iustitiā, auditores tantū esse, sed opus est factores esse verbi; coniunxit scriptura opus cum fide ex auditu, inquiens (& audientes faciemus) totum hunc Deutero. locum ne vos Magdeburgenses cauillari possitis, non nos, sed Paulus ipse de iustitia, quæ ex fide est, interpretatur. Deinde pergit Apostolus interpretari pro sua sapientia, quod in lege prophetice, & allegorice scriptum erat de iustitia ex fide, subiungens: Quia si confitearis in ore tuo dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit a mortuis, saluus eris. Si credideris, inquit, in corde tuo; non dixit, si credideris, sed si credideris in corde tuo, scilicet hoc verbum fidei, vt facias illud: sic enim est in loco Deutero. quē Apostolus hic sequitur, & interpretatur, saluus eris. Salus ergo non consistit in credendo tantum diuinæ veritati, quod ad perfectionem fidei ex parte intellectus pertinet, sed simul in credendo corde, id est, in credendo, & volendo facere ex dilectione omnem voluntatem Dei, cui credimus. quod quidem pertinet ad perfectionem fidei ex parte voluntatis. Cor enim in scriptura sæpe significat mentem cum dilectione, quia sicut cor vitam communicat cum reliquis membris, sic mens: quæ in dilectione viuit, vitam spiritualē cum

Ro. 10.
Deut. 30.
Deut. 4.
Deut. 12.
Prou. 30.
Iac. 1.
Rom. 10.
Rom. 2.
Locus Deut. de iustitia ex fide ab apostolo expositus contra commentū Lutheranorum de iustificatione ex sola fide.

Prou.2. cum reliquis partibus animæ, ideſt cum iraſcibili & concupiſcibili cõmunicat. his verbis Procopius Gazæus interpretatur illud in pro inclinabis cor tuum ad cognoſcendum prudentiam. Sed proſequamur teſtimonium Pauli. Poſtquam enim dixit, corde creditur ad iuſtitiam; ſubiungit: ore autem fit confeſſio ad ſalutem. cum autem dixit, confeſſionem oris neceſſariam eſſe ad ſalutem animæ, quæ eſt propria iuſtitiæ, ſatis iam declarauit, tunc nos credere corde verbum fidei, cum quod in dilectione credimus, operamur. Ex abundantia enim cordis, vnde omnia opera bona, &

Matth. 12. Luc. 6. Eccl. 37. mala exeunt, os loquitur, ſicut Dominus dixit: & Eccleſiaſticus item ſermonem ait antecedere omnia opera: aut, ſicut eſt in exemplaribus Græcis, ſermo eſt principium operis. Interrogabo hic Magdeburgenſes & cæteros Lutheranorum magiſtros, qui tradunt, per ſolam fidem ſine operibus, & ante opera hominem iuſtificari, an credant ad ſalutem, & vitam, quia iuſtus ex fide viuit, neceſſarium eſſe aliquando ore fidem confiteri, vt in perſecutione? non credo negabunt, ne aperte negent Paulum, qui dicit, Ore fit confeſſio ad ſalutem: vt ſi non fiat, cum tempus poſtulat, pereat tanquã iniuſtus, qui non eſt ore confeſſus. Quæro deinde, vnde exiſtat hæc confeſſio? an ex ſola fide antegreſſa? minime. Si enim ex ſola fide exiſtit, cur non omnes, qui fidem habent, confitentur? ſed potius alij fidem cõfitẽtur, alij fidem negant. Fides ergo ſola, quam iactatis, non habet, vt dicere ſoletis, hoc ingenium, & naturam, vt exerat vires ad cõfitendum ore, cũ opus eſt, alioqui in omnibus, qui fidem habent, exereret. Exiſtit ergo confeſſio fidei ex fide ſimul, & dilectione. Quia enim iſte verbum fidei cũ dilectione credit, diligens Deum pluſquam ſe, idcirco inter gladios & tormenta, & tyranni minas ore confitetur. huiuſmodi fidei cum dilectione propria eſt vera fiducia longe alia ab illa terrena, & carnali, ac diabolica, quã vos ſine & ante opera, per & propter ſolum Chriſtum iactatis. Sic enim qui nouum dogma introduxiſtis, nouum quoque loquendi genus repeoiſtis. Sed pergamus ad reliqua ſcripturæ teſtimonia de fide in doctrina beati Petri, quam Clemens in epiſto. ſua ponit. Sequitur enim: Vnde ait Propheta, credidi, propter quod locutus ſum. hoc etiam teſtimonio probatur in doctrina Petri, quod in primordio, inquit, ſymboli præpoſitum eſt, Credo in

Lutherani cũ nouo dogmate falſo de iuſtificatione ex ſola fide nouũ quoque loquendi genus excogitarunt.

Pſal. 115. Deum patrem omnipotentem, præclarum fidei teſtimonium, & fundamẽtum monſtrari, quia ſaluus eſſe poterit, qui recte crediderit. Et ſubiungit: Vnde ait Propheta, credidi: propter quod locutus ſum. Videamus ergo, an ex hoc teſtimonio concludi poſſit, quod Magdeburgen. finxerunt, ſic ſe declaraſſe Clementem in expoſitione doctrinæ huius beati Petri, quaſi fides, de qua loquitur, ſolam notitiam ſymboli ſignificaret. Paulus ergo

2. Cor. 4. hunc locum pſalmi in epiſtola ad Corinth. interpretatur. Loquens enim de tribulationibus ſuis tum ad ſuam vtilitatem, tum ad noſtrum documẽtum & ſalutem a Deo diſpenſatis. Quod quotidie (inquit) pericula mortis incurrimus, & tot tantiſque malis agitamur, in ſalutem vobis cedit, ſicut paulo ſupradixerat, ſiue tribulamur, pro vſtra ſalute: vt ſcilicet, exẽplo Pauli diſcerent mala patienter ferre. Deinde ſubiungit: Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt, credidi, propter quod locutus ſum; & nos credimus, propter quod & loquimur: ſcientes quoniam qui ſuſcitauit Ieſum, & nos cum Ieſu ſuſcitabit, & conſtituet vobiſcum. Quia enim dixerat, In omnibus tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur: aporiamur,

mur, sed nō destituimur deijcimur, sed nō perimus: sicut in alio loco dixerat, Quasi morientes, & ecce viuimus. Cū autē Deus ex magnis tribulationibus, ac periculis liberat, perinde videtur esse, quasi resuscitet, sicut supra dixerat, vt nō simus cōfidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos; q nos de tātis periculis eripuit & eruit: idcirco valde opportune de fide & cōfessione resurrectionis loquens, citauit testimoniū Dauid, qui hoc ipsum, quod credidit Paulus, credidit & cōfessus est prius: Credidi (inquit) propter quod locutus sum, ea scilicet, quæ in proximo superiore psalmo de anima sua ex Inferno educenda, & de resurrectione corporis futura, & de vita beata dixerat: hæc inquam, ideo confessus sum ore, quia credidi, obediendo reuelationibus fidei, quæ postulabat, vt loquerer. quod non propter se tantum dixit Dauid, sed propter nos etiam, vt nos similiter credamus, propter quod & loquamur: sicut Apostolus exemplo suo nos docuit, inquiēs, & nos credimus, propter quod & loquimur. Ex fide.n. cordis nascitur fidelis sermo oris. Vnde in Act. Apost. cū Dominus dixisset, Nūc ergo mitto te aperire oculos eorū, vt conuertantur a tenebris ad lucem: a potestate Satanę ad Deū, vt accipiant remissionē peccatorū, & sortē inter sanctos per fidem, quæ est in me; subiungit Paulus, Vnde Rex Agrippa nō fui incredulus cœlesti visioni (non dixit, non fui ἄπιστος, idest, non carui fide: sicut dixit de se ante cōuersionē, ignorans feci ἐν ἀπιστίᾳ: sed dixit, non fui ἀπειθής, idest, inobediens; quod interpres latinus vertit, incredulus, sed ijs, qui sunt Damasci & Hierosolymis, & in omni regione Iudeę annūciabam, vt conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes: quæ perinde sunt, quasi diceret, credidi & obediui: & propter obedientiam fidei loquor hęc, quæ annuntio. hæc enim est sanitas & perfectio fidei obedientia eius ex dilectione Dei. Vnde idem Apostolus in epist. ad Roman. cum dixisset, sed non omnes obediunt euangelio; subiungit ad probandum, quod dixerat: Esaias enim dicit, Domine, quis credidit auditui nostro? Credit ergo perfecte & sane is, qui ad fidem adiungit obedientiam sanctam, & spiritualem dilectionis Dei, quod est omnium præceptorum caput. Etenim si non pertinet necessario ad rationem perfectæ, & sanæ fidei, vt in Christo valere possit, obedientiæ spiritualis adiunctio: quomodo Apostolus probauit, non omnes obedire Euangelio testimonio prophetico Esaiæ, cum ait, Domine, quis credidit auditui nostro? Aut enim Esaias dicere debuisset. Domine, qs obediuit auditui nostro? aut Paulus, Non omnes crediderunt Euangelio. Quod autem Lutherani negant, habere eos fidem, qui non obediunt fidei, affirmantes fidem peccatis mortalibus amitti, redarguit eos idem Apostolus in multis locis suarum epistolarum. Dicant enim nobis, de quibus loquitur Apostolus in epistola ad Titum, cum ait, Increpa eos dure, vt sani sint in fide? ijs enim, inquit Theodoretus hunc locū interpretans, qui nondū crediderunt, blande ac leniter oportet tradere doctrinam: ij vero, qui fidem professi sunt, & cū fide consentientem vitam non viuunt, acerbioribus remedijs curandi sunt. Igitur nec isti foris erant, vt nihil ad Titum pertineret, sicut Apostolus in epistola ad Corinth. docuerat: neque rursus heretici erant, vt fidem amisissent, suo iam iudicio condemnati, idest, vt Magnus Athanasius in epist. ad Serapionem interpretatur, neq; parati iam obedire, cū audirēt: neq; resipiscere, cum didicissent, quos declinandos esse monuit. Habebāt igitur fidē

2. Cor. 6.

Psal. 114.

Act. 26.

1. Tim. 1.

Rom. 10.

Es. 53.

Quod Paulus aperte doceat testimonio Es. ad rationē perfectā sanæ fidei necessario pertinere obedientiam.

Quod Lutherani tradūt fidē amitti peccatis mortalibus pluribus locis epistolarum Pauli euidenter redarguitur.

1. Cor. 5.
ad Tit. 3.

licet in fide non essent sani. Vt idem Apostolus testatur, qui Tito pręcipit, vt increpet eos dure, vt sani sint in fide. Quis enim rationis compos eum, qui fidem non habet, increpet, vt sanus sit in fide? quomodo enim increpatus sanabit, qnod non habet? vt si quis eum, qui pedem non habet, increpet, vt pedem curet, vt sanet. cur non dixit Apostolus, Increpa eos, vt fidē capiant? aut fidem recuperent? nisi quia non fidem, sed fidei sanitatem amiserant: erant enim, vt idem ait, inobedientes, vaniloqui, & seductores. Et in extrema parte capitis: Confitentur (inquit) se nosse Deum, Ecce fidem: factis autem negant. & si enim non negant diffitendo, negant tamen male operando; cum sint (inquit) abominabiles, & inobedientes, & ad omne opus bonum reprobi: idcirco nec hic dixit. cum sint ἄπιστοι, idest, sine fide; sed ἀπειθεῖς, idest, sine obedientia. potest igitur esse fides sine obedietia, sed rursus sola sine obedientia non potest esse fides viua, neque ad vllum bonum opus quod deo placeat sufficere, ergo neque quando sola est, iustificare potest: neque quando cum charitate est, sua tantum ratione iustificat, sed ratione charitatis, quę eam perficit, & sanat, & facit, vt sit virtus Deo placens. Sed excutiamus deinceps aliud testimonium de fide, quod in doctrina beati Petri in epistola Clementis posita ex propheta Abacuch sumptum est: Iustus, inquit, ex fide mea viuit. Hoc quoq; non de sola fide dictum esse, vt Lutherani interpretantur, ex proxime antecedentibus, & consequentibus demonstrari potest. Etenim quia sola fides non habet hoc ingenium, vt isti loquuntur, idest, hanc siue naturā, siue proprietatē ac vim, vt per se operetur patientiā ad expectandū quod promittitur, & quod per fidē creditur, neq; ad operandū quod pręcipit is, cui creditur; idcirco idē dominus, qui iussit prophetę credere sine vlla dubitatione, & proposuit credēti præmiū vitę, dicens; Iustus ex fide mea viuit, vt patienter expectaret; Si morabitur, inquit, sustine, quia veniens veniet, & nō tardabit. Vnde Paulus apostolus in epist. ad Heb. hunc locū prophetæ secutus, & veluti interpretās, Patientia, inquit, vobis necessaria est, vt volūtatē Dei facientes reportetis repromissionē. Adhuc. n. modicū aliquātulumq; q̄ venturus est, veniet, & nō tardabit: Iustus autē meus ex fide viuit. deinde subiungit: Quod si se subtraxerit; non placebit animę meę. Non dixit, si nō crediderit, aut nō habuerit fidem, nō placebit animæ meę: hoc. n. neq; vos negatis, nec vllus Christianus: sed dixit, si se subtraxerit. s. fidei, de hac. n. loquebatur: ille autē fidei se subtrahit, qui fidei non obedit: quod idē Apostolus statim declarat subiungens: Nos autem nō sumus subtractionis filij in perditionē, sed obedientię in acquisitionē animę. Nō dixit, sed fidei in acquisitionē animæ, quia non fidem, sed fidei obedientiam opposuit subtractioni obedientię fidei, quę subtractio obedientię fidei, mortifera est, vt rursus, obediētia fidei salutifera, ac vitā iustitię pręstans. Sed cōferamus deinceps locū ex epist. 2. beati Petri, cū hac doctrina eiusdem in epist. Clement. exposita, vbi ędificiū spiritualiū virtutū describit, cuius ędificij fundamentū primū iacit fidē, quę ad iustitiā quidē proficit, si superędificatione charitatis perficiatur. Vos autē, inquit, omnē curā subinferētes subministrate, seu superministrate (hoc. n. significat verbū ἐπιχορηγεῖν, in fide vestra virtutē: in virtute autē scientiā: in scientia autē abstinentiā: in abstinentia autē patientiā: in patientia autem pietatem: in pietate autem amorē fraternitatis: in amore autem fraternitatis charitatē. Deinde subiungit, Hęc enim si vo-

Ad Tit. 1.

Quod neque fides quando sola est, iustificare potest, neque quādo cū charitate est, sua tantū ratione iustificat, sed ratione charitatis, quę fidē sanat, & pficit.

Abac. 2.

Heb. 10.

2. Pet. 1.

ſi vobiſcum adſint, non otioſos, neq; vacuos vos cõſtituent in domini noſtri Ieſu Chriſti cognitione. Ergo ſi non adſint hęc cũ fide, ita vt ſtudio noſtrę superędificationis, ad quã nos princeps Apoſtolorũ hortatur, nõ perducatur ſuperędificatio virtutũ vſq; ad charitatẽ, quę, ſicut Apoſtolus ait, eſt vinculũ perfectionis, vacui & otioſi erimus in cognitione domini noſtri Ieſu Chriſti, ideſt, in fide: per fidem.n. eſt domini noſtri Ieſu Chriſti cõgnitio. Quomodo ergo tradunt Lutherani, nõ poſſe reperiri fidẽ ſolã, niſi adſit charitas? aut ſi reperiri poteſt, vt vel hoc loco aperte docet beatus Petrus, & in hac otioſi & vacui ſumus, ac proinde inutiles, quomodo ſola fides ſine operibus ad ſalutẽ valet? quæ iſta veſtra tanta cœcitas, & incredibilis ſtupiditas, vt nõ tandẽ vel ex hoc loco clariſſimo veſtri dogmatis peruerſitatem, & repugnantiam intelligatis?

Quod tradũt hæretici fidẽ eſſe ſolam ſine charitate nõ poſſe in homine reperiri, euidenter ex epiſtola beati Petri redarguitur.

Confutatio eorum, quę Heerbrandus doctor Hæreticus Tubingenſis de iuſtificatione ex fide ſola contra Synodum Tridentinam ſcripſit, & quomodo fides ſola non tantum ſit Dæmonum, vt ille tradit, ſed etiam hominum peccatorum dilectione carentium, & quod non amittatur propter peccata mortalia: idque probari pluribus locis ſcripturæ ſanctę, & auctoritate ſanctorum patrum. Item de fiducia, quod ignoranter eam a fide non diſtinguat: & quæ eius, & ſpei uis, & quomodo primus motus ad diuina ſit, non fides, ſed dilectio. Cap. 5.

SCripſit nuper quidam veſtrę diſciplinæ myſtagogus, Iacobus Heerbrãdus Tubingenſis academiæ profeſſor articulos 18. contra Synodũ Tridentinam. Non negamus in iuſtificatione nos ſimul etiã ſanctificari & renouari: nec hoc negamus, nos in iuſtificatione fidem, ſpem, & charitatẽ accipere: inſuper etiã affirmamus hęc coniuncta eſſe, & ſimul fieri. Sed hęc ſimul iuncta noſtram eſſe iuſtitiam coram tribunali Dei negamus. deinde ſubiungit rationem, iuſtitia enim noſtra, inquit, conſtat peccatorum remiſſione, quam ſola fides in Chriſtum conſequitur iuxta hæc teſtimonia credidit Abraam Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam: & huic omnes prophetę teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere per ſermonẽ eius omnes, qui credunt in eũ &c. Si iuxta hæc teſtimonia & alia ſimilia ſola fides conſequitur remiſſionem peccatorum, non debuit dicere Dominus, de iuſtificatione Magdalenę, remiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum: ſed quia credidit multum: alios enim magis, alios minus credere ſatis declarat, quod Apoſtoli orabant, dicentes, Domine, ad auge nobis fidem: & quod Dominus beato Petro exprobrauit, inquiens, Modicę fidei, quare dubitaſti? Faciamus ergo, ſic Dominũ dixiſſe, Remiſſa ſunt ei peccata multa, quia credidit multum, an ſi ſic dixiſſet, de ſola fide interpretari deberemus, quaſi ſola fides Magdalenæ conſecuta eſſet remiſſionem multorum peccatorum? minime, ſed de fide cum dilectione. Sed vnde hoc probamus? Quia ſcilicet, non dixit Dominus, quia credidit multum, & ſi dicere hoc potuiſſet: ſed dixit, quia dilexit multum; vt intelligamus crediderit eam cum multa dilectione. quia vt credere potuit, & non diligere; ita non potuit diligere, quin ſimul crederet: neque multum diligere, quin ſimul multum crederet. Sic igitur cum dicit ſcriptura, Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam, neceſſe eſt, vt perinde ſit, ac ſi diceret. Credidit Abraam Deo cum dilectione, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam, cum fides, quę apud Deum valet, illa ſit,

Confutatio eorum quæ Heerbrãdus doctor Tubingẽſis nuper contra Synodum Trid. de iuſtificatione ex ſola fide ſcripſit.
Luc. 7.
Luc. 17.
Matth. 14.
Gen. 15.
Rom. 4.

quæ eſt, διὰ ἀγάπης ἐνεργουμένη, ideſt, quæ per dilectionem viget,& exercetur,ſicut corpus viget,& exercetur per animam,ſine qua mortuũ eſt. Quæ
1. Cor. 13. autem,ſola fides eſt,ideſt,ſine dilectione,nihil ad vitam ęternam prodeſt. At negat Heerbrandus huiuſmodi fidem ſolam,ideſt, ſine dilectione,fidẽ hominum eſſe,immo dicit eſſe fidem Dęmonum.Sed ſi ita eſt,cur Apoſtolus in perſona ſua transfigurauit,quod in epiſtola ad Corinth.de fide ſine charitate dixit:ſi habuero omnem fidem &c.quo in loco non dixit, ſi habuero fidem,ita vt montes transferam,ne mihi de neſcio qua ſola fide miraculorum interpreteris:ſed dixit,omnem fidem, charitatem autem non
Quod fides ſola non ſit dæmonum tantũ, ſed quod poſſit eſſe in homine ſine charitate, ex pluribus locis ſcripturæ ſanctæ demonſtratur. habuero,nihil mihi prodeſt?Cur inquam,non transfigurauit hæc in perſona Dęmonum,ſi illorum tantum eſt habere fidem ſine dilectione, quã habere nõ poſſunt,& quę facit,vt fides ſit virtus Deo accepta:ſed potius trãſfigurauit in perſona ſua?ac rurſus ſi fornicatores,fures,adulteri, & cæteri huiuſmodi non ſunt fideles,ideſt,non habent fidem,quia peccatis mortalibus amittitur fides, vt idem Heerbrãdus art. 20. affirmat,quomodo Apoſtolus in epiſtola ad Corinth.diſtinguit eos ab ijs,qui ſunt foris,qui fidem
1. Cor. 5. non habent,ſi nec iſti fidem habent,quia illam amiſerunt? Quomodo inquam,publicos fornicatores,& auaros, atque idolis ſeruientes, maledicos,& ebrioſos Apoſtolus iudicat,eos excommunicando, idque quia intus ſunt,vt ipſe ait,non ne de ijs,qui intus ſunt,vos iudicatis?nam eos,qui foris ſunt,Dominus iudicabit:ergo propter peccata mortalia non amiſerunt fidem,alioqui ipſi ſe ex eccleſia eieciſſent, ſicut hęretici faciunt, qui ab eccleſia recedunt,quia fidem eccleſię dimittunt. Longum eſſet, immo
1. Cor. 13. infinitum,ſi pergere per ſcripturas vellem, & demonſtrare in eis nũquam fidem ad id,de quo agimus,laudari,niſi ratione dilectionis, quę Apoſtoli
Col. 3. teſtimonio,maior eſt fide,& ſpe:& quæ eſt vinculum perfectionis.quã dilectionem qui non habet,& ſi fidem, per quam Deum cognoſcimus, habeat,tamen neque fidem habere videtur,neque Deum noſſe. Vnde bea-
1. Ioan. 4. tus Ioannes. Qui, inquit, non diligit, non nouit Deum: id eſt,qui non credit Deo cum dilectione, perinde eſſe videtur, vt ſi non crederet. ſunt enim,qui confitentur noſſe Deum,ſicut Apoſtolus ait,quod non po-
Ad Tit. 1. teſt fieri,niſi per fidem:factis autem negant; quod fieri non poteſt, niſi cũ deeſt delectio. Idcirco ſequens ſcripturas ſanctas beatus Ignatius Apoſtolorum diſcipulus,in epiſt.ad Philadelphienſes,credite,inquit,in dilectione.non eſt contentus dicere,credite,quia ſciebat ſolam fidem, ideſt, ſine dilectione,non eſſe virtutem Deo placentem;ſed dixit,credite in dilectione. Et ſanctus Diadochus epiſcopus Photices in Epiro, cuius cũ laude meminit Photius in ſua bibliotheca,ideſt,in libris a ſe lectis: & cuius auctoritatem S.Maximus pro teſtimonio citare ſolet,cap. 21. de perfectione ſpirituali. Qui Deum,inquit,diligit, & γνησίως πιστεύει, ideſt,& germane credit, idem opera fidei perficit ſancte, ὁ δὲ πιστεύων μόνον, ideſt, qui vero credit tãtum,idem neque fidem ipſam,quam habet,videtur habere:leui enim mente credit;quippe qui a pondere glorię charitatis non exercetur. Fides ergo διὰ ἀγάπης ἐνεργουμένη τὸ μέγα τῶν ἀρετῶν. ideſt, Fides ergo quæ per dilectionẽ viget,& exercetur,ſummũ eſt in virtutibus. hactenus Diadochus. Idem rurſus c. proximo ſuperiore,ideſt, 20. Fides(inquit) ſine operibus,& opus ſine fide eodẽ modo improbantur. Oportet.n.fideles fidẽ acta oſtendentem, Domino offerre. Nec.n.patri noſtro Abraam in iuſtitiam fides re

putata

putata esset,nisi fructum eius filium suum obtulisset. Hactenus ille.fidem ostendentem acta,idest habentem opera vocauit beatum Iacobum imitatus,quam Salom.pro.12. vocat πίστιν ἐπιδεικνυμένην idest, fidem ostensam scilicet ex operibus.sic enim ait secundum 70.iustus annunciabit fidē ostē sam.Item Cyrillus Hierosolym.auctor grauissimus,in Catechesi 15. Nō in hoc,inquit,confidas,quod solam lampad em habes, sed custodi illam ardentem:non in hoc solum confidas,quod credis,sed fidem ardentem con serua,vt luceat lux tua coram hominibus per bona opera. Sed quia Lutherani non negant,vt doctor iste Tubingensis testatur,simul esse in iustificatione fidem, spem & charitatem,soli tamen fidei vim iustificandi tribuūt, hanc eorum cœcam opinationem sic redarguimus,quia si qui iustificatur, efficitur amicus dei,sicut scriptum est,credidit Abraam Deo, & reputatū est ei ad iustitiam: & amicus dei appellatus est, est autē amicitia quædam vnio animæ cum Deo, ergo vnde fides accipit vim vniendi animam cum deo,inde accipit vim iustificandi,at ex charitate accipit vim vniēdi;siquidem fides,& spes,vt ait idem S.Diadochus.c.1.de perfectione spirituali, docent contemnere ea quæ videntur:charitas vero inquit,copulat cū deo peruestigans sensu quodam mentis eum, qui videri non potest, ergo ex charitate accipit fides vim iustificandi.Hæc est doctrina de fide, quā sancti doctores ex sanctis scripturis didicerunt,quę non a nobis processit, sicut Apostolus ait,nec ad nos solos peruenit,sed ad omnes veteres & sanctos patres:sicut vestra rursus doctrina falsa a vobis processit,& ad vos solos peruenit.Dicam hic tandem, vt hunc locum finiam, si quis quęrat,cur cum beatus Ioannes epistolas suas tanta cum laude dilectionis repleuerit,& tantum ei tribuat,vt qui eam non habeat, eum dicat non nosse Deū, cum alioqui nosse Deum,proprium sit fidei,idest,cognitionis reuelatæ,& cum in omnibus exemplis,quibus fidem Apostolus in epistola ad Hebr. laudibus celebrat,fides cum dilectione iuncta cernatur, vt ego in libello de iustificatione demonstraui.cum illum locum tractarem: tamen soli fidei,vim iustificandi tribuunt Lutherani,& non dilectioni cum fide, aut fidei cum dilectione;cur,inquam,hoc?dicā,si quis scire vult:scilicet,quia facile est credere tantum,credere enim tantum est,credere leuiter,siue leui mente,vt pauloante sanctus Diadochus aiebat:credere autem cū dilectione,grauius est;& difficilius,& seipsum propter dilectionem Dei negantis. Lutherani vero magistri,vt multos post se abducāt discipulos,promittūt, quod facile & leue est. idē dicendū est de vana eorū fiducia, quæ vt eorū fides leuis est,sic quoque spes leuis,leuis item fiducia,quæ debet esse spei robur.rursus vero,bona fiducia,& fructuosa nō est,nec esse potest,sine spe sancta,quę ex fide diligentis Deum existit.Quia enim diligimus eum, cui credimus,speramus,quod iubet credere,& quia speramus, quod cū dilectione credimus,idcirco per patientiam illud expectamus, sicut Apostolus ait:ad patienter autem expectandum fiducia spem roborat. De huiusmodi fiducia loquitur scriptura sancta in multis locis, quos vos Lutherani,de sola fiducia,vt locos de fide sancta de sola fide interpretari soletis. Vnde subiungit idem Heerbrandus:Porro hęc fides,siue fiducia (idem.n. esse putat,non intelligens,vt paulo post docebo,quod loquitur) etsi sola nunquam sit,habet tamen adiunctam notitiam omnium articulorum symboli,& alia quoque(charitatem credo,& spem dicere voluit) sola tamen

Iac.2.

Matth.5.

1.Cor.14.

Cur magistri Lutheranorū a ratione iustificationis dilectionem seiunxerunt.

Quod fiducia, quæ spem roborat,non possit esse sine spe sancta & spirituali,quæ ex fide diligentis deū existit.

Rom.8.

(inquit)iustificat,quod ea sola promissionem gratiæ, & in ea Christũ, qui nostra est iustitia,apprehendat,eiusque merita,& obedientiam sibi applicet, &c. Si sola fiducia,siue sola fides promissionem gratiæ apprehendit, non debuit dicere Dominus,si quis diligit me,sed,si quis mihi credit,aut, si quis in me fiduciam habet,sermonem meum seruabit,& pater meus diliget eum,& ad eum veniemus,& mansionem apud eum faciemus.Quod si vos sermonem Domini non audetis corrigere,non igitur sola fides, siue sola fiducia promissionem gratiæ apprehendit,sed dilectio credentis.Dilectio enim est primus motus mentis ad diuina, vt tradit diuinus Dionysius in primo cap.eccle,Hierarch.non enim credendo tantum,sed diligẽdo ea,quæ credit,mouetur quis primum ad diuina præcepta facienda, vt cernitur in eo,qui ad fidem venit,vt idem Dionysius describit. Primum enim audit sermonem de fide:& quia diligit fieri particeps eorum,quę audit,& credit,excitatur ad petendum lauacrum regenerationis: similiter qui post regenerationem peccata admisit;vt Deo reconcilietur,primũ est, vt credat Deo veniam promittenti pœnitentibus; deinde vt diligat hanc veniam:nisi enim veniam diligat,nunquam eam quæret, neque ex corde petet.Dilectio ergo est primus motus mentis ad faciendum, quod idem dominus ad impetrandam eiusmodi veniam præcipit. Quare cum tradũt Lutheranorum magistri,credendo tantum,& non credendo cum dilectione,iustitiam,siue in baptismo,siue in pœnitentia apprehendi,stulte,id prętermittunt,quod credentem,ceu anima corpus,mouet vt facientes voluntatem Dei, consequamur iustitiam & amici Dei efficiamur,sicut Dominus dixit,si quis diligit me,sermonem meum seruabit: deinde subiungit, ad eum veniemus,& mansionem apud eum faciemus: iustificauit autem, eum,ad quem venit,& apud quem tanquam apud amicum mãsit,sicut scriptum est,credidit Abraham deo, & reputatum est ei ad iustitiam, & amicus dei appellatus est.ergo dum iustificatur quis,diligit deum, & sermonem eius seruat,& non credit solum. Sed doceamus iam,quod paulo ante promisimus, fidem a fiducia in scriptuta sancta distingui. an non distinxit clare apostolus,cum in episto.ad Hebr.dixit,sint mores sine auaritia:contenti præsentibus:ipse enim dixit,non te deseram, neque derelinquam:ita vt confidenter dicamus,dominus mihi adiutor,non timebo, qd faciat mihi homo? respondeant mihi Lutherani, & eorum doctor Tubingensis,habent ne auari fidem?non credo;negabũt, ne infinitos diuites de infidelitate condemnent:immo ne dominum mendacem faciant,qui dixit,non omnis,qui dicit mihi,domine,domine, intrabit in regnum cœlorum,vt illi auari,qui in die iuditij,cũ exprobrabit eis dominus, quod misericordiam pauperibus non tribuerunt, dicturi sunt,domine quãdo te vidimus esurientem,&c.nisi enim fidem habuissent,nunquam dixissent,domine.auari igitur fidem habent,non tamen in deo confidunt,sed confidũt in incerto diuitiarum,sicut apostolus de eis ad Timoth. scripsit. qui quia fiduciam non habent,non possunt dicere nisi mendose, & conscientia eos redarguente,Dominus mihi adiutor,non timebo,quid faciat mihi homo. idcirco præcipit istis apostolus,vt sint mores sine auaritia: contenti præsentibus,ita vt cum fiducia dicant,dominus mihi adiutor, &c. ergo si non fuerint sic mores sine auaritia,non hoc dicent confidenter: carebunt fiducia. Quare fides horum teste paulo apostolo, sine fiducia erit. Quomodo

Marginalia: Ioan. 14. — Quod nõ credendo tantũ, sed diligendo ea, quę credit mouetur quis primum ad diuina mandata facienda. — Heb. 13. — Matth. 25. — 1. Tim. c. 6.

do igitur hæc isti confundunt?vt dicant,fides,siue fiducia? Rursus, quod fides non sit fiducia, ex euangelio quoque in Hæmorrhoissa intelligi potest,dicebat(inquit)intra se,si tetigero tantum,vestimẽtum eius,salua ero hæc erat fides,cui dominus testimonium tribuit,cum dixit,fides tua te saluam fecit.Cogitare enim quod esset sananda,tacta fimbria vestis domini, & in hac assensione fixam esse, antequam se sanatam videret, nihil aliud erat,quam credere hoc:sed quia metum quendam, vt ait Theophylactus, conceperat,quasi furata esset donum,qui quidem metus fidem eius debilitabat,iussit ei dominus habere fiduciam.fiducia enim,quæ pars fortitudinis est,metum,qui quodammodo,sicut S.Thomas ait, spei contrarius est, expellit.quod si fides,& fiducia idem erant,quid opus erat,habenti fidem iubere habere fiduciam?aut quid aliud fuisset hoc,quam habenti fidem iubere,habere fidem?Præterea fides potest esse cum hęsitatione quadam,cũ beatus Iacobus ei,qui indiget sapientia,precipiat,vt postulet eam,cum fide nihil hæsitans, fiduciã vero cõsequendi id quod creditur futurum, nõ potest habere,qui hæsitat,ergo fides non potest esse fiducia. Sed quia noui hęretici epistolam Iacobi negãt,probemus hoc ipsum auctoritate Pauli,cum in episto.ad Roman.fidem Abrahę explicat, cum enim dictũ esset ei,sic erit semen tuum,& quæ sequuntur,subiungit aposto.& non est infirmatus fide;neque considerauit corpus suum emortuum, cum iam esset fere centum annorum,& emortuam vuluam Saræ:in repromissione autẽ dei non hæsitauit diffidentia, (eodem verbo vsus est hic Paulus διεκρίθη, quo Iacobus),sed confortatus est fide.Si non potuisset fides Abrahæ esse infirma,& habere admistam hæsitationem istam,quam dicit, quæ ad diffidentiam pertinet,qualis erat fides Petri,cum ei dixit dominus,modicę fidei, quare dubitasti,non erat,cur sic Paulus fidem Abrahæ laudaret,quã exẽplum fidei nostrę esse volebat:neque cur dominus modicam fidem & dubitationem Petri notaret. vbi.n.simul cum fide fiducia est, non est ista dubitatio,siue hæsitatio non quidem in credendo,alioqui fides nõ esset, sed nec in sperãdo. quæ hæsitatio nõ sinit firmũ,& fortẽ esse in fide,sed potius fidem debilitat,& infirmam:ac paruam efficit,qualis in Abraham fuisset,si credens alioqui quod ei dictum ac promissum erat de semine multiplicãdo instar stellarum,& arenę,ad corpus tamen suum iam emortuum respexisset:sic enim fiduciam,ac spem certam non habuisset, sed potius metum qui est,vt dixi,quodammodo spei contrarius.at non adhoc respexit, sed potius ad infinitam dei potestatem,& fidelitatem πληροφορηθείς, idest plenissime sciens,credens inquam,& fiduciam habens, quia quæcunque promisit deus,potens est & facere.hæc est illa plenitudo fidei, cum qua iubet aposto.accedere ad dominum in episto.ad Heb.non enim dixit,accedamus cum fide,sed cum plenitudine fidei,vt plane intelligamus,non quicunque fidem habet, habere fidei πληροφορίαν, quia neque quicunque fidem habet promissioni, idest, promissionem credit veram esse, fiduciam promissionis habet, & spem certam, dum aliquid considerat, vnde metus existat.

Demonstratio distinctionis fidei & fiduciæ contra hæreticos.

Heb. 10.

Inter-

Interpretatio testimonij Esaię, Nisi credideritis, non intelligetis] quod citauit Clemens in doctrina Petri, quo redarguntur, quod finxerunt Magdeburgenses, fidem esse solam notitiam Symboli, in epistola Clementis. Item demonstratio ex duobus locis Pauli & Salomonis, quod fides sine dilectione vim iustificandi non habeat, & qui talem vim soli fidei tribuit, negare eum gratiam domini nostri, & ad legem seruitutis redire. Cap. 6.

SEd veniamus ad extremum testimonium scripturæ sanctæ in doctrina Petri de fide, citatum in episto. Clementis, quod est Esa. cap. 7. Nisi crediderìtis (inquit) non intelligetis. quod quidem cum non de sola notitia eorum, quæ credenda erant, accipi possit; consequens est, vt neq; fides in doctrina Petri notitiam solam symboli significet, vt Magdeburgenses fingunt. Immo illud etiam hoc testimonio confirmabimus, non fidem solam esse, quæ iustificet, sed fidē credētis cū dilectione. Ergo postquā Rasin victo Achaz, multos Iudæos trāstulit Damascū; & Phacea rex Israel magnā multitudinē Iudæorū occidit, & ducenta millia mulierū duxit captiua, vt est in 2. Par. c. 28. posthæc, inquam, elati superbia vterque Rex, cōiuratis animis, venerunt Hierusalē animo eā expugnādi, & funditus delēdi. Quare cum in hoc secundo bello rex Iuda in maximo metu esset, nec vlla ratione intelligeret, quēadmodū periculum impendens effugere posset; adijt eum Esaias iussū Dei, vt metu eum liberaret, modo fidem verbis Dei habere vellet. at Rex noluit Prophetæ obedire, vt metū deponeret, & deo crederet inopinatam liberationem promittenti. Cum ergo signum simulatione religionis, quamuis iussus, rex Achaz petere nollet, dixit propheta, Audite ergo domus Dauid, nunquid parum est vobis, molestos esse hominibus, quia molesti estis, & deo meo? Propter hoc dabit dominus ipse vobis signum; Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Scilicet ad hoc signū, quod est pars symboli de filio dei ex Virgine nato, retulit propheta, quod prius quasi procemij loco dixerat, antequam signum hoc, cuius fidem postulabat, daret; nisi credideritis, non intelligetis; fides. n. ea, quæ naturalem intelligentiam superant, assequitur. hæc autem fides, quam hoc loco propheta poscebat, & quæ in doctrina Petri citata, est, quod non consisteret in sola notitia illius signi dati, quod, vt dixi, pars symboli est, vel ex eo constat, quod exprobrauit regi propheta, quod molestus esset non solum hominibus, sed deo scilicet non credendo, nemo autem molestus est ei, quem diligit. erat igitur fides, quæ poscebatur, non sola fides, quam Lutherani profitentur, sed fides cum dilectione. neque enim satis erat credere futurum esse, vt filius dei ex virgine nasceretur, nisi simul diligeretur, quia propter nos ex virgine nasci vellet. vnde Proclus ille const. vir excellenti doctrina, ac sanctitate in epistola ad episcopos, & presbyteros Armenię loquens de fide, & dilectione, vtraque (inquit) alteram adiuuat. fides est speculum charitatis: charitas firmamentum fidei. credimus, quod verbum incarnatum est ἀπαθῶς, & diligimus eum, qui propter nos formam serui accepit &c. illud preterea aduertēdū est, solere accipi in scriptura intelligere pro eo, ac diceretur, intelligere ad faciendum, sicut scriptum est, noluit intelligere, vt bene ageret. Sic autem intelligere ad faciendum quod creditur, dicitur etiam in scriptura sancta intelligere corde. vnde Esaias: Ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligāt, & conuertantur, & sanem eos. In hoc igitur consistit conuersio peccatoris, & salus animæ, si quis auribus quidem audiat verbum Dei: Fides enim

ex

Margin notes: Esa. 7. — Redarguitur Commentum Magde. — 2. Par. 28. — Esa. 7. — Esa. 6.

ex auditu est,& auditus per verbum Dei:corde autē intelligat, scilicet vt faciat illud:hic est.n.qui bene intelligit quod credit,sicut scriptum est: Intellectus bonus omnibus facientibus eā scilicet sapientiā.Ergo qui sapiētiam verbi,cui credunt,nō exercent in dilectione,horū intellectus, quem per fidem solam habent,non est perfecte bonus,neq; eorum fides Deo ad æternā gloriam placet.Itaq; sicut veteres philosophi,id quod vel ex sacris litteris,vt pleraq; alia sine fide didicerunt,vel per se ratione naturali magistra cognouerunt,tradunt,quæ discuntur,vt fiant,disci illa quidē faciēdo: item faciendo proprie,& simpliciter sciri,ac iudicari: ita vt qui nō faciat, neque scire quidem proprie dicatur: neq; perfecte assentiatur,aut iudicet faciendum esse:pendeatq; practica assensio ex voluntate operandi secundum illā,vt ex 2.7.& 10.libro Aristotelis de moribus intelligi potest: Sic qui credunt,idest,qui sciunt per fidē,vt secundum fidem viuant,& operētur;nisi accedat voluntas perfecta eadē faciendi(quod sine dilectione fieri non potest)nondum perfecte credunt.Itaq; sicut qui adulter est, nondū perfecte ac proprie scit,aut iudicat non esse adulterandum:sic qui credit, siue per fidē scit,Deum esse,& remuneratorem esse,neq; tamen ita viuit,vt vita eius remuneratione digna sit:nondū ille quidē, sicut debet, recte aut credit,aut intelligit,quod se dicit credere,& intelligere.Itē qui se dicit,& putat per fidē apprehendere,& applicare sibi Christū pro nobis passum,& suscitatū,vt isti loqui solent,nondū recte apprehendit,nisi simul ita viuat, vt tanquā Christo cōmortuus in nouitate vitæ ambulet. Quorsum.n.necesse est,& a nobis exigitur,vt credamus Deū & esse, & remuneratorē esse,nisi vt vitam agamus remuneratione dignā?quorsum item,vt apprehendamus per fidē Christū pro nobis passum,nisi vt circumferamus,sicut Apostolus ait,mortificationem Iesu Christi in corporibus nostris; vt vita eius manifestetur in nobis?Quod si ita est,an non consequens est, vt eiusmodi apprehensio,ac fides sola non sit recta? Non enim Christus credentibus tātum,sed obtemperantibus,sicut Apostolus ait; factus est causa salutis æternæ.Dicant ergo isti,an apprehendere per solam fidem Christū passum, sit illi obtēperare?Si igitur natura philosophos docuit, perfectionē assensus practici in voluntate operandi pendere; an vos Christianos natura, & scriptura non docebunt similiter perfectionem fidei ex dilectione,quę voluntatē operādi perficit,pendere? Prętermissis ergo nūc reliquis scripturę sanctæ locis,qui infiniti sunt,vt hunc tandē locū finiamus,confirmemus superiora duobus testimonijs,altero Pauli,altero Salomonis.Paulus igitur, postquam dixit,ad Timoth.scribens.Lex non est iusto posita, sed iniustis, & nō subditis,impijs & peccatoribus,& quæ sequuntur: subiungit paulopost:superabundauit autem gratia Domini nostri Iesu Christi cum fide, & dilectione. in quo quidem docuit differentiam legis & euangelij,siue prętstantiam potius Euangelij supra legē in eo, quod commune alioqui erat legis & Euangelij,idest,quantum ad decalogum,de quo loquebatur. Lex enim decalogi Mosaici iubebat,& vetabat,vita & morte propositis: quæ ratio iubendi bona erat,& vtilis,solum tamen conueniabat iniquis, & nō subditis.nunc autem (inquit) superabundauit gratia domini nostri Iesu Christi cum fide,& dilectione:eadem.n.iubet,& cōtraria vetat Euangeliū non quidem operans iram,& statim occidens,vt lex vetus: sed,vt Clemēs Romanus in lib.6.de apostolicis constitntionibus ait, reijciens iudicium

Psal.110.

Sicut qui adulter est,imperfecte,& frustra secundum Philosophos scit, & iudicat nō esse adulterādū, sic qui per fidē apprehēdit Christum pro nobis passum, imperfecte, & frustra secundū literas sacras apprehēdit, nisi viuat Christo compatiens & cōmoriens.

2.Cor.4.

Heb.5.

Quod sicut natura docuit philosophos perfectionē assensus practici ex voluntate operandi pendere, sic natura & scriptura christianos docet perfectionē fidei ex dilectione,quæ voluntatē operandi perficit, pendere.

1.Tim.1.

mortis in alterū sęculū,& hic gratiā,ac veniam tribuens operanti non secundum legem seruitutis ex timore,sed operanti secundū legem libertatis ex fide,& dilectione. De hac superabundantia gratiæ loquebatur Dominus in euangelio,cum aiebat:Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum & Pharisęorum &c.Itaque non dixit Apostolus, superabundauit gratia domini nostri Iesu Christi cum fide,ne de fide sola male Lutherani interpretarentur,vt in alijs locis fecerunt: sed dixit, superabundauit cum fide & dilectione.quo in loco satis nos Paulus admonuit, quod in alijs locis suarum epistolarum de fide iustificante dicit, id de fide recta, id est,de fide viua,per dilectionem intelligendum esse.Quod si gratia domini nostri Iesu Christi,qua iustificamur, abundauit supra iustitiam ex lege; hoc enim significat.Superabundauit,ergo gratia Dei cum fide sola non abundauit supra iustitiam ex lege:ac proinde ex fide sola non iustificamur: quia iustitia ex fide sola non superat iustitiam ex lege. Quare gratiam domini nostri negat,quisquis soli fidei, & non potius fidei, simul cum dilectione fidem perficiente,vim iustificandi tribuit. Et dominum gratię Iesum negat,qui iussit superabundare iustitiam nostram plusquam scribarū & Pharisęorum; illorum enim iustitia ex fide, ac timore erat: nostra vero, ex fide,ac dilectione.Ex quo fit,vt Lutherani,dum de lege libertatis gloriantur,& se patronos eius ac defensores esse putant,assignantes soli fidei rationē iustificationis,& non potius fidei cum dilectione, ad legem seruitutis, nescientes,& nolentes,se reuocent. Alterum testimonium est Salomonis in Prouerb.capit.tertio. Misericordię (inquit)& fides ne desint tibi: Liga autem eas in collo tuo,sic enim est apud septuaginta,& scribe eas in tabula cordis tui,& inuenies gratiam. Si, vt inueniamus gratiam, ligandę sunt fides,& charitas;(hanc enim significant misericordiæ) quomodo sola fides iustificat? Rursus si sola fides iustitiam consequitur; male pręcepit Salomon ligare fidem,& misericordias. immo vero, vos Magdeburgenses & cæteri Lutherani, peruerse in ratione iustificationis illa disiungitis ac diuellitis, quæ spiritus sanctus per sapientiam Salomonis, ad inueniendam gratiam iustitiæ copulare iussit. Præcipit itaque Salomon ligare fidem & charitatem in collo animæ, idest, præcipit fidei, & charitati, tanquam diuino iugo subijcere τὸ ἡγεμονικόν, quod symbolice vocat collum,vt Procopius Gazęus in commētarijs Prouer.Salomonis notauit.Sequitur in Salomone,& scribe eas in tabula cordis tui. Tabulā vocat,vt idem auctor ait,τὸ παθητικὸν animę; siue τὰς παθητικὰς δυνάμεις, id est,partē irascendi,& partem concupiscendi,quæ cum ratione & voluntate rationali velut digiti cum manu pariter ad operandum feruntur.Itaque pręcipit,vt fidem in operibus misericordię,quę sunt opera charitatis, vtraque harū partium animę exerceamus,vt gratiam iustitię inueniamus.ergo fides sola sine adiumento charitatis,non valet ad inueniēdam gratiā: alioqui non præciperet Salomon ligari eas ad inueniendam gratiam.Ex quo intelligi potest,cum scriptura fidē laudat,fidē viuam per dilectionē laudare,sine qua fides quidē esse potest, sed ad vitā,qua iustus ex fide viuit,sufficere nō potest.Sed pergamus ad ea,quæ sequuntur,refellamusq; deinceps reliqua,quæ huc pertinent,ab eisdem Magdeburgensibus obiecta.

Matth.5.

Quod iustitia ex fide sola, quam Magdeburgenses fingunt, non superet iustitiam ex lege.

Quō Lutherani magistri qui de lege libertatis vane gloriātur, ad legē seruitutis se reuocent.

Prou.3.

Quod Magdeburgenses cū cæteris Lutheranis contra scripturā disiungant, quę scriptura iubet cōiungere.

Procopius Gazæus.

Quoties scriptura fidem cōmēdat,fidē cū dilectione commendat.

Defensio eius, quod Petrus in epistola Clementis scripsit, fidem esse initium, & fundamentum salutis, quod Magdeburgenses reprehendunt, & explicatio, quam uim habeat hoc fundamentum fidei ad rationem iustificationis ex uarijs parabolis a magnis auctoribus notatis. Item, quod quidem antiqui patres fidem solam laudarunt, quomodo, solam, intellexerint, ex eorum verbis constare. Cap. 7.

REprehendunt præterea, quod in doctrina Petri dicatur fides tantum initium, & fundamentum salutis.]Quanquam in doctrina Petri non hoc scriptum est, sed illud potius, præclarum fidei testimonium, & fundamentum in prima fronte (symboli scilicet, de hoc enim loquebatur) monstratur, Quia saluus esse poterit, qui recte crediderit; credere enim oportet accedentem ad Deum, & quæ sequuntur, quæ satis supra explanauimus, nusquã.n. hic dictum est, esse tantum initium, & fundamentum salutis fidem, vt isti finxerunt, Vt tamen intelligant, si Dominus dederit eis intellectum, quomodo & quando sit fides initium salutis, ac fundamentum, & quibus exemplis vis eius in iustificatione declaretur, & qualis fides in scriptura sancta commendetur, non pigebit repetere hic, quæ ex libro quinto Magnetis contra Theostenem in Dogmatico nostro de iustificatione latine interpretatus sum, cum de fide Abrahę dissererem. Si quis Græca conferre voluerit, inde petat. Scripsit hic auctor ante mille quadringentos annos libros quinque apologeticos pro Euangelio, qui vsque in hodiernum diem in bibliotheca Veneta seruantur. Cum (inquit) Abraham credidit, per bona opera placuit Deo: hinc factus est Dei amicus, qui operando effecit, vt fides supra solem splenderet: & rursus credendo effecit, vt pulchre operaretur: quamobrem amicus Dei honorifice appellatus est. Cum enim intelligeret, fundamentum virtutis esse fidẽ, radices eius defixit alte, ædificans super eã multa opera misericordiæ: copulans enim vtrumque, fidem dico, & opera vinculo quodam necessitudinis, & cognationis, celsam turrim ex vtrisque extruxit, neque fidem solã, sine testimonio operũ, neque opera sola sine testimonio fidei relinquens: immo cum sciret fidem esse semen fœcundum, adhibuit semini omnia accommoda, & opportuna, terram, boues, peram, iugum, aratrum, & quæcunque ars agriculturæ docuit. Vt enim sine his non seritur semen, neque nisi causa seminis quicquam istorum, quę diximus, secundum rationem efficitur: sic fides, quę quodammodo semen mysticum est, nisi germinarit per opera bona, sed sola potius remaneat, expers fructus, & germinis iustitiæ est. Similiter bona opera nisi fidem habeant secum connexam & implicatam, otiosa sunt, & prorsus imperfecta. Ex quo sacra scriptura vt demonstraret Abraham, per fidem protulisse bonorum operum splendorem, ait, Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Vides quemadmodum fecit fides, vt superiora opera bona reputarentur ad iustitiam? sicuti semen facit, vt ager ferat frugem? Vt enim lampas facit, vt oleum lychno infusum splendeat; sic fides Abrahæ fecit, vt virtutes operum instar olei lychno infusi, splenderent, Seruabat quidem Abraham, magistra natura, æquitatem in vita communi, eratque vtilis proximis, & a dolo, ac fraude alienus, tum dando & accipiendo nemini nocens: egentibus benigne faciens, & in simplicitate tribuens, deinde a pra-

Magnetes.

Quibus exemplis magni, & vetustissimi auctores conuenienter scripturæ sanctæ docuerint, quod fides, & opera si disiungantur, nihil per se valeant disiuncta ad iustificationem.

uis studijs se abstinens. Quæ tametsi pulchra & honesta hominibus viderentur:nemo tamen in iustitiam ea computabat:nemo in virtutibus cum ratione ponebat,quia neq; ponere quidem vllus poterat, nisi solus Deus. Verum nondum credebat.Cum vero Abraham credidit Deo,hæ atq; aliæ huiusmodi actiones,& virtutes computatæ sunt Abrahæ in iustitiam.Hæc hactenus Magnetes,in quibus tres illas parabolas ad fidem & opera spectantes,diuino ingenio notauit,fundamenti, & superædificationis:seminis,& eorum,quæ sunt instrumenta,& adiumenta,vt semen germinet:lampadis,& olei,quę ita colligata sunt:vt qui ea diuellat,inutilia ad habitādū, ad germinādū,& lucēdū reddat.ad has autē parabolas,quę fides,simul & operū charitatis necessitatē ad iustificandū,mire declarāt,addidi ego aliā parabolam ex epist.beati Ignatij ad Ephesios sumptam.Vt.n.nihil prodest esse,qui alterum per viam ducat,nisi sit via ad ducendum per eam, neque rursus prodest via,nisi sit q ignorantē ducat,quo tēdit via:sic fides est (inquit Ignatius) ἀναγωγὸς ὑμῶν, idest, quę nos ducit sursum, ad ea scilicet, quę per fidē videmus.dilectio verò est ὁδὸς ἡ ἀναφέρουσα εἰς θεόν, idest, qua ducimur sursum ad Deum. Itē S.Proclus Constantinopolitanus, auctor grauissimus,in epistola ad episcopos & presbyteros Armenię,fidē ait esse speculum charitatis:quę est alia,& quidē aptissima parabola, vt iam sine hoc speculo impossibile sit ita ornari, vt Deo per opera placeamus: & rursus frustra adhibeatur hoc speculum fidei,nisi adsint opera,quæ per speculum ipsum ornentur. Hoc mihi sumpsisse videtur sanctus Proclus tum ex Paulo,cum ait: Videmus nunc per speculum.scilicet fidei in ænigmate, &c. tū ex epistola beati Iacobi,vbi eum,qui est auditor tantum, idest, qui solam fidem habet(fides enim ex auditu est)cum eo cōparat,qui considerat vultum suum in speculo,& abijt,& statim oblitus est,qualis fuerit. Sic enim est,qui speculum fidei frustra habet,nisi illud ad ornandum se per dilectionem adhibeat:quod cum factum est,quis iam tam præpostere, & corrupte iudicet,vt propter speculum solum,& non simul propter ornatū dilectionis & bonorum operum dari gratiam iustitiæ dicat?quid per se tantum valet speculum,aut quis eius honor & vsus, nisi cum ἐνεργεῖται διὰ κόσμου, idest,nisi cum adhibetur ad ornandum,quod est, exerceri speculū per ornatum,sicut apostolus dixit,nihil valere in Christo nisi fidē δι᾽ ἀγάπης ἐνεργουμένην, idest,quæ per charitatem exercetur. Sic enim accipiendum esse illud participium hoc loco, idest,modo patiendi, ita in dogmatico nostro docuimus;vt qui id neget,neque grammaticam linguæ Gręcę sciat, neq; scripturam κατὰ λέξιν interpretandam esse putet. Postremo quod beatus Petrus in doctrina,quam in episto. Clementis Magdeburgenses perperā accusant,fidem vocauit fundamentum,an non sic intellexit Iudas apostolus,cum ait in epistola sua, Vos autē charissimi,superædificantes vosmetipsos sanctissimę vestrę fidei in spiritu sancto, orantes vosmetipsos in dilectione Dei seruate;an non habet rationem fundamenti id,cui primum superædificatur? Deinde cum subiungit idem apostolus Iudas: Seruate vos in dilectione:an non satis aperte docet,ne quis erret,non sufficere ad salutem iacere fundamentum fidei,nisi dilectionem superædificemus? Quare cum dixit beatus Petrus,custodiri nos in salutem per fidem, non de fide tantum,siue de fide sola intellexisse, sed de fidē cū dilectione,perspici potest ex epistola beati Iudę, qui non dixit, Custodite vos in fide,ne vos male,

Qui tradunt ualere fidē ad iustitiam, fine operibus, per inde faciunt, ut si dicant ua lere fundamē tum ad habita tionē, sine sup ædificatione, aut lampadem ad illuminādū sine oleo,semē ad germinādū sine agricultu ra. ducē addu cēdū, fine uia speculum ad ornandū, fine ornamento.

Ignatius.

Proclus Cōst.

1.Cor.13.

Iac.1.

Rom. 10.

Iud.1.

Iud.c.1.

1.Pet.1.

le,vt illud Petri interpretemini; sed dixit, Custodite vos in dilectione,vt non per fidem tantum,sed per fidem cum dilectione custodiri nos in salutem intelligamus.Vnus est enim spiritus epistolæ Petri & Iudæ,qui nō est spiritus dissensionis,sed pacis:non spiritus discrepantiæ,sed concordię,& vnum corpus est scriptura sancta,in cuius vniuersas partes intueri oportet vt quod in vna explicatius est,ad alterius intelligentiam adhibeatur. Cū igitur satis docuerim,collatis locis scripturæ sanctæ,fidem non solam,sed fidem cum dilectione Dei in scripturis sanctis commendari; consequens est,vt si quando sancti patres fidem tantum,siue fidem solam commendāt, & ad iustificationem valere dicunt,de fide non credentis tantum,sed credentis cum dilectione intelligant, quæ est viua & germana fides, & Deo placentis propria.Sic Augustinus Serm.68.de tempore: Credidit Abrahā Deo,& reputatum est ei ad iustitiam,Ille (inquit)sine opere iustificatur ex fide:sine opere dixit,idest,sine opere antecedente fidem, quod statim declarat,subiungens,Et quicquid illi legali posset obseruatione conferri, id totū credulitas sola donauit:idest,quicquid consequi posset p opera legis naturalis scriptæ in corde, si ea scilicet accepta essent Deo, quæ sine fide quidem accepta non erant,id totum,inquit,sola fides donauit,sola,in quā sine illis operibus legis naturalis,quibus ante fidem Abraham abūdabat, sed nondum deo placebat,vt paulo antè dixit Magnetes,quibus laudem, quidem apud homines,sed non apud Deū inuenit, sicut Apostolus in epistola ad Roman.de eodem dixit:non autem sola,idest,sine dilectione,absit:fide enim & dilectione consecutus est gratiam iustitię, sicut Apostolus ait superabundasse in nobis gratiam cum fide & dilectione. Similiter intelligendum est,quod beatus Hilarius cap.8.in Matth.fides enim (inquit) sola iustificat,idest,fides sine lege,vel sine operibus legis,vt ex antecedētibus perspici potest:sic enim ait:Mouet scribas remissum ab homine peccatum:hominem enim tantum in Iesu Christo contuebantur,& remissum ab eo,quod lex laxare non poterat:Fides enim sola iustificat, idest, fides sine lege,de qua dixerat, quod lex laxare non poterat. quis sanæ mentis, & vel minusculi ingenij non sic intelligendū esse affirmet? Item beatus Cyprianus libro 3. ad Quirinum cap. 52: fidem tantum prodesse, & tantum nos posse,quantum credimus:deinde subijcit multa exempla scripturæ,in quibus quæ fides tantum intelligenda esset, ex proximo capite intelligitur.In Genesi:Credidit Abraham Deo, & deputatum est ei ad iustitiam. item apud Esa.Etsi non credideritis,non intelligetis. In euangelio secundum Matth.Modicæ fidei,quare dubitasti? Et iterum; Si habueritis fidem sicut granum Sinapis,dicetis monti huic, transi hinc, & transibit: & nihil impossibile erit vobis:Item secundum Marcum: Quæcunque oratis & petitis,credite quia accipietis,& erit vobis.Item rursus,omnia possibilia credenti,item apud Abacuch;Iustus autem ex fide mea viuit.Item in Daniele Ananias,Azarias,Mischel credentes liberati sunt de flamma. Hi sunt loci scripturæ,ex quibus fidem prodesse Cyprianus probauit,idest,fidem credentis cum dilectione:hæc enim tantummodo fides, tantū valet in Christo,quæ quidem viua fides est: Fides enim non diligentis Deum non est viua fides.Sic autem Cyprianū intellexisse ex cap.proximo sequenti perspicitur.ait enim loquens de eadem fide tantum,posse eam statim consequi,qui vere crediderit. Sed quia fides sine dilectione fides quoque ve-

Quod vnus sit spiritus scripturæ, & unū corpus eius, cuius partes omnes intueri oporteat.

August.
Qđ auctores qui fidē solam laudasse uidētur,fidē solam intellexerūt, idest,sine lege & operibus naturæ, id quod ex ipsorū uerbis demonstratur.

Rom.4.
1. Tim. 1.

Hilarius.

Cyprianus.

Gen. 15.
Esa.7.
Matth. 14.
Matth. 17.
Mar. 11.
Mar. 9.
Abac. 2.
Dan. 3.

rera est,quemadmodum accipiendum esset,quod dixit hoc loco, qui vere crediderit,statim explicauit subiungens,in Actib. Apostolorum: Ecce aqua,quid est,quod me impediat tingi? Tunc dixit Philippus,si credis ex toto corde,licet. Hactenus Cyprianus. At non omnes,qui credunt, ex toto corde credunt,sed ij tantum qui cum dilectione credunt.quos Cyprianus dixit hic,vere idest,viue & non mortue credere. Ad alios locos de sola fide ex Ambrosio,falso ab Hæreticis obiectos iampridē Ioannes Hofmeisterus erudite respondit,docens clare, Ambrosio ipso interprete, nusquam in libris eius fidem sine dilectione, vocari fidem solam, sed fidem simul cum dilectione:hæc.n.fides tantum,siue sola,est fides viua.

Defensio adhuc doctrinę Petri de iustificatione ex operibus in epistola Clementis. Quomodo eadem doctrina in scriptura Petri & Pauli contineatur: & quæ opera sint secundum scripturam,ex quibus homo iustificatur,& quę sint,ex quibus non. Et locus Pauli ex epistola ad Roman. capit. tertio copiose explicatus, & collatus cum ijs, quæ a Magdeburgensibus in doctrina Petri apud Clementem reprehenduntur, item responsio ad ea, quæ in tertia, & quarta epistola Clementis ijdem reprehendunt de iustificatione ex operibus, & eorum collatio cum doctrina beati Petri in epistola eius secunda. cap. 1. Cap. 8.

SEd veniamus ad reliqua,quę isti in doctrina beati Petri, quę in eadem » epistola Clementis exposita est,de iustificatione adhuc reprehendūt. » Sic enim aiunt reprehendendo. Deinde non gratis propter Christum absque operibus sola fide nobis salutem contingere docet Petrus. Ait enim per temporalia officia nos æterna gaudia mereri, & fide ac bonis operibus æterni ignis nos pœnas effugere. Notant deinceps alios similes locos,quos postea recitabo,ne sæpe sint mihi repetendi. Postremo addūt, contrarium docuisse Petrum in Actis cap. 2. & 10. & 1. Petri 1. Quia ergo isti bona opera naturæ,siue bona opera secūdum carnem ab operibus fidei,siue operibus secundum spiritum nunquam ex sanctis scripturis distinguere didicerunt;idcirco cum Apostolus scripsit ad Roman. Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus:& rursus. Si autem gratia,iam non ex operibus,alioqui gratia iam non est gratia,& si qui alij loci similes sunt,de omni genere operum accipiendos esse falso putauerūt. qui quidem si beato Petro crederent,cum ait esse quædā in epistolis Pauli difficilia ad intelligendum,quæ indocti,& instabiles ad suam ipsorū perditionem deprauant,profecto vel ipsa eorum facilitas intelligendi,qua in istis ipsis locis vtuntur,de quibus tanta cum eis nobis contentio est, suspecta eis esse deberet. Quid enim facilius intellectu esse potest, quam vt isti hos locos intelligunt,omne genus operum excludentes,nihil aliud distinguentes,aut inquirentes, nisi quod in promptu, & in primo aspectu est? quomodo,inquam,sunt ista δυσνόητα,idest, difficilia intellectu;si tam facile ipsi ea expediunt?aut si non sunt ex numero δυσνοήτων,idest,difficilium intellectu,vnde tanta inter nos & eos de istis altercatio? An non est testis idoneus obscuritatis loci, & difficultatis intelligendi ipsa varietas interpretantium?Sed doceamus iam,quæ nam opera excludat Apostolus a iustificatione,cum ait. Arbitramur autem hominem iustificari per fidē absq; operibus legis. Si verba Pauli diligenti studio Magdeburgenses & reliqui Lutheranorum magistri obseruarent, idem Paulus esset eis huius loci,& similium

Nunquā Magde. cum ceteris Luth. ex scripturis didicerūt distinguere opera secundum carnem, siue secundum naturam, ab operibus fidei, siue secundum spiritum.

Rom. 3.
Rom. 11.
2. Pet. 3.

Loci scripturæ Pauli de iustificatione quos aliter nos, aliter Luth. interpretantur, ex numero sunt eorum, quę ait beatus Petrus difficilia esse intellectu in epistolis Pauli, quorum locorū sæ Paulus est interpres.

similium interpres.ait enim cap. 9. Israel sectando legem iustitiæ, ad legẽ iustitię non peruenit:subiungit deinde rationem, Quia (inquit)non ex fide,sed quasi ex operibus,scilicet legis.non dixit,non ex fide,sed ex operibus legis;sed dixit,quasi ex operibus legis.Vt intelligamus,aliud esse ex operibus legis:aliud,quasi ex operibus legis.sicut aliud est, quod dicitur ex nobis:& aliud a nobis quasi ex nobis,vt idem Paulus docuit. Satis itaque admonuit nos,dupliciter cõsiderare hæc opera legis,scilicet aut simpliciter,aut quasi opera legis:ac duplici illa quidẽ ratione fieri posse, aut quasi opera legis;aut simpliciter, & non quasi opera legis. opera enim legis,vt non concupiscere,non mœchari, & reliqua decalogi Mosaici, quæ sunt scripta in cordibus,fiunt quidem quasi opera legis,cum fiunt,vt erant in lege Moisis sancita,vt scilicet,qui faceret ea,viueret in eis: & qui nõ faceret,non viueret,sed potius sine misericordia sub duobus, aut tribus testibus,vt Apostolus ait,tanquam prępraricator moreretur. Lex enim iram operabatur.Quare ex operibus legis,vt erant pœnis legitimis sancita,quę sic quidem propria erant Iudæorum,quibus solis lex Moisis data erat, ex operibus,inquam,legis,quasi ex operibus legis, idest, factis non ex fide, sed ex timore,sicut scriptum erat,Qui fecerit ea,viuet in eis,non iustificatur homo.immo sic accipiendum esse,quod Apostolus dixit, Arbitramur hominem iustificari absque operibus legis pro eo,quod est absque operibus legis,quasi ex operibus legis,quæ vt sic propria,vt dixi,Iudæorũ erãt & non gentium communia,ex eodem ipso Pauli loco perspici potest:alioqui postquam dixit,Arbitramur hominem iustificari per fidem absq; operibus legis,quorsum subiungeret:an Iudęorum tantum Deus? non etiam & gentium?immo & gentium:nisi quia si ex operibus legis quasi ex operibus legis,idest,vt ad Iudæos tantum pertinebant,homo iustificaretur;iam Iudæorum tantum Deus esset,& non gentium,non enim esset Deus eorũ, quos a iustitia excluderet.Deinde quia,vt diximus,dupliciter considerantur opera legis decalogi,aut quasi opera legis,sine quibus homo per fidẽ iustificatur,vt Apostolus docuit,& probauit:aut simpliciter, vt sunt opera naturæ,sic etiam per fidem sine huiusmodi operibus legis secundum naturam consideratis,docet & probat proximo capite idem Apostolus,hominem iustificari exemplo Abrahæ.Quid enim(inquit)inuenisse dicemus,secundum carnem,idest,secundum naturam,Abraham patrem nostrum?(sic enim intelligendum est per hyperbaton Apostolo familiare,vt Theodoretus & alij veteres obseruarũt)an fortasse dicemus,iustificatũ esse ex operibus secundum carnem,qualia erant opera,quæ φυσικῶς, idest, naturaliter, antequam crederet,faciebat?erat enim ante fidem, vt pauloante Magnetes vetustissimus,& ecclesiasticus auctor aiebat,benignus, continens, iustus,& alijs virtutibus præditus.sane (inquit) si ex operibus scilicet secundum carnem,vt iterũ repetamus,ἀπὸ κοινοῦ, quæ est in scripturis sanctis frequens figura,iustitiæ laudem inuenit,apud homines inuenit, qui vidẽt ea, quę apparent,non autem apud Deum,qui fidem cordis intuetur:nec iudicat secundum faciem,vt homines solẽt.Quod vero secũdum spiritum laudem apud Deum Abraham inuenerit,testatur scriptura,quę dicit, Credidit Abraham Deo,& reputatum est ei ad iustitiam.Fides enim nõ est opus secundum carnem,idest,non est opus a nobis, quasi ex nobis, sed est donum spiritus.Deinde reddit causam,cur iustitia, & laus Abrahæ ex operibus

Aliud esse apud Paulũ ex operibus legis, aliud quasi ex operibus legis. 2.Cor.3.

Opera decalogi quæ eadem sunt opera legis,fieri posiũt, secundũ apostolum, aut quasi opera legis, vel secundum carnẽ siue secũdum naturam, aut secundum spiritũ ex fide.

Heb.10. Gal.3. Ez.20. Rom.4. Gal.5. Rom.3.

Rom.4.

Theodoretus.

bus secundum carnem, siue secundum naturam iustitia, & laus esset apud homines, non apud Deum, quia operanti scilicet secundum carnem, rursus repetendo ἀπὸ κοινοῦ, idest, a communi, Merces(inquit) imputatur non secundum gratiam, sed secundũ debitum. homo enim homini debere potest, non autem Deus. Quare iustitia ex operibus secundum carnẽ, apud homines tantum imputatur: nõ operanti autem secundum carnem, sed secundum spiritum Dei, idest, credenti, & fidem per dilectionem operanti iustitia imputatur apud Deum secundum gratiam. Negat itaque Apostolus iustificari hominem ex operibus legis, quasi ex operibus legis, & ex operibus legis secundum carnem: nõ autem negat iustificari ex operibus legis secundum spiritum ex fide, ex quibus qui iustificatur, gratis iustificatur. Quare? quia huiusmodi opera non sunt iam a nobis, quasi ex nobis, sed sunt ex Deo, cuius dono & gratia fit, vt sint bona & beneplacentia Deo. Vnde huiusmodi opera idem Apostolus appellat charismata Dei, & dona Dei. Sed vnusquisq; (inquit) proprium charisma, siue donum habet ex Deo, alius sic, alius vero sic. Charisma enim vocauit τὸ χάρισμα, idest, virtutem, vt continentiæ, castitatis, & similium, vt beatus Chrysostomus in libro de Virginitate notauit. Et rursus; sine pœnitentia enim (inquit) sunt dona, & vocatio Dei. Charismata, siue dona Dei vocauit illa omnia, ex quibus vocat Deus ad gratiam iustificantem, quæ sunt fides & opera spiritus ex fide. Et beatus Petrus 2. cap. 1. Deum ait donasse, quæ ad vitã, & pietatem pertinent, hæc autem sunt fides, & opera spiritus ex fide. Et idẽ Paulus ad Ephesi. Gratia(inquit) saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis, donum enim Dei est. Quod quidem non propter fidem tantum dixit, sed etiam propter opera bona, quæ dona item Dei sunt, ipse enim operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate. Vnde dicuntur etiam opera Dei, & virtutes Dei. Hoc est enim(inquit) opus Dei, vt credatis in eũ, qui misit me. opus Dei dixit, non credere tantum, sed voci eius obedire, idest, fidem in mandatis per dilectionem operari, quę est fides εὐδοκίας, idest, fides beneplaciti, vt ecclesiasticus cap. 15. vocauit. Et beatus Petrus, vt virtutes, inquit, annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumẽ suum. ἀρετὰς Dei, idest, virtutes diuinas, appellat opera bona & beneplacentia, quæ ostendere debemus, postquam semel sumus per baptismum illuminati, quæ Deus operatur in nobis, si eũ secundum electionẽ sequamur: ex quo ἀρεταὶ dictæ sunt, quasi hæretæ, idest eligẽdę. De istis Dei virtutibus ait Apostolus, Creati creatione scilicet spirituali per baptismũ in bonis operibus, vt in illis ambulemus. Dilectio enim Dei & proximi, quæ a fide & spe seiuncta esse non potest, omne genus virtutum Dei, siue bonorum operum, ac Deo placentium complectitur, quæ etiam dicuntur fructus spiritus. Si igitur opera ista bona & beneplacentia Deo, non a nobis tanquam ex nobis sunt, sed ex Deo, si inquam, sunt dona Dei, qui ex eis iustificatur, gratis profecto iustificatur: ex donis enim Dei iustificari, gratis iustificari est: hoc enim significat δωρεὰν δικαιοῦσθαι, quasi dicatur, ex dono, siue ex donis iustificari, hoc est, gratis, vt interpres vetus vertit: nõ quidem secundum debitũ, quasi hoc donum debeat, qui est dominus omnium & creator, ac proinde creaturæ debere non possit: sed, vt subiungit, per gratiam ipsius. Cum igitur ait beatus Petrus, quæ Magdeburgen. ignoranter, & hęreticẽ notarũt, scilicet per temporalia officia nos ęterna gau-

Negat Apostolus iustificari hominẽ ex operibus legis, & ex operibus secundũ naturã, non autẽ negat iustificari ex operibus secundũ spiritum ex fide, quæ nõ sunt ex nobis, sed ex dono dei, ex quibus gratis iustificamur.
1. Cor. 7.
Rom. 11.
2. Pet. 1.
Eph. 2.
Opera fidei ex quibus iustificatur homo secũdum apostolum vocantur in scriptura virtutes dei, opera dei, dona dei, opera bona, fructus spiritus.
Ioan. 6.
Eccl. 15.
1. Pet. 2.
Eph. 2.

dia mereri,& confessione,quæ sacerdoti fit,fide ac bonis operibus ęterni ignis pœnas nos effugere,& ad perpetuæ vitę pręmia nos peruenire.& rursus.Salutē animarū,& vitā bonis actionibus pręparari,Et iterum,repletos bonis operibus,hæredes vitę ęternę effici, & proprijs gestis hęredē bonorū cœlestiū pro bonis actibus baptizādū fieri, & hominē bonis operibus, ac viatico abundanti repletū,ad regnū Dei peruenire debere; hæc inquā omnia opera,quibus salutē animę,& vitā parari dicit beatus Petrus, non sunt bona opera legis,quasi opera legis,idest, ex timore temporalis mortis facta secundum legem seruitutis: neque sunt bona opera secundum carnem, & ex solis facultatibus naturæ nostrę profecta, qualia erant illa bona opera Abrahę ante fidem; sed sunt bona opera spiritus ex fide, quæ Dei dona sunt, ex quibus gratis per gratiam dei in hoc tempore iustificamur, vnde temporalia officia vocauit, & non ex fide tantum, sine operibus, vt Hæretici tradunt ignorantes scripturas,& virtutē earū. Sed ostendamus iam hanc doctrinam Petri, quam Magdeburgenses in epistola Clementis accusant: ostendamus, inquam, in scriptura Pauli, vt eam quoque si libet,accusent.cum Paulus in epistola ad Romanos ait: Qui reddet vnicuique secundum opera eius:ijs,quidem,qui secundum patientiam boni operis gloriam,& honorem, & incorruptionem quærunt, vitam ęternam:ijs autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati,obediunt autem iniquitati,ira & indignatio,tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum,an non satis clare, immo clarissime dicit hic Apostolus Paulus idem, quod beatus Petrus in epistola Clementis,bonis operibus æterni ignis pœnas nos effugere, idest, iram & indignationem, ac tribulationem, vt Paulus ait, & ad perpetuæ vitæ præmia nos peruenire,idest,ad gloriam,& honorem, & incorruptionem, ac vitam æternam? Si secundum patientiam boni operis datur vita ęterna, idest, secundum mensuram patientię boni operis,hoc enim significat κατὰ prępositio,idest,proportionem,& paulo supra dixit,Reddet vnicuique secūdum opera eius, ergo bonis operibus pręparatur salus animarum & vita:& vitæ æternæ efficimur hæredes,& ad regnum Dei peruenitur, vt est in doctrina Petri, quæ in epistola Clementis posita est. An male docuit Paulus, cum dixit, ijs, qui secundum patientiam boni operis quærunt gloriam & honorem,& incorruptionem,dari vitam æternam, & non dixit, ijs qui secundum fidem quærunt? Quis vestrum Magdeburgenses, hoc dicere audeat?nisi Paulum quoqne per spiritum Dei loquentem, reprehendere vultis. Ac potuisset quidem Paulus dicere, ijs qui secundum fidem quærunt gloriam & honorem,& incorruptionem, vitam æternam, quis neget?Sed cur ita dicere potuisset,nisi quia fides perfecta esse nō potest sine patientia boni operis, quę ad salutem necessaria est: sicuti rursus patientia,si opus perfectum habeat,vt ait beatus Iacobus, non potest esse sine fide:at ne vos Magdeburgenses ad fidem solam vestri dogmatis confugeretis,non dixit Apostolus, ijs qui secundum fidem quærunt gloriam, & honorem, & incorruptionem, vitam ęternam: sed dixit, ijs qui secundum patientiam boni operis,vt intelligatis tandem,si forte credere vultis (nisi enim credideritis, non intelligetis) per fidem solam,quam prædicatis,non vos gloriam & honorē,& incorruptionē quęrere,sed indignationem,& tribulationem,& angustiam,qui estis ex contentionę, nō acquie-

[Margin: Ostenditur in scriptura Pauli doctrina beati Petri in epist. Clemen. a Magd. reprehēsa. — Rom.2. — Iac.1.]

ſcentes veritati,obedientes autem iniquitati.Ac rurſus, ſi promittit, nunc Deus in Euangelio,id quod ſemper ſine acceptione perſonarũ ante aduẽ tum ſuum in carne Iudæis, & gentibus promiſit, gratiam ſcilicet iuſtitiæ ex operibus bonis, hoc enim ſignificat, quod Paulus ait in eodem loco
Rom. 2. epiſtol.ad Roman.Gloria,honor,& pax omni operanti bonum, Iudęo primum,& Græco; non enim eſt acceptio perſonarum apud Deum:& quod
Act. 10. idem beatus Petrus in actis Apoſtolorum dixit,In veritate comperi,quia non eſt perſonarum acceptor Deus,ſed in omni gente, qui timet Deum, acceptus eſt illi(timere enim eum dixit pro eo,quod Paulus, operari bonum,vt intelligamus timorem non credentis tantum, ſed credentis cũ dilectione, ſiue operantis bonum opus dilectionis, quod ad timorem Dei filialem,vt vocat,pertinet.) Si inquam,teſtimonio Petri & Pauli,honor & gloria,ac pax,& gratia diuinę acceptationis præparata ſunt omnibus bene operantibus in Euangelio,vbi ſunt,qui doctrinam beati Petri in epiſtola Clementis contra ſcripturas calumniantur,quod dixerit, ſalutem animarum,& vitam bonis actionibus præparari? Sed proſequamur deinceps locum Apoſtoli.Quicunque enim,inquit,ſine lege peccauerunt,ſine lege
Rom. 2. peribunt.ἀνόμους, ideſt, ſine lege vocat,vt beatus Baſil.in commenta. Eſai. cap.primo obſeruauit, eos,qui vel omnino leges diuinas non audierunt, vel ab eis receſſerunt:vel qui audierunt quidem, ſed nondum ad eas acceſſerunt, ſic enim ait Eſaias:Incendentur,qui ſine lege,& peccatores, id
Eſ. 1. eſt,legis violatores. Subiungit poſtea Apoſtolus de ijs,qui legem diuinã acceperunt;& quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur, ideſt,comparatis operibus eorum cũ mẽte,& voluntate legis:vnde aiebat Dominus, Sermo quẽ locutus ſum, ille iudicabit eũ in nouiſſimo die, hoc
Ioan. 12. eſt,iudicari per legem,vt idem quoq; Baſil.in commen. Eſa.ca.3.notauit. deinde ſubiungit, Non enim auditores iuſti ſunt apud Deum. auditores legis vocat eos,qui non operantur,ſiquidem eos Paulus opponit factoribus legis:habẽt tamen fidem,fides enim ex auditu eſt, ideſt, ex reuelatione:auditus autem per verbum Dei,ideſt, reuelatio fidei per diuinam virtutem,ſicut ait Abdias propheta. Auditum audiui a Domino, ideſt,accepi a Domino reuelationẽ,& Eſai.Domine,quis credidit auditui noſtro?
Abd. 1. Eſ. 53. ideſt, reuelationi rerum nobis per fidem oſtenſarum. Sic enim Theodorus Antiochenus in principio commenr. Abdiæ prophetæ interpretatur. Quod ſi auditores legis,ideſt,qui fidem ſolam ſine operibus habent,non ſunt iuſti apud Deum:factores autem iuſtificabuntur, quemadmodum Petrus male de iuſtificatione docet,quia non docet, ſola fide hominem iuſtificari?aut quid aliud eſt,apprehendere Chriſtum pro nobis paſſum per fidem tantum,quam habere auditum tãtum,ideſt,nudam reuelationem ſolius fidei in Chriſtum paſſum,ſine dilectione eius? quod eſt, eſſe auditorẽ legis euangelicæ,& non factorem. Sequitur deinde in Paulo:Cum enim gentes,quæ legem non habent,naturaliter ea,quæ legis ſunt,faciunt;eiuſmodi legem non habentes,ipſi ſibi ſunt lex. Demonſtrat exemplo gentium,quod proxime dixerat, iuſtificandos eſſe factores legis, quales inquit,ſunt gentes naturaliter facientes,quæ legis ſunt, quæ oſtendunt operando opus legis ſcriptum in cordibus ſuis.Quis iam veſtrum eſt, Magdeburgenſes,& cæteri Lutherani,tam ſine intellectu,vt nõ intelligat huiuſmodi gentes ex operibus iuſtificari? an non hoc clariſſime dicit Apoſtolus?

Apprehẽdere p fidẽ ſolam Chriſtũ paſſum, nihil aliud eſt quã eſſe auditorẽ tantum, ideſt habere nudã reuelationẽ ſolius fidei de Chriſto paſſo ſiue dilectione eius,quod eſt eſſe auditorem tantũ & non factorem, qui ſecundum Apoſtol.non iuſtificabitur.

lus? potest ne hic vllus tergiuersari? cur igitur doctrinam Petri in epistola Clementis damnatis? & totam epistolam Clementis, tanquam falsam reijcitis, ac negatis, quia non doceat in ea Petrus, sola fide absque operibus hominem iustificari? Improbate etiam hanc doctrinam Pauli in episto. ad Roman. cur non hoc audetis? etsi enim non est par auctoritas epistolę Clementis, & epistolæ Pauli; doctrina tamen de iustificatione cum vna sit, qui hanc in epistola Clementis damnat, idem hanc ipsam in epistola Pauli dāmnat. Sed & illud verbum naturę, quo hic vsus est Apostolus, cum ait, naturaliter quæ legis sunt, faciunt, quia est ex numero eorum, quę in epistolis Pauli δυσνόητα vocat beatus Petrus, idest, difficilia intellectu, ne quis istorum, vel neget aliquando Pauli esse hoc verbum, vel illud male interpretando, Pelagianum faciat Paulum; visum est obiter interpretari & admonere, naturam vocari hoc loco non rationem insitam nobis secundum potentiam tantum, sed etiam secundum Dei gratiam. De hac ratione dixit beatus Iacobus, suscipite ἔμφυτον λόγον, idest, insitam rationem, quę potest (inquit) saluare animas vestras. suscipite dixit, quia opus est assensu voluntatis nostrę non quidem ad recipiendum, quod naturaliter potentiæ nostrę insitum est, sed ad recipiendum, quod insuper ex Dei gratia est. Hanc duplicem rationem naturalem, quam vocat Iustinus semen, distinxit idē in priore apologia. Itaque cū Paulus dixit, natura siue naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, gratiam Dei, quę naturam sanat & adiuuat, simul intelligi voluit: sicut Ecclesiasticus quoque cum ait capit. trigesimosecundo. In omni opere crede animæ tuæ, idest, crede secundum gratiam Dei legi scriptæ in anima.

Expresse dicit Paulus gentes facientes naturaliter quæ legis sunt iustificari ex operibus.

Qui doctrinā Petri in epistol. Clem. negant, doctrinam quoque Pauli negare coguntur.

Iac. 1.

Eccl. 32.

Iam quod similiter accusant isti, quę ait idem Petrus in epistola 3. Clementis, hominem bonis operibus tanquam viatico abundanti repletum ad regnum Dei peruenire debere, & rursus in epistola 4. Repletos bonis operibus hęredes vitę ęternę effici: vt alios locos epistolarum Petri nunc omittam, in quibus virtutem, ac sententiam horum, quę accusant, demonstrare possem: ille vnus satis nunc sit, quem paulo ante iterum attigi ex epistola eiusdem. Cum enim dixisset, Vos autem curam omnem subinferentes ministrate in fide vestra virtutem: in virtute autem scientiam: in scientia autem abstinentiam: in abstinentia autem patientiam; in patientia autem pietatem; in pietate autem amorem fraternitatis: in amore autem fraternitatis charitatem: deinde subiungit: hæc autem si vobis adsint; non vacuos, neque sine fructu (ἀκάρπους enim legit vetus interpres) constituent vos in Domini nostri Iesu Christi cognitione. an non est hoc ipsum, quod idem Petrus in doctrina sua, apud Clementem dixit, hominem bonis operibus, & abundanti viatico repletum, idest, cum, cui ista adsunt, quæ in sua epistola dixit, ad regnū Dei peruenire debere? Ille enim est, qui in cognitione domini nostri Iesu Christi nō est vacuus, neq; sine fructu, qui ad regnū Dei peruenire debet. Quid rursus interest dicere, Hęc autē opera scilicet bona numerata fidei, virtutis, abstinentiæ, patientiæ, pietatis, charitatis, si vobis adsint, nō vacuos, neq; sine fructu vos cōstituēt in cognitione domini nostri Iesu Christi: an dicere illud in epi. Clem. repletos bonis operibus hæredes vitæ æternæ effici? nonne quibus ista adsunt, repleti sunt bonis operibus? & istis repletos nōn cōstitui vacuos, neque sine fructu in cognitione domini nostri Iesu Christi, an non est, effici eos hæredes vitæ eternę.

2. Pet. 1.

Doctrina Petri in epist. Clementis. 3. & 4. a Magde. reprehensa eadē in epist. ipsius Petri demonstratur.

Illud iterum hic admonebo Magdeburgenses, si quando tandem intelligant, clarissime hic docuisse beatum Petrum in descriptione huius ædificij spiritualis virtutum, eo spectare fidem, vt omni studio & diligentia superædificemus ei opera bona; alioqui frustra esse fidem, & vacuos, ac sine fructu reperiendos in ea esse, qui non superædificauerint, ac necessario debere esse substructam dilectioni fidem, si quid valere debeat. Quæro enim a vobis Magdeburgenses, quorsum spectat ista vestra apprehensio Christi pro nobis passi? an non spectat, vt eum sic per fidem apprehensum diligatis? & diligendo ei confidatis? ridiculum enim est, & vanum ei confidere, quem non diligas. Ergo in ista apprehensione domini nostri Iesu Christi per fidem solam, vacuus est, & sine fructu, qui fidem ipsam habet, sine dilectione.

Responsio ad locos scripturæ, quibus Magdeburgenses conantur probare hominem iustificari per solam fidem cum contraria demonstratione euidenti ex eisdem locis non ex fide sola iustificari, Item secundum scripturam, fidem esse mortuam, & infructuosam sine dilectione. Cap. 9.

„ SEd quia scribunt Magdeburgenses in centuria sua, contra docuisse Pe-
„ trum in actis Aposto. cap. 2. 4. & 10. & in episto. 1. cap. 1. Videamus an
„ ita sit, an potius non ita. Actuum, inquiunt, 2. interrogatus Petrus a Iu-
„ dæis, quid facere deberent, vt effugerent iram Dei: Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum. Hic tradunt docuisse Petrum gratis absque operibus sola fide peccatores pœnitentes iustificari. Quis non intelligat pugnare secum istos, sibique contradicere, cum aiunt sola fide peccatores „ pœnitentes iustificari in baptismo, cum sit pœnitētia opus quoddā, quod „ ad fidem accedat, vt ipsi sponte cōfitentur, necesse fit. an forte dicturi sunt, „ nihil aliud esse pœnitentiam, quam desistere a peccatis vitæ superioris, „ atque ita non opus, sed cessationem potius operum esse? At redarguet eos, si id dixerint, pœnitentia eorum, qui ad Ioannem veniebant, vt ab eo baptizarentur. talem enim pœnitentiam in prima centuria ijdem centuriatores probant, & requiri, ac satis esse volunt. de illa vero pœnitentia, sic scriptum est: Et baptizabantur ab eo, confitentes peccata sua. Et beatus Lucas: Dicebat ergo, inquit ijs, qui exibant, & baptizabātur ab ipso; Quis ostendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. Quis vero ita amens sit, & a sensu communi alienus, vt neget confiteri actus suos Deo, & facere fructus dignos pœnitentiæ, esse genus operis? Quod si ita est, quomodo sola fide absque operibus iustificantur peccatores pœnitentes? quemadmodum absque vllo opere pœnitentes sunt? quod istud prophanum vaniloquium repugnantiæ plenū? Quid est, quod beatus Petrus dicit: Agite pœnitentiam, si nihil agere præcipit? Cū.n. agere pœnitentiam præcipit, necesse est, vt pœnitentia aliquod opus sit. non igitur absque operibus sola fide iustificatio fit. Præterea etiam, cum præcipit idem Petrus baptizari, nullumne opus fieri præcipit? Velle ergo baptizari nihil est, si nullum opus est. Quod si est, velle baptizari, actus in quo fides per dilectionem exercetur; igitur non sola fide absque operibus iustificatur homo. Alius locus, quam Magdeburgenses citant, est ex act. cap. 4.

Repugnāt sibi Magd. tradētes sola fide iustificatos esse eos, quibus Petrus dixit interrogatus, pœnitētiā agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.

Act. 4.

& non est in alio aliquo salus:hec enim aliud nomen est sub cœlo datū hominibus,in quo oporteat nos saluos fieri.hoc quoque loco tradunt ijdem docuisse Petrum sola fide absque operibus hominē iustificari:sed doceamus nos rursus non ita esse,& contrarium potius Petrum docuisse. Citauit beatus Petrus testimonium Dauid ex Psal.117.Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis ædificantibus,qui factus est in caput anguli.deinde subiūgit statim:& non est in alio aliquo salus,quam in hoc, scilicet lapide angulari probato,electo,& pretioso; & ab hominibus reprobato. Quomodo vero sit in hoc solo lapide salus,docuit idem Petrus, cum ait de hoc lapide loquens:& ipsi tanquam lapides viui,superædificamini.Superædificari igitur nos oportet, huic fidei sanctæ in hunc lapidem angularem, qui est Christus,sicut Iudas apostolus ait: superędificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei;superædificari inquam,oportet nos lapides viuos;viui autem lapides superædificari non possumus sine dilectione,quia qui non diligit,ait beatus Ioannes,manet in morte. Igitur ex sola fide sine dilectione non potest effici superædificatio salutaris,ac proinde ex fide sola absq; operibus non potest homo iustificari,sed ex fide, quę per dilectionē exercetur. Alius locus,quem citant,est cap. 10. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent,remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes,qui credunt in eum.hoc quoque de sola fide interpretantur,quasi diceret,qui credunt tantum,quod nunquam dixit,neque dicere potuit: qui enim credunt tantum,hi Christum non diligunt.nam si diligunt, iam non credunt tantum:qui autem non diligunt,manent in morte,ait Ioannes.Igitur non potest ex fide viuere,nisi qui credit cum dilectione, quod est perfecte credere,sicut accipi voluit beatus Petrus,cum dixit, remissionē accipere omnes,qui credunt,scilicet perfecte. Quis enim tam expers communis sensus est,qui existimet,cum scriptura fidem commendat, fidem imperfectam & mortuam,ac non potius perfectam, & viuam commendare? dilectio vero est,quæ fidem perficit,sicut anima corpus.Quod aperte alio etiam loco dixit Apostolus,cum ait:Finis præcepti,siue perfectio(vtrumque enim significat τέλος)est charitas.Quid est,ait Augustin.in pręfatione psal.31.finis præcepti? quo perficiuntur præcepta:sicut dicimus,finita est tunica,quę texebatur,finitur,vt perfecta sit.Si igitur præceptum est, credere,& perfectio præcepti est charitas;ergo perfectio fidei est charitas. Citant postremo locum epistolę Petri 1.cap.1. In virtute Dei custodimini per fidem in salutem.Sed hunc quoque locum de fide viua accipiendum esse, ex eodem loco facile demonstrabimus,si paulo superiora repetamus. dixerat enim.Benedictus Deus,& pater domini nostri Iesu Christi, qui secūdum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis,cum dixit,spem viuam, profecto simul docuit,esse spem aliquam mortuam:etenim si est vnum contrariorum & reliquum necesse est esse,contraria enim sunt simul natura. Quod si est spes viua, & spes mortua, fidē quoque viuam necesse est esse,& fidē mortuam.Siquidem necessario spem antecedit fides: spem viuam fides viua: spem mortuam fides mortua.Sed doceamus,quæ sit spes viua; quod quidem ex Paulo intelligi potest,cum ait in epistola ad Roma. Si mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? An ignoratis, fratres, quod quicunque baptizati sumus in [illegible], in mortem ipsius baptizati

Psal.117. Ex eisdē locis scripturæ,quos Magd. citāt ad probandum iustificari hominem per fidē sine operib. euidēter cōtrariū demonstratur.

1.Pet.2.

Iud.1. Ioan.3.

Act 10.

1.Tim.1.

1.Pet.1.

Quod beatus Petrus fidem mortuam in homine posuerit, quā posuit quoque beatus Iacobus,quam in solis demonib. falso ponūt Lutherani.

Rom.6.

 sumus?

sumus? consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati sumus similitudini mortis eius, quod quidem tunc fit, vt ait sanctus Maximus in responsis ad Thalassium, cum mortificamus voluntatem peccato, simul & resurrectionis erimus, quod tunc fit, vt idem ait, cum iustitiæ suscitamus voluntatem. Si igitur regenerati sumus ad diuinam & æternam vitam habendam, vt hic in nouitate vitæ ambulare debeamus, mortificati peccatis, & suscitati iustitiæ, cõsequẽs est, vt qui sic ambulando, vitam illam diuinam & æternam per resurrectionem Iesu Christi speret, is quidem spem viuam habeat, quæ illum non confundet: contra vero, qui non sic ambulat in nouitate vitæ mortuus peccato, spem mortuam. Ergo fides, quæ cum spe ista viua copulata est, necesse est, vt in nouitate etiam vitæ similiter versetur, & exerceatur. Vitæ vero nouitas cum succedat vetustati ac morti, & qui non diligit, maneat in morte, rursus consequens est, vt necessaria sit dilectio ad nouitatẽ vitæ, ac proinde necessaria item sit dilectio, vt sit fides viua. Vnde idem apostolus simili gratiarum actione epistolam ad Ephesi. exordiens. Benedictus, inquit, Deus &c. & paulo post: sicut elegit nos, inquit, ante constitutionem mundi, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate: non dixit, in conspectu eius in fide, ne vos de sola fide, vt alios similes locos accipere soletis, hunc quoque locum acciperetis: sed dixit, in charitate, quod charitas sine fide esse non possit, vt quidem potest fides esse sine charitate, cuiusmodi est fides illa, quæ cum hypocrisi est, quæ si in nullo homine esse potest, vt vos falso tradere soletis, quomodo dicit Apostolus. charitas de corde puro, conscientia bona, fide non ficta? Ergo sine charitate, vt nõ est cor purum, neque conscientia bona, ita neq; fides est non ficta: erit igitur sine charitate vt cor impurum, & conscientia mala, ita & fides ficta, idest, cũ hypocrisi, cum alioqui vera fides sit. sed satis hactenus responsum sit ad ea, quæ Centuriatores in epistolis Clementis cõtra doctrinam beati Petri de iustificatione ex fide & operibus obiecerunt: satisq; demonstratũ, eãdem doctrinam in scripturis a sanctis Apostolis & Prophetis traditam esse. Ac potuissem quidem copiosius adhuc & prolixius idẽ demonstrare, si tẽpus, aut locus esset: aliud. n. est susceptum argumentũ proprio opere tractare: aliud respondere, defendendo quod accusatur: defensioni nanq; modum imponit ratio eorũ, quæ accusantur. Sed pergamus ad ea, quæ sequũtur in accusatione Magdeburgensium in capite de doctrina.

Euidens demõstratio ex scriptura, quod fides possit esse in homini mortua, & necessario sit viua per dilectionem. Eph. 1.

1. Tim. 1. Quod secundũ Apost. fides possit esse sine charitate.

Defensio doctrinæ de exauditione orationis per fidem cum bonis operibus, quam Magdeburg. in epistola Clementis & Alexandri accusant, & demonstratio ex scripturis, non exaudiri eum, qui cum sola fide orat, & quomodo latro in cruce non ex fide tantum orauerit, & exauditus fuerit. Cap. 10.

» QVinto (inquiunt) exauditio orationis nõ in fide & nomine Iesu, sed
» in bonis moribus & operibus, Clemens 1. & in oblationibus & di-
» gnitate sacerdotũ, Alexander 2. collocatur &c. Si ita docuisset Clemens, vt isti impie, & impudenter finxerunt, non esse orandum in fide, & nomine Iesu, aut nõ exaudiri orationes in fide, & nomine Iesu adhibitas, merito accusassent. sed an sic docuerit, iudicent ipsi Magdeburgenses, aut eorum discipuli & auditores. recitemus ergo verba epistolæ Clementis,

quæ isti more suo corruperunt, addentes quæ nullus nisi eorũ similis som-
niaret. Sic ergo ait Clemens. Ita Deo precem fundere conuenit nauigan-
tes, vt mereamur audiri: audiri autem a Deo ita demũ meretur quis, si ora
tiones ipsę bonis moribus & bonis operibus adiuuētur. An qui hęc dicit,
negat exaudiri orationem in fide, & nomine Iesu? aut qui in fide, & nomi
ne Iesu exauditur, poteſt ne bonis operibus carere? Sed videor hic mihi
audire Magdeburgenses respondentes, posse carere: idq; fortasse exem-
plo latronis in cruce probari dicent, quasi ille in fide sola, & nomine Ie-
su exauditus fuerit. Sed priusquam id falsum esse demonstremus, doceamus ex scripturis, orationem, vt ad salutem animæ exaudiatur, oporte-
re perfici opere charitatis, quę eſt forma omniũ virtutũ. Multum enim, in-
quit beatus Iacobus valet oratio iusti, ἐνεργουμένη, ideſt, oratio, quæ operi-
bus exercetur. Sed quia Luterani hanc epiſtolam negare audent; probe-
mus quod beatus Iacobus dicit, auctoritate Esaiæ, cũ enim populo Iudæo
rum propheticis prædictionibus futurorum malorum commoto & perte-
rito, religiosiores quidam alioqui legem Moisis negligentes, & suorũ cri-
minum obliti, ieiunijs tamen & orationibus Deum placare studerent, qua
si sola ieiunia & precationes satis essent ad sanctitatem & iustitiã eorum,
vt exaudirentur: iussit Deus Prophetæ, vt admoneret eos, idcirco non e-
xaudiri, quia non essent iusti, ideſt, quia orationes suas cum vitæ & morũ
sanctitate non coniungerent. Me enim (inquit) de die in diem quærunt,
& vias meas scire volunt, quasi populus qui iustitiam fecerit. Quærunt, in
quit, me quotidie, scilicet per orationem, quasi populus iustitiam faciens,
cum tamen non faciant iustitiam: ergo ad bene orandũ, & vt exaudiatur,
qui orat, necesse eſt opera iustitiæ facere. rogant me, inquit, iudicia iusti-
tiæ, & appropinquare Deo volunt. Ecce orationem, quæ non merebatur
exaudiri, quia non erat ἐνεργουμένη, vt dixit beatus Iacobus; ideſt, quia erat
sine operibus bonis. Et paulo poſt idem Esaias: Frange (inquit) esurienti
panem tuum; & egenos vagosq; induc in domũ tuam: cum videris nudum
operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Et subiungit tunc erumpet qua
si mane lumen tuũ: tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & di
cet, ecce adsum. Accusate ergo, Magdeburgenses, eadem licentia, & impia
temeritate Esaiam, qui sine bonis operibus negat exaudiēdos esse Iudęos
illos in fide sola: nec enim sine vlla fide orabant. quis hoc dicat, nisi sen-
su communi careat? quomodo enim appropinquare Deo volebant, si nul-
lam Dei fidem habebant? credebant igitur, sed non cum dilectione. Rur-
sus si in fide sola sine bonis operibus satis eſt orare, quomodo legitis Euã
gelium, cum ait Dominus. Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine,
intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem patris mei? an dice
tis fortasse, qui dicit, Domine, Domine, orare sine fide? quis rursus hoc di-
cat, nisi amens aliquis? ergo oratio in sola fide non exauditur ad salutem
animæ. Præterea quis dubitet, quin sicut dixit Euangelium. Non omnis,
qui dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cęlorum, ita dicere potue
rit, non omnis, qui dicit, Domine Iesu, Domine Iesu, intrabit in regnũ cœ-
lorum. Quod si ita eſt, quod non omnis qui dicit, Domine, Domine, siue
Domine Iesu, Domine Iesu, intraturus sit in regnum cœlorum, sed qui fa-
cit voluntatẽ patris, qui in cœlis eſt; quæro a vobis, Magdeburg. quid dif-
fert, qui sic dicit, Domine, Domine, siue Domine Iesu, Domine Iesu, quod
sine

Deprehensio Magd. in manifesta calũnia.

Iac. 5.

Es. 58.

Quod doctrina de exauditione orationis nõ p fidem solã, aut tantũ in nomine Iesu, sed per fidem cum bonis operibus, quæ a Magd. in epiſt. Clem. & Alexan. accusatur, in scripturis sanctis tradita sit.

Matth. 7.

fine fide quidẽ aliqua dicere non poteſt, qui tamen non intrabit in regnũ cœlorum ſecundum ſententiam Domini, quid inquam, differt ab eo, qui

1.Cor. 12.

Quis ſit, qui orat dicens domine, domine, qui non intrabit in regnum cœlorũ & quis, qui orat dicẽs in ſpiritu s. dominus Ieſus.

dicit, Domine Ieſu in ſpiritu ſancto, ſicut Apoſtolus ait: Vterque.n.horum fidem habet, & in fide orat, & alter exauditur, & intrabit in regnum cœlorum, aliter non exauditur, nec intrabit: nempe differt, quod illius fides ſola eſt: Sic enim Leontius Aetolius in commentarijs Matth. ca.7. interpretatus eſt, illos in die iudicij dicturos eſſe, Domine, Domine, & quæ ſequũtur, qui fidem (inquit) ſine operibus habuerunt. idem dixit Theophylactus Leontium ſecutus: huius vero, qui orat dicens in ſpiritu ſancto, Domine Ieſu, fides eſt non ſola, ſed cum operibus: non enim credit tantum, ſed credit, & diligit, quod eſt facere voluntatem Dei, qui non dixit, plenitudo le-

Rom. 13.

gis, fides eſt, ne vos de ſola fide acciperetis, ſed dilectio eſt, quę eſt forma fidei & ſpei, immo omnium virtutum. Sic autem accipiendum eſſe illud

1.Cor. 12.

Apoſtoli, ideſt, dicere, Domine Ieſu in ſpiritu ſancto, non de dicente ſola fide, ſed de dicente fide, & operibus, intelligi poteſt ex ſancti Diadochi epiſcopi Photices in Epiro cap. 59. de perfectione ſpirituali: oportet, inquit, dare animę tuæ illud, domine Ieſu εἰς ὁλόκληρον πραγματείαν τοῦ σκοποῦ. ideſt, ad integram & ſolidam tractationem propoſiti vel finis. quæ perinde ſunt, quaſi diceret; ſic oportet dicere apud te, domine Ieſu, vt hoc ſit tibi omnino propoſitum, quomodo ſecundum dominũ Ieſum viuas. Is itaque dicit proprie ac perfecte, dominus Ieſus, non qui hoc dicit ore, ideſt, qui in eum credit tantum, nondum tamen facit voluntatem eius, vt illi, de

Eſ. 29.
Marc. 7.

quibus aiebat Dominus. Hic populus labijs me honorat, cor autem eorũ longe eſt a me; non enim loquebatur de non habentibus fidem, ſed de habentibus fidem tantum. hic ergo dicit plene, domine Ieſu, qui per fidem & obedientiam Domini operatur ſalutem ſuam, hic enim facit voluntatem patris, qui in cœlis eſt, quod non poteſt fieri niſi in ſpiritu ſancto, ſicut apo-

Iud. 1.

ſtolus ait, & hic orat in ſpiritu ſancto, ſicut Iudas Apoſtolus in epiſtola ſua

Hieron.

pręcipit. Obſeruauit quoque hoc genus dicẽdi πρακτικῶς καὶ κατὰ διάθεσιν quod eſt dicere, re & veritate, beatus Hieronymus in comment. Eſa. cap. 66. inquiens, dicere non ſermone, quæ res facilis eſt, ſed affectu, & opere comprobatur: idem poſt eum obſeruauit Iunilius auctor valde eruditus, & in litteris ſanctis bene exercitatus. Ille.n. inquit, proprie dicit, qui volũtatẽ, & mentẽ ſono vocis enunciat. Sic quoque accipiẽdum eſt illud apud

Malach. 3.

Malach. Et dixiſtis, vanus eſt, qui ſeruit Deo: ideſt, ita affecti fuiſtis, & ita vi-

Pſal. 52.

xiſtis, vt ſi vanum eſſet ſeruire Deo: & Dauid. Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus: ideſt, ſic animatus fuit erga Deum, & ſic vixit, vt ſi non eſſet

Theodorus Antiochenus.

Deus. Vtrumque notauit Theodorus Antiochenus. Occaſione oblata, nõ grauate ad vtilitatẽ legentiũ obſeruationes ſcripturarũ adhibeo. Satis iã oſtenſum eſt, in fide ſola, & in nomine Ieſu, ſine operibus non exaudiri orationem: neque plene, & in corde ſuo dicere, dominus Ieſus, eum qui credit tantum, ideſt, cuius fides non exercetur in opere dilectionis. Latronẽ

Latro in cruce orans non in ſola fide orauit, nec in ſola fide exauditus eſt.

vero in cruce ſi exiſtimetis exauditum eſſe in ſola fide, & ſolo nomine Ieſu, quęſo vos Magdeburgenſes, an credidit latro de Chriſto, quod Deus, eſſet, & quod remunerator eſſet? certe credidit, alioqui non dixiſſet, domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum. Deinde, nonne hanc fidẽ exercuit increpando alterius latronis impietatem, & confitendo peccata ſua digna morte, & innocentiam Chriſti, cum dixit, neque tu times Deũ, qui

qui in eadē damnatione es?& nos quidē iuste, nā digna factis recipimus: hic vero nihil mali gessit. Quēadmodū ergo audebitis dicere, in fide & nomine Iesu sine vllis prorsus operibus exauditū esse? an nō est ex operibus fides eius in euangelio ostensa? Preterea, nō putatis eū, qui perfecte credidit, quod Christus esset Deus, & remunerator, se Christo ex tota anima, & ex toto corde obtulisse? ista vero oblatio, an nō fuit opus excellēs ex fide? quomodo igitur sine vllis operibus per solam fidem exauditus est?

Responsio ad ea, quæ Magd. obijciunt contra doctrinam Alexandri epist. 2. de exauditione orationis per oblationes, & dignitatem sacerdotis, & demonstratio euidens, quod hęc doctrina secundum scripturas sit: contra vero quod tradunt Magd. exaudiri orationem in sola fide, contra scripturam esse. Cap. 11.

" OBijciunt deinde contra doctrinā harū epistolarum, quod exauditio " orationis in oblationibus, & dignitate sacerdotū in episto. Alex. 2. " collocatur.] Sed recitemus quæ Alex. scripsit. Ipsi. n. inquit, p populo interpellant, & populi peccata comedūt, quia precibus suis & oblationibus ea delent, atq; cōsumunt; qui quanto digniores fuerint, tāto facilius pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur. Multū. n. vt ait Iacobus apostolus, valet deprecatio iusti assidua, &c. Si hæc quæ Alexan. Pont. scripsit, secundū scripturas scripta esse demonstrauero; consequens erit, vt qui hunc locū epist. Alex. accusant, nō iam epistolā hanc, sed scripturā sanctā accusent, quā ad libidinē & arbitriū corrumpunt, anteponentes doctrinę, & verbis spiritus suū propriū sensum, & affectū, sicut de similibus scripsit Magnus Athanasius in thesauro de Trinitate ad Nemesinum, quos idē Athanasius ait, nō dicere dominū Iesum in spiritu sancto, sed dicere in Belzebuch anathema Iesu. Videamus ergo, an vos Magdeburgenses tales sitis, quales illi, quos sanctus Athanasius notault, qui vestrum sensum, & affectum scripturis, & verbis spiritus sancti anteponatis. Dixit Moises in Leuiti. expostulans irate cum Eleazar & Ithamar sacerdotibus, cur nō comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ sancta sanctorum est, & data est vobis, vt auferatis peccata multitudinis (sic enim est apud 70.) & rogetis pro ea? an non collocatur hic ex parte priuatæ ipsorum deuotionis, ac dignitatis exauditio orationis in sanctis precibus & pijs oblationibus sacerdotum hoc est, in spiritu ex fide factis? Moisem ergo, immo Deū & scripturas eius reprehendunt, qui hanc doctrinam epistolæ Alexandri reprehendunt. Deinde intuens in hunc locum Leuitici Oseas propheta, & loquens de sacerdotibus, qui non erant, quales esse debebant ad propitiandum Deum pro populi peccatis, ad hoc enim instituti erant: Peccata, inquit, populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum subleuabūt animas suas, siue, vt est apud 70. in eandē sententiam, in iniquitatibus eorum accipiēt animas suas, & erit sicut populus, sic & sacerdos: & vlciscar super eū vias eius, quē locū his verbis interpretatur beatus Cyrillus in cōmē. huius prophetę: describā hic totā interpretationē ex Greco trāslatā. Facit, inquit, ad hoc intelligendū illud de hirco pro peccato scriptū, quādo iratus est Moises contra Ithamar & Eleazar, dicens. Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, (fuerat autem combustus hircus) quia sancta sanctorum est? hoc dedit vobis comedere, vt auferatis peccata multitudi-

Quod doctrina Alex. Pont. a Magd. reprehensa de exauditione orationis per oblationes, de dignitatem sacerdotū secundū scripturas tradita sit.

Athanasius.

Leu. 10.

Osee. 4.

Cyrillus.

nis,& propitietis pro eis coram Domino.deinde subiungit Cyrillus: Erát ergo medij inter Deum & populum comedétes pro peccatis, & precibus iram Dei placantes, & velut proprias animas offerentes in odorem suauitatis pro peccatis.hoc enim,inquit,significat aliquando in scriptura,accipere,quod enim erat paratum ad sacrificandū,& offerebatur, dicebatur accipi,vt in libro Num. cum de vacca ruffa præcipit Dominus, Præcipe, inquit,filijs Israel,vt accipiant ad te vaccam ruffam,pro eo,quod est, offerant,siue adducant, vt beatus Hieronym. interpretatus est, & de leproso mundādo;Pręcipiet,inquit,sacerdos,& accipient mundationi duas aues. Sic igitur hoc loco:Cum erunt,inquit,peccata populi, accipient sacerdotes animas suas,idest,offerent eas in sacrificium spirituale, scilicet viuentes recte,vt sacerdotes decet. Verū,qui adhoc,inquit,erāt assumpti,vna cū alijs peccabant,idcirco minatur illis Deus captiuitatem,ac seruitutē,ablaturumque se eorum gloriam, ita vt nihil intersit inter sacerdotes, & populum. Hactenus Cyrillus. An non collocatur hic quoque ab Osee propheta exauditio orationis sacerdotum pro peccatis populi, quod ad ipsos pertinebat,in deuotis precibus,& pijs oblationibus eorum, cum ait, peccata populi mei comedent?& in iniquitatibus eorum accipiēt animas suas?idest,auferent peccata populi; sicut dixit Moises in Leuitico, sacrificantes,scilicet digne pro eis:(dixit autem comedent, quia qui in sacrario operantur,quæ de sacrario sunt,edunt)& offerentes animas suas in sacrificium spirituale,scilicet viuentes recte,vt beatus Cyrillus,sicut dixi,interpretatus est. Quorsum vero minatetur Deus per Prophetā sacerdotibus, qui turpiter viuebant,quos alioqui necesse erat pro populi delictis offerre,si ad facilius exaudiendas orationes eorum non erat eorum sanctitas, ac probitas necessaria? si inquam (vt istorum verbis vtar) exauditio orationis in eorū oblationibus sanctis scilicet,& exaudiri dignis nullo modo collocabatur?Pont.ergo Alex.quod esset officiū sacerdotū, & quales esse deberēt,vt magis exaudirentur,optime,ac proprijs verbis Oseę prophetæ docuit,neq; tamē potuit calūniā Magdeburgēsium effugere. Deniq;, quā verū sit,quod sanctus Pont.Alex.secundū scripturas in epist.sua, quā vos Magd.accusatis,& tāquā falsam reijcitis,scripsit,quāto digniores fuerint sacerdotes,tāto facilius pro necessitatibus,pro quibus clamāt,exaudiri:& quod facilior exauditio orationis ex maiore dignitate orantis sacerdotis pendeat,quæ est alioqui Dei donum,multis exemplis scripturę sanctę demonstrari potest,quæ statim commemorabimus. Consistit autem hæc maior eorum dignitas,in orando spiritu,& veritate, quod est ex gratia Dei. De hac.n. maiore dignitate intellexit Alexander,quod dixit,sacerdotes quanto digniores fuerint,tantō facilius exaudiri. Quod vt suo more Magdeburgenses male interpretarentur,ad oblationem nudam,& ad dignitatem solam exteriorem sacerdotum totam exauditionem retulerūt, idest, quatenus sunt sacerdotes tantum,quod bonorum & malorum commune esse potest:qui quatenus sacerdotes sunt, non est alius alio dignior,quare non de hac dignitate loquitur Alexander,qui ait,quanto digniores sunt, tanto facilius exaudiūtur.& si.n.orationes ipsas sacerdotum,vt sunt ministri Christi ad offerendū in ecclesia positi,charisma ministerij sacerdotalis quātum decet,cōmēdet,sitq; sacrificiū eorū,quod ab eis offertur, semper nomine ecclesiæ deo acceptum, tamē quod ad eos ex gratia dei pertinet, facilius

Num. 19.
Leui. 14.
1.Cor.9.
In quo cōsistat dignitas sacerdotis, ex qua pendet exauditio orationis in epist.Alex. qđ Magd.male intellexerunt. Dignitatē orādi in spiritu & verita: e.ad dignitatem sacerdotis externam referri ab Alexan. per calumniam finxerūt Magd.

facilius ex audiuntur, cum ad sacerdotalem dignitatem ex ordinatione, dignitas interior ex spirituali merito accedit, cui ante cęteros tũ propter se,tum propter populum studere debent. In eiusmodi ergo oblationibus in spiritu & dignitate interiori sacerdotum inuocantium in veritate Dominum consistit facilior ista, de qua Alexan. Pont.loquebatur,exauditio orationis,quales oblationes fuerunt,quæ Deo secundum scripturam placuerunt,quas Clemens lib.7.commemorat,sic enim ait;Suscipe preces populi tui te in veritate inuocantium, sicut suscepisti dona iustorum in generationibus eorum, Abelis primum, Noe post egressum ex arca,Abraham post exitum ex Chaldæa,Isaac ad puteũ iuramenti,Iacob in Bethel,Moisis in Eremo,Aaronis in medio viuentium,& mortuorũ, Iesu Naue in Galgalis,Gedeonis in Petra,& quę sequuntur, ne omnes illas oblationes enumerem.Quod si ij,qui in sola fide Deum inuocant, omnes exaudiuntur, vt Magdeburgenses contra scripturæ sanctę auctoritatem tradunt,cur dixit Dauid. Prope est Dominus omnibus inuocãtibus eum in veritatẽ?aut si is,qui in sola fide inuocat, in veritate inuocat? cur Apostolus non satis habuit dicere, vt accederemus in fide ad deprecandum sacerdotem magnum super domũ Dei,qui est Christus? quod quidẽ si dixisset, facile erat istis de sola fide more suo interpretari:sed dixit,accedamus cum vero corde in plenitudine fidei,vt intelligeremus,non continuo vbi fides est, esse plenitudinem fidei cum vero corde,quæ esse nõ potest sine charitate:quæ fidei superædificata eandem fidem format,& implet,& sine qua fides non est plena,& perfecta.Rursus si in sola fide exauditio orationis collocanda est,& nõ in dignitate etiã orantis, cur dixit Dominus per Ezechielẽ,Tres viri isti,scilicet Noe,Daniel & Iob si fuerint in ea ciuitate,neque filios, neque filias suas liberabũt,sed ipsi soli liberabuntur? cur istos tres potius nominauit?quænam alia maior dignitas,quam fides sola in istis erat?aut si sola fides sufficiebat,cur fides aliorum non satis fuit, vt exaudirentur in liberatione sua?nec enim,si non habuissent fidem,filios,aut filias Danielis vocasset,qui filios secundum carnem nullos habuit, sed secundum spiritum; quos prophetia eius genuit.Sed persequamur iã ea, quæ deinceps ab istis notata sunt,& reprehensa.

Contra scripturas tradũt Magdeb. exaudiri eos,qui in sola fide deum inuocant.

Heb. 10.

Ez. 14.

Defensio doctrinæ beati Petri in epistola Clementis de orando pro mortuis, & de exequijs mortuorum,quam Magdeburgenses accusant contra scripturam epistolæ prioris eiusdem Petri,collatis testimonijs Zacharię,& Esaiæ ad interpretationem eius. Cap. 12.

„ ET quidem (inquiunt) pro mortuis orare,eleemosynasq; dare, & exe-
„ quias peragere,Petrus iussisse dicitur 1.Clementis.Sed hęc a sana do-
„ ctrina de oratione dissonare,& a Petro nusquam tradita esse,quis est,
„ qui ignoret?cum nihil horum in Petri litteris, nec alibi vsquam in scriptu
„ ra præcipiatur,&c.) Priusquam adhoc respõdeam,quia nihil nisi scriptum sit, recipitis,& quæ scripta sunt,vestro sensu,& auctoritate,spretis sanctorum patrum interpretationibus,interpretamini:venit mihi in mentem, vt quęram a vobis hoc loco,quod vos ipsi cruce signatis,ijdemq; vestros pueros docetis,vt frontes suas similiter signent,vbi in scripturis legistis?aut si nusquam legistis,cur contra scripturam facitis, qua vos prohibitum dicitis,ne vllus cultus sine auctoritate scripturę sanctæ Deo adhibeatur? Rursus

Quędã nobiscũ tenent Lut. in quibus cultum adhibent sine scriptura, quæ ipsos redarguũt de cõtemptu traditionum.

ſus quod ad appellationem nominis Ieſu,ſublatis pileis, caput detegitis, ex qua ſcriptura didiciſtis?aut cur ſonum vocis huius ſacræ, quē ſenſu aurium percipitis,honorandum eſſe putatis,& quidem apertione capitis, de qua tamen nihil eſt in ſcripturis,niſi cū vir orat in eccleſia; Ieſum vero crucifixum,quem in imagine ſua oculorum ſenſu percipitis. non putatis? an qui imaginem crucifixi videt,non videt crucifixum in imagine? non dico proprie re ipſa,& veritate,ſed χέσει,ideſt,habitudine,ſeu repreſentatione; alioqui,quomodo dixit,Apoſtolus Galatis, Ante quorum oculos Chriſtus proſcriptus, ſiue vt vis verbi græci eſt,depictus eſt?hoc enim ſignificat verbum Græcū προγράφειν depingere ante. Cur igitur naturæ,& ſcripturæ repugnatis? Sed de hoc alias. Si ergo vos iſta facitis,quæ & nos ſancte,ac religioſe facimus, ſi inquam, nobiſcum ſine vlla ſcriptura ſignatis frōtes ſigno crucis, & audito nomine Ieſu,& cum recitatur euangeliū caput etiam detegitis, quæ nos per ſucceſſionē eccleſiaſticæ traditionis iam inde a principio apoſtolicæ prædicationis vſque ad nos profectæ ſine ſcripto accepimus,cur tanta importunitate, & intemperie ſcripturam de omnibus,quæ in eccleſijs Catholicorum,vbiq; fiunt,& ſemper facta ſunt,exigitis?Eſto,nihil de orando pro mortuis ſcriptum eſſet; an non æquū erat, audire nos,cum vobis contentioſis reſpondemus, ſicuti Paulus reſpondere docuit;ſi contendere vultis,& ſcriptum exigere,nos talem conſuetudinem non orandi pro mortuis,non habemus,nec eccleſia Dei. Sed grauius adhuc eſt,quod quæcunque nō ſunt ita aperte ſcripta, vt quiuis de vulgo idiota ſine vllo etiam ſtudio,aut ingenio intelligere poſſit,ſcripta negatis, & vel paſſioni Chriſti,vel euangelicæ libertati derogare fingitis. Aggrediamur ergo prius,quę hic ab hæreticis obijciuntur,refellere,non quidem omnia,ſed quibus ſe illi magis iactant, & nos premi putant, vt poſtea ex ſcripturis ſanctis rationem pro mortuis orandi facilius demonſtremus. obijcit ex Apocalypſi beati Ioannis Caluinus, cū quo eſt hic Lutheranorum communis error,illud,Apoc.14. Scribe, beati mortui,qui in domino moriuntur, quia amodo iam dicit ſpiritus,vt requieſcant a laboribus ſuis, ideſt,ex ipſo nunc,inquit Caluinus,requieſcant,quare non eſt purgatoriū nec opus eſt precibus, cum iam nunc fruantur poſt mortem ipſa beata vita.Male vero Caluinus legit,& peius interpretatus eſt, non intelligens q̄d ſignificaret illud aduerbium tēporale ἀπάρτι, quod interpres vertit a modo,differt enim αὐτίκα,ſiue παραυτίκα, ideſt ſtatim, quod coniungit futurū tempus cū hoc nunc: ἄρτι vero,ſiue ἀπάρτι,ideſt modo, cōiungit præteritū tēpus,cū hoc nunc,notauit hanc ſignificationē,& differētiā Photius in ſuo lexico manu ſcripto. Exempla vero plurima ſunt in ſcriptura ipſa: A diebus inquit, Ioannis Baptiſtę vſque nunc ἕως ἄρτι:& pater meus, vſque modo operatur,item ἕως ἄρτι. Denique vbicunque interpres vertit, vſque nunc, aut vſque modo, ibi eſt hoc aduerbium temporale,quod,vt dixi,cū tempus præteritum cum pręſenti nunc coniungat,no poteſt accipi pro eo quod eſt,ſtatim,quod ad proximum tempus futurum cum hoc nunc coniunctū pertinet:quare nō poteſt intelligi, vt Caluinus interpretatus eſt, vt amodo requieſcāt; ideſt,ſtatim requieſcant, ſiue iam nunc,vt coniungat hoc aduerbium futurum tempus, cum hoc nunc: hoc enim non ἄρτι, ſiue ἀπάρτι facit,ſed αὐτίκα,Quare neceſſe eſt ſic legere:Beati mortui,q. in domino moriuntur amodo, ideſt, nunc,ſcilicet ex quo Chriſtus mortuus eſt

Gal.3.

Quod repugnantia ſit ab ſurda, appellationē nominis Ieſu honorare, audiēdo, & nō imaginem crucifixi, videndo cū is qui imaginem videt, & ſi non re ipſa habitudine tamē ſeu repreſentatione prototypum videat. 1.Cor.11.

Apoc.14.

Locus Apocalypſis cōtra purgatorium obiectus propter ignorantiam unius aduerbij.

Quid differāt amodo, & ſtatim,ſecundum grecas voces ἀπάρτι,& αὐτίκα.

& resurrexit,& ascendit in cœlũ,& nos conresuscitauit,& consedere fecit in cœlestibus,beati qui sancte,& pie moriuntur:etiam dicit spiritus,ideft, testimonium hoc spiritus Dei est.Declarat deinde spiritus,qui hoc beato Ioanni reuelauit,quorsum spectet nunc illa beata in Domino mors, nempe vt pie mortui,tandem requiescant a laboribus suis, & pręmium eorum ferant,quisque secundum opera sua:idcirco enim subiungit,opera autem eorum sequuntur eos;illa enim opera dicit, de quibus Paulus apostolus eodem spiritu scripsit:si cuius opus manserit, quod superædificauit,mercedem accipiet.Perinde itaq; est,ac si diceret,opera autem eorum manẽtia, quæ superędificauerunt ad instar auri,& argenti,& lapidum pretiosorum, sequuntur eos ad accipiendum,scilicet mercedem, ita vt ipsi salui fiant, transeundo quasi per ignem ad repugnãdas, & detergẽdas sordiculas admistas,Etenim si idem spiritus est,qui beato Ioanni hæc reuelauit, & qui illa,quæ supra interpretati sumus,in beato Paulo locutus est; consequens necessario est, vt nulla sit vtrobique discrepantia:esset autem discrepãtia, immo repugnãtia,si spiritus,qui in D.Paulo loquebatur,diceret,mortuos in Domino(hi enim sunt,qui superędificauerunt aurum, argentum, lapides pretiosos)saluos fieri transeũdo quasi per ignem: spiritus vero, qui in Ioanne,diceret saluos fieri,& iam nunc frui vita beata, vt Caluinus vult.

Alterum,quod hęretici obijciunt est,Quomodo scriptura Pauli stabit,quę ait,omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis,prout gessit siue bonum,siue malum, si est extra hanc vitam merendi ratio,& locus? aut quomodo non est,si mortui in Christo nostris precibus iuuari possunt?hoc olim hæretici obijciebãt:& hodie noui hæretici obijciunt, qui veterem hæresim iam olim damnatam renouare voluerunt.Quod ergo illis veteribus pater Ang.respondit, istis nouis responsum sit. scilicet non tunc animas pie mortuorum hoc in purgatorio mereri,sed dum in hac vita piè vixerũt,& pie mortui sunt, vt illic post mortem iuuari possent,meruisse.Legant noui hęretici in Aug. ipso si forte auctoritati tanti viri cedendum putent, respõsi huius sententiã tom. 3.c.110.item tom.4.de cura pro mortuis.c.1.& eodem tom.quęstio.11.ad Dulci.rursus tom. 10.de verbis apostoli 34.Sed quia traditioni,quę huius consuetudinis orandi pro mortuis causã est,& consuetudini,quę traditionem confirmat,& fidei, quæ consuetudinem omnium ecclesiarum seruat, ratio patrocinatur, vt Tertullianus de alia traditione in libro de corona militis scripsit,explicandum est nunc, quæ sit ratio huius consuetudinis a sanctis apostolis tradirę orationibus pie mortuos adiuuandi: vt iã hęc consuetudo,scriptura,de qua paulo post disserã,& ratione simul cõsistat.Explicemus ergo,quomodo,& qua ratione fiat,vt in hac vita mereamur,vt cum ab ea recesserimus,orationibus viuentium adiuuemur: scilicet hic est modus & ratio promerendi in hac vita, vt post mortem orationibus adiuuemur,si dum hic viuimus,orationes ecclesiasticas sacerdotũ, & illas in primis, quarum vtilitas,& fructus cęteras omnes vtilitates superat, non solum non repudiemus,& respuamus,sed potius studiose,& pie,ac reuerenter, & digne ab eis petamus.Quomodo enim digni sint, vt orationibus fidelium in altera vita adiuuentur,qui ecclesiasticis, & sacerdotalibus orationibus,quæ maximæ omnium vtilitatis causa sunt,adiuuari noluerunt? is autem oratione sacerdotis, aut aliorum fidelium illic adiuuari nõ vult,

Quid & qbus in locis Aug. pro purgatorio hæreticis respõderit.

qui, dum hic viuit, & a vita recedit, orationem sacerdotis absoluentẽ, vel omnino non petit: vel non petit digne, & idonee: sacerdos enim a Christo cuius auctoritate pœnitentem absoluit, gratiam remissionis petit, quã absoluendo administrat pœnitenti, & veniam oranti. idcirco absolutio, quã facit, oratio quædam est δραστικὴ καὶ ἐνεργητικὴ idest, efficax & operatoria; quæ dici potest oratio λυτικὴ, idest soluens: aliorum enim fidelium oratio non λυτικὴ, sed συλληπτικὴ, idest, non soluens, sed adiuuans est. Contra vero, qui cũ pietate, & desiderio gratiæ dei, & idonea dispositione aut hoc petit: aut si petere non potest, sic optat, ac desiderat, vt voto petisse videatur, huic inquam; quia pie vixit, & pie mortuus est, orationes sacerdotum, & aliorum fidelium, quibus se hic dignum præbuit, prodesse poterunt. non est hæc mea interpretatio, sed magni Dionysij, qui in eccle. Hier. c. de pie mortuis postquam sententiam apostoli de futura vniuscuiusque remuneratione secundum vitæ huius merita, confirmauit, & exemplo Hieremiæ, ac Samuelis, qui sacerdotes fuerunt, docuit, nihil orationes pro alio adhitas prodesse, si ille indignus sit, qui eis adiuuetur, explicans deinceps, quo modo tum in hac vita, tum in altera aliquis ad salutem precibus aliorũ fidelium adiuuari posset, si quis (inquit) sacrorum donorum cupidus, & ad ea participanda sancte dispositus, tãquam qui sit paruitatis suæ, & memor & conscius, aliquẽ ex sanctis viris adeat: sacerdotes dicit, hoc enim significat verbum ὅστις ὁ σπουδαίως περὶ τὰ θεῖα, ἑαυτὸν καθιώσας θεῷ, idest, qui rebus diuinis operã dat, & se deo cõsecrauit; sic interpretatus est hoc verbũ eruditissimus auctor Photius Cõstãtinopolitanus in eodẽ Lexico suo, qd̃ paulo ante dixi: sequitur, & ab eo petat, vt sit adiutor suus, & cõprecator: hoc facit sacerdos, cũ remittit peccata, simul. n. precatur cum pœnitente, cum eum absoluit. respexit hic Dionysius & ad epistolã beati Iacobi, cũ ait de oratione λυτικῇ, idest, soluente presbyterorum, & inducant presbyteros, & orent super eum, & paulo post subiungit, & si in peccatis fuerit, remittẽtur ei: & ad locum euangelij Matth. 18. cũ loquens de absoluendo, & ligãdo, subiungit, si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, idest, de omni peccato in quacunque re, fiet illis a patre meo, qui in cœlis est. Sic S. Pacianus antiquissimus auctor, & grauissimus in parenesi ad pœnitentiã hunc locum euangelij intellexit de duobus scilicet confitente, & sacerdote confessionem audiente. Sequitur deinceps, inde certe iste vtilitatẽ, quæ omnes vtilitates superat, reportabit. Quis non videt non conuenire hæc in preces, siue orationes aliorum fidelium præterquam sacerdotum? siquidem maxima omnium vtilitatum, quæ ab vllo ex fidelibus peti potest, & ab eo per orationem præstari, est salus animæ per remissionem peccatorum, quam sacerdos per potestatem, quam a deo accepit, ab eo impetrat: & administrat pœnitẽti: quod idem Dionysius declarat, statim enim subiungit, quam vtilitatem maximam dicat. consequetur enim inquit, diuina dona, scilicet remissionem peccatorum, iustitiam, & salutẽ animæ. sed quæ causa & ratio consequendi hæc dona comprecante sacerdote? diuina (inquit) bonitas, quæ hunc supplicem recipit: & ipsius, qui recipitur, pietas in deum, & reuerentia erga diuina dona, ac desiderium laudabile petitionũ; quas petiuit, & idonea sanctaque dispositio. Docuit hoc loco Dionysius, quæ sint, quæ afferre debet, qui a sacerdote petit, vt petat ei a domino, & administret dona ista, quæ diximus, quæ afferre, inquam debet, ne obstet

petitioni sacerdotali, quã petit, quod a theologis scholasticis dici solet, obijcem ponere. Deinde: ne quis iam dubitet, de hoc genere orationis, quod iudicio sacerdotali ad tribunal conscientię adhibetur, Dionysium loqui, subiungit, est enim hoc diuinis sancitum iudicijs, vt diuina dona ordine, & vt deum decet, participent, qui digni sunt, vt participent: & illa tribuant, qui digni item sunt, vt tribuant, & impertiant. tribuere autem, siue impartire diuina sacerdotibus ministris Christi conuenit propter charisma, quod in ecclesia acceperunt. Rursus postquam Dionysius docuit, qui sint, qui post mortem precibus viuentium iuuari possint, declarat, qui non possint, quod quia ex antecedentibus plane sequitur, subiungit. Hunc igitur ordinem sanctum qui contemnat, & misera inflatus elatione sufficere se ad conciliandum sibi deum existimet, & ἱερεῖς, idest, sacerdotes despiciat, immo si quæ deo indigna sunt, & non potius quæ digna, petat, ac vehemens & sibi conueniens desiderium donorum dei non habeat, ipse per se imprudenti petitione frustrabitur. Hactenus Dionysius. Hunc locum Dionysij Thomas quoq; Vualdensis auctor sui tẽporis doctissimus obseruauit ad respondendum hæreticis, qui pie mortuos orationibus viuentiũ iuuari sententię Pauli, quam diximus, aduersari existimabant. Sed dicis (inquit) qualiter iudicabit eum deus secundum opera, si iuuabitur precibus sanctorum? quia (inquit) hoc meruit, dum viueret, sanctorũ precibus adiuuari, & hoc etiam (inquit) dicit Dionysi. quod vnusquisque habebit retributionem, quam in hoc sęculo promeruit. Deinde interpretans, quomodo efficiatur dignus, dum viuit, vt post mortẽ adiuuetur, rursus citat Dionysium, inquiens, & subdit Dionysius huius primam dignitatem, si humiliter se subdiderit precibus sanctorum, credens se posse iuuari eis: qui autem repulerit, nunquam inueniet eas vtiles post mortem. hæc est prima indignitas, repellere officium orantis. hactenus ille. Qui vero sint, intelligendi sancti isti, quos Dionysius dicit, & quorum orantium officium nõ sit repellendum, vt Vualdensis dixit, iam est a nobis explicatum. vt igitur superiora summatim repetamus, qui in hac vita sacramentalem orationem sacerdotis, quæ maximam omnium vtilitatem affert, petit, eaque dignus efficitur, idem vt ęquum, ac decens est, simul efficitur dignus, qui post hanc vitam precibus sacerdotum, & cuiusque fidelis adiuuetur. fundamentum enim vtilitatis spiritualis ex oratione aliorum fidelium, siue in hac vita, siue post hanc vitam, est vtilitas hic participata ex oratione sacerdotali, quia qui remissionem peccatorum in hac vita a sacerdote non petit, non est dignus, vt ab vllo ex fidelibus, precibus, aut alijs officijs pietatis adiuuari ad salutem petat, siue in hac vita, siue post eam. Denique quia qui ab hac vita recesserunt absoluti siue actu, siue voto a peccatis suis per ministerium orationis λυτικῆς, idest soluentis sacerdotum, in quibus dominus posuit, sicut apost. ait, verbum reconciliationis, ij sunt in Christo mortui, ac proinde in communione sanctorum, qui in cœlo, & in terra sunt, cuius communionis participationem vsque ad finem firmam retinuerunt, cõsequens necessario est, vt a communione & societate sanctorum, quam in ecclesia esse confitemur, idest, ab ipsa ecclesia, & membris eius per orationes, & alia officia charitatis, & a sanctis, qui in cœlo sunt, si post hanc vitã ope indigent, adiuuentur. Hactenus de huius apostolicæ traditionis ratione, quę sententiam Pauli de futura eorum, quæ in hac vita tantum gessimus

Vnde existat, vt quis dignus sit, q post mortẽ precibus viuentium adiuuetur.

mus,remuneratione,confirmat,& explicat: & quod hæretici ex ea senten tia obijciebant,quasi nos post hanc vitam merita poneremus,aperte refel lit:& falsum esse conuincit.Deinceps vero,tametsi nihil referat,vt doctus Tertull. in libro de corona militis ait,vtrum consuetudo apostolicę traditionis scriptura, an ratione consistat, tamen quia hæretici semper nos ad verbum dei prouocant,non contenti sola ratione,age,demõstremus etiã ex scripturis sanctis,non dissonare,vt Magd.dicunt, hanc traditionẽ a sana doctrina de oratione:contineriq; vim eius traditionis in litteris beati Petri,quod ijdem Magdeburgen. negant, immo & in alijs scripturis. Petrus igitur proponens pœnas diuini iudicij impijs,qui reddent, inquit,rationem ei,qui paratus est iudicare viuos,& mortuos: vt seueritatem illius iudicij demonstraret,meminit iudicij,quod Dominus in diluuio exercuit in quo multi propter peccata correpti sunt, ne sicut Apostolus in epist. ad Corin.de quibusdã scripsit,cũ hoc mundo damnarentur, qui in carcerem inferni insuper detrusi pœnas etiã ibi soluerunt: vt iam dicere liceat hic:si iustus vix saluatur,impius & peccator vbi apparebunt? Itaque subiungit, paulo post idem beatus Petrus: Propter hoc & mortuis euangelizatũ est, vt iudicentur,quidem secundum homines in carne, viuant autem secũdũ Deum in spiritu.Proximo capite antecedenti,idest, tertio explicauit, de quibus nunc loquatur,nempe de ijs,qui increduli(inquit)aliquando fuerant,quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca.Dicite ergo nobis, Magdeburgenses, qui Purgatorium cum reliquis Lutheranis negatis,quis ille carcer sit, in quo Dominus descendens ad inferos,prędicauit?an fuit locus damnatorum? non credo dicetis,cum scriptum sit:in inferno nulla est redemptio.Deinde,quis dubitat, quin inter damnatos plerique,immo infiniti essent,qui nõ quidem aliquãdo, sed semper increduli fuissent,at hi,de quibus loquitur beatus Petrus,non semper,sed qui aliquando(inquit)fuerant increduli.Præterea damnati nõ fuerunt iudicati secundum homines per carnem in illo diluuio, vt viuerent secundum Deum in spiritu,sicut de illis dicit Apostolus, qui corripiuntur morte corporis, quod est iudicari in carne, ne cum hoc mundo damnentur, quod est viuere secundum Deum in spiritu, Iudicari enim dicit, secundum homines in carne,quando more hominum, qui non possunt occidere,nisi corpus solum, fit interitus carnis, vt spiritus saluus fiat. si igitur ille carcer, & locus tenebrarum, vnde iuxta prophetiam Esaię vincti,& qui in tenebris erant,post prædicationem, siue euangelizationem illam Domini exiuerunt,non erat locus damnatorum,neque sinus Patriarcharum,qui non in tenebris,nec in cruciatu,sed in luce & refrigerio erãt, consequens est,vt fuerit alius locus tertius,quem nos Purgatorium nunc appellamus,sicut Patres nostri appellauerunt. Quod si deletus est ille locus per passionem Christi,hoc enim fortasse dicetis,quia Christus pro omnibus satisfecit,qui lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo, purgationem peccatorum faciens, hac igitur ratione, nec ante aduentum Christi fuit ille tertius locus,quia quicunque pœnitentiam tunc egerunt, & pro peccatis satisfecerunt,non nisi in fide Christi venturi pœnitentiã egerũt, aut satisfecerunt. Quare si nos satisfaciendo derogamus passioni Christi præteritæ,& illi satisfaciendo derogabant passioni Christi futuræ: eadem enim est nostra,& illorum fides.igitur neque locus ille deletus est, neque illi,

1.Pet.3. 1.Cor.11. 1.Pet.4. 1.Pet.4. Locus epistolæ beati Petri de purgatorio. 1.Pet.3. 1.Cor.11. Esa.49. Quod necessario secundum scripturas præter sinũ patriarcharũ, & locũ damnatorũ, ponendus sit tertius locus, qui dicitur purgatorius.

illi,aut nos ſatisfaciendo, paſſioni Chriſti derogamus.ille enim ſatisfecit morte ſua,pro quo nos ſatisfacere non poteramus, ideſt, pro morte æterna,cuius nos eramus debitores:& perfecit ſua ſatisfactione,vt noſtra pro tẽporali pœna debita ſatisfactio in virtute ſatisfactionis eius valeret. An hæc parua ſunt?vt fruſtra pro nobis illum ſatisfeciſſe putemus, ſi vllo modo nobis ſatisfaciendum ſit,vt nobis obijcitis?Sed de illo carcere ad purgandum præter auctoritatem beati Petri,habemus etiam teſtimoniũ Zachariæ prophetę,fuiſſe apud inferos ante aduentum Chriſti, qui eſſent nõ in ſinu Abrahæ,nec vbi erat ille diues ſepultus in inferno, inter quem, & Abraham,& Lazarum magnum chaos firmatum erat: ſed qui eſſent in lacu non habente aquam,vincti ſpei,vt ait Propheta,ideſt,quibus eſſet ſpes exeundi,poſtquam eſſent ibi ſatis purgati, quod ipſum in vita per fidem, & charitatem meruerant.Probat autem hoc,quod dicimus ipſa etiam vniuerſa eccleſia,quę in officio funebrium exequiarum,vbique canit, libera me Domine de vijs inferni,qui portas æreas confregiſti, & viſitaſti infernum:dediſti eis lumen vt viderent te, qui erant in pœnis tenebrarum clamantes, & dicentes, aduenisti redemptor noſter. His ergo dixit, iuxta Eſaiæ prophetiam.Exite qui in vinculis, & qui in tenebris, reuelamini. Atque hæc quidem fuit Chriſti in carcere prædicatio,ſiue euangelizatio, quam beatus Petrus dicit.Si igitur eſt carcer poſt Chriſti aduentum, vt erat antea,in quo erant vincti ſpei,ideſt,quibus erat, vt dixi, ſpes exeundi aliquando ex vinculis,ac tenebris,ſiue vincti congregationis, vt eſt apud ſeptuaginta,ideſt,ex numero eorum, qui erant communione charitatis copulati,qui erant omnes tandem in regno cœlorum congregandi; qui enim perierant,non dicuntur a Propheta vincti congregationis, qui cum omnibus,& ſecum ipſi pugnant; ſi inquam,eſt carcer nunc, ſicut a principio,in quo tenentur vincti, qui in charitate Dei & proximi mortui ſunt, qua ſunt nobiſcum coniuncti,cum ope indigeant, vt inde, perſolutis debitis,exeant,nonne charitas poſtulat, vt eos orationibus & eleemoſynis adiuuemus,ſicut viuos adiuuare & poſſumus,& ſolemus?immo eo magis, eoque ſtudioſius,quo magis illi indigent,qui a vita receſſerunt,quam qui in ea adhuc ſunt,adiuuare debemus.Rurſus ſi euangelizatio illa Chriſti, quam beatus Petrus dicit, profuit vinctis illis in virtute mortis Deo patri pro eiſdem oblatæ,an non conſequens eſt,vt hymni, lectiones & preces, quæ in exequijs mortuorum ſecundum apoſtolicam traditionem in libro octauo Clementis de apoſtolicis conſtitutionibus ſcriptam pro ipſis in virtute eiuſdem paſſionis Chriſti offeruntur,eiſdem,proſint ſiue ad relaxationem ſupplicij,ſiue ad integram liberationem, vt Dominus nouit iuſtũ eſſe,qui iuſtus eſt,& iuſtitias dilexit:& æquitatem vidit vultus eius? hactenus de loco epiſtolę beati Petri. Sed quia Magdeburgenſes nihil horũ in epiſtola Petri eſſe,temere affirmant,ſed nec alibi vſquam(inquiunt)in ſcriptura præcipitur:doceamus nos contrariũ. Quęro enim,cũ obſecrat Apoſtolus ſcribens ad Timotheum,fieri obſecrationes,orationes, poſtulationes,gratiarum actiones pro omnibus hominibus, an non præcipit orare pro particularibus?niſi forte renouare vultis hæreſim VVbiclef,qui negabat,licere orationes vni perſonæ applicare contra auctoritatem ſcripturę ſacræ,& Chriſti atque Apoſtolorum exemplum, cum ſcriptum ſit: oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab eccleſia ad Deum pro eo, ſcilicet Pe-

Locus Zachariæ de purgatorio.

Luc. 16.

Zach. 9.

Eſ. 49.

Apoſtolica cõſtitutio de orãdo pro mortuis

Pſal. 10.

Locus Pauli ad Tim. de orãdo pro mortuis 1. Tim. 2.

Act. 12.

Colo. 4. 1. Thess. 5. Heb. 13. Luc. 23. Ioan. 11.

tro,& Paulus in epistolis suis frequenter petit orari pro se, & latro in cruce pro se orauit,& exauditus est,& Dominus pro Lazaro mortuo orauit, & infinita alia. Si igitur cum beatus Paulus præcipit orare pro omnibus hominibus, non excipit mortuos, non enim dixit, pro omnibus viuentibus in hoc sæculo, sed pro omnibus vt nō exciperet pie mortuos, viuunt enim & si non in hoc sæculo, qui in Christo mortui sunt, quorum est Deus, Deus autem non est mortuorum, sed viuentium: omnes enim animæ iustorum illi viuunt, sicut ait apostolica constitutio huius loci euangelici interpres: Præcipit ergo pro his, & illis; atque alijs in Christo mortuis, qui ad carcerem illum paulo ante secundum scripturas demōstratum deducti sunt. Sed dicetis fortasse; si Paulus doceret Purgatorium esse, facile vos concessuros præcipere Paulum, vt pro omnibus hominibus etiam mortuis oremus, quia iam esset certum egere illas animas nostris apud Deum precibus, sicut inter nos in hoc mundo alij aliorum precibus apud Deum indigemus. Videamus igitur, an hoc doceat Paulus, primo Corinth. cap. tertio, tritus quidem est locus, sed interpretatio eius germana & propria non est hæreticis nota.

Lib. 8. Clem.

Explicatio loci Pauli 1. Corinth. 3. de Purgatorio secundum propietatē verborum, & idioma scripturæ, & rationem consequentiæ, & collationem similium locorum Esaiæ, & Zachariæ: & quomodo illos paulus imitatus, & interpretatus est: & de Constitutione Apostolica accedente etiam consuetudine omnium Ecclesiarum exequias mortuorum semper, & vbique, etiam in Germania ante octingentos annos celebrantium. Cap. 13.

SI quis (inquit) superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, lignum, fœnum, & stipulas, vniuscuiusq; opus manifestum erit, dies enim declarabit, quia in igne reuelabitur: vniuscuiusque enim opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superędificauit, mercedem accipiet: si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Dixerat paulo supra, vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem, docet deinde, quam mercedem accipiet, si quidem bona opera fecerit, accipiet mercedem salutis ęternę, tametsi transeundo per ignem ad purgandum, si quas minutas sordes admistas cum illis bonis operibus habuerit, quæ sunt instar auri, argenti, aut lapidum pretiosorum: sin vero mala opera fecerit, accipiet mercedem detrimenti animę sentiendo ignem inextinguibilem. Duos itaque ordines ponit eorum scilicet, qui damnantur, & eorum qui saluantur: item duos ignes; vnum qui detrimentum adfert animæ, qui vret semper, quia non purgabit: alterum purgantem, per quem transitur sine detrimento ad salutem. Sed excutiamus singula loci huius, vt ita esse quod dicimus, ex ipsis Pauli verbis doceamus. Si quis, inquit, superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, significare hæc varias species virtutum, ac bonorū operū; quia nemo dubitat, non opus est per scripturas probare: quod vero lignū, fœnū & stipula, varia malorū genera significāt, quę sunt opera cōbustibilia, idest, digna gehēna ignis æterni, ex multis locis scripturę sanctæ licet intelligere. vt Esa. c. 1. de idolorū cultu loquēs, fortitudo (inqt) illorum

Locus Pauli ad Cor. de purgatorio cū pluribus locis scripturæ collatus.

Lignū, fœnū, & stipula secūdū scripturam varia peccata digna gehenna ignis significāt. Es. 1.

vt

vt ſtipula ſtuppæ.Fortitudinem vocat idola,quibus Iſraelitæ confidebant, & in quibus ſpem victoriæ collocabant. illorum itaque idololatriam dicit eſſe ſtipulam, ſignificans arſuros eſſe igne æterno propter illud peccatum.Sic beatus Cyrillus in commenta.Prophetæ huius interpretatus eſt, Cyrillus. quo in loco ait ſignificare lignum τὸ κατάπρηστον, ideſt inflammabile: fœnum vero & ſtipulam, τὸ ἀκάθεκτον,ideſt,non poſſe cohiberi flammam, & extingui,quod in euangelio dicitur ἄσβεστον, ideſt,inextinguibile.Rurſus beatus Baſilius in commenta.eiuſdem prophetæ in eodem loco ſtipulam ait ſignificare vitam inflammabilem,& incendio dignam.Nemo autē non intelligit,quę talem faciunt vitam, ideſt, incendio dignam, peccata eſſe mortalia.Item Malachias capit.quarto.Erunt,inquit,omnes ſuperbi,& fa Malach.4. cientes impietatem,ſtipula:& inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus omnipotens.quem locum explanans ſanctus Theophanes epiſcopus Theophanes. Nicææ,in ſymphonia veteris & noui teſtamenti, ſtipulam, inquit, vocat, τὸ ἄχρηστον καὶ τὸ εὔπρηστον operum eorum:ideſt,inutile & inflammabile operum.Denique in euangelio iuxta eundem tropum,& paleas,inquit, com- Matth.3. buret igni inextinguibili, & in euangelio Ioannis cum ſicco palmite,qui Ioan.15. facile comburitur,comparat eum, qui æterno igni traditur, mittetur (inquit) foras,ſicut palmes:& areſcit,& colligent eum:& in ignem mittent, & ardet.& beatus Hieronym.in commenta.Eſa.cap.65. ſic etiam intellexit,cum interpretans illum locum,opera eorum veteraſcent,ſic ait,vel certe hoc dicendum,quod opera eorum veteraſcent, quorum domus fundata ſuper petram permanet in æternum,& qui ædificauerunt ſuper fundamentum apoſtoli aurum,argentum,& lapides pretioſos,& econtrario eorum opera diſpereant, quorum domus fundata ſuper arenam ſubita tempeſtate ſubuertitur: & qui ædificauerunt ſuper fundamentū Chriſti lignū, fœnum,& ſtipulam. Redeamus ergo ad locum Apoſtoli:Vniuſcuiuſque, inquit,opus manifeſtum erit,dies enim declarabit, ſcilicet dies extremus Matth.24. mortis:ſic enim vocat euangelium,vt cum ait:Vigilate,quia neſcitis diem nec horam.Sequitur deinde,quia in igne reuelabitur,infinite, & vt ita dicam,indeterminate dixit,ſine articulo Græco ἐν πυρί, ideſt, in hoc, aut illo igne,ſcilicet opus bonum reuelabitur in igne,nempe temporali: opus malum in igne,ſcilicet æterno;idcirco ſubiungit:Vniuſcuiuſque opus quale ſit,ignis probabit,ignis,inquam,ille dictus: ideo enim articulum addi- Loquī Paulū de duplici genere peccatorū leuium, & grauium, & de duplici igne æterno, & temporali ex proprietate verborū, & idiomate ſcripturæ, & conſequentia verborum. dit hic.opus inquam bonum,quod Paulus vocat,opus manens, probabit ignis ſalutaris,per quem tranſitur ad mercedem ſalutis, de hoc enim opere ſubiungit,ſi cuius, ſiue alicuius opus manſerit, quod opus idem ſuperædificauit,iſte mercedem accipiet:opus vero malū probabit ignis detrimētum afferens. de quo opere rurſus ſubiungit;ſi cuius opus arſerit,quod aliquis ſuperædificauit(repetendum.n.eſt hoc a communi, ſiue per Zeugma) ille detrimentū patietur.pati autē detrimentū ad detrimētū ſalutis æternę pertinet ſecundū idioma ſcripturę.hoc quoq; ipſius verbi Græci etymologia declarat;dicitur.n. ζημιοῦσθαι, ideſt,detrimētū pati, quod verbū Gręcū Matth.16. interpres Gręcus Matthęi,ſiue beatus Ioan.ſiue alius fuerit,tum Marcus & Mar.8. Lucas ad æternam iacturam animę retulerunt; dicitur,inquam, quaſi ζωὴν Luc.9. μειοῦσθαι,ideſt,minui vitam:ei autem qui tēporali ſupplitio afficitur in purgatorio,vt purgatus,vita ſempiterna poſtea fruatur,cōſtat, nō minui vitā. Quod ſi vniuſcuiuſq; opus quale ſit,ignis probabit,ſcilicet bonū opus pro

babit ignis eo dignus: rursus malum opus probabit ignis item eo dignus, Quis enim dicat, eandem conditionem ignis conuenire in opus malum, & in opus bonum? Consequens est, vt non loquatur Apostolus hoc loco de igne æterno tantum. Si enim post hanc vitam ignis tantum æternus esset, qui longe differt ab igne temporali, & de illo igne æterno, & inextinguibili solum hic loqueretur, nunquam Apostolus de vniuscuiusque opere infinite dixisset, ἐν πυρὶ, id est, in igne reuelabitur, sed dixisset, ἐν τῷ πυρὶ cum articulo: sicut statim cum articulo dixit, ἡ ἡμέρα, id est, dies illa declarabit, quia non de vna qualibet die vitæ huius loquebatur, sed de illa vna extrema. Sequitur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. quia dixerat, si cuius opus manserit, mercedem accipiet: declarat modo quam mercedem, & quomodo, scilicet mercedem salutis; sicut dixerat prius, si cuius opus arserit, accipere eum mercedem detrimenti. Quomodo enim verisimile sit, quod Apostolus dicat, quam mercedem accipiat is, cuius opus arserit, scilicet mercedem detrimenti; & non dicat, quam mercedē accipiat is, cuius opus manserit? nempe accipiet mercedem salutis, quę est opposita detrimento. est itaque hyperbaton, componendaq; sunt, siue cōstruenda verba sic: si alicuius opus manserit, mercedem accipiet: ipse tamē qui mercedem scilicet accipiet, saluus erit, quasi per ignē: & hæc erit merces eius, scilicet salus quasi per ignem transeuntis sine detrimento instar auri. Obseruauit quoque hoc hyperbaton Oecumenius. Quod vero aurū, argētum, & lapides pretiosi, hoc est, opera bona, aliquas interdum sordes habeant admistas, a quibus repurgari debeant, siue per ignem pœnitētiæ in hac vita, qui est ignis metaphoricus, siue per verum ignem in altera, docet etiam propheta Malachias, cuius tropum Paulus hoc loco imitatus est cum opera bona, quæ sine detrimento a sordibus igne purgantur, vocauit aurum, argentum, lapides pretiosos. ait enim Propheta de aduentu Domini in carne prophetās: Ecce venit, dicit Dominus, &c. & paulopost: Sedebit conflans, & emundans argentum, & colębit eos tanquam aurum, & argentum, id est, eorum opera bona aliquas maculas leuiorum peccatorū habentia admistas, a quibus repurgari ea oportet. itaque quod prędixit Propheta de purgatione auri & argenti in hac vita per ignem pœnitentiæ in aduētu Christi facienda, simile aliquid dicit Paulus de purgatione post diem cuiusque extremum in altera vita non iam per ignem pœnitentiæ, quæ tunc sera erit, & intempestiua, sed per ignem verum, de purgatione, inquam, eius, qui ædificauit aurum, argentum: & lapides pretiosos, de quo ait, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Ne vero Magdeburgenses ac cæteri Lutherani nouum & inauditum esse putent, & ab scripturis sanctis alienum, accipere mercedem salutis transeundo per ignem ad purgandum sordiculas; ostendamus simile exemplum in Esa. cap. 9. quod Paulus hoc loco imitatus est, simulq; interpretatus in figura ignis æterni & purgatorij illud contigisse. Loquente igitur Propheta de illo igne Hierosolymitanæ calamitatis, interpretans locū Cyrillus Alexandrinus. Alij, inquit, perierunt ab impietate sua, & de his prædixit Propheta, Ardebit peccatum eorum, vt ignis. hoc scilicet contigit in figura eorum, de quibus nunc ait Paulus, si cuius opus arserit, detrimentū patietur, &c. alij, inquit idem Cyrillus, non perierunt, sed transierunt per illam calamitatē, tanquam per ignem, de quibus subiungit in eodem loco idem propheta:

Oecumenius. Collatio loci Pauli de auro, argento cū loco Malachiæ. Malach 3. Paulus Esaiam imitatus, & interpretatus in loco de purgatorio.

Es. 9.

Et erit populus quasi ab igne combustus homo. quasi ab igne dixit, quia, vt ait beatus Basilius hunc locum de Purgatorio interpretans, non minatur interitum, sed purgatorium. Similiter Apostolus dixit, Saluus erit qua si per ignem, ne intelligeretur de illo igne æterno detrimentum adferente, & in sempiternum vrente, quia scilicet non purgat, vt post consumptas sordes desinat vrere purgatum instar ignis purgatorij: sed intelligeretur de igne ad tempus vrente: & quidem secundum qualitatem sordium, quibus cōsumptis saluus euadat, qui purgatus est. id enim significat διὰ πυρός, transitum scilicet per ignem hunc aut illum temporalem: nō enim omnis ignis purgatorius est æque vrens, ac crucians, idcirco sine articulo Græco dixit hoc loco. Eodem pertinet locus alius Zachariæ prophetæ. ca. 13. quē imitatus quoque est idem Paulus. Prophetans enim sicut beatus Cyrillus in commentarijs huius prophetæ interpretatur, de bello quoque Romanorum, quo populus Iudaicus deletus fuit, vix tertia parte relicta, quæ misericorditer seruata est: Et erit (inquit) in die illa, dicit Dominus, duæ partes peribunt, & deficient; & tertia relinquetur in illa. & traducam tertiam partem per ignem, & vram eos, sicut vritur argentum, & probabo eos, sicut probatur aurum. & subiungit: Ipse inuocabit nomen meū, & ego exaudiam eum. ipse, inquam, sic probatus, & per ignem traiectus instar auri & argenti, inuocabit nomen Domini, & exaudiam eum, quod quidem significat, saluum fieri: sic dixit hoc loco Paulus, Ipse autem saluus erit, sic tamē quasi ignem. Quod igitur Zacharias dixit prophetice de paucis illis pijs Israelitis misericorditer seruatis transeundo per ignem illum calamitatis, ac deuastationis Iudaicæ, in figura illis cōtigit, sicut cætera alia. Vnde Paulus apostolus diuine ad eos transtulit, qui post hanc vitam salui fiunt transeundo scilicet per purgatorium ignē, qui sunt pauciores præ illis, qui dānabuntur ad ignem æternum, & vix tertia pars. Si quo studio Magdeburgenses & reliqui Lutherani scripturas sanctas conferendi, scrutandi, & intelligendi tenerentur, scio non displiceret eis hæc nostra mediocris in ijs ipsis scripturis diligentia, præsertim cum omnium veterum patrum iudicio tam difficiles sint, vt magnum laborem, & vehemens studiū, & in primis spiritum Dei requirant ad spiritualiter examinandum, quæ sancti Dei homines per spiritum eius locuti sunt. at vos sic scripturas sanctas legitis, vt historias mundi, aut etiam fabulas, siquidem multa in eis fingitis. Et quod vobis sine vlla de dogmatibus conquisitione visum est, hoc spiritui sancto & vobis visum esse putatis: neque repugnantia, neque consequentia, neque dictorum causas, neque naturas rerum, neque proprietates verborum, neque scripturarum idiomata, & figuras, neque œconomias scribentium, neque locorum cum locis collationes, neque interpretationes maiorum consideratis. Quare si in vos tantum intuerer, fortasse metuerem ne frustra laborarem: sed quia hæc in aliorum manus ventura sunt, qui vel non sunt decepti, vel a vobis seducti cupient, adiuuante Deo, a vestris erroribus & fallacijs extricari, libēter ad eorum vtilitatem hæc laboramus. Vt autem ad propositum reuertamur, si vllum in vobis iudicium esset, vel hoc solum vos mouere deberet, si iustus est Dominus, & iustitias dilexit, & æquitatem vidit vultus eius, quomodo æquum sit, vt idem genus ignis probet post hanc vitam bona & mala opera, quæ Apostolus vocat ardētia & manentia? dies. n. (inquit) declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque

Basilius.

Zach. 13. Paulus Zachariam imitatus & interpretatus in loco de purg.

Lutheranorū magistri nullo studio tenētur scripturas scrutandi, conferēdi, & intelligendi.

Quæ sint, quæ Lutheranorū magistri, & Magde. centuriatores in studio scripturarū negligant.

cuiusque opus quale sit, ignis probabit. Quod si per ignem transeundũ est ijs, qui aliquas leuiores maculas purgandas habent, quis erit ita crudelis, vt non solum opem non ferat, sed ferendam esse neget? vt vos negatis, qui impie & crudeliter contra sacram scripturam traditis nõ esse orandũ pro mortuis, cum, vt supra docui, iubeat scriptura orare pro omnibus hominibus, scilicet qui ope indigent, & adiuuari possunt. (nullos enim dicam iterum, excepit, qui pro omnibus dixit,) sunt autem huiusmodi, qui cũ leuioribus maculis mortui sunt in Domino: pro quibus Apostolorum constitutio, quam Clemens Romanus litteris mandauit, sic in libro 8. cap. 41. orare iubet. Oremus pro fratribus nostris, qui in Christo requieuerũt, vt Deus summæ erga homines charitatis, qui animam defuncti suscepit, remittat ei omne peccatum voluntarium & inuoluntarium: & propitius ei factus collocet eum in regione piorum τῶν ἀνειμένων, idest, solutorum. An non satis clare testatur ecclesia, cum sic orat, in carcere esse animam, pro qua orat; vt soluatur? orat enim, vt soluatur, cum orat, vt adducatur ad regionem eorum, qui soluti sunt. est igitur post hanc vitam carcer leuiorum macularũ purgatorius: & pro ijs orare, qui in eo sunt, sancti Apostoli in omnibus ecclesijs docuerunt; ab eis enim processit hoc verbum de orando pro mortuis, non a nobis, nec ad nos solos peruenit, idest, ad totum occidentem, sed ad totum etiam orientem. Siquidem in omnibus ecclesijs non solum occidentis, sed Orientis officia mortuorum orando, psallendo, sacrificando vsque in hodiernũ diem celebrantur. immo & in Germania ante octingentos annos celebrabantur a maioribus vestris, quorum vos progeniẽ esse, negare non potestis. Testis est Bugabilis monialis, quæ ad Bonifaciũ Germanicum Apostolum tempore Zachariæ Pontificis his verbis scripsit; Similiter deposco, vt oblationes Missarũ offerre digneris pro anima mei propinqui. idem in alia epistola rogat Leobguda monialis: rogo, inquit, vt pro anima illius preces offerre non renuas: necnon & matris meæ memoriam commendo tibi, quæ cognominata est Ebbel. Scribit Magnus Athanasius in libro de Synodis Arimini, & Seleuciæ aduersus Arianos, qui nouam fidem condebant. Si secundum ipsos, inquit, ab istis consulibus principium suum fides accepit, quid facient Patres, & beati martyres? aut quid facient illi, qui ab eis Christiana religione instituti sunt, & ante consules istos dormierunt? quomodo illos excitabũt, vt quod didicerint, obliteretur? & quod isti scribendo inuenerunt, in eos inferant? similiter in vos Magd. & Lutheranos omnes dicere licet, si a Martino Luthero cœpit verus cultus orandi non pro mortuis, quid facient Patres, & sancti Martyres? aut quid illi, qui ab eis in Christiana religione instituti sunt, & ante Lutherũ dormierũt? quomodo illos a mortuis excitabitis, vt quod male didicerunt, dedoceantur, & quod Lutherus inuenit, eis tradatur?

Impij, & crudeles, qui tradũt non esse orãdũ pro mortuis.

Apostolica cõstitutio de orãdo p̃ mortuis.

Per vniuersas ecclesias orientis, & occidẽtis exequiæ mortuorũ orando, psallendo, & sacrificando secũdũ traditionem apostolorũ celebrantur.

Orationes & sacrificia pro mortuis in Germania ante annos octingẽtos.

Si orare p̃ mortuis est cultus falsus, quid maiores & patres Germanorũ, & sancti martyres eorũ faciẽt, q. pro mortuis orauerunt.

De alijs locis scripturæ pro sacrificijs, & orationibus mortuorum in epistola ad Romanos, in Tobia, in Macab. in epistola secunda ad Corinth. in Eccle. in Apocalypsi non repetitis, quæ ab alijs scripta sunt de ijs, sed adiectis potius, quæ sunt prætermissa.

Cap. 13.

SEd veniamus iam ad alium locũ scripturæ. Ait enim Apostolus in epistola ad Romanos. Orationi instantes; memorijs sanctorum communicantes. sic enim legit beatus Hilarius in libello de synodis contra Con-

Ro. 12.

stan-

stantium, Augustinus lib. 2. contra Faustum cap. 21. sanctus Epiphanius hęresi 57. Optatus Afer Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum; beatus Ambrosius in episto. ad Roma. cap. 12. Sic item legit vsque in hodiernum diē ecclesia Mediolanensis in suo Missali. Origenes in commenta. epist. ad Roman. vtrumque legi obseruauit, siue memorijs, siue necessitatibus. Memorijs quoque legit Eustrathius Constantinopolitanus vetus auctor in libro de operatione animæ post mortem, cuius meminit etiā Photius in bibliotheca sua. Sic etiam legisse videtur Clemens Rom. Præcipit. n. in persona Apostolorum celebrare exequias mortuorum hymnis, precibus, & lectionibus sacris; deinde præcipit tribuere pauperibus ex bonis defuncti in memoriam ipsius, vt iam hoc sit cōmunicare memorijs sanctorum, orare pro pie defunctis (hos. n. vocat hic sanctos) & eleemosynas pro eis facere. Præterea esse sic legendum, ex eo quoque apparet, quod paulo supra dixerat idem Apostolus: qui tribuit, in simplicitate, quod quidem ad communicādum necessitatibus sanctorum pertinet: vt non opus esse videatur dicere iterum, necessitatibus sanctorum communicantes, quod perinde esset, qua si diceret, pauperibus tribuentes: quod, vt dixi, satis iam dixerat, dicendo Qui tribuit, in simplicitate, pauperibus enim tribuendum est. Non improbo lectionem, quæ nunc in libris nostris fertur: necessitatibus sanctorum communicantes; sed hoc dicimus, alteram lectionē, alterius esse interpretationem. cum enim legimus necessitatibus sanctorum communicantes, quas necessitates dicat, ex altera lectione intelligimus, quę dicit, memorijs sanctorum communicantes, nempe quas patiuntur post hāc vitam, qui sancte mortui sunt, sed cum leuibus quibusdam maculis. Rursus cum legimus memorijs sanctorum communicantes, quid sit hoc loco memorijs sanctorum communicare, ex altera lectione intelligimus, quæ dicit, necessitatibus sanctorum communicantes; esse scilicet necessitates eorū, qui pie mortui sunt quos oporteat adiuuare orando, & eleemosynas pro eis faciēdo. Deinde cum sanctus vir Tobias filio præcipiebat, vt poneret panem, & vinum super sepulturam iusti, an existimabat mortuos indigere cibo, aut potu? quis hoc dicat, nisi Gentilis aliquis delirus? aut nunquid secundum legem symbolice hoc fieri iussit? ne id quidem: nihil enim Moises de hoc pręcepit. quid ergo sibi voluit? aut vnde hoc didicit? scilicet spiritus charitatis eum docuit, iustos & sanctos, qui cum peccatis leuioribus per humanā infirmitatem commissis mori solerent, quæ post hanc vitam expiare oporteret, precationibus & eleemosynis eorum, qui cum ipsis charitate iuncti essent, adiuuandos esse. Ad hoc ergo iussit panem & uinum super sepulturam iusti ponere, vt qui ex eo ederent, pro mortuo iusto orarent. Vnde statim subiungit (& noli eum comedere, & bibere cum peccatoribus, admonens vt ijs impartiatur panis pro mortuo oblatus, qui sint Deum timentes, ac religiosi, vt eorum orationes pro mortuo exaudiantur. Durat usque in hodiernum diem per multas Catholicorum ecclesias in Hispanijs ac Gallijs hæc religio & pietas ponendi super sepulturas panem & vinum in vsum sacerdotum, vt pro mortuis orent. Dignus est enim operarius cibo suo, sicut Dominus dixit. Huc etiam pertinet, quod Apostoli constituerunt, quæ etiam traditio vsque in hodiernum diem durat, vt inuitarentur homines ad conuiuiū, vt cibū sumerent in memoriam defuncti, vt pro eo precentur: quibus præcipit apostolica cōstitutio sobrie comedere: & in

Qui auctores antiqui legant in epist. ad Ro. memorijs sanctorū cōmunicantes.

Quod vtraque lectio sit alterius interpretatio.

Tob. 4.

Vnde didicerit Tobias ponere panē & vinum super sepulturā, & quid sibi velit.

Apoſtolica cõſtitutio de comprandendo in exequiis in memoriam pie defuncti, vt ꝑ eo orent.

primis presbyteris,& Diaconis,vt poſſint eſſe alijs exemplo,& monere alios,ſi qui erũt modum tranſgreſſi.ita enim fit,vt ſicut ſanctus Tobias præcipit,non comedatur panis ſuper ſepulturam defuncti poſitus,neque bibatur cum peccatoribus.An ſunt Magdeburgen. & cæteri Lutherani ſapientiores,quam Tobias & ſancti Apoſtoli,& omnes eccleſiæ catholicorum, quæ hunc morem,& hanc pietatem, quam adhuc frequentant & colunt, a ſanctis Apoſtolis auctore & teſte Clemente Romano,acceperũt ? aut etiã ſanctiores,& magis eruditi in lege Moiſis,quam Iudas Maccabęus? qui facta collatione,miſit,ſicut ſcriptum eſt,duodecim millia drachmas Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum ſacrificiũ , bene & religioſe de reſurrectione cogitans:niſi enim eos,qui crediderant,reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum & vanum videretur orare pro mortuis, & quia ſperabat, quod ij,qui cum pietate dormitionem acceperant,optimam haberent repoſitam gratiam.Sed quia ſoletis,cum vos ſcriptura ſancta premit,negare canonicam eſſe : tametſi hos libros ab eccleſia receptos eſſe inter canicas ſcripturas teſtes ſunt Clemens Roman. beatus Hierony. in prologo,Aug. libro 18.de ciuita.Dei c.36.libro 2.contra epiſtolam Gaudentij c. 23. lib. 2.de doctr.Chriſti c.8.libro de cura pro mor. c.1. item Synodus Romana Damaſi,Synodus Carth.Synodus Afric. Synodus alia Romana Gelaſij,& Synodus Floren.ac Triden.tamen ſeponamus interim horum librorũ auctoritatem ſi non valent apud vos ad auctoritatem , at valeant ſaltẽ ad antiquitatem.Reſpõdete mihi,vnde didicit Iudas Maccabeus, quem vos ſaltem virum bonum,ſanctum,& in lege Moiſis eruditum,& feciſſe hoc, non credo negabitis,& ſi ſequendum eſſe non putetis,vnde,inquã,didicit pro mortuorum quoque peccatis fieri ſacrificia, niſi vnde Paulus quoque didicit,fieri pro mortuorum peccatis baptiſmata,quæ ad iuſtificationes culturæ,ſicut idem Apoſtolus vocat,pertinebant:Si mortui, inquit, nõ reſurgunt,vt quid baptizantur pro mortuis?ex eo, quod ritu ſolenni ſecundum legem fiebat,probat reſurrectionem eſſe. Scriptũ enim erat in Num. Qui tetigerit cadauer hominis,& propter hoc ſeptem diebus fuerit immũdus, aſpergetur ex hac aqua die tertio,& die ſeptimo:ſi die tertio aſperſus non fuerit,ſeptimo non poterit emundari.deinde ſubiungit: omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinium,& mortuus erit ſine hac mundatione,polluet tabernaculum Domini,& peribit ex Iſrael,ideſt,propter hoc peccatũ morietur:quia,inquit,aqua expiationis non eſt aſperſus , immundus erit , & manebit ſpurcitia eius ſuper eum.pro peccatis ergo eorum,qui cum pietate alioqui mortui erant,ſed ſine huiuſmodi baptiſmatibus, ſiue aſperſionibus:alij poſtea,qui de eis ſoliciti erant,baptizabantur,ideſt, aſperſiones illas,ſine quibus illi a vita receſſerant,ſibi per ſacerdotes legis adhiberi curabant ad ſatisfaciendum pro illis,quod quidem nunquam feciſſent, niſi iam crederent, quod poſtea Apoſtolus ſcripſit : Omnes nos manifeſtari oportere ante tribunal Chriſti,vt referat vnuſquiſq; propria corporis, pro vt geſſit,ſiue bonum,ſiue malum.In hanc enim fidem reſurrectionis, & remunerationis,quę reuelanda erat,concluſi in illis ſymbolis,& vmbris ſub lege cuſtodiebantur.Vt quid ergo,inquit Apoſtolus,baptizãtur pro mortuis,ideſt,mundantur a ſacerdotibus ſecundum legem pro peccatis eorũ, qui mortui ſunt ſine mundatione,ſi mortui non reſurgunt,ad hoc ſcilicet vt referat vnuſquiſque propriã corporis,pro vt geſſit, ſiue bonũ , ſiue malum?

2.Mac. 12.

Inde didicit Iudas Macab. ꝑ peccatis mortuorum fieri ſacrificia , unde Paulus fieri in vetere teſtamẽto pro peccatis mortuorum baptiſmata.
1.Co.15.
Num.19.

2.Cor.5.
Gal.3.
Explicatio loci Pauli obſcuri, vt quid baptizantur ꝑ mortuis, ducta ex ſcriptura, & antiquis eius interpretibus.

lum? ſic enim (ne ſine auctore, & quidem magno, & antiquo patre loquamur, vt ſemper facere ſolent Magdeburgenſes) ſanctus Ephrę̄n Syrus in teſtamento ſuo, ſiue in ſermone de morte ſua hunc Pauli locum interpretatus eſt. Si (inquit) mortui non reſurgunt, ait Apoſtolus, vt quid baptizātur pro mortuis; οἱ γὰρ τοῦ νόμου ἐπὶ προσδοκίᾳ τῆς ἀναστάσεως ἐν μυστηρίῳ συγκεκλεισμένοι κατέχοντο εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀνακαλυφθῆναι καθὼς ἀνέγνωτε, ὅτι ἐν προσφοραῖς λατρειῶν περιεκάθαιρον οἱ ἐν νόμῳ ἱερεῖς. Interpretemur latine. Qui enim inquit, in lege erant, propter ſpem reſurrectionis in myſterio tenebantur concluſi in eam fidem, quæ reuelanda erat, ſicuti legiſtis, quod ſacerdotes legis in oblationibus culturæ mundabant. Deinde concludit idem ſanctus Ephræn, ſi hoc illi poterant, multo magis poſſe ſacerdotes noui teſtamenti debitum mortuorum ſanctis oblationibus & precibus diſſoluere. Quanta vero ſit huius patris in eccleſia catholica auctoritas, teſtatur grauiſſimus auctor Hieronymus. ad tantam enim ait veniſſe illum claritudinem, vt poſt lectionem ſcripturarum publice in quibuſdā eccleſijs eius ſcripta recitarentur. Audetis ergo comparare vos cum ſancto Ephræn? Sed vt in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum, ſic quoque hunc locum Pauli interpretatus eſt Ephrę̄n ſyrum ſecutus Euſtratius presbyter Cōſtantinopol. in libro de immortalitate animę & operatione eius poſt libri mortem, cuius vt antea dixi, meminit etiam Photius Conſtan. in bibliotheca ſua. accedat etiam auctoritas Apollinaris veteris interpretis ſcripturarum. is enim interpretans illum locum libri Numer. Si mortuus fuerit ſine hæc mundatione, polluetur, & immunditia eius manebit ſuper eū, hæc (inquit ille) validiſſima ratio eſt contra Samaritanos. Etenim niſi eſſet poſt mortem ratio mundicitiæ, & immunditię, nunquam legiſlator de mortuo dixiſſet. Si mortuus fuerit ſine hac mundatione, immundicia manebit ſuper eum. Hactenus Apollinaris. Scripturam ergo negat, & cum Samaritanis facit reſurrectionem negantibus, qui negat mortuos ſine mundatione leuiorum macularum, non poſſe poſt mortem mundari, vt mundati reſurgant, tandem recepturi propria corporis, prout geſſerunt bonum, ſicut Apoſtolus ait. Præterea cum Eccleſiaſticus præcipit inquiens: Mortuo ne prohibeas gratiam, dicant nobis Magdeburgenſes, de qua gratia hic præcipi exiſtimant, niſi de gratia dati? Sic enim idem Eccleſiaſticus proxime dixerat, Pauperi porrige manum tuam, vt perficiatur propitiatio, & benedictio tua. Deinde, quia ſubiunxerat, Gratia dati in conſpectu omnis viuētis, quo præcipiebat omni petenti dare, ſicut eſt in euangelio, ne quis exiſtimaret, viuis tantum, qui petere poſſunt, & quos videmus coram petētes benefaciendum eſſe, ſubiungit ſtatim, Et mortuo ne prohibeas gratiam, ſcilicet dati. Dari ergo aliquid poteſt mortuo, quod ei opus ſit, & eum iuuet. Hoc autem, quod mortuo dare ſcriptura ſancta præcipit, cū aliud eſſe non poſſit, quam orationes, ſacrificia & eleemoſynæ, quæ pro eo fiunt ad emundationem ſordicularum in Purgatorio, cōſequens neceſſario eſt, vt qui & locum Purgatorij, & huiuſmodi gratiā dati mortuis neget, & prohibeat, vt Lutherani prohibent, idem ſcripturæ ſanctę cōtradicat. Hactenus ex ſcripturis ſanctis pro Purgatorio, & pro pijs animis defunctorū pietate noſtræ beneficētiæ in eo adiuuēdis. Teſtimonia, vero veterū patrū prætermittā nūc, q partim ex aliorū libris, partim ex meis de dogmaticis characteribus

1.Cor.15.

Num.19.

1.Cor.5.

Eccl.7.

Luc.6.

Qui purgatorium & orandū eſſe pro mortuis negāt, ſcripturis contradicunt.

bus peti possunt, ne eadem sæpius repetantur. vnus tantum ad illos ipsos testes nunc accedat Eusebius Alexandrinus, quem in libris nostris tū propter eius antiquitatem, ac sanctitatem, tum propter auctoritatem, quam ei Antherus pontifex in epistola sua tribuit, libenter citare soleo. is igitur in homilia εἰς τὴν κυριακὴν, μνήσθητι (inquit) ἐν τῇ προσκομιδῇ καὶ τῶν προαπελθόντων γονέων καὶ ἀδελφῶν. τοῦτο γὰρ ποιῶν, μεγάλην ἀνάπαυσιν παρέχεις τοῖς προαπελθοῦσι. πλήρωσον στὴν εὐχήν. Memento (inquit) in oblatione sanctæ scilicet Eucharistiæ, parentum, ac fratrum, qui iam de vita decesserunt: hoc si feceris, magnam eis requiem præbes; comple preces tuas. cum hoc vltimum addidit, inchoatas & quasi dimidiatas preces eas mihi iudicasse hic auctor videtur, quę pro viuis, & non etiam pro mortuis adhibeantur. Sed tempus est ad alia pergendi: nec enim propositum est mihi omnia dicere, sed quæ magis necessaria sunt, quæque ab alijs, qui ante me de eisdem rebus scripserunt, prętermissa sunt, qui a nec illi omnia dicere aut potuerunt aut voluerūt. Quod si adhuc Magd. nō crediderint, doctrinā Petri, quę est in epist. Clem. de exequijs mortuorū, & precibus, atq; eleemosynis pro eis faciendis, consonā esse scripturis sanctis, in eisq; hāc religionē, & pietatē mortuos adiuuādi, cōtineri, obiiciant, si quid prętera aduersus hęc habēt vt ad vtilitatē siue ipsorū, siue aliorū adhuc respondeamus, quod quidem scio non facient, ne magis ac magis de inscitia, & errore redarguantur.

Responsio ad illud in epistola Clementis 3. neminem iudicandum pro eo, quod ignorauit, cum uideatur contradicere euangelio, de seruo ignorante volantatem domini, & crapulante. Item responsio ad illud, quod in eadem epistola reprehensum est; quod merita Apostolorū Dæmonia eijcerent, quodque neutrum eorum Magdeb. intellexerint, ex verbis ipsius epistolæ demonstrari. Cap. 15.

PErgunt deinde Magdeb. accusare doctrinā harum epistolarū. His (in-
» quiunt) simile est, quod Clem. 3. dicitur, neminē pro eo, quod ignora-
» uit, iudicatū iri, sed tantū pro eo, quod quis sciuit, & nō fecit, cū tamē
» Christus dicat: seruus ignorans voluntatē Domini, vapulabit. Sed recite-
» mus, quę Clemens scripsit, vt intelligant, qui hęc lecturi sunt, neq; Clementem, nec euangeliū istos intellexisse: Si quis, inquit, sane audiens sermonē veri prophetæ velit recipere, aut nolit &c. & paulo post: igitur priusquam audiat quis, quod ei expedit, certum est, quia ignoret: & ignorans vult, & desiderat, quod non expedit agere: propter quod pro hoc non iudicatur. de eo loquitur, vt vos videtis Magdeburgenses, qui ideo ignorat, quod facere expediat, quia non prius audiuit, scilicet sermonem veri prophetæ, de quo proxime dixerat, si quis sane audiens sermonē veri prophetę &c. hic, inquit, non iudicatur propter hoc, quod ignorat, quomodo. n. secundū Apostolum, credere potest, nisi audiat? aut quomodo audiet sine dicente, vel prędicāte verbū? Fides. n. ex auditu est, vt idem Apostolus ait, auditus autē per verbū Dei. Auditum enim vocat hic scriptura, vt supra iterum dixi, reuelationē, quæ fit per spiritū Dei, ex qua fides existit, sicut ait Abdias propheta: Auditum audiui a Domino: & Esai. Quis credidit auditui nostro? idest, reuelationi nobis factę, siue cognitioni rerū nobis ostensarum? Sic igitur secundum hanc consuetudinem loquendi in scripturis dixit Clemens. Priusquam audiat quis, quod ei expedit, idest, priusquam re-
ue-

Rom 10.

Abd. 1.
Es. 53.

ueletur ei veritas,certum est,quia ignoret, & ignorans vult, & desiderat, quod non expedit,agere:& quia hic ignorat,non iudicatur pro hoc. Si.n. Cornelius non audisset,quid oporteret se facere,idest, baptizari,an esset pro hoc iudicatus?idest, punitus?minime.quomodo enim audire sine prædicante potuisset? Quare quicunque iudicantur, prius audiunt, quod verum est, & quod eis expedit agere. Subiungit deinde Clemens: Cum vero audierit causas erroris sui,& rationem veritatis acceperit,tūc si permanserit in his erroribus,quibus dudum fuerat præuentus, recte iam vocabitur ad iudicium,daturus pœnas,quia vitæ huius spacium, quod ad bene viuendum accepit, in ludibrijs consumpserit errorum. Qui vero audiens hæc,libenter accipit, & gratulatur, bonorum sibi doctrinam fuisse delatam,requirat intentus,& discere non desinat, vsque quo cognoscat, si est vere aliud sæculum, in quo bonis præmia præparata sint. Hactenus Clemens cum descripsit, qui iam per fidem a Deo sibi reuelatam cognouit Deum esse,& remuneratorem esse. Deinde subiungit: Et cum certus de hoc fuerit,gratias agat Deo,quod sibi veritatis lumen ostenderit,ac de cætero dirigat actus suos in omnibus operibus bonis, quorum sibi in futuro mercedem certus est præparatam esse. Hoc vero subiunxit conuenienter scripturis sanctis,ne quis falso,vt Lutherani tradunt,existimaret, posse hanc fidē,de qua loquebatur,esse perfectam, aut satis sine charitate, per quam fides in operatione mandatorum Dei exercetur. Deinde paulo post:Nam si me docente,inquit, ea quæ ad salutem pertinent, recipere quis abnuit,& animo prauis opinionibus occupato obsistere nititur, non ex nobis,sed ex semetipso habebit pereundi causam.debet enim iusto iudicio examinare quę dicimus,& intelligere,quia verba loquimur veritatis,vt cognitis ijs,quæ sunt,vt sunt,in bonis actibus dirigat viam suam.Huiusmodi ergo est seruus ille,de quo ait Dominus in euangelio: seruus nesciens voluntatem Domini,vapulabit paucis: de eo enim loquitur, qui alio docente voluntatem Domini,eam nescit,nescit inquam, quia scire nō curauit,aut noluit. itaque cum seruum vocat scriptura, satis clare significat, scire eum, habere se Dominū;qui autem audit habere se Dominum, simul audit,quod sibi expediat,scire volūtatem Domini: quod quidem si non faciat,sed potius per ignorantiam peccet, vapulabit quidem,tametsi paucis,si cum eo comparetur,qui scit voluntatem Domini,& non facit.ac Clemens quidem de ignorante loquitur priusquam audiat, quod sibi expedit.Notarunt præterea Magdeburgenses in eadem episto.3.Clementis, quod Apostolorum meritis attribuatur Dęmonum eiectio, cum tamē (inquiunt) scriptura verbo Dei, fidei, & nomini Christi eam vim adscribat, Matthę.16.In nomine meo Dæmonia eijcient.Hic quoque verbis ipsius Clementis in eodem loco positis,eosdem Magdeburgenses redarguemus,planumque faciemus,aut ipsos non intellexisse,quod Clemens satis alioqui perspicue scripsit:aut malitiose deprauasse. Recitemus ergo Clementis locum:Amen(inquit)dico vobis,si habueritis fidem sicut granum sinapis,dicetis monti huic,transi hinc,& transibit.deinde subiungit:huius vocis etiam vos ipsi documenta cepistis: & iam facta quædam per magistros nostros,ipsos videlicet Apostolos nō ignoratis.quia astātibus nobis eorū meritis dęmones cum passionibus,quas hominibus inuexerūt, trāsierūt,& fugati sunt.quę vero merita Apostolorū dicat,idest, quomodo me-

ruerint eijcere dęmones, satis ex eo, quod proxime dixerat, perspicitur, si quidẽ recitato, quod Dominus dixit; Si habueritis fidẽ sicut granũ sinapis, dicetis huic monti, transi hinc, & transibit, statim subiungit Clemẽs, huius vocis vos ipsi documenta cepistis, idest, huius fidei virtutẽ in Apostolis experti estis, scilicet cum ex huius fidei meritis dęmonia eijciebant: vnde statim subiungit, & iam facta quędã per magistros nostros, ipsos videlicet Apostolos, nõ ignoratis, quia astantibus nobis; eorum meritis dęmones transierunt, & fugati sunt. Quomodo.n. si proprijs meritis dæmonia eijciebant Apostoli, illius vocis, qua Dominus dixit habentibus fidem sicut granũ sinapis, dicetis huic monti, transi hinc, & transibit, documẽta ipsi prębuerunt eijciendo dęmonia? an non sunt hæc repugnãtia? sane sunt. nõ igitur merita Apostolorũ dixit, sed merita fidei, quæ in Apostolis erat, & in eis merebatur, hoc est, digna erat eijcere & fugare dæmones. Si fidẽ non habuissent Apostoli, quã Christus dixit habere oportere ad fugandos dæmones, non meruissent, siue non digni fuissent, qui fugarent eos. Ista ergo merita Apostolorum Clemens dixit, fidem inquam, quam habebãt munere Dei, quod iterũ atque iterum repetit Clemens, subiungit enim: Quia enim alij quidem homines patiuntur, alij patientes sanant, causa sine dubio vel patiendi, vel curandi noscenda est, quæ non alia esse quam patientibus quidem infidelitatis, curantibus vero fidei demonstratur. An nõ tribuitur hic aperte fidei tanquam causæ, dæmoniaci curatio? Deinde subiũgit: Infidelitas.n. dum non credit futurum Dei iudicium, peccandi licentiã præbet. peccatum vero, hominem passionibus obnoxium facit: fides autẽ futurum Dei iudicium esse credens, continet homines a peccato: non peccantes vero, non solum liberi sunt a dæmonibus, & passionibus, verum & aliorum Dęmones & passiones fugare possunt. Hic rursus fidei tribuitur, non solum continere hominem a peccato, & non peccantem liberare a dęmone, sed alios a dęmonibus liberare. Si in vobis Magdeb. fides ista esset, quam hic Clemens dicit, quæ viua perfecte crederet futurum Dei iudicium, non sic homines manifestis mendacijs deciperetis. Sed hoc non creditis, nisi fide infirma, & mortua, quæ caret energia charitatis. Vnde fit, vt omnia cœco odio acti ad calumniam rapiatis, nihil veriti, ne postea erubescendum sit in mendacio depræhensis. Postquam adhunc locum de fugatis dæmonibus meritis Apostolorum responsum erat, contuli has epistolas Romæ cum vetustissimo exemplari bibliothecæ Vaticanæ, in quo sic scriptum reperi, eorum meritis trinæ beatitudinis. Etsi enim ex antecedentibus, & consequentibus, vt docui satis intelligi potest, merita Apostolorum, quibus dæmones fugabantur, merita fidei, quæ in Apostolis erat, Clementem intellexisse: tamen cum ita, vt dixi, scriptum in antiquis reperiamus, non est amplius in hoc loco laborandum, si quidem expressa sint merita fidei Trinitatis, quibus Dęmones fugabantur. non enim meritum proprium apostolorum, sed meritum fidei Apostolorum in Iesum, & in patrem & in spiritum sanctum dęmonia ex corporibus obsessis expellebat. Sed respondeamus iam ad alia, quæ in accusatione Magdeburgen. sequuntur.

Locus epistolæ Clementis de vetusto codice emendatus.

De Constitutionibus ecclesiasticis, in vniuersum: & quomodo eas haeretici, ad legem seruitutis pertinere falso credant, & de lege libertatis, quid sit secundum doctrinam scripturae sanctae, & quid lex seruitutis, & quomodo haec Lutherus ignorauit. Cap. 16.

" SExto (inquiunt) sana etiam doctrina de libertate Christiana multis mo
" dis deprauatur. Variae enim traditioues humanę coaceruantur, quibus
" conscientijs laquei ponuntur, & opinio cultus & meriti affingitur, cu-
" iusmodi sunt de confessione auriculari 1. Clementis: de reliquijs fragmen
" torum post coenam Domini, de sacris vasis, de palla, ac velo, & alijs, vbi
" transgressoribus poena anathematis etiam a Petro statuta dicitur, Clemen
" tis 2. de vitanda menstruata, & de purificatione Clemen. 4. & quae sequun
" tur, quae suis locis recitabimus) Hęc omnia a sanctis Apostolis tradita, quę in sanctis scripturis non expresse legunt, traditiones humanas vocant isti: nullumque exemplum nobis relictum esse volunt ex eorum numero, de quibus Apostolus Paulus ad Thessal. scripsit: Tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram: neque volunt, vt illa Corinthiorum laus nobiscum communicetur, cum ait. Laudo vos, quod sicut tradidi vobis, traditiones meas tenetis: neque ea, quae in ecclesia Corinthiorum disposuit, sicut promiserat, cum ad eos reuersus est, ad vllam aliam ecclesiam catholicorum peruenisse volunt, si quidem quascunq; in ecclesijs nostris dispositiones per manus ab antiquis patribus acceptas, & summa religione & cultu ab ipsis Apostolorum temporibus seruatas retinemus, omnia ad humanas traditiones referunt: hisque tradunt, doctrinā de libertate Christiana deprauari, de quo prius disseram aduersus istos: postea sigillatim de ijs, quae notarunt ad hunc locum pertinentia. Illud tamen prius hic dicam, videri mihi Magdeburgenses, & reliquos magistros Lutheranorū similes esse illius Iudae Galilęi seditiosi, cui erat, vt Iosephus lib. 18. antiquitatum Iudaicarum cap. 2. scribit, immutabilis amor libertatis, ita vt profiteretur, quaeuis potius tormenta subeunda esse, quam vllum hominem appellandum dominum, cui consequens erat, vt nullis hominū legibus, aut constitutionibus parendum esse traderet. ac fortasse huius hęresis illa erat, de qua beatus Petrus in epistola sua secunda, Dominatum (inquit) contemnunt, audaces, sibi placentes, & quae sequuntur. Sed excutiamus quod in primis quasi huc pertinens ex epistola beati Pauli ad suā perditionem isti deprauant: Pretio (inquit Apostolus) empti estis, nolite fieri serui hominum. Docuit Apostolus, omnes in Christo tum liberos, tū seruos aequales esse, qua libertate, sicut idem ad Galatas scripsit, liberauit nos Christus: itaque & seruos libertos esse Christi: & liberos seruos eiusdem, & vtrosque conseruos pretio redemptoris nostri emptos: quamobrē cauendum esse, ne propter seruitutem humanam non simus serui Christi, in quo admonuit, quod idem ad Ephesi. scripsit, oportere inuicem subiectos esse in timore Christi. Sed quia illud, Pretio empti estis; nolite fieri serui hominum, ex eorū numero est, quae beatus Petrus dixit difficilia esse intellectu in epistolis Pauli, quae indocti (inquit) & instabiles ad suam perditionem deprauant, erant enim, qui male illud interpretantes, existimarent non esse parendum Principibus Gentilibus, ex quo fiebat, vt euangeliū vituperaretur, quasi doceret, non debere esse subditos Christianos dominis non Christianis, idcirco beatus Petrus: subiecti (inquit) estote omni

2. Thess. 2.

1. Co. 11.

Noluit Magde. cōmunicari no. bisců laudem, quā tribuit apo. sto. Corinthijs, quod tenerent traditiones.

Magd. & cęteri Luthe. similes Iudae Galilaei.

2. Pet. 2.

1. Cor. 7.

Gal. 5.

Eph. 5.

2. Pet. 3.

1. Pet. 2. ni humanę creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue Ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudē vero bonorum, quia sic est voluntas Dei, vt obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. deinde subiungit: Quasi liberi, & non quasi velamē habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei. Interpretatus est, vt mihi quidem videtur, quod Paulus dixit: Precio empti estis; nolite fieri serui hominum. perinde.n. hoc esse puto, ac si diceret: subiecti estote ijs, qui vobis præsunt, ita vt liberi sitis a peccato, qua libertate Christus nos liberauit, qđ est subiectos esse, & seruire in Domino. Cauete autem, ne prætextu libertatis Christianę, sanctiones ac leges humanæ potestatis detrectetis. Itaq; cum Paulus vetat fieri seruos hominum, non vetat fieri seruos hominum propter Deum, & placere illis in bonū ad ædificationem, vt idem Apostolus ad Roman. scripsit, facientes voluntatem eorum, hoc enim est, quasi liberos esse; sed vetuit fieri seruos hominum ad peccatum, & in contumeliā redemptoris nostri. Qui ergo obseruatione eorum, quę religiose in ecclesia ordinata sunt, doctrinam de Christiana libertate deprauari tradunt, hi potestatibus obedientiam negant, quasi velamen habentes malitiæ libertatē, vt beatus Petrus de similibus dixit; idest, falsam speciem libertatis Christianæ, licentiæ suæ malitiose prætexentes. quid enim peccati exprobrare, aut obijcere possunt isti in ijs, quæ a prępositis ecclesiarum, sanctis pontificibus, & concilijs constituta & præcepta sunt ad reuerentiam, religionem, decorum, & ordinem in diuinis rebus pertinentia; quod propter peccatum cum libertate Christiana conuenire non possit? Si Magdeburgenses intelligerent, quæ sit lex libertatis, quam scriptura sancta dicit, & in quo sita sit libertas, qua Christus nos liberauit, & quę rursus seruitus illa legis, qua liberati sumus, nunquam ista dicerent, quæ nunc dicunt. Explicemus ergo nos hoc secundum scripturas sanctas, doceamusq; non magis sanam doctrinam de Christiana libertate cōnstitutionibus ecclesiasticis deprauari, quam decalogo deprauetur. Cum igitur euangelium eadem alioqui prohibeat, quæ lex Mosaici decalogi: hoc tamen pręstat euangelium, quod lex iram operatur, occidens statim transgressores sine vlla misericordia, & nominem iustificans, qui ex lege fit, sicut Apostolus docet, idest, qui faciat opera legis timore carnali supplicij legis: hi.n. sunt, & dicuntur ab Apostolo esse ex operibus legis: euangelium vero non occidit peccatores, sed parcit, iudicium futuro iudicio reseruans: iustificatque eos qui ex fide sunt: idest, qui non secundum legem seruitutis ex timore carnali, sed ex charitate in Deum faciūt opera legis, hoc.n. est esse ex fide sicut idē Apostolus loquitur. qui.n. perfecte & vt oportet credit, idem etiā diligit: & qui diligit, sermones eius, quem diligit, sponte facit; vnde lex non est, vt Apostolus ait, posita iustis, quia scilicet fidē habent cū dilectione, ex qua fide viuunt, & operantur per charitatē opera illa legis grauiora, quę euangeliū dicit, nō autem operantur quasi ex lege, idest ex timore supplicij mortis, sicut scriptum est, Irritam quis faciens legem Moisis, sub duobus, aut tribus testibus, sine misericordia moritur; iustis (inquam) non est posita lex seruitutis. Vt enim ait Clemens Romanus in lib. vi. de constitutionibus apostolicis, loquens de lege liberatis. Voluntatem hominis rursus liberam reliquit Dominus non præsenti, eademque breui morte mulctans, vt sub lege, sed iudicium in alterum sæculum reijciens, vt sub lege

[Marginal notes: Gal. 4. — Rom. 15. — 1. Petr. 2. — In constitutionibus ecclesiasticis nihil obijci potest contra libertatem christianam. — Luterani magistri neque quid sit lex, libertatis, neq; quid lex seruitutis, a qua liberati sumus, intelligunt. — Lex libertatis non magis depranatur constitutionibus ecclesiasticis, quem lege decalogi. — Rom. 4. — Heb. 10. — Gal. 3. — 1. Tim. 1. — Matth. 23. — Heb. 10. — De lege libertatis in constitutionibus apostolicis lib. 6.]

lege,ſed iudicium in alterum ſęculum reiiciens.hactenus Clemens. Hoc autem magis adhuc idem Apoſtolus paulo poſt declarat. cum enim dixiſſet:& ſi quid aliud ſanę doctrinæ aduerſatur,quę eſt ſecundum euangeliũ gloriæ beati Dei,quod creditum eſt mihi,interpoſuiſſetq; ea,quæ proxime ſequuntur ad hanc diſpẽſationem ſibi creditam pertinẽtia,rurſus more ſuo redit ad continuandum propoſitum, ſubiungens:ſuperabundauit autem gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum fide & dilectione,vt perinde ſit,quaſi diceret,ſublata parentheſi,quę obſcuritatem periodo adfert,ſciẽtes hoc,quia lex non eſt poſita iuſto,ſed iniuſtis & non ſubditis:ſuperabũdauit autem gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum fide & dilectione, in quo quidem docet differentiam legis & euangelij,ſiue præſtãtiam potius euangelij ſupra legem,in eo ſcilicet,quod commune erat legis,& euangelij,ideſt,quantum ad decalogum.lex enim decalogi Moſaici iubebat, & vetabat,vita & morte propoſitis: quæ ratio iubendi & vetandi bona erat, & vtilis ijs,qui terrore,& ſupplitio præſenti indigebãt,nunc vero, inquit, ſuperabundauit gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum fide & dilectione. eadem enim iubet,& eorum contraria vetat euangelium.ſed non operãs iram & ſtatim occidens, vt lex illa ſeruitutis antiqua:immo, vt Clemens ait,reijciens iudicium mortis in alterum ſęculum, & hic gratiam tribuens operanti ſecundum legem libertatis, ſiue ſecundum legem gratiæ,id eſt, operãti ex fide ac dilectione.Hæc eſt,vt hoc obiter obſeruetur, illa,quam Dominus à nobis in euãgelio requirit,ſuperabundantia iuſtitiæ noſtræ ex fide ſcilicet,& dilectiõe ſupra iuſtitiam ſcribarum & Phariſęorũ,q̃ ex lege erãt, qđ ergo a Paulo de lege ſeruitutis dictũ eſt,nõ eſſe poſitã iuſto,hoc pater & magiſter veſter Martinus lutherus dux euangelicorum primus ad legem libertatis pertinere voluit: & quod de operibus ſecundum legem ſeruitutis ab Apoſtolo ſcriptum erat, ad opera ſecundum fidem & dilectionem retulit:ita vt doceret,non eſt opera neceſſaria, neque neceſſariã legem ad operandum, ſed tantum ad oſtẽdendum peccatum: vnde Hunc vos magiſtrum & ducem ſequentes traditis, omnes leges eccleſiaſticas cum euangelica libertate pugnare, quas tamen neceſſe eſt non magis pugnare,quam decalogum, cum æque illarum legum , ſeu conſtitutionum opera,atque opera decalogi ex fide & dilectione facere oporteat,ſi iuſtitia noſtra pluſquam ſcribarum & Phariſæorum abundare debeat: & vtraque ſi negligantur, ſupplicio mortis, in altero ſæculo ſubeundæ ſancita ſunt. immo illud etiam dicendum eſt, quo magis lutheranos magiſtri & prophetæ ſui pudeat,legem,quæ non iuſto, ſed iniuſtis,& non ſubditis poſita eſt,cuiuſmodi ſit, ſi hoc feceris,aut illud nõ feceris,has, aut illas pœnas dabis,legem illam eſſe,quæ duros,& obedire nolentes terroribus,& ſuppliciorum minis impellit:non autem,quæ ijs,qui recte viuere volunt, quæ facienda ſunt,& quæ vitanda,declarat, & de eis admonet, ad eaque inuitat,& ducit nõ ſolum ex ſcriptura ſancta, vt iam demonſtratum eſt, intelligimus, ſed ipſa etiã ratio naturalis hoc docet. Hinc enim Plato in libro de legibus ix.turpe eſt(inquit)quodammodo,legibus ſancire, quæcunq; in huiuſmodi ciuitate facturi ſumus, cuius ciues bonos futuros dicimus, & ad ſtudium virtutis recte ſe habituros.velle.n.vt quis in tali ciuitate bene morata natus ſit, qui ita nequitiæ aliorum turpiſsimorum particeps ſit futurus,vt oporteat legibus,& minis præcauere, ſi quis eiuſmodi exiſtat,

turpe

1,Tim.1.

In quo præſtet euangeliũ legi quantũ ad decalogũ alioqui communem legis & euãgelij ſecundũ apoſt.

Quæ ſit ſuperabundantia illa iuſtitiæ, quam dominus ſupra iuſtitiã ſcribarũ & Phariſęorum requirit.

Quod in epiſt. ad Tim. de lege ſeruitutis ſcriptũ erat,ad legem libertatis Lutherus retulit.

turpe est quodammodo, vt dixit sed quia non vt antiqui illi legislatores, qui ipsi ex dijs nati, filijs deorum leges scribebant, sed vt homines generi hominum nunc leges scribimus, non est inuidiosum metuere, ne quis ciuis sit inflexibilis, qui adeo durus natura existat, vt nō magis animus eius molliatur, quā semina illa, quæ in cornu sata, ita durescūt, vt nec igni molliantur: hi igitur legibus, quamuis ita validæ sint, non flectuntur quorum causa legem de sacrilegio & si non grate primum scribimus, si quis hoc cō mittere audeat. Deinde subiungit alioqui ciuem bene educatum, non est, quòd velimus, aut, speremus, hoc morbo vllo vnquam tempore laboraturum. verum famuli istorum, aut peregrini, & peregrinorum ministri multa huiusmodi aggredi queant: maxime ergo propter hos, tametsi vniuersæ generis humani infirmitati metuam, legem de sacrilegis dictabo & de alijs huiusmodi, quæ ad curandum difficilia sunt; aut sanari nō possunt. hæc Plato quę quia vera sunt, nostra sunt vt ait Iustinus in priore apologia. Platonem ergo non scriptura diuina, sed natura solum docuit, legem scilicet timoris, quam nos legem seruitutis vocamus, iniustis scribi ad cogēdū eos metu pœnæ, non autem ijs, qui naturaliter sicut apostolus ait, ea quæ legis sunt, faciunt, qui sibijpsi sunt lex non scripta, sed nata, qui ostendunt sicut idem apost. ait, opus legis scriptum in cordibus suis, at lutherum neque scriptura docere hoc potuit, quia non legis libertatis patronus esse voluit sed licentiæ, quæ facit, vt idem Plato libro. 3. de legibus ait, ne legibus sub iecti esse velimus. sed illud præterea non minus fatuum est, quod Philippus Melanchthon princeps discipulus lutheri in visitatiōe saxonica his verbis scripsit, cum vellet esse corrector, & moderator doctrinæ magistri sui, qui liberum arbitrium prorsus tollebat, voluntas humana vis est libera, vt facere possit iustitiam carnis, seu iustitiam ciuilem, vbi lege, & vi cogitur, vt non furari, non occidere. Deinde subiungit rationem. quia Paulus (inquit) docet esse quādam iustitiæ partem, quam caro coacta suis viribus faciat Rom. c. 2. gentes natura faciunt, quæ legis sunt. Quid autem faciūt, nisi ciuilem iustitiam? exigit autem deus iustitiam hanc. 1. Tim. c. 1. lex est in iustis posita. Hæc ille. qui si duos versus Pauli antecedentes contulisset, & considerasset, quibus plane conuincitur, non intellexisse, quæ hic scripsit, & de quibus affirmauit, nunquam ea scripsisset: neque sic opinatus esset. Dixerat ergo apost. non enim auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur, scilicet apud deum, hoc enim necessario repetendum est ἀπὸ κοινοῦ. deinde subiungit statim exemplum eorum, qui in lege naturę sine vlla lege foris scripta iuste coram deo viuentes, apud deum iustificati sunt, qualis erat Iob, cum enim inquit, gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quę legis sunt, faciunt, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. Docet itaque hic Paulus, quemadmodum gentes in lege naturæ iustificari poterant apud deum, faciētes scilicet, quæ legis sunt, vt eis natura institū erat. Deus enim adhoc & excitabat, & adiuuabat, cum non resistebant. Philippus vero non intelligens quid diceret, & epistolę Pauli antecedentibus, & consequentibus repugnans, sic ait, Paulus docet esse quandam iustitiæ partem, quam caro coacta suis uiribus faciat Rom. 2. gentes natura faciunt, quę legis sunt. si enim de iustitia carnis hic locutus est Paulus, quorsum cum dixisset in Iudæos, qui de lege scripta gloriabantur, non enim auditores legis iusti sunt apud deum,

Neque natura neq; scriptura Lutherum docuit, quod Platonem sola natura.

q̄so Philippus Melanchthon voluit esse corrector, & moderator Lutheri in libero arbitrio.

deum,sed factores legis iustificabuntur,statim subiecit ad demonstrandũ exemplo quod dixerat de ijs,qui facientes legem iustificantur apud deũ, cum enim gentes &c.ex hoc ergo loco dogma peruersum Melancthonis de libero arbitrio,ab ipso met auctore redarguitur.Etenim si ex loco isto praue intellecto de iustitia carnis,quæ meretur laudem solum apud homines,concluditur secundum Philippum libertas voluntatis ad faciendã iustitiam carnis,ergo multo magis ex eodem loco necessario intelligendo de iustitia spiritus,quæ laudem habet apud deum,concluditur secundum apostolum libertas voluntatis ad faciendam iustitiam spiritus,ex qua homo iustificetur. Deinde quo magis intelligatur absurda Philippi repugnãtia,si illud quod Paulus ait.1.Timo.c.1.lex est iniustis posita,adhoc quod Paulus dixit in epist. ad Rom.c.2.de gentibus,quæ natura faciunt,quæ legis sunt,pertinet,vt Philippus affirmat, ergo iniustæ erant istæ gentes, de quibus Paul.ait,cum enim gentes,quæ legem non habent,natura, quæ legis sunt,faciunt,&c.Præterea si iustitia ista carnis ad deum relata, licet ex timore ac per vim facta,bona est,ergo non potest fieri solis viribus naturę vt Philipp.existimat:aut si dicit,posse,iam se Pellagianum faciet. quod si non vult Pellaglanus esse,& concedat, opus esse gratia dei ad faciendum iustitiam istam carnis,si ista gratia dei quæ ad naturã accedit adiutrix, nõ priuat voluntatem libertate,cur maior gratia, quæ accedit ad operandam iustitiam spiritus,quæ laudem meretur apud deum, libertate naturali priuet? quasi maior gratia magis sit inimica naturæ.in has difficultates,& absurditates,ac repugnantias se coniecit Philip. quia existimauit,cum Paul. dixit,natura quæ legis sunt,faciunt,solum vires naturales dicere, idcirco postquam citauit Paulum dicentem,natura quæ legis sunt faciunt, subiungit ipse,quid autem faciunt,nisi iustitiam ciuilem?quasi iustitia ciuilis,quę ad deum referatur,viribus tantum naturæ fieri possit.Quanto melius Philon Iudæus, & si Paulum fortasse non legit,intellexit, quam iustitiam, & quomodo natura illã facerent gentes illę,quę recte viuebant,quas Paulus dicit apud deum iustificari,quãto inquam melius quam Melancthon; qui Paulum legit? sic enim Philon ait in extrema parte libri de præmijs. αὗται μὲν αἱ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀγαθῶν ἐσὶν εὐχαὶ καὶ τοὺς νόμους ἔργοις ἐπιτελούντων χάριτι τοῦ θεοῦ τὰ καλὰ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητα σεμνοποιοῦντος καὶ γεραίροντος. idest,hæ sunt preces pro bonis hominibus,qui quæ legis sunt,faciunt gratia dei,qui ea,quę honesta sunt,propter similitudinem,quã cũ ipso habent, honore,& præmio afficit.hæc ergo sunt opera,q̃ ait scriptura perficiẽda esse gratia dei.Sed de his hactenus.faxit deus,vt si qui ex discipulis istorum hæc legerint,intelligãt,tandẽ,in quãto errore de libero arbitrio magistri sui versentur. Atque hactenus de humanis cõstitutionibus in uniuersum.

Exẽpla uero traditionum humanarũ,quibus ponũtur,vt isti aiunt, laquei conscientijs, & opinio cultus & meriti affingitur, posuerunt præceptum de confessione auriculari 1. Clemen. & de reliquijs fragmentorum post cœnam, de vasis sacris, de palla & alijs,vbi (inquiunt)pœna anathematis etiam a Petro statuta dicitur, Clem.2.respondeamus ergo de his prius, postea de alijs.

Defensio doctrinæ beati Petri in epist. Clemen. de confessione auriculari, & collatio eius doctrinæ, cum epistola 2. eiusdem beati Petri, & cum loco Salomonis in Prouerbijs, & cum epistola prima beati Ioannis, & explanatio horum locorum, & quod confiteri in genere se peccatorem, non facit erubescere, & quomodo beatus Ioannes in epistola sua omnino loquatur de confessione peccatorum in specie, & quomodo hac non fit impossibilis neque ardua. Cap. 17.

AC primum quidem de confessione auriculari, de qua nõ disserã prolixe, quod lib. 3. de dogmaticis characteribus verbi Dei iam feci, videamus, quã vim habeat, & quid in nobis efficiat, vt intelligamus nõ inijci per eam cõscientijs laqueos, sed cõsciẽtias potius laqueis solui, neq; Christianã libertatẽ deprauari, sed seruiturẽ peccati tolli. Elegãtissima igitur similitudine expressit beatus Petrus in doctrina sua, quã Clemens recitat in hac epistola, quã vtilitatẽ confessio adferat peccatori. cum. n. dixisset, similẽ esse omnem statum ecclesiæ magnæ naui, quæ per vndosum pelagus diuersis e locis ac regionibus viros portat ad vnam potentis regni vrbem properare cupientes, descripsissetq; quis nauarchus, quis nauclerus qui nautæ, qui vectores, quæ tempestates maris, quę syrtes, quæ promontoria, qui scopuli, qui piratæ, qui fluctus, qui venti: ad extremum dixit, qui essent, qui in naui nauseantes vomerent, eos videlicet qui peccata instabilis noxiæ confiterentur. ἀπερῶντες, inquit, τουτέστιν ἐξομολογούμενοι τὰ παραπτώματα ὥσπερ νοσοποιοὺς χολὰς τὰς ἐκ πικρίας ἁμαρτίας λέγω, καὶ τὰς ἐξ ἐπιθυμιῶν ἀτάκτων, σωρευθέντα κακὰ ἅτινα τῷ ὁμολογῆσαι ὥσπερ ἀπεράσαντες κουφίσεσθε τῆς νόσου. προσθέμενοι τὴν ἐκ τῆς ἐπιμελείας σωτήριον ὑγείαν. Interpretemur latine: Vomentes (inquit) idest, cõfitentes lapsus, qui sunt tanquã bilis quędam, quæ morbũ adfert, peccata dico amara, & mala ex cupiditatibus immoderatis collecta: quæ cũ confitendo vomueritis, alleuabitur ęgritudo, accedente insuper bona valetudine ex studio, atq; cura. Cõfessione igitur conscientia onere peccatorũ depressa alleuatur, vt corpus vomitione. Sed quia hanc doctrinã beati Petri negatis, conferamus hunc locum cum epistola beati Petri secunda, cũ ait de iam baptizatis. Si. n. paulũ, idest, ad breue tempus refugientes coinquinationes mundi in cognitione domini nostri & saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora peiora prioribus. Melius. n. erat illis nõ cognoscere viã veritatis, quã postquã cognouerunt, retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato. Deinde subiungit: contingit. n. eis illud veri prouerbij. Canis reuersus ad vomitũ, ἐξέραμα vocauit beatus Petrus in epist. sua vomitũ a verbo ἐράω cum ἐξ præpositione, quo etiã verbo cũ ἀπὸ præpositione vsus est Clemens recitans doctrinã Petri. Respondete ergo mihi Magde. cur beatus Petrus in epist. sua vocat vomitum peccata? aut quid est vomere peccata propter nauseã, quam mouent? explicate nobis trãslationẽ verbi: aut qua parte alia vomere soliti simus, nisi ore? & cur vomere, nisi vt purgemur? Aut ergo concedite purgari animam occulta quadã ceu vomitione peccatorum, quę ore fit, idest, confessione secreta: aut accusate beatũ Petrum. Deniq; si natura docet, vt vomitionem facturi secretum locum petamus, nisi Cynici esse velimus. idq; vt liberius vomamus, & alios horrore & nausea ne offendamus: an non erit naturæ quoq; consentaneũ, vt fœtidas species nostrorum scelerum secreto vomamus, idest, ore confiteamur?

Aĩa cõfessione peccatorũ secreta tanquã vomitiõe quadam spirituali purgatur.

2. Pet. 2.

Collatio doctrinæ Petri in epist. clem. de confessione secreta cũ doctrina eiusdem Petri in epist. 2. eadem.

teamur? Videte quid leo ille, quem totus Oriens & Occidens cognomento Magnum appellat, ad episcopos per Campaniam & Piscenum scripserit, rationem naturæ insitam, & apostolicæ doctrinæ regulam sequens, Illam etiam contra apostolicam regulam præsumptionem, quã nuper agnoui a quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri, ne de singulorum peccatorum genere libellis conscripta professio publice recitetur, cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere, non veretur, tamen quia non omniũ eiusmodi sunt peccata, vt ea, quę pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis consuetudo, ne multi a pœnitentię remedijs arceantur: dũ aut erubescũt, aut metuunt inimicis suis sua facta referare, quibus possint legũ constitutione percelli. Sufficit. n. illa confessio, quæ primum Deo offertur, tum etiã sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit: Tunc. n. demũ plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis. hactenus Leo. & beatus Hierony. in regula ad Eustochium virginem, postquam docuit, quæ peccata, virgines debeãt in cœnobio publice confiteri, subiunxit, quod ad secretam, & auricularẽ confessionem pertinet, Neque tamẽ propter hoc secreta cogitamina cordium prodant, nec occulta peccata, quę solis sacerdotibus debent confiteri. & Magnus Basilius in regula monachorum c. 21. Confessio (inquit) peccatorum hanc habet rationem, quam habet vulnus aliquod corporis, vel passio, quæ medico monstranda est: ita cõfessio peccatorum fieri debet apud eos tantummodo, qui curare hæc pręualent, & emendare. cum dixit apud eos tantummodo, de secreta, & auriculari confessione plane intellexit, quam cum ostensione secreta vulneris, quæ fieri solet medico, cõparauit. quis enim palam, & non potius secreto, & occulte vulnus in ijs locis præsertim, quæ Paul. inhonesta vocat, medico ostendit? Sed excutiamus locum Salomonis, quem beatus Petrus in epistola sua citauit, quo magis pateat locutum esse beatum Petrum de vomitione spirituali, quæ fit per confessionem secretam peccatorum, Sicut canis (inquit) cũ reuertitur ad suum vomitum, & odiosus fit: sic imprudens, qui malitia sua reuersus est ad peccatum suum. Quem locum interpretans Procopius Gazęus, vt inquit, canis si ad eum cibum redeat, quem prius comederat, & postea vomuit, ijs, qui vident, horrorem & nauseam mouet: sic qui sine ratione viuit, & consuetudine peccandi ad malitiam redit, a qua propositum fuit recedere, odiosus Deo & Angelis efficitur. intelligebat sapiens interpres oportere interpretari accommodate ad translationem verbi, & similitudinem canini vomitus, qui ore fit; idcirco cum reditu canis ad vomitum interpretatur comparari impudentiam peccatoris redeuntis ad peccatum, a quo propositum fuerat abstinere, vt in confessione peccatorum fit. Deinde quia confessio tunc fit, cum peccator propter Dei timorem erubescere non veretur, idcirco accommodatissime subiungit Salomon in spiritu prophetante de mysterio nostrę confessionis secretæ, est pudor inducens peccatum: & est pudor gloria & gratia: sic enim est apud septuaginta, scilicet tunc pudor inducit peccatum, cum propter pudorem noluimus cõfiteri peccata: tunc vero pudor est gloria & gratia, cũ propter me-

Hhh ij tum

Naturæ cõsentaneum secreto peccata per confessionẽ vel luti vomere.

1. Cor. 12.

Prõ. 26.

Explanatio loci Salom. de cõfessione citati in epistol. beati Petri.

tum Dei non veremur erubeſcere confitentes, vt paulo ante dicebat Leo. At quis veſtrum Magdeburg. erubeſcit, cum confitetur ſe peccatorem, ſi nihil prӕterea in ſpecie & ſigillatim confiteatur? an non eſt ſanctorum illa vox, peccauimus? & illud in perſona populi, inique egimus? vos igitur gloriam & gratiam huius pudoris repudiatis, qui traditis nō eſſe in ſpecie cōfitenda crimina: erubeſcere enim contingit, non cum in genere, ſed cum in ſpecie & ſigillatim confitemur. Prӕterea ſcribit beatus Ioannes: Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate: ergo qui mundantur à peccatis, per confeſsionem mundantur ſecundum epiſtolam beati Ioannis: ex quo rurſus fit, vt de quibus beatus Petrus loquitur, quos dicit prius a peccatis mundatos, ad vomitum poſtea reuerti; per confeſsionem dicat mundatos fuiſſe, quia ſine confeſsione non fit mundatio in ijs, quos ſanguis Chriſti prius mundauit, & poſtea inquinati ſunt. ergo ad vomitum reuerti quos beatus Petrus dixit, eſt redire ad peccata, quӕ iam per confeſsionem oris veluti per nauſeam & pœnitentiam vomendo eiecerant. Sed repetamus à capite locum beati Ioannis, dixerat enim, ſi autem in luce ambulamus, ſicut & ipſe eſt in luce, ſocietatē habemus ad inuicem, & ſanguis Ieſu Chriſti emundat nos ab omni peccato. at ſi emundat nos ab omni peccato, qd eſt, quod ſequitur: ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt? qui enim ab omni peccato mādatus eſt, peccatum non habet. nunquid poſſumus carere per totam vitam omni peccato? minime. non enim humiliter ſolum, ſed etiam veraciter quiuis ſanctus in terra dicit orans, dimitte nobis debita noſtra, vt ſancta ſynodus Mileuitana. cap. 7. contra Pelagianos iudicauit. ſanctus enim, inquit, & iuſtus erat Iacobus frater Domini; qui dixit: in multis offendimus omnes: & ſalomon: Non eſt, inquit, homo, qui non peccet. Quid igitur dicemus? nunquid beatus Ioannes ſibi contradicit? abſit: ſed potius de duplici emūdatiōe locutus eſt, & de ea, quӕ fit per baptiſmum, quo illuminamur, quӕ repeti non poteſt, poſtquam ſemel facta eſt; qua omnia peccata mūdātur, & fit prorſus noua creatura, de qua emundatione beatus Paulus in epiſtola ad Heb. impoſsibile eſſe dicit ſemel illuminatos rurſus renouari ad pœnitentiam, & de altera emundatione, quӕ fit poſt baptiſmū per lachrymas pœnitentię mundantis in ſanguine Chriſti, quam ſanctus Anaſtaſius Antiochenus ſecundum baptiſmum ex aqua & ſpirituſancto vocat. & in lib. Paſtoris, pœnitentia mundans vocatur, vt Clemens quoq; Alexandrinus in 2. lib. Stromatum obſeruauit, hӕc, ſi poſt baptiſmū peccemus, repetitur de qua idem Paulus in eodem loco admonuit: ne quis falſo exiſtimaret, nullam renouationem, nullumque pœnitentiӕ locū in eccleſia lapſis poſt baptiſmum, vt Nouatiani ſenſerunt, relinqui. idcirco enim ſubiungit, Terra ſępe venientem ſuper ſe bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo. Quando vero ſӕpe quis imbrem ſuper ſe venientem bibit, & ſӕpe item benedictionem a Deo accipit, niſi quando ſӕpe peccatori pœnitenti per huius myſterij miniſtros, qui ſunt velut nubes quędam iuxta tropum Scripturӕ ſanctę, donatur per gratiam Dei remiſsio peccatorum, quӕ apud Eſaiam, dicitur benedictio, cum ait. Et hӕc eſt benedictio eius, cum abſtulero peccata eorum. De hac ergo ſecunda emundatione, quę non poteſt facere, vt dicere poſ-

Non erubeſcit qui ſe peccatorem in genere confitetur, ſed qui in ſpecie.
Dan. 3.
1. Ioan. 1.
Explanatio loci epiſto. Ioan. de confeſsione collati cum doctrina Petri.
Synodus Mile.
Iac. 3.
Eccl. 7.
Heb. 6.
Anaſtaſius Antiochenus.
Clemens Ale.
Heb. 6.
Eſa. 27.

possimus, peccatum non habemus, loquitur beatus Ioannes, cum post illã primam emundationem, qua mundamur ab omni peccato, subiungit, si cõfiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra. cum enim dixit, fidelis, & iustus, satis significauit beatus Ioãnes de ea remissione se loqui, quam Dominus, qui fidelis est, & nõ mentitur, promisit in euangelio per ministros huius sacramenti, cum dixit. Quorum remiseritis peccata, remittentur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. addidit autem, Et emundet nos ab omni iniquitate, vt plane iam prioris illius emundationis excellentiam ac præstantiam intelligeremus. Per baptismũ enim mundatur homo ab omni peccato, siue paruo, siue magno: confiteri vero omnia peccata etiam minuta non omnino necesse est ad salutẽ. At vero iniquitates & iniurias, quæ sunt grauiora peccata, & confiteri possumus, & omnino debemus, quantum recordari possumus: ab hisque omnibus mundamur. An enim putatis Magdeburgen. temere, aut indifferenter dixisse hic beatum Ioannem de confessione loquẽtem, & emũdat nos ab omni iniquitate? & paulo supra, de priore post baptismum emundatione; emundat nos ab omni peccato? cur ergo vos, qui semper verbum Dei iactatis, tam negligenter illud tractatis, vt nullam verborum scripturę sanctæ rationem habeatis? Quorsum contra confessionem, qua in ecclesia catholica secundum legem Christi omnes Christiani vtimur, obijcere soletis, impossibile esse omnia peccata confiteri? quare laqueos conscientijs inijci, & Christianam libertatem tolli? quasi nos traderemus, necessarium esse omnia peccata leuia & minuta confiteri, quod quidem minime tradimus; aut, quasi non concederemus, grauiora etiam aliqua, quæ meminisse non potuimus, remitti simul cum ijs, quæ confessi sumus: satisq; esse, si quãdo in memoriam venerint, ea cõfiteri, quis hic laqueus est? aut quid hic impossibile, aut saltem magnæ difficultatis? Et cum vos Magdeburgenses, & vestri Lutherani secundum formulam vestram confitemini, an impossibile est vobis recordari, quæ in Deum commisistis? quæ in corpus vestrũ peccastis? iniurias, quas proximo fecistis? non credo dicetis; impossibile esse, nec enim hæc tam leuia fortasse vobis videntur, vt negligatis; neque tam multa esse dicetis, vt numerare non possitis. cur igitur illa in specie non confitemini? cum tam aperte dicat beatus Ioannes: si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate, siue iniuria. ἀδικία enim quam interpres Latinus recte interpretatus est, iniquitatem, non est leue peccatum, quod veniale vocamus: sed graue & mortiferum, quod charitati aduersatur. Si nõ necesse erat confiteri in specie, & singula peccata grauia, quorum meminisse possumus, quid opus erat sic loqui? cur postquam dixit, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, omnia peccata, tum magna, tũ parua complexus, de quibus dixerat prius ἀορίστως, idest infinite, si dixerimus, quod ἁμαρτίαν non habemus, idest, caremus quocunque peccato, ipsi nos seducimus, cur inquã speciem peccati notauit Ioannes? iniquitas. n. subter genus peccati est, peccatum namque latius patet. Præterea, cum dixit beatus Ioannes hortans ad peccatorum confessionem quę in nouo testamẽto pars est sacramenti pœnitentiæ, fidelis est, & iustus, vt remittat peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate, videtur etiam, admonuisse nos, licet paulo obscurius, vt scriptura solet, quo diligentius eã perscrutemur,

De duplici mũdatione animæ in epist. Ioan.

Ioan. 20.

Quare dixerit Ioann. loquens de confessione emundat nos ab omni iniquitate, & nõ dixerit, ab omni peccato.

Nihil laquei, neque magnæ difficultatis in confessione secreta, & necessaria grauium peccatorum. Quod nec ipsi Lutherani dicturi sunt, tam multa esse peccata sua mortalia, vt corũ recordari sit impossibile.

de loco Ezechielis c.18. vbi dominus Israelitas reprehendit, quod prouerbium illud falsum inique in deum alioqui iustum & misericordē vsurparent, dicentes, patres comederunt vbam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt, quasi dominus, alijs peccantibus, alios puniret, quę fuisset iniustitia, docuit quę neminē fore aliorū peccatorū reum prӕterquam eorū omnium, quӕ ipse committeret: nec aliorum pœnitentiam debere, quam horū, deinde subiungit, si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quӕ operatus est, & custodierit omnia prӕcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita viuet, & non morietur. vt autem intelligerēt pœnitendum esse omnium in specie, & singulorum, species singulas, grauium peccatorum paulo supra enumerauerat, & cum dixisset, pœnitentiā egerit ab omnibus peccatis, addidit, quӕ operatus est, singularia.n. sunt, q̄ operamur: ad extremū subiecit, & dixistis, nō est ӕqua via mea: audite ergo domus Israel, nunquid via mea non est ęqua? & non magis viӕ vestrӕ prauӕ sunt? & rursus paulo post, & dicunt filij Israel, non est ӕqua via do-
Ez.18.& 33. mini: nunquid vię meӕ non sunt ӕque, & non magis viӕ vestrę prauę? idcirco vnumquemque iuxta vias suas iudicabo domus Israel: ait dominus deus, conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. proijcite a vobis omnes iniquitates vestras, in quibus prӕuaricati estis: & facite cor nouum, & spiritū nouum, quia nolo mortem peccatoris, dicit dominus. Si hęc non tantū propter illos scripta sunt, sed etiam propter nos, quod credo non negabunt Magd. cum cęteris Lutheranis, ergo quorum fuit tunc pœnitendum, idest in specie, & singulorum, de eis dicit beatus Ioannes hic, quasi prophetiam de pœnitentia, vt pertinet ad nouum testamentū interpretans, si confiteamur peccata nostra, idest, quę nos operati sumus, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. hęc enim est illa via ęqua domini, quę dicta est in prophetia Ezechielis propter nos, vt si confiteamur peccata, & omnes iniquitates nostras, ab eis quidem mū demur: sin vero non cōfiteamur, non mundemur. sic enim vnumquemque nostrum iuste iuxta vias suas iudicabit per pœnitentiā, & per confessionē scilicet peccatorum, & iniquitatum, in quibus ambulauimus, & istis ipsis promisit prophetice remissionem: inquiens, viuo ego dicit dominus Adonai, si volo mortem peccatoris, sed vt conuertatur impius a via sua mala, & viuat: & fidelis est, vt prӕstet quod promisit: idest, vt ijs remittat, qui sic peccata & iniquitates suas, quas operati sunt, confitētur, nempe in specie, & sigillatim. nisi post conuenientem diligētiam obliuio excuset. sic enim idest in specie & sigillatim pœnitentiam iniquitatum requirebat ab illis deus: & quorum ab illis pœnitentiam, eorum a nobis, vt perfectionibus, & pœnitentiam & confessionem. vt Ioannes nobis interpretatus est, requirit. confiteri enim oportet, quorum pœnitet: & sic confitentibus fidelis est & iustus, vt remittat. ad hanc itaque iustitiam Christi, quam Ioannes ait, pertinet illa via ęqua domini in Ezechiele, vt paulo ante dixi: & ad hanc fidelitatem dei, quam idem Ioannes ait, pertinet illud in eodem Ezechiele, viuo ego dicit dominus. &c. est enim iusiurandū, quod dominus inter-
Heb.6. posuit, sicut Apostolus ait, vt ostenderet immobilitatem consilij sui, quia impossibile erat mentiri deum. respexit itaque Ioannes, cum dixit, si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat peccata nostra, non

solum

ſolum ad illud quod dominus in euangelio dixit, quorum remiſeritis, peccata, &c. ſed etiam ad illud, quod per Ezechielem dixit, vt iam explicatum eſt. Deinde quẽadmodũ qui abſoluit, vt iudex, ſiue abſolutum pronũciat, vt vos ſecundum diſciplinam vobis a propheta veſtro Martino Luthero traditam loqui ſoletis, ab ſpecie peccati abſoluit, aut abſolutum pronũciat, ſi ſpeciem peccati non audiuit: confitetur ne apud vos reus pœnitens ſe peccatorem, an iniquum? peccatorem. n. ſe quiuis quamlibet innocens, confiteri poteſt & debet, quia ſi dixerimus, quoniam non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non eſt in nobis: iniquũ vero poteſt ſe aliquis negare & quidem vere, ac iuſte, vt alter Samuel, aut Iob, qui dixit alioqui cap. 37. In manu omnis hominis ſignat, vt ſciat omnis homo infirmitatem ſuam: quod quidem Synodus Mileuitana cap. 7. de peccatis paruis interpretata eſt, quibus nullus homo caret, tanta eſt noſtra infirmitas, Deo ita ad vtilitatem noſtram permittente. Quod ſi neceſſe eſt, vt ſe reus pœnitens iniquum confiteatur, cum ſe iniquum agnoſcit, conſcîẽtia eum arguente, an non neceſſe erit, vt cõfiteatur ſpeciem iniquitatis, vt iudex aliam ſententiam de peccato leui, aliam de iniquitate pronunciet? Quomodo enim ſi peccata non ſunt confitenda in ſpecie & ſingula, ſacerdos remittere, aut non remittere ea poterit? quod ad iudicium ſacerdotale pertinere dominus voluit, cum dixit, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Quomodo, inquam, facere poterit, quod apoſtolica conſtitutio interpres illius legis euangelicæ ad exemplum iuſti iudicij, quod ſecundum legem de peccatis fiebat, præcepit? vt non omnia vno modo, ſed alia aliter punirentur? ſed recitemus cõſtitutionem, quæ in libro 2. Clemen. Rom. de conſt. apoſt. c. 48. ſcripta eſt. Ne (inquit) de omni peccato idem iudicium pronuncietis, ſed de vnoquoque ſuum, ſingulis delictis tum paruis, tum magnis multa prudentia iudicatis: aliter inquam, facto, aliter ſermone, rurſus aliter propoſito, alio modo conuitio, alio ſuſpitione. atque etiam alios quidem minis tantum, & terroribus ſubijcies: alios mulctatione largiendi pauperibus: item alios ieiunijs cõprimetis: alios ex eccleſia eijcietis pro magnitudine & grauitate criminis: ſi quidẽ lex non omne delictum eodem ſupplicio afficiebat, quinimo alio atque alio commiſſa in deum, in ſacerdotem, in templum, in hoſtiam, in regem, in ducem, in militem, in ſubditum, in æqualem, in famulum, in poſſeſſionem, in iumentum, ſiue in pecus: rurſus ſecus peccata in parentes, & propinquos: aliter peccata ex aggreſſione, aliter non voluntaria puniebat. atque alios quidem morte afficiebat vel cruci affigendo vel lapidando: alios vero mulcta pecuniæ, vel verberibus, vel talione. deinde ſubiungit, ergo vos quoque diuerſa delicta diuerſis pœnis plectite, ne qua iniuria accidat, quæ iram dei prouocet. cuius enim iudicij eritis adminiſtri, eius mercedem feretis, ſiquidem quo iudicio iudicatis, eo iudicabimini. hactenus conſtitutio ſed vos Magd. quia non exiſtimatis referre ſcire, quæ ſpecies lepræ ſit, qua quis affectus eſt, aut quæ non ſit, neque quo iudicio iudicetur, idcirco neque ſpecies grauium peccatorum oſtendi vultis. vnde morem, quem patres & maiores veſtri a ſancta Romana eccleſia per Bonifacium Germaniæ apoſtolum, acceperãt ſpecies peccatorum cõfitendi, veſtra diſciplina prætextu libertatis, ſuſtulit. Quod ſi ad iugum ſeruitutis pertinere vultis, & Chriſtianæ libertati aduerſari laborem ac pudo-

rem

Nemo poteſt ſe negare peccatorẽ, iniquũ ſiue iniuſtum ſæpe poteſt. Iob. 37.

Conſtitutio Apoſtolica de vario, & multiplici iudicio variorũ peccatorũ proportione culpæ.

rem confitendi in ſpecie iniquitates, quas meminiſſe poſſumus, de iugo ergo ac ſeruitute gratulabatur Apoſtolus Corinthijs, cum eis gratulabatur de ſolicitudine, de indignatione, de timore, & de vindicta, quam de ſe ipſis ſumpſerant propter ſpeciem peccati grauis, in quo inceſtum illũ nõ vitauerant. eſt quidem, fateor, hæc lex euangelica & apoſtolica confitendi iniquitates in ſpecie contra libertatem: ſed quam libertatem? carnis ſcilicet, quam vos Lutherani amatis, qui ſicut Iudas apoſtolus de alijs veſtris ſimilibus ſcripſit, gratiam in luxuriam transtuliſtis. Videamus ergo, an hoc tacuerit beatus Petrus, vbi de illis quoq; veſtri ſimilibus ſcripſit, quorum ſermone & hortatu ad vitia priſtina redibant, qui illa prius veluti per vomitionem confeſſionis ſecretæ purgauerant. Sic enim ait: Superba vanitatis loquentes, pelliciunt in deſiderijs carnis luxuriæ eos, qui paululũ effugiunt, qui in errore conuerſantur, libertatem illis promittentes, cum ipſi ſint ſerui corruptionis.

Laborem, & pudorem confitẽdi in ſpecie iniquitates cõtra ſcripturas putat Luth. aduerſari Chriſtianæ libertati.

Lex confitendi contra libertatem eſt non ſpiritus, ſed carnis.

Iud. 1.

2. Pet. 2.

Reſpōſio ad ea, quæ Magdeburg. obijciunt contra doctrinam de confeſſione ſecreta. De loco pſal. Delicta quis intelligit, quomodo eum veteres interpretati, & quomodo Paulus imitatus, & interpretatus ſit. Item de interpretatione loci Pauli. Quod enim operor, nõ intelligo, ex Methodio Martyre. Cap. 18.

SEd quoniam quod vos Magdeburgenſes in Centuria veſtra ſecunda ſcripſiſtis, laqueum conſcientijs inijci lege ſecretę confeſſionis, neque tamen, quomodo laqueus inijceretur, explicaſtis, id autem alij ex veſtris condiſcipulis ita probant, quia dicat Propheta; Delicta quis intelligit? quod tum in libris ſuis, tum apud auditores, quos decipiunt, inculcare ſolent, neceſſe eſt, vt hunc locum non prętereamus. errant enim magiſtri Lutheranorum, non intelligentes ſcripturam, neque virtutem eius, ſiquidem alia ſunt peccata, quæ confiteri neceſſe eſt, quæ cognoſci poſſunt: & alia quæ nõ poſſunt, & ideo neque confiteri neceſſe eſt. παραπτώματα ergo, quæ interpres latinus delicta vertit, nos lapſus dicere ſolemus, aiunt, inquit Hieronymus in epiſto. ad Ephe. cap. 2. eſſe initia peccatorum, cum cogitatio tacita ſubrepit, & ex aliqua parte conniuentibus nobis, nondũ tamen nos impulit ad ruinam. Delicta itaque ait Propheta, quis intelligit? quia ſcilicet, vt ait idem Hieronym. difficile ſit, initia & radices peccatorũ intelligere. peccatum vero aiunt eſſe (ait idem) cum quid opere conſummatum peruenit ad finem. Et Theodoretus eundem locum Prophetæ interpretans delicta, inquit, quis intelligit? Etſi enim vehementer ſtuduero mandata Dei ſeruare, ad multa tamen præter voluntatem naturali infirmitate trahor: & alia per ignorantiam committo, aut propter circunſtantiã alicuius neceſſitatis. Et quamuis, inquit, peccata ipſa, turpeſque actiones declinem: cogitationes tamen me polluunt, idcirco te imploro, qui purgare potes. Item Auguſt. Rogo, inquit, te Domine, quoniam delicta quis intelligit? ne mihi vt homini quædam ſurrepant: & quibuſdam vt homo pręoccuper. Rurſus Caſſiodorus explanans, quę ſint illa occulta & latentia, quæ dicit Propheta non poſſe intelligi, quæ (inquit) ita pullulant, atq; ſurripiunt, vt ante effectum rei multis cęlata videantur, monente ſcriptura: Ne eas poſt concupiſcentias tuas. Sic igitur tum hi, tum reliqui veteres interpretes tam Gręci, quam latini, ne omnes enumerem, delicta, quæ Propheta

Hierony. q̃ſo illud pſal. delicta quis intelligit? veteres interpretati ſint tum de nõ peccatis leuib. Pſal. 18.

Theodoretus.

Auguſt.
Caſſiodorus.

Eccl. 18.

pheta dixit nõ posse intelligi, interpretati sunt, vt sint hoc loco παραπτώματα, iuxta etymologiam verbi, quasi ἀποπτώματα νόμου παρὰ γνώμην, id est, lapsus a lege prętér voluntatẽ, vt iã necesse sit, aut omni culpa vacare ista, vt sunt tũ cogitationes, quę interdũ, nobis etiã nolentibus, excitantur, tũ naturales cõcupiscentiæ, quibus vnusquisq; tentatur; aut maculas esse humanæ infirmitatis, (quæ peccata venialia vocant) ex illis cogitationibus citra consensum perfectũ p improuisam surreptionẽ natis: quibus vt nemo semper carere potest, ita nõ necesse est ista confiteri, tametsi vtile esse negare non licet. hęc.n.sunt, de quibus beatus Aug. in Enchiridio c.71. ait, de quotidianis autẽ breuibus, leuibusq; peccatis, sine quibus vita hæc non ducitur, quotidiana oratio fideliũ satisfacit. eorum est.n. dicere, pater noster, qui es in cœlis, qui iã patri tali regenerati sunt ex aqua, & spiritu.s. delet omnino hęc oratio minima, & quotidiana peccata. hęc pater Augu. de ijs loquitur, qui gratiam regenerationis retinent, quorũ oratio dominica, qua petunt sibi dimitti peccata secundũ institutionẽ domini, ex ea charitate proficiscitur, vt quodcunq; ex leuibus, & quotidianis cõmissis peccatis in mentẽ veniret, eos pœniteret, hęc.n. sunt, quæ illis tunc sic orando remittuntur. alia sunt præter orationẽ dominicã, & pręter confessionẽ leuiũ peccatorũ remedia, de quibus nõ est nunc differendi locus. Hæc tantũ aduersus eos attigi, qui vt confessionẽ tollant, illud prophetæ, delicta quis intelligit, de peccatis mortalibus, quę necessario cõfitenda sunt, falso interpretantur. Sed ne quis vestrũ iam dicere audeat, non esse sic intelligendũ Prophetę locũ, quẽ vos de peccatis maioribus male interpretamini, habemus Apostolũ, qui hunc Prophetæ locũ imitatus, huiusmodi cogitationes, & naturales cupiditates mala & peccata vocat, quæ se ait nõ posse intelligere, cum ait in epist. ad Rom. Quod.n. operor, nõ intelligo: deinde subiũgit: non.n. quod volo bonũ, hoc facio, sed quod nolo malũ, hoc ago. notauit autẽ hunc locũ Apostoli cũ propheta collatũ, & interpretatus est Magnus Methodius disputans contra Aglaophontẽ Origenistã in lib.2. Eiph.to.1. hæresi 63. Nã quod dictũ est, inquit, quod operor, nõ intelligo, & facio qđ non volo, non de eo, quod operati sumus, ac perfecimus malum, accipiendum est, sed de eo, quod solũ cogitauimus, cogitationibus, quæ non cõueniunt, sæpe nobis aduolantibus, ludificantibusq; nos in ijs, quæ nolumus, dum anima cogitationibus circa multa circumducitur. non.n. in nobis situm est cogitare, aut non cogitare absurda, sed vti, aut non vti cogitatis. Prohibere.n. non possumus, quin incidant nobis cogitationes, quę ad probationem nostri extrinsecus afflantur: nõ assentiri autẽ, siue non vti ipsis, possumus. Quomodo enim Apostolus malum, quod displicebat, fecisset? & bonum, quod placebat, minime? nisi loqueretur de cogitationibus non legitimis, quas cogitamus interdum etiã nolentes, & vnde ortas, nescientes, quas euertere, & reprimere oportet, ne propagatæ terminos animæ occupent. fieri.n. non potest, vt in nobis ortum capiat virtus: si istis opportunum tẽpus detur. Recte igitur dicebat, quod.n. operor, non intelligo, nõ.n. quod volo, facio, sed quod odi, hoc ago. volumus.n. non cogitare ea quæ non cõueniunt, & quæ fas nõ est: quando quidem hoc est perfectum bonum, non solum a faciendo abstinere, sed a cogitando: & quod volumus, hoc bonum, non efficitur, sed quod nolumus, malum. Veniunt.n. in cor nostrum sępe, etiã nobis inuitis, infinitæ de rebus infinitis cogitationes,

Q̃uo Aposto. in epist. ad Roma. imitatus sit & interpretatus locum psal. delicta quis intelligit.
Rom. 7.
Methodius in locum Pauli, quod .n. operor. non intelligo.

tiones,q̃ nos curiositate vana implẽt. Quaobrẽ velle quidẽ cogitare ista, adiacet:efficere aũt,vt deleatur,& nõ rursus redeat,nõ est ĩ nostra potestate,vt dixi,sed vti ipsis,aut nõ vti: vt sit hic sensus eorũ, q̃ Paulus dixit. Nõ enim qđ volo bonũ,facio,siquidẽ volo nõ cogitare,q̃ nocent mihi:hoc.n. bonũ est,& omnis r prehẽsionis expers,& qđ prouerbio dicitur,quadrãgulũ manu,& mẽte factũ,qđ ex nulla parte reprehendi possit.atq; hoc qdẽ bonũ,qđ volo,nõ facio;quod autẽ nolo,malũ ago;nolo cogitare, & cogito,q̃ nolo. Ac cõsiderãdũ est, vtrũne precaretur Dauid Dñm pp huiusmodi cogitata?q; & ipsi molestũ esset cogitare q̃ nollet,cũ aiebat. Ab occultis meis mũda me:& ab alienis parce seruo tuo. Si mei nõ fuerint dominati,tũc immaculatus ero,& emundabor a delicto magno,& ipse Aposto.in alio loco:Cogitationes,inqt, destruẽtes, & oẽm altitudinẽ extollẽtem se aduersus sciẽtiã Dei,& captiuãtes omnẽ intellectũ in obsequiũ Christi.Si vero qs huic sermoni cominus occurrere ausus,respõderit, docere Apostolũ, nõ solũ in cogitãdo esse malũ,qđ odimus,& qđ nolumus, sed in faciẽdo,qa dictũ sit:nõ.n.qđ volo,facio bonũ,sed qđ nolo malũ,hoc ago.Si vera dicit,q̃ hęc dicit,rogabimus eũ,vt explicet,qd mali erat, qđ Aposto. oderat:qđ facere qdẽ nolebat,faciebat tamẽ:& bonũ, qđ volebat facere, & nõ faciebat:sed cõtra potius,quoties volebat facere bonũ,nõ bonũ,qđ volebat,sed malũ,qđ nolebat,faciebat.nunqd cũ nollet idola colere, sed Deũ,hoc qđ volebat.i.Deum colere,nõ poterat? qđ vero nolebat.i.idola colere,hoc poterat?aut castus esse,qđ volebat,non poterat? & impudicus esse,a quo abhorrebat,poterat?& deniq; vt summatim dicã, crapulę,luxurię,irę,iniurię,& reliqs maleficijs,q̃ nolebat,operã dabat:qbus autẽ volebat,iustitiæ,sanctitati nõ dabat?Atquĩ ipse in ecclesijs cunctos ad nõ violãdã legẽ hortatorie excitãs,nõ solũ eos,q̃ turpia cõmittũt, & faciunt,ad interitum,& irã seruari affirmat,sed eos etiã, q̃ illis assentiuntur: cõtendens iustitiã sine admixtione peccati exerceri,omne.n.peccatum,& peccati studium carne perficitur.Hęc Methodius, & q̃ sequuntur,ne omnia e Gręco cõuertã.q̃ satis declarãt,q̃ sint illa delicta,q̃ Dauid propheta ait, nõ posse intelligi;de qbus subiungit idẽ propheta,ab occultis meis munda me domine:occulta.n.& latẽtia vocat,q̃ prius dixerat nõ posse intelligi, vt Paulus quoque dixit Prophetam imitatus. Quæ si non dominata fuerint: dominantur autem,cum illis malis cogitationibus vtimur assentiendo, tunc inquit,emundabor ἀπὸ μεγάλης ἁμαρτίας,idest a peccato magno. magnum enim peccatum vocauit,quod nos mortale dicimus. Vt iam hæc sint,q̃ & intelligi possunt ad declinandũ:,& si admissa fuerint, intelligi debent ad confitendum.qualia sunt,q̃ proxime ex epist.Pauli recitauimus, q̃ aditum regni cœlestis prohibent,& q̃ Dominus in euãgelio dixit ex corde exire, & inquinare hominẽ,homicidia,adulteria,fornicationes,furta,falsa testimonia,blasphemias.q̃ si non necesse esset cõfiteri in specie, nec cognosci, & nisi de eiusmodi cõfessione peccatorum in specie Apost.Ioan. dixisset, cum dixit,si cõfiteamur peccata nostra,fidelis est & iustus, vt remittat peccata nostra,& emundet nos ab omni iniquitate, nunquã profecto Dominus in euangelio species peccatorũ enumerasset:neq; Apost.Paulus idẽ in epistolis suis fecisset:Hactenus de apostolica doctrina cõfessionis in epist. Cle. q̃ doctrinã ecclesia catholica percunctũ Orientẽ & Occidentẽ profitetur,cuius doctrinæ Apostolicę multi alij cum Clemente testes sunt.

Doctrinæ Apostolicæ de confessione multi alij cũ Clemẽte sunt testes, Diony.Areop. in eccl. hier.c. de pie defunctis,in epis. ad Demophilum. Irenæus lib. 3. c. 4 & lib. 4. c. 9. Tertull.in libro de pœnit. Cyprianus sermo. 5.de lapsis & lib.3. epist. epistola 18. ad clerum. Athanas.in serm.Super illud,ite in Castell.

Responsio ad reprehensionem de reliquijs corporis Dominici summa religione custodiendis, & de anathemate beati Petri in custodientes eas negligenter: & in eos, qui pallam, quæ corpus Domini tetigit, ad alios usus transferunt: & quomodo ista contra scripturā Magd. reprehendant. Cap. 19.

" SEd transeamus ad alia, quæ deinceps in eodem loco Magd. ad traditio
" nes quoq; humanas, quas fingunt, retulerunt, vt de reliquijs, inquiunt, fragmentorum post cœnam domini.]

Si isti nobiscum, & cū vniuersa ecclesia Orientis crederēt, esse extra vsum sacramenti Eucharistiæ corpus Christi, vt patres & maiores eorū semper crediderunt, quicquid ad corporis Christi honorem, & cultum, ac religionem pertinere videretur, æque pie, ac libenter amplecterentur. neque du bitassent vnquam, quin ecclesiastica consuetudo reliquias corporis Dominici in sacrario summa religione, & diligentia custodiendi apostolorū institutione digna esset, cui non solum in hac epistola, quam isti negant, testimonium Clemens tribuit, sed in 8. libro de constitutionibus apostolorum, quas litteris mandauit. postquam enim, cum sacrum fit, ordine, qui interfuerunt, cum metu, & reuerentia communicarunt, diaconi, inquit, reliquias inferant εἰς παστοφόρια, idest, in thalamum, sic enim vocat sacrarium, in quo collocatur verus sponsus animarū nostrarū, idemque panis viuus, & conuiuiū nuptiale mysticum, cuius communione diuinæ naturę participes efficimur. Nunc vero cum hoc Lutherani non credant, consequēs est, vt culturam panis communis, vt ipsi sentiūt, & custodiam eius religiosam anathemate sancitam ad traditiones hominum, quę cum scripturis sanctis non consentiunt, referant. Quorsum enim, inquiunt, panis cibarius, qui in peram, & arcam, & in sinum condi potest & solet, & in popina, & in stabulo edi, in sacrario seruandus sit? Quæ istæc religio, vel potius superstitio? conuenit itaque in istos, quod idem Clemens in libro 2. historiarū de disputationibus Petri cum Simone Mago scribit dixisse beatum Petrum de Philosophis Grecorum. πολλὰ καὶ διάφορα ἐδογμάτισαν τὴν οἰκείαν τῶν ὑποθέσεων ἀκολουθίαν ἀλήθειαν εἶναι νομίσαντες, οὐκ εἰδότες ὅτι αὐτῶν ψευδὰς ἀρχὰς ἐν αὐτοῖς ὡρισαμένων, τῇ ἀρχῇ αὐτῶν τὸ τέλος συμφωνίαν εἴληφεν. ὅθεν δεῖ τὰ πάντα παρελόμενον μόνῳ τῷ τῆς ἀληθείας πιστεύειν ἑαυτὸν προφήτῃ. Interpretemur latine, multa, inquit, & varia tradiderunt, arbitrati id verū esse, quod erat materiæ siue argumenti consequens. latuitq; eos, quia falsa principia sibi statuissent, extremū cū illorū principio conuenisse. Quare oportet, omnibus sublatis, soli vero prophetæ se ipsum committere, & concredere. Sic igitur Magdeburgensi. euenit, quia hoc principiū cū reliquis Lutheranis sibi cōstituerunt, non esse corpus Christi in sacramento Eucharistiæ extra vsum eius, quod consequens erat, id verum esse putauerunt: idest, non esse in sacrario seruandas reliquias fragmentorum, neque qui non seruaret, puniēdum; non intelligentes, quia falsum principium sumpserunt, eius principij consequēs esse hoc extremum, quod veritati repugnat. quare oportet eos scripturis sanctis credere, quæ corpus Christi extra vsum communionis esse, docent: ex quo efficiatur, vt ad salutem animarum, qua decet religione necessario seruandum sit, ne vllum cum decedendi de vita tempus instat, extremo viatico, & maxime omnium necessario priuetur, vt Synodus Nicena canone 13. statuit. cum sępe accidat, vt propter tēpus, vel locum, vel

Ex altera æditione librorum Clementis, de qua Rufinus in prologo meminit.

Esa. 56.

ęgrotũ ipſum,fieri ſacrificium non poſſit,vt tũc ęgrotus communicet, niſi ex eccleſia viaticum afferatur.Prophetans ergo Eſaias de hoſtijs noui teſtamenti,& filios, inquit,aduenæ,ſiue alienigenas,vt eſt apud ſeptuaginta qui adhærent Domino,vt colant eum, & diligãt nomen eius, vt ſint ei in ſeruos,& omnem cuſtodientem ſabbatum adducam illum in montẽ ſanctum:& lætificabo eos in domo orationis meæ. & ſubiungit: holocauſta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi ſuper altari meo, quia domus

Cyrillus.

mea,domus orationis vocabitur cũctis gentibus:ſic enim eſt apud ſeptuaginta. Quem locũ ita interpretatur beatus Cyrillus, vt probet neceſſario hæc ad tempus noui teſtamenti, & ad eccleſiam noſtram pertinere, & de ea hoc loco Eſaiam prophetaſſe.Loquitur enim(inquit)cum gẽtibus,quæ per fidem coniunctione ſpirituali cum Deo copulantur, qui gloriam ſuã in obſequio,ac ſeruitio Dei ſitam eſſe volunt:& nomen Dei ita amant, vt iugum regni eius omni obedientia ſubeant,nec amplius Deos alienos ſequantur:qui ita ſeruant ſabbata eius,ſcilicet Chriſti, vt nõ prophanent ea: ſabbatizant enim ſpiritualiter,quia ingreſſi ſunt in requiẽ Chriſti. Huiuſmodi ergo alienigenas promittit introducere in montem ſanctum, ideſt in eccleſiã noui teſtamenti,cum alioqui, inquit, prohiberet lex alienige-

Deut. 23.

nis ingreſſum in templũ;non ingrediatur,inquiens,Ammanites,& Moabites in eccleſiã Domini.At Chriſtus,qui in nouitatẽ ſpiritualẽ omnia tranſtulit,in montẽ ſanctũ,ideſt,in eccleſiã introducit alienigenas.hęc ille.Cũ igitur de domo ſenſibili orationis,ideſt,de eccleſia noui teſtamenti prophetet Eſaias,in quã omnes gentes per fidẽ vocatæ,ſenſibiliter ingreſſuræ

Matth. 21.

erant,ſicut Dominus in euangelio de domo quoq; ſenſibili interpretatus eſt,cum aduerſus eos,qui templum prophanabant, hunc Eſaiæ locum citauit.quod non ſolum propter templũ vetus Prophetã dixiſſe, ſed etiã pro-

Sicut prophetauit Eſa. de domo orationis ſenſibili in nouo teſtamento, ſic in eodem loco de hoſtia corporis Chriſti, poſita ſuper altare ante vſum cõmunionis.

pter templũ noui teſtamenti idẽ Dominus expoſuit, conſequens neceſſario eſt,vt altare quoq;,de quo hic prophetat Eſaias,non ſit intelligendũ altare cordis ſpirituale,ſed eccleſiæ altarẽ ſenſibile, ſuper quod holocauſta & victimæ impoſitę placebunt Deo.Deinde,cũ hęc,quæ ſunt ſuper altare, & placent Deo,iubeat Propheta comedere, conſequens neceſſario eſt, ſi corpus Chriſti comedunt,qui de altari cõmunicant, corpus Chriſti fuiſſe ſuper altare extra vſum cõmunionis,ideſt,antequã cõmunicarẽt: aut ſi nõ fuit,neq; tunc eſt,cum communicant,ſiquidem ad comedendũ ea,quę poſita ſuper altare iam placebant Deo,inuitantur a Propheta,cum ſubiungit omnes beſtiæ agri venite:comedite omnes beſtię ſyluæ.Sic enim appellat Gentiles,de quorum vocatione prophetat.Sic etiam hunc locũ idem grauiſſimus auctor Cyrillus in comment.ſuis in Eſaiam interpretatus eſt. Interpretemur latine.Quod ſi gentes,inquit,nomine beſtiarum deſignat, & meminit,dicamus,dictũ eſſe ijs a Deo,venite,& comedite,quod quidem, inquit,ſignificat tribuiſſe eis omnem copiam ſacrorũ chariſmatum, & viuificam menſam appoſuiſſe. Comedunt enim panem vitæ effecti participes Chriſti,& concorporales ſacramentis euchariſtiæ,vt læte dicant, Do-

Psal. 22.

minus paſcit me,& quæ ſequuntur. Quia vero dixerat Propheta de pane illo cœleſti,ideſt,de corpore Chriſti,venite, & comedite: rurſus de vino myſtico prophetans,ideſt,de calice ſauguinis,ſubiungit:ſumamus vinum,

Greg. Nyss.

& impleamur ebrietate.Significat hæc diuina ebrietas,vt Gregorius Nyſſenus in commenta.Cantic. Cantic. cap. quinto,ait,ecſtaſim,ideſt, mutationem

tionem in meliorem statum, & mysteriorum cognitionem: hæc enim ijs, qui digni sunt, ille cœlestis potus confert. aut significat, vt diuinus Dionysius in epistola ad Titum notauit, infinitam omnium bonorum diuinorum affluentiam: & ecstasim, siue excessum intelligendi excellentiam Dei quæ omnem superat intelligentiam: huiusmodi ebrietatem efficit præclarus ille calix. Sequitur deinde: Et erit sicut hodie, sic & cras, significat non consumi, aut mutari hunc cibum & potum mysticum instar terreni cibi & potus. non enim est cibus, aut potus, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, vt Dominus dixit. Videtur mihi mirifice hunc locum explicare, quod ait beatus Cyrillus in epistola, quam ad Calosyrium scripsit, *μαίνονται γεμὴν οἱ λέγοντες ἄπρακτον εἰς ἁγιασμὸν τὴν μυστικὴν εὐλογίαν εἰς ἀπομένοι λείψανον αὐτῆς εἰς ἑτέραν ἡμέραν, οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται ὁ χριστὸς, οὐδὲ τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα μεταβληθήσεται, ἀλλ᾽ ἡ τῆς εὐλογίας δύναμις καὶ ἡ ζωοποιὸς χάρις διηνεκής ἐστιν ἐν αὐτῷ.* Interpretemur latine. Insaniunt, inquit, qui aiunt, mysticam benedictionem non valere ad consecrationem, vt remaneant reliquiæ eius benedictionis in alterum diem: non enim alteratur Christus: neque sanctũ eius corpus mutabitur: quin potius virtus benedictionis, & viuifica gratia perpetua est in eo. Sed demonstremus adhuc ex euãgelio ipso, esse corpus Christi in hoc mysterio extra vsum. ait enim Lucas: & accepto calice gratias egit, & dixit, accipite, & diuidite inter vos: non hoc dixit de calice typico, & legali, sed de mystico, quod satis declarat Euangelista illis verbis: gratias egit, & dixit, accipite & diuidite inter vos: calicem enim benedictionis dedit discipulis. Et de hoc eodem calice dixit Matthæus: Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens, Bibite ex hoc omnes. Et Marcus similiter: gratias agens, dedit eis, pro quo Lucas dixit, accipite, & diuidite inter vos. quare cum iterum dicit Lucas. Similiter & calicem, postquam cœnauit, dicens; Hic est calix nouum testamentũ in sanguine meo, qui pro vobis fundetur; de eodem calice dixisse, de quo paulo supra, satis significauit articulo, quo vsus est, dicens *τὸ ποτήριον*, cum tamen primo loco dixisset *ποτήριον* sine articulo, sicut dixerat *ἄρτον* item sine articulo. Notauit hoc etiam Leontius Etholius in commentarijs huius euangelij his verbis. *καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τοῦ ἄρθρου ἐμφαντικῶς, ἵνα τὸ προειρημένον νοήσης οὐ μὴν ἄλλο παρὰ τὸ πρῶτον, ὅπερ ἐπιτρέπει μεταλαβεῖν μετὰ τὴν τοῦ ἄρτου μετάληψιν, ὃ καὶ λαβὼν εἶπε τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.*

Dion. Areop.

Cyrillus.

Luc. 22. Corpus Christi extra vsum communionis ex euangelio.

Matth. 26

Mar. 14.

Igitur quia prius dixerat Lucas de hoc calice mystico gratias egisse Dominum, & dixisse, accipite & diuidite inter vos, idcirco cum secundo loco iterum de eodem calice dicit: Similiter & calicem, postquam cœnauit, dicens &c. non dicit amplius, gratias agens, nec accipite, neque dedit, sicut alij duo euangelistæ dixerunt, quia iam dixerat prius. De cœna enim illa legali nullus euangelista sic locutus est, vt diceret, dedisse Dominum discipulis, aut gratias agentem dixisse, accipite, sed manducantibus illis &c. Cum ergo de calice mystico dixerit, accipite, & diuidite inter vos, consequens necessario est, vt extra vsum bibitionis sit mysterium sanguinis Christi, si quidem prius est diuidere, & postea bibere id, quod diuiditur ei, qui bibit: sicut prius est dare, quam accipere quod datur. Quare si dedit corpus suũ discipulis, similiter necesse est, vt ante vsum, idest, antequam acciperetur a discipulis, & comederetur, esset corpus

Diuidere, siue distribuere prius natura & tēpore quam bibere id quod diuiditur, siue distribuitur: sicut dare prius item quam accipere quod datur.

Error Pauli Samosatensis de sanguine Christi mystico corruptibili.

Hoc saltem melius Paulus Samo. quam Lut. quod calicem sanguinis confitebatur ante quā biberetur.

Act. 2.
Joel. 2.

1.Cor. 5.

Christi. quod si non erat necesse sic intelligere, vt scilicet cum calix diuiditur bibendus ab his & illis, iam tunc sit calix sanguinis, quomodo Paulus Samosatensis ex eo quod legebat apud Lucam, & diuidite inter vos, & illud, qui pro vobis fundetur, concludebat, sanguinem Christi in mysterio esse passibilem, & corruptibilem, vt hominis tantum; quasi hic diuidi sanguinem, esset corrumpi: in quo quidem etsi hæretice errabat; illud tamen melius, quam Lutherus intellexit, esse calicem sanguinis antequam bibatur, scilicet ex quo mystice benedictus est, vt diuidatur communicaturis. Ac rursus, si tunc, cum diuiditur calix ante bibitionem, nōdum est sanguis Christi, quomodo Dionysius Alexand. confutans hunc Pauli Samosatensis errorem in epistola illa eruditissima, de qua Hieronymus quoque in libro de ecclesiasticis scriptoribus cum summa laude meminit, nō negauit corrumpi, quia nondum sit sanguis Christi, cum diuiditur, aut effunditur ante bibitionem? sed negauit corrumpi, quia sit (inquit) sanguis Dei viui, qui nō magis corrūpatur, quā spiritus sanctus, de quo scriptū sit in actis: & apparuerūt dispertitæ linguæ: & Propheta; effundā, inquit, de spiritu meo. hęc Diony. illud etiā (vt hoc obiter obseruetur) quod ante esse sit. Dico. n. quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. de Pascha quoque mystico dictum est, siquidem de hoc dixerat: Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. nec enim de solo pascha typico & vmbratili Iudęorum sic locutus esset, vt diceret desiderio desiderasse manducare illud antequam pateretur, sed potius de illo, in quo nostra salus continebatur, quam tāto desiderio desiderauit, vt pro ea mortem subire desideraret: & in ipsius mortis commemorationē hoc desiderabilissimum pascha nobis in fine relinqueret. Denique hoc pascha dicit, de quo Paulus: pascha, inquit, nostrum immolatus est Christus: sic quoque intellexit beatus Chrysostomus in homilia de ieiunio primi paschæ: pascha, inquit, non est ieiunium, sed est θυσία ἡ καθ' ἑκάστην γινομένη σύναξιν, idest, est sacrificium, quod fit in vnaquaque synaxi; sic vocat conuentū ad Missam, & subiungit; sicut Paulus ait, Pascha nostrum immolatus est Christus, idcirco idem Apostolus postquam Corinthios propter incestum illum, de quo gloriabantur, reprehēderat, & postquā illū excōmunicauerat, hortans eos ad expurgandum fermentum malitiæ, idest, deponendam corruptionem peccatorum, & ad faciendā mundam cōscientiam, vt digne pascha mysticum manducarēt, opportune & accommodate ad propositum meminit de azymo, in quo consecrauit Dominus, expurgate, inquiens, vetus fermētum, vt sitis noua consperSio, sicut estis azymi: etenim pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulamini in azymis synceritatis, & veritatis. immolatio enim cruenta in cruce non habuit azymos, sicut habuit immolatio incruenta in mensa, de qua dicit nunc Apostolus; Etenim pascha nostrum immolatus est Christus: epulamini in azymis, &c. Dominū imitatus, est cū ait in euangelio de hoc ipso Pascha: Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. de quo subiungit statim: dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, significans, vt ait Leontius Etholius, se non passurum esse iterum, sed semel passum, semel tradidisse nobis hoc mysterium: illud vero: donec impleatur in regno Dei satis declarat non de typico solo pascha, sed de mystico eum loqui. Vt. n. vmbra non impletur, sed euacuatur, vt ita dicam, succedente veritate corporis

poris:sic typicū pascha nō est impletum,sed euacuatū potius in euāgelio. Ac rursus,sicut iustitia non occidendi,vt lex iubebat,impletur in euangelio per iustitiam non irascendi,vt iubet euangelium,quia ad illam accedit hæc;& iustitia diligendi proximum fit maior, & impletur per iustitiam diligendi inimicos; similia enim similibus; comparantur, & augentur; & rursus iustitia diligendi hic secundum euangelium,implenda est adhuc in cœlo per iustitiam diligendi secundum charitatem beatorum,quia charitas non excidit,sicut Apostolus ait; sic hoc mysticum pascha implendum esse dicit in regno Dei, quia scilicet qui in hoc mysterio nunc sub aliena specie videtur,videbitur in regno Dei sicuti est, vt beatus Ioannes ait: & qui hic vix & a paucis gustatur,quam suauis sit,in regno Dei ab omnibus, inexplicabili suauitate & modo,sine vllo velamento,& in propria specie, ac gloria videbitur,& gustabitur. Accedet itaque illa tunc in regno Dei reuelatio gloriæ cœlestis,quæ nobis implebit, quod hic propter statū infirmitatis nostræ capere non possumus.Item,sicut de hoc mysterio sub specie panis dixerat,ex hoc non manducabo illud,donec impleatur in regno Dei: sic etiā de eodem mysterio sub altera specie,idest,vini loquens, postquam dixit repetens per recapitulationē,quod pauló supra in calice prætermissum erat,scilicet:Et accepto calice,gratias agens dixit, accipite, & diuidite inter vos,subiungit.Dico enim vobis;quia non bibam de generatione vitis huius,donec regnum Dei veniat:quod quidem eodē pertinet, quo illud superius,ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei,vt admoneret, scilicet, semel se passurum:& semel antequam pateretur, in memoriā passionis suæ sę hoc nobis mysterium tradere, quod nos quotidie in commemorationem eius celebramus. nobis enim noui testamenti ministris dixit, hæc quotiescunque feceritis, quæ ipse scilicet in nocte illa fecit.genimen itaque vitis vocauit vinum illud mysticum. Vt.n.dicitur vinum propter speciē tantum vini, siue imaginē,vel signum, qđ relictum est in odore,colore,& sapore,& alijs qualitatibus vini,sic eadē ratione est,& dicitur genimen vitis,qđ quidē genimen cum sit substantialiter sanguis Christi, ipso Dño dicente,hic est sanguis meus noui testamenti,non.n.dixit hic sanguis meus, & hoc vinum meum noui testamēti, cōsequens necessario est,nō esse ibi substāntiam vini.Sed hactenus ex scripturis demonstratum sit esse corpus Dñi in mysterio extra vsum: demonstratum itē ex apostolica constitutione q̄ in lib.8.Cle.consti.apost.scripta est de reliquijs mysticis corporis Dominici in sacrariū inferēdis ad custodiēdum,sic.n.ait,vt iterum repetam,postquam omnes communicauerint, inferant,inquit,diaconi reliquias,q̄ supersunt in pastophorion, nunc vocāt tabernaculū,in quo asseruātur reliquiæ istę sacrosanctis Synodus quoque Nicena,quā vos Magd.scio in honore habetis,testimonium dicit contra istud vestrū dogma,in quo traditis non esse corpus Christi extra vsum, & manducationē,iubet enim inter diatyposes,quæ in fragmentis eius Synodi græce feruntur, vt cogitatione nostra sursum erecta, fide intelligamus.κεῖσθαι ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης τραπέζης τὸν ἀμνὸν τοῦ θεοῦ τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀθύτως ὑπὸ τῶν ἱερέων θυόμενον, καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα. Idest,vt credamus,inquā,positū esse ī illa sacra mēsa agnū Dei,q tollit peccata mūdi, q sine mactatione sacerdotibus immolatur,at cū est sup altare, nōdū sumitur,est igitur corpus Dñi,extra vsum in sacramēto. Nō latuit Caluinū hic locus

1.Cor. 13.

1.Ioan.3.

Constitutio apostolica de reliquijs s. Eucharistię seruādis.

locus, quem in suis institutionibus deprauare voluit, decurtando partem, idest, reticendo, vt a nobis libro tertio de dogmaticis characteribus verbi Dei iterum notatum est. Item Sanctus Nilus Chrysostomi discipulus. μετὰ δὲ, inquit, τὰς φοβερὰς ἐκείνας ἐπικλήσεις καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ζωοποιοῦ πνεύματος οὐκ ἔτι ψιλὸν ἄρτον καὶ κοινὸν οἶνον τὰ ἐπιτεθειμένα τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ πιστεύομεν εἶναι ἀλλὰ σῶμα καὶ αἷμα τίμιον Χριστοῦ καθαρίζον φόβῳ καὶ πόθῳ μεταλαμβάνοντας καὶ νῶς, αἰωνίου κληρονόμους ἐργαζόμενον. idest, post inuocationem illam tremendam, & aduentum spiritus sancti viuifici non iam nudum panē, & cōmune vinum sancta illa mensæ imposita credimus esse, sed corpus & sanguinem pretiosum Christi, quæ eos purgant, & heredes vitæ sempiternæ faciunt, qui cum timore, & desiderio communicant. Præterea beatus August. in psal. 98. De carne Mariæ, inquit, carnem accepit: & ipsam carnem ad manducandum in salutem dedit. nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit, &c. Deinde est in concilijs Vormaciensi, Aurelianensi, Matisconensi secundo renouata hæc de reliquijs corporis Domini diligenter custodiendis constitutio. Cum ergo tum scriptura sancta, tum apostolica constitutio non solum in epistola Clementis, quam isti negant, sed in 8. libro de apostolicis constitu. scripta, quâ vsque in hodiernum diem ecclesia totius Orientis & Occidentis summa religione vtitur, tum sancti patres & ecclesiæ catholicæ doctores, tum ecclesiastica concilia, peracta consecratione venerabile corpus Christi in sacro altari esse, & a sanctis Angelis, ac fidelibus Christianis adorari, & peracta item communione, idem corpus remanere, & seruari vno spiritu testentur, quis hūc locum epistolæ Clementis de reliquijs Dominici corporis diligenter custodiendis reprehendere poterat præterquam Magdeburgenses, qui fidē ecclesiæ catholicæ negauerunt? cum hanc interim neque Dæmones ipsi negare audeant, quos quotidie in nostris energumenis ad altare adductis sentimus horribili fremitu, ac vlulatu confiteri tremefactos, presentiā corporis Domini in altari positi. Iam vero quod transgressoribus huius cōstitutionis de reliquijs istis diligenter custodiendis pœnam anathematis a beato Petro constitutam esse Magdeburgenses accusant, non solum hoc faciunt, vt iterum dicam, quid nō credunt esse ibi corpus Christi, sed quia vt etiam supra dixi, non intelligunt isti quorsum apud nos, qui credimus, excommunicatio ista, siue anathema pertineat: eodem enim pertinet, quo excommunicatio illa canone aposto. 8. sancita in eum, qui non communicat, si quis, inquit, episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut vllus ex Clero, facta oblatione, non communicauerit, dicat causam, vt si idonea sit, veniam ferat: si non dicat, excommunicetur, tanquā qui noceat populo, & quod suspicionem iniecerit contra eum, qui obtulit. hactenus canon. eadem ratione intelligimus nos statutum esse a beato Petro anathema presbyteris, & diaconis, si negligenter sanctam eucharistiam seruauerint, vel dispensauerint, quod huiusmodi negligentia ad detrimentum populi spectet: prebetur etiam suspicio, quod non credant esse ibi corpus Christi, qui ita negligenter & indecore illud tractent. Idem dicendum est de ratione anathematis in eos ministros ecclesiæ, qui palla, quæ super altare posita, corpus Domini tetigit, ad tegendum mortuum, aut ad induendum abutantur. Etenim si caro victimæ veteris testamenti vestem tangens, eam sanctificabat iuxta quæstionem positam sacerdotibus apud Aggæum prophetam

Conc. vormacien. Aurelian. Matiscon. de reliquijs corporis domini diligenter seruandis.

Quod scriptura, constitutio apostolica. s. patres, concilia vno spiritu testentur esse corpus Christi in mysterio. s. Eucharistiæ ante vsum cōmunionis.

Quotidie dæmones in nostris energumenis horribili fremitu presentiā corporis Christi in altari positi confitentur.

tam,& fimbria vestis dominicę propter corpus,quod illa vestis tangebat, tãtæ sanctitatis erat,vt Hæmorrhoissam per fidẽ sanaret; carebitne sanctitate palla super altare posita,quam caro domini nostri sub specie panis tãgit?Quod si ita sanctificata est palla propter corpus Domini,an nõ præbebit suspicionem contra corpus ipsum Domini ad detrimentum populi, q. illa ipsa palla ad alios vsus abutatur? Rursus si palla quamuis nõ tetigerit corpus Domini,tamẽ iã ad hoc per preces,& benedictiones dedicata est, ac cætera etiam vasa ad ministerium sacri altaris per sacras itẽ benedictiones deputata,sanctificata sunt,& dicuntur secundum idioma scripturæ, vt cum ait,sanctifica mihi omne primogenitum masculinũ, pro eo quod est ἀνάγγειλον καὶ ἀνάθες,idest,deputa,siue,adscribe,& dedica mihi: sic.n.sancti patres verbum ἁγιάζειν hoc loco interpretantur, an non docet ratio honestatis ecclesiasticæ, vt quę sic ad ministerium ecclesiæ iã deputata sunt, non nisi a deputatis ad idem ministerium liceat tractari? Quod si ita est, qui contra facit,aut faciendum esse iudicat,non ne contra Paulum apostolum facit,& iudicat,qui dixit, omnia honeste & secundum ordinẽ ecclesiæ fiant?quod quidẽ quia late patet,non debuit sigillatim de vno aut alio genere dicere,sed maluit in vniuersis,quæ in ecclesia fiunt,honestatem & decorum vno verbo sancire,vt quicquid huiusmodi vos & alij vestri similes sigillatim reprehenderitis,nos Pauli regulam generalem obijceremus cum ait:Omnia honeste,& secundum ordinẽ fiant in vobis Corinthijs, id est in ecclesia Dei.Cur igitur,qui semper verbum Dei iactatis, hoc verbũ Dei negligitis,& contemnitis, immo quod grauius adhuc est, accusatis? Accusatis.n.dum quod secundum illud ipsum verbum fit, reprehenditis. Bene de vobis dixit beatus Petrus,audaces,vobis placentes,qui sectas nõ metuitis introducere blasphemantes.Dicite mihi,quos nec illi digiti quasi manus hominis scribentis, nec illa interpretatio Danielis de vasis domus Domini non prophane tangendis,nec a quibus non decet, tractãdis, & vtendis, nec interitus Baltasaris regis Babylonis quicquam mouent: Quis apud vos, qui sit mediocriter Oeconomicus, omnia domus suæ vasa ab omnibus tractari,vbique poni,aut seruari patiatur?Quod ergo ratio œcomici decori domi tuę non patitur,in domo dei patiatur?seueritatem vero pœnæ anathematis, quam hic quoque isti accusant, defendit etiam ratio scandali grauis ad detrimentum populi pertinentis,tum propter exẽplum,quo populus ad contemptum rerum sacrarũ inuitatur: tum propter suspicionem,in quam venit,qui hoc committit.accedit huc, quod eo tempore,cum hęc sanciri cœperunt,ea supplicij seueritate opus erat, qua fieret,quod de seuerissimo illo supplicio Ananiæ, & Sapphirę in Actis Apostolorum scriptum est,vt esset ecclesiæ ad cauendum,propositum exemplum,& factus est,inquit, timor magnus in vniuersa ecclesia,& in omnes,qui audierunt. Sed satis hæc sint, quę hactenus hoc lib. quarto excusi sumus, vt libri magnitudo, modum non excedat; & nos aliquantum interquiescentes in quintum ingrediamur.

Matth. 9.

Exo. 13.

Contra scripturam faciunt, q quæ ad ministeriũ ecclesiæ deputata sunt, & dedicata, ad alios vsus trãsferunt.

Scripturam accusat,qui quod secundũ scripturã fit,accusat.

1.Pe.2.

Dan.5.

FRANCISCI TVRRIANI SOCIETATIS IESV.

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro Epistolis decretalibus Pontificum Apostolicorum.

LIBER QVINTVS.

Egimus in actis Apostolorum Illustrissime & Reuerendissime Stanislae Hosi, multos fuisse Ephesi ex eis, qui fuerãt curiosa sectati (erant autem inter curiosa illa, vt magni auctores testantur, in primis magica, & diuinationes) qui cótulerunt, inquit, libros suos, & combusserunt eos coram omnibus. Horum similes sunt multi ex Germanis, qui & si disciplina Lutheri tanquam magica quædam ars eos aliquando demen taslet, is enim velut alter Simon dixit se esse aliquem magnum, & sicut de illo scriptum est, in multis locis Germaniæ omnes ei auscultabant a minimo vsque ad magnum, tamen quia erant ex nobis, vt beatus Ioannes ait, vt nobiscum permanerent, damnata hęresi, & praua, atq; hæretica sua curiositate, ac combustis libris ad ecclesiam catholicã propitio deo iam redierunt. & vt quotidie plures redeant, plurimi ex nostris vt boni operarij, quanto possunt studio curant, alij sermonibus, alij scriptionibus librorũ, alij assidua ad deum precatione, alij vita, facti, sicut aposto. Timotheo præcepit, exemplum fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, & castitate. Qui vero in Lutheranis adhuc permanent, & doctrina, ac libris flamma dignis Lutheranorum vti pergunt, quorum cósumatio, vt idé apostolus ait, in combustionem, hi sunt similes Ephesiorum illius deę cultorum, quippe qui velut Dianam quandam multimammam, quam Grçci πολύμαστον vocant, hęresim Lutheranam colunt, quę misera, & exacrabili fœcunditate tã multas iã peperit, & aluit sectas. Hi repudiata doctrina quã patres, ac maiores eorum, sicut ab initio acceperant, semper professi fuerunt, nouã disciplinã praue curiosi susceperũt, & sectãtur. Curiosum.n. est, ad nihil aliud vacare, nisi aut dicere, aut audire aliqd noui, vt de Atheniẽsibus illis beatus Lucas scribit. Hinc tot iã apud Lutheranos hęreses, quot apud illos philosophorũ sectę. Perductum quæ est ad exitum in nouis istis hęreticis, quod Apostolus presbyteris Ephesi prædixit, Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi: & ex vobis ipsis surgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se. Hi sunt Lutherus pater omnium Lutheranorum, qui sunt πολυχιδᾶς, interpretemur nos multi sectos: Thomas Munzerus pater Anabaptistarũ, qui sunt itẽ varij: Carolstadius, & Zuinglius genitores sacramentario-

tariorum,& eorũ quoq; multiplicium: Melanchthon sator Confessionistatum, qui sunt etiam multiformes. & reliqui, ne omnes enumerem. Hi omnes post se discipulos abduxerũt,& vt vim verbi græci, quo vsus est Lucas, exprimam, de sinu ecclesię catholicæ, quasi de matris complexu vi auulserunt,& abstraxerũt: hoc enim significat ἀποσπᾶν. Sed quomodo abstraxerunt? loquentes, inquit Apostolus, peruersa,& deprauata, hoc enim significat verbum διεστραμμένα: peruersa autem esse nõ poterant, nisi a verbo dei auersa essent. Vnde tamdiu non potest quis διεστραμμένα, idest, peruersa, & deprauata loqui, dum verbum dei praue,& peruerse non intelligit: nec interpretatur. Quare aut isti noui hæretici verbũ dei peruerse intelligẽdo & interpretando deprauant, si nobis hęretici sunt: aut nos hoc facimus, si eis hęretici sumus. recte enim Hilarius in 2. libro de Trinit. ait, de intelligentia hæresis, non de scriptura est: & sensus, non sermo fit crimen. ex quo fit, vt de interpretatione scripturarũ, licet isti negent, tota ipsorum, & nostra contentio sit: neque fieri possit, vt verbum dei purum, sine interpretatione vlla a Lutheranis, vt iactare solẽt, tradatur. quod si de interpretatione verbi dei omnis controuersia vtriusq; partis est, nihil aliud superest, nisi vt vel argumenta sine testibus: vel testes sine argumẽtis: vel potius vtrumq;, cum vtrumque habeamus, controuersiam dirimat. Sed rursus, quia nos argumenta ex scriptutis sanctis ducimus, & isti scripturas peruerse loquendo idest, male intelligendo,& interpretãdo deprauant, reliquum est tandem, vt necessario fiat, quod paulus ad Timoth. scripsit, quę audisti, inquit, a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere. Hoc est igitur, quod nostri catholici scriptores ab initio hęresis Lutheranę more & exemplo veterũ patrum semper, vt necesse erat, fecerunt, & adhuc faciunt. ea scilicet quæ per testes omnium sęculorũ, & ecclesiarum,& vtriusq; linguæ Gręcę: & latinæ ex sanctis Apostolis didicerunt, & tradita sunt nobis, hæc productis testibus, & recitatis testimonijs die, & nocte scribunt: hæc episcopi ecclesiæ catholicę, docent,& alijs, qui sunt ad docẽdũ idonei, ac fideles, vt doceãt, cõmittunt. Cõtra vero Lutherani magistri quia nullos testes habẽt præter eos, qui ex domo eorum prodierunt, per quos, ea quæ tradunt, ab Apostolis accepisse probare possint, ad improbandos testes nostros totum studium suum,& vigilias conuerterunt. in quo vno iam pridem sudant Magdeburgenses Centuriatores, quãta possunt in perferẽdo labore industria, si industria dicẽda est, quę impie & pestifere ponitur. sudant, dico, laborãtes, quomodo quibus possint, suadeant, nullos nos habere testes, nescio quas inclinationes doctrinæ, vt ipsi vocant & corruptelas in testimonijs nostrorum per calumniã & malitiam obijcientes. Quam autem verum sit, nullum istos habere testem, præterquam quod res ipsa loquitur, illi ipsi testantur, qui ex hęreticis ad nos, ex quibus erant, vt nobiscum permanerent, frequẽter reuersi sunt ex quibus, vt cęteros nunc taceam, nobilis quidam Salernitanus ex principis Salernitani familiaribus, cum diu fuisset Caluinianus,& si illibẽter, vt affirmabat, ante annos paucos in se reuersus,& filium prodigum imitatus, ad fidẽ ecclesiæ catholicæ in conspectu legati Pontificis Romani & multorum optimatum Auinione redijt, ædito libello confessionis suę: in quo cum causas amplius triginta numerasset, quę ad redeundum coegissent, vna ex illis erat, quod cum permulti veteres auctores, ex quo hæresis Lutheri ortũ cepisset,

piffet, in lucem in Gallia, Germania, Italia exiftent, a quibus grauiſſima in Lutheranorum doctrinam teſtimonia dicerentur, nullum tamen vnquam teſtem ex veteribus ſua iſta nimia diligentia, & curioſitate, ac labore aſſiduo, & ardēti deſiderio reperire, & producere potuiſſent. ſatis hoc ipſum Magdeburgenſes Centuriatores Lutheranorum ſcribæ, & aduocati probant, qui omnes alioqui bibliothecas Germaniæ & Galliæ ſcrutati, & multitudine librorum conquiſita, & in gymnaſiū ſuum comportata, ac multiplici lectione diurna, & nocturna inter operas Centurialis officinæ partita, nullum tamen teſtem in epiſtolas Pontificum Apoſtolicorum, contra quas coniurauerant, inuenire potuerunt præter vnum ignotum, quem vocant Kalcheiſem ante annos ſeptuaginta, vt ipſi dicunt, natum. quam vero idonea ſit tantula ętas ad dicendum teſtimonium contra tantam antiquitatem epiſtolarum, ideſt, contra ſcripta ſecundi ſęculi Centuriarum, iu dicent ipſi. Sed de teſte iſto reſpondebo ſuo loco in quinto eodemque extremo libro. Redeo ad Epheſios illos, apud quos erant quoque, qui exorciſmis non ex ſcriptura ſancta recte ſumptis, vt S. Athanaſius ad Marcellinum ſcripſit, ſed a ſe male compoſitis, & ornatis dæmones expellere conarentur, ex quibus ſeptem illi filij Scæuæ Iudæi principis ſacerdotum fuerunt, qui cū inciperent, vt Lucas narrat, inuocare ſuper eos, qui habebant ſpiritus malos, nomen domini Ieſu dicentes, adiuro vos per Ieſum, quem Paulus prędicat, reſpondens ſpiritus nequam dixit eis, Ieſum noui, & Paulum ſcio, vos autem qui eſtis? & inſiliens homo in eos, in quo erat dęmoniū peſſimū, dominatus inualuit in eos, ita vt nudi, & vulnerati effugerēt. Horum etiam ſimiles ſunt Lutherani, hi enim inter ſe de pręcipuis rebus fidei, & vt quidam ex eis Nicolaus Gallus in Theſibus ſuis teſtatur, de ſublimibus doctrinæ Chriſtianæ articulis contendunt. qui dum ſuis falſis dogmatibus veluti quibuſdam exorciſmis a ſe factis, quod verbum dei vocāt alij alios increpare, & redarguere tentant, euenire ſolet, vt homo, in quo eſt ſpiritus nequam in eos inuectus eoſdem damnet, & anathema faciat. & vt vnum, aut alterum exempli gratia nominemus, fecit iā hoc Nicolaus Amſdorffius ex Confeſſioniſtis in libro, quem de publica confeſſione puræ doctrinę euangelij & confutatione præſentium Suermerorum, vel factioſorum inſcripſit, res, inquit, nihilo fit melior, ſed in dies deterior: omnia nihil præ ſe ferunt aliud, quam euangelium apud nos peſſum iturum: & loco euangelij non niſi meros eoſdemq; egregios errores nos habituros, non quidem aliam ob cauſam, quam quod humanę rationis, prudentiæq;, non autem ipſius veritatis ſtudioſi ſumus. Dū dicit hic in ipſius libri frōte cōfiteri ſe purā doctrinā euangelij, & confutare hæreticos, dicere videtur, Ieſum ſcio, & Paulum noui: Zuinglio autem, & Oſiandro, atque alijs hæreticis illud dicit, vos autē qui eſtis? & inſiliens in eos, ſic in eodē libro de cōfeſſione puræ doctrinæ euangelij ait, Primo igitur damnamus nos Gaſparum Suencfeldium, & Anabaptiſtas, qui eam, quæ ore fit, euangelij prædicationem non modo contemnunt, & reijciunt, ſed etiam condemnant. Secundo etiam Oſiandrinam damnamus factionem, quippe quę non minus craſſa, & impudens hęreſis eſt. &c. Tertio Sacramentarios Zuingliū & eius ſectatores condemnamus, &c. Quarto Adiaphoriſtas propterea, quod pręter euangelium etiam humanas traditiones in ſuis eccleſijs ſeruari iuſſerunt. Si quidem euangelium nulla hominū mandata ſecum in eccleſijs obſerua-

seruari patitur.&c.Sic iste homo,in quo erat dęmonium pessimum Lutheri,& Lutheranę confessionis Augustanæ insiluit in illos alios hęreticos exorcistas. Itē Saxonię principes,& Comites Mansfeldenses libris magnis ęditis 11.sectas Lutheranorum tanquam execrabiles condemnarunt. Taceo Nicolaū Gallum superintendentem Lutheranū, qui in libro suo Theseon & Hypotyposeon plures alios Lutheranos cōdemnat: prætereo etiā Illyricū,qui in Melancthonicos,& Adiaphoristas atrociter incurrit. Sed videamus iam quemadmodum Paulus Apostolus tum presbyteros ecclesiæ Ephesi,tum Timotheum Ephesiorum episcopum aduersus curiosos illos instruxit,qui libris igne dignis,quos postea combusserunt, vtebantur: & aduersus illos,qui nomine Iesu,& nomine Pauli suis illis deprauatis exorcismis abutebantur,& cōtra hæreticos,quos idem apostolus prædixit ibi futuros,qui peruersa loquerentur.vt inde discamus, quemadmodum nos quoque instructi,& parati esse debeamus contra curiosos istos nouos hæreticos disciplinæ Lutheranæ sectatores,qui tam multos iam libros incendio dignos scripserunt,& quotidie scribunt:quique falsis suorum dogmatum veluti exorcismis nomine verbi dei,quod falso iactant,transuertere volunt euangelium,vt de Galatis illis Apostolus dixit. Ergo postquam dixit Paulus,vt Lucas narrat.& ex vobis ipsis surgent viri loquentes peruersa,vt abducant discipulos post se,subiungit, propter quod vigilate memoria retinentes,quoniam per triennium nocte, & die non cessaui cū lachrimis monere vnumquemq; vestrum.Monet igitur hic Apostolus, vt cū surrexerint,qui peruersa loquantur,quod est hęreticorū, in eo primū vigilemus,ac primam curā ponamus,vt meminerimus,quid a primis patribus, & magistris a principio per tot sęculorum curricula didicerimus, ac moniti simus,sicuti Ephesij ab Apostolo per trienniū eruditi,& moniti fuerant. Quare si cū in Germania Lutherus,& alij post eū loquentes praue, & peruerse verbum Dei surrexerunt,tunc Germani vigilassent memoria retinētes,quid die,& nocte catholici prædicatores patrum,ac maiorum suorum memoria per Germaniæ ecclesias,ex quo Bonifacium Apostolū Germania recepisset,semper docuissent,ac monuissent, nunquam lupi ingressi populos mactassent,& perdidissent.Sed quia iuxta parabolam euangelij dormierunt homines,idest,ceperunt obliuionem doctrinæ a principio seminatæ,venit inimicus eius,qui seminauerat bonum semen in agro suo,& superseminauit zizania in medio tritici,& abijt.Hinc satio zizaniorum. discrimen autem boni,& mali seminis,idest,verorū,ac falsorū dogmatū docet statim eadē parabola, vt recte a quodam vetere interprete animaduersum est,subiungit.n.cum autem creuisset herba,& fructum fecisset,tūc apparuerunt & zizania.Scilicet quale sit euangelium,quod Lutherus prædicauit,ex fructu,quem attulit,perspicitur,si cum eo comparetur, quem antiqua euangelij Christi prædicatio in Germania ante eum attulerat. immo ipse primus huius sementis zizaniorum sator Martinus Lutherus, cogentę conscientia,testimoniū non rogatus dedit, cū in postilla sua magna in euāgelium dominicæ primæ aduentus stomachose conqueritur,ex suo euangelio homines longe deteriores euasisse,quam in papatu vnquam fuerint adeo.n.vitia & flagitia sub hoc suo euangelio creuisse, vt in ipsum malum dæmonem transierint. Hæc Lutheri de zizanijs euangelij sui testificatio. Deinde Paulus postquam presbyteros Ephesi rogauit,vt quę per trienniū

monuissent, meminissent, subiungit, & nunc commendo vos deo, & verbo gratiæ ipsius. Hæc demum fuit summa, & caput vniuersæ instructionis, cõmendare eos deo, & verbo gratiæ ipsius, idest, euangelio, quod potẽs est, inquit, superædificare, & dare hęreditatẽ in sanctificatis omnibus. Quare si quod Lutherus prædicare cœpit, verbũ gratiæ dei fuisset, quod de spiritu Christi processisset, ea, q̃ verbũ dei a primo apostolo Germaniæ VVbinfredo cognomento Bonifacio natione Anglo prædicarum, & semper in ecclesijs cunctæ Germaniæ, tãquam depositum fideliter custoditum, fidei credentium superędificauerat, nunquam destruxisset. Inter cætera vero, q̃ illud verbũ gratiæ superædificauerat, obedientia erat Romanæ ecclesiæ, quam primum, vt facilior esset reliqua demolitio, euangeliũ Lutheri sustulit. Sic.n. sanctus Bonifacius in epist. ad Gudbertum archiepiscopum Angliæ scripsit. decreuimus in nostro synodali conuentu, & confessi sumus catholicam fidem, & vnitatem, ac subiectionem Romanæ ecclesiæ fine tenus virę nostrę velle seruare: sancto Petro, & Vicario eius velle subijci, &c. Adhunc igitur modum Apostolus presbyteros Ephesiorum contra curiosos librorum pestiferorum auctores, & lectores, ac falsos exorcistas, & futuros hæreticos instruxit, & monuit. Timotheum vero Ephesi episcopum aduersus eosdem his etiam monitis quasi armis quibusdam muniuit. Tu autem, inquit, permane in ijs, quæ didicisti, & credita sunt tibi: permanere pręcepit in doctrina ab Apostolo tradita, & eam instar depositi fideliter seruare: hæreticorum.n. est, nõ permanere in eo, quod ab initio audierũt, vt beatus Ioan. ait, immo ipsorum quoque est, vt idem Apostolus Paulus ad eosdem Ephesios scripsit, tanquam paruulos fluctuare, & omni vento doctrinæ circũferri, quod istis ipsis nouis hęreticis nemo est, quin euenisse sciat. Hinc.n. Lutherana hæresis tam multiiugis facta est. hinc Confessionistæ, Osiandrini, Zuingliani, Adiaphoristæ, Melanchonici, Maioristæ, & reliqui manarunt. Deinde subiungit Apostolus, sciens a quo didiceris, scilicet didicerat Timotheus a Paulo, qui, vt idem Galatis restatus est, nõ ab homine euangelium accepit, neq; didicit, sed per reuelationem Iesu Christi. itaque auctoritatem magistri commendauit apostolus, quo magis studium discipuli ad conseruandam doctrinam perceptam excitaret, vt sicut idem ad Hebręos scripsit, abundantius obseruaret ea, quæ audisset, ne forte perflueret. Hoc autem Martinus Lutherus cum alioqui superbissimus esset, & prophetã se vocare ausus, nunquã tamẽ ausus est dicere, nõ ab homine accepisse, neq; didicisse euãgelium, quod prædicabat, sed per reuelationẽ Iesu Christi. Hoc ergo Martinũ Lutherũ, & reliquos ab eo satos peruersa loqui fecit, vt de futuris illis hæreticis Paulus pręduxit, quod nescierunt, vel potius obliti sunt, a quo euangeliũ accepissent, illud dico, quod euangelio suo nouo μεταστρέψαι, vt verbo apostoli vtar, idest, transuertere voluerũt. Nos igitur Reuerendissime Stanislae Hosi, vt propositum nobis prosequamur, permanentes, sicut sancti apostoli patres nostri monuerũt, in ijs, quæ didicimus, & credita sunt nobis, scientes ex quibus, scilicet sanctis apostolis, & apostolicis patribus ea didicerimus, pergemus deinceps reliquã doctrinam epistolarum Pontificũ Apostolicorum ab istis reprehensam auctoritate verbi dei defendere, & ad cętera omnia, quę in eã obijciunt, vt hactenus fecimus, respondere.

Defensio doctrinæ de non accedendo ad menstruatam in epistola Clementis quarta. Quod eam reprehendant Magdeburgenses contra naturæ decentiam & honestatem. Item de purificatione, siue lauatione, contra naturalẽ quoque honestatem & honestæ consuetudinis decentiam a magdeburgensibus reprehensa. Cap. 1.

VT ergo reliquam deinceps confutationem eorum, quę doctrinæ catholicæ epistolarum adhuc Magdeburgen. opponunt, persequamur, respondeamus eis ad id, quod in eorum accusatione sequitur, de vitanda menstruata, & de purificatione in epistola Clemen. 4. hæc enim ad traditiones quoque humanas, vt proxime superiora, retulerunt: & ad laqueos consciẽtiæ, similiter atque illa, pertinere dicũt. Recitemusq; prius, quæ Clemens scripsit. Est, inquit, sane propria quædam nostræ religionis obseruantia, quæ non tam imponitur hominibus, quã proprie ab vnoquoque Deum colente causa puritatis expetitur: de castimoniæ, dico, cautela, cuius species multæ sunt: sed primo, vt obseruet vnusquisque ne menstruatę mulieri misceatur, hoc enim execrabile ducit lex Dei. quod etsi lex de his non admonuisset, nos vt Cathari, non libenter voluerenur in stercore (sic enim est in exẽplari vetustissimo bibliothecæ Vaticanæ & in altero Florentino bibliothecæ. S. Marci) debemus aliquid amplius habere animalibus, vtpote rationales homines, & cœlestium sensuum capaces, quibus summum studium esse debeat, ab omni inquinamẽto cordis conscientiã custodire, &c. Admonuit Clemens Magdeburgenses, ne humanam traditionem hanc esse putarent, neque tamen admoniti intellexerunt. Cum. n. dixit, est sane propria quædam nostræ religionis obseruantia, quæ non tã hominibus imponitur, quam proprie ab vnoquoque Deum colente causa puritatis expetitur: an non clare admonuit nõ pertinere hoc, quod nũc præcipit, ad humanam traditionem? neque se esse, qui ex se hoc hominibus, sed potius ab vnoquoque secundum legem moralis decentiæ, & sanctæ continentię hoc expeti? subiungit enim, vt obseruet vnusquisq;, ne mẽstruatæ mulieri misceatur, hoc enim execrabile ducit lex. deinde subiungit de lege naturalis decentiæ. Quod & si lex de his non admonuisset, nos vt Cathari, id est, mundi, non libenter volueremur in stercore. debemus. n. aliquid amplius habere animalibus, vtpote rationales homines, & quæ sequuntur, iam recitata. Si Paulus cum Corinthios reprehenderet, quod cõtra decentiam quoque naturalem viri velato capite orarent in ecclesia, & mulieres non velato, exprobrans eis tarditatem nõ intelligendi quod honestum erat, aiebat, Vos ipsi iudicate, decet mulierem non velatam orare? nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi, mulier vero si nutriat, gloria est illi? quoniam capilli pro velamine ei dati sunt: quanto magis licet dicere vobis, & quidem tarditatem exprobrando, nec ipsa natura vos docet, quod si vir ad menstruatam mulierem accedat, vt cum ea rem habeat, summa intemperãtia libidinis sit, & noxia turpitudo, ac execrabilis fœditas? Iudicent vestri laici Lutherani, si q sunt paulo quam vos temperatiores ac honestiores, vt condemnent vos de execrabili doctrina vestra, qui inter traditiones humanas, quas fingitis, legem decentiæ naturalis & sanctæ continentiæ non miscendi se cum muliere menstruata, retulistis omnis incontinentiæ magistri. Sed videamus de lege Dei. Fortassis enim existimastis, vt parum in scripturis sanctis eruditi huius-

1. Cor. 11.

Magd. detestabilis incõtinentiæ magistri.

Nõ ad cerimoniam legis, sed ad honestatem morũ naturalẽ pertinet nõ accedere ad menstruatam.
Isichius Hierosolymitanus.
Leu.20.
Clem. Alex.

huiusmodi consuetudinem cum menstruata, quia in Leuitico prohibeatur ad ritus Mosaicæ legis, quę desita est, pertinere, ac non potius ad honestos mores, qui ex decalogo, ceu ex fonte naturali, & diuino ducũtur. Isichius ergo presbyter Hierosolymitanus interpres Leuitici eruditissimus, interpretans hanc legem leuitici. cap.20. A menstruata, inquit, abstinere non frustra legislator præcipit, sed hominem suadẽs ad pudicitiam, castitatisq; cum diligentiam habere, ex qua sanctificatio prouenit, nolens in modũ porcorum continue cum mulieribus misceri, & ad communem corruptionem vacare. hactenus Isichius. Item Clemens Alexandr. in Pedagogo lib. 2. & Moises, inquit, ipsis etiam vxoribus interdicit accessum ad virum, dũ sunt in menstruis. non enim, inquit, rationi consentaneum est, illa sordium purgatione illud genitale semen, quod paulo post futurum est homo, polluere, nec sordido fluxu materiæ alluere semen bonæ generationis sulcis vteri priuatum. immo ex Ezechiele intelligere potestis, vtrum ad traditiones humanas, quas somniatis, pertineat, an potius ad iustitiam decalogi, Et vir, inquit, si fuerit iustus (omne genus virtutis significauit) deinde partes iustitiæ exequens: si fecerit, inquit, iudicium & iustitiam, in montibus, non comederit, & oculos suos nõ leuauerit ad idola domus Israel, & vxorem proximi sui non violauerit, & ad mulierem menstruatam non accesserit, & hominem cõtristauerit; pignus debitori reddiderit; per vim nihil rapuerit; panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento; ad vsuram non accommodauerit; amplius non acceperit; ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium verum fecerit inter virum, & virum, & in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatẽ, hic iustus est: & vita viuet, ait Dominus. Si hæc omnia, quæ Propheta hoc loco coniunxit cum abstinentia a menstruata, ad traditiones humanas, & laqueos conscientię, vt vos dicitis, pertinent, pertineat etiam abstinentia ista. Vos ipsi iudicate Magdeburgenses. Iam credo, pudet vos, vtinam pœniteat. Denique quod hęc de non accedendo ad eam, quæ in mẽstruis est, non sit traditio humana, sed traditio temperantię naturalis, ab ijs obseruari solita, qui se in libidine continent, ex 6. libro Clementis de constit. apostolicis cap.28. perspici potest, Sic enim ait, cum naturalis purgatio cernitur in vxoribus, ne se cum illis commisceant mariti, vt proli consultum sit; id enim lex prohibuit, cum ait, ad eã, quæ patitur menstruum, ne accedas. Sed dicamus deinceps de purificatione, sic tamen vt more nostro prius recitemus, quæ Clemens ait: Bonum est autem, inquit, & puritati conueniẽs etiam corpus aqua diluere: bonum vero dico, non quasi principale illud, in quo mens purificatur, sed quod sequela sit illius boni hoc, in quo caro diluitur. sic enim & magister noster quosdam Pharisæorum & scribarum, qui videbantur cæteris meliores, & a vulgo separati, increpabat, dicẽs eos hypocritas, quia ea solummodo, quę hominibus videbantur, purificabãt: corda vero, quæ solus Deus aspicit, inquinata relinquebant, & sordida, ad quosdam ergo ex ipsis, inquit, non ad omnes dicebat. Væ vobis scribæ & pharisęi, quia mundatis quod de foris est calicis & parapsidis, intus autem plena sunt sordibus. Pharisæe cœce, munda prius, quod intus est, & quod de foris est, erit mundum. Vere enim si mens mundetur luce scientiæ, cum ipsa fuerit munda ac splendida, tunc etiam eius, qui de foris est, hominis ipsa necessario curam gerit carnis suæ, vt & ipsa purificetur. Vbi autẽ ista,

Inter iustitias decalogi retulit Ez. non accedere ad menstruatam.
Ez.18.

Matth.23.

quæ

quæ de foris est, purificatio carnis negligitur, certum est neque de puritate mentis, ac munditia cordis curam geri. Ita ergo fit, vt is, qui intrinsecus mundus est, mũdetur sine dubio & extrinsecus: non semper autem is, qui mundatur extrinsecus, etiam intrinsecus mundus est, uidelicet cum agit hęc, ut hominibus placeat: hæc Clemẽs. quę valẽt aduersus Ebionitas Cherinthi successores, qui frequenti lauatione corporis utebantur, quod ea se a peccatis mundari falso putarent, quæ nemo Catholicorum est, qui non dicat sanctissime scripta esse: & qui non ea sequi & seruare studeat. Vos soli inuenti estis, qui improbaretis, qui tanto studio omnia ad calumniam vtcumque rapiendi tenemini, ut non animaduerteritis, quod hic accusatis, hoc vos & quidem laudare facere. Vellem enim a vobis quærere, an vos non faciem & manus lauatis, & id quidem quotidie, ac rursus manus, cum mensis accubare vultis? Equidem in Germania numquã fui, sed quod fieri uidi, vbicumque fui, non puto nõ item apud uos fieri. Etsi enim fidem Ecclesiæ catholicæ respuistis: hanc tamen catholicam consuetudinem cum natura & scriptura consentientem, & apostolica admonitione commendatam nondum respuistis. Sic enim scriptũ est in 8. lib. Clementis de apost. constitut. cap. 23. Omnis fidelis siue uir, siue fœmina postquam surrexerit e somno, antequam opus aggrediatur, postquam lauerit, oret: si autem fiat aliqua de verbo Dei instructio, anteponat fidelis siue vir, siue fœmina verbum operi: hactenus constitutio, ex numero earum, quę similiores sunt monitis, quã legibus, quę ἐθίσματα, & ἐπιτηδεύματα a Platone dicuntur, de quibus libro primo dictum est. Quare si aqua, aut tempus deest ad lauandum, aut si forte obliti sumus, neque laqueum conscientię iniectum putamus neque commissum peccatũ non lauando: puerile est hoc. At siquis a communi hoc & vsitato fidelium more alienus esse velit, reprehensionem iustam, & pœnam meritam incurrat. hic enim usurpari quoque illud potest, nec ipsa natura uos docet, quod siquis fidelis manus, aut faciẽ sordidam habeat, ignominia est illi? Vos ipsi iudicate, andeceat illotos esse an lotos non quidem Pharisaice, sed Christiane, habentes priorem curam purificandi conscientiam, quam corpus. Licet hic dicere, quod ait Clemẽs Alexandrinus in Padagogo lib. 2. describens enim ea, quæ ad decentiã hominis Christiani pertinent, cũ eos reprehendit, qui frequenter expuunt, aut uiolentius excreant, aut inter conuiuium nares emungunt, subiungit deinde causam reprehensionis, inquiens: obseruandum est enim, ne, qui comprandent, præ nausea hanc indecentiam oderint, quæ intemperãtiam arguit. Et paulo post, crepitus ructantium vitandos esse dicit, ne qui audiunt, testimonium rusticitatis, ac malæ educationis præbeant. ad hoc genus pertinet non lauare, quæ indecentia, vt intemperantiæ index ac testis, fugienda est Christianis, quos nullam occasionem maledicendi, fratribus dare oportet. lauare autem in balneo uiris quidem solius sanitatis causa permittit Pædagogus Clementis Alexand. mulieribus verò sanitatis & mũditię. cũ quo satis conuenit alia apostolica constitutio similior itẽ admonitioni, quam legi in primo lib. de laicis a Clemente Romano scripta, quę modum ponit lauationi mulierum in balneo, vt honeste, atque vt fidęlem decet, sine scandalo fiat. Quare hic non de lauatione corporis loquitur Clemens Romanus, qualis erat illa Pharisæorum, aut Ebionitarum, qui eas partes crebro lauabant, quæ extrinsecus cernuntur: quod autem intus erat, id est, cor, non mundabant, quod erat alioqui prius mundandũ.

Consuetudo lauandi extrinsecus sordes cũ natura, scriptura, & apostolica traditione consentiens.

Indecentia non lauãdi sordes extrinsecus index intẽperantiæ, & occasio detrahendi.

Vnde Pædagogus Clementis Alexandrini velut in hunc locum Clementis Romani in hac epistola, quam Magdeburgenses negant, intuens, oportet autem, inquit, maxime quidē lauare animum purgante ratione, & non nunquam etiam corpus propter sordes, quæ ei adnascuntur. Vę enim uobis scribæ & Pharisæi hypocritę, dicit Dominus, quoniam quod est extrinsecus poculi & patinæ mundatis, intus autem plena sunt omnia immunditia: munda primum quod intus est poculi, ut sit etiam mundum, quod est exterius. Deinde subiungit; optimum ergo lauacrū purgat sordes animę, est que spirituale, & quæ sequuntur. Et sanctus Epiphanius confutans lauationem superstitiosam Ebionitarum. lib. 1. tomo 2. cap. 30. pronunciat inquit, perfecte aduersus Pharisęos & scribas crebro manus lauātes, qđ illotis manibus edere non inquinat hominem. Quare, inquit, non solum actiones istorum euertit, sed etiam lauare manus superfluum esse ostendit: tamen lauare manus si quis vellet, non esse noxam. Clemens uero Romanus in epistola sua, nō solum non nocere, sed etiam bonum esse, & puritati conueniens dixit. Sed quæret aliquis fortasse, quid in mentem Clementi uenerit, vt de ista lauatione corporis meminerit? scilicet quia meminerat de sordibus sanguinis menstrui non miscendis cum semine mariti, vt incontinentes homines solent. addiderat autem, custodiendam esse conscientiam ab omni inquinamēto corporis, ne quis existimaret, nullā apud fideles mundandi corporis rationem haberi, præsertim cum & ad eos scriberet, qui ex gentibus crediderant, apud quos magna cura & studium lauationis est: idcirco de hoc quoque ualde opportune, & accomodate aduersus Ebionem admonuit. Denique quo magis ad huc intelligāt Magdeburgenses, non de ritu ullo Iudaicæ purificationis, siue lauationis hoc loco Clementem in epistola loqui, idem Clemens lib. 6. de constitut. apostolicis cap. 23. Vir, inquit, & vxor cū matrimonio legitimo corpora commiscent, & coniunctionem corporum dimittunt, precentur sine obseruatione: & si enim non lauerint corpora, puri sunt. Valet hoc contra Ebionem, qui, ut sanctus Epiphanius narrat, quotidie, si cum muliere rem haberet, statim baptizabatur in aquis. Sed de his hactenus.

Constitutio apostolica de nō obseruanda laicis lauatione corporis superstitiosa post cōcubitum legitimum cōtra Ebionem.

Defensio doctrinę de communi vita in epistola 5. Clementis: & de origine communitatis rerum, & de perfectione eius: & de errore in ea veterum hæreticorum, & nostræ ætatis: itē de vita communi religiosorum, & de voto, quo suscipitur, item de communi vita clericorum ex communi sumptu ecclesiæ. Cap. 2.

PErgunt deinceps, Magdeburgenses accusare epistolas. De communi » vita, inqunt, Clem. epis. 5. & de publica ac solenni benedictione con» ingū in templis, ad quem ritū necessario obligari vult omnes Eccle» sias Euar. 1. hæc Magdeburgenses. Sed de uita communi quid reprehenderent Magdeburgenses, nihil amplius explicarunt nobis, quod vehemēter miror, præsertim cum in promptu esset, quod non solum ipsi, sed nos quoque reprehendimus. Cum enim dixisset Clemēs, vsum omnium, quæ sunt in hoc mundo, communē cum omnibus esse hominibus debuisse: sed per iniquitatem factum esse, vt alius hoc suum esse diceret, alius aliud: atque ita inter mortales factam esse diuisionem, citassetq; Platonem, Paulum imitatus, qui Aratum & Epimenidem, siue vt alij putant, Callimachum & Menan-

Menandrum citauit, subiungit: non Clemens, absit, sed aliquis patronus libidinis in Republica Platonis institutus, in omnibus autem sunt sine dubio & coniuges. quod quidem in vetusto exemplari bibliothecæ Vaticanæ nō est, vt perspici potest ab iis, qui voluerint oculis suis credere. vetus est hoc artificium adscribendi magnis auctoribus, quæ nunquam scripserunt, neq; senserunt, cuius rei exēplum ne longius petatur, dudū in opere cōfessionis catholicę Stanislai Hosij lectissimi Cardinalis Varmiēsis apparuit. Qui cū de cœlibatu erudite, & catholice, vt cætera scripsisset, & de dispēsatione eius pro sua modestia, ac prudētia sententiā interponere suam noluisset, nescio quis dispēsationis in cœlibatu callidus patronus, nactus, vt sibi visum est, affingendi opportunitatem, sed parum in affingendo cautus, post Cypriani locum de virginibus Deo dicatis continere nolētibus, in tertia æditione Antuerpiana Ioannis Stelsij sententiam suam de dispēsatione interiecit, & auctori operis adscripsit, quam ipse quidem non esse illius, neque quæ ibidem in margine apposita sunt, pręterquam quod ipse idem auctor lectorem in principio operis postea æditi admonuit, satis ille ipse locus declarat, in quo auctor dicit, nolle se de dispensatione sententiam dicere. ergo sententia, quę de ea re ibi dicta est cum notatione margini apposita nō est auctoris. ita in astutia sua comprehensus est ille, qui corrector simul & corruptor alieni operis esse voluit. audiui eum, cum de hac fraude, & quidem merito diceret, si hoc iste me superstite ausus est, quid mortuo non ausus esset? sed redeamus ad locum Clemētis, quem mirandum profecto est, cur Magdeburgenses dissimularint, qui tam diligenter alioqui, quid in his epistolis accusarent, quęsiuerunt. dissimulasse eos credo, ne damnare viderentur, quod apud suos Lutheranos fortasse fieri cuperent, qui etiam sponsas Christi virgines sacras, communes vxores habere volunt: quod eorum magister Lutherus in libro de vitandis hominum doctrinis inscripto docuit, & exemplo suo confirmauit, qui monialem ex monasterio Nymicensi raptam Catherinam de Bore vxorem duxit: & si ante annos amplius septingentos quinquaginta in Germania Synodus Salisburgensis S. Vigilio Archiepiscopo verbum Dei sequens, ne moniales nuberent, prohibuisset. quid igitur mirum, si etiam pro sua libidine & incontinentia, laicorum quoque vxores communes esse, profiteri vellent, vt quidam ex Anabaptistis ex Lutero natis, & Monasterienses profitentur, si tamē hanc eorum disciplinam generosi Germani paterentur. Quanto melius fecit Massęus Cameracenas, qui lib. 9. suorum Chronicorum, cum nō crederet scriptum esse hoc à Clemente, merito exclamans, is ne, inquit, cōtenderet coniuges singulorum omnibus debere esse communes? deinde subiungit: vel ex hoc solo verbo satis datur intelligi, cuius fuerit, nimirū infœlicis Nicolai, aut alicuius sectatorum eius, quos inter primos hęreticos legimus. hæc Massæus. Magdeburgenses vero tantum abest, vt vlla hic exclamatione vsi fuerint, vt neque satis significauerint, quid in ista vita communi, quam notarunt, reprehenderent, communitatem ne rerum ad exemplum Apostolorum, & illius primę ecclesię, qualis nunc in religiosorum cœnobijs sic a cōmunitate illa vitę Gręco vocabulo dictis, cernitur? an magis communitatem illa mulierum Platonicę Reipub. quę in 5. libro descripta est? nihil enim aliud, neq; alio modo notarunt, quam sic, De cōmuni vita epist. 5. Clementis. Quare cum sciant omnes, Lutheranorū ma-

Cur Magd. cum vitam cōmunem in epi. 5. Clem. reprehēderēt, quod ibi falso scriptū erat de cōmunitate vxorum dissimularunt.

gistris magis odiosam esse monasticam rerum communitatem, quam incō tinentiam hominum carnalium, vt qui sint discipuli eius, idest, Lutheri, ex cuius 6. tomo operum manauit in vulgus, & iam in prouerbiū Germanicum abijt, si non vult vxor, veniat ancilla, & in lib. de vita coniugali, virum muliere, & mulierem viro minus carere posse, quam cibo, potu, & somno, suspicor Magdeburgenses hunc locum epistolę Clemētis de vita cō muni idcirco notasse ac reprehendisse, quod in eo Clemens vitā communem, quam Lutherus vna cum monachatu in Germania sustulit, omnibus necessariam esse dicat, non quidem ad salutem, nō enim hoc dixit: immo quia omnibus necessariam dixerat, statim veluti interpretans, correxit, subiungit enim quibus necessariam diceret, & ad quid, inquiens, & maxime ijs, qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorū, eorumque discipulorum imitari volunt. Hanc autem communitatem vitæ etsi ab Apostolis sanctis institutam, & apostolico exemplo primæ illius ecclesiæ commendatam, ad quam hortatur Clemens, vt ad vitæ sanctitatem commodissimam, ne quis tamen contemneret, aut tanquam otiosam, & humanæ vitę incommodam reprehendere auderet, vt iam olim ausi sunt hæretici; idcirco ad ortum naturę integræ, ante peccatum retulit originem eius, cum ait, Vsus enim omnium, quæ sunt in hoc mundo communis omnibus esse hominibus debuit: sed per iniquitatem, inquit, hoc est propter peccatum Adæ factum est, vt alius hoc suum esse dicat, & alius istud; sic inter mortales facta diuisio est. ad eundem statum naturæ integræ, ac nondū propter peccatum diuisæ hoc genus vitæ communis retulit magnus Basilius. imitatus itaque est Clemens Apostolum Paulum, qui, vt apostolicam traditionem velandi capitis muliebris defenderet, rationem ex natura petiuit, nec ipsa (inquit) natura docet vos, quod vir quidē si comam nutriat, ignominia est illi, mulier vero si comam nutriat, gloria est illi? quoniam capilli pro velamine ei dati sunt. Ei autem qui contendere pergeret, & rationem hanc, quę satis traditionem ipsam defendebat, adhuc contemnendam esse putaret, cōsuetudinem ecclesiarum opposuit, quæ, vt Tertull. ait, traditionis confirmatrix est, nos (inquit) talem consuetudinem non habemus: nec ecclesia dei. Sic Clemens vt exemplo Pauli apostolicam traditionem vitæ communis defenderet, quam quidam contemnebant, & quod grauius erat, ex voto susceptam violabant, rationem ex naturę integrę statu petiuit. vt perinde sit, quasi diceret, an status naturæ integrę, in quo vsus omnium communis esse debuit, non satis docet vos, communem vitam a sanctis apostolis traditam ad excellentem statum pertinere? vt iam qui statum vitæ communis religiosorum improbant, vt faciunt noui hæretici, cō sequens sit, vt statum quoque naturę illius integræ, qui status innocentiæ dici solet, improbaturi plane videantur. Quare relinquendi sunt isti, vt cō tentiosi: & consuetudo ecclesiastica cœnobiorum, quæ ex apostolica traditione manauit, colenda & celebranda est. Deinde citat Platonem, qui dixit, amicorum omnia esse communia: quod quidem dictum eatenus probat Clemens, quatenus conuenienter naturæ integræ, ad communem vitam, que ab apostolis tradita est, & quæ secundum Apostolicam traditionem vsque in hodiernum diem in cœnobijs religiosorum viuitur, pertinere potest: nō autem quatenus idem Plato ad communitatem quoque vxorum, & possessionum pertinere in repub. sua voluit, quod quidem

tum ab

Quibus, & ad quid communitatem rerum necessariā esse dixerit Clemens.

Origo communitatis rerum ad ortum naturæ relata.

Quatenus probetur Clementi dictum Platonis, amicorū omnia esse cō munia.

tum ab hoc loco & proposito, tum a recta ratione naturæ insita, alienum est, vt Aristoteles corrector Platonis vtrumque in 2. lib. Politicorum multis rationibus docuit. Deinde subiungit: & sicut non potest diuidi aer, neque splendor solis, ita nec ea, quæ communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, diuidi debent (sic enim in antiquo exemplari scriptum est) sed habenda sunt communia. hoc exemplo vsus est Clemens, vt probaret, sicut hęc omnibus a natura data sunt ad vtendum communiter, ita cętera omnia esse posse, vbi charitas ad immitationem illius primi status innocentiæ, & perfectionis vitę inuitauerit, vt Apostolorum tempore Hierosolymis factum est. Immo & dominus, vt beatus Basilius in asceticis constitutionibus ad eos, qui in coenobijs habitant, scribit, congregatis discipulis communia omnia, & se ipse communem eis prebuit. communis itaque vita, id est, communis vsus rerum, primū quidem ex charitate naturali profectus est: quam qui accusat, naturam, & naturæ auctorem accusat. huius autem vitæ communis ex naturali charitate proficiscentis perfectio & cōsummatio est vita communis per diuinam gratiam ostensa, & tributa, sicut charitatis naturalis pfectio & absolutio, est charitas spiritualis & diuina. Hanc vero vitam communē excellentiorem sancti Apostoli & eorum discipuli coluerunt: & ad eorum exemplum hodie in ecclesia catholica infiniti monachi, & multi clerici seruant, sicut de suo etiam tempore beatus Augusti. in lib. de hæresibus testatur, cum scribens de quibusdam hæreticis, qui Apostolici dicebantur: Qui se, inquit, hoc nomine arrogantissime vocauerunt, eo quod in suam communionem non acciperét vtentes vxoribus, & res proprias possidentes. Deinde subiungit: quales habet ecclesia catholica & monachos et Clericos plurimos. Sed ideo, inquit, isti hæretici sunt, quia se ab ecclesia separantes nullam spem putant eos habere, qui vtuntur his rebus, quibus ipsi carent. hec Aug. Verū hos nostri monachi nō imitātur: nec hoc nos pstemur. Sed rursus vos Magd. peiores estis, quam illi hæretici, qui se arroganter apostolicos vocabant, vt ipsi quoque arrogantissime vos euangelicos vocastis: sed cur peiores? scilicet quia illi non contenti vitam communem, & Apostolicam vitę Laicorum non communi vt excellentiorem anteponere, cęteros quasi nulla eis spes salutis reliqua esset, damnabant: vos vero non solum non anteponitis, sed etiam accusatis, Apostolos, & Apostolorum exemplum condēnantes, immo in Deum, qui talem ac tantam gratiam eiusmodi vitę communis eis dedit, blasphemantes. neque solum peiores, quam illi hæretici estis, sed melius quam vos, quidam veteres senserunt, qui nec in Christum vnquam crediderunt, nec Euangelium fortasse legerunt, qui solam rationem naturæ insitam secuti, cōmunē vitam Esseorum summis laudibus extulerunt: Philonem dico in libro, quem sic inscripsit, quod solus bonus sit liber: tametsi Photius hunc in bibliotheca sua scribit Christianū factū a fide postea ob iram & tristitiam defecisse: & Flauium Iosephum lib. 2. de bello Iudaico: eosdem quoque Plinius lib. 5. historiæ naturalis cap. 7. admiratus est, quos parum deflexo vocabulo Hesenos vocauit, miram gentem appellans, sine vlla venere, & sine vlla pecunia. Sed vt magis intelligant Magdeburgenses, quod Dominus in Euangelio dixit illi adolescenti; si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me, huc pertinere, idest, ad hanc vitam cōmunem, quā Clemens

Duplex genus communitatis rerū: & duplex genus charitatis.

Peius de communitate rerū ad necessitatē vitę pertinentium senserunt qui se nostra ætate vocarūt euangelicos, quā qui olim se vocarunt apostolicos. immo peius quā quidā, qui nunquā in christū crediderunt

Quod dominus dixit vade & vēde omnia quę habes &c. ad eam vitam communē pertinebat, de qua Clem.

mens apostolicus ijs præsertim, qui Deo irreprensibiliter militare cupiũt, necessariã esse dicit. interpretabor hic Latine quę Nilus Chrys. discipulus, in libro eruditissimo & elegantissimo. Περὶ ἀκτημοσύνης inscripto, nos de nihil possidendo dicamus, ad Magnam diaconissam Ancyranã scripsit; ęque inquit, pulchritudo formæ, & opes appetuntur: & vtriusque horum illecebris non irretiri, fortis animi est: sed qui propositum nihil possidendi susceperunt, maiore adhuc admiratione digni sunt, quippe quos ęstimatio diuitiarum non traxit: neque mentem vanis curis alligare voluerunt. Nam cum cętera alia sensui iucunda facile homines inuitent, & fallant, multo etiam magis diuitię hoc faciunt, quod ad voluptates, & honores magnopere sint accommodatę: & quod insipientes lõga consuetudo docuit, eos ducere beatos, qui sunt opulenti, tum propter gloriam & splendorem eorum, tum propter voluptates, quibus fruuntur. Deinde subiungit: Excellentes itaque existimandi sunt, qui tanquam in palestra cogitationes illas vicerunt, quæ mentem impellunt ad assentiendum opinioni populari de opibus amplectendis quasi veris bonis, & non relinquendis illis bonis, quæ omnium sententia magnę æstimationis esse videantur. Hactenus Nilus. Ad hanc excellentiam omnia bona propter Deum relinquẽdi inuitauit Dominus adolescentem illum, quod vos quidem simul accusatis, dum vitam communem, quæ in non possidendo cernitur, accusatis.

Qui vitam cõmunẽ in epis. Clem. quę i nõ possidẽdo vllã rẽ priuate cernitur, reprehẽdit, illud item simul reprehẽdit, quod dominus dixit illi adolescenti, vade &c.

Ad hanc quoque vitam communem Dauid tanquam buccina spiritus. S. prophetica exsuscitauit, cum dixit, Ecce quam bonum, & quam iucundũ, habitare fratres in vnum; quod quidem significantius gręce dicitur, habitare ἐπὶ τὸ αὐτό, idest, in id ipsum, quod est ita vna habitare fratres, vt sicut in actis apost. scriptum est, sit eorũ cor vnum, & anima vna: & nihil sit cuiusq; proprium, nihil diuisum, sed omnia communia. esse enim versiculi huius hunc sensum legitimum, pertinereque in primis ad vitam communem religiosorũ, interpres & testis est apostolica traditio, quã in hac epi. Clemẽs sic interpretando secutus est. idem fecit pater Aug. in sermone 52. de cõmuni vita clericorum. loquens enim de clerico religioso, professus est (inquit) communiter viuendi societatem, & professus est, quam bonũ & quã iucundum habitare fratres in vnum. Et in Psal. 132. de illa prima ecclesia loquens, ergo ipsi (inquit) primi audierũt, Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum. sed non soli audierunt: non enim ad illos solum ista dilectio, & vnitas fratrum venit; venit enim & ad posteros ista charitatis exultatio, & votum Deo. Hactenus Aug. sic etiam magnus Basilius interpretatus est in eodem cap. 19. asceticarum constitutionum, sic enim ait de ijs, qui vitã communem profitentur; Dauid in psalmo cecinit, ecce quam bonũ, & quam iucundum habitare fratres in vnum. cum igitur in scriptura tum prophetæ, tum lucę Euangelistę in actis apostolorũ sit societas ista vitę communis, quam multiplicium ordinum monachi & religiosi secundum apostolicam traditionem profitentur, quid iam noui hæretici nomen monachi, aut monasterij in scriptura a nobis requirunt? an negant in scripturis rem subiectã vocabulo homousij, aut theotoci, quia neutrum horũ in scriptura legant minime. ergo aut rem homousij tollãt, quia verbum homousij non legunt: aut si non tollunt rem homousij, quãuis verbum ipsum non legant, nec vitam communem monachorũ tollãt, quamuis neque verbũ monachi neque monasterij in scriptura legant, quę

Res subiecta vocabulo monachi in scriptura est, licet non sit vocabulum ipsum.

Vocabulum monachi, & vocabulum monasterij cum ipsa traditione apostolica vitę cõmunis religiosorum nata.

sunt alioqui cum ipsa apostolica traditione vitæ cōmunis nata, vt ex Dionysio Areopag. Pauli discipulo in ecclesiastica hier.c.de monastica consumatione perspici potest, qui monachos appellat: & Philon Alexandrinus qui beatum Petrum Romæ vidit tempore Claudij Imperatoris, eorum domicilia monasteria vocat in libro, quem de prima Marci euāgelistæ ecclesia, vt ait beatus Hier. scripsit, ex quo (inquit idem Hier.) apparet, talē primum Christo credentium fuisse ecclesiam, quales nunc monachi esse nitūtur, & cupiunt. vt nihil cuiusquam propriū sit: nullus inter eos diues: nullus pauper: patrimonia egentibus diuidant: orationi vacetur, & psalmis, doctrinis quoque, ac continentiæ: quales & Lucas refert primum Hierosolymis fuisse credentes. Hæc beatus Hiero. fertur is Philonis liber in manibus omnium περὶ βίου θεωρητικοῦ ἢ ἱκετῶν inscriptus. Quod si vitam cōmunem religiosorum, de qua loquimur, propter votū, ex quo suscipitur, Magdeb. reprehendunt, nihil enim explicarunt, nos ecclesias omnes Orientis, & Occidentis reprehēsoribus exemplo Pauli opponimus, quę talem consuetudinem habent, vt communem vitam ex voto suscipiant, & profiteantur, quicunque volunt, si probati sint, & idonei. quę consuetudo non aliūde quam ex apostolica traditione nata est, neq; nasci potuit. in illa enim prima ecclesia qui huiusmodi vitam communem profiteri volebant, si postea a proposito & recepto exciderent, rei voti erant. quod crimen exemplo seuerissimi supplicij, ac maximi terroris primum in Anania & vxore eius a beato Petro vindicatum est, quia vt beatus Aug. in regula sua prima ait, non licet sibi retinere, quod per pactum ad omnes pertinet, & deo est consecratum, quod Ananias, & vxor commiserant qui, vt ait beatus Hier. in epistola ad Demetriadem, post votum abstulerunt quasi sua, & nō eius, cui semel ea vouerant, partemque sibi alienę substātię reseruauerūt. Violatio voti in Anania, & vxore eius seuere vindicata.

Pręterea, quod secundum institutionem apostolorū etiam in ecclesijs cōmunem vitam ex communi sumptu ecclesiarum clerici viuerent, testimonio est, quod Clemens Rom. libro. 2. de const. apost. cap. 58. scribit, Si quis presbyter ex paroecia (nos verbo iā pro Latino trito dioecesim vocamus) aduenerit, excipiatur a presbyteris κοινωνικῶς: si diaconus, a diaconis. κοινωνικῶς excipere iubet, idest, more vitæ communis, siue vt ratio vitæ communis postulat, vt scilicet communicentur cum eis, quæcunque opus erūt. eodem verbo vsus est Eusebius Alexandrinus Archiepisc. ante annos mille trecentos in sermone de Dominico die hortans ad permanēdum in ecclesia vsque ad extremum Missæ, siue (inquit) sit κοινωνικὸς, siue non sit, debet pmanere, quousque dimittatur ecclesia, hoc enim significat μέχρι τῆς ἀπολύσεως τῆς ἐκκλησίας. idest, siue sit clericus vel religiosus, hi enim, quia vitam communem ducerent, dicebantur κοινωνικοί, siue ex laicis. hinc dicta sunt a tēpore apostolorū coenobia, & canonici coenobiorū: vnde sermones magni Basilij ad canonicos in coenobijs, & ad canonicas. itaque non solum in monasterijs, & coenobijs monachorum vita cōmunis a temporibus apostolorum suscepta, & culta semper fuit, sed ex magna etiam parte in ecclesijs cathedralibus, quas vocant, a clericis canonicis. vt etiam Guilielmus Durātes cognomento Speculator ante annos 300. libro 6. diuinorum offic. cap. de 7. diebus post pascha testatus est pluribus antiquorum decretis obseruatis Vrbani, Augustini, Gregorij primi, Greg. 7. 12. q. 1. cap. Quia, & cap. Scimus & cap. sequenti & ext. de vit. & hon. cap. Quoniam. Vita communis non solum in coenobijs, sed in ecclesijs a clericis canonicis ex vnte suscepta.

niam ergo qui non contenti viuere ex communi sumptu ecclesię, propriũ etiam habere voluerunt cum prius a vita communi coenonici vocarētur, canonici postea vocati sunt, quod sub ecclesiastica regula, bonis moribus viuere, & canendis psalmis inuigilare debeanr, sic enim videtur mihi interpretatus esse verbum canonici beatus Gregor. in epist. ad Augustinum Anglorum Episcopum. 12. q. 1. cap. Quia, Clerici autem qui ex ecclesia communiter viuentes, nihil proprium habere volũt, canonici regulares appellati sũt. quod ad regulã viuēdi cõmuniter ex ecclesia, regulã paupertatis, idest, nihil habēdi proprium, ex voto adiungãt. atque huiusmodi clericos canonicos regulares diu fuisse olim in ecclesia Hierosolymitana patriarchali, vnde primũ a sanctis apostolis hæc cõmunis vita, & institutũ nihil possidēdi vsque ad nostra tempora manauit, auctores sũt Iacobus Vitriacus episcopus Achonēsis ante annos 300. & amplius, & Ludolphus carthusiensis natione theuthonicus ante annos ãplius 200. rursus in ecclesia Nazarensi cathedrali fuisse huiusmodi clericos canonicos cum episcopo regulares, testis est epis. decretalis Innoc. 3. ext. de regul. cap. Sicut. ad hęc, Cambius canonicus Mediolanēsis ante annos prope cētum Hierosolymã ad loca illa sãcta, & religiosa profectus, narrat venisse ad manus suas librũ antiquũ inscriptũ de liberata & capta terra sãcta ex bibliot. ecclesiæ mõtis Sion, in quo sic scriptum erat, habet Hierosoly. patriarcha quosdã episcopos suffraganeos, Bethleemitanum, Ebronensem, & Liquidensem, fuit autem ecclesia Bethleemitica prioratus canonicorum regularium vsque ad tēpora Valduini primi regis Latinorum. hæc ille. item Iuo episc. ad canonicos ecclesię Beluacensis, in qua fuerat Canonicus, factus postea episcopus Carnotensis sic scripsit, præsens animo, corpore autem absens exopto & exhortor, vt pacem sectemini, & sanctimoniam, hæc vouistis: hęc debetis, Pręterea scriptum est in historia Teuthonica episcoporum Salisburgensium, Paschasio pontifice Romano, factum esse Conrradum episcopum Salisburgensem ante annos 450. & amplius, fecisseque eum, vt a clericis ecclesię suæ regula beati Augustini, idest, canonicorum regularium susciperetur. Immo vsque in hodiernum diem canonici ecclesiæ catedralis Garolitanæ, siue Garopolitanę in Scotia regulares sunt, idest, vitã communem viuunt, & nihil proprium habere possunt, sicut ante annos 300. & ãplius, vt perspici potest ex decretali Inno. 3. ext. de statu mon. cap. Per tuas. Hęc omnia, quę hactenus commemorauimus, eo spectant, vt intelligant Magd. vitam communem, quam improbant, non solum in monasterijs, & coenobijs monachorum, quę ipsi oderunt, & eorum magister Luterus tum igne linguæ suæ, tum armis, & incendijs Rusticorum in Germania deleuit, sed in plerisque ecclesijs cathedralibus episcoporum ad exemplum apostolicæ institutionis ab ipsis vsque priscis temporibus fuisse. Quod si communem vitam monachorum non patiuntur Lutherani ex apostolica institutione venisse, quia verbum monachi in scriptura non legunt, patiantur vitam communem ministrorum ecclesiæ, qui sunt presbyteri, diaconi, & episcopi, quæ verba in scripturis legunt. Sed de his hactenus, respondeamus ad alia.

Defensio doctrinæ de solemni benedictione sacerdotali nuptiarum in epistola Euaristi: de causa eius, & utilitate: & responsio item ad id, quod in huiusmodi traditionibus obiiciunt Magdeburgenses, esse laqueos conscientiæ. Cap. 3.

AC rursus, vt iam ad illud alterum de publica, & solemni in templis benedictione nuptiarũ, quam reprehenditis, veniam, si quod in Genesi de Adã & Eua scriptum est: Benedixitque illis, & ait, crescite & multiplicamini; similiter secundum traditionem a maioribus relictam, & in ecclesia catholica per omnes mundi partes conseruatam interpretaremini, nunquam epistolam grauissimã sancti Euaristi apostolici pontificis propter benedictionem nuptiarum, quam secundum traditionem apostolicam sanxit, accusaretis. Aliter enim, inquit, vt à patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus, non fit coniugium: & quæ sequuntur. Quia enim Dominus in Adam & Eua primis coniugibus, cæteris omnibus cõiugibus benedixit: qui postea vsque, ad consummationem sęculi secundum illam à principio legem coniugalẽ per os Adæ omnibus coniugibus pronuntiatam copulandi erat, & quia in illis ab initio coniugale foedus tam excellenti mysterio cõsecrauit, vt in eo magnum vnionis Christi & ecclesiæ sponsę sacramẽtum, vt nos apostolus docuit, designaret, idcirco sancti Apostoli tanquam illius diuinę benedictionis, & sacramenti nuptiarum interpretes, & religiosi cultores, diuine tradiderunt, vt quod erat sacramentum, vt omnia honeste, & secundum ordinem fierent in nobis, sacerdotali ministerio cũ precibus, & oblationibus honoraretur: & noui coniuges benedictionem sacramenti ecclęsiæ per ecclesiasticos ministros vt decebat, acciperent. Sed quia noui hęretici negant quoque, sacramentum esse coniugium, differam de hoc postea aduersus eos. nunc ad illud respondebo, quod hic potissimũ isti accusant, nẽpe quod ad hunc ritũ publicę huius & solemnis benedictionis nuptiarũ necessario omnes ecclesias obligati pontifex Euaristus vult: atq; hoc quidem ad humanam traditionem, & laqueum conscientijs iniectum pertinere putant, sic enim dicunt. quod quidem nunquam dicerent, si quid sit laqueum inijcere apud Paulum, intelligerent. tunc enim laqueus inijcitur, si de quo Christus consilium dat, & non præceptum, quia sit arduum quid & communes hominum vires superans, idem postea lege imposita cuiuis iubeatur, quod est per vim legis quasi laqueo ad id traherec. Hinc Salomon in Prouerb. laqueus, inquit, viro, celeriter proprio ore sanctificare: post vo tũ nanque poenitere contingit. Hunc locũ imitatus Apostolus hortans ad vitam coelibem, & nulli eam imperans, cum sciret Dominum dixisse; Qui poterit capere, capiat; postquam commoditatem eius vitæ ad seruiẽdum Deo expeditius ac liberius, exposuit; subiungit: Porro hoc ad vtilitatem vestram dico, non vt laqueum vobis inijciam; id est, non vt, quod in vestra potestate est, promittatis, & postea promisisse poeniteat, ad quod seruandum per vim postea tanquam laqueo legis iniecto trahi necesse sit; sed tantum, inquit, ostendi, quis hinc manaret fructus. Frequens est in scripturis vocari laqueũ legem, vt cũ ait idem Salomõ, Laqueus fortis labia proprij oris. nẽpe quia tenetur lege cõstrictus, qui promisit. & rursus, lex sapiẽtis fons vitę: insipiens sub laqueo morietur. Hoc dicit, quia lex imposita est, sicut Apostolus ait, iniustis, & non subditis, impijs & peccatoribus. hi om-

Gen. 1.

Quę causa benedictionis sacerdotalis nuptiarum a S. Apostolis tradita.

Non intelligunt Magd. qd sit apud d. Paulum laqueum inijcere, quod in nostras ecclesiasticas cõstitutiones passim obiiciunt.

Prou. 20.

Prou. 6.

Prou. 13.

nes sunt insipientes, quos Salomon dicit, qui dum legem non seruant, efficitur eis lex fons mortis, & laqueus interitus. Et rursus in Prouerb. In vijs tortuosis tribuli, & laquei; laqueos vocat leges positas iniquis, qui nô ambulant vias directas, sed obliquas, in quibus sub ijs legibus, quas transeunt, & violant, tanquam sub laqueis intereunt. Interrogemus ergo nunc Magdeburgenses, qua ratione sit laqueus lex benedicendi publice ac solemni ritu in templis nouis nuptis cû maritis, antequã conueniant in vnû? An quia optio libera est, non benedicere? minime, non enim hoc in Euãgelio ostendi potest, sicut ostenditur libera optio vitæ cœlibis ei, qui non dum vouit & ideo illi iuberi non potest, quin iubendo laqueus inijciatur. Licuit ergo sanctis apostolis hunc ritum iubere, & tradere, vt quidem tradiderût, vt sanctus Euaristus testatur. Quod si huic epistolę Euaristi, in qua hoc notastis, non creditis, interrogate omnes ecclesias Orientis, & Occidentis, an hunc ritum teneant, & seruent? vnde ergo acceperunt nisi à sanctis Apostolis? si hoc accusatis, quod omnes ecclesias hac lege obligari Pontifex voluit, at non hoc Pôtifex solus Euaristus voluit, sed sancti Apostoli prius voluerûnt, à quibus traditum, & custoditû esse affirmat: quare Apostolos hic accusate. immo accusate Paulum Apostolum, quod cû Dominus non pręcepisset prius in Euãgelio, vt siquis frater vxorem haberet infidelê, & hæc consentiret habitare cum eo, non dimitteret eam; Paulus tamen præcepit: non enim dicit, (quod vult, faciat) ita vt optionem det, & liberum relinquat non dimittere: neque dicit (melius faciet, si non dimittat) sed dicit præcipiendo, non dimittat eam. Quod magis adhuc intelligi potest ex eo, quod deinde subiungit quod si infidelis discedit, discedat, non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: ergo non dimittere eam, si consentit habitare, ad seruitutem & obligationem pertinet, qua tenetur fidelis manere cum infideli consentiête habitare, alioqui non diceret, cum non consentit habitare, remanere infidelem liberam ab illa seruitute & obligatione. sic etiam grauissimi auctores intellexerunt. Tertull. lib. 1. ad vxorem, Amb. in Commêt. epist. ad Cor. item Chrysost. licet interpres non intelligens verbum Grecum προενόησεν, male pro consulendo acceperit, Hierony. in Com. Esa. cap. 15. Theodore. in Com. Pauli, Seuerianus Gabalonensis explanans illû locum, Vnum quemque sicut vocauit Deus, ita ambulet. Dicite ergo Paulum iniecisse laqueum: immo accusate omnes vestros legislatores, quicunq; vobis leges sanxerunt, id est, vt vos interpretamini, laqueos iniecerunt: quia ijs ipsis legibus obligare voluerût. Ac rursus, si ad id, quod sanctum & vtile est, obligari omnes ecclesias iugum durum est, & id accusandum esse iudicatis, accusate etiam cętera Apostolorum pręcepta. Sed vultis fortasse, vt leges non sint laquei: recte, seruate illas, & fiet vobis fons vitæ, sicut ait scriptura: sic quoque de hac lege benedicendi coniugibus dicendum est. Deinde, si lex vtilis est, quis neget obligationem eius vtilem & salutarem esse? Videamus igitur, quorsum spectet, coniugibus cû precibus & oblationibus in ecclesia benedici à sacerdotibus, eo scilicet, vt bonæ soboles generentur, & domino in actibus suis placeant, vt idem pontifex Euaristus ait. an parua hęc vtilitas? aut nunquid, quantû preces apud Deum valere possint, & soleant, ignoratis? si cibus, quo alimur, per verbum Dei, & orationem sanctificatur, vt idem sãctificatus corpori & animę vtilis efficiatur, dubitabitis, quin con-

Marginal notes:

Prou. 11.

Quedam apostoli præceperunt ecclesiæ, quæ Christus non prius præceperat.

Tertull. Ambrosius. Chrys. Hierony. Theodor. Seuerianus. Gabalon.

coniuges per orationes, & sacerdotalem benedictionē sanctificati, ad bonas proles generandas proficiant? Præterea, de vxore inquit Apostolus, saluabitur autem per filiorum generationem, si permanserint in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate, siue potius cum castitate, vt B. Hier. scribens aduersus Iouinianum, legendum esse affirmat, ex quo intelligant parentes, inquit, B. Ambrosius in libro de virginibus, quibus virtutibus filias erudire debeant, quarum meritis delicta sua redimantur, Virgo enim, inquit, matris est hostia: & beatus Basilius in libro de virginitate, si non manserint, inquit, filij in fide, dilectione, & sanctificatione cū castitate, tenebuntur parentes crimine trāsgressionis, vnde statim subiungit, suadeat pater filio, & mater filiæ, vt casti sint in Christo, κοινὸν γὰρ τὸ γέννημα, idest communis enim est proles. Si igitur tanti interest parentum, vt eorum studio & vigilantia filij bonis moribus instituantur, vt in filiorū probitate salus parentum pendeat: contra vero in vitio pendeat interitus ex incuria, & indulgentia, quid magis in hac re necessariū, diuine institui, & tradi ecclesiæ sanctę potuit, quam vt sacerdos nouis coniugibus per verbum Dei, & orationem benedicat, vt bonæ soboles, sicut Euaristus ait, ad salutem parentum generentur, idest, tales, quę in fide, dilectione, sanctificatione, & castitate studio sancto genitorum permaneant? & enim si oratio priuata iusti multum valet apud Deum, quis dubitet, quin multo plus valeat ad sanctificandum oratio publica sacerdotis nomine ecclesiæ, quā Christus Deus noster ita sanctificauit, vt exhiberet eam sibi sponsam gloriosam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt esset sancta, & immaculata? Denique, vt hunc locum finiam, accusare apostolicum ritum ecclesiæ catholicę in benedicendo coniugibus in templo, quid aliud est, quam velle, vt coniugium Christianorū nihilo sanctius sit apud nos neq; magis a nobis honorādum, quàm ab Infidelibus suū coniugiū eat si ita fieri oportet, & nō excellit coniugium Christianorū, neq; plus gratię accipere, neq; plus sanctificationis prętare debet, q̄d est, quod Apostolus ait; sanctificatur .n. vir infidelis per mulierem fidelem, alioqui filij vestri immundi sunt, nunc autem sunt sancti? an hoc dici potest de matrimonio coniugum infidelium? Quod si non potest dici, an non decet, vt cum precibus & oblationibus benedicatur, orante sacerdote, vt tales ex coniugibus Christianis procreentur, quales sacramentum Christiani matrimonij decet? Nihil amplius faciet ecclesia in coniugio Christianorum celebrando, quæ ex Apostolo, vt paulo ante dixi, didicit magnam vnionem Christi, & ecclesię sponsę in carnem vnam, qua nutrit, & fouet eam, in vnione coniugali mystice significari, & quæ legit apud Salomonem, à Domino aptari mulierem viro: & apud prophetam Malachiam, Dominum testificari inter virum & vxorem, nihil, inquam, amplius faciet quàm infideles sine Deo, & sine scriptura sancta in hoc mundo, qui hęc ignorant? qui nihil horum credunt? quibus hæc omnia fabula sunt? sed de his hactenus.

1. Tim. 2.

Eph. 5.

Prou. 19.

Mal. 2.

Defensio doctrinæ de aqua benedicta cum sale ad sanctificationem populi aspergenda in epistola Alexandri. Et contra scripturas esse, quod tradunt Magdeburgenses, idololatriam esse, quicquid fiat ad cultũ Dei sine mandato eius. & aliquid de traditionibus Apost. sine scripto. Cap. 4.

Sequuntur alia, quæ deinceps calumniantur Magdeburgenses. Et de aqua, inquiunt, benedicta Alex. 1. sed quia idem notarant prius, & multa nos superiore libro de benedictione aquæ ex scripturis sanctis respondimus, non est necesse eadem repetere. illud tamen hic isti addiderunt, quod aquæ cum sale benedictę vis sanctificandi aspersos adscribitur, id quia sine mãdato Dei fiat, idololatriam esse & superstitionem. Hęc sũt ab impio Caluino quãquam inimico mutuati, vt solẽt hæretici alij ab alijs mutuari. tradit enim Caluinus in suis impijs institutionibus, omnes Dei cultus voluntarios sine Dei mãdato, Deo esse odiosos; hoc vero Magdeburgenses cum exagerarent, ad idololatriam pertinere dixerunt: nihil est enim odiosius Deo idololatria & superstitione. Repetã ergo hic, & si non omnia, quæ Caluino ad hunc locum lib. 2. de votis monasticis respondi; An si quis se castrare voluerit propter regnum Dei, vt hoc vitę modo & instituto Deum colat, aliquid faciet Deo odiosum, adde etiam superstitiosum, cum hoc potius insigniter idem dominus Laudarit? aut nunquid non hoc faciet sine mandato eius, qui cum hoc mandare nollet, tanquam aliquid arduum, & supra naturam, subiungit: qui poterit capere capiat? Deinde si in vetere lege, quæ tot, ac tantis mandatis abundabat, cultus Dei voluntarius sine mãdato eius non erat Deo inuisus, sed potius gratus, quomodo in nouo testamento erit? bouem, inquit, & ouem, aure, & cauda amputatis, voluntarie offerre potes: votum autem ex eis solui non potest. distinxit plane hoc loco Lex, quod ad dei cultum ex mandato fit, cuiusmodi est votũ reddere, sicut scriptum est, si quid vouisti deo, ne moreris reddere, ab eo, quod in voluntate positum est, vt fiat, aut non fiat, deo alioqui acceptum, & gratum, quale erat in lege Moisis offerre deo hostiã aure, & cauda carentem: si quis tamen hostiam deo vouisset, quia votum deo soluere, mandatum dei est, necesse erat, vt integra esset victima, id est, vt aure, & cauda non careret. cum autem Lex spiritualis sit, sicut Apostolus ait, necesse est hanc legem Leuitici impleri in nouo testamento secundum spiritum: non enim venit dominus, vt ipse testatus est, ad soluendã legem, sed ad implẽdam: necesse, inquam, est, habere nos aliquas hostias spirituales voluntarias aure & cauda carentes, id est, liberas a lege mandati, cui necessario in auditu auris, sicut ait scriptura, obediendum est: & cui tanquam gubernaculo obsequendum. est enim auris Symbolum obedientię, quæ ad mandatum refertur, & cauda ceu clauo aues remigium alarum huc, aut illuc flectunt, & volatum dirigunt: vt Lex mandati facit, quæ ad hanc, aut illam actionem iubendo flectit. significare autem hoc in ęnigmate caudam, ne quis dubitare possit, docet Es. qui postquam dixit prædicẽs bellum illud funestum a Romanis populo Iudaico inferendum, Disperdet dominus ab Israel caput, & caudam vna die, interpretans quos nam Caput, & quos caudã vocasset, & cur, subiungit, senem, & eos, qui facies, siue personas admirantur, hoc caput; sic enim est apud. 70. nempe eos dicit, qui potestatem iudicandi habebant, & corrupte iudicabant, qui in actis Apost. principes populi, & seniores vocantur, vt beatus Cyrill. in eo dem

Marginal notes: Matth. 19 · Leu. 22. · Eccl. 5. · Rom. 7. · Matth. 5. · Psal. 17. · Es. 9. · Act. 4.

dem loco Esaię notauit. sequitur deinde, propheta docens mendacium, hoc est cauda. doctores ergo, & prophetas, quia expositione médatorum dei, quę est muneris eorũ, huc, aut illuc populũ flectũt, caudã vocat. Quare qui cultus dei volũtarios, id est, mandato dei nõ sancitos tollunt, hi aut hostias veteris testamenti, quæ aure, & cauda amputatis secundum legem Leuitici voluntarie deo offerri poterant, damnant: aut cõtra apostoli sententiam legem illam Leuitici spiritualem esse, & vmbram habuisse negant. Quod si neutrum volunt, id est, neq; legem Leuitici reprehendunt: neq; spiritu carere dicunt, cogũtur plane hostias spirituales ad dei cultũ sine aure & cauda spiritualibus, nobis concedere, id est, quę voluntarie sine auditu, & directione mandati dei ad dei cultum offerri possint: tametsi non offeruntur sine verbo dei non quidem iubente, sed approbante, vt in hoc loco Leuitici cernitur, sed Lutherani magistri non discernunt ista. Præterea, si omnes cultus sine mandato Dei sunt abominabiles, ac superstitiosi, cũ Dauid aiebat: Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine; petebat nè, vt quod deo alioqui odiosum erat, ac superstitiosum, gratum ei efficeretur? Voluntaria enim oris non sunt dicenda, quæ Deus mandat, sed potius quæ quis ad colendũ Deum vltro facit. vt quod Dauid se fecisse proxime dixerat: Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuę. Deinde, quia euenire solet, vt coactus quis iuret, & statuat in corde, vnde Apostolus in epist. ad Corinth. priore: Nam qui statuit, inquit, in corde suo, nõ habens necessitatem, id est, non coactus, sed potestatem habens suę voluntatis, id est, statuit sponte; idcirco Propheta postquam dixit, iurasse, & statuisse se custodire iudicia legis, vt doceret, sponte hoc iurasse, vt scilicet hoc bonum suũ non ex necessitate, sed ex voluntate esset, vt Paulus ad Philemonem scripsit, subiungit: Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine quod perinde est, quasi diceret: sit tibi Domine acceptum, quod iurauerim custodire iudicia iustitiæ tuæ: & adiuua, vt custodiam. illa autem iudicia dicit, quæ sunt in Leuitico, de nõ stando contra sanguinem proximi, nec eum odio habendo, neq; quærenda vltione, & alia huiusmodi, a quibus statuerat, & iurarat Propheta nullis se aduersis rebus, aut cruciatibus declinaturum: vnde statim subiungit; ego autem humiliatus sum nimis. Iurare ergo voluntarium fuit, & sine mandato: & iurauit causa colendi Deum, vt scilicet, sic iurando, se in virtute, & sancto proposito confirmaret, ac stabiliret, qui fuit pius in Deum cultus. Sed hic fortasse cauillabitur Caluinus, & cum eo Magdeburgenses; iurasse quidem Prophetam vltro ea, quæ alioqui facere necesse erat. Sed esto, concedamus hoc: at iurare non fuit necesse, quod quidem absq; mandato fecit, quod fuit genus cultus voluntarij sine mandato. Etenim si quod iuro me facturum, id quidem antequam iurem, facere non est mihi necesse, & est alioqui sanctum, & Deo acceptum, & in scripturis sanctis laudatum, an non erit præstantius & excellentius, quam si id ipsum faciam, cum liberum est mihi, non facere? an si quid recte fiat, non erit eo melius, quo firmius? Qui matrimonio, inquit Apostolus, Virginem suam iungit, bene facit, siquidem necessitatem habet iungendi, & non habet ad nõ iungẽdum, potestatem voluntatis suę, nempe quia omnino vult filia nubere: sed qui nõ iungit, melius, inquit, facit, scilicet cum non habet eiusmodi necessitatem, sed potius potestatem voluntatis suæ: & qui hoc statuit in corde suo, & Deo promisit, vt multi in Ecclesia catholica laudate facere solent, qui sic virgines suas seruant, & non inuitas, sed volentes Deo

Qui cultus dei volũtarios tollunt, aut legem reprehendunt; aut spiritualem esse negant.

Psal. 118

1. Cor. 7.

Leui. 19.

Deo consecrant, de his enim loquor, hic profectò melius secundum Apostolum facit. Quis ergo audeat iam dicere, præter Caluinum & Magdeburgenses & cæteros eorum similes, omnes cultus Dei sine mandato Deo displicere, esseq; superstitiosos? sed hi sunt, qui impie nihil volunt, quamuis sponte & considerate, promitti, & voueri Deo ad cultum eius, cũ apertè dicat scriptura; Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet.n.ei infidelis & stulta promissio: ergo rursus, placet fidelis & considerata promissio. Sed hactenus de cultu dei volũtario, qui ἐθελοθρησκεία ab apostolo dicitur, de quo plura adhuc paulo post; quem hic in epistola Alexandri Magd. in circo quasi superstitiosum damnarunt, vt aspersionem ex aqua & sale benedicto, quæ in eadem epist. ad cultum dei, & populi sanctificationem tanquam genus oblationis, & spiritualis hostię secundum apostolicã traditionem fieri iubetur, reprehenderent; voluntarium enim hunc quoq; cultum esse crediderunt, vt in vno loco gemino errore ducerẽtur: & quod cultum voluntariũ sine mandato dei odiosum deo esse, contrà scripturam, vt docui, tradunt: & quod hunc cultum aspersionis ex aqua & sale sanctificato ad sanctificandũ populum à sanctis Apostolis, qui spiritum dei habebant, mandatum esse negant. quos plane consuetudo ipsa omnium ecclesiarum apostolicæ traditionis confirmatrix redarguit, & in errore versari conuincit. idquod satis clare idem pont. Alexander significauit, cũ dixit, aquã sale conspersam populis benedicimus. Nisi enim eiusmodi ritus iam antea ecclesię traditus fuisset, & ab ecclesia receptus, & consuetudine confirmatus, nunquam sic dixisset, aquam sale conspersam populis benedicimus. quin potius, si ipse primus huius cultus, ac religionis auctor fuisset, hoc modo dixisset, statuimus, aut volumus, siue quo alio simili, vt deinceps aqua sale conspersa populis benedicatur. Hoc ergo fecit pont. quod in ecclesia fieri solitum sciebat: idemq; in posterum faciendum esse mandauit: idest, vt consuetudo a sanctis Apostolis instituta, & tradita seruaretur. Sed vos Magd. & cęteri Lutherani nulla alia instituta, aut mãdata Apostolorum esse creditis, quàm quæ verbis expressa legitis. Quare apud vos inane verbum est, & omni re subiecta caret, quod Paulus ad Thessalonicenses scripsit, inquiens: Itaq; fratres, state, & tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram: nihil enim est, vobis auctoribus, quod per sermonem acceperimus. Si vos à fide Ecclesiæ non excidissetis, non sic existimaretis. Sed quia non statis in fide maiorum, & in eadem regula, sicut Apostolus ad Philip. scripsit, non permanetis, idcirco eorum traditiones non tenetis. rectè itaq; Apostolus dixit, state, & tenete traditiones; qui enim non stat, non eas tenet. In hoc ergo verum est verbũ, quia ijdem sunt, qui stant, & qui traditiones tenent: propterea vos non tenetis, quia non statis, sed cecidistis.

Eccl. 5. — Qui traditiones sine scripto nõ tenent, verbis Pauli conuincuntur cecidisse. — Philip. 3.

Responsio secundum scripturam, & apostolicum canonem ad accusationem Magdeburgensium in epist. 2. Sixti de supplicio populi quasi iniusto propter laicum, qui vasa sacra tetigit. Item responsio secundum scripturam ad accusationem in epist. 2. Sotheris de sacratis fœminis prohibitis tangere sacra vasa, & ferre incensum ad altare, & quorsum tendat eiusmodi accusatio. Cap. 5.

ACcusant rursus, quod in epist. Alexandri statutũ est de vasis sacris non contrectandis nisi à sacratis hominibus. Sed quia satis ad hoc superiore volumine responsum est, nec hic opus est, plura dicere, nec eadem

repetere. ad illud tantum hic respondebo, quod hoc etiam loco addiderunt. Accusant enim præterea, quod in epist. 2. Sancti Sixti Pontificis, qui idem statuit, scriptum est de pœna & supplicio eius, qui contrectarit. Sed recitemus sanctionem: Quia, inquit, in hac sancta sede Apostolica à nobis, & reliquis Episcopis, cęterisq; Domini sacerdotibus statutum est, vt sacra vasa nō ab alijs, quam à sacratis, Dominoq; dicatis contrectentur hominibus: indignū enim valde est, vt sacra Domini vasa, quæcunq; sunt, humanis vsibus seruiant: aut ab alijs, quam à Domino famulantibus, eiq; dicatis tractentur viris. deinde subiungit; ne pro talibus præsumptionibus plagam imponat populo suo: & hi etiam, qui nō peccauerunt, mala patiantur, aut pereant: quia perit pius sæpissime pro impio. Hoc inquam Magdeburg. accusarunt, quod iniustum esse videretur, vt non tantum qui vasa tangeret non sacratus, sed etiā totus populus, qui non tetigit, puniretur. Videntur tamen Magdeburgenses aliquantum profecisse: qui enim prius accusabāt, quod esset in nostra Ecclesia prohibitum, ne sacra vasa a Laicis tangerētur, nunc paulo religiosiores facti, illud iam potius accusant, quod non his solum, qui vasa attrectarit, cui scilicet attrectare non licebat, puniatur, sed etiam populus, qui non attigit; quasi innocens videatur, cum non sit tamen. Sed cur populus puniatur? nempe quia nō satis est non tangere, vt culpa tangendi quis vacet, sed oportet non committere, vt alius tāgat, cui non liceat, quod quidem fit sæpe dissimulando, & patienter ferendo, quod minime dissimulandum est, Comparent ergo Magdeburgēses cum his ea, quæ Apostolus in epist. ad Corinth. priore scribit de supplicio non tantum eorum, qui de pane illo viuifico indigne edunt, sed eorum quoq;, qui non dant operā, ne id fiat, cū possunt. Ideo ergo, inquit, inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. deinde subiūgit: ꝙ si nosmetipsos diiudicaremus, non vtiq; iudicaremur: dum iudicamur autem, à Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Quem locū interpretans in parænesi ad pœnitētiam beatus Pacianus episcopus Barchinonensis, cuius meminit beatus Hieronymus inter ecclesiasticos scriptores; lætare, inquit, peccator, si in hoc sæculo, aut morte interciperis, aut languore consumeris, ne puniaris post sæculum: intellige quantum sceleris admittat, qui ad altare venit indignus, cui pro remedio computatur, cum aut morbis laborat, aut morte dissoluitur. Quod si vestra vobis vilis est anima, parcite populo, parcite sacerdotibus. Clamat Apostolus; Exiguum fermentum totam massam corrumpit: quid facias tu, propter quem omnis massa corrumpitur? propter quem laboratura est tota fraternitas? Viues tot animarum reus? excusaberis, cum te Ecclesia dixerit suæ cædis auctorem? cū tibi communionem suam imputauerint innocentes? Ecce iterum Apostolus ad sacerdotes: Nemini cito manus imposueris, ne cōmunices peccatis alienis. Hactenus Pacianus auctor grauissimus, & sanctissimus. Item beatus Chrysostomus in cōment. psal. 49. interpretans illum versiculum. Et cum adulteris portionem tuam ponebas, de eo, qui cum indignis ad mensam Domini accedit. μερίδα enim, quā interpres vertit portionem, vocat Propheta, vt Dionysius quoq; vocat particulam, siue portiunculam cœnę domini cæ, siue sanctæ Eucharistiæ. Si videris ergo, inquit, aliquem eorum, qui tecum congregantur, fornicantem, & ad sacramenta accedentem, dic ei, qui est minister distributionis eorum, hic est indignus sacramentis. arce prophanas

Magd. paulo religiosiores facti in accusatione de vasis sacris non tangē dis a Laicis.

Cur populus aliquādo iuste puniatur, quod sacra vasa a lāicis tangantur.

1. Cor. 11.

S. Pacianus.

1. Cor. 5.

1. Tim. 5.

Chrysost.

Dionys.

phanas manus. Et paulo post, papè quātum malū, ex eo quod celentur, atq; obtegantur aliorum putredines, quando dicit eum esse sociū luendi pro peccato supplicium. hæc Chrysostomus. scio non esse paria peccata, indigne communicare, aut indigne communicantem dissimulare: & laicum sacra vasa tangere, aut dissimulanter ferre tangentem. sed rursus neq; supplicia erunt paria. illud modo agitur, vt simili exemplo demonstremus, propter peccatū, quod alius peccauit, puniri interdū, qui illud quidem nō peccauit, nō tamen dedit operā, ne id peccati ab alio cōmitteretur, cū posset, & deberet. Sic etiā canone Apostolorū 36. cautū est, vt si populus sua nequitia ac prauitate nolit Episcopum recipere, Clerus ciuitatis excōmunicetur. Deinde subiungit rationem, Quia, inquit, non fuerunt Clerici eruditores populi subiectionem detrectantis. Ergo sicut propter peccatum indigne communicantis cōtingit puniri alios, qui ipsi alioqui non indigne communicarunt, & propter peccatum populi recusantis Episcopum cōtingit puniri Clerum, qui tamen non recusauit; sic propter peccatum prophane tangentis vasa sacra contingit iuste puniri populum, qui nō tetigit. causam in singulis reddidimus. Reprehendunt præterea Magde. quod est in Epist. 2. Sotheris prohibirum, ne sacratæ fœminæ vel monachæ sacra vasa tangant: nec incensum ad altare deferant, quæ omnia, inquit, Pontifex, vituperatione & reprehensione plena esse, nulli recte sapientium dubiū est. Sic quoq; vobis visum esset, Magdeburgenses, si tales essetis, id est, recte sapientes. Sed quia non recte sapitis, neq; quicquam honeste, & secundum ordinem in Ecclesia Dei fieri vultis, sed omnia potius indecore & perturbate, ac confuse, idcirco hoc accusatis. Dicite mihi elegantes, & sapientes viri, est ne honestum & decorum, vt mulieres in Ecclesia doceant? Credo negabitis, ne verbum Apostoli negare videamini, qui in epistola ad Cor. præcepit, vt mulieres in Ecclesia taceant. Non enim, inquit, permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. etenim si non licet illis loqui in ecclesia, vt discant saltem interrogando, quāto ergo minus eis liceat ibi docere? Sed rationem Apostoli audiamus: Turpe est enim, inquit, mulieri in ecclesia loqui. turpitudinem rei, causam esse dixit, quam quidem turpitudinem rei naturalem nulla sanctitas, neq; scientia mulieris excusare potest. Vnde recte Synodus Carthaginensis. 4. Apostolum secuta, Mulier, inquit, quamuis docta & sancta, in conuentu virorum docere ne præsumat. Quod si docere mulieres in ecclesia turpe est, ac proinde, graui & necessaria ratione eis interdictū, quomodo non sit etiam turpe, incensum eas ad altare deferre? an ne igitur ministras altaris esse vultis vt per gradus ex diaconissis altaris presbyterissas postea faciamus? miseros homines, qui tāto odio Ecclesiæ nostræ flagratis, vt omnibus repagulis pudoris naturalis, & ingenitę verecundiæ diruptis, nulla honestatis, neq; decentiæ ratione habita, quicquid in nostra ecclesia est, inuidia inflammati, ob hanc tantū causam, quia nostrum est, accusare audeatis. Sed videamus quid Apostolus, postquam præcepit, vt mulieres in Ecclesia tacerēt, subiunxerit, ne quis existimaret, omne iam decorum in Ecclesia seruari, & omnem turpitudinem vitari, si tantum mulieres in Ecclesia neq; interrogarent discendi causa, neq; docerent: Omnia, inquit, honeste & secūdum ordinem fiant in vobis, quasi multa alia superessent, in quibus honestas quoque seruari, & turpitudo declinari

Syn. carth. c. 49.

Qui volunt ꝑhibitum esse fœminis sacra tis ferre incensum ad altare, fieri eas ꝑ gradus volunt ex diaconissis presbyterissas.

nari deberet, cuiusmodi est hoc, ferre mulieres sacratas incensum ad altare, & cætera omnis ministratio, quæ ad altare fit, quod pontifex Sother tã turpe, & tanta vituperatione dignum esse iudicauit, vt vbicunq; ea macula aspersa esset, quàm celerrime posset, hoc apostolicæ traditionis decreto abstergi iuberet. Significat autẽ fuisse hoc à quibusdam pseudoapostolis introductũ, qui se in Apostolos trãsfigurabant. illud, credo, pseudoapostoli isti dicebant, quod contra Moisem illi sacrilegi Coritæ & Rubenitæ, cũ Datan & Abiron, qui incensum in thuribulis sacrilege obtulerunt: Omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: quid eleuamini super populum? horum vos similes estis. Inter cætera enim, quæ in epistolis pontificum Apostolicorũ accusatis, est (vt vestris verbis vtar) distinctio Clericorũ, siue spiritualiũ propter sanctitatem, de qua Clemens in 1. epist. & Thelesphorus item in epist. sua agunt, cum tamen (inquitis) omnes pij dicantur sancti in scriptura. Hæc vos, quæ ad illud vestrum dogma, vel potius dicã cõmentum, pertinent, quod traditis, non esse sacerdotium verum & externum, idest, non esse aliud sacerdotium, præter sacerdotium ex baptismo, quod satis à nobis scripturæ auctoritate suo loco iam confutatum est. Vnde simul intelligi, & demonstrari potest, vt est præter commune omnium Christianorum sacerdotiũ ex baptismo, aliud speciale verum, & propriũ ex ecclesiastica ordinatione a Christo institutum, sic, præter communẽ sanctitatem baptizatorum, esse aliam specialem hierarchice in Ecclesia ordinatorum. Ergo vt illi pseudoapostoli incensum à mulieribus sacratis ad altare ferri volebant, tanquam ministræ altaris essent (ita enim viam muniebant ad communicandum cum fœminis sacerdotium) sic vos eodem spiritu, quo illi, agitati, suscepto illorum pseudoapostolorũ patrocinio, epistolam Sotheris pontificis, quia hoc dixit, accusatis. Sed illud iã valde ridiculum est, & vobis repugnãs, quod cũ incensum nullũ esse velitis, nec ab vllo ferri ad altare, immo & incensum, & altare, & sacrificium omnino tollatis, nunc accusatis, quod sacratis fœminis, ne ad altare incensum ferant, prohibeatur. Sed vt hunc locum finiam, in ecclesia nostra catholica, quia omnia, sicut Apostolus præcipit, honeste, & secundum ordinem fiunt, mulieres sacratę, siue Virgines sint, siue viduæ, non possunt esse ministræ altaris: turpe .n. est, mulieres viris præesse, est autem ministrare ad altare, quoddam præesse Laicis, qui ab eo ministerio arcentur: turpe item, discurrere per ecclesiam, quod necesse esset facere ministras. idcirco huiusmodi virgo, siue vidua, non ministra altaris est, sed potius tanquam altare quoddam, vt Clemens lib. 3. de cõstitutionibus apostolicis cap. 6. ait: Altare autẽ, inquit, nõ obambulat, aut circuit, sed in vno loco positum, ac fixum est. sic illas admonuit apostolica constitutio, perseuerandum esse in orationibus, nec esse eis circumcursandum accipiendi gratia, sed magis expectandum, vt offeratur illis velut ad altare: ac multo etiam minus ministrandum ad altare; altare enim ipsum non potest fungi officio ministri. Sed hæc hactenus. transeamus ad aliud caput accusationis.

Leu. 16.
Magdeb. & cæteri Lut. similes Coritis, & Rubenitis.

Magd. patrocinium suscipiunt pseudo apostolorum.

Ridicula absurditas Magd.

1. Cor. 14

Cur mulieres sacratæ siue viduæ, siue virgines non possint esse ministrę altaris.

Virgines & viduæ ecclesię instar altaris sũt secundum cõst. apostolorum.

Defensio doctrinæ de delectu ciborum in epistola Telesphori: & explanatio loci epist. 1. ad Timoth. cap. 4. de cibis, quem locum Lutherani deprauant. & de ieiunio ex scripturis: & de fabulis apud Paulum abstinentium olim à cibis, item explanatio loci Pauli de exercitatione corporali ad modicum vtili, ex auctoritate multorum veterum patrum. Cap. 6.

" TElesphori epistola 1.] hoc ipsum prius distinctius adhuc notarant Magdeburgenses cum paucis alijs, quæ quia ad caput doctrinæ potius pertinere videbantur, responsionem ad ea in hunc librum reseruaui: Recitabo ergo prius procemiū, quo vsi sunt isti. Cæterum, inquiunt, si " reliqua ad amussim doctrinæ Prophetarum, Christi, & Apostolorum exa- " minantur, ipsa mysterij iniquitatis fundamenta, & insignia inueniuntur; " qualia sunt prohibitio coniugij, Clementis epist. 2. & quod Euaristus mu- " lierem iubet, si adulterium commisit, viro suo reconciliari, aut, remanere " innuptam: & prohibitio ciborum, Thelesphorus septem hebdomadas an- " te pascha a carne ieiunare præcipit &c.]. Respondebo ad hoc extremū prius, vt ordinem respondendi ad caput de doctrina, quod Magdeburgenses separatim cōposuerunt, seruem. Hic igitur verū quoq; est, quod beatus Petrus de epistolis beati Pauli scripsit, esse in eis quędam difficilia ad intelligendum, quę indocti, & instabiles ad suam perditionem deprauant, quale est, quod in epist. ad Timotheum priore scriptum est in eos, qui, cibos tan quā natura malos prohibebāt. idcirco .n. Paulus de eorū creatione meminit, dicens, [quos Deus creauit] vt illos statim verbo Domini confutaret: De Domino enim dixit Moises; Vidit cūcta, quæ fecerat, & erāt valde bona. Prouidens autem scriptura, quia bonum est abstinere à cibis in honorē & cultum Dei ad profectum spiritus, præsertim cū venturi essent heretici, qui cōtradicerent, vt nunc Magdeburgenses, ne quis falso existimaret sanciri hic perpetuā, ac necessariam adiaphoriam, idest, indifferentiam ciborum, non dixit solum, Quos Deus creauit sed ad percipiendum cū gratiarum actione. Quibus verbis satis significauit iis, qui intelligere volunt, percipi quidem aliquando cibos alioqui bonos, vt à Deo creatos, nō iuste tamen, nec in Domino, ac proinde nō percipi in gratiarū actione: nā quod iniuste fit, non potest esse in gratiarum actione; Malum enim non est in bono, vt ait apostolica cōstitutio. Hoc ipsum solet scriptura in alijs prouidere, quibus bene, & male vti contingit, vt cū iubet seruis, obedire dominis carnalibus in Christo, id est, iuste: & viduis quæ, nō vouerunt, permittit iterum nubere in Christo. Deinde subiungit Apostolus ad confirmationem eiusdem sententiæ; Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendū, quod cū gratiarū actione percipitur. Nec hic dixit solum, & nihil reijciendum; sed nihil reijciendum, quod cū gratiarum actione percipitur: vt similiter significaret, tunc esse reijciendum, cum nō percipitur cum gratiarum actione, idest, iuste, & in Domino. Etenim si nunquam euenire hoc poterat, quid opus erat sic dicere, & nihil reiiciēdum, quod cum gratiarū actione percipitur? Contingit igitur aliquando, vt nō percipiatur cum gratiarū actione, idest, iuste, sic .n. videtur interpretari apostolica constitutio à Clemente Rom. lib. 6. scripta, cum ait cap. 11. Et omnem creaturam Dei bonam esse dicimus, & nil abominabile: omne quod ad sustentandū corpus iuste sumitur, optimum: cuncta enim, ait scriptura, erant valde bona. Hactenus apostolica constitutio, scripturę Pauli, vt mihi videtur, interpres. Si quis igitur cibus ex se malus & eijciēdus esset, maxime is quidē esse videretur

2. Pet. 3.

Locus Pauli de cibis difficilis ad intelligēdū ex numero eorū, quos Petrus dixit.

1. Tim. 4.

Cautio scripturæ in iis, quibus bene & male vti contingit.

Quid sit percipere cum gratiarum actione

retur idolothytum;at ne id quidē ex se eijciendū esse,aut inquinare posse ex eo docet,quod sanctificatur ꝑ verbū Dei,& orationē: comprehensum est.n.etiam idolothytum,cū dictū est: Omnis creatura bona est &c. Similiter in epist.ad Corinth. priore,vt doceret nō debere fidelem fratrē eijcere vxorem infidelē, tanquā ex se immunda esset, & conuictu eius inquinaretur,si ipsa cōsentiret habitare cū eo,subiungit:sanctificata est.n.mulier infidelis per virū fidelem. Sępe.n.fidelis infidelē coniugem ad fidem & sanctificationē baptismi adducit: similiter & filios sanctificari ꝑ fidelē patrē, aut matrē cōtingit:sic nunc nullū cibū ex se reijciendū esse docet,ne idolothytū quidē.alioqui si ex se reijciendū esset,esset item ex se immundū.nunc autem per verbū Dei,& orationē sanctificatur; nō est igitur ex se immundū quare restat,vt nihil reijciendū sit,qđ cū gratiarū actione, sicut Apostolus ait,idest,iuste precipitur.Cum autem iuste ꝑcipitur, iuste quoq; sanctificatur,ac benedicirur, idcirco .n. prius posuit percipi cū gratiarū actione, & postea sanctificari. Si vero nō iuste precipitur cibus, sanctificatur quidem per verbū Dei,& orationē:& erit sāctificatus:& benedictus:nō tamē iuste sanctificatur,& benedicitur ab eo,qui eū sanctificat & benedicit ad vtendum contra iustitiā, vt vos Magdeburg.& cæteri Lutherani facitis, cū carnem,quibus diebus nō licet,editis.vestra.n.tunc benedictio nec cibū sanctificat ad vtilitatem corporis:nec ad vtilitatē animę non.n.sanctiores efficit vos eiusmodi cibo inique vtētes,neq; facit,quin anima iniquinetur male vtēdo.vnde recte.Origenes libro 8. contra Celsum de benedictione ciborum,vbi gratias(inquit,egimus,pane vescimur,qui vtique oratione & precibus sanctius quoddā corpus conflatur, quod sane sanctiores hos reddit, qui mente integriore hoc ipso vtuntur. Cum igitur Paulus dicendo nihil reijciendum esse, quod cum gratiarum actione, ideſt, iuste,percipitur,sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem, simul docuerit, illud reijciendum esse, quod iniuste percipitur, nec id sanctificari ac benedici posse ab eo,qui iniuste ꝑcipit,vt tali sanctificatione, ac benedictione fieri possit licitū ac iustū, consequens sane est,vt intelligamus fuisse iam tunc, cum hæc scripsit,legem de cibis iuste sumendis, & iniuste percipi cibū,aut cibi genus,si cōtra legem ꝑcipiatur;vbi.n. nō est transgreſsio legis,nō est iniustitia:& vbi non est lex,cuius transgreſsio cauēda sit, ab scandalo tantū cauendū erit,sicut idem Apostolus in epist. ad Romanos præcipit,vt in adiophoria ciborū qui firmiores sunt; ne infirmos scandalizent: in eo.n. genere,qui māducat,gratias,inquit, agit Deo,id est,iuste māducat(nulla.n.lex ꝓhibet)& qui nō manducat,gratias item agit Deo, id est, iuste etiam non manducat.quis enim gratias agit Deo in eo,qđ ei facere nō liceat, & iniustum sit? Tunc ergo docet Apostolus liberū esse, vtrum libeat facere:neq; debere fratres inter se alios ab alijs iudicari. Quod si erat lex de cibis iuste sumēdis,cum hæc, vt dixi,Paulus scripsit,alioqui nunquam dixisset nō esse reijciēdum,quod iuste perciperetur,sic.n.sancti Apostoli in suis cōstitutionibus,vt iterum dicam, interpretati sunt, ꝑcipere cum gratiarū actione,quomodo Magdeburg.vocant huiusmodi leges de cibis prohibitis, laqueos,& Pharisaicas traditiones, & onera Iudaica? Paulus ergo laqueos iniecit,& onera Iudaica probauit. immo nō erat dicturus secundum istos Pauli correctores,nihil reijciēdum esse,ꝙ cum gratiarū actione ꝑcipiatur, ne intelligi posset,relinqui aliud,quod aliquādo nō perciperetur cum gra-

1. Cor. 7.

Cur positum prius percipi cum gratiarū actione, & postea sanctificari.

Benedictio Lutheranorum super cibos non sanctificat ad vtilitatem.

Ex verbis Pauli licet colligere, fuisse tunc legem de cibis iuste sumendis cōtra adiaphoriam.

Secundum doctrinā Magd. laqueos iniecit Paul. & onera Iudaica imposuit.

Magd. Pauli correctores.

tiarum actione, ac proinde reijciendũ esset; non sic, inquam, dicturus erat, sed potius nihil omnino reijciendum esse, siquidem omnis creatura Dei bona esset. An non erat ab omni ratione prorsus alienum, vt quod aliquã do spõte suscipi soleret, ac salutare esset, & nõ arduũ, neq; difficile, idemq; exemplis scripturæ sanctæ commendatum legeretur, nõ posset lege sanciri à patribus ac maioribus nostris, quos Deus in Ecclesia posuit ad consummationem sanctorum in opus ministerij ad ædificationem corporis Christi? Licuerit Sauli pugnaturo, cum Philistæis, indicere ieiunium, vt sanctus Leo ait, & non licuerit sanctis Apostolis ieiunandi legem per spiritum Dei nobis sancire, & dies ieiuniorum statuere, & creophagias interdicere cũ mundo, diabolo, & carne pugnaturis? Saul non est reprehensus in scriptura, qui ieiunium indixit ad implorandam opem Dei, neq; quod in filium, propter ieiunij violationem, seuere animaduertere voluisset, & audetis vos reprehendere patres nostros, qui ieiunia nobis indixerunt?

Eph. 5.
1. Reg. 14.

Dicite mihi Magdeburg. vnde didicit Rex Niniuitarum gentilis, indicere ieiunium Niniuitis? nonne ex prædicatione Ionæ pœnitentiam prædicantis? Prędicabat igitur Ionas simul cum pœnitentia fructum pœnitentiæ ieiunium, quod Rex ad prędicationem Ionæ imperauit. Cur ergo Ecclesia, quæ ab Apostolis sanctis prædicationem pœnitentiæ & ieiunij accepit, non similiter posset indicere ieiunium populis fidelium? an non est laudatum in scriptura ieiunium illud Niniuitarum? quod quidem vsq; ad animalia eorum ratione carentia progressum est: non quod Deus hoc requireret, vt ait beatus Cyrillus in commentarijs huius prophetæ, aut hoc necesse esset facere, sed quia sic (inquit) demonstrata est hyperbole, id est, exuperantia, vt ita dicam, pœnitentiæ illorum. Quod si hoc de ieiunio animantium litteris sacris proditum est, non propter ipsas animantes (numquid enim est Deo, ait Apostolus, cura de bobus?) Sed propter nos (omnia.n.ad nostram doctrinam scripta sunt) videtur profecto docere hic scriptura, stolidiores esse pecudibus, qui existimant non licere indicere legem ieiunij corporibus hominum, & affligere ea in obsequium & cultum Dei, & obedientiam spiritus, si licuit indicere corporibus iumentorum & pecudum, siue quia erant ad vsum hominum cõparata, vt Theodorus Antiochenus in comment. Ionæ ait: siue vt mugitu, & balatu, vt ait Theodoretus, commoti homines, magis ac magis dolerent. Præterea si Ionas prædicans pœnitentiam, ieiunium tanquam fructum eius prædicabat, quomodo credibile sit, cum Ioannes Baptista pœnitentiam quoq; prædicabar, & vt fructus pœnitentiæ dignos facerent, hortabatur, non simul ieiunium prædicasse? præsertim cum idem Ioannes propter nimium & assiduum ieiunium dictus sit in Euangelio neq; manducans, neq; bibens, qui melle tantum Syluestri vesceretur, & locustis, quę genus herbæ erãt, si Magno Athanasio credimus, quod auctoritate scripturæ sanctę probat, cum ait Dauid; Excussus sum sicut locustæ, & Ecclesiastes; Florebit amigdalus, & pinguescet Locusta, & dissipabitur capparis. Vt.n. amigdalus, ait Athanasius, nõ est caro, & capparis herba est, ita locusta, quæ crescit in cãpo & prato. Ioannes enim, inquit, si panem non comedebat, multo minus carnem: mel autem, ait, ἀσκητικὸν βρῶμα erat, id est, cibus monachorum. Ergo si Ioannes Baptista pœnitẽtiam prędicabat, & ieiunium irem, quod est inter fructus pœnitentiæ dignos, qua fronte audent Magdeburgenses cum

Vnde didicerit ieiuniũ rex Niniuitarum.
Cyrillus.
1. Cor. 9.
Rom. 15.
In ieiunio pecundum Niniuensiũ docuit scriptura stolidiores esse pecudibus eos, q negãt licere indicere hominibus legem ieiunij.
Theodorus Antiochenus.
Theodoretus
Matt. 11.
Matth 3.
Athanasius auctoritate scripturæ probat fuisse Locustas Ioannis genus herbæ.
Psal. 118.
Eccl. 12.

prędicant

prædicant pœnitentiam, legem ieiunij laqueum appellare? an non est vtile, vt non debeat probari? aut est fortasſis arduum, vt imperari, aut suſcipi non poſsit? aut non est laudatū, & prędicatū in ſanctis ſcripturis? aut caret exemplo Christi, Prophetarū & Apostolorum? Quæſo vos Magdeburgenſes, cum laudat Apostolus pœnitentiam Corinthiorum, quæ erat vindicta illa, quam inter cæteros fructus, illorum pœnitentia operabatur? quam dico vindictam de ſe ſumebant illi pœnitentes? quod illud genus afflictionis? cur non creditis, afflictione ieiunij peccatum commiſſum, de quo dolebant, in ſeipſis, vt Niniuitas illos, vindicaſſe? immo, ſi placet, ſaccos etiā induiſſe? Quod ſi ad vindictam, quā de ſe Corinthij propter peccatum ſumebant, qua corpus affligebant, ieiunium pertinuiſſe ratio ipſa, & ſcripturæ ſanctę obſeruatio conſiteri cogit, quomodo negari poteſt ad ieiunium pertinere, vt à carne abſtineatur? quis enim abſtinendo a cibis, corpus affligit, ſi ab eſu carnis nō abſtinet? Eſſe enim ieiunium genus afflictionis corporalis, ſcriptura quoq; teſtatur verbo ipſo afflictionis, quo vtitur, vt cum ait in libro Nume. Vt per ieiunium affligat animam ſuam, quod Græce dicitur κακῶσαι, pro quo Eſa. dixit, humiliare animam per ieiunium. immo ipſa Etymologia vocabuli ἀσχυτικὸν quod ſignificat, ieiunare, ſatis hoc declarat. Dicitur enim παρὰ τὸ ὑστερεῖσθαι σιτίων, id eſt, à vacuitate ciborum, quæ moleſta eſt naturæ. Deinde cū corporalis exercitatio ieiunij vtilis ſit; quod negari non poteſt, cū Apoſtolus dicat, quod omnis exercitatio corporalis vtilis eſt, cur nō poſsit, quod teſtimonio Apoſtoli vtile eſt, licet ad modicum, ad modicum item tempus iuberi & ſanciri ijs, qui obedire poſsint? vt quidem ſancitū eſt ieiunium ſolemne dierū quadraginta, quod Eccleſia catholica à ſanctis apoſtolis accepit, vt teſtis eſt apoſtolica cōſtitutio, quam Clemens Romanus in lib. 8. ſcripſit, quam vſq; in hodiernum diem Eccleſia Oriētis, & Occidentis religioſe tenet, & ſeruat. & vſq; ad cōſumationem ſæculi tenebit, ac ſeruabit. Sed de exercitatione corporali plura paulo poſt. proſequamur nunc locum epiſtolæ ad Timotheum. poſtquam enim dixit aduerſus eos, qui cibos ſuperſtitioſe & impie prohibebant, nihil eſſe reijciendum, quod cū gratiarū actione ſumeretur, quod ſatis iam explicatum eſt; ſubiungit hęc proponens fratribus, bonus eris miniſter Christi Ieſu, enutritus verbis fidei, & bonę doctrinæ, quā ſecutus es. ineptas autem & aniles fabulas deuita. Satis hic ſignificat Apoſtolus, illud genus reijciendi cibos ſe improbare, non quod à iuſtitia atq; obedientia, aut ex voluntario ſtudio exercendi corpus ad humiliandam animā proficiſcetur; ſed quod ex fabuloſa ſuperſtitione quorundam hęreticorū. Quia ergo loquebatur Apoſtolus de cibis natura bonis vt à Deo creatis non reijciendis, ſi ſic ſumerentur, vt eis ſumendis gratiæ agerentur Deo, cōſentaneum eſt, vt cū hic fabulas vitare iubet, eas fabulas plane intelligamus, quæ ad ſuperſtitioſam abſtinentiā ciborum pertinebant, vt ex Clemente Romano intelligere licet. libro. n. ſexto cap. 26. ſic ait: Alij autē cibos quoſdam malos eſſe dicunt, & nuptias cū procreatione liberorum item malas, & à Diabolo excogitatas; ac ſua nequitia nolunt impij iſti à mortuis ſuſcitari, idcirco reſurrectionem calumniantur, aientes ſe veneratione dignos. qui edere, & bibere nolint; cogitatione vero fingunt, ſuſcitādos ſe à mortuis, factos Dæmonia incorporea. Hactenus Clemens. Hę ſunt fabulæ illę prophanæ & aniles, quas Apoſtolus dixit. Rurſus idem Clemēs in eodem libro

2. Cor. 7.

Num. 30.
Eſ. 58.

Cōſtitutio apoſtolica de ieiunio quadrageſ.

Clemens Rom. de fabulis abſtinentiū a cibis.

libro cap. 10. loquens de eisdem, Alij, inquit, dicunt execrabiles esse nuptias, & cibos, vt tanquam veneratione digni disciplinā suam peruersam quasi auctoritate dignam approbari faciant. Hactenus Clemens. Idcirco igitur a cibis abstinebant per falsam speciem temperantiæ & humilitatis, vt sic fabulam profanam & anilem, quod scilicet nulla esset corporum resurrectio, & quod ipsi suscitandi essent, facti Angeli, vt incorporei, discipulis suis probabilem facerent. Hinc Angelos ceu Deum colebant, à quibus manasse videtur ille cultus Angelorum, qui in Synodo Laodiceni cap. 35. damnatus est. Hi Angelos se vidisse aiebant, quæ erat fabula, & phantastica cogitatio. Vnde Tertullianus libro 5. contra Marcionem, cum interpretatur locum epistolæ Pauli ad Colosſ. cap. 3. Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, & paulo post: Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione Angelorum &c. Aliquos, inquit, taxat, qui ex visionibus Angelorū dicebant à cibis abstinendum esse. Item Clemens Alexand. lib. 3. stromatum, curę, inquit, est magis à vino & esu carnis, & venere abstinere colentibus Angelos & Dæmones. Et sanctus Anastasius Antiochenus in libro de varijs quæstionibus scripturarum, quem ὁδηγὸν inscripsit, dogma Iudę Galilæi fuisse ait, profiteri phantasias, siue visiones Angelorum prætextu religionis magnæ. Horum itaq; fabulas vitādas esse monuit Apostolus in epist. ad Timoth. Cum igitur illi hæretici, quos in epistola ad Timoth. dicit, propter fabulosam & impiā superstitionem cibos prohiberent, necessario consequens est, vt hanc ipsam superstitionem idem Apostolus tum in epist. ad Timoth. tum in epist. ad Colosſ. vetet, & damnet. cibos scilicet, more illorū profane & superstitiose discernere. Et quia illi per solam speciem humilitatis & religiosæ abstinētiæ ciborum, veneratione digni videri volebant, frustra inflati sensu carnis suæ, pietatis vero nullam rationem habebant, neq; curam, idcirco Apostolus pietatem, qua illi carebant, commendans, & religioni ieiuniorum, & omni abstinētiæ anteponens, subiungit: Exerce te ad pietatem. exercitatio enim corporalis ad modicū vtilis est: pietas autem ad omnia valet. non dixit, inutilis est, sed vtilis, tametsi ad modicū. Quod si vtile est ieiunare, Paulo apostolo auctore, vtile dico ad adiuuandum spiritum (de hac enim vtilitate spirituali loquitur siquidem eo spectant huiusmodi exercitationes corporales, quę à Gręcis ἀσκήσεις & σκληραγωγίαι dicuntur, vt sicut, ait Sanctus Anastasius in quæstione 64. nō fruētes voluptatibus mundi, fruamur futuris bonis; & humiliato corpore, humilietur anima: vt rursus humiliata Deum imploret) si inquam vtile est ieiunium ad adiuuandum spiritum, quomodo potest lex ieiunij ad seruitutem, vt isti volunt, pertinere? siquidem vbi spiritus, inquit Apostolus, ibi libertas. Cur vero dicat exercitationem corporalem ad modicum esse vtilem, intelligi potest ex eo, quod sanctus Maximus ait in Hecat. 57. Tradit enim distingui virtutes in corporales, & spirituales, & illas quidē ὑπὸ ἀνάγκην esse, id est, necessitati subiectas, quia pluribus modis ac rationibus impediri possint, ita vt qui eas non habeat, veniam ferat: has vero non sic subiectas esse, vt est pietas, quæ nec impediri potest, quin habeatur: nec excusari, qui eam non habeat. Item sanctus Nilus in explanatione illius loci Euangelici Lucæ, Vendat tunicam suam, & emat gladium, ad modicū tempus vtilem esse ait exercitationem corporalem, quia cessat, inquit, in futuro: cognitio autem augetur progressus faciens ab speculo & ænigmate

Synodus. Laodic. | Tertull. | Colosſ. 3. | Clem. Alex. | Anastasius Antiochenus. | Colosſ. 2. | S. Anastasius Antiochenus. | Contra scripturam Pauli tradunt Lutherani pertinere ad seruitutem legem ieiunij. 2. Cor. 3. | S. Maximus. | Q̄so exercitatio corporalis ad modicum vtilis sit. | S. Nilus. | Luc. 22.

te vsque ad illud, facie ad faciem. Pietatem vocauit hic s. Nilus cognitionem, scripturam secutus, quæ in sapientia Salomonis cap. 10. θεοσέβειαν, id est, pietatem vocat sapientiã. & Iob. cap. 28. θεοσέβεια, inquit, id est, pietas, sapientia est: & abstinere à peccatis, scientia. Rursus idem sanctus pater Nilus in libro περὶ τῆς προσευχῆς; Exercitatio, inquit, corporalis ad modicum vtilis est disciplinis puerilibus similis: at pietas ad omnia est vtilis, quæ efficit τὴν ἕξιν, id est, bonam habitudinem in animis eorum, qui cupiunt passiones vincere contra aduersarium. Vt enim, inquit, rudibus adhuc ac nouitijs athletis exercere corpus & membra assidue mouere conuenit; viris vero athleticis, idest, iam robustis, & studio certandi exercitatis conuenit roboris & virium curam habere, & vngi ad certamen: sic qui pietatem colere incipiunt, studium illis est cohibere opera: satis enim habent, si voluptatibus commoti & impulsi passiones contineant. Qui vero iam habitum virtutis compararunt, & eorum, quę ad mentem pertinent, curam habent, his studium ponitur in seruandis cogitationibus, ne ferantur ad aliquid inutile. Deniq; vt summatim dicam, illis quidẽ scilicet, qui in studio exercitationis corporalis sunt, cura est motus corporis moderari ac temperare: his vero hoc est pietatis studio deditis, cura est, τὰς ὁρμὰς τῶν λογισμῶν παιδεῦσαι, id est, appetitiones, & cogitationum pulsus castigare, & reprimere, ita vt nulla phantasia animũ à diuinis rebus meditãdis, ac contemplandis auocet, quod est, inquit, τοῦ θεοσεβοῦντος, καὶ θεοσεβοῦντος, id est, pietatem, & Deum colentis. Hactenus s. Nilus. Ad modicum ergo vtilis est exercitatio corporalis, quia qui motus corporis cohibet, non continuo motus animi moderatur: at qui hos moderatur ac refrænat, illos quoq; corporis refrenat. Recte igitur Philotheus Græcus auctor in libello de pręceptis diuinis, Qui, inquit, oculum animæ purum seruat eijciendo cogitationes, & aspiciendo in Deum semper, hic mandata de non concupiscendo, & non irascendo, & cætera eiusmodi facit. Vnde illud: si oculis tuus, inquit, lucidus est, totum corpus lucidum erit, id est, carebit peccato. Vocat hoc mandatum περιεκτικὴν ἐντολὴν id est, mandatũ, quod vim omnium mandatorũ in se cõprehẽsam habet, vnde ad omnia valet, sicut de pietate dixit Apostolus. hoc vocat idẽ Philotheus, ambulare in spiritu, habere scilicet mentem ἀεὶ νήφουσαν id est, semper vigilantem, & intuentem in Deum, quæ non succumbat satanæ, neq; prauis cogitationibus locum det, quod quidem pietas præstat, idcirco ad omnia valet. Exercitatio vero corporalis nõ sic vtilis est, idcirco comparata cum pietate ad modicum vtilis est, sicut Apostolus ait. quod verbum nõ intelligentes Lutheranorum magistri, vel potius illusores, ad contemptũ & improbationem ieiuniorũ pertinere putarunt. Vnde Apostolus prouidens quod futurum erat, nec hoc prætermisit: diuine enim in epistola ad Coloss. docuit, qua ratione vtilis sit abstinẽtia ciborum religiosa, quam ieiuniũ vocamus, licet paulo obscurius, ita vt sit etiã hoc ex numero eorum, quæ beatus Petrus dixit, esse in epistolis Pauli difficilia intellectu, & ab imperitis, & inconstantibus deprauari; vt statim demonstrabimus.

Sap. 10. Iob. 28.

Nilus

Philotheus

Matth. 6.

Magistri Lutheranorum nõ intelligentes verbum Apostoli de exercitatione corporali ad modicum vtili, ad improbationem legis ieiunandi pertinere putarunt.

Coloss. 3.

Qua ratione & modo vtilis, sit abstinentia ciborum & ad voluntarium cultum Dei pertineat docuit Paul. Epis. ad Coloss. & si obscure.

Explanatio loci difficilis epistolæ ad Coloss. 3. de abstinentia eiborum: & de cultu voluntario, & varijs exemplis eius in scripturis: & de interpretatione ridicula Marlorati in locum epistolę ad Colossen. & quomodo Lutherani magistri ex proprietate verborum Pauli, & consequentia eorum coarguantur de falsa sua interpretatione eiusdẽ loci ad tollendum delectum ciborum tum iussum tum voluntarium. Cap. 7

Ergo

Coloss. 3. Locus Pauli de cibis in epist. ad Coloss.

ERgo postquam Apostolus cōtra Iudaicas ciborum obseruationes de mundis & immūdis, quæ cū lege desierant, dixerat, Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, & quę sequuntur, quę sunt, inquit, vmbra futurorū, & contra illorum hæreticorum profanas & aniles fabulas, quas paulo supra explicauimus, item dixerat, Nemo vos seducat volens in humilitate, & religione Angelorum, & quæ sequuntur, quia postea subiunxit, de cibis loquens, quæ sunt omnia in interitum ipso vsu, quodquidem significabat, vt

Basilius.

beatus Basilius in comment. Esa. cap. 1. interpretatus est, omnes fructus terræ datos esse, vt cōsumantur, ne quis falso existimaret, vt Lutherani, improbari hic ieiunia, ac delectus ciborū, qualescunq; sint, nec esse vllam legem Dei, aut mandatū de eis, aut doctrinam, præsertim cū dixisset, quid in mundo decernitis secundum mandata & doctrinas hominum? ne gustaueris, ne tetigeris (sic enim componenda sunt, quæ erant per hyperbaton collocata) idcirco subiungit; Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in religione spontanea, & humilitate, in non parcendo corpori, non in honore aliquo, contra saturitatem carnis. non dixit speciem habentia sapientię sed rationē. quæ perinde sunt, quasi diceret, vt insipientia est, & impietas, à cibis, qui ad vtendum dati sunt, abstinere superstitiose propter fabulas, & cultum Angelorum, aut Iudaice propter vmbram, quæ iam recessit, adueniente corpore: sic rursus, sapiētia quidem est abstinere ad religionem & cultū Dei, ad humiliandam animā in ieiunio, & ad castigādum corpus nō abstinēdo inhumane, vt faciebāt Manichæi & alij similes hæretici; nec

Clem. Rom. libro 6. de Constit. Apost.

abstinēdo propter honorē cibi, vt qui abstinebant à carne, quod dicerēt, habere animalia animā rationis participem, quos Clemens in lib. 6. notauit; sed abstinendo contra saturitatē carnis: hoc. n. significat πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός omnia itaq; diuine complexus est Apostolus, quę abstinentiam ciborum laudabilem faciunt, vocauit autem Apostolus hunc cultum Dei

Omnia, quę abstinentiā ciborum cōmedāt, complexus est apost. in epist. ad Coloss.

per abstinentiam ciborum ἐθελοθρησκείαν, idest, vt totam vim vocabuli exprimamus, spontaneum cultum siue religionem, quod liceat, siquis velit, hac religione corporali abstinendi à cibis, Deum colere ad humiliandam animam in ieiunio, sicut rursus licet item non abstinere. de cibis enim loquebatur Apostolus, cum dixit, Omnia mihi licent, sed non omnia expe-

1. Cor. 6.

diunt: omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestatem. esca ventri, & venter escis. Deus autem & hunc, & has destruet. corpus autem nō

Anastasius

fornicationi, sed Domino: Dominus autem corpori. quem locū sic s. Anastasius quæst. 64. eius libri, quem ὁδηγὸν inscripsit, interpretatur. Licet, inquit, comedere, & bibere, sed ego sub nullius redigar potestatem: id est, nō debent cibi, & eorum cupiditas michi imperare. Sed plerique, inquit,

Duplex scopus ieiunij, & cæteræ omnis exercitationis corporalis.

Quando ieiunium pertineat ad cultum dei spontaneū.

dum in illud aspiciunt, quod comedere & bibere Deus concedat, contingit illis nō parum incommodi accipere ex satietate, ac voluptate ventris, de quibus Apostolus ait, Esca ventri, & venter escis, Duo itaq; sunt scopi ieiunij, & omnis duræ tractationis corporalis, quæ à Grecis σκληραγωγία dicitur; vnus, vt non fruentes voluptatibus, fruamur futuris: alter, vt humiliato corpore, simul anima humilietur, humiliata autem Deum orat, & veniam impetrat. Hactenus Anastasius. Cum igitur licet comedere, aut non

Tertullianus de ieiunijs.

comedere, tunc nō comedere sponte, quia ita propter vtrunque scopum expediat, ἐθελοθρησκεία est, vt Apostolus vocat, id est, ad cultum voluntariū pertinet: estq; genus oblationis & sacrificij; de his enim dicit Tertullianus

in libro de cultu mulierum: Quidam ipsam Dei creaturam sibi interdicunt, abstinentes à vino, & animalibus exulantes, id est, abstinentes ab esu carnis, quorum fructus, inquit, nulli periculo, aut solicitudini adiacent, sed humilitatem animæ suæ in uictus quoque castigatione Deo immolant. hactenus Tertullianus. Cum igitur quamuis liceat alioqui comedere, aliquando tamen non expediat, vt Apostolus affirmat, quomodo sicut licuit sanctis Apostolis Patribus nostris, multa alia in S. Ecclesia Catholica disponere, atque ordinare iuxta prophetiam Dauid, cum de illis ait, qui ordinant testamentum eius super sacrificia, quomodo, inquam, non similiter licuerit illis, quibusdam diebus ieiunia indicere, & prohibere comedere, non quia ex se non liceret comedere, sed, quia non expediret? Vt quidem Sancti Apostoli sapienter iudicauerunt non expedire comedere ἀδιαφόρως, id est, indifferenter, vt ita dicam, quadraginta diebus, quibus Dominus non comedit, neque bibit, exemplum nobis relinquens ad imitandum, quoad fieri posset, vt sic præparati, & per sanctum ieiunium, & orationem humiliati, & ad imitationem vitæ Iesu Christi conformati, digne, & reuerenter mysticum pascha manducaremus. Vnde beatus Chrysostomus in Homilia de ieiunio primi Paschæ, Multi, inquit, olim accedebant ad mysteria ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, id est, non preparati, eo presertim tempore, quo Christus tradidit semetipsum. Quare cum Patres (Apostolos sanctos dicit, qui fuerunt nostri patres) intelligerent, secumque reputarent incommodum & detrimentum ex negligenti illo accessu; congregati ἐτύπωσαν, id est, sanxerunt xl. dies ieiunij, precationum, auditionis verbi Dei, ac conuentus ad Ecclesiam, vt his diebus purgati omnes diligenter per preces, per eleemosynas, per ieiunium, per vigilias nocturnas, per lacrymas, & cōfessionem, & per cætera alia, sic pro viribus nostris cum pura conscientia accedamus. hactenus sanctus Chrysostomus. Itaque vt reliquo tempore licet comedere, tametsi non semper expediat, ita tempore Quadragesimæ propter legem ieiunij, quam nobis sancti Apostoli sanxerunt, non licet. vt iam eo tempore valentibus ieiunare peccatum sit comedere non propter sumptionem cibi; sed propter inobedientiā legis, sicut Clemens ait in lib. iij. de constitutione Apostolorum, Viduas nubere post promissionem castitatis sceleratum esse, non propter coniugium, inquit, sed propter mendacium. Ac pertinet quidem huiusmodi ieiunium lege sancitum ἐς θρησκείαν, id est, ad religionem: illud vero ieiunium, quod non ex lege, sed ex voluntate suscipitur, pertinet ad ἐθελοθρησκείαν, id est ad voluntariam, siue spontaneam religionem: Itaque Apostolus ad ieiunium, quod lege Apostolica, & diuina iubente, suscipere deberemus, voluit addere spontaneum ieiunium non iubendo, sed inuitando. Lex enim tardioribus posita est. quam multi enim sunt, qui non ieiunarent ieiunium Quadragesimæ, aut alia ieiunia indicta, vt vigiliarū, & quatuor temporū, nisi lex esset? Apostolus vero eos, qui promptiores erant, ad maiora inuitare voluit. Sic Dauid, voluntarie, inquit, sacrificabo tibi. non enim promittit hic, sacrificaturum se, cum lex sacrificare iubebat, minime: nec enim opus erat, id dicere, quod etiam si nō diceret, vt facere ei necesse erat, ita facturum esse, certum est. Itaq; non dixit, sacrificabo νενομισμένως, siue ἐννόμως, siue κατὰ νόμον, id est secundum præscriptum legis: sed sacrificabo, inquit

Abstinentia ciborum genus oblationis, & sacrificij.

1. Cor. 6.

Psal. 49.

Ratio institutionis ieiunij Quadragesimæ.

Chrysost. de ieiunio Quadragesimæ.

Tempore ieiunij peccatum comedere non propter cibum sed propter inobedientiam legis.

Psal. 53.

Leuit. 2. inquit, ἑκουσίως hoc eſt, ſpontaneè, præter ſacrificia in lege mandata, quæ neceſſaria erant, promittens inſuper ſpontanea, quę nō erant, quale eſt il lud in Leuit. Si voto, inquit, vel ſponte quiſpiam obtulerit. hæc erat ἐθελοθρησκία. Similiter, quod Iacobus frater Domini ſemper à carne abſtinuit, vt Egeſippus eſt auctor, ἐθελοθρησκία erat, id eſt, ſpontanea religio, item, quod Ioannes à pane, & carne abſtinebat, contentus melle agreſti, & locuſtis. Illa quoque erat ἐθελοθρησκία, cum aliquis in vetere quoque lege vouebat ſponte ſua aliquam carnis ſuæ caſtigationem, & afflictionem, vt eſt in Num. cap. 30. Ad hanc etiam ſpontaneam religionem pertinet, quod ſanctus Epiphanius deſcribens characterem, ſiue formam Eccleſiæ ſui temporis. Qui ſtudio, inquit, virtutis magis dediti ſunt, hi καλῇ προαιρέσει, id eſt, honeſto propoſito voluntatis ſuæ, ſemper præterquam die Dominico, & Pentecoſte ieiunant. Caluinus vero, & magiſtri Lutheranorum non intelligentes hunc locum epiſtolæ diui Pauli ad Coloſſ. neque vim huius verbi, ἐθελοθρησκίας, inſane tradiderunt, quod ad cultum Dei, & religionem ſine verbo Dei, id eſt, ſine præcepto adhibetur, id omne idololatriam eſſe. Volunt enim iſti, vt nullus iam, ſicut Dauid, ſacrificet ſpontanee: nullus pręſcribat ſibi ſpontanee genus cibi, aut cubationis, aut aſperi indumenti ad affligēdam carnem, quod genus pręſcribendi ſibi, ſcriptura vocat in Num. ὁρισμὸν ὁρισμῶν, ſic enim eſt apud 70. quod quidem illi in lege ſine vlla vmbra, id eſt, non ad præſignificandum futura, ſed ad acquirendam virtutem humilitatis, & ad ſeruiendum Deo facere ſolebant. Quod vero putant iſti, fieri iſta à nobis ſine verbo Dei, errant vehementer, non diſtinguentes verbum Dei generale, & ſpeciale. Verbum enim Dei eſt generale in ſcriptura de ieiunio, etſi non horum dierum, aut illorum, quod tum Apoſtolis, tum Eccleſię relictum eſt ad definiendum, ac præſcribendum: item verbum Dei eſt generale in ſcriptura de votis reddendis: nemo autem reddit votum, niſi prius fecerit. Quare, qui cultum adhibet Deo, faciendo votum, non ſine verbo Dei adhibet: ſiquidem, qui reddere iuſſit, facere conceſſit. qui in alio loco per Prophetam dicit; Vouete, & reddite Deo. Sed proſequamur locum Epiſt. ad Coloſſ. ſatis enim iam explicata eſt vis verbi ἐθελοθρησκίας in quo tota voluntarij cultus doctrina Apoſtolica pēdet. ſequitur deinceps, in humilitate, ad hoc enim indicitur, & ſponte ſuſcipitur ieiunium ad humiliandam ſcilicet animam ſuam in ieiunio, ſicut ſcriptura ſancta dicit: Et ad non parcendum corpori: declarauit Apoſtolus, quam humiliationē animæ diceret, eam ſcilicet, quæ comparatur, & acquiritur non parcendo corpori; non parcitur autem corpori, cum ei ſubducitur, quod venter appetit. Quia vero quidam hæretici à carne animantium abſtinebant, vt ſupra, auctore Clemente, diximus; quod dicerent habere illa animam rationis participem, vnde illi non parcebant corpori abſtinendo à carne propter honorem, quem ſic abſtinendo adhibebant carni, quæ vt ipſi putabant, anima rationis participe prædita eſſet; & alij Iudaice à quibuſdam cibis tanquam immundis abſtinebāt, vt abſtinendo ab iſtis, naturam aliorum ciborum mundorum honorarent, idcirco addidit Apoſtolus, Non in honore aliquo, quod quidem verbum vel ſolum ſatis eſſe deberet ad intelligendum, probari hic ab Apoſtolo genus cultus, & abſtinentię volūtariæ, pię ac religioſæ, ſiquidem illud alterum genus abſtinendi in honore tollit

Varia in ſcripturis exempla voluntarij ſiue ſpontanei cultus, quem Paulus ait in epiſt. ad Coloſ.

Num. 30.

Epiphanius de ieiunantibus ſemper præter quām Dominico, & Pent.

Num. 30.

Magd. & cęteri magiſtri Luth. nō didicerunt diſtiguere verbum Dei generale, & ſpeciale

Pſal. 75.

Pſal. 34.

Vel ex vno verbo demonſtratur probari Apoſtolo genus abſtinentiæ voluntariæ ad cultum Dei.

tollit, quod ad ſuperſtitioſum cultum, & abſtinentiam ſuperſtitioſam pertinet. Sequitur, ad ſaturitatem carnis, vel vt vim πρὸς præpoſitionis hoc loco exprimamus, contra ſaturitatem carnis; hoc enim ſignificat frequenter, πρὸς, vt ſciunt, qui litteras Græcas guſtarunt, vt hoc loco ſignificat. vt ſit iã tota cõpoſitio ſiue conſtructio recta ſine hyperbato ſic, Ad non parcendũ corpori contra ſaturitatem carnis, non in honore aliquo, ſcilicet carnis, ſubducta enim ſaturitate carnis, reprimitur elatio, & petulantia carnis, humilitaturque anima ad Dei cultum, cui hoc genus hoſtiæ immolatur. Ridiculum vero eſt, & inſcitiæ plenum, quod Auguſtinus Marloratus Caluinianus miniſter in commentarijs epiſt. ad Coloſſ. explanans hunc locum, ieiunia ad regulam, & præſcriptum indicta, damnari hic ab Apoſtolo dicit, quòd honorem, inquit, corpori nullum habeant ad expletionem, hoc eſt, pro modo neceſſitatis, quantum carni ſatis eſt pro ſuſtentatione, & conſeruatione corporis: nam expletio, inquit, mediocritatem ſignificat hic, quę ſe ad ſimplicem naturæ vſum reſtringit, hæc ille. Quis vnquam dixit, qui Græce ſciret, πλησμονὴν, id eſt, expletionem, mediocritatem ſignificare? Deinde ſi vitioſum eſt, non honorate corpus, ſubducendo ei pie & religioſe carnem, & interdum vinum ſecundum regulam, & præſcriptum perfecte viuentium, profecto Timotheus reprehenſione ſuperſtitionis dignus erat potius, quam monitione, vt propter ſtomachum modico vino vteretur. Hæc ergo ſunt, quæ ieiunium ſponte ſuſceptum commendant, & nobis ſalutare, ac Deo gratum efficiunt. Cum vero indicitur, accedit obedientia, quę eſt adhuc excellentior, & ſacrificio ſpontaneo pręſtantior. Qui autem aliter interpretati ſunt, itaut exiſtimarent, de quibus dixit Apoſtolus, habere illa quidem rationem ſapientiæ, ad illa ſuperiora, quæ ſuperſtitioſe fiebant, quæ Apoſtolus arguebat; pertinere, hi virtute, & conſequentia ipſorum verborum coarguuntur. Dicere enim, Quæ ſunt habentia quidem rationem ſapientię, affirmantis eſt, vt ante dixi; alioqui non dixiſſet, quidem. Item ἔχειν λόγον σοφίας, non poteſt ſignificare, habere ſpeciem, id eſt, pretextum, & vt ita dicam, apparentiam ſapientiæ. λόγος enim non ſignificat huiuſmodi apparentiam, quæ Græce dici ſolet πρόσχημα, φαντασία, δόκησις. ὑπόκρισις quo verbo vti ſolet Apoſtolus. Notauit ſignificationes huius verbi omnes Euſebius Cæſarienſis ſcribens aduerſus Marcellum Ancyranum. λέγεται λόγος ὁ ἐγκατασπαρεὶς τῇ ψυχῇ λογικῇ, καθ᾽ ὃν διαλέγεται ἡ ψυχή. καὶ ὁ διὰ γλώσσης καὶ φωνῆς τι σημαίνων. καὶ ὁ γραφόμενος. καὶ λόγος ὁ σπερματικὸς, καὶ φυτικὸς, καθ᾽ ὃν δυνάμει τὰ μηδέπω φύντα ἐναπόκειται τοῖς σπέρμασι μέλλοντα ὅσον οὔπω τῆς ἐνεργείας εἰς φῶς προϊέναι. καὶ ἄλλως λόγος ὁ ἐπιστημονικὸς τέχνης τινὸς, ἢ ἐπιστήμης καὶ πάντων τῶν τοιῶνδε θεωρημάτων καταληπτικός. Interpretemur latine. Dicitur, inquit, λόγος ratio inſita, qua anima rationis particeps ad ratiocinandum vtitur: Item λόγος eſt oratio, quę lingua & voce aliquid ſignificat, aut ſcripto: eſt pręterea λόγος ratio genitalis, ſiue ſeminalis, qua ea, quæ nondum orta ſunt, in ſeminibus inſunt, mox actu in lucem exitura: aliter etiam dicitur λόγος, perceptio, & comprehenſio alicuius ſcientię, vel artis & omnium eiuſmodi theorematum, ut ratio medicinæ, vel architecturæ, vel geometriæ. deinde addit, explicans aduerſus Marcellum quomodo Deus eſſet λόγος, id eſt, verbum, Ne exiſtimes, inquit, eſſe hoc verbum, vt illud in anima, neq; quale eſt illud, quod auditur, neque

Explanatio ridicula Marlorati in locum epi. ad Coloſſ.

Significata oĩa verbi Logos diligentiſsime & perite ſ. ab Euſ. contra Marcellum hæreticũ notata.

qualis λόγος in corporalibus ſeminibus, aut ille, qui eſt in theorematibus, & cognitionibus: hi enim, inquit, omnes λόγοι intelliguntur in ſubiecto, at Deus λόγος, id eſt, verbum, nō indiget alio ſubiecto, vt in ipſo ſubſiſtat, ſed potius ſecundum ſe eſt viuens, & exiſtens, vt potè Deus. hactenus Euſebius; qui omnes ſignificationes verbi huius enumerauit, vt doceret aliter de Deo dici λόγον, quam de cęteris omnibus ſignificatis dicatur. Quare ſi aliquid aliud pręterea ſignificaret, non iam, quod volebat, docuiſſet. reſtat ergo, vt omnia ſignificata enumerarit, & nullum prętermiſerit. niſi putamus Caluinum, aut Magdeburgenſes & cęteros Lutheranos melius hoc verbum Gręcum, quam Euſebium in Græcia natum, & eruditiſsimum intellexiſſe. Recte igitur interpres vetus Latinus vertit, Quę ſunt quidem rationem ſapientiæ habentia; quę nemo iam eſt, ſi quid rationis, & iudicij habeat, qui non videat non cohęrere cum eo verbo, quod ſequitur, in ſuperſtitione, quid enim ſapientiæ in ſuperſtitione ineſſe poteſt, cum ſemper ſuperſtitio in malam partem accipiatur, id eſt, pro falſo cultu Dei? Quare ob ſeruanda eſt hoc loco interpretatio verbi Gręci compoſiti ἐθελοθρησκείᾳ, quod proprie religionem ſignificat, vt idem interpres paulo ſupra recte verterat θρησκείαν, cum dixit, in religione Angelorum. non enim voluntas, quam ſignificat altera pars huius verbi cōpoſiti ἐθελοθρησκεία, facit ex religione ſuperſtitionem, ſed error, & ignorantia verę culturę. Libenter quā accurate & ſtudioſe potui, hunc locū epiſtolæ ad Coloſſ. explicaui, quod cum hæretici ad ſuam & aliorum perditionem peruerſe, & intelligendo, & interpretando, ex duobus generibus diuini cultus in nouo etiam teſtamēto, quorū alterū eſt, νενομισμένον, id eſt, lege præſcriptū, alterum ἑκούσιον, id eſt, ſpontaneum, illud prius tantum relinquunt: alterum contra ſcripturam veterem, & nouam funditus tollunt, quaſi ad idololatriā pertineat, vt blaſpheme calumniantur, aliquid ex voto, aut ex voluntate Deo offerre. cum hoc in vetere quoque teſtamento non ſolum non prohiberet Deus, ſed etiam approbaret, ac laudaret, vt ante docui, & locos indicaui. ac de his hactenus.

Reſponſio de ſeptem hebdomadis ieiunij Quadrageſimæ, quas in epiſtola Theleſphori Magdeburgenſes accuſant: & de earum differentia & ratione in eccleſiis Orientis & Occidentis; & qui Patres antiqui de eis meminerint: & de octo hebdomadis Arianorū. Cap. 8.

DIſſeramus deinceps de ſeptem hebdomadis plenis, quas Theleſphorus Clericis ante paſcha à carne ieiunare iubet, quod in epiſtola Theleſphori Magdeburgenſes reprehendunt: atque ita reprehendunt, vt propter hoc eam epiſtolam negare nō vereantur. Non enim credunt, quod tam antiquus Pontifex, ſeptimus ſcilicet poſt beatum Petrum, à carne ſeptem hebdomadis ieiunare præciperet: quod inhumanum fortaſſe viſum eſt iſtis, & tanti pontificis decreto indignum. Deinde actum eſſe de Quadrageſimæ ieiunio putauerunt, ſi hanc epiſtolā negarent, quaſi Quadrageſimæ ieiunium à Theleſphoro primum in hac epiſtola ſancitum eſſet: at non ita eſt: quod ipſe etiam Theleſphorus ſatis aperte ſignificat, cū ſtatuit, vt Clerici ſeptem hebdomadas plenas ante paſcha à carne ieiunet, quia ſicut diſcreta, inquit, debet eſſe vita Clericorū à Laicorū conuerſatione; ita & in ieiunio debet fieri diſcretio. Erat igitur ſtatutum ieiuniū,

quod

quod ex ęquo Laici & Clerici cómuniter ieiunabãt septẽ hebdomadis nõ plenis;incipiebãt.n.à quarta feria. vt hodie incipimus. Pōtifici aũt visum est æquum,statuere,ac suadere,vt Clericorum ieiunium paulò maius esset propter eorum gradum excellentiorem,id est,vt inciperẽt biduo ante, id est,à secunda feria, quod vsque in hodiernum diem ab omnibus per totũ Orientem (dicam postea rationem) apud nos vero per totum Occidentẽ à Monachis & Clericis regularibus,quos vocant,obseruatur. statuisse aũt Thelesphorũ Pontificem omnibus Clericis hanc religionẽ incipiendi ieiunium à secũda feria septimæ ante pascha hebdomadæ, ὡς ἐθελοθρησκείαν, id est,tanquam spontaneum cultum & non tanquam necessaria lege sancitum,perspici potest ex ipsa Ecclesiæ sanctæ,& catholicę consuetudine religiosa. exceptis enim Monachis & Clericis regularibus, qui quidẽ à principio hanc Thelesphori sanctionem suasoriam receperunt,& religiosa cõsuetudine semper seruarunt,reliquis omnibus liberum est à secũda feria, aut à quarta,vt ferè omnes solent,ieiunium Quadragesimæ inire. nec vnquam apud nos exprobari,aut reprehendi consueuit,si qui à quarta,& nõ a secunda feria ieiunare inciperent. Quare conuenit hic dicere, quod ait Ioannes Damascenus in libello,quem de ieiunijs ad Cometã scripsit;post quam enim dixit septem hebdomadis ieiunandum esse, idque secundum apostolicam institutionem,quæ in libro 5.Clementis scripta est, quæ Quadragesimę ieiunium à secunda feria inire præcepit,idq; visum esse magno quoque Athanasio ἐν τοῖς ἑορταστικοῖς λόγοις & Petro martyri Patriarchæ Hierosolymitano,& beato Basilio in sermone contra ebrios, & Sancto Anastasio Antiocheno ἐν τῷ ὁδηγῷ,subiungit:hęc est regula & lex Ecclesię,quã in sancta Christi Dei resurrectione seruari scimus: sed abundare in bono, & ἐπιδαψιλεύεσθαι τῶν ἀρετῶν,id est,& exuberare virtutem, nõ est improbandum,sed potius Deo & hominibus prudentibus gratum; ita tamen,vt vis nulla fiat,nec imponatur necessitas,sed suasio adhibeatur, nunc presertim in hac temporis difficultate. vtrunq; enim nunc vtile est, & necessarium, addere ad bonũ, & à violentia abstinere. deinde subiungit: Quis iuberet, vt per vniuersum vitæ tempus vnum ieiunum esset? Verum alius est modus admonitionis:alius Legislationis: satis sunt,quæ ab spiritu sancto sancita sunt. νουθετείσθω ἡ προσθήκη τοῦ ἀγαθοῦ,id est admoneatur accretio, siue accessio boni. hactenus Damascenus. immo in ijs etiam ieiunijs,quæ lege præscripta sunt, vsq; adeo est suauis lex, & ad infirmitatem nostram accõmodata,vt procuiusq; viribus modus ieiunio ponatur,ne corpus debilitetur. Vnde in Ecclesijs catholicorum per cunctum Orientem,& Occidentẽ alij in pane, & aqua ieiunant: alij modico vino propter stomachum vtuntur: alij piscibus: alij solis herbis,& leguminibus:alij aridis tantum,quod genus ieiunij ξηροφαγία, vocatur: & ex his alij plus,alij minus sumunr. Alij rursus vsq; ad vesperam, alij vsq; ad nonam prandium differunt, alij vsq; ad meridiem tantum:& horum partim nihil vsq; ad posterum diem degustãt,partim paululum.atq; ita fit,vt omnes,quos aut ætas,aut infirmitas nõ excusat,idonei sint ad ieiunia. hanc moderationem elegantissimis versibus prudentius noster in hymno post ieiunium descripsit ante annos prope mille cc.Ergo ne limum (inquit) fragilem solutæ deserãt vires,& aquosus albis humor in venis dominetur,ægrum corpus eneruans, laxus, ac liber modus abstinendi ponitur cunctis: neq; nos seuerus terror impellit.

Ioannes Damascenus de ieiunijs.

De ieiunio Quadr. a feria secũ.id est, vij. hebdomadis.

Athanasius.

Petrus Hieros

Basilius.

Anastas. Ant.

Sufficit,quicquid facias,vocato numinis nutu prius,inchoare;siue mēsam tenuas,cibum ue sumere tentes,annuit dexter Deus.non dicit, nullam legem ieiunandi esse, vt carnales Lutherani tradunt, sed pro cuiusq; viribus temperatā esse ieiunij legem,de qua in principio eiusdē hymni,celebrans lenitatem legis ieiunij,sic ait,Mollibus qui nos moderās habenis, leuiter frænas: faciliq; septos lege coerces. Deinde comparans duritiem ieiunij Christi cum lenitate nostri,subiungit, Ipse cum portans onus impeditum corporis,duros tuleris labores,maior exemplis, famulos remisso dogmate palpas.legem,& dogma,id est,decretum,siue præscriptum ieiunij dixit contra nouos hæreticos,qui dicunt non esse ieiunandum ad præscriptum, sed sine vlla lege,& præcepto,libertatem Euangelij, quam ignorant, petexentes malitiæ, & intemperantiæ, & transferentes eam contra verbum Dei in occasionem carnis.Nos ergo nō secundum legem seruitutis,& terrore impulsi,sicut ait:Prudētius,ieiunamus:sed ipsa charitas impellit nos, si est potestas, & vires suppetāt,vt legem ieiunandi seruemus.hoc enim significat,quod ait,sua quemq; cogit velle,potestas. sed vt ad vij. illas hebdomadas Thelesphori redeamus, bene mihi hoc loco Gratianus coniectasse videtur,cū censet Dist.4.cap.Statuimus; hanc bidui accessionē ad ieiunium quadraginta dierum,quod sancti Apostoli vt necessariò seruandū sanxerunt,tam decernendo statutam esse, quam exhortādo conscriptam: his enim verbis vtitur. Vnde synodus Aurelianensis prima, dist. iii. cap. Sacerdotibus,hanc Constitutionem Thelesphori veluti interpretās, iubet cap.26.vt Sacerdotibus ante Paschæ solemnitatem non Quinquagesima, sed Quadragesima teneatur, id est,vt nō sit in obligatione legis Quinquagesima,licet suadenda sit, vt quidem Thelesphorus suasit. Quod si adhuc Magdeburgenses, septem istas hebdomadas Quadragendialis ieiunationis in epistola Thelesphori fictas esse putatis;& idcirco epistolam negatis, ite ad Ecclesias Orientis, & interrogate eas de septē istis hebdomadis legite veteres patres,cū alios,tum eos,quos Ioannes Damascenus paulo ante pro testimonio earum produxit. Deinde quia Ecclesijs Orientis, vt eis congruebat, traditū erat à sanctis Apostolis, vt Sabbatis Quadragesimæ, vno magnę hebdomadę excepto,non ieiunaretur,quęrit idem auctor Damascenus in eodem de ieiunijs libro, quemadmodum seruetur ieiunium quadraginta dierum ab Apostolis traditum, nisi quinque diebus ieiunetur hebdomadis octo,quas Seuerus Acephalus,Patriarcha Antiochenus, omnino ad ieiuniū Quadragesimę pertinere,vt idem Damascenus auctor est,male cōtendebat:quas Ariani quoq; tenebant,vt ex sancto Anastasio, qui eos refellit,intelligi pōt. Respōdet ergo Damascenus ad quæstionē à se positā,ieiunium esse nō solum παντελῆ ἕωθεν μέχρις ἑσπέρας ἀσιτίαν, ἀλλὰ τῶν τινῶν βρωμάτων ἀποχὴν, id est non solum,inquit, ieiunium esse, cum ab aurora vsque ad vesperam nihil prorsus editur,sed etiā cum ab aliquibus cibis abstinetur: vt ieiunare, inquit dicimur, à vino & carne. deinde subiungit: Fortasse iubet canon Apostolicus quinq; diebus hebdomadis ieiunare παντελῆ ἀσιτίαν, id est, nihil edendo (scilicet ab aurota vsque ad vesperam,vt prius dixit,ita enim intelligendum est, vt modo est orientalibus Ecclesijs in consuetudine; vocemus hoc nos plenum ieiunium) duobus vero reliquis duabus hebdomadis, Sabbato & dominico abstinere à quibusdam cibis. (hoc vocat Tertullianus in libro contra Psychicos, portionale

Prudentius de ieiunio.

tionale

tionale ieiunium) cum.n.inquit Damaſcenus,duo certant,& concurrunt, fortius ſuperat, & antepoɴitur,vt cum lex erat de circumcidendo octauo die,& de quieſcendo die ſabbati,natus in ſabbato;Sabbato cicumcideba tur,& lex circumciſionis ſoluebat legem ſabbati:ſic inquit, quia vincit re ſurrectio Domini, quæ die Dominico facta eſt, propter reſurrectionem. quæ a veſpera ſabbati coli,& honorati incipit, ſoluitur lex pleni ieiunij in ſabbato. Hanc traditionem Eccleſiæ Orientales, vt eis, ſicuti exiſtimandum eſt,congruebat,à ſanctis Apoſtolis acceperunt: nos vero in Eccleſiis Occidẽtis aliã accepimus. Huc pertinet,quod ſcribit ſanctus Dorotheus in libro de ieiunijs,viſum eſſe quibuſdam patribus addere vnã aliam hebdomadam ad ſeptem, vt ſe ante ieiunium Quadrageſimæ exercerent, & velut ad labores ieiuniorum prepararent. Sed hanc conſuetudinem, quã hodie etiam Eccleſiæ Orientis ſeruãt,ſciunt ipſę nõ ad neceſſitatem legis de ieiunio Quadrageſimæ pertinere,ſed ad illã ἐθελοθρησκείαν Pauli,id eſt, ad ſpontaneam illam religionem, quæ illis à prępoſitis ſuis propoſita, & ſuaſa,& recepta eſt. Hactenus de ſeptem hebdomadis ieiunij Quadrageſimæ,& de earum differentia,& ratione in Eccleſijs catholicis Orientis,& Occidentis,quæ conſuetudines ex Apoſtolicis traditionibus profectæ ſan cta religione ab initio vſque in hodiernum diem cum magno fructu ſeruã tur,& coluntur. Ipſum vero ieiunium Quadrageſimæ inſtitutum, ac decre tum eſſe a ſanctis Apoſtolis, teſtis eſt Apoſtolica conſtitutio à Clemente Romano in libro 5. ſcripta,quę hodie per omnes Eccleſias catholicorum cuſtoditur,quam eiſdem verbis Ioãnes Damaſcenus in eodem libro, quẽ ſæpe dixi,de ieiunijs recitat. recitat quoq; S.Anaſtaſius Patriarcha Antio chenus ante mille annos,in libro,cui titulus, ὁδηγὸς. idem teſtatur beatus Chryſoſtomus in homilia de ieiunio primi Paſchæ,de qua ſupra memini. Item beatus Hieronymus in Comment. Eſa.cap.58.Quadraginta,inquit, diebus Dominus ieiunauit,vt nobis ſolemnes ieiuniorum dies relinqueret. Petrus Chryſologus ſermone xi. Quòd quadraginta, inquit, diebus ieiunamus,non humana inuentio,ſed auctoritas diuina eſt.idem affirmant Ambroſius,Auguſtinus,& Leo Magnus,&multi alij,ne omnes enumerẽ.

Dorotheus de ieiunijs.

Defenſio doctrinæ,quam in epiſtola 1. Clementis & Anacleti 1. reprehendunt Magdeburgenſes, Quòd maiores ſint Epiſcopi,& ſacerdotes, quam Principes,& Magiſtratus ex ſcripturis,& Apoſtolicis conſtitutionibus; & de loco Pauli,Subditi eſtote non ſolum propter iram,ſed propter conſcientiam,quem hæretici deprauant. Cap. 9.

„ Reprehendunt præterea Magdeburgenſes in eadem epiſtola Theleſ-
„ phori,quod laicos,inquiunt, à Clericis diſtinguat,propter ſanctitatẽ
„ cum tamẽ omnes dicantur pij in ſcriptura.]Nihil aliud hic reſpondebo,quam quod in alio ſimili loco in ſuperiore volumine reſpondi; videri mihi iſtos dicere, quod in Num. Corię cum Datan & Abiron aduerſus Moiſem, & Aaron dixerunt: ſufficiat vobis, quia omnis multitudo ſanctorum eſt,& in ipſis eſt dominus;cur eleuamini ſuper populum Domini? ſed recitemus quæ Theleſphorus ſcripſit. Et ſicut Clerici,inquit, amplius ſunt applicati diuinis cultibus, & familiares Domini dicuntur; ita moribus,& conuerſatione, atque ſanctitate debent eſſe diſtincti. Et Clemens ſic ait, docuiſſe beatum Petrum,cunctorum ſacerdotũ vitam ſuperiorem ſanctioremq́;, atq; diſcretam à ſęcularibus,& laicis omnibus eſſe,& ſpirituales

Num. 16.

Similitudo Magd. & Coritarum. tuales quoq; atq; sacerdotes super carnales atq; laicos semper constituẽdos docebat:eodem verbo vsus est Clemens,quo dominus in Euangelio, cum ait,Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit dominus super familiam suam. Hæc ergo cum vos Magdeburgenses accusatis,quid aliud dicitis,quam quod impij, seditiosi, & superbi Coritæ? illi enim dixerunt, Omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est dominus: vos dicitis,non est distinctio Clericorum & Laicorum in sanctitate, quia omnes pij in scriptura dicuntur sancti. Illi dixerunt, cur eleuamini super populum Domini? vos dicitis, Episcopi, & Sacerdotes non sunt super Principes & Magistratus.statim enim post distinctionem istam sanctitatis, quam accusatis, subiunxistis aliam accusationem doctrinę de maioritate (vt vestro verbo vtar)Episcoporum & Sacerdotum super Principes & Magistratus,de qua Clemens in 1. & Anacletus item in 1. vt vos notastis.Clemens ergo in doctrina Petri sic ait; Episcopi,si exorbitauerint, ab istis,scilicet sęcularibus,siue Laicis non sunt reprehendendi,vel arguẽdi, sed supportãdi,nisi in fide errauerint. deinde subiungit: illi ergo super istos sunt: non isti super illos,quoniam maior à minore nec argui,neque iudicari potest. Nullus se extollat erga Doctores & magistros suos, quia discipulus super magistrum esse non potest. Et Anacletus,Omnis, inquit, oppressus libere sacerdotum,si voluerit, appellet iudicium, & a nullo prohibeatur, sed ab his fulciatur, & liberetur. Hæc vos Magdeburgenses non potestis pati,dum cęteros omnes iudicare vultis,& ipsi à nemine iudicari. Quod si hanc epistolam Clementis ad Iacobum fratrẽ Domini,quam sanctus Anacletus citat,in qua hæc beati Petri doctrina fertur, negatis, negate etiam libros eiusdem Clementis de Apostolicis Constitutionibus,quibus libris omnes veteres patres vsi sunt,vt à nobis in libris ipsis copiose demonstratum est. Est ergo scripta in secundo libro cap. 34. huius doctrinæ apostolica traditio,quam omnes Ecclesiæ Orientis,& Occidentis tenent, & summa religione seruant. Recitemus caput; Nam si de parentibus,inquit secũdum carnem,ait diuina scriptura; Honora patrem tuum,& matrem,vt bene sit tibi,& qui maledixerit patri aut matri,morte moriatur, quanto magis de patribus spiritualibus verbi Dei moneamur, honore, & charitate eos prosequi,vt beneficos,& nostros ad Deum legatos? qui nos per aquã Deo regenerarunt: Spiritusancto impleuerunt: lacte verbi Dei aluerunt, & doctrinæ alimento nutriuerunt: monitis stabilierunt: corpore salutari & pretioso sanguine nos dignati sunt:nobisque peccata remiserunt,& sanctæ ac sacræ Eucharistiæ participes fecerunt, ac promissionis Dei consortes,& Christi cohæredes constituerunt. His igitur reuerentiam adhibentes, omni eos genere honoris afficite. siquidem hi potestatem vitæ, & mortis à Deo acceperunt in ijs iudicandis, qui deliquerunt,& in damnandis ad mortem ignis sempiterni; & ijs, qui se ad recte viuendum conuertunt,absoluendis,& viuificandis. Hos existimate vestros pręsides: hos putate reges: his, quasi regibus,vectigalia offerte: eos enim,eorumque domesticos alere debetis. Vt enim Samuel in primo de regibus libro de rege alendo sanxit populo, & Moyses sacerdotibus in Leuitico, sic nos vobis de episcopis sancimus. Nam si illic populus tanti regis pro viribus seruitia, quę vocant,præstabat, an non multo magis debet nunc Episcopus accipere, quæ sunt à Deo constituta ad alendum eum, & Clericos eius?

Luc. 12.

Num. 16.

Apostolica Cõstitutio de excellentia episcoporum supra principes sęculi.

Quæ beneficia per ministeriũ Sacerdotum ecclesiæ,accipiãt homines adeo.

1. Reg. 8.

Leuit. 7. 27. & in alijs locis.

immo si amplius aliquid dicendum est, plus hic accipiat, quam ille olim accipiebat; siquidem ille militaria tantum administrabat, bello, & pace ad custodiam corporis susceptis: hic vero sacerdotium ad Dei honorem administrat, vt pericula ab anima, & corpore propulset. Quanto ergo anima præstantior est, tanto est sacerdotium regno excellentius: Ligat enim, aut soluit supplicio, vel remissione dignos. Quo circa Episcopum oportet, vt patrem diligere, vt regem metuere, vt dominum honorare, offerendo ei beneditionem vestram, fructus vestros, & opera manuum vestrarum; tribuendo, inquam, vt sacerdoti Dei primitias vestras, & decimas vestras, primitias frumenti; vini, olei, pomorum, lanæ, & quicquid dominus Deus vobis suppeditat, & erit oblatio tua accepta in odorem suauitatis domino Deo tuo. Benedicet Dominus operibus manuum tuarum, & multiplicabit bona terræ tuæ, quia benedictio super caput impartientis. hactenus Apostolica Constitutio. cuius doctrinam, & traditionem omnes Ecclesiæ per cunctum Orientem, & Occidentem sicut ab initio acceperunt, vsque in hodiernum diem retinent; quæ doctrina non solum per sermonem à sanctis Apostolis tradita est, & ab Ecclesijs accepta, sed per Epistolam. cum enim dixit Apostolus in Epistola ad Hebræos; Obedite præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris, nõ hoc dixit de Principibus sæculi, & Magistratibus, de quibus in Epistola ad Romanos, Omnis inquit, anima potestatibus sublimioribus subdita sit; in quo loco ipsos magistratus, & Principes seculi ἐξουσίας vocat, id est potestates, sicut beatus quoq; Lucas Euãgelista vocauit; sed dixit de ijs, qui sunt animis præpositi, quos & si potestatem habeant, non vocat ἐξουσίας, sed ἡγουμένους, quasi duces, & præeuntes, ad præpositos. n. spirituales magis ptinet, vt præeant exẽplo, sicut Apostolus ad Timotheũ scripsit, Exemplũ esto in verbo, & cõuersatione in charitate, & fide, & in castitate: & sicut beatus quoq; Petrus scripsit de Episcopis, Facti forma gregis, scilicet faciẽdo prius, quod à subditis, vt faciãt, requirũt, dicentes cũ iudice populi Gedeone, Quod me videbitis facere, hoc facite: vt Paulus in epist. ad Philip. Quę ĩquit, & dedicistis, & accepistis, & audiuistis, & vidistis in me, hæc agite. hoc vero totũ ad curam animarũ spectat, & refertur, pro quibus isti vigilant, sicut Apost. ait, tãquã rõnem reddituri. Magistratibus aũt, & potestatibus sęculi nõ cura animarũ, sed custodia corporum, vt Apostolica cõstitutio ait, cõmissa est: nec his pro animarũ salute vigilare, sed pro custodia corporũ gladiũ ferre in vindictam malorũ, laudẽ vero bonorũ, cõmissum est. Quæro igitur à vobis Magdeburg. putatisne magistratus, & Principes sæculi fideles ad hegumenos, id est, pręposito animarũ pertinere, an nõ? si nõ, peiore cõditione sũt quam reliqui nõ magistratus, neq; potestates sæculi, neq; principes mũdi, siquidẽ nõ habeant, qui pro animis eorũ vigilent, tãquam rõnem reddituri, vt cæteri omnes fideles habent. O miseros Germaniæ magistratus, quorum animas vigilijs pastorum, remedijs medicorum, cura patrum impostores & illusores vestri spoliant, & nudant: sin vero pertinent, vt necesse est confiteri, obedire ergo eis, & subiacere, sicut Apostolus præcipit, debent: sunt igitur maiores, maior enim non subiacet minori. Præterea cũ beatus Petrus obsecrat episcopos, vt pascant gregem, qui in eis est, creditisne in eo grege, quem pascere iubet, magistratus, & potestatęs sæculi cõ-

Doctrina ĩ scripturis sanctis tradita de excellentia præpositorum spiritualium supra potestates sæculi.

Heb. 13.

Rom. 13.

Luc. 12.

1. Tim. 4.

1. Pet. 5.

Iudicum 7.

Philip. 4.

Secundum doctrinam Magd. peiore conditione sunt magistratus, & potestates sæculi in Germ. quàm vlli homines alij non potestates.

tineri?non credo negabitis. Tenent ergo locum ouium, ex quo rursus fit, vt sint sub potestate Pastoris spiritualis. sunt igitur Episcopi maiores, quã magistratus,& principes sęculi;ad eosque omne ius ecclesiasticarum rerũ & causarum pertinet. Deinde cum dominus ait in Euangelio Lucæ, Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit dominus super familiam suam,vt det in tempore tritici mensurã,negari non potest, quia dispensator iste,spiritualis dispensator sit,non sęcularis: Ecclesiasticus, & non Ciuilis. Dispensator enim spiritualis in domo Dei, quę est Ecclesia, mensurã tritici familiæ Christi in tempore distribuit, ne laborent fame audiẽdi verbum Dei,sicut dominus minatus est Iudæis per Prophetã Amos cum ait. Ecce veniẽt dies,dicit dominus,& mittam famem in terram,non famem panis,neque sitim aquę,sed audiendi verbum Domini. Hoc enim, inquit Cyrillus hunc locũ interpretans, clarissime cernitur in Iudęis, qui nõ habent prophetã,aut magistrum,qui sciat crassitudinẽ historię detrahere,& eruere mysteria latentia sub littera:non enim admiserunt Christũ dicentẽ,Ego sum panis vitæ,qui de cœlo descẽdi. Vnde per Esaiam aiebat, Ecce serui mei comedent:Vos autem esurietis. Serui mei bibent:Vos aũt sitietis. Hactenus Cyrillus:doctrinam itaq; verbi, cui Episcopi,& sacerdotes ministrant,vocat mensuram tritici: quæ accõmodanda est ad vsum,ac necessitatem eorũ, qui nõ vno modo,& rõe oẽs pascendi sunt. Alijs .n. est opus lacte;alijs solido cibo;qui est perfectorũ, sicut Apostolus ait. In tpe autẽ est adhibẽda doctrina verbi, quæ est instar mensuræ tritici,quia est,vt ait Ecclesiastes,tempus tacendi,& tẽpus loquendi. Et in Ecclesiastico scriptũ est,vbi non est auditus,ne effundas sermonẽ. Illud prętereã ostendit, huiusmodi dispensatorem,quem constituit dominus super familiã suã ad dandũ in tpe tritici mensuram,non esse ciuilem,sed ecclesiasticum, quòd difficilis & ardua res sit vt dominus testatur huiusmodi dispensatorẽ fidelẽ,& prudentẽ reperire:hoc.n.significat secundũ idioma scripturę,quod percontando ait, Quis putas est fidelis dispensator,& prudens,quẽ constituit dominus? quod apertius dictũ est in Prouer. Virũ fidelem opus inuenire; id est,difficile, & arduum, hoc enim significat hoc loco ἔργον, id est, opus, quod,vt in alio loco dixi,notauit, Isidorus Pelusiota in epistola ad Palladium diaconum. At dispensator ciuilis, fidus,& prudens, id est,præfectus ciuitati,aut prouinciæ,qui fideliter,ac prudenter legibus eam moderetur & regat,non ita difficilis inuentu est: siquidem sola ratio homini insita docet,quòd vnusquisque vult non affici iniuria,omnes docet,nec alios iniuria afficere oportere. Hinc enim extiterunt multi filij huius sęculi in generationibus suis fidi,& prudentes ciuitatum institutores,ac legislatores; tametsi veritatem,quã solus Deus docet,qui est verus magister, non cognouissent. Hanc enim,vt de philosophis Gentilium beatum Petrum dixisse Clemens scribit,ab alio, qui eorum similis esset, discere non potuerunt, πλὴν πολιτείας, inquit, μόνης καὶ ταύτης, ἐχούσης διὰ τὸ εὔλογον γνωρισθῆναι δυναμένης, ὑπισχνούσης ἐκ τοῦ μὴ θέλειν ἀδικεῖσθαι, τὸ μὴ δεῖν ἄλλον ἀδικεῖν τὴν γνῶσιν παρίστησι, id est, præter solam illam politiam,quæ propter rationis conuenientiam cognosci potest,quę vnicuique hoc ipso, quòd iniuriã pati non vult, indicat,non esse alijs iniuriam faciendam. Immo & Paulus sęcularia iudicare facile esse indicauit,ex quo fit,vt nõ sit difficile reperire, qui fideliter & prudẽter præsint ciuitatibus,& prouincijs, quæ legibus sęculi gubernãda

Quomodo dominus in euangelij parabola docuerit episcopos,& sacerdotes constitutos esse super principes,& magistratus.

Am. 8.

Esai. 3.

Eccle. 3.

Eccle. 31.

Prouer. 20.

Quomodo parabola de dispẽsatore fideli, & prudenti constituto super familiam domini non possit accipi de laico dispensatore.

1. Cor. 6.

da

dæ ſunt:vt quidē difficile reperire,qui vt oportet,eccleſiæ præeſſe poſſit.in qua adminiſtranda plane neceſſaria eſt ſpiritualis prudentia ad dijudicandū omnia,& fidelitas erga Deum,qui ei familiam ſuā concredidit:& eum domui ſuæ ad diſpenſanda ſacramenta præfecit: deditq; ad diſpenſandū chariſma poteſtatis,& doctrinæ, quę omnia Apoſtolus vocat depoſitū cū ad Timot. ſcribens,bonū depoſitū,inquit,cuſtodi. nemo aūt ignorat,quāta fidelitate opus ſit ad cuſtodiendū depoſitū. Vnde propheta Eſ. eos, qui alios docent,quæ ad ſalutem animæ pertineāt,cuius modi ſunt,qui eccleſijs præſunt,cuſtodes vocat,cum ait; Quoniam vox cūſtodientium exaltata eſt. Obſeruauit hoc quoq; idem Cyril. Ac rurſus idem propheta Somnā Pōtificem,qui in ijs,quę ad Deum ꝑtinebant,ſummo ſacerdotio præerat, ταμίαν,vocat,id eſt,cuſtodem, eorū ſcilicet,quæ fidei eius tanquàm depoſitum cōmiſſa erant,nempe præcepta,cærimoniæ,totuſq; Dei cultus. Cum igitur diſpenſator, is qui in hac parabola Euangelij Lucæ conſtitutus eſt ſuper familiā domini,non poſſit intelligi cōuenienter ſcripturę ſanctę, & rationi,diſpenſator ſæcularis,ſiue ciuilis,ſed ſpiritualis,& eccleſiaſticus,ꝑ conctemur Magd.& cæteros Lutheranos,an ſuos principes ſæculi, & magiſtratus,atq; optimates ciuitatū ad familiā domini pertinere concedant: Ecquis dubitet conceſſuros? Sunt ergo diſpenſatores eccleſiarū conſtituti ſuper eos:& quod Clemēs ſcribit docuiſſe beatū Petrū, ſpirituales quoſq; atq; ſacerdotes ſuper carnales,atq; Laicos ſemper conſtituendos eſſe,mirifice facit cum parabola euangelica de diſpenſatore conſtituto ſuper familiam domini. quod iam oſtenſum eſt non poſſe de laico accipi, ſed de epiſcopo,vel ſacerdote. Quid ergo obijciūt nobis in epiſtolam Apoſtolici Pont. Centuriatores de maioritate epiſcoporum vel ſacerdotū in principes,& magiſtratus? aut enim nō ſunt ex familia domini principes, & magiſtratus: aut ſi eſſe volunt,cū ſit conſtitutus a domino ſuper eos diſpenſator eccleſiæ,erit maior eis: minor enim non eſt conſtitutus ſuper maiorē. Quod ſi diſpenſator iſte ſuper familiā domini conſtitutus non fuerit fidelis & prudens,vt hic quoq; Magdeburgenſibus, & cęteris Lutheranis occurramus,nihilo à nobis minore honore afficiendū eſſe, quàm ſi eſſet talis, dominus in Euangelio docuit,& monuit:nobiſq; ita facere præcepit;cum dixit, ſuper cathedram Moiſis ſederunt ſcribæ & phariſæi, quęcunq; dixerint vobis: ſeruare,& facite;ſecundum opera eorum nolite facere: dicunt enim,& non faciunt. Non enim hoc propter Moyſem tantū dixit,ſed propter noſtros etiam epiſcopos. teſtatur hoc quoq; id quod Clemēs ſcribit ex ſermone beati Petri in ordinatione Zachæi epiſcopi Cęſaręę;cū hortās Petrus ad honorādum epiſcopum, Audite,inquit,epiſcopum veſtrū:& ne pigeat omnem ei honorem adhibere,non ignaros,quod ei præſtatis,Chriſto præſtari: & quod hac occaſione Chriſto pręſtatis,ad Deū referri;& ei, qui præſtiterit,multo amplius reddendū eſſe. deinde ſubiungit: θρόνον οὖν τιμήσετε, ὅτι καὶ μωυσέως καθέδραν τιμᾶν ἐκελεύσθητε κἂν οἱ προκαθεζόμενοι ἁμαρτωλοὶ νομίζωνται, id eſt, thronum ergo Chriſti honotate, quia,& Moyſis cathedram honorare iuſſi eſtis,quàmuis qui ſederent,peccatores eſſe exiſtimarentur. Hæc Clemens ex ſermone,ac ſentētia Petri. Itaq; epiſcopi ſunt noſtri Euangelici Moyſes,& Aarones. ſicut enim illi in vetere hierarchia, ita hi ſunt primi,& ſummi in ſacerdotibus in noua: quibus rurſus vnus pręeſt totius hierarchię caput,qui eſt Petri principis Apoſtolorum ſucceſſor,

2. Tim. 1.
Eſa. 52.
Eſa. 22.

Quomodo nihilo minus cōſtitutus ſit ſuper familiā domini diſpenſator non fidelis, neque prudēs, quàm fidelis, & prudens.

ſicut erat Moyſes hierarcharum legis primus myſta, & dux, vt Dionyſius Areopag. in eccleſiaſtica hierarchia cap. 4. ait. hoc enim ratio concordiæ, omnino poſtulabat: vt ſicut erāt ſuper ſingulas eccleſias tanquàm ſuper ſingulas familias Chriſti ſinguli diſpenſatores conſtituti, quibus ſua cuiq; familia obediret, vt cõcors eſſet, ſic ſuper vniuerſos diſpenſatores eſſet vnus item conſtitutus, cui omnes diſpenſatores, & familiæ domini eis commiſſę obedirent, vt eſſet hac ratione monarchiæ, vna omnium ceu membrorum vnius corporis compago, & concors coniunctio: & nõ eſſet ſchiſma: Sic quoque idem Clemens ſcribit, docuiſſe beatum Petrum, cum Zachæũ, de quo Paulo antedixi, epiſcopum ordinare vellet, ſic enim ait, τὸ οὖν πλῆθος τῶν πιστῶν δεῖ ἑνί τινι πείθεσθαι, ἵνα οὕτως ἐν ὁμονοίᾳ διατελεῖν δυνηθῇ. τὸ γὰρ εἰς ἀρχὴν μιᾶς λόγον ἐξουσίας μοναρχίας ἀνεῖναι, τοὺς ὑπακούοντας αἴτια εὐταξίας ἀγῶνας ἀπολαύειν τίθησι. τὸ δὲ πάντας φιλαρχοῦντας ἀρνεῖ μόνῳ ὑπάξαι μὴ θέλειν καὶ αἰτίαν διαιρέσεως πάντως καὶ παρεμπεσεῖν ἔχουσι, interpretemur. nos totidem verbis, ſi poſſumus, Opus, inquit, eſt multitudinem fidelium vni parere, vt hoc modo poſſit in concordia perſiſtere: quod enim definit in principatum vnius poteſtatis ad ſimilitudinem monarchię, facit, vt qui ei obediunt, propter conſeruationem ordinis pace fruantur. Contra vero nolle vni obedire cupiditate imperandi, cauſa plane exiſtit, & diſcordiæ, & ruinæ. eſt itaque in ſingulis eccleſijs, ſiue familijs domini, quæ ſuos habent diſpenſatores, ſimilitudo, & imago quædam monarchię: expreſſa vero, & integra monarchia in vna eccleſia catholica, quę vniuerſam familiā domini continet, cuius partes ſunt illæ ſingulæ, ſuper quam conſtitutus eſt vnus diſpenſator œcumenicus Pontifex Ro. denique quo loco haberi debeant epiſcopi, & ſacerdotes, quos Lutherani centuriatores maiores eſſe principibus, & magiſtratibus non patiuntur, & ob eam cauſam inter alias, epiſtolam Clementis, & Anacleti negant, quo magis iſtos erroris ſui pudeat, Apoſtolica cõſtitutio de exemplo Gentilium docet. Sed recitemus conſtitutionem, quæ in ſecundo libro cap. 28. ſcripta eſt: Si cultores, inquit, Dæmonum in illis ſuis ſceleratis, & deteſtabilibus atque impuris ſacris offenſione Dei plenis vſque in hunc diem ſancta imitantur, vt tametſi quę execrabilia ſunt, ab ijs, quę ſunt ſancta, & religioſa, comparatione quidem longiſſime diſtent, tamen in ſuis illis ludibrijs ſine execrabili ſacerdote offerunt nihil, nec efficiunt, immo illum os ſtatuæ lapideæ putant, expectantes, quid eis facere iubebat, idque faciunt, & abſque eo faciunt nihil: honoremque illi habent; & eius nomen venerationem habere exiſtimant, idq; ad honorem ſtatuarum anima carentium, & ad cultum malorum ſpirituum; ſi illi inquam, vanam & confictam opinionem habentes, ac nulla ſpe firma ſubnixi, ea tamen, quę ſanctitatem & religionem habēt, ſtudent imitari, quanto iuſtius eſt, nos, quorum fides clariſſima eſt, & ſpes vera, qui promiſſum præclarum, & ſempiternum, & quod fallere non poteſt, expectamus, per eos, qui nobis præſunt, honorem Deo deferre, ita vt epiſcopos os Domini eſſe arbitremur. Hactenus apoſtolica conſtitutio. Quanto igitur vos peius, quam gentiles idolorum cultores, agitis, qui nomen ſacerdotis eccleſiaſtici, Dei, & ſacrorum eius miniſtri, omni dedecore, & contumelia afficitis: & epiſcopos ac reliquos ſacerdotes magiſtratibus, & poteſtatibus ſeculi ſubijcitis: ad eaſque omne ius eccleſiarum & eccleſiaſticarum rerum ac miniſteriorum ſacrilege rapitis. Hanc conſti-

Quæ neceſſitas, & vtilitas eccleſiaſticæ monarchiæ.

Quæ ſit, & vbi ſimilitudo, & imago Monarchiæ; & quæ & vbi expreſſa tota Monarchia.

Apoſtolica cõſtitutio de honore tribuendo epiſcopis.

Peiores Magd. & cæteri Luth. in Sacerdotes Dei altiſs. quā Gentiles in ſacerdotes idolorum.

tutionem secutus, & hoc eodem exemplo ex gentilium falsa religione sumpto vsus beatus Gregorius ad Mauritium Imperatorem sic scripsit; admonens eum de dignitate sacerdotali, & de honore sacerdotibus ab Imperatore tribuendo; Sacerdotibus autem non ex terrena potestate dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cuius serui sunt, eis ita dominetur, vt etiam debitam reuerentiam impendat. Nam in diuinis eloquijs sacerdotes, aliquando dij, aliquando Angeli vocātur. Nam & ad Moysem de eo, qui ad iuramētum deducendus est, dicitur. Applica illum ad Deos, id est, sacerdotibus: & Propheta ait: labia sacerdotum custodiunt scientiam, id est, iustitiam: & legem exquirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Quid igitur mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens; eos, aut Angelos, aut Deos ipse etiam appellat Deus? Vos vero Magdeburgenses & cæteri Lutherani, quomodo appellare soliti sitis, id est, quam contumeliose, & blaspheme, ego propter reuerentiam & honorem aurium non dicam; vos scitis, & sciunt omnes vestri. Subiungit deinceps Gregorius, ecclesiastica quoque historia testatur, quia cum pię memoriæ Constantino principi in scripto oblatæ accusationes contra Episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant, Episcopos conuocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens, Vos Dij estis à vero Deo constituti: ite, & inter vos causas vestras discutite; quia dignum non est, vt nos iudicemus Deos. in qua sententia sibi magis ex humilitate, quam illis aliquid præstitit ex reuerentia impensa. antea quippe Pagani in Repub. principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, deos ligneos, & lapideos colebant, & tamen eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus Imperator veri Dei sacerdotes dignatur honore, dū Pagani, vt prædiximus, principes honorē impendere sacerdotibus nouerūt, qui dijs ligneis & lapideis seruiebant? Deinde ne quis bonos sacerdotes honorandos esse putaret, malos contra, non honorandos, subiūgit sanctissimus, & sapientiss. Pontifex Gregorius: Hæc ergo nō tantū specialiter quantū generaliter ꝓ omnibus asserimus sacerdotibus, quoniā adhuc nescimus, quis in terribili iudicio Dei qualis futurus sit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit, Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, & reliqua; nam sunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant, quia fortasse, quæ vos laudatis, ille reprehendet: & quæ vos reprenditis, ille laudabit, Hactenus Gregorius. Satis ex his paucis, quę hactenus dicta sunt, constare potest, vtrum se dominos Principum faciant episcopi, vt omnes Lutherani, apud populos, quos decipiunt, fingere solent; an potius superiores eos constituerit Deus; superiores dico in ijs omnibus, quæcunque ad salutem, & curam animæ pertinent, cui seruire debet corpus, & quæcunque ad custodiam corporis pertinent; vt Principes & potestates sęculi carnis tantum custodiæ pręsunt; cui quia anima tanquam ministræ, dominari debet, consequens est (vt diuina & naturalis lex docet) vt cui commissa est cura ac custodia dominæ, sit etiam ancillæ in ijs scilicet, quæ ad cultum Dominæ sanctum & spiritualem, qui in virtutum studio, & ornatu situs est, spectant. Sed non commeat retro, vt cui sit cōmissa custodia ancillæ, sit etiam & dominę. Nulli ergo princi-

Exod. 22. 28.

1. Cor. 4.

Non se faciunt episcopi dominos principum sæculi, sed dominus eos constituit super illos in ijs, quæ ad salutem pertinent.

Potestatibus sęculi custodia tantum corporum secundū Apostolicam constit, cōmissa est.

pes & reges agnoſcunt epiſcopi? immo maxime. Qui enim dixit; Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, de poteſtatibus ſæculi loquebatur: & neminem excepit, quin debeat agnoſcere poteſtatem ſæcularem in ijs ſcilicet, quę illis mandata, & commiſſa ſunt, id eſt, in ſęcularibus negocijs, quibus implicari vetantur Clerici, ſicut Apoſtolus, Nemo inquit, militans Deo, implicat ſe negocijs ſæcularibus, vt placeat ei, qui ſe delegit. idcirco magiſtratus ſæculi iudices ſunt, & cognitores cauſarum ſęcularium, & eos in eiuſmodi cauſis adire oportet, eiſdemque in eorum iuſtis iudicijs parere: Sunt itaque vtriuſque poteſtatis, & ſpiritualis, & ſæcularis officia actibus proprijs, & dignitatibus diſtinctis diſcreta, vt Magnus Nicolaus, Pontifex eruditiſſimus ad Michaelem Imperatorem de diſcrimine poteſtatis Impęratoriæ, & Pōtificalis differens ſcripſit. itaut, & ſæculares poteſtates pro æterna vita, vt ille ait, ſpiritualibus poteſtatibus indigerent: & ſpiritualis poteſtas pro curſu temporalium tantūmodo rerum, magiſtratuum, ac poteſtatum legibus vteretur, vt ſic, inquit, militans Deo, minime ſe negocijs ſæcularibus implicaret: neq; rebus diuinis præſidere videretur, qui eſſet negotijs ſæcularibus implicatus: & modeſtia vtriuſq; ordinis curaretur, ne extolleretur vtroq; ſuffultus, & competens qualitatibus actionum ſpecialiter profeſſio aptaretur. Sed Magdeburgenſes, & cęteri Lutheranorum præceptores omnia confundunt, & perturbāt. vt illud hoc loco de poteſtatibus ſęcularibus, quod Apoſtolus ait, Ideoque neceſſitate ſubditi eſtote non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam; ita praue intelligunt, vt tradant non obligari peccato eos, qui poteſtatibus ſęcularibus non obediunt, ne ſi cōtrarium ſemel ab eis concedatur, ſimul etiam, vt conſequens eſt, concedendum ſit; peccato quoque conſtringi eum, qui poteſtatibus ſpiritualibus, earumq; legibus non obediat: quod quidem nihil aliud eſſe dicunt iſti quam dominatum, & tyrannidem in conſcientias exercere, vt nuper in quodam Augnſtino Marlorato ſcriptutarum interprete Caluiniano, legi. Sed videamus, quid hoc ſit apud Paulum, Sed etiam propter conſcientiam: conferamuſq; alios locos ſcripturæ, vt cum ait Apoſtolus. Si quis autem dixerit, hoc immolatum eſt idolis, nolite manducare propter illum, qui indicauit, & propter conſcientiam: conſcientiam autem dico non tuam, ſed alienam. Scilicet iubet Apoſtolus abſtinere idolothyto, cum ſcandalum impendet fratri: eſtque periculum, ne vel idolothytum ipſe edat ſupęrſtitioſe; quaſi ſit aliquid idolothytum, ſi nos videat edere: vel etiam ſi non edat, credat tamen aliquid eſſe, atq; ita peccet ſeruiens errori. Item cum ait Apoſtolus, finis præcepti eſt charitas de corde puro, conſcientia bona, fide non ficta, conſcientiam bonam vocat eam, quæ non reprehendit nos, id eſt, cum nihil mali nobis concij ſumus: cum enim aliquid male agimus, reprehendit, & accuſat; quæ etiam in futuro ſæculo arguit, ſicut Apoſtolus de futuro iudicio loquens: Teſtimonium, inquit, reddente conſcientia ipſorum &c. Hæc eſt, quam ſcriptura ſancta vocat aduerſarium, quod ſemper aduerſetur malæ voluntati, vt ſanctus Dorotheus in libro de conſcientia notauit. Vnde propheta Oſeas, oppreſſit, inquit, Ephraim aduerſariū ſuū] & quaſi in terpretans quod dixerat, ſubiungit: & conculcauit conſilium ſuum] & Dominus in Euangelio Prophetam imitatus, Eſto, inquit, conſentiens aduerſario tuo, dum es in via. pręcipit ita viuere, vt conſcientia, ſiue cor, ſicut ait,

[Margin notes: Rom. 13. — 2. Tim. 2. — De diſcrimine poteſtatis ſæcularis, & ſpiritualis ex magno Nicolao. — Rom. 13. — Locus Pauli de obediendo poteſtatibus ſęculi non ſolum propter iram, ſed propter cōſcientiā, à Lut. male intelligendo deprauatus. — 1 Cor. 10. — Tim. 1. — Rom. 2. — Oſe. 5. — Matt. 5. — Luc. 12.]

ait beatus Ioannes, non reprehendat nos: tunc enim reprehendit, cum pec catum cōmisimus. Cum ergo iubet Apostolus obedire potestatibus sæcu laribus propter conscientiam, ideo obedire iubet, ne non obediendo, pec catum admittamus, de quo nos conscientia nostra accuset: & fiduciam apud Deum amittamus impetrandi quod petierimus, sicut beatus Ioannes nos docet. Obligant igitur conscientiam leges potestatum sæcularium in Christo. Ex quo rursus sequitur, vt multo etiam magis obligent leges spi rituales eorum, qui ecclesiasticam habent potestatem. hoc quoque scri bit Clemens beatum Petrum docuisse, cum Zachæo non quidem defu gienti opus, & laborem gubernandi ecclesiam, sed recusanti, ne præesse di ceretur, scribit dixisse, εἰ δὲ παντελῶς οὐ θέλεις γνωσθῆναι ὅτι ἐξουσίαν διοικήσεως ἔχεις, ἀγνοεῖν μοι ἔοικας, ὅτι ἡ ὁμολογουμένη τοῦ προκαθεζομένου ἐξουσία πολύ τι δύναται πρὸς δυσωπίαν τοῦ πλήθους, ὡς γὰρ ἀληφότι τὴν ἐξουσίαν ἕκαστος πείθεται ὡς μεγάλην ἀνάγκην τὴν συνείδησιν ἔχων. id est, sin vero prorsus non vis sciri, quòd potestatem habeas gubernationis, videris mihi nescire, ad continendum in metu, & pudore multitudinem multum valere potestatē præpositi ma nifestam. vnusquisque enim ei qui potestatem accepit, obtemperat, quip pe cum magnam obtemperandi necessitatem conscientia imponat. hæc est, teste, & auctore Clemente, beati Petri de spirituali, & ecclesiastica po testate sententia, de ea enim loquebatur. Non igitur cum nos hanc eius vim obligandi tradimus, dominatum & tyrannidem, vt isti dicunt, in con scientias exercemus; sed ipsi potius quod à Paulo Apostolo scriptum est, ad suam, & aliorum perditionem more suo deprauant. quod quidem eis non eueniret, si veterum patrum interpretationes sequi, & scripturas scru tari, & conferre vellent. Sed de his satis. Pergamus ad aliud caput accu sationis istorum.

Cur Apost. iubeat obedire potest. sæculi propter conscientiam.

1. Ioan. 3.

Defensio doctrinæ in epistola Euaristi de matrimonio non dissoluendo per fornicationē Euan gelistis cum Paulo collatis, & Apostolico canone, ac pluribus concilijs, & patribus cum scriptura consentientibus. Cap. 10.

» ET Euaristus inquiunt, Epistola 2. Mulierem viro, si adulterium admi- » sit, iubet reconciliari, aut manere innuptam, cum tamen Paulus parti » innocenti permittat ius nuptiarum. 1. Cor. cap. 7. hæc isti.] Sed qui bus verbis, quo ve loco huius capitis 7. & quomodo hoc dicat Paulus, ni hil amplius explicant Magdeburgenses. Satis esse putarunt, si dicerent, Paulus parti innocenti ius nuptiarum permittit: sciunt enim quibus illu dant. Sed cum hoc ipsum caput 7. epist. ad Corint. Euaristus quoq; citet ad probandum contra, non permitti ius nuptiarum parti innocenti, de bebant potius, qui contradicunt, redarguere eum ex scripturis; aut saltem producere auctoritatem veterum patrum, qui sic, vt ipsi nunc, scripturam Pauli, vel Euangelij interpretati essent, ne ipsi soli hoc dicere viderentur, ijdem iudices & testes, vt semper solent. Sed dissimulemus ista: & nos, qui veritatem defendimus, matrimonium nō dissolui fornicatione, ita vt aliā ducere parti innocenti liceat, non contenti auctoritate veterum patrum, qui hoc semper tradiderunt, tametsi satis hoc erat, doceamus prius, & de monstremus ex scripturis sanctis, quas isti semper appellāt, & vane iactāt, qui ex verbo Dei, quod semper resonant, verbum suum, id est, Caluini aut Lutheri suis falsis interpretationibus fecerūt. Sed priusquam hoc aggre diar

diar, admonebo prius, cur Magdeburgenses tanto studio laborent, vt ista sua accusatione auctoritatem huius epistolæ apud suos, quos decipiunt, euertant. Scilicet quia huius epistolæ doctrina, quam sanctus Euaristus a Patribus, id est, à sanctis Apostolis, accepisse se dicit, Lutheranorum ecclesias, verius synagogas de adulterio condemnat. Nam sicut vxori, inquit, non licet dimittere virum suum, vt alteri se, viuēte eo, matrimonio societ, aut eum adulteret, licet fornicatus sit vir eius, sed iuxta Apostolum, aut viro suo reconciliari debet, aut manere innupta, ita Ecclesię non licet dimittere, aut ab ea segregare episcopum suum, vt alterum, eo viuente, accipiat: sed aut ipsum habeat, aut inupta maneat; id est, ne alterum episcopum, suo viuente, accipiat, ne fornicationis, aut adulterij crimen incurrat. Nam si adulterata fuerit, id est, se se alteri episcopo iunxerit, aut super se alterū episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel desiderauerit, per acerrimā pœnitentiam aut suo reconcilietur episcopo, aut innupta permaneat. Hactenus Euaristus. Hoc se crimine Lutherani omnes obstrinxerunt, cum episcopis, & sacerdotibus eiectis, in eorum locum superintendentes suos, & ministros, vt ipsi vocant, substituerunt, cum quibus spiritualiter fornicarentur. Hoc nunc crimen depellere nituntur Magdeburgen. cum parti innocenti ius nuptiarum à Paulo permitti, falsò tradunt. Sed aggrediamur, quod nobis propositum est. Quia igitur, quod est apud Matthæum cap. 19. paulo obscurius scriptum videri poterat, idcirco, alij Euangelistæ consecuti, tanquam eius loci interpretes, Marcum dico, & Lucam, parenthesi illa exceptæ fornicationis, quę obscuritatem loco adferebat, prætermissa, totam sententiam explanarunt, cum simpliciter dixerunt, Qui dimiserit vxorem, & aliā duxerit, mœchatur, aut mœchatur super eam: quod omnino verum est: atque hoc erat tanquam explanatius, & simplicius dictū ad interpretationem illius loci Matthęi adhibendum, quibus paulo obscurior esse videbatur. Præterea, quod idem Matthæus paulo supra scripserat, Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet; non quidem existimandū erat cum eo discrepare, quod paulo post idem scripsit, Quicunque dimiserit vxorem suam (nisi ob fornicationem) & aliam duxerit, mœchatur: quin potius ad explanationem eius valebat, vt simpliciter, & omnino intelligeretur, non licere alteram ducere propter fornicationem prioris dimissæ, alioqui iam quod Deus coniunxisset, homo separaret: atque ita id quod paulo supra Dominus simpliciter dixisset, quod Deus coniunxit, homo non separet, cum eo discreparet, quod paulopost dixit in exceptione fornicationis. Sed videamus iā, quid de hoc Apostolus explicauerit. Is. n. de matrimonij lege scribens, ac docens, Matthęum quoque interpretatur cum duobus item Euangelistis consecutis plane cōsentiens, ita vt vna eademque sit horum quatuor mens & sensus. Mulier, inquit, proprij corporis potestatem non habet, sed vir: Similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. ergo, vt vxor libera non est ad nubendum cui velit, nisi prius dormierit vir eius, vt idem Apostolus ait: similiter neque vir liber est ad ducendum alteram ante mortem prioris. Quod si pars innocens libera est, & non altera pars, ergo non similiter potestatem habet corporis viri sui mulier, vt habet vir corporis vxoris suæ: sed potius altera pars minorem potestatem habet, siquidem parti innocenti, vt Magdeburgenses volunt, liberum sit ius nuptiarū ante mortem alterius. Verum hoc est,

Cur Magd. tantopere laborēt vt auctoritatē epistolæ Euaristi euertant.

Demonstratio ex scripturis inter se collatis, Matrimonium non dissolui fornicatione.

Mat. 19.

Vna mens, & sensus quatuor Euang. & Pauli de nō dissoluendo matrimonio propter fornic.

est, quod isti non intelligunt, quemadmodum mulier potestatem habeat corporis viri sui, postquam dimissa est ob fornicationem: aut vir potestatem corporis vxoris suæ, si vxor à viro propter fornicationem eius discesserit: intelligerent autem, si scripturæ verba, & virtutem verborum eius intelligerent. Etenim vir dimittens vxorem ob fornicationem, domo tantum illam excludit (id quod verbum ipsum Græcum ἀπολύειν, quo scriptura vsa est, vulgari consuetudine sermonis Græci significat, vt a veteribus linguæ Græcæ magistris notatum reperi, pro quo vsus est Paulus verbo ἀφιέναι, non autem soluit iugum matrimonij, id quod verbum λύειν significat, quo idem Apostolus in hac significatione vtitur, vt cum ait, Alligatus es vxori, noli quærere solutionem, non dixit, ἀπολύειν, id est, dimissionem, sciebat enim licere dimittere propter fornicationem sed dixit; noli quærere λύσιν, id est solutionem. Itaque priuat se vir vsu tantum, exclusa vxore propter fornicationem, non autem potestate. nihil enim potest omnino separare fideles in vnam carnem alligatos, præter mortē. Similiter mulier discedens à viro propter fornicationē eius, priuat se con suetudine miscendi corporis cum Marito, non autem potestate corporis mariti, ita vt neutra pars libera a lege matrimonij contracti remaneat, altera adhuc viuente. Mulier enim alligata est legi, sicut Apostolus ait, quāto tempore vir eius viuit: quod si dormierit vir eius, liberata est à lege; nubat cui vult. quod similiter in viro intelligendū esse, vt scilicet vir alligatus sit legi, quāto tēpore vxor eius viuit: quod si dormierit vxor eius, liberatus sit à lege, vt ducat, quā velit, satis docuit idē Apostolus, cū paulo supra dixit æqualiter de vtroq; coniuge, mulier nō habet potestatē corporis sui, sed vir: similiter aūt & vir nō habet potestatē corporis sui, sed vxor: at nō moritur vir morte corporis, fornicādo, vt ꝑ fornicationē eius tāquā ꝑ mortē maneat libera vxor, vt Magdeb. in schola Montani Principis Cataphrygarū, qui matrimonia soluere docebant, didicerunt. Prpterea manifestū est, hunc fuisse scopū Dñi, cū præcepit, sicut Apostolus testatur, mulierem à viro non discedere: aut si discesserit, manere innuptam, scilicet, vt omnibus modis τὸ ἀῤῥαγὲς, vt Theodoretus ait, id est, insolubilitas, vt ita dicam, matrimonij conseruaretur; ita vt si accideret, vxorem excludi ac dimitti propter fornicationem; tamen quia non posset, exclusa, ac dimissa, alteri nubere, daret operā quocunq; modo honeste posset, vt cum viro in gratiam rediret. Quod si hic parti innocēti, id est, viro permissum esset ius nuptiarū cum altera secundū doctrinā, vel potius cōmentum Magdebur. frusta esset hic scopus Domini, & Apostoli eius Pauli. quomodo enim vxor fortasse iam pudica facta, posset redire ad priorē virum, qui iam alteram duxisset? Deinde cum in vno loco, & causa voluit Apostolus licere, viuente vxore, alteram ducere, aut viuente viro, alteri nubere, tūc scilicet, cum infidelis coniunx à fideli coniunge discedit, subiungit, Non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: in huiusmodi dixit, vt intelligamus, in cæteris quidem subiectum esse seruituti fratrem, aut sororem: ita vt neutra pars fidelis, altero viuente, alio matrimonio copulari possit, siue innocens sit, siue non. Verum quia exceptio illa fornicationis apud Matthæum, paulo obscurior, vt dixi, ac difficilior videri solet, doceamus rursus Magdeburgenses, qualis sit, si forte intelligere voluerint. Dixerat Dñs apud Matthæum, Qui dimiserit vxorem excepta causa

Error Magde. & aliorum, q matrimonium fornicatione dissoluatur, ortus ex ignorantis virtutis verborum Pauli.

1. Cor. 7.

Rom. 7.

Magd. in schola Montani errdiri.

Matth. 5.

causa fornicationis,facit eam mœchari] ex quo plane intelligebatur,licere ob fornicationem dimittere,& excludere: excepta vero causa fornicationis, non licere dimittere,alioqui qui dimittat, occasionem adulterandi præbere vxori iniuste dimissæ; quare adulterij eius reum fore:hoc aũt docuerat in monte discipulos,& turbã,in qua etiam propter alias causas, si vxor non erat cordi,dato libello repudij dimittebatur. Ne autem existimarent,dimissa licite vxore propter fornicationis vitium, vtpote cęteris omnibus grauius,odiosius, & intolerabilius, licere quoque aliã ducere, de hoc postea,occasione sumpta ex Pharisæorum interrogatione,docuit, & sanxit his verbis: Quicunque dimiserit vxorem,nisi ob fornicationem, & aliã duxerit,mœchatur;quod perinde est,ac si distincte diceret, vt sanctus Martialis beati Petri discipulus in epistola ad Tolosanos cap.9.distinguit,inquiens,Qui dimiserit vxorem,nisi propter fornicationem,mœchatur,id est,facit eam mœchari,vt magnus Basilius canone 9. interpretatus est: & qui aliam duxerit,inquit,mœchatur. Atque ita responsum fuit Iudæis quęrentibus, vtrum ex quacunquę causa liceret vxorem dimittere? negat enim Dominus ex vlla causa licere, excepta causa fornicationis. Deinde plus aliquid adhuc docuit,& præcepit præter id, quod in monte docuerat,adiungens; & qui aliam duxerit,mœchatur. quod perinde est, quasi diceret,& qui vxore sic dimissa,scilicet propter fornicationem,aliã duxerit,mœchatur. Sic etiam hunc locum Euangelij interpretatus est canon Apostolorum trigesimus octauus,prætermissa parenthesi exceptę fornicationis, quo sentẽtia esset clarior. Si,inquit,Laicus,vxore sua dimissa, alteram duxerit,aut ab alio dimissam,eijciatur ex ecclesia,scilicet tanquã publicus adulter. Vxore,inquit,dimissa,scilicet cum dimitti potest,nempe in causa fornicationis,tunc inquam,qui aliam duxerit, eijciatur ex ecclesia. Ergo Apostolicus canon non permittit ius nuptiarum parti innocenti. Sed ne nos soli sic Euangelium,& Apostolicam doctrinam,ac canonem interpretari Magdeburgensibus videamur,si in ore duorum,vel triũ stabit omne verbum,sicut scriptura sancta dicit,stet apud istos in ore saltem plurium Conciliorum,in ore inquam,synodi Mileuitanæ, cui beatus Augustinus interfuit. ea enim cap. 17. visum, inquit, est nobis secundum Euangelicam,& Apostolicam doctrinam,neque dimissum ab vxore,neque dimissam à viro altero matrimonio copulari, sed manere innuptos, aut reconciliari: eos autem, qui non obedierint, inter lugentes referri. Quomodo autem dimissa reconciliari posset, vt prius dicebam, si, qui eam dimisit, aliam posset ducere? profecto nullo modo. Ergo, vt secundum Euangelicam, & Apostolicam doctrinam, necesse est, vt dimissa maneat innupta, aut reconcilietur; sic secundum Euangelicam, & Apostolicam doctrinam necesse erit,vt qui dimisit,scilicet propter fornicationem,maneat innuptus,aut reconcilietur. igitur secundum Euangelicam,& apostolicam doctrinam, non permittitur ius nuptiarum parti innocenti. idem decretum est in Synodo Africana cap. 65. Item synodus Eliberitana tempore Syluestri Papæ cap. decimo. Si fidelis, inquit. fœmina adulterum maritum suum reliquerit, & alteri nupserit, non prius accipiat communionem, quam is, quem reliquit, e vita exierit. Sic synodus iudicauit, Paulum secuta, qui ait; Mulier alligata est legi, quãdiu vir eius viuit, quamuis scilicet adulter sit. Prætera synodus quoque Floren-

S. Martialis.
Basilius.
Canon.Apost. 38.
Synod.Mileu.
Synod. Africa.
Synod.Eliber.
1. Cor.7.

Florentina œcumenica scripturæ sanctæ doctrinam, & canonem Apostolorum, & sancti Euaristi auctoritatem, atque huius synodi Mileuitanæ decretum, immo totius ecclesię catholicæ prædicationem, & consuetudinem Apostolicę traditionis secuta, his verbis sanxit: Quamuis autem ex causa fornicationis liceat, scilicet parti innocenti, thori separationem facere: non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum matrimonij vinculum legitime contractum, perpetuum sit. Eant ergo nũc Magdeburgenses, & postulent a suis discipulis, vt eis potius credant, quã scripturis sanctis & sanctis synodis. Pręterea alios testes, vt Hilariũ in Matthæũ, sanctum Epiphanium hęresi 59. contra Catharos, Theodoretum lib. 9. de curatione Gręcarum affectionum, Basil. Magnum canon. 9. Qui sic ait vir, vxore dimissa, scilicet propter fornicationem (de hac .n. loquebatur) si ad alterã se cõtulerit, & ipse adulter est, quoniã in causa est, vt vxor adulteretur: & quæ cũ eo habitat, adultera, quia alienum virũ ad se transtulit. Sequatur, ergo si ita placet, Magdeburgenses Lactantium Firmianum lib. 6. Diuinarum institutionũ: immo teneãt etiam cũ eo Chiliastarũ hæresem vt alios nunc eius errores taceam: denique relicto Euangelio, teneant leges sæculi, quæ matrimonium soluunt propter fornicationem, & istud suum ius nuptiarum parti innocenti tribuunt.

Synod. Florent.

Hila. Epipha. Theodoret. Basilius.

Quid respondendum sit pro matrimonio nõ dissoluendo propter fornicationem, ad id quod obijciuntur, ex commentarijs, qui feruntur esse Ambrosij: & quid beatus Ambrosius de hoc dogmate senserit. De falsa interpretatione Augustini Marlorati in locum Pauli: Mulierem à uiro non discedere: quod si discesserit, aut reconciliari, aut mane re innuptam, & confutatio eius. Cap. 11.

QVod si beatum Ambrosium cum Lactantio sensisse putant, & huius quoq; magni scriptoris auctoritatem cum euangelica & apostolica doctrina, quam hactenus explicauimus, cõsentientem desiderant, legant, quæ scripsit in libro priore de Abraam cap. 4. quem librum, nemo est, credo, qui dubitare cũ ratione possit, sui auctoris esse, id est, beati Ambrosij, cuius characterem & stylum acri iudicio, & summa breuitate Cassiodorus senator in libro de institutione diuinarum litterarum his verbis descripsit: Sanctus quoque Ambrosius lactei sermonis emanator, cũ grauitate acutus, in violenta persuasione dulcissimus, cui fuit æqualis doctrina cum vita. hactenus Cassiodorus. Qui igitur grauitatem, acumen, dulcedinem, vim persuadendi, & eloquentiam sermonis, quibus in his libris de Abraam, & in Commentarijs Lucæ, ac reliquis suis libris vsus est, cum Commentarijs epistolarum Pauli, qui Ambrosij feruntur esse, contulerit, facile dubitabit, vtrum eius sint. Illud præterea non parum mouet, quod idem auctor Cassiodorus in eodem libro scribit his verbis: Dicitur etiã, & beatus Ambrosius codicem epistolarum omnium Pauli suauissima expositione cõplexus, quem tamen adhuc inuenire non potui, hęc ille. Quã vero suauis sit illa, quæ nunc extat, epistolarum Pauli interpretatio, quæ sancti Ambrosij esse fertur, experiatur, & iudicet, qui aliquid iudicij se credit habere. vt illud interim dissimulemus, videri quidẽ mirũ, si in epistolas vt ferebatur, scripserat Ambro. quemadmodũ non reperire eas potuerit, vir alioqui tã diligens, ac potẽs, & nobilis senator vrb. Ro. in tãto præsertim, vt verisimile est Romanorũ cũ Mediolanen. cõmercio, & societate.

Character, & stylus Ambrosij acri iudicio a Cassiodoro notatus.

De Cõmentarijs in epistolæ Pauli, qui ferũtur esse Ambrosij.

Illud quoque accedit, quod scrupulum auget, quod in Lucam sic scripsit, vt Commentarios in libros diuideret, vt eo tempore interpretes sacrorũ librorum facere solebant, vt Hieronymum fecisse videmus, & Origenem, quem beatus Ambrosius non solum in multis imitatus est, sed multa etiã ex eo in sua scripta, vt beatus quoque Hieronymus testatur, transtulit. Pręterea non est secutus in Lucam genus interpretandi, quod Græci vocant, κατὰ πόδας, cum textum quasi per vestigia interpres prosequitur, quod in Commentarijs epistolarũ fecit, quicunque eos scripsit. Sed cur Ambrosius genus interpretandi mutasset? presertim cum Commentarios Origenis in epist. ad Rom. in libros decem digestos haberet, ex quibus nihil transtulisse videtur tam sedulus alioqui, & tam studiosus Origenis imitator, vel potius translator. Denique illud maxime mouere etiam potest, quòd in re grauissima, & in dogmate Ecclesiastico sibi contradixisse tantum præsertim Ecclesiæ Catholicæ doctorem, nõ est verisimile. Sic enim est in priore epistola ad Corint. cap. 7. in explanatione illius loci. Et vir vxorem nõ dimittat, subauditur, inquit, excepta fornicationis causa, & ideo subiecit, inquiens, sicut de muliere, quod si discesserit, manere sic: quia viro licet ducere vxorem, si dimiserit vxorem peccantem; quia non ita lege constringitur vir, sicut mulier, caput enim mulieris vir est. hæc ibi. Sunt qui existimẽt, de lege humana intellexisse auctorem, cum dixit, Non ita lege constringitur vir, sicut mulier. fateor, ipse quoq; sic aliquando existimaui; quod tamen valde mihi (vt quod sentio, dicam) violentum & durum attentius cõsideranti, videtur. Etenim si de lege humana loqueretur, non subijceret tã quam causam [Caput enim mulieris vir est] quod quidem vt Deus, & non homo sanxit; sic quoque consequens est, vt de diuina, non de humana lege illud antegressum auctor intelligi voluerit: aut certe si de lege humana intelligi voluit, eam legem vt iustam approbat; quam tamen beatus Ambrosius lib. 1. cap. 4. de Abraam, plane improbat vt diuinæ legis aduersariam. docens enim prohiberi, ne dimissa vxore propter adulterium, alterã ducere liceat. Sed vos, inquit, moneo viri, qui ad gratiam Domini tenditis, non commisceri adulterino corpori; qui enim se iungit meretrici, vnũ corpus est: neque dare hanc occasionem diuortij mulieribus. Deinde subiungit: Nemo sibi blandiatur de legibus hominum. Omne stuprum, adulterium est: neque viro licet, quod mulieri non licet. eadem à viro, quæ ab vxore debetur castimonia: quicquid in eam, quę non sit legitima vxor, cõmissum fuerit, adulterij damnatur crimine. Hoc verum, & ecclesiasticum dogma de matrimonio perpetuo tradit beatus Ambrosius, quod vniuersa Ecclesia Catholica tam Orientalis, quam Occidentalis, tenet, & profitetur. illic vero, id est, in priore epistola ad Corint. quisquis ille est, qui commẽtarios illos scripsit, licere tradit, dimissa vxore propter adulterium, alterã ducere. siue .n. licere dicat diuina lege, siue humanã, qua id liceat, tanquã iustam approbet, parum refert: cum vtracunque lege harum matrimoniũ dirimatur, iuste dirimi tradat. In Commentarijs vero in Lucam cap. 16. idem Ambrosius legem quoque humanam vt diuinæ repugnantem improbat, quæ dimittere vxorem ob alias etiam causas, præter crimen adulterij, permittebat. Hactenus responsum sit Magdeburgensibus, qui nõ negãt, hoc loco Apostolum loqui de dimittente vxorem propter adulteriũ: Sunt enim alij ex Sectarijs, qui hoc negant, vt nuper legi in Cõmentarijs

Non est verisimile contradicere sibi Ambrosium in opere proprio, de grauissimo dogmate.

Dogma catholicum Ambrosij de perpetuo matrimonio.

Augustini

Augustini Marlorati Caluiniani. ait enim de ijs loqui Apostolum, quæ leuibus causis à viris discedebāt, vel quia displiceret forma vel propter sæuitiam, & duram tractationem, vel ob aliam quamlibet huiusmodi causam: quòd ex eo probat, quod iubeat Apostolus vxorem à viro dissidētem manere innuptam, aut reconciliari, in quo satis significari putat, dissidium esse tolerabile. quasi dissidium propter adulterium non videatur vllo modo esse tolerabile, vt possit, aut debeat, quę semel propter adulterium viri discesserit, aut propter suum adulterium dimissa sit, viro suo vnquam recō ciliari: quamuis, vt aliquando euenire solet, vel maritus pudicus, vel vxor pudica facta sit. quod quam sit a charitate, & pietate alienum, nemo catholicus est, qui non videat. Præterea non loqui Apostolum de dimissis propter adulterium, constat, inquit, ex pœna, quæ sequebatur: erat enim crimen capitale Leuit. 20. etiam legibus Romanorum, & propemodum cō-muni iure gentium. Hæc ille. vnde effici necessario putat, vt non prohibeatur alteram ducere, qui propter adulterium vxorem suam dimisit, siquidē interficienda sit vxor adultera vel secundum legem Leuit. quasi nunc sub lege vetere simus: vel secundum leges sæculi necessario accusanda sit, & non possit vir in adulterio deprehensam dimittere, solo repudio contentus: aut denique quasi Ecclesia, ad cuius vtilitatem Apostolus scripsit, occidere iubeat. Iam quis vnquam dixit, legibus Romanis, & propemodum communi iure gentium capitale crimen esse adulterium? quasi omnes leges Romanorum ad ius naturæ pertineant: aut quasi ratio naturalis inter omnes homines constituerit, vt adulterę occidantur, vt secundum definitionem Gaij Iurisconsulti hoc supplicium mortis ad ius gentiū referatur. Quis, inquam, vnquam dixit, certum genus supplicij, quod crimini debeatur, ex ratione naturali omnium gentium communi proficisci? Ergo contra ius gentium, & rationem naturalem faciunt, quicunque alio modo, quam morte adulterium puniunt, quasi non sit in Ecclesia grauius genus supplicij anathema, quam gladius, id est, gladius ignis gehennę, grauior, quàm gladius ferreus. Sed iste auctor conscius sibi, aliquid absurium se dicere, moderari voluit, cum dixit, propemodum. Præterea, synodus Toletana 12. cap. 8. affirmat præceptum Domini esse, ne ob vllam causam præterquam fornicationem liceat dimittere vxorem. & ideo quicunque, inquit, citra culpam dicti criminis, vxorem suam quacunque occasione dimiserit, quia quod Deus coniunxit, ille separare disposuit, tandiu ab Ecclesia communione priuatus, & a cœtu omnium Christianorum maneat alienatus, donec societatem relicti coniugis synceriter amplectatur, & foueat vxorem. Item beatus Basilius Can. 9. de vxore discedente à viro, siue inquit, cederetur, neq; plagas ferre vellet; perpeti potius debuit, quā à marito discedere: siue iacturam dotis facere nollet, nec hęc quidem satis honesta causa. Quomodo igitur, vt iste interpres Marloratus falsò docet, Paulus Apostolus permittit vxori à viro ob aliam quālibet causam discedere, sed ita, vt maneat inupta, si reconciliari nolit? Hac enim sola pœna, vt iste vult, sancitur nunc à Paulo præceptum Domini, ne mulier à viro discedat. Deinde cum affirmet Apostolus scribere se hic pręceptum Domini, & in Euangelio legamus præceptum Domini de dimittēte vxorem propter fornicationem, ne scilicet, qui propter fornicationem dimittit, alterā ducat, quæ ista Marlorati tanta inscitia, vt dicat, locum si quęras, nusquā reperias;

Quàm ridiculo, & absurde probet Marloratus, non prohiberi alteram ducere, qui propter fornicationem dimiserit suam.

Synod. Tolet. 12.

Basilius.

Redarguitur, quod Marloratus ait, loqui Aposto. de dimissis ob aliā causam, quam propter fornicationem, cū ait, aut reconciliari, aut manere innuptam.

perias ad verbum, quasi non satis cauisset Apostolus, quod iste obiecit, cũ ait, præcipio non ego, sed Dominus: preceptum ergo ponere voluit, & quidem explicatius, non autem numerare verba Domini. Quis ignorat solitos esse sanctos Apostolos scripturam citare secũdum sententiam potius, quam secũdum verba? Itaque quasi plura verba huius loci Pauli in Genesi, quam in Euangelio reperisset, hunc ipsum locum Pauli ad illud in Genesi retulit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ; tametsi hic locus Genesis perpetuitatem matrimonij declarat, quam pessimus iste Pauli, & Euangelij interpres negat, & tollit, cum tradit adulterio dirimi matrimonium. Ad extremum, vt tot errata essent huius interpretis in explanatione huius loci Pauli, quot verba, addidit, quæ nã esset iusta & legitima causa vtriq; parti, ab altera discedendi, à magistratu esse hoc accurate expendẽdũ, quasi causę matrimoniorũ inter negocia secularia referendę sint, vt non debeat eis implicari, qui Deo militat, id est, potestas ecclesiastica, sed potius potestas sæculi. Vt video, nihil iste interesse putat, iudicare, ad quem possessio, vel aratio agri pertineat, an ad cuius potestatem vxor: neque plus mysticę benedictionis in tradenda vxorę in potestatẽ viri, & vicissim tradendo viro in potestatem vxoris, interuenire, quam in fundi, aut horti tradenda possessione, & in omni eo, quod per aes, & libram agitur: hæc, inquam verba, Ego te accepio in meam, & ego te accipio in meum, vel similia, quæ ipsorum qui contrahunt, consensum explicant, & vim continent illorum sacrorum verborum, quæ Adam per spiritum Dei in persona omnium coniugum mysticę dixit; Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: Propter hoc relinquet homo patrem matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna; quę Paulus magnum sacramentum in Christo, & in Ecclesia eius sponsa esse dixit, non magis spiritualia esse iste bonus auctor somniat, quã quę consensum significant, quem in emptionibus, & venditionibus intercedere necesse est, iurisconsulti scribunt: vt æque vterque contractus tam coniugalis, quã emptionis, siue permutationis, ad iudicium magistratus pertineat. Sed satis hactenus responsum sit in gratiam Magdeburgensium Marlorato, cuius in scripturam commentarios venenatos ac pestiferos, & hæretica doctrina respersos, cauendos esse moneo, & in Gallia, iussu Christianissimi Regis comburendos esse speramus, nisi iam combusti sunt.

Cũ dixit Apo. præcipio non ego, sed domi nus sententiã pręcepti posuit, non verba.

Gen. 2.

August. Marloratus causas d matrimonio ad iudicium potestatis secularis pertinere vult.

Secundum doctrinam huius hæretici non plus sanctitatis est in verbis, quę consensum coniugalem inter sponsum, & sponsam significant, quam quæ consensum inter emẽtem, & vendentem.

Defensio doctrinæ de cœlibatu in epist. 2. Clementis: & confutatio eorum, quæ Herbrandus de hac re contra synodum Tridentinam scripsit. Et doctrina Apostoli de continentia, quam a Sacerdotibus, & Diaconis & eorum uxoribus requirit, ex uirtute uerborum, & ex traditione sanctorum deprompta Cap. 12.

ACcusant deinde Magdeburgenses in epistola 2. Clementis doctrinã de cœlibatu sacerdotũ, quod sacerdotibus, inquiunt, interdicitur, ne post ordinationem, vxores retineant: quod si nõn fecerint, ab officijs maioribus remouentur.] Sic vero scripsit Clemens, quod à beato Petro se accepisse dicit, Quod si post ordinationem, inquit, ministro altaris contigerit propriũ inuadere cubile vxoris, sacrarij nõ intret limina, & quæ sequũtur. Non hoc iubet Clemens, vt ministri vxores suas excludãt; excludere enim eas prætextu religionis, canon etiam Apostolorum prohibet; sed iubet, ne cum eis rem amplius habeant post ordinatiõnẽ; quod

Paulus

Paulus quoque in epistola ad Titum episc. Cretæ. Constitue, inquit, presbyteros per ciuitates, sicut ego disposui tibi. Deinde describit, quales esse debeant; Si quis sine crimine est, filios habens fideles, nõ in accusatione luxuriç, aut non subditos. non igitur prohibet presbyteris, quin vxores habeant, aut habuerint, & ministret altari: verũ quales mariti deinceps esse deberent, id est, quomodo habere vxores, ne quis erraret, vt isti nunc errant, idem Apostolus satis clare docuit, cum subiungit, Oportet enim Episcopum esse pudicum, iustum, sanctum, continentem: non contentus dicere pudicum, vt in epistola priore ad Timotheũ, sic enim interpres in ea verterat idem verbum Græcum, σώφρονα, addidit hic ἐγκρατῆ, id est, continentem: castus autem, siue pudicus & continens non est Episcopus, aut presbyter, si cum vxore consuetudinem habeat. Sed quia Magdeburgenses nihil amplius hoc loco pro incontinentia sacerdotum, quam profitentur, dixerunt, & nuper Iacobus Heerbrãdus, qui in Tubingensi schola doctrinam Lutheri docet, supplere voluit, quod ab illis relictum est; respondeamus ad ea, quæ ille in 32. articulo contra Tridentinã Synodũ scripsit, nouum esse inuentum de cœlibatu cõtra electum Dei organum, qui Episcopos, inquit, & diaconos vult honestos esse maritos. At non vult Apostolus, vt Episcopi, presbyteri, & diaconi nõ sint virgines, si esse malint secundum consilium eius de virginibus; non negabit hoc Heerbrandus: ex quo fit, vt neque rursus requirat Apostolus ab eis, vt sint mariti, nõ magis quam requirat, vt habeant filios: Sed hoc requirit, vt si habeant filios, bene eos educatos, & institutos habeant, vt eorum probitas, & obedientia, ac pudicitia testimonium quoddam potius sit continentiæ Patrũ. Sic item, si habeant vxores, requirit, vt sint casti & continentes. Videamus igitur, qualis ista castitas & continentia sit, quam a sacerdotibus & diaconis postulat, vtrum ne talis esse debeat, qualis laicorum, an alia excellentior? idque ex verbis ipsis Apostoli, locis scripturç hinc inde collatis, ratiocinando demonstremus. De quibus autem, inquit, scripsistis mihi, bonum est homini, mulierem non tangere. Interrogemus hic Heerbandum verbis sancti Sixti III. cuius auctoritate sancte Synodus Ephesina aduersus Nestorium vsa est, vt Vincentius Lirinensis Gallus, illius temporis auctor grauissimus testatur; interrogemus, inquam, verbis Sixti in libro de castitate, in quo totum fere hoc caput epistolæ Pauli ad Corint. doctissime, & festiuissime interpretatus est, De qua muliere Paulũ dixisse putandũ est? De aliena, inquit, nõ puto, hec enim Corinthij tam vęcordes erãt, vt hoc Apostolum interrogarẽt, an eis aliena liceret matrimonia violare, quod citra vllius disciplinę interdictum, etiam ipsa natura damnabat. deindę subiungit: Hoc propter eos scripsi, qui nimio ardore libidinis scripturarum veritatem peruersa nituntur interpretatione subuertere. Si ergo ratio non concedit, vt de aliena dixerit, restat, vt de propria dixisse credatur. quod inde etiam probat, quod in secunda parte ait, Dico autem nõ nuptis, & viduis: quibus si iam superius fuerat locutus, superuacuum fuit, iterare sermonẽ. in tertia aũt de virginibus. hactenus Sixtus. Itẽ Tertullianus in libro de Monogamia interpretans hunc locum, Ostẽdit, inquit, fuisse, qui in matrimonio deprehensi; verebantur, ne non liceret eis deinceps matrimonio suo vti, quia in carnem sanctã Christi credidissent, quibus secundum veniam concedit indulgens, nõ prçcipit. Ergo cum dicit Aposto-

Ad Tit. 1.

Quæ Heerbrãdus doctor Tubingensis ar. 32. contra synodũ Triden. scripsitt

Quæ castitas & continentia sit, quam Apost. a Sacerdotibus & diaconis requirit.

S. Sixtus 3. de castitate.

Tertullianus.

Apostolus, de quibus scripsistis mihi, bonum est homini, mulierem non tãgere, de vxore dicit; vt sit, Bonum est homini vxorem, vel mulierem non tangere; sic enim vertit beatus Hieronymus in Commentarijs Ezechielis cap. 20. sed propter fornicationem, inquit, vnusquisque vxorem suam habeat: non dixit, ducat, vt idem sanctus martyr Sixtus notauit. Et paulo post, interpretans, quod idem Apostolus subiungit, Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi; & iterum reuertemini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incõtinentiam vestram; pauco, inquit, tempore continentes esse præcepit, vt longiori spatio orationi vacare possent: post continentiam vero, ad matrimonij vsum redire permisit, si tamen incontinentiam necessitas exegisset, ne & tentet vos Satanas propter incontinẽtiã. hactenus sanctus Sixtus. Incontinentiã itaq; dicit hic Apostolus, non continere se ab vsu matrimonij: quod quidẽ coniugibus permittit, cum necessarium est illis, ne tentati à Satana, in adulterium incidãt. permittit, inquã, maritis illis, de quibus ad Corinthios scripsit, permittens non esse continentes, id est, vti matrimonio, quo erant copulati, si periculum tentationis metuerent. At in epistola ad Titũ nõ hoc permittit, presbyteris, & diaconis maritis, vt non contineant: sed potius præcipit, esse continentes, id est, non vti amplius coniugibus suis post ordinationem. Etenim si mariti non continentes, sunt apud Paulum, qui vtũtur suis vxoribus; ergo mariti cõtinentes apud eundem Paulum sunt, qui eis non vtuntur. Ex quo rursus constat, de laicis maritis scripsisse ad Corinthios, nõ de sacerdotibus, quod dicere necesse est, ne secũ tantus Apostolus pugnare, & sibi cõtradicere videatur; si quibus maritis permittit in epistola ad Corinthios, non esse cõtinentes, eisdem postea in epistola ad Titum continentes esse præcipiat. Iam ne sentis, Heerbrande, extortum tibi de manibus pugionem, & eo te confossum esse? non vult Paulus electum Dei organum, episcopos & diaconos honestos tantum maritos esse quod tu dicis, Paulus non dixit: sed vult esse cõrinentes, quod idẽ Paul. dixit tu prætermisisti. Disce igitur prius, Iacobe, vsum verbi huius ἐγκρατεύεσθαι apud Paulum, & accede postea ad interpretandum locum de continentia maritorum: ἐγκρατεύονται enim, id est, continent ij, qui soluti & liberi sunt à matrimonio, cum alienas nolunt tangere, suas enim nõ habẽt. Vnde illud, Dico ego non nuptis, & viduis, bonum est illis, si sic permanserint, sicut & ego: quod si non continent, nubant. Item, ἐγκρατεύονται, id est, continent mariti, cum suas, quas habent, nolunt tangere. Vnde laicis maritis permittit Apostolus suas tangere, si nolunt continentes esse, ne propter hanc incontinentiam, id est, voluntatem non continendi a suis, Satanas eos ad illicitum concubitum cum alienis trahat, si licitus cum proprijs prohibeatur. Hæc igitur est Apostolicæ doctrinę continentia a proprijs vxoribus, non ex philosophia naturali, nec a magistris eius profecta; sed à Deo tradita, libera quidem maritis laicis, necessaria vero, ac iussa maritis Deo sacratis; vtrunque enim docuit Apostolus: & verbum Dei negat, qui vtrunque, aut alterum negat. Illa etiam Paulį cautio digna est admiratione, & obseruatione, quod cum in epistola priore ad Timot. episcopos (quo nomine presbyteros quoque intelligi voluit) dixisset, debere esse σώφρονας, id est, castos, ne quis de illa castitate dictũ esse putaret, quam etiam in adolescentioribus vxoribus laicorum in epistola ad Titũ cap. 2.

Hieronymus.

Qui sint mariti nõ continentes apud Paulum, & qui continentes.

Secundum doctrinam Heerbrandi cogitur Apostolus sibi contradicere.

Continentia a propria vxore non ex philosophia Aristotelica, sed ex doctrina Apostolica profecta est.

Admirabilis cautio Pauli aduersus oppugnatores sacri cœlibatus.

cap. 2. requirit, idcirco in eadem epiſtola ad Titum, ad caſtitatem epiſcoporum, adiunxit continentiam, dicit enim debere eos caſtos, & continentes eſſe. quare cum dixit prius in epiſtola ad Timoth. debere eſſe caſtos, ſignificare voluit non quidem caſtos vxoribus, ſed caſtos ab vxoribus, quod clarius iam in epiſtola ad Titum dixit, addens verbum continentis: adoleſcentiores vero vxores caſtas eſſe iubet viris ſuis, non à viris ſuis. Notauit hoc quoque grauiſſimus auctor Sixtus in libro de caſtitate, de quo ſupra meminimus. Dici quidem, inquit, poteſt caſta fœmina, ſeruans viro ſuo fidem, ſed marito caſta, non à marito; niſi etiam à marito continens fuerit. Vir quoque ſi non mœchetur, à mœchia caſtus dicendus eſt, non à muliere, niſi ab vxore continens ſit, quia & vxor mulier eſſe credenda eſt. Mira enim caſtitas hæc eſt, in parte concupiſcentiæ nullius ſexus noſſe conſortium. Hanc enim in duas diuidimus ſpecies, vnam virginitatis, & viduitatis: alia huic iungenda eſt continentia, cum coniunx ita viuens moritur, vt habens non habeatur. Hactenus ſanctus Sixtus. Itaque, non illa minor caſtitas, id eſt, continentia ab aliena, ſed illa mira caſtitas, quam Sixtus dicit, id eſt, continentia a propria vxore facit viros σεμνὺς, id eſt, honeſtate quadam venerabili, hæc enim eſt vis verbi iuxta etymologiam vocabuli παρὰ τὸ σέβεσθαι, quales eſſe iubet diaconos Apoſtolus, cum ait, Diaconos ſimiliter σεμνὺς, id eſt, honeſtate venerandos propter pudicitiam. Vnde interpres latinus non male vertit, pudicos. Huiuſmodi caſtitatem miram requirit idem Apoſt. à ſenibus cum ait in epiſtola ad Titum. Tu autem loquere, quæ decent ſanam doctrinam, ſenes, vt ſint σώφρονες, id eſt, caſti, & σεμνοὶ, id eſt honeſtate, quadam venerabili, ſcilicet propter pudicitiam: & anus ſimiliter, σεμνὰς id eſt, pudicas. Quis vero ſanę mentis, & cum ratione loquens, quis inquam, niſi importune libidinoſus dicat, moneri hic ſenes ita caſtos eſſe, vt ab alienis abſtineant, quos turpe iam ſit à ſuis etiam vxoribus non abſtinere, vt anus quoque à ſuis viris? vt igitur ea caſtitas, ſiue pudicitia intelligeretur, quæ excellentior eſt, & maioris honeſtatis, ac veneratione quadam dignos facit, id eſt continentia à proprijs vxoribus, addidit, in ſenibus σωφροσύνῃ τὴν σεμνότητα, id eſt, caſtitati honeſtatem reuerentia dignam, quam adferre ſolet continentia à propria vxore. Cum vero ſtatim ſubiungit de adoleſcentioribus, quę viros habent, quia non requirit ab eis Apoſtolus, vt à viris ſuis abſtineant, ſed ab alienis, præcipit caſtas eſſe ſcilicet viris ſuis: nec amplius addit hic, σεμνὰς, quod verbum addidit, vt dixi, caſtitati, quam à ſenibus requirit, idem verbum, & eadem ratione in vetulis poſuit. item in epiſtola ad Timotheum capite tertio poſtquam dixit Apoſtolus oportere eſſe epiſcopos caſtos, ſubiunxit. & diaconos ſimiliter pudicos, Græce eſt, σεμνοὺς, vt ſimiliter non de pudicitia vulgari, ſed de illa maiore, & admirabiliore, quam diximus, intelligeremus. Sequitur deinde, Et mulieres ſimiliter pudicas, Vxores Epiſcoporum, & Diaconorum dicit, quas ſi habeant, oportet quoque pudicas eſſe. Hic quoque dixit, σεμνὰς, vt eandem honeſtatem continendi a viris ſuis, quæ illas faceret reuerentia, & cultu dignas, iuxta interpretationem vocabuli, intelligeremus. Quod autem de vxoribus epiſcoporum, & presbyterorum, ac diaconorum Apoſtolus hoc loco loquatur, ſatis ratio ipſa ꝓpoſiti demonſtrat. qui. n. pręcipiebat epiſcopis,

Ad Tit. 1.

Aliud, caſtus vxori: aliud, caſtus ad vxore.

Quam vim habeat apud Paulum verbum σεμνός.

De quibus dicat Apoſtolus mulieres ſimiliter pudicas.

presbyteris & diaconis, qui vxores haberent, castos, & cõtinentes esse cõsequens erat, vt idipsum quoque eorum vxoribus præciperet, sine quarũ consensu non admittũtur mariti ad ordinem sacrum: postquam vero, vxoribus assentientibus, sacrati sunt, ipsæ quoque propositum continentiæ receptæ, & adstipulatæ seruare debent. Quæ hic iniuria fit? aut quę vis sponte, quod melius est secundum consilium Pauli, suscipienti? nisi forte Paulum de violentia & tyrannide accusant isti, quia prohibens in epistola ad Timoth. priore, ne viduæ adolescentiores, diaconissæ fiant propter periculum non seruandi, iterum nubendo, continentię promissionem, ait, cum nubere volunt, habere eas damnationẽ, quia inquit, primam fidẽ irritam fecerunt. quam. n. Paulus hoc loco vocauit fidem, vocauit apostolica constitutio in lib 3. Clementis promissionẽ. Ait. n. cap. 1. de huiusmodi viduis, scelus eas cõmittere, non quia digamia, inquit, scelus, sed quia scelus sit non seruare promissionem. Tales ergo esse oportet, id est, continentes secundum præceptum Pauli, sacerdotum, & diaconorũ vxores. Hoc enim significat hic verbum Gręcum γυναῖκας. idem quoque in 2. libro Clemen. Rom. Apostolica constitutio, & quidem apertius docet, scilicet sermonẽ esse hic de vxoribus sacerdotum, & diaconorũ: describens enim quales eos esse oporteret, sicut Apostolus fecit, si est, inquit, fidelis, ornatus, honestus, seu pudicus: & subiungit statim; si habet, aut habuit vxorem fidelem, honestam, siue pudicam, pro quo Paulus dixit, mulieres, siue vxores similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus, &c. satis hactenus, vt arbitror, demonstratum est ex locis Apostoli inter se collatis, & ipsorum verborum virtute, quales maritos episcopos, & presbyteros ac diaconos Apostolus requirat, nempe castos, & continentes ab vxoribus suis. Dominus det contradicentibus intellectum, vt intelligant scripturas, & sani sint in fide. Pergamus ad reliqua, quæ doctor iste Tubingensis in articulo suo scripsit.

1. Cor. 5.

Responsio ad id, quod, Heerbrandus Tubingensis doctor contra Cælibatum obijcit ex epistola ad Hebræos Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: & de falsa & repugnante interpretatione eius: & propria, ac vera interpretatione ex causis dictorum, & circunstantijs personarum, & collatione similium locorũ scripturæ conclusa. Cap. 13.

» ILlud enim nobis quoque obijcit, quod Apostolus in epistola ad Heb.
» cap. 13. ait, Honorabile connubium in omnibus. Si ea, quæ sequuntur, iste doctor attente legisset, fortassis intellexisset, cum quibus loquatur Apostolus, & de quibus dicat, quod quidem ex causis quoque dictorum, & ex circunstantijs personarum intelligi potest. Dat enim præcepta ijs, quibus præsunt præpositi spirituales, vt sunt episcopi, & presbyteri, id est, laicis, quibus duo in primis cauẽda sunt vitia adulterij, & auaritiæ, ne, vel ꝓpter liberos, quibus dãt operã, opes iniuste cõgerant: vel ne, dũ cogitãt quæ mũdi sunt, quomodo vterq; cõiunx alteri placeat, occasionẽ prębeãt vt ab alijs appetantur, aut modum ipsi non teneant. Vnde Clemens Ro. in toto lib. 1. de Apostolicis Constitutionibus, quem de laicis inscripsit, de his duobus vitijs solũ disserit. Igitur quibus Apostolus dicit paulo infra; Obedite prępositis vestris, ipsi enim peruigilant pro animabus vestris; & & paulo supra, Mementote prępositorũ vestrorũ, qui vobis, scilicet laicis, locuti sunt verbum Dei, quis enim neget, quin spirituales verbũ Dei doceant

Ex circunstantijs personarũ & causis dictorũ intelligitur, quibus dicat Apost. honorabile coniugium & thorus immaculatus.

ceant laicos?)eisdem,inquam,dixit illud proxime superius, Sint mores si ne auaritia,& rursus eisdem,honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: fornicatores enim,& adulteros iudicabit Deus. vt iam ipsa circunstantia personarum,quibus loquuntur verbum Dei Ecclesiæ doctores,& præpositi,& ipsa præceptorum antecedentium ratio, quæ ad easdem personas pertinent, cuiuis mediocris iudicij facile persuadeant,immo confiteri etiam cogant, de laicis sermonem esse, & ad eos spectare, quod dixit Apostolus, honorabile connubium in omnibus,& thorus immaculatus. Hoc item Eusebius Cæsarien. in extremo libro Euang. demonstrat. cap.vlt. ait dictum esse non sacratis,neq; professis τὴν θεραπείαν, id est,cultum religionis monasticæ. idem quoque affirmat s. Ephren, dictum esse hoc τοῖς βιωτικοῖς, οὐ τοῖς ἀποτακτικοῖς, id est,sęcularibus, siue laicis,nō autem ijs,qui mundo renunciarunt:vt illud item in epistola ad Corinth. Si non continent, nubant:quod quidam monachi,inquit Eusebius, κακῶς ἐκλαμβάνοντες, id est,male interpretantes,vt male isti nunc interpretantur,Honorabile connubium in omnibus,εἰς γάμον ἐτράπησαν. καὶ οὐκ ἴσασι ὅτι μετὰ τὰς συνθήκας τὰς εἰς θεὸν γενομένας οὐ λέγεται ἔτι γάμος ἀλλὰ πορνεία, id est,ad nuptias, inquit conuersi sunt, nec intellexerunt, post sponsionem pacti cū Deo interpositam,non iam coniugium, sed fornicationē dici. deinde subiūgit, ἕκαστος οὖν ὁ δυνάμενος βαστάσαι τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος, τότε ἐπισείσθω τὸν ζυγὸν τῆς ἀσκήσεως, καὶ μὴ ἐμπέσῃ εἰς τὰ καταχθόνια τοῦ ᾅδου, id est, vnusquisq; igitur,qui necessitates corporis ferre possit,iugū monasticæ exercitationis subeat:& ne in infernū decidat. Hunc locum citauit quoque Damascenus in libro de locis communibus,quem composuit, & παράλληλα vocauit. ꝙ si nullus necessitates istas corporis ferre posset,profectò nō suaderet Apost. parentibus, seruare virgines suas, cum non habēt necessitatē,sed habent potestatem voluntatis suę.neq; subiungeret,Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam, benefacit: & qui non iungit, melius facit: Neque rursus diceret Dominus,Qui potest capere, capiat, si nullus esset,qui capere posset. huc pertinent,quæ Origenes de continentia sacerdotum,& multorum sæcularium ad exemplum eorū, & de facultate continendi lib. 8. aduersus Celsum in eos philosophos scribit, qui cum tam multa in scholis de Deo, & de rebus quæ cogitatione, & mente percipiuntur, dissererent, ad cultum tamen creaturæ se conuertebant, ex quo fiebat,vt iusto Dei iuditio in omni genere libidinis, & turpitudinis volutari sinerentur.at (inquit) qui ab ipsis tanquā idiotæ contemnuntur,& fatui,ac mancipia appellantur, vsque adeo ab impudicitia,& turpitudine,& ab omni concubitus obscœnitate abstinent,ὡς τρόπον τελείων ἱερέων πᾶσαν συνουσίαν ἀποστρεφόντων πολλοὺς αὐτῶν παντελῶς καθαρεύειν ἀπὸ πάσης μίξεως, id est,vt more perfectorum sacerdotum,qui ab omni concubitu abhorrent,plerique eorum ab omni coitu puri sint. Subiungit deinde. Atqui vnus quidē apud Atheniē. æditus, cui nō est habita fides, ꝙ posset esse dn̄s suarū appetitionū carnaliū,& eas quādiu vellet,refrēnare, cicuta virili membro adhibita,existimatus est purus,& castus ad illam Athenien. solemnē sanctimoniam procurandam: licet aūt apud Christianos videre viros quibus nō opus sit cicuta,sed contentos rōe pro cicuta, ὡς πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἀπὸ τῆς διανοίας αὐτῶν ἐξελάσαντες τὸ θεῖον εὐχαῖς θεραπεύουσι, idest, vt omni libidine ex mente eiecta Deum precibus colant. Hactenus Origenes

Eușeb. Cæsa.

Ephræn.

Damascenus.

genes. sed quamquam istis, vt sic casti sint, & continentes, sola ratio satis sit adiuuante dei gratia, quæ omnibus, qui eam non respuunt, presto est: tñ respondete mihi Magdeburgen. qui vestra incontinentia, rationis, & temperantiæ vires metiri vultis, ignorabat ne Plato, quanta esset vis in libidine, qui post duas appetentias cibi, & potus, quas famem, & sitim vocamus, lib. 6. de legibus, dixit libidinem ὀξυτάτην καὶ διαπυρωτάτους τοὺς ἀνθρώπους μανίαις ἀπεργαζομένην, id est, vehementissimam esse, quæq; furore homines inflãmaret? idem tñ Plato in ciuitate illa sua, quam ad perfectũ formabat, voluit, vt coniuges, si post liberos decẽnij spatio procreatos caste viuerent, id est, corpora non commiscerent, honore digni haberentur. fuerit ergo apud gentilem, sapientem huius sæculi castitas coniugum laicorum honore digna, & non apud Christianos, & in lege Dei eruditos castitas sacerdotum? nec vero ille coniugibus summa ætate hoc statuebat, qui legem scripsit, vt puellæ a xvj. anno vsq; ad xx. nuberent: & viri a xxx. vsque ad xxxv. vxores acciperent. idem rursus lib. 8. de legibus, interpretabor eisdem verbis, an (inquit) non fama, & auditione accepimus, Iccum Tarentinum propter Olimpia, aliosque ludos, & artem in eis certandi tantum robur animi simul cum temperantia comparasse, vt nunquam fœminam, neque puerum, quandiu exercitatione valuit, tetigisset? immo eadem de Crissone, & Astylo, ac Diopompo, alijsque quam plurimis fama est, qui animos quidem multo peius institutos, quam nostri, aut tui etiã ciues Clinia, habebant: corpora vero multo magis coercebant. Quid igitur? illi cursu, aut lucta, vt vincerẽt, ausi sunt a re, in qua multi vitã beatã ponunt, abstinere, & nostri adolescẽtes propter victoriã multo pulchriorem non poterunt? Quam, inquit, victoriam dicis? vincere (inquit Clinias) voluptates virtute continentiæ, vt bene beateq; viuant: a quibus cõtra si vincãtur, miserrimi sint: & metuendũ, ne pietas eorũ erga Deũ sublata sit. Cum ergo apud Paulum illud Magdeburgen. legitis, Omnis autem, qui in agone contẽdit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem, vt corruptilem coronam accipiant; nos autem incorruptam, quis iam vestrum negabit, vnũ ex illis omnibus, a quibus ille, qui in Agone contendit, abstinet, venerem esse; cum hoc loco Platonis illos, quos nominauit, & alios quam plurimos, vt ait, legamus continentiam propter olympia coluisse? nec enim Paulus, quod Plato de istis scripsit, ignorasse videtur, qui etiam legit, quid Menander in Thaide de prauis colloquijs bonos mores corrumpentibus dixisset: & quid Epimenides, atq; Callymachus Cyrneus de Cretensibus: quid item Aratus Astronomus, & Homerus de cognatione, quã genus hominum cũ deo habet. illi igitur pugiles in die iudicij extremi vestri iudices erunt, qui ex propheta vestro Martino Luth. quod in libro de vita coniugali scripsit, didicistis, coniunctionem maris, & fœminæ necessariam esse, vt cibum, potum, & somnum: neque magis posse hominem hoc carere, quã mutare sexum. At mulierẽ qui tangit, οὐ τυραννεῖται, vt ait Greg. Naz. in libro de Spiritu Sancto, id est, non patitur violentiam. non enim, inquit, natura violentiã ei adhibet. ἐκείνῃ γάρ, inquit, ἔχει τὸ σωφρονεῖν id est, penes naturam enim est, castum esse. est ergo hæc cupiditas non necessaria, vt cibi, potus, & somni, vt Lutherus omnis philosophiæ imperitus somniauit, sed ἐκ περιουσίας, vt princeps philosophorum in quæstionibus physicis ait, qui in libris quoque de moribus voluptates naturales,

Quę Plato de castitate, & continentia scripserit, quę ad redarguendo Lutheranos valẽt.

1. Cor. 15.

Tit. 1.

Act. 17.

&

& necessarias a naturalibus non necessarijs distinxit. aliud itaq; est nolle pati necessitatem:aliud nõ posse,& si velit.Quare vt reuertamur,vnde digressi sumus,in ecclesia nostra nullus cogitur sacerdos,aut diaconus fieri. q non potest ferre necessitates istas corporis, quas Eusebius dicit, id est, impetus carnalis appetitionis,quia scilicet non vult continens esse, ne patiatur fieri sacerdos. idẽ dicitur hodie in ecclesia Oriẽtis vxoribus sacerdotũ,quod antea quoq; in Occidentali dicebatur: si ferre non possunt cõtinentiã,quia nolunt,& tribulationẽ carnis,quã habent, quæ nupserunt, sicut Apost.ait,pati malũt,ne assentiãtur sacræ ordinationi maritorũ,quę his vis,aut tyrãnis est,quod isti clamare solẽt? An quod cogũtur seruare, quod semel interposita fide,pmissionis receperunt? ergo tyrannus istorũ sententia est Deus,qui dixit, Vouete,& reddite: & in alio loco,si quid vouisti,ne moreris reddere. Nostri igitur præpositi auctoritate Dei,qui hæc dixit,seruare vota cogunt,in quo neque tyrãni sunt, neq; tyrãnus,cui obsequuntur: sed isti potius impij sunt,qui cõtradicunt. Reuertamur ad locũ Apostoli.docuimus iam ex verbis Apostoli,quod scripsit,Honorabile cõnubiũ in omnibus;in omnibus laicis solum intelligendũ esse,de his.n.loquebatur. similiter in epistola priore ad Thessalo. pręcipiens coniugibus omnibus. Scitis,inquit,quæ pręcepta dederim vobis, vt abstineatis vos à fornicatione,& sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione,& honore. Vnusquisque dixit,id est,omnibus viris,qui vxoribus suis vtuntur,hoc præcipio: Vas autem viri,vocauit vxorem, imitatus Salomonem in Prouer. cum de marito loquens,& præcipiens, ne cum alia, quam cum vxore, rem habeat; Bibe, inquit, aquas de vasis tuis, sic enim est apud 70. sic in epistola ad Hebræos; Honorabile,inquit,connubium, scilicet sit; & thorus immaculatus, id est,præcipio, vt vnusquisque suum matrimoniũ honoret: & nullus cubile vxoris suæ violet,cõmiscendo corpus suũ cũ aliena;idcirco subiungit statim: fornicatores.n. & adulteros iudicabit deus.idẽ præceptũ dedit Thess.immo illud est huius interpretatio tũc.n.est,vnicuiq; in honore,quod gręce dicitur,τίμιον,suũ connubiũ,quãdo vnusquisque, sicut Paulus præcipit Thessalonicensibus, possidet vas suum non in passione desiderij,id est, non libidinose, nec intemperanter, sed honeste debitum reddendo,& ad tempus ex consensu propter orationem abstinendo,vt in epistola ad Corinth. priore faciendum esse docuerat,& non fornicando,aut alterius vxorem adulterãdo. de vtroque enim crimine subiungit; & ne quis supergrediatur, aut circumueniat in negocio fratrem suum. hanc enim violentam,& tyrannicam libidinem adulterandi vxorem alterius, πλεονεξίαν vocauit hic translate à violentis auaris, qui per vim rapiunt alienum. Cuius vero status ac conditionis essent isti, quibus in epistola ad Thessal. præceptum dedit, vt vnusquisque possideret vas suum in sanctificatione, quod iam sumus interpretati, ex eodem quoque loco intelligi potest :eosdem enim, quibus hoc præceptum dedit,rogat statim,vt quieti sint,& res suas agant, & operẽtur manibus suis. agere autem res suas,& operari manibus suis,proprium est laicorum, quibus episcopi,presbyteri,& diaconi spiritualia ministrant:qui quidẽ,quia eis operari manibus non semper vacat,& iuxta verbum Domini, dignus est operarius cibo suo,carnalia pro spiritualibus ab eis accipiunt. neque hi dicuntur agere res suas,sed potius res ecclesiæ,& animarũ,quibus præ

Aristot. in magnis moral.

Qui tradunt tyrannidem esse cogere ad pręstandum promissum deo, deum faciunt tyrãnum blaspheme.

Psal. 75.

Eccle. 5.

Thess. 4.

Prouer. 5.

Locus epis. ad Thessal. interpres loci epis. ad Hæb.

Mat. 10.

1. Cor. 9.

sunt. vt igitur in hoc loco epist. ad Thessalo. ex circunstantia conditionis personarum satis significauit Apostolus, quibus personis de coniugij vsu præciperet: sic item in epistola ad Hebręos, vt ante dixi, ex circunstantia quoque conditionis personarum plane significauit, quibus pręceptum de matrimonio honeste vtendo scriberet. Rursus beatus Petrus in epistola priore laicis quoque idem, quod Paulus in epistola ad Thessal. & ad Hebræos, pręcipit, quod ex circunstantijs item perspici potest; Viri inquit, similiter cohabitantes secundũ scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem tãquam cohæredibus gratiæ vitæ, vt non impẽdiantur orationes vestrę. Impartiri vasi honorẽ pręcipit, id est, non in passione desiderij, & libidinose, sed temperate & pudice cum vxore consuescere, cessando scilicet ad tempus ex consensu propter orationem, sicut Paulus Corinthijs præcepit. Cum ergo similiter propter orationẽ præcipiat istis princeps Apostolorum, honorem vxoribus impartiri, scilicet abstinendo ab eis ex consensu, ne orationes eorum impediantur, id est, vt vacent orationi, vt Paul. Corinthijs illis pręcepit, Paulus vero pręcepit illud laicis Corintijs, vt satis antea demonstrauimus, si quidem quia nolebant esse continentes, concessit secundum indulgentiam, vt redirent in id ipsum post intermissum causa orationis concubitum; cum tamen presbyteris, & diaconis præcipiat, vt docuimus, esse continentes: ergo & Petrus quoq; idipsum nõ nisi laicis pręcepit; si quidẽ vnus est spiritus, quo vterq; scripsit. in presbyteris autem, & diaconis non hoc solum per continentiã perpetuam cauetur, ne impediantur eorum orationes, sed ne impediatur ministeriũ ecclesiæ, ad quod eos in primis omni tempore pręsto esse oportet. Sed videamus deinceps, quemadmodũ Marloratus, Caluinianus minister locum epistolæ Pauli ad Hebręos in suis hæreticis Commentarijs contra Pauli sententiam interpretetur. idem enim cum eo Lutherani centuriatores sentiunt.

De falsa interpretatione, & repugnante Augustini Marlorati in locum epistolæ ad Hebræos de honorabili coniugio in omnibus, contra Cælibatum; & in locum epistolæ ad Timoth. de viduis illis, quæ primam fidem negauerunt; & de vera interpretatione vtriusq; loci, ex propria virtute scripturarum ducta. Cap. 14.

" HOnorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus, Simplex, inquit, sensus est, nullum esse ordinem, qui a coniugio prohibeatur. deinde subijcit causam: Nam quod Deus, inquit, generi humano in vniuersum concessit, omnes sine exceptione decet. & subiungit, interpretandi gratia, omnes, inquam, qui coniugio apti sunt, eoque opus habent. Prophetauit hic Marloratus; beneque interpretatus est, nesciens alioqui quid diceret. coniugio enim non sunt in nouo testamento apti, qui sunt Deo in ministerium eius consecrati, cum, sicut ante demonstrauimus, aperte Apostolus in ipistola ad Titum episcopis, presbyteris, & diaconis, si vxores habeant, continentes esse præcipiat. Est autem continere, quod Gręce dicitur ἐγκρατεῖν, a voluptate corporis abstinere, vt Aristoteles quoque vim verbi docuit, nisi quod ille continentiã naturali prudentia metitur, qua omnem virtutem definit; nos uero prudentia spirituali metimur, quam beatus Petrus vocat γνῶσιν, interpres vertit scientiam; cum ait, subministrate in fide vestra virtutem, in virtute scientiam &c.

Qui

Qui vero vxoribus, quas prius duxerunt, vti prohibet, postquam assentientibus vxoribus, ordinati sunt, consequens est secundum prudentiam spiritualem, vt etiam prohibeat, postquam iam sunt ordinati, nouas ducere, si nunquam habuerant: aut alias, si priores mortuę sint, siquidem facilius sit vitare consuetudinem cum vxore, quam non habeas, quam cum vxore, quam habeas. Nec item coniugio apti sunt, qui votum continentiæ Deo fecerunt, quod quidē si non liceret facere, aut semel factum, non esset seruandum, non diceret Apostolus de viduis illis diaconissis adolescentioribus, quę cum luxuriatę fuerint in Christo, nubere volunt, damnationem eas habere, quia primā fidem irritam fecerunt. quod quidem nō posse intelligi de fide baptismi, & Christianismo, vt perperam idem Marloratus interpretatur, vt multa alia prætercam, quę mihi non est hic propositum refellere, ex ipsis Apostoli verbis satis demonstratur, & in primis ex verbo καταστρηνιᾶν, quod interpres latinus vertit, luxuriari. dicitur enim στρηνιᾶν, vt veteres Grammatici notarunt, παρὰ τὸ σέρρειν καὶ ἀποσπᾶν τὰς ἡνίας ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀλόγων ζώων μάλιστα τῶν ὑποζυγίων, id est, ab habenis abrumpendis, translate ab animalibus, quæ iugum subeunt. Cum igitur verbum, hoc quo hic vsus est Apostolus, secundum etymologiam, aliquid moliri significet contra iniectas sibi veluti habenas coniugij cum Christo sponso, constat plane, non posse ad fidem baptismi referri, cum habenæ ad vinculum potius promissionis pertineant, sicut scriptum est in Prouerb. Fortis laqueus labia proprij oris, quam ad fidem baptismi, quæ est, non promissio, sed credulitas sanctæ Trinitatis, & eorum omnium, quæ credit ecclesia catholica. confirmat autem, quod hactenus diximus, beatus Chrysostomus. is enim in homilia εἰς νεωτέραν χηρεύουσαν, idest, de adolescente vidua. interpretans verbum καταστρηνιᾶν, quo Paulus est vsus, sic ait. διὰ τούτου γὰρ ἡμῖν τοῦ ῥήματος αἰνίττεται, ὅτι αἱ τοὺς ἄνδρας ἀποβαλοῦσαι ἀντ' ἐκείνων ἁρμόττονται τῷ χριστῷ, ἅτε δεικνὺς τὴν ἁρμονίαν ταύτην πρᾳοτέραν οὖσαν καὶ ἐπιεικῆ, τοῦτο τίθησιν, ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ γαμεῖν θέλουσι, καθάπερ τινὸς ἀνδρὸς ἐπιεικοῦς καὶ οὐ μετ' ἐξουσίας αὐταῖς κεχρημένου, ἀλλ' ἐῶντος ἐλευθεριάζειν. Hoc, inquit, verbo significat in ænigmate, istas, quę viros amiserūt, pro illis, Christo desponderi. quomodo autem Paulus hoc verbo significaret viduas istas de quibus loquitur pro viris amissis Christo desponsas esse, nisi hoc ipso verbo significaret Christo sponso tanquam vinculo quo dā alligari; ita vt alijs viris alligari non possint? Deinde, vt demonstraret, inquit, huius despōsationis lenitatē, & æquitatē, ponit hoc, cū luxuriatæ fuerint in Christum tanquam in virum quendam ęquum, & non cum imperio eis vtentem, sed potius libere eas viuere sinentem, nubere volunt. est itaque viduas istas in Christum luxuriari secundum vim translationis verbi Græci vinculum fidei lene, quo sunt in Christi coniugio liberaliter astrictæ, velle reuellere. Sed, vt Pauli sententiā de viduis istis eodē Chrysostomo interprete clarius adhuc perspiciamus, recitemus Græce, quæ in proxima homilia περὶ μονανδρίας scripsit. interpretans enim accurate hunc eundem Pauli locum sic ait, ὁρᾷς ὅτι οὐ τὰς χηρεύειν βουλομένας, ἀλλὰ τὰς γαμῆσαι προαιρουμένας μετὰ τὸ χηρεῦσαι κωλύει ἐκεῖνος χηρεῦσαι, καὶ εἰς τὸν ἅγιον ἐκεῖνον καταλέγεσθαι χορὸν, καὶ σφόδρα πάνυ συνετῶς, εἰ γὰρ μέλλεις φησὶ δευτέροις γάμοις ὁμιλεῖν, μὴ δὲ ἐπαγγείλῃ χηρείαν, τοῦ γὰρ μὴ δ' ὅλως ὑποσχέσθαι τὸ μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἀγνωμονῆσαι πολλῷ χεῖρον ἐστιν. ὥσπερ οὖν τὰς συνεχεῖς συνουσίας ἐπέτρεψεν ὁ νομοθέτης, ἀλλὰ συγγινώσκων αὐτοῖς, οὕτω καὶ ἐνταῦθα δι' ἕτερον μεῖζον κακὸν τὸν δεύτερον

Non de fide baptismi, sed de fide promissionis loqui Apostolū in viduis illis, quæ primam fidem negauerunt, ex proprietate verbi καταστρηνιᾶν & collatione Apostolicę constitutionis liquet.

Prouer. 6.

Chrysost. de viduis illis apud Paul. quæ primam fidem negauerunt.

τερον γάμον ἐπέταξε, δεικνὺς ὅτι καὶ τοῦτο συγγνώμης τῇ τῶν πολλῶν ἀσθενείᾳ συγκαταβαινούσης, ἀσθένειαν δὲ οὐ δυνάμεως ἀλλὰ προαιρέσεως φημί. καθάπερ γὰρ ἡ παρθένος μετὰ τὴν τῆς παρθενίας ἐπαγγελίαν διαφθαρεῖσα μοιχείας χεῖρον ἐτόλμησεν, οὕτως καὶ ἡ χήρα ἅπαξ ἀπαγγειλαμένη, εἶτα πατήσασα τὰς πρὸς τὸν θεὸν συνθήκας, εἰς τὴν ἁμαρτίαν πεσεῖται, καὶ τῆς αὐτῆς ἐστι τιμωρίας ὑπεύθυνος. εἰ δὲ χρή τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, τάχα καὶ πολλῷ μείζονος. οὐ γάρ ἐστιν ἴσον ὅπερ καὶ ἀρχόμενος εἶπον, τὴν πεπειραμένην τοῖς αὐτοῖς πάλιν περιπεσεῖν πειρασμοῖς. interpretemur nos eisdem verbis, vides, inquit, quomodo nõ eas, quę viduæ esse volunt, sed quæ nubere volũt, postquã viduæ factæ sunt, prohibet Paulus viduas esse, & in chorũ illũ sanctũ cooptari, idq; prudentissimo Consilio? Si.n. inquit, vis iterũ nubere, ne promittas viduitatem. siquidem non præstare quod promiseris, longe peius est, quam omnino non promittere. Vt igitur Apostolus coniugibus permisit frequentes coitus, non quod hanc legem eis ferret; sed quod hoc indulgeret, sic hic propter alterum maius malum secundas nuptias imperauit docens esse hoc veniæ accommodatæ ad infirmitatem multorum, infirmitatem dico, non potentiæ, sed voluntatis. vt enim virgo, si postquam virginitatem promisit, violari se permittat, crimẽ adulterio grauius ausa sit, sic vidua, quæ semel promisit, & postea pactiõ ẽ cũ deo factã conculcauerit, in peccatũ incidet: & eodẽ supplicio tenebitur. immo si dicendũ est, quod mirũ videatur, fortasse grauiore. nõ.n. par est, & ęquale, vt principio dixi, expertã virũ, & nõ expertã, in easdẽ tentationes lapsas esse. Deinde Apostolica constitutio loquens de huiusmodi viduis, lib.3.cap.1. scelus dicit eas cõmittere, quia post promissionem, iterũ nubant. Itaq; ἐπαγγελίαν vocauit, quam Paulus fidem, de eisdem viduis loquens. constat autem, fidem eorum, quæ credimus, quam in baptismo Deus donat, non esse, vt dixi promissionem, sed habitũ credulitatis à Deo
» infusę. Addit deinde idem Marloratus, Ne quis stulte imaginaretur, con-
» iugium vulgo duntaxat hominum permitti; qui autem in ecclesia excel-
» lunt, debere eos abstinere, omnem exceptionem tollit Apostolus: neque
» tantum docet per indulgentiam concedi, vt quidam cauillantur, sed ho-
» nore dignum esse asserit. postea subiungit veluti epiphonema tali aucto-
» re dignum, hac tam pręcisa denunciatione non fuisse territos, qui matri-
» monij prohibitionem inuexerunt mundo, plusquam mirum est; hactenus ille. sic itaq; interpretatur falsus hic propheta, quod Paulus dixit, Honorabile cõnubium in omnibus, quasi nihil aliud Apostolus voluerit, quam assererc, laude dignum esse in omnibus ordinibus hominum, matrimoniũ atque ita verbum, quod deest in Gręco, ipse sua interpretatione supplet, sic enim vertit: Honorabile est in omnibus coniugium. sed si ita interpretandum esse putauit, necessarium est, vt idem verbũ, est, intelligatur in eo, quod sequitur, coniunctione, &, interposita, vt sit, & thorus est immaculatus, in omnibus scilicet, hoc enim repetendum est ἀπὸ κοινοῦ, quæ est figura in Paulo, immo in omni scriptura sancta frequens. Dicat ergo nunc Marloratus, & Magdeburgenses, qui cũ eo faciunt, an sit in omnibus coniugibus thorus immaculatus, etiam in adulteris maritis? quod si non est, male igitur interpretatus est Marloratus; nõ enim supplendum est verbũ, est. Dicat rursus, an vbi thorus est pollutus, vt in adulteris, ibi sit etiam cõnubium τίμιον, id est in honore, an potius in probro, & dedecore, atque infamia? quis hoc sanę mentis neget? non ergo hoc Paulus dicit, quod pessimus interpres facit eum dicere, scilicet honorabile est coniugium in omnibus

Absurda & repugnans loci de honorabili coniugio in omnibus, & thoro immaculato interpretatio.

omnibus: nec est præcisa denuntiatio, vt Marloratus ait, qui miratur, non fuisse nos ea deterritos, quin potius præceptum est, supplendumque verbum, esto, aut sit, vt dicat præcipiens, Honorabile sit coniugium in omnibus, & sit item thorus immaculatus in omnibus: id est, præcipio, vt omnes qui in coniugio sunt, habeant illud in honore, & non in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorant Deum, vt in epistola ad Thessalonicenses scripsit: & ne maculent thorum coniugalem scortationibus, & adulterijs sicut in eodem quoque loco epistolæ ad Thessal. pręcepit. Vt autem hoc præceptum ij, ad quos scribit, faciant, subiungit Apostolus minas supplicij, inquiens, fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus. Itaque quod iste auctor dixit, neq; tantum docet Apostolus per indulgentiam concedi coniugium, vt quidam cauillautur, sed honore dignum esse asserit, falsum est: non enim fuit Apostolo propositum laudare hic matrimonium, quod nusquam nisi tanquam minus bonum, ne ijs quidem, quibus licet concedit: Vnde contra eos, qui idem, quod nunc Marloratus, & Magdeburgenses cum cæteris omnibus Lutheranis ante 1200. annos sentiebant, eruditissime disputans idem Sixtus III. & explanans illud Apostoli, Qui sine vxore est, solicitus est, quæ Domini sunt; quomodo placeat Deo, & quæ sequuntur, Interrogo te, inquit, cui potissimum placere studeas, vxori, an Deo? si vxori; videberis Deo præposuisse luxuriam: si Deo vxorem habere quomodo poteris, quam qui habuerit, non ita, vt cœlebs Deo placere posse, Apostolo dicente, sentitur. si & vxori & Deo, ineptã, & difficilem, & non secundum Apostoli definitionem videberis protulisse sententiam: & te cœlibi præposuisse, qui Deo tantum placet. si tibi, & Deo, & vxori similiter placere possibile sit, nihil proderit non accepisse vxorẽ, si accepisse nihil oberit: nihil .n. obesse poterit, si Deo tã vxoratus quã cœlebs placebit. & paulo post: Nam illã sententiã, quã ignorantibus proferre moris est, Qui nubit, bene facit: & qui non nubit, melius facit, nusquam Apostolum dixisse inuenies. Sed neque fieri poterat, vt alibi nubentem laudaret, qui dixerat alio in loco, Bonum est homini, mulierem non tangere. Dic plane benefacere, qui luxuriosam filiam nuptum tradiderit, ne quid deterius exerceret. pater ergo laude dignus est, qui filiæ in continentiæ prouiderit, quomodo, & Apostoli erga incontinentes, laudanda prouidentia est. Illi vero laudandi non sunt, quatenus, quod erat melius pdiderunt. Deinde subiungit: Sic nobis intelligenda est scriptura, ne alicubi videatur sibi contraria. Nusquam enim inuenies Apostolum sponte, & nõ aliqua causa, vel necessitate cogente, nuptias indulsisse, quod perfacile probare possem; nisi longum esset per omnes eius epistolas currere, quibus magis ingerit in præsenti tempore mortificari nos cum Christo debere, quam carnis expetere voluptatem. Hactenus san. Sixtus martyr. Et hactenus responsum sit propter Magdeb. idem sentientes ad locũ Apostoli ex epistola ad Hebręos, quem nobis Heerbrandus Tubingensis doctor obiecit: & quem Marloratus minister Caluinianus corrupte interpretatus est. illud tamen hoc loco vice scholij addam, ne quis falso existimet, quæ ex sancto Sixto allata nunc sunt, ad reprensionem coniugij pertinere; absit: non enim qui vxorem ducit, si ei licet, reprehendi debet, tametsi, vt s. Athanasius in epistola ad Amum monachum scripsit, Parem gratiam non consequitur; consequitur tamen, inquit, aliquam, quippe,

1. Thess. 4.

S. Sixtus 3. in lib. de castitate

qui ferat fructum numeri triginta. Beatus enim, ait qui in iuuentute sua liberum iugum habens, natura ipsa ad gignendos filios vsus est. at his, de quibus loquimur, iugum coniugij non est liberum, vt ex scriptura demonstraui; idcirco tantum abest, vt gratiam consequantur, conueniatque eis, quod Paulus etiam de legitimis coniugibus dixit: Vnusquisque gratiam, siue donum habet, alius sic, alius vero sic, vt potius damnationem habeant, quia primam fidem negauerunt vt de illis viduis dixit, quæ iam ad matrimonium non erant aptæ.

Hier. Thro. 3.

Responsio ad reliqua Heerbrandi Tubingensis doctoris contra Cælibatum: & de canone Niceni Concilij, & interpretatione eius, ex synodo Arelatensi ante mille ducentos annos, & ex epistola Basilij. Item de hæresi contra sacrum cælibatum ante mille annos, iterum post Nicolaitas renouata. Cap. 15.

SEd pergamus deinceps respondere ad reliqua, quæ Tubingensis doctor in eodem articulo obiecit. ait enim, sicut etiam Magdeburgenses, prohibitionem nuptiarum, doctrinam Dæmoniorum esse, idq; pronunciare Apostolum. At nos nuptias minime prohibemus, immo nostros adolescentes, cum continentes esse nolunt, ad eas hortamur, illis tantum prohibemus, non quia malas (hoc enim Hæreticorum est) sed quia non licitas, quibus scriptura sancta prohibet, sacratis scilicet, & voto continentiæ sponte, & legitime obligatis. Ab hac doctrina nunquam ecclesia nostra catholica ab initio discessit. Vos igitur scripturam Apostoli ad aliorum damnationem, deprauatis, qui quod in eos, qui nuptias tanquam malas damnant, scriptum est, in eos transfertis, qui non damnant nuptias, sed cum Paulo eos dicunt damnationem habere, qui contra præceptum Apostoli post ordinationem, aut promissionem vxores ducunt: aut eis, quas ante duxerant, cum ex earum consensu ordinati sint, vtuntur. Addit deinde Tubingensis doctor contra decretum etiam Niceni concilij esse; sed decretum non recitauit. Satis ei visum est, si diceret contra decretum Concilij Niceni esse, vt hoc obiter bombycio, & susurro pruritum aurium discipulis excitaret. Sed recitemus nos, & ex ipso illo decreto synodi Nicenę, quod iste doctor vel non vidit, vel certe non intellexit, demonstremus. Scripseram quidem hęc iam pridem libro secundo de dogmaticis characteribus verbi Dei; sed, vt cum Apostolo dicam, mihi eadem dicere non pigrum; eis autem, qui cœlibatum auctoritate synodi Nicenæ falso nunc oppugnari lecturi sunt, necessarium. Prohibuit, inquit, in vniuersum magna synodus, vt nec episcopo, neq; presbytero, neque diacono, nec vlli prorsus clerico liceret habere συνείσακτον, id est, mulierem (vetus interpres subintroductam vertit) nisi forte, inquit, matrē, aut sororem, aut materteram, siue amitam, aut eas solum personas, quę ab omni suspicione alienę sint. συνείσακτον dixit ἀορίστως, id est, infinite, & sine articulo, vt intelligeremus, quamcunque mulierem, siue vxor esset, si ue non vxor. συνεισάκτους enim vocant Antiochenses quascunque mulieres vt est in Euseb. lib. 7. Ecclesiast. historiæ, inde dictas συνεισάκτους, quod in eodem conclaui, aut cella cum viris versentur, quas Ancyrana synodus συνερχομένας vocat. Harum igitur conuictū cum ijs, qui sacri ordinis sunt, synodus Nicena interdicit. excepit autem matrem, sororem, materteram, siue amitam, & eas tantum personas, quę similiter, vt istæ nominatę, omni suspicione vacarent. Ergo synodus, vt exceptionem dedit matri, sorori, &

Quibus sint prohibitę nuptię secundum scripturam.

Philip. 3.

Canon: synodi Nicenę de cœlibatu sacri ordinis.

Eusebius Cæs. lib. 7. cap. 30.

Synod. Ancyr. can. 19.

& amitæ, ac materterę, quod hę ab omni suspicione liberę essent, sic etiā ijs vxoribus dedit, quę ita à suspicione liberę essent, vt mater, soror, aut matertera. Quare vxores quidem habere permisit tanquam sorores: eas vero vxores, quæ suspicione non carerent, id est, quas suspicio esset habe ri non tanquam sorores, nō permisit, quod ipsum ex synodo Arelatensi 2. clarius adhuc intelligi pōt. hæc enim synodus canonem Niceni cōcilij se- quens, & velut eius interpres ante mille trecentos annos canone 2. sic sta tuit: Si quis de clericis à gradu diaconatus in solatio suo mulierem (sic.n. vertit συνείσακτον, quod, vt dixi, interpres vetus vertit, subintroductā) præ ter auiam, matrem, sororem, filiam, neptem, vel conuersam suam vxorem, à cōmunione alienus habeatur. conuersam vocat vxorem clerici sacri or dinis, quia continentiam promisit, cum ordinationi viri sui assensa est. ergo vxorem clerici sacri ordinis, cū qua habitare liceat, inter personas ab omni suspicione liberas comprehensam esse, & exceptā Nicena synodus, vel testimonio synodi Arelatensis voluit. Etenim si Nicena synodus in- ter personas ab omni suspicione alienas, quas cū clericis sacri ordinis ha- bitare ꝑmittit, noluit eorū vxores numerari, vt, si tales essent, cū eis habita re liceret: sin vero nō essent, non liceret, profecto ratio ipsa necessario po stulabat, vt eas nominatim exciperet, vt ītelligeremus, quāuis suspicione concubitus coniugalis nō carerent, tñ, quia vxores essent, habitare cū eis, tanquā cum vxoribus, id est, eis vti liceret. Quod vero hoc eodē canone eadem synodus Nicena reliquis etiā clericis minoribus, vt lectoribus, & cantoribus prohibet habere secū mulieres de cōcubitu suspectas; ne quis erret, & ne aliquis istorum nobis obijciendū hoc putet, non de vxoribus eorū, sed de alijs mulieribus synodus intellexit. siquidem de vxoribus mi norū clericorum notus erat omnibus canon Apostolorum 26. qui illis ꝑ- mittit, & ducere vxores: & ductis vti. itaq; synodus Nicena integrum de minoribus istis clericis canonem Apostolorum reliquit. Quod si Tubingē sis, & Magdeburg. non sunt contenti antiquissimæ synodi Arelaten. inter- pretatione, & ad huc de decreto synodi Nicenę pro cōtinentia sacrorū or dinum dubitant, legant epistolam magni Basilij ad Gregorium pres- byterum: cui auctoritate decreti concilij huius Niceni iussit excludere vxorem adolescentem propter scandalum suspicionis de incontinentia. Interpretabor epistolā latine, quę tanquam canonica inter canones eius- dem patris Basilij relata circunfertur. Legi, inquit, literas tuas toleran- tissime; illudque miratus sum, quod cum posses te mihi breui, & facile re ipsa excusare, malis in crimine perseuerare: & longa oratione vulnus pe- riculosum curare tentes. Nos vero, Gregori, neque primi, nec extremi legem tulimus, ne mulieres cum viris Deo dedicatis habitarent. Lege canonem æditum in Concilio Niceno, qui plane vetuit habere has do- mi mulieres. Cœlibum vero hęc est gloria, & splendor, mulierum conui ctu carere, vt iam qui castimoniam nomine profiteatur, re vero ipsa ea fa- ciat, quæ facere solent, qui cum mulieribus habitant, perspicuū sit, hunc decus, & dignitatem ipsam virginitatis, aut castimoniæ appellatione tan tum consectari, ab ipsa vero non honesta voluptate non se temperare. Eo vero magis oportuit te precibus nostris facile acquiescere, quod te ais liberatum esse omni libidine, & corporis lasciuia. nam neque te cre- do annos natum septuaginta, libidinose, & incontinenter cum vxore

Synodus Arelat. 2.

Synodus Arelaten. ante mille ducentos annos interpres canonis Niceni de cęlibatur

Quod inter ꝑsonas ab omni suspicione liberas ad habitandum cum viris sacri ordinis necessario vxores eorum conuersæ in canone, qui extat, Niceni Conc. comprahensæ intelligantur.

Can. Apost. 26

viuere,neque quasi aliquid turpe feceris,decretum fecimus: sed quoniā nos Apostolus docuit, ne offensioni aut scandalo essemus fratri. Scimus autem, quod à quibusdam integre fit, solere alijs occasionem peccandi prębere: hac de causa præscripta sanctorum Patrum secuti, iussimus, vt vxorculam excluderes. Quid igitur chorepiscopum criminaris, & veterum simultatum memor es? quid de nobis quereris, quasi facile calumnijs aliorum excipiendis aures patefaciamus? ac non potius te ipsum accusas, qui non passus fueris ab ista vxoria cōsuetudine auelli? eijce ergo eam domo: & include in monasterium, sit illa inter virgines: & tibi ministrent viri, ne nomen Dei per vos blasphemetur. Quamdiu vero in hac labe, & macula perstiteris, nihil te iuuabunt tam multa ista, quæ ad me scribis. quin potius vsque ad extremum vitæ à sacrorum administratione vacabis, vacationisque tuę rationem referes Deo. Quod si ausus fueris, antequam vitam exueris, culpamque emendaris, sacerdotio fungi, eris vniuerso populo anathema, vt qui te receperint, omni ecclesiastica communione priuentur. Hactenus epistola Basilij. Sed quia proprium est hęreticorum cauillari, id est, secundum interpretationem regulæ iuris, ab euidenter veris disputando, ad ea, quæ sunt euidenter falsā, breuibus mutationibus perduci, si negauerint isti; vxorem fuisse Gregorij presbyteri, quam beatus Basilius secundum decretum synodi Nicenæ eijcere ei iussit, respondeāt, quæso, nobis, cur non permisit mulieri isti, vt nuberet, si hoc mallet? cur, inquā iussit includere in monasterium inter virgines? quod sexta synodus canone 48. Episcopis iussit facere in suis vxoribus, postquam facti essent episcopi. Eat ergo nūc doctor Tubingensis, & dicat discipulis suis, quos decipiendos suscepit, contra decretum Concilij Niceni esse cœlibatum sacri ordinis: & illam de Papphnutio narrationem pro decreto Nicenæ synodi, cum nihil minus quam decretum sit, amplectatur. Affirmet etiam, si placet, cum Augustino Marlorato Caluiniano, semper ecclesiam Gręcam ius coniugij episcopis confirmasse: hoc enim ille in Cōmentarijs epistolę ad Timoth. prioris cap. 3. scripsit. Denique, pergite si vultis, dum Dn̄s venit, renouare, & augere hæresim Nicolaitarum de incontinentia diaconorū quæ olim semel profligata, & extincta, rursus ante mille annos suscitata fuit, & aucta, vt ex secūda synodo Turonēsi perspici pōt, quæ inter cętera ab antiquis patribus, vt testatur, statuta, quæ de tramite canonico quorundam, vt ait, peruersitate cernebantur deflexa, decretum de continentia tū sacrorum ordinum, tum aliorum castitatem profitentium, diligenti cautione renouauit, vt cum ex alijs capitibus, tum ex xx. perspici potest, in quo inter cætera sic ait. Et quia hæresis presbyterorū à quodam presbytero primum surrexit, etiam quod nullus potuit existimare, quod auderet ille, qui corpus Domini consecrat, talia perpetrare, nisi tempore nouissimo pro peccatis nostris ista surrexerunt. deinde subiungit, si illi diaconi omnium sententia Episcoporum damnati sunt, & hæretici reputati, ac si tales diaconi illi subiaceant maledictioni, quos Patrum statuta pro hac causa damnarunt, quid illi infelices presbyteri, qui tali sunt peccato subiecti, vt alios trahant in præceps secum, qui eos tali ordine viuere cernūt. vt qui deberent esse forma pręcepti, ipsi inueniātur in vrna peccati. Illorum igitur Diaconorum hæresim, cuius auctor fuit Nicolaus Diaconus vnus ex septem, & illorum presbiterorum, quæ tunc primum post Nicolaum

Proprium hæreticorum cauillari.

Sexta synod.

Synodus Turo. 2. c. 20. Heresis Lutheranorum, contra sacrum cœlibatum ante mille annos suscitata iterū post Nicolaitas.

laum surrexerat, nunc rursus Lutherani, renouarunt, quorum pars cum presbyteris illis, & illis diaconis Nicolaitis erit.

Responsio ad reliqua Heerbrandi contra sacramentum matrimonij, quod negat: & explanatio loci epistolæ ad Ephesios pro sacramento matrimonij ex proprijs ipsius loci cum adstipulatione veterum patrum, & collatione aliorum locorum scripturæ sanctæ: & de sanctitate matrimonij fidelium, vnde existat. & quomodo, quæ S. Sixtus 3. scripsit, Tubingensem doctorem redarguant. Cap. 16.

SEd, quia semel cœpi respondere ad articulum xxxij. doctoris Tubingensis, prosequamur reliqua, ne ille, si quid à me nunc prætermissum, & dissimulatum videat, continuo suspicetur, nihil me ad respondendũ habuisse: cogor, itaque nihil dissimulare: & si non inuitus facio, quod eo magis doctrinam, quam Magdeburgenses in epistola 2. Clementis de cõtinentia sacrorum ordinum accusant, defendimus. Ait ergo Iacobus Herbrãdus negans cum Centuriatoribus Magdeburgensib. immo cum omnibus Lutheranis, esse sacramentum matrimonium; quod si omnino sacramentum est, cur (inquit iste) ab eius celebratione sacrum hoc spiritualium hominum genus, cuius proprium est sacramentum tractare, excluditur? non distinxit, de quibus hominibus sacri ordinis, quos iste genus hominum spiritualium vocat, quæreret, cur excludantur a celebratione sacramenti matrimonij; vtrum de ijs, qui in coniugio ordinati sunt: an de ijs, qui extra coniugium: an de vtrisque? verum ego, quia de vtrisque quæri existimo; siquidem vtrosque soluunt Lutherani magistri lege continentiæ, de vtrisque respondebo. ac prius de prioribus; id est, de ordinatis in matrimonio. de quibus nunquam doctor iste quæstionem poneret, nisi existimaret, non posse apud nos esse matrimonium sacramentum, nisi cõiunctio corporum licita vtcunque esset omnibus coniugibus. Itaque cum legeret apud Paulum episcopos, & presbyteros coniuges, coniuges vero secundum scripturam, iam non sunt duo, sed vna caro, consequens esse arbitratus est, posse eos miscere corpus cum vxoribus suis: non posse. n. nihil aliud isti esse videbatur, quã a matrimonij sacramento eos excludi, qui intra illud ante ordinationem erant. At non ita est. nec enim coniugium istorum definit esse sacramentum, quia cœpit eis non licere, quod prius licuit, & de carnali fit spirituale coniugium; vt de eis Leo Pont. ad Rusticum Narbonensem scripsit. Duplex ergo est vnitas carnis in matrimonio; vna ratione coniugij, quam quidam vocant vnitatem carnis secundum communitatem corporum vtriusque coniugis: Tertull. in libro de velandis virginibus dixit fieri in vnam carnem per matrimonij nexũ: efficitur enim per legem coniugij vicissim corpus, siue caro vnius, corpus alterius: ita fiunt vna caro, ac pro inde vna anima propter mutuum, consensum coniugalem. De hac enim vnitate coniugum ait Propheta Malachias loquens de viro, & vxore: Et particeps tua, & vxor fœderis tui: nõ ne vnus fecit? & residuum spiritus eius? quem locũ explanans beatus Cyrillus in Cõmentarijs huius Prophetæ, particeps, inquit, tua, id est, ὁμόσαρκόν σου, vna, inquam, tecum caro: & tecum secundum legem copulata. nec aliter eam deus fabricauit: & residium spiritus eius; sunt enim velut vnum corpus, ac sic quodãmodo etiã vna anima, copulãte eos amore, ac lege diuina consociante εἰς ὁμοψυχίαν, hoc est, in vnam animam. Hactenus Cyril.

Duplex vnitas carnis in matrimonio.

Malach. 2.

Quæ sit vnitas carnis per matrimonij nexum.

Sss iij & bea-

& beatus Hierony.residuum animæ,inquit,quasi sit vna anima in duobus Hæc ergo est vnitas carnis per matrimonij nexum,quæ ex lege diuina matrimonij nascitur,quæ ad sacramentū matrimonij necessaria est; a qua nō excludūtur,qui in matrimonio positi, postea ordinari voluerunt, & lege continentiæ secundum Apostolum obligari. Remanent itaque isti in matrimonii sacramento.quod quidem secundum spiritum excellentius celebrant,dum continendo coniugium Christi cum spiritu repræsentant. Altera vnitas carnis fit per corporum commistionem,qua matrimonium cōsumari dicitur: & qua coniuges dicuntur fieri vna caro simul, vt est in c. verum Ex.de con.id est,per cōmistionem;hoc enim significat in eo capite illud, simul, sicque intelligendum est, quod ibi ait Alex.3. non quasi neget factos eos vnam carnem,qui non dum matrimonium consumauerūt: facti enim sunt vna caro,sed non vna caro simul,id est,non per corporum commistionem. Hæc autem vnitas communis quidem est cum eo, qui adhæret meretrici; quia corpus eius efficitur corpus meretricis; vt Apost. ait;erunt enim, inquit, duo in carne vna. Sed in coniugibus huiusmodi vnitas carnis per commistionem honorata est,& legitima, atque incontaminata: in alijs vero non coniugibus fœda,& turpis,ac naturali, & diuina lege interdicta. Et licet coniugium,quod consumatur,magis repræsentet coniugium Christi cum carne nostra, quam secum in vnitatem personæ hypostatice copulauit,per quod factum est, vt secundum naturam de carne eius,& de ossibus eius essemus,coniugium tamen continentium,vt spiritualius,& excellentius est ratione continentiæ, quę proxime post virginitatem commoda est,vt Apostolus de Virgine ait,ad id quod honestū est,& quod facultatem prębeat sine impedimento dominum obsecrandi, ita magis repræsentat coniugium Christi cum spiritu nostro, quod est excellentius,& diuinius;caro enim,sicut scriptū est, nō prodest quicquam: spiritus est, qui viuificat. Hoc igitur matrimonium continentium tanto iā excellentius esse,vt paulo ante dixi,quanto spiritualius, & a carnali desiderio, & cōiunctione corporū liberius est,ac quāto diuiniore anagoge castissimū illud ac purissimū Christi,& ecclesię sponsę coniugiū representat, diuino spiritu Apost. P. in epistola ad Ephesios docuit.Quia.n.pręceptū dabat viris quidem, siue matrimoniū cōsumassent, siue nō consumassent,vt vxores tanquam corpora sua diligerent; vxoribus vero, vt subiectæ essent viris suis, proposuit eis exemplum Christi, & ecclesiæ sponsæ eius,admonens viros,vt dilectionem suam erga vxores ad exemplum dilectionis Christi erga ecclesiā formarent: admonens item vxores,vt obedientiam suam erga viros ad exemplum obedientiæ ecclesię erga Christum instituerent. Deinde, quia qui in matrimonio sunt, iam non sunt duo,sed vna caro,vt dominus ait, facti vnum vnitate carnis per vinculum coniugij, ne falso existimarent non distinguentes vnitatem carnis ratione coniugij; & vnitatem carnis ratione commistionis, oportere per solam coniunctionem corporum fieri vnum,ita vt,si non commiscerent corpora,non fierent,vt iste doctor Tubingensis existimauit, idcirco hortans Apostolus coniuges ad continentiam, si quidem bonum esset non tangere vxorem, vt in epistola ad Corinth.scripserat, quod iam interpretati sumus,docensq; eos,non opus esse concubitu,vt essent vna caro ratione cōiugij, nec esse ad hoc expectandam consumationem matrimonij, admonuit

De vnitate carnis per commistionem in matrimonio.

1. Cor. 6.

Ephes. 5.

1. Cor. 7.

nuit eos, ad quos ſcribebat,vt intuerentur in coniugium myſticũ Chriſti, & eccleſię,in quo ſine vlla concupiſcentia eſt vnio,& vt ita dicam, adhæſio eccleſiæ ad Chriſtum in vnam carnem,& vnum ſpiritum,quod eſt magnum ſacramentum in Chriſto,& in eccleſia.Sic hunc locum Apoſtoli,ne ſine auctore loqui videar,quod Lutherani magiſtri ſemper faciunt, ſic,in quam,inrerpretatus eſt Gregorius cognomento Theologus,auctor in ſanctis ſcripturis eruditiſſimus. docens enim quod ſcriptũ eſt, Erunt duo in carne vna. conuenire etiam in coniuges, qui ſe non tangunt, id eſt, qui ſunt continentes, coniugium,inquit, continentium exemplo ſancit Apoſtolus;ſubiungens in epiſtola ad Epheſos,Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto,& in eccleſia. bonum eſt vxori, Chriſtum honorare per virum: & bonum eſt viro,eccleſiam honorare per vxorem ſcilicet continendo. Hactenus Gregorius. Sic etiam Sixtus iij. martyr, quem ſupra memini,in eodem libro de caſtitate interpretatus eſt,Ne quis inquit, hoc, quod ſcriptura dixerat, Et adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna,ab hominibus carnaliter implendum eſſe putaret, poſtquam dixit Paulus recitans legem de coniugio, & adhærebit vxori ſuę, & erunt duo in carne vna:ſubiungit: ſacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto, & in eccleſia. hactenus Sixtus. Sic item intellexit ſanctus Methodius martyr,auctor grauiſſimus,in Sympoſio decem virginum;inrerpretans enim hunc ipſum Pauli locum ex epiſtola ad Epheſios,& adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna: ſacramenrum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto,& in Eccleſia,Si hunc,inquit,locum ſcripturę ψιλῶς, id eſt,nude de coniunctione corporum viri,& vxoris accipere oportebat,quorſum Apoſtolus hęc memorans, & nos ad viã ſpiritualem deducens,allegorice interpr ætaretur,ad Chriſtum,& eccleſiã referens?hæc Methodius,cuius quanta ſit apud veteres patres auctoritas, facile ab ijs,qui eorum libros legunt,cognoſci poteſt. a ſacramento ergo matrimonij nõ excluduntur,qui in ipſo matrimonio,aſſentientibus vxoribus, & continentiam promittentibus, ordinati ſunt. qui ſic deinceps, habent vxores,vt ſint tanquam non habentes, ſicut idem Apoſtolus ait. quod quidem vt in laicis coniugibus liberum eſt, ſi tamen id ex conſenſu fiat:ſic neceſſarium eſt in coniugibus, qui in matrimonio ordinati ſunt. Qui vero ſine vxoribus ſunt ordinati, iure, & merito excluduntur à celebratione ſacramenti matrimonij non propter ſacramentum ipſum, ſed propter vſum matrimonij,quia cum debeant neceſſario ſecundum Apoſtolum,eſſe continentes, facilius ſit eis, vt antea dixi, vitare commiſtionem carnis, non habendo vxorem, quàm vitare habendo, ipſi itaque ſunt, qui ſponte ſua ſe a ſacramento matrimonij excluſerunt propter excellentius ſacramentum ordinis ſacri, cuius Apoſtolicæ legi de continentia parere neceſſe erat. nec enim eſt in carendo difficultas, niſi cum eſt in habendo cupiditas, vt Auguſt. lib. 3. de doctrina Chriſti ait,de vxoribus enim loquebatur. Sic igitur reſponſum ſit ad quæſtionem Heerbrandi, ſimulque expoſitum, idque ſecundum ſcripturam, quomodo, & quando hoc ſacrum genus ſpiritualium hominum (ſic enim iſte irridendo ſacros ordines vocat) cuius eſt proprium ſacramentum tractare; à celebratione ſacramenti matrimonij excludatur, aut non excludatur. Reſpondeamus deinceps de eo,quod à nobis ſumptum,& in nos retorquens,cõ-

Locus epiſt.ad Epheſ. de magno ſacramento in Chriſto, ex interpretatione Greg. Naz. Sixti 3. & Methodij mar.

S. Sixtus 3.

1. Cor. 7.

tra synodum, Tridentinam in suo illo articulo 32. per interrogationẽ argumentari cœpit, inquiens, vt iterum repetam, si matrimonium omnino sacramentum est, cur ab eius celebratione hoc sacrum genus spiritualium hominum, cuius est proprium sacramentũ tractare, excluditur? Esse igitur matrimonium sacramentum. vel ex hoc Pauli loco proxime tractato ex epistola ad Ephesios, intelligi potest. cum enim recitasset Apostolus illa verba, quæ Adam per spiritum Dei dixit, vt veteres patres tradũt, in persona omnium, qui postea ex eo oriundi, matrimonio iungẽdi erãt, quorũ diuina virtus in ijs verbis inest, quę mutuũ consensum cõtrahentiũ significant, Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhęrebit, vxori suæ, & erunt duo in carne vna: subiungit statim Apostolus; sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Quare si hoc ipsum relinquere patrem, & matrem propter hoc, & adhærere vxori suę, & esse duo in carne vna intra ecclesiam, quam Christus secum spirituali coniugio copulauit, sacramentum esse plane affirmat Apostolus, & sic adhærere vxori, & esse duo in carne vna intra ecclesiam, nihil aliud est, quam esse in matrimonio fidelium, ergo matrimonium fidelium est sacramentum. siquidem de matrimonio loquens hic Apostolus, ad matrimonium spirituale Christi, & ecclesiæ tanquam paruum ad magnum illud refert, & cum eo comparat: ita vt coniugium duorum in carne vna sanctum quidem sit in viro, & vxore fidelibus, in Christo autem, & in ecclesia sanctissimum. in illo enim est sanctitas participata: in hoc vero ipsa per se sanctitas, quę est Christus ipse sponsus ecclesię, qui cum anima se vnit, & suum cum ea matrimonium consumat, vniens se secundum carnem, & ossa, & spiritum in maximo illo, & diuinissimo sacramento sanctissimę Eucharistiæ, sicut ipse dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, vt ego in eo. sic enim Christus nutrit, & fouet ecclesiam sponsam: & sic sumus nos membra corporis eius, & de carne eius, & ossibus eius, sicut sanctus Irenæus Paulum secutus in 5. libro contra hæreses interpretatus est. immo sanctus quoq; Methodius in Symposio decem virginum sic plane intellexit, cum eos redarguit, qui Paulũ reprehendebant, quasi non bene ad Christum retulisset ea, quæ de Adæ, atque Euæ coniugio in Genesi dicta erant. Hęc igitur sanctitas matrimonij fidelium, quam in eo Christus ecclesiæ sponsus tanquã in imagine sui cum ecclesia coniugij sanctissimi operatur, magno honore, & reuerentia obseruanda est, sicut idem Apostolus præcepit, cum scribẽs ad Hebręos, ait: honorabile connubium, scilicet sit. explicans vero, quomodo in primis honorandum esset, subiungit statim: & thorus immaculatus. Hęc sanctitas matrimonij Christiani, si modo huic gratiæ nõ desint coniuges ipsi, si inquam, hanc gratiam non extinguant, eos magnopere adiuuat ad castam generationem filiorum, & ad permanendum in fide. & sobrietate, & omni puritate corporis, & spiritus, vt sic salui fiant, vt idem Paulus in epistola ad Timotheum scripsit. Loquens enim de vxoribus, quod ad viros earum similiter pertinet, saluabitur autem, inquit, per filiorum generationem, si permanserint in fide & dilectione, & sanctificatione cum castitate. Hæc igitur gratia sanctitatis, quam, vt dixi, Christus in matrimonio Christianorum operatur, matrimonium ipsum sanctificat, & vt sacramentum sit, efficit. Præterea esse sacramentum matrimonium, intelligi etiam põt

Esse matrimonium sacramẽtũ ex loco Pauli ad Ephes. & ex alijs locis scripturæ.

Irenæus lib. 5. cap. 1.

Vnde existat sanctitas matrimonij fideliũ: & ad quid adiuuet fideles coniuges.

1. Timot. 2.

ex Prouerb. Salomonis cum ait, Domum, & substantiam diuidunt patres filijs : à domino autem aptatur mulier viro. si consensus viri, & mulieris, quo vterque alteri tradit sui corporis potestatem, operatur nexum, & vnitatem duorum in vnam carnem; eiusmodi vero nexus vnitatis coniugalis in ijs, qui secundum fidem Christi contrahunt, operatur virtute Dei, si nihil obstet, gratiam, qua conuenienter, & vt decet, sint coniuges in matrimonio, sequitur, vt sit sacramentum. Etsi enim in matrimonio infidelium à Deo etiam vxor viro aptetur; non tamen sic aptatur, vt in ijs, qui secundum fidem eius fiunt coniuges. hi enim ita aptantur à domino, vt sanctificentur per matrimonium, & saluentur per filiorum generationem, si, vt Apostolus ait, permanserint in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate. Quare, cum matrimonium sanctificet interius, Deo per sensibilia signa consensus mutui duorũ, mystice gratiã sanctificationis operante, sequitur, sacramentum esse. Rursus si verum est in omni matrimonio etiam Iudæorum, quod dominus per Prophetam Malachiam dixit: Dominus testificatus est inter te, & vxorem tuam: ipse enim est, qui per os Adæ dixit in omnibus coniugibus. hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, & quę sequuntur, an non est credendum, immo impium nõ credere, in matrimonio eorum, quibus spiritum suum per fidem in baptismo abunde infudit, ita deum testificari, vt per testificationem eius coniuges fideles in tali matrimonio sanctificentur, & per eum gratiam accipiãt, quam infideles coniuges non accipiunt? erit igitur matrimonium fideliũ, sacramentum. Postremo si Christus præsentia, & miraculo illo mutationis aquæ in vinũ, nuptias honorare voluit, non est credendum, ac multo etiam magis, velle eum honorare, & adiuuare matrimoniũ pręsentia gratiæ suæ, si ij, qui contrahunt per fidẽ eius, apti, & idonei sunt? Præterea si in concubinatu est significatiue aliquid sacramenti, id est aliquid signi rei sacrę, ipsa scilicet coniunctio corporum, quæ licet turpis sit, & illicita, vnionem tamen Christi cum ecclesia in carne significat, & repręsentat: siquidem in huiusmodi quoque coniunctionem illicitam conuenire, quod mystice scriptum est in Genesi, erunt duo in carne vna, Apostolus in episto. ad Cor. cap. 2. interpretatus est, cũ ait, qui adhęret meretrici, vnum corpus efficitur cum ea, Erunt enim, inquit, duo in carne vna, si inquam, in concubinatu est aliquid sacramenti, vt explicatum est, quamuis in eo, excepta hac commistione duorum in carnem vnam, nihil aliud insit, quod coniunctionem Christi, & ecclesiæ in mysterio repręsentet, siquidem non interuenit mutuus consensus mutuæ traditionis corporum perpetuæ, sicut in institutione matrimonij a principio factæ continetur, consequens est, vt in matrimonio legitimo, in quo iste mutuus consensus secundum legem dei vnitatem carnis, per coniugij nexum operatur, non aliquid sacramenti, vt in concubinatu, sed plenum iam sit sacramentum coniunctionis Christi, & ecclesię, qui sunt facti vna caro, & vnus spiritus. quam vnitatem spiritus consensus ille mutuus in matrimonio mystice repręsentat: hinc intelligi potest, vt hoc obiter obseruetur, quod magnus Leo in epist. 95. scripsit, & a Gratiano relatum est 27. q. 2. c. Cum societas, vbi illud, genus nuptiarum damnat, in quibus præter commistionem sexuum, id est excepta commistione carnis, nihil est, aliud, quod sacramentum coniunctionis Christi, & ecclesię habeat, nempe, quia non interuenit consensus

Quid iter matrimonium fidelium, & infidelium intersit

Matth. 2.

Ioan. 2.

Decretũ Leonis de genere nuptiarũ quod damnat, quomodo intelligẽdum sit.

Quid mysticũ sit in concubina.

ille mutuus, qui debebat, cũ ita fuisset a principio societas nuptiarum instituta, vt interuenire deberet. illius enim mutui consensus vim continẽt illa verba, quæ Adã dixit in persona omniũ cõtrahentiũ matrimoniũ, hoc nũc os ex ossibus mei, & caro de carne mea, propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhę rebit vxori suę. in huiusmodi ergo nuptijs, scilicet sine cõsensu cõiugali mutuo, & perpetuo, ac legitimo dicit Pon. Leo non esse matrimoniũ, quia neq; mysterium siue sacramentũ fuit. mysteriũ dixit, nõ aliquid mysterij siue sacramẽti. fuit.n. aliquid sacramẽti, quia cõiunctionem Christi, & ecclesiæ significabant, quatenus facti erant isti vna caro licet turpiter, & illicite. Nec enim nouum est, & inauditum in scriptura sancta, vt aliquid turpiter factum, aliquid sanctum in mysterio significet. Vt beatus Cyrillus in Glaphyris (sic enim vocauit allegoricas suas explanationes, quas in pentateuchum cõposuit) concubitum Iudæ cum meretrice, vt ipse Iudas, existimauit, dicit hoc mysterij siue sacramẽti habuisse, quòd significabat deum laude, & confessione dignum iuxta interpretationem vocabuli Iudæ accessurum aliquando ad Iudęorum synagogam, copulans scilicet secum naturam nostram, ac tradens se illi tãquam virgã virtutis, quod baculus ille Iudę, significabat: & tanquã similitudinẽ atq; imaginẽ dei patris, quod significabat ãnulus, & tãquã speciosum præ filijs hominũ, quod significabat ille torquis. hactenus Cyril. Iã quod iste doct. Tubingen. in schola Lutheri eruditus addit, cũ creatione dei, ac creatura pugnare, qui sacris ordinibus nuptias prohibeat, pugnat ergo etiã Apostolus cũ creatione dei, creatura, & natura, cũ de virginibus consiliũ dat. non .n. põt præceptũ cõtinentię repugnare creationi, & naturę, quin cõsilium quoq; cõtinentiæ eidẽ naturę repugnet. Repugnat itẽ creationi, creaturę & naturę, cũ ait idem Apostolus, solutus es ab vxore, noli quęrere vxorẽ; hoc.n. vt sanctus quoq; Sixtus obseruauit, ad exhortationẽ virginitatis referendũ est: quare nemo, inquit, euidentis sententiæ intellectũ falsa interpretatione corrũpat. & paulo post quasi redarguens eos, qui cũ Tubingẽsi doctore isto, & cum cæteris Lutheranorum magistris tradunt, cum creatione, creatura, & natura pugnare legem continentiæ sacris quidem ordinibus impositam, reliquis vero solutis ac liberis non impositam, sed ad inuitandum eos suasorie, & laudabiliter propositam; subiungit; Et ne quis diceret, quomodo ergo stare poterit mundus? pręuenit in sequentibus dicens pręterit enim figura huius mundi: hoc est dicere, nolite, de eo soliciti esse, qui pręterit: volo vos sine solicitudine esse. debemus, & nos velle, quod Paulus; Qui sine vxore est, solicitus est, quę sunt dei, quomodo placeat deo. Et rursus paulo post, Quomodo, inquit, stabit mundus? quomodo humani generis origo consistet, si procreationis causa non fuerit? satis prouide, & rationabiliter, & prudenter. hoc ergo Christus non vidit quando omnibus voluntate castitatis generaliter maximum præmium promittendo, omnes sine dubio esse tales optauit, nec .n. gratiosus, aut personarum acceptor fuisse credendus est, vt eius pręmij, cuius aliquos esse dignos voluit, non omnes optauerit. Sed forte dum nimio castitatis occupatur amore, mundi, & creaturæ statum oblitus est. O si illo tempore tales, quales nũc sunt, consiliarios habuisset, quid facere putas, credendo vitam suam reformaret? & quod castitati pollicitus est, nubentibus promisisset? O nimia, & intolerabilis humanæ stoliditatis audacia, quæ vsque

Quomodo aliquid turpiter factum, aliquid sanctum in mysterio repræsentet.

Secundum doctrinam doctoris Tubingen. & Magdebur. pugnat Paul. cum creatione Dei, cum creatura, & natura i cõsilio, quod de virginibus dat.

Redarguit S. Sixtus Tubingensem, & eos qui cum eo faciunt.

adeo prorumpis, vt te ſapientiorem deo iudices. & paulo poſt, quæ ſtoliditas eſt, non magis homines ſimpliciter ſeruare quod ſciunt, quam argue re quod neſciunt? deinde, quid tantum de mundo ſolicitus es? vel quomo do te, vt alienũ odiſſe poterit, cuius procurator exiſtis? Eritis, inquit, odio omnibus hominibus propter nomen meum; quibus? mundanis, ni fallor, atque carnalibus, qui nos idcirco odio habent, quia videmur aſpernari, quod diligunt. Et quomodo non diligit mundum, qui mauult pręmium virginitatis amittere, quam mundi ſtatum deperire? Et iterũ paulo poſt ſic dicis, quomodo ſtabit mundus? quaſi æternitatem eius legeris, aut ita à deo conſtitutum ſcias, vt perpetuo perſeuerare poſſit: aut ſi certus es, eum quandoque finiri poſſe, quid de eius ſtabilitate ſolicitus es? hactenus reſponſum ſit, & quidem à grauiſſimo, ac ſanctiſſimo auctore Sixto martyre ijs, qui creationis, & creaturæ mundi, & naturæ aduerſus ſanctum, & diuinum cœlibatum patroni, & defenſores videri volunt.

Defenſio doctrinæ de obſeruatione vniformi paſchali: & quæ eius cauſa, ac neceſſitas: itẽ de obſeruatione vniformi diei dominici: & cur eam Magdeburgenſes non audeant reprehendere. Cap. 17.

SEd reſpondeamus deinceps ad reliquas accuſationes doctrinæ epiſtolarum. & de vniformi, inquit, obſeruatione paſchali Pij epiſt. 1. & Vict. epiſt. 1. Sic hanc etiam legem Apoſtolicam eccleſiæ catholicæ traditã de celebrando ſanctã reſurrectionẽ Domini primo Dominico poſt æquinoctium, & decimam quartam Lunam occurrente, inter traditiones humanas, quas Magdeburgenſes fingunt, & inter laqueos conſcientię, quos ſomniant, & inter commentitios cultus falſi meriti referunt, nulla alia auctoritate, niſi ſua apud ſuos vtentes, quę ſatis eſt apud eos, donec vtrique reſipiſcant, ſi dominus voluerit, à laqueis Diaboli, à quo capti tenentur, ad ipſius voluntatem. Interrogabo ergo vos Magdeburgenſes, vnde didiciſtis, tranſacto æquinoctio, die Dominico poſt decimam quartam lunam proximo, paſcha celebrare? non enim cum Iudæis celebratis. Vnde ergo didiciſtis? aut ſi hunc vobis ritum maiores veſtri tradiderunt, vt ab initio ipſi acceperunt: vos tamen non neceſſarium, vt catholicum, & apoſtolicũ putatis, cur non audetis violare? cur non audetis ſuadere populis, ne paſcha die Dominico poſt 14. Lunam celebrent? cur inquam, niſi quia nõ permittit miſericors dominus, vt tantum inſaniatis? cur vniformitatem (vt vocabulo veſtro vtar) obſeruationis paſchalis damnatis, quam violare tanquam neceſſariam, non audetis? aut cur non creditis, traditam eſſe à ſanctis Apoſtolis hanc vniformitatem, quam tanta religione per vniuerſas Orientis, & Occidentis eccleſias cuſtodiri auditis? & quæ tam neceſſaria ab eccleſia catholica iudicata eſt, vt 318. Patrũ ſynodus Nicena ob Arianam ſectam, & controuerſiam de paſcha habita fuerit? hoc enim teſtatur magnus Athanaſius in epiſtola ad epiſcopos Africanos: & ſubiungit, eo quod Syri, Cilices, & qui in Meſopotamia degunt, nobiſcum diſſentiebãt in temporibus paſchæ, quòd eodem die cum Iudæis celebrabant. Sed gratiæ, inquit, domino noſtro, quia, & de fide, & de ſacro illo feſto in concordiã itum eſt. Sed recitemus de codice vetuſtiſſimo, qui eſt in bibliotheca vaticana, decretũ ipſum de paſcha excerptũ ex actis ſynodi Nicenę a Ioãne cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν patriarcha Conſtantinopolitano, qui Im-

In ijs, quæ Magdeburg. tradũt, nulla alia auctoritate niſi ſua apud ſuos vtuntur.

Magd. & cæteri Luth. tametſi inuiti ritum, tamen non celebrãdi Paſcha Iudæis, vt à maioribus accepe runt nobiſcum tenent.

Cur magiſtri Luth. non audeant ſuadere populis, vt diẽ celebrandi Paſcha mutent, ne exiſtimetur neceſſarius.

Quam neceſſaria iudicata fuerit ab eccleſia catholica vniformis celebratio Paſchæ.

peratore Iustiniano decreta synodorum colligit,& in vnum volumen cõtulit τῆς ἁγίας συνόδου ἐν νικαίᾳ περὶ τοῦ ἁγίου πάσχα. πέπρακται δὲ οὕτως τὰ δόξαντα πᾶσι τοῖς ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ συνελθοῦσιν ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ θεοσεβοῦς καὶ μεγάλου βασιλέως κωνσταντίνου, ὃς οὐ μόνον τοὺς προγεγραμμένους ἐπισκόπους εἰς ταυτὸν ἀγείρας ποιούμενος τῷ ἔθνει ἡμῶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ συμπαρὼν τῇ τούτων ὁμηγύρει συζητεῖ τὰ συμφέροντα τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπειδὴ τοίνυν ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος περὶ τοῦ δεῖν συμφώνως ἄγειν τὸ πάσχα ἅπασαν τὴν ὑπουρανὸν εὑρέθη τὰ τρία μέρη τῆς οἰκουμένης συμφώνως ποιοῦντα ῥωμαίοις καὶ ἀλεξανδρεῦσι, ἓν δὲ κλίμα τῆς ἀνατολῆς ἀμφισβητοῦν, ἔδοξε πάσης ζητήσεως περιαιρεθείσης καὶ ἀντιλογίας οὕτως ἄγειν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἐν τῇ ἀνατολῇ, ὡς ἄγουσι ῥωμαῖοι καὶ ἀλεξανδρεῖς, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, πρὸς τὸ πάντας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν. καὶ ὑπέγραψαν πάντες οἱ τῆς ἀνατολῆς οἱ διαφωνοῦντες πρὸς τοὺς ἄλλους. interpretemur latine propter eos,qui grece ignorant, Ex synodo Nicena de pascha, Sic autẽ acta sunt, quę omnibus placuerũt, qui in sancta synodo conuenerunt temporibus pij in deum,& magni Imperatoris Constantini, qui non solum episcopos superius descriptos in vnum congregauit,vt pacem nostræ genti faciat,sed,& ipse in eorum cœtu pręsens conquirit,quæ ecclesiæ catholicę conducunt. Quia igitur,post quã excussum,& expensum est,oportere, ab vniuersis, qui sub cœlo sunt, vno modo agitari Pascha,inuentæ sunt tres partes orbis,quæ pascha concorditer agunt,vt Romani,& Alexandrini;vna vero Orientis dubitat ,& disceptat,visum est,vt sublata omni quæstione, & controuersia, sic etiam agant fratres,qui in Oriẽte sunt,vt Romani,& Alexandrini,ac cæteri omnes,vt omnes vno die pascha celebrẽt. Et subscripserunt omnes Orientales,qui ab alijs discrepabant. Hactenus ex synodo Nicena,quæ in vniusmodi obseruatione paschali,quam Magdeburgen. in epist. Pij & Victoris damnant,nihil nouum statuit,nisi, vt qui in Oriente discordabant cum reliquis omnibus cuncti orbis, qui iam olim sicut Romani, & Alexandrini pascha agebant,nõ discordarent.congruit cũ hoc decreto epistola eiusdẽ conc. Niceni ad Alex.ecclesiã,& Aegytum in lib.1.Theod. cap.9.An igitur audebunt amplius Magdeburgen. synodo Nicenę contradicere? aut quod statuit,condemnare,aut iam olim ante tempora synodi Nicenę vniformem obseruationem paschalẽ in cunctis cuncti orbis ecclesijs fuisse, negabunt?mirifice itaque congruit hoc decretum synodi Nicenæ cũ epistola Victoris Pont. quam Magdebur.negãt, in qua ad episcopum illius Alexandriæ,quæ in Asia est in Oriente,Theophilum ante synodum Nicænam annis amplius 250. scripserat,vt eodem die pascha agerent,quo Romani agebant. Sed quia idcirco negabatis hanc vniformitatem paschalis obseruationis, quia non credebatis necessariam esse,& libertati euangelij,quam Apostoli prædicarunt,repugnare vobis videbatur, cõsideremus paulisper causam huius vniformitatis, vt ex causa necessitatem intelligatis. Quia enim Iudęi Christum in festo suo paschali captum, crucifixerũt, vt sicut sancti Apostoli in 5. libro Clementis de Constitutionibus Apostolicis interpretati sunt,impleretur scriptura,quę in psal. 73. dicit,Posuerunt signa in medio solemnitatis suę,& non cognouerunt; Debemus, inquiunt,nos eorum interitum,cum isti festum agitant,flere;siquidem,&dominus super ipsis fleuit, quod tempus visitationis non cognouissent. Ob hanc igitur causam sancti Apostoli,vt eis dominus præcepit, nobis tradiderunt, vt trãsacto æquinoctio post 14. Lunam, à qua Iudęi festum suum agitare cœperũt,transactis diebus nostri ieiunij, ac nrĩ fletus pro peccatis nostris,

Decretum synodi Nicenæ de celebratione Paschæ.

Ex causa vniformis celebrationis paschæ intelligitur eius necessitas

Psal. 73.

nostris, & ruina Iudæorum primo die Dominico sequēte, pascha nostrum gloriosum vniformi obseruatione celebraremus; ne vnquam contingeret, vt cum illi in festo suo lætabantur, & vsque in hodiernum diem Iudæi lætātur, nos etiam cum illis in pascha nostro lætaremur. Quæramus ergo nunc à Magdeburgensibus, an hanc causam vniformis obseruationis paschalis ad seruitutē pertinere existiment, an potius ad charitatem, & pietatē, & ecclesiasticę religionis deuotionē? an non decet, vt Leo Magnus ad Episcopos Galliarum, & Hispaniarū scripsit, vt diuinę pacis consortio, sicut vna fide iungimur, ita vna solemnitate feriemur? & ne, vt idem ait, ecclesiastica deuotio aliquo turbetur incerto? Si vniformis obseruatio pascalis, quam damnatis, non est necessaria, vt diuina, & Apostolica, pertinetque, vt dicitis, ad humanæ traditionis seruitutem; ergo humana traditio est, ac minime necessaria, ne cum Iudæis pascha celebremus, quod necesse est, vt euenire possit, si libera est obseruatio. Iudaizemus ergo, & cum Iudęis lętemur. ac rursus, qui cum Iudæis in festo paschæ lętamur, quia iā, vt Paulus Galatis scripsit, vniuersę legis debitores sumus, agnum quoque cum azimis, & reliqua omni cerimonia Mosaica comedamus. O Scribas doctos in regno cœlorum, quàm belle profertis noua, & vetera de thesauro sanctæ scripturę, & paternę traditionis. Nos cum diem solemnitatis paschalis vniformiter obseruamus, non propter ipsum diem, qui solis, ac cœli conuersione conficitur, obseruamus: alioqui ad solis iam, ac cœli, ceu elementorum culturam pertinere hoc videretur, vt, id pertinebat, quod illi Galatę faciebant, obseruantes dies, menses, tempora, & annos, qui illorum conuersione fiunt: sed potius obseruamus propter gloriam dominicę resurrectionis, quę post obseruationem decimęquartæ Lunæ proximo die Dominico propter nostram iustificationem, & salutem facta est. Qui enim de hoc die solemnitatis paschalis propter mysterium resurrectionis Domini, ac salutis nostræ dixit per Prophetam, vt ecclesia catholica secundum traditionem maiorum interpretata est, Hæc dies, quam fecit dominus; exultemus, & lætemur in ea: & rursus in eodem psalmo, Cōstituite dies solemnes in condensis vsq; ad cornu altaris, nonne hunc diē salutis nostrę ad agendas gratias, & exultandum, ac capiendum in eo lętitiam ad Dei gloriam, vniformiter obseruari, iuste, & sancte voluit? Interrogemus adhuc ministros, & superintendentes Lutheranorū, si nos singulis diebus Dominicis memoriam gloriosæ resurrectionis feriando, & diuinis officijs seruiendo, vniformi religione obseruamus, ex quo factum est, vt illum ipsum psalmum 117. quo prophetia resurrectionis, & paschalis solemnitatis continetur, diebus Dominicis omnes ecclesię catholicorum canant; an non oportuit semel singulis annis vnum insignem diem dominicum huius solēnitatis vniformi quoque obseruatione celebrare? vt sicut semel mortuus est Dominus noster, & semel resurrexit, semel quoque passio eius lugendo, & semel resurrectio lętando, celebretur? An, qui dixit, Hęc dies, quam fecit dominus: hoc dixit, vt ab alijs diebus distingueret, quasi non omnes fecerit? aut qui dixit per eundem prophetam de hoc ipso die resurrectionis, Abraham exaltauit, vt videret diem meum, vidit, & gauisus est, significauit ne aliquē diem esse, qui non sit suus, & à se factus? quis hoc dicat? dies enim resurrectionis, quā Abrahā in Isaac iam secundum deliberationem patris mortuo sine interitu, & ad vitam

Leo magnus.

Secundum doctrinam Magd. liberum est iudaizare.

Gal. 5.

Gal. 4.

Prophetia de solemnitate paschali.

Psal. 117.

De vniformi obseruatione diei Domenici

vitam voce Angeli reuocato, tanquam in typo cum ingenti gaudio expressam vidit, vnde illum in parabolam Christi scilicet mortui, & resuscitati, sicut Apostolus ait, accepit, ille, inquam, dies propter singulare beneficium salutis, & consurrectionis nostrę in eo die factę dies Domini, & à Domino factus dicitur. Obseruatio ergo Dominici diei toto anno vniformis per omnes mundi ecclesias, nec ad culturam astrorũ, nec ad superstitionem obseruationis paganicæ dierum, mensium, & annorum, nec ad vmbras Iudaicas, quæ iam præterierunt, pertinet, sed ad pietatem, & religionem, ac gratam memoriam diuinorum beneficiorum, & ad diuinæ misericordiæ recordationem proficit: nec ad traditiones humanas, nec ad seruitutem referri potest. Nisi forte beatum Ioannem superstitiosum, & traditionis humanæ auctorem putatis, quia diem Dominicum obseruauit. non enim dixit in Apocalipsi sua; Vidi in quodam die, sed in Dominico die. diem vero Dominicum appellauit, qui, vt Eusebius Alexandrinus antiquissimus pater, in homilia de die Dominico notauit, ante passionem Domini primus dies appellabatur: postquam vero eo die resurrexit, vocatus est Dominicus. cuius vniformem obseruationem tam necessariam, & tam religiosam idem Dominus esse voluit, vt ne quis aut ignoraret, aut discreparet, voluerit de se Domino diem Dominicum vocari, de quo, vt dixi, prophetice scriptum est: Hæc dies, quam fecit Dominus. Cur igitur vniformis obseruatio paschalis, quæ semel fit per annum, à Magdeburgensibus reprehendit in epist. Pij, & Victoris? aut si hanc, quæ semel fit per annum, reprehendunt; cur vniformem obseruationem diei Dominici, quæ per vniuersum annum octauo quoque die replicatur, reprehendere non audent? credo, lapidationem à populis metuunt. non enim permittit Dominus, vt sic isti pereant, quos adhuc ad pœnitentiam expectat. Sed hic dicere solent isti, se etiam aliquam obseruationem dierum retinere, non tamẽ, quasi in ferijs sit religio: aut quasi fas nõ sit, tunc laborare; sed quia ratio, siue respectus politię, & ordinis, non dierum, habeatur. hæc enim nuper legi in Commentarijs Augustini Marlorati Caluiniani in epist. ad Galatas. Sed respondeant mihi, quęso, Magdeburgenses, pro se, & pro Marlorato, politia ista, quam dicit iste, est ne politia Christiana, cuius respectus habeatur? Si est, & nos hoc quoque dicimus, omnem diem Dominicum obseruari non propter ipsum diem, neque propter ipsius diei veluti elementa, & principia, ex quibus dies existit; fuerit hoc Gentilium, & illorum Galatarum, quos Paulus reprehendit; neque propter vmbras futurorum; Fuerit hoc Iudæorum: sed quia ratio Christianę politię, & ratio ordinis ecclesiastici cultus sic secundum diuinam, & Apostolicam traditionem postulat, vt beneficium salutis nostræ, id est, resurrectionem Domini grata, & pia, ac crebra memoria vno modo pro omnem Dominicũ diem, & quotannis adhuc semel paschali obseruatione solemni, vno item modo, & tempore, ac die celebremus. Vnde Clemens Romanus lib. 7. de Constitut. Apost. quem de politia inscripsit, id est, de vita communi Christiana, omnem Dominicum diem resurrectioni Domini dicatum, obseruare in laudem Dei præcipit: hoc die, qui laborat, non ipsum diem offendit, sed Dominum, cui dicatus est. Vnde idem Eusebius Alexandrinus, cuius paulo ante memini, in eadem homilia περὶ κυριακῆς, id est, de Dominico in eos, qui pauperum operas die Dominico conducere, beneficentię, & ele-

Heb. 11.

Apoc. 1.

Eusebius Alexandri. de die Dominico.

Cur Magdeb. obseruationẽ, vniformẽ Dominici diei nõ audeant reprehendere.

Quid excusare soleant hæretici in obseruatione sua dierum.

Constitutio Apostolica de die Domenico festo.

Eusebius Alexandrinus.

& eleemosinę loco ponebant, qui(inquit)dicant, χάριν δῆθεν εὐποιίας agite adiuuemus hodie pauperes, non intelligentes grauius se peccare. nemo enim qui aliena rapiat, & pauperi impertiat, mercedem accipiet. Sic tu diem dei ne fureris, ne eum pauperi tribuens, mercede careas. Vis paupe rem adiuuare?ne diem dei eripias: sed diem tuum illi prębe. cum tui serui, tuique mercenarij, atque adeo boues tui operas tibi dant, tunc paupe ribus opem feras. Sin autē quiete eos priuaueris, vt eis prębeas, scit deus, cuius sit labor. Ne mandatum dei transeas: ne scripturā audire desinas, ne furto diem Dei tollas: ne quiete Dominici mercenarios, & seruos tuos spolies. hęc Eusebius Hactenus de obseruatione paschali, & de obseruatione item vniformi omnium dierum Dominicorum, quę ad illā vniformem paschalem obseruationem Domini, & sanctorum Apostolorum traditionem pertinet. De obseruatione vero dierum festorum, quibus memorias sanctorum celebramus, similiter non pertinere ad obseruationem dierum, quam Paulus in epistola ad Galatas, & Colossen. prohibet, etsi Lutherani omnes negent, aperte tamen docet scriptura sancta, ecclesia catholica interprete. vt cum Apostolus precipit, inquiens in epist. ad Heb. Mementote pręposito rum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem. Ecclesia enim catholica tā per Orientem, quam per Occidentem vbiq; memoriā sanctorum diebus, quibus ex vita, bonam confessionem confitentes, exie runt, festiue celebrat: an non est hoc meminisse præpositorum nostrorum, & in eorum exitum intueri ad imitandum fidem, & sanctitatem eorum? rursus idem Clemens Romanus lib. 5. de Cōstit. Apostolorum in eorū persona præcipit obseruare dies festos Apostolorum ad celebrandas eorū laudes in Dei nostri cultū. Si quis vero existimet esse hāc κακοπλασίαν, id est, ineptam fictionem quasi non conueniret, vt quidam dicunt, Apostolorum modestiæ, vt dies sibi dicatos festos agitare præciperent, respondeat, quęso, iste, quid, ad modestiā interesse putet, dicere; imitatores mei estote, sicut, & ego Christi, quod Paulus dixit non immodeste, nisi forte hoc etiā negaturus est; an dicere, In diebus exitus nostri celebrate memorias nostras ad laudē Dei, qui nos dedit vobis magistros, in quorū exitum intuentes, fidem nostram imitemini. Sic ergo Apostoli diem exitus sui celebrare iusserunt, vt diē exitus Iacobi fratris Domini, & idē exitus Stephani protomartyris in eodem libro de Constit. Apost. festos agitare iusserunt. Denique sicut Dominus in euangelio Matthęi dixit, Qui recipit vos, me recipit: & qui recipit Prophetā in nomine Prophetę, id est, quia propheta Dei est, mercedem prophetę accipiet: & qui recipit iustū in nomine iusti, id est, quia iustus Dei est, mercedem iusti accipiet, id est, cum propheta, & iusto remunerabitur. Iubet enim, ait Eusebius Alexandrinus, recipere prophetam, & iustum, non solum, vt illis benefaciamus, sed etiam, vt ab illis adiuuemur, pręmiū à Deo ferētes. Similiter ergo qui celebrat, & laudat Martyres, & sanctos in nomine sanctorum, id est, quia sancti Dei sunt, mercedem cum eis accipiet. Sed recitemus quæ idē Eusebius Alexan. in homilia de sanctis colendis, scripsit διὰ τοῦτο οὖν, ἐκέλευσεν ἡμῖν ἐπιτελεῖν τὰς τῶν ἁγίων μνήμας, ἵνα δεξάμενοι τοὺς ὕμνους καὶ ἀκούσαντες τὰ ἐγκώμια δυσωπήσωσι τὸν φιλάνθρωπον θεὸν δέξασθαι χρονίους εὐχὰς ἡμῶν. χρὴ οὖν τοὺς μνήμας ἐπιτελοῦντας τῶν ἁγίων ἐπιτελεῖν αὐτὰς μετὰ πολλῆς εὐλαβείας, ob hāc

igitur

De obseruatione dierum festorum, quibus memoriæ sanctorum secundum scripturā celebrantur.

Heb. 13.

Constitutio Apostolica de diebus festis sanctorum.

1. Cor. 11.

Matth. 10.

Eusebius Alexand. de sanc. colendis.

igitur, inquit, causam præcepit nobis memorias sanctorũ celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus benignũ Deum exorent, vt preces nostras caducas admittat. Oportet ergo, vt qui memorias sanctorum celebramus, multa religione, ac reuerentia eas celebremus. Præcipit deinde inuitare pauperes in eiusmodi diebus ad prandium, καὶ λογίζεσθαι, ὅτι μάρτυρές εἰσιν οἱ ἀριστῶντες, id est, & existimare martyres esse eos, qui prandent. Etenim si qui recipit, inquit, pauperes in nomine Christi, Christum recipit sicut ipse dixit, profecto, qui in nomine martyrum eos ipsos pauperes recipit, martyres recipit; & mercedem cum sanctis habet? sicut idem dominus dixit, qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetę accipiet. Sic sanctus Eusebius Alexan. de sanctis colendis, & orandis sensit, & scripsit ex traditione Apostolica, quam in ecclesia Alexandrina reperit. quæ obseruatio dierũ ad colendos, & celebrandos sanctos vsq; in hodiernũ diem per omnes ecclesias Oriẽtis, & Occidẽtis viget. Fuit aũt hic Eusebius, ne antiquitatem eius Magd. ignorent, ante annos 1300. quẽ Antherus 20. post Petrum Põtifex scribit in epistola sua, translatum fuisse ex parua ciuitate Alexãdriam. vt igitur hunc locũ finiam, si sancti cũ in terra essent, legatione sicut Apost. ait, pro nobis fungebantur, cur non item in cœlo, ac multo etiam magis fungantur? præsertim cum vita cœlestis sanctorum, vt magnus Athanasius ait, tota sit ὕμνος ἄληκτος, ἔρως ἄπαυστος, εὐχὴ ἐπίμονος, id est, perpetua laus, amor sine intermissione, & cõtinua precatio.

Eusebius Alex. de sanctis celebrandis, & orandis.

2. Cor. 5.

De obseruatione dierum ad ieiunandum, & ad legendum in ecclesia scripturas, quomodo sit secundum scripturas; & rursus de obseruatione paschali item secundum scripturam. Cap. 18.

De obseruatione dierum ad ieiunandum.

EST præterea, alia obseruatio dierum ad ieiunandum vitæ Christianæ vtilis, quam Lutherani omnes similiter, vt illam festorum negant. Tradunt enim, ieiunandum quidem esse necessitate corporis castigandi, ne superbiat contra spiritum, sed non secundum regulam, & præceptũ. sic enim ait idem Augusti. Marloratus in Comment. epist. ad Galatas, qui, vt audio, dignum iampridem suo ministerio sortitus est exitum, id est, suspendium. Sed quod sit obseruatio ista dierum ad ieiunandum, nõ ad elementa mundi pertinens, neque ad paganitatem, neque ad Iudaicas vmbras, sed ad regulam, & prȩceptũ vitȩ Christianæ, & catholici ordinis secũdum Christi, & Apostolorum eius traditionem, ipsa etiam ecclesia catholica per omnes mundi partes vbiq; testis, & interpres est, & quidem diuinæ auctoritatis. Quod enim Dominus in euangelio dixit, cum responderet Pharisęis, qui reprehendebant, quod discipuli Domini non ięiunarẽt, vt discipuli Ioannis, Venient dies, cum ablatus fuerit ab illis spõnsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus; quis est nunc præter istos, aut olim fuit prȩter Aerium hæreticum; qui tunc non videret, aut nunc non videat impletum esse in ecclesia catholica? aut quis neget pertinere ad obseruationem dierum secundum regulam, quod Dominus dixit, ieiunabunt in illis diebus? qui enim isti dies sunt, quibus ablatus fuit? nonne quarta feria & sexta? quarta enim factum est principium auferendi eum, siquidem eo die facta est pactio à Iuda cum Iudæis de prodendo Domino, sexta vero crucifixus est, quibus diebus per omnes ecclesias totius Orientis semper ab initio ieiunatum est, & vsque in hodiernũ diem ieiunatur, sicut illis à san-

Matth. 9. Luc. 5.

ctis Apoſtolis traditum eſt. eccleſijs vero Occidentis, vt earum deuotioni magis congruere viſum eſt, ieiunium ſancti Apoſtoli ſexta feria tradiderunt,& pro quarta feria,ſabbato: his enim diebus ſexta, inquam,feria, & ſabbato,quo corpus Domini,poſtquam ſublatus eſt de medio,in ſepulchro iacuit, vniformi obſeruatione ſecundum regulam eccleſiaſticam, quotquot tenera ætas,aut aduerſa valetudo non impedit,ieiunant, id eſt, a carne abſtinent. Hoc enim eſt ieiunium quoddam,vt Ioannes Damaſcenus in libello de ieiunijs ad cometam notauit, quod portionale ieiuniũ dici poteſt, vt Tertullianus in libro contra Pſychicos vocat: ſed recitemus iam, quę ſanctus Epiphanius aduerſus Aerium hęreticum libro tertio,tomo primo Panarij ſcripſit, qui obſeruationem dierum ad ieiunandum negabat,vt intelligant Magdeburgenſes, & reliqui magiſtri Lutheranorum,cuius auctoris hæreſim;& quidem iam olim extinctam reuocare ſtudeant. quid igitur Aerius aduerſus Catholicos aiebat?Iudaicis fabulis,aiebat ille,addicti eſtis,non enim oportet Paſcha celebrare, Paſcha.n. noſtrum immolatus eſt Chriſtus. videamus deinceps,quam breuiter,&vehementer ſanctus Epiphanius, & eum, & iſtos per ſcripturam redarguat. videamus,inquit,eum,qui dixit, Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, an ipſe Paſcha celebret?ſcriptum eſt enim in actis: & feſtinebat,ſi poſſibile eſſet,vt diem Pentecoſtes faceret Hieroſolymis.quam, inquit Epiphanius Pentecoſtem celebrabat,ſi nõ Paſcha celebrabat?Non iudicauit ſanctus Epiphanius, opus eſſe longiore confutatione: vno vulnere confecit aduerſarium. Sed vrgeamus nos pluribus hunc locum: ſi Paulus non acceperat a Domino vllam obſeruationẽ paſchalem, & quidem vniformẽ, quam iſti,vt Iudaicam,tollunt,ergo nec obſeruationẽ Pentecoſtes habebat.niſi forte exiſtimant iſti,feſtinaſſe illum ad Pentecoſtem Iudaicam,vt iam non ſolum ſine vlla neceſſitate,ſed ſtudioſe etiam iudaizaret. Quod ſi obſeruationem nouæ, & euangelicæ Penthecoſtes habebat, hęc vero ex paſchali obſeruatione neceſſario pendet,inde enim,& quidem vniformiter, ac ſecundum regulam quadrageſimus dies aſcenſus in cœlum, & quinquageſimus dies aduentus Spiritus ſancti numeratur: ergo erat etiã Paulo obſeruatio Paſchalis vniformis. Etenim ſi non erat neceſſe,vt eſſet certa,& vniformis apud omnes credentes obſeruatio paſchalis, nec obſeruatio Pentecoſtes,quomodo diceret Lucas, Feſtinabat, ſi fieri poſſet, vt Pentecoſtem Hieroſolymis faceret,id eſt,celebraret? hoc enim ſignificat ἐπιτελεῖν, quo etiam verbo in eodẽ loco vſus eſt s. Epiphanius interpretãs hunc locũ ſcripturæ Act.20. De certa igitur, & rata obſeruatione Pentecoſtes, id eſt, quinquageſimi diei poſt paſchalẽ obſeruationẽ reſurrectionis loquitur Lucas,alioqui non dixiſſet,Feſtinabat,neq;.n. neceſſe fuiſſet Paulo, feſtinare. Et rurſus in epiſt.1.ad Cor. Permanebo, inquit. Epheſi vſque ad Pentecoſtem,quid incertius dici poterat,ſi nõ erat in eccleſia Epheſi neceſſaria certa, & rata obſeruatio Pentecoſtes?Quis ſic loquitur,permanebo vſq; ad Pentecoſtem,ſi obſeruatio Pentecoſtes libera eſt a certo die,ita vt pro voluntate,& nutu,aut tardius,aut citius, hoc aut illo die celebrari poſſit?quod ſi certa,ac pręſcripta erat,igitur obſeruatio quoq; paſchalis,& Epheſi,& Hieroſol.& vbiq; certa, & vniformis eſſe debebat.Quare ſi in epiſt.Pij,& Victoris hanc vniformem obſeruationẽ paſchalem vos Magdeburgenſes damnatis, damnate ſimul eandem obſer-

Magiſtri Lutheranorum hæreſim Aerij renouant contra obſeruationem Paſchæ, & dierum ad ieiunandum.

1. Cor. 5.

Act. 20.

Mad. Paulum faciunt ſine neceſsitate,& ſtudioſe iudaizantem.

1. Cor. 16.

uationem in epiſtola ad Corinth. & in Actibus Apoſtol. immo propter ipſam illam obſeruationem negate has ſcripturas. Illud etiam hic addendum eſt, eſto, feſtinauerit Paulus Hieroſolymam, vt ad locum, & tempus Iudaicę Pentecoſtes occurreret, idque conſulto; & accommodate ad infirmitatem fratrum, qui erant ex gente Iudęorum, eo ſcilicet conſilio, & quidem prudenti, ac ſalutari, quo facilius, ac tutius eoſdem fratres, dies obſeruando, rurſus a dierum obſeruatione poſtea auocaret. vt Timotheum circuncidit, quo circunciſionem auferret: ſacrificia adhibuit, vt ritum ſacrificandi deleret. Sic enim beatus Chryſoſtomus illam Pauli obſeruationem Pentecoſtes accepit in homilia de vi miraculorum ad probandum reſurrectionem Chriſti maiore quàm aſpectus. in qua ita ſententiam ſuam cõcluſit ἴδες συγκατάβασιν θαυμασίαν, ἡμέρας παρατηρεῖ, ἵνα ἀνέλῃ ἡμερῶν παρατήρησιν. περιτομὴν περιτίθησιν ἵνα παύσῃ περιτομήν, θυσίας προσάγει, ἵνα καθέλῃ τὴν παρατήρησιν τῶν θυσιῶν. ait enim idem auctor fuiſſe Apoſtolos more piſcatorum, qui cum ſentiunt, inquit, hamum a piſce deuoratũ, non ſtatim extrahunt. quin potius tandiu remittunt, & ſequuntur, dũ hamus bene infigitur: ſic fit, vt captum piſcem tuto extrahant. Concedamus ergo, ſi ita placet, illam Pauli feſtinationem pertinuiſſe ad hamum ſeruitutis œconomice iniectum: id eſt, referri poſſe ad obſeruationem, in qua hærebant Iudaicæ Pentecoſtes (tametſi ego quidem malim accipere cũ ſancto Epiphanio de noua Pentecoſte noui teſtamenti, cum Spiritus Sanctus Hieroſolymis ſuper Apoſtolos ſpecie linguarum ignearum deſcendit) at illud; Epheſi vſq; ad Pentecoſtem permanere, qui conuenit, ad Pẽtecoſtem Iudaicam referre? cum neq; poſſet extra Hieruſalem ſacrificiũ fieri: neque ſine ſacrificio Iudaica Pentecoſte ſecundum legem Leuitici celebrari? De obſeruatione autem dierum ad ieiunandum, de qua paulo ante diſſerui, videte, quid etiam aduerſus eundem Aerium hæreticũ conſortem veſtrum, cum quo erit pars veſtra, idem ſanctus Epiphanius reſponderit, à quo, inquit, non aſſenſum eſt in omnibus orbis terrarũ regionibus, quod quarta, & ſexta feria ieiunium eſt in Eccleſia definitum, ac præſcriptum? & rurſus idem Epiphanius in Compendio fidei catholicæ, Quarta vero, inquit, & ſexta ieiunium ſtatutum eſt, tradiderũtque Apoſtoli, vt ijs diebus ieiunia fierent, ita ut impleatur dictum hoc: cum ablatus fuerit ſponſus, tunc ieiunabunt in illis diebus, & non vt gratiam & beneficium exhibeamus ei, qui pro nobis paſſus eſt, ieiunium conſtitutum eſt, ſed vt confiteamur ad noſtram ſalutem paſſionem Domini, quam pro nobis ſuſcepit: & vt pro peccatis noſtris, ieiuniorum noſtrorũ habeatur apud Deũ bona ratio. hęc ſanctus Epiphanius. Sed obijciamus nos rurſus iſtis reprehenſoribus, reſpondendi gratia aliam temporum, ac dierum in Eccleſia catholica obſeruationem ad lectionẽ ſanctarũ ſcripturarum accõmodatam. quæ quidem non pertinet ad legem illam ſeruitutis, quæ non poterat iuxta conſcientiam perfectum facere ſeruientem: & quæ non obedientes ſtatim occidebat, ſed pertinet ad legẽ charitatis, quæ omnia refert ad perfectionem animarũ. Etenim ſi quæcunq; ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam, ſicut Apoſtolus ait, ſcripta ſunt, vt per patientiam, & cõſolationem ſcripturarum ſpem habeamus, profecto ratio capiendi vtilitatem ex lectione ſcripturarum, ac ratio in ſcientia myſteriorum proficiendi poſtulabat, vt quia alia myſteria noui teſtamenti alijs

Cogitur Mag. qua ratione negant epiſt. Pii, & Victoris propter obſeruationem paſchalem, eadem negare ſcripturã

1. Cor. 16.

De obſeruatione temporum ad lectionem ſcripturarũ, & vnde profecta ſit ratio alia alio tempore ex ſcriptura ſancta legendi in eccleſia.

temporibus,

temporibus,celebrantur, accommodate ad illa ipsa mysteria lectio scripturarum per anni curriculum destribueretur. Hinc ecclesia Romana celebratura Natalẽ Domini mense Decẽb. cõmodissime incipit a Nouembri legere propheciã Ezech. vtpote qui in ænigmate electri, quod mixtæ naturę est,nec auro, nec argento dissimile, sed veluti ex vtroque, vt ait Theodoretus,temperatum,cuius modi est natura hominis non corpus solum, nec anima, sed vtrunque, & in ænigmate ignis vidit similitudinem gloriæ verbi incarnati; quam vere sancti Apostoli in monte viderunt. vidit etiam in ænigmate quatuor animalium, & rotarum,atque alarum angelos,& eorum in ministrando,atque cognoscendo proprietates,sicut diuinus Dionysius in cœlesti hierarchia cap. vlt. interpretatur;quæ visio angelorum ad mysterium quoque Aduentus Dei in carne pertinebat; sicut scriptum est, quod, nato Christo, subito facta est cum angelo moltitudo militię cœlestis laudantium Deum,& dicentium,Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: & in Matthęo scriptum est; ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei. Accedit huc, quód frequenter hic propheta Ezechiel vocatur in sua prophetia filius hominis, quo admonebatur, ne esset immemor naturę suæ mortalis, qui ad tam excellentem alioqui visionem admitteretur. sic dominus frequenter se in euangelio filium hominis vocabat,vt veritatẽ naturæ suę ab Adam pro sectæ ostenderet,vt ex genealogia,quam Lucas texuit,constat: simulque admoneret, quomodo cum esset alioqui filius Dei, Dignatus tamen est fieri filius hominis. Post Ezechielem legitur Daniel, qui tempus Aduentus Christi ita diligenter notauit,vt annos etiam numeraret. Postea legũtur prophetæ minores,quia omnes prophetæ vno spiritu prædicebant vocationem gentium,quę cœpta est in Aduentu Domini: & quia omnes,vt ait beatus Cyrillus, missi fuerant a Deo tanquam medici,vt populum terroribus,& nimis futurorum malorum curarent. omnes enim pręnunciabant bella, vestitatem vrbium, calamitatem, seruitutem, hostium sæuitiam,ac funesta omnia,sicut scriptum est,Hierusalem Hierusalem,quæ occidis prophetas: & lapidas eos,qui ad te missi sunt. sic Christus missus fuit,vt curaret languores populi,qui erat verus propheta, ac dominus prophetarum, ac tandem occisus est. hęc ratio legendi minores prophetas; ante Aduentum. in Aduentu autem, id est in Decembri vsque ad Natalem Domini legitur Esaias, quod hic propheta plura de Aduentu Domini, & de ijs, quæ in Aduentu suo operatus est, & de vocatione gentium, & frequentius, & copiosius, ac luculentius, & dilucidius, quàm reliqui prophetę,prędixit. In Natali leguntur tres lectiones eiusdẽ Esaię; vna, in qua est illud, Puer natus est nobis, Puer datus est nobis: in altera est prophetia de sancto Ioanne Baptista præcursore Iesu Christi; Ego vox clamantis in deserto: in tertia lectione est illud,ego ipse,qui loquebar,ecce adsum. Lectio Hieremiæ differtur in tempus passionis propter lamentationes. a Dominica post Natalem vsq; ad septuagesimam leguntur epist. Pauli,quia sicut Christus a rebus gestis vocatus est propheti ce, Accelera spolia detrahere; festina prędari;siquidẽ statim vt natus est, antequam per ętatẽ conueniret ei,scire appellare patrem,aut matrem,iuxta prophetiam Esaiæ cepit virtutem Damasci, & spolia Samariæ, id est, conuertit ad se gentes,relicta idololatria,idola enim,in quibus gentes cõ

De lectione Ezechielis,& Danielis,& minorum prophetarum.

Luc. 13.

Esa. 8.

 fidebant

Cur post Natalem vsque ad Septuag. legã. epist. Pauli.

sidebant, vocat Propheta virtutem Damasci, quæ erat metropolis Syrię Idolis deditissimę, quod quidẽ ꝓductũ est ad effectũ in Magis, qui fuerũt ex Arabia, ad quã olim ꝑtinebat Syria, vbi est Damascus. vt Tertu. in Apologetico auctor est, sic inquam, Paulus de tribu Beniamin, secundum prophetiam Iacob lupus fuit rapax, mane comedens prędam, & vespere diuidens spolia: quia cũ esset spirans minarum, & cedis in discipulos domini, ferretque litteras principis sacerdotum Damascum ad synagogas ad capiendum Christianos, & ducendum eos captiuos Hierusalem, de via conuersus est ad fidẽ: & statim cœpit ex lupo fieri pastor, & recẽter renatus Satanam spoliare. accedit huc. quod in epist. ad Rom. quæ legitur prima, statim in ipsa salutatione ortũ domini ex genere Dauid celebrat: & in eadẽ epist. cõmemorat circuncisionem domini ad confirmandas promissiones patrum. Deinde quia cum venit Christus in mundum, etsi abundabat, vt Apost. ait, peccatũ, omnes enim declinauerant, & omnis caro corruperat viam suã; siquidem vbiq; dæmones colebantur, Dominus tamen memor pacti sui, quod in diebus Noe fecerat, noluit delere terrã, sicut per Esaiã ꝓmisit inquiẽs, sicut in diebus Noe istud mihi est, sic iuraui, vt nõ irascar tibi. non. n. venit Christus, vt iudicaret mũdũ, sed vt saluaret, quin potius voluit nos alio modo mirabili liberare à peccati, diaboli, ac mortis seruitute, in quam propter peccatum Adę ventum erat, qua tenebamur vincti, cuius typus, ac figura fuerat illa seruitus Babylonica 60. annorum, liberare, inquã, per sacrificium, & oblationẽ corporis sui, idcirco valde opportune post Natalem Domini a Septugesima incipit ecclesia legere Genesim in qua scriptum est de peccato primi parentis, in quo omnes peccauerũt: & quemadmodum omnis caro corruperat viam suam, & de Noe seruato; & de sacrificio eius, de pacto Dei, de vocatione Abrahæ, & iustificatione eius ex fide obedientiæ ad immolandum filium suum. In octaua Paschæ vsque ad octauam Pentecostes leguntur acta Apost. Apocalypsis, & epistolæ Canonicæ. cur vero acta legantur, vt de his prius dicamus, rõem reddit beatus Chrysostomus. Quærit enim in homilia, quam de ea re scripsit, cur miracula Apostolorum, quæ in eorum actis conscripta sunt, non post Pentecostem, cum illa facta sunt, in ecclesia legamus, sicut de cruce (inquit) legimus in die crucis; quin potius acta legimus statim post passionẽ? Quod vero obseruatio ista temporis ad legendum acta in ecclesia, neque Iudaica sit, neque noua, sed potius à sanctis Apostolis tradita, testis est idẽ Chrysostomus: sic enim ait, videamus deinceps, cur acta Apostolorum tẽpore Pentecostes legantur. Deinde subiungit causam, cur hoc quærat, ἵνα ὅταν ἴδητε καιρῶν παρατήρησιν ἐγκειμένην, μὴ νομίσητε πολλὴν ἂν νοσεῖν ἰουδαϊσμὸν τοὺς ἀποστόλους. scilicet hæc est causa quæstionis positæ, vt cum videritis, inquit impositam nobis temporis obseruationem, ne existimetis, vitium Iudaicæ obseruationis Apostolos cepisse. Interpretemur ergo latine, quę idem beatus Chrysostomus in homilia, quã diximus, scripsit, vt rationem huius obseruationis explicaret. Post passionem, inquit, continuo resurrectionem prædicamus: resurrectionis vero fidem potissimum Apostolorum faciunt miracula. idcirco patres, vt statim post crucẽ acta legerẽtur statuerunt: vt, scilicet continuo post passionẽ, resurrectionẽ ostendamus. vt si oculis suscitatũ non vidisti, oculis fidei videas: si his, inquã, oculis nõ vidisti, at illis miraculis videas. Quod vero facere in nomine illius miracula

Gen. 49.

Act. 9.

Rom. 15.

Cur a Septuagesima leg. ex Gen. in eccle.

Esa. 4.

Cur in Octaua Paschæ vsque ad octa. Pent. leguntur Acta Apost. Apoc. & epist. Cano.

Chrysost. de tẽpore lect. Act. Apostolorum.

Quod fieri miracula in nomine Iesu Christi post resurrect. maius argumẽtum erat resurrectionis, quã si omnib. post resurrectionẽ apparuisset.

cula manifestius resurrectionis argumentum esset, quam si omnibus hominibus suscitatus apparuisset, vel ex eo perspici potest, quòd si aspectus fidem resurrectionis facturus fuisset, non recusasset, omnibus post resurrectionem apparere. quòd nihil tamen aspectus profuisset, facile intelligi potest ex Lazaro. Hunc enim cum iam quatuor diebus mortuum, tabefactum, & putrescentem, ac ligatum ad vitam reuocasset, & ante omniũ oculos viuum statuisset, non solum non persuasit illis, suscitatum esse, sed potius irritauit eos, ita vt voluerint illum occidere. Alterum itaq; suscitauit, & non crediderunt; se vero ipse si suscitasset, & omnibus apparuisset, an non rursus furore in eum perciti essent? Quare, vt eos illa insania, & furore liberaret, latebat: sed qui se ab eorum aspectu subducebat, per miraculorum effectus se eis ostendebat. Siquidem audire Petrum, cũ aiebat, in nomine Iesu Christi surge, & ambula, non minus valebat ad probandũ resurrexisse, quàm videre eum suscitatum. quod vel inde etiam probari potest, quòd surrexit quidem Christus, ostenditq; se discipulis, inuentus tamen est, qui eis non crederet Thomas. Opusq; fuit, vt in fixuras clauorũ manus mitteret: & latus tentaret. Quòd si discipulus triennio cum Christo versatus, quo cum pransus fuerat, cuius miracula viderat, cuius verba audierat, quem suscitatum aspexerat, non prius tamẽ surrexisse credidit, quàm vulnera eius cerneret, quomodo orbis credidisset? Hęc Chrysost. & reliqua in hanc sententiam, quę prætermitto, ne longius fiat. Hactenus de obseruatione temporis ad lectionem Actorum in ecclesia, & quæ eius ratio, & quàm sit vetusta. Post acta legitur Apocalypsis, quòd, vt acta propter miracula Apostolorum, quæ in eis narrantur, ad probandam Christi resurrectionem maxime valent, sic Apocalypsis, id est, reuelatiõ Ioanni facta, testis est resurrectionis Christi certissimus. Ipse enim Ioannes testimonium perhibet, se vidisse, & audisse dicentem, noli timere, ego sum primus, & nouissimus, & viuus, & fui mortuus: & ecce sum viuens in sęcula sęculorum. Post Apocalypsim leguntur epistolæ catholicæ; quia tria hęc miracula, reuelationes, ac doctrina maximam vim habent ad probandam resurrectionem. nec enim nisi resurrexisset, in nomine eius sancti Apostoli miracula fecissent: neque reuelationes Ioannes vidisset: neque doctrinam de Christo, & mysterijs eius tradidissent. Ab Octaua Pentecostes vsque ad Calen. Augu. legitur ex libris Reg. & Paralip. tum quia sancti Apostoli, postquam per Aduentum sancti Spiritus induerunt virtutem ex alto, armis spiritualibus tecti, ad bella spiritualia profecti sunt, quorum figuræ erãt illa regum Iuda, & Israel bella; omnia enim sicut Apostolus ait, in figura contingebant illis: tum, quia nihil æque fortes animos in eiusmodi bellis spiritualibus facit, vt fides resurrectionis Christi per hanc .n. scimus, quòd qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit. vnde fit, vt facile propter Christum vitam contemnamus. Deinde, quia qui passiones in huiusmodi bellis, ac pugnis vincunt, ij sunt, qui expulsis vitijs, virtutes comparant, idcirco post lectionem ex libris Regum, & Paral. sequitur a prima Dominica Aug. vsque ad Cal. Septemb. lectio ex libris Prouer. Ecclesiaste, Sap. Ecclesiastico, qui panaretos a beato Hierony. dictus est, id est, de omni virtute liber, cuiusmodi sunt superiores libri Salomonis. Præterea, quia vt simus perfecti, & integri, in nullo deficientes, præcipit beatus Iacobus, vt patientia opus perfectum habeat, ob hanc causam cõ-

De electione Apocalypsis, & epistolarũ catholicarum in ecclesia.

Cur post octa. Pent. legatur in eccle. ex lib. Reg. & Paral.

1. Cor. 10.

2. Cor. 4.

De lectione Prouer. Eccle. Sap. & Ecclesiastici.

Iacob. 1.

 mode

De lectione ex libris Macchabæorum.

mode adhibetur a Dominica prima Septemb. vsque ad Cal. Octob. lectio Iob, Tobiæ, Esther, & Esdræ; quòd in his libris exempla perpessionis malorum, & tolerantiæ, ac diuinæ tandem opis, & liberarionis contineātur. Denique quia vniuersa scripturę sanctæ lectio eo demum spectat, vt ab ea docti, & exemplis patientiæ ab eadem instructi, ac spe futurę vitę fulti, parati simus ad repugnandum peccato vsque ad sanguinem, si opus sit, idcirco extrema lectio scripturæ sanctæ a Cal. Octobris vsque ad Cal. Nouēb. ex libris Macchabæorum sumitur; quòd in his libris ingentia illa pericula narrentur, quibus se Hebręi pro legibus patrijs obiecerunt: ac mors septem fratrum, & matris, quam fortissimis animis, ne legem Dei violarent, sustinuerunt. Hactenus de obseruatione temporum ad lectionem scripturarum in ecclesia. quam quidem obseruationem cum prisca ecclesiarum consuetudo defendat, & ratio ei patrocinetur, satis eorum impiam temeritatem redarguit, qui omnem dierum, ac temporum obseruationem tāquam ad seruitutem veteris legis pertinentē ex ecclesia eijciunt; vt Magdeburgen. facere conantur. Hactenus de obseruatione paschali, & de aliorum dierū, ad ieiunia, & lectiones scripturarū in ecclesia obseruationē.

Responsio ad accusationem epistolæ Aniceti; de radendo caput Clericis in modum sphæræ: & de propria ratione tonsuræ: & quòd tonsura non pertineat ad traditionem hominum, quam Apostolus in epistola ad Coloss. damnat; sed ad traditionem hominum secundum Christum, quam probat. Et de exemplis traditionis hominum, quam damnat. & inter multiplices rationes, & Theorias tonsuræ Christianorum, quæ sit propria ratio eius in Clericis. Cap. 19.

ACcusant postremo Magdeburgenses in epist. Aniceti, quod iubeat Clericis radere caput in modum sphęræ. Hac enim accusatione existimarunt posse auctoritatem detrahere toti epistolę, in qua de ordinatione episcoporum continetur, & de Patriarchis constitutis à sanctis Apostolis, & de episcoporum iudicijs secundum traditionem Apostolicā Romano Pontifici reseruatis, quæ quo sunt grauiora, quam illud de tonsione capitis, tanto sunt istis odiosiora. Sed videamus paulisper, quid isti de tonsura capitis Clericorum obijciant, & quid Pontifex Anicetus statuat: ac causam cum causa conferamus, si forte errorem agnoscant. hanc enim cōstitutionem Magdeburgenses ad traditiones humanas, & ad corruptionem doctrinæ de libertate Christiana, & ad laqueos conscientiæ pertinere dicunt, ad quod caput multa, ad quæ iam suis locis responsum est, similiter retulerunt: vt hoc deinceps, ad quod ordine respondemus, referunt. ac primū quidē illud reprehensores istos meminisse hic oportebat, quod beatus Aug. lib. 2. de doctrina Christiana scripsit, cōmoda, & necessaria hominū cū hominibus instituta esse, quæcunq; in habitu, & cultu corporis ad sexus, vel honores discernendos differentia placuit. Quare qui hoc de raso capite Clericorū reprehenderūt, si rationi locū dedissent, hoc docere debebant, neq; cōmodum esse, neque cessarium ad discernendum eorum honorem, & gradum a laicis: quod cum non fecerint, quia neque potuerunt, satis hoc eos calumnię conuincit. sed recitemus, quæ Pōtifex Anicetus ad episcopos Galliæ scripsit. Prohibete, inquit, fratres, per vniuersas regionum vestrarum ecclesias, vt Clerici, qui laicis, & simplicibus virtutis, honestatis, pudicitiæ, & grauitatis exemplar esse debent, ac

se ipsos tanquam signum purioris vitę, rudioribus ad imitationem prudē ter exhibere, iuxta Apostolum, comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphæræ radant. deinde subiungit causam, quia sicut, inquit, discreti debent esse in cōuersatione, ita, & in tonsura, & omni habitu discreti debent apparere. postea subiungit, hæc vobis, fratres, vt petistis, custodienda mittimus, & custodire præcipimus. Hactenus Anicetus. Intellexerant ergo episcopi Galliæ iam inde a principio, quam esset necessarium, quo clerici omnes honestius, & innocentius viuerent, essentque (quod maxime episcopis, ac presbyteris conuenit) exemplum fideliū, sicut Apostolus ad Timotheum scripsit, in conuersatione, in cahritate, in fide, in castitate, quam necessarium, inquam, esset, vt habitu a laicis discreti essent, id est, vt esset talis vniuersus habitus, qui clericos Deo proprie dedicatos & ministerio eius adscriptos deceret, quo semper, & omni loco admonerentur, vt sicut eorum cultus, & habitus differt a cultu laicorum, qui negotijs, & curis huius mundi implicantur. & cogitant, quę mundi sunt, quomodo placeant vxoribus; sic quoque vita, & conuersatio clericorum non esset qualis sæcularium, sed multo religiosior, & honestior, vt ministros sanctæ ecclesiæ deceat. Cum igitur non nutrire comam omnibus etiam laicis, conueniat secundum Apostolum, ipsa etiam natura docente, turpe esse nutrire comam (quod enim in lege, quę velamen habebat, quousque veniret Christus finis legis, & summa omnis voti, Nazarę i comam sine ignominia iussu Dei nutriebant, donec compleretur votum, vmbra erat futurorum) consentaneum rationi fuit, & diuine institutum, vt reuelata veritate per euangelium clerici non solum non nutrirent comam, quod laicorum quoque est, vt dixi, sed paulum etiam in summa parte capitis raderent, vt pote supra gradum laicorum positi; ita vt non solum orent aperto capite, quod laici quoque secundum Apostolum facerę debent, sed etiā aliquantulum raso, qnod quidem nec in alia parte capitis, nec alia forma decentius, & aptius fieri potuit, quam in modum sphæræ. Etęnim si vir secundum Apostolum, non debet velare caput suum, quia, inquit, imago, & gloria Dei est, & eadem ratione non debet nutrire comam, quia nutrire comam est, quoddam velare, cum debeat clericus propter gratiam, quæ data est illi per impositionē manus, studere, vt sit magis expressa imago, & maior gloria Dei, id est, vt sit illi magis subiectus, hoc enim pertinet ad gloriam Dei, vt hoc loco Photius Constantinopolitanus in scholijs Pauli interpretatus est, nihil ergo neque rationi, neque naturæ, neq; scripturæ accommodatius, neqne congruentius institui potuit, quam, vt clerici non solum non nutrirent comam, quod laicis quoque prohibitū est, sed insuper modicum etiam capitis in summo, decora rotunditate raderent ad recordationem maioris subiectionis, quam Deo pro dignatione maioris gradns debent. vt iam quod significat impositio manus, per quā datur gratia hierarchice ordinatis, significat enim, vt tradit diuinus Dionysius, esse eos specialiter sub manu Dei protegente, a qua donum acceperunt, & cui subiecti in omni ministerio ecclesiastico, & omni actione tā quam duci esse debent, hoc, inquā, ipsum significet illa tonsura parua rotunda in vertice capitis, vbi manus imponuntur in ordinatione. sic etiam Nicena synodus secunda intellexisse videtur, cum capite 14. prohibuit, ne essent in ecclesia lectores, qui sine impositione manus tonsuram haberent

Timo. 4.

Quid coma Nazareorum significaret.

Que ratio radēdi caput clericis in summa parte capitis in modū sphæræ conueniens naturæ, scripturæ, & rationi.

Photius Constant.

Diony. Areop.

Nicena Syn. 2.

Tonsura index impositionis manus secundum synodum Nic. 2.

rent, quasi esset tonsura index impositionis manus, vt in quo nō esset impositio manus, tonsura esse non posset. sed reuertamur ad Paulum, & videamus postquam præcepit viris non nutrire comam, & orare in ecclesia aperto capite, & mulieribus velato, quid ad persuadendum subiunxerit. Si quis est, inquit, contentiosus, nos talem consuetudinem non habemus nec ecclesię Dei: satis valida, inquit Theodoretus, ratio ad permouēdos, ac flectendos etiam pugnacissimos, & contentionis studiosissimos, ait.n. non solum sibi hoc videri, sed omnibus ecclesijs Dei. Idem nos nunc exemplo Pauli vobis Magdebur. & cæteris omnibus Lutheranis respondemus, si pergitis contentiosi esse, & huiusmodi tonsuras clericorum tollere, & improbare, nos talem consuetudinem nō habemus, ne ecclesię Dei. Lustrate ecclesias Hispaniarum, & Galliarum, immo totius Occidentis, ac vestræ etiā nationis, quas hodie in Germania catholici habent tali clericorum habitu, & tonsura, quali eas ipsas ecclesias Patres, ac maiores vestri, a quorum fide recessistis, habuerunt. An si leuis fuisset, ac non potius grauissima hęc ratio consuetudinis ecclesiarum, eam Apostolus spiritum Dei habens, ad retundendam contradicentium pertinaciam de coma viris non nutrienda, produxisset? quęro, vnde Galli consuetudinem acceperūt, quā hodie in radenda summa parte capitis in modum sphæræ omnes, qui impositionem manus in ordinatione acceperunt, religiose, & ecclesiastice seruant? vnde, inquam, nisi a sancto Aniceto martyre, & Pontifice, cuius epistola vsque in hodiernum diem seruata est? in quam quidem tunc fortassis aliquid ad obijciendum habere videremini, si quod in ea sanctus Pōtifex Episcopis Galliæ scripsit, & iussit de distinguendo habitu clericorū a laicis, sicut ijdem Episcopi, vt ex ipsa epistola perspici potest, petierāt, & de radendo insuper caput in modum sphæræ vsque in hodiernum diē non omnes summa religione seruarent. Quod si hanc constitutionem cū ratione alioqui, & natura, ac scriptura, vt docui, congruentem; quia tamē non sit in scriptura sancta, reijcitis, & vbi scriptum sit, vt radatur caput, quęritis, ego vicissim quęro, vbi scriptū sit, vt non radatur: sic.n. antiquissimus auctor, & acerrimus traditionum defensor Tertullianus in libro de corona militis ab ijs, qui quærebant, vbi scriptum esset, vt non coronemur more Gentilium, quę erat quoq; Apostolica traditio, rursus item quęrit, vbi scriptum sit, vt coronemur? expostulantes enim, inquit, scripturę patrocinium in parte diuersa, pręiudicant suę quoque parti scripturę patrociniū adesse debere. Nā si ideo dicetur, coronari licere, aut in hac quæstione licere non radi clericos, quia scriptura non prohibeat, æque, inquit, retorquebitur, ideo coronari nō licere, & in nostra quęstione, licere radi, quia scriptura non iubeat coronari, sicut neque iubet non radi. Quid, inquit, faciet disciplina? an vtrunque reijciet, quasi neutrum præceptum sit? sed, quod non prohibetur, vltro permissum est: immo prohibetur, quod non vltro est permissum. & quandiu per hanc lineam serram reciprocabimus, habentes obseruationem inueteratam, quę pręueniendo statum fecit? hāc si nulla scriptura determinauit, certe consuetudo corroborauit, quę sine dubio de traditione manauit. quomodo enim vsurpari quid potest, si traditum prius non est? etiam in traditionis obtentu exigenda est, inquis, auctoritas scripta. ergo quęramus, an, & traditio non scripta, non debeat recipi? plane negabimus recipiendam, si nulla exempla pręiudicent aliarū obserua-

1. Cor. 11.

Theodoretus.

Quid respondendum sit secundum apost. Magde. si pergant tonsuras clericorum improbare.

obſeruationum, quę ſine vllius ſcripturę inſtrumento ſolius traditionis titulo exinde conſuetudinis patrocinio vindicamus. Hæc eruditiſſimus, & acutiſſimus Tertullianus, quibus vt illos in corona militis refutanda reuicit, ſic nos duobus verbis mutatis, in tonſura clerici defendenda iſtos reuincimus. Præterea dicite mihi, cum Paulus ſcripſit Tito, vt corrigeret, quæ deeſſent, & conſtitueret presbyteros per ciuitates, ſi, nō permittebat, vt vllas conſtitutiones quamuis vtiles, & ſanctas ſanciret, neque conſuetudinem vllam licet ſanctam, & commodam introduceret, niſi, quę in ſcriptura oſtendi poſſet, cur non dixit, reliquiſſe illum, vt quæ iam conſtituta eſſent, & correcta, ſeruari faceret; ſed potius dixit, reliquiſſe illum, vt ſi quę deeſſent pręter correcta, & iam conſtituta, illa inſuper corrigeret, hoc enim ſignificat præpoſitio in hoc verbo ἐπιδιορθῶν, ſicut in verbo ἐπιδιαιρεῖσθαι ſignificat præter diuiſionem factam inſuper diuidere, vt Apollonius Grammaticus notauit. Si quæcunque opus erant, in illa ipſa ad Titum epiſtola ſcribebat, cur ait nunc, vt quę deſunt, corrigas? an non ſatis aperte ſignificat, non omnia a ſe conſtituta eſſe, quæcunque Cretenſibus opus eſſe poterant? nec enim, vt ait ſanctus Epiphanius libro tertio tomi primi contra hæreſes, ſcribens aduerſus Aeriū, omnia ſtatim Apoſtoli conſtituere potuerunt. Igitur cum Apoſtolus Tito pręcipiebat, vt quæ deeſſent ſiue laicis, ſiue clericis ad viuendum, vt decebat, ea conſtitutionibus, & regulis corrigeret, ſiue ad cultum, & habitum, ſiue ad aliud quid pertinerent, an laqueos conſcientijs inijcere, & libertatem Chriſtianam corrumpere pręcipiebat? aut quomodo corrigi poterant niſi nouis Conſtitutionibus? quas vos inuidioſo verbo traditiones humanas vocare ſoletis, vt dum ſic vocatis, tales eſſe credant ij, quos decipitis, quales erant, quas Paulus Apoſtolus in epiſtola ad Coloſſen. eodem verbo exprobat pſeudoapoſtolis, cum ait, Videte, ne quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam ſecundum traditionem hominum, ſecundum elementa huius mundi, & non ſecundum Chriſtum. De philoſophia enim inani fallacia permixta loquitur Apoſtolus, qualis erat illa multorum Gentilium philoſophorum, de quibus Clemens Alexan. doctiſſimus auctor in ſexto libro Stromatum, Alia, inquit, ſuffurati ſunt ex noſtris: alia male audierunt: in alijs autem aliqua quidem dixerunt, imitantes; ſed ea non reddiderunt perfecta: alia quidem humana coniectura, & ratione, in quibus etiam labuntur. hactenus Clemens. De huius modi, ergo hominum traditione, & doctrina fallaci loquebatur Apoſtolus, qualis erat eorum, qui, vt ex ijs, quæ paulo poſt dicit Apoſtolus, intelligi poteſt, ex natura, ac proprietatibus eorum, quæ lege Moyſis interdicta erant, ne ederentur, docebant eſſe adhuc in nouo teſtamento ab eis abſtinendum, vt ſue, verbi gratia, quia ſus, vt beatus Polycarpus in epiſtola ad Philippenſes ſcripſit, cum veſcitur, non agnoſcit Dominum: cum autem eſurit, tunc grunitu vocat Dominum: & rurſum, ſi accipiat aliquid ad veſcendum, iterum grunitum ſiſtit. eſt quidem hæc natura ſuis, fatemur, falſum tamen eſt, vetare Moyſem ſuilla veſci propter hanc proprietatem veram, quæ ex natura ſuis exiſtit; quę ſic eſt ex elementorum concretione cōpoſita, ac temperata. immo in ſpiritu locutus eſt Moyſes ſicut idē Policarpus in eadem epiſtola ait: iuſſitq; nō veſci ſue, id eſt, non adhęrere ijs, qui inſtar ſuum tantiſper dum voluptatibus per-

Ad Tit. 1.

Appollonius Gramma.

Epiphanius.

Coloſſ. 2.

Clemēs Alex.

Cuius modi ſit traditio hominū quā apoſt. in epiſt. ad Coloſſ. cōdemnat

Policarpus ad Philip.

Xxx fruuntur

fruuntur, domini sui tanquã ingrati immemores sunt: cũ vero egent, tunc Deũ agnoscunt. Ipsa vero carne suilla vesci Moyses secundum litterã Iudæis prohibuit propter duritiam eorum, & vmbram futurorum, quæ vmbra cum iam præterierit, necesse est, vt simul lex illa de non vescendo de sita sit. similis ratio est in alijs cibis prohibitis, vt sepia, murena, polypo, quorum natura, ac proprietas est, vt idem Polycarpus notauit, non quidem natare, vt alij pisces natant, sed potius in ipso fundo tenebricoso, & in terra habitare. verum non propter hanc naturam, vt illi falso philosophabantur, Moyses eis vesci prohibebat, quasi nunc propter eandem causam abstinendum esset, siquidem eorum natura non sit mutata, quin potius in spiritu prohibere voluit semper, cũ ijs versari, qui ad profundum impietatis instar illorum piscium descendissent. reuera autẽ ab illorum esu, tanquam ab immundis Iudæos tunc propter eorum duritiam arcebat; vt sicut ait Clemens in sexto libro de constitutionibus Apostolorum, dum eiusmodi obseruationum vinculis in cibis scilicet, & potibus, ac varijs baptismatibus, vt Apostolus ait, & alijs huiusmodi alligati tenebantur, & supplicijs propter transgresiones eorum erant obnoxij, Dei, qui eiusmodi vincula iniecisset, recordarentur, quousque veniret liberator, qui est Christus Saluator noster, qui nos a maledicto legis soluit, & legem impleuit, & illis iudicialibus, ac ritualibus partim sublatis, partim mutatis, legem naturalem non sustulit, sed confirmauit. Erant ergo illa vetera futurorum vmbra, id est, vmbra Christi liberatoris, & vmbra eorum, quæ ad legem libertatis pertinent. Quod ergo Apostolus dixit, Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi huius; & paulo post, interiectis paucis, Nemo, inquit, vos iudicet in potu, & neomenia & cętera; clare iam docuit ista esse, in quibus quidam falso philosophari volebant; quasi propter causas aliquas, & proprietates naturales ea essent obseruanda. sed dicite mihi Magdeburgenses, qui eiusmodi traditionem hominum sustulit, & damnauit, quam Apostolus vocat traditionẽ hominum per philosophiam secũdum inanem fallaciã, & elementa mundi, & non secundum Christum, an non clare reliquit, & probauit traditionem hominum secundum Christum? quorsum enim dixisset, secundum traditionem hominum, & non secundum Christum, si nullę esse poterant traditiones hominum non secundum elementa mundi, sed secundum Christum? Igitur qui tonsuram clericorum, tanquam traditionem hominum accusant, doceant hanc traditionem hominum non esse secundum Christum; aut si ipsi docere non possunt, cedant nobis, qui docemus esse eam secundum Apostolum, qui spiritum Christi habebat. In Pauli enim locum de coma non nutrienda viris intuens Anicetus, scripsit ad episcopos Gallię, vt clerici, iuxta Paulum, comam nõ nutrirent: & desuper caput in modum sphærę raderent. Quare si scribit pater Augustinus in epistola ad Cassulanum loquens de varijs ritibus ecclesiasticis, in ijs rebus, de quibus nihil statuit scriptura diuina, morẽ populi, vel statuta maiorum pro lege tenenda esse, quid illum de sphęrica tonsura clericorum in summa parte capitis, dicturũ fuisse putatis, cuius est omniũ ecclesiarum totius mundi consuetudo, & statutum Apostolici Pont. tum etiam aliquid in scriptura, affine, & cognatum de non nutrienda coma?

Clemens Ro.

Quæ causa tã multiplicium obseruationũ de cibis, & potibus, & alijs huiusmodi in vetere lege ex Apost. constitutione.

Coloss. 2.

Quòd traditionem hominum secundũ Christum probet Apostolũ.

Augustinus ad Cassulanum.

beatus quoq; Basilius in regulis breuioribus cap. 1. in ijs, quę in sacris literis non sunt scripta, necesse esse ait, alijs subijci propter Deum. Quod si Apostolus præcepit, inquiens: subiecti inuicem estote, in timore, quanto magis subiectos nos esse oportet ecclesiasticæ consuetudini omnium ecclesiarum? quod quidem satis docuit Apostolus, cum contentiosis, & non obedientibus, in ritu virorum de non nutrienda coma, & mulierum de velando capite auctoritatem consuetudinis Ecclesiarum Dei obiecit, nos, inquiens, talem consuetudinem non habemus, nec ecclesię Dei. Illud pręterea aduertendum est, quod Anicetus pontifex per epistolam ad episcopos Gallię, ipsis & eorum clericis præcepit, non hoc eum statuisse primum, facile iudicari posse ex reliquis ecclesijs tum Orientis, tum Occidentis. siquidem vbique terrarum clerici summum capitis sphęrice, id est rotunde radant, quod ex Apostolica traditione profectum fuisse, non potuit ignorare pontifex Anicetus, qui Polycarpum beati Ioannis euangelistæ discipulum Romę vidit. Esse autem hanc traditionem Apostolicam testati sunt ante nongentos annos sanctus Isidorus Hispalensis, & eum secutus Rabanus Maurus, auctor sui sęculi eruditissimus; item Ceolfridus Abbas in epistola ad Naitanum regem Pictauorum in Britannia, quæ est in quinto libro historiæ Anglicæ venerabilis Bedæ. ex Græcis vero Germanus Constantinopolitanus in libro de mysterijs sacris. Quod vero alij aliam rationem huius Apostolicæ traditionis, & ecclesiasticæ consuetudinis in huiusmodi tonsura clericorum, quam vulgo coronam vocant, attulerint, nihil refert eiusdem mysterij varias, & multiplices theorias esse, ex quibus illas semper anteponendas esse iudico, quæ cum ratione, cum natura, & cum scriptura magis consentiunt: in quo quid mihi videretur, dixi supra. Neque vero, quia rationes traditionis huius attuli, quas assequi potui, si nullam assequi potuissem, idcirco minus firma traditio esset. sic enim idem Tertullianus in eodem libro de corona militis, de quo paulo ante memini, scripsit; Porro cum quæritur, cur quid obseruetur, obseruari interim constat. Ergo neque nullum, nec incertum videri potest delictum, quod committitur in obseruationem suo iam nomine vindicandam, & satis autoratam consensus patrocinio; plane: sic tamen vt ratio quærenda sit, sed salua obseruatione, nec in destructionem eius, & sed in ædificationem potius, quo magis obserues, cum fueris etiam de ratione securus. Conuenit præterea cum theoria, & ratione, quam attuli, vt hoc quoque addam, nomen ipsum Papalitrę, quo hodie in ecclesijs Orientis vulgo tonsuram clericorū vocari audio, quia episcopi, & presbyteri per manus impositionem; quæ super caput fit, cuius symbolum, vt ante dixi, est clericorū tonsura, gratiā potestatis acceperunt in ordinatione ad mysteriū redemptionis nostrę in mystici panis, & vini consecratione celebrandum. Lytron enim pretiū redēptionis significat, & sacerdotes vocāt papas. Hæc ergo gratia sacerdotibus data per impositionē manus super caput eorū, & per orationem cōsecratoriam, quia spiritualis est, & oculis videri extrinsecus nō potest, & opus erat, vt signo quopiā laicos a sacerdotibus discernere possemus, nō potuit a sanctis Apostolis, neq; rationi, vt sæpius dicā, neq; naturæ, neq; scripturæ conuenientius, & aptius signum reperiri, & institui, quā huiusmodi sphęrica tonsura in vertice capitis. Hanc gratiā potestatis verū cibū

Basilius.

Qui sint auctores, esse ex apostolica traditione tonsuram clericorum.

Quomodo in ecclesia Grecorum vocent, quam nos coronam, & quę ratio nominis.

&verum potũ mystici conuiuij,id est, mysteria corporis, & sanguinis per mysticã benedictionem conficiendi ad replendas animas sempiterna lętitia,cuius potestatis est index tonsura capitis, vocasse videtur Esaias lætitiam sempiternam super caput eorum,cum de sacerdotibus noui testamẽti prophetaret,vt nos in libro 2. de hierarchicis ordinationis,cap.8.collato euangelio demonstrauimus. Non enim de capite communi omnium Christianorũ,qui est Christus,loquitur Propheta, sed de capite proprio sacerdotis cuiusque,in quo per impositionem manus sacerdos tantum ad hanc lætitiam mysteriorum efficiendam ordinatur. hac ratione cessit nobis sacerdotibus in lętitiã,vt ait Germanus Constantinopolitanus, quod legitur factum esse Petro Principi Apostolorum a gentibus,vt quasi amẽti,& insano caput ei ad irrisionem raderetur: etsi alij nõ a Gentilibus,sed sponte sua attonsum esse aiunt,ad recordationem passionis Christi, cuius capiti spinea corona imposita fuit. Sed hæc recordatio communis omniũ Christianorum esse debet, vt illud quoque omnium nostrum cõmune est, venditos fuisse sub peccato, & imperio diaboli,vt inimicos Dei, tanquã sub corona, vt olim hostes a Romanis vendebantur: item liberatos esse per Christum regem nostrum, commune est omnium fidelium; prætere etiam, esse regale sacerdotium spirituale videlicet,commune est omniũ Christianorum ex baptismo: item esse Nazarǽos spirituales, quod verbũ sanctos significat,qui debemus non nutrire comam,sed potius tõdere caput,postquam Christus caput nostrum venit, in quo completum est votũ & promissio Patribus facta,ac velamen legis sublatum,commune est omnium laicorum fideliũ:vt iam his de causis non sit clericorum propria corona,sed sit propria ex sola ordinatione. sola itaque impositio manus restat, quæ vt propria clericorum est, ita eorum est propria tonsura capitis in vertice, quæ ad illam proprie significandam, Apostolice instituta est: & hæc hactenus. Deinceps de testibus.

Isa. 61.

Germanus Cõstantinopolit.

Quo sit propria ratio tonsurę clericorũ inter tam multas,quę ab aliis auctoribus allatæ sunt, q in omnes fideles conueniũt.

Responsio ad id, quod Magd. de Eusebio Cæsariensi, & Hieronymo, ac Damaso obijciunt, quod de epistolis Pontificum Apostolicorum non meminerint, & de quibus epistolis Damasus mentionem fecerit, & de modo,quo vitas pontificum scripsit. Cur Leo IIII. de epistolis pontificum Apostolicorum non meminerit, vbi aliorum posteriorum pontificũ epistolas commemorat. Item de decretis harum epistolarum, quæ Gratianus in suo volumine decretorum earum auctoribus assignauit, & de decretis quibusdam epistolarum, quæ in ijs ipsis epistolis, ex quibus ab eo citantur, non reperiuntur, Item de vno tantum teste a Magd. producto ad dicendum testimonium contra epistolas pont. & quid ille contra Hieronymi,& Damasi,quos citas,sententiam finxerit,vt differentiam episcoporum, & presbyterorum tolleret. Cap. 20.

Confutatis iam,quantum mediocri diligentia potuimus, quęcunque in criminibus contra epistolas priscorum pontificum Centuriatores obiecerunt,aggrediamur locum de testibus,quos in easdem epistolas produxerunt: quorum testimonio, vt quibus maxime confidebant, in extrema parte accusationis suę recitatũt; ne vllas partes boni accusatoris pręuaricando prætermitterent, Respondebo igitur hic prius de vestris testibus: postea de nostris. Eusebius,inquiris, earum epistolarum mentio
» nem non facit,neque Hieronymus: cum tamen alia scripta cuiuslibet ma
» gni doctoris scrupulose etiam annotare soleant. Ecquod istud genus est
»

producendi

producendi testes, qui nihil dicant, neque dicere possint, quia de quibus iidem rogantur, nihil audierint? Sed nec illud mirum videri debet, non omnia omnium scripta ad notitiam, vel manus Eusebij, aut Hieronymi venisse. immo non nunquam interuallo non ita longinquo scripta etiam obsolescunt, & tanquam obliterata nouis cedunt: quæ difficillè sit postea, & si maxime velis, reperire. Epimenides poeta alioqui celebris post quinquaginta annos à multis non cognoscebatur, vt Marcus Varro lib. 6. de lingua latina testatur: Teucer Liuij post decem annos a multis item ignorabatur. Sed neq; scriptoris industria, ait idem auctor, reprehendẽda est, quòd Herois tritauum, aut atauum non potuerit reperire, cùm ipse tui tritaui matrem non possis dicere. Qui multa dixerit commode, potius boni consulendum est, quàm qui aliquid nequiuerit, reprehendẽdum. Sunt hodie Romæ in bibliotheca Vaticana multa volumina epistolarum Pontificum superiorum, quæ Pontificatus cuiusque eorum acta, ac res gestas continent, vnde vulgo Registra vocantur, Gregorij vij. Innocentij iij. Honorij iij. Gregorij ix. Innocentij iiij. Alexandri iiij. Vrbani iiij. Clementis iiij. Nicolai iij. Honorij iiij. Bonifacii viij. Ioannis xxij. Clementis vj. Innocẽtij vj. Vrbani v. Hæc vero, quia sunt manu scripta, & non dũ a typographis vulgata, in paucissimorũ hominum notitiam venerunt præter ea, quæ Gregorius ix. & Bonifacius viij. per pauca ex multis illis suorum antecessorum epistolis excerpta, compilarunt, & ad vsum iudiciorum ecclesiasticorum in locos communes, quos titulos vocant, distribuerunt. Quod si hæc fortassis altero sęculo, cum iam memoria nostrę ætatis testimonio esse nõ poterit, in lucem ædantur, & in manus omnium veniant, & aliquis tunc ex Magdebur. ab inferis excitatus ix. libros Clementis vi. septem Innocentij vj. sex Vrbani v. nouem Gregorij xi. ac decem Benedicti xij. in ius vocet, & eas epistolas falsas contendat, quod nulli superiorum temporũ scriptores, immo nec ipsi Pontifices de eis meminerint, quas neque fortasse viderunt, an ideo falsę; ac fictę tunc erunt, quæ nunc sunt verissimæ, & quas oculis cernimus? sed vt ad Eusebium, & Hieronymum, quorum silentium nobis Magde. obiecerunt, redeamus, quia eorum manus, & oculos multos libros, & auctores fugisse adhuc fortasse more suo negabunt, dicant illi ipsi, quos testes citarunt, vt a suis isti testibus redarguantur. Eusebius lib. 5. Historiæ suæ ecclesiasticæ cap. 27. Seruantur, inquit, adhuc apud multos plurima priscorum, & ecclesiasticorum virorum pręclaræ diligentię monumenta; quorum quę nos cognouimus, ista sunt; Heracliti, & Maximi de vulgatissima illa hęreticorum quæstione, vnde sit malum, & de eo, quod materia sit facta: & candidi exameron, & Ebionis in idem argumentũ; & Sexti de Resurrectione. An nõ confitetur hic aperte, non omnia ad notitiam suam venisse? Rursus lib. 6. cap. 12. & alia quidem Serapionis de doctrinę studio monumenta apud alios asseruari credibile est: ad nos vero ea sola venerunt, quę ad Pontium scripsit, deinde epistolę, & quidam liber de Euangelio. Vos Magdeburgenses dicitis, propter instrũctissimam bibliothecam, & quia erat intimus Constantino, nihil librorũ potuisse latere Eusebium; ipse contra fatetur potuisse, vtri parti credemus? si Eusebio, vos igitur falsi estis. Item in eodem libro cap. 19. Hammonius, inquit, diuinam philosophiam illibatam, & integram vsque ad vltimum vitę terminũ retinuit, sicut viri huius lucubrationes etiam nunc te-

Quod aliquando scripta paruo tempore obliterentur.

Marc. Varro.

De Registris Pontificum nõdum vulgatis.

De libris, quos Eusebius Cæsar. confitetur se non vidisse.

 stantur

stantur, quę ex Cōmentarijs, quos post se reliquit, celebrantur, qualis est de concordia Moysis, & Iesu inscriptus: & quod alij apud viros honestos & studiosos reperiuntur. An non hoc quoque loco fatetur se non omnia huius auctoris vidisse? Adhuc in eodem lib. cap. 22. de Hippolyto sic scribit, cum alia plurima monumenta composuisset, etiam cōmentarium de Pascha scripsit; reliquorum vero illius commentariorum ad nos ista venerunt in Hexameron; & quæ sequuntur. deinde subiungit, Plurima etiā alia apud multos asseruari reperies. Hoc item in loco commentum vestrū conuincit Eusebius, quē dixistis, nihil latere potuisse: qui tamen non solum multorum auctorum non omnia opera vidit, sed aliquorum, & quidē magnorum, & illustrium auctorum nihil vidit, vt Pantheni magistri Origenis, de quo lib. 5. cap. 10. meminit, sed nihil de libris eius, & Narcisi episcopi Hierosolymitani, de quo meminit in eodem lib. cap. 12. libros vero Hymenęi, non solum non vidit, sed nec ipsius auctoris meminit. Hos quoque tres auctores obiecit sanctus Maximus ante annos octingentos ijs, qui Dionysij Areopagitę opera negabant vestro argumento in similem errorem inducti, quia eorum Eusebius non meminisset, quibus, inquit ille, respondendum est, multa Eusebium latuisse, quæ ad manus eius non venerunt. siquidem nec ipse ait, vniuersa se congregasse, quin potius fatetur, innumerabiles libros esse, qui nunquam ad eum peruenissent. Ac possem ego, inquit, multorum libros commemorare, & eorum quidem, qui fuerunt patrię eius, vt Hymenęi, & Narcisi episcoporum Hyerosolymitanorum. Atqui natus sum ego, inquit, quædam Hymenęi. Item neque Pantheni opera retulit Eusebius, neque Clementis Romani, præter duas epistolas; immo, nec aliorum plurimorum. Hactenus sanctus Maximus. Eusebius ergo vt multos alios libros non reperit, ita horum pontificum epistolas paucas non reperisse non est mirandum. Libros enim occultandi facilis est cautio: in reperiendo autem casus, locus, euentus, occasio. Licet enim dicere de non reperiendo libros, quod summus orator pro Flacco dixit de non capiendo Piratas in mari, cum quærtuntur. siquidem vt sanct. Ephræn ait, sicut nulli sunt magis inuidi, quàm qui bonos libros alijs non commodant, sic qui bonos libros ad omnium vtilitatem a suis auctoribus scriptos occultant, bibliothecarum prædones sunt. Idē de beato Hieronymo respondendū est, qui minus instructam bibliothecam, quam Eusebius habuit, qui istorum quoque Pantheni, Narcissi, Himenęi libros ignorauit, vt Eusebius: immo de Tertulliano idem Hieronymus, commemoratis paucis libris eius, quos nouit, fertur, inquit, vixisse vsque ad decrepitam ætatem, & multa, quæ non extant, opuscula condidisse. atqui multa Tertulliani extant modo, quæ Hieronymus non vidit. & de beato Hilario aiunt, inquit, quidā scripsisse eū in Cātica, sed a nobis hoc opus ignoratur. Hæc vestri testes. iudicate vos Magdeburgenses, an qui se cōfitentur plurima aliorum auctorum opera ignorasse, ijdem potuerint epistolas etiam paucas Clementis, & aliorum Pontificum Apostolicorum ignorare. Sed de Hieronymo illud hic aduertendum est, ne quis opinione fallatur, dum existimat, de epistola Clementis ad Iacobum eum loqui, cum loquens de Clemente inter scriptores ecclesiasticos, fertur, inquit, & secunda eius nomine epistola, quæ a veteribus reprobatur. Sed non ita est, non loquitur de Epistola Clementis ad Iacobum

Quid sanctus Maximus de Eusebio respōderit pro defensione Dionysij Areop.

bum, sed de secunda epistola Clementis ad Corinthios, quod facile est intelligere, si quis aduertat: sic enim dixerat Hieronymus paulo supra de eodem Clemente, scripsit ex persona Romanæ ecclesiæ ad ecclesiam Corinthiorum valde vtilem epistolam, quæ & in nonnullis locis publice legitur, quæ mihi videtur characteri epistolæ, quæ sub Pauli nomine ad Hebræos fertur, conuenire: sed, & multis de eadem epistola non solum sensibus, sed iuxta verborum quoque ordinem abutitur, omnino grandis in vtraque similitudo est. Hactenus Hieronymus de epistola Clementis scripta ex persona Romanæ ecclesiæ ad Corinthios, quod etiam Eusebius scripsit. deinde subiungit, fertur & secunda eius nomine epistola, scilicet secundam ad Corinthios intelligi voluit, quæ non ex persona Romanæ ecclesiæ, sicut prima scripta sit, sed Clementis nomine, atque ita quidem intelligendum esse, satis ratio ipsa conuincit: Etenim si non est secunda ad Corinthios, debuit profecto dicere scriptor prudens, ad quem, siue ad quos ista secunda epistola scripta esset; sed non dixit, quia iam dixerat, deinde quorsum illud addidit, eius nomine scripta, nisi vt a priore distingueret, quę erat etiam Clementis sed in persona ecclesię Romanæ ad Corinthios scripta? secunda vero ad eosdem scripta Clementis nomine. erat itaque secunda epistola sic inscripta, epistola Clementis ad Corinthios prior vero sic, epistola Romanæ ecclesiæ ad Corinthios per Clementem, sicut constitutiones, quas in persona Apostolorum scripsit, sic inscriptæ sunt, Constitutiones Apostolorum per Clementem. multum enim, vt antea dixi, delectatus est Clemens hoc genere scribendi μιμητικῶς non solū in libris de sermonibus, & disputationibus Petri cum Simone, & in libris de Apostolicis Constitutionibus, in vtrisque enim inductione personarū vsus est, sed etiam in epistola priore ad Corinthios, & in alia quadam, quā ex persona Petri ad Iacobum fratrem domini scripsit, quæ erat, vt Photius testatur, in altera æditione sermonum, & disputationum beati Petri cum Simone, duæ enim, inquit, æditiones ferebantur (fieri enim hoc potuit, vt nos duas nunc ferri videmus moralium Arist. ad Nicomachum, & Eudemum, quæ in plerisque nihil fere differunt, & duas se fecisse æditiones librorum Academicorum licet non eodem numero librorum Cicero in epistola quadā ad Atticum testatur) in quarū altera, inquit Photius, ἐπιστολὴ προτέτακται ὡς ἀπὸ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου πρὸς Ἰάκωβον ἀπεσταλμένη, In altera ὡς ἀπὸ Κλήμεντος πρὸς Ἰάκωβον differunt vero hę duæ epistolæ argumento, & si æditiones ipsę eiusdem argumenti sint; quamuis non pauca in eis sint varia. meminit quoque de vtraque harum æditionum Ruffinus in proemio. Redeo ad epistolam illam secundam Clementis, quam Hieronymus dicit; quam esse quidem ad Corinthios scriptam illud quoque probat, quod duas epistolas ad Corinthios Clementem scripsisse, apud omnes constat. Vnde Leontius in opere, quod de locis communibus Theologicis composuit, ex prima, & secunda epistola Clementis Romani ad Corinthios locos citat: & vt cęteros prętermittam, idem etiam testatur Photius in sua bibliotheca, ac dicit prętere a de epistola secunda, ad Corinthios ῥητά τινα ὡς ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς ξενίζοντα παρεισάγειν, καὶ ἑρμηνείας δὲ τινῶν ῥητῶν ἀλλοκότους ἔχειν. id est, quædam noue, & inusitate dicta tanquam ex scriptura sacra eam introducere, & habere quorundam dictorum interpretationes absonas. hęc fortasse causa existimanda sit, cur

Quomodo quod Hieronym. dixit de epist. Clementis a veteribus reprobata de secunda epistola Clem. ad Cor. necessario intelligendum sit.

Genus scribendi, quo Clem. delectatus est.

De gemina ędi tione librorum Clementis de Sermonibus Petri.

Photius Constant. de epist. 2. Clemen. ad ad Corinth.

cur, vt Hieronymus ait, a veteribus reprobaretur. Iam de Damaſo, quod dicitis miraculi inſtar eſſe, quod de epiſtolis horum Pontificum non meminerit, ſi manu ſcriptis potius quàm impreſſis credatur exēplaribus, præſertim cum vicinus eorum ſæculo eſſet, & ex profeſſo ſuorum anteceſſorū vitas deſcriberet; quod quid eſt aliud, dicitis, quam apertum Damaſi teſtimonium, nullas vnquam tales ab eis ſcriptas exiſtimaſſe? Hoc quoque falſum eſt, ſi exemplaribus manuſcriptis, vt vos dicitis, & quidē antiquis, potius quam impreſſis credatur. In tomis enim conciliorum Coloniȩ impreſſis anno Domini 1538. in vita Anacleti, ex Pontificali Damaſi nulla de epiſtolis eius mētio: in vetuſto aūt exēplari manu ſcripto, quod hic Romȩ Achiles Statius Luſitanus vir probus, & multis doctrinis eruditus mihi cōmodauit, ſic ſcriptum reperi, duas etiam decretales epiſtolas, omni ſapientia plenas conſcripſit: hic ſub Diomitiano Principe Martyrij gloriā capitis obtruncatione ſuſcepit &c. Quare ſi apertum Damaſi teſtimoniū eſſet, vt vos dicitis, ſi de nullis epiſtolis Apoſtolicorum Pontificum meminiſſet, nullas ab eis ſcriptas eſſe: quanto hoc eiuſdem teſtimoniū apertius eſt, & firmius has duas epiſtolas Anacleti eſſe, de quibus ille meminit? niſi forte apertius loquitur, qui tacet, quam qui aliquid dicit. de tertia vero Anacleti epiſtola etſi non ſit Damaſus teſtis, non continuo ſequitur, non eſſe eius. Niſi forte putatis, ſiquid ab aliquo ſcriptore prætermiſſum ſit, continuo fidem reliquis ſcriptoribus derogari: ſic enim nec euangeliſtis fidem habebitis, quia alius, quod alius poſtea ſuppleret, prętermiſit. Itaq; de duabus meminit Damaſus, de tertia vero Anacleti epiſtola nō meminit. De epiſtola vero Clementis prima ad Iacobum fratrem domini meminit idem Damaſus; ſi exemplaribus non ſolum impreſſis, quibus vos, vt video, non creditis, ſed magis adhuc manu ſcriptis credatur. Sic .n. in illo vetuſtiſſimo exemplari ſcriptum erat, quod vobis, aut veſtris cum volueritis, oſtendi poteſt. Hic ex præcepto beati Petri ſuſcepit eccleſiæ gubernandæ Pontificatū, ſicut fuerat ei a Domino Ieſu Chriſto cathedra tradita, vel commiſſa, quod in epiſtola, quę ad Iacobum ſcripta eſt, qualiter ei cōmiſſa eſt a beato Petro eccleſia, reperies, Accedit huc, quod de eadem epiſtola Clementis, & de doctrina Petri in ea tradita, in ordinatione Clementis mentio quoque fit in epiſtolis Anacleti, quibus teſtimoniū honorificum Damaſus tribuit, vt paulo ante docuimus, quod vos negabatis. Quod quidem teſtimonium Damaſi, cum vos iam declinare non poſſitis, quia ad exemplaria manu ſcripta prouocaſtis, neceſſe vobis eſt, vt has ſaltem epiſtolas Clementis primam, & duas, Anacleti veras eſſe fateamini, quas ſi ſemel recipiatis, & reliquas ſponte veſtra recipietis; In his .n. epiſtolis Clementis ad Iacobum, & Anacleti præter euangelicam, & apoſtolicam de magnis ſacramentis doctrinam ſunt etiam apoſtolica de potiſſimis rebus eccleſiæ catholicæ decreta, quibus veſtra falſa diſciplina, & a catholicis defectio clariſſime coarguitur: quæ fuit cauſa, vt eas, diabolo inſtigātē, tam ſtudioſe negaretis. illud vero quod de Damaſo addidiſtis, ex profeſſo ſuorum anteceſſorum vitas deſcripſiſſe, vt ex eo probaretis, debuiſſe de omnium Pontificium, quorum vitas ſcribebat, epiſtolis meminiſſe nōn ſolum falſum eſt, ſed etiam inſcitiæ veſtrę nō obſcurum argumētum. Quomodo enim ex profeſſo vitas ſcripſit, qui nihil fere aliud breuiſſime ſcribit, quàm quo loco, quo Patre natus Pontifex, quibus temporibus

Rurſus in commento manifeſto Magd. deprehenſi.

Dāmaſus de duabus epiſtolis Anacleti in exemplaribus manuſcriptis vetuſtis meminit, & de epiſt. 1. Clem. ad Iacobum de doctrina Petri.

Magdc. exemplaribus Damaſi manu ſcriptis, ad quę prouocant, conuincuntur.

Si Magd. epiſt. Clementis pri. & Anacleti duas receperint, quas ſuo argumento recipere coguntur, & reliquas ſponte ſua recipiēt.

Quo genere vitas Pont. ſcripſerit Damaſus.

bus vixit, quot ordinationes fecit, quibus consulibus mortuus, vbi sepultus, quę non tã ad historiæ scriptionẽ pertinent, quàm ad quosdam veluti Chronicos canones, qui sunt, vt Cassiodorus in libro de Institutionibus diuinarum literarum ait, quędam imagines historiarum, & breuissimę tẽporum commemorationes. De Clementis vero, & Anacleti tantum epistolis propter earum excellentiam meminit. Quod si ex professo vitas Põtificũ scribebat, vt Plutarchus aliquis, aut Trãquillus, aut Erodianus, vbi sunt eorum acta, & gesta per vniuersam vitam? sed quia Magdeburgenses vndecunque, quid in epistolas Pontificum Apostolicorũ vtcunque obijciant, tan diu quęsituri sunt quàm diu in ista sua secta permanebunt, occurrendum est illis, si quãdo hoc obijciant, quod nescio quomodo hactenus non obiecerunt. explicanda, inquam, nobis ratio est, cur neque Leo. iiij. Pontifex, de epistolis priscorum pontificum, quas isti negant, in epistola ad Britannos dist. 20. nõ meminerit, si verę, & antiquę sunt, vt quidẽ sunt: pręsertim cum in eadem epistola de epistolis meminerit aliorum Pontificum posteriorũ Syluestri, Syricij, Innocentij, Zosimi, Cœlestini, Leonis, Hylarij, Gelasij, Hormisdę, & Gregorij Iunioris. immo ipsa Leonis epistola, si quis aduertat, rationem explicat, cur illarum epistolarum non sit hic a Leone Pontifice facta mentio, quia scilicet non hoc ei propositum erat, vt epistolas Pontificum superiorum numeraret: immo nec omnium inferiorum, si quidem ab Hormisda vsque ad Gregorium iuniorem epistolas Pontificum trecentorum annorum, & amplius prætermiserit. Quod ergo ei propositum fuit? nempe hoc tantum, vt meminisset de Pontificum decretalium regulis, quæ vna cum canonibus ad vsum iudiciorũ in vno codice ferebãtur: aliud enim erat meminisse, qui Põtifices epistolas scriptas reliquissent: aliud, quorum Pontificum decretalium regulę cum canonibus ad iudicandas causas coniunctæ essent: ad iudicia enim non epistolæ, sed regulę epistolarum, & canones synodorum ferri solent, sicut, non libri sanctorum doctorum, sed dicta, vt verbo ipsius Leonis vtar. Sic ergo ait Leo, De libellis, & commentarijs aliorum non conuenit aliquos iudicare, & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas: non dixit, & decretales epistolas, sed, vel decretalium, scilicet epistolarum regulas, quæ habentur apud nos simul cum canonibus, quibus in ecclesiasticis vtimur iudicijs: deinde numerat, quorum canones dicat, & postea subiungit, & cum illis regulæ pręsulum Romanorũ, nec hic dixit & cum illis epistolę pręsulũ Romanorum, sed regulæ pręsulũ Romanorũ Syluestri, Syricij, & qui sequuntur vsque ad Gregorium iuniorem. Deinde subiungit, isti omnino sunt, & per quos episcopi iudicant, & per quos episcopi simul, & clerici iudicantur. & paulo post, quam ob causam lucu lentius, & magna voce pronunciare non timeo, quia qui illa, quæ prædiximus sanctorum Patrum statuta, quæ apud nos canonum nomine prætitulantur, siue sit episcopus, siue clericus, siue laicus, non indifferenter recipere conuincitur. iam hoc loco regulas quoque decretalium, nomine canonum affecit. De illorum igitur Pontificum decretalibus epistolis meminisse hic voluit Leo Pontifex, quarum regulę, vt dixi cum canonibus synodorum in publico versabantur; priscorum vero Pontificum, & aliorum deinceps decretalium epistolarum, quarum mentio hic a Leone pręter-missa est, regulas non fuisse tunc separatim in numerum canonum cum

Quam absurdum sit dicere Damasum ex professo vitas Pontificũ scripsisse.

Cur Leo 4. nõ meminerit de epistolis Pontificum Apostolicorum, cum de epistolis posteriorum Pontificum meminit.

no decreta decem,& auctori suo,id est Clementi nominatim assignata:ex tertia epistola sumpta sunt quatuor decreta:ex quinta sumpta sunt tria decreta,quæ suo itē auctori ascripta sunt.Ex 1.epist Anacleti Decreta 11.ex 2. Decreta 16.quæ suo quoq; auctori,id est Anacleto tributa sunt. Idē factum est a Gratiano in reliquis epistolis Pontificum Apostolicorū,vt quiuis vestrum experiri potest. sed ponamus verum esse,quod tam aperte finxistis,pleraq; decreta,quæ in horum Pontificū epistolis extant, alijs Pontificibus a Gratiano tribui;si propter hanc causam illas negatis, sit vobis libera eligendi optio,vtrius illas esse malitis,siue eius,cui Gratianum tribuisse dicitis;siue cuius nos esse dicimus. nihil enim nostra referre arbitror,dum contra vos disserimus, cum vtrique sint Apostolici Pontifices, quorum ex æquo omnium epistolas negatis. Quod si dicitis, hinc saltem apparere non esse certum,cuius sint,an idem est,non agnouisse epistolam & non agnouisse auctorem epistolæ?si non est idem,quod negare non potestis,si sensu communi carere nō vultis, cur vos concluditis, ex eo liquido constare neque Gratianum omnes istas agnouisse? Tametsi cum dixistis,nō omnes istas agnouisse,satis significare videmini agnouisse aliquas. Credo quia pudebat vos tam aperte in falso deprehendi, si nullas agnouisse diceretis. Et nos ergo illis,quas agnouisse significastis, aduersus vos differentes,vt conuincamini,cōtenti sumus. Illud vero valde ridiculū est, quod adiunxistis,ideoq; plerasq; confictas esse post eū. Qui enim prius dicebatis,circa tempora Caroli epistolas istas Pontificū Apostolicorū,quas nos defendimus,& vos tanquam falsas accusatis, fictas esse; nunc dicitis, plerasq; earum post Gratianum confictas esse; quę etiam inconstantia satis vestram istam comminiscendi libidinem demonstrat. si vos catholici essetis,vt fingitis,quid interesset,decretum hoc Igini esse,an Pij,Anacleti, an alterius Apostolici?An quia auctor libri Iosue,Iudicum, aut Iob nō sit nominatim certus,iccirco aut nullā auctoritatē,aut minorē apud vos habebit?si apud vos vigeret ecclesiastica patrū traditio, non de nominibus, & titulis disceptaretis.plus enim ad auctoritatem libri vel epistolæ valet ecclesiæ traditio, quàm titulus certi auctoris libri, vel epistolę. Postremo, quod dicitis quædam decreta,quæ his Pontificibus adscribit Gratianus, in eorum epistolis non extare. Vnum tantum Decretum est, & quidē breuiculum de laicis, ne ingrediantur in sacrarium, cum Missa cęlebratur, a Gratiano citatum ex Clemente de Conse. dist.2.c.Sacerdotum, quod in epistolis eius non reperitur. quod cum fieri possit,vt in exemplari, quod Gratianus habuit,legeretur,atq; in eo fortasse loco epist.3.cū de Missis nō celebrādis sine iussu episcopi sancitur,quę intēperies est,quia aliud exemplar in vno,aut altero loco melius aliquādo repertum sit, si forte repertū est,iccirco illa omnia,quæ habemus,negare?negate ergo hac ratione euāgelia,quia alia alijs meliora exemplaria aliquando reperiantur. Negatē etiam editionem 70. interpretum,quia nunc quoq;, vt olim apud Patres varia exemplaria reperiantur; quæ plus,aut minus habeant. Ex Decretis vero Anacleti vnum quoque citatur a Gratiano 2.q.7. de laicis, ne in accusatione episcoporum audiendi sint,quia,inquit, oppido eis quidam infesti sunt,& indignum est,vt ab eis accusentur, qui eorum grauitatem nolunt imitari:quod quidem Decretum eisdem fere verbis nō in Anacleto sed in epistola Eusebij scriptum est,sed quia Eusebius, quo maiorem au-

Decreta ex epistolis pontificum apostolicorum a Gratiano sumpta suis auctorib. & non alijs assignata sunt.

Repugnantia, Mag. dicentiū post tempore Caroli Magni factas fuisse has epist.

Plus valet ad auctoritatem libri vel epist. traditio ecclesiastica, quam titulus certi auctoris.

Ingens intemperies propter exemplar aliquod emendatius,cętera exemplaria negare.

Exemplaria euangeliorum & 70. alia alijs meliora.

De decretis sũptis, siue citatis ex epistolis Pont. quæ in eis non repriũtur.

ctoritatem decretó suo adderet, ne quis nouum putaret, obseruatum hoc hactenus, & constitutum esse dixerat, laicos, scilicet non accusare episcopos, propter subiectam rationem, annotauit aliquis cõcordantiam, vt vocant cum Decreto Anacleti, de simili accusatione laicorum prohibita. quod cum Gratianus magnus decretorum collector, sed interdum fortasse nõ multum accuratus in discernendis, quæ colligebat, sic obseruatũ reperiret, Eusebij decretum adscripsit quoq; Anacleto, quod quidem etsi nõ omnino verbis, sententia tamen cũ Anacleti decreto conuenit: quod est in epistola 2. vt accusatio Episcoporum non fiat nisi ab idoneis, & probatissimis: & paulo post, non esse iudicandos ab humanis, aut prauæ vitę hominibus: Humanos .n. vocauit carnales, quos non oportet, vt ait idem Eusebius in eodem loco, persequi spirituales. hi enim sunt, id est, humani, & carnales, qui nolunt castitatẽ, & grauitatẽ Episcoporum, sicut ait Eusebius, imitari; est alterum decretum, quod citatum est a Gratiano ex Anacleto simul, & Zacharia 93. dis. c. Iuxta sanctorum Patrum, vt singulis annis visitent Episcopi Limina Apostolorum, quod nec in epistolis Anacleti reperitur, neq; Gratianus Anacleto solum tribuit, sed Anacleto, & Zachariæ, quia vtriq; reperit adscriptum ab eo, qui non potuit scire, vtrius horum esset: fortasse nec Anacleti, neq; Zachariæ est. nec enim in epistolis Zachariæ primi legitur: nec alias vllius Zachariæ æditas epist. habemus. Sed si hoc obstare videtur, quominus verę sint epistolæ Anacleti, quod, hoc decretum in eis non reperiatur, quod fortasse nunquam in eis scriptũ fuit, vel seorsum forte ab eodem traditum, vel si scriptum fuisse concedamus, ab aliquo postea vel deletum, vel, vt fieri solet, a librario prætermissum; si hoc, inquam obstat, obstet etiam, quo minus Hieremiæ prophetiã veram esse credatis, quia non reperitur in ea, quod Matthæus ex ea citat. Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, & quæ sequuntur, quod vel ab Hebræis sublatũ est, vt illud ex Psalmo, Regnauit a ligno Deus, & multa alia, quæ Iustinus Martyr cõtra Tryphonem Iudæum differens notauit; aut fortasse citatum est ex descriptionibus Hieremiæ, quas Gręci vocat ἀπογϱαφὰς, quæ citantur 2. lib. Maccabæorũ cap. 2. in quibus scriptum erat de igne illo altaris abijs sacerdotibus, qui captiui ducendi erãt abscondendo, quæ iam non extant. Ex epistolis Euaristi nullum decretũ citatum est a Gratiano, quod non in eis reperiatur; nullum item ex epist. Alexandri. Illud enim, vt nemo sit idem accusator, & idẽ testis, Gratianus 2. q. 4. cap. Nullus, nõ Alexandro, sed Fabiano adscripsit, cuius plures fortassis habuit epistolas, vt Plures Pij quoq; Pontificis habuisse videtur. Longum est, cætera huius generis velle persequi, satis hactenus de Gratiano responsum sit, qui siue plures epistolas alicuius Pontificis habuerit, in quibus reperiantur quædam, quæ in nostris non leguntur; siue adscribendo illa non suis auctoribus aliquãdo errasset, alienũ est ab omni rõe, & iudicio recto, vt illius vel error in adscribẽdo alienis auctoribus; vel in reperiẽdo plures epistolas casus, vel diligentia fidem eis epistolis deroget, quas nũc habemus, & idem habuit. Hactenus de quatuor testibus, ex quibus duo, id est, Eusebius, & Hieronymus producti sunt a Magdeburgensibus ad dicendum testimonium in epistolas pontificum secundi sęculi, nihil dicendo; quod nihil aliud mihi esse videtur, quam mutos testes citasse. ex duobus reliquis Damasus epistolæ Clementis ad Iacobum fratrem domini, &

Secundũ Magdeburgenses neque prophetia Hiere. vera est, quia aliquid ex ea citatur, quod in ea non reperitur.

De quatuor testibus, quos Magd. in epistolas pontificum apostolicorum produxerunt.

epiſtolis Anacleti teſtimonium dedit: in cæteris,quas non vidit, aliorum
pontificum,teſtis Magdeburgenſiũ mutus. de Gratiano quarto teſte Mag
deburgenſium quid attinet dicere,quod nam ille teſtimonium epiſtolis
Pontificum apoſtolicorum tribuerit, quarum decretis ad eccleſiæ catho-
licę vſum in vnum colligendis non ſine laude inſudauit? Reſpondeamus
igitur deinceps de quinto iſtorum teſte non quidem muto;ſed ita vocali,
vt infans potius, & clinguis videatur,vt ex verbis, & formula teſtimonij
eius a quouis mediocriter loquente intelligi poteſt, ad quem, vt for-
tiſſimum,tanquam ad triarios,vt prouerbio dici ſolet,ad extremũ a Mag-
deburgenſibus ventum eſt. qui quidem tum ſolus eſt.(non enim plures in
cauſa ſua producere potuerunt, qui teſtimonium contra Epiſtolas Apo-
ſtolicorum Pontificum dicerent) ſoli autem non eſt credendum,ſecundũ
Apoſtolicam regulam,quę de teſtibus in lib. 2.de conſtitutionibus Apo-
ſtolorum a Clemēte Romano ſcripta eſt,quam noſtri hodie in iudicijs ſe-
quuntur, μὴ πιστευέσθω μόνος (inquit) cum ſcriptum ſit, in ore duorum, vel
tuum ſtabit omne verbum; Tum odio corruptus ad dicēdum teſtimoniũ
accedit idem accuſator, & teſtis contra ſacras leges. Sic enim ait mona-
chus veſter, cognomento Kaltheiſen,Sed fortaſſe quædam alia ſunt lōga,
& magna Clemētis,& Anacleti attributa ſummis Pontificibus;in quibus,
volentes Romanorum ſedem omni laude digniſsimam pluſquam expe-
dir,exaltare,ſe penitus fundant;cum tamen omnino non videantur illorũ
ſanctorum epiſtolæ. Hæc ille veſter.Cuius teſtimonio quæ fides adhiben
da eſt,qui ſtatim in ipſo procemio teſtimonij ſui fallitur opinione:& odiũ
ſuum prodit?excellentia enim ſedis Apoſtolicæ, quam iſte odit,non eſt,
vt idem fingit,in his epiſtolis fundata, ſed in euangelio, vt ſatis loco ſuo
demonſtratum a nobis eſt. Sed quid iſte ignotus teſtis dicit,quē ante 60.
annos vixiſſe iactatis(nec antiquiorem enim, neque meliorem reperire
potuiſtis) quid inquam aliud dicit,quam quod vos dixiſtis,vt eadem in-
ſcitia tinctus?non potuiſſe ſcribere Clementem ad Iacobum fratrem Do
mini; neque fuiſſe ſucceſſorem Petri: item Hieronymum nōn meminiſſe
de his epiſtolis.Quare ad hęc reſponſum ſit veſtro monacho idiotę, & te-
ſti ignoto,vt vobis reſponſum eſt,ne eadem cum tædio, & ſine neceſſita-
te repetam. Ad illud tantum reſpondebo, quod iſte veſter ſenex in extre
ma parte teſtimonij ſui accuſatorij obiecit, inueniri in epiſtolis Clemen-
tis differentiam epiſcoporum a ſacerdotibus, quæ tamen,inquit) longo
poſt hunc Clementem tempore in eccleſia orta eſt,vt Hieronymo placet,
& Damaſo. ſi longo poſt tempore orta eſt differentia epiſcoporum,& ſa-
cerdotum,quomodo Apoſtolus ad Timotheum ſcripſit,aduerſus presby
terum noli recipere accuſationem,niſi ſub duobus,aut tribus teſtibus?At
neceſſe eſt,vt iudex maior ſit ijs,quorum iudicio præeſt. Erat igitur ante
Clementem ex diuina inſtitutione maior epiſcopus,quam presbyter.ſed
videamus, quid Hieronymo placeat, & quid Damaſo,quos iſte produ-
xit. Hieronymus in epiſtola ad Euagrum ita ſcribit. Quod Aaron, & fi-
lij eius,atque Leuitæ in templo fuerunt; hoc ſibi epiſcopi, presbyteri, &
diaconi in eccleſia vindicent. Quis autem dicat non fuiſſe in templo diffe
rentiam inter ſummum ſacerdotem Aaron,& filios eius minores ſacerdo
tes?Quod ſi fuit ſemper,fuit igitur ſemper,auctore Hieronymo, differen-
tia in eccleſia inter epiſcopos,& presbyteros.Idem rurſus affirmat in epi-

Vnum tantum teſtem recentē & odio correptam in epiſtolas Pont. Magd. produxerunt.

Apoſtolica cōſtitutio de teſtibus.

Mēdaciũ teſtis pducti a Magdeb. contra ſcripturā Pauli.

Quid Hiero. de differentia presbyteri, & epiſcopi ſenſerit.

stola ad Nepotianum. Cum autem idem beatus Hieronymus in eadem epistola ad Euagrium dicit, quod neq; Kaltheisen intellexit, neque Magdeburgenses intelligunt, eundem esse episcopũ, & presbyterum; factũq; esse ad schismatis remediũ, vt vnus eligeretur, qui cæteris præponeretur; non hoc voluit dicere, neq; dixit, idem esse, esse episcopũ, & esse presbyterum: sed eundem esse episcopum, & presbyterũ. quod a principio quidem ita fiebat, vt propter paucitatem fidelium vnus, & idem esset episcopus, & presbyter: cum non esset opus in singulis ecclesijs alio episcopo, & alio presbytero, si quidem in episcopo presbyter contineretur. At post quam cœpit opus esse pluribus presbyteris, tunc non amplius erat vnusquisque idem presbyter, & idem episcopus, ne tot essent episcopi, quot presbyteri: atque ita fieret (vt ait idem Hieronymus) vt vnusquisque ad se trahens Christi ecclesiam, rumperet. Rursus idem Hieronymus in commentarijs epistolæ ad Titum, Quid enim, inquit, facit episcopus, quod nõ faciat presbyter, excepta ordinatione? Ergo placet Hieronymo, vt sit differentia episcoporũ, & sacerdotum ratione ordinationis. Episcopus.n. ordinare potest ministros ecclesiæ; presbyter vero non potest. Iam vt de Damaso respondeam; miror tam tardum fuisse istum sexagenarium testẽ vt Damasum, quem nobis obiecit, non intellexerit. quomodo enim placet Damaso, ortam esse post Clementem differentiam episcoporum, & presbyterorum, qui in epistola 3. de chorepiscopis eos reprehẽdit, quod cum nihil aliud essent, quàm presbyteri, tamen officium episcopi vsurparent? docetque tota illa epistola esse differentiam, ratione ordinationis, inter episcopos & presbyteros: quare illis non conuenire nomen episcopi, nec officium. Sed de differentia episcoporum, & presbyterorũ scripsi copiose in libris de Hierachicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ catholicæ: si quis plura hic desiderat, inde petat. Hactenus de testibus Magdeburgensium in epistolas Pontificum.

De interpretatione Hieronymi, quæ in locis veteris testamenti in epistolis Pontificum Apostolicorum citatis, reperitur loco interpretationis 70. qua illi Pontifices vsi sunt, cur hoc factum sit, & quo exemplo, & quomodo probetur manifeste vsos esse auctores harum epistolarum interpretatione 70. item de interpretatione 70. in epistola Pauli ad Heb. quomodo, & quare Paulus non sit ea vsus in epistola ipsa, quam Hebraice scripsit, sed interpres potius epistolæ. Quomodo diuino consilio factum esse videatur, vt in plerisque locis veteris testamenti citatis interpretatio Hieronymi in his epistolis posita sit ad eos redarguendos, qui aliquando dicturi erant, fuisse factas epistolas tempore Caroli Magni. & quid argumenti antiquitatis harum epistolarum ex hac interpretatione accesserit, & quomodo. Cap. 21.

ET si nihil prætermissum esse videatur, quin ad singula omnia, quæ hactenus accusatores epistolarum in eas obiecerunt, tamen quia propositum est nobis, vt antea dixi, non solum omnia, quę epistolis Pontificum Apostolicorum Centuriatores Lutherani opposuerunt, refellere, quod hactenus fecimus, sed illa etiam, quæ simili studio calumniandi, si eis occurrisset, opponere potuerunt, superest, vt postquam eorum testes confutauimus, illud quoque genus testimonij cõfutemus, quod ex interpretatione Hieronymi, quæ in plerisque locis harum epistolarum inuenta est, ab eo fortasse, qui rem non teneat, in eas ipsas epistolas aliquando citari possit: & aliquid suspicionis mouere post Hieronymi tempora

ſcriptas eſſe, præſertim cum iam de hoc nõnulli catholici quærere ſoleãt,
non quidem quòd dubitationem vllam eis de epiſtolis hoc afferat, quas
iam vetuſtas ipſa, & priſca fama conſecrarunt; ſed quia non intelligunt,
vnde factum ſit, aut quomodo, vt interpretatio Hieronymi, cuius ætatem
tam multis annis illi priſci pontifices anteceſſerunt, in pleriſque teſtimo-
nijs veteris ſcripturæ, quæ in his epiſtolis citantur, poſita ſit. quod certe
non alia cauſa factum eſt, niſi quia cum primũ hæ epiſtolæ, vt a nullis igno
rarẽtur, ad eccleſiæ vſum vulgaræ ſunt, iam Hieronymi interpretatio vete
ris teſtamenti in manibus omniũ erat, & ęque fere vt illa vetus interpreta
tio 70. trita, idcirco viſum eſt tunc prudenter, & vtiliter fieri, ſi vtraq; inter
pretatio ex parte adhiberetur, ita vt in quibuſdam locis interpretatio 70.
propter antiquitatem ſuam relinqueretur: & in multis interpretatio Hie
ronymi in locum interpretationis 70. ſuccederet, & in alijs non paucis in
terpretatio ex vtraque harum temperata, & miſta eſſet. Factum itaque eſt
in his epiſtolis, quod beatus Gregorius in præfatione Commentariorum
Iob ſe facere dicit, vt dum nouam tranſlationem diſſerit, nunc nouã, nũc
veterem per teſtimonia aſſumat: vt quia ſedes, inquit, Apoſtolica, cui prę
ſideo, vtraque vtitur, mei quoque labor ſtudij ex vtraque fulciatur. Sed
quoniam, qui has epiſtolas priſcorum pontificum Apoſtolicorum eſſe ne-
gant, conſequens eſt, vt negent quoque, quibus locis interpretatio Hieró
nymi in his epiſtolis inuenta eſt, tu iſſe ibi antea interpretationem 70. qua
pontifices illi priſci, vt neceſſe erat, vſi fuerint, docendum eſt, quod dici-
mus: immo etiam ante oculos, vt negari non poſſit, ponendum, quod qui
dem poſt quàm factum erit, ſimul effectũ erit, vt vnde ab iſtis, aut ab alijs
ſi qui ſunt, putabatur, peti poſſe teſtimonium, eſſe has epiſtolas poſt Hieró
nymi tempora compoſitas, inde contra petatur ſaltem ante Hieronymi
ætatem fuiſſe ſcriptas. Aggrediamur ergo docere quod dicimus, quatuor
exemplis ex duabus epiſtolis Alexandri; quas in primis ad hoc elegi, q
in ijs, quæ ex Zacharia, & Oſea prophetis in eis citãtur, euidentius hoc de-
monſtrari poſſit propter diſcrepantiam ſenſus vtriuſque interpretationis
Grecæ 70. & Latinæ Hieronymi in ijs ipſis locis a Pontifice Alexandro
recitatis. cœperam hoc in tertio libro in vno Zachariæ loco oſtendere in
epiſtola eiuſdem Pontificis prima, ſed quia non erat locus proprius, reli-
qua huc reſeruaui. Produxerat ergo Alexander aduerſus epiſcoporũ per
ſecutores, id quod Dominus per Prophetam ſuum Zachariam in eos di-
xiſſet, qui populũ Dei, & prophetas, ac ſacerdotes captiuos duxerãt. Qui
vos tangit, pupillam oculi ſui tangit, in quo quidem loco ita ſermóni, &
ſententiæ propheticæ conſequens eſt non pupillam oculi mei Alexan-
drum poſuiſſe, vt eſt in interpretatione Latina Hieronymi ex Hebrai-
co ad verbum expreſſa, & vt fertur modo in ipſa epiſtola, ſed pupillã ocu
li ſui, vt eſt in interpretatione Græca 70. & vt interpretes Græci Cyrillus,
Theodoretus, & Theodorus Antiochenus, & alij legunt, & interpretãtur,
vt nemo ſit, qui conſequentia, tum in propheta, tum in epiſtola Alexandri
attente legat, & inter ſe conferat, qui negare hoc cum ratione poſſit. Sub-
iungit enim Propheta: quoniam ecce ego leuo manum meam ſuper eos.
quod nemo eſt, qui non intelligat ad minas ſupplitij impendentis pertine
re. Vnde Alexander hunc ſenſum Prophetæ ſequẽs, poſt quam recitauit,
ex propheta Zacharia: Qui vos tangit, pupillam oculi ſui tangit, qui ſuis

verbis

De interpretatione Hieronymi veteris teſtamenti, quæ in his epiſtolis reperitur.

epiſtolæ. Immo huius interpretationis auctor valde in explanatione eius laborat. Sic enim ait in cōmentarijs Oſeæ cap.5. ſi impius eſt Ephrain, & propter impietatem ſuam erit in deſolationem, quomodo nūc dicitur, calumniam patiens Ephrain, fractus eſt iudicio? qui enim calumniā patitur, & frangitur iudicium eius, inique opprimitur. Hæc Hieronymus. ex quibus verbis nemo eſt, qui non intelligat non poſſe cōuenire, vt qui epiſcopum inſectatur, dicatur Ephrain calumniam patiens, & oppreſſus: cum potius ipſe calumniam faciat, & opprimat eum, quem inique accuſat. At interpretatio 70. aptiſſima eſt, & expedita: oppreſſit, inquit, Ephrain aduerſarium ſuum, id eſt, Iudam: & conculcauit iudicium. Sic ſunt de quibus loquitur Pontifex in epiſtola, quos verbis Oſeę, quę de ſimilibus prędixit, deterrere vult. iſti.n. obtrectatores ſacerdotū dñi, opprimūt aduerſariū, id eſt eū, qui aduerſatur illis. nā ſunt nōnulli ſicut Euariſtus epiſt. 2. de eiſdē ſcripſit, qui præpoſitos ſuos peruerſe reprehēdunt, ſi vel parū ipſis moleſti extiterint: iſti ſunt, qui cōculcāt iudiciū, quia iudicāt eū, a quo iudicari debent. Item idē Alexander in epiſt. 2. pręcipit, vt qui epiſcopum perſequit, & ſtatū eccleſiæ perturbat, ab omnibus arguat, & eijciatur ex eccleſia: hortaturq; vt omnes ſint cōcordes per charitatem; ita.n. fore, vt facile eum ſuperent, qui eccleſię ſtatum turbat. Quod ſi dente, inquit, canino vos rodere cœperitis, nō ſolū nō ſuperabitis, ſed vobiſmet ipſis nocebitis, & ſuperabimini, & innocenter forte peribitis. Deinde minat illis, Oſeę prophetę verbis, inquiens. De his.n. & ſimilibus Dñs per Oſeā prophetā loquit: Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis, q habitat in ea in beſtia agri & volucre cœli. beſtias agri, & volucres, vocat potētes, & celſiores. ſequit & piſces maris cōgregabunt. Iam hoc quomodo ad minas ptineat: nō facile pōt explicari, & ideo nō cohæret. interpretatio vero 70. maxime cōuenit: ait.n. & piſces maris deficient. Piſces.n. ait Cyrillus hunc locum interpretās, vocat eos, qui imbecilliores deuorāt. eſt.n. inquit, maxime in piſcibus ἀλληλοφαγία, id eſt, vt ſe mutuo deuorēt, quod magnopere cōuenit cū eo, quod paulo ſupra Pontifex dixerat, ſi dente canino vos rodere cœperitis, nō ſolum nō ſuperabitis, ſed vobis nocebitis, & ſuperabimini, & inocēter forte peribitis. In eandē ſentētiā dixit propheta Habacuc: Tacebis, cū deuorauerit impius iuſtū: & facies homines quaſi piſces maris, & quaſi reptilia nō habentia ducē. ſequit: verūtamen vnuſquiſq; nō iudicet, & nō arguatur. & hoc quoq; tametſi paulo obſcurius, quam apud 70. ad minas quoq; ſupplicij ptinet, tantā fore calamitatē, & miſeriā, vt nemo ſit, qui iudicet cōtrouerſias, neq; qui peccata aliorū arguat, quod eſt ingēs malū, & dignū iſtis, quibus minat Pontifex, qui nō arguunt eū, qui ſtatū eccleſiæ p turbat, & epiſcopū perſequit; vt quia nō iudicabāt, neq; arguebant pſecutores epiſcoporū, ipſi ſimile quid patiantur, ſicut ſcriptū eſt in ſapiētia: per quę peccat quis, per hęc torquetur. ſequitur deinde; Populus.n. tuus ſicut hi, qui cōtradicunt ſacerdoti. Neq; hoc facile intelligi poteſt, quomodo ad minas, & ſupplicium pertineat. interpretatio vero 70. quam Alexander ſecutus eſt, recte conuenit; & erit, inquit, populus, ſicut ſacerdos, cui contradicitur. Significat enim, inquit Cyrillus, priuandos eſſe ſacrificijs. ſacerdos enim, cui contradicitur, eſt, qui habebat aliquod vitium, aut morbum corporis, propter quę arcetur a ſacris: ſic ergo, inquit, erit populus meus, vt priuandus ſit ſacrificijs, ſicut ſacerdos, cui lex contradicit, ne po-

Aliud exemplum interpretationis 70.

Oſe. 4.

Habbac. 1.

Sap. 14.

ne propter vitiũ sacrificet;vt in quo peccauit populus,quia non defendit episcopum suum,qui pro populo sacrificat,in eo puniatur, cum sacrificijs priuatur,satis sint,& instar multorum hæc pauca exempla ad probandum quod nobis propositũ fuit.idem enim in pluribus alijs locis, si opus esset, interpretationem cum interpretatione,& sententias cũ sententijs cõferẽdo facere liceret.Illud huc addẽdũ est,quod ille fecit,qui studio,& industria sua interdũ pro interpretatione 70.cũ ei visum est,Hieronymi interpretationẽ,vt docuimus,posuit,non nouum,& inauditũ fuisse,neq; exemplo imitationis caruisse.imitatus.n.est interpretẽ epistolæ ad Hebræos:in qua testimonia,quæ ex vetere scriptura ab Apost. Hebraica quidẽ,vt par est credere,vt qui, & Hebraice, & ad Hebræos scriberet, citata sunt, qui epistolã ex Hebraico ĩ Grecũ cõuertit,q̃squis ille fuerit,siue Clemẽs Ro. siue,vt alij putãt,& credibilius est,Lucas,ex interpretatione 70.qua sancti Apostoli,& omnes ecclesiæ vtebantur,mutuatus est. ita factũ est,vt interpretatio 70.Græca pro interpretatione ex Hebraico,qua Paulus vsus est, posita sit. quod quidẽ facile intelligere poterit,q̃ in testimonijs libri Psalmorũ,quæ in ea ipsa epistola citantur,Greca cũ Hebraicis,interprete Hieronymo,cõferre voluerit. Quod si quis adhuc cõtendat, Paulũ Apost.cũ ad Hebręos scriberet,testimonia veteris scripturę ex interpretatione Grȩca 70.in Hebraicũ trãstulisse,sicuti in alijs epistolis,quas Grȩce scripsit,ex eisdẽ 70.Grȩce illa mutuari solitus est, idq;,ne concedat aliquid simile,vt nos in epistolis Põtificũ factũ esse affirmamus,nempe interpretationẽ 70. substitutã esse ab interprete ꝓ interpretatione ad verbũ ex Hebraico, cõsideret iste,queãdmodũ hoc verisimile fiat, vt cũ Paulus ad Hebræos scriberet Hebraice,testimonia scripturæ veteris citaret,quę Hebręi post ea in libris suis,quos legebant,non reperirent,qui erãt alioqui litteris Hebraici ita addicti,vt ijs,qui 70. interpretibus vtebantur, semper objicerent,vt Hierony. testatur, ꝙ Biblia haberent corrupta: riderentq; vt Origenes in epist.ad Africanũ ait,ꝙ ea,quę apud Hebręos scripta erãt,Christiani ignorarent.Deniq; quo magis substitutio ista interpretationis Hierony.in pluribus locis pro interpretatione 70. credibilis sit, memini ego non ita pridẽ audire,cũ esset Cyprianus Romę imprimẽdus,fuisse,qui iudicarẽt tũc, in testimonijs veteris scripturæ,quæ sunt omnia apud Cyprianũ ex interpretatione 70. pro interpretatione 70.interpretationẽ Hierony.substitui debere. quod quidẽ si factũ fuisset,simile plane euenisset,vt in epistolis horũ Põtificũ alioqui vetustissimis euenisse videmus.ex quo fit,vt has epist. quarũ antiquitatẽ Mag.negãt,&tẽpore Caroli magni factas esse somniãt, antiquiores saltẽ esse Hieronymi ætate,velint,nolint,hac rõe confiteri cogãtur.Immo nunc demũ intelligere mihi videor,diuino cõsilio factũ esse, vt ille,quisquis fuit,in locum 70.in testimonijs scripturæ veteris, interpretationem Hieronymi iam vulgatã in plerisq; locis substituerit.Si.n.ille interpretationẽ 70.qua vsi sunt Apostolici Pontifices,sicut s.Apostoli eorũ magistri,posuisset;nihilo minus centuriatores,quos dñs ab initio sciebat nõ esse credentes,vt de illis apud Ioãnem Capharnaitis dixit, fictas esse a quopiã dixissent,qui callide,vt speciẽ ꝓbabilitatis imitaretẽ,ex interpretatione 70.testimonia veterũ scripturarũ sumpsisset:nũc vero cũ interpretationẽ Hieronymi in plerisq; locis,vt dixi,posuerit,quomodo,qui illas,vt Magdaburgen.volunt,finxit,credi,& persuasum est volebat, esse illorum Ponti-

In epist. Pauli ad Heb. interpretatio 70. pro interpretatione ex Hebraico, quo Paulus est in ea epist. vsus.

Quod diuino concilio factũ sit, vt qui has epistolas reperit, mutaret interpretationẽ 70. in interpretationem Hieronymi.

Ioan. 6.

Pôtificum, qui ætatem Hieronymi tam multis annis antecessissent, si ipse inquam, vtendo interpretatione Hieronymi in testimonijs veteris scripturæ, huic consilio suo palam repugnabat? quis illum tam stultum, & cômunis sensus expertê fuisse putet, vt de industria fidem sibi derogare vellet? tam amens erat, vt vna atque eadem opera idem ipse, quod moliebatur, simul euerteret? Quare qui hoc in epistolis istis Pontificum Apostolicorum fecit, id est, qui posuit interpretationem Hieronymi omnibus familiarê pro interpretatione 70. quam in epistolis ipsis vbique repererat, confisus notissimæ veritati, nihil hinc incommodi, aut scrupuli, vel dubitationis de auctoritate epistolarum posteris timuit. Sciebat enim neminem ignoraturum esse, non potuisse Pontifices illos testimonia veteris scripturę ex interpretatione Hieronymi; sed ex 70. sumere, quę quisque per se, cum vellet, siue ad priuatam, siue ad cômunem vtilitatem posset suis locis reponere. Illi vero, qui hoc fecit, hoc tantum propositum fuit, ea interpretatione vti, id est, Hieronymi, quę iam erat Latinis, vt nûc est, familiarior. Vnde hoc nobis argumenti diuino, vt dixi, consilio aduersus centuriatores accessit, qui has epistolas tempore Caroli Magni scriptas, & fictas fuisse mentiuntur, neque facile ante id temporis, qui de eis meminerit, reperiri, hoc dico, argumenti accessit, esse has epistolas Hieronymo antiquiores, quia si post Hieronymi ætatem a quopiam fictæ fuissent, qui eas pontificibus illis affinxisset, nunquam interpretatione Hieronymi, qua illi vti non potuissent, vt artificium fingendi postulabat, vsus fuisset: quod enim simulatum est, leui etiam suspicione arguitur. quin immo omni studio cauisset, ne existimationem antiquitatis, quam illis epistolis apponere volebat, vsu interpretationis lôgê illorum pontificum ærate posterioris simul tolleret. restat igitur, vt si qui sunt, a quibus aliquando interpretatio Hieronymi in has epistolas pontificum Apostolicorum obijciatur, illa ipsa interpretatio eisdê magno potius argumento esse debeat, saltem Hieronymo vetustiores esse, id est, scriptas esse ante annos 1200. fortasse cum Magdebur. tantum vetustatem, & canitiem iam viderint, reuerentiam, quam debent, illis adhibebunt: & suorum auctorum, id est, pontificum Apostolicorum tandem esse credent.

Euidens argumentum, non esse has epistolas fictas, vt Mag. fingunt.

De genere testium sanctissimo pro epistolis Pontificum Apostolicorum, quod est fama vetus. Quomodo quæ Augustinus scripsit contra Faustum negantem nouum testamentum scriptum esse ab Apostolis, ad coarguendum Magd. valeant, & ad probandû scriptas esse epistolas a Pontificibus, quorum esse feruntur. item quomodo refellendum fit, quod aiunt Magdeb. corruptas esse epistolas istas, & si concedant esse Pontificum. Cap. 21.

QVia enim non satis est aliena refellere, sed nostra probare, postquâ omnia, quæ Magdeburgên. in criminibus epistolarum obiecerunt, firmis rationibus, & scripturis sanctis, verisque historijs satis, vt opinor confutauimus, deque eorum testibus singillatim respondimus; superest, vt deinceps veritatem, auctoritatem, & antiquitatem epistolarum in vniuersum testibus confirmemus, quarum est non vnum genus, sed duplex. Vnum, & quidem locupletissimum, ac sanctissimû est memoria, & cômunis sermo hominum, ac posteritas tot sęculorum, quibus epistolę istæ, secundę centurię, non falsæ & fictę, vt Magde. côtendunt, sed suorum auctorû, quorû esse feruntur, semper habitæ sunt, ex quo in publicû exierût.

De genere testium habente speciem prophetię.

fama enim consentiens, vt Callistratus iurisconsultus ex rescripto Hadriani ad Valerianum ait, confirmat rei, de qua quæritur, fidem: Plato quoque in libro de legibus 12. famę crebræ, & vetustate celebratæ fidem adhibendam esse iudicauit. immo habet fama speciem quandam prophetię, vt Petrus cum Simone disputans dixit, vt Clemens narrat: Prophetia .n. non solum ad futurum, sed aliquando ad præteritum pertinet, cuius fidē

1. Cor. 14.

facit. itaque non quod a nobis processit, aut quod ad nos solum peruenit, sicut Apostolus ait; sed quod ab initio alijs, atque alijs deinceps traditū accepimus, & ad omnes manauit, & vbique percrebuit, hoc de his epistolis nostra ætas nunciat, ac testatur: quare aut eas Magdeburgen. recipiāt; aut omnes auctorum præteritorum libros simul cum eis negent: æque .n. probantur omnes hoc vno genere testium, in quo infiniti testes continentur. quot enim homines sunt, qui libros, vel epistolas de titulo suorum auctorum communi fama atque sermone iam olim celebrant; totidem sunt testes, eorum libros vel epistolas esse: est enim fama vulgi, vt summus orator ait, quoddam multitudinis testimonium, sed audiamus Augustinū cū Fausto Manicheo similiter disputantem, qui nouum testamentum ab Apostolis scriptum esse negabat; & quæ illi respondit Augustinus, hæc isti responsa sibi putent, mutato nomine Manichęi, & Manichæorum, in Lutheri, & Lutheranorum: nihil enim refert ad id quod agimus, quod auctoritas harum epistolarū non sit par, & æqualis nouo testamento. Recitemus igitur, quæ libro 33. cap. 6. scripsit. Sed quid, inquit, vobis faciam, quos contra testimonia scripturarum ita obsurdefecit iniquitas, vt quicquid aduersum vos inde prolatum fuerit, non esse dictū ab Apostolo, sed a nescio quo falsario sub eius nomine scriptū esse, dicere audeatis? vsq; adeo a Christiana doctrina aperte aliena est, quam prædicatis; doctrina Demoniorum, vt eam sub Christianæ doctrinæ nomine defendere nulla ex parte positis, nisi dicatis falsas esse scripturas Apostolorum? Idem Magdeburgensibus euenit, qui non possunt vlla via, & ratione doctrinam suam defendere, nisi epistolas Pontificum Apostolicorum falsas, & fictas esse dicant. subiungit deinde Augustinus: infelices inimici animæ vestrę, quę vnquam litteræ vllum habebunt pondus auctoritatis, si euangelicæ, si Apostolicæ non habebunt? de quo libro certum erit, cuius sit, si litteræ, quas Apostolorum dicit, & tenet ecclesia ab ipsis Apostolis propagata, & per omnes gentes tanta eminentia declarata, vtrum Apostolorum sit, incertum est? & paulo post; Platonis, Aristotelis, Ciceronis, Varronis, aliorumq; eiusmodi auctorum libri vnde nouerunt homines, quod ipsorum sint, nisi eadem temporum contestatione continua? Multi multa de litteris ecclesiasticis conscripserunt, non quidem auctoritate canonica, sed aliquo adiuuandi studio, siue discendi; vnde constat, quid cuius sit, nisi, quia hic temporibus, quibus ea quisque scripsit, quibus potuit, insinuauit, atque edidit: & inde in alios continuata notitia, latiusque firmata ad posteros, etiam vsque ad nostra tempora peruenerūt: ita vt interrogati, cuius quisque liber sit, non hæsitemus, quid respōdere debeamus. Hæc Augustinus: sic de his epistolis nobis dicendum est, venisse tunc, cū scriptæ sunt, ad quos potuit, earum notitiam: & inde ad alios atque alios, vsque ad nostra tempora. neque quod aliquando hæ epistolæ fortasse nō erant in manibus omnium, aut de epistolis Clementis ad Iacobum a quo

Cogitur Magdebur. aut omnium præteritorum auctorū libros falsos dicere, aut epistolas Pontificum veras esse confiteri.

Quam apte in Magd. quadret quod i Faustū Aug. dixit.

Quomodo p̄bet Aug. contra Faustū scriptum esse ab Apostolis nouum testamentum.

piam

piam dubitatum sit, efficere potuit, quin communis fama posteritatis conuicerit, eorum esse epistolas, quorum ab initio ferebantur. Nisi placet Magdeburgensibus libros Theophrasti, & Aristotelis fictos esse dicere, quia, cũ diu latuissent, tempore Syllæ dictatoris in publicũ exierunt. aut secũdã Petri Apost. & Ioãnis 2. & 3. epistolas negare, quia de eis aliquando dubitatum fuisse, testatum est. sed redeo ad Augustinum. addit enim deinceps, sed quid, inquit, pergam in longe præterita? ecce istas litteras, quas habemus in manibus, si post aliquantum tempus vitæ huius nostrę. vel illas quispiam Fausti esse, vel has neget esse meas, vnde conuincitur, nisi quia illi, qui nunc ista nouerunt, notitiam suam ad longe etiam post futuros, cõtinuatis posteriorum successoribus, traijciunt? Deinde cap. proximo sequenti, id est, septimo; sed contraria, inquit, inter se scripta eorum reperiuntur. maligni, malo studio legitis; stulti non intelligitis: cœci non videtis: quid enim magni erat, ista diligenter inspicere, & eorum scriptorum magnam, & salubrem inuenire congruentiam, si vos contentio non peruerteret, & si pietas vos adiuuaret? Hęc quoque Magdeburgensibus dicta sint. Si enim ista, quę in epistolis Pontificum ad negandum eas notarunt, vel tanquam falsa, vel tanquam temporibus illis non cõgruentia, mediocri diligentia, & studio sine odio, & malitia aduertissent, ac cõsiderassent; & vera esse, & cum temporibus conuenientia, facile intellexissent: aut certe si quid eis difficile visum esset, nõ ideo statim scripta negassent, quia quædam in eis non intelligerent. Si enim, quæcunque non intelligunt, pergant respuere; nec ipsis sacris, & canonicis scripturis parcent, vt quidem iam non pepercerunt: eo enim euasit cœca, & rabiosa Lutheranorum magistrorum temeritas. Rursus idem Augustinus lib. 32. cap. 21. cõtra eundem Faustum, vnde, inquit, scitis, illas litteras esse Manichęi, quas miserabiliter huic auctoritati pręponitis? Si. n. hinc aliquis moueat quęstionem, & scrupulum contradictionis impingat, dicens libros, quos profertis, non esse Manichęi, quid facturi estis? nonne potius eiusdem deliramenta ridebitis? Quis contra rem tanta connexionis, & successionis serie firmatam, impudentiam huius vocis emittat? sicut ergo, inquit, certũ est, illos libros esse Manichæi, & omnino ridendus est, qui ex transuerso veniens, tamen post natus, litem vobis huius contradictionis intenderit: ita certum est Manichęum, vel Manichęos esse ridendos, aut etiam dolendos qui tam fundatę auctoritati a temporibus Apostolorum vsque ad hæc tẽpora, certis successionibus custoditę, atque productæ audeant tale aliquid dicere. Hactenus Augustinus. Sed quia Magd. non audent penitus affirmare, fictas esse has epistolas: quinpotius, conscientia non consistente, titubanter dicunt, vt eorum verbis vtar, ab vno eodemque, aut de integro confictas, aut fœdissime corruptas, subijciam hic ex eodem August. quæ in posteriorem partem sententiæ istorum quadrant. sic enim lib. 11. c. 2. contra eundem Faustum scripsit: Vsque adeo inuicta sunt, quæ aduersus vos de diuinis codicibus proferuntur, vt non sit aliud, quod dicatis, nisi eos esse falsatos. Quæ auctoritas literarũ aperiri, quis sacer liber euolui, quod documentum cuiuslibet scripturę ad conuincendos errores exeri potest, si hęc vox admittitur? si alicuius ponderis ęstimatur? Aliud est, istos libros nõ recipere, & nullo eorum vinculo detineri, quod pagani de omnibus libris nostris, quod Iudęi de nouo Testamento faciunt: quod deni-

Quomodo August. eos confutauerit, qui aiebant corruptũ esse nouum testamentum.

que nos ipsi de vestris,& aliorũ hæreticorũ, si quos suos,& pprios habẽt, vel de ijs,qui vocãtur apocriphi,nõ quòd habẽdi sint ĩ aliqua anctoritate secreta,sed quia nulla testificationis luce declarati de nescio quo secreto, nescio quorũ præsumptione,plati sunt. Aliud est ergo auctoritate aliquo rũ vel librorũ,vel hominũ non teneri:& aliud est dicere,iste quidẽ vir sanctus omnia vera scripsit:& ista epistola ipsius est,sed in ea ipsa hoc est eius: vbi cum ex aduerso audieris, proba:non confugias ad exemplaria veriora,vel plurium codicum,vel antiquorũ,vel linguæ præcedentis,vnde hoc in aliam linguam interpretatum est:sed dicas, inde probo, hoc illius esse, quia hoc pro me sonat : illud contra me. tu es ergo regula veritatis: quic quid contra te fuerit,non est verum. Quid si alius simili insania, sed tamẽ qua tu, duritia constringatur,existat,& dicat,immo illud, quod pro te sonat,falsum est: hoc autem, quod contra te est,verum est.quid acturus es? nisi forte alium librum prolaturus, vbi quicquid legeris,secundum tuam sententiam possit intelligi. hoc si feceris,non de aliqua eius particula, sed de toto audias contradicentem,& clamantem,falsus est: quid ages? quo te conuertes?quam libri a te prolati originem,quam vetustatem,quam seriem successionis testem citabis?hactenus August. Hæc ergo sibi, vt iterũ dicam,Lutherani,& eorum centuriones Magdeburgenses scripta ab Augustino,sanctissimo,& eruditissimo patre,existiment. sic beatus Hieronymus Apocalipsim beati Ioannis, & epistolam Pauli ad Hebræos cum plerique suo tempore negarent, ipse tamen non audet negare; sed potius vtrãque,inquit in epistola ad Dardanum, suscipimus, nequaquam huius temporis consuetudinem. sed veterum scriptorum anctoritatem sequentes,qui plerunq; vtriusq; vtuntur testimonijs,nõ vt interdum de apochryphis facere solent, quippe qui, & Gentilium litterarum raro vtuntur exemplis,sed quasi canonicis,& ecclesiasticis.Hæc Hieronymus.sic nos veterum scriptorum,qui passim harum epistolarum testimonijs vtuntur,auctoritatem sequimur;& non tantum nostri quoque temporis consuetudinem,quæ eas recipit,& quotidiana lectione,atque vsũ in doctrina, & ecclesiarum administratione,ecclesiasticisque iudicijs celebrat,& frequentat. Magdeburgenses vero nec ecclesiarum consuetudinem curant, nec auctoritatẽ veterum earum testimonijs vtentium reuerẽtur: vt faciant in epistolis Apostolicorum Pontificum, quod Manichæi in scripturis Apostolorum prius fecerunt,tametsi dispar sit, & inæquale Magdeburgensiũ, & illorum crimen. Recte itaque in istos conuenit,quod Theodoretus Cyri episcopus in procemio commentariorum epistolæ ad Hebręos aduersus Arianos eam negantes scripsit, At inquit, tametsi nihil aliud, tamen huius epistolę in ecclesijs antiquitatem vereri eos oportuit; ab eo, enim vsque tempore,quo ecclesiæ Pauli epistolas recceperũt, fructum ex huius epistolę doctrina,& lectione percipiunt. ita quoque Magdeburgenses tametsi nihil aliud,tamen harum epistolarum in ecclesijs antiquitatem reueri oportuit. Ab eo enim vsque tempore, quo ecclesiæ horum Pontificum epistolas acceperunt,fructum ex earum doctrina, & lectione percipiunt. Causa deinde,quæ Arianos ad negandam epistolam Pauli ad Hebræ.impulit,eius quoque causæ,quæ Magdeburgenses ad negandum horũ Pontificum epistolas commouit,similis est. Cum enim, inquit Theodoretus, non possent refellere,quę Paulus de diuinitate filij clarissime scripsit,totã epistolam

Quid Hier. de Apocalyp.& de epist. Pauli ad Heb. scripserit quod in Mag. quoque conuenit.

Quid Theod. de epist. ad Hebræos scripserit, quod in Magd. quoque quadrat.

epistolam eijcere decreuerūt. sic centuriatores cum non possent aliter refellere, quæ hi sanctissimi, & Apostolici Pontifices, cum de alijs, quę Lutherani negant, tum in primis de principatu episcopi Romani, & de appellationibus ad eū grauissime scribunt, & a sanctis Apostolis tradita, & sancita esse clarissime in his epistolis affirmant, totas epistolas exemplo Arianorum negare decreuerunt. Et beatus Augustinus in epistola ad Hieronymum 19. Manichęi, inquit, plurima diuinarum scripturarum, quibus eorum nefarius error clarissima sententiarū perspicuitate couincitur, quia in alium sensum detorquere non possunt, falsa esse contendunt; ita tamen vt eandem falsitatem non scribentibus Apostolis tribuant, sed nescio quibus codicum corruptoribus: quod tamen, quia neque pluribus, nec antiquioribus exemplaribus, neque pręcedentis linguę auctoritate, vnde Latini libri interpretati sunt, probare aliquando potuerunt, notissima omnibus veritate superati, confusique discedunt. sic istis euenit, qui idem de epistolis Pontificum Apostolicorum dicere ausi sunt, quod de scripturis Apostolorum Manichęi. Aiunt enim aut de integro confictas esse, aut fœdissime corruptas: sed quia nec hoc posterius pluribus, neque antiquioribus exemplaribus, neque auctoritate præcedentis linguę Grecæ, vnde epistolæ Clementis translatę sunt, probare aliquando potuerunt, notissima omnibus veritate, vt de illis dixit Augustinus, superati, confusique discedunt; vtinam ad pœnitentiam confusi, dum facultas adest; sicut beatus Cyprianus ad Demetrianum scripsit, dum adhuc aliquid de sęculo super est, quando enim; inquit istinc excessum fuerit, nullus iam locus pœnitentię est: nullus satisfactionis effectus: hic vita aut amittitur, aut tenetur. Hactenus de priore genere testium, dicendum est deinceps de altero.

De ijs, qui epistolas Pontificum Apostolicorū apud veteres citarunt, & responsio ad cap. Dist. 19. Si Rom. quod Magd. in epistolas obijciunt, & quemadmodum Nicolaus primus citatus testis contra epistolas a Magd. earum auctoritatem probet. Item de epistola Clementis prima ad Iacobum libris Recognitionum præposita, & de altera epistola Clem. ex persona Petri ad Iacob. de qua Photius. & de veteribus synodis, quæ epistolas Pont. Apostolicorum citarunt. Cap. 23.

ETsi non est opus alios testes quęrere, vt summus orator pro Flacco dixit, vbi ipsi, qui iudices futuri sunt, testes esse possunt, ne tamen nobis deesse putentur, hoc quoq; genus testium producemus, nempe eorū, qui de his epistolis in libris suis meminere, earumque auctoritati testimonium dederunt: non loquor nunc de Pontificibus, qui contra omnē ęquitatem, & rationem Magdeburgensibus suspecti sunt, sed de alijs. Ac primum, quia tanta est apud vos Gratiani auctoritas, quod vobis gratulor, vt eam nobis contra has epistolas obijciendam esse putaretis, merito, & quidem exemplo vestro admoniti, eos, qui ante Gratianum harum epistolarum decreta simili studio, & industria collegerunt, quos ille postea imitatus, & secutus est, vobis pro defensione earum obijciemus viros magna auctoritate, & excellenti doctrina, ac vitæ probitate, Iuonem dico episcopum Carnotensem ante quadringentos quinquaginta annos, Burcardum episcopum Vormaciensem, adhuc eo antiquiorem, tū Anselmum Lucensem ante annos prope quingentos, hi enim, vt dixi, ante Gratianum harū epistolarum decreta studiose collegerunt, & in certos locos cōmunes distributa De collectorib. decretorum.

ſtributa ſuis illa quidem auctoribus aſſignarũt, vt ſic digeſta,& notata ad vſum eccleſiæ omnibus in promptu eſſent. Cepit vero primus hoc ſtudiũ ante annos nongentos Iſidorus Hiſpalenſis hortatu 80. epiſcoporum, vt ipſe in prologo his verbis ſcripſit, Compellor a multis tam epiſcopis, quã reliquis ſeruis Chriſti canonum ſententias colligere. & paulo poſt, Dein de quarundã epiſtolarum decreta virorum Apoſtolicorũ interſeruimus, mus, id eſt, Clementis, Anacleti, Euariſti, & cæterorum Apoſtolicorum, quas potuimus hactenus reperire epiſtolas, vſque ad Syluestrum Papam; poſtmodum vero Nicenam ſynodum conſtituimus, & deinceps reliqua decreta præſulum Romanorum vſque ad ſanctum Gregorium. Hactenus Iſidorus. An non eſt fide dignus auctor,& ex numero Patrum, ſanctus Iſidorus,& ætate Caroli Magni antiquior? vnde didicit beatus Iſidorus tribuere auctoritatem epiſtolis Pontificum Apoſtolicorũ, niſi a maioribus ſuis? Quomodo ergo tam aperte fallere voluiſtis, vt diceretis, neque facile reperias has epiſtolas ab vllo Patrum, aut fide digno auctore ab hoc ſæculo vſque ad Caroli Magni ætatem citari. ſic enim in accuſatione veſtra ſcripſiſtis. an fortaſſe non citauit epiſtolas Pontificum Apoſtolicorum, qui eas,& earum decreta ad vſum eccleſiæ catholicæ collegit, vt in promtu eſſent omnibus ad citandum? Ne autem hoc quoque opus Iſidori fictum eſſe, more veſtro dicatis (hoc enim perfugium vobis paraſtis negandi omnia, quæ niſi negetis, veſtra defendere non poteſtis) meminit eius Igmarus Archiep. Rhemẽſis in libro de varijs capitulis eccleſiaſticis c.27. de tranſlatione e Græco, conciliorum, & canonum. ſic enim ait; & beatus Iſidorus in collectario ſuo de canonibus, quatuor æditiones Nicæni concilij compaginauit. & rurſus cap. 33. non ſolum meminit, ſed laudat etiã. Hæc ſunt, inquit, quæ prædictus Iſidorus in collectario ſuo de canonibus diligentiſſime præſcripſit; quem vtique ſi quis ſtudioſe perlegerit, pleniſſime illa, quæ nos ſummatim tetigimus, ſe inueniſſe gaudebit. Vixit autẽ, vt ſcitis, Igmarus Rhemen. ſub Carolo,& Ludouico filio,& ad eũ Benedictus iij.& Nicolaus primus epiſtolas ſcripſerũt. In vno ergo Iſidoro octuaginta epiſcoporum teſtimonium contra commentum veſtrum producimus. hi enim, niſi has epiſtolas Pontificum Apoſtolicorum veras,& omni ſapientiã,& vtilitate plenas eſſe ſcirent, nunquam ſanctum Iſidorũ ad colligendũ coegiſſent, vt idem Iſidorus in Prologo ſuo teſtatur; ſic enim ait; ſcire autem vos volo 80. epiſcopos, qui hoc opus me incipere, & perficere coegiſtis,& quæ ſequuntur. Igmarus vero cap.15. libri ſui, quem paulo ante dixi; loquens de Symbolo Apoſtolorum, epiſtolam Clementis ad Iacobum fratrem domini citat; & cap.17. loquens de nono canone Apoſtolorum, epiſtolam Anacleti primam item citat: & cap.18. loquens de non eijciendis epiſcopis citat etiam eiuſdẽ Anacleti epiſtolam 2. Poſſem hic ex illo ſæculo Caroli,& Ludouici citare teſtem epiſtolæ Clementis, quæ vobis propter Iacobum fatrem Domini iam mortuum, valde ſuſpecta eſt, immo opinione veſtra plane conficta, & propter doctrinam beati Petri, quæ in ea recitatur maxime odioſa; teſtem dico epiſtolam Nicolai primi, quam vos fictam eſſe, ſcio, non dicetis, tũ ne vobis derogetis, qui teſtimonio epiſtolarum Nicolai in centuria 9. abuti voluiſtis, id quod in aliorum quoque Pont. epiſtolis a ſexto ſæculo facere cœpiſtis, tum ne ſimul totã cauſã regis Lotarij, & Theupergę vxoris, de qua epiſtola Nicolai ſcripta eſt,

In Iſidori prologo teſtimonium 80. epiſcoporum pro epiſtolis Pont. Apoſtolicorũ.

Igmarus Rhemenſis Archi. ante ãnos 700. epiſt. Clem. ad Iacob. & epiſtolas Anacleti citat.

est, fictam facere videamini. Sic igitur ille in epistola ad Episcopos, & Archiepiscopos in regno Lotarij, qui à matrimonio Theupergæ vxoris propter pellicem discedere volebat, scripsit, Sermonem illius, qui nobis per beatum Clementem recitatur, attendite: Quid in hominū peccatis adulterio grauius? secundum namq; in pœnis obtinet locum, Quoniam quidem primum habent illi, qui aberrāt à Deo, etiam si sobrie vixerint. Propter quod vos, ò presbyteri Ecclesiæ, Ecclesiam excolite, & adornate spōsam Christi ad pudicitiam. Hæc Nicolaus ante annos septengētos ex epistola Clementis ad Iacobum recitauit. immo hic Pont. Nicolaus totā hāc causam defensionis epistolarum pontificum apostolicorū aduersus quosdam episcopos earum inimicos illis temporibus suscepit. quos quia Magdeburgenses ad dicēdum testimonium in epistolas Zepherini, & aliorum omnium pontificum superiorum in 3. Centuria produxerunt, nos rursus eorum testimonium in eosdem ipsos Magdeburgenses producamus. Vt suo mucrone confodiantur; idest, a suis testibus redarguantur. Sed recitemus prius, quæ Magd. in 3. Centuria de epistolis pontificum tertij sæculi scripserunt. & fuisse inquiunt, semper aliquos, qui has & superioris, & sequentium aliquot sęculorum epistolas a tempore, quo primum citari cœperunt, pro apocryphis & supposititijs habuerūt, eo quod in codice canonum non inuenirentur, nec a Concilijs generalibus susceptæ & approbatæ vnquam essent, sed tantum a Romanis tanquam a suspectis & domesticis testibus iactarentur, apparet (inquiunt) ex Grat. dis. 19. c. Si Romanorum pont. hactenus Magd. Audiamus nunc testimonium illorum, qui ex isto capite Gratiani in epistolas pontificum citati sunt testes, auctore Nicolao primo, cuius testimonio vsi sunt Magdeburg. vt intelligant omnes, recte & istos, sicut Daniel iniquis illis iudicibus Israel dixit, in caput suum mentitos esse, Quamquam quidam (inquit) vestrum scripserint, haud illa decretalia priscorum pontificum in toto canonū codicis corpore esse descripta, & ideo inter canones non esse assumenda, cum & ipsi, vbi suæ intentioni hæc suffragari conspiciunt, in omnibus illis indifferenter vtātur! & solum nunc ad diminutionem sedis apostolicæ potestatis & suorum augmentum priuilegiorum minus accepta esse perhibeant. ergo illi, qui inter Episcopos & Archiepiscopos Galliæ, ad quos Nicolaus scripsit, sic sentiebant, veras esse priscorum pontificum epistolas confitebantur, quas vos negatis. non .n. contendissent nō esse eas inter Canones referendas, si vt vos vultis, apocryphas & suppositias, ac non potius veras, & suorum auctorum esse putarent. aliud est enim negare veras esse, quod vos facitis: aliud negare earum auctoritate priuilegia sua abrogari, quod illi faciebant. Deinde si suppositas esse illi credidissent, nunquam earum testimonio vsi essent, vt quidem vsos esse testis vester idemque noster Nicolaus pontifex testatur. Præterea solum ad diminutionem potestatis sedis apostolicæ, & ad augmentum suorum priuilegiorum, vt idem testis Nicolaus ait, illa decretalia pontificum minus accepta esse illi perhibebant: at vos Magd. non ad diminutionem solum potestatis sedis apostolicæ epistolas priscorum pontificum negatis, hoc .n. faceretis, si tantum decretum de appellationibus repudiaretis, sed ad diminutionem dogmatū catholicorum, & ad defensionem doctrinę vestræ, quam, nisi epistolas illas negetis, aliter defendere non potestis. sentitis ne iam Magd. quod te-

Quemadmodū cap. Si rom. dis. 19. a Magd. obiectū in eos retorqueatur.

ſtimonium tribuāt epiſtolis contra vos veſtri illi teſtes? ſed proſequamur reliqua: & videamus, quemadmodum contra illos Nicolaus teſtis Magdeburgenſium nō quidem veritatem epiſtolarum, quam illi ipſi confitebantur, ſed auctoritatem, quam negabant, probet, quo magis intelligatis, quātum inter vos, & illos, quorū ſimiles vderi voluiſtis, diſtet. ſi ideo (inquit) non eſſe decretales epiſtolas priſcorum pontificum admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur adſcriptę, ergo neq; ſancti Gregorij, nec vllius alterius, qui ante ipſum fuit, vel poſt ipſum eſt, aliquod inſtitutum, vel reſcriptum recipiendum eſt, eo quod in codice canonum non habeatur adſcriptum. ergo doctrinam eorum & ſanctiones, quæ ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum nō habentur adſcriptę, de codicibus ſuis abradant, vt quid vel membranas occupant, poſtquam nō habentur acceptæ? tametſi illud vos Callidius, quam illi, quod non putaſtis conſentaneum eſſe, confiteri veras illorum pontificum apoſtolicorum epiſtolas, & non habere eas acceptas & ratas. Conſtat ergo, non de veritate, epiſtolarum priſcorum pontificum, ſed de earum auctoritate canonica teſtes illos diſceptaſſe, quos Magd. ex epiſtola Nicolai apud Gratianum in eaſdem epiſtolas citarunt. Pergit vero Nicolaus refellere illos, & epiſtolarum illarum canonicam auctoritatem, quam negabant, probare decretorum Leonis & Gelaſij, quos recipiebāt, auctoritate. reſtat (inquit) nimirum, quod decretales epiſtolæ Romanorū pont. ſunt recipiendæ, & ſi non ſunt codici Canonum compaginatæ, quoniam inter ipſos Canones vnum beati Leonis capitulum conſtat eſſe permixtum, quo ita omnia decretalia conſtituta a ſede apoſtolica cuſtodiri mandantur, vt ſiquis in illa commiſerit, nouerit ſibi veniam denegari, dixit .n. cap. 10. ſuarum decretaliū, ne quid vero ſit, quod prætermitti a nobis forte credatur, omnia decretalia conſtituta tam bonæ recordationis Innocentij, quam omnium prædeceſſorum, quę de eccleſiaſticis ordinibus, & canonum promulgata ſunt diſciplinis, ita noſtra declaratione cuſtodiri mandamus, vt ſiquis in illa commiſerit, veniam ſibi nouerit deinceps denegari. dicendo vero omnia decretalia conſtituta, nullum de decretalibus conſtitutis prętermiſit, quod non mandauerit eſſe cuſtodiendum: & rurſus aſſerendo omnium prædeceſſorum noſtrorum, nullum pontificum Rom. qui ante ſe fuerūt, excepit. & Paulo poſt, itaq; nihil intereſt, vtrum ſint omnia, nec ne, decretalia ſedis apoſtolicę ſtatuta, inter canones conciliorum immixta, cum omnia in vno corpore compaginari non poſſint: & illa eis interſint, quæ firmitatem ijs, quæ deſunt, & vigorem ſuum aſſignent. hoc dixit Nicolaus propter iſta duo decreta Innocentij & Leonis, quæ ſunt inter canones, quibus priſcorum pontificum epiſtolæ confirmantur. bene autem habet, quod Magde. epiſtolas Leonis non negant veras eſſe, quarum teſtimonio ipſi in Centurijs aliquando vti ſolent, vel, vt melius dicam, abuti: nec epiſtolas Gelaſij negant: de quo ſubiungit idem Nicolaus, cōſonat autem huic beatiſſimo Leoni Papæ etiam facundiſs. ſanctus in decretis ſuis Papa Gelaſius ita inquiens, decretales epiſtolæ, quas beatiſſimi Papæ diuerſis temporibus ab Vrbe Roma pro diuerſorum patrum conſultatione dederunt, venerabiliter ſuſcipiendas decernimus, in quo notandum eſt (inquit) quod non dixit, decretales epiſtolas, quæ inter canones habentur, vel quas moderni pontifices dederunt, ſed quas beatiſſimi papæ diuerſis temporibus ab Vrbe Ro-

Quomodo teſtis a Magd. citatus contra epiſtolas, auctoritatem epiſtolarum probet.

Quomodo teſtes ex epiſtola Nicolai cōtra epiſtolas citati veritatem earū confiteantur.

Leonis Magni teſtimoniū pro epiſtolis pontificum Apoſtolicorum.

Gelaſij teſtimonium pro epiſtolis pontificū Apoſtolicorū.

he Roma dederunt. dicens autem diuersis temporibus etiam illa tempora vir sanctus comprehendit, quæ crebrescentibus paganorum persecutionibus ad sedem apostolicam deferri causas episcoporum difficillime permittebant. hactenus Nicolaus. Cum igitur Magd. episcopos quosdã Galliæ testes in epistolas priscorum pontificum citauerint, qui nunquam eas epistolas falsas, & suppositas esse dixerunt, sed potius veras esse & suorum auctorum, quorum esse feruntur, cõfessi sunt, superest, vt Magdeburgensibus dicamus, vt iterum repetam, quod Daniel illis senibus inueteratis dierum malorum, & iniquis iudicibus, recte & vos mentiri estis in caput vestrum: ipsi enim vestri testes vos condemnant; qui satis veras esse epistolas aiebant, quarum testimonio, cum e re sua erat, vtebantur; illud tantum objicientes non esse inter canones relatas. sed de his satis.

Testimoniũ epistolæ Clem. ad Iacubum in Photio const.

Deinde Photius patriarcha Constantinopolitanus, eruditissimus auctor, ante annos item septingentos, in eo opere, quod de libris à se lectis composuit, quod Bibliothecam appellauit, epistolas duas Clemẽtis ad Corinthios, & aliam eiusdem Clementis ad Iacobum fratrem Domini, se ait legisse. an negabitis satis idoneum testem esse antiquitatis epistolæ huius, Photium Græcum auctorem, hominem præsertim parum Ecclesiæ latinæ studiosum, immo aliquando æmulum, & obtrectatorem? an dicetis blandiri voluisse, & in gratiam Ecclesiæ Latinę epistolam circa tempora Caroli Magni, vt vos somniastis, fictam, inter libros veterum à se lectos, referre voluisse? quid hoc amentius? Accedit etiam testis epistolæ Clementis ad Iacobum fratrem Domini, his omnibus, quos dixi, antiquior Rufinus Toranus, qui in prologo librorum eiusdem Clementis de beati Petri cum Simone Mago disputationibus, affirmat, olim hãc epistolam interpretatam esse & æditam: quodq; in ea de omni ordine ecclesiastico contineretur, id quod Magdeburgenses premit, & ferre non possunt. Vertisse autem Rufinum è Græco in Latinum libros istos, quos dixi, in quorum prologo hoc testimonium epistolæ Clementis tribuit, Testis est Gennadius vetus auctor, in scriptoribus Ecclesiasticis.

Testimonium eiusdẽ epist. in Rufino ante annos mille cc.

Illud autem, quod fortasse parum rem cõsideranti auctoritatem epistolæ imminuere videri posset, quod in principio librorum eiusdem Clementis de Petri sermonibus, & disputationibus cum Simone, quos ab hæreticis deprauatos fuisse Epiphanius, Hierony. & ipse idem eorũ interpres Rufinus testes sunt, ab eodem Clemente collocata est, vt Photius quoq; Constantinopolitanus in bibliotheca sua testatur; & vt nos in ipso exemplari Græco vidimus, hoc inquam auctoritatem eius non eleuat, Sed magis auget: siquidem propter magnam epistolæ auctoritatem factum est, vt ab illis libris separaretur & reliquis epistolis eiusdem Clementis adiungeretur. Itaq; sicut ex libro Enoch apocrypho ab apostolo Iuda testimonium, quod inde in epistola sua citat, separatum est, & canonica auctoritate deinceps sancitum, sic epistola Clementis ad Iacobum fratrem Domini, quæ continet doctrinam beati Petri in ordinatione Clemen. & in ea, vt idem Rufinus ait, de omni ordine ecclesiastico continetur, vt ecclesiasticã auctoritatem, quæ ei debebatur, haberet, merito à libris illis Clementis, quos hæretici contaminare iam tunc ausi erant, à Sanctis patribus olim seiuncta est, quæ enim alia causa esse potuit, nisi hæc, cur quibus libris ab auctore præposita fuerat, olim ab eis separata, & separatim translata, atq; ædita fuisset? aut si Rufinus propriam

Gennadius.

De epistola Clem. ad Iaco. bum præposita libris Recogn.

horum librorum esse putabat, cur eam toti operi non præposuit, aucto-ritas igitur ecclesiasticę consuetudinis, quę illam iam inter decretales epistolas pontificum apostolicorum receperat. hoc fecit. hinc quoq; factum est, vt altera epistola Clemētis ex persona Petri ad eundem Iacobum, quę in altera æditione similium librorum ferebatur, non sic fuerit Separata, & inter cæteras epistolas decretales relata, quia scilicet nullum decretū continebat: nihil enim aliud agebat quam monere, & hortari, vt libri isti sermonum Petri non communicarentur cum alienis a religione Christiana neq; cum vllis alijs, nisi probatis: quod iam tunc (inquit Petrus) sermones sui falsis interpretationibus deprauarentur, quasi ipse sic sentiret, vt hæretici aiebant, tametsi non sic prædicare auderet. deinde subiungit, οἱ δὲ οὐκ οἶδα πῶς τὸν ἐμὸν νοῦν ἐπαγγελλόμενοι οὓς ἤκουσαν ἐξ ἐμοῦ λόγους, ἐμοῦ τοῦ εἰπόντος αὐτοὺς φρονιμώτερον ἐπιχειροῦσιν ἑρμηνεύειν λέγοντες τοῖς ὑπ᾿ αὐτῶν κατηχουμένοις τοῦτο εἶναι τὸ ἐμὸν φρόνημα, ὃ ἐγὼ οὐδὲ ἐνεθυμήθην, εἰ δὲ ἐμοῦ ἔτι περιόντος τοιαῦτα τολμῶσι καταψεύδεσθαι, πόσῳ γε μᾶλλον μετ᾿ ἐμὲ ποιεῖν οἱ μετ᾿ ἐμὲ τολμήσουσιν; qui (inquit) nescio quomodo meam mentem profitentes, Sermones, quos ex me audierunt, magis intelligenter, quam ego, qui eos locutus sum, interpretari conantur, affirmantes ijs, quos erudiunt, hunc esse sensum meū: quem ego ne cogitaui quidem. quod si, me adhuc viuente, hęc mentiri audent, quanto magis idem post me, qui me consequentur, audebunt? valde hæc congruunt cū eo, quod Sanctus Irineus lib. 3. c. 4. scribit de hæreticis illis, qui aiebant, nō vt haberet veritas, sed in hypocrisi, quæmadmodum vnusquisq; capiebat, apostolos docuisse, & in eodem libro c. 2. dicent se (inquit) non solum presbyteris, sed etiam apostolis esse sapientiores, & sinceram inuenisse veritatem. Redeo ad epistolam Clementis ad Iacobnm fratrem Domini, cui etiam testimonium tribuerunt 18. Episcopi ante annos mille centum sub Theodosio minore in Synodo Vasensi prouinciæ Narbonensis cōgregati. Recitemus testimonium: sic enim aiunt; cap. 6. Ex epistola sancti Clementis vtilia quęq; pręsenti tempore Ecclesijs necessaria, sunt honorifice pręponenda: & cum reuerentia ab omnibus fidelibus, ac pręcipue Clericis recipienda. Ex quibus quod specialiter placuit, propter venerandam antiquitatem, statutis prę sentibus roboramus, quod supradictus beatus martyr de beatissimi Petri apostoli institutione commemorat dicens, Quædam etiam ex vobismetipsis intelligere debetis, si quę sint, quę ipse (de Episcopo loquuntur) propter insidias hominum malorū, non potest euidentius & manifestius proloqui, verbi gratia, si inimicus est alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, & quæ sequuntur, ne omnia recitem. Iam ne vident Magdeburgenses tot veterum testium locupletissimum testimonium antiquitatis venerandę hnius epistolę? Quod si ab illis iam tunc tam veneranda erat epistolę huius antiquitas, & cum tanta reuerentia recipienda esse ob venerandā eius antiquitatem: quę inde sumebant, iudicarunt; quāto magis à nobis, qui post illos amplius mille cētum annis sequimur, venerāda & colēda est? ité in Conc. Metensi celebrato ab archiepiscopo Treuerēsi Rotbodo, siue Roboto & episcopo Virdunēsi, & Arnoldo episcopo Trullensiū cū multis sacerdotibus ante annos sexcētos & amplius c. 8. Quæsitū est (inquit) a sācta Synodo, quid de ijs sacra fieri auctoritas iuberet, qui cū prædictis excōmunicatis communionē habeant. nam non tantū laici, verū etiam presbyteri in celebratione Missę excōmunicatos

De altera epistola Clemētis ex persona Petri ad Iacob.

Testimoniū epistolæ Clemētis ad Iacobum in Synodo Vasensi 18. episcoporum ante annos millecētum.

nicatos recipiunt: & quid de ijs, qui in eadē excommunicatione mortui fuerint? deinde subiungit, verum ad hęc tanta auctoritas prolata est, sanctus Petrus apostolus in ordinatione s. Clementis ita plebes alloquitur, si inimicus est alicui pro actibus suis, vos cū illo nolite amici esse, & prudenter obseruare debetis, auertere vos ab eo, cui ipsum sentitis aduersū: sed neq; loqui ijs, quibus ipse non loquitur, istius transgressores s. Petrus, & omnis auctoritas excommunicat. Hactenus Synodus. quę non solum testimonium epistolæ Clementis citauit, sed quantę id testimonium auctoritatis esset, testata est, cum ait, verum ad hęc tanta auctoritas prolata est, s. Petrus in ordinatione Clementis, & quæ sequuntur. Denique vt hoc genus testimoniorū finiam, quia Magdeburgenses nobis vnum tantum teste produxerūt monachū cognométo Kaltheisen, Germanū, vt opinor, cui tantū fidei tribui voluerunt, vt eius testimoniū solius in epistolā Clem. & Anacleti satis esse crederent. idcirco, quando tam religiosa in dicendis testimonijs natio Germanica putatur, eosdem postremo hoc loco nationis suę testibus conuincam. In Triburiensi enim Synodo, Arnoldo Imperatore, ante annos, amplius sexcentos epistolæ Clemētis ad Iacobum Anacleti, Alexandri, & aliorum Pontificum epistolis non semel & iterum, sed sæpius testimonium fidei dederunt viginti duo Episcopi Moguntiacensis; Agrippinen, Treuiren, Fugising, Eistatensis, Radasbonen, Augustinian. Constantien, Curien, Basileen, Stazburgen, Spirien, Vormacien, Brumen, Vuirdunen, Hiltineshermenen, Vuiziburgen, Haluarastaten, Meten, Nimidens, Padarbrunen, Osnebrugen. Conferte nunc Magdeburgēses Centuriatores tempora nostrorum testium, numerum, fidem, & auctoritatem cū vno vestro Kalteisen, recenti, & teste ignoto, qui ante annos sexaginta non amplius in epistolas, quas prius oderat, testimonium dixit. immo venit mihi in mentē, vt vobis dicam quod quidā optimus, & eloquētiss. patronus causarū alijs, q ignotósquoq; testes quęrebāt olim dixit, a testibus quęretis ignotis, ipsi coniectura nihil iudicabitis? & de qbus alijs testes esse debetis, de ijs ipsi alios testes audietis? Ac coniectura quidē facile est iudicare, epistolas scripsisse priscos illos, & Apostolicos pōtifices. etenim si fuit aliquando necesse, vt posteriores pōtifices, sæpe ac multas decretales epistolas, cū pax ecclesiarū erat, scriberent, quāto magis fuisse iudicandū est, cum erant bella, pugnę, pericula, cum magistratus, imperatores, reges, populi, ciuitates, gentes, domestici, alieni, Christianis insidiabantur? cum nullos cœtus iniri, nulla concilia Christianorum haberi patiebantur? an non sancti Apostoli cum epistolas scripserunt, exemplum epistolas scribendi, successoribus prębuerunt? ac si is, qui pręest, in solicitudine, vt apostolus ait, præesse debet, an nō pertinet ad solicitudinem ad absentes scribere? debet enim talis esse episcopus, vt sicut idem Apostolus ad Titum scripsit, potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere: hoc autem apud absentes nisi per epistolam fieri non potest. sic Dionysius, Ignatius, & Polycarpus Apostolorum discipuli epistolas, quę adhuc extant, scripserunt. Verum: inquient Magdebur. non enim negare se, quin epistolas Apostolici pontifices scribere & potuissent, & debuissent, sed scripsisse has, quas habemus, hoc negare. Sed quomodo non negent, cum nisi negent, neq; doctrinam, neq; sectę suæ disciplinam defendere vllo modo possint? At qui nos, quęcunq; in eas hactenus obijcere po-

Testimonium grauissimū epistol. Clem. ad Iacobū, & Anacleti, & Alexādri in Synodo Germanica ante annos Dc.

Quam sit probabile scripsisse epistolas primos illos pontifices Apostolicos post beatū Petrum.

tuerunt, planè falſa eſſe, docuimus: & puto me Magdeburgẽſibus affatim ſatisfeciſſe. ac ipſi quidem alia argumenta, aut alios teſtes non habent. nobis vero cum vtrumq; ſuppeat, quid eis ſupereſt, niſi vt vel alias epiſtolas ab illis pontificibus ſcriptas proferãt, ſi has negãt, & alias ſcripſiſſe concedũt: aut has ſanctiſſimas, & grauiſſimas, ac omni memoria antiquiores, quas longinquitas temporis, excipiẽte memoria, & eccleſia eis vtente, cõſecrauit, recipiant, ſi a communi hominum more, ac ratione abhorrere nolunt. Repetam. n. hic, quod ex Platonis libro 7. de legibus iterũ memini, cũ antiquitatem canonum Apoſtolorum libro primo defenderem, omnes homines, inquit, eas leges venerari ſolere, vereriq; in eis quicquam nouare, in quibus adoleuerunt, educatiq; eſſent: quęq; diuina quadam ſorte multis ſæculis immutabiles permanſiſſent: neq; recordarentur, nec audiſſent, aliter eas vllo vnquam tempore habuiſſe. Hæc Plato, quę cum noſtra ſint, quia recte ab illo dicta ſunt, licet ea ad noſtram cauſam transferre, ideſt, ad defenſionem epiſtolarum, quæ decretis, & legibus eccleſiaſticis plenæ ſunt, quas diuina quadam prouidentia tam multis ſæculis immutabiles manſiſſe, ne ipſi quidem, qui eas negant, negare poſſunt: cum neq; recordentur, nec audierint, nec ex memoria omnium ſęculorũ cognoſcere poſſint, aliter eas vnquam habuiſſe, quam nunc habeant. Quod ſi hoc rurſus Centuriatores adhuc negẽt, nempe multis ſæculis immutabiles manſiſſe, nos nõ vnum, aut alterum, ſed plures teſtes habemus, tot ſaltem ſęculis nõ fuiſſe mutatas, quot ab Iſidori Hiſpalenſis ætate vſq; ad nos fluxerunt. is enim eaſdem epiſtolas ad vſum eccleſiæ catholicę ante annos nongentos in vnum collegit, & tales eas poſteris reliquit, quales nunc habemus, quarum doctrina, & decretis ſemper eccleſia catholica vſa eſt, & nunc vtitur. Sed cum Magd. has pontificum Apoſtolicorum epiſtolas propter doctrinam, & Apoſtolicas traditiones decretorum, quæ in eis feruntur, quibus tota Lutheranorum diſciplina coarguitur, & frangitur, negent, & eas tanto ſtudio oppugnent, & delere cupiant, & nos eaſdem rurſus tanquam teſtes ſanctiſſimos traditionum ſtudioſe defendamus; rogabo eos, ſi iſtis ipſis decretis propter rationem, & auctoritatem, qua conſiſtunt, adhuc vtitur eccleſia, eorumq; cõſuetudo ex Apoſtolica traditione ꝓfecta in eccleſiaſtica diſciplina ſemper viget, an decreta, iſta minus valebũt, ſi has epiſtolas vt ipſi cupiunt, & laborant, dicam nõ haberemus? fruſtra igitur Magdeburgenſes in eo laborãt, & ſudant, in quo nihil ab eis hactenus ꝓfectũ eſt, neq; proficitur, neq; profici poteſt. Conſuetudinem .n. omniũ eccleſiarũ tollere nõ poſſunt; immo neq; negare, niſi ex eorũ numero eſſe pergant, quos Apoſtolus cõtentioſos vocauit, ideſt, qui obedire nolunt eccleſijs, earumq; conſuetudines ex Apoſtolica traditione profectas, & fideliter omni tempore conſeruatas tenere: quos in alio loco idem Apoſtolus ſubuerſos, & proprio iudicio condemnatos eſſe dicit. Coniectura itaq;, vt Paulo ante dicebam, facile eſt, perſpicere, ſcripſiſſe quidem epiſtolas aliquas pontifices illos Apoſtolicos, quorum epiſtolas Magdeburgenſes nunc negant: ſcripſiſſe vero has, quas habemus, quia non ita facile eſt argumentis, & indicijs, ac coniecturis cognoſcere, & iudicare, ſupereſt, vt proximo capite eodemq; extremo aliquanto fiſius de hoc agamus.

Quid Plato de antiquis, & nũquam mutatis legibus ſcripſerit.

Quam multis ſæculis epiſtolæ pontificum Apoſtolicorũ immutabiles ꝑmanſerint.

De decretis epistolarum quinq; Clementis quomodo non auctoritate ipsarum epistolarum sed consuetudinis omnium Dei Ecclesiarum a sanctis Apostolis instituta & traditæ consistant, & de argumentis antiquitatis quæ ex ijs ipsis decretis earum colliguntur, & quomodo probetur, scriptas esse Græce, & de alijs quibusdam obseruationibus. item de epistolis 3. Anacleti & de decretis earum, & quæ in ipsis vestigia illius ætatis, qua scriptæ sunt, impressa cernantur, & quæ argumenta, scriptas esse latine. Cap. 24.

ERgo quia Paulo ante a magd. requirebã, vt relictis testibus ignotis, aliquid ipsi coniectura iudicarẽt, operę preciũ est, vt doceamus eos Experiri in epistolis ipsis, quęmadmodũ coniectura de ijs ipsis epistolis iudiciũ facere possint: & de quibus testes quęrũt, de ijs ipsi alijs testes esse. sunt.n. in ipsis epistolis impressa vestigia nõ rara, q̃bus ętatem illã Apostolicã mediocriter sagacibus odorari liceat. & ne longũ fiat, si omnes pontificũ Apostolicorũ epistolas ꝓsequamur, faciamus hoc in decretis quinq; epistolarũ Clementis, & trium Anacleti, vt hoc exemplo qui voluerit, reliqua ꝓsequatur. Ac vt inde incipiamus, Si qui, inquit, ex fratribus negotia habent inter se, ne apud cognitores sęculi indicẽtur, Gentiles dicit, quos verbo illo sęculi distinxit a fratribus, qui ad futurum sæculum. & ad patrẽ futuri sęculi, & ad filios resurrectionis pertinẽt, si tamen in fide & dilectione vsq; ad finem perseuerauerint. idem prohibent Apostoli in lib. 2. eiusdem Clementis de Const. Apost. c. 46. ne, inquit, cognoscant gentes controuersias vestras: nec ad dicendum testimonia contra vos admittãtur. an hic non coniectura perspicitur, scriptum esse hoc a Clemente, non solum quia in eandem sententiam libro 2. suo de Constit. scripsit, sed quia tunc publica iudicia & tribunalia non Christianorũ, sed Gentilium erant, quorum dominatu omnia tenebantur, idem .n. prohibuit, & eadem ratione Paulus Apost. Corinthijs, eos, qui secus faciebant, reprehendens, Sic non est inter vos, inquit, sapiens, quisquam, qui possit iudicare inter fratrem, & & fratrem, sed frater cum fratre contendit, & hoc apud infideles? illud vero etiam quam recte cum illa ętate conuenit, quod huic decreto de cognitione causarum adiunctũ est, sed apud presbyteros ecclesię, inquit, quicquid illud est, dirimatur; adducatur que res ad concordiam, (hoc enim significat συμβιβάζεσθαι, quo verbo vsus est Clem. & in epistola. & in 2. libro de Const. Apost.) & omnimodo obediant statutis eorum. presbyteri .n. adhibebãtur, vt eum, qui iudicio, & cõcordię acquiescere nolluisset, cogerent ad parendum, eijciendo ex ecclesia. si quo enim alio supplicio capitali afficiendi nocentes potestatem sibi Christiani sumpsissent, in eos, tanquã in sicarios, Gentiles, qui dominabantur, profecto animaduertissent. Quis est ergo tam parum sagax, qui non odoretur hic, scriptam esse hanc epistolam illo Apostolico tempore, idest, a Clemente, cũ sic necesse erat de litibus in ecclesia iudicandis decerni? Reddamus aliud decretũ, vt Episcopus, inquit, nõ sit fidei iussor, nec aduocatus litibus, nec vlla occupatione sęcularis negotij implicatus, ne a ministerio verbi Dei abstrahatur. hoc ipsum, & eisdem verbis prohibet idem Clem. libro 2. de Const. Apost. vt libro 2. huius operis docui, cum huius epistolæ & librorum de Constitut. Apost. characterem conferrem, quod potest argumento esse, scripsisse quoq; hoc. fuisse autem illius temporis hoc decretum ex epistola etiam Pauli in-

Decretũ de nõ adeundis Gẽtilium iudicibus

Decretũ de fideiussione, & aduocatione litium non suscipiendis ab ecclesiasticis.

2.Tim. 2. Act. 6.

li intelligi poteſt,cum ſcribens ad Tim. nemó,inquit, militans Deo implicat ſe negotijs ſęcularibus, de miniſtris enim verbi Dei idoneis ad docendum loquebatur: item ex actis Apoſt. cum aiebant, non eſt æquum, nos derelinquere verbum Dei,& miniſtrare menſis. Rurſus Canon.Apoſt.20. iubet,vt Clericus ne ſpóſiones faciat. & Canon. 81. vt epiſcopus,aut presbyter ne adminiſtrent ſæcularia. Quare etſi hęc epiſtola oblitterata iam eſſet,& ignoraretur,nihilo minus tamen hoc decretum vigeret,cuius conſuetudo aliunde quam ex Apoſtolorum traditione manare non potuit. Quæ igitur cauſa eſſe potuit fingendi hoc decretum epiſtolę, aut quę temeritas eſt,rem geſtam confiteri, & fidem inſtrumēti negare?quod tamet ſi nō interceſſiſſet, vt Calliſtratus iuriſconſultus aiebat, nihilo minus res geſta veritate factū ſuum prębeat.illud vero,non ſpondere pro alijs,quod Magde. reprehendebant, ea tenus in hac epiſtola a beato Petro prohibetur,vt non ſit ſponſio negotioſa, & moleſta, vt fere ſolet: vt iam quæ talis nō ſit,ſi charitas poſtulet,ſaluo miniſterio eccleſiaſtico,fieri poſſit. Eſt pręterea in hac epiſtola aliud decretum,vt ſacerdotes, & reliqui miniſtri eccleſiæ,omnes quæ plebes epiſcopos ſuos diligere debeant, eorumq; præceptis obedire,etiā ſi ipſi aliter,quod abſit, agant, memores,inquit,illius dominici pręcepti, Quę dicunt,facite:quę autem faciunt,facere nolite. ipſi autem epiſcopi ſi exorbitauerint, ab iſtis non ſunt reprehendendi, vel arguendi, ſed ſupportandi, niſi in fide errauerint. Videamus an hoc decretū ſuſpectum Lutheranis,& aduentitium recte videri poſſit, vt eſt illis odioſum,& inimicum: an contra Germanum ſit, & Apoſtolicę inſtitutionis; & ex eo potius de vero auctore epiſtolę capienda coniectura. Qui.n. a fide,& obedientia eccleſiæ non receſſerunt,non poſſunt obliuiſci,vt Lutherani obliti ſunt,quod Dominus de illis dixit, quos vocauit Scribas, & Phariſæos,& Petrus in Actis Apoſt. principes populi,& ſeniores, Quę dicunt,facite:quæ autem faciunt, nolite facere. quod quidem propter noſtros quoq; eccleſiarum principes epiſcopos,& ſacerdotes dixit,neq; poſſunt contemnere,vt hæretici faciunt,quod Paulus ad Tim. ſcripſit, Seniorem ne increpaueris,ſed obſecra vt patrem. Si enim tantum honoris deferendum eſt ſenili ætati, quātum deferendum eſt ſacræ dignitati epiſcoporum,qui ſunt principes ſeniorum,ideſt, presbyterorum? ſiqua vero de fide epiſcopi ſuſpicio eſt,inquiritur in eum in eccleſijs catholicorū:nec vlli parcitur, niſi amplectatur,vt Apoſt. Tito præcepit, eū,qui eſt,ſecundū doctrinam,fidelem ſermonem & formam habeat ſanorum verborum in fide & dilectione Chriſti, ſicut idem Apoſtolus Timotheum monuit.Apoſtolica itaq; eſt hæc traditio, cuius canon Apoſtolorum 31. teſtis eſt,qui prohibet,ne vllus presbyter,cōtempto epiſcopo ſuo,ſeorſum congreget, aut altare alterum ponat,ſi non eſt epiſcopus impius,ideſt,ſi non errat in fide. Hoc eſt ergo quod Magd. & cæteri Lutherani pati nō poſſunt, vt in eccleſijs noſtris tantus honor,& reuerētia epiſcopis adhibeatur,& tam diligenter,ac ſeuere,ſicut ſancti Apoſtoli tradiderunt,in hæreticos inquiratur:& hæreſi excepta,ſiquis epiſcopum ſuum propter alias cauſas mouere, & eijcere ſtudeat, vt tyrannicus puniatur. hanc conſuetudinem ex doctrina Chriſti & Apoſtolorum inſtitutione profectam eccleſiæ Dei habent,quæ nihilo quidem minus ex Apoſtolorum traditione ortum duxiſſet quam ſi nunquam his litteris Clementis cōſignata eſſet.nunc vero cum conſignata ſit,

Quatenus ſpōdere pro alijs prohibeatur eccleſiaſticis.

Decretum de charitate, & obediētia omniū erga epiſcopū. Matth. 23. Act. 4.

ta sit, epistola traditionem attestatur, & traditio epistolam. Lutherani vero cõtempta traditione, & Apostolica disciplina, & negata epistola teste, quotidie de suggesto in episcopos nostros propter mores, quos obijciũt, quasi ipsi sancti essent, nocte, & die furiunt, & bacchantur, ignari se nõ episcopos, sed Christum contemnere. Sequitur aliud decretum, Omnes legum diuinarum libenter violatores, & sacrarum institutionum voluntarie perturbatores ecclesiastica regula, & sancta Communione iudicabat indignos. Hanc quoq; consuetudinem cunctæ per Orientem, & Occidentem ecclesię Dei habẽt, vt qui committunt, ne omnia honeste, & secundũ ordinẽ in ecclesia fiant, sicut Apostolus præcepit, ac canones, quosdã quibus ecclesię compositio cõtinetur, scientes, & volẽtes violant, & in eo perseuerant, excõmunicentur, & indigni ecclesiastica regula habeantur: idest: fiant irregulares. quod quidem verbum clare attestatur apostolici temporis esse hoc decretum, & epistola; qua illud consignatum est. non enim aliunde ortum duxit verbum hoc irregulare, vt eo semper vsa est ecclesia, & nunc vtitur: nec aliud significat, quã quod beatus Petrus, vt hęc epistola Clemẽtis testatur, iudicauit, fieri quempiã aliquãdo indignũ regula ecclesiastica, idest, indignũ, vt fiat ex clero: aut si factus sit ex clero, indignum, vt in eo ministret: hoc enim significat regula ecclesiastica, nempe ordinẽ ecclesiasticum. non loquor nunc speciatim de causis irregularitatis, sed de ipso genere pœnę, & de verbo, ex cuius consuetudine & ecclesiastico vsu, prisca interpretatio latina huius epistolæ Clementis redolet. Si igitur hoc decretum factum esse tempore Apostolorum testimonio est consuetudo ecclesiarum omni memoria sęculorum vetustior, quę istos hodie excommunicat, & irregulares esse iudicat, an non consequens est, vt certa coniectura iudicandum sit, hanc etiam epistolam Clem. in qua decretum ipsum fertur, illius temporis esse? si constat ex consuetudine ipsa omnium ecclesiarum legem decreti latam esse, dubitabimus æditam fuisse hãc epistolam decretalem; quæ decretum ipsum cum alijs sanctissimis continet? aut quomodo melius quam per epistolã decretalem decretorum apostolicorum traditiones ædi, & ad ecclesias tam multas, & tam longinquas deferri poterant? Sed proferamus aliud decretum epistolæ huius. Nullum etiam, inquit, presbyterum in alicuius episcopi parœcia aliquid agere debere absq; eius permissu docebat. Petrum dicit, sed & cunctos presbyteros proprijs episcopis in omnibus absque mora obedientes instituente Domino esse debere dicebat. Hic quoq; dicẽdum est, quod Paulus dixit, & nos in similibus dicere docuit, si quando presbyter aliquid in parœcia episcopi sine permissu eius faciat, nos talem cõsuetudinem non habemus, nec ecclesiæ Dei, quæ potius habent consuetudinem, vt nihil in eis sine auctoritate eius fiat. idem dicendum est ac multo etiam magis de diaconis, qui sunt infra presbyteros, vt episcoporum, & presbyterorum ministri. Huius cõsuetudinis, quę ex Apostolica traditione nata est, testis est etiam Canon Apost. 39. qui sic habet, Presbyteri, & diaconi sine voluntate episcopi nihil agant, ipse enim est, cui populus Domini commissus est, & a quo ratio animarum reposcenda est. hæc scilicet ratio est, quæ hanc consuetudinem ex traditione, vt dixi, natam confirmat. quam idem Clemens exemplo etiam a sacerdotibus Gentilium sumpto lib. 2. de Const. Apost. c. 28. probat. Si enim (inquit) cultores Dæmonum in suis illis ludibrijs

Decretum de irregularibus.

De prisca consuetudine verbi irregularis.

Decretum ne quid ecclesiasticum iniussu episcopi a presbyteris, aut diaconis in ecclesia fiat.

falsi cultus nihil sine execrabili sacerdote offerunt, aut agunt, quin potius illos putant os statuæ esse, illius que iussum expectant,& quæcunque iusserit,faciunt, & sine nutu ac voluntate eius faciũt nihil:tantumq; ei honoris habent, vt statuas anima carentes honorent, ac dæmones colant. Si illi,inquam,qui vanam, & confictam opinionem habent,& nulla spe firma subnixi,ea,quę sanctitatem,ac religionẽ habent, imitari student,quanto iustius est,nos,quorum fides splendidissima est,& spes vera, qui promissum pręclarũ,& sempiternũ,& quod fallere nõ potest,expectamus, ꝑ eos, qui nobis pręsunt, honorẽ Deo deferre? ita vt episcopos os Dñi esse arbitremur. Hactenus Clem.Hoc exẽplo cõuicti sunt Magd. peiores esse quã Gẽtiles, quippe qui minus existimẽt honorãdos esse episcopos, quã Gentiles honorent sacerdotes suos.hoc enim decretũ ad honorem episcoporũ pertinẽs, inter cętera,quę in has epistolas obiecerũt, accusarũt,quibus iam loco suo responsum est. nunc illud tantum est quærendum, si hoc decretum fictum esse existimant,& non esse a Petro,& reliquis Apostolis traditum,nec a Clemente in epistola scriptum,immo nec in libris de Const. Apost.omnia .n. negant, quid ei propositi fuit, qui finxit? quid hoc commento assequi voluit? an voluit, auctoritatę Clementis Apostolici pontificis mentita, qui sermonem beati Petri in ordinatione sua habitum in hac epistola scribit, consuetudinem ecclesiarum confirmare? at hoc non opus erat facere tunc,cum ipsa per se consuetudo sine vllius ępistolę Clementis testimonio satis valebat. Quin potius a principio faciendum fuit hoc,idest,scribẽda tunc epistola,cum erant recentes Apostolicę traditiones,& ecclesiasticę regulæ,tum vt ad omnes ecclesias per epistolam deferrentur:tum ne obliuio irreperet,& vt consuetudo ipsa recens ecclesię confirmaretur, quæ fuit causa, vt canones a sanctis Apostolis sine scripto traditos,litteris quoq; idem Clemens mandaret.Quod de Apostolicis huius epistolę decretis hactenus ad probandum eam diximus,dicendum est de confessione secreta,&de exequijs mortuorum,eisq; per preces & eleemosynas secundum doctrinam beati Petri in hac epistola scriptam adiuuandis,vtrumq; enim consuetudo omnium ecclesiarum,quę a sanctis Apostolis instituta & tradita est,defendit. quæ quidem consuetudo iam tempore Caroli Magni, cum has epistolas compositas, & confictas esse isti somniant, vetustissima erat: & tam alte radices egerat, vt minime opus esset tunc huismodi epistolam, & beati Petri in ea doctrinam comminisci, Sed de confessione secreta,& exequijs mortuorum affatim libro quarto Magdeburgensibus secundum scripturas responsum est. Rursus hanc epistolã, quæ tota doctrinam beati Petri continet,illud quoq; argumento est,Clementis esse,quod eadem præcepta dat hic episcopis,presbyteris,& diaconis, quæ idem Clemens scripsit libro 2. de Const. Apost.& quod ecclesiã hic in persona beati Petri cum naui comparat, vt fecit in eodem libro 2. in persona Apostolorum,in quo aliquid est ex Platone,cuius fuit per studiosus,mutuatus,vt Paulus ex poetis solet,quod ipsum testimonio quoq; est,esse hanc Clementis epistolam. Plato enim libro 12. de legibus ciuitatem cum naui comparat,& eos qui nauim incolumem seruant, cũ mente, ac cũ sensibus menti coniunctis. hoc vocat ille in eo loco παράδειγμα,nos exemplum dicimus: scriptura sancta vocare solet parabolam, quã frequẽter vti solet: & qua Clemens hic ad imitationem scripturæ sanctę vsus est.

quam valde ingenioſe,& erudite,ac diuine explicauit. hoc exemplum na uis Anacletus quoq;, citato Clemente auctore,in epiſt. ſua prima eiſdem verbis repetiuit. in quo exemplo illud obiter ad vtilitatem legentium ob ſeruare libet,cũ διθαλάσσους τόπους, quæ inter pres vertit bithalaſſa loca,cũ dubijs mente, & de promiſſionum veritate nutantibus Clemens comparat,Iacobi epiſtolam imitatus eſt,eiuſq; locum interpretatus, cũ eum,qui hæſitat,quem δίψυχον, ideſt,duplicem animo vocat,ſimilem eſſe ait fluctui maris,qui a vento agitatur, fluctui ſcilicet maris,nõ cuicunq;, ſed fluctui maris dithalaſſi,vt ſi dicas,duplicis maris: in huiuſmodi enim locis dithalaſſis fluctus in contrarias partes agitantur. Præterea quæ de diaconis, & eorum officio hic in perſona Petri Clemens præcipit,eadem fere ſunt cum ijs,quæ idem Clemens eodem libro 2. de Conſt. Apoſt. præcipit, ex quo etiam coniectura iudicare licet,eundem eſſe huius epiſtolæ, & illorum librorum auctorem. nec enim diſcrepantia eſt, vt hoc quoq; obiter obſeruetur, quod libro 2. de Conſt. Apoſt. c. 32. præcipitur, vt diaconus nihil tribuat egenti clam epiſcopo in contumeliam eius, ne ad murmuratio in eum excitetur. in epiſtola vero ſic ait, vt diaconi ægrotis, quæ neceſſaria ſunt, præbeant cum conſcientia eius, qui præeſt: deinde ſubiungit, quod tamen etiam ſi clam fecerint, non peccabunt: ſcilicet non peccabunt, mo do id in contumeliam epiſcopi nõ faciant: nec ad murmuratio in eos hac occaſione commoueatur. iam de decreto conſtituendi Patriarchas ſiue Primates, & Archiepiſcopos, ſiue Metropolitanos dicam, quæ in eo veſtigia ætatis harum epiſtolarum appareant, cum de decretis ſecundæ, & tertiæ epiſtolæ Anacleti diſſeram, ne eadem bis repetam. De primis vero Flaminibus, & Archiflaminibus, qui in hac epiſtola ſunt, tametſi ſupra libro tertio quid ſentiendum eſſet, dixi, tamen quia hic eſt locus proprius, vbi argumenta & indicia veſtigamus, vtrum hæc epiſtola ille ſæculo, quo fertur, a Clemente ſcripta ſit, dicẽdum eſt iterum. quod .n. de iſtis iudicibus nullus vetus auctor meminerit, non ſolum auctoritatem epiſtolæ huius non infirmat, nec antiquitatem eius ſuſpectam reddit, ſed contra potius, non leuis coniectura ex eo fit, non fictam, ſed verã eſſe Clementis epiſtolã. etenim ſi ficta eſt, quæro, vnde qui finxit, ſumpſit primos iſtos Flamines, ſiue Protoflamines,& vnde itẽ Archiflamines? in quonã libro apud veteres, eos legit, aut in quo vetere lapide aut nũmo? ſi ex nulla antiquitate ſumpſit, ſed ipſe potius finxit, quã nã veriſimilitudinis ſpeciẽ artificio fingẽdi imitatus eſt, vt epiſtola, quã fingebat, Clemẽtis eſſe videretur? an non magis mendacium ſuum ſimul cum imprudentia prodidit, dum & videri,& credi voluit, veteres fuiſſe,& illius ſeculi Clemẽtis id genus iudices, ac poteſtates, quas apparere non poſſet, vnquam fuiſſe? Quis credat tam hebetem & tam imperitum fingendi fuiſſe iſtum? At hoc non fuit Clementi epiſtolæ auctori cauendum, qui credibile fore non arbitrabatur, ignoraſſe ſe, non ſic iſtos iudices olim vocatos fuiſſe: nec exiſtimabat, difficile futurum eſſe intelligere, hoc tãtum ſibi propoſitum fuiſſe, vt, cum primos Flamines dixit, primam iudiciariam poteſtatem, vt Anacletus tanquam interpres Clementis dixit, ſignificaret, quæ in primis ciuitatibus Gentilium erat: cum vero Archiflamines, vt ſignificaret minores iudices, vt idem Anacletus vocauit, qui erant in ijs ciuitatibus ethnicorum, quæ erant metropoles. Qui autem non contenti hoc propoſito, & mente Cle-

Quando liceat diacono dare aliquid egenti nõ conſcio epiſcopo.

De primis flaminibus & Archiflaminib. in epiſt. Clementis, & quomodo ex eis iudicium fiat de antiquitate epiſtolæ.

mentis adhuc vſum verbi horum nominũ quaſi a veritate hiſtoriæ,& Romanę antiquitatis alienum reprehēdunt, ſimiles ſunt ijs,qui olim nomen ἔρωτος, ideſt, amoris in ſcripturis reprehendebant, quaſi ab ſcripturis ſanctis alienum, quos Dionyſius Areop. a ratione alienos eſſe dicit,qui non vim propoſiti,ſed vocabula attendant: quiq; ſonos tantum auribus inſonantes extrinſecus excipiant, quos in mentem penetrare nō ſinunt,aliud .n.ſignificare ait,in ſcripturis nomen amoris,quam vulgo ſignificet.Sic in epiſtola Clementis aliud ſignificant Flamines, quam in hiſtorijs antiquis Romanorum,quas Clem. Romanus non ignorabat. Flamines .n. ſignificant hic non quidem proprie eos, qui erant ſinguli ſingulis dijs, vt in more maiorum fuiſſe teſtatur Cicero, & vt Varro ſcribit,quorũ ſacra aſsidue operabātur,ſed tranſlate eos, qui præerant vel ſinguli ſingulis ciuitatibus primarijs, quę erant capita prouinciarũ, vt Alexandria caput prouinciarũ Aegypti,Lybiæ,& regionis Pentapolitanæ, Antiochia caput prouinciarũ Orientis,& hos vocat Clemens Protoflamines,ſic.n.Leo 9.legit:vel ſinguli ſingulis ciuitatibus Metropolitanis, quę erant vnaquæq; caput ſuæ prouinciæ.& hos vocat Archiflamines. immo videtur quidē idē Clemens nō obſcure ſignificaſſe nō ſic appellatos fuiſſe olim,ſed ſic ſe illos tunc appellare,cũ ait,vbi erāt Protoflamines eorũ,&primi legis doctores:vt.n.nō vocabātur primi doctores legis, ita neq; Protoflamines,ſiue Primi flamines. de ratione vero tranſlationis alij fortaſſis acutius cōijcient,mihi quidē cur ſic iſtos iudices trāſlate.vocauerit,hæc cauſa videtur,quia vt Flamines perpetuo erāt rei diuinæ addicti, vt ait Andreas Dominicus Floccus Florentinus, qui hactenus Feneſtella vocabatur,id quod Metellus Pont.Max.ſatis declarauit,cum Poſthumium cōſulem eundemq; Flaminē Martialē ad bellum gerēdum Africam petentem,ne a ſacris diſcederet, mulcta indicta, vt Valerius narrat,vrbe egredi nō eſt paſſus,ſic poteſtates iſtæ iudiciariæ prouinciarũ , quandiu prouincijs præſidebant, omnem curam habebant prouincijs addictam, quarum rebus neceſſe erat ſemper operam dare & in munere ſuo fungendo aſsiduas eſſe: præſertim cum, vt Philon Alexandrinus inFlaccum præfectumAlexandriæ ſcribit,non iudicijs tantum priuatis, & publicis præeſſent,ſed etiam, inquit, rationibus tributorum,& vectigalium,quibus,inquit,maior pars anni impendebatur.Deinde habebāt iudices iſti etiam in ſacerdotes poteſtatē,tametſi ritus, ac religiones prouinciarum mutare non poſſent,ſed potius conſeruare oporteret : quod id e rep.eſſet,ſiquidē pro religione,vt ait idem Philon,non minus quam pro anima homines dimicare ſoleant, vnde idem rurſus ſic de Auguſto in Caium ſcribit, non minus ſolicitus erat de confirmandis ſingularum prouinciarum ritibus, quam de Romanis cerimonijs.ac fortaſsis in hoc tanto ſtudio iſtorum de nō mutandis neque variandis ritibus ſingularũ prouinciarum ſimilitudo etiam aliqua maior erat eis cũ Flaminibus,quam cũ alijs ſacerdotibus,accedit huc,quod vt Flamines ſiquid vitij in ſacris nō rite operandis admitterent,ſacerdotio,quod Flaminiũ vocabant, mouebantur vt de M.Cethego, & C.Claudio,& de Sulpitio idē Valerius narrat,ſic qui ꝓuincias ſuſceptas,male gerebant, accuſati,& cōuicti pœnas dabant, vt de Flacco,qui Alexandriæ,& Aegypto atq; Lybię præerat,idem Philon ſcribit .hactenus de ratione trāſlationis ducta ex ſimilitudine quadam iſtorũ inter ſe, accommodata etiam ad declarandum quam mira,& apta conuenientia

Quomodo, & quare Clemēs præfectos prouinciarum Protoflamines, & Archiflamines vocauerit.

nientia mutata sint potestas & iudicia ethnicorũ præfectorũ ciuitatum, & prouinciarum in potestates,& iudicia præsulum ecclesiarum.vt.n. illi iudices vnius ordinis erant,sed diuersi gradus,omnes quidẽ tanquã flamines, quidã,sedalij,tanquã maiores Flamines,quos vocat Clemẽs Protoflamines: alij infra eos tamquam minores Flamines, quos idem vocat archiflamines: alij rursus tanquã flamines adhuc minores,quos tunc,vt Anacl. ait,vocabant comites,sic ecclesiarum præsides omnes sunt episcopi,diuersi tamẽ gradus. alij.n. Primates episcopi,in fra hos Archiepiscopi,& infra hos rursus Episcopi. præterea oportebat esse illorũ mores & iudicia, qualia præsidum quoq; ecclesiarũ, quibus cesserunt,esse oportet.illos.n.oportebat præbere se exemplum in prouincia omnis abstinentiæ,ac continentię,& sic iudicia siue de controuersijs distrahendis, siue de puniendis maleficijs exercere, vt grauiores causas cũ optimatibus iudicarent, vt nostri episcopi faciunt cũ Synodis.vnde Ignatius presbyteros vocat consessum episcopi. hoc aũt de iudicãdis causis grauioribus a præfecto prouinciæ cũ optimatibus ex Philone etiam intelligi potest is .n. accusaturus Flaccum, qui præerat Alexãdrię,quo magis malitia eius pateret,laudat prius,quod initio suæ administrationis, recte quę officij sui erãt,exequeretur erat .n. inquit in sua Functione assiduus; hoc est, quod Paulo ante dicebam de similitudine præfectorũ cum assiduitate Flaminis in munere suo , sequitur, prudens consilijs,& in ijs exequendis industrius,& Paulo post,gerebat se pro dignitate: grauiores causas iudicabat cum optimatibus: superbos deprimebat : vetabat cœtus promiscuæ multitudinis , sublatis etiam sodalitijs, quæ prætextu sacrorum vacabant mero & crapulę: contumacibus seuerus,& rigidus, inductis deinde in vrbem,totam quę regionem bonis legibus. hactenus Philon. hęc descriptio boni præfecti prouinciæ ita in bono pręsides ecclesiarũ, idest,in summos sacerdotes,qui sunt episcopi,quadrat, vt boni pręfecti prouinciarum velut quidam sacerdotes religiosi esse viderentur,vel potius quidam Flamines,vt Clem.vocat. hoc enim nomen magis illis cõueniebat,vt pote,ethnicis idcirco.n. idem Clemens noluit facere eos similes sacerdotibus, sicut fecit Flaminibus, quia indigni erant hoc nomine:sacerdotes enim,& latine,& Gręce ἱερεῖς a sacro dicuntur,a quo procul absunt,ethnici. ob hanc enim causam, vt antea dixi, sacerdotes idolorum idem Clemens lib. 2. de Const. Apost. noluit vocare ἱερέας, sed verbo a se facto μιερέας,vt qui non sacri,sed potius execrabiles essent . illud etiam obseruandum est,cur Clemens illos primos iuridicos, quos primos Flamines vocauit, πρωτονομοδιδασκάλους, quoq; idest, primos doctores legis appellauerit.nempe quia eorum,qui prouincias regebant, erat, bonas leges in prouincias introducere, de quo Paulo ante Flaccum, qui præerat, Alexandriæ Philon laudabat. illud etiam nõ est obseruatione indignum, quod ex verbo Græco , quo illi ethnici pręsides prouinciarum,vt sic illos nunc vocemus,a principio a Græcis vocari sunt,quod etiã pręsidibus ecclesiarũ,quibus illi cesserunt, couenit, intelligi potest, quod genus gubernationis esset illud ; & quanta vtrorumq; similitudo esset . in qua re digna est admiratione s. apostolorum prudentia a Spiritu Sancto data, qui in illis ciuitatibus , & prouincijs, vbi illi fuerant secundum gradus suos , ibidem pręsules ecclesiarum item secundum gradus suos esse voluerunt , vt facilius nostris moribus, & nostrorum præsidium gubernationi

De similitudine præfectorũ prouinciarum, & pręsidum ecclesiarum.

tioni Gentiles assuescerent, quo essent illis similiora, quibus prius assueti erant. etenim per Romanos quoq; , vt idem Clemens lib. 6. de Constit. Apost. ait, voluit Deus, vt iustitiæ lex splenderet. ecclesia vero leges humanas rationi, & honestati non repugnantes, vt Calixtus Pont. ait, libenter amplectitur. ἡγεμόνες ergo vocabantur illi, quod oporteret eos exemplo vitæ, & morum alijs præire, & illis virtutum omnium duces esse. Simili verbo, & adem ratione præpositos ecclesijs vocat apostolus ἡγουμένους, quibus pręcipit beatus Petrus formam fieri gregis, vt idem Paul. Timotheum monuit, vt esset exemplum fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. & Dionysius de Melchised in cœlesti Hier. c. 9. scribit vocatum fuisse sacerdotem, quod tanquam Hierarcha idest, sacrorum pręses alijs pręeundo dux ad solum, & verum Deum tendēdi esset. idē quoq; sanctos Apostolos καθηγεμόνας appellat, in quo verbo κατὰ præpositio vim habet augendi, significat enim ductum Apostolorū in animas penetrasse, idest, nō tantum duces corporum fuisse, vt illi ethnici, sed etiam animarū. illis. n. propositū tantum erat, vt homines secum inter se pacem haberent: Apostolis vero, vt secum, & cum Deo. Ergo vt ad Flamines reuertamur, quia opus erat præfectos illos prouinciarum omnis innocentiæ, & temperantiæ, ac continentiæ duces esse, quod est sacerdotibus peculiare, idcirco nomen nō sacerdotū, quo erant indigni, sed valde ingeniose, & accommodate, ad illos nomen Flaminum transtulit. quorū quanta esset religio, continentia, & existimatio ex ijs conijci potest, quæ Gellius libro 10. noctium Atticarum de Flamine Diali scripsit, sed de his hactenus. ex quibus satis iam patere arbitror, quemadmodum hic locus de Protoflaminibus, & Archiflam. ratione, iudicio, & eruditione refertus nō solum contra epistolam nō sit objiciendus, sed contra potius ad faciendū iudicium de antiquitate & auctoritate eius multū valeat. superest, vt probemus scriptam esse hanc epistolam Græce, vt quatuor reliquas, quod in singulis item probabimus, nam hoc quoq; quęri solet. Quis vero e Græco interpretatus sit, Rufinus, an alius, dicam postea, cū de prima epistola Anacleti agam, qui locum epist. 1. Clementis integrum citat eadem interpretatione e Gręco, quæ est in epistolā Clemētis. Scriptā ergo esse Græce, pręter quam quod bonam partem eius Græce vidi, illud manifeste declarat, quod ait, exponens fidem, Vnde credendum est in Deum, a quo tam præsens vita, quam futura tribuatur. deinde subiungit, Deus autem appellatio est substantiæ sempiternæ, interpretatus est etymon verbi Græci, θεός, secundum Platonem, cuius fuit, vt sæpe dixi, valde studiosus explicans. n. Plato in Cratylo etymologiam nominis θεοῦ, alij, inquit, ζῆνα, alij δία dixerunt, diuidentes vnum nomen in duo. hæc autem in vnum coniuncta declarare, ait, naturam siue substantiam summi Dei: recte quę hunc vocari θεὸν, idest, Deū δι' ὃν ζῆν ἀεὶ πᾶσι τοῖς ζῶσιν ὑπάρχει, idest, p quę viuere, semper omnibus viuentibus in est. θεὸς ergo Plato a Ζεὺς θεὸς deriuauit, quia in θεῷ sint coniuncta hæc duo δι' ὃν ζῆν, quæ naturam Dei significant, ita fit, vt θεὸς idest, Deus nomen sit, vt ait Clemens, substantiæ siue naturæ sempiternę, idest, semper viuentis, & vitam tam pręsentem quam futuram, vt ait, viuentibus tribuentis. illud vero, siue timoris diuini; additum fuit ab aliquo, qui e Græco δέος, quod timorem significat, voluit ducere nomen Dei, quę etymologia non potest cadere in nomen Græcum θεὸς, in quod

Vnde constet scriptam fuisse Grecę epistolam Clem. ad Iacobum, vt reliquas Clementis.

cadit etymologia illa Platonis, quam Clemens secutus est. Iam quemadmodũ hæc epist. de morte beati Petri ad Iacobũ fratrẽ domini pluribus annis antea mortuum scripta fuerit, abunde, vt opinor, a nobis lib. 2. loco proprio satisfactum est. Quod enim a Dorotheo archiepiscopo Tyri scriptum esse existimatur, fuisse Simonem cognomento Iudæ, appellatũ quoque Iacobum Alphæi, eundemq; post Iacobum fratrem domini factũ episcopum Hierosolym. vnde factum esse, quibusdam visum sit, vt hæc epistola, quæ postea ad Simonem eundemq; Iacobum Alphæi scripta esset, ad Iacobum fratrem domini prius scripta fuisse errore nominis putaretur, neutrum verum est, in exemplari enim vetusto, quod sic inscriptum reperi, Dorothei Archiepiscopi Tyri, martyris, qui fuit tempore Licinij, & Constantini imperatoris, liber de 12. Apostolis, & 70. discipulis, sic scriptũ est, de 70. discipulis, Iacobus frater domini primus episcopus Hierosolymitanus ab ipso domino factus. sequitur, Cleopas, qui & Simon ἀνεψιὸς ὁ κυρίου, idest, consobrinus domini, & secundus episcopus Hierosoly. qui dominũ quoq; vidit, postquã a mortuis resurrexit. Hęc Dorotheus, & quę deinceps sequuntur de reliquis discipulis domini. Idem scribit Clem. Rom. libro 7 de const. Apost. prope finem, mortuo, inquit, Iacobo fratre domini episcopo Hier. secundus successit Simeon Cleopæ. & vt in ore duorum vel triũ stet omne verbum, etsi solus Clem. Rom, instar multorum sit, idem quoq; testatur Euseb. Simeon, inquit, saluatoris cõsobrinus secundus episc. Hierosoly. quare quod in Dorothei synopsi vulgata scriptũ est, Simon Iudas cognominatus, qui post Iacobum Hierosolymorum episcopus factus est, (arbitror eum esse Iacobum Alphęi) sub Traiano &c. neq; parenthesis auctoris est, sed interpretis, nec illud verum, Simonem cognominatũ Iudam post Iacobum factũ esse episcopũ Hieros. pro quo sic in meo exemplari manu scripto scriptum est, Simon cognomẽto Iudas postquam Christum prædicauit in Eleutheropoli & Gaza vsq; ad Aegyptum, crucifixus, sepultus est in Ostracina vrbe Aegypti sub Traiano impio imperatore. & vt auctoris esse concedamus illam parenthesim, siue interpositionem, fefellit eum opinio. Iacobus. n. qui dicitur Alphæi, & Ioses, filij fuerunt Alphæi, vt Hier. scribens contra Heluidium testatur, & Mariæ, quæ dicitur Iacobi, quę erat siue soror Marię matris Domini, vt Hierony. ait: siue filia sororis Annę matris Marię virginis, vt Cyrillus tradit: atq; ita hi duo, fratres Domini erant cognatione. Simon vero cognomento Iudæ, & Iudas fratres item fuerunt, sed non ex Ioseph, vt aliqui falso existimarunt, fuit. n. Ioseph virgo, vt Hieronymus affirmat, sed ex Cleopha, siue Cleopa fratre Ioseph, vt Euseb. Cęsar. tradit. quare hi erant nõ fratres Domini cognatione, sed consobrini opinione, quatenus Ioseph pater Domini vulgo putabatur. Alius igitur erat Simon cognomento Iudas, siue Iudæ: & alius Iacobus Alphęi. Deinde quę fides in hac historia adhibenda Dorotheo esset, tametsi istud scriberet, quod nunquam scripsit, qui inter 70. discipulos cepham quemdam ponit, quem inquit, reprehendit Apostolus Paulus Antiochiæ, qui fuit episcopus Coneæ. cum tamen, vt Hieronymus in com. epis. ad Gal. affirmat, nullum Cepham præterquam Petrum nouerit ecclesia. Sed hactenus de epistola prima Clementis. Dicamus de secunda.

Quid Dorotheus de Simone cognomẽto Iuda, & de Iacobo fratre domini scripserit.

Habet etiam hæc epistola decreta, quæ in consuetudine omnium ecclesiarum sunt, cuius consuetudinis origo quia nõ potuit esse alia, quam Apostolica

stolica traditio, consequens est, vt ipsa decretorum ecclesiastica consuetudo restis sit Apostolicæ antiquitatis epistolæ, qua huiusmodi decreta per ecclesias catholicorum promulgata sunt. ex quibus vnū est de tribus gradibus eorū, qui diuinis sacri altaris mysterijs ministrant, nempe de presbyteris, diaconis, hypodiaconis, & de hostijs proportione communicātium consecrandis, ac de reliquijs earum diligenter, ac decenter in sacrario custodiendis, & de differendo cibo post sacram Communionem. Partem decreti huius de reliquijs sacræ Eucharistiæ seruandis satis in extrema parte libri 3. defendimus. Si adhuc Lutherani contendere voluerint, non esse a principe Apostolorum, vt hæc epistola testatur, traditum, vt hic triplex ordo, ac gradus presbyterorum, diaconorum, & hypodiaconorum mysterijs diuinis sacræ aræ ministret, & reliquiæ corporis Dominici summa diligentia, ac reuerentia in sacrario seruentur, & ne continuo post cibum cœlestem ad cibum terrenum eatur (differre .n. vsq; ad sextam, si mane communicetur: aut ad vesperā, si tertia, aut quarta: nō lex, sed suasio est: nō preceptū, sed admonitio.) quin potius posse illa ipsa mysteria a ministris, & superintēdētibus Lutheranis sine impositione manus episcopi, idest, sine sacramēto hierarchicæ ordinationis cōfici, & tractari, itē non remanere reliquias corporis Dñi, & licere statim nullo puncto tēporis ob religionem, ac reuerentiā interposito, cibū ventris sumere, hoc, inquam, si concēdere adhuc Lutherani volunt, nos vno verbo, quod nos Apostolus docuit, eos frangimus, & conuincimus, nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesiæ dei. Aliud decretum est, Altaris palla, cathedræ, candelabrum &, velum si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur. Hanc quoq; consuetudinem habent ecclesiæ dei, vt quæ sunt ad ministerium sacrum in ecclesia dedicata, nullus ea ad priuatum vsum transferre audeat, ne sacra negligendi alijs occasionem præbeat, & ipse eorum cōtemptor existimetur, & a domino, vt rex Babyloniæ propter simile ausum puniatur, cum vero fuerint vetustate consumpta, & eorum nullus in ecclesia vsus esse potest, cremari iubet, & inferri cineres in locū, qui nec ambulatione, neque transitu teri possit, idq; in honorem, & cultum dei, cui illa fuerunt sacra. ipsa enim ratio religionis, ac reuerentiæ satis suadet hoc decretum. Illa vero seueritas pœnæ, qua sancitum est decretum, in diaconos, Clericos, & presbyteros, vestigium quoddam est illius Apostolicę disciplinæ, & ætatis, in qua sic eos, qui sacra pro nihilo ducere viderentur, punire oportebat, vt sicut de Ananiæ, & sapphiræ seuero supplicio scriptum est, fieret timor magnus in vniuersa ecclesia, & in omnes, qui audirent. restat de hoc decreto, vt aliquid de verbis eius dicamus, in quibus est odor quidam illius sæculi, quo factum est decretū, & vulgata, atq; ædita epistolæ huius interpretatio. pallam enim vocant hodie omnes ecclesiæ latinorum, quod verbum non est impositū tempore Caroli Magni, sed tunc, cum ipsa res, cui est impositum, facta est. neq; quæ res hodie in cultu altaris palla vocatur, sic vnquam ante latinam interpretationem epistolæ Clementis vocata est. fuisse enim Grece scriptam Paulo post docebo. ex verbis igitur huius decreti, vt illa nota sunt omnibus velū, candelabrū, palla, ita cathedræ illę, quæ sint, fortasse non omnibus idem videatur, cathedræ .n. numero multitudinis sunt in exemplari manu scripto vetusto, quæ quidem quia coniunctę sunt cum ijs, quę ad altare adhibentur, existimo, non significare cathedras,

Decretum de triplici gradu ministrorum altaris sub episcopo, & de sacra Communione, ac de reliquiarum corporis Domini custodia.

Decretū de ijs, quibus ad ministerium altaris vtendū est, & extra illud ministerium non vtendū, & post vetustatē cremanda sunt.

De prisca consuetudine verbi Pallæ, & de cathedris.

 in quibus

in quibus sedent episcopi in ecclesia, neq; suggesta, de quibus concionantur, sed potius pulpita, quæ super altaria ponuntur, sic.n. vocant hodie pulpitum, in quo Missale collocatur. afferamus aliud decretum, Ministri altaris presbiteri, siue diaconi ad dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem suam coniuges suas reliquerunt. sic enim est in vetere exemplari manu scripto, vt alio loco iterum admonui. de hoc decreto abunde dictum est nobis, cum de cœlibatu Magdeburgensibus responderemus. Sequitur pœna in eos, qui hoc decretum non seruauerint, quod si, inquit, post ordinationem ministro altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarij non intret limina: neq; sacrificij portitor fiat, nec altare contingat: nec ab offerentibus holocausti oblationem suscipiat: nec ad dominici corporis portionē accedat: aquam sacerdotum manibus porrigat. sic est in exemplari vaticano cõtrario sensu exemplaris vulgati. sequitur, ostia forinsecus claudat: minora officia gerat: vrceum, seu calicem ad altare non suggerat. hactenus pœnæ. si hæc lex, quæ eum ministrum ecclesię punit, & ecclesiastico ministerio priuat, qui cum vxore cuius consuetudinem reliquerat, vt, ipsa assentiente, ordinari posset, postea consuescit, in omnibus ecclesijs catholicorum per cunctum Occidentem, vbicunque ecclesiastica disciplina viget, adhuc seruatur, & semper seruata est, vnde dicemus ortū duxisse? quem fuisse latorem? necesse profecto est, vt ab Apostolis fuerit eiusmodi consuetudo ecclesiarum instituta, & tradita. cur igitur si factum est, testimonium facti non erit verum? si cum re conuenit dictum, cur negetur dictum esse? accedit deinde ad decretum de cœlibatu, de quo multa libris superioribus a nobis scripta sunt, illa etiam cautio castitatis seruandæ, Clericus verò, inquit, solus ad fœminę tabernaculum nõ accedat, neq; properet: neq; sine maioris natu principis (archipresbyterū dicit) Iussione. sequitur, neq; solus cum sola fabulas misceat: (sic enim est in exemplari vaticano, melius quam in vulgato), nec archidiaconus, aut diaconus sub prętextu humilitatis, aut officij frequentet domicilia matronarum: aut forte per clericos, aut domesticos eius matronæ mãdet secreti aliquid. si agnitū fuerit, deponatur: & illa a liminibus arceatur ecclesiæ. ad exemplū disciplinæ huius ministri ecclesiæ vsq; in hodiernū diem didicerunt versari in domo Dei: & qui sic nõ versantur, ab eo, q in solicitudine, sicut Apost. pręcipit, pręest, deponūtur. Aliud epistolę huius decretū est, Ecclesias per cõgrua, & vtilia facite loca, quæ diuinis precibus sacrare oportet: & in singulis sacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos poni. Hoc quoq; decretū documentū, & indiciū est Apostolicę ætatis epistolę huius, si quidē ædificari ecclesias, & Deo ꝓ preces tum ipsas, tū earum ministros dedicari, cū in more omniū vbiq; ecclesiarū sit, origo eius moris nulla potuit alia esse, quā Apostolica traditio, vnde autē institutio, ac traditio extitit, indidem primū eam excepit, qui per hanc epistolam eandem vulgauit, is est Clemens Apostolicus pont. qui etiā libro 2. de Const. Apost. c. 57. de forma ædificandi ecclesias, quæ vsq; ad hunc diem, si commode fieri potest, seruatur, nos in persona Apostolorū admonuit: & libro 8. preces descripsit, quibus ministri ecclesię Deo sacrantur, quas Dionys. Areop. ἱερωτικὰς ἐπικλήσεις in ecclesiastica Hier. vocat. sed de ecclesijs, & earum consecratione copiose libro 2. disseruimus. Hactenus de epist. 2. Clem. & de decretis eius. quam quidem Græce scriptam esse ab auctore, ex Græcita-

Correctio lectionis l pœna decreti de cœlibatu.

Decretum de ædificandis, & consecrādis ecclesijs.

te,quam tota epiſtolæ interpretatio olet,coniectura capi poteſt. quale eſt
illud in principio,ſacraméta diuinorum ſecretorũ,quod e Græco eſt ἁγιά
σματα τῶν θείων μυςηρίων. ἁγιάσματα.n.vocat idẽ auctor lib. 2.de conſt.Apoſt.
ſacramenta:ſecreta vero,myſteria dici nemo ignorat.Præterea maioré na
tu principem dixit interpres,quod ſatis olet,vnde ſit,nempe e Græco, ἀρ-
χιπρεσβύτερος, iubet .n. ne clericus ſine iuſſu principis maioris natu, ideſt,
Archipresbyteri ſolus ad domũ matronæ accedat : vnde ſtatim ſequitur,
nec archidiaconus,neq; diaconus, & quæ ſequuntur. Item illud, a princi-
pio epiſtolæ vſq; ad hunc locum de ſacramentis delegaui bene tuendis,
ſic .n. eſt in vetuſto codice, e Græco ἐπέςειλα expreſſum eſt illud, delega
ui, quod non dicitur de ſcribente epiſtolam, vt illud Græcum. prætereo
reliqua, ſatis enim hæc ſunt exempli cauſa. diſſeramus deinceps de ter-
tia epiſtola.

Vnde cõiectura capiatur, quod epiſtola ſecunda Clementis Grece ſcripta fuerit.

Tertia epiſtola Clementis ſcripta quoq; eſt Grece, & ex bona parte ex
ſermone beati Petri,qui eſt in libro 5. Recognitionũ, compoſita. Quæ ſit
fortaſſe cauſa,cur nonnullis videri poſſit, nõ eſſe a Cleméte ſcripta,ſed po
tius,a neſcio quo,qui partim e ſuo,partim ex illo ſermone epiſtolam cõte
xere voluerit. Sed hæc coniectura leuiſſima eſt. multo vero probabilius,
vt, cum Clemens ad omnes omnium ordinum fideles ſcriberet, velletq;
ad ea,quæ in prima parte epiſtolæ ſcripſerat,adiungere de ignorantiæ ma
lo, & de cognitione veritatis, ac delibero arbitrio, eſſetque ille ſermo,
quem idem Clemens ex perſona Petri compoſuerat, valde ad propoſitũ
accommodatus, voluerit partem ſermonis illius in epiſtolam ſuam tran-
ſcribere. Quid.n. abſurdi eſt,aut noui,& inuſitati,ſi doctrinam,quam bea
tus Petrus prædicabat, & Clemens ipſe verbis ſuis explicauerat, & con-
ſcripſerat, cum viſum eſt ei operę precium eſſe,per epiſtolam cũ omnibus
communicarit? indagemus igitur ex decretis epiſtolæ huius,vt in ſuperio
ribus fecimus,antiquitatis,ac veritatis eius argumenta. Primum decretũ
eſt, Si epiſcopis non obedierint omnes presbyteri, diaconi, & ſubdiaco-
ni,& reliqui clerici, omneſque principes tam maioris,quam inferioris or
dinis,ac reliqui populi,tribus,& linguæ,non ſolum infames,ſed & extor-
res a regno Dei, & conſortio fidelium & aliminibus ſanctę eccleſiæ Dei
alieni erunt. Hactenus decretum. Hic quoq; dicendum eſt Lutheranis,
qui epiſcopis carent, ex quo ab eccleſia catholica, quæ epiſcopos habet,
defecerunt, Nos talem conſuetudinem non habemus,nec eccleſiæ Dei.
Ex Lutheri .n.ſecta multiformi ij prodierunt,qui epiſcopis quidem,quos
non habent,obedire non poſſunt: epiſcopo autem omnium eccleſiarum,
qui eſt Pont. Romanus Petri principis Apoſtolorum ſucceſſor, quo care-
re non poſſunt, & ſi maxime velint, obedire nolunt. Hæc vero conſuetu-
do omnium eccleſiarum,vt ſæpe de alijs ſimilibus dixi,& dicendum eſt ſę
pius, cum aliunde, quam ex Apoſtolica inſtitutione naſci non potuerit.
cur iſti ex veſtigio Apoſtolicæ ætatis, & inſtitutionis tam illuſtri, & quod ab
omnibus cernitur,de antiquitate,& veritate huius epiſtolę coniectura nõ
decernunt? de ſacro chriſmate,quo epiſcopus vngitur,quod in conſuetu-
dine quoq; eſt omnibus per Occidentem eccleſijs, dicam poſtea in epiſt.
1. Anacleti,qui idem decretũ repetit. Dicamus nunc de ritu baptizãdi in
nomine ſanctiſſimæ Trinitatis,quem in hac epiſtola ſecundũ traditionem
Apoſt.Clemens deſcribit,& ſancit,Accedat,inquit,qui vult,ad ſacerdoté

Decretum, vt omnes epiſcopo obediant.

suum, vt ipsi det nomen suum, atq; ab eo audiat mysteria regni cœlorum: ieiunijs frequentibus operam impendat: ac semetipsum in omnibus probet, vt tribus mensibus iam consumandus, in die festo possit baptizari. Baptizetur autem vnusquisq; in aquis perennibus nomine trinę beatitudinis inuocato super se, perunctus primum oleo per orationem sanctificato, vt ita demum per hæc consecratus possit locum percipere cum sanctis. Hactenus decretum de ritu baptizandi. in quo decreto & si quædam sunt similiora admonitioni, quam legi, & suasioni, quã mandato, vt illud de cõsumando, quod e Græco τελεῖσθαι expressum est, idest, initiãdo tribus mensibus, & de baptizando die festo, ac de ieiunijs ante baptismum, cuiusmodi sunt non pauca in Const. Apost. vt in extremo capite libri primi admonuimus, cathechesis tamen in grãdioribus, quos adultos vocamus, necessaria est, vt rite fiat baptismus: item probatio, & vnctio omnium ante baptismum ex oleo sanctificato: & datio nominis. Quæramus ergo a Lutheranis, vnde didicerit dare nomen ministris, & superintendentibus pro suis infantibus, cum baptizandi sunt. nec enim, vt audio, hunc ritum, ac consuetudinem ecclesiæ reliquerunt. An melius fit, si dicant se hoc, arbitratu suo, & nullo magistro, ac lege facere, quã si Apostolica traditione institutos se facere confiteantur? pœnitet fortasse talium magistrorum, idest, sanctorum Apostolorum? quod si non pœnitet, & in hac epistola Clementis decretum vident, quod ipsi seruant, decretum dico a sanctis Apostolis profectum, cur epistolam Apostolicę traditionis, testem negant? cur malunt videri quod faciunt, sine auctoritate, & maiorum institutione facere, quam facere exemplo paternæ traditionis? præsertim cum dare nomen nõ vacet mysterio, quod in eiusmodi datione nominis sancti Apostoli ad eruditionem, & vtilitatẽ abditum esse voluerunt: in dando autem nomen arbitratu suo, & vulgari more, nullũ inest mysteriũ. Dare enim nomen, vt describatur baptizatus inter fideles, significat, vt ait Diony. Areop. quod ex Apost. Paulo, cuius discipulus fuit, didicit, ascitũ esse in ordinem sanctorũ, pertinere que iam ad eorum statum. hoc enim est, pro quo agere gratias Deo, idem Apostolus in epist. ad Coloss. Hortatur, cum ait, gratias agentes Deo, & patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, idest, qui per baptismum, (hoc enim vocat. lumen, vt alias solet, si cut Diony. & alijs. patres) fecit, vt communionis sanctorum participes effi ceremur. Hanc descriptionem inter natos ex Deo per baptismum, cuius discriptionis Symbolum est illud dare nomen, significabat in ęnigmate, vt hoc etiam addam, illa descriptio vniuersi orbis, quæ ad edictum Cæsaris Aug. facta est, cum Christus est natus. Significabat, inquam, natum esse eũ, per quem danda erat potestas omnibus hominibus vniuersi orbis, vt nati ex Deo, inter filios Dei describerentur, & censum spiritualem acciperent fidei, spei, & charitatis, hęc enim in baptismo infusa sunt. adduxit me ad hanc Theoriam, quod viderem eodem nomine vocasse Dionysium illam descriptionem baptizatorum, quo Lucas illam vniuersi orbis: vterq; .n. dixit ἀπογραφήν. Hæc autem omnia eo a me dicta sunt, vt intelligant Centuriatores, & omnes Lutherani, non fuisse leue, nec sanctis Apostolis indignum, neq; mysterio, ac fructu vacuum, quod ab eis traditũ est, vt qui baptizandus esset, nomen daret. Cuius traditionis cum testis sit consuetudo ecclesiarum, quę inde nata est, & eam adhuc ipsi Lutherani retineãt, ip

Decretum de ritu baptizandi.

In decreto de ritu baptizandi quæ sint suasionis, & quę legis.

De ritu dandi nomen in baptismo, quid significet in mysterio.

Col. c. 1.
Heb. 6.

 si iam

si iam epistolę huius alijs testes esse debent, veram esse, & auctore suo Apostolico dignam, quæ hunc ritum baptizandi, quem tenemus, & patres, ac maiores eorum, tenuerunt, & ipsi adhuc ex parte tenent, attestatur. aquas vero perennes, quibus baptizari iubet, aquam viuam vocat idem Clem. in epist. 4. sic .n. recitat locum euangelij, nisi quis renatus fuerit ex aqua viua, non introibit in regnum cœlorum. aqua ergo viua, & aqua perennis, aqua cum virtute spiritus sancti est. sic videtur Clemens didicisse ex Apostolis interpretari illam aquam viuam salientem in vitam æternam, quam Dominus dixit, dum Samaritanam alloqueretur. de vnctione ex oleo ante baptismum satis aduersus Magdeb. libro 2. disseruimus. Illud præterea in hac epistola, & in reliquis obseruandum est, idcirco decreta, siue leges ecclesiasticas in epistolas inter præcepta vitæ, & morum Clementem inseruisse; vt simul leges ipsas suaderet, quod ad peritiam boni legislatoris pertinet: in quo Platonem quoq; secutus est, qui leges, quę feruntur oportere ait suadere. hoc ipsum imitati sunt postea consecuti pont. quod prius Clemens fecit. hoc qui non aduertunt, existimare possunt, non esse interdū decreta quædam recte collocata, cum tamen maxime sint. exempli causa, in hac epist. 3. vt suaderet Clemens decretum de non celebrandis Missis, nisi in locis ab episcopo consecratis, multa prius de obedientia pręcipit, quæ præstanda est præpositis, vt Deo, quia hoc Deo placet: cuius voluntatem, quamdiu in hac vita sumus, vt cognoscamus, studere debemus. Cui autem hoc semel persuasum est, facile amplectitur legem de nō celebrando Missam, nisi in loco ab episcopo consecrato, si quidem hęc est voluntas Dei, vt episcopo obediamus, & nō alio loco Missas celebremus, quam quo ipse iubet, aut qui ab ipso sacratus est. Hæc etiam consuetudo summa religione per omnes ecclesias Dei tum in Oriente, tum in Occidēte seruatur. quæ teste Clemente, a sanctis Apostolis tradita est. quæ cum ad aliam originem quam Apostolicæ traditionis referri non possit, nec vlla ratio, aut vtilitas fingēdi postea hoc testimonium appareat, quis vel hac solum coniectura non decernat, non fictum, sed verum esse testimonium? & tot testes eius esse, quot testes esse possunt, nunquam nos, nec ecclesias Dei aliam consuetudinem in hac re habuisse? sed hactenus de epist. 3. dicendm est deinceps de quarta.

Cur aquā baptismi perennes aquas, & aquā viuam vocet Clem.

Cur decreta inter præcepta de virtutibus inserta sint.

Clementis ergo epistola quarta, excepto principio, tota est ex sermone beati Petri, qui est in sexto libro Recognit, paucis quibusdam additis. fecit .n. Clemens, quod a nobis aliquando fieri solet, vt quę alio loco, & tēpore, & alijs aut scripsimus, aut locuti sumus, eisdem alio loco, & tempore, & apud alios, accessione aliqua, aut parua cōmutatione facta, vtamur. Quid .n. prohibet, quominus hoc, quod fieri potest, & solet, & cum opus est, recte fit, Clemens fecerit? vt hic, cum Iulium, & Iulianum, ab errore, in quem a gentibus, inter quas habitabant, inductos esse audiebat, nō solū reuocare vellet, sed ita corrigere, & instituere, vt & alios possent ipsi illi in viā reducere a veritate auuersos, & eos, qui veritatē nondum audierāt, docere, visus est ei sermo, quem ex persona Petri libro 6. scripserat, ad hoc, quod volebat, aptissimus. Quare operæ precium esse iudicauit, eum sermonem in epistolā suam ad illos inserere, principio ex re ipsa, atq; occasione epistolę sumpto. In hac igitur epistola sunt quoq; vestigia ętatis eius, qua scripta est, propria, & illi ętati, qua scripta esse a Magd. fingitur, aduersa. Vbi

.n.

.n. erant postea tẽpore Caroli Gentiles, inter quos Iulius, & Iulianus habitabant? vbi idololatria, quam hic confutat Clemens? an erant illi inter Turcas, at isti, etsi pagani sunt, nõ tamen idola colunt: neq; statuas pro dijs habent. an erant apud Indos? ne id quidem, siquidem Paulo ante ętatis nostræ memoriam ignoti erant. Quæ igitur temeritas est, sine teste, sine argumento, sine coniectura, negare fuisse vnquam istos, quos Clemens nominat, & ad quos nominatim epistolam se scripsisse affirmat? aut fuisse quidẽ concedere, si forte concedunt, sed nunquam ad eos hanc epistolam misisse? sed de Magd. & reliquis magistris Lutheranis, cur eam, & reliquas negent, satis patet, nẽpe quia, vt sæpe sæpius dicã, nisi negent, doctrinã lutheri, quam tradunt, & profitentur, defendere non possunt. vt cum pręcipit in hac epistola, vt qui baptizatus fuerit, ab episcopo postea confirmetur, vt a beato, inquit, Petro accepimus, & cæteri Apostoli pręcipiẽnte domino docuerunt. ergo qui sacramentũ confirmationis negant, quomodo hanc epistolam probare possunt, nisi probando, sibi ipsi simul contradicant? sed de hoc sacramento affatim libro 2. aduersus Magd. ex scripturis sanctis disputatum est, nunc illud tantum annotabo, quia iudicia antiquitatis epistolę inuestigamus; quod in hoc sacramento verbo confirmandi vsus est Clemens in hac epistola, & eodem vsus est libro 3. de constitutionibus Apostolorum, & vsq; in hodiernum diem omnes ecclesiæ Occidentis sacramentum confirmationis sic vulgo vocant, hoc vestigium nominis odorem prębet ętatis illius Apostolicæ, vnde institutio consuetudinis ecclesiarum, & consignatio epistolæ Clem. descendit. quæ quia sanctissimis, & euangelicis præceptis, & Apostolicis monitis, ac spiritu scripturæ sanctæ referta est, in tanto honore & auctoritate semper est habita, vt quamuis pauca quędam in ea sint, quę ab auctore aliena videri poterant partim vitio interpretis, partim artificio hæreticorum, nunquam tamen catholici negare eam, aut de ea dubitare ausi sint. & siquid in ea duriusculum occurrebat, pie interpretãdo mollire studuerũt. id quod in scripturis quoq; sanctis, quæ maioris auctoritatis sunt, fieri solet: vt tametsi vitio interpretis aliquid quandoque erratum sit, pie potius interpretemur, quam reijciamus. vt verbi causa, quod in quibusdam exemplaribus epistolę ad Hebræos male legitur, vt χωρὶς θεοῦ, idest, vt sine deo pro omnibus gustaret mortem, vt Nestoriani legebant, qu[illegible] Christum in duas personas diuiderent, Theodoretus interpres alioqui bonus, & catholicus, tametsi nõ ignorabat non sic legi ab alijs sanctis patribus, sed sic χάριτι θεοῦ idest, vt gratia dei pro omnibus gustaret mortem, mortuus est.n. pro nobis, non quia debuit, sed quia per gratiam suam voluit, non tamen reijcit, quin potius catholice interpretatur, vt Oecumenius quoq; testatur. Sic ego nunc non reprehendo, quod quædam in hac epistola non recte hactenus legebantur, sed potius ad exemplum ecclesiasticę regulæ, quæ secundum Hieronymi sententiã in nouo testamento ad Græci sermonis normam veritatem examinat, fontem exẽplaris Græci repeto, vt inde purum, & liquidum hauriamus. non dubito pie interpretatos esse, qui sic hactenus, vt nunc est, legebant, sed si fontem iudicãdo, hoc assequor, vt in interpretando pie non sit deinceps laborandum, existimo, boni potius consulendũ esse, quam reprehendendũ. Illud ergo, quod est hac in epistola, spiritus a deo initiũ habet, sic.n. dixit Moises propheta, ĩ principio fecit Deus cœlũ & terrã, terra au

Quid in nouo testamento fieri soleat, & debeat, siquid vitio veteris interpretis erratum est.

Heb. 2.

De ijs, quæ in epistola quarta Clementis ad normã Græci, exemplaris corriguntur.

Am. 4.

tē erat inuisibilis & incōposita: & tenebræ erant super faciē abyssi,& spiritus Dei ferebat̄ sup aquas,recte hactenus de spiritu creato,quale est illud, flabit spiritus eius,& fluent aquæ,& illud Amos prophetæ,Ego dn̄us creans spiritū,sic.n.Cæsarius frater Greg.Naz.in responsis ad varias quæstiones de locis scripturarū,& Theodoretus,ac Gennadius, & alij ne omnes, enumerē,interpretati sunt.at illud,quod in epistola Clem.sequitur,adulterinum fortasse videri queat,quasi faciat Spiritū s. spiritū creatū,sic.n.subiūgit statim, qui Spiritus,iussu dei, quasi ipsa manus cōditoris lucē separauit a tenebris: & post illud inuisibile cœlū,istud visibile produxit,vt superiora quidem habitaculum faceret angelis: inferiora vero hominibus. quod autem adulterinum hoc sit,& alienū, atq; ab hæreticis insertum, fieri potest coniectura ex libris Clem. in quibus est totus hic sermo Petri, vt Paulo ante dixi,ex quo sermone epist.hæc fere tota cōstat,quos libros ab hæreticis fuisse deprauatos testes sunt Epiphanius, Hierony. Rufinus, & nos ipsi experiētes probamus, auget etiā coniecturam,quod hæc,quæ in serta esse videri possunt. non respondent proposito scribentis epistolam, immo ab eo penitus aliena sunt. cum .n. idololatriam confutaret,aiebat, ex ipsis simulachris intelligi posse,non esse Deos,si quidem ipsa, quibus simulachra fiunt, effecta sunt, & mutationi obnoxia. ferro .n. inquit, facta sunt simulachra: ferrum igni factum est molle. Ignis aqua extinguitur: aqua autem spiritu agitatur:spiritus vero a Deo initiū habet. Hic igitur spiritus, qui a Deo initium habet, non est, nec esse potest spiritus ille omnipotens,qui vna cum Deo patre,& filio lucem separauit a tenebris, & post illud inuisibile cœlū,istud visibile produxit:quem vt creaturā Arianus aliquis,aut Macedonianus faceret,dixit Iussu Dei quasi ipsā manū cōditoris fecisse hęc. & q̄ Clemēs de spiritu creato dixerat,initiū habere a Deo, ad ipsū spiritū Dei trāstulit. Immo ne quis dubitet,nō ab auctore huius epistolę Clemēte, qui de Spiritu Sancto, immo de tota Trinitate fidē,quā ecclesia catholica tenet, in epistola prima rectissime exposuit, sed a corruptore librorum eius scriptum esse hunc locum,recitemus eum Gręce ex libro 6. non quidem ęditionis Rufini,sed alterius aliquantum diuersę,licet eiusdē argumenti, de qua idem Rufinus in procemio recognitionum meminit, quę ad manus meas aliquādo uenit,in qua ęditione non hic locus solum, sed alij quidam contra diuinitatem filij, & Spiritus Sancti corrupti erant, in eo igitur libro 6. est sermo Petri, ex quo, vt dixi,tota fere hęc epistola quarta Clementis composita est. incipiamus ergo inde recitare, ἢ γὰρ οὐχ ὑπὸ σιδήρου ἐτορνεύθησαν, καὶ ὁ τορεύσας σίδηρος ὑπὸ πυρὸς ἐμαλάχθη; καὶ τὸ πῦρ σβέννυται ὑπὸ ὕδατος, τὸ δὲ ὕδωρ ὑπὸ πνεύματος τὴν κίνησιν ἔχει; καὶ τὸ πνεῦμα ὑπὸ τὰ ὅλα πεποιηκότος θεοῦ τὴν ἀρχὴν ἐκτάσεως ἔχει; οὕτως γὰρ ὁ προφήτης εἴρηκε Μωσῆς, ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος, deinde subiungit, ὅπερ καὶ λέγοντος τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα ὥσπερ χεὶρ αὐτοῦ τὰ πάντα δημιουργεῖ, φῶς ἀπὸ σκότους χωρίζον, καὶ μετὰ τὸν ἀόρατον οὐρανὸν τὸν φαινόμενον ἁπλώσας, ἵνα τὰ ἄνω τοῖς τοῦ φωτὸς ἀγγέλοις οἰκηθῇ, τὰ δὲ κάτω ὑπὸ ἀνθρώπου ἅμα τοῖς δι᾽ αὐτὸν γινομένοις πᾶσι διοικηθῇ. διὰ γάρ σε τὸν ἄνθρωπον &c. alter locus sententia & verbis similis de filio Dei corruptus est in libro 8. huius æditionis, vnde etiam coniectura ducitur,quod ab eodem artifice sit hic locus epistolæ Clementis deprauatus. Sic enim ait, ἐκτάνεται ἀπ᾽ αὐτοῦ ὡς χεὶρ δημιουργοῦσα τὸ πᾶν, idest extenditur filius ab ipso scilicet Deo tanquam manus omnia fabricans,

hic vero dixit de ſpiritu Dei ἔχειν τὴν ἀρχὴν ἐκτάσεως ἀπὸ τοῦ τὰ ὅλα πεποιηκότος τοῦ θεοῦ ὥσπερ χεῖρα αὐτοῦ τὰ πάντα δημιουργοῦσαν, ideſt, ſpiritum habere initium extenſionis a Deo omnium conditore tanquam manum eius omnia fabricantẽ. at in ſancta Trinitate nõ eſt, ἔκτασις, ideſt, extenſio, neq; πλάσις ideſt, formatio, neq; τομὴ, ideſt, ſectio, vt ait Greg. Naz. ſed eſt vna & eadẽ ſuſtãtia cum tribus proprietatibus ingeniti, generationis, & proceſsionis. & Paulo poſt, vbi ait in epiſtola, omnia gignuntur ex aquis; aqua vero per vnigenitum ex initio facta eſt: vnigeniti vero omnipotens deus caput eſt, duriuſculum eſt, & forma verborũ non ita ſana, vt eſt illud Apoſtoli, Chriſti autem caput deus, notio enim vnigeniti non ſic declarat naturam humanam, propter quam deus eſt caput Chriſti, ſicut declarat notio Chriſti, & primogeniti in multis fratribus, qui ſumus nos. Itaq; nec hoc Clementis eſt, neq; enim Græce legitur, ſed pro eo eſt, τὰ πάντα τὸ ὕδωρ ποιεῖ, τὸ δὲ ὕδωρ ἀπὸ πνεύματος κινήσεως τὴν γένεσιν λαμβάνει, τὸ δὲ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχει, ideſt, omnia gignit aqua: aqua vero ortum motus ab ſpiritu ſiue flatu accipit. ſpiritus vero, ſiue flatus a deo vniuerſi, habet initium. ſatis hæc congruunt propoſito: illa vero minime, aqua per vnigenitum ex initio facta eſt; vnigeniti vero omnipotens deus caput eſt. nec .n. intelligi poteſt, quorsũ hæc. illic vero facile intelligitur, quorſum ſpectet illa progreſsio a generatione ex aquis ad ſpiritum, & ab ſpiritu ad deum, qui illũ creat, & ex eo rurſus nubes, & aquas, ac tonitrua. vt Amos propheta expoſuit, celebrans dei potentiam. Voluit igitur Clemens hac phyſiologia & naturæ ratione idolorum culturam coarguere, & gentibus, quæ ſcripturas ſanctas neq; ſciebant, nec eis credebant, baptiſmum etiam ſuadere, qui fit ex aqua, & Spiritu s. quem dominus in euangelio cũ ſpiritu, qui flat, comparauit differens de regeneratione ex aqua & Spiritu s. cum Nicodemo. Huc pertinet quod ait Cyrill. in Geneſim, ab exordio ſignificatam eſſe gratiam baptiſmi in eo, quod Moiſes ſcripſit. Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Illud quoq; repurgandum eſt, quod ſiue culpa interpretis, ſiue vitio exemplaris Græci in hanc epiſtolam irrepſit, ne quãdo ab aliquo audace in auctorem epiſtolæ Clementem obijciatur. ſic .n. ait, Deniq; ipſe magiſter, cum ab ijs, qui ignorabant eum, duceretur ad crucem, orabat patrem pro interfectoribus ſuis, & dicebat pater, & quę ſequuntur: non enim dixit Dominus, cũ duceretur ad crucem, pater, dimitte illis, ſed cum eſſet in Cruce. atq; ſic quidem eſt Græce, αὐτὸς γὰρ ὁ διδάσκαλος προσηλωθεὶς ηὔχετο τοῖς αὐτὸν ἀναιροῦσι ἀφεθῆναι τὸ ἁμάρτημα. ideſt, ipſe .n. magiſter affixus cruci, orabat, vt condonaretur peccatum ijs, a quibus occidebatur. Illud præterea, vt per aquas, quæ primæ creaturæ ſunt, denuo renaſcamini, melius eſt Græce. non .n. ſunt, aut dicuntur aquæ primæ creaturæ, ſed initiũ generandi. hoc .n. ſignificat ὕδωρ πρωτογόνον, & hoc, propoſito epiſtolę conuenit, nempe vt per aquam, quę generandi initium eſt, homo capiat nouum ortum, & initium creaturæ, vt beatus Iacobus de baptiſmo ait. Rurſus Paulo poſt. Sed dicitis fortaſſe, quid confert aquæ baptiſmus ad Dei cultum? primo quidem, quia quod Deo placuit, impletur: ſecundo, quia regenerato ex aquis, & Deo renato fragilitas prioris natiuitatis, quæ vobis per hominem facta eſt, amputatur. at hoc ſiquis ſubtiliter limatam veritatem requirat, fortaſſe non vſque quaq; verum eſſe videatur. manet .n. homo adhuc poſt baptiſmum fragilis ad moriendum, & ad peccandum.

Quomodo

Recognitio locorum epiſtolæ 4. Clemẽtis ad normam exemplaris Græci.

1. Cor. 11.

Rom. 8.

Am. c. 4.

Ioan. c. 3.

Iacob. c. 1.

Quomodo igitur amputatur per baptiſmum fragilitas primæ natiuitatis? præmuniendum ergo eſt hoc, ne quando a quopiam limatulo contra epiſtolam ſanctiſſimam, & grauiſſimam parum religioſe tentetur, tametſi a nemine hactenus, quod ſciamus, propter epiſtolæ auctoritatem, & in Apoſtolicum auctorem reuerentiam, factum eſt. Culpa igitur eſt interpretis. non .n. Græce dicit fragilitatem primę natiuitatis per baptiſmum amputari, ſed primam natiuitatem ex concupiſcentia. hæc .n. eſt, quæ poſt baptiſmum non manet. nam qui ex aqua, & Spiritu s. natus eſt, filius dei efficitur. filius autem dei non fit ille, qui natus eſt ex ſanguinibus, aut ex voluntate carnis, aut ex voluntate viri, ideſt, qui natus eſt ex concupiſcentia: ſed qui natus eſt ex Deo per baptiſmum. per baptiſmum igitur auſertur natiuitas prima ex concupiſcentia. non enim poſſunt eſſe ſimul duæ natiuitates ex concupiſcentia, & ex Deo. ſic itaq; ait Clemens Græce, *ἐξ ὕδατος ἀναγεννηθεὶς θεῷ τὴν ἐξ ἐπιθυμίας πρώτην σοι γενομένην ἀποτέμνῃ γένεσιν, καὶ οὕτως σωτηρίας τυχεῖν δυνῇ.* Illud præterea obſeruandum eſt, in eo loco prope finem epiſtolę huius, vbi varie legitur, cantharides, catuli, canthari, cathari, & ſi hoc extremum in exemplari vetuſto manu ſcripto reperi, & alio loco probaueram, legendum tamen eſſe canthari ex Græco exemplari didici, ſic enim eſt, *τί δὲ, εἰ μὴ καὶ τῇ τοῦ θεοῦ θρησκείᾳ τὸ καθαρεύειν ἀνήκοντο, ὑμᾶς ὡς κάνθαροι ἡδέως ἐκυλίεσθε;* interpretemur nos, Quid vero? & ſi mundum eſſe non pertineret ad religionem, vos more ſcarabeorum libenter volutaremini? Hactenus de quarta epiſtola. erant alia & ſi minuta, melius quidem ab auctore Gręce dicta, quam ſunt ab interprete, ſed mihi non fuit propoſitum notare niſi grauiora. tranſeamus ad quintam epiſtolam eandemq; extremam, & breuem.

Variæ lectionis correctio ex exemplari Græco.

Habet hæc epiſtola decreta duo, alterum de vita communi, de qua ſatis ſuperq; libro 5. ſcripſimus, quæ quidem vita communis cum nō nitatur in hac epiſtola Clementis, ſed potius in Apoſtolica traditione, vnde conſuetudo communis vitæ religioſorum, & eorum clericorum, qui ex voto nihil poſſident, ad omnes eccleſias Dei manauit, nihil refert ad conuincēdos hæreticos, ꝙ eam negent Clementis eſſe. non .n. opus eſt nobis obijcere eis huius epiſtolæ auctoritatem, tametſi magna ſit, & grauis in eccleſia: ſed eccleſiarum Dei conſuetudinem eis obijcimus, quæ veritati huius epiſtolæ teſtimonium locupletiſſimum tribuit. Alterum decretum eſt de interpretandis ſcripturis ſanctis ſecūdum traditionem patrum, quod quidem ita religioſe omnes eccleſiæ catholicorum tenent, & ſeruāt, vt ſi quis aliter prophetet, ſiue interpretetur, conuincatur, ſicut Apoſt. ait, ab omnibus, dijudicetur ab omnibus. Cum ergo ſemper in eccleſia auditū ſit, Clementis eſſe hāc epiſtolam, ex quo tempore ipſius decretis vtitur eccleſia, neq; recordētur homines, nec audierint aliter vnquam eam habuiſſe, ipſaque epiſtola de rebus illius ætatis, & ſęculi cum ſumma dignitate, ac ſanctitate contineat, omnis ratio poſtulat, vt ſicut alias epiſtolas ſuorum auctorum eſſe affirmamus, & profitemur, quamuis qui teſtes ſint, vidiſſe ſe, cum ipſas illas epiſtolas ſcriberent, nō habeamus, ſic quoq; affirmandum, & profitendum ſit, eſſe hanc cum reliquis ſuperioribus Clementis. Illud enim de communitate vxorum & ſi appoſitum fuiſſe ab alio, ſatis patet ex exemplaribus Vaticano, & Florentino ſancti Marci, in quibus, vt antea dixi, non hoc legitur, illa tamen adhuc coniectura magna eſt, quod pars epiſtolæ

Decretū de modo interpretandi ſacram ſcripturam.

epistolæ de communitate rerum secundum naturam sumpta est a Clemente in epistola ex libro suo 10. Recognitionum: vbi hoc ipsum quoq; de communitate vxorum ab ijs. qui libros illos corruperunt, appositum est, & inde in epistolam translatum. tanta fuit tamen semper epistolæ huius in ecclesia auctoritas, tanta etiam catholicorum pietas, modestia, ac reuerentia, vt nunquã eius fidem, ne tantillum quidem, hæc aspersa macula imminuere potuerit. quod est ingens de Apostolico eius auctore præiudicium. hinc factum est, vt qui non habebant coniecturam, quam nos habemus, vnde hoc affictum esse iudicarent, in eo vt cunque pie interpretando aliquando laborare maluerint, quam ad reijciendum tanquam alienum parati esse. Hactenus de Clementis epistolis. agrediamur ad epistolas Anacleti.

Ac primum quidem scriptas esse latine epistolas Anacleti, prçterquam quod de stilo ipso nusquam Græcum olente coniectura fieri potest ab ijs, qui in studio linguæ Grçcç mediocres progressus fecerunt, ipse auctor plane indicat, cum vocabulum Apostatç, quod Grçcum est, latine interpretatur, Transgressores enim (inquit) sponte legis suæ, eiusq; violatores, apostatæ nominantur. verbum, quod sciebat, non esse latinum, quid latine declararet, interpretatus est. Deinde, quod maius adhuc argumentum est, Ciceronem citat, cum verba eius citat, vt Paulus Epimenidem, siue Callimachum, & Menandrũ, atq; Aratum citat, quia eorum versus citat. Quid dulcius (inquit) quam habere, cumquo omnia possis loqui, vt tecum. Hæc in Lælio Tullius, quem si hic nõ citat Anacletus, neq; Menandrum citat Paulus, vt veteres annotarũt, cum ait, corrumpũt bonos mores colloquia praua. sermone autem vulgi inculto, & impolito, vtendum illi fuit, vt facilius ab omnibus intelligerẽtur, quç omnibus ecclesijs communiter tradebantur: & noua verba interdum nouis rebus inuenienda, quæ Magd. portenta verborum vocant. quæ propter eandem causam pater eloquentiæ, & princeps magister latinitatis non horruit, vt Hieronymus in epist. ad Galatas testatur. itaq; ij, inquit, qui disertos sçculi legere consueuerunt, si cœperint nobis de nouitate, & vilitate sermonis illudere, mittamus eos ad Ciceronis libros, qui de quæstionibus Philosophiç prçnotãtur: vt videãt, quanta ibi necessitate compulsus sit tanta verborũ portenta proferre, quæ nunquã latini hominis auris audiuit: & hoc cũ de Grçco, quç lingua vicina est, transferret in nostrã. huiusmodi sermo tunc vulgaris, de triuio sumptus, quali Anacletus vtitur, placuit quoq; illis temporibus in interpretatione latina noui testamenti, qua vtebantur, quæ antiquior est Anacleto. esse autem hanc epistolam Anacleti, & si inelegans sit, quod Magdeb. viri elegãtes pati nolunt, præter testes, & famam veterem, & memoriam omnium sçculorum, de quibus Paulo ante abunde dictum est, decreta, quç in ea ipsa sunt, testantur: sunt .n.& de rebus, illis temporibus, maxime necessarijs & ex ipsa ratione rectç gubernationis ecclesiarum a sanctis Apostolis a principio institutæ, ac traditæ nata. vt decretum de non admittendis accusatoribus & testibus apostatis, idest, qui a fide, vel religione defecerunt: vel regulariter, inquit, prohibita neglexerunt, qui sponte sunt suæ legis transgressores. Nichil enim illo sæculo magis necessarium erat, quã cauere, ne ad pericula, & insidias, & accusationes Gentilium, licentia accusandi innocentes fratres, & bonos episcopos, & dicendi contra eos testimonium

Epistolas Anacleti latine scriptas fuisse.

1. Cor. 15.

De sermone inculto in epistolis Anacleti.

monium licentia permissa esset falsis fratribus, quales sunt, quos hic pont. notat. hi .n. sunt, quorum testimonio propria vitæ, & religionis eorum in constantia omnem fidem derogat. quam frequens ergo est in his epistolis pontificum, decreti huius repetitio de legitimis, & idoneis testibus in alios fratres, tam frequens vestigium est illius sæculi, in quo Christianum esse tam periculosum erat, ac multo magis præesse Christianis, vt nisi a falsorum fratrum accusatione, & testimonio, innocentia fratrum tuta fuisset, offendiculum, sicut Apost. ait, euangelio Christi datum esset: si quidē plurimos hic metus a fide profitenda deterruisset, ac multo etiam magis a cura pastorali suscipienda, in qua plus discriminis erat. Aliud præterea indicium illius sæculi, & Apostolicæ disciplinæ ex hoc decreto redolet, quòd Paulus postquam Timotheo præcepit, vt presbyteri accusationem nō reciperet nisi sub duobus, aut tribus testibus, quia sæpe numero contingit, vt est in Apostolica const. de testibus probādis lib. 2. Clem. de Const. Apost. duos, aut tres cōspirare ad accusandū, aut ad dicendū falsum testimoniū, vt in Susannam, in Nabot, in Christum Dominum, in Stephanū protomartyrem, idcirco subiuxit admonēs eum de huiusmodi Apostolica traditione, in non admittendis testibus non probatis, testor coram Deo, & Christo eius Iesu, & electis angelis eius, vt custodias hæc sine præiudicio, nihil faciens in alterutram partem declinando. Deinde ex verbis ipsius decreti licet quoq; illud sæculum, & Apostolicam traditionem odorari. Accusandi, inquit; vel testificandi licentia denegetur illis, qui christianę religionis & nominis dignitatem, & suæ legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerunt. Deinde subiungit, transgressores .n. sponte legis suæ, vel violatores apostatæ nominantur. Omnis enim apostata refutandus est ante reuersionem suam non in accusatione recte agentium, aut testimonio recipiendus. Hactenus decretum. in quo apostatas vocat eos, qui defecerunt vel a fide Christi, vt hæretici, vel a norma sui propositi, hanc nos religionem vulgo vocamus, vel a vita Christiana, a qua ille deficit, qui regulariter prohibita negligit, idest, qui mandata vitæ christianæ nō seruat. eodem nomine apostatæ vsq; in hodiernum diem eos, quia fide defecerunt, appellamus. Sicut Paulus quoq; in epist. ad Heb. appellat, cum ait, videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrū cor malum ἀπιστίας, idest, incredulitatis, discedendi, siue vt verbo Græco pro latino vtar, apostatandi a Deo viuo. eos vero, qui a vita christiana discesserunt, idest, eos, quos turpem vitā, & in peccatis viuere scimus, & si apostatas, quia est grauius verbum, non vocamus, vocarunt tamen Apostolici patres, vt Anacletus hic, & præter eum, vt in ore duorum, vel trium stet omne verbum, Dionysius Areop. is enim describens in Eccl. Hierarch. c. de Communione eos, qui secundum Apostolicam traditionem, & consuetudinem omnium ecclesiarū ad sacram Communionē non admittuntur, post Catechumenos, eos numerat, qui turpiter viuunt, & voluptates vitæ huis æternis bonis anteponūt, quos vocat. θεοειδοῦς ἀποστάντας ζωῆς, idest, qui a vita christiana apostatarunt. hanc enim vocat θεοειδῆ, quod nos Deo similes efficiat. Huius modi igitur apostatas, quos manifestum est velle manere in peccato ad mortem, vt beatus Ioannes vocat, quia nolunt reuerti, vnde discesserunt, ait Anacletus esse transgressores sponte suæ legis, eiusq; violatores, imitatus Apostolum, qui de similibus loquens in epist. ad Hebr. vocat

Dan. 13.
3. Reg. 21.

Decretum de accusatoribus, & testibus reijciendis.

Qui dicantur apostatæ.

Ioan. 5.

vocat eos voluntarie peccantes,cuiusmodi sunt excommunicati, quibus idem Apostolus ibidem ait, non relinqui hostiam pro peccatis: pro excommunicatis .n. secundum apostolicam traditionem, & Pauli Apostoli scripturam,& omnium ecclesiarũ consuetudinem ex illa traditione ortam,non offertur in ecclesia dei. Ex hac igitur Apostolica traditione non recipiendi ad accusationem & ad testimonium hoc triplex genus Apostatarum,quia hi sunt excommunicandi,quę traditio hoc decreto Anacleti, &aliorum pontificum Apostolicorum cõsignata est,nata est consuetudo, quam omnes ecclesiæ dei habent, non admittendi excommunicatos,nec excommunicandos ad accusandum, aut ad dicendum testimonium quia vt ait 5. Anaclet. huiusmodi apostatæ vt pote duplices animo, vt ait beatus Iacobus,incõstãtes sunt,in omnibus vijs suis.Iam illa,quę Paulo post in epistola dixit, vt eos,qui persecutionem patiebantur,exemplo suæ persecutionis consolaretur,ego autem labefactatam non solum quietem meam,sed & salutem, inimicorum valetudine, & rumorũ procellis agnosco, potens est diuinitas immensa, tempestatis incerta bono serenitatis amouere, an non conueniunt in illud sæculum? aut nõ congruunt Anacleto, qui sub Traiano Christianorum persecutore & hæc scripsit,& martyrium sustinuit? Aliud decretum epistolę huius est,vt episcopi in locis deo consecratis sacrificent,& vt plures episcopo, cum sacrificat,asśistant diaconi, quam sacerdoti, ita vt solemnioribus diebus sacris induti vestimentis 7. aut 5. aut 3. asśistant,presbyteri quidem ad dextram, & leuam: diaconi vero,& hypodiaconi a fronte,& a tergo.& vt custodiant,inquit,episcopũ a maleuolis hominibus: & testes sint,sacrificare episcopum rite,& in loco sacro.Hactenus decretũ. ratio quidem numeri 7. aut 5. aut 3. hæc est, aut .n. sunt duo,qui vtrumque latus custodiant, & duo item a tergo, & duo a fronte,& vnus diaconus,qui discurrat ministrãdi causa, vt necesse est,qui sunt 7. aut duo ad dextrã & sinistram,& vnus a tergo, & item vnus a fronte,& quintus,qui discurrat:aut duo presbyteri vtrinq;, & vnus diaconus ad discurrendum.eos vero,qui in has epistolas pontificum Apost. obijciunt,non agi in eis de rebus illorum temporum,rogemus hic, vtrum custodiri episcopum sacra facientem, illorum temporum esset,cum persecutio Christianorum feruebat, cum insidiæ vbiq;? ex hoc ergo, decreto plane illud sæculum redolet.cuius decreti vestigia quędam in ecclesijs catholicorum adhuc remanent. Duo.n.asśistunt diaconi festis solemnioribus sacerdoti sacrificanti pręter alios ministros minores, non iam vt sacrificantem defendant,& protegant,sed maioris honoris,ac reuerẽtię causa. erat itaq; illa tunc constitutio similior admonitioni,ac suasioni quam legi,cuiusmodi multa a bonis,& peritis legislatoribus,vt alio loco admonui, statui solent. Præterea illud decretum,quod sequitur,vt peracta consecratione,omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus, testis quoq; est ætatis huius epistolæ:est enim sententia canonis 8. Apostolorum,qui iubet,vt episcopus,aut presbyter,aut diaconus, aut deniq; clericus,qui peracta oblatione,non communicauerit,& causam,cur nõ communicet,non dixerit,vt si probabilis sit,ei ignoscatur, excommunicetur. quia nocuit,inquit,populo,& suspicionẽm in eum,qui obtulit,mouit. hactenus canon. illis igitur ministris omnibus ecclesiæ iuxta canonis huius sententiam iubet Anacletus hoc decreto communicare,peracta consecratione,

Decretum de numero ministrorum, quos episcopo sacrificanti asśistere oportebat.

Decretum de ministris altaris peracta consecratione communicaturis.

tione, quos voluit tanquam testes esse, & comprobatores sacrificij eius, cui assistunt, sic quoq; Igmarus archiepiscopus Rhemensis hoc Anacleti decretum intellexit, & interpretatus est, vt libro primo iterum memini. Erat autem illo sæculo hæc lex necessaria, quod eo minus erant tunc nota loca sacra, quominus tutum erat ea frequentare propter inimicos nostræ religionis, qui omnia tenebant, inrer quos magno periculo habitare, & versari necesse erat: & eo item minus noti episcopi, & presbyteri, quo magis eis, quam cæteris christianis insidiabantur, & quo periculosius erat cognosci, & denotari posse: quamobrē & custodibus, & testibus opus erat. tunc autem testimonium dabatur, rite sacrificari, cum bresbyteri, & diaconi, qui assistebant, communicabant. nunc vero, cum hæc necessitas, quæ causam legi dedit, sublata sit, abijt lex, & decretum in admonitionem, & suasionem. itaq; cū hoc tempore diebus solemnioribus diaconi, ac subdiaconi sacris vestibus induti, gratia potius maioris honoris, quam testimonij sacerdoti sacrificanti assistant, liberum est eis cōmunicare, aut nō communicare: nisi aliqua cōsuetudo obstet, vt fortassis in aliquibus ecclesijs religiosorum. an igitur ratio tunc, cū hæc epistola scripta est, necessaria communicandi, quæ explicata iam est, nō est indicium, esse hanc epistolam auctoris illius temporis, idest, Anacleti? Videamus aliud decretū epistolę huius, illud scilicet de causis sæcularibus a laicis pręsente episcopo iudicandis. sic. n. ait pars decreti de iudicijs, Si vero fuerit sæculare negotium, apud eiusdem ordinis viros, idest, apud sæculares, iudicio tamen episcoporum, cum Apostolus priuatorum Christianorū causas magis ecclesijs deferri, & ibidem iudicio sacerdotali terminari voluerit, hactenus decretum. si indicia ætatis, ac sæculi, quo hæc epistola scripta fuit, quærimus, vt Anacleti esse, cuius esse fertur, plane appareat, Quis non videt decretum hoc non potuisse in aliud tempus aptius cadere, quam in tempus Apostolorum, & eorum, qui eos proxime secuti sunt? Quod. n. Apostolus in epist. ad Cor. tunc statuit, id ipsum & ob eandem causam Anacletus hic statuit. nempe vt apud infideles ne litigarent Christiani; quin potius, si cōtrouersia esset non ecclesiastica, sed sæcularis, decreuit Anacletus, vt a sæcularibus, præsente tamen episcopo, dijudicaretur: alioqui quomodo, aut a quo, qui parere nollent, ad parendum sententię iudicum, cogerentur, nisi episcopus, qui excōmunicare poterat, adesset? alia. n. potestate gladij, quam vocant, christiani tunc vti nō poterant. idem sanxit Alex. 1. 11. q. 1. c. Relatum, Vbi iudices, apud quos accusari sacerdotes vetat, iudices publicos vocat, qui erant Gentiles. Quod quidem qui non intellexerunt, vt hoc obiter obseruandum sit, dixerunt, valuisse hoc secundum primum illum statum ecclesiæ, scilicet vt causę sæculares ad ecclesiasticos deferrentur. immo vero causas sęculares a sęcularibus in ecclesia cognosci, & iudicari voluit Apostolus, & non a Gentilibus, episcopo tamen, aut qui episcopi auctoritatē haberet, pręsente, vt necesse erat ob eam causam, quam dixi. Hæc est ergo decreti Anacleti sententia, quam auctoritate apostoli idem Anacletus confirmauit, ac sanciuit. quæ vel sola clarum indiciū est, & certum vestigium illius sæculi, & epistolæ huius Anacleti auctoris apostolici. Hactenus de decretis epistolæ primæ Anacl. & de signis, quę in eis illius ætatis, & auctoris clare apparēt. Reliquum est. vt occurramus ei, cui fortasse suspicionem epistolæ fictæ illa loci Clementis de comparatione

Decretum de causis sæcularibus a laicis præsente episcopo in ecclesia iudicandis.

Quosnam publicos iudices in decreto suo Alexan. 1. vocauerit.

ecclesiæ cũ naui citatio ex interpretatione Rufini mouere posfit. Eisdem .n.verbis totus ille locus epistolæ Clementis in hanc epistolam Anacleti transcriptus est; vt alter locus eiusdem epistolæ Clem. similiter eisdem ipsis verbis in epistolam tertiam Anacleti item transcriptus. Quid igitur respondendum est? etenim si Rufini interpretatio est, non est hæc epist. Anacleti. Si vero Anacleti est, vt quidẽ est, & a nobis pluribus coniecturis, indicijs, & argumentis probatũ, interpretatio epistolæ Clemẽtis e græco nõ est Rufini, cuius esse fertur. nisi quis dicat transcripsisse Ruffinum hanc particulã ex epistola Anacleti in suã translationẽ, quod quidẽ neq; verisimile est, neq; ab interpretibus fieri solet. Ergo quamuis Magd. nõ hoc in epistolã Anacleti obiecerũt, quia hactenus nõ aduerterũt, quod diuino cõsilio factum esse credo, scilicet ne in suscepta, proposita q; sentẽtia negãdi, has epistolas obstinatiores efficerẽtur, nos tamen quia veritatem, quę nullas amat latebras, nec vlla argumẽta metuit, difendimus ἐκ περιουσίας ad illa etiam, quę Centuriatores non obiecerunt, ne quando fortassis obijciantur, libenter respondemus. Epistola ergo Clemẽtis ad Iacobũ fratrem Domini iam olim ante Rufinum e Gręco translata erat. Etenim si testibus credendũ est, plures testes sunt, & grauiores, & antiquiores esse hanc epistolam Anacleti, in quam tota illius loci epistolæ Clementi interpretatio latina transcripta est, quã sint testes, esse illam interpretationẽ Rufini. immo nemo, quod sciam, ex antiquis hoc testatur. quin potius Gennadius, qui de alijs eius interpretationibus meminit, restis est, nõ esse a Ruffino translatam, postquã enim enumerauit, quæcunq; Ruffinus e Græco in latinum conuerterat, Basilium, Greg. Naz. Clementis Romani Recognitiones, Xisti sententias, Euagrij item sententias, librum Pamphili martyris contra mathematicos, subiungit, Horum omnium quæcunq; præmissis prologis a latinis leguntur, a Ruffino interpretata sunt: quæ autem sine prologo, ab aliquo translata sunt, qui prologũ facere noluit. Origenis non omnia transtulit, quæ suo prologo discernuntur. Hactenus Gennad. cum igitur hæc epistola, quę olim ante recognitiones translata, & ædita erat, ipso etiã Ruffino teste, prologum Ruffini nõ habeat, consequens est, vt testimonio Gennadij non sit Ruffini interpretatio, sed alterius. nec .n. dici potest propter breuitatẽ epistolę nõ scripsisse prologũ, cum sit epistola lõga, & prolixa, & cũ testetur Gennadius scripsisse prologũ in sentẽtijs Euagrij, quæ sunt per breues: præsertim cum esset Ruffino propositum, interpretationes suas ab aliorum vsurpatione prologis defendere. Deinde quod potissimum est, ipse idem Rufinus videtur plane testis esse in prologo Recognitionum, non esse suam interpretationem. recitemus locum, sic .n. ait, epistolam sane, in qua idem Clemens ad Iacobum fratrem Domini scribens de obitu nuncians Petri, & quod se reliquerit successorem cathedrę & doctrinæ suæ, in qua etiam de omni ordine ecclesiastico continetur, ideo nunc huic operi non præmisi, quia & tempore posterior est, & olim interpretata, atq; ædita. sic.n. legendũ est. nam si olim epistolam Clemẽtis interpretatus erat, & ædiderat, quę erat alioqui libris Recognitionum præposita, cur illam non pręmisit operi Recognitionum, quod ipse interpretatus erat, & cui præposita fuerat ab auctore, vt Photius quoq; in bibliotheca sua testatur? Quæ enim causa erat non pręmittendi illam huic operi, quia a se olim interpretata & ædita erat? immo vero ob hanc ipsam causam, idest, quia

De locis epistolæ primæ Clementis recitatis in epistolis Anacleti ex interpretatione eiusdem epistolæ Clementis.

De interprete epistolæ primę Clementis.

 ipse

ipse olim interpretatus erat, & ædiderat, prȩmittere illam huic operi, cuî debebatur, oportebat: vt interpretatio sui auctoris & in opere, & in epistola ipsi operi a Clemēte præposita, integra agnosceretur. Quamobrem, si vbi testes desunt, coniectura, & argumentis iudicandum est, & sequendum, quod est rationi consentaneum, sic potius sentiendum est, Quia olim translata, & ædita erat epistola, Rufinus vir modestus neq; alienum laborem attribuere sibi voluit: nec ipse denuo transferre, ne cum priore interprete certare videretur, quod a nostris sæpe fieri solet. Esse itaq; appositum illud, a me, vbi erat solum, olim interpretata, & ȩdita, omnis ratio probabilitatis conuincit. Sic ergo, vt Paulo ante dixi, legendum est, ideó nunc huic operi non præmisi, quia & tempore posterior est (hoc enim dixit, quia quæ in libris ipsis Recognitionum scripta sunt a Clemente, prius gesta sunt, quam Petrus Clementem ordinaret, & illum in ordinatione eius sermonem, qui in epistola est, haberet) & quia olim interpretata, & ȩdita. Si quis vero quȩrendum putet, vnde factum fuerit, vt attributa sit Rufino interpretatio ista epistolȩ, ego hanc fuisse existimo, quod fere batur vulgo illa ipsa epistola sine nomine interpretis, vt ex reliquis epistolis, excepta tertia, coniecturam facio, raro enim initio ecclesiæ, qui e Græco transferebant, nomen interpretis inscribebant tum propter modestiā, tum etiam; quia parum negótij videbatur, & indignum inscriptione nominis, eadem eisdem verbis conuersa dicere, præsertim cum nullam elegantiam adhiberet. sic videmus factum esse in interpretatione noui testamenti, a quo .n. sit facta, ignoratur: licet a quo sit correcta postea, sciamus. Sic interpretationes epistolarum Ignatij, Et multo post librorum Irenȩi, ac posterius adhuc Hesychij in Leuiticum, & siqui alij sunt ex antiquis, non ferunt inscripta nomina interpretum. Quare cum opus Recognitionum Clementis a Ruffino translatum esset, fuisset q; epistola hæc ipsi operi præposita, facile fuit interpretationem epistolæ, quæ sine nomine interpretis ferebatur, Rufino interpreti Recognitionum per errorem opinionis assignare. prȩsertim cum ipse idem Rufinus in prologo Recognitionum affirmaret, olim ante interpretationem Recognitionum interpretatam, & æditam fuisse, quod ita quidā accepisse videntur, quasi diceret Rufinus, a se interpretatam, & æditam, quod minime dixit: vnde isti secundum sensum suum illud, a me, adscripserunt. Quod vero tertia epistola Clemētis nomen Rufini interpretis inscriptum habet, factum est, vt opinor, siue quia Rufinus eam epistolam primus interpretatus est, vt pote cuius magna pars ex libro 5. Recognitionum sit: siue quia alius interpres fuit, qui cum interpretationem eius partis, quæ ex 5. libro Recognitionum est, vt dixi, ex illo ipso libro 5. mutuatus esset, totius epistolæ interpretationem Rufino Recognitionum interpreti inscripsit. libentius .n. veteres illi laudem laboris, & industriæ suæ alijs tribuebant, quam vt alieni studij, & operis gloriam sibi vindicarent. Quinta vero epistola Clementis & si aliquantulum interpretationis Rufini ex libro 10. Recognitionum in eam transcriptum est, quia id paululum est, non habet Rufini nomen inscriptū: immo sine nomine interpretis fertur. idem factum est in epistola 4. etsi .n. fere tota epistola ex libro *6.* Recognitionum sit, tamen quia non est ille *6.* liber cum reliquis ex ædítione Recognitionum, quas Rufinus interpretatus est, gemina enim æditio, vt antea dixi, ferebatur, quod ipse idem Ruf. testatur, idcirco in-

eo interpretatio huius epistolæ quartæ non est assignata Rufino; immò nullius interpretis nomen inscriptum habet. Hactenus de epistola prima Anacl. notemus decreta secundæ.

In decretis etiam epistolæ secundæ notæ sunt, & argumenta illius sæculi, quo scripta est, & auctoris Anacleti. in cuius principio ne quis hereat propter vitium librarij, sic est in exemplaribus manu scriptis, Nam licet ecclesiæ, in qua sanctus Apostolus residens docuit, quodammodo nos gubernacula teneamus, tamen profitemur, & quæ sequuntur. inuestigemus ergo ex decretis epistolæ huius, quo sæculo ædita sit. Ordinationes, inquit, episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, episcopis sunt celebrandę, qui simul conuenientes scrutinium diligenter agant, ieiuniumque cum omnibus precibus celebrent, & manus cum sanctis euangelijs, quæ prædicaturi sunt imponentes, Dominica die, hora tertia orantes, sacra que vnctione exemplo prophetarum, & regum capita eorum more Apostolorum, & Moisis vngentes, quia omnis sanctificatio constat in Spiritu s. cuius virtus inuisibilis sancto Chrismate est promulgata. Hactenus decretū. Si hic ritus Apostolicus episcopos ordinandi est in consuetudine omniū ecclesiarū, & cōsuetudo, quā omnes ecclesiæ habent, vt dixi sępe, & sępius in culcādum est, nō aliunde, quā a primis ecclesiarū magistris, & legislatoribus profecta est, quid magis absonum, & a ratione auersum esse potest, quam veritatē rei gestę confiteri, & consignationē litterarū negare? Quid rursus rationi cōuenientius, quā fidem scripto adhibere, cū res gesta cum scripto cōuenit? Quare si ex facto, & ex tempore coniectura capienda est, cum hic ritus ordinationis episcoporum res sit illius ætatis ac sæculi qua fuit Anacletus, vt non solum consuetudo, vt dixi, ecclesiarum, quę non ab alio, quā ab Apostolis instituta, & tradita esse potest, sed Clemens quoq; libro 8. de Constitutionibus Apost. c. 4. & Dionys. Areop. in eccles. hier. c. 5. de sacris ordinationibus testes sunt, cur dubitabimus, quin hæc epistola, ex cuius decreto de ordinationibus illud sæculum olet, Anacleti sit? Quod enim Clemens, Dionysius, & Anacletus non ex æquo, ac totidem cerimonijs hanc legem, ac ritum ordinandi episcopos describant, fidē hoc potius Apostolicæ institutionis auget, tantum abest, vt minuat. ita .n. fit, vt quominus ad idem dicendum conspirasse videātur, eo verior eorum sermo appareat: sicuti in euangelistis factū est, tametsi impar sit epistolę huius auctoritas. itaq; quatenus cuiq; horum sufficere visum est, eatenus de ritu ordinationis scripsit. Dionysius de impositione manuum, & libri euangeliorum super caput eius, qui ordinatur, meminit, & de precibus consecratorijs, quas vocat ἐπικλήσεις ἱεροποιούς: Clemens de numero ordinantium episcopum, & de impositione libri euangeliorum, & de die ordinationis Dominico, tum de scrutinio, & assensu populi, licet in epist. tertia de vnctione quoq; episcopi meminit: Anacletus de impositione manuum, & euangeliorum, item de die Dominico, & hora 3. ac de numero ordinantium, de scrutio, & aliorum assensu episcoporum, tum etiam de vnctione capitis ex chrismate. Quæ vero ex his plane necessaria sint, & quæ non, si adhiberi non possint, non est hic locus disserendi. Sed cum Anacletus testetur in hac epistola, se hunc ritum episcopos ordinandi a beato Petro accepisse, quomodo Centuriatores Lutherani esse eam epistolam Anacleti

Decretum de ordinatione episcoporum.

cleti attestari poterant,nisi se simul sententia sua condemnassent?qui cum nullos episcopos habeant,nullas ministrorum ordinationes canonicas,& ecclesiasticas habere possunt.Verum de decreto ipso ordinationis episcoporum nihil hic amplius dicam,tum quia non opus est,nec ratio propositi plus exigit: tum quia libro 2. quod de impositione libri super caput episcopi in ordinatione eius Magd. accusabant, abunde, vt opinor defendimus.illud autem hic obiter aduertendum est,in exemplaribus manu scriptis de chrismate,quo caput vngitur in ordinatione episcopi,non sic legi, vt in vulgatis exemplaribus, Omnis sanctificatio cōstat in Spiritu s. cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est permista: sed sic,cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est promulgata. quo verbo promulgandi satis declarasse pont. videtur,vt hoc quoq; obseruemus,non signa tantum esse sacramenta,sed causam quoq; gratiæ: nulla enim res per aliam, quæ nihil operetur,promulgatur. Quare,si chrisma signum tantum esset gratiæ,& non simul causa,non recte diceretur gratia, chrismate promulgari. Vt cum princeps per ministrum suum aliquid promulgat,fieri non potest, quin minister ad id,quod opera sua promulgatur,ministerium suum,aliquid operando,adiungat.eadem.n.ratio est ministerij,& instrumenti. Redeo ad ordinationem episcopi,quam idem Anacletus non minus quam a tribus fieri debere, a beato Petro se ait didicisse, quod quidem cum ita esse, canon quoq; primus Apostolorum a Clemente Romano descriptus,qui idem iubet,attestetur,quomodo licebit dubitare, quin hoc Anacletus scripserit? Deinde quod ait,Iacobum episcopum Hierosoly. a beato Petro,Iacobo, & Ioanne ordinatū esse,vt scilicet nō solū canone,sed exemplo etiā huiusmodi ritus ordinationis episcoporū a sanctis Apost.sanciretur,cum hanc Iacobi episcopi Hieros. ordinationem a tribus istis Apostolis factam, qui memoriæ prodiderit,nullū ante Anacletum sciamus, & qui hoc deinceps meminerunt,vt Euseb. libro 2. historiæ eccl. & alij, omnes ab illo acceperint,quomodo fiet verisimile, non hoc Anacletum scripsisse, quod in hac epistola,in qua nomen eius inscriptum est, legimus,sed aliū potius,quem nescimus,& cuius nomen ignoramus? De ordinatione vero aliorū sacerdotum,& diaconorum,vt a proprio fiat episcopo,& vt ieiunantes,assentiente populo, & reliquis sacerdotibus, ordinentur, omnes etiam ecclesiæ dei testes sunt huius Apostolicę traditionis: non.n.consuetudinē habent, vt ordinarie,extra quatuor tempora Ieiuniorum, aut populo cōtra dicente, aut alijs sacerdotibus repugnantibus, vllus sacerdos,aut diaconus ordinetur.Aliud decretum est,vt accusatio episcoporum non nisi ab idoneis,ac probatissimis viris, qui & suspicionibus, & sceleribus careant, fieri debeat, ex eo quoq; quod toties hic pont. in epistolis suis 3. cauet de nō facile accusandis episcopis, & de testibus, quales esse oporteat, olfacere possumus,illo sæculo scriptas fuisse, cum persecutio in christianos incensa,ardebat. cum.n. maius periculum episcopis, quam cæteris christianis tunc impenderet, si,vt antea dixi,ad illas persecutiones, & illud maius discrimen episcoporum,audacia,& temeritas eos inique accusandi accessisset,vix vllus,qui pastor esse vellet,repertus fuisset,ob eandem causam, vt iterum dicam, iussit apost. Timotheo, ne accusationem aduersus presbyterum,nisi sub duobus,aut tribus testibus,susciperet.cum.n. presbyterum dixit,episcopum quoq; intelligi voluit: Metropolitanus.n.erat Timoth.

Lectio ex vetusto codice manu scripto.

Decretum de ordinatione sacerdotū & diaconorum.

& episcopos

& episcopos in dioecesi Ephesina habebat. debere autem esse viros bonos,& omni suspicione carentes, vt hic iubet Anacletus, admonuit eundem Timotheum Paulus, cum statim & quidem interposita Dei, & Christi, atq; angelorum eius testificatione, monuit, vt in suscipienda accusatione, & admittendis testibus nihil temere fieret. hoc enim significat, vt sæpe alias dixi, πρόκριμα, quod interpres vertit,præiudicium. temere autem fit,cum is, qui suspicione non vacat,in alium testis accedit. in eo autem quod ad defensionem quoq; episcoporum pertinens, idem Anacletus in hac epistola Paulo post scribit, statuisse Apostolos, vt siquis aduersus episcopos,aut eorum ecclesias commotus esset,aut causas haberet,prius ad eos recurreret charitatis studio,vt familiari colloquio sanarent,quę sananda essent:& charitatiue emendarent,quæ emendanda agnoscerent, docui libro primo,quemadmodū nō verba,sed sententiam Canonis Apostolorum 71. citauerit,id quod in alijs quoq; locis facit. quod genus citādi sanctis Apostolis vsitatum,indicium quoq; est eius esse hanc epistolam, qui hoc ab Apostolis didicit. Quod vero quædam in his epistolis Anacletus sępius repetit,ne quis hoc ab auctoritate antiqui scriptoris alienum esse putet,ipse idem Anacletus excusat Apostolum imitatus, cum ait in epistola ad Philipp. eadem vobis scribere,mihi quidem non prigrum: vobis autem necessariū. similiter Anacletus, quædam autem, inquit, ex his iam alijs fratribus scripsimus, quæ toties sunt replicanda, quoties fuerint necessaria. Igitur si aliquando necesse est eadem ab eodem repeti, cur non erit aliquando necesse,vt eadem repetant diuersi? Hinc enim factum est, vt de non accusandis episcopis,& de testibus idoneis, & probatis in eos, & de appellationibus ad pont. toties ab eisdem,& a diuersis pontificibus decreta in eorum epistolis repetantur. id quod Magd. in ipsas illas eorū epistolas,nulla neq; necessitatis,nec vtilitatis causa,aut ratione considerata, temere,obijciendum esse putauerunt. immo vt mihi quoq; a quorundam auribus,vel fastidiosis,vel nimis delicatis caueam,cui necesse quoq; fuit eadem sæpius in his libris repetere, si in canticis spiritualibus,& hymnis,ac psalmis crebras eiusdem versiculi repetitiones non fastidiose audimus,cur non idem in disputatione ferendum sit,vt eadem, cum opportunum,& necessarium est,sæpius dicantur? quale est illud,nos talem consuetudinem non habemus,nec ecclesia Dei, quod mihi cum contentiosis disputanti, & vestigia vetustę originis harum epistolarum ex ecclesiastica & Apostolica cōsuetudine decretorū,quę in eis sunt,indaganti,ad istos sententia Pauli conuincendos millies inculcandum fuit. Deinde quod in decreto de electione episcoporum non solum verbis Apostoli ex epist. ad Tim. quales sint eligendi, præcipit,sed ex interpretatione quoq; nominis presbyteri,quod senem significat, argumentum ducit,debere esse senili prudentia,non solum non est leue,nec indignum Apostolico pontifice, sed potius graue est,& imitationem habet Apostoli. ad exemplum namq; Pauli vsus est hoc argumento ex interpretatione nominis; sicut Paulus ex interpretatione nominis Melchisedec,qualis esset Christus, cuius ille typum expressit,docuit. Præterea quod idem Anacletus ait hoc loco,discrimen fuisse inter sacerdotes legis naturæ,vt Melchisedec, Abraham,Isaac, & Iacob,& sacerdotes legis Mosaicæ,quod illi spontanea voluntate,non sacerdotali auctoritate sacrificabant, cum eandem sententiam, licet non

De frequenti eorūdē decretorū repetitione in epistolis pōtificum Apost.

eiſdem verbis apud Clementem Romanum libro 6. de Conſt. Apoſt.c.2. legamus, argumentum eſt, inde didiciſſe, vnde didicit Clem. Quare iudicij fuerit parum acuti, immo obeſę naris hoc quoq; veſtigio illud priſcum epiſtolæ huius ſæculum non olfacere. ſed conferamus locum Clementis, cum ſciret, inquit, Deus, quod prius Abel, Noe, Abraham, & alij deinceps, οὐκ αἰτηθέντες, ideſt, nullo ab eis hoc requirẽte, ſed lege naturali excitati, ſponte ſua, ex animo grato ſacrificarunt, & quæ ſequuntur. Itaq; nõ ſacrificaſſe illos in lege naturæ ſacerdotali auctoritate, ſed ſponte ſua, nihil aliud ſignificat, quam fuiſſe tunc ſacerdotes ἀχειροτονήτους, ideſt, ſacerdotes non ex ordinatione, vt quidem fuerunt in vetere lege ſacerdotes ex ordinatione Moſaica, quæ fuit figura ordinationis ſacerdotalis in nouo teſtamento. Eſt aliud adhuc veſtigium illius priſtini ſæculi in hac epiſt. 2. in eo quod ait Anacletus de diuiſione prouinciarũ, ideſt, de deſcriptione ciuitatũ in prouincias, eſſe eam multo ante Chriſti aduentum maxima ex parte factam, & ab Apoſtolis, & Clemente poſtea renouatam. cum .n. illud a Sylla in omnibus ciuitatibus Aſię annis citciter 80. ante aduentum Chriſti factum in libris Gentilium legamus, & hoc de renouatione facta a s. Apoſtolis deſcriptionis ciuitatũ in capita prouinciarũ ad conſtituẽdos in eis patriarchas; & in Metropoles, ad Archiep. & in alias ciuitates minores ad epiſcopos; ita factũ eſſe ipſa deſcriptio, quæ vſq; in hodiernũ diem per ſedes patriarcharum, & Metropolitanorum, & epiſcoporum durat, teſtetur; an nõ eſt hoc magnum argumentum, & clarum indicium illius ſęculi? Quod enim huiuſmodi diſtinctio prouinciarum, de qua Clemens & Anacl. ſcribunt, a ſanctis Apoſtolis renouata, & ſancita fuerit: & hæc rurſus ipſa illa ſit, quæ primum a gentilibus facta erat, alterum Nicena Synodus teſtatur, cum ait, c. 6. priſca conſuetudo ſeruetur per Aegyptum, Lybiam, & Pentapolim, vt Alexãdrinus epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem: Similiter autem & epiſcopo Antiochiæ in alijs prouincijs priuilegia ſuis ſeruentur eccleſijs. priſca .n. cõſuetudo ante ſynodum Nicenam non poteſt ſecundum rationem, & vim verbi Græci ἀρχαῖον intelligi, niſi quæ ad ſeculum Apoſtolorum pertineat: alterũ ex libris veterum ſcriptorum licet cognoſcere, cum de prouincijs, & earum poteſtatibus fit mẽtio, vt cum Philon in Flaccũ ſcribit fuiſſe eum factum a Tiberio Cęſare præfectum Alexandriæ, Aegypti, & Lybiæ, cum qua Pentopolitanam regionẽ quæ a Plinio Africa Cerenaica vocatur, coniuxit. in has .n. eaſdem epiſcopus primus, ſiue patriarcha Alexãdrinus poteſtatem teſte ſynodo Nicena priſcis temporibus, ideſt a ſanctis Apoſtolis accepit. eadem renouatio deſcriptionis ciuitatum in prouincias, & diſtinctionis prouinciarũ a Gentilibus factæ, facta quoq; eſt in Oriente a ſanctis Apoſtolis, & s. Clemẽte in ciuitatibus, & prouincijs Antiochiæ. teſtatur enim eadem Synodus Nicena in eodem canone fuiſſe quoq; iam tunc eandem priſcam conſuetudinem; Scilicet a s. etiã Apoſtolis ortam, vt eſſet Antiochia prima metropolis, & caput prouinciarum totius Orientis. ſic enim beatus Hier. in epiſtola ad Pammachium contra errores Ioannis Hieroſoly. canonem Nicenum intellexit; & interpretatus eſt, canonem ſecundum Synodi Conſt. quæ Nicenum canonem renouat, & confirmat, ſecutus. ex quo Canone Niceno concludit epiſcopum Hier. ſubiectum eſſe epiſcopo Antiocheno vt primati, & Cœſarienſi vt Metropolitano; in eodem enim canone teſtatur ea

De differentia ſacerdotũ in lege naturæ, & lege Moiſis.

dem

dem Synodus priscam quoq; traditionē iam tunc fuisse, nempe a s. Aposto lis profectam, vt esset Cęsaria metropolis Palestinę, quę in Syria est, est autē Iudæa, vbi Hierusalem est, in Palęstina. quod autem hæc distinctio prouinciarū Antiochiæ ipsa illa sit, quę a Gentilibus facta fuerat, testatur euangelium, in quo legimus fuisse Cyrinum sub Aug. Cœsare præsidem Syriæ: Syria autem multas habet prouincias, quarum caput est Antiochia. Nihil itaq; sancti Apostoli facere potuerunt, aut naturæ aptius, aut rationi gubernationis conueniētius, aut ad concordiam accommodatius, quam ad descriptionem a filijs huius sęculi prudentissimis proportione factam prouinciarum in ciuitates, & ciuitatū in prouincias, distinctos gradus episcoporū accōmodare, vt in illis tunc primarijs ciuitatibus primates essent, velut primi patres, in alijs velut matribus ciuitatū alij tanquā illorū filij, qui essent velut fratres maiores natu: infra quos essent in alijs ciuitatibus non paruis alij episcopi tanquam fratres minores. ita vt qui essent in amplioribus ciuitatibus, ampliorē solicitudinem susciperēt, vt Iulius pont. dixit, & post eum Leo magnus: simul etiam, vt qui scirēt se quibusdam esse præpositos, vt idē Iulius ait, nō moleste ferrent, aliquem sibi esse prælatū: sed obędientiā, quam exigerent, & ipsi dependerent. Sic. n. futura erat omniū concors cōnsensio, & glorificādus Deus per Dominum Iesum in Spiritu Sancto. Hactenus de epistola Anacleti 2. sequitur, vt tertiam attingamus.

Epistola Anacleti 3. referta quoq; est vestigijs, & odore illius ętatis, qua scripta est. Episcopi autem, inquit, nō in castellis, aut modicis ciuitatibus debent Constitui, sed presbyteri per castella, & modicas ciuitates, atq; villas debēt ab episcopo ordinari, & poni: singuli tamen per singulos titulos suos. recitatū est decretū. Hic quoq; dicendū est, si hanc consuetudinē omnes ecclesiæ dei habēnt, & nemo est, qui audierit, aut legerit, aliter vnquā factum esse, quam vt hic secundum statutum Apostolorum decretum est, an non satis res ipsa fidem epistolę asciscit, & vindicat? in eo vero, quod iubet, vt per singulos titulos singuli presbyteri ponantur, iam non solū res, sed nomen ab initio impositum rei, retinetur: singulis. n. parœcijs singuli presbyteri præsunt: & titulos semper a principio per vniuersas ecclesias Occidentis vocare cōsueuerunt. Quod nomen cum a nullo auctore ecclesiastico vetustiore in hac re positum reperiatur, sed ab Anacleto primum in hac epist. primum legamus, nonne argumentum est, & indicium perspicuum, esse illius sæculi nomen, cuius est res subiecta, cui impositum est? Simile vestigium sęculi Apostolici in eo est, quod secundum traditionem Apostolorum decretum in hac epistola est, vt illę vrbes, quas leges, & principes sæculi honore principatus affecissent, ita vt capita eas non prouinciæ, sed prouinciarum fecissent, honore quoq; patriarcharū siue primatū afficerētur: in reliquis vero ciuitatibus, quę essēt Metropoles, idest, vnaquæq; suæ prouinciæ caput, nō patriarchæ, aut primates appellarētur, sed nomine Archiepiscoporū, aut Metropolitanorū: quia hæc eadem, inquit, & leges sæculi in suis cōtinent principibus. non. n. appellabātur consules imperatores: neq; prætores cōsules. de potestatibus. n. sęculi dixit Apost. a deo esse, quæ autē a deo sunt, ordinata sunt. & reddere iussit omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vestigal, vestigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Hæc quoq; consuetudo a sanctis Apostolis instituta, vt alij sint primates, siue patriarchę, & alij archiepiscopi, siue

Decretum de presbyteris per singulos titulos cōstituēdis.

Decretum d Patriarchis, & metropolitanis constituendis

Metropolitani,cũ in omnibus ecclesijs dei semper fuerit,& ad huc sit,ipsa eadem cõsuetudo locupletissimus testis est esse hoc illius sæculi decretũ, & ab eo scriptam esse epistolã, qui ipsum decretũ Apostolicũ litteris suis consignauit: & nomen suum illis inscripsit.Illud vero quod Anacletus addidit,aliæ autem ciuitates,quas vobis conscriptas in quodam romo mittimus, a sanctis Apostolis,& a beato Clemente, siue a nobis primates prædicatores acceperunt.Hic etiam,quia res gesta,vt aiebat Callistratus,veritate factum suum præbet,non minus valet,quam si hic tomus adhuc extaret,in quo erant descriptę ciuitates Primatum prędicatorũ, idest,Archiepiscoporum,siue primorũ episcoporũ, sic.n.vocantur in canone Apost.34 qui iubet,vt episcopi singularum gentium suum primum agnoscant:idest. suum Metropolitanum. Nunquid igitur hodie non sunt primæ ciuitates, idest,Metropoles Rhemensis, quæ primum prædicatorem,& archiepiscopum s. Sixtum a beato Petro accepit?& Senonensis, quæ ab eodem s. Sabinianum?& Rothomagensis,qui s. Nigasium a beato Clemente? & Viennensis,quæ Crescenrem a beato Paulo? prętereo reliquas Metropoles,ne omnes percurram. Hæ enim primæ ciuitates in sua quæq; earum, prouincia,& aliæ eiusmodi,quę in tomo illo descriptæ erant, primos prædicatores a sanctis Apostolis acceperunt. fuisse autem descriptas eiusmodi ciuitates in tomo illo,coniectura etiam ducitur ex alio simili tomo,quem synodus Carth. vocat ματρίκιον, siue ἀρχαιότυπον, in quo erat descriptus ordo episcoporum Numidię,& Mauritaniæ,vt constaret,qui essent posteriores,& qui priores. Illud autem obseruare hic libet, ne quis contra hoc decretum Apostolicum de nomine, & honore primatum,factum fuisse existimet, quod in Africa omnes episcopi primarum sedium primates erant, & dicebantur,tametsi Archiepiscopo Carthaginensi subiecti essent. illud .n. factum est propter multitudinem episcoporum, qui in singulis prouincijs Africæ erant, quæ multitudo episcoporum necessitatem imposuit primatem in prima sede cuiusq; prouinciæ constituendi.licuisse autem,& oportuisse sic facere secundum Apostolicã traditionem,intelligi potest ex epistola Aniceti Apostolici pontificis, sic enim ait repetens eiusdem decreti Anacleti sententiam: Nulli Archiepiscopi primates vocentur,nisi illi,qui primas tenent ciuitates,quarum episcopos Apostoli, & successores Apostolorum regulariter patriarchas,& primates esse constituerunt.subiungit deinde,nisi aliqua gens deinceps ad fidem conuertatur,cui necesse sit propter multitudinem episcoporum primatem constitui, sic.n.est in exemplari Vaticano,& Florentino. ipsa etiam ratio conuincit non esse legendum propter multitudinem eorum, sed sic, propter multitudinem episcoporũ primatem constitui. de multitudine autem episcoporum Africæ non dubitabit, qui legerit, fuisse aliquando in Africa sexcentos episcopos. Sed pergamus vlterius,& captemus adhuc ex alijs huius epistolæ vestigijs illius sæculi odorem. Primam enim sedem esse dicit ecclesiæ Romanæ,eamq; non ab Apostolis,sed a domino primatum obtinuisse. sicut, inquit,ipse beato Petro dixit,Tu es Petrus,& super hanc petram ædificabo ecclesiam meam:& portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & tibi dabo claues regni cœlorum: & quęcunq; solueris super terram, erunt soluta & in cœlo. Secundam dixit esse Alexandrinam,quã nomine beati Petri discipulus eius Marcus consecrasset: tertiã vero Antiochenam,quia

eam

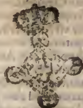
De tomo Anacleti primarũ ciuitatum.

Cur in Africa episcopi primarum sedium primates erant, & dicebantur.

eam beatus Petrus, ante quam Romam veniret, tenuit. esse autem hoc ab Anacleto scriptum, coniectura perspicitur, siquidem testem habemus synodum Nicenam, fuisse iam tunc, cum illa synodus habita est, idest, ante annos mille trecentos priscam consuetudinem, vt secundo loco post episcopum Rom. episcopus Alexand. potestatē haberet in episcopos Aegyptios, Lybicos, & Pentapolitanos, & post eum episcopus Antiochenus in episcopos sibi subiectos. Quemadmodum vero eadem synodus Nic. ibidem docuerit ex potestate episcopi Romani tanquam ex causa ductam esse potestatem episcopi Alexandrini in episcopos suos, item Antiocheni in suos, explicatum a nobis est libro 3. c. 3. ne eadem sine necessitate repetamus. igitur si iam, vt dixi, tempore Conc. Niceni prisca erat illa consuetudo potestatis Alexandrini episc. in episcopos Alexandrinæ diœcesis, & Antiocheni in Antiochenæ necesse est, vt fuerit a sanctis Apostolis instituta. quare descriptio ordinis harum sedium in hac epistola Anacleti tertia, res est illius sæculi Apostolici, quo Anacletus hanc epistolam scripsit. Est præterea indicium vetustatis epistolæ huius canon 34. Apostolorum hic ab Anacleto citatus. quem quidem canonem cum nullus ante Clementē memorię prodidisset, profecto aut ab apostolis, qui eū sine scripto tradiderūt, aut a Clemēte, qui eū cū reliquis nobis descripsit, necesse est, didicerit. hoc autem plane confirmat Iulij pontificis epistola inceptatoria ad Orientales in causa Athanasij. in qua Iulius eundem canonem Apost. 34. & Anacleti sentētiam partim eisdem, partim similibus verbis secutus est. Sic.n. ait Anacl. inde namq; & beati Apostoli inter se statuerunt, vt episcopi singulatim scirent gentium, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum potior eorum solicitudo pertineret, nam & inter beatos Apostolos, quędam fuit discretio. & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen a domino est concessum, & ipsi inter se idem voluerunt, vt reliquis omnibus pręesset Apostolis: qui & eandem formā suis successoribus, & reliquis episcopis tradiderunt. Hæc vero Iulius sic imitatus, ac secutus est inquiens. Quoniā & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis: & cum omniū par esset electio, vni tamen datum est, vt cęteris præemineret. de qua forma, episcoporum quædam est orta distinctio, & magna ratione prouisum est, ne omnes sibi omnia vendicarent: sed essent in singulis prouincijs singuli, quorum inter fratres haberetur prima sentētia. Metropolitanos dicit, qui sunt inter episcopos suę diœceseos velut fratres maiores natu. & subiungit de patriarchis siue primatibus, & rursus quidam in maioribus vrbibus constituti solicitudinem susciperent ampliorem, per quos ad beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura conflueret: & nihil a suo capite dissideret. Hæc Iulius quę eadem ad verbum Leo primus in epistolam suam 82. transcripsit, & si nomen Iulij reticuit: nihil enim refert. fecit namq; quod fieri a nobis solet, cum propter magnam auctoritatem, & notitiam, atq; nobilitatem auctoris, verba solum, tacito auctore, recitamus. Neq; rursus refert, quod Synodus Tolet. 11. quędam, quę Leo ex eadem epistola Iulij Paulo post illa, quæ proxime recitauimus, mutuatus est, ex epistola Leonis nominatim, & non Iulij recitauit. fortasse enim epistolam Iulij non dum nouerat. Sed de his hactenus. Longum enim est, si velim omnia illius sæculi vestigia in epistolis pontificum Apostolicorum impressa persequi. Quæ hactenus in

 epistolis

epistolis s. Clementis, & tribus Anacleti animaduersa, & notata sunt, satis erunt ad excitandum alios, vt idem in reliquis facere aggrediantur, quod non erit difficile in exemplum huiusmodi nostræ inuestigationis intuentibus. Habes igitur Reuerendissime, & Illustrissime Domine Stanislae Hosi, Cardinalis lectissime, quæ pro ecclesiasticis canonibus sanctorum Apostolorum, & epistolis Pontificum Apostolicorum secundi sæculi contra accusationem Magdeburgensium respondere, vt nobis iussum fuerat, adiutore Deo, libris 5. mediocri industria potuimus. Qui ergo Magdeburgensium Centuriatorum accusationem, & defensionem nostram studio cognoscendæ veritatis legerint, ij iusti iudices erunt. eorum .n. bonæ menti, & religioso proposito spiritus Dei aspirabit, vt reiecto mendacio, veritatem, vt confidimus, amplectantur. & canones Apostolorum, & priscorũ Pontificum epistolas, in ecclesia, vt decet, reuereantur, ac venerentur. vt sit gloria Deo patri, cum filio, & vtriusq; spiritu in sempiterna sæcula. Amen.

FLORENTIAE,
Apud Bartholomæum Sermartellium.
M D L X X I I.

REGISTRVM.

† * ** ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sff Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.
Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee. a b c d.

Omnes sunt duerni præter † ternium & ** folium.

INDEX OBSERVATIONVM LIBRORVM QVINQVE SVPERIORVM.

a Appell-

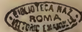
Con-

In eccle-

Monar-

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ TVM VETERIS TVM NOVAE.

FINIS.

LEGATORIA S. BENEDETTO
CITERNA